THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Υποσχόλια (Tīkā)

3. Υποσχόλια στον Κανόνα της ανώτερης διδασκαλίας (3. Abhidhamma Piṭaka - Tīkā)

09. Ο πίνακας περιεχομένων της ανώτερης διδασκαλίας (09. Abhidhammamātikāpāḷi)

7. Ο πίνακας περιεχομένων των συνθηκοκρατημένων σχέσεων (7. Paṭṭhānamātikā)

09. Ο πίνακας περιεχομένων της ανώτερης διδασκαλίας

7.

Paṭṭhānamātikā
Paṭṭhānamātikā

Hetupaccayo ārammaṇapaccayo adhipatipaccayo anantarapaccayo samanantarapaccayo sahajātapaccayo aññamaññapaccayo nissayapaccayo upanissayapaccayo purejātapaccayo pacchājātapaccayo āsevanapaccayo kammapaccayo vipākapaccayo āhārapaccayo indriyapaccayo jhānapaccayo maggapaccayo sampayuttapaccayo vippayuttapaccayo atthipaccayo natthipaccayo vigatapaccayo avigatapaccayoti.
Hetupaccayo ārammaṇapaccayo adhipatipaccayo anantarapaccayo samanantarapaccayo sahajātapaccayo aññamaññapaccayo nissayapaccayo upanissayapaccayo purejātapaccayo pacchājātapaccayo āsevanapaccayo kammapaccayo vipākapaccayo āhārapaccayo indriyapaccayo jhānapaccayo maggapaccayo sampayuttapaccayo vippayuttapaccayo atthipaccayo natthipaccayo vigatapaccayo avigatapaccayoti.

Paṭṭhānamātikā niṭṭhitā.
Paṭṭhānamātikā niṭṭhitā.

Nigamanaṃ
Nigamanaṃ

Sattappakaraṇanāmato, abhidhammamadesayi;
Sattappakaraṇanāmato, abhidhammamadesayi;

Devātidevo devānaṃ, devalokamhi taṃ pure.
Devātidevo devānaṃ, devalokamhi taṃ pure.

Tassāyaṃ mātikā sabbā, sakalassāpi uddharā;
Tassāyaṃ mātikā sabbā, sakalassāpi uddharā;

Ciraṭṭhitatthaṃ dhammassa, taṃ paggaṇhantu sādhavo.
Ciraṭṭhitatthaṃ dhammassa, taṃ paggaṇhantu sādhavo.

Dvāvīsati tikā ceva, tatheva hetugocchakaṃ;
Dvāvīsati tikā ceva, tatheva hetugocchakaṃ;

Cūḷantaradukā satta, gocchakā ca tato paraṃ.
Cūḷantaradukā satta, gocchakā ca tato paraṃ.

Mahantaradukā cāpi, tato cuddasa niddise;
Mahantaradukā cāpi, tato cuddasa niddise;

Gocchakāni duve piṭṭhi-dukāniṭṭhārasedisā.
Gocchakāni duve piṭṭhi-dukāniṭṭhārasedisā.

Dvācattālīsa suttanta-dukā tevanti pañcadhā;
Dvācattālīsa suttanta-dukā tevanti pañcadhā;

Sattappakaraṇikā bhinnā, dhammasaṅgaṇimātikā.
Sattappakaraṇikā bhinnā, dhammasaṅgaṇimātikā.

Abhidhammamātikāpāḷi niṭṭhitā.
Abhidhammamātikāpāḷi niṭṭhitā.

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa
Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Mohavicchedanī
Mohavicchedanī

Ganthārambhakathā
Ganthārambhakathā

1. Kāruññabhāvitaṃ yassa, ñāṇacakkhu mahodayaṃ;
Kāruññabhāvitaṃ yassa, ñāṇacakkhu mahodayaṃ;

Andhabhūtassa lokassa, jātaṃ sāmaññalocanaṃ.
Andhabhūtassa lokassa, jātaṃ sāmaññalocanaṃ.

2. Taṃ buddhaṃ sugataṃ dhīraṃ, sasaddhammaṃ sasāvakaṃ;
Taṃ buddhaṃ sugataṃ dhīraṃ, sasaddhammaṃ sasāvakaṃ;

Vanditvānussaritvā ca, thometvā ca vināyakaṃ.
Vanditvānussaritvā ca, thometvā ca vināyakaṃ.

3. There ca thirasīlādi-guṇālaṅkārasobhite;
There ca thirasīlādi-guṇālaṅkārasobhite;

Sāsanujjotake dhīre, pubbake vaṃsapālake.
Sāsanujjotake dhīre, pubbake vaṃsapālake.

4. Visuddhidevadevo yaṃ, devānaṃ tidasālaye;
Visuddhidevadevo yaṃ, devānaṃ tidasālaye;

Paññāya desayī tassa, abhidhammassa mātikā.
Paññāya desayī tassa, abhidhammassa mātikā.

5. Yā tassā vipulatthāya, dhammasaṅgaṇiādihi;
Yā tassā vipulatthāya, dhammasaṅgaṇiādihi;

Anekehi pakārehi, pāḷiaṭṭhakathāhi ca.
Anekehi pakārehi, pāḷiaṭṭhakathāhi ca.

6. Attho vinicchayo ceva,
Attho vinicchayo ceva,

Vibhatto sāgarūpamo;
Vibhatto sāgarūpamo;

Anantanayavokiṇṇo,
Anantanayavokiṇṇo,

Dukkhogāho yato tato.
Dukkhogāho yato tato.

7. Samāsenābhidhammatthaṃ, mātikāmukhatokhilaṃ;
Samāsenābhidhammatthaṃ, mātikāmukhatokhilaṃ;

Ñātukāmehi suddhehi, antevāsīhi yācito.
Ñātukāmehi suddhehi, antevāsīhi yācito.

8. Saṅkaḍḍhitvāna nayato, pāḷiaṭṭhakathāgataṃ;
Saṅkaḍḍhitvāna nayato, pāḷiaṭṭhakathāgataṃ;

Atthaṃ vinicchayañceva, samāsena nirākulaṃ.
Atthaṃ vinicchayañceva, samāsena nirākulaṃ.

9. Sāmatthiyagataṃ atthaṃ, nikāyantaranissaṭaṃ;
Sāmatthiyagataṃ atthaṃ, nikāyantaranissaṭaṃ;

Mahāvihāravāsīnaṃ, kamābhatanayānugaṃ.
Mahāvihāravāsīnaṃ, kamābhatanayānugaṃ.

10. Dīpayanto nayaññūnaṃ, sadā sammodakāriniṃ;
Dīpayanto nayaññūnaṃ, sadā sammodakāriniṃ;

Mohavicchedaniṃ nāma, karissāmatthavaṇṇanānanti.
Mohavicchedaniṃ nāma, karissāmatthavaṇṇanānanti.

Ganthārambhakathā niṭṭhitā.
Ganthārambhakathā niṭṭhitā.

1.

Dhammasaṅgaṇīmātikā
Dhammasaṅgaṇīmātikā

Tikapadatthavaṇṇanā
Tikapadatthavaṇṇanā

Tattha abhidhammassa mātikāti ettha kenaṭṭhena abhidhammo?
Tattha abhidhammassa mātikāti ettha kenaṭṭhena abhidhammo?

Dhammātirekadhammavisesaṭṭhena.
Dhammātirekadhammavisesaṭṭhena.

Atirekavisesatthadīpako hi ettha abhi-saddo ‘‘bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti, abhikkantavaṇṇā’’tiādīsu viya, tasmā yathā samussitesu bahūsu chattesu ceva dhajesu ca yaṃ atirekappamāṇaṃ, visesavaṇṇasaṇṭhānañca chattaṃ, taṃ aticchattaṃ, yo atirekappamāṇo, visesavaṇṇasaṇṭhāno ca dhajo, so atiddhajoti ca vuccati, evameva ayampi dhammo dhammātirekadhammavisesaṭṭhena ‘‘abhidhammo’’ti vuccati.
Atirekavisesatthadīpako hi ettha abhi-saddo ‘‘bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti, abhikkantavaṇṇā’’tiādīsu viya, tasmā yathā samussitesu bahūsu chattesu ceva dhajesu ca yaṃ atirekappamāṇaṃ, visesavaṇṇasaṇṭhānañca chattaṃ, taṃ aticchattaṃ, yo atirekappamāṇo, visesavaṇṇasaṇṭhāno ca dhajo, so atiddhajoti ca vuccati, evameva ayampi dhammo dhammātirekadhammavisesaṭṭhena ‘‘abhidhammo’’ti vuccati.

Bhagavatā hi suttantaṃ patvā khandhāyatanadhātusaccaindriyapaccayākārādayo dhammā ekadesena vibhattā, na nippadesena, abhidhammaṃ patvā pana anekehi nayavisesehi nippadesatova vibhattā.
Bhagavatā hi suttantaṃ patvā khandhāyatanadhātusaccaindriyapaccayākārādayo dhammā ekadesena vibhattā, na nippadesena, abhidhammaṃ patvā pana anekehi nayavisesehi nippadesatova vibhattā.

Evaṃ dhammātirekadhammavisesaṭṭhena ‘‘abhidhammo’’ti veditabbo.
Evaṃ dhammātirekadhammavisesaṭṭhena ‘‘abhidhammo’’ti veditabbo.

Kenaṭṭhena mātikā?
Kenaṭṭhena mātikā?

Mātusamaṭṭhena.
Mātusamaṭṭhena.

Mātā viyāti hi mātikā yathā padumikaṃ mukhanti.
Mātā viyāti hi mātikā yathā padumikaṃ mukhanti.

Yathā hi mātā nānāvidhe putte pasavati, te pāleti, poseti ca, evamayampi nānāvidhe dhamme, atthe ca pasavati, te ca avinassamāne pāleti, poseti ca, tasmā ‘‘mātikā’’ti vuccati.
Yathā hi mātā nānāvidhe putte pasavati, te pāleti, poseti ca, evamayampi nānāvidhe dhamme, atthe ca pasavati, te ca avinassamāne pāleti, poseti ca, tasmā ‘‘mātikā’’ti vuccati.

Mātikaṃ hi nissāya dhammasaṅgaṇīādisattappakaraṇavasena vitthāriyamānā anantāparimāṇā dhammā, atthā ca tāya pasutā, pālitā, positā viya ca honti.
Mātikaṃ hi nissāya dhammasaṅgaṇīādisattappakaraṇavasena vitthāriyamānā anantāparimāṇā dhammā, atthā ca tāya pasutā, pālitā, positā viya ca honti.

Tathā hi dhammasaṅgaṇippakaraṇe catasso vibhattiyo cittavibhatti rūpavibhatti nikkheparāsi atthuddhāroti.
Tathā hi dhammasaṅgaṇippakaraṇe catasso vibhattiyo cittavibhatti rūpavibhatti nikkheparāsi atthuddhāroti.

Tattha nānānayehi ekūnanavuticittavibhāvinī cittavibhatti vitthāriyamānā anantāparimāṇabhāṇavārā hoti, tadanantaraṃ ekavidhādinā rūpavibhāvinī rūpavibhatti vitthāriyamānā anantāparimāṇabhāṇavārā hoti, tadanantaraṃ

mūlakhandhadvārādīni nikkhipitvā desito nikkheparāsi vitthāriyamāno anantāparimāṇabhāṇavāro hoti, tadanantaraṃ tepiṭakassa buddhavacanassa aṭṭhakathābhūto atthuddhāro vitthāriyamāno anantāparimāṇabhāṇavāro hoti.
Tattha nānānayehi ekūnanavuticittavibhāvinī cittavibhatti vitthāriyamānā anantāparimāṇabhāṇavārā hoti, tadanantaraṃ ekavidhādinā rūpavibhāvinī rūpavibhatti vitthāriyamānā anantāparimāṇabhāṇavārā hoti, tadanantaraṃ mūlakhandhadvārādīni nikkhipitvā desito nikkheparāsi vitthāriyamāno anantāparimāṇabhāṇavāro hoti, tadanantaraṃ tepiṭakassa buddhavacanassa aṭṭhakathābhūto atthuddhāro vitthāriyamāno anantāparimāṇabhāṇavāro hoti.

Evamidaṃ dhammasaṅgaṇippakaraṇaṃ vācanāmaggato atirekaterasamattabhāṇavārampi samānaṃ vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.
Evamidaṃ dhammasaṅgaṇippakaraṇaṃ vācanāmaggato atirekaterasamattabhāṇavārampi samānaṃ vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.

Tathā vibhaṅgappakaraṇe khandhavibhaṅgo āyatanadhātusaccaindriyapaccayākārasatipaṭṭhānasammappadhānaiddhipādabojjhaṅgamaggaṅgajhānaappamaññāsikkhāpadapaṭisambhidāñāṇakhuddakavatthudhammahadayavibhaṅgāti aṭṭhārasa vibhaṅgā vibhattā, te suttantabhājanīyaabhidhammabhājanīyādinānānayehi vitthāriyamānā paccekaṃ anantāparimāṇabhāṇavārā honti.
Tathā vibhaṅgappakaraṇe khandhavibhaṅgo āyatanadhātusaccaindriyapaccayākārasatipaṭṭhānasammappadhānaiddhipādabojjhaṅgamaggaṅgajhānaappamaññāsikkhāpadapaṭisambhidāñāṇakhuddakavatthudhammahadayavibhaṅgāti aṭṭhārasa vibhaṅgā vibhattā, te suttantabhājanīyaabhidhammabhājanīyādinānānayehi vitthāriyamānā paccekaṃ anantāparimāṇabhāṇavārā honti.

Evamidaṃ vibhaṅgappakaraṇaṃ vācanāmaggato pañcatiṃsamattabhāṇavārampi samānaṃ vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.
Evamidaṃ vibhaṅgappakaraṇaṃ vācanāmaggato pañcatiṃsamattabhāṇavārampi samānaṃ vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.

Tathā dhātukathāpakaraṇaṃ ‘‘saṅgaho asaṅgaho’’tiādinā cuddasavidhena vibhattaṃ vācanāmaggato atirekachabhāṇavāramattampi samānaṃ vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.
Tathā dhātukathāpakaraṇaṃ ‘‘saṅgaho asaṅgaho’’tiādinā cuddasavidhena vibhattaṃ vācanāmaggato atirekachabhāṇavāramattampi samānaṃ vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.

Tathā puggalapaññattippakaraṇaṃ khandhapaññatti āyatanadhātusaccaindriyapuggalapaññattīti chabbidhena vibhattaṃ vācanāmaggato atirekapañcabhāṇavāramattampi vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.
Tathā puggalapaññattippakaraṇaṃ khandhapaññatti āyatanadhātusaccaindriyapuggalapaññattīti chabbidhena vibhattaṃ vācanāmaggato atirekapañcabhāṇavāramattampi vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.

Tathā kathāvatthuppakaraṇaṃ sakavāde pañca suttasatāni, paravāde pañca suttasatānīti suttasahassaṃ samodhānetvā vibhattaṃ vācanāmaggato

saṅgītiāropitanayena dīghanikāyappamāṇampi vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.
Tathā kathāvatthuppakaraṇaṃ sakavāde pañca suttasatāni, paravāde pañca suttasatānīti suttasahassaṃ samodhānetvā vibhattaṃ vācanāmaggato saṅgītiāropitanayena dīghanikāyappamāṇampi vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.

Tathā yamakappakaraṇaṃ mūlayamakaṃ khandhāyatanadhātusaccasaṅkhāraanusayacittadhammaindriyayamakanti dasavidhena vibhattaṃ vācanāmaggato vīsabhāṇavārasatampi vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.
Tathā yamakappakaraṇaṃ mūlayamakaṃ khandhāyatanadhātusaccasaṅkhāraanusayacittadhammaindriyayamakanti dasavidhena vibhattaṃ vācanāmaggato vīsabhāṇavārasatampi vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.

Paṭṭhānappakaraṇaṃ hetupaccayaārammaṇapaccayādicatuvīsatipaccaye gahetvā tikapaṭṭhānādicatuvīsatividhena vibhattaṃ paccekaṃ katipayabhāṇavārampi vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.
Paṭṭhānappakaraṇaṃ hetupaccayaārammaṇapaccayādicatuvīsatipaccaye gahetvā tikapaṭṭhānādicatuvīsatividhena vibhattaṃ paccekaṃ katipayabhāṇavārampi vitthāriyamānaṃ anantāparimāṇabhāṇavāraṃ hoti.

Evaṃ anantāparimāṇānaṃ dhammānaṃ, atthānañca pasavanato, pālanato, posanato ca ‘‘mātā viyāti mātikā’’ti vuccati.
Evaṃ anantāparimāṇānaṃ dhammānaṃ, atthānañca pasavanato, pālanato, posanato ca ‘‘mātā viyāti mātikā’’ti vuccati.

Pālanaposanañcettha sammuṭṭhānaṃ, viraddhānañca pāḷiatthānaṃ mātikānusārena sallakkhetvā samānayanato, rakkhaṇato ca veditabbaṃ.
Pālanaposanañcettha sammuṭṭhānaṃ, viraddhānañca pāḷiatthānaṃ mātikānusārena sallakkhetvā samānayanato, rakkhaṇato ca veditabbaṃ.

Sā panāyaṃ paricchedato dhammasaṅgaṇīmātikā vibhaṅgamātikā dhātukathāmātikā puggalapaññattimātikā kathāvatthumātikā yamakamātikā paṭṭhānamātikāti sattannaṃ pakaraṇānaṃ ādimhi ṭhapitā sattavidhā hoti.
Sā panāyaṃ paricchedato dhammasaṅgaṇīmātikā vibhaṅgamātikā dhātukathāmātikā puggalapaññattimātikā kathāvatthumātikā yamakamātikā paṭṭhānamātikāti sattannaṃ pakaraṇānaṃ ādimhi ṭhapitā sattavidhā hoti.

Tattha dhammasaṅgaṇīmātikā ādi, sāpi tikamātikā dukamātikāti duvidhā.
Tattha dhammasaṅgaṇīmātikā ādi, sāpi tikamātikā dukamātikāti duvidhā.

Tattha dvāvīsati tikā tikamātikā nāma.
Tattha dvāvīsati tikā tikamātikā nāma.

Dvecattālīsasatadukā dukamātikā nāma, sā puna āhaccabhāsitā sāvakabhāsitāti duvidhā.
Dvecattālīsasatadukā dukamātikā nāma, sā puna āhaccabhāsitā sāvakabhāsitāti duvidhā.

Tattha dvāvīsati tikā ceva, ‘‘hetū dhammā na hetū dhammā...pe...

Tattha dvāvīsati tikā ceva, ‘‘hetū dhammā na hetū dhammā...pe...

saraṇā dhammā araṇā dhammā’’ti ime ca sataṃ dukāti ayaṃ āhaccabhāsitā sammāsambuddhadesitā sattannaṃ pakaraṇānaṃ mātikā nāma, tadanantarā ‘‘vijjābhāgino dhammā avijjābhāgino dhammā...pe...
saraṇā dhammā araṇā dhammā’’ti ime ca sataṃ dukāti ayaṃ āhaccabhāsitā sammāsambuddhadesitā sattannaṃ pakaraṇānaṃ mātikā nāma, tadanantarā ‘‘vijjābhāgino dhammā avijjābhāgino dhammā...pe...

khayeñāṇaṃ anuppādeñāṇa’’nti ime dvācattālīsa suttantikadukā dhammasenāpatisāriputtattherena ṭhapitattā sāvakabhāsitā nāma.
khayeñāṇaṃ anuppādeñāṇa’’nti ime dvācattālīsa suttantikadukā dhammasenāpatisāriputtattherena ṭhapitattā sāvakabhāsitā nāma.

Ime ṭhapento pana thero na sāmukkaṃsikena attano ñāṇena ṭhapesi, ekuttariyaṃ pana ekakanipātadukanipātasaṅgītisuttadasuttarasuttehi samodhānetvā ābhidhammikattherānaṃ suttantaṃ patvā akilamanatthaṃ ṭhapesi.
Ime ṭhapento pana thero na sāmukkaṃsikena attano ñāṇena ṭhapesi, ekuttariyaṃ pana ekakanipātadukanipātasaṅgītisuttadasuttarasuttehi samodhānetvā ābhidhammikattherānaṃ suttantaṃ patvā akilamanatthaṃ ṭhapesi.

Sā puna sappadesanippadesavasena dve koṭṭhāsā honti.
Sā puna sappadesanippadesavasena dve koṭṭhāsā honti.

Ettha hi nava tikā, ekasattati ca dukā sappadesānaṃ sāvasesānaṃ nāmarūpānaṃ pariggahitattā sappadesā nāma, avasesā terasa tikā, ekasattati ca dukā nippadesānaṃ niravasesānaṃ nāmarūpānaṃ gahitattā nippadesā nāma.
Ettha hi nava tikā, ekasattati ca dukā sappadesānaṃ sāvasesānaṃ nāmarūpānaṃ pariggahitattā sappadesā nāma, avasesā terasa tikā, ekasattati ca dukā nippadesānaṃ niravasesānaṃ nāmarūpānaṃ gahitattā nippadesā nāma.

Tesaṃ vibhāgo tattha tattheva āvi bhavissati.
Tesaṃ vibhāgo tattha tattheva āvi bhavissati.

Tathā nāmalābhavasena dvidhā.
Tathā nāmalābhavasena dvidhā.

Sabbeva hi ete tikadukā ādipadavasena, sabbapadavasena cāti dvidhā nāmaṃ labhanti.
Sabbeva hi ete tikadukā ādipadavasena, sabbapadavasena cāti dvidhā nāmaṃ labhanti.

Tattha ‘‘kusalā dhammā, akusalā dhammā, abyākatā dhammā’’ti ayaṃ tāva ādipadavasena laddhanāmo kusalattiko nāma.
Tattha ‘‘kusalā dhammā, akusalā dhammā, abyākatā dhammā’’ti ayaṃ tāva ādipadavasena laddhanāmo kusalattiko nāma.

‘‘Sukhāya vedanāya sampayuttā dhammā...pe...
‘‘Sukhāya vedanāya sampayuttā dhammā...pe...

dhammā’’ti ayaṃ sabbapadavasena laddhanāmo vedanāttiko nāma.
dhammā’’ti ayaṃ sabbapadavasena laddhanāmo vedanāttiko nāma.

Evaṃ sabbesampi tikadukānaṃ nāmaṃ veditabbaṃ.

Evaṃ sabbesampi tikadukānaṃ nāmaṃ veditabbaṃ.

Sā panesā pañcadasahi paricchedehi vavatthitā.
Sā panesā pañcadasahi paricchedehi vavatthitā.

Tikānaṃ hi eko paricchedo, dukānaṃ cuddasa.
Tikānaṃ hi eko paricchedo, dukānaṃ cuddasa.

‘‘Hetū dhammā nahetū dhammā’’tiādayo hi cha dukā ganthato ca atthato ca aññamaññasambandhena kaṇṇikā viya, ghaṭā viya ca hutvā ṭhitattā ‘‘hetugocchako’’ti vuccati.
‘‘Hetū dhammā nahetū dhammā’’tiādayo hi cha dukā ganthato ca atthato ca aññamaññasambandhena kaṇṇikā viya, ghaṭā viya ca hutvā ṭhitattā ‘‘hetugocchako’’ti vuccati.

Tato apare ‘‘sappaccayā dhammā’’tiādayo satta dukā aññamaññaṃ asambandhā kevalaṃ dukasāmaññena uccinitvā gocchakantare ṭhapitattā, aññehi ca antaradukehi cūḷakattā ‘‘cūḷantaradukā’’ti veditabbā.
Tato apare ‘‘sappaccayā dhammā’’tiādayo satta dukā aññamaññaṃ asambandhā kevalaṃ dukasāmaññena uccinitvā gocchakantare ṭhapitattā, aññehi ca antaradukehi cūḷakattā ‘‘cūḷantaradukā’’ti veditabbā.

Tato paraṃ āsavadukādīnaṃ channaṃ dukānaṃ vasena āsavagocchako nāma.
Tato paraṃ āsavadukādīnaṃ channaṃ dukānaṃ vasena āsavagocchako nāma.

Tato saṃyojanadukādīnaṃ channaṃ vasena saṃyojanagocchako nāma.
Tato saṃyojanadukādīnaṃ channaṃ vasena saṃyojanagocchako nāma.

Tathā ganthaoghayoganīvaraṇadukādīnaṃ channaṃ channaṃ vasena ganthaoghayoganīvaraṇagocchakā nāma.
Tathā ganthaoghayoganīvaraṇadukādīnaṃ channaṃ channaṃ vasena ganthaoghayoganīvaraṇagocchakā nāma.

Parāmāsadukādīnaṃ pañcannaṃ vasena parāmāsagocchako nāma.
Parāmāsadukādīnaṃ pañcannaṃ vasena parāmāsagocchako nāma.

Tato paraṃ sārammaṇadukādayo catuddasa dukā mahantaradukā nāma.
Tato paraṃ sārammaṇadukādayo catuddasa dukā mahantaradukā nāma.

Tato paraṃ upādānadukādayo cha dukā upādānagocchako nāma.
Tato paraṃ upādānadukādayo cha dukā upādānagocchako nāma.

Tato kilesadukādayo aṭṭhadukā kilesagocchako nāma.
Tato kilesadukādayo aṭṭhadukā kilesagocchako nāma.

Tato paraṃ dassanenapahātabbadukādayo aṭṭhārasa dukā abhidhammamātikāya pariyosāne ṭhapitattā piṭṭhidukā nāma.
Tato paraṃ dassanenapahātabbadukādayo aṭṭhārasa dukā abhidhammamātikāya pariyosāne ṭhapitattā piṭṭhidukā nāma.

Vijjābhāgiyadukādayo pana dvācattālīsa dukā suttantikadukā nāma.
Vijjābhāgiyadukādayo pana dvācattālīsa dukā suttantikadukā nāma.

Evametissā pañcadasahi paricchedehi vavatthitāya tāva ayaṃ atthavaṇṇanā bhavissati.

Evametissā pañcadasahi paricchedehi vavatthitāya tāva ayaṃ atthavaṇṇanā bhavissati.

Kusalattikavaṇṇanā

Kusalattikavaṇṇanā

Yasmā panettha tikamātikā ādi, tatthāpi kusalattiko ādi, tasmā kusalattikassa tāva -
Yasmā panettha tikamātikā ādi, tatthāpi kusalattiko ādi, tasmā kusalattikassa tāva -

> Atthato bhūmibhedā ca, paccekaṃ sampayogato;
> Atthato bhūmibhedā ca, paccekaṃ sampayogato;
>
> Uddesato ca dhammānaṃ, lakkhaṇādivibhāgato.
> Uddesato ca dhammānaṃ, lakkhaṇādivibhāgato.
>
> Saṅgahā suññato ceva, visayādippabhedato;
> Saṅgahā suññato ceva, visayādippabhedato;
>
> Yathānurūpaṃ sabbattha, veditabbo vinicchayo.
> Yathānurūpaṃ sabbattha, veditabbo vinicchayo.

Tattha atthato tāva kusalā dhammāti ettha kusalasaddo ārogyānavajjachekasukhavipākesu dissati.
Tattha atthato tāva kusalā dhammāti ettha kusalasaddo ārogyānavajjachekasukhavipākesu dissati.

Ayaṃ hi ‘‘kacci nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmaya’’ntiādīsu ārogye dissati.
Ayaṃ hi ‘‘kacci nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmaya’’ntiādīsu ārogye dissati.

‘‘Katamo pana, bhante, kāyasamācāro kusalo?
‘‘Katamo pana, bhante, kāyasamācāro kusalo?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro anavajjo’’tiādīsu anavajje.
Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro anavajjo’’tiādīsu anavajje.

‘‘Kusalo tvaṃ rathassa aṅgapaccaṅgāna’’ntiādīsu cheke.
‘‘Kusalo tvaṃ rathassa aṅgapaccaṅgāna’’ntiādīsu cheke.

‘‘Kusalassa kammassa katattā upacitattā’’tiādīsu sukhavipāke.
‘‘Kusalassa kammassa katattā upacitattā’’tiādīsu sukhavipāke.

Svāyamidha ārogyepi anavajjepi sukhavipākepi vattati.
Svāyamidha ārogyepi anavajjepi sukhavipākepi vattati.

Yatheva hi rūpakāye nibyādhitāya ārogyaṭṭhena kusalaṃ vuttaṃ, evaṃ arūpadhammepi kilesabyādhino abhāvena ārogyaṭṭhena kusalaṃ veditabbaṃ.
Yatheva hi rūpakāye nibyādhitāya ārogyaṭṭhena kusalaṃ vuttaṃ, evaṃ arūpadhammepi kilesabyādhino abhāvena ārogyaṭṭhena kusalaṃ veditabbaṃ.

Kilesavajjassa pana abhāvā anavajjaṭṭhena kusalaṃ.
Kilesavajjassa pana abhāvā anavajjaṭṭhena kusalaṃ.

Dhamma-saddo panāyaṃ pariyattihetuguṇanissattanijjīvatādīsu dissati.
Dhamma-saddo panāyaṃ pariyattihetuguṇanissattanijjīvatādīsu dissati.

Ayaṃ hi ‘‘dhammaṃ pariyāpuṇāti suttaṃ geyya’’ntiādīsu pariyattiyaṃ dissati.

Ayaṃ hi ‘‘dhammaṃ pariyāpuṇāti suttaṃ geyya’’ntiādīsu pariyattiyaṃ dissati.

‘‘Hetumhi ñāṇaṃ dhammapaṭisambhidā’’tiādīsu hetumhi.
‘‘Hetumhi ñāṇaṃ dhammapaṭisambhidā’’tiādīsu hetumhi.

‘‘Na hi dhammo adhammo ca, ubho samavipākino’’tiādīsu guṇe.
‘‘Na hi dhammo adhammo ca, ubho samavipākino’’tiādīsu guṇe.

‘‘Dhammesu dhammānupassī viharatī’’tiādīsu nissattanijjīvatāyaṃ, svāyamidhāpi nissattanijjīvatāyameva vaṭṭati.
‘‘Dhammesu dhammānupassī viharatī’’tiādīsu nissattanijjīvatāyaṃ, svāyamidhāpi nissattanijjīvatāyameva vaṭṭati.

Vacanattho panettha -
Vacanattho panettha -

kucchite pāpadhamme salayanti calayanti kampenti viddhaṃsentīti kusalā.
kucchite pāpadhamme salayanti calayanti kampenti viddhaṃsentīti kusalā.

Kucchitena vā ākārena sayantīti kusā, te kuse lunanti chindantīti kusalā.
Kucchitena vā ākārena sayantīti kusā, te kuse lunanti chindantīti kusalā.

Kucchitānaṃ vā sānato tanukaraṇato ñāṇaṃ kusaṃ nāma, tena kusena lātabbā parivattetabbāti kusalā.
Kucchitānaṃ vā sānato tanukaraṇato ñāṇaṃ kusaṃ nāma, tena kusena lātabbā parivattetabbāti kusalā.

Atha vā kosallaṃ vuccati paññā, tato kosallato sambhūtattā kusalā.
Atha vā kosallaṃ vuccati paññā, tato kosallato sambhūtattā kusalā.

Idaṃ pana anantare vuttañcāti nibbacanadvayaṃ kiñcāpi nippariyāyato ñāṇasampayuttānameva yujjati, ruḷhīvasena pana taṃsadisatāya ñāṇavippayuttānampīti gahetabbaṃ.
Idaṃ pana anantare vuttañcāti nibbacanadvayaṃ kiñcāpi nippariyāyato ñāṇasampayuttānameva yujjati, ruḷhīvasena pana taṃsadisatāya ñāṇavippayuttānampīti gahetabbaṃ.

Yathā vā kusā ubhayabhāgagataṃ hatthappadesaṃ lunanti, evamimepi uppannānuppannabhāvena ubhayabhāgagataṃ saṃkilesapakkhaṃ lunanti, tasmā kusā viya lunantīti kusalā.
Yathā vā kusā ubhayabhāgagataṃ hatthappadesaṃ lunanti, evamimepi uppannānuppannabhāvena ubhayabhāgagataṃ saṃkilesapakkhaṃ lunanti, tasmā kusā viya lunantīti kusalā.

Attano pana sabhāvaṃ dhārentīti dhammā, dhārīyanti vā paccayehi, dhārīyanti vā yathāsabhāvato ādhārīyantītipi dhammā.
Attano pana sabhāvaṃ dhārentīti dhammā, dhārīyanti vā paccayehi, dhārīyanti vā yathāsabhāvato ādhārīyantītipi dhammā.

Na kusalā akusalā, mittapaṭipakkhā amittā viya kusalapaṭipakkhāti attho.
Na kusalā akusalā, mittapaṭipakkhā amittā viya kusalapaṭipakkhāti attho.

Na byākatāti abyākatā, kusalākusalabhāvena akathitāti attho.
Na byākatāti abyākatā, kusalākusalabhāvena akathitāti attho.

Tesu anavajjasukhavipākalakkhaṇā kusalā, sāvajjadukkhavipākalakkhaṇā akusalā, avipākalakkhaṇā abyākatā.
Tesu anavajjasukhavipākalakkhaṇā kusalā, sāvajjadukkhavipākalakkhaṇā akusalā, avipākalakkhaṇā abyākatā.

Kiṃ panetāni kusalāti vā dhammāti vātiādīni ekatthāni, udāhu nānatthānīti?
Kiṃ panetāni kusalāti vā dhammāti vātiādīni ekatthāni, udāhu nānatthānīti?

Kiñcettha yadi tāva ekatthāni, ‘‘kusalā dhammā’’ti idaṃ ‘‘kusalā kusalā’’ti vuttasadisaṃ hoti.
Kiñcettha yadi tāva ekatthāni, ‘‘kusalā dhammā’’ti idaṃ ‘‘kusalā kusalā’’ti vuttasadisaṃ hoti.

Atha nānatthāni, tikadukānaṃ chakkacatukkabhāvo āpajjati, padānañca asambandho ‘‘kusalā rūpaṃ cakkhumā’’tiādīnaṃ viya.
Atha nānatthāni, tikadukānaṃ chakkacatukkabhāvo āpajjati, padānañca asambandho ‘‘kusalā rūpaṃ cakkhumā’’tiādīnaṃ viya.

Athāpi yadi etāni ekatthāni, kusalākusalābyākatapadānaṃ tiṇṇampi dhammānaṃ dhammasabhāvena ekattā kusalādīnampi ekattaṃ āpajjati.
Athāpi yadi etāni ekatthāni, kusalākusalābyākatapadānaṃ tiṇṇampi dhammānaṃ dhammasabhāvena ekattā kusalādīnampi ekattaṃ āpajjati.

Atha ‘‘kusalapadato akusalādipadassa aññattaṃ siyā’’ti vadatha, na etāni ekatthāni.
Atha ‘‘kusalapadato akusalādipadassa aññattaṃ siyā’’ti vadatha, na etāni ekatthāni.

Tadā dhammo nāma bhāvo.
Tadā dhammo nāma bhāvo.

Bhāvato ca añño abhāvoti.
Bhāvato ca añño abhāvoti.

Evaṃ aññoññāpekkhāya abhāvattamāpannehi dhammehi anaññe kusalādayopi abhāvā eva siyunti?
Evaṃ aññoññāpekkhāya abhāvattamāpannehi dhammehi anaññe kusalādayopi abhāvā eva siyunti?

Sabbametaṃ akāraṇaṃ, kasmā?
Sabbametaṃ akāraṇaṃ, kasmā?

Yathānumativohārasiddhito, na hi ‘‘kusalā dhammā’’tiādīni padāni yathā kusalā kusalāti, evaṃ atthavisesābhāvena paṇḍitehi anumatāni, nāpi kusalā rūpaṃ cakkhumā-saddā viya aññamaññaṃ anolokitatthabhāvena, atha kho anavajjaiṭṭhavipākattādisaṅkhātassa atthavisesassa, sabhāvasādhāraṇādiatthasāmaññassa ca jotakattena yathākkamaṃ anumatāni.
Yathānumativohārasiddhito, na hi ‘‘kusalā dhammā’’tiādīni padāni yathā kusalā kusalāti, evaṃ atthavisesābhāvena paṇḍitehi anumatāni, nāpi kusalā rūpaṃ cakkhumā-saddā viya aññamaññaṃ anolokitatthabhāvena, atha kho anavajjaiṭṭhavipākattādisaṅkhātassa atthavisesassa, sabhāvasādhāraṇādiatthasāmaññassa ca jotakattena yathākkamaṃ anumatāni.

Kusala-saddo hi dhamma-saddassa purato vuccamāno kusalākusalādisabbasādhāraṇasāmaññatthadīpakaṃ dhamma-saddaṃ akusalādito nivattetvā attano attano atthavisesavisiṭṭhatthadīpakaṃ karoti.
Kusala-saddo hi dhamma-saddassa purato vuccamāno kusalākusalādisabbasādhāraṇasāmaññatthadīpakaṃ dhamma-saddaṃ akusalādito nivattetvā attano attano atthavisesavisiṭṭhatthadīpakaṃ karoti.

Evaṃ paccekaṃ bhinnavisayānampi nesaṃ visesanavisesitabbabhāvena pavattiyaṃ ekatthatāya paṇḍitānumatatāya yathāvuttadosāropane kāraṇaṃ vuttaṃ, sabbametaṃ akāraṇaṃ.
Evaṃ paccekaṃ bhinnavisayānampi nesaṃ visesanavisesitabbabhāvena pavattiyaṃ ekatthatāya paṇḍitānumatatāya yathāvuttadosāropane kāraṇaṃ vuttaṃ, sabbametaṃ akāraṇaṃ.

Evaṃ tato paresupi sabbattha yathānurūpato ñātabbaṃ.
Evaṃ tato paresupi sabbattha yathānurūpato ñātabbaṃ.

Ayaṃ tāva padatthato vinicchayo.
Ayaṃ tāva padatthato vinicchayo.

Kusalapadattho
Kusalapadattho

Bhūmibhedāti tesu kusalākusalābyākatesu dhammesu kusalā tāva dhammā bhūmibhedato catubbidhā honti -
Bhūmibhedāti tesu kusalākusalābyākatesu dhammesu kusalā tāva dhammā bhūmibhedato catubbidhā honti -

kāmāvacarā rūpāvacarā arūpāvacarā lokuttarāti.
kāmāvacarā rūpāvacarā arūpāvacarā lokuttarāti.

Ayaṃ bhūmibhedato vinicchayo.
Ayaṃ bhūmibhedato vinicchayo.

Sampayogatoti evaṃ bhūmibhedato catubbidhānampi nesaṃ paccekaṃ sampayogato vinicchayo veditabbo.
Sampayogatoti evaṃ bhūmibhedato catubbidhānampi nesaṃ paccekaṃ sampayogato vinicchayo veditabbo.

Tattha kāmāvacarā tāva sampayogato aṭṭhavidhā honti.
Tattha kāmāvacarā tāva sampayogato aṭṭhavidhā honti.

Seyyathidaṃ?
Seyyathidaṃ?

Somanassasahagataṃ ñāṇasampayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ.
Somanassasahagataṃ ñāṇasampayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ.

Upekkhāsahagataṃ ñāṇasampayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ.
Upekkhāsahagataṃ ñāṇasampayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ.

Somanassasahagataṃ ñāṇavippayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ.
Somanassasahagataṃ ñāṇavippayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ.

Upekkhāsahagataṃ ñāṇavippayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāranti.

Upekkhāsahagataṃ ñāṇavippayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāranti.

Tattha iṭṭhārammaṇatā, saddhābāhullatā, visuddhadiṭṭhitā, ānisaṃsadassāvitā ca ekādasa pītisambojjhaṅgakāraṇāni cāti imehi tāva kāraṇehi somanassasahagatabhāvo veditabbo.
Tattha iṭṭhārammaṇatā, saddhābāhullatā, visuddhadiṭṭhitā, ānisaṃsadassāvitā ca ekādasa pītisambojjhaṅgakāraṇāni cāti imehi tāva kāraṇehi somanassasahagatabhāvo veditabbo.

Ñāṇasampattiṃ pana patthetvā katakammato, brahmādiupapattito, paññādasakavasena indriyaparipākato, vikkhambhanena kilesadūribhāvato ca sattavidhadhammavicayasambojjhaṅgakāraṇato ca ñāṇasampayuttatā veditabbā.
Ñāṇasampattiṃ pana patthetvā katakammato, brahmādiupapattito, paññādasakavasena indriyaparipākato, vikkhambhanena kilesadūribhāvato ca sattavidhadhammavicayasambojjhaṅgakāraṇato ca ñāṇasampayuttatā veditabbā.

Attano vā paresaṃ vā vasena pavatto pubbapayogo saṅkhāro nāma.
Attano vā paresaṃ vā vasena pavatto pubbapayogo saṅkhāro nāma.

Tena uppannaṃ sasaṅkhāraṃ, tadabhāvā asaṅkhārañca veditabbaṃ.
Tena uppannaṃ sasaṅkhāraṃ, tadabhāvā asaṅkhārañca veditabbaṃ.

Etesu hi yathāvuttasomanassañāṇahetuṃ āgamma pahaṭṭho ‘‘atthi dinna’’nti ādinayappavattaṃ sammādiṭṭhiṃ purakkhatvā asaṃsīdanto, parehi ca anussāhito dānādīni puññāni karoti, tadāssa somanassasahagataṃ ñāṇasampayuttaṃ paṭhamaṃ kusalaṃ uppajjati.
Etesu hi yathāvuttasomanassañāṇahetuṃ āgamma pahaṭṭho ‘‘atthi dinna’’nti ādinayappavattaṃ sammādiṭṭhiṃ purakkhatvā asaṃsīdanto, parehi ca anussāhito dānādīni puññāni karoti, tadāssa somanassasahagataṃ ñāṇasampayuttaṃ paṭhamaṃ kusalaṃ uppajjati.

Yadā pana vuttanayena haṭṭhatuṭṭho sammādiṭṭhiṃ purakkhatvā amuttacāgitādivasena saṃsīdamāno, attano paṭisaṅkhārena vā parehi vā ussāhito karoti, tadāssa tadeva sasaṅkhāraṃ dutiyaṃ kusalaṃ hoti.
Yadā pana vuttanayena haṭṭhatuṭṭho sammādiṭṭhiṃ purakkhatvā amuttacāgitādivasena saṃsīdamāno, attano paṭisaṅkhārena vā parehi vā ussāhito karoti, tadāssa tadeva sasaṅkhāraṃ dutiyaṃ kusalaṃ hoti.

Yadā pana ñātijanādipaṭipattidassanena jātaparicayā bāladārakādayo bhikkhuādidassanena somanassajātā sahasā dānavandanādīni karonti, tadā ñāṇavippayuttaṃ tatiyaṃ kusalaṃ uppajjati.
Yadā pana ñātijanādipaṭipattidassanena jātaparicayā bāladārakādayo bhikkhuādidassanena somanassajātā sahasā dānavandanādīni karonti, tadā ñāṇavippayuttaṃ tatiyaṃ kusalaṃ uppajjati.

Yadā pana ñātiādīhi ussāhitā evaṃ paṭipajjanti, tadā tadeva catutthaṃ sasaṅkhāracittaṃ hoti.
Yadā pana ñātiādīhi ussāhitā evaṃ paṭipajjanti, tadā tadeva catutthaṃ sasaṅkhāracittaṃ hoti.

Yadā pana somanassahetuno abhāvena visuṃ catūsupi vikappesu somanassarahitā honti, tadā sesāni cattāri upekkhāsahagatāni kusalāni uppajjanti.

Yadā pana somanassahetuno abhāvena visuṃ catūsupi vikappesu somanassarahitā honti, tadā sesāni cattāri upekkhāsahagatāni kusalāni uppajjanti.

Evaṃ paccekaṃ sampayogato vinicchayo veditabbo.
Evaṃ paccekaṃ sampayogato vinicchayo veditabbo.

Uddesato ca dhammānanti evaṃ sampayogato aṭṭhavidhesu kusalesu paccekaṃ dhammānaṃ uddesatopi vinicchayo veditabbo.
Uddesato ca dhammānanti evaṃ sampayogato aṭṭhavidhesu kusalesu paccekaṃ dhammānaṃ uddesatopi vinicchayo veditabbo.

Tattha paṭhamakusale tāva pāḷiyā sarūpena āgatā tiṃsa dhammā, yevāpanakā navāti ekūnacattālīsa dhammā honti.
Tattha paṭhamakusale tāva pāḷiyā sarūpena āgatā tiṃsa dhammā, yevāpanakā navāti ekūnacattālīsa dhammā honti.

Seyyathidaṃ -
Seyyathidaṃ -

phasso vedanā saññā cetanā cittaṃ vitakko vicāro pīti vīriyaṃ cittekaggatā jīvitaṃ saddhā sati hirī ottappaṃ alobho adoso amoho kāyapassaddhi cittapassaddhi kāyalahutā cittalahutā kāyamudutā cittamudutā kāyakammaññatā cittakammaññatā kāyapāguññatā cittapāguññatā kāyujukatā cittujukatāti ime sarūpena āgatā tiṃsadhammā.
phasso vedanā saññā cetanā cittaṃ vitakko vicāro pīti vīriyaṃ cittekaggatā jīvitaṃ saddhā sati hirī ottappaṃ alobho adoso amoho kāyapassaddhi cittapassaddhi kāyalahutā cittalahutā kāyamudutā cittamudutā kāyakammaññatā cittakammaññatā kāyapāguññatā cittapāguññatā kāyujukatā cittujukatāti ime sarūpena āgatā tiṃsadhammā.

Chando adhimokkho manasikāro tatramajjhattatā karuṇā muditā kāyaduccaritavirati vacīduccaritavirati micchājīvaviratīti ime yevāpanakā navāti.
Chando adhimokkho manasikāro tatramajjhattatā karuṇā muditā kāyaduccaritavirati vacīduccaritavirati micchājīvaviratīti ime yevāpanakā navāti.

Padabhājanīye pana -
Padabhājanīye pana -

> ‘‘Yasmiṃ samaye kāmāvacaraṃ kusalaṃ cittaṃ uppannaṃ hoti...pe...
> ‘‘Yasmiṃ samaye kāmāvacaraṃ kusalaṃ cittaṃ uppannaṃ hoti...pe...
>
> tasmiṃ samaye phasso hoti, vedanā...pe...
> tasmiṃ samaye phasso hoti, vedanā...pe...
>
> saññā cetanā cittaṃ vitakko vicāro pīti sukhaṃ cittassekaggatā saddhindriyaṃ vīriyindriyaṃ satindriyaṃ samādhindriyaṃ paññindriyaṃ manindriyaṃ somanassindriyaṃ jīvitindriyaṃ sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi saddhābalaṃ vīriyabalaṃ satibalaṃ samādhibalaṃ paññābalaṃ hiribalaṃ ottappabalaṃ alobho adoso amoho anabhijjhā abyāpādo sammādiṭṭhi hirī ottappaṃ kāyapassaddhi cittapassaddhi kāyalahutā cittalahutā kāyamudutā cittamudutā kāyakammaññatā cittakammaññatā kāyapāguññatā cittapāguññatā kāyujukatā cittujukatā sati sampajaññaṃ samatho vipassanā paggāho avikkhepo hotī’’ti -

saññā cetanā cittaṃ vitakko vicāro pīti sukhaṃ cittassekaggatā saddhindriyaṃ vīriyindriyaṃ satindriyaṃ samādhindriyaṃ paññindriyaṃ manindriyaṃ somanassindriyaṃ jīvitindriyaṃ sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi saddhābalaṃ vīriyabalaṃ satibalaṃ samādhibalaṃ paññābalaṃ hiribalaṃ ottappabalaṃ alobho adoso amoho anabhijjhā abyāpādo sammādiṭṭhi hirī ottappaṃ kāyapassaddhi cittapassaddhi kāyalahutā cittalahutā kāyamudutā cittamudutā kāyakammaññatā cittakammaññatā kāyapāguññatā cittapāguññatā kāyujukatā cittujukatā sati sampajaññaṃ samatho vipassanā paggāho avikkhepo hotī’’ti -

Evaṃ sarūpato uddiṭṭhā chapaññāsa dhammā ‘‘ye vā pana tasmiṃ samaye aññepi atthi paṭiccasamuppannā arūpino dhammā’’ti evaṃ yevāpanakavasena sāmaññato uddiṭṭhā, aṭṭhakathāyaṃ cassā tesu tesu suttappadesesu āgate gahetvā sarūpato niddiṭṭhā chandādayo navāti pañcasaṭṭhi dhammā āgatā.
Evaṃ sarūpato uddiṭṭhā chapaññāsa dhammā ‘‘ye vā pana tasmiṃ samaye aññepi atthi paṭiccasamuppannā arūpino dhammā’’ti evaṃ yevāpanakavasena sāmaññato uddiṭṭhā, aṭṭhakathāyaṃ cassā tesu tesu suttappadesesu āgate gahetvā sarūpato niddiṭṭhā chandādayo navāti pañcasaṭṭhi dhammā āgatā.

Yasmā pana tesu sarūpena āgatā jhānaṅgaindriyamaggaṅgabalamūlādīnaṃ vasena ekasseva bahukiccatādassanatthaṃ punappunaṃ gahetvā pariyāyena chapaññāsavidhena desitāpi agahitaggahaṇena yathāvuttā samatiṃseva dhammā honti, te pana savibhattikā avibhattikāti duvidhā.
Yasmā pana tesu sarūpena āgatā jhānaṅgaindriyamaggaṅgabalamūlādīnaṃ vasena ekasseva bahukiccatādassanatthaṃ punappunaṃ gahetvā pariyāyena chapaññāsavidhena desitāpi agahitaggahaṇena yathāvuttā samatiṃseva dhammā honti, te pana savibhattikā avibhattikāti duvidhā.

Tattha phassādayo aṭṭhārasa ekakattā avibhattikā.
Tattha phassādayo aṭṭhārasa ekakattā avibhattikā.

Vedanādayo dvādasa dhammā aṭṭhatiṃsappabhedena yathāyogaṃ vibhattattā savibhattikā, yevāpanakā pana avibhattikā eva.
Vedanādayo dvādasa dhammā aṭṭhatiṃsappabhedena yathāyogaṃ vibhattattā savibhattikā, yevāpanakā pana avibhattikā eva.

Tasmā te sabbepi nippariyāyena ekūnacattālīsa dhammāva honti.
Tasmā te sabbepi nippariyāyena ekūnacattālīsa dhammāva honti.

Honti cettha -
Honti cettha -

Phassādipañcakaṃ pañcajhānaṅgānindriyaṭṭhakaṃ;
Phassādipañcakaṃ pañcajhānaṅgānindriyaṭṭhakaṃ;

Maggaṅgapañcakaṃ sattabalaṃ mūlattikampi ca.
Maggaṅgapañcakaṃ sattabalaṃ mūlattikampi ca.

Kammapathattikañceva, lokapāladukaṃ tathā;
Kammapathattikañceva, lokapāladukaṃ tathā;

Passaddhiādī cha dukā, tīṇi piṭṭhidukāniti.

Passaddhiādī cha dukā, tīṇi piṭṭhidukāniti.

Sattarasahi rāsīhi, chapaññāseva pāḷiyaṃ;
Sattarasahi rāsīhi, chapaññāseva pāḷiyaṃ;

Vuttā sabhāvato tiṃsa, dhammā agahitaggahe.
Vuttā sabhāvato tiṃsa, dhammā agahitaggahe.

Phasso jīvitasaññā ca, cetanā cārapītiyo;
Phasso jīvitasaññā ca, cetanā cārapītiyo;

Cha dukā kāyapassaddhi-pamukhāṭṭhārasekakā.
Cha dukā kāyapassaddhi-pamukhāṭṭhārasekakā.

Cittaṃ vitakko saddhā ca, hiriottappiyampi ca;
Cittaṃ vitakko saddhā ca, hiriottappiyampi ca;

Alobho ca adoso ca, satta dvidhā vibhāvitā.
Alobho ca adoso ca, satta dvidhā vibhāvitā.

Vedanā tividhā vīriyaṃ, sati ca catudhā matā;
Vedanā tividhā vīriyaṃ, sati ca catudhā matā;

Chaddhā ekaggatā paññā, sattadhāva vibhāvitā.
Chaddhā ekaggatā paññā, sattadhāva vibhāvitā.

Viratī appamaññāyo, manakkāro chandamajjhattā;
Viratī appamaññāyo, manakkāro chandamajjhattā;

Dhimokkho yevāpanakā, navete paṭhame mane.
Dhimokkho yevāpanakā, navete paṭhame mane.

Pañcasaṭṭhividheneva, pariyāyena desitā;
Pañcasaṭṭhividheneva, pariyāyena desitā;

Navādhikā ca tettiṃsa, dhammāva paramatthatoti.
Navādhikā ca tettiṃsa, dhammāva paramatthatoti.

Ettha ca sarūpena āgatā tiṃsa dhammā, yevāpanakesu cattāro cāti catuttiṃsa dhammā ekakkhaṇe niyatā labbhanti, sesā pana karuṇādayo pañca karuṇāpubbabhāgamuditāpubbabhāgavasena, kāyaduccaritavacīduccaritamicchājīvehi viramaṇavasena ca cittassa pavattikālesu eva uppajjitvā aññathānuppajjanato aniyatā.
Ettha ca sarūpena āgatā tiṃsa dhammā, yevāpanakesu cattāro cāti catuttiṃsa dhammā ekakkhaṇe niyatā labbhanti, sesā pana karuṇādayo pañca karuṇāpubbabhāgamuditāpubbabhāgavasena, kāyaduccaritavacīduccaritamicchājīvehi viramaṇavasena ca cittassa pavattikālesu eva uppajjitvā aññathānuppajjanato aniyatā.

Te ca yasmā dukkhitasukhitasattavasena, kāyaduccaritādittayavasena ca paccekaṃ bhinnavisayattā ekato na uppajjanti, tasmā karuṇāpubbabhāgādivasena pavattesu pañcasu cittakkhaṇesu niyatā catuttiṃsa, karuṇādīsu ekanti pañcatiṃsa dhammā

uppajjanti, kevalaṃ pana dānādivasena pavattiyaṃ niyatā catuttiṃseva uppajjantīti veditabbaṃ.
Te ca yasmā dukkhitasukhitasattavasena, kāyaduccaritādittayavasena ca paccekaṃ bhinnavisayattā ekato na uppajjanti, tasmā karuṇāpubbabhāgādivasena pavattesu pañcasu cittakkhaṇesu niyatā catuttiṃsa, karuṇādīsu ekanti pañcatiṃsa dhammā uppajjanti, kevalaṃ pana dānādivasena pavattiyaṃ niyatā catuttiṃseva uppajjantīti veditabbaṃ.

Ayaṃ dhammuddesato vinicchayo.
Ayaṃ dhammuddesato vinicchayo.

Lakkhaṇādivibhāgatoti evaṃ uddiṭṭhānaṃ dhammānaṃ lakkhaṇarasādito vinicchayo veditabbo.
Lakkhaṇādivibhāgatoti evaṃ uddiṭṭhānaṃ dhammānaṃ lakkhaṇarasādito vinicchayo veditabbo.

Phusatīti phasso.
Phusatīti phasso.

Svāyaṃ phusanalakkhaṇo, saṅghaṭṭanaraso, sannipātapaccupaṭṭhāno, āpāthagatavisayapadaṭṭhāno.
Svāyaṃ phusanalakkhaṇo, saṅghaṭṭanaraso, sannipātapaccupaṭṭhāno, āpāthagatavisayapadaṭṭhāno.

Ayaṃ hi arūpadhammopi samāno ārammaṇe phusanākārena pavattatīti phusanalakkhaṇo, sā cassa phusanākārappavatti ambilādidassane kheḷuppādādinā ñātabbā.
Ayaṃ hi arūpadhammopi samāno ārammaṇe phusanākārena pavattatīti phusanalakkhaṇo, sā cassa phusanākārappavatti ambilādidassane kheḷuppādādinā ñātabbā.

Ekadesena pana anallīyamānopi rūpaṃ viya cakkhuṃ, saddo viya ca sotaṃ cittamārammaṇañca saṅghaṭṭetīti saṅghaṭṭanaraso.
Ekadesena pana anallīyamānopi rūpaṃ viya cakkhuṃ, saddo viya ca sotaṃ cittamārammaṇañca saṅghaṭṭetīti saṅghaṭṭanaraso.

Tikasannipātasaṅkhātassa pana attano kāraṇassa vasena paveditattā sannipātapaccupaṭṭhāno, phalaṭṭhena paccupaṭṭhānena panesa vedanāpaccupaṭṭhāno nāma hoti.
Tikasannipātasaṅkhātassa pana attano kāraṇassa vasena paveditattā sannipātapaccupaṭṭhāno, phalaṭṭhena paccupaṭṭhānena panesa vedanāpaccupaṭṭhāno nāma hoti.

Tajjāsamannāhārena ceva indriyena ca parikkhate visaye anantarāyena uppajjanato āpāthagatavisayapadaṭṭhānoti vuccati.
Tajjāsamannāhārena ceva indriyena ca parikkhate visaye anantarāyena uppajjanato āpāthagatavisayapadaṭṭhānoti vuccati.

Vedanādhiṭṭhānabhāvato panesa niccammā gāvī viya daṭṭhabbo.
Vedanādhiṭṭhānabhāvato panesa niccammā gāvī viya daṭṭhabbo.

Lakkhaṇādīsu ca tesaṃ tesaṃ dhammānaṃ sabhāvo vā sāmaññaṃ vā lakkhaṇaṃ nāma, kiccaṃ vā sampatti vā raso nāma, upaṭṭhānākāro vā phalaṃ vā paccupaṭṭhānaṃ nāma, āsannakāraṇaṃ padaṭṭhānaṃ nāma.
Lakkhaṇādīsu ca tesaṃ tesaṃ dhammānaṃ sabhāvo vā sāmaññaṃ vā lakkhaṇaṃ nāma, kiccaṃ vā sampatti vā raso nāma, upaṭṭhānākāro vā phalaṃ vā paccupaṭṭhānaṃ nāma, āsannakāraṇaṃ padaṭṭhānaṃ nāma.

Evaṃ uparipi sabbattha lakkhaṇādīnaṃ nānattaṃ veditabbaṃ.
Evaṃ uparipi sabbattha lakkhaṇādīnaṃ nānattaṃ veditabbaṃ.

Vedayatīti vedanā, sā vedayitalakkhaṇā, sabhāvabhedato panesā pañcavidhā hoti -
Vedayatīti vedanā, sā vedayitalakkhaṇā, sabhāvabhedato panesā pañcavidhā hoti -

sukhaṃ dukkhaṃ somanassaṃ domanassaṃ upekkhāti.
sukhaṃ dukkhaṃ somanassaṃ domanassaṃ upekkhāti.

Tattha iṭṭhaphoṭṭhabbānubhavanalakkhaṇaṃ sukhaṃ, sampayuttānaṃ upabrūhanarasaṃ, kāyikaassādapaccupaṭṭhānaṃ, kāyindriyapadaṭṭhānaṃ.
Tattha iṭṭhaphoṭṭhabbānubhavanalakkhaṇaṃ sukhaṃ, sampayuttānaṃ upabrūhanarasaṃ, kāyikaassādapaccupaṭṭhānaṃ, kāyindriyapadaṭṭhānaṃ.

Aniṭṭhaphoṭṭhabbānubhavanalakkhaṇaṃ dukkhaṃ, sampayuttānaṃ milāpanarasaṃ, kāyikābādhapaccupaṭṭhānaṃ, kāyindriyapadaṭṭhānaṃ.
Aniṭṭhaphoṭṭhabbānubhavanalakkhaṇaṃ dukkhaṃ, sampayuttānaṃ milāpanarasaṃ, kāyikābādhapaccupaṭṭhānaṃ, kāyindriyapadaṭṭhānaṃ.

Iṭṭhārammaṇānubhavanalakkhaṇaṃ somanassaṃ, yathā tathā vā iṭṭhākārasambhogarasaṃ, sampayuttānaṃ upabrūhanarasaṃ vā, cetasikaassādapaccupaṭṭhānaṃ, iṭṭhākāradassanapadaṭṭhānaṃ.
Iṭṭhārammaṇānubhavanalakkhaṇaṃ somanassaṃ, yathā tathā vā iṭṭhākārasambhogarasaṃ, sampayuttānaṃ upabrūhanarasaṃ vā, cetasikaassādapaccupaṭṭhānaṃ, iṭṭhākāradassanapadaṭṭhānaṃ.

Aniṭṭhārammaṇānubhavanalakkhaṇaṃ domanassaṃ, yathā tathā vā aniṭṭhākārasambhogarasaṃ, sampayuttānaṃ milāpanarasaṃ vā, cetasikābādhapaccupaṭṭhānaṃ, ekantena hadayavatthupadaṭṭhānaṃ.
Aniṭṭhārammaṇānubhavanalakkhaṇaṃ domanassaṃ, yathā tathā vā aniṭṭhākārasambhogarasaṃ, sampayuttānaṃ milāpanarasaṃ vā, cetasikābādhapaccupaṭṭhānaṃ, ekantena hadayavatthupadaṭṭhānaṃ.

Majjhattavedayitalakkhaṇā upekkhā, sampayuttānaṃ nātiupabrūhanamilāpanarasā, santabhāvapaccupaṭṭhānā, nippītikacittapadaṭṭhānā.
Majjhattavedayitalakkhaṇā upekkhā, sampayuttānaṃ nātiupabrūhanamilāpanarasā, santabhāvapaccupaṭṭhānā, nippītikacittapadaṭṭhānā.

Ettha ca sukhaṃ, dukkhañca ekantamabyākataṃ, domanassamekantamakusalaṃ, somanassupekkhā pana siyā kusalā, siyā akusalā, siyā abyākatā.
Ettha ca sukhaṃ, dukkhañca ekantamabyākataṃ, domanassamekantamakusalaṃ, somanassupekkhā pana siyā kusalā, siyā akusalā, siyā abyākatā.

Idha pana kusalā somanassavedanā adhippetā.
Idha pana kusalā somanassavedanā adhippetā.

Nīlādibhedaṃ ārammaṇaṃ sañjānātīti saññā.
Nīlādibhedaṃ ārammaṇaṃ sañjānātīti saññā.

Sā sañjānanalakkhaṇā, paccābhiññāṇarasā, punasañjānanapaccayanimittakaraṇarasā vā dāruādīsu tacchakādayo viya, yathāgahitanimittavasena abhinivesakaraṇapaccupaṭṭhānā hatthidassakaandhā viya, ārammaṇe anogāḷhavuttitāya aciraṭṭhānapaccupaṭṭhānā vā vijju viya, yathāupaṭṭhitavisayapadaṭṭhānā tiṇapurisesu migapotakānaṃ purisāti uppannasaññā viya.
Sā sañjānanalakkhaṇā, paccābhiññāṇarasā, punasañjānanapaccayanimittakaraṇarasā vā dāruādīsu tacchakādayo viya, yathāgahitanimittavasena abhinivesakaraṇapaccupaṭṭhānā hatthidassakaandhā viya, ārammaṇe anogāḷhavuttitāya aciraṭṭhānapaccupaṭṭhānā vā vijju viya, yathāupaṭṭhitavisayapadaṭṭhānā tiṇapurisesu migapotakānaṃ purisāti uppannasaññā viya.

Cetetīti cetanā, saddhiṃ attanā sampayuttadhamme ārammaṇe abhisandahatīti attho.
Cetetīti cetanā, saddhiṃ attanā sampayuttadhamme ārammaṇe abhisandahatīti attho.

Sā cetanābhāvalakkhaṇā, āyūhanarasā, sā ca kusalākusalesu eva hoti.
Sā cetanābhāvalakkhaṇā, āyūhanarasā, sā ca kusalākusalesu eva hoti.

Itaresu pana taṃsadisatāya saṃvidahanapaccupaṭṭhānā sakiccaparakiccasādhakā jeṭṭhasissamahāvaḍḍhakiādayo viya.
Itaresu pana taṃsadisatāya saṃvidahanapaccupaṭṭhānā sakiccaparakiccasādhakā jeṭṭhasissamahāvaḍḍhakiādayo viya.

Accāyikakammānussaraṇādīsu panāyaṃ sampayuttesu ussāhanabhāvena pavattamānā pākaṭā hoti.
Accāyikakammānussaraṇādīsu panāyaṃ sampayuttesu ussāhanabhāvena pavattamānā pākaṭā hoti.

Ārammaṇaṃ cintetīti cittaṃ, viññāṇaṃ.
Ārammaṇaṃ cintetīti cittaṃ, viññāṇaṃ.

Vitthārato panassa vacanattho cittaduke āvi bhavissati.
Vitthārato panassa vacanattho cittaduke āvi bhavissati.

Tadetaṃ vijānanalakkhaṇaṃ cittaṃ, pubbaṅgamarasaṃ, nirantarappavattito sandhānapaccupaṭṭhānaṃ, nāmarūpapadaṭṭhānaṃ.
Tadetaṃ vijānanalakkhaṇaṃ cittaṃ, pubbaṅgamarasaṃ, nirantarappavattito sandhānapaccupaṭṭhānaṃ, nāmarūpapadaṭṭhānaṃ.

Vitakketi ūheti, vitakkanamattameva vā soti vitakko.
Vitakketi ūheti, vitakkanamattameva vā soti vitakko.

Svāyamārammaṇe cittassa abhiropanalakkhaṇo, āhananapariyāhananaraso, ārammaṇe cittassa ānayanapaccupaṭṭhāno.
Svāyamārammaṇe cittassa abhiropanalakkhaṇo, āhananapariyāhananaraso, ārammaṇe cittassa ānayanapaccupaṭṭhāno.

Ārammaṇe tena cittaṃ vicarati, vicaraṇamattameva vā soti vicāro.
Ārammaṇe tena cittaṃ vicarati, vicaraṇamattameva vā soti vicāro.

Svāyamārammaṇānumajjanalakkhaṇo, tattha sahajātānuyojanaraso, cittassa anuppabandhanapaccupaṭṭhāno.
Svāyamārammaṇānumajjanalakkhaṇo, tattha sahajātānuyojanaraso, cittassa anuppabandhanapaccupaṭṭhāno.

Abhiniropanānumajjanavasena panesaṃ yathākkamaṃ oḷārikasukhumatāya ghaṇṭābhighāto viya cetaso paṭhamābhinipāto vitakko, ghaṇṭānuravo viya anuppabandho vicāro.
Abhiniropanānumajjanavasena panesaṃ yathākkamaṃ oḷārikasukhumatāya ghaṇṭābhighāto viya cetaso paṭhamābhinipāto vitakko, ghaṇṭānuravo viya anuppabandho vicāro.

Vipphāravā cettha vitakko ākāse uppatitukāmapakkhino pakkhavikkhepo viya, santavutti vicāro ākāse uppatitassa pakkhino pakkhapasāraṇaṃ viya.
Vipphāravā cettha vitakko ākāse uppatitukāmapakkhino pakkhavikkhepo viya, santavutti vicāro ākāse uppatitassa pakkhino pakkhapasāraṇaṃ viya.

So pana nesaṃ viseso paṭhamadutiyajjhānesu pākaṭo hoti.
So pana nesaṃ viseso paṭhamadutiyajjhānesu pākaṭo hoti.

Ubhopi panete sampayuttadhammapadaṭṭhānā.
Ubhopi panete sampayuttadhammapadaṭṭhānā.

Piṇayatīti pīti.
Piṇayatīti pīti.

Sā sampiyāyanalakkhaṇā, kāyacittapīṇanarasā, pharaṇarasā vā, odagyapaccupaṭṭhānā, somanassasahagatacittapadaṭṭhānā.
Sā sampiyāyanalakkhaṇā, kāyacittapīṇanarasā, pharaṇarasā vā, odagyapaccupaṭṭhānā, somanassasahagatacittapadaṭṭhānā.

Vīrānaṃ bhāvo, kammaṃ vā vīriyaṃ, vividhena vā upāyena īrayitabbaṃ pavattayitabbanti vīriyaṃ.
Vīrānaṃ bhāvo, kammaṃ vā vīriyaṃ, vividhena vā upāyena īrayitabbaṃ pavattayitabbanti vīriyaṃ.

Tañca ussāhalakkhaṇaṃ, sahajātānaṃ upatthambhanarasaṃ, asaṃsīdanabhāvapaccupaṭṭhānaṃ, ‘‘saṃviggo yoniso padahatī’’ti vacanato saṃvegapadaṭṭhānaṃ, vīriyārambhavatthupadaṭṭhānaṃ vā.
Tañca ussāhalakkhaṇaṃ, sahajātānaṃ upatthambhanarasaṃ, asaṃsīdanabhāvapaccupaṭṭhānaṃ, ‘‘saṃviggo yoniso padahatī’’ti vacanato saṃvegapadaṭṭhānaṃ, vīriyārambhavatthupadaṭṭhānaṃ vā.

Idaṃ pana kusalapakkhe padaṭṭhānaṃ, akusalādipakkhe pana sādhāraṇavasena yathā tathā vā dukkhavinodanakāmatāpadaṭṭhānaṃ, sampayuttadhammapadaṭṭhānaṃ vā.
Idaṃ pana kusalapakkhe padaṭṭhānaṃ, akusalādipakkhe pana sādhāraṇavasena yathā tathā vā dukkhavinodanakāmatāpadaṭṭhānaṃ, sampayuttadhammapadaṭṭhānaṃ vā.

Taṃ samāraddhaṃ sabbāsaṃ sampattīnaṃ mūlaṃ hotīti daṭṭhabbaṃ.
Taṃ samāraddhaṃ sabbāsaṃ sampattīnaṃ mūlaṃ hotīti daṭṭhabbaṃ.

Eko aggo visayo assāti ekaggaṃ, cittaṃ, tassa bhāvo ekaggatā, cittassa ekaggatā cittekaggatā, samādhissetaṃ nāmaṃ.
Eko aggo visayo assāti ekaggaṃ, cittaṃ, tassa bhāvo ekaggatā, cittassa ekaggatā cittekaggatā, samādhissetaṃ nāmaṃ.

Sā avisāraṇalakkhaṇā, sahajātānaṃ sampiṇḍanarasā nahānīyacuṇṇānaṃ udakaṃ viya, upasamapaccupaṭṭhānā, ñāṇapaccupaṭṭhānā vā, sukhapadaṭṭhānā, akusalādisādhāraṇavasena panetthāpi paccupaṭṭhānapadaṭṭhānāni vuttanayena yojetvā ñātabbāni.
Sā avisāraṇalakkhaṇā, sahajātānaṃ sampiṇḍanarasā nahānīyacuṇṇānaṃ udakaṃ viya, upasamapaccupaṭṭhānā, ñāṇapaccupaṭṭhānā vā, sukhapadaṭṭhānā, akusalādisādhāraṇavasena panetthāpi paccupaṭṭhānapadaṭṭhānāni vuttanayena yojetvā ñātabbāni.

Nivāte dīpaccīnaṃ ṭhiti viya cetaso ṭhitīti daṭṭhabbā.
Nivāte dīpaccīnaṃ ṭhiti viya cetaso ṭhitīti daṭṭhabbā.

Ettha ca kiñcāpi ārammaṇaṃ bhinditvā anupavisantā viya kusalapakkhe cattāro dhammā ārammaṇaṃ ogāhanti saddhā sati ekaggatā paññāti, teneva saddhā ‘‘okappanā’’ti vuttā, sati ca ‘‘apilāpanā’’ti, ekaggatā ‘‘avaṭṭhitī’’ti, paññā ‘‘pariyogāhanā’’ti ca vuttā.
Ettha ca kiñcāpi ārammaṇaṃ bhinditvā anupavisantā viya kusalapakkhe cattāro dhammā ārammaṇaṃ ogāhanti saddhā sati ekaggatā paññāti, teneva saddhā ‘‘okappanā’’ti vuttā, sati ca ‘‘apilāpanā’’ti, ekaggatā ‘‘avaṭṭhitī’’ti, paññā ‘‘pariyogāhanā’’ti ca vuttā.

Akusalapakkhe ca tayo taṇhā diṭṭhi avijjāti.
Akusalapakkhe ca tayo taṇhā diṭṭhi avijjāti.

Tena te eva ‘‘oghā’’ti vuttā.
Tena te eva ‘‘oghā’’ti vuttā.

Tathāpi nesaṃ lakkhaṇādito nānattampi siddhameva.
Tathāpi nesaṃ lakkhaṇādito nānattampi siddhameva.

Akusalapakkhe pana ekaggatā uddhaccasamāgatattā ‘‘ogāhanā’’ti na vuttā.
Akusalapakkhe pana ekaggatā uddhaccasamāgatattā ‘‘ogāhanā’’ti na vuttā.

Akusaladhammā hi ekavisaye sampiṇḍanakiccena samādhinā yuttāpi udakasittarajuṭṭhānaṃ viya taṅkhaṇaññeva vikiraṇasabhāvā honti.
Akusaladhammā hi ekavisaye sampiṇḍanakiccena samādhinā yuttāpi udakasittarajuṭṭhānaṃ viya taṅkhaṇaññeva vikiraṇasabhāvā honti.

Teneva hettha upacārappanāppatti na hoti, kusaladhammā pana yasmā udakaṃ āsiñcitvā āsiñcitvā ākoṭanamajjanādīni katvā upalittaṭṭhānaṃ viya sakalampi divasaṃ niccalapavattanasamatthāti upacārappanāppattāpi hoti, tasmā tattha ogāhanāti vuttāti gahetabbaṃ.
Teneva hettha upacārappanāppatti na hoti, kusaladhammā pana yasmā udakaṃ āsiñcitvā āsiñcitvā ākoṭanamajjanādīni katvā upalittaṭṭhānaṃ viya sakalampi divasaṃ niccalapavattanasamatthāti upacārappanāppattāpi hoti, tasmā tattha ogāhanāti

vuttāti gahetabbaṃ.

Jīvanti tena, jīvanamattaṃ vā tanti jīvitaṃ, taṃ sahajātānupālanalakkhaṇaṃ, tesaṃ pavattanarasaṃ, tesaññeva ṭhapanapaccupaṭṭhānaṃ, yāpayitabbadhammapadaṭṭhānaṃ.
Jīvanti tena, jīvanamattaṃ vā tanti jīvitaṃ, taṃ sahajātānupālanalakkhaṇaṃ, tesaṃ pavattanarasaṃ, tesaññeva ṭhapanapaccupaṭṭhānaṃ, yāpayitabbadhammapadaṭṭhānaṃ.

Attano ṭhitikkhaṇe eva cetaṃ te dhamme anupāleti udakaṃ viya uppalādīni, na bhaṅgakkhaṇe.
Attano ṭhitikkhaṇe eva cetaṃ te dhamme anupāleti udakaṃ viya uppalādīni, na bhaṅgakkhaṇe.

Sayaṃ bhijjamānattā sayaṃ pavattitadhammasambandheneva pavattati niyāmako viyāti daṭṭhabbaṃ.
Sayaṃ bhijjamānattā sayaṃ pavattitadhammasambandheneva pavattati niyāmako viyāti daṭṭhabbaṃ.

Saddahanti etāya, sayaṃ vā saddahati, saddahanamattaṃ vā esāti saddhā.
Saddahanti etāya, sayaṃ vā saddahati, saddahanamattaṃ vā esāti saddhā.

Sā saddahanalakkhaṇā, okappanalakkhaṇā vā, pasādanarasā udakappasādakamaṇi viya, pakkhandanarasā vā oghuttārakavīrapuriso viya, akālusiyapaccupaṭṭhānā, adhimuttipaccupaṭṭhānā vā, saddheyyavatthupadaṭṭhānā, saddhammasavanādisotāpattiyaṅgapadaṭṭhānā vā, hatthavittabījāni viya daṭṭhabbā.
Sā saddahanalakkhaṇā, okappanalakkhaṇā vā, pasādanarasā udakappasādakamaṇi viya, pakkhandanarasā vā oghuttārakavīrapuriso viya, akālusiyapaccupaṭṭhānā, adhimuttipaccupaṭṭhānā vā, saddheyyavatthupadaṭṭhānā, saddhammasavanādisotāpattiyaṅgapadaṭṭhānā vā, hatthavittabījāni viya daṭṭhabbā.

Saranti tāya, sayaṃ vā sarati, saraṇamattameva vā esāti sati.
Saranti tāya, sayaṃ vā sarati, saraṇamattameva vā esāti sati.

Sā apilāpanalakkhaṇā, asammosanarasā, ārakkhapaccupaṭṭhānā, visayābhimukhabhāvapaccupaṭṭhānā vā, thirasaññāpadaṭṭhānā, kāyādisatipaṭṭhānapadaṭṭhānā vā.
Sā apilāpanalakkhaṇā, asammosanarasā, ārakkhapaccupaṭṭhānā, visayābhimukhabhāvapaccupaṭṭhānā vā, thirasaññāpadaṭṭhānā, kāyādisatipaṭṭhānapadaṭṭhānā vā.

Ārammaṇe daḷhapatiṭṭhitattā pana esikā viya, cakkhudvārādirakkhaṇato dovāriko viya ca daṭṭhabbā.
Ārammaṇe daḷhapatiṭṭhitattā pana esikā viya, cakkhudvārādirakkhaṇato dovāriko viya ca daṭṭhabbā.

Kāyaduccaritādīhi hirīyatīti hirī, lajjāyetaṃ adhivacanaṃ.
Kāyaduccaritādīhi hirīyatīti hirī, lajjāyetaṃ adhivacanaṃ.

Tehiyeva ottappatīti ottappaṃ, pāpato ubbegassetaṃ adhivacanaṃ.
Tehiyeva ottappatīti ottappaṃ, pāpato ubbegassetaṃ adhivacanaṃ.

Tattha pāpato jigucchanalakkhaṇā hirī, uttāsalakkhaṇaṃ ottappaṃ.

Tattha pāpato jigucchanalakkhaṇā hirī, uttāsalakkhaṇaṃ ottappaṃ.

Lajjanākārena pāpakānaṃ akaraṇarasā hirī, uttāsākārena ottappaṃ.
Lajjanākārena pāpakānaṃ akaraṇarasā hirī, uttāsākārena ottappaṃ.

Asucimakkhitassa, aggisantattassa ca ayoguḷassa gahetuṃ avisahanaṃ viya etesaṃ yathākkamaṃ jigucchanasantāsākārehi pāpākaraṇaṃ veditabbaṃ.
Asucimakkhitassa, aggisantattassa ca ayoguḷassa gahetuṃ avisahanaṃ viya etesaṃ yathākkamaṃ jigucchanasantāsākārehi pāpākaraṇaṃ veditabbaṃ.

Vuttākāreneva ca pāpato saṃkocanapaccupaṭṭhānāni etāni, attaparagāravapadaṭṭhānāni kulavadhūvesiyā bhāvo viya, lokapālakāni cāti daṭṭhabbāni.
Vuttākāreneva ca pāpato saṃkocanapaccupaṭṭhānāni etāni, attaparagāravapadaṭṭhānāni kulavadhūvesiyā bhāvo viya, lokapālakāni cāti daṭṭhabbāni.

Ubhinnampi panesaṃ samuṭṭhānaṃ adhipati sabhāvo lakkhaṇena cāti mātikaṃ ṭhapetvā yathākkamaṃ ajjhattabahiddhāsamuṭṭhānatā, attalokādhipatitā, lajjābhayasabhāvasaṇṭhitatā, sappatissavavajjabhayadassāvitālakkhaṇatā ca aṭṭhasāliniyaṃ vitthārato vibhattā, atthikehi taṃ tattheva gahetabbaṃ.
Ubhinnampi panesaṃ samuṭṭhānaṃ adhipati sabhāvo lakkhaṇena cāti mātikaṃ ṭhapetvā yathākkamaṃ ajjhattabahiddhāsamuṭṭhānatā, attalokādhipatitā, lajjābhayasabhāvasaṇṭhitatā, sappatissavavajjabhayadassāvitālakkhaṇatā ca aṭṭhasāliniyaṃ vitthārato vibhattā, atthikehi taṃ tattheva gahetabbaṃ.

Na lubbhati etena, sayaṃ vā na lubbhati, alubbhanamattameva vā tanti alobho.
Na lubbhati etena, sayaṃ vā na lubbhati, alubbhanamattameva vā tanti alobho.

Adosāmohesupi eseva nayo.
Adosāmohesupi eseva nayo.

Tesu alobho ārammaṇe cittassa agedhalakkhaṇo, alaggabhāvalakkhaṇo vā kamaladale jalabindu viya, apariggaharaso muttabhikkhu viya, anallīnabhāvapaccupaṭṭhāno asucimhi patitapuriso viya.
Tesu alobho ārammaṇe cittassa agedhalakkhaṇo, alaggabhāvalakkhaṇo vā kamaladale jalabindu viya, apariggaharaso muttabhikkhu viya, anallīnabhāvapaccupaṭṭhāno asucimhi patitapuriso viya.

Adoso acaṇḍikkalakkhaṇo, avirodhalakkhaṇo vā anukūlamitto viya, āghātavinayanaraso, pariḷāhavinayanaraso vā candanaṃ viya, sommabhāvapaccupaṭṭhāno puṇṇacando viya.
Adoso acaṇḍikkalakkhaṇo, avirodhalakkhaṇo vā anukūlamitto viya, āghātavinayanaraso, pariḷāhavinayanaraso vā candanaṃ viya, sommabhāvapaccupaṭṭhāno puṇṇacando viya.

Amoho yathāsabhāvappaṭivedhalakkhaṇo, akkhalitappaṭivedhalakkhaṇo vā kusalissāsakkhittausuppaṭivedho viya, visayobhāsanaraso anuddhaṭo padīpo viya, asammohapaccupaṭṭhāno araññagatasudesako viya.
Amoho yathāsabhāvappaṭivedhalakkhaṇo, akkhalitappaṭivedhalakkhaṇo vā kusalissāsakkhittausuppaṭivedho viya, visayobhāsanaraso anuddhaṭo padīpo viya, asammohapaccupaṭṭhāno araññagatasudesako viya.

Tayopi cete sabbakusalānaṃ mūlabhūtāti daṭṭhabbā.
Tayopi cete sabbakusalānaṃ mūlabhūtāti daṭṭhabbā.

Apica alobho cettha dānahetu, adoso sīlahetu, amoho bhāvanāhetu.
Apica alobho cettha dānahetu, adoso sīlahetu, amoho bhāvanāhetu.

Tīhipi cetehi yathāpaṭipāṭiyā nekkhammasaññā abyāpādasaññā avihiṃsāsaññā honti, tathā adhikaūnaviparītaggahaṇānaṃ abhāvo, tathā piyavippayogaappiyasampayogaicchitālābhadukkhānaṃ, jātijarāmaraṇadukkhānaṃ, petanirayatiracchānagatidukkhānañca abhāvo, tathā bhogamittaattasampattipaccayabhāvo, tathā kāmasukhapariccāgaattakilamathapariccāgamajjhimapaṭipattīnaṃ sambhavo, tathā asubhaappamāṇadhātusaññānaṃ, aniccadukkhaanattasaññānaṃ, dibbabrahmaariyavihārānañca sambhavo hotīti evamādīhi nayehi tesaṃ vitthāro veditabbo.
Tīhipi cetehi yathāpaṭipāṭiyā nekkhammasaññā abyāpādasaññā avihiṃsāsaññā honti, tathā adhikaūnaviparītaggahaṇānaṃ abhāvo, tathā piyavippayogaappiyasampayogaicchitālābhadukkhānaṃ, jātijarāmaraṇadukkhānaṃ, petanirayatiracchānagatidukkhānañca abhāvo, tathā bhogamittaattasampattipaccayabhāvo, tathā kāmasukhapariccāgaattakilamathapariccāgamajjhimapaṭipattīnaṃ sambhavo, tathā asubhaappamāṇadhātusaññānaṃ, aniccadukkhaanattasaññānaṃ, dibbabrahmaariyavihārānañca sambhavo hotīti evamādīhi nayehi tesaṃ vitthāro veditabbo.

Ettha ca amoho nāma paññā, sā pajānanalakkhaṇā.
Ettha ca amoho nāma paññā, sā pajānanalakkhaṇā.

Viññāṇaṃ vijānanalakkhaṇaṃ.
Viññāṇaṃ vijānanalakkhaṇaṃ.

Saññā sañjānanalakkhaṇā.
Saññā sañjānanalakkhaṇā.

Kiṃ panetāsaṃ saññāviññāṇapaññānaṃ nānattanti?
Kiṃ panetāsaṃ saññāviññāṇapaññānaṃ nānattanti?

Sañjānanavijānanapajānanameva.
Sañjānanavijānanapajānanameva.

Etāsaṃ hi samānepi jānanabhāve saññāya ‘‘nīlaṃ pīta’’ntiādinā puna saññuppādakamattena ākārena sañjānanamattameva hoti, ajātabuddhidārakassa viya cittavaṭṭādibhāvamattākārena kahāpaṇādidassanaṃ, na tato uddhaṃ.
Etāsaṃ hi samānepi jānanabhāve saññāya ‘‘nīlaṃ pīta’’ntiādinā puna saññuppādakamattena ākārena sañjānanamattameva hoti, ajātabuddhidārakassa viya cittavaṭṭādibhāvamattākārena kahāpaṇādidassanaṃ, na tato uddhaṃ.

Viññāṇassa pana yathāvuttena ca tato visiṭṭhena ca aniccādinā ākārena jānanaṃ hoti, gāmikapurisassa viya yathāvuttena ceva upabhogārahatādinā ca ākārena kahāpaṇādidassanaṃ, na tato uddhaṃ.

Viññāṇassa pana yathāvuttena ca tato visiṭṭhena ca aniccādinā ākārena jānanaṃ hoti, gāmikapurisassa viya yathāvuttena ceva upabhogārahatādinā ca ākārena kahāpaṇādidassanaṃ, na tato uddhaṃ.

Paññāya pana tehi ca yathāvuttehi nānappakārehi ca maggapātubhāvādihetūhi sabbehi ākārehi pajānanaṃ hoti, heraññikassa viya yathāvuttehi ceva chekakūṭaaddhasārādisabbehi ākārehi ca kahāpaṇādidassanaṃ.
Paññāya pana tehi ca yathāvuttehi nānappakārehi ca maggapātubhāvādihetūhi sabbehi ākārehi pajānanaṃ hoti, heraññikassa viya yathāvuttehi ceva chekakūṭaaddhasārādisabbehi ākārehi ca kahāpaṇādidassanaṃ.

Paññāya hi ajānitabbaṃ nāma natthi.
Paññāya hi ajānitabbaṃ nāma natthi.

Evaṃ sañjānanavijānanapajānanākārehi etāsaṃ nānattaṃ veditabbaṃ.
Evaṃ sañjānanavijānanapajānanākārehi etāsaṃ nānattaṃ veditabbaṃ.

Ettha ca cakkhuviññāṇādīni vitakkavīriyādisahajātapaccayavirahato rūpādīsu saññākiccato adhikavijānanakiccaṃ kātuṃ na sakkonti, balapariṇāyakāni viya senaṅgāni paññānuvattakāneva hontīti veditabbāni.
Ettha ca cakkhuviññāṇādīni vitakkavīriyādisahajātapaccayavirahato rūpādīsu saññākiccato adhikavijānanakiccaṃ kātuṃ na sakkonti, balapariṇāyakāni viya senaṅgāni paññānuvattakāneva hontīti veditabbāni.

Tenāha bhagavā ‘‘pañcahi viññāṇehi na kañci dhammaṃ paṭivijānāti aññatra abhinipātamattā’’tiādi.
Tenāha bhagavā ‘‘pañcahi viññāṇehi na kañci dhammaṃ paṭivijānāti aññatra abhinipātamattā’’tiādi.

Kāyapassambhanaṃ kāyapassaddhi.
Kāyapassambhanaṃ kāyapassaddhi.

Cittapassambhanaṃ cittapassaddhi.
Cittapassambhanaṃ cittapassaddhi.

Kāyoti panettha vedanādayo tayo khandhā.
Kāyoti panettha vedanādayo tayo khandhā.

Ubhopi panetā kāyacittadarathavūpasamalakkhaṇā,
kāyacittadarathanimmaddanarasā, kāyacittānaṃ
aparipphandasītibhāvapaccupaṭṭhānā, kāyacittapadaṭṭhānā.
Ubhopi panetā kāyacittadarathavūpasamalakkhaṇā,
kāyacittadarathanimmaddanarasā, kāyacittānaṃ
aparipphandasītibhāvapaccupaṭṭhānā, kāyacittapadaṭṭhānā.

Kāyacittānañca avūpasamakarauddhaccādikilesapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.
Kāyacittānañca avūpasamakarauddhaccādikilesapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.

Kāyalahubhāvo kāyalahutā.
Kāyalahubhāvo kāyalahutā.

Cittalahubhāvo cittalahutā.
Cittalahubhāvo cittalahutā.

Evaṃ uparipi padattho daṭṭhabbo.
Evaṃ uparipi padattho daṭṭhabbo.

Kāyacittānaṃ garubhāvavūpasamalakkhaṇā kāyalahutā, cittalahutā ca, tesaṃ garubhāvanimmaddanarasā, tesaṃ adandhatāpaccupaṭṭhānā, tesaṃ garubhāvakarathinamiddhādikilesapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.
Kāyacittānaṃ garubhāvavūpasamalakkhaṇā kāyalahutā, cittalahutā ca, tesaṃ garubhāvanimmaddanarasā, tesaṃ adandhatāpaccupaṭṭhānā, tesaṃ garubhāvakarathinamiddhādikilesapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.

Kāyacittānaṃ thaddhabhāvavūpasamalakkhaṇā kāyamudutā, cittamudutā ca, tesaṃ thaddhabhāvanimmaddanarasā, appaṭighātapaccupaṭṭhānā, kāyacittapadaṭṭhānā, tesaṃ thaddhabhāvakaradiṭṭhimānādikilesapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.
Kāyacittānaṃ thaddhabhāvavūpasamalakkhaṇā kāyamudutā, cittamudutā ca, tesaṃ thaddhabhāvanimmaddanarasā, appaṭighātapaccupaṭṭhānā, kāyacittapadaṭṭhānā, tesaṃ thaddhabhāvakaradiṭṭhimānādikilesapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.

Kāyacittānaṃ akammaññabhāvavūpasamalakkhaṇā kāyakammaññatā, cittakammaññatā ca, tesaṃ akammaññabhāvanimmaddanarasā, kāyacittānaṃ ārammaṇakaraṇasampattipaccupaṭṭhānā, tesaṃ akammaññabhāvakarāvasesanīvaraṇapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.
Kāyacittānaṃ akammaññabhāvavūpasamalakkhaṇā kāyakammaññatā, cittakammaññatā ca, tesaṃ akammaññabhāvanimmaddanarasā, kāyacittānaṃ ārammaṇakaraṇasampattipaccupaṭṭhānā, tesaṃ akammaññabhāvakarāvasesanīvaraṇapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.

Pasādanīyavatthūsu pasādāvahā, hitakiriyāsu viniyogakkhamabhāvāvahā suvaṇṇavisuddhi viyāti daṭṭhabbā.
Pasādanīyavatthūsu pasādāvahā, hitakiriyāsu viniyogakkhamabhāvāvahā suvaṇṇavisuddhi viyāti daṭṭhabbā.

Kāyacittānaṃ agelaññabhāvalakkhaṇā kāyapāguññatā, cittapāguññatā ca, tesaṃ gelaññanimmaddanarasā, nirādīnavapaccupaṭṭhānā, tesaṃ gelaññakaraassaddhiyādikilesapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.
Kāyacittānaṃ agelaññabhāvalakkhaṇā kāyapāguññatā, cittapāguññatā ca, tesaṃ gelaññanimmaddanarasā, nirādīnavapaccupaṭṭhānā, tesaṃ gelaññakaraassaddhiyādikilesapaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.

Kāyacittānaṃ ajjavalakkhaṇā kāyujukatā, cittujukatā ca, tesaṃ kuṭilabhāvanimmaddanarasā, ajimhatāpaccupaṭṭhānā, tesaṃ kuṭilabhāvakaramāyāsāṭheyyādipaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.
Kāyacittānaṃ ajjavalakkhaṇā kāyujukatā, cittujukatā ca, tesaṃ kuṭilabhāvanimmaddanarasā, ajimhatāpaccupaṭṭhānā, tesaṃ kuṭilabhāvakaramāyāsāṭheyyādipaṭipakkhabhūtāti daṭṭhabbā.

Sabbepete passaddhiādayo dhammā kāyacittapadaṭṭhānāti veditabbā.
Sabbepete passaddhiādayo dhammā kāyacittapadaṭṭhānāti veditabbā.

Kiṃ panettha passaddhādayo dhammā uddhaccādiṃ vinodetuṃ na sakkonti, yena ime passaddhādayo dhammā na visuṃ vibhattāti?
Kiṃ panettha passaddhādayo dhammā uddhaccādiṃ vinodetuṃ na sakkonti, yena ime passaddhādayo dhammā na visuṃ vibhattāti?

No na sakkonti, ime pana sahitā eva sakkonti, itarathā tesaṃ uppattiyā eva asambhavato.
No na sakkonti, ime pana sahitā eva sakkonti, itarathā tesaṃ uppattiyā eva asambhavato.

Yathā vā passaddhādīsu vijjamānesu mohāhirikādīnaṃ ujupaṭipakkhabhāvena amohahiriādayo honti, evametepi uddhaccādiujupaṭipakkhabhāvena icchitabbāti gahetabbā.
Yathā vā passaddhādīsu vijjamānesu mohāhirikādīnaṃ ujupaṭipakkhabhāvena amohahiriādayo honti, evametepi uddhaccādiujupaṭipakkhabhāvena icchitabbāti gahetabbā.

Yasmā cettha dvīhi dvīhi eva yathāsakaṃ paṭipakkhā haritabbā, tasmā te ete eva dvidhā vibhattā, na amohādayoti ñātabbā.
Yasmā cettha dvīhi dvīhi eva yathāsakaṃ paṭipakkhā haritabbā, tasmā te ete eva dvidhā vibhattā, na amohādayoti ñātabbā.

Yevāpanakesu chandoti kattukāmatāyetaṃ adhivacanaṃ, tasmā so kattukāmatālakkhaṇo, ārammaṇapariyesanaraso, ārammaṇena atthikatāpaccupaṭṭhāno, tadevassa padaṭṭhānaṃ.
Yevāpanakesu chandoti kattukāmatāyetaṃ adhivacanaṃ, tasmā so kattukāmatālakkhaṇo, ārammaṇapariyesanaraso, ārammaṇena atthikatāpaccupaṭṭhāno, tadevassa padaṭṭhānaṃ.

Ārammaṇaggahaṇe cāyaṃ cetaso hatthappasāraṇaṃ viya daṭṭhabbo.
Ārammaṇaggahaṇe cāyaṃ cetaso hatthappasāraṇaṃ viya daṭṭhabbo.

Ayañca yasmā virajjitabbādīsupi nekkhammādinā saha lobhavisadisena kattukāmatākārena pavattati, tasmā asekhānampi uppajjati.
Ayañca yasmā virajjitabbādīsupi nekkhammādinā saha lobhavisadisena kattukāmatākārena pavattati, tasmā asekhānampi uppajjati.

Lobho pana subhasukhādivipallāsapubbakena abhisaṅgākāreneva pavattatīti ayametesaṃ viseso.
Lobho pana subhasukhādivipallāsapubbakena abhisaṅgākāreneva pavattatīti ayametesaṃ viseso.

Evaṃ mettākaruṇādīnampi lobhādīhi viseso yathānurūpaṃ ñātabbo.
Evaṃ mettākaruṇādīnampi lobhādīhi viseso yathānurūpaṃ ñātabbo.

Adhimuccanaṃ adhimokkho.
Adhimuccanaṃ adhimokkho.

So sanniṭṭhānalakkhaṇo, asaṃsappanaraso, nicchayapaccupaṭṭhāno, sanniṭṭhātabbadhammapadaṭṭhāno, ārammaṇe niccalabhāvena indakhīlo viya daṭṭhabbo.
So sanniṭṭhānalakkhaṇo, asaṃsappanaraso, nicchayapaccupaṭṭhāno, sanniṭṭhātabbadhammapadaṭṭhāno, ārammaṇe niccalabhāvena indakhīlo viya daṭṭhabbo.

Nanu ca saddhāpi adhimokkhoti vuccati.
Nanu ca saddhāpi adhimokkhoti vuccati.

Tathā hi adhimokkhalakkhaṇe indaṭṭhaṃ kāretīti saddhindriyanti vuccatīti?
Tathā hi adhimokkhalakkhaṇe indaṭṭhaṃ kāretīti saddhindriyanti vuccatīti?

Saccaṃ, sā ca kho sampasādanabhāvena adhimokkho, ayaṃ pana yathā tathā vā nicchayabhāvenāti na koci virodho.
Saccaṃ, sā ca kho sampasādanabhāvena adhimokkho, ayaṃ pana yathā tathā vā nicchayabhāvenāti na koci virodho.

Kiriyā kāro, manasmiṃ kāro manasikāro, purimamanato visadisaṃ manaṃ karotītipi manasikāro, svāyaṃ ārammaṇapaṭipādako vīthipaṭipādako javanapaṭipādakoti tippakāro, tattha ārammaṇapaṭipādako idha manasikāro.
Kiriyā kāro, manasmiṃ kāro manasikāro, purimamanato visadisaṃ manaṃ karotītipi manasikāro, svāyaṃ ārammaṇapaṭipādako vīthipaṭipādako javanapaṭipādakoti tippakāro, tattha ārammaṇapaṭipādako idha manasikāro.

So sāraṇalakkhaṇo, sampayuttānaṃ ārammaṇesu payojanaraso, ārammaṇābhimukhabhāvapaccupaṭṭhāno, ārammaṇapadaṭṭhāno, saṅkhārakkhandhapariyāpanno.
So sāraṇalakkhaṇo, sampayuttānaṃ ārammaṇesu payojanaraso, ārammaṇābhimukhabhāvapaccupaṭṭhāno, ārammaṇapadaṭṭhāno, saṅkhārakkhandhapariyāpanno.

Ārammaṇapaṭipādakattena sampayuttānaṃ sārathi viya daṭṭhabbo.
Ārammaṇapaṭipādakattena sampayuttānaṃ sārathi viya daṭṭhabbo.

Vīthipaṭipādakoti pana pañcadvārāvajjanassetaṃ adhivacanaṃ.
Vīthipaṭipādakoti pana pañcadvārāvajjanassetaṃ adhivacanaṃ.

Javanapaṭipādakoti manodvārāvajjanassa, na te idha adhippetā.
Javanapaṭipādakoti manodvārāvajjanassa, na te idha adhippetā.

Ettha cāyaṃ manasikāro samannāhāramattākārena ārammaṇe sampayuttānaṃ payojako, cetanā cetokiriyābhāvena, vitakko pana saṅkappākārena, upanijjhāyanākārena ca abhiniropako.
Ettha cāyaṃ manasikāro samannāhāramattākārena ārammaṇe sampayuttānaṃ payojako, cetanā cetokiriyābhāvena, vitakko pana saṅkappākārena, upanijjhāyanākārena ca abhiniropako.

Teneva hettha padabhājanīye ‘‘takko saṅkappoti ca, jhānaṅga’’nti ca vuccatīti ayametesaṃ viseso.
Teneva hettha padabhājanīye ‘‘takko saṅkappoti ca, jhānaṅga’’nti ca vuccatīti ayametesaṃ viseso.

Tesu tesu dhammesu majjhattatā tatramajjhattatā.
Tesu tesu dhammesu majjhattatā tatramajjhattatā.

Sā cittacetasikānaṃ samavāhitalakkhaṇā, ūnādhikatānivāraṇarasā, pakkhapātupacchedanarasā vā, majjhattabhāvapaccupaṭṭhānā, samappavattasampayuttadhammapadaṭṭhānā.
Sā cittacetasikānaṃ samavāhitalakkhaṇā, ūnādhikatānivāraṇarasā, pakkhapātupacchedanarasā vā, majjhattabhāvapaccupaṭṭhānā, samappavattasampayuttadhammapadaṭṭhānā.

Sampayuttadhammānaṃ ajjhupekkhaṇena samappavattānaṃ ājānīyānaṃ ajjhupekkhakasārathi viya daṭṭhabbā.
Sampayuttadhammānaṃ ajjhupekkhaṇena samappavattānaṃ ājānīyānaṃ ajjhupekkhakasārathi viya daṭṭhabbā.

Paradukkhe sati sādhūnaṃ hadayakampanaṃ karotīti karuṇā, kirati vā paradukkhaṃ hiṃsati ca, kirīyati vā dukkhitesu pasārīyatīti karuṇā.
Paradukkhe sati sādhūnaṃ hadayakampanaṃ karotīti karuṇā, kirati vā paradukkhaṃ hiṃsati ca, kirīyati vā dukkhitesu pasārīyatīti karuṇā.

Sā paradukkhāpanayanākārappavattilakkhaṇā, paradukkhāsahanarasā, avihiṃsāpaccupaṭṭhānā, dukkhābhibhūtānaṃ anāthabhāvadassanapadaṭṭhānā.
Sā paradukkhāpanayanākārappavattilakkhaṇā, paradukkhāsahanarasā, avihiṃsāpaccupaṭṭhānā, dukkhābhibhūtānaṃ anāthabhāvadassanapadaṭṭhānā.

Modanti tāya taṃsamaṅgino, sayaṃ vā modati, modanamattameva vā tanti muditā.
Modanti tāya taṃsamaṅgino, sayaṃ vā modati, modanamattameva vā tanti muditā.

Sā pamodalakkhaṇā, anissāyanarasā, arativighātapaccupaṭṭhānā, sattānaṃ sampattidassanapadaṭṭhānā.
Sā pamodalakkhaṇā, anissāyanarasā, arativighātapaccupaṭṭhānā, sattānaṃ sampattidassanapadaṭṭhānā.

Kasmā panettha mettupekkhā na vuttāti?
Kasmā panettha mettupekkhā na vuttāti?

Pubbe gahitattā.
Pubbe gahitattā.

Adoso eva hi sattesu hitapharaṇavasena pavattiyaṃ mettā.
Adoso eva hi sattesu hitapharaṇavasena pavattiyaṃ mettā.

Tatramajjhattatā eva ca iṭṭhāniṭṭhasattesu majjhattākārena pavattiyaṃ upekkhā.
Tatramajjhattatā eva ca iṭṭhāniṭṭhasattesu majjhattākārena pavattiyaṃ upekkhā.

Te ca dhammā niyatā, kevalaṃ pana nesaṃ sattesu mettupekkhābhāvena pavatti aniyatāti.
Te ca dhammā niyatā, kevalaṃ pana nesaṃ sattesu mettupekkhābhāvena pavatti aniyatāti.

Kāyaduccaritato virati kāyaduccaritavirati.
Kāyaduccaritato virati kāyaduccaritavirati.

Sesapadadvayepi eseva nayo.
Sesapadadvayepi eseva nayo.

Lakkhaṇādito panetā tissopi kāyaduccaritādivatthūnaṃ avītikkamalakkhaṇā, tato saṃkocanarasā, tesaṃ akiriyapaccupaṭṭhānā, saddhāhirottappaappicchatādiguṇapadaṭṭhānā, pāpakiriyato cittassa vimukhabhāvabhūtāti daṭṭhabbā.
Lakkhaṇādito panetā tissopi kāyaduccaritādivatthūnaṃ avītikkamalakkhaṇā, tato saṃkocanarasā, tesaṃ akiriyapaccupaṭṭhānā, saddhāhirottappaappicchatādiguṇapadaṭṭhānā, pāpakiriyato cittassa vimukhabhāvabhūtāti daṭṭhabbā.

Evaṃ lakkhaṇādito vinicchayo veditabbo.
Evaṃ lakkhaṇādito vinicchayo veditabbo.

Saṅgahāti evaṃ ye ime imasmiṃ kāmāvacarapaṭhamakusale vibhattā ekūnacattālīsa dhammā, sabbete khandhato catubbidhā honti -
Saṅgahāti evaṃ ye ime imasmiṃ kāmāvacarapaṭhamakusale vibhattā ekūnacattālīsa dhammā, sabbete khandhato catubbidhā honti -

vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho viññāṇakkhandhoti.
vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho viññāṇakkhandhoti.

Tattha rāsaṭṭhena somanassavedanā vedanākkhandho, tathā saññā saññākkhandho, cittaṃ viññāṇakkhandho, avasesā phassādayo chattiṃsa dhammā saṅkhārakkhandhoti veditabbā.
Tattha rāsaṭṭhena somanassavedanā vedanākkhandho, tathā saññā saññākkhandho, cittaṃ viññāṇakkhandho, avasesā phassādayo chattiṃsa dhammā saṅkhārakkhandhoti veditabbā.

Nanu ca yadi rāsaṭṭhena khandho, phassādīnaṃ tāva anekattā saṅkhārakkhandhatā yuttā, kathaṃ pana vedanādīnaṃ tiṇṇaṃ khandhatāti?
Nanu ca yadi rāsaṭṭhena khandho, phassādīnaṃ tāva anekattā saṅkhārakkhandhatā yuttā, kathaṃ pana vedanādīnaṃ tiṇṇaṃ khandhatāti?

Upacārato.
Upacārato.

Paccekaṃ hi atītādibhedabhinnesu vedanāsaññāviññāṇesu niruḷhopi khandha-saddo tadekadesesu ekekavedanādīsupi samudāyopacārena voharīyatīti tadekadesepi tabbohāro, yathā rukkhassa sākhāya chijjamānāya ‘‘rukkho chijjatī’’tiādīsu viyāti.
Paccekaṃ hi atītādibhedabhinnesu vedanāsaññāviññāṇesu niruḷhopi khandha-saddo tadekadesesu ekekavedanādīsupi samudāyopacārena voharīyatīti tadekadesepi tabbohāro, yathā rukkhassa sākhāya chijjamānāya ‘‘rukkho chijjatī’’tiādīsu viyāti.

Evaṃ khandhato catubbidhā honti.
Evaṃ khandhato catubbidhā honti.

Te puna āyatanato duvidhā honti -
Te puna āyatanato duvidhā honti -

manāyatanaṃ dhammāyatananti.
manāyatanaṃ dhammāyatananti.

Sañjātisamosaraṇaṭṭhānaṭṭhena hettha cittaṃ manāyatanaṃ, sesā pana aṭṭhatiṃsa dhammā dhammāyatananti.
Sañjātisamosaraṇaṭṭhānaṭṭhena hettha cittaṃ manāyatanaṃ, sesā pana aṭṭhatiṃsa dhammā dhammāyatananti.

Evaṃ āyatanato duvidhā honti.
Evaṃ āyatanato duvidhā honti.

Te puna dhātuvasena duvidhā manoviññāṇadhātu dhammadhātūti.
Te puna dhātuvasena duvidhā manoviññāṇadhātu dhammadhātūti.

Nissattanijjīvaṭṭhena hettha cittaṃ manoviññāṇadhātu, sesā dhammadhātūti.

Nissattanijjīvaṭṭhena hettha cittaṃ manoviññāṇadhātu, sesā dhammadhātūti.

Evaṃ dhātuvasena duvidhā.
Evaṃ dhātuvasena duvidhā.

Tathā āhārānāhāravasena.
Tathā āhārānāhāravasena.

Tattha phasso cetanā cittanti ime tayo dhammā visesapaccayattena yathākkamaṃ ‘‘phassāhāro manosañcetanāhāro viññāṇāhāro’’ti vuccanti, avasesā na āhārāti.
Tattha phasso cetanā cittanti ime tayo dhammā visesapaccayattena yathākkamaṃ ‘‘phassāhāro manosañcetanāhāro viññāṇāhāro’’ti vuccanti, avasesā na āhārāti.

Kiṃ panete paccayā na honti, ye na āhārāti vucceyyunti?
Kiṃ panete paccayā na honti, ye na āhārāti vucceyyunti?

No na honti, visesapaccayā pana na honti, phassādayo pana tesaṃ dhammānaṃ visesapaccayā honti, visesato vedanādayo ca āharanti.
No na honti, visesapaccayā pana na honti, phassādayo pana tesaṃ dhammānaṃ visesapaccayā honti, visesato vedanādayo ca āharanti.

Phassāhāro hi tisso vedanāyo āharati, manosañcetanāhāro tayo bhave, viññāṇāhāro paṭisandhināmarūpaṃ.
Phassāhāro hi tisso vedanāyo āharati, manosañcetanāhāro tayo bhave, viññāṇāhāro paṭisandhināmarūpaṃ.

Nanu ca so vipāko, idaṃ pana kusalaviññāṇanti?
Nanu ca so vipāko, idaṃ pana kusalaviññāṇanti?

Kiñcāpi evaṃ, taṃsarikkhatāya pana viññāṇāhārotveva vuttaṃ.
Kiñcāpi evaṃ, taṃsarikkhatāya pana viññāṇāhārotveva vuttaṃ.

Yasmā vā ime ‘‘arūpino āhārā sampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ āhārapaccayena paccayo’’ti vacanato kabaḷīkārāhāro viya rūpakāyassa upatthambhakaṭṭhena nāmakāyassa āhārapaccayā honti, tasmā imeva ‘‘āhārā’’ti vuttāti veditabbaṃ.
Yasmā vā ime ‘‘arūpino āhārā sampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ āhārapaccayena paccayo’’ti vacanato kabaḷīkārāhāro viya rūpakāyassa upatthambhakaṭṭhena nāmakāyassa āhārapaccayā honti, tasmā imeva ‘‘āhārā’’ti vuttāti veditabbaṃ.

Evaṃ āhārānāhāravasena duvidhā.
Evaṃ āhārānāhāravasena duvidhā.

Tathā indriyānindriyato.
Tathā indriyānindriyato.

Tattha saddhā vīriyaṃ sati ekaggatā amoho cittaṃ somanassavedanā jīvitanti ime aṭṭha dhammā adhipatiyaṭṭhena yathākkamaṃ ‘‘saddhindriyaṃ vīriyindriyaṃ satindriyaṃ samādhindriyaṃ paññindriyaṃ manindriyaṃ somanassindriyaṃ jīvitindriya’’nti vuccanti, avasesā na ‘‘indriyānī’’ti.
Tattha saddhā vīriyaṃ sati ekaggatā amoho cittaṃ somanassavedanā jīvitanti ime aṭṭha dhammā adhipatiyaṭṭhena yathākkamaṃ ‘‘saddhindriyaṃ vīriyindriyaṃ satindriyaṃ samādhindriyaṃ paññindriyaṃ manindriyaṃ somanassindriyaṃ

jīvitindriya’’nti vuccanti, avasesā na ‘‘indriyānī’’ti.

Evaṃ indriyānindriyato duvidhā.
Evaṃ indriyānindriyato duvidhā.

Tathā jhānaṅgājhānaṅgavasena.
Tathā jhānaṅgājhānaṅgavasena.

Tattha vitakko vicāro pīti somanassaṃ ekaggatāti ime pañca dhammā upanijjhāyanaṭṭhena ‘‘jhānaṅgānī’’ti vuccanti, itare ‘‘ajhānaṅgānī’’ti.
Tattha vitakko vicāro pīti somanassaṃ ekaggatāti ime pañca dhammā upanijjhāyanaṭṭhena ‘‘jhānaṅgānī’’ti vuccanti, itare ‘‘ajhānaṅgānī’’ti.

Evaṃ jhānaṅgājhānaṅgavasena duvidhā.
Evaṃ jhānaṅgājhānaṅgavasena duvidhā.

Tathā maggaṅgāmaggaṅgavasena.
Tathā maggaṅgāmaggaṅgavasena.

Tattha amoho vitakko viratittayaṃ vīriyaṃ sati ekaggatāti ime aṭṭha dhammā niyyānaṭṭhena, vimokkhaṭṭhena ca yathākkamaṃ ‘‘sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammāājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhī’’ti nāmena ‘‘maggaṅgānī’’ti vuccanti, itare ‘‘amaggaṅgānī’’ti.
Tattha amoho vitakko viratittayaṃ vīriyaṃ sati ekaggatāti ime aṭṭha dhammā niyyānaṭṭhena, vimokkhaṭṭhena ca yathākkamaṃ ‘‘sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammāājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhī’’ti nāmena ‘‘maggaṅgānī’’ti vuccanti, itare ‘‘amaggaṅgānī’’ti.

Pāḷiyaṃ pana lokiyacitte viratīnaṃ aniyatattā, yevāpanakattā ca tā vajjetvā ‘‘pañcaṅgiko maggo hotī’’ti vuccati.
Pāḷiyaṃ pana lokiyacitte viratīnaṃ aniyatattā, yevāpanakattā ca tā vajjetvā ‘‘pañcaṅgiko maggo hotī’’ti vuccati.

Evaṃ maggaṅgāmaggaṅgavasena duvidhā.
Evaṃ maggaṅgāmaggaṅgavasena duvidhā.

Tathā balābalavasena.
Tathā balābalavasena.

Tattha saddhāvīriyaṃ sati samādhi paññā hirī ottappanti ime satta dhammā akampiyaṭṭhena balānīti vuccanti, itare abalānīti.
Tattha saddhāvīriyaṃ sati samādhi paññā hirī ottappanti ime satta dhammā akampiyaṭṭhena balānīti vuccanti, itare abalānīti.

Evaṃ balābalavasena duvidhā.
Evaṃ balābalavasena duvidhā.

Tathā hetunahetuvasena.
Tathā hetunahetuvasena.

Tattha alobho adoso amohoti ime tayo dhammā mūlaṭṭhena hetūti vuccanti, itare nahetūti.
Tattha alobho adoso amohoti ime tayo dhammā mūlaṭṭhena hetūti vuccanti, itare nahetūti.

Evaṃ hetunahetuvasena duvidhā.
Evaṃ hetunahetuvasena duvidhā.

Evaṃ phassāphassavedanāvedanā saññāsaññācittācittādivasenapi vuttanayānusārena yathāyogaṃ saṅgahavibhāgo veditabbo.
Evaṃ phassāphassavedanāvedanā saññāsaññācittācittādivasenapi vuttanayānusārena yathāyogaṃ saṅgahavibhāgo veditabbo.

Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana padabhājanīyasaṅgahavāre, tadaṭṭhakathāyañca gahetabbo.
Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana padabhājanīyasaṅgahavāre, tadaṭṭhakathāyañca gahetabbo.

Evaṃ saṅgahato vinicchayo veditabbo.
Evaṃ saṅgahato vinicchayo veditabbo.

Suññato cevāti evaṃ khandhādīhi saṅgahitesu tesu dhammesu tabbinimutto kārakavedakādisabhāvo attā vā sassato vā bhāvo na upalabbhati.
Suññato cevāti evaṃ khandhādīhi saṅgahitesu tesu dhammesu tabbinimutto kārakavedakādisabhāvo attā vā sassato vā bhāvo na upalabbhati.

Suññā te dhammā attena vā attaniyena vā, kevalaṃ paṭiccasamuppannā, salakkhaṇadhāraṇato dhammamattā, niccasukhādisāravirahato asārā, pavattakaniyāmakābhāvato apariṇāyakā aniccā, dukkhā, anattā, anattaniyā ca hutvā pavattantīti ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana padabhājanīyasuññatavāre, tadaṭṭhakathāyañca gahetabboti.
Suññā te dhammā attena vā attaniyena vā, kevalaṃ paṭiccasamuppannā, salakkhaṇadhāraṇato dhammamattā, niccasukhādisāravirahato asārā, pavattakaniyāmakābhāvato apariṇāyakā aniccā, dukkhā, anattā, anattaniyā ca hutvā pavattantīti ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana padabhājanīyasuññatavāre, tadaṭṭhakathāyañca gahetabboti.

Evaṃ suññato vinicchayo veditabbo.
Evaṃ suññato vinicchayo veditabbo.

Niṭṭhitā paṭhamakusalassa atthavaṇṇanā.
Niṭṭhitā paṭhamakusalassa atthavaṇṇanā.

Dutiyādīsupi paṭhamakusale vuttanayena dhammuddesādinā sabbo vinicchayo veditabbo.
Dutiyādīsupi paṭhamakusale vuttanayena dhammuddesādinā sabbo vinicchayo veditabbo.

Na kevalañca ettheva, ito paresupi sabbattha heṭṭhā vuttasadisānaṃ padānaṃ, dhammānañca attho, sabbo ca vinicchayo ettha vuttanayeneva veditabbo.
Na kevalañca ettheva, ito paresupi sabbattha heṭṭhā vuttasadisānaṃ padānaṃ, dhammānañca attho, sabbo ca vinicchayo ettha vuttanayeneva veditabbo.

Ito paraṃ pana apubbameva vaṇṇayissāma.
Ito paraṃ pana apubbameva vaṇṇayissāma.

Dutiyacitte tāva sasaṅkhārabhāvamattameva paṭhamacittato viseso, sesaṃ tādisameva.

Dutiyacitte tāva sasaṅkhārabhāvamattameva paṭhamacittato viseso, sesaṃ tādisameva.

Dutiyakusalaṃ.
Dutiyakusalaṃ.

Tatiyepi dhammuddese amohābhāvā indriyamaggaṅgabalamūlasaṅgahesu paññindriyasammādiṭṭhimaggaṅgapaññābalaamohamūlānaṃ parihāniyā saddhindriyādīnaṃ bhāvova viseso, sesaṃ tādisameva.
Tatiyepi dhammuddese amohābhāvā indriyamaggaṅgabalamūlasaṅgahesu paññindriyasammādiṭṭhimaggaṅgapaññābalaamohamūlānaṃ parihāniyā saddhindriyādīnaṃ bhāvova viseso, sesaṃ tādisameva.

Tathā catutthe sasaṅkhārabhāvamattameva viseso.
Tathā catutthe sasaṅkhārabhāvamattameva viseso.

Tatiyacatutthāni.
Tatiyacatutthāni.

Pañcamachaṭṭhasattamaṭṭhamesu pana sukhasomanassaṭṭhānesu upekkhābhāvo, pītiyā ca abhāvo.
Pañcamachaṭṭhasattamaṭṭhamesu pana sukhasomanassaṭṭhānesu upekkhābhāvo, pītiyā ca abhāvo.

Teneva jhānaṅgasaṅgahavāre caturaṅgajjhānatāva viseso, sesaṃ paṭhamadutiyatatiyacatutthacittasadisameva.
Teneva jhānaṅgasaṅgahavāre caturaṅgajjhānatāva viseso, sesaṃ paṭhamadutiyatatiyacatutthacittasadisameva.

Upekkhāsahagatesu cettha catūsu karuṇāmuditā na uppajjantīti keci vadanti, parikammabhūtānaṃ panettha tāsaṃ uppattiyā mahāaṭṭhakathāyaṃ anuññātattā upacārappattā pana uppajjanti, na itarāti gahetabbaṃ.
Upekkhāsahagatesu cettha catūsu karuṇāmuditā na uppajjantīti keci vadanti, parikammabhūtānaṃ panettha tāsaṃ uppattiyā mahāaṭṭhakathāyaṃ anuññātattā upacārappattā pana uppajjanti, na itarāti gahetabbaṃ.

Pañcamachaṭṭhasattamaṭṭhamāni.
Pañcamachaṭṭhasattamaṭṭhamāni.

Visayādippabhedatoti evaṃ dhammuddesādinā vibhattāni aṭṭha kāmāvacarakusalāni ārammaṇavibhāgato paccekaṃ chabbidhāni honti rūpārammaṇaṃ...pe...
Visayādippabhedatoti evaṃ dhammuddesādinā vibhattāni aṭṭha kāmāvacarakusalāni ārammaṇavibhāgato paccekaṃ chabbidhāni honti rūpārammaṇaṃ...pe...

dhammārammaṇanti.
dhammārammaṇanti.

Tattha nīlādibhedabhinnā,
atītānāgatapaccuppannaajjhattikabāhiraoḷārikasukhumādibhedabhinnā ca vaṇṇadhātu rūpārammaṇaṃ nāma.
Tattha nīlādibhedabhinnā,
atītānāgatapaccuppannaajjhattikabāhiraoḷārikasukhumādibhedabhinnā ca vaṇṇadhātu rūpārammaṇaṃ nāma.

Evaṃ saddārammaṇādīsupi yathānurūpaṃ bhedo veditabbo.
Evaṃ saddārammaṇādīsupi yathānurūpaṃ bhedo veditabbo.

Ettha ca phoṭṭhabbanti āpodhātuvajjitabhūtattayaṃ, dhammārammaṇanti pañcārammaṇāni vajjetvā avasesā rūpārūpapaññattiyo veditabbā, sesaṃ tādisameva.
Ettha ca phoṭṭhabbanti āpodhātuvajjitabhūtattayaṃ, dhammārammaṇanti pañcārammaṇāni vajjetvā avasesā rūpārūpapaññattiyo veditabbā, sesaṃ tādisameva.

Keci panettha ‘‘cakkhuviññāṇādīnamāpāthagatāni etānārammaṇāni rūpārammaṇādivohāraṃ labhanti, anāpāthagatāni pana atītānāgatadūrasukhumādibhedabhinnāni dhammārammaṇānevā’’ti vadanti, taṃ na yuttaṃ dibbacakkhādīnaṃ rūpārammaṇatādivacanato.
Keci panettha ‘‘cakkhuviññāṇādīnamāpāthagatāni etānārammaṇāni rūpārammaṇādivohāraṃ labhanti, anāpāthagatāni pana atītānāgatadūrasukhumādibhedabhinnāni dhammārammaṇānevā’’ti vadanti, taṃ na yuttaṃ dibbacakkhādīnaṃ rūpārammaṇatādivacanato.

Anāpāthagatā eva hi tāni dibbacakkhuādīnaṃ ārammaṇaṃ, na ca tāni dhammārammaṇāni.
Anāpāthagatā eva hi tāni dibbacakkhuādīnaṃ ārammaṇaṃ, na ca tāni dhammārammaṇāni.

Rūpādayo hi pañca paccekaṃ dvīsu dvīsu dvāresu ekasmiṃ khaṇe āpāthamāgantvā taṃtaṃdvārikajavanānaṃ, tadanantare manodvārikānañca aparabhāge ca diṭṭhasutādivasenānussarantassa suddhamanodvārikānañca ārammaṇāni honti.
Rūpādayo hi pañca paccekaṃ dvīsu dvīsu dvāresu ekasmiṃ khaṇe āpāthamāgantvā taṃtaṃdvārikajavanānaṃ, tadanantare manodvārikānañca aparabhāge ca diṭṭhasutādivasenānussarantassa suddhamanodvārikānañca ārammaṇāni honti.

Tathā hi nānāvaṇṇavicittacetiyādidassanaṃ karontassa, dhammaṃ suṇantassa, bherisaddādīhi vā pūjādiṃ karontassa ca gandhamālādīni ghāyitvā, khādanīyabhojanīyādiñca sāyitvā, sukhasamphassāni attharaṇapāvuraṇādīni ca phusitvā manāpabhāvaṃ ñatvā tehi cetiyapūjaṃ karontassa, tattha tattha akusalaṃ vā uppādentassa, tasmiṃ tasmiṃ khaṇe gayhamānāni rūpādipañcārammaṇāni sākhāya akkamanaṃ, pathaviyaṃ chāyāpharaṇañca ekakkhaṇe kurumānaṃ rukkhagge nilīyamānaṃ pakkhino sarīraṃ viya yathāsakaṃ pasādañca ghaṭṭetvā tasmiṃyeva khaṇe bhavaṅgacalanapaccayabhāvena manodvārepi āpāthamāgantvā tato bhavaṅgaṃ vicchinditvā uppannānaṃ āvajjanādivoṭṭhabbanapariyosānānaṃ, vīthicittānaṃ, tadanantarānañca kusalākusalādijavanānaṃ ārammaṇaṃ hutvā tadanantarāsu manodvāravīthīsu ca aparabhāge tathārūpaṃ paccayaṃ āgamma attanā pūjādikaraṇakālesu, diṭṭhasutaghāyitasāyitaphuṭṭhavasenānussarantassa, paccakkhato anubhuyyamānāni viya manodvāre ca ārammaṇāni honti.
Tathā hi nānāvaṇṇavicittacetiyādidassanaṃ karontassa, dhammaṃ suṇantassa, bherisaddādīhi vā pūjādiṃ karontassa ca gandhamālādīni ghāyitvā, khādanīyabhojanīyādiñca sāyitvā, sukhasamphassāni attharaṇapāvuraṇādīni ca phusitvā manāpabhāvaṃ ñatvā tehi cetiyapūjaṃ karontassa, tattha tattha akusalaṃ vā uppādentassa, tasmiṃ tasmiṃ khaṇe gayhamānāni rūpādipañcārammaṇāni sākhāya akkamanaṃ, pathaviyaṃ chāyāpharaṇañca ekakkhaṇe kurumānaṃ

rukkhagge nilīyamānaṃ pakkhino sarīraṃ viya yathāsakaṃ pasādañca ghaṭṭetvā tasmiṃyeva khaṇe bhavaṅgacalanapaccayabhāvena manodvārepi āpāthamāgantvā tato bhavaṅgaṃ vicchinditvā uppannānaṃ āvajjanādivoṭṭhabbanapariyosānānaṃ, vīthicittānaṃ, tadanantarānañca kusalākusalādijavanānaṃ ārammaṇaṃ hutvā tadanantarāsu manodvāravīthīsu ca aparabhāge tathārūpaṃ paccayaṃ āgamma attanā pūjādikaraṇakālesu, diṭṭhasutaghāyitasāyitaphuṭṭhavasenānussarantassa, paccakkhato anubhuyyamānāni viya manodvāre ca ārammaṇāni honti.

Athāpi pañcahi dvārehi agahitapubbāni buddharūpādīni, dibbarūpādīni ca pañcārammaṇāni savanavasena sallakkhetvā javanakkhaṇe vā aparabhāge sutavaseneva anussaritvā vā pasādaṃ, kammaphalasaddhādiṃ, lobhādiñca uppādentassāpi manodvāre āpāthamāgacchanti.
Athāpi pañcahi dvārehi agahitapubbāni buddharūpādīni, dibbarūpādīni ca pañcārammaṇāni savanavasena sallakkhetvā javanakkhaṇe vā aparabhāge sutavaseneva anussaritvā vā pasādaṃ, kammaphalasaddhādiṃ, lobhādiñca uppādentassāpi manodvāre āpāthamāgacchanti.

Abhiññānaṃ pana suddhamanodvāre eva, tasmā evaṃ pañcadvāre, manodvāre, suddhamanodvāre ca āpāthagatāni atītādibhedabhinnāni sabbānipi pañcārammaṇāni kadācipi dhammārammaṇaṃ na honti, taditarā nāmarūpapaññattiyo dhammārammaṇanti gahetabbaṃ.
Abhiññānaṃ pana suddhamanodvāre eva, tasmā evaṃ pañcadvāre, manodvāre, suddhamanodvāre ca āpāthagatāni atītādibhedabhinnāni sabbānipi pañcārammaṇāni kadācipi dhammārammaṇaṃ na honti, taditarā nāmarūpapaññattiyo dhammārammaṇanti gahetabbaṃ.

Nanu cetāni iṭṭhakantamanāpāni ārammaṇāni lobhassa vatthu, kathamettha kusalaṃ uppajjatīti?
Nanu cetāni iṭṭhakantamanāpāni ārammaṇāni lobhassa vatthu, kathamettha kusalaṃ uppajjatīti?

Niyamādikāraṇato.
Niyamādikāraṇato.

Cittaṃ hi ‘‘kusalameva mayā kattabba’’nti pubbe niyamitavasena sabbattha akusalappavattiṃ nivattetvā kusale pariṇāmanavasena ca abhiṇhaṃ āsevitakusalasamudācāravasena ca sappurisūpanissayādiupanissayavasena ca yonisoābhujitavasena cāti imehi kāraṇehi kusalaṃ hutvā uppajjatīti veditabbaṃ.
Cittaṃ hi ‘‘kusalameva mayā kattabba’’nti pubbe niyamitavasena sabbattha akusalappavattiṃ nivattetvā kusale pariṇāmanavasena ca abhiṇhaṃ āsevitakusalasamudācāravasena ca sappurisūpanissayādiupanissayavasena ca yonisoābhujitavasena cāti imehi kāraṇehi kusalaṃ hutvā uppajjatīti veditabbaṃ.

Evamimesu chasu ārammaṇesu uppajjanato paccekaṃ chabbidhāni honti.
Evamimesu chasu ārammaṇesu uppajjanato paccekaṃ chabbidhāni honti.

Ārammaṇavavatthānakathā.
Ārammaṇavavatthānakathā.

Evaṃ ārammaṇabhedabhinnesu rūpārammaṇaṃ tāva kusalaṃ dasapuññakiriyavatthuvasena dasavidhaṃ hoti.

Evaṃ ārammaṇabhedabhinnesu rūpārammaṇaṃ tāva kusalaṃ dasapuññakiriyavatthuvasena dasavidhaṃ hoti.

Tattha ekekaṃ pana kāyakammaṃ vacīkammaṃ manokammanti tividhaṃ.
Tattha ekekaṃ pana kāyakammaṃ vacīkammaṃ manokammanti tividhaṃ.

Tattha kāyadvāre pavattaṃ kāyakammaṃ, vacīdvāre pavattaṃ vacīkammaṃ, manodvāre pavattaṃ manokammaṃ.
Tattha kāyadvāre pavattaṃ kāyakammaṃ, vacīdvāre pavattaṃ vacīkammaṃ, manodvāre pavattaṃ manokammaṃ.

Tattha kāyadvāranti kāyaviññatti.
Tattha kāyadvāranti kāyaviññatti.

Vacīdvāranti vacīviññatti.
Vacīdvāranti vacīviññatti.

Tāsaṃ vibhāgo rūpavibhattiyaṃ āvi bhavissati.
Tāsaṃ vibhāgo rūpavibhattiyaṃ āvi bhavissati.

Manodvāranti sabbaṃ cetanāsampayuttaṃ cittaṃ vuccati, visesato kusalākusalaṃ.
Manodvāranti sabbaṃ cetanāsampayuttaṃ cittaṃ vuccati, visesato kusalākusalaṃ.

Taṃ hi sahajātānaṃ cetanānaṃ, kāyaṅgavācaṅgacopanaṃ asampāpuṇitvā pavattānaṃ suddhamanokammānaṃ pavattiokāsadānato dvāranti vuccati, imesu pana tīsu dvāresu pavattā cetanā kāyakammādayo nāma.
Taṃ hi sahajātānaṃ cetanānaṃ, kāyaṅgavācaṅgacopanaṃ asampāpuṇitvā pavattānaṃ suddhamanokammānaṃ pavattiokāsadānato dvāranti vuccati, imesu pana tīsu dvāresu pavattā cetanā kāyakammādayo nāma.

Apica pāṇātipātādayo, pāṇātipātāveramaṇiādayo ca kāyakammaṃ nāma, musāvādādayo, musāvādāveramaṇiādayo ca vacīkammaṃ nāma, abhijjhādayo, anabhijjhādayo ca manokammaṃ nāma.
Apica pāṇātipātādayo, pāṇātipātāveramaṇiādayo ca kāyakammaṃ nāma, musāvādādayo, musāvādāveramaṇiādayo ca vacīkammaṃ nāma, abhijjhādayo, anabhijjhādayo ca manokammaṃ nāma.

Kusalapakkhe pana dānādidasapuññakiriyavatthūni ca yathārahaṃ kāyavacīmanokammāni honti.
Kusalapakkhe pana dānādidasapuññakiriyavatthūni ca yathārahaṃ kāyavacīmanokammāni honti.

Evaṃ yebhuyyavuttito cesa kāyakammādibhāvo vutto pāṇātipātādīnampi vacīdvārādīsu pavattito kesañci purisānaṃ vanacarakādibhāvo viya, dvārānañca kāyakammadvārādibhāvo kesañci gāmānaṃ brāhmaṇagāmādibhāvo viya.
Evaṃ yebhuyyavuttito cesa kāyakammādibhāvo vutto pāṇātipātādīnampi vacīdvārādīsu pavattito kesañci purisānaṃ vanacarakādibhāvo viya, dvārānañca kāyakammadvārādibhāvo kesañci gāmānaṃ brāhmaṇagāmādibhāvo viya.

Akusale tāva ettha pāṇātipātādikāyakammaṃ kāyadvāre, vacīdvāre ca yathārahaṃ samuṭṭhāti, no manodvāre.
Akusale tāva ettha pāṇātipātādikāyakammaṃ kāyadvāre, vacīdvāre ca yathārahaṃ samuṭṭhāti, no manodvāre.

Tathā musāvādādivacīkammaṃ.
Tathā musāvādādivacīkammaṃ.

Pāṇātipātādinipphādanatthaṃ hi manodvāre eva cintentassa cetanābyāpādādīsu kammapathappattesu vā kammapathaṃ appattesu vā manokammesu eva pavisanato kāyakammādibhāvaṃ na pāpuṇāti.
Pāṇātipātādinipphādanatthaṃ hi manodvāre eva cintentassa cetanābyāpādādīsu kammapathappattesu vā kammapathaṃ appattesu vā manokammesu eva pavisanato kāyakammādibhāvaṃ na pāpuṇāti.

Nanu vijjāmayenāpi kevalaṃ manokammena pāṇātipātādiṃ karontīti?
Nanu vijjāmayenāpi kevalaṃ manokammena pāṇātipātādiṃ karontīti?

Na aloṇabhojanadabbhasayanamantaparijappanādikāyavacīpayogaṃ vinā tassāsijjhanato.
Na aloṇabhojanadabbhasayanamantaparijappanādikāyavacīpayogaṃ vinā tassāsijjhanato.

Abhijjhādimanokammaṃ pana tīsupi dvāresu samuṭṭhāti.
Abhijjhādimanokammaṃ pana tīsupi dvāresu samuṭṭhāti.

Abhijjhāya hi kāyena parabhaṇḍaggāhādīnaṃ, byāpādena daṇḍaparāmasanādīnaṃ, micchādiṭṭhiyā titthiyavandanādīnaṃ karaṇakāle, vācāya parasampattipatthanāya ‘‘haññantu bajjhantū’’ti anatthapatthanāya ca titthiyatthutitadatthadīpanādīnañca yathākkamaṃ pavattikāle ca tassa manokammassa kāyavācāsu pavatti veditabbā.
Abhijjhāya hi kāyena parabhaṇḍaggāhādīnaṃ, byāpādena daṇḍaparāmasanādīnaṃ, micchādiṭṭhiyā titthiyavandanādīnaṃ karaṇakāle, vācāya parasampattipatthanāya ‘‘haññantu bajjhantū’’ti anatthapatthanāya ca titthiyatthutitadatthadīpanādīnañca yathākkamaṃ pavattikāle ca tassa manokammassa kāyavācāsu pavatti veditabbā.

Kāmāvacarakusalaṃ pana pāṇātipātāveramaṇiādikaṃ kāyavacīmanokammaṃ paccekaṃ dvārattayepi pavattati.
Kāmāvacarakusalaṃ pana pāṇātipātāveramaṇiādikaṃ kāyavacīmanokammaṃ paccekaṃ dvārattayepi pavattati.

Tattha pāṇātipātādīhi samphappalāpapariyosānehi sattahi viramantassa tāva hatthamuddāya, vacībhedena ca samādiyanakāle, manasā viramaṇakāle ca tesaṃ kāyavacīkammānaṃ tīsu dvāresu pavatti veditabbā.
Tattha pāṇātipātādīhi samphappalāpapariyosānehi sattahi viramantassa tāva hatthamuddāya, vacībhedena ca samādiyanakāle, manasā viramaṇakāle ca tesaṃ kāyavacīkammānaṃ tīsu dvāresu pavatti veditabbā.

Anabhijjhādīhi sahagatena cetasā tajjassa kāyapayogassa, ‘‘paravittupakaraṇaṃ ciraṭṭhitikaṃ hotu, sabbe sattā averā hontu, so bhagavā arahaṃ sammāsambuddho’’tiādinā vacīpayogassa, kevalaṃ manopayogassa ca karaṇakāle manokammassa tīsupi dvāresu pavatti veditabbā.
Anabhijjhādīhi sahagatena cetasā tajjassa kāyapayogassa, ‘‘paravittupakaraṇaṃ ciraṭṭhitikaṃ hotu, sabbe sattā averā hontu, so bhagavā arahaṃ sammāsambuddho’’tiādinā vacīpayogassa, kevalaṃ manopayogassa ca karaṇakāle manokammassa tīsupi dvāresu pavatti veditabbā.

Ettha ca pañcadvāre uppannāni javanāni kāyavacīkammāni na honti, manokammāni eva.
Ettha ca pañcadvāre uppannāni javanāni kāyavacīkammāni na honti, manokammāni eva.

Tāni ca na kammapathappattāni, kevalaṃ kusalādīni honti.
Tāni ca na kammapathappattāni, kevalaṃ kusalādīni honti.

Manodvāre paṭutarappavattāni eva hi kammapathappattāni manokammāni honti, rūpārūpajavanāni pana ekantaṃ bhāvanāmayaṃ manokammameva manodvāre eva ca pavattanti.
Manodvāre paṭutarappavattāni eva hi kammapathappattāni manokammāni honti, rūpārūpajavanāni pana ekantaṃ bhāvanāmayaṃ manokammameva manodvāre eva ca pavattanti.

Kiñcāpi abhiññāñāṇāni viññattidvayajanakāni, tathāpi kāyavacīkammavohāraṃ na labhanti, lokuttarakusalaṃ pana kāyavacīdvāresu anuppajjamānampi micchāvācākammantājīvānaṃ samucchedappahānakārīnaṃ viratīnaṃ vasena kāyavacīkammampi hoti, taditaramaggaṅgavasena manokammampīti ekakkhaṇe tīṇipi kammāni honti, tañca bhāvanāmayaṃ, dvāraṃ panassa manodvārameva.
Kiñcāpi abhiññāñāṇāni viññattidvayajanakāni, tathāpi kāyavacīkammavohāraṃ na labhanti, lokuttarakusalaṃ pana kāyavacīdvāresu anuppajjamānampi micchāvācākammantājīvānaṃ samucchedappahānakārīnaṃ viratīnaṃ vasena kāyavacīkammampi hoti, taditaramaggaṅgavasena manokammampīti ekakkhaṇe tīṇipi kammāni honti, tañca bhāvanāmayaṃ, dvāraṃ panassa manodvārameva.

Yathā ca pāṇātipātāveramaṇiyādīnaṃ vasena kusalassa dvārattaye pavatti vuttā, evaṃ dasapuññakiriyavatthūnampi vasena vattabbā.
Yathā ca pāṇātipātāveramaṇiyādīnaṃ vasena kusalassa dvārattaye pavatti vuttā, evaṃ dasapuññakiriyavatthūnampi vasena vattabbā.

Aṭṭhakathāsu pana na vicāritā, tathāpi nayato evaṃ veditabbā.
Aṭṭhakathāsu pana na vicāritā, tathāpi nayato evaṃ veditabbā.

Tesu dānaṃ kāyakammameva, vacīkammampi vā.
Tesu dānaṃ kāyakammameva, vacīkammampi vā.

Pattānuppadānaṃ, abbhanumodanaṃ, desanā vacīkammameva.
Pattānuppadānaṃ, abbhanumodanaṃ, desanā vacīkammameva.

Sīlaṃ apacitisahagataṃ, veyyāvaccasahagatañca kāyakammampi atthi, vacīkammampi atthi.
Sīlaṃ apacitisahagataṃ, veyyāvaccasahagatañca kāyakammampi atthi, vacīkammampi atthi.

Tattha sīlassa kāyavacīkammabhāvo siddho eva.
Tattha sīlassa kāyavacīkammabhāvo siddho eva.

Apacitiyā pana pupphapūjādinā, vandanādinā vā pavattikāle kāyakammabhāvo, thutimayapūjādinā pavattikāle vacīkammabhāvo ca veditabbo.
Apacitiyā pana pupphapūjādinā, vandanādinā vā pavattikāle kāyakammabhāvo, thutimayapūjādinā pavattikāle vacīkammabhāvo ca veditabbo.

Veyyāvaccassāpi sahatthā karaṇakāle kāyakammabhāvo, gilānādīnaṃ catupaccayasamādāpanādivasena, garūhi āṇattasaddena ārocanapakkosanādivasena vacīkammabhāvo ca veditabbo.
Veyyāvaccassāpi sahatthā karaṇakāle kāyakammabhāvo, gilānādīnaṃ catupaccayasamādāpanādivasena, garūhi āṇattasaddena ārocanapakkosanādivasena vacīkammabhāvo ca veditabbo.

Bhāvanā, savanaṃ, diṭṭhijukammañca manokammameva, abbhanumodanampīti keci.
Bhāvanā, savanaṃ, diṭṭhijukammañca manokammameva, abbhanumodanampīti keci.

Savanampi hi sotadvārānusārena manodvāre eva dhammatthasallakkhaṇavasena pavattikāle manokammameva.
Savanampi hi sotadvārānusārena manodvāre eva dhammatthasallakkhaṇavasena pavattikāle manokammameva.

Tattha dānaṃ apaciti veyyāvaccaṃ pattānuppadānaṃ desanāti imāni pañca kāyavacīdvāresu eva pavattanti, na manodvāre.
Tattha dānaṃ apaciti veyyāvaccaṃ pattānuppadānaṃ desanāti imāni pañca kāyavacīdvāresu eva pavattanti, na manodvāre.

Ettha ca pattānuppadānadesanānaṃ kāyavikārena pattiṃ dentassa, dhammaṃ desentassa ca kāyadvārepi pavatti veditabbā.
Ettha ca pattānuppadānadesanānaṃ kāyavikārena pattiṃ dentassa, dhammaṃ desentassa ca kāyadvārepi pavatti veditabbā.

Sīlaṃ bhāvanā abbhanumodanaṃ savanaṃ diṭṭhijukammanti imāni pana pañca tīsupi dvāresu pavattanti, ‘‘na punevaṃ karissāmī’’ti cettha manasāva duccaritato viramantassa, abbhanumodantassa ca vasena sīlabbhanumodanānaṃ manodvārepi pavatti veditabbā.
Sīlaṃ bhāvanā abbhanumodanaṃ savanaṃ diṭṭhijukammanti imāni pana pañca tīsupi dvāresu pavattanti, ‘‘na punevaṃ karissāmī’’ti cettha manasāva duccaritato viramantassa, abbhanumodantassa ca vasena sīlabbhanumodanānaṃ manodvārepi pavatti veditabbā.

Yaṃ pana aṭṭhasāliniyaṃ ‘‘dānamayaṃ kāyavacīmanokammavasena tividhaṃ hotī’’tiādi vuttaṃ, taṃ pubbacetanāvasena manodvāre pavattaṃ gahetvā pariyāyato vuttaṃ, nippariyāyato kāyavacīdvārappavattā sanniṭṭhānacetanāva.
Yaṃ pana aṭṭhasāliniyaṃ ‘‘dānamayaṃ kāyavacīmanokammavasena tividhaṃ hotī’’tiādi vuttaṃ, taṃ pubbacetanāvasena manodvāre pavattaṃ gahetvā pariyāyato vuttaṃ, nippariyāyato kāyavacīdvārappavattā sanniṭṭhānacetanāva.

Teneva hi tattheva vuttaṃ ‘‘vinayapariyāyaṃ patvā hi ‘dassāmi karissāmī’ti vācā bhinnā hotīti.
Teneva hi tattheva vuttaṃ ‘‘vinayapariyāyaṃ patvā hi ‘dassāmi karissāmī’ti vācā bhinnā hotīti.

Iminā lakkhaṇena dānaṃ nāma hoti, abhidhammapariyāyaṃ patvā pana vijjamānakavatthuṃ ārabbha manasā cintitakālato paṭṭhāya kusalaṃ hoti.
Iminā lakkhaṇena dānaṃ nāma hoti, abhidhammapariyāyaṃ patvā pana vijjamānakavatthuṃ ārabbha manasā cintitakālato paṭṭhāya kusalaṃ hoti.

Aparabhāge kāyena vā vācāya vā kattabbaṃ karissatī’’ti.

Aparabhāge kāyena vā vācāya vā kattabbaṃ karissatī’’ti.

Itarathā ‘‘dassāmī’’ti cintitamattenāpi dānaṃ nāma bhaveyya, tathā ca tādisaṃ vatthuṃ yathācintitaniyāmena adentassa dhuranikkhepe adinnādānampi siyā.
Itarathā ‘‘dassāmī’’ti cintitamattenāpi dānaṃ nāma bhaveyya, tathā ca tādisaṃ vatthuṃ yathācintitaniyāmena adentassa dhuranikkhepe adinnādānampi siyā.

Evaṃ manasā pāṇātipātādayopi siyuṃ, tañca na yuttaṃ, tasmā vuttanayeneva gahetabbaṃ.
Evaṃ manasā pāṇātipātādayopi siyuṃ, tañca na yuttaṃ, tasmā vuttanayeneva gahetabbaṃ.

Atha vā ‘‘sabbaṃ sāpateyyaṃ dinnaññeva haratū’’ti pariccajanasambhavato dānassa manodvārepi pavatti veditabbā.
Atha vā ‘‘sabbaṃ sāpateyyaṃ dinnaññeva haratū’’ti pariccajanasambhavato dānassa manodvārepi pavatti veditabbā.

Ettha ca dānasīlādikāyakammānaṃ kāyadvāre pavattiyaṃ kammaṃ kāyakammameva, dvārampi kāyadvārameva.
Ettha ca dānasīlādikāyakammānaṃ kāyadvāre pavattiyaṃ kammaṃ kāyakammameva, dvārampi kāyadvārameva.

Vacīdvāre pavattiyaṃ kammaṃ kāyakammameva, dvāraṃ pana vacīdvāraṃ.
Vacīdvāre pavattiyaṃ kammaṃ kāyakammameva, dvāraṃ pana vacīdvāraṃ.

Manodvāre pavattiyampi kammaṃ kāyakammaṃ, dvāraṃ pana manodvāraṃ.
Manodvāre pavattiyampi kammaṃ kāyakammaṃ, dvāraṃ pana manodvāraṃ.

Desanābbhanumodanādīnaṃ vacīkammānaṃ vacīdvāre pavattiyaṃ kammampi vacīkammaṃ, dvārampi vacīdvārameva.
Desanābbhanumodanādīnaṃ vacīkammānaṃ vacīdvāre pavattiyaṃ kammampi vacīkammaṃ, dvārampi vacīdvārameva.

Kāyadvāre pavattiyampi kammaṃ vacīkammameva, dvāraṃ pana kāyadvāraṃ.
Kāyadvāre pavattiyampi kammaṃ vacīkammameva, dvāraṃ pana kāyadvāraṃ.

Manodvāre pavattiyampi kammaṃ vacīkammaṃ, dvāraṃ pana manodvāraṃ.
Manodvāre pavattiyampi kammaṃ vacīkammaṃ, dvāraṃ pana manodvāraṃ.

Bhāvanādimanokammānaṃ manodvāre pavattiyaṃ kammampi manokammaṃ, dvārampi manodvārameva.
Bhāvanādimanokammānaṃ manodvāre pavattiyaṃ kammampi manokammaṃ, dvārampi manodvārameva.

Kāyadvāre pavattiyampi kammaṃ manokammameva, dvāraṃ pana kāyadvāraṃ.
Kāyadvāre pavattiyampi kammaṃ manokammameva, dvāraṃ pana kāyadvāraṃ.

Vacīdvāre pavattiyampi kammaṃ manokammameva, dvāraṃ pana vacīdvāraṃ.
Vacīdvāre pavattiyampi kammaṃ manokammameva, dvāraṃ pana vacīdvāraṃ.

Evaṃ pāṇātipātādīnaṃ, pāṇātipātāveramaṇiādīnañca vuttānusārena kammavavatthānaṃ, dvāravavatthānañca yathānurūpaṃ yojetvā asaṅkarato ñātabbaṃ.

Evaṃ pāṇātipātādīnaṃ, pāṇātipātāveramaṇiādīnañca vuttānusārena kammavavatthānaṃ, dvāravavatthānañca yathānurūpaṃ yojetvā asaṅkarato ñātabbaṃ.

Dvārakammavavatthānakathā niṭṭhitā.
Dvārakammavavatthānakathā niṭṭhitā.

Idāni yasmā dasavidhāni cetāni puññakiriyavatthūni tīsu evaṃ saṅgayhanti dānamaye sīlamaye bhāvanāmayeti.
Idāni yasmā dasavidhāni cetāni puññakiriyavatthūni tīsu evaṃ saṅgayhanti dānamaye sīlamaye bhāvanāmayeti.

Pattānuppadānaṃ hi dānamaye saṅgayhati, ‘‘abbhanumodanampī’’ti aṭṭhakathāyaṃ.
Pattānuppadānaṃ hi dānamaye saṅgayhati, ‘‘abbhanumodanampī’’ti aṭṭhakathāyaṃ.

Apacitiveyyāvaccāni sīlamaye.
Apacitiveyyāvaccāni sīlamaye.

Desanāsavanadiṭṭhijukammāni bhāvanāmaye, tasmā rūpārammaṇassa kusalassa dānasīlabhāvanāvasena dvārattayappavattiṃ yojetvā dassessāma.
Desanāsavanadiṭṭhijukammāni bhāvanāmaye, tasmā rūpārammaṇassa kusalassa dānasīlabhāvanāvasena dvārattayappavattiṃ yojetvā dassessāma.

Tadanusāreneva itaresaṃ vasenāpi sakkā ñātunti.
Tadanusāreneva itaresaṃ vasenāpi sakkā ñātunti.

Kusalaṃ hi vaṇṇārammaṇaṃ hutvā uppajjamānaṃ dānasīlabhāvanāvaseneva tīsu dvāresu pavattati.
Kusalaṃ hi vaṇṇārammaṇaṃ hutvā uppajjamānaṃ dānasīlabhāvanāvaseneva tīsu dvāresu pavattati.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Yadā hi nīlapītādivaṇṇavicittaṃ pupphavatthādideyyadhammaṃ labhitvā ‘‘vaṇṇadānaṃ me bhavissatī’’ti vaṇṇavasena ābhujitvā cetiyādīsu sahatthena pūjeti, tadā rūpārammaṇaṃ dānamayaṃ kāyadvāre pavattati, tañca pubbacetanā sannitṭhānacetanā aparacetanāti tividhaṃ hoti.
Yadā hi nīlapītādivaṇṇavicittaṃ pupphavatthādideyyadhammaṃ labhitvā ‘‘vaṇṇadānaṃ me bhavissatī’’ti vaṇṇavasena ābhujitvā cetiyādīsu sahatthena pūjeti, tadā rūpārammaṇaṃ dānamayaṃ kāyadvāre pavattati, tañca pubbacetanā sannitṭhānacetanā aparacetanāti tividhaṃ hoti.

Evaṃ uparipi sabbavāresu tividhatā veditabbā.
Evaṃ uparipi sabbavāresu tividhatā veditabbā.

Yadā pana tadeva yathāvuttavatthuṃ vācāya āṇāpetvā puttadārādīhi dāpeti, tadārūpārammaṇaṃ dānamayaṃ vacīdvāre pavattati.
Yadā pana tadeva yathāvuttavatthuṃ vācāya āṇāpetvā puttadārādīhi dāpeti, tadārūpārammaṇaṃ dānamayaṃ vacīdvāre pavattati.

Yadā pana tadeva vijjamānakavatthuṃ ‘‘dassāmī’’ti cinteti, paccāsīsati, yathādhippāyaṃ nipphādessati, tadā pubbacetanāvasena pariyāyato dānamayaṃ manodvāre pavattati nāma.

Yadā pana tadeva vijjamānakavatthuṃ ‘‘dassāmī’’ti cinteti, paccāsīsati, yathādhippāyaṃ nipphādessati, tadā pubbacetanāvasena pariyāyato dānamayaṃ manodvāre pavattati nāma.

Evaṃ rūpārammaṇaṃ dānamayaṃ dvāravasena tividhaṃ hoti.
Evaṃ rūpārammaṇaṃ dānamayaṃ dvāravasena tividhaṃ hoti.

Yadā pana vuttappakāravaṇṇaṃ deyyadhammaṃ labhitvā ‘‘evaṃ manāpavaṇṇānaṃ pariccajanaṃ nāma mayhaṃ kulavaṃsāgatavattameta’’nti sahatthā pūjeti, tādisavaṇṇavantaṃ vā paraparigghahitādibhogasampattiṃ pariccajitvā sīlaṃ rakkhati, tadā rūpārammaṇaṃ sīlaṃ kāyadvāre ca pavattati.
Yadā pana vuttappakāravaṇṇaṃ deyyadhammaṃ labhitvā ‘‘evaṃ manāpavaṇṇānaṃ pariccajanaṃ nāma mayhaṃ kulavaṃsāgatavattameta’’nti sahatthā pūjeti, tādisavaṇṇavantaṃ vā paraparigghahitādibhogasampattiṃ pariccajitvā sīlaṃ rakkhati, tadā rūpārammaṇaṃ sīlaṃ kāyadvāre ca pavattati.

Yadā pana vuttappakāravaṇṇaṃ deyyadhammaṃ kulavaṃsādivasena vācāya āṇāpetvā parehi dāpeti, tādisaṃ vā paraparigghahitādiṃ vācāya apanetvā sīlaṃ rakkhati, tadā rūpārammaṇaṃ sīlaṃ vacīdvāre pavattati.
Yadā pana vuttappakāravaṇṇaṃ deyyadhammaṃ kulavaṃsādivasena vācāya āṇāpetvā parehi dāpeti, tādisaṃ vā paraparigghahitādiṃ vācāya apanetvā sīlaṃ rakkhati, tadā rūpārammaṇaṃ sīlaṃ vacīdvāre pavattati.

Yadā pana tādisaṃ vijjamānakavatthuṃ kulavaṃsādivasena ‘‘dassāmī’’ti, tādisaṃ paraparigghahitādikaṃ anāmasitvā ‘‘sīlaṃ rakkhissāmī’’ti vā cinteti, tadā rūpārammaṇaṃ sīlaṃ manodvāre pavattati.
Yadā pana tādisaṃ vijjamānakavatthuṃ kulavaṃsādivasena ‘‘dassāmī’’ti, tādisaṃ paraparigghahitādikaṃ anāmasitvā ‘‘sīlaṃ rakkhissāmī’’ti vā cinteti, tadā rūpārammaṇaṃ sīlaṃ manodvāre pavattati.

Evaṃ rūpārammaṇaṃ sīlamayaṃ dvāravasena tividhaṃ hoti.
Evaṃ rūpārammaṇaṃ sīlamayaṃ dvāravasena tividhaṃ hoti.

Yadā pana vuttappakāraṃ vaṇṇavantaṃ datvā tadeva vaṇṇaṃ, sabbaṃ vā rūpāyatanaṃ cańkamanto aniccādito vipassati, tadā rūpārammaṇaṃ bhāvanāmayaṃ kāyadvāre pavattati.
Yadā pana vuttappakāraṃ vaṇṇavantaṃ datvā tadeva vaṇṇaṃ, sabbaṃ vā rūpāyatanaṃ cańkamanto aniccādito vipassati, tadā rūpārammaṇaṃ bhāvanāmayaṃ kāyadvāre pavattati.

Tadeva vacībhedaṃ katvā sammasantassa rūpārammaṇaṃ bhāvanāmayaṃ vacīdvāre pavattati.
Tadeva vacībhedaṃ katvā sammasantassa rūpārammaṇaṃ bhāvanāmayaṃ vacīdvāre pavattati.

Tadeva kāyaṅgavācaṅgaṃ acopetvā sammasantassa rūpārammaṇaṃ bhāvanāmayaṃ manodvāre pavattati.
Tadeva kāyaṅgavācaṅgaṃ acopetvā sammasantassa rūpārammaṇaṃ bhāvanāmayaṃ manodvāre pavattati.

Evaṃ rūpārammaṇaṃ bhāvanāmayaṃ dvāravasena tividhaṃ hoti.
Evaṃ rūpārammaṇaṃ bhāvanāmayaṃ dvāravasena tividhaṃ hoti.

Iti rūpārammaṇassa kusalassa tividhapuññakiriyavatthuvasena navasu kammadvāresu pavattivibhāgo veditabbo.
Iti rūpārammaṇassa kusalassa tividhapuññakiriyavatthuvasena navasu kammadvāresu pavattivibhāgo veditabbo.

Imināva nayena rūpārammaṇassa kusalassa dasapuññakiriyavatthuvasenāpi tiṃsāya kammadvāresu pavattivibhāgo yojetvā ñātabbo.
Imināva nayena rūpārammaṇassa kusalassa dasapuññakiriyavatthuvasenāpi tiṃsāya kammadvāresu pavattivibhāgo yojetvā ñātabbo.

Yathā ca rūpārammaṇassa, evaṃ saddārammaṇādīnampi pañcannaṃ kusalānaṃ puññakiriyavatthudvārehi vibhāgo, yojanānayo ca yathānurūpaṃ ñātabbo.
Yathā ca rūpārammaṇassa, evaṃ saddārammaṇādīnampi pañcannaṃ kusalānaṃ puññakiriyavatthudvārehi vibhāgo, yojanānayo ca yathānurūpaṃ ñātabbo.

Apica saddaṃ nāma kandamūlaṃ viya hatthena gahetvā dātuṃ na sakkā.
Apica saddaṃ nāma kandamūlaṃ viya hatthena gahetvā dātuṃ na sakkā.

Yadā pana ‘‘saddadānaṃ me’’ti ābhujitvā bheriāditūriye tiṇṇaṃ ratanānaṃ deti, tehi upahāraṃ vā karoti, dhammakathikādīnaṃ sarabhesajjādiṃ deti, dhammassavanaṃ ghoseti, sarabhaññadhammakathādiṃ vā karoti, tadā kusalaṃ saddārammaṇaṃ hoti.
Yadā pana ‘‘saddadānaṃ me’’ti ābhujitvā bheriāditūriye tiṇṇaṃ ratanānaṃ deti, tehi upahāraṃ vā karoti, dhammakathikādīnaṃ sarabhesajjādiṃ deti, dhammassavanaṃ ghoseti, sarabhaññadhammakathādiṃ vā karoti, tadā kusalaṃ saddārammaṇaṃ hoti.

Evaṃ gandhādivatthupariccāgepi gandhādiārammaṇaṃ.
Evaṃ gandhādivatthupariccāgepi gandhādiārammaṇaṃ.

Dhammārammaṇaṃ pana ojājīvitindriyatadāyattānaṃ vasena ñātabbaṃ.
Dhammārammaṇaṃ pana ojājīvitindriyatadāyattānaṃ vasena ñātabbaṃ.

Yadā hi ojavantāni annapānasappinavanītādīni ‘‘ojadānaṃ me bhavissatī’’ti deti, gilānānaṃ bhesajjaṃ vā vejjaṃ vā upanetvā, pāṇoparodhakaṃ āvudhajālakuminādiṃ vināsetvā vā, vajjhappatte pāṇino mocetvā vā ‘‘jīvitadānaṃ me bhavissati jīvitāyattavuttitāya, pañcapasādasoḷasasukhumarūpacittacetasikānaṃ vasena pasādādidānaṃ me bhavissatī’’ti ca manasi karoti, tadā kusalaṃ dhammārammaṇaṃ hoti.
Yadā hi ojavantāni annapānasappinavanītādīni ‘‘ojadānaṃ me bhavissatī’’ti deti, gilānānaṃ bhesajjaṃ vā vejjaṃ vā upanetvā, pāṇoparodhakaṃ āvudhajālakuminādiṃ vināsetvā vā, vajjhappatte pāṇino mocetvā vā ‘‘jīvitadānaṃ me bhavissati jīvitāyattavuttitāya, pañcapasādasoḷasasukhumarūpacittacetasikānaṃ vasena pasādādidānaṃ me bhavissatī’’ti ca manasi karoti, tadā kusalaṃ dhammārammaṇaṃ hoti.

Sesaṃ tādisameva.
Sesaṃ tādisameva.

Ayaṃ nānāvatthūsu ṭhitārammaṇānaṃ yojanā.
Ayaṃ nānāvatthūsu ṭhitārammaṇānaṃ yojanā.

Ekavatthusmimpi chārammaṇaṃ labbhateva.
Ekavatthusmimpi chārammaṇaṃ labbhateva.

Piṇḍapātasmiṃ hi manāpo vaṇṇo, khādanakāle murumurāyanasaddo, gandho, raso, phoṭṭhabbaṃ, ojā, tadāyattā vā jīvitapasādādayo, tabbisayāni ca viññāṇādīnīti chārammaṇampi veditabbaṃ.
Piṇḍapātasmiṃ hi manāpo vaṇṇo, khādanakāle murumurāyanasaddo, gandho, raso, phoṭṭhabbaṃ, ojā, tadāyattā vā jīvitapasādādayo, tabbisayāni ca viññāṇādīnīti chārammaṇampi veditabbaṃ.

Evaṃ cīvarādīsu ceva vatthādīsu ca yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.
Evaṃ cīvarādīsu ceva vatthādīsu ca yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.

Etthapi dānasīlabhāvanāmayatā, kāyavacīmanokammabhāvo ca vuttanayeneva veditabbo.
Etthapi dānasīlabhāvanāmayatā, kāyavacīmanokammabhāvo ca vuttanayeneva veditabbo.

Yathā ca kusalānaṃ, evaṃ akusalānampi ārammaṇakammadvāravavatthānaṃ, apuññakiriyavatthūsu yojanānayo ca vuttānusārena yathāyogaṃ ñātabbo.
Yathā ca kusalānaṃ, evaṃ akusalānampi ārammaṇakammadvāravavatthānaṃ, apuññakiriyavatthūsu yojanānayo ca vuttānusārena yathāyogaṃ ñātabbo.

Evaṃ ārammaṇato, puññakiriyavatthuto, kammato, dvārato ca anekasahassappabhedesu cetesu kusalesu upaḍḍhāni pana ñāṇasampayuttāni catunnaṃ adhipatīnaṃ vasena paccekaṃ catubbidhāni, ñāṇavippayuttāni pana upaḍḍhāni vīmaṃsādhipativajjitādhipatittayavasena paccekaṃ tividhāni, tadubhayāni puna hīnattikavasena paccekaṃ tividhāni, tāni puna aparimāṇesu pana cakkavāḷesu paccekaṃ aparimāṇesu sattesu ekekasmiṃ atītānāgatapaccuppannaoḷārikasukhumatādīhi anantehi pakārehi uppajjanato anantāparimāṇāni honti.
Evaṃ ārammaṇato, puññakiriyavatthuto, kammato, dvārato ca anekasahassappabhedesu cetesu kusalesu upaḍḍhāni pana ñāṇasampayuttāni catunnaṃ adhipatīnaṃ vasena paccekaṃ catubbidhāni, ñāṇavippayuttāni pana upaḍḍhāni vīmaṃsādhipativajjitādhipatittayavasena paccekaṃ tividhāni, tadubhayāni puna hīnattikavasena paccekaṃ tividhāni, tāni puna aparimāṇesu pana cakkavāḷesu paccekaṃ aparimāṇesu sattesu ekekasmiṃ atītānāgatapaccuppannaoḷārikasukhumatādīhi anantehi pakārehi uppajjanato anantāparimāṇāni honti.

Tāni sabbāni sambuddho anantena buddhañāṇena mahātulāya tulayamāno viya, mahātumbe pakkhipitvā minayamāno viya sabbākārato paricchinditvā mahākaruṇāya kāmāvacaraṭṭhena sarikkhatāya ekattaṃ upanetvā, puna somanassupekkhāsahagataṭṭhena, ñāṇasampayuttavippayuttaṭṭhena, asaṅkhārikasasaṅkhārikaṭṭhena ca koṭṭhāse katvā desesi, yathā taṃ lokavidū satthā devamanussānanti.
Tāni sabbāni sambuddho anantena buddhañāṇena mahātulāya tulayamāno viya, mahātumbe pakkhipitvā minayamāno viya sabbākārato paricchinditvā mahākaruṇāya kāmāvacaraṭṭhena sarikkhatāya ekattaṃ upanetvā, puna somanassupekkhāsahagataṭṭhena, ñāṇasampayuttavippayuttaṭṭhena, asaṅkhārikasasaṅkhārikaṭṭhena ca koṭṭhāse katvā desesi, yathā taṃ lokavidū satthā devamanussānanti.

Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana ādito paṭṭhāya dhammasaṅgaṇiyā, tadaṭṭhakathāya ca aṭṭhasāliniyā sabbākārato ñātabboti.
Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana ādito paṭṭhāya dhammasaṅgaṇiyā, tadaṭṭhakathāya ca aṭṭhasāliniyā sabbākārato ñātabboti.

Evaṃ visayādippabhedato vinicchayo veditabbo.
Evaṃ visayādippabhedato vinicchayo veditabbo.

Kāmāvacarakusaladhammā niṭṭhitā.
Kāmāvacarakusaladhammā niṭṭhitā.

Rūpāvacaradhammā pana kusalā jhānaṅgasampayogabhedato pañcavidhā honti.
Rūpāvacaradhammā pana kusalā jhānaṅgasampayogabhedato pañcavidhā honti.

Seyyathidaṃ -
Seyyathidaṃ -

vitakkavicārapītisukhekaggatāsampayuttaṃ paṭhamajjhānikaṃ, tato vūpasantaṃ atikkantavitakkaṃ vicārapītisukhekaggatāsampayuttaṃ dutiyajjhānikaṃ, tato vūpasantaṃ atikkantavicāraṃ pītisukhekaggatāsampayuttaṃ tatiyajjhānikaṃ, tato vūpasantaṃ virattapītikaṃ sukhekaggatāsampayuttaṃ catutthajjhānikaṃ, tato vūpasantaṃ atthaṅgatasukhaṃ upekkhekaggatāsampayuttaṃ pañcamajjhānikanti.
vitakkavicārapītisukhekaggatāsampayuttaṃ paṭhamajjhānikaṃ, tato vūpasantaṃ atikkantavitakkaṃ vicārapītisukhekaggatāsampayuttaṃ dutiyajjhānikaṃ, tato vūpasantaṃ atikkantavicāraṃ pītisukhekaggatāsampayuttaṃ tatiyajjhānikaṃ, tato vūpasantaṃ virattapītikaṃ sukhekaggatāsampayuttaṃ catutthajjhānikaṃ, tato vūpasantaṃ atthaṅgatasukhaṃ upekkhekaggatāsampayuttaṃ pañcamajjhānikanti.

Evaṃ sampayogabhedato vinicchayo veditabbo.
Evaṃ sampayogabhedato vinicchayo veditabbo.

Dhammuddesādito pana paṭhamajjhāne tāva kāmāvacarapaṭhamakusale vuttesu ṭhapetvā viratittayaṃ sesā chattiṃsa dhammā honti.
Dhammuddesādito pana paṭhamajjhāne tāva kāmāvacarapaṭhamakusale vuttesu ṭhapetvā viratittayaṃ sesā chattiṃsa dhammā honti.

Tattha chandādayo cattāro, karuṇā, muditā cāti cha yevāpanakā.
Tattha chandādayo cattāro, karuṇā, muditā cāti cha yevāpanakā.

Sesaṃ suññatavārapariyosānaṃ sabbaṃ kāmāvacarapaṭhamakusale vuttasadisameva.
Sesaṃ suññatavārapariyosānaṃ sabbaṃ kāmāvacarapaṭhamakusale vuttasadisameva.

Kevalaṃ hi viratīnaṃ abhāvo, saṅgahavāre pañcamaggaṅgabhāvo, bhūmantaravasena rūpāvacarabhāvo ca viseso, sesaṃ tādisameva.
Kevalaṃ hi viratīnaṃ abhāvo, saṅgahavāre pañcamaggaṅgabhāvo, bhūmantaravasena rūpāvacarabhāvo ca viseso, sesaṃ tādisameva.

Paṭhamajjhānaṃ.
Paṭhamajjhānaṃ.

Tathā dutiyajjhānepi kevalaṃ dhammuddese vitakkābhāvo, saṅgahavāre catukkajjhānaṅgamaggaṅgabhāvo ca viseso, sesaṃ paṭhamasadisameva.

Tathā dutiyajjhānepi kevalaṃ dhammuddese vitakkābhāvo, saṅgahavāre catukkajjhānaṅgamaggaṅgabhāvo ca viseso, sesaṃ paṭhamasadisameva.

Dutiyaṃ.
Dutiyaṃ.

Tathā tatiyajjhānepi kevalaṃ dhammuddese vicārābhāvo, saṅgahavāre tivaṅgikajjhānatā ca viseso, sesaṃ dutiyasadisameva.
Tathā tatiyajjhānepi kevalaṃ dhammuddese vicārābhāvo, saṅgahavāre tivaṅgikajjhānatā ca viseso, sesaṃ dutiyasadisameva.

Tatiyaṃ.
Tatiyaṃ.

Tathā catutthe kevalaṃ dhammuddese pītiyā abhāvo, koṭṭhāsavāre duvaṅgikajjhānabhāvo ca viseso, sesaṃ tatiyasadisameva.
Tathā catutthe kevalaṃ dhammuddese pītiyā abhāvo, koṭṭhāsavāre duvaṅgikajjhānabhāvo ca viseso, sesaṃ tatiyasadisameva.

Catutthaṃ.
Catutthaṃ.

Tathā pañcame kevalaṃ dhammuddese karuṇāmuditādīnaṃ abhāvo, somanassaṭṭhāne upekkhābhāvo, koṭṭhāsavāre jhānindriyesu upekkhājhānaṅgabhāvo, upekkhindriyabhāvo ca viseso, sesaṃ catutthasamameva.
Tathā pañcame kevalaṃ dhammuddese karuṇāmuditādīnaṃ abhāvo, somanassaṭṭhāne upekkhābhāvo, koṭṭhāsavāre jhānindriyesu upekkhājhānaṅgabhāvo, upekkhindriyabhāvo ca viseso, sesaṃ catutthasamameva.

Pañcamaṃ.
Pañcamaṃ.

Padabhājanīye pana vitakkavicārānaṃ vūpasamā dutiyaṃ, pītiyā ca virāgā tatiyaṃ, somanassassa ca atthaṅgamā catutthanti catukkanayopi āgato, so tikkhapaññānaṃ ekappahāreneva vitakkavicārasamatikkamasambhavato vutto.
Padabhājanīye pana vitakkavicārānaṃ vūpasamā dutiyaṃ, pītiyā ca virāgā tatiyaṃ, somanassassa ca atthaṅgamā catutthanti catukkanayopi āgato, so tikkhapaññānaṃ ekappahāreneva vitakkavicārasamatikkamasambhavato vutto.

Tattha dutiyādīnaṃ sabbaso pañcakanaye tatiyādisamattā tattha vuttanayeneva sabbo vinicchayo veditabbo tattheva antogadhabhāvo cāti.
Tattha dutiyādīnaṃ sabbaso pañcakanaye tatiyādisamattā tattha vuttanayeneva sabbo vinicchayo veditabbo tattheva antogadhabhāvo cāti.

Catukkanayo.
Catukkanayo.

Visayādippabhedato pana vinicchayaṃ pañcakanayeneva vakkhāma, tadanusārato eva catukkanayavasenāpi sakkā ñātunti.
Visayādippabhedato pana vinicchayaṃ pañcakanayeneva vakkhāma, tadanusārato eva catukkanayavasenāpi sakkā ñātunti.

Evaṃ upari lokuttarepi.
Evaṃ upari lokuttarepi.

Pañcavidhāpi cete rūpāvacarakusaladhammā kasiṇārammaṇabhedato paccekaṃ aṭṭhavidhā honti pathavīkasiṇaṃ āpotejovāyonīlapītalohitodātakasiṇañcāti, ālokākāsakasiṇehi saddhiṃ dasavidhā honti.
Pañcavidhāpi cete rūpāvacarakusaladhammā kasiṇārammaṇabhedato paccekaṃ aṭṭhavidhā honti pathavīkasiṇaṃ āpotejovāyonīlapītalohitodātakasiṇañcāti, ālokākāsakasiṇehi saddhiṃ dasavidhā honti.

Padabhājanīye pana ālokakasiṇassa odātakasiṇena saṅgahitattā aggahaṇaṃ daṭṭhabbaṃ, ākāsakasiṇassa pana ugghāṭanāsambhavato anāruppajjhānikattā.
Padabhājanīye pana ālokakasiṇassa odātakasiṇena saṅgahitattā aggahaṇaṃ daṭṭhabbaṃ, ākāsakasiṇassa pana ugghāṭanāsambhavato anāruppajjhānikattā.

Taṃ hi punappunaṃ ugghāṭiyamānampi ākāsameva hoti, tasmā tatthuppannaṃ rūpāvacarapañcamajjhānaṃ bhavavisesāya, diṭṭhadhammasukhavihārāya ca saṃvattati, abhiññāya, vipassanāya ca pādakampi hoti, anāruppattā pana nirodhapādakaṃ na hoti.
Taṃ hi punappunaṃ ugghāṭiyamānampi ākāsameva hoti, tasmā tatthuppannaṃ rūpāvacarapañcamajjhānaṃ bhavavisesāya, diṭṭhadhammasukhavihārāya ca saṃvattati, abhiññāya, vipassanāya ca pādakampi hoti, anāruppattā pana nirodhapādakaṃ na hoti.

Sesāni pana nava kasiṇāni nirodhapādakānipīti ayametesaṃ viseso.
Sesāni pana nava kasiṇāni nirodhapādakānipīti ayametesaṃ viseso.

Ānāpānajjhānassāpi panettha vāyokasiṇe saṅgaho daṭṭhabboti.
Ānāpānajjhānassāpi panettha vāyokasiṇe saṅgaho daṭṭhabboti.

Kasiṇakathā.
Kasiṇakathā.

Evaṃ kasiṇavasena aṭṭhavidhā cete abhibhāyatanavasena pana paccekaṃ aṭṭhavidhā honti.
Evaṃ kasiṇavasena aṭṭhavidhā cete abhibhāyatanavasena pana paccekaṃ aṭṭhavidhā honti.

Bhagavatā hi -
Bhagavatā hi -

> ‘‘Ajjhattaṃ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati parittāni, tāni abhibhuyya...pe...
> ‘‘Ajjhattaṃ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati parittāni, tāni abhibhuyya...pe...
>
> appamāṇāni.
> appamāṇāni.
>
> Tāni abhibhuyya ...pe...
> Tāni abhibhuyya ...pe...
>
> parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni...pe...
> parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni...pe...
>
> appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni suvisuddhaṃ nīlaṃ pītaṃ lohitaṃ odāta’’nti -

appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni suvisuddhaṃ nīlaṃ pītaṃ lohitaṃ odāta’’nti -

Aṭṭha abhibhāyatanāni desitāni, tāni ca kasiṇesveva abhibhavitvā samāpajjanavasena jhānuppattivisesato, anārammaṇavisesato.
Aṭṭha abhibhāyatanāni desitāni, tāni ca kasiṇesveva abhibhavitvā samāpajjanavasena jhānuppattivisesato, anārammaṇavisesato.

Tattha hi ajjhattaṃ arūpasaññīti alābhitāya vā anatthikatāya vā ajjhattarūpe kasiṇavasena parikammasaññāvirahitova.
Tattha hi ajjhattaṃ arūpasaññīti alābhitāya vā anatthikatāya vā ajjhattarūpe kasiṇavasena parikammasaññāvirahitova.

Bahiddhā rūpāni passatīti bahiddhā aṭṭha kasiṇarūpāni parikammavasena ceva appanāvasena ca passati.
Bahiddhā rūpāni passatīti bahiddhā aṭṭha kasiṇarūpāni parikammavasena ceva appanāvasena ca passati.

Parittānīti khuddakaparimāṇāni, tāni abhibhuyya passanto ca sampannagahaṇiko kaṭacchumattaṃ bhattaṃ labhitvā ‘‘kiṃ ettha bhuñjitabbaṃ atthī’’ti saṅkaḍḍhitvā sabbaṃ ekakabaḷameva karoti, evameva ñāṇuttariko ‘‘kimettha parittake ārammaṇe samāpajjitabbaṃ atthi, nāyaṃ mama bhāro’’ti tāni abhibhavitvā saha nimittuppādeneva appanaṃ nibbatteti, tasmā taṃ jhānaṃ ‘‘abhibhāyatana’’nti vuccati.
Parittānīti khuddakaparimāṇāni, tāni abhibhuyya passanto ca sampannagahaṇiko kaṭacchumattaṃ bhattaṃ labhitvā ‘‘kiṃ ettha bhuñjitabbaṃ atthī’’ti saṅkaḍḍhitvā sabbaṃ ekakabaḷameva karoti, evameva ñāṇuttariko ‘‘kimettha parittake ārammaṇe samāpajjitabbaṃ atthi, nāyaṃ mama bhāro’’ti tāni abhibhavitvā saha nimittuppādeneva appanaṃ nibbatteti, tasmā taṃ jhānaṃ ‘‘abhibhāyatana’’nti vuccati.

Appamāṇānīti mahantāni.
Appamāṇānīti mahantāni.

Tāni abhibhuyyāti mahagghaso ekaṃ bhattapātiṃ labhitvā viya ñāṇuttaro appamāṇaṃ labhitvā ‘‘etaṃ vā hotu aññaṃ vā, kimettha samāpajjitabba’’nti appanaṃ nibbatteti.
Tāni abhibhuyyāti mahagghaso ekaṃ bhattapātiṃ labhitvā viya ñāṇuttaro appamāṇaṃ labhitvā ‘‘etaṃ vā hotu aññaṃ vā, kimettha samāpajjitabba’’nti appanaṃ nibbatteti.

Suvaṇṇadubbaṇṇānīti parisuddhāparisuddhavaṇṇāni.
Suvaṇṇadubbaṇṇānīti parisuddhāparisuddhavaṇṇāni.

Parisuddhāni hi nīlādīni, aparisuddhāni ca suvaṇṇadubbaṇṇānīti idha adhippetāni, etānipi ‘‘suvaṇṇāni vā hontu dubbaṇṇāni vā, parittaappamāṇavaseneva abhibhāyatanānī’’ti āgamaṭṭhakathāsu vaṇṇitāni.
Parisuddhāni hi nīlādīni, aparisuddhāni ca suvaṇṇadubbaṇṇānīti idha adhippetāni, etānipi ‘‘suvaṇṇāni vā hontu dubbaṇṇāni vā, parittaappamāṇavaseneva abhibhāyatanānī’’ti āgamaṭṭhakathāsu vaṇṇitāni.

Vaṇṇābhogassa hi atthitāya purimāni abhibhāyatanāni vaṇṇābhogarahitasahitatāya ettha kevalato visesasabbhāvā catudhā vuttāni, nīlādīni pana cattāri suvisuddhavaṇṇavasena sukhārohatāya ñāṇuttariko abhibhavitvā appanaṃ nibbatteti, tasmā ārammaṇavisesābhāvepi jhānuppattivisesato imesaṃ aṭṭhannaṃ abhibhāyatanānaṃ vasena paccekaṃ aṭṭhavidhā hontīti veditabbā.
Vaṇṇābhogassa hi atthitāya purimāni abhibhāyatanāni vaṇṇābhogarahitasahitatāya ettha kevalato visesasabbhāvā catudhā vuttāni, nīlādīni pana cattāri suvisuddhavaṇṇavasena sukhārohatāya ñāṇuttariko abhibhavitvā appanaṃ nibbatteti, tasmā ārammaṇavisesābhāvepi jhānuppattivisesato imesaṃ aṭṭhannaṃ abhibhāyatanānaṃ vasena paccekaṃ aṭṭhavidhā hontīti veditabbā.

Abhibhāyatanakathā.
Abhibhāyatanakathā.

Tāni puna yathā ca abhibhāyatanavasena, evaṃ vimokkhavasenāpi paccekaṃ tividhā honti.
Tāni puna yathā ca abhibhāyatanavasena, evaṃ vimokkhavasenāpi paccekaṃ tividhā honti.

Bhagavatā hi ‘‘rūpī rūpāni passati, ajjhattaṃ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati, subhantveva adhimutto hotī’’ti tayo vimokkhā desitā.
Bhagavatā hi ‘‘rūpī rūpāni passati, ajjhattaṃ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati, subhantveva adhimutto hotī’’ti tayo vimokkhā desitā.

Te ca kasiṇesveva adhimuccanavasena jhānuppattivisesato, bhāvanārammaṇavisesato kimidaṃ adhimuccanaṃ nāma?
Te ca kasiṇesveva adhimuccanavasena jhānuppattivisesato, bhāvanārammaṇavisesato kimidaṃ adhimuccanaṃ nāma?

Paccanīkadhammehi suṭṭhu vimuccanaṃ, ārammaṇesu ca suṭṭhu abhirati, pitu mātu aṅke vissaṭṭhaṅgapaccaṅgassa dārakassa sayanaṃ viya aniggahitabhāvena nirāsaṅkatāya ārammaṇe pavattīti vuttaṃ hoti.
Paccanīkadhammehi suṭṭhu vimuccanaṃ, ārammaṇesu ca suṭṭhu abhirati, pitu mātu aṅke vissaṭṭhaṅgapaccaṅgassa dārakassa sayanaṃ viya aniggahitabhāvena nirāsaṅkatāya ārammaṇe pavattīti vuttaṃ hoti.

Tattha rūpīti ajjhattaṃ kesādīsu uppāditaṃ rūpajjhānaṃ rūpaṃ nāma, tadassa atthīti rūpī.
Tattha rūpīti ajjhattaṃ kesādīsu uppāditaṃ rūpajjhānaṃ rūpaṃ nāma, tadassa atthīti rūpī.

Ajjhattampi hi kesādīsu nīlaṃ, medādīsu pītaṃ, maṃsādīsu lohitaṃ, dantādīsu odātañca vaṇṇakasiṇavasena ābhujitvā parikammaṃ karontassa rūpajjhānāni, kasiṇaṃ ugghāṭetvā ca arūpajjhānāni uppajjanteva.
Ajjhattampi hi kesādīsu nīlaṃ, medādīsu pītaṃ, maṃsādīsu lohitaṃ, dantādīsu odātañca vaṇṇakasiṇavasena ābhujitvā parikammaṃ karontassa rūpajjhānāni, kasiṇaṃ ugghāṭetvā ca arūpajjhānāni uppajjanteva.

Rūpāni passatīti bahiddhāpi nīlakasiṇādirūpāni jhānacakkhunā passati, iminā ajjhattabahiddhavatthukesu kasiṇesu jhānappaṭilābho dassito.
Rūpāni passatīti bahiddhāpi nīlakasiṇādirūpāni jhānacakkhunā passati, iminā ajjhattabahiddhavatthukesu kasiṇesu jhānappaṭilābho dassito.

Ajjhattaṃ arūpasaññīti attano kesādīsu anuppāditarūpāvacarajjhāno, iminā bahiddhā paṭiladdhajjhānatā dassitā.
Ajjhattaṃ arūpasaññīti attano kesādīsu anuppāditarūpāvacarajjhāno, iminā bahiddhā paṭiladdhajjhānatā dassitā.

Subhantveva adhimutto hotīti iminā suvisuddhesu nīlādivaṇṇakasiṇesu ‘‘subha’’nti adhimuttivasena paṭiladdhajjhānatā dassitā.
Subhantveva adhimutto hotīti iminā suvisuddhesu nīlādivaṇṇakasiṇesu ‘‘subha’’nti adhimuttivasena paṭiladdhajjhānatā dassitā.

Evaṃ ārammaṇavisesābhāvepi adhimuttivasena jhānuppattivisesato imesaṃ tiṇṇaṃ vimokkhānaṃ vasena paccekaṃ tividhā hontīti veditabbā.
Evaṃ ārammaṇavisesābhāvepi adhimuttivasena jhānuppattivisesato imesaṃ tiṇṇaṃ vimokkhānaṃ vasena paccekaṃ tividhā hontīti veditabbā.

Vimokkhakathā.
Vimokkhakathā.

Yathā ca vimokkhato, evaṃ paṭipadābhedato paccekaṃ catubbidhā honti dukkhapaṭipadaṃ dandhābhiññaṃ, dukkhapaṭipadaṃ khippābhiññaṃ, sukhapaṭipadaṃ dandhābhiññaṃ, sukhapaṭipadaṃ khippābhiññanti.
Yathā ca vimokkhato, evaṃ paṭipadābhedato paccekaṃ catubbidhā honti dukkhapaṭipadaṃ dandhābhiññaṃ, dukkhapaṭipadaṃ khippābhiññaṃ, sukhapaṭipadaṃ dandhābhiññaṃ, sukhapaṭipadaṃ khippābhiññanti.

Tattha paṭhamasamannāhārato paṭṭhāya yāva upacāraṃ uppajjati, tāva pavattā jhānabhāvanā ‘‘paṭipadā’’ti vuccati.
Tattha paṭhamasamannāhārato paṭṭhāya yāva upacāraṃ uppajjati, tāva pavattā jhānabhāvanā ‘‘paṭipadā’’ti vuccati.

Sā ekaccassa dukkhā nīvaraṇādipaccanīkadhammasamudācāragahanatāya asukhasevanā hoti, ekaccassa tadabhāvato sukhā.
Sā ekaccassa dukkhā nīvaraṇādipaccanīkadhammasamudācāragahanatāya asukhasevanā hoti, ekaccassa tadabhāvato sukhā.

Upacārato pana paṭṭhāya yāva appanā, tāva pavattā paññā ‘‘abhiññā’’ti vuccati.
Upacārato pana paṭṭhāya yāva appanā, tāva pavattā paññā ‘‘abhiññā’’ti vuccati.

Sā ekaccassa dandhā asīghappavattinī, ekaccassa khippā.
Sā ekaccassa dandhā asīghappavattinī, ekaccassa khippā.

Asappāyasevino dukkhā paṭipadā hoti dandhā ca abhiññā, sappāyasevino sukhā paṭipadā hoti khippā ca abhiññā.
Asappāyasevino dukkhā paṭipadā hoti dandhā ca abhiññā, sappāyasevino sukhā paṭipadā hoti khippā ca abhiññā.

Pubbāparakālesu sappāyāsappāyasevanavasena vomissatā ca veditabbā.
Pubbāparakālesu sappāyāsappāyasevanavasena vomissatā ca veditabbā.

Tathā palibodhupacchedādikaṃ pubbakiccaṃ asampādentassa paṭipadā dukkhā, sampādentassa sukhā paṭipadā.
Tathā palibodhupacchedādikaṃ pubbakiccaṃ asampādentassa paṭipadā dukkhā, sampādentassa sukhā paṭipadā.

Appanākosallaṃ asampādentassa dandhābhiññā, sampādentassa khippā.
Appanākosallaṃ asampādentassa dandhābhiññā, sampādentassa khippā.

Kilesindriyānaṃ vā tikkhamudutāya paṭhamā, vipariyāyena catutthā, vomissatāya majjhimā dveti veditabbā.
Kilesindriyānaṃ vā tikkhamudutāya paṭhamā, vipariyāyena catutthā, vomissatāya majjhimā dveti veditabbā.

Taṇhāvijjābhibhavanānabhibhavanavasena vā samathavipassanāsu katādhikārākatādhikāratāvasena vāpi etāsaṃ pabhedo veditabbo.
Taṇhāvijjābhibhavanānabhibhavanavasena vā samathavipassanāsu katādhikārākatādhikāratāvasena vāpi etāsaṃ pabhedo veditabbo.

Paṭhamajjhānādiāgamanavasenāpi dutiyādīnaṃ paṭipadābhiññābhedo hotiyevāti daṭṭhabbaṃ.
Paṭhamajjhānādiāgamanavasenāpi dutiyādīnaṃ paṭipadābhiññābhedo hotiyevāti daṭṭhabbaṃ.

Evaṃ paṭipadāvasena paccekaṃ catubbidhā hontīti veditabbā.
Evaṃ paṭipadāvasena paccekaṃ catubbidhā hontīti veditabbā.

Paṭipadākathā.
Paṭipadākathā.

Yathā ca paṭipadāhi, evaṃ ārammaṇabhedatopi paccekaṃ catubbidhā honti parittaṃ parittārammaṇaṃ, parittaṃ appamāṇārammaṇaṃ, appamāṇaṃ parittārammaṇaṃ, appamāṇaṃ appamāṇārammaṇanti.
Yathā ca paṭipadāhi, evaṃ ārammaṇabhedatopi paccekaṃ catubbidhā honti parittaṃ parittārammaṇaṃ, parittaṃ appamāṇārammaṇaṃ, appamāṇaṃ parittārammaṇaṃ, appamāṇaṃ appamāṇārammaṇanti.

Tattha yaṃ appaguṇaṃ, uparijjhānassa paccayo bhavituṃ na sakkoti, idaṃ parittaṃ.
Tattha yaṃ appaguṇaṃ, uparijjhānassa paccayo bhavituṃ na sakkoti, idaṃ parittaṃ.

Yaṃ pana avaḍḍhite ārammaṇe pavattaṃ, taṃ parittaṃ ārammaṇaṃ assāti parittārammaṇaṃ.
Yaṃ pana avaḍḍhite ārammaṇe pavattaṃ, taṃ parittaṃ ārammaṇaṃ assāti parittārammaṇaṃ.

Vipariyāyato appamāṇaṃ appamāṇārammaṇaṃ.
Vipariyāyato appamāṇaṃ appamāṇārammaṇaṃ.

Tadubhayavomissatāya majjhe itaradvayaṃ veditabbaṃ.
Tadubhayavomissatāya majjhe itaradvayaṃ veditabbaṃ.

Evaṃ ārammaṇabhedato catubbidhā hontīti veditabbā.
Evaṃ ārammaṇabhedato catubbidhā hontīti veditabbā.

Ārammaṇakathā.
Ārammaṇakathā.

Yathā ca paṭipadārammaṇehi, evaṃ adhipatīnaṃ vasena paccekaṃ catubbidhatā, hīnattikavasena puna tividhatā ca yojetvā veditabbā.

Yathā ca paṭipadārammaṇehi, evaṃ adhipatīnaṃ vasena paccekaṃ catubbidhatā, hīnattikavasena puna tividhatā ca yojetvā veditabbā.

Dasakasiṇamūlavibhāgakathā niṭṭhitā.
Dasakasiṇamūlavibhāgakathā niṭṭhitā.

Yathā kasiṇamūlesu, evaṃ brahmavihāramūlesupi yathāyogaṃ vibhāgo veditabbo -
Yathā kasiṇamūlesu, evaṃ brahmavihāramūlesupi yathāyogaṃ vibhāgo veditabbo -

mettākaruṇāmuditāvasena hi ādito cattāri jhānāni paccekaṃ tividhā honti mettāsahagataṃ, karuṇāsahagataṃ, muditāsahagatanti.
mettākaruṇāmuditāvasena hi ādito cattāri jhānāni paccekaṃ tividhā honti mettāsahagataṃ, karuṇāsahagataṃ, muditāsahagatanti.

Pañcamajjhānaṃ pana upekkhābrahmavihāravasena ekavidhaṃ upekkhāsahagatanti.
Pañcamajjhānaṃ pana upekkhābrahmavihāravasena ekavidhaṃ upekkhāsahagatanti.

Purimesu hi tīsu pañcamajjhānaṃ nuppajjati.
Purimesu hi tīsu pañcamajjhānaṃ nuppajjati.

Kasmā?
Kasmā?

Somanassāvippayogato, somanassasamuṭṭhitānaṃ byāpādavihiṃsāratīnaṃ yathākkamaṃ nissaraṇattā, pacchime ca tikacatukkajjhānaṃ nuppajjati.
Somanassāvippayogato, somanassasamuṭṭhitānaṃ byāpādavihiṃsāratīnaṃ yathākkamaṃ nissaraṇattā, pacchime ca tikacatukkajjhānaṃ nuppajjati.

Kasmā?
Kasmā?

Upekkhāvedanāsampayogato, tassā ca paṭighānunayanissaraṇato majjhattākārena pavattito, tāni puna paṭipadārammaṇādhipatihīnattikabhedehi pubbe vuttanayena yojetvā veditabbāni.
Upekkhāvedanāsampayogato, tassā ca paṭighānunayanissaraṇato majjhattākārena pavattito, tāni puna paṭipadārammaṇādhipatihīnattikabhedehi pubbe vuttanayena yojetvā veditabbāni.

Ettha ca appasattārammaṇavasena parittārammaṇatā, bahusattārammaṇavasena appamāṇārammaṇatā ca ekasmiṃ satte appanaṃ pāpetvā anukkamena ekāvāsaekavīthigāmādigatasattesu pāpanavasena vaḍḍhanā ca veditabbā.
Ettha ca appasattārammaṇavasena parittārammaṇatā, bahusattārammaṇavasena appamāṇārammaṇatā ca ekasmiṃ satte appanaṃ pāpetvā anukkamena ekāvāsaekavīthigāmādigatasattesu pāpanavasena vaḍḍhanā ca veditabbā.

Dhammuddese panettha karuṇāsahagate muditāvirahitā pañcatiṃsa dhammā, tesu chandādayo cattāro, karuṇā cāti pañceva yevāpanakā, karuṇā ca niyatāti veditabbā.
Dhammuddese panettha karuṇāsahagate muditāvirahitā pañcatiṃsa dhammā, tesu chandādayo cattāro, karuṇā cāti pañceva yevāpanakā, karuṇā ca niyatāti veditabbā.

Evaṃ muditāsahagatepi.
Evaṃ muditāsahagatepi.

Kevalaṃ karuṇāvirahitā muditā niyatā pavattāti ayamettha viseso.

Kevalaṃ karuṇāvirahitā muditā niyatā pavattāti ayamettha viseso.

Avasesabrahmavihāradvaye, pana kasiṇāsubhādīsu ca sabbattha karuṇāmuditāvirahitā ca catuttiṃsa dhammā, tattha ca chandādayo cattārova yevāpanakā veditabbāti.
Avasesabrahmavihāradvaye, pana kasiṇāsubhādīsu ca sabbattha karuṇāmuditāvirahitā ca catuttiṃsa dhammā, tattha ca chandādayo cattārova yevāpanakā veditabbāti.

Brahmavihāramūlavibhāgakathā.
Brahmavihāramūlavibhāgakathā.

Asubhabhedato pana paṭhamajjhānamevekaṃ dasavidhaṃ hoti uddhumātakasaññāsahagataṃ vinīlakavipubbakavicchiddakavikkhāyitakavikkhittakahatavikkhittakalohitakapuḷavaka aṭṭhikasaññāsahagatanti, dasavidhepi cetasmiṃ asubhe paṭikūlattā, dubbalattā ca vitakkabaleneva jhānaṃ tiṭṭhati, na vinā vitakkena sīghasotāya nadiyā arittabaleneva nāvā viya, tasmā paṭhamajjhānamevettha uppajjati, samathavipassanādiānisaṃsadassāvitāya, panettha nīvaraṇappahānena ca pītisomanassaṃ uppajjati bahuvetanalābhadassanena pupphachaḍḍakassa gūtharāsimhi viya, upasantabyādhidukkhassa ca rogino vamanavirecanappavattiyaṃ viyāti daṭṭhabbaṃ.
Asubhabhedato pana paṭhamajjhānamevekaṃ dasavidhaṃ hoti uddhumātakasaññāsahagataṃ vinīlakavipubbakavicchiddakavikkhāyitakavikkhittakahatavikkhittakalohitakapuḷavaka aṭṭhikasaññāsahagatanti, dasavidhepi cetasmiṃ asubhe paṭikūlattā, dubbalattā ca vitakkabaleneva jhānaṃ tiṭṭhati, na vinā vitakkena sīghasotāya nadiyā arittabaleneva nāvā viya, tasmā paṭhamajjhānamevettha uppajjati, samathavipassanādiānisaṃsadassāvitāya, panettha nīvaraṇappahānena ca pītisomanassaṃ uppajjati bahuvetanalābhadassanena pupphachaḍḍakassa gūtharāsimhi viya, upasantabyādhidukkhassa ca rogino vamanavirecanappavattiyaṃ viyāti daṭṭhabbaṃ.

Taṃ pana dasavidhampi paṭhamajjhānaṃ paṭipadārammaṇādhipatihīnattikavasena paccekaṃ yojetvā veditabbaṃ.
Taṃ pana dasavidhampi paṭhamajjhānaṃ paṭipadārammaṇādhipatihīnattikavasena paccekaṃ yojetvā veditabbaṃ.

Ettha ca asubhārammaṇassa avaḍḍhanīyatāya khuddake uddhumātakādiṭṭhāne uppannaṃ nimittaṃ parittārammaṇaṃ, mahante appamāṇārammaṇaṃ veditabbaṃ.
Ettha ca asubhārammaṇassa avaḍḍhanīyatāya khuddake uddhumātakādiṭṭhāne uppannaṃ nimittaṃ parittārammaṇaṃ, mahante appamāṇārammaṇaṃ veditabbaṃ.

Etesu pana dasasu asubhesu sāmaññato dvattiṃsākāravasena, navasivathikapabbavasena ca pavattā kāyagatāsati saṅgahitā, vaṇṇakasiṇesu ca kesādīnaṃ koṭṭhāsānaṃ nīlādivaṇṇārammaṇā, catukkapañcakajjhānavasena uppannā kāyagatāsati ca saṅgahitā.
Etesu pana dasasu asubhesu sāmaññato dvattiṃsākāravasena, navasivathikapabbavasena ca pavattā kāyagatāsati saṅgahitā, vaṇṇakasiṇesu ca kesādīnaṃ koṭṭhāsānaṃ nīlādivaṇṇārammaṇā, catukkapañcakajjhānavasena uppannā kāyagatāsati ca saṅgahitā.

Padabhājanīye visuṃ na vuttā, tasmā tesaṃ vasenāpi vibhāgo veditabbo.
Padabhājanīye visuṃ na vuttā, tasmā tesaṃ vasenāpi vibhāgo veditabbo.

Asubhamūlavibhāgakathā.
Asubhamūlavibhāgakathā.

Evaṃ ārammaṇādibhedato ca bhinnānaṃ rūpāvacarakusaladhammānaṃ kāladesādibhedena anantatā, bhagavatā ca ekattaṃ upanetvā desitabhāvo, vitthāranayātideso ca kāmāvacarakusale vuttānusārena yathānurūpaṃ ñātabbo.
Evaṃ ārammaṇādibhedato ca bhinnānaṃ rūpāvacarakusaladhammānaṃ kāladesādibhedena anantatā, bhagavatā ca ekattaṃ upanetvā desitabhāvo, vitthāranayātideso ca kāmāvacarakusale vuttānusārena yathānurūpaṃ ñātabbo.

Ito paraṃ arūpāvacarādīsupi visesamattameva vakkhāma.
Ito paraṃ arūpāvacarādīsupi visesamattameva vakkhāma.

Evaṃ visayādippabhedato vinicchayo veditabbo.
Evaṃ visayādippabhedato vinicchayo veditabbo.

Rūpāvacarakusaladhammā niṭṭhitā.
Rūpāvacarakusaladhammā niṭṭhitā.

Arūpāvacarā pana kusaladhammā sampayogato na bhinnā, sabbepi upekkhekaggatāsampayuttāva, dhammuddesāditopi sabbaso rūpāvacarapañcamajjhānasadisā.
Arūpāvacarā pana kusaladhammā sampayogato na bhinnā, sabbepi upekkhekaggatāsampayuttāva, dhammuddesāditopi sabbaso rūpāvacarapañcamajjhānasadisā.

Arūpāvacarabhāvo eva hettha viseso.
Arūpāvacarabhāvo eva hettha viseso.

Visayādippabhedatoti ettha pana ārammaṇato te catubbidhā honti.
Visayādippabhedatoti ettha pana ārammaṇato te catubbidhā honti.

Seyyathidaṃ -
Seyyathidaṃ -

ākāsānañcāyatanaṃ viññāṇañcāyatanaṃ ākiñcaññāyatanaṃ nevasaññānāsaññāyatananti.
ākāsānañcāyatanaṃ viññāṇañcāyatanaṃ ākiñcaññāyatanaṃ nevasaññānāsaññāyatananti.

Tattha hi kasiṇugghāṭimākāse ‘‘ananto ākāso’’ti pavattaṃ paṭhamaṃ, tasmiṃ paṭhamāruppaviññāṇe ‘‘anantaṃ viññāṇa’’nti pavattaṃ dutiyaṃ, tassa paṭhamāruppaviññāṇassa abhāve ‘‘natthi kiñcī’’ti pavattaṃ tatiyaṃ, tasmiṃ tatiye ‘‘santametaṃ paṇītameta’’nti pavattaṃ catutthaṃ.
Tattha hi kasiṇugghāṭimākāse ‘‘ananto ākāso’’ti pavattaṃ paṭhamaṃ, tasmiṃ paṭhamāruppaviññāṇe ‘‘anantaṃ viññāṇa’’nti pavattaṃ dutiyaṃ, tassa paṭhamāruppaviññāṇassa abhāve ‘‘natthi kiñcī’’ti pavattaṃ tatiyaṃ, tasmiṃ tatiye ‘‘santametaṃ paṇītameta’’nti pavattaṃ catutthaṃ.

Purimapurimehi pacchimapacchimaṃ santasantatarasantatamanti ca veditabbaṃ.
Purimapurimehi pacchimapacchimaṃ santasantatarasantatamanti ca veditabbaṃ.

Nanu rūpāvacaresu vitakkādiaṅgasamatikkamato uparūparijhānānaṃ santatarādibhāvo vutto, aṅgātikkamarahitesu pana āruppesu kathanti?
Nanu rūpāvacaresu vitakkādiaṅgasamatikkamato uparūparijhānānaṃ santatarādibhāvo vutto, aṅgātikkamarahitesu pana āruppesu kathanti?

Ārammaṇātikkamato.
Ārammaṇātikkamato.

Etesu hi kasiṇarūpasamatikkamato paṭhamaṃ jhānaṃ rūpāvacarapañcamajjhānato santaṃ, tatopi kasiṇugghāṭimākāsātikkamato dutiyaṃ, tatopi ākāse pavattaviññāṇātikkamato tatiyaṃ, tatopi ākāse pavattaviññāṇassa samatikkamato catutthanti.
Etesu hi kasiṇarūpasamatikkamato paṭhamaṃ jhānaṃ rūpāvacarapañcamajjhānato santaṃ, tatopi kasiṇugghāṭimākāsātikkamato dutiyaṃ, tatopi ākāse pavattaviññāṇātikkamato tatiyaṃ, tatopi ākāse pavattaviññāṇassa samatikkamato catutthanti.

Evaṃ aṅgasamattepi thūlathūlātikkamena sukhumasukhumārammaṇatāya uparūparijjhānānaṃ santatarādibhāvo veditabbo samāyāmavitthārānampi vatthānaṃ suttasukhumatarādibhāvo viya.
Evaṃ aṅgasamattepi thūlathūlātikkamena sukhumasukhumārammaṇatāya uparūparijjhānānaṃ santatarādibhāvo veditabbo samāyāmavitthārānampi vatthānaṃ suttasukhumatarādibhāvo viya.

Nanu abhāvārammaṇatāya tatiyāruppaṃ santapaṇītato manasi karontassa catutthāruppassa kathaṃ tattha nikantipariyādānaṃ, kathaṃ ca samatikkamo vā hotīti?
Nanu abhāvārammaṇatāya tatiyāruppaṃ santapaṇītato manasi karontassa catutthāruppassa kathaṃ tattha nikantipariyādānaṃ, kathaṃ ca samatikkamo vā hotīti?

Asamāpajjitukāmatāya, sā ca attano santapaṇītatāya.
Asamāpajjitukāmatāya, sā ca attano santapaṇītatāya.

Yathā hi rājā dantakārādisippikānaṃ atisukhumamanāpasippaṃ disvā ‘‘chekā vatime ācariyā’’ti tesaṃ chekatāya tussantopi na taṃ sippikabhāvaṃ pattheti, taṃ samatikkamma rājabhāve eva tiṭṭhati, evaṃsampadamidaṃ daṭṭhabbaṃ.
Yathā hi rājā dantakārādisippikānaṃ atisukhumamanāpasippaṃ disvā ‘‘chekā vatime ācariyā’’ti tesaṃ chekatāya tussantopi na taṃ sippikabhāvaṃ pattheti, taṃ samatikkamma rājabhāve eva tiṭṭhati, evaṃsampadamidaṃ daṭṭhabbaṃ.

Evaṃ ārammaṇabhedato catubbidhānampetesaṃ puna paṭipadārammaṇādhipatihīnattikabhedehi pubbe vuttanayeneva paccekaṃ bhedo veditabbo.
Evaṃ ārammaṇabhedato catubbidhānampetesaṃ puna paṭipadārammaṇādhipatihīnattikabhedehi pubbe vuttanayeneva paccekaṃ bhedo veditabbo.

Ettha ca rūpāvacaracatutthajjhānanikanti pariyādānadukkhatāya paṭhamāruppassa, paṭhamāruppādinikantipariyādānadukkhatāya dutiyāruppādīnañca dukkhapaṭipadatā, pariyādiṇṇanikantikassa tadappanāparivāsadandhatāya dandhābhiññatā, vipariyāyena itarā ca veditabbā.

Ettha ca rūpāvacaracatutthajjhānanikanti pariyādānadukkhatāya paṭhamāruppassa, paṭhamāruppādinikantipariyādānadukkhatāya dutiyāruppādīnañca dukkhapaṭipadatā, pariyādiṇṇanikantikassa tadappanāparivāsadandhatāya dandhābhiññatā, vipariyāyena itarā ca veditabbā.

Parittakasiṇugghāṭimākāsamūlakānaṃ pana catunnaṃ parittārammaṇatā, vipariyāyānaṃ appamāṇārammaṇatā veditabbā.
Parittakasiṇugghāṭimākāsamūlakānaṃ pana catunnaṃ parittārammaṇatā, vipariyāyānaṃ appamāṇārammaṇatā veditabbā.

Rūpārūpāvacarā panettha adhipatisahitāva uppajjanti, na vinā adhipatīhi.
Rūpārūpāvacarā panettha adhipatisahitāva uppajjanti, na vinā adhipatīhi.

Kāmāvacarā tu adhipatirahitāpi uppajjanti, te ca ārammaṇādhipati sahajātādhipatīti dvepi labbhanti.
Kāmāvacarā tu adhipatirahitāpi uppajjanti, te ca ārammaṇādhipati sahajātādhipatīti dvepi labbhanti.

Rūpārūpāvacarā pana sahajātādhipatimeva, netaraṃ.
Rūpārūpāvacarā pana sahajātādhipatimeva, netaraṃ.

Tattha ca chandādhipatinā sahajātā dhammā chandādhipateyyā, chando pana adhipati eva, na chandādhipateyyo.
Tattha ca chandādhipatinā sahajātā dhammā chandādhipateyyā, chando pana adhipati eva, na chandādhipateyyo.

Itare pana adhipateyyāva, nādhipatayo aññassa attanā sahajātassa chandassa, itaresañca adhipatiyatthassa abhāvā.
Itare pana adhipateyyāva, nādhipatayo aññassa attanā sahajātassa chandassa, itaresañca adhipatiyatthassa abhāvā.

Ekasmiṃ hi cittuppāde chandādīsu catūsupi vijjamānesu yathāpaccayaṃ sahajātādhipati ekova labbhati.
Ekasmiṃ hi cittuppāde chandādīsu catūsupi vijjamānesu yathāpaccayaṃ sahajātādhipati ekova labbhati.

Evaṃ vīriyādhipatiyādīsupi yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.
Evaṃ vīriyādhipatiyādīsupi yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.

Evaṃ visayādippabhedato vinicchayo ñātabbo.
Evaṃ visayādippabhedato vinicchayo ñātabbo.

Arūpāvacarakusaladhammā niṭṭhitā.
Arūpāvacarakusaladhammā niṭṭhitā.

Lokuttarā pana kusalā maggasampayogabhedato catubbidhā.
Lokuttarā pana kusalā maggasampayogabhedato catubbidhā.

Seyyathidaṃ -
Seyyathidaṃ -

sotāpattimaggasampayuttaṃ sakadāgāmimaggasampayuttaṃ anāgāmimaggasampayuttaṃ arahattamaggasampayuttanti.

sotāpattimaggasampayuttaṃ sakadāgāmimaggasampayuttaṃ anāgāmimaggasampayuttaṃ arahattamaggasampayuttanti.

Nanu catūsupi cetesu maggasampayogo samāno aṭṭhannampi maggaṅgānaṃ sabbattha uppattito kathaṃ tattha bhedoti?
Nanu catūsupi cetesu maggasampayogo samāno aṭṭhannampi maggaṅgānaṃ sabbattha uppattito kathaṃ tattha bhedoti?

Anusayappahānasaṅkhātassa maggakiccassa bhedato.
Anusayappahānasaṅkhātassa maggakiccassa bhedato.

Anusaye mārento gacchatīti hi maggo.
Anusaye mārento gacchatīti hi maggo.

Maggā hi yathāsakaṃ anusaye pajahanti eva, nimittā vuṭṭhahanti, pavattañca chindanti nāmāti vuccanti.
Maggā hi yathāsakaṃ anusaye pajahanti eva, nimittā vuṭṭhahanti, pavattañca chindanti nāmāti vuccanti.

Nimittanti ca pañcakkhandhā, pavattantipi te eva.
Nimittanti ca pañcakkhandhā, pavattantipi te eva.

Taṃ duvidhaṃ upādinnakaṃ, anupādinnakañca.
Taṃ duvidhaṃ upādinnakaṃ, anupādinnakañca.

Tatthapi sotāpattimaggo diṭṭhānusayaṃ, vicikicchānusayaṃ, tadekaṭṭhe ca kilese, taṃsahajātāni diṭṭhisampayuttāni, vicikicchāsampayuttañcāti pañcākusalacittāni ca uppajjamānova samugghāteti, samugghātento ca apāyabhavato ceva sugatibhavato ca ṭhapetvā satta bhave tadavasesato vuṭṭhāti.
Tatthapi sotāpattimaggo diṭṭhānusayaṃ, vicikicchānusayaṃ, tadekaṭṭhe ca kilese, taṃsahajātāni diṭṭhisampayuttāni, vicikicchāsampayuttañcāti pañcākusalacittāni ca uppajjamānova samugghāteti, samugghātento ca apāyabhavato ceva sugatibhavato ca ṭhapetvā satta bhave tadavasesato vuṭṭhāti.

Tattha yadetaṃ paṭhamamaggānuppattiyaṃ uppajjamānārahaṃ diṭṭhivicikicchāsampayuttapañcacittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ, taṃ rūpakkhandho, tāni pañca cittāni viññāṇakkhandho, taṃsampayuttā vedanādayo itare tayo khandhā.
Tattha yadetaṃ paṭhamamaggānuppattiyaṃ uppajjamānārahaṃ diṭṭhivicikicchāsampayuttapañcacittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ, taṃ rūpakkhandho, tāni pañca cittāni viññāṇakkhandho, taṃsampayuttā vedanādayo itare tayo khandhā.

Ime anupādinnapañcakkhandhā anupādinnanimittaṃ, anupādinnappavattaṃ nāma.
Ime anupādinnapañcakkhandhā anupādinnanimittaṃ, anupādinnappavattaṃ nāma.

Tato paṭhamamaggo vuṭṭhāti, taṃ chindati nāma.
Tato paṭhamamaggo vuṭṭhāti, taṃ chindati nāma.

Yadetaṃ apāyabhave, sugatiyañca ṭhapetvā satta bhave tadavasese ca paṭhamamaggānuppattiyaṃ āyatiṃ uppajjamānārahaṃ kammajakkhandhapañcakaṃ, taṃ upādinnanimittaṃ, upādinnappavattaṃ nāma.
Yadetaṃ apāyabhave, sugatiyañca ṭhapetvā satta bhave tadavasese ca paṭhamamaggānuppattiyaṃ āyatiṃ uppajjamānārahaṃ kammajakkhandhapañcakaṃ, taṃ upādinnanimittaṃ, upādinnappavattaṃ nāma.

Tato paṭhamamaggo vuṭṭhāti, tañca chindati nāma.
Tato paṭhamamaggo vuṭṭhāti, tañca chindati nāma.

Tatova paṭhamamaggo anusayaṃ pajahantova nimittā vuṭṭhahati, pavattañca chindati nāmāti veditabbaṃ.
Tatova paṭhamamaggo anusayaṃ pajahantova nimittā vuṭṭhahati, pavattañca chindati nāmāti veditabbaṃ.

Evaṃ itaramaggesupi upādinnānupādinnanimittappavattaṃ vuṭṭhānaṃ chindanaṃ yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.
Evaṃ itaramaggesupi upādinnānupādinnanimittappavattaṃ vuṭṭhānaṃ chindanaṃ yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.

Sakadāgāmimaggo pana oḷārikakāmarāgānusayaṃ, paṭighānusayaṃ, tadekaṭṭhe ca kilese, taṃsahajātāni ca tathā pavattāni cattāri diṭṭhivippayuttāni, dve ca domanassasahagatānīti cha akusalacittāni ca uppajjamānova samugghāteti, samugghātento ca kāmasugatito ṭhapetvā ekabhavaṃ tadavasesato vuṭṭhāti, patanubhūtāva taṃsamaṅgino kāmarāgabyāpādā adhimattā, te ca kadāci viraḷāva uppajjantīti veditabbā.
Sakadāgāmimaggo pana oḷārikakāmarāgānusayaṃ, paṭighānusayaṃ, tadekaṭṭhe ca kilese, taṃsahajātāni ca tathā pavattāni cattāri diṭṭhivippayuttāni, dve ca domanassasahagatānīti cha akusalacittāni ca uppajjamānova samugghāteti, samugghātento ca kāmasugatito ṭhapetvā ekabhavaṃ tadavasesato vuṭṭhāti, patanubhūtāva taṃsamaṅgino kāmarāgabyāpādā adhimattā, te ca kadāci viraḷāva uppajjantīti veditabbā.

Anāgāmimaggopi tāneva tanusahagatakāmarāgappaṭighānusayavasena uppannāni cha cittāni uppajjamānova samugghāteti, samugghātento ca kāmabhavato vuṭṭhāti.
Anāgāmimaggopi tāneva tanusahagatakāmarāgappaṭighānusayavasena uppannāni cha cittāni uppajjamānova samugghāteti, samugghātento ca kāmabhavato vuṭṭhāti.

Arahattamaggo pana rūparāgaarūparāgamānāvijjānusaye, uddhaccaṃ, tadekaṭṭhe sabbe kilese ca taṃsahajātāni cattāri diṭṭhivippayuttāni, uddhaccasahagatañcāti pañcākusalacittāni ca uppajjamānova samugghāteti, samugghātento ca rūpārūpato, sabbabhavatopi vuṭṭhāti.
Arahattamaggo pana rūparāgaarūparāgamānāvijjānusaye, uddhaccaṃ, tadekaṭṭhe sabbe kilese ca taṃsahajātāni cattāri diṭṭhivippayuttāni, uddhaccasahagatañcāti pañcākusalacittāni ca uppajjamānova samugghāteti, samugghātento ca rūpārūpato, sabbabhavatopi vuṭṭhāti.

Sesaṃ paṭhamamagge vuttānusārato veditabbaṃ.
Sesaṃ paṭhamamagge vuttānusārato veditabbaṃ.

Evaṃ anusayappahānasaṅkhātakiccabhedato catunnaṃ maggānaṃ bhedo veditabbo.
Evaṃ anusayappahānasaṅkhātakiccabhedato catunnaṃ maggānaṃ bhedo veditabbo.

Tadevaṃ maggasampayogabhedato catubbidhaṃ, puna jhānaṅgasampayogabhedato paccekaṃ pañcavidhā honti.
Tadevaṃ maggasampayogabhedato catubbidhaṃ, puna jhānaṅgasampayogabhedato paccekaṃ pañcavidhā honti.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Paṭhamamaggasampayuttaṃ tāva vitakkavicārapītisukhekaggatāsampayuttaṃ paṭhamajjhānikaṃ, vicārapītisukhekaggatāsampayuttaṃ dutiyajjhānikaṃ, pītisukhekaggatāsampayuttaṃ tatiyajjhānikaṃ, sukhekaggatāsampayuttaṃ catutthajjhānikaṃ, upekkhekaggatāsampayuttaṃ pañcamajjhānikañcāti pañcavidhaṃ hoti.
Paṭhamamaggasampayuttaṃ tāva vitakkavicārapītisukhekaggatāsampayuttaṃ paṭhamajjhānikaṃ, vicārapītisukhekaggatāsampayuttaṃ dutiyajjhānikaṃ, pītisukhekaggatāsampayuttaṃ tatiyajjhānikaṃ, sukhekaggatāsampayuttaṃ catutthajjhānikaṃ, upekkhekaggatāsampayuttaṃ pañcamajjhānikañcāti pañcavidhaṃ hoti.

Evaṃ dutiyamaggādisampayuttā cāti vīsatividhā honti, ettha ca catukkanayavasena soḷasavidhatāpi yojetabbā.
Evaṃ dutiyamaggādisampayuttā cāti vīsatividhā honti, ettha ca catukkanayavasena soḷasavidhatāpi yojetabbā.

Kiṃ panettha evaṃ jhānaṅgayogabhedassa niyāmakaṃ kāraṇanti?
Kiṃ panettha evaṃ jhānaṅgayogabhedassa niyāmakaṃ kāraṇanti?

Saṅkhārupekkhāñāṇaṃ.
Saṅkhārupekkhāñāṇaṃ.

Tasmiṃ hi vuṭṭhānagāminivipassanābhūte somanassasahagate ariyamaggā pañcamajjhānikā na uppajjanti, somanassasahagatā catukkajjhānikāva uppajjanti, upekkhāsahagate ca catukkajjhānikā na uppajjanti, upekkhāsahagatā pañcamajjhānikāva uppajjanti.
Tasmiṃ hi vuṭṭhānagāminivipassanābhūte somanassasahagate ariyamaggā pañcamajjhānikā na uppajjanti, somanassasahagatā catukkajjhānikāva uppajjanti, upekkhāsahagate ca catukkajjhānikā na uppajjanti, upekkhāsahagatā pañcamajjhānikāva uppajjanti.

Nanu cettha saṅkhārupekkhāñāṇaṃ somanassupekkhāsahagatattā catukkapañcamajjhānikānaṃ somanassupekkhāsahagatabhāvassa niyāmakahetu, vitakkādiaṅgasamatikkamato pana nesaṃ dutiyādijjhānabhāvassa niyāmakena aññena bhavitabbaṃ.
Nanu cettha saṅkhārupekkhāñāṇaṃ somanassupekkhāsahagatattā catukkapañcamajjhānikānaṃ somanassupekkhāsahagatabhāvassa niyāmakahetu, vitakkādiaṅgasamatikkamato pana nesaṃ dutiyādijjhānabhāvassa niyāmakena aññena bhavitabbaṃ.

Na hi saṅkhārupekkhāñāṇaṃ vitakkādivikalaṃ uppajjati.
Na hi saṅkhārupekkhāñāṇaṃ vitakkādivikalaṃ uppajjati.

Yena taṃ niyāmakaṃ bhaveyya, kiṃ taṃ niyāmakakāraṇanti?
Yena taṃ niyāmakaṃ bhaveyya, kiṃ taṃ niyāmakakāraṇanti?

Pādakajjhānaṃ, sammasitajjhānaṃ vā.
Pādakajjhānaṃ, sammasitajjhānaṃ vā.

Rūpārūpāvacaresu hi yaṃ yaṃ jhānaṃ samāpajjitvā tatuṭṭhāya ye keci pakiṇṇakasaṅkhāre sammasitvā ye magge uppādeti, te sabbe taṃtaṃjhānasadisāva honti.
Rūpārūpāvacaresu hi yaṃ yaṃ jhānaṃ samāpajjitvā tatuṭṭhāya ye keci pakiṇṇakasaṅkhāre sammasitvā ye magge uppādeti, te sabbe taṃtaṃjhānasadisāva honti.

Yaṃ yaṃ vā pana jhānaṃ, taṃsampayutte ca aniccādito vipassitvā ye ye magge uppādeti, te ca taṃtaṃjhānasadisāva honti bhūmivaṇṇasadisavaṇṇā godhā viya.
Yaṃ yaṃ vā pana jhānaṃ, taṃsampayutte ca aniccādito vipassitvā ye ye magge uppādeti, te ca taṃtaṃjhānasadisāva honti bhūmivaṇṇasadisavaṇṇā godhā viya.

Tattha ca sukkhavipassakassa uppannamaggāpi, samāpattilābhinā jhānaṃ pādakaṃ akatvā asammasitvāva uppāditamaggāpi paṭhamajjhānaṃ pādakaṃ katvā taṃ taṃ vā sammasitvā uppāditamaggāpi sabbe ekasadisā paṭhamajjhānikāva honti.
Tattha ca sukkhavipassakassa uppannamaggāpi, samāpattilābhinā jhānaṃ pādakaṃ akatvā asammasitvāva uppāditamaggāpi paṭhamajjhānaṃ pādakaṃ katvā taṃ taṃ vā sammasitvā uppāditamaggāpi sabbe ekasadisā paṭhamajjhānikāva honti.

Na hi lokuttaramaggo appanaṃ appatto nāma atthi.
Na hi lokuttaramaggo appanaṃ appatto nāma atthi.

Dutiyatatiyacatutthajjhānāni pādakāni katvā vā tattha gate dhamme sammasitvā vā uppāditamaggā yathākkamaṃ caturaṅgikā, tivaṅgikā, duvaṅgikā ca honti.
Dutiyatatiyacatutthajjhānāni pādakāni katvā vā tattha gate dhamme sammasitvā vā uppāditamaggā yathākkamaṃ caturaṅgikā, tivaṅgikā, duvaṅgikā ca honti.

Pañcamajjhānaṃ, pana āruppajjhānāni ca pādakaṃ katvā vā tattha gate dhamme sammasitvā vā uppāditamaggā upekkhekaggatāvasena duvaṅgikāva honti.
Pañcamajjhānaṃ, pana āruppajjhānāni ca pādakaṃ katvā vā tattha gate dhamme sammasitvā vā uppāditamaggā upekkhekaggatāvasena duvaṅgikāva honti.

Etesañca pañcannaṃ jhānikānampi pubbabhāge vipassanā somanassasahagatāpi hoti upekkhāsahagatāpi, vuṭṭhānagāminī pana vipassanā catukkajjhānikānaṃ somanassasahagatā hoti.
Etesañca pañcannaṃ jhānikānampi pubbabhāge vipassanā somanassasahagatāpi hoti upekkhāsahagatāpi, vuṭṭhānagāminī pana vipassanā catukkajjhānikānaṃ somanassasahagatā hoti.

Pañcamajjhānikānaṃ pana upekkhāsahagatāvāti tadeva pādakajjhānaṃ, sammasitajjhānaṃ vā niyāmakakāraṇanti veditabbaṃ.
Pañcamajjhānikānaṃ pana upekkhāsahagatāvāti tadeva pādakajjhānaṃ, sammasitajjhānaṃ vā niyāmakakāraṇanti veditabbaṃ.

Evaṃ sampayogato vinicchayo.
Evaṃ sampayogato vinicchayo.

Dhammuddesādito pana paṭhamajjhānikesu tāva catūsu kāmāvacarapaṭhamakusale vuttadhammesu ṭhapetvā karuṇāmuditā sattatiṃsa dhammā honti.
Dhammuddesādito pana paṭhamajjhānikesu tāva catūsu kāmāvacarapaṭhamakusale vuttadhammesu ṭhapetvā karuṇāmuditā sattatiṃsa dhammā honti.

Viratiyo panettha niyatā, pāḷiyañca rūpena niddiṭṭhā, chandādayo ca cattāro yevāpanakāti veditabbā.
Viratiyo panettha niyatā, pāḷiyañca rūpena niddiṭṭhā, chandādayo ca cattāro yevāpanakāti veditabbā.

Saṅgahavāre pana bodhipakkhiyadhammesu pubbe saṅgahitāvasesānaṃ satipaṭṭhānasammappadhānaiddhipādabojjhaṅgānaṃ vasena atirekā cattāro saṅgahā veditabbā.
Saṅgahavāre pana bodhipakkhiyadhammesu pubbe saṅgahitāvasesānaṃ satipaṭṭhānasammappadhānaiddhipādabojjhaṅgānaṃ vasena atirekā cattāro saṅgahā veditabbā.

Paṭhamajjhānikamaggasampayuttesu hi dhammesu sati upaṭṭhānaṭṭhena satipaṭṭhānaṃ, sā visayabhedena catubbidhā, itare assatipaṭṭhānāti sabbeva te dvidhā honti.
Paṭhamajjhānikamaggasampayuttesu hi dhammesu sati upaṭṭhānaṭṭhena satipaṭṭhānaṃ, sā visayabhedena catubbidhā, itare assatipaṭṭhānāti sabbeva te dvidhā honti.

Tathā vīriyaṃ padahanaṭṭhena sammappadhānaṃ, taṃ kiccabhedena catubbidhaṃ, itare asammappadhānāti.
Tathā vīriyaṃ padahanaṭṭhena sammappadhānaṃ, taṃ kiccabhedena catubbidhaṃ, itare asammappadhānāti.

Tathā chando vīriyaṃ cittaṃ amohoti cattāro dhammā ijjhanakaṭṭhena yathākkamaṃ ‘‘chandiddhipādo vīriyacittavīmaṃsiddhipādo’’ti nāmena ‘‘iddhipādā’’ti vuccanti, itare ‘‘aniddhipādā’’ti.
Tathā chando vīriyaṃ cittaṃ amohoti cattāro dhammā ijjhanakaṭṭhena yathākkamaṃ ‘‘chandiddhipādo vīriyacittavīmaṃsiddhipādo’’ti nāmena ‘‘iddhipādā’’ti vuccanti, itare ‘‘aniddhipādā’’ti.

Tathā sati amoho vīriyaṃ pīti passaddhi samādhi tatramajjhattatāti ime satta dhammā bujjhanaṭṭhena yathākkamaṃ ‘‘satisambojjhaṅgo dhammavicayasambojjhaṅgo vīriyapītipassaddhisamādhiupekkhāsambojjhaṅgo’’ti vuccanti, itare abojjhaṅgāti evaṃ cattāro saṅgahā.
Tathā sati amoho vīriyaṃ pīti passaddhi samādhi tatramajjhattatāti ime satta dhammā bujjhanaṭṭhena yathākkamaṃ ‘‘satisambojjhaṅgo dhammavicayasambojjhaṅgo vīriyapītipassaddhisamādhiupekkhāsambojjhaṅgo’’ti vuccanti, itare abojjhaṅgāti evaṃ cattāro saṅgahā.

Sesaṃ sabbaṃ lakkhaṇādito paṭṭhāya suññatavārapariyosānaṃ kāmāvacarapaṭhamakusale vuttasadisameva, kevalaṃ pana maggaṅgasaṅgahe ‘‘aṭṭhaṅgiko maggo hotī’’ti padabhājanīye sarūpeneva niddiṭṭhaṃ, indriyasaṅgahe paññindriyaṭṭhāne paṭhamamaggassa anaññātaññassāmītindriyaṃ gahetvā itaramaggānaṃ aññindriyaṃ gahetvāva aṭṭhindriyanti aṭṭhindriyatā, sabbattha lokuttaratā ca viseso, sesaṃ tādisameva.
Sesaṃ sabbaṃ lakkhaṇādito paṭṭhāya suññatavārapariyosānaṃ kāmāvacarapaṭhamakusale vuttasadisameva, kevalaṃ pana maggaṅgasaṅgahe ‘‘aṭṭhaṅgiko maggo hotī’’ti padabhājanīye sarūpeneva niddiṭṭhaṃ, indriyasaṅgahe

paññindriyaṭṭhāne paṭhamamaggassa anaññātaññassāmītindriyaṃ gahetvā itaramaggānaṃ aññindriyaṃ gahetvāva aṭṭhindriyanti aṭṭhindriyatā, sabbattha lokuttaratā ca viseso, sesaṃ tādisameva.

Paṭhamajjhānikā cattāro maggā.
Paṭhamajjhānikā cattāro maggā.

Tathā dutiyajjhānikesupi kevalaṃ dhammuddese vitakkābhāvo, saṅgahavāre caturaṅgajjhānatā, sattaṅgamaggatā ca viseso, sesaṃ paṭhamajjhānikasadisameva.
Tathā dutiyajjhānikesupi kevalaṃ dhammuddese vitakkābhāvo, saṅgahavāre caturaṅgajjhānatā, sattaṅgamaggatā ca viseso, sesaṃ paṭhamajjhānikasadisameva.

Dutiyajjhānikamaggā.
Dutiyajjhānikamaggā.

Tathā tatiyajjhānikesupi kevalaṃ dhammuddese vicārābhāvo, saṅgahavāre tivaṅgikajjhānatā ca viseso, sesaṃ dutiyajjhānikasadisameva.
Tathā tatiyajjhānikesupi kevalaṃ dhammuddese vicārābhāvo, saṅgahavāre tivaṅgikajjhānatā ca viseso, sesaṃ dutiyajjhānikasadisameva.

Tatiyajjhānikamaggā.
Tatiyajjhānikamaggā.

Tathā catutthajjhānikesupi kevalaṃ dhammuddese pītiyā abhāvo, koṭṭhāsavāre duvaṅgikajjhānatā, chaḷaṅgikabojjhaṅgatā ca viseso, sesaṃ tatiyajjhānikasadisameva.
Tathā catutthajjhānikesupi kevalaṃ dhammuddese pītiyā abhāvo, koṭṭhāsavāre duvaṅgikajjhānatā, chaḷaṅgikabojjhaṅgatā ca viseso, sesaṃ tatiyajjhānikasadisameva.

Catutthajjhānikamaggā.
Catutthajjhānikamaggā.

Tathā pañcamajjhānikesupi kevalaṃ sabbattha vedanāparivattanameva viseso, sesaṃ catutthajjhānikasadisameva.
Tathā pañcamajjhānikesupi kevalaṃ sabbattha vedanāparivattanameva viseso, sesaṃ catutthajjhānikasadisameva.

Pañcamajjhānikamaggā.
Pañcamajjhānikamaggā.

Evaṃ dhammuddesādito vinicchayo.
Evaṃ dhammuddesādito vinicchayo.

Visayādippabhedato pana sabbepi lokuttarakusalā ārammaṇato nibbānārammaṇāva, tasmā na tato nesaṃ bhedo, paṭipadādibhedato pana pubbe vuttanayena paccekaṃ bhedo veditabbo.
Visayādippabhedato pana sabbepi lokuttarakusalā ārammaṇato nibbānārammaṇāva, tasmā na tato nesaṃ bhedo, paṭipadādibhedato pana pubbe vuttanayena paccekaṃ bhedo veditabbo.

Ettha ca yo nāmarūpapariggahato paṭṭhāya kilamanto vipassanaṃ ārabhitvā dukkhena kasirena kilese vikkhambheti, tassa dukkhā paṭipadā hoti.

Ettha ca yo nāmarūpapariggahato paṭṭhāya kilamanto vipassanaṃ ārabhitvā dukkhena kasirena kilese vikkhambheti, tassa dukkhā paṭipadā hoti.

Yo pana vikkhambhitakileso, so vipassanāparivāsaṃ vāsento cirena maggapātubhāvaṃ pāpuṇāti, tassa dandhābhiññā hoti.
Yo pana vikkhambhitakileso, so vipassanāparivāsaṃ vāsento cirena maggapātubhāvaṃ pāpuṇāti, tassa dandhābhiññā hoti.

Iminā nayena itarā tissopi paṭipadābhiññāyo veditabbā.
Iminā nayena itarā tissopi paṭipadābhiññāyo veditabbā.

Yathā ca paṭipadādibhedato, evaṃ vimokkhabhedatopi paccekaṃ dvidhā honti -
Yathā ca paṭipadādibhedato, evaṃ vimokkhabhedatopi paccekaṃ dvidhā honti -

suññatavimokkho appaṇihitavimokkhoti.
suññatavimokkho appaṇihitavimokkhoti.

Tattha suññatanti, appaṇihitanti ca lokuttaramaggassa nāmaṃ.
Tattha suññatanti, appaṇihitanti ca lokuttaramaggassa nāmaṃ.

So hi āgamanato saguṇato ārammaṇatoti tīhi kāraṇehi nāmaṃ labhati.
So hi āgamanato saguṇato ārammaṇatoti tīhi kāraṇehi nāmaṃ labhati.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Idha bhikkhu vipassanākammaṭṭhāniko ādito paṭṭhāya ‘‘aniccaṃ dukkhamanattā’’ti tividhaṃ anupassanaṃ āropetvā sammasanto vicarati, sacassa vuṭṭhānagāminivipassanā tebhūmake saṅkhāre anattato vipassati, ayaṃ attasuññatādassanaṭṭhena suññatā nāma hoti.
Idha bhikkhu vipassanākammaṭṭhāniko ādito paṭṭhāya ‘‘aniccaṃ dukkhamanattā’’ti tividhaṃ anupassanaṃ āropetvā sammasanto vicarati, sacassa vuṭṭhānagāminivipassanā tebhūmake saṅkhāre anattato vipassati, ayaṃ attasuññatādassanaṭṭhena suññatā nāma hoti.

Sace dukkhato vipassati, ayaṃ taṇhāpaṇidhirahitaṭṭhena appaṇihitā nāma hoti, tā ubhopi āgamanīyaṭṭhāne ṭhatvā attano attano maggassa yathākkamaṃ suññatamaggo appaṇihitamaggoti nāmaṃ denti.
Sace dukkhato vipassati, ayaṃ taṇhāpaṇidhirahitaṭṭhena appaṇihitā nāma hoti, tā ubhopi āgamanīyaṭṭhāne ṭhatvā attano attano maggassa yathākkamaṃ suññatamaggo appaṇihitamaggoti nāmaṃ denti.

Evaṃ āgamanato nāmalābho veditabbo.
Evaṃ āgamanato nāmalābho veditabbo.

Nanu suttantesu sace vuṭṭhānagāminivipassanā aniccato passati, tassā vasena maggo animittavimokkho hotīti katvā tayo vimokkhā kathitāti?
Nanu suttantesu sace vuṭṭhānagāminivipassanā aniccato passati, tassā vasena maggo animittavimokkho hotīti katvā tayo vimokkhā kathitāti?

Saccaṃ, api ca kho pariyāyato kathitā, nippariyāyato pana sayampi sanimittā attano maggassa animittanāmaṃ dātuṃ asakkuṇeyyatāya dve eva vimokkhā hontīti.
Saccaṃ, api ca kho pariyāyato kathitā, nippariyāyato pana sayampi sanimittā attano maggassa animittanāmaṃ dātuṃ asakkuṇeyyatāya dve eva vimokkhā hontīti.

Tissopi hi vipassanā niccanimittaṃ, sukhanimittañca ugghāṭanena animittavohāraṃ labhanti, tissopi nimittabhūtesu khandhesu caraṇato sanimittāva, tasmā sayaṃ āgamanīyaṭṭhāne ṭhatvā attano maggassa nippariyāyato animittanāmaṃ dātuṃ na sakkonti.
Tissopi hi vipassanā niccanimittaṃ, sukhanimittañca ugghāṭanena animittavohāraṃ labhanti, tissopi nimittabhūtesu khandhesu caraṇato sanimittāva, tasmā sayaṃ āgamanīyaṭṭhāne ṭhatvā attano maggassa nippariyāyato animittanāmaṃ dātuṃ na sakkonti.

Yasmā pana maggo sayaṃ rāgādīhi suñño, rāgādinimittapaṇidhirahito ca, tasmā saguṇeneva suññatanāmaṃ, appaṇihitanāmañca labhati.
Yasmā pana maggo sayaṃ rāgādīhi suñño, rāgādinimittapaṇidhirahito ca, tasmā saguṇeneva suññatanāmaṃ, appaṇihitanāmañca labhati.

Evamassa saguṇato nāmalābho veditabbo.
Evamassa saguṇato nāmalābho veditabbo.

Yasmā pana nibbānaṃ rāgādīhi, saṅkhārehi ca suññattā, rāgādinimittapaṇidhirahitattā ca ‘‘suññataṃ, animittaṃ, appaṇihita’’nti ca vuccati, tasmā taṃ ārammaṇaṃ katvā uppannamaggopi ‘‘suññato, animitto, appaṇihito’’ti ca nāmaṃ labhati.
Yasmā pana nibbānaṃ rāgādīhi, saṅkhārehi ca suññattā, rāgādinimittapaṇidhirahitattā ca ‘‘suññataṃ, animittaṃ, appaṇihita’’nti ca vuccati, tasmā taṃ ārammaṇaṃ katvā uppannamaggopi ‘‘suññato, animitto, appaṇihito’’ti ca nāmaṃ labhati.

Evaṃ ārammaṇato nāmalābho veditabbo.
Evaṃ ārammaṇato nāmalābho veditabbo.

Tesu idha āgamanatova maggo nāmaṃ labhati, na saguṇato, nāpi ārammaṇato, saguṇārammaṇato nāmalābhassa suttantesu pariyāyadesitattā.
Tesu idha āgamanatova maggo nāmaṃ labhati, na saguṇato, nāpi ārammaṇato, saguṇārammaṇato nāmalābhassa suttantesu pariyāyadesitattā.

Teneva hettha maggānaṃ saguṇārammaṇatopi animittavimokkhataṃ aggahetvā suññataappaṇihitavimokkhatāva āgamanato vuttā, tañcāgamanaṃ duvidhaṃ vipassanāgamanaṃ, maggāgamanañca.
Teneva hettha maggānaṃ saguṇārammaṇatopi animittavimokkhataṃ aggahetvā suññataappaṇihitavimokkhatāva āgamanato vuttā, tañcāgamanaṃ duvidhaṃ vipassanāgamanaṃ, maggāgamanañca.

Tattha vipassanāgamanato maggo ca suññatādināmaṃ labhati, maggāgamanato ca labhateva, idha pana maggassa adhippetattā vipassanāgamanatova veditabbaṃ.
Tattha vipassanāgamanato maggo ca suññatādināmaṃ labhati, maggāgamanato ca labhateva, idha pana maggassa adhippetattā vipassanāgamanatova veditabbaṃ.

Evaṃ vimokkhabhedato paccekaṃ dvidhā honti.
Evaṃ vimokkhabhedato paccekaṃ dvidhā honti.

Evaṃ visayādippabhedato vinicchayo.
Evaṃ visayādippabhedato vinicchayo.

Lokuttarakusaladhammā niṭṭhitā.

Lokuttarakusaladhammā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca mohavicchedaniyā nāma
Niṭṭhitā ca mohavicchedaniyā nāma

Abhidhammamātikatthasaṃvaṇṇanāya
Abhidhammamātikatthasaṃvaṇṇanāya

‘‘Kusalā dhammā’’ti padassa atthavaṇṇanā.
‘‘Kusalā dhammā’’ti padassa atthavaṇṇanā.

Akusalapadattho
Akusalapadattho

Lobhamūlavaṇṇanā
Lobhamūlavaṇṇanā

Akusalā pana dhammā bhūmito ekavidhā kāmāvacarāva, sampayogato pana mūlavasena tividhā honti lobhamūlā dosamūlā mohamūlāti.
Akusalā pana dhammā bhūmito ekavidhā kāmāvacarāva, sampayogato pana mūlavasena tividhā honti lobhamūlā dosamūlā mohamūlāti.

Tattha lobhamūlā aṭṭhavidhā somanassasahagataṃ diṭṭhigatasampayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ, somanassasahagataṃ diṭṭhigatavippayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ, upekkhāsahagataṃ diṭṭhigatasampayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ, upekkhāsahagataṃ diṭṭhigatavippayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāranti.
Tattha lobhamūlā aṭṭhavidhā somanassasahagataṃ diṭṭhigatasampayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ, somanassasahagataṃ diṭṭhigatavippayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ, upekkhāsahagataṃ diṭṭhigatasampayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ, upekkhāsahagataṃ diṭṭhigatavippayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāranti.

Tattha iṭṭhārammaṇe lobhabahulatādīhi kāraṇehi somanassasahagatatā, asaddhammasavanaakalyāṇamittatādīhi diṭṭhisampayuttatā ca veditabbā.
Tattha iṭṭhārammaṇe lobhabahulatādīhi kāraṇehi somanassasahagatatā, asaddhammasavanaakalyāṇamittatādīhi diṭṭhisampayuttatā ca veditabbā.

Yadā hi ‘‘natthi kāmesu ādīnavo’’tiādinā nayena micchādiṭṭhiṃ purakkhatvā haṭṭhatuṭṭho kāme vā paribhuñjati, diṭṭhamaṅgalādīni vā sārato pacceti sabhāvatikkheneva anussāhitena cittena, tadā paṭhamaṃ akusalacittaṃ uppajjati.
Yadā hi ‘‘natthi kāmesu ādīnavo’’tiādinā nayena micchādiṭṭhiṃ purakkhatvā haṭṭhatuṭṭho kāme vā paribhuñjati, diṭṭhamaṅgalādīni vā sārato pacceti sabhāvatikkheneva anussāhitena cittena, tadā paṭhamaṃ akusalacittaṃ uppajjati.

Yadā mandena samussāhitena, tadā dutiyaṃ.
Yadā mandena samussāhitena, tadā dutiyaṃ.

Yadā micchādiṭṭhiṃ apurakkhatvā kevalaṃ haṭṭhatuṭṭho methunaṃ vā sevati, parasampattiṃ vā abhijjhāyati, parabhaṇḍaṃ vā harati sabhāvatikkhenānussāhitena, tadā tatiyaṃ.

Yadā micchādiṭṭhiṃ apurakkhatvā kevalaṃ haṭṭhatuṭṭho methunaṃ vā sevati, parasampattiṃ vā abhijjhāyati, parabhaṇḍaṃ vā harati sabhāvatikkhenānussāhitena, tadā tatiyaṃ.

Yadā samussāhitena, tadā catutthaṃ.
Yadā samussāhitena, tadā catutthaṃ.

Yadā pana kāmānaṃ vā asampattiṃ āgamma, aññesaṃ vā somanassahetūnaṃ abhāvena catūsupi vikappesu somanassarahitatā hoti, tadā sesāni cattāri upekkhāsahagatāni uppajjantīti ayaṃ sampayogato vinicchayo.
Yadā pana kāmānaṃ vā asampattiṃ āgamma, aññesaṃ vā somanassahetūnaṃ abhāvena catūsupi vikappesu somanassarahitatā hoti, tadā sesāni cattāri upekkhāsahagatāni uppajjantīti ayaṃ sampayogato vinicchayo.

Dhammuddesato pana paṭhamākusale tāva niyatā pāḷiyaṃ sarūpenāgatā soḷasa, yevāpanakavasena cattāroti vīsati dhammā honti.
Dhammuddesato pana paṭhamākusale tāva niyatā pāḷiyaṃ sarūpenāgatā soḷasa, yevāpanakavasena cattāroti vīsati dhammā honti.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Phasso vedanā saññā cetanā cittaṃ vitakko vicāro pīti vīriyaṃ ekaggatā jīvitaṃ ahirikaṃ anottappaṃ lobho moho micchādiṭṭhīti ime sarūpenāgatā soḷasa dhammā, chando adhimokkho manasikāro uddhaccanti ime yevāpanakā cattāroti.
Phasso vedanā saññā cetanā cittaṃ vitakko vicāro pīti vīriyaṃ ekaggatā jīvitaṃ ahirikaṃ anottappaṃ lobho moho micchādiṭṭhīti ime sarūpenāgatā soḷasa dhammā, chando adhimokkho manasikāro uddhaccanti ime yevāpanakā cattāroti.

Padabhājanīye pana pubbe vuttanayeneva ‘‘phassapañcakaṃ jhānaṅgapañcakaṃ vīriyasamādhimanosomanassajīvitavasena indriyāni pañca, micchādiṭṭhisaṅkappavāyāmasamādhivasena maggaṅgāni cattāri, vīriyasamādhiahirikānottappavasena balāni cattāri, lobho mohoti dve mūlāni, abhijjhā micchādiṭṭhīti dve kammapathāni, ahirikaṃ anottappanti lokanāsadukaṃ, samatho paggāho avikkhepo cāti evaṃ sarūpenāgatānaṃ dvattiṃsadhammānaṃ soḷasasu eva samavarodho, savibhattikāvibhattikabhedo ca kāmāvacarapaṭhamakusale vuttānusārato ñātabbo.
Padabhājanīye pana pubbe vuttanayeneva ‘‘phassapañcakaṃ jhānaṅgapañcakaṃ vīriyasamādhimanosomanassajīvitavasena indriyāni pañca, micchādiṭṭhisaṅkappavāyāmasamādhivasena maggaṅgāni cattāri, vīriyasamādhiahirikānottappavasena balāni cattāri, lobho mohoti dve mūlāni, abhijjhā micchādiṭṭhīti dve kammapathāni, ahirikaṃ anottappanti lokanāsadukaṃ, samatho paggāho avikkhepo cāti evaṃ sarūpenāgatānaṃ dvattiṃsadhammānaṃ soḷasasu eva samavarodho, savibhattikāvibhattikabhedo ca kāmāvacarapaṭhamakusale vuttānusārato ñātabbo.

Ayaṃ dhammuddesato vinicchayo.
Ayaṃ dhammuddesato vinicchayo.

Lakkhaṇādivibhāgato pana na hirīyatīti ahiriko, ahirikassa bhāvo ahirikkaṃ, na ottappaṃ anottappaṃ.

Lakkhaṇādivibhāgato pana na hirīyatīti ahiriko, ahirikassa bhāvo ahirikkaṃ, na ottappaṃ anottappaṃ.

Tesu ahirikkaṃ kāyaduccaritādīhi ajigucchanalakkhaṇaṃ, alajjālakkhaṇaṃ vā, anottappaṃ teheva asārajjanalakkhaṇaṃ, anuttāsalakkhaṇaṃ vā, sesaṃ hiriottappānaṃ vuttappaṭipakkhavasena veditabbaṃ.
Tesu ahirikkaṃ kāyaduccaritādīhi ajigucchanalakkhaṇaṃ, alajjālakkhaṇaṃ vā, anottappaṃ teheva asārajjanalakkhaṇaṃ, anuttāsalakkhaṇaṃ vā, sesaṃ hiriottappānaṃ vuttappaṭipakkhavasena veditabbaṃ.

Lubbhati tena, sayaṃ vā lubbhati, lubbhanamattameva vā tanti lobho.
Lubbhati tena, sayaṃ vā lubbhati, lubbhanamattameva vā tanti lobho.

So ārammaṇagahaṇalakkhaṇo makkaṭālepo viya, abhisaṅgaraso tattakapāle khittamaṃsapesi viya, apariccāgapaccupaṭṭhāno telañjanarāgo viya, saññojanīyadhammesu assādadassanapadaṭṭhāno.
So ārammaṇagahaṇalakkhaṇo makkaṭālepo viya, abhisaṅgaraso tattakapāle khittamaṃsapesi viya, apariccāgapaccupaṭṭhāno telañjanarāgo viya, saññojanīyadhammesu assādadassanapadaṭṭhāno.

Taṇhānadibhāvena vaḍḍhamāno sīghasotā nadī viya mahāsamuddaṃ apāyameva gahetvā gacchatīti daṭṭhabbo.
Taṇhānadibhāvena vaḍḍhamāno sīghasotā nadī viya mahāsamuddaṃ apāyameva gahetvā gacchatīti daṭṭhabbo.

Muyhanti tena, sayaṃ vā muyhati, muyhanamattameva vā tanti moho.
Muyhanti tena, sayaṃ vā muyhati, muyhanamattameva vā tanti moho.

So cittassa andhakāralakkhaṇo, aññāṇalakkhaṇo vā, asampaṭivedharaso, ārammaṇasabhāvacchādanaraso vā, asammāpaṭipattipaccupaṭṭhāno, andhakārapaccupaṭṭhāno vā, ayonisomanasikārapadaṭṭhāno, sabbākusalānaṃ mūlanti daṭṭhabbo.
So cittassa andhakāralakkhaṇo, aññāṇalakkhaṇo vā, asampaṭivedharaso, ārammaṇasabhāvacchādanaraso vā, asammāpaṭipattipaccupaṭṭhāno, andhakārapaccupaṭṭhāno vā, ayonisomanasikārapadaṭṭhāno, sabbākusalānaṃ mūlanti daṭṭhabbo.

Micchā passanti tāya, sayaṃ vā micchā passati, micchādassanamattameva vā esāti micchādiṭṭhi.
Micchā passanti tāya, sayaṃ vā micchā passati, micchādassanamattameva vā esāti micchādiṭṭhi.

Sā ayoniso abhinivesalakkhaṇā, parāmāsarasā, micchābhinivesapaccupaṭṭhānā, ariyānaṃ adassanakāmatādipadaṭṭhānā, paramaṃ vajjanti daṭṭhabbā.
Sā ayoniso abhinivesalakkhaṇā, parāmāsarasā, micchābhinivesapaccupaṭṭhānā, ariyānaṃ adassanakāmatādipadaṭṭhānā, paramaṃ vajjanti daṭṭhabbā.

Uddhatabhāvo uddhaccaṃ.
Uddhatabhāvo uddhaccaṃ.

Taṃ avūpasamalakkhaṇaṃ, anavaṭṭhānarasaṃ, bhantatāpaccupaṭṭhānaṃ, ayonisomanasikārapadaṭṭhānaṃ, cittavikkhepoti daṭṭhabbo.
Taṃ avūpasamalakkhaṇaṃ, anavaṭṭhānarasaṃ, bhantatāpaccupaṭṭhānaṃ,

ayonisomanasikārapadaṭṭhānaṃ, cittavikkhepoti daṭṭhabbo.

Seso panettha suññatavārapariyosāno sabbopi vinicchayo kusalādhikāre vuttānusārato veditabbo.
Seso panettha suññatavārapariyosāno sabbopi vinicchayo kusalādhikāre vuttānusārato veditabbo.

Kevalaṃ saṅgahavāre pāḷiyaṃ āgatavasena pañcindriyatā, caturaṅgamaggatā, catubbidhabalatā, dvehetutā, sabbattha akusalabhāvo ca viseso, sesaṃ tādisameva.
Kevalaṃ saṅgahavāre pāḷiyaṃ āgatavasena pañcindriyatā, caturaṅgamaggatā, catubbidhabalatā, dvehetutā, sabbattha akusalabhāvo ca viseso, sesaṃ tādisameva.

Paṭhamākusalaṃ niṭṭhitaṃ.
Paṭhamākusalaṃ niṭṭhitaṃ.

Yathā ca paṭhame, evaṃ dutiyepi sasaṅkhāratā, yevāpanakesu thinamiddhānaṃ sambhavo, niyatatā ca viseso.
Yathā ca paṭhame, evaṃ dutiyepi sasaṅkhāratā, yevāpanakesu thinamiddhānaṃ sambhavo, niyatatā ca viseso.

Tattha thinanatā thinaṃ, middhanatā middhaṃ, anussāhanasaṃsīdanatā, sattivighāto cāti attho.
Tattha thinanatā thinaṃ, middhanatā middhaṃ, anussāhanasaṃsīdanatā, sattivighāto cāti attho.

Tattha thinaṃ anussāhalakkhaṇaṃ, vīriyavinodanarasaṃ, saṃsīdanapaccupaṭṭhānaṃ.
Tattha thinaṃ anussāhalakkhaṇaṃ, vīriyavinodanarasaṃ, saṃsīdanapaccupaṭṭhānaṃ.

Middhaṃ akammaññatālakkhaṇaṃ, onahanarasaṃ, līnatāpaccupaṭṭhānaṃ, pacalāyikāniddāpaccupaṭṭhānaṃ vā, ubhayampi aratitandivijambhikādīsu ayonisomanasikārapadaṭṭhānaṃ.
Middhaṃ akammaññatālakkhaṇaṃ, onahanarasaṃ, līnatāpaccupaṭṭhānaṃ, pacalāyikāniddāpaccupaṭṭhānaṃ vā, ubhayampi aratitandivijambhikādīsu ayonisomanasikārapadaṭṭhānaṃ.

Dutiyaṃ.
Dutiyaṃ.

Tatiye sabbopi vinicchayo paṭhamākusale vuttanayova.
Tatiye sabbopi vinicchayo paṭhamākusale vuttanayova.

Kevalaṃ diṭṭhiyā abhāvo, yevāpanakesu mānassa sambhavo, aniyatatā ca, saṅgahavāre tivaṅgikamaggatā ca viseso, sesaṃ tādisameva.
Kevalaṃ diṭṭhiyā abhāvo, yevāpanakesu mānassa sambhavo, aniyatatā ca, saṅgahavāre tivaṅgikamaggatā ca viseso, sesaṃ tādisameva.

Tattha maññatīti māno.
Tattha maññatīti māno.

So uṇṇatilakkhaṇo, sampaggaharaso, ketukamyatāpaccupaṭṭhāno, diṭṭhivippayuttalobhapadaṭṭhāno, ummādo viya daṭṭhabbo.

So uṇṇatilakkhaṇo, sampaggaharaso, ketukamyatāpaccupaṭṭhāno, diṭṭhivippayuttalobhapadaṭṭhāno, ummādo viya daṭṭhabbo.

Tatiyaṃ.
Tatiyaṃ.

Yathā ca tatiye, evaṃ catutthepi.
Yathā ca tatiye, evaṃ catutthepi.

Thinamiddhañcettha sasaṅkhāratā ca adhikā, sesaṃ tādisameva.
Thinamiddhañcettha sasaṅkhāratā ca adhikā, sesaṃ tādisameva.

Catutthaṃ.
Catutthaṃ.

Pañcamachaṭṭhasattamaṭṭhamesu somanassaṭṭhāne upekkhāsambhavo, pītiyā ca abhāvo, tato eva saṅgahavāre caturaṅgajjhānatā ca viseso, sesaṃ sabbaṃ paṭhamadutiyatatiyacatutthacittasadisameva.
Pañcamachaṭṭhasattamaṭṭhamesu somanassaṭṭhāne upekkhāsambhavo, pītiyā ca abhāvo, tato eva saṅgahavāre caturaṅgajjhānatā ca viseso, sesaṃ sabbaṃ paṭhamadutiyatatiyacatutthacittasadisameva.

Lobhamūlā niṭṭhitā.
Lobhamūlā niṭṭhitā.

Dosamūlavaṇṇanā
Dosamūlavaṇṇanā

Dosamūlā pana dvidhā domanassasahagataṃ paṭighasampayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ.
Dosamūlā pana dvidhā domanassasahagataṃ paṭighasampayuttaṃ asaṅkhāraṃ, tathā sasaṅkhāraṃ.

Evaṃ sampayogato.
Evaṃ sampayogato.

Dhammuddesādito pana paṭhame tāva paṭhamākusale vuttesu pītilobhadiṭṭhiyo vajjetvā dosaṃ, yevāpanakesu aniyatāni issāmacchariyakukkuccāni, somanassaṭṭhāne domanassañca pakkhipitvā ekavīsati dhammā honti.
Dhammuddesādito pana paṭhame tāva paṭhamākusale vuttesu pītilobhadiṭṭhiyo vajjetvā dosaṃ, yevāpanakesu aniyatāni issāmacchariyakukkuccāni, somanassaṭṭhāne domanassañca pakkhipitvā ekavīsati dhammā honti.

Yevāpanakā cettha satta.
Yevāpanakā cettha satta.

Tattha dussanti tena, sayaṃ vā dussati, dussanamattameva vā tanti doso.
Tattha dussanti tena, sayaṃ vā dussati, dussanamattameva vā tanti doso.

So caṇḍikkalakkhaṇo pahaṭāsīviso viya, visappanaraso visanipāto viya, attano nissayadahanaraso vā dāvaggi viya, dussanapaccupaṭṭhāno laddhokāso viya sapatto, āghātavatthupadaṭṭhāno, visasaṃsaṭṭhapūtimuttaṃ viya daṭṭhabbo.

So caṇḍikkalakkhaṇo pahaṭāsīviso viya, visappanaraso visanipāto viya, attano nissayadahanaraso vā dāvaggi viya, dussanapaccupaṭṭhāno laddhokāso viya sapatto, āghātavatthupadaṭṭhāno, visasaṃsaṭṭhapūtimuttaṃ viya daṭṭhabbo.

Issāyanā issā.
Issāyanā issā.

Sā parasampattīnaṃ usūyanalakkhaṇā, tattheva anabhiratirasā, tato vimukhabhāvapaccupaṭṭhānā, parasampattipadaṭṭhānā, saññojananti daṭṭhabbā.
Sā parasampattīnaṃ usūyanalakkhaṇā, tattheva anabhiratirasā, tato vimukhabhāvapaccupaṭṭhānā, parasampattipadaṭṭhānā, saññojananti daṭṭhabbā.

Maccherabhāvo macchariyaṃ.
Maccherabhāvo macchariyaṃ.

Taṃ laddhānaṃ vā labhitabbānaṃ vā attano sampattīnaṃ nigūhanalakkhaṇaṃ, tāsaññeva parehi sādhāraṇabhāvaakkhamanarasaṃ, saṅkocanapaccupaṭṭhānaṃ, kaṭukañcukatāpaccupaṭṭhānaṃ vā, attasampattipadaṭṭhānaṃ, cetaso virūpabhāvoti daṭṭhabbaṃ.
Taṃ laddhānaṃ vā labhitabbānaṃ vā attano sampattīnaṃ nigūhanalakkhaṇaṃ, tāsaññeva parehi sādhāraṇabhāvaakkhamanarasaṃ, saṅkocanapaccupaṭṭhānaṃ, kaṭukañcukatāpaccupaṭṭhānaṃ vā, attasampattipadaṭṭhānaṃ, cetaso virūpabhāvoti daṭṭhabbaṃ.

Kucchitaṃ kataṃ kukataṃ, tassa bhāvo kukkuccaṃ.
Kucchitaṃ kataṃ kukataṃ, tassa bhāvo kukkuccaṃ.

Taṃ pacchānutāpalakkhaṇaṃ, katākatānusocanarasaṃ, vippaṭisārapaccupaṭṭhānaṃ, katākatapadaṭṭhānaṃ, dāsabyamiva daṭṭhabbaṃ.
Taṃ pacchānutāpalakkhaṇaṃ, katākatānusocanarasaṃ, vippaṭisārapaccupaṭṭhānaṃ, katākatapadaṭṭhānaṃ, dāsabyamiva daṭṭhabbaṃ.

Saṅgahavāre dukkhena saddhiṃ caturaṅgajjhānatā, domanassena pañcindriyatā, tivaṅgikamaggatā, dosamohavasena dvihetukatā ca veditabbā.
Saṅgahavāre dukkhena saddhiṃ caturaṅgajjhānatā, domanassena pañcindriyatā, tivaṅgikamaggatā, dosamohavasena dvihetukatā ca veditabbā.

Seso pana sabbo vinicchayo paṭhamākusale vuttasadiso eva.
Seso pana sabbo vinicchayo paṭhamākusale vuttasadiso eva.

Yathā ca paṭhame, evaṃ dutiyepi, sasaṅkhāratā pana thinamiddhehi saddhiṃ navayevāpanakatā ca viseso, sesaṃ tādisameva.
Yathā ca paṭhame, evaṃ dutiyepi, sasaṅkhāratā pana thinamiddhehi saddhiṃ navayevāpanakatā ca viseso, sesaṃ tādisameva.

Dosamūlā niṭṭhitā.
Dosamūlā niṭṭhitā.

Mohamūlavaṇṇanā
Mohamūlavaṇṇanā

Mohamūlāpi dvidhā upekkhāsahagataṃ vicikicchāsampayuttaṃ, tathā uddhaccasampayuttanti.

Mohamūlāpi dvidhā upekkhāsahagataṃ vicikicchāsampayuttaṃ, tathā uddhaccasampayuttanti.

Tattha paṭhame dhammuddesato tāva phassapañcakaṃ vitakko vicāro vīriyaṃ ekaggatā jīvitaṃ ahirikaṃ anottappaṃ moho vicikicchāti sarūpenāgatā cuddasa, uddhaccaṃ manasikāroti yevāpanakā dve cāti soḷasa dhammā honti, ekaggatā cettha cittaṭṭhitimattā, indriyamaggabalabhāvaṃ na sampāpuṇāti.
Tattha paṭhame dhammuddesato tāva phassapañcakaṃ vitakko vicāro vīriyaṃ ekaggatā jīvitaṃ ahirikaṃ anottappaṃ moho vicikicchāti sarūpenāgatā cuddasa, uddhaccaṃ manasikāroti yevāpanakā dve cāti soḷasa dhammā honti, ekaggatā cettha cittaṭṭhitimattā, indriyamaggabalabhāvaṃ na sampāpuṇāti.

Tato eva saṅgahavāre samādhiṃ vajjetvā upekkhāya saddhiṃ cattāri indriyāni, dve maggaṅgāni, tīṇi balāni honti.
Tato eva saṅgahavāre samādhiṃ vajjetvā upekkhāya saddhiṃ cattāri indriyāni, dve maggaṅgāni, tīṇi balāni honti.

Moho panettha ekova hetu.
Moho panettha ekova hetu.

Seso panettha sabbo vinicchayo vuttanayo eva.
Seso panettha sabbo vinicchayo vuttanayo eva.

Tattha vigatā cikicchā etissāti vicikicchā.
Tattha vigatā cikicchā etissāti vicikicchā.

Sā saṃsayalakkhaṇā, kampanarasā, anicchayapaccupaṭṭhānā, anekaṃsabhāvapaccupaṭṭhānā vā, ayonisomanasikārapadaṭṭhānā, paṭipattiantarāyakarāti daṭṭhabbā.
Sā saṃsayalakkhaṇā, kampanarasā, anicchayapaccupaṭṭhānā, anekaṃsabhāvapaccupaṭṭhānā vā, ayonisomanasikārapadaṭṭhānā, paṭipattiantarāyakarāti daṭṭhabbā.

Yathā ca vicikicchāsampayutte, evaṃ uddhaccasampayuttepi.
Yathā ca vicikicchāsampayutte, evaṃ uddhaccasampayuttepi.

Kevalaṃ vicikicchāya abhāvo, adhimokkhassa ca bhāvo, tato eva balavatarasamādhitā, teneva saṅgahavāre samādhinā saddhiṃ pañcindriyatā, tivaṅgikamaggatā, catubbalatā ca hoti.
Kevalaṃ vicikicchāya abhāvo, adhimokkhassa ca bhāvo, tato eva balavatarasamādhitā, teneva saṅgahavāre samādhinā saddhiṃ pañcindriyatā, tivaṅgikamaggatā, catubbalatā ca hoti.

Uddhaccañcettha sarūpeneva niddiṭṭhaṃ, adhimokkhamanasikārā dve yevāpanakavasenāti ayaṃ viseso, sesaṃ tādisameva.
Uddhaccañcettha sarūpeneva niddiṭṭhaṃ, adhimokkhamanasikārā dve yevāpanakavasenāti ayaṃ viseso, sesaṃ tādisameva.

Imāni pana dve cittāni nānāvisaye, ekavisaye ca asaṇṭhahanato pavaṭṭanakāni.
Imāni pana dve cittāni nānāvisaye, ekavisaye ca asaṇṭhahanato pavaṭṭanakāni.

Uddhaccasahagataṃ hi laddhādhimokkhatāya laddhapatiṭṭhaṃ ekārammaṇeyeva patiṭṭhāya patiṭṭhāya pavaṭṭati caturassamaṇi viya, itaraṃ nānārammaṇesu vaṭṭamaṇi viyāti daṭṭhabbaṃ.
Uddhaccasahagataṃ hi laddhādhimokkhatāya laddhapatiṭṭhaṃ ekārammaṇeyeva patiṭṭhāya patiṭṭhāya pavaṭṭati caturassamaṇi viya, itaraṃ nānārammaṇesu vaṭṭamaṇi viyāti daṭṭhabbaṃ.

Uddhaccasahagatañca ṭhapetvā sesā ekādasa paṭisandhiṃ janentīti veditabbaṃ.
Uddhaccasahagatañca ṭhapetvā sesā ekādasa paṭisandhiṃ janentīti veditabbaṃ.

Visayādippabhedato panete dvādasapi vatthārammaṇavasena tāva chabbidhā honti.
Visayādippabhedato panete dvādasapi vatthārammaṇavasena tāva chabbidhā honti.

Tesu lobhamohamūlā pana dasa pañcadvāre hadayavatthuṃ nissāyeva, manodvāre nissāya vā anissāya vā javanakiccaṃ sādhayamānā chabbidhā.
Tesu lobhamohamūlā pana dasa pañcadvāre hadayavatthuṃ nissāyeva, manodvāre nissāya vā anissāya vā javanakiccaṃ sādhayamānā chabbidhā.

Tathā dosamūlā nissāyeva pana pavattanti.
Tathā dosamūlā nissāyeva pana pavattanti.

Lobhamūlā pana adinnādānakāmamicchācāramusāvādapesuññasamphappalāpābhijjhāsaṅkhātānaṃ channaṃ kammapathānaṃ vasena chabbidhā.
Lobhamūlā pana adinnādānakāmamicchācāramusāvādapesuññasamphappalāpābhijjhāsaṅkhātānaṃ channaṃ kammapathānaṃ vasena chabbidhā.

Diṭṭhisampayuttā panettha micchādiṭṭhivasenāpīti sattavidhā honti.
Diṭṭhisampayuttā panettha micchādiṭṭhivasenāpīti sattavidhā honti.

Dosamūlā pana pāṇābhipātādinnādānamusāvādapesuññapharusasamphappalāpabyāpādavasena sattavidhā honti.
Dosamūlā pana pāṇābhipātādinnādānamusāvādapesuññapharusasamphappalāpabyāpādavasena sattavidhā honti.

Dasannampi panesaṃ dvārakammavasena ceva vīmaṃsāvajjitādhipatittayavasena ca kusale vuttanayena vibhāgo veditabbo.
Dasannampi panesaṃ dvārakammavasena ceva vīmaṃsāvajjitādhipatittayavasena ca kusale vuttanayena vibhāgo veditabbo.

Ekantahīnattā hīnattikabhedo natthi.
Ekantahīnattā hīnattikabhedo natthi.

Ārammaṇādhipati panettha lobhamūlesu eva, na itaresu, mohamūlesu pana sahajātādhipatipi natthi, tathā kammapathabhedopi.
Ārammaṇādhipati panettha lobhamūlesu eva, na itaresu, mohamūlesu pana sahajātādhipatipi natthi, tathā kammapathabhedopi.

Na hi pavaṭṭamānaṃ kañci adhipatiṃ karoti.
Na hi pavaṭṭamānaṃ kañci adhipatiṃ karoti.

Doso vā savisayaṃ, vicikicchācittañca paṭipattimantarāyakarattena duccaritahetubhūtampi pāṇātipātādīnaṃ dosalobhamūlacitteheva sanniṭṭhāpaniyato kammapathabhedaṃ na gacchati, pubbabhāge eva pana hetu hoti.
Doso vā savisayaṃ, vicikicchācittañca paṭipattimantarāyakarattena duccaritahetubhūtampi pāṇātipātādīnaṃ dosalobhamūlacitteheva sanniṭṭhāpaniyato kammapathabhedaṃ na gacchati, pubbabhāge eva pana hetu hoti.

Tenevassa apāyahetutā paṭhamamaggavajjhatāti daṭṭhabbaṃ.
Tenevassa apāyahetutā paṭhamamaggavajjhatāti daṭṭhabbaṃ.

Atītādibhedato pana dvādasannaṃ paccekamanantatā, seso ca vinicchayo kusalādhikāre vuttanayeneva veditabboti.
Atītādibhedato pana dvādasannaṃ paccekamanantatā, seso ca vinicchayo kusalādhikāre vuttanayeneva veditabboti.

Akusalā dhammā niṭṭhitā.
Akusalā dhammā niṭṭhitā.

Abyākatapadattho
Abyākatapadattho

Ahetukakusalavipākavaṇṇanā
Ahetukakusalavipākavaṇṇanā

Abyākatā pana dhammā jātito catubbidhā vipākakiriyarūpanibbānavasena.
Abyākatā pana dhammā jātito catubbidhā vipākakiriyarūpanibbānavasena.

Tattha vipākābyākatā dhammā jātito ca dvidhā honti kusalākusalavipākavasena.
Tattha vipākābyākatā dhammā jātito ca dvidhā honti kusalākusalavipākavasena.

Tattha kusalavipākā bhūmito catubbidhā kāmarūpārūpāvacaralokuttaravipākavasena.
Tattha kusalavipākā bhūmito catubbidhā kāmarūpārūpāvacaralokuttaravipākavasena.

Tattha kāmāvacaravipākā ahetukā sahetukāti duvidhā.
Tattha kāmāvacaravipākā ahetukā sahetukāti duvidhā.

Tattha alobhādisahajātahetuvirahitā ahetukā.
Tattha alobhādisahajātahetuvirahitā ahetukā.

Te sampayogavatthārammaṇādibhedato aṭṭhavidhā.
Te sampayogavatthārammaṇādibhedato aṭṭhavidhā.

Seyyathidaṃ -
Seyyathidaṃ -

upekkhāsahagataṃ cakkhuviññāṇaṃ, tathā sotaghānajivhāviññāṇaṃ, sukhasahagataṃ kāyaviññāṇaṃ, upekkhāsahagatā manodhātu, somanassasahagatā manoviññāṇadhātu, tathā upekkhāsahagatā cāti.
upekkhāsahagataṃ cakkhuviññāṇaṃ, tathā sotaghānajivhāviññāṇaṃ, sukhasahagataṃ kāyaviññāṇaṃ, upekkhāsahagatā manodhātu, somanassasahagatā manoviññāṇadhātu, tathā upekkhāsahagatā cāti.

Cakkhuviññāṇādīni hi cattāri cakkhupasādādīsu catūsu upādāyarūpesu upādāyarūpānaṃ ghaṭṭanānighaṃsassa picupiṇḍe picupiṇḍassevātidubbalatāya upekkhāvedanāsampayuttāneva honti.

Cakkhuviññāṇādīni hi cattāri cakkhupasādādīsu catūsu upādāyarūpesu upādāyarūpānaṃ ghaṭṭanānighaṃsassa picupiṇḍe picupiṇḍassevātidubbalatāya upekkhāvedanāsampayuttāneva honti.

Kāyaviññāṇaṃ pana kāyindriye phoṭṭhabbabhūtattayaghaṭṭanānighaṃsassa adhikaraṇimatthake ṭhapitapicupiṇḍe kūṭapahārasseva balavatāya pasādanissayesupi bhūtesu paṭighātasambhavato sukhasahagataṃ hoti, manodhātu attano gahaṇadubbalatāya atiiṭṭhepi upekkhāsahagatāva, manoviññāṇadhātu pana atiiṭṭhe somanassasahagatā, iṭṭhamajjhatte upekkhāsahagatāti ayaṃ sampayogato vinicchayo.
Kāyaviññāṇaṃ pana kāyindriye phoṭṭhabbabhūtattayaghaṭṭanānighaṃsassa adhikaraṇimatthake ṭhapitapicupiṇḍe kūṭapahārasseva balavatāya pasādanissayesupi bhūtesu paṭighātasambhavato sukhasahagataṃ hoti, manodhātu attano gahaṇadubbalatāya atiiṭṭhepi upekkhāsahagatāva, manoviññāṇadhātu pana atiiṭṭhe somanassasahagatā, iṭṭhamajjhatte upekkhāsahagatāti ayaṃ sampayogato vinicchayo.

Dhammuddesādito pana cakkhuviññāṇe tāva phassapañcakaṃ, ekaggatā, jīvitanti sarūpenāgatā satta, yevāpanakavasena manasikāro eko cāti aṭṭha dhammā honti.
Dhammuddesādito pana cakkhuviññāṇe tāva phassapañcakaṃ, ekaggatā, jīvitanti sarūpenāgatā satta, yevāpanakavasena manasikāro eko cāti aṭṭha dhammā honti.

Saṅgahato panettha khandhāyatanadhātuāhārindriyavasena pañcevasaṅgahā.
Saṅgahato panettha khandhāyatanadhātuāhārindriyavasena pañcevasaṅgahā.

Tattha cakkhuviññāṇadhātudhammadhātuvasena dhātusaṅgaho, mano upekkhājīvitindriyavasena indriyasaṅgaho ca veditabbo.
Tattha cakkhuviññāṇadhātudhammadhātuvasena dhātusaṅgaho, mano upekkhājīvitindriyavasena indriyasaṅgaho ca veditabbo.

Sesaṃ vuttanayameva.
Sesaṃ vuttanayameva.

Ettha ca vijjamānāpi vedanā jhānaṅgataṃ na gacchati, indriyaṃ pana hoti.
Ettha ca vijjamānāpi vedanā jhānaṅgataṃ na gacchati, indriyaṃ pana hoti.

Ekaggatā indriyamaggaṅgabalabhāvampi na gacchati atidubbalattā.
Ekaggatā indriyamaggaṅgabalabhāvampi na gacchati atidubbalattā.

Vitakkapacchimakaṃ hi jhānaṃ, hetupacchimako maggo, balañca.
Vitakkapacchimakaṃ hi jhānaṃ, hetupacchimako maggo, balañca.

Yathā cettha, evaṃ sotaghānajivhākāyaviññāṇesupi.
Yathā cettha, evaṃ sotaghānajivhākāyaviññāṇesupi.

Kevalaṃ pana saṅgahavāre sotaviññāṇadhātuādivasena dhātusaṅgaho, kāyaviññāṇe vedanāparivattanañca viseso.
Kevalaṃ pana saṅgahavāre sotaviññāṇadhātuādivasena dhātusaṅgaho, kāyaviññāṇe vedanāparivattanañca viseso.

Yathā cettha, evaṃ manodhātuyāpi.
Yathā cettha, evaṃ manodhātuyāpi.

Kevalaṃ pana vitakkavicārā dve yevāpanakā ca adhimokkhoti tayo dhammā adhikā.

Kevalaṃ pana vitakkavicārā dve yevāpanakā ca adhimokkhoti tayo dhammā adhikā.

Saṅgahavāre manodhātudhammadhātuvasena dhātusaṅgaho,
vitakkavicārupekkhekaggatāhi catūhi jhānaṅgasaṅgaho ca viseso.
Saṅgahavāre manodhātudhammadhātuvasena dhātusaṅgaho,
vitakkavicārupekkhekaggatāhi catūhi jhānaṅgasaṅgaho ca viseso.

Pāḷiyaṃ panettha kiñcāpi jhānaṅgasaṅgaho na uddhaṭo, tathāpi savitakkesu niyamena jhānaṅgatāsambhavato gahetabbova.
Pāḷiyaṃ panettha kiñcāpi jhānaṅgasaṅgaho na uddhaṭo, tathāpi savitakkesu niyamena jhānaṅgatāsambhavato gahetabbova.

Yathā cettha, evaṃ manoviññāṇadhātudvayepi.
Yathā cettha, evaṃ manoviññāṇadhātudvayepi.

Somanassasahagatatāya panettha pīti adhikā, saṅgahavāre ca pañcaṅgajjhānatā, vedanāparivattanaṃ, ubhayatthāpi manoviññāṇadhātudhammadhātuvasena dhātusaṅgaho ca viseso, sesaṃ tādisameva.
Somanassasahagatatāya panettha pīti adhikā, saṅgahavāre ca pañcaṅgajjhānatā, vedanāparivattanaṃ, ubhayatthāpi manoviññāṇadhātudhammadhātuvasena dhātusaṅgaho ca viseso, sesaṃ tādisameva.

Visayādippabhedato pana cakkhuviññāṇādīni pañca yathākkamaṃ cakkhādiekekameva vatthuṃ nissāya paccuppanne, iṭṭhe ca rūpādiekekārammaṇe eva kiriyamanodhātuanantaraṃ ālokākāsavāyujalapathavīsahakārīni pasādakādīni dassanasavanaghāyanasāyanaphusanakiccāni sādhayamānāni cakkhudvārādīsu ekekasmiṃ eva vipaccanti.
Visayādippabhedato pana cakkhuviññāṇādīni pañca yathākkamaṃ cakkhādiekekameva vatthuṃ nissāya paccuppanne, iṭṭhe ca rūpādiekekārammaṇe eva kiriyamanodhātuanantaraṃ ālokākāsavāyujalapathavīsahakārīni pasādakādīni dassanasavanaghāyanasāyanaphusanakiccāni sādhayamānāni cakkhudvārādīsu ekekasmiṃ eva vipaccanti.

Evametesaṃ vatthudvārārammaṇakiccāni visuṃ niyatāni.
Evametesaṃ vatthudvārārammaṇakiccāni visuṃ niyatāni.

Ṭhānaṃ pana tesaṃ pañcannampi ekameva, tena nesaṃ na bhedo.
Ṭhānaṃ pana tesaṃ pañcannampi ekameva, tena nesaṃ na bhedo.

Manodhātu pana hadayavatthuṃ nissāyeva paccuppannesu rūpādīsu pañcasupi ārammaṇesu pañcaviññāṇānantaraṃ sampaṭicchanakiccaṃ sādhayamānā pañcasupi dvāresu pavattati, somanassasahagatā manoviññāṇadhātu pana hadayavatthuṃ nissāyeva atiiṭṭhe paccuppanne pañcārammaṇe vipākamanodhātuanantaraṃ santīraṇakiccaṃ, chasupi dvāresu chasu balavakāmāvacarārammaṇesu atītādīsu javanānantaraṃ tadārammaṇakiccañca sādhayamānā vipaccati.
Manodhātu pana hadayavatthuṃ nissāyeva paccuppannesu rūpādīsu pañcasupi ārammaṇesu pañcaviññāṇānantaraṃ sampaṭicchanakiccaṃ sādhayamānā pañcasupi dvāresu pavattati, somanassasahagatā manoviññāṇadhātu pana hadayavatthuṃ nissāyeva atiiṭṭhe paccuppanne pañcārammaṇe vipākamanodhātuanantaraṃ santīraṇakiccaṃ, chasupi dvāresu chasu balavakāmāvacarārammaṇesu atītādīsu javanānantaraṃ tadārammaṇakiccañca sādhayamānā vipaccati.

Evametissā dvārārammaṇakiccaṭṭhānāni anibaddhāni, tato tehi bhedo hoti, vatthu pana tattheva nibaddhaṃ, tato na bhedo, evamupekkhāsahagatāyapi.
Evametissā dvārārammaṇakiccaṭṭhānāni anibaddhāni, tato tehi bhedo hoti, vatthu pana tattheva nibaddhaṃ, tato na bhedo, evamupekkhāsahagatāyapi.

Kevalaṃ panesā dvāravinimuttāpi hutvā sugatiyaṃ jaccandhabadhirajaccummattakādīnaṃ paṭisandhikāle purimacuticittānantaraṃ kammabalenopaṭṭhitaṃ kammakammanimittagatinimittesu aññataraṃ atītādibhedaṃ chabbidhampi kāmāvacarārammaṇamārabbha paṭisandhikiccaṃ, tadanantarato paṭṭhāya yāvatāyukaṃ bhavaṅgakiccaṃ, ante cutikiccañca, vuttanayena santīraṇatadārammaṇakiccāni ca sādhayamānā imesu pañcasu ṭhānesu vipaccatīti ayaṃ viseso, sesaṃ tādisameva.
Kevalaṃ panesā dvāravinimuttāpi hutvā sugatiyaṃ jaccandhabadhirajaccummattakādīnaṃ paṭisandhikāle purimacuticittānantaraṃ kammabalenopaṭṭhitaṃ kammakammanimittagatinimittesu aññataraṃ atītādibhedaṃ chabbidhampi kāmāvacarārammaṇamārabbha paṭisandhikiccaṃ, tadanantarato paṭṭhāya yāvatāyukaṃ bhavaṅgakiccaṃ, ante cutikiccañca, vuttanayena santīraṇatadārammaṇakiccāni ca sādhayamānā imesu pañcasu ṭhānesu vipaccatīti ayaṃ viseso, sesaṃ tādisameva.

Ettha ca vadhabandhādivasappavatte aniṭṭhārammaṇe khantipaṭisaṅkhānādivasena kusaluppattito tannibbattānaṃ paṭisandhiādiviññāṇānaṃ kammanimittañce ārammaṇaṃ hoti, aniṭṭheneva tena bhavitabbaṃ.
Ettha ca vadhabandhādivasappavatte aniṭṭhārammaṇe khantipaṭisaṅkhānādivasena kusaluppattito tannibbattānaṃ paṭisandhiādiviññāṇānaṃ kammanimittañce ārammaṇaṃ hoti, aniṭṭheneva tena bhavitabbaṃ.

Evaṃ iṭṭhavisaye uppannānaṃ kusalavipākānaṃ aniṭṭhārammaṇesu anuppattito kammagatinimittameva tesaṃ ārammaṇaṃ hotīti viññāyati.
Evaṃ iṭṭhavisaye uppannānaṃ kusalavipākānaṃ aniṭṭhārammaṇesu anuppattito kammagatinimittameva tesaṃ ārammaṇaṃ hotīti viññāyati.

Vicāretvā yathā avirodho hoti, tathā gahetabbaṃ.
Vicāretvā yathā avirodho hoti, tathā gahetabbaṃ.

Evaṃ iṭṭhavisaye uppannakusalato nibbattānampi paṭisandhiādiviññāṇānaṃ kammanimittārammaṇatāya avirodho ñātabbo.
Evaṃ iṭṭhavisaye uppannakusalato nibbattānampi paṭisandhiādiviññāṇānaṃ kammanimittārammaṇatāya avirodho ñātabbo.

Atītādibhedato pana aṭṭhannampi paccekamanantaratā heṭṭhā vuttanayena gahetabbā.
Atītādibhedato pana aṭṭhannampi paccekamanantaratā heṭṭhā vuttanayena gahetabbā.

Ahetukakusalavipākā niṭṭhitā.
Ahetukakusalavipākā niṭṭhitā.

Sahetukakusalavipākavaṇṇanā
Sahetukakusalavipākavaṇṇanā

Alobhādivipākahetusampayuttā pana sahetukā, te sampayogato kāmāvacarakusalā viya aṭṭhavidhā.
Alobhādivipākahetusampayuttā pana sahetukā, te sampayogato kāmāvacarakusalā viya aṭṭhavidhā.

Somanassañāṇādisampayogo panettha āgamanādito veditabbo.
Somanassañāṇādisampayogo panettha āgamanādito veditabbo.

Tihetukaṃ hi kāmāvacarakusalaṃ tihetukadvihetukapaṭisandhiyo datvā pavatte chasu dvāresu soḷasa vipākāni deti, duhetukaṃ pana kusalaṃ duhetukāhetukapaṭisandhiyo datvā pavatte chasu dvāresu tihetukarahitāni dvādasa vipākāni deti.
Tihetukaṃ hi kāmāvacarakusalaṃ tihetukadvihetukapaṭisandhiyo datvā pavatte chasu dvāresu soḷasa vipākāni deti, duhetukaṃ pana kusalaṃ duhetukāhetukapaṭisandhiyo datvā pavatte chasu dvāresu tihetukarahitāni dvādasa vipākāni deti.

Asaṅkhārikasasaṅkhārikabhāvo panettha paccayavisesatopi hoti.
Asaṅkhārikasasaṅkhārikabhāvo panettha paccayavisesatopi hoti.

Balavapaccayenāpi hi uppannaṃ asaṅkhārikaṃ hoti, dubbalenāpi itaraṃ.
Balavapaccayenāpi hi uppannaṃ asaṅkhārikaṃ hoti, dubbalenāpi itaraṃ.

Keci pana asaṅkhārikena sasaṅkhāravipākānaṃ, sasaṅkhārikena ca asaṅkhārikānaṃ uppattiṃ na icchanti.
Keci pana asaṅkhārikena sasaṅkhāravipākānaṃ, sasaṅkhārikena ca asaṅkhārikānaṃ uppattiṃ na icchanti.

Yasmā panetāni paṭisandhidāyakato aññenāpi kammena pavatte akusalavipākāni pavattanti, paṭṭhāne ca ‘‘sahetukaṃ bhavaṅgaṃ ahetukassa bhavaṅgassa anantarapaccayena paccayo’’ti vuttaṃ, tasmā ahetukapaṭisandhikassa puggalassa sugatiyaṃ pavatte sahetukānipi vipākāni pavattanti.
Yasmā panetāni paṭisandhidāyakato aññenāpi kammena pavatte akusalavipākāni pavattanti, paṭṭhāne ca ‘‘sahetukaṃ bhavaṅgaṃ ahetukassa bhavaṅgassa anantarapaccayena paccayo’’ti vuttaṃ, tasmā ahetukapaṭisandhikassa puggalassa sugatiyaṃ pavatte sahetukānipi vipākāni pavattanti.

Duggatiyaṃ, pana rūpāvacarabhūmiyañca ahetukāneva pavattanti.
Duggatiyaṃ, pana rūpāvacarabhūmiyañca ahetukāneva pavattanti.

Tesupi atiiṭṭhe ārammaṇe somanassasahagatāni, iṭṭhamajjhatte upekkhāsahagatānīti evaṃ āgamanādito sampayogabhedo veditabbo.
Tesupi atiiṭṭhe ārammaṇe somanassasahagatāni, iṭṭhamajjhatte upekkhāsahagatānīti evaṃ āgamanādito sampayogabhedo veditabbo.

Dhammuddesādito pana yāva suññatavārapariyosānā kāmāvacarakusalasadisova sabbo vinicchayo, kevalañcettha yevāpanakesu karuṇāmuditā na santi sattārammaṇattā.
Dhammuddesādito pana yāva suññatavārapariyosānā kāmāvacarakusalasadisova sabbo vinicchayo, kevalañcettha yevāpanakesu karuṇāmuditā na santi sattārammaṇattā.

Ekantaparittārammaṇā hi kāmāvacaravipākā.

Ekantaparittārammaṇā hi kāmāvacaravipākā.

Viratiyopettha lokiyesu ekantakusalasabhāvattā na santi.
Viratiyopettha lokiyesu ekantakusalasabhāvattā na santi.

‘‘Pañcasikkhāpadā kusalā evā’’ti hi vuttaṃ.
‘‘Pañcasikkhāpadā kusalā evā’’ti hi vuttaṃ.

Phassādayo cettha vipākattā ādāse mukhanimittaṃ viya nirussāhasantā, kusalā pana mukhaṃ viya saussāhā.
Phassādayo cettha vipākattā ādāse mukhanimittaṃ viya nirussāhasantā, kusalā pana mukhaṃ viya saussāhā.

Saṅgahavāre ca pañcaṅgiko maggo hoti, ayaṃ viseso.
Saṅgahavāre ca pañcaṅgiko maggo hoti, ayaṃ viseso.

Sesaṃ tādisameva.
Sesaṃ tādisameva.

Visayādippabhedato pana yvāyaṃ kusalesu kammadvārapuññakiriyādhipatīhi bhedo vutto, so idha natthi aviññattijanakato, avipākadhammato, tathā appavattito ca.
Visayādippabhedato pana yvāyaṃ kusalesu kammadvārapuññakiriyādhipatīhi bhedo vutto, so idha natthi aviññattijanakato, avipākadhammato, tathā appavattito ca.

Hīnattikabhedo pana atthi hīnamajjhimappaṇītānaṃ kusalānaṃ vipākattā, tathā dvārārammaṇādibhedo.
Hīnattikabhedo pana atthi hīnamajjhimappaṇītānaṃ kusalānaṃ vipākattā, tathā dvārārammaṇādibhedo.

Ete hi hadayavatthuṃ nissāya dvāravinimuttā hutvā devamanussesu dvihetukatihetukānaṃ heṭṭhā vuttanayena paṭisandhibhavaṅgacutikiccāni, chadvāre chasu ārammaṇesu tadārammaṇakiccañca sādhayamānā evaṃ catūsu ṭhānesu vipaccanti.
Ete hi hadayavatthuṃ nissāya dvāravinimuttā hutvā devamanussesu dvihetukatihetukānaṃ heṭṭhā vuttanayena paṭisandhibhavaṅgacutikiccāni, chadvāre chasu ārammaṇesu tadārammaṇakiccañca sādhayamānā evaṃ catūsu ṭhānesu vipaccanti.

Evametesaṃ dvārārammaṇakiccaṭṭhānāni anibaddhāni, tato tehi bhedo hoti.
Evametesaṃ dvārārammaṇakiccaṭṭhānāni anibaddhāni, tato tehi bhedo hoti.

Vatthu pana tattheva nibaddhaṃ, tato na bhedo.
Vatthu pana tattheva nibaddhaṃ, tato na bhedo.

Atītādibhedato panetthāpi anantatā vuttanayā evāti.
Atītādibhedato panetthāpi anantatā vuttanayā evāti.

Kāmāvacarasahetukakusalavipākā niṭṭhitā.
Kāmāvacarasahetukakusalavipākā niṭṭhitā.

Rūpāvacaravipākavaṇṇanā
Rūpāvacaravipākavaṇṇanā

Rūpāvacaravipākāpi sampayogabhedato attano kusalā viya pañcavidhā honti.
Rūpāvacaravipākāpi sampayogabhedato attano kusalā viya pañcavidhā honti.

Sabbo cettha vinicchayabhedo kusale vuttanayo eva.
Sabbo cettha vinicchayabhedo kusale vuttanayo eva.

Vipākabhāvato panettha yathā hatthiādīnaṃ chāyā taṃsadisā, evaṃ kusalāgamanato ca jhānaṅgādisampayuttadhammasamāyogo, paṭipadādibhedo ca hoti.
Vipākabhāvato panettha yathā hatthiādīnaṃ chāyā taṃsadisā, evaṃ kusalāgamanato ca jhānaṅgādisampayuttadhammasamāyogo, paṭipadādibhedo ca hoti.

Apicettha tividhāya paṭhamajjhānabhūmiyā paṭhamajjhānavipākā, tathā dutiyajjhānabhūmiyā dutiyajjhānavipākā tatiyajjhānavipākā ca, tatiyajjhānabhūmiyā catutthajjhānavipākā, vehapphalapañcasuddhāvāsavasena chabbidhāya catutthajjhānabhūmiyā pañcamajjhānavipākā ca vuttanayena paṭisandhibhavaṅgacutikiccāni sādhayamānā hadayavatthuṃ nissāya dvāravinimuttāva kammanimittasaṅkhātapaññattārammaṇā hutvā vipaccantīti ayaṃ viseso, sesaṃ tādisameva.
Apicettha tividhāya paṭhamajjhānabhūmiyā paṭhamajjhānavipākā, tathā dutiyajjhānabhūmiyā dutiyajjhānavipākā tatiyajjhānavipākā ca, tatiyajjhānabhūmiyā catutthajjhānavipākā, vehapphalapañcasuddhāvāsavasena chabbidhāya catutthajjhānabhūmiyā pañcamajjhānavipākā ca vuttanayena paṭisandhibhavaṅgacutikiccāni sādhayamānā hadayavatthuṃ nissāya dvāravinimuttāva kammanimittasaṅkhātapaññattārammaṇā hutvā vipaccantīti ayaṃ viseso, sesaṃ tādisameva.

Rūpāvacaravipākā niṭṭhitā.
Rūpāvacaravipākā niṭṭhitā.

Arūpāvacaravipākavaṇṇanā
Arūpāvacaravipākavaṇṇanā

Evaṃ arūpāvacaravipākāpi ārammaṇabhedato attano kusalā viya catubbidhā honti.
Evaṃ arūpāvacaravipākāpi ārammaṇabhedato attano kusalā viya catubbidhā honti.

Vinicchayo ca sabbo kusale vuttanayova.
Vinicchayo ca sabbo kusale vuttanayova.

Kusalato cettha viseso rūpāvacaravipāke vuttanayena veditabbo.
Kusalato cettha viseso rūpāvacaravipāke vuttanayena veditabbo.

Kevalaṃ panettha kammanimittabhūtapaññattārammaṇo ākāsānañcāyatanavipāko paṭhamāruppabhūmiyaṃ, tathā mahaggatārammaṇo viññāṇañcāyatanavipāko dutiyāruppabhūmiyaṃ, kammanimittabhūtapaññattārammaṇo ākiñcaññāyatanavipāko tatiyāruppabhūkhiyaṃ, mahaggatārammaṇo nevasaññānāsaññāyatanavipāko catutthāruppabhūmiyañca avatthukā vuttanayena paṭisandhibhavaṅgacutikiccāni sādhayamānāva pavattantīti ayameva viseso.
Kevalaṃ panettha kammanimittabhūtapaññattārammaṇo ākāsānañcāyatanavipāko paṭhamāruppabhūmiyaṃ, tathā mahaggatārammaṇo viññāṇañcāyatanavipāko dutiyāruppabhūmiyaṃ, kammanimittabhūtapaññattārammaṇo ākiñcaññāyatanavipāko tatiyāruppabhūkhiyaṃ, mahaggatārammaṇo nevasaññānāsaññāyatanavipāko catutthāruppabhūmiyañca avatthukā vuttanayena paṭisandhibhavaṅgacutikiccāni sādhayamānāva pavattantīti ayameva viseso.

Arūpāvacaravipākā niṭṭhitā.

Lokuttaravipākavaṇṇanā

Lokuttaravipākavaṇṇanā

Tathā lokuttaravipākāpi attano kusalā viya taṃtaṃmaggaphalattā catubbidhā, jhānaṅgayogabhedato paccekaṃ pañca pañca katvā vīsatividhāva honti.
Tathā lokuttaravipākāpi attano kusalā viya taṃtaṃmaggaphalattā catubbidhā, jhānaṅgayogabhedato paccekaṃ pañca pañca katvā vīsatividhāva honti.

Vinicchayo cettha kusale vuttanayova.
Vinicchayo cettha kusale vuttanayova.

Kevalaṃ saṅgahavāre sotāpattimaggaphalaṃ sakadāgāmimaggaphalaṃ anāgāmimaggaphalanti imesaṃ tiṇṇaṃ aññindriyaṃ, arahattaphalassa ca aññātāvindriyaṃ paññindriyaṭṭhāne gahetvā aṭṭhindriyatā, bojjhaṅgamaggaṅgādibodhipakkhiyadhammā, paṭipadādibhedo ca maggāgamanavaseneva hotīti veditabbo.
Kevalaṃ saṅgahavāre sotāpattimaggaphalaṃ sakadāgāmimaggaphalaṃ anāgāmimaggaphalanti imesaṃ tiṇṇaṃ aññindriyaṃ, arahattaphalassa ca aññātāvindriyaṃ paññindriyaṭṭhāne gahetvā aṭṭhindriyatā, bojjhaṅgamaggaṅgādibodhipakkhiyadhammā, paṭipadādibhedo ca maggāgamanavaseneva hotīti veditabbo.

Adhipatibhedopettha labbhati.
Adhipatibhedopettha labbhati.

Lokuttarakusalā hi attano phalānaṃ anantaruppattito, javanavuttito ca adhipatiṃ vidhātuṃ sakkonti, lokiyā pana viparītato na sakkonti.
Lokuttarakusalā hi attano phalānaṃ anantaruppattito, javanavuttito ca adhipatiṃ vidhātuṃ sakkonti, lokiyā pana viparītato na sakkonti.

Tenāhu porāṇā ‘‘vipāke adhipatī natthi ṭhapetvā lokuttara’’nti.
Tenāhu porāṇā ‘‘vipāke adhipatī natthi ṭhapetvā lokuttara’’nti.

Vimokkhabhedato panete maggāgamanato tividhā honti suññataanimittaappaṇihitavimokkhavasena.
Vimokkhabhedato panete maggāgamanato tividhā honti suññataanimittaappaṇihitavimokkhavasena.

Maggā hi vipassanāgamanato ‘‘suññato appaṇihito’’ti dve nāmāni labhitvā saguṇārammaṇato pariyāyena animittātipi vuccanti, tasmā sayaṃ āgamanīyaṭṭhāne ṭhatvā attano attano anantaraphalānaṃ nippariyāyato tīṇipi nāmāni denti.
Maggā hi vipassanāgamanato ‘‘suññato appaṇihito’’ti dve nāmāni labhitvā saguṇārammaṇato pariyāyena animittātipi vuccanti, tasmā sayaṃ āgamanīyaṭṭhāne ṭhatvā attano attano anantaraphalānaṃ nippariyāyato tīṇipi nāmāni denti.

Aparabhāge pana phalasamāpattibhūtānaṃ na denti.
Aparabhāge pana phalasamāpattibhūtānaṃ na denti.

Tattha vipassanāgamanatova magge vuttanayena duvidho nāmalābho veditabbo.
Tattha vipassanāgamanatova magge vuttanayena duvidho nāmalābho veditabbo.

Te ca na maggā viya ekacittakkhaṇikā, maggavīthiyaṃ pana dvattikkhattuṃ,

phalasamāpattivīthiyaṃ sakalampi divasaṃ appanājavanavaseneva nirantaraṃ mahaggatajavanāni viya pavattantīti ayaṃ viseso.
Te ca na maggā viya ekacittakkhaṇikā, maggavīthiyaṃ pana dvattikkhattuṃ, phalasamāpattivīthiyaṃ sakalampi divasaṃ appanājavanavaseneva nirantaraṃ mahaggatajavanāni viya pavattantīti ayaṃ viseso.

Lokuttaravipākā niṭṭhitā.
Lokuttaravipākā niṭṭhitā.

Akusalavipākā pana kāmāvacarāva, lobhādisampayuttahetu abhāvato ahetukā eva ca honti.
Akusalavipākā pana kāmāvacarāva, lobhādisampayuttahetu abhāvato ahetukā eva ca honti.

Te sampayogato upekkhāsahagataṃ cakkhuviññāṇaṃ, tathā sotaghānajivhāviññāṇāni, tathā dukkhasahagataṃ kāyaviññāṇaṃ, upekkhāsahagatā manodhātu, tathā manoviññāṇadhātūti sattavidhā.
Te sampayogato upekkhāsahagataṃ cakkhuviññāṇaṃ, tathā sotaghānajivhāviññāṇāni, tathā dukkhasahagataṃ kāyaviññāṇaṃ, upekkhāsahagatā manodhātu, tathā manoviññāṇadhātūti sattavidhā.

Vinicchayo panesa sabbattha tādisāhetukakusalavipākesu vuttanayo eva.
Vinicchayo panesa sabbattha tādisāhetukakusalavipākesu vuttanayo eva.

Kevalaṃ panāniṭṭhārammaṇatā, kāyaviññāṇassa dukkhasahagatatā, upekkhāsahagatamanoviññāṇadhātuyā uddhaccavajjitākusalapaccayā catūsu apāyesu paṭisandhibhavaṅgacutikiccāni, sugatiyañca santīraṇatadārammaṇakiccāni ca sādhanavasena pavatti ca viseso, sesaṃ tādisameva.
Kevalaṃ panāniṭṭhārammaṇatā, kāyaviññāṇassa dukkhasahagatatā, upekkhāsahagatamanoviññāṇadhātuyā uddhaccavajjitākusalapaccayā catūsu apāyesu paṭisandhibhavaṅgacutikiccāni, sugatiyañca santīraṇatadārammaṇakiccāni ca sādhanavasena pavatti ca viseso, sesaṃ tādisameva.

Akusalavipākā niṭṭhitā.
Akusalavipākā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca vipākābyākatā.
Niṭṭhitā ca vipākābyākatā.

Ahetukakiriyāvaṇṇanā
Ahetukakiriyāvaṇṇanā

Kiriyābyākatā pana kāmarūpārūpāvacaravasena tividhā.
Kiriyābyākatā pana kāmarūpārūpāvacaravasena tividhā.

Tattha kāmāvacarakiriyā ahetukā sahetukāti duvidhā.
Tattha kāmāvacarakiriyā ahetukā sahetukāti duvidhā.

Tattha sahajātahetuvirahitā ahetukā.
Tattha sahajātahetuvirahitā ahetukā.

Tā sampayogādito tividhā upekkhāsahagatā manodhātu, somanassasahagatā manoviññāṇadhātu, tathā upekkhāsahagatāti.
Tā sampayogādito tividhā upekkhāsahagatā manodhātu, somanassasahagatā

manoviññāṇadhātu, tathā upekkhāsahagatāti.

Kiriyāti karaṇamattaṃ, kiccamattanti attho.
Kiriyāti karaṇamattaṃ, kiccamattanti attho.

Sabbesuyeva hi kiriyacittesu yaṃ āvajjanakiccadvayaṃ, taṃ ajavanavuttito moghapupphaṃ viya.
Sabbesuyeva hi kiriyacittesu yaṃ āvajjanakiccadvayaṃ, taṃ ajavanavuttito moghapupphaṃ viya.

Yaṃ javanavuttikaṃ, taṃ nirānusayasantānappavattito chinnamūlarukkhapupphaṃ viya aphalaṃ hoti.
Yaṃ javanavuttikaṃ, taṃ nirānusayasantānappavattito chinnamūlarukkhapupphaṃ viya aphalaṃ hoti.

Taṃtaṃāvajjanajavanakiccasādhanavasena pavattattā pana kiccamattataṃ upādāya ‘‘kiriyā’’ti vuttaṃ.
Taṃtaṃāvajjanajavanakiccasādhanavasena pavattattā pana kiccamattataṃ upādāya ‘‘kiriyā’’ti vuttaṃ.

Tattha manodhātuyā vipākamanodhātuyaṃ vuttanayena sabbo vinicchayo veditabbo.
Tattha manodhātuyā vipākamanodhātuyaṃ vuttanayena sabbo vinicchayo veditabbo.

Kevalaṃ pana pañcadvāre iṭṭhesu vā aniṭṭhesu vā pañcārammaṇesu pañcapasāde ghaṭṭitesu uppannabhavaṅgupacchedānantaraṃ tameva pañcārammaṇamārabbha hadayavatthuṃ nissāyevāvajjanakiccaṃ sādhayamānā pañcasupi dvāresu pavattatīti ayaṃ viseso.
Kevalaṃ pana pañcadvāre iṭṭhesu vā aniṭṭhesu vā pañcārammaṇesu pañcapasāde ghaṭṭitesu uppannabhavaṅgupacchedānantaraṃ tameva pañcārammaṇamārabbha hadayavatthuṃ nissāyevāvajjanakiccaṃ sādhayamānā pañcasupi dvāresu pavattatīti ayaṃ viseso.

Manoviññāṇadhātudvayampi yathākkamaṃ kusalavipākāhetukamanoviññāṇadhātudvayasadisaṃ, vīriyaṃ panettha adhikaṃ, vīriyūpatthambhova samādhi balavā hoti.
Manoviññāṇadhātudvayampi yathākkamaṃ kusalavipākāhetukamanoviññāṇadhātudvayasadisaṃ, vīriyaṃ panettha adhikaṃ, vīriyūpatthambhova samādhi balavā hoti.

Tato evettha saṅgahavāre vīriyasamādhimanosomanassajīvitindriyānaṃ pañcannaṃ vasena indriyasaṅgaho hoti, idhāpi balasaṅgaho nattheva.
Tato evettha saṅgahavāre vīriyasamādhimanosomanassajīvitindriyānaṃ pañcannaṃ vasena indriyasaṅgaho hoti, idhāpi balasaṅgaho nattheva.

Yaṃ panettha padabhājanīye samādhivīriyānaṃ niddese ‘‘samādhibalaṃ vīriyabala’’nti balavevacanaṃ vuttaṃ, taṃ itarāhetukacittasampayuttehi imesaṃ balavataratādassanatthaṃ pariyāyato vuttaṃ.
Yaṃ panettha padabhājanīye samādhivīriyānaṃ niddese ‘‘samādhibalaṃ vīriyabala’’nti balavevacanaṃ vuttaṃ, taṃ itarāhetukacittasampayuttehi imesaṃ balavataratādassanatthaṃ pariyāyato vuttaṃ.

Tato eva hi saṅgahavāre ‘‘dve balāni hontī’’ti na vuttaṃ, tasmā ahetukesu nippariyāyato balaṃ natthi evāti gahetabbaṃ.

Tato eva hi saṅgahavāre ‘‘dve balāni hontī’’ti na vuttaṃ, tasmā ahetukesu nippariyāyato balaṃ natthi evāti gahetabbaṃ.

Visayādippabhedato panettha somanassasahagatā tāva hadayavatthuññeva nissāya pañcadvāre voṭṭhabbanakiccāya ca, manodvāre anuḷāresu chasu kāmāvacarārammaṇesu āvajjanakiccāya ca manoviññāṇadhātuyā anantaraṃ javanakiccaṃ sādhayamānā khīṇāsavānaññeva hasitaṃ uppādentī pavattati.
Visayādippabhedato panettha somanassasahagatā tāva hadayavatthuññeva nissāya pañcadvāre voṭṭhabbanakiccāya ca, manodvāre anuḷāresu chasu kāmāvacarārammaṇesu āvajjanakiccāya ca manoviññāṇadhātuyā anantaraṃ javanakiccaṃ sādhayamānā khīṇāsavānaññeva hasitaṃ uppādentī pavattati.

Hasitaṃ hi somanassasahagatakāmāvacareheva javanehi, tesu asekhānaṃ pañcahi kiriyājavanehi, sekhānaṃ pana kusalehi ceva diṭṭhivippayuttalobhamūlehi cāti chahi, puthujjanānaṃ diṭṭhisampayuttehi cāti aṭṭhahīti terasahi cittehi uppajjati.
Hasitaṃ hi somanassasahagatakāmāvacareheva javanehi, tesu asekhānaṃ pañcahi kiriyājavanehi, sekhānaṃ pana kusalehi ceva diṭṭhivippayuttalobhamūlehi cāti chahi, puthujjanānaṃ diṭṭhisampayuttehi cāti aṭṭhahīti terasahi cittehi uppajjati.

Upekkhāsahagatā pana pañcadvāre hadayavatthuññeva nissāya santīraṇakiccāya vipākamanoviññāṇadhātuyā anantaraṃ voṭṭhabbanakiccaṃ, manodvāre sabbesu chasupi ārammaṇesu savatthukā, avatthukā vā bhavaṅgacalanānantaraṃ āvajjanakiccaṃ sādhayamānā pavattati.
Upekkhāsahagatā pana pañcadvāre hadayavatthuññeva nissāya santīraṇakiccāya vipākamanoviññāṇadhātuyā anantaraṃ voṭṭhabbanakiccaṃ, manodvāre sabbesu chasupi ārammaṇesu savatthukā, avatthukā vā bhavaṅgacalanānantaraṃ āvajjanakiccaṃ sādhayamānā pavattati.

Ayaṃ hi tīsu bhavesu kassaci sacittakapuggalassa na kismiñci visaye na uppajjati, sabbaññutaññāṇasadisaṃ mahāgamanaṃ nāmetaṃ cittanti ayaṃ viseso, sesaṃ tādisameva.
Ayaṃ hi tīsu bhavesu kassaci sacittakapuggalassa na kismiñci visaye na uppajjati, sabbaññutaññāṇasadisaṃ mahāgamanaṃ nāmetaṃ cittanti ayaṃ viseso, sesaṃ tādisameva.

Ahetukakiriyā niṭṭhitā.
Ahetukakiriyā niṭṭhitā.

Sahetukakāmāvacarakiriyāvaṇṇanā
Sahetukakāmāvacarakiriyāvaṇṇanā

Alobhādikiriyāhetusampayuttā pana sahetukā, te sampayogato kusalā viya aṭṭhavidhā.
Alobhādikiriyāhetusampayuttā pana sahetukā, te sampayogato kusalā viya aṭṭhavidhā.

Sabbopettha vinicchayo kusalesu vuttanayo eva.
Sabbopettha vinicchayo kusalesu vuttanayo eva.

Kevalaṃ panettha viratiyo na santi, kusalā ca sekhaputhujjanānaṃ vuttanayena chasu dvāresu vatthuṃ nissāya vā anissāya vā javanakiccaṃ sādhayamānā pavattanti, ime pana asekhānanti ayaṃ viseso.

Kevalaṃ panettha viratiyo na santi, kusalā ca sekhaputhujjanānaṃ vuttanayena chasu dvāresu vatthuṃ nissāya vā anissāya vā javanakiccaṃ sādhayamānā pavattanti, ime pana asekhānanti ayaṃ viseso.

Kāmāvacarakiriyā.
Kāmāvacarakiriyā.

Rūpāvacarakiriyāvaṇṇanā
Rūpāvacarakiriyāvaṇṇanā

Rūpāvacarakiriyā ca kusalā viya pañcavidhā.
Rūpāvacarakiriyā ca kusalā viya pañcavidhā.

Vinicchayo ca tattha vuttanayo eva.
Vinicchayo ca tattha vuttanayo eva.

Kevalaṃ hi kusalā sekhaputhujjanānaṃ paññattārammaṇā, abhiññāvasena pavattaṃ pañcamajjhānaṃ sabbārammaṇañca hutvā manodvāre hadayavatthuññeva nissāya javanakiccaṃ sādhayamānā pavattanti, ime pana asekhānanti ayameva viseso.
Kevalaṃ hi kusalā sekhaputhujjanānaṃ paññattārammaṇā, abhiññāvasena pavattaṃ pañcamajjhānaṃ sabbārammaṇañca hutvā manodvāre hadayavatthuññeva nissāya javanakiccaṃ sādhayamānā pavattanti, ime pana asekhānanti ayameva viseso.

Rūpāvacarakiriyā.
Rūpāvacarakiriyā.

Arūpāvacarakiriyāvaṇṇanā
Arūpāvacarakiriyāvaṇṇanā

Arūpāvacarakiriyā ca kusalā viya catubbidhā.
Arūpāvacarakiriyā ca kusalā viya catubbidhā.

Vinicchayo ca tattha vuttanayo eva.
Vinicchayo ca tattha vuttanayo eva.

Kevalaṃ hi kusalā sekhaputhujjanānaṃ savatthukā, avatthukā vā heṭṭhā vuttanayena yathāyogaṃ paññattimahaggatārammaṇā manodvāre javanakiccaṃ sāyemānā pavattanti, ime pana asekhānanti ayaṃ viseso.
Kevalaṃ hi kusalā sekhaputhujjanānaṃ savatthukā, avatthukā vā heṭṭhā vuttanayena yathāyogaṃ paññattimahaggatārammaṇā manodvāre javanakiccaṃ sāyemānā pavattanti, ime pana asekhānanti ayaṃ viseso.

Arūpāvacarakiriyā.
Arūpāvacarakiriyā.

Kiriyābyākatā niṭṭhitā.
Kiriyābyākatā niṭṭhitā.

Pakiṇṇakakathāvaṇṇanā
Pakiṇṇakakathāvaṇṇanā

Ettha ṭhatvā sabbe cittacetasikadhamme jātisaṅgahādito samodhānetvā pakiṇṇakakathā vattabbā.
Ettha ṭhatvā sabbe cittacetasikadhamme jātisaṅgahādito samodhānetvā pakiṇṇakakathā vattabbā.

Yathāvuttāni hi cittāni kusalāni ekavīsati, akusalāni dvādasa, vipākāni chattiṃsa, kiriyāni vīsati cāti sabbānipi ekūnanavutividhāni, lokuttarānaṃ jhānaṅgayogabhedato cattālīsavidhattā ekavīsasataṃ vā honti.
Yathāvuttāni hi cittāni kusalāni ekavīsati, akusalāni dvādasa, vipākāni chattiṃsa, kiriyāni vīsati cāti sabbānipi ekūnanavutividhāni, lokuttarānaṃ jhānaṅgayogabhedato cattālīsavidhattā ekavīsasataṃ vā honti.

Tesu kāmāvacarāni catupaññāsa, rūpāvacarāni pannarasa, arūpāvacarāni dvādasa, lokuttarāni aṭṭha, cattālīsaṃ vā.
Tesu kāmāvacarāni catupaññāsa, rūpāvacarāni pannarasa, arūpāvacarāni dvādasa, lokuttarāni aṭṭha, cattālīsaṃ vā.

Kāmāvacaresu ca kusalāni aṭṭha, vipākāni tevīsati, kiriyāni ekādasa, ahetukāni aṭṭhārasa.
Kāmāvacaresu ca kusalāni aṭṭha, vipākāni tevīsati, kiriyāni ekādasa, ahetukāni aṭṭhārasa.

Sesāni pana catubhūmakānipi sahetukāni.
Sesāni pana catubhūmakānipi sahetukāni.

Tesu ca jātito cittagaṇanā pubbe vuttāva.
Tesu ca jātito cittagaṇanā pubbe vuttāva.

Cetasikā pana saddhā sati hirīottappaṃ alobho adoso kāyapassaddhādayo dvādasa, tatramajjhattatā amoho appamaññādvayaṃ, viratittayañca moho ahirikaṃ anottappaṃ uddhaccañca lobho diṭṭhi doso vicikicchā ca māno issā macchariyaṃ kukkuccaṃ thinaṃ middhañca phasso vedanā saññā cetanā ekaggatā jīvitindriyañca manasikāro ca vitakko vicāro pīti vīriyaṃ chando adhimokkho cāti dvepaññāsa honti.
Cetasikā pana saddhā sati hirīottappaṃ alobho adoso kāyapassaddhādayo dvādasa, tatramajjhattatā amoho appamaññādvayaṃ, viratittayañca moho ahirikaṃ anottappaṃ uddhaccañca lobho diṭṭhi doso vicikicchā ca māno issā macchariyaṃ kukkuccaṃ thinaṃ middhañca phasso vedanā saññā cetanā ekaggatā jīvitindriyañca manasikāro ca vitakko vicāro pīti vīriyaṃ chando adhimokkho cāti dvepaññāsa honti.

Tattha tatramajjhattatā, appamaññādvayaṃ, mānādīni cha, manasikāro chando adhimokkho cāti dvādasa dhammā yathāṭhāne yevāpanakā eva, viratittayaṃ, uddhaccañca katthaci yevāpanakā.
Tattha tatramajjhattatā, appamaññādvayaṃ, mānādīni cha, manasikāro chando adhimokkho cāti dvādasa dhammā yathāṭhāne yevāpanakā eva, viratittayaṃ, uddhaccañca katthaci yevāpanakā.

Tesu ca tatramajjhattatā manasikāro chando adhimokkho uddhaccaṃ viratiyoti ime ṭhapetvā sesā aṭṭha yathāṭhāne aniyatā eva, viratiyo pana katthaci aniyatā, ime pana ekādasa ṭhapetvā sesā ekacattālīsa dhammā niyatā eva.
Tesu ca tatramajjhattatā manasikāro chando adhimokkho uddhaccaṃ viratiyoti ime ṭhapetvā sesā aṭṭha yathāṭhāne aniyatā eva, viratiyo pana katthaci aniyatā, ime pana ekādasa ṭhapetvā sesā ekacattālīsa dhammā niyatā eva.

Tattha saddhādayo pañcavīsati dhammā kusalābyākatāyeva, mohādayo cuddasa akusalā eva, phassādayo terasa kusalākusalābyākatā tijātikā.
Tattha saddhādayo pañcavīsati dhammā kusalābyākatāyeva, mohādayo cuddasa akusalā eva, phassādayo terasa kusalākusalābyākatā tijātikā.

Ekantato hi kusalā vā abyākatā vā dhammā natthi, kusalacittasampayuttasamaye pana kusalā, abyākatacittasampayuttasamaye abyākatā ca honti.
Ekantato hi kusalā vā abyākatā vā dhammā natthi, kusalacittasampayuttasamaye pana kusalā, abyākatacittasampayuttasamaye abyākatā ca honti.

Mohādayo pana sarūpeneva akusalā, itare ca taṃsampayogena sabbepi cete atthanā sampayuttacittabhedena bhedavantova hontīti veditabbā.
Mohādayo pana sarūpeneva akusalā, itare ca taṃsampayogena sabbepi cete atthanā sampayuttacittabhedena bhedavantova hontīti veditabbā.

Tesu hi saddhādayo ekūnavīsati sabbesu kusalesu ceva sahetukābyākatesu cāti ekūnasaṭṭhicittesu uppajjanti, tato paccekaṃ ekūnasaṭṭhippabhedā ca honti.
Tesu hi saddhādayo ekūnavīsati sabbesu kusalesu ceva sahetukābyākatesu cāti ekūnasaṭṭhicittesu uppajjanti, tato paccekaṃ ekūnasaṭṭhippabhedā ca honti.

Evamaññepi ñātabbā.
Evamaññepi ñātabbā.

Amoho tesu ñāṇavippayuttāni dvādasa ṭhapetvā sesesu, appamaññā pana kāmāvacaresu sahetukakiriyakusalesu ceva pañcamajjhānavajjitarūpāvacaresu cāti aṭṭhavīsaticittesu, viratiyo pana kāmāvacarakusalesu, lokuttaresu cāti soḷasasu.
Amoho tesu ñāṇavippayuttāni dvādasa ṭhapetvā sesesu, appamaññā pana kāmāvacaresu sahetukakiriyakusalesu ceva pañcamajjhānavajjitarūpāvacaresu cāti aṭṭhavīsaticittesu, viratiyo pana kāmāvacarakusalesu, lokuttaresu cāti soḷasasu.

Evamete pañcavīsati dhammā kusalābyākatesu uppajjanato kusalābyākatā nāma jātā.
Evamete pañcavīsati dhammā kusalābyākatesu uppajjanato kusalābyākatā nāma jātā.

Akusalesu pana mohādayo cattāro dvādasasupi akusalacittesu uppajjanti, lobho aṭṭhasu lobhamūlesu, diṭṭhi tattha diṭṭhisampayuttesu, māno diṭṭhivippayuttesu, doso issā macchariyaṃ kukkuccaṃ paṭighasampayuttesu, thinamiddhaṃ pañcasu sasaṅkhārikesu, vicikicchā vicikicchāsampayutte evāti.
Akusalesu pana mohādayo cattāro dvādasasupi akusalacittesu uppajjanti, lobho aṭṭhasu lobhamūlesu, diṭṭhi tattha diṭṭhisampayuttesu, māno diṭṭhivippayuttesu, doso issā macchariyaṃ kukkuccaṃ paṭighasampayuttesu, thinamiddhaṃ pañcasu sasaṅkhārikesu, vicikicchā vicikicchāsampayutte evāti.

Evamete cuddasapi sayaṃ akusalattā, akusalesveva uppajjanato ca akusalā nāma.
Evamete cuddasapi sayaṃ akusalattā, akusalesveva uppajjanato ca akusalā nāma.

Itaresu ca phassādayo satta dhammā sabbacittesu, na hi taṃ cittamatthi, yaṃ imesu ekenāpi vinā uppajjati.
Itaresu ca phassādayo satta dhammā sabbacittesu, na hi taṃ cittamatthi, yaṃ imesu ekenāpi vinā uppajjati.

Sabbatthakā hi ete.
Sabbatthakā hi ete.

Vitakkādayo pana yathāyogikā.
Vitakkādayo pana yathāyogikā.

Tesu hi vitakko tāva dvipañcaviññāṇavajjitakāmāvacaresu ceva ekādasasu paṭhamajjhānikarūpāvacaralokuttaresu cāti pañcapaññāsacittesu uppajjati.
Tesu hi vitakko tāva dvipañcaviññāṇavajjitakāmāvacaresu ceva ekādasasu paṭhamajjhānikarūpāvacaralokuttaresu cāti pañcapaññāsacittesu uppajjati.

Vicāro pana tesu ceva tathā dutiyajjhānikacittesu cāti chasaṭṭhicittesu.
Vicāro pana tesu ceva tathā dutiyajjhānikacittesu cāti chasaṭṭhicittesu.

Pīti catutthajjhānikavajjitasomanassasahagatesu.
Pīti catutthajjhānikavajjitasomanassasahagatesu.

Vīriyaṃ dvipañcaviññāṇamanodhātusantīraṇattikavajjitesu.
Vīriyaṃ dvipañcaviññāṇamanodhātusantīraṇattikavajjitesu.

Chando ahetukamomūhavajjitesu.
Chando ahetukamomūhavajjitesu.

Adhimokkho dvipañcaviññāṇavicikicchāyuttavajjitesu.
Adhimokkho dvipañcaviññāṇavicikicchāyuttavajjitesu.

Evamete terasa kusalākusalābyākatesu uppajjanato tijātikā nāma jātā.
Evamete terasa kusalākusalābyākatesu uppajjanato tijātikā nāma jātā.

Sampayuttacittabhedena cesaṃ paccekaṃ gaṇanābhedopi veditabbo.
Sampayuttacittabhedena cesaṃ paccekaṃ gaṇanābhedopi veditabbo.

Yathā hi cittaṃ salakkhaṇato ekavidhampi sampayogāvatthādibhedeneva bhinnaṃ, tathā cetasikāpi paccekanti ñātabbā, visesaṃ pana nesaṃ vakkhāma.
Yathā hi cittaṃ salakkhaṇato ekavidhampi sampayogāvatthādibhedeneva bhinnaṃ, tathā cetasikāpi paccekanti ñātabbā, visesaṃ pana nesaṃ vakkhāma.

Vatthusaṅgahe pana nesaṃ cittesu tāva kāmāvacaravipākamanodhātuhasitāni, dosasampayuttapaṭigharūpāvacarapaṭhamamaggāni cāti tecattālīsa cittāni heṭṭhā vuttanayena yathāsakaṃ vatthūni nissāyeva uppajjanti, arūpāvacaravipākāni pana anissāyeva, sesāni dvecattālīsa nissāyapi, āruppesupi uppajjanato anissāyapi.
Vatthusaṅgahe pana nesaṃ cittesu tāva kāmāvacaravipākamanodhātuhasitāni, dosasampayuttapaṭigharūpāvacarapaṭhamamaggāni cāti tecattālīsa cittāni heṭṭhā vuttanayena yathāsakaṃ vatthūni nissāyeva uppajjanti, arūpāvacaravipākāni pana anissāyeva, sesāni dvecattālīsa nissāyapi, āruppesupi uppajjanato anissāyapi.

Arūpīnaṃ hi chapi vatthūni na santi, rūpīnaṃ pana ghānādīni tīṇi, sabbattha ca taṃtaṃvatthurahitānaṃ sabbattha niyataviññāṇānipi, asaññīnaṃ pana sabbānipi vatthuviññāṇāni na santi.
Arūpīnaṃ hi chapi vatthūni na santi, rūpīnaṃ pana ghānādīni tīṇi, sabbattha ca taṃtaṃvatthurahitānaṃ sabbattha niyataviññāṇānipi, asaññīnaṃ pana sabbānipi vatthuviññāṇāni na santi.

Tesaṃ hi jīvitanavakameva rūpaṃ paṭisandhi, pavattiyaṃ bhavaṅgaṃ, maraṇakāle cuti ca hutvā pavattati.
Tesaṃ hi jīvitanavakameva rūpaṃ paṭisandhi, pavattiyaṃ bhavaṅgaṃ, maraṇakāle cuti ca hutvā pavattati.

Yathā cettha cittānaṃ, evaṃ taṃsampayuttacetasikānampi vatthuto saṅgahabhedo veditabbo.

Yathā cettha cittānaṃ, evaṃ taṃsampayuttacetasikānampi vatthuto saṅgahabhedo veditabbo.

Ayaṃ pana viseso -
Ayaṃ pana viseso -

tesu hi doso issā macchariyaṃ kukkuccañca hadayavatthuṃ nissāya kāmaloke eva uppajjati.
tesu hi doso issā macchariyaṃ kukkuccañca hadayavatthuṃ nissāya kāmaloke eva uppajjati.

Karuṇāmuditā pana rūpalokepi, na arūpe.
Karuṇāmuditā pana rūpalokepi, na arūpe.

Tattha hi rūpāvacarapubbabhāgānipi na uppajjanti, sesā pana sabbe nissāyapi anissāyapi tīsupi bhavesu uppajjanti.
Tattha hi rūpāvacarapubbabhāgānipi na uppajjanti, sesā pana sabbe nissāyapi anissāyapi tīsupi bhavesu uppajjanti.

Tattha hi phassādayo satta chapi vatthūni, itare pana hadayamevāti, sesaṃ cittasamaṃ.
Tattha hi phassādayo satta chapi vatthūni, itare pana hadayamevāti, sesaṃ cittasamaṃ.

Kiccadvārasaṅgahe pana nesaṃ cittaṃ yathā ca cuddasahi kiccehi chadvārikadvāravinimuttabhāvena, evaṃ pavattikkamo veditabbo.
Kiccadvārasaṅgahe pana nesaṃ cittaṃ yathā ca cuddasahi kiccehi chadvārikadvāravinimuttabhāvena, evaṃ pavattikkamo veditabbo.

Yadā hi kusalākusalabalena tīsu bhūmīsu sattā nibbattanti, tadā tesaṃ maraṇakāle yebhuyyena channaṃ dvārānamaññatarasmiṃ paccupaṭṭhitaṃ kammakammanimittagatinimittānamaññataraṃ gahetvā upekkhāsahagatavipākāhetukamanoviññāṇadhātudvayañceva aṭṭha mahāvipākāni, nava rūpārūpavipākāni ceti ekūnavīsati cittāni heṭṭhā vuttanayena yathāsakabhūmīsu paṭisandhi hutvā uppajjanti, tāneva bhavaṅgacutivasena dvāravinimuttāni nāma honti.
Yadā hi kusalākusalabalena tīsu bhūmīsu sattā nibbattanti, tadā tesaṃ maraṇakāle yebhuyyena channaṃ dvārānamaññatarasmiṃ paccupaṭṭhitaṃ kammakammanimittagatinimittānamaññataraṃ gahetvā upekkhāsahagatavipākāhetukamanoviññāṇadhātudvayañceva aṭṭha mahāvipākāni, nava rūpārūpavipākāni ceti ekūnavīsati cittāni heṭṭhā vuttanayena yathāsakabhūmīsu paṭisandhi hutvā uppajjanti, tāneva bhavaṅgacutivasena dvāravinimuttāni nāma honti.

Maraṇakāle hi sattānaṃ asaññisattavirahitānaṃ bhavantare paṭisandhijanakaṃ atītaṃ kammaṃ vā taṃkammakaraṇakāle visayopakaraṇādibhūtaṃ rūpādichabbidhampi atītādibhedaṃ kālavinimuttañca kammanimittaṃ vā upapajjamānabhavānurūpaṃ kapparukkhamātukucchinirayaggijālādigatinimittaṃ vā kammabalena yathārahaṃ channaṃ dvārānamaññatarasmiṃ sāyanhe pabbatacchāyā pathaviyaṃ viya cittasantāne allīyamānaṃ upaṭṭhāti.

Maraṇakāle hi sattānaṃ asaññisattavirahitānaṃ bhavantare paṭisandhijanakaṃ atītaṃ kammaṃ vā taṃkammakaraṇakāle visayopakaraṇādibhūtaṃ rūpādichabbidhampi atītādibhedaṃ kālavinimuttañca kammanimittaṃ vā upapajjamānabhavānurūpaṃ kapparukkhamātukucchinirayaggijālādigatinimittaṃ vā kammabalena yathārahaṃ channaṃ dvārānamaññatarasmiṃ sāyanhe pabbatacchāyā pathaviyaṃ viya cittasantāne allīyamānaṃ upaṭṭhāti.

Evaṃ upaṭṭhite ca tasmiṃ ārammaṇe kammabalena nirantaraṃ pavattamānacittasantānassa āyukkhayakammakkhayaubhayakkhayaupacchedakakammānamaññatarena paccāsannamaraṇassa tassa tassa vīthicittabhavaṅgānantaraṃ cuticittaṃ hoti, tadanantaraṃ kammakammanimittādīsu yathāgahitaṃ ārabbha yathārahaṃ tīsu bhavesu yaṃ kiñci paṭisandhicittaṃ bhavantare paṭhamacittaṃ hutvā uppajjati.
Evaṃ upaṭṭhite ca tasmiṃ ārammaṇe kammabalena nirantaraṃ pavattamānacittasantānassa āyukkhayakammakkhayaubhayakkhayaupacchedakakammānamaññatarena paccāsannamaraṇassa tassa tassa vīthicittabhavaṅgānantaraṃ cuticittaṃ hoti, tadanantaraṃ kammakammanimittādīsu yathāgahitaṃ ārabbha yathārahaṃ tīsu bhavesu yaṃ kiñci paṭisandhicittaṃ bhavantare paṭhamacittaṃ hutvā uppajjati.

Tattha ca duhetukāhetukacutiyānantaraṃ dasa kāmāvacarapaṭisandhiyova honti, na itarā, kāmāvacaratihetukāya cutiyā sabbāpi honti, rūpāvacarāya pana cutiyāpi ahetukapaṭisandhirahitā, arūpāvacarāya cutiyā heṭṭhimavajjitāruppapaṭisandhiyo ceva kāmāvacaratihetukapaṭisandhiyo ca, asaññīnaṃ pana rūpacutito bhavantare gahitapubbaṃ kammādimevārabbha ahetukarahitā kāmāvacarapaṭisandhiyova honti, na itarā.
Tattha ca duhetukāhetukacutiyānantaraṃ dasa kāmāvacarapaṭisandhiyova honti, na itarā, kāmāvacaratihetukāya cutiyā sabbāpi honti, rūpāvacarāya pana cutiyāpi ahetukapaṭisandhirahitā, arūpāvacarāya cutiyā heṭṭhimavajjitāruppapaṭisandhiyo ceva kāmāvacaratihetukapaṭisandhiyo ca, asaññīnaṃ pana rūpacutito bhavantare gahitapubbaṃ kammādimevārabbha ahetukarahitā kāmāvacarapaṭisandhiyova honti, na itarā.

Puthujjanānaṃ, pana sotāpannasakadāgāmīnañca cutiyā suddhāvāsesu paṭisandhi na hoti, sekhānaṃ dvihetukāhetukāsaññipaṭisandhiyo, asekhānaṃ pana sabbāpi paṭisandhiyo na honti.
Puthujjanānaṃ, pana sotāpannasakadāgāmīnañca cutiyā suddhāvāsesu paṭisandhi na hoti, sekhānaṃ dvihetukāhetukāsaññipaṭisandhiyo, asekhānaṃ pana sabbāpi paṭisandhiyo na honti.

Te hi cutito nirupadhisesanibbānena anupādāparinibbānappattā nāma honti.
Te hi cutito nirupadhisesanibbānena anupādāparinibbānappattā nāma honti.

Evaṃ gahitapaṭisandhinirodhato paraṃ tadeva cittaṃ tasmiññevārammaṇe bhavaṅgaṃ hutvā cutipariyosānaṃ asati vīthicittuppāde supinampi adisvā niddokkamanakālādīsu aparimāṇasaṅkhampi nadīsotaṃ viya nirantaraṃ pavattati.
Evaṃ gahitapaṭisandhinirodhato paraṃ tadeva cittaṃ tasmiññevārammaṇe bhavaṅgaṃ hutvā cutipariyosānaṃ asati vīthicittuppāde supinampi adisvā niddokkamanakālādīsu aparimāṇasaṅkhampi nadīsotaṃ viya nirantaraṃ pavattati.

Evaṃ ekūnavīsativiññāṇānaṃ paṭisandhibhavaṅgacutivasena pavattikkamo veditabbo.
Evaṃ ekūnavīsativiññāṇānaṃ paṭisandhibhavaṅgacutivasena pavattikkamo veditabbo.

Evaṃ pana vattamāne bhavaṅgasantāne yadā indriyaparipākamāgamma sabhāgapaccayantarasahitaṃ atimahantaṃ rūpārammaṇaṃ cakkhudvāre ghaṭṭeti, tadā ghaṭṭanānubhāvena dvikkhattuṃ tattha bhavaṅgacalanaṃ hoti, tadanantaraṃ bhavaṅgaṃ vocchinditvā tasmiṃ rūpārammaṇe kiriyamanodhātu āvajjanakiccaṃ sādhayamānā uppajjitvā nirujjhati, tathā tadanantaraṃ cakkhuviññāṇadvaye yathārahamekaṃ dassanakiccaṃ, tadanantaraṃ vipākamanodhātudvayā aññataraṃ sampaṭicchanakiccaṃ, tadanantaraṃ vipākamanoviññāṇadhātuttayā aññataraṃ santīraṇakiccaṃ, tadanantaraṃ upekkhāsahagatakiriyāhetukamanoviññāṇadhātu voṭṭhabbanakiccaṃ, tadanantaraṃ ekūnatiṃsakāmāvacarajavanesu yaṃ kiñci yathārahaṃ sattakkhattuṃ, chakkhattuṃ, maraṇakālādīsu pañcakkhattumeva vā javanakiccaṃ sādhayamānaṃ, tadanantaraṃ ekādasasu tadārammaṇakiccesu mahāvipākasantīraṇesu yathārahamekaṃ sakiṃ, dvikkhattuṃ vā tadārammaṇakiccaṃ sādhayamānaṃ uppajjitvā nirujjhati, tadanantaraṃ bhavaṅgasantati eva pavattati.
Evaṃ pana vattamāne bhavaṅgasantāne yadā indriyaparipākamāgamma sabhāgapaccayantarasahitaṃ atimahantaṃ rūpārammaṇaṃ cakkhudvāre ghaṭṭeti, tadā ghaṭṭanānubhāvena dvikkhattuṃ tattha bhavaṅgacalanaṃ hoti, tadanantaraṃ bhavaṅgaṃ vocchinditvā tasmiṃ rūpārammaṇe kiriyamanodhātu āvajjanakiccaṃ sādhayamānā uppajjitvā nirujjhati, tathā tadanantaraṃ cakkhuviññāṇadvaye yathārahamekaṃ dassanakiccaṃ, tadanantaraṃ vipākamanodhātudvayā aññataraṃ sampaṭicchanakiccaṃ, tadanantaraṃ vipākamanoviññāṇadhātuttayā aññataraṃ santīraṇakiccaṃ, tadanantaraṃ upekkhāsahagatakiriyāhetukamanoviññāṇadhātu voṭṭhabbanakiccaṃ, tadanantaraṃ ekūnatiṃsakāmāvacarajavanesu yaṃ kiñci yathārahaṃ sattakkhattuṃ, chakkhattuṃ, maraṇakālādīsu pañcakkhattumeva vā javanakiccaṃ sādhayamānaṃ, tadanantaraṃ ekādasasu tadārammaṇakiccesu mahāvipākasantīraṇesu yathārahamekaṃ sakiṃ, dvikkhattuṃ vā tadārammaṇakiccaṃ sādhayamānaṃ uppajjitvā nirujjhati, tadanantaraṃ bhavaṅgasantati eva pavattati.

Evaṃ cakkhudvāre sattakiccāni chacattālīsa cittāni sambhavanti.
Evaṃ cakkhudvāre sattakiccāni chacattālīsa cittāni sambhavanti.

Yadā pana vuttanayena saddārammaṇādīni sotadvārādīsu ghaṭṭenti, tadāpi cakkhudvāre viya paccekañca chacattālīseva bhavanti.
Yadā pana vuttanayena saddārammaṇādīni sotadvārādīsu ghaṭṭenti, tadāpi cakkhudvāre viya paccekañca chacattālīseva bhavanti.

Kevalaṃ hettha āvajjanānantaraṃ cakkhuviññāṇaṭṭhāne sotaviññāṇādidvayāni yathākkamaṃ savanādikiccāni sādhayamānāni uppajjantīti.
Kevalaṃ hettha āvajjanānantaraṃ cakkhuviññāṇaṭṭhāne sotaviññāṇādidvayāni yathākkamaṃ savanādikiccāni sādhayamānāni uppajjantīti.

Evaṃ pañcadvāre atimahante pañcārammaṇe catupaññāsa kāmāvacaracittāneva sambhavanti.

Evaṃ pañcadvāre atimahante pañcārammaṇe catupaññāsa kāmāvacaracittāneva sambhavanti.

Keci panettha ‘‘sasaṅkhārikajavanāni pañcadvāre na uppajjanti pubbappayogāsambhavā, manodvāreyevetāni uppajjantī’’ti vadanti.
Keci panettha ‘‘sasaṅkhārikajavanāni pañcadvāre na uppajjanti pubbappayogāsambhavā, manodvāreyevetāni uppajjantī’’ti vadanti.

Mahante pana tadārammaṇavajjitāni.
Mahante pana tadārammaṇavajjitāni.

Visayassa javanasamakālameva atītattā javanāvasāne bhavaṅgaṃ hoti.
Visayassa javanasamakālameva atītattā javanāvasāne bhavaṅgaṃ hoti.

Paritte pana javanampi natthi.
Paritte pana javanampi natthi.

Voṭṭhabbanaṃ hettha javanaṭṭhāne ṭhatvā dvattikkhattuṃ pavattitvā nirujjhati, tato paraṃ bhavaṅgaṃ hoti.
Voṭṭhabbanaṃ hettha javanaṭṭhāne ṭhatvā dvattikkhattuṃ pavattitvā nirujjhati, tato paraṃ bhavaṅgaṃ hoti.

Ayaṃ pana vāro ‘‘diṭṭhaṃ viya me, sutaṃ viya me’’tiādikathanakāle labbhati.
Ayaṃ pana vāro ‘‘diṭṭhaṃ viya me, sutaṃ viya me’’tiādikathanakāle labbhati.

Atiparitte pana voṭṭhabbanappādā asaṇṭhahanato bhavaṅgacalanamattameva, na āvajjanādīni.
Atiparitte pana voṭṭhabbanappādā asaṇṭhahanato bhavaṅgacalanamattameva, na āvajjanādīni.

Āvajjanena hi bhavaṅge āvaṭṭite voṭṭhabbanaṃ appatvā antarā cakkhuviññāṇānantaraṃ cittaṃ bhavaṅgaṃ otarissatīti netaṃ ṭhānaṃ vijjati, nāpi appavattamāne visaye pañcadvārikavīthicittāni pavattantīti.
Āvajjanena hi bhavaṅge āvaṭṭite voṭṭhabbanaṃ appatvā antarā cakkhuviññāṇānantaraṃ cittaṃ bhavaṅgaṃ otarissatīti netaṃ ṭhānaṃ vijjati, nāpi appavattamāne visaye pañcadvārikavīthicittāni pavattantīti.

Ayaṃ pañcadvāre visayappavattibhedena cittappavattiniyamo.
Ayaṃ pañcadvāre visayappavattibhedena cittappavattiniyamo.

Manodvāre pana chasu ārammaṇesu āpāthagatesu vuttanayena bhavaṅgacalanamanodvārāvajjanānantaraṃ kusalākusalaphalanāvajjanakiriyacittesu pañcapaññāsajavanakiccesu yaṃ kiñci kāmāvacarārammaṇamārabbha pavattati, tato pabhuti kāmāvacarārammaṇe tadārammaṇaṃ hoti.
Manodvāre pana chasu ārammaṇesu āpāthagatesu vuttanayena bhavaṅgacalanamanodvārāvajjanānantaraṃ kusalākusalaphalanāvajjanakiriyacittesu pañcapaññāsajavanakiccesu yaṃ kiñci kāmāvacarārammaṇamārabbha pavattati, tato pabhuti kāmāvacarārammaṇe tadārammaṇaṃ hoti.

Appanājavane ayaṃ pavattikkamo -
Appanājavane ayaṃ pavattikkamo -

samathavipassanākammaṭṭhānikānaṃ hi yathāsakavisaye uppāditapubbabhāgabhāvanānaṃ ‘‘idāni appanā uppajjissatī’’ti bhavaṅgacalanāvajjanāvasāne ñāṇasampayuttakāmāvacarajavanesu aññatarasmiṃ yathārahaṃ parikammopacārānulomagotrabhunāmena catukkhattuṃ, tikkhattumeva vā uppajjitvā niruddhe catutthaṃ, pañcamaṃ vā mahaggatajavanesu yaṃ kiñci paṭhamakappanābhiññābhūtaṃ ekavārameva, jhānasamāpattibhūtaṃ anantavārampi javati.
samathavipassanākammaṭṭhānikānaṃ hi yathāsakavisaye uppāditapubbabhāgabhāvanānaṃ ‘‘idāni appanā uppajjissatī’’ti bhavaṅgacalanāvajjanāvasāne ñāṇasampayuttakāmāvacarajavanesu aññatarasmiṃ yathārahaṃ parikammopacārānulomagotrabhunāmena catukkhattuṃ, tikkhattumeva vā uppajjitvā niruddhe catutthaṃ, pañcamaṃ vā mahaggatajavanesu yaṃ kiñci paṭhamakappanābhiññābhūtaṃ ekavārameva, jhānasamāpattibhūtaṃ anantavārampi javati.

Lokuttarajavanesu pana kusalāni ekasantāne ekavārameva javanti, tadanantaraṃ yathāsakaṃ phalacittañca dvattivāraṃ, phalasamāpattivīthiyaṃ phalameva anantavārampi javati, nirodhasamāpattiyaṃ pana anupubbanirodhavasena paṭhamajjhānato yāvākiñcaññāyatanā yathākkamaṃ āvajjanaparikammādivaseneva samāpajjitvā vuṭṭhitassa gotrabhuto anantaraṃ catutthāruppajavane dvikkhattuṃ javitvā niruddhe yathāparicchinnakālañca cittaṃ na uppajjati, vuṭṭhānakāle ca āvajjanaparikammacittaniyāmena anāgāmiphalaṃ, arahattaphalaṃ vā yathārahamekavārameva uppajjati.
Lokuttarajavanesu pana kusalāni ekasantāne ekavārameva javanti, tadanantaraṃ yathāsakaṃ phalacittañca dvattivāraṃ, phalasamāpattivīthiyaṃ phalameva anantavārampi javati, nirodhasamāpattiyaṃ pana anupubbanirodhavasena paṭhamajjhānato yāvākiñcaññāyatanā yathākkamaṃ āvajjanaparikammādivaseneva samāpajjitvā vuṭṭhitassa gotrabhuto anantaraṃ catutthāruppajavane dvikkhattuṃ javitvā niruddhe yathāparicchinnakālañca cittaṃ na uppajjati, vuṭṭhānakāle ca āvajjanaparikammacittaniyāmena anāgāmiphalaṃ, arahattaphalaṃ vā yathārahamekavārameva uppajjati.

Tattha ca kusalagotrabhuto anantaraṃ kusalañceva ādito phalattayañca appeti, kiriyāgotrabhuto kiriyaṃ, arahattaphalañca.
Tattha ca kusalagotrabhuto anantaraṃ kusalañceva ādito phalattayañca appeti, kiriyāgotrabhuto kiriyaṃ, arahattaphalañca.

Tatthāpi somanassasahagatato somanassasahagatameva, upekkhāsahagatato ca upekkhāsahagatameva appeti.
Tatthāpi somanassasahagatato somanassasahagatameva, upekkhāsahagatato ca upekkhāsahagatameva appeti.

Asekhānameva cettha arahattaphalakiriyājavanāni, yathāsakaṃ sekhānameva sesalokuttarāni, sekhaputhujjanānameva kusalākusalāni, tihetukānameva appanā honti, ayaṃ javananiyamo.
Asekhānameva cettha arahattaphalakiriyājavanāni, yathāsakaṃ sekhānameva sesalokuttarāni, sekhaputhujjanānameva kusalākusalāni, tihetukānameva appanā honti, ayaṃ javananiyamo.

Appanājavanato paraṃ pana tadārammaṇaṃ natthi.

Appanājavanato paraṃ pana tadārammaṇaṃ natthi.

Javanārammaṇesu hi kāmāvacarabhūtesveva kāmāvacarapaṭisandhikānameva atimahante, vibhūte ca visaye tadārammaṇamuppajjati.
Javanārammaṇesu hi kāmāvacarabhūtesveva kāmāvacarapaṭisandhikānameva atimahante, vibhūte ca visaye tadārammaṇamuppajjati.

Atiiṭṭhe panārammaṇe santīraṇakiriyājavanatadārammaṇāni somanassasahagatāni, iṭṭhamajjhatte, aniṭṭhe ca upekkhāsahagatāni honti.
Atiiṭṭhe panārammaṇe santīraṇakiriyājavanatadārammaṇāni somanassasahagatāni, iṭṭhamajjhatte, aniṭṭhe ca upekkhāsahagatāni honti.

Yadā pana domanassānantaraṃ somanassassa paṭṭhāne paṭikkhittattā somanassapaṭisandhikassa atiiṭṭhādīsu paṭighe javite tadārammaṇabhavaṅgāni na uppajjanti, tadā aññaṃ paricitapubbaṃ parittārammaṇamārabbha anāvajjanampi nirodhato vuṭṭhahantassa sāmaññaphalaṃ viya antarā upekkhāsahagatasantīraṇaṃ uppajjati, tamanantaritvā bhavaṅgaṃ hotīti ayaṃ tadārammaṇaniyamo.
Yadā pana domanassānantaraṃ somanassassa paṭṭhāne paṭikkhittattā somanassapaṭisandhikassa atiiṭṭhādīsu paṭighe javite tadārammaṇabhavaṅgāni na uppajjanti, tadā aññaṃ paricitapubbaṃ parittārammaṇamārabbha anāvajjanampi nirodhato vuṭṭhahantassa sāmaññaphalaṃ viya antarā upekkhāsahagatasantīraṇaṃ uppajjati, tamanantaritvā bhavaṅgaṃ hotīti ayaṃ tadārammaṇaniyamo.

Evaṃ pana bhavaṅgānantaraṃ chadvāre āvajjanādīni vīthicittāni.
Evaṃ pana bhavaṅgānantaraṃ chadvāre āvajjanādīni vīthicittāni.

Iti yāvatāyukaṃ iminā̀va kamena cittaniyāmato viññāṇāni pavattanti.
Iti yāvatāyukaṃ iminā̀va kamena cittaniyāmato viññāṇāni pavattanti.

Vīthicittānantaraṃ, pana bhavaṅgānantaraṃ vā sabbapacchimaṃ taṃ ekūnavīsatividhaṃ bhavaṅgameva tasmiññevārammaṇe cutikiccañca sādhayamānaṃ pavattati, tasmiṃ niruddhe satto cuto nāma hoti.
Vīthicittānantaraṃ, pana bhavaṅgānantaraṃ vā sabbapacchimaṃ taṃ ekūnavīsatividhaṃ bhavaṅgameva tasmiññevārammaṇe cutikiccañca sādhayamānaṃ pavattati, tasmiṃ niruddhe satto cuto nāma hoti.

Tatopi cutito puna paṭisandhibhavaṅgavīthicutiyoti evaṃ punappunaṃ cittasantānaṃ yantayuttagoṇo viya bhavādīsu yāvānupādāya āsavehi na vimuccati, tāvāvicchinnaṃ pavattati eva.
Tatopi cutito puna paṭisandhibhavaṅgavīthicutiyoti evaṃ punappunaṃ cittasantānaṃ yantayuttagoṇo viya bhavādīsu yāvānupādāya āsavehi na vimuccati, tāvāvicchinnaṃ pavattati eva.

Evaṃ pavattamāne ca cittasantāne ‘‘tvaṃ bhavaṅgaṃ nāma hoti, tvaṃ tadanantaraṃ āvajjanaṃ...pe...
Evaṃ pavattamāne ca cittasantāne ‘‘tvaṃ bhavaṅgaṃ nāma hoti, tvaṃ tadanantaraṃ āvajjanaṃ...pe...

tvaṃ tadanantaraṃ tadārammaṇaṃ nāma hoti, tvaṃ pana bhavaṅga’’ntiādinā niyāmako kattā nāma natthi, cittaniyāmenevetaṃ pavattati.
tvaṃ tadanantaraṃ tadārammaṇaṃ nāma hoti, tvaṃ pana bhavaṅga’’ntiādinā niyāmako kattā nāma natthi, cittaniyāmenevetaṃ pavattati.

Pañcavidho hi niyāmo -
Pañcavidho hi niyāmo -

bījaniyāmo utuniyāmo kammaniyāmo dhammaniyāmo cittaniyāmoti, tattha aṅkurapaṇṇadaṇḍapupphaphalādikkamena tesaṃ tesaṃ bījānaṃ aññoññavisadisarukkhatiṇagacchalatādisantāne attanā sadisaphaladānaṃ bījaniyāmo nāma.
bījaniyāmo utuniyāmo kammaniyāmo dhammaniyāmo cittaniyāmoti, tattha aṅkurapaṇṇadaṇḍapupphaphalādikkamena tesaṃ tesaṃ bījānaṃ aññoññavisadisarukkhatiṇagacchalatādisantāne attanā sadisaphaladānaṃ bījaniyāmo nāma.

Tasmiṃ tasmiṃ samaye tesaṃ tesaṃ rukkhānaṃ ekappahārena pupphaphalapallavānaṃ gahaṇaṃ utuniyāmo nāma.
Tasmiṃ tasmiṃ samaye tesaṃ tesaṃ rukkhānaṃ ekappahārena pupphaphalapallavānaṃ gahaṇaṃ utuniyāmo nāma.

Tassa tassa vā kusalākusalakammassa taṃtaṃsadisāsadisarūpārūpavipākadānaṃ, kammasarikkhakavipākadānañca kammaniyāmo nāma.
Tassa tassa vā kusalākusalakammassa taṃtaṃsadisāsadisarūpārūpavipākadānaṃ, kammasarikkhakavipākadānañca kammaniyāmo nāma.

Bodhisattānaṃ paṭisandhiggahaṇe, mātukucchito abhinikkhamane, abhisambodhidhammacakkappavattanādīsu ca dvattiṃsa pubbanimittāni dhammaniyāmo nāma.
Bodhisattānaṃ paṭisandhiggahaṇe, mātukucchito abhinikkhamane, abhisambodhidhammacakkappavattanādīsu ca dvattiṃsa pubbanimittāni dhammaniyāmo nāma.

Yathāvuttena bhavaṅgāvajjanādikiccakkameneva cittappavatti cittaniyāmo nāma.
Yathāvuttena bhavaṅgāvajjanādikiccakkameneva cittappavatti cittaniyāmo nāma.

Iminā pana cittaniyāmena yathākkamaṃ kiccavantesu cetesu cittesu dvipañcaviññāṇamanodhātujavanāni yathāsambhavaṃ ekakiccaṭṭhānāni, sesāni pana dviticatupañcakiccaṭṭhānāni, tāni ca pubbe vuttāni, suviññeyyāni ca.
Iminā pana cittaniyāmena yathākkamaṃ kiccavantesu cetesu cittesu dvipañcaviññāṇamanodhātujavanāni yathāsambhavaṃ ekakiccaṭṭhānāni, sesāni pana dviticatupañcakiccaṭṭhānāni, tāni ca pubbe vuttāni, suviññeyyāni ca.

Evaṃ ekadvārikādīni ca.
Evaṃ ekadvārikādīni ca.

Yathā ca cittānaṃ, evaṃ taṃsampayuttacetasikānampi kiccadvāravasena saṅgaho veditabbo.
Yathā ca cittānaṃ, evaṃ taṃsampayuttacetasikānampi kiccadvāravasena saṅgaho veditabbo.

Ayaṃ pana viseso -
Ayaṃ pana viseso -

kiccato hi sabbatthakā tāva satta cittaṃ viya cuddasa kiccāni karonti.
kiccato hi sabbatthakā tāva satta cittaṃ viya cuddasa kiccāni karonti.

Vitakkavicārādhimokkhā pana tayo dassanādipañcakiccāni vajjetvā nava, vīriyaṃ tato sampaṭicchanasantīraṇāni vajjetvā satta, pīti voṭṭhabbanāvajjanānipi vajjetvā santīraṇena saddhiṃ cha, viratiappamaññāvajjitā pana vīsati kusalābyākatā ceva chando ca santīraṇampi vajjetvā pañca, tato appamaññā tadārammaṇampi vajjetvā cattāri, viratiyo pana kusalā javanakiccameva karonti.
Vitakkavicārādhimokkhā pana tayo dassanādipañcakiccāni vajjetvā nava, vīriyaṃ tato sampaṭicchanasantīraṇāni vajjetvā satta, pīti voṭṭhabbanāvajjanānipi vajjetvā santīraṇena saddhiṃ cha, viratiappamaññāvajjitā pana vīsati kusalābyākatā ceva chando ca santīraṇampi vajjetvā pañca, tato appamaññā tadārammaṇampi vajjetvā cattāri, viratiyo pana kusalā javanakiccameva karonti.

Dvārato ca viratiyo manodvārikā eva, tathā karuṇāmuditā, dvāravinimuttā ca pana honti.
Dvārato ca viratiyo manodvārikā eva, tathā karuṇāmuditā, dvāravinimuttā ca pana honti.

Manodvāre eva hi duccaritaviramaṇaṃ sattapaññattiggahaṇañca hoti.
Manodvāre eva hi duccaritaviramaṇaṃ sattapaññattiggahaṇañca hoti.

Akusalā pana chadvārikā, tatthāpi mānaissāmacchariyakukkuccāni manodvārikānevāti keci.
Akusalā pana chadvārikā, tatthāpi mānaissāmacchariyakukkuccāni manodvārikānevāti keci.

Avasesā chadvārikā ceva dvāravinimuttā ca.
Avasesā chadvārikā ceva dvāravinimuttā ca.

Sesaṃ cittasadisameva.
Sesaṃ cittasadisameva.

Ārammaṇasaṅgaho pana nesaṃ parittārammaṇattike āvi bhavissatīti.
Ārammaṇasaṅgaho pana nesaṃ parittārammaṇattike āvi bhavissatīti.

Ayaṃ pakiṇṇakakathā.
Ayaṃ pakiṇṇakakathā.

Cittuppādakaṇḍavaṇṇanā niṭṭhitā.
Cittuppādakaṇḍavaṇṇanā niṭṭhitā.

Abyākatapadaṃ pana neva tāva niṭṭhitaṃ.
Abyākatapadaṃ pana neva tāva niṭṭhitaṃ.

Abyākatesu hi vipākābyākataṃ, kiriyābyākatañca vibhattaṃ, rūpābyākataṃ, pana nibbānābyākatañca avasiṭṭhaṃ.
Abyākatesu hi vipākābyākataṃ, kiriyābyākatañca vibhattaṃ, rūpābyākataṃ, pana nibbānābyākatañca avasiṭṭhaṃ.

Tattha rūpābyākataṃ tāva bhūmito kāmāvacarameva, na bhinnaṃ, tathā sampayogatopi asambhavo eva.
Tattha rūpābyākataṃ tāva bhūmito kāmāvacarameva, na bhinnaṃ, tathā sampayogatopi asambhavo eva.

Sārammaṇadhammānameva, hi aññamaññasampayogo, na itaresanti.
Sārammaṇadhammānameva, hi aññamaññasampayogo, na itaresanti.

Dhammuddesato panetaṃ aṭṭhavīsatividhaṃ hoti.
Dhammuddesato panetaṃ aṭṭhavīsatividhaṃ hoti.

Seyyathidaṃ -
Seyyathidaṃ -

pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātu cakkhu sotaṃ ghānaṃ jivhā kāyo rūpaṃ saddo gandho raso itthindriyaṃ purisindriyaṃ jīvitindriyaṃ hadayavatthu kāyaviññatti vacīviññatti ākāso rūpassa lahutā mudutā kammaññatā rūpassa upacayo santati jaratā aniccatā kabaḷīkāro āhāroti.
pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātu cakkhu sotaṃ ghānaṃ jivhā kāyo rūpaṃ saddo gandho raso itthindriyaṃ purisindriyaṃ jīvitindriyaṃ hadayavatthu kāyaviññatti vacīviññatti ākāso rūpassa lahutā mudutā kammaññatā rūpassa upacayo santati jaratā aniccatā kabaḷīkāro āhāroti.

Padabhājanīye panettha kiñcāpi hadayavatthu na āgataṃ, upari pana paṭṭhānapāḷiyaṃ ‘‘yaṃ rūpaṃ nissāya manodhātu ca manoviññāṇadhātu ca vattantī’’tiādinā sarūpeneva āgamissatīti taṃ idha gahitaṃ.
Padabhājanīye panettha kiñcāpi hadayavatthu na āgataṃ, upari pana paṭṭhānapāḷiyaṃ ‘‘yaṃ rūpaṃ nissāya manodhātu ca manoviññāṇadhātu ca vattantī’’tiādinā sarūpeneva āgamissatīti taṃ idha gahitaṃ.

Keci pana middharūpaṃ balarūpaṃ sambhavarūpaṃ jātirūpaṃ rogarūpanti imānipi pañca gahetvā ‘‘tettiṃsa rūpāni hontī’’ti vadanti, te tesaṃ abhāvaṃ, antogadhabhāvañca vatvā paṭikkhipitabbā.
Keci pana middharūpaṃ balarūpaṃ sambhavarūpaṃ jātirūpaṃ rogarūpanti imānipi pañca gahetvā ‘‘tettiṃsa rūpāni hontī’’ti vadanti, te tesaṃ abhāvaṃ, antogadhabhāvañca vatvā paṭikkhipitabbā.

Imesu hi middhaṃ rūpameva na hoti arūpadhammattā nīvaraṇānaṃ.
Imesu hi middhaṃ rūpameva na hoti arūpadhammattā nīvaraṇānaṃ.

Middheneva hi pacalāyikākārena rūpappavatti hoti, balarūpaṃ pana vāyodhātuyā antogadhaṃ taṃsabhāvattā, sambhavarūpaṃ āpodhātuyā, jātirūpaṃ upacayasantatīsu, rogarūpañca jaratāaniccatāsu pavisati sappaccayasamuṭṭhitarūpavikārabhedesu rogabyapadesatoti sabbaṃ rūpaṃ aṭṭhavīsatividhameva hoti.
Middheneva hi pacalāyikākārena rūpappavatti hoti, balarūpaṃ pana vāyodhātuyā antogadhaṃ taṃsabhāvattā, sambhavarūpaṃ āpodhātuyā, jātirūpaṃ upacayasantatīsu, rogarūpañca jaratāaniccatāsu pavisati sappaccayasamuṭṭhitarūpavikārabhedesu rogabyapadesatoti sabbaṃ rūpaṃ aṭṭhavīsatividhameva hoti.

Ayaṃ dhammuddesato vinicchayo.
Ayaṃ dhammuddesato vinicchayo.

Lakkhaṇādito panettha kakkhaḷattalakkhaṇā pathavīdhātu, patiṭṭhānarasā, sampaṭicchanapaccupaṭṭhānā.
Lakkhaṇādito panettha kakkhaḷattalakkhaṇā pathavīdhātu, patiṭṭhānarasā, sampaṭicchanapaccupaṭṭhānā.

Paggharaṇalakkhaṇā āpodhātu, brūhanarasā, saṅgahapaccupaṭṭhānā.

Paggharaṇalakkhaṇā āpodhātu, brūhanarasā, saṅgahapaccupaṭṭhānā.

Uṇhattalakkhaṇā tejodhātu, paripācanarasā, maddavānuppadānapaccupaṭṭhānā.
Uṇhattalakkhaṇā tejodhātu, paripācanarasā, maddavānuppadānapaccupaṭṭhānā.

Vitthambhanalakkhaṇā vāyodhātu, samudīraṇarasā, abhinīhārapaccupaṭṭhānā.
Vitthambhanalakkhaṇā vāyodhātu, samudīraṇarasā, abhinīhārapaccupaṭṭhānā.

Catassopi cetā sesabhūtattayapadaṭṭhānā.
Catassopi cetā sesabhūtattayapadaṭṭhānā.

Rūpābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇaṃ, daṭṭhukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇaṃ vā cakkhu, rūpesu āviñchanarasaṃ, cakkhuviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānaṃ, daṭṭhukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānaṃ.
Rūpābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇaṃ, daṭṭhukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇaṃ vā cakkhu, rūpesu āviñchanarasaṃ, cakkhuviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānaṃ, daṭṭhukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānaṃ.

Idaṃ pana yadetaṃ akkhikūpake patiṭṭhitaṃ nahārusuttakena matthaluṅgena ābaddhamaṃsayuttaṃ, yattha setampi atthi kaṇhampi lohitampi cattāripi mahābhūtāni, yañca semhussadattā setaṃ, pittussadattā kaṇhaṃ, ruhirussadattā lohitakaṃ, pathavussadattā patthiṇṇaṃ hoti, āpussadattā paggharati, tejussadattā paridayhati, vāyussadattā paribbhamati, yañca loke nīlapakhumasamākiṇṇaṃ kaṇhasukkamaṇḍalavicittaṃ nīluppaladalasannibhaṃ dīghaṃ puthulaṃ cakkhūti vuccati, tassa sasambhāracakkhuno setamaṇḍalaparikkhittassa kaṇhamaṇḍalassa majjhe abhimukhe ṭhitānaṃ sarīrasaṇṭhānuppattidese sattasu picupaṭalesu āsittatelaṃ picupaṭalāni viya satta akkhipaṭalāni byāpetvā dhāraṇanahāpanamaṇḍanabījanakiccāhi catūhi dhātīhi khattiyakumāro viya sandhāraṇābandhanaparipācanasamudīraṇakiccāhi catūhi dhātūhi katūpakāraṃ āyunā anupāliyamānaṃ vaṇṇagandharasādīhi parivutaṃ utucittāhārehi upatthambhiyamānaṃ pamāṇato ūkāsiramattaṃ cakkhuviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhayamānaṃ tiṭṭhati.
Idaṃ pana yadetaṃ akkhikūpake patiṭṭhitaṃ nahārusuttakena matthaluṅgena ābaddhamaṃsayuttaṃ, yattha setampi atthi kaṇhampi lohitampi cattāripi mahābhūtāni, yañca semhussadattā setaṃ, pittussadattā kaṇhaṃ, ruhirussadattā lohitakaṃ, pathavussadattā patthiṇṇaṃ hoti, āpussadattā paggharati, tejussadattā paridayhati, vāyussadattā paribbhamati, yañca loke nīlapakhumasamākiṇṇaṃ kaṇhasukkamaṇḍalavicittaṃ nīluppaladalasannibhaṃ dīghaṃ puthulaṃ cakkhūti vuccati, tassa sasambhāracakkhuno setamaṇḍalaparikkhittassa kaṇhamaṇḍalassa majjhe abhimukhe ṭhitānaṃ sarīrasaṇṭhānuppattidese sattasu picupaṭalesu āsittatelaṃ picupaṭalāni viya satta akkhipaṭalāni byāpetvā dhāraṇanahāpanamaṇḍanabījanakiccāhi catūhi dhātīhi khattiyakumāro viya sandhāraṇābandhanaparipācanasamudīraṇakiccāhi catūhi dhātūhi katūpakāraṃ āyunā anupāliyamānaṃ vaṇṇagandharasādīhi parivutaṃ utucittāhārehi upatthambhiyamānaṃ pamāṇato ūkāsiramattaṃ cakkhuviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhayamānaṃ tiṭṭhati.

Vuttampi cetaṃ dhammasenāpatinā -
Vuttampi cetaṃ dhammasenāpatinā -

‘‘Yena cakkhupasādena, rūpāni manupassati;
‘‘Yena cakkhupasādena, rūpāni manupassati;

Parittaṃ sukhumaṃ etaṃ, ūkāsirasamūpama’’nti.
Parittaṃ sukhumaṃ etaṃ, ūkāsirasamūpama’’nti.

Saddābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇaṃ, sotukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇaṃ vā sotaṃ, saddesu āviñchanarasaṃ, sotaviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānaṃ, sotukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānaṃ.
Saddābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇaṃ, sotukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇaṃ vā sotaṃ, saddesu āviñchanarasaṃ, sotaviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānaṃ, sotukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānaṃ.

Idaṃ pana sasambhārasotabilassa anto tanutambalomācite aṅgulivedhakasaṇṭhāne padese vuttappakārāhi dhātuādīhi katūpakārānupālanaparivāropatthambhaṃ sotaviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhayamānaṃ tiṭṭhati.
Idaṃ pana sasambhārasotabilassa anto tanutambalomācite aṅgulivedhakasaṇṭhāne padese vuttappakārāhi dhātuādīhi katūpakārānupālanaparivāropatthambhaṃ sotaviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhayamānaṃ tiṭṭhati.

Gandhābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇaṃ, ghāyitukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇaṃ vā ghānaṃ, gandhesu āviñchanarasaṃ, ghānaviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānaṃ, ghāyitukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānaṃ.
Gandhābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇaṃ, ghāyitukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇaṃ vā ghānaṃ, gandhesu āviñchanarasaṃ, ghānaviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānaṃ, ghāyitukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānaṃ.

Idañca sasambhāraghānabilassa anto ajapadasaṇṭhāne padese vuttappakāropakārānupālanaparivāropatthambhaṃ ghānaviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhayamānaṃ tiṭṭhati.
Idañca sasambhāraghānabilassa anto ajapadasaṇṭhāne padese vuttappakāropakārānupālanaparivāropatthambhaṃ ghānaviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhayamānaṃ tiṭṭhati.

Rasābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇā, sāyitukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇā vā jivhā, rasesu āviñchanarasā, jivhāviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānā, sāyitukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānā.
Rasābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇā, sāyitukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇā vā jivhā, rasesu āviñchanarasā, jivhāviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhānā, sāyitukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhānā.

Esā ca sasambhārajivhāmajjhassa upari uppaladalaggasaṇṭhāne padese vuttappakāropakārānupālanaparivāropatthambhā jivhāviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhayamānā tiṭṭhati.

Esā ca sasambhārajivhāmajjhassa upari uppaladalaggasaṇṭhāne padese vuttappakāropakārānupālanaparivāropatthambhā jivhāviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhayamānā tiṭṭhati.

Phoṭṭhabbābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇo,
phusitukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇo vā kāyo,
phoṭṭhabbesu āviñchanaraso, kāyaviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhāno,
phusitukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhāno.
Phoṭṭhabbābhighātārahabhūtappasādalakkhaṇo,
phusitukāmatānidānakammasamuṭṭhānabhūtappasādalakkhaṇo vā kāyo,
phoṭṭhabbesu āviñchanaraso, kāyaviññāṇassa ādhārabhāvapaccupaṭṭhāno,
phusitukāmatānidānakammajabhūtapadaṭṭhāno.

Ayaṃ pana imasmiṃ kāye yāvatā upādinnā pathavīāpokoṭṭhāsā honti, tattha sabbattha kappāsapaṭale sneho viya anugato vuttappakāropakārānupālanaparivāropatthambho kāyaviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhayamāno tiṭṭhati.
Ayaṃ pana imasmiṃ kāye yāvatā upādinnā pathavīāpokoṭṭhāsā honti, tattha sabbattha kappāsapaṭale sneho viya anugato vuttappakāropakārānupālanaparivāropatthambho kāyaviññāṇādīnaṃ yathārahaṃ vatthudvārabhāvaṃ sādhayamāno tiṭṭhati.

Keci pana ‘‘tejādhikānaṃ bhūtānaṃ pasādo cakkhu,
vivaravāyuāpapathaviadhikānaṃ sotaghānajivhākāyā’’ti vadanti.
Keci pana ‘‘tejādhikānaṃ bhūtānaṃ pasādo cakkhu,
vivaravāyuāpapathaviadhikānaṃ sotaghānajivhākāyā’’ti vadanti.

Apare ‘‘tejosabhāvaṃ cakkhu, ākāsapathaviāpavāyusabhāvā sotaghānajivhākāyā’’ti vadanti.
Apare ‘‘tejosabhāvaṃ cakkhu, ākāsapathaviāpavāyusabhāvā sotaghānajivhākāyā’’ti vadanti.

‘‘Tejādisahakārittā, tejādiguṇarūpādivisayattā cā’’ti kāraṇañca yathākkamaṃ vadanti.
‘‘Tejādisahakārittā, tejādiguṇarūpādivisayattā cā’’ti kāraṇañca yathākkamaṃ vadanti.

Te ca vattabbā -
Te ca vattabbā -

ko panevamāha ‘‘sahakārisabhāveheva indriyehi bhavitabba’’nti, ‘‘rūpādayo vā tejādīnaṃ guṇā’’ti.
ko panevamāha ‘‘sahakārisabhāveheva indriyehi bhavitabba’’nti, ‘‘rūpādayo vā tejādīnaṃ guṇā’’ti.

Avinibbhogesu hi bhūtesu ‘‘ayaṃ imassa guṇo, ayaṃ imassa guṇo’’ti na labbhā vattunti.
Avinibbhogesu hi bhūtesu ‘‘ayaṃ imassa guṇo, ayaṃ imassa guṇo’’ti na labbhā vattunti.

Athāpi vadeyyuṃ ‘‘tejādiadhikesu sambhāresu rūpādīnaṃ adhikabhāvadassanato icchitabbametaṃ ‘rūpādayo tejādīnaṃ guṇā’’’ti, te vattabbā iccheyyāma, yadi āpādhikassa āsavassa gandhato pathaviadhike kappāse gandho adhikataro siyā, tejādhikassa ca uṇhodakassa vaṇṇatopi sītūdakassa vaṇṇo parihāyetha.

Athāpi vadeyyuṃ ‘‘tejādiadhikesu sambhāresu rūpādīnaṃ adhikabhāvadassanato icchitabbametaṃ ‘rūpādayo tejādīnaṃ guṇā’’’ti, te vattabbā iccheyyāma, yadi āpādhikassa āsavassa gandhato pathaviadhike kappāse gandho adhikataro siyā, tejādhikassa ca uṇhodakassa vaṇṇatopi sītūdakassa vaṇṇo parihāyetha.

Yasmā panetaṃ ubhayampi natthi, tasmā pahāyetha tametesaṃ nissayabhūtānaṃ visesakappanaṃ.
Yasmā panetaṃ ubhayampi natthi, tasmā pahāyetha tametesaṃ nissayabhūtānaṃ visesakappanaṃ.

Yathā avisesepi ekakalāpe bhūtānaṃ rūparasādayo aññamaññaṃ visadisā honti, evaṃ cakkhupasādādayopīti gahetabbametaṃ.
Yathā avisesepi ekakalāpe bhūtānaṃ rūparasādayo aññamaññaṃ visadisā honti, evaṃ cakkhupasādādayopīti gahetabbametaṃ.

Kiṃ panesaṃ visesakāraṇaṃ natthīti?
Kiṃ panesaṃ visesakāraṇaṃ natthīti?

No natthi.
No natthi.

Kiṃ pana tanti?
Kiṃ pana tanti?

Kammameva nesaṃ asādhāraṇaṃ kāraṇaṃ janakataṇhājanitānaṃ bhūtānaṃ visesato.
Kammameva nesaṃ asādhāraṇaṃ kāraṇaṃ janakataṇhājanitānaṃ bhūtānaṃ visesato.

Bhūtavisese hi sati pasādova nuppajjati.
Bhūtavisese hi sati pasādova nuppajjati.

Samānānaṃ hi bhūtānaṃ pasādo, na visamānānanti porāṇā.
Samānānaṃ hi bhūtānaṃ pasādo, na visamānānanti porāṇā.

Evaṃ kammavisesato visesavantesu cetesu cakkhusotāni asampattavisayaggāhakāni attano nissayaṃ anallīnanissayeva visaye viññāṇahetuttā.
Evaṃ kammavisesato visesavantesu cetesu cakkhusotāni asampattavisayaggāhakāni attano nissayaṃ anallīnanissayeva visaye viññāṇahetuttā.

Ghānajivhākāyā pana sampattavisayaggāhakā nissayavasena ceva sayañca attano nissayaṃ allīne eva visaye viññāṇahetuttā.
Ghānajivhākāyā pana sampattavisayaggāhakā nissayavasena ceva sayañca attano nissayaṃ allīne eva visaye viññāṇahetuttā.

Keci pana ‘‘cakkhusotānipi sampattavisayaggāhakāneva, dūre ṭhitesupi candarūpādīsu sīghayāyinayanaraṃsisaññogena, saddānañca paramparāyāgantvā sotabile ghaṭṭanena viññāṇuppattito.
Keci pana ‘‘cakkhusotānipi sampattavisayaggāhakāneva, dūre ṭhitesupi candarūpādīsu sīghayāyinayanaraṃsisaññogena, saddānañca paramparāyāgantvā sotabile ghaṭṭanena viññāṇuppattito.

Teneva hi kuṭṭādiantaritesu, vicchiddapabbataleṇādigatesu ca rūpasaddesu viññāṇaṃ na uppajjatī’’ti vadanti.

Teneva hi kuṭṭādiantaritesu, vicchiddapabbataleṇādigatesu ca rūpasaddesu viññāṇaṃ na uppajjatī’’ti vadanti.

Tesampi hi cakkhuno dūrāsannesu candarukkhādīsu anupalakkhitakālabhedena raṃsisamāyojanasāmatthiyaṃ, saddānampi dūrāsannānaṃ aviditatābhedaṃ āgantvā sotabilaghaṭṭanasāmatthiyaṃ viññāṇuppattihetubhūtaṃ upagantabbaṃ.
Tesampi hi cakkhuno dūrāsannesu candarukkhādīsu anupalakkhitakālabhedena raṃsisamāyojanasāmatthiyaṃ, saddānampi dūrāsannānaṃ aviditatābhedaṃ āgantvā sotabilaghaṭṭanasāmatthiyaṃ viññāṇuppattihetubhūtaṃ upagantabbaṃ.

Tato paraṃ tattheva ṭhitānaññeva viññāṇuppādanasāmatthiyopagamanaṃ.
Tato paraṃ tattheva ṭhitānaññeva viññāṇuppādanasāmatthiyopagamanaṃ.

Kuṭṭaleṇādiantaritānañca rūpasaddānaṃ sahakāripaccayavirahato anāpāthagamanaṃ.
Kuṭṭaleṇādiantaritānañca rūpasaddānaṃ sahakāripaccayavirahato anāpāthagamanaṃ.

Itarathā tesampi tādisesu indriyasaññogaṃ na dhāvitabbaṃ.
Itarathā tesampi tādisesu indriyasaññogaṃ na dhāvitabbaṃ.

Gamananivāraṇampi uppattinivāraṇameva, tatheva sahakāripaccayavirahato yādiseva tesaṃ indriyasaññogo hoti, tādise viññāṇuppatti hotīti gahetabbaṃ.
Gamananivāraṇampi uppattinivāraṇameva, tatheva sahakāripaccayavirahato yādiseva tesaṃ indriyasaññogo hoti, tādise viññāṇuppatti hotīti gahetabbaṃ.

Cakkhu tāva dūre ṭhitānaṃ candādīnampi gahaṇato asampattaggāhakaṃ hotu, sotaṃ pana dūre rukkhaṃ chindantānaṃ, vatthaṃ dhovantānañca dūratova paññāyamānakāyavikārādinā saddhiṃ saddaṃ gahetuṃ asamatthatāya kathaṃ saṇikaṃ vavatthāpayamānaṃ taṃ asampattaggāhakaṃ hotīti?
Cakkhu tāva dūre ṭhitānaṃ candādīnampi gahaṇato asampattaggāhakaṃ hotu, sotaṃ pana dūre rukkhaṃ chindantānaṃ, vatthaṃ dhovantānañca dūratova paññāyamānakāyavikārādinā saddhiṃ saddaṃ gahetuṃ asamatthatāya kathaṃ saṇikaṃ vavatthāpayamānaṃ taṃ asampattaggāhakaṃ hotīti?

Tatthāpi ca kuṭhārivatthādīnaṃ paṭhamanipātasaddānaṃ mandatāya yathā hatthachijjamānasākhāpalāsacalanādisamuṭṭhitamandasaddānaṃ paramparāyāgamanaṃ natthi, tathā anāpāthagamanampi, pacchā pana ghaṭṭanānighaṃsassa balavatāya uppannamahāsaddānaṃ āgamanaṃ viya tattheva ṭhitānaññeva āpāthagamanaṃ hoti, itarathā dūrāsannādivavatthānāni na siyuṃ gandhādīnaṃ viya, tasmā asampattagocarānevetāni, ghānādīni ca sampattagocarānīti veditabbāni.
Tatthāpi ca kuṭhārivatthādīnaṃ paṭhamanipātasaddānaṃ mandatāya yathā hatthachijjamānasākhāpalāsacalanādisamuṭṭhitamandasaddānaṃ paramparāyāgamanaṃ natthi, tathā anāpāthagamanampi, pacchā pana ghaṭṭanānighaṃsassa balavatāya uppannamahāsaddānaṃ āgamanaṃ viya tattheva ṭhitānaññeva āpāthagamanaṃ hoti, itarathā dūrāsannādivavatthānāni na siyuṃ gandhādīnaṃ viya, tasmā asampattagocarānevetāni, ghānādīni ca sampattagocarānīti veditabbāni.

Ahisuṃsumārapakkhikukkurasiṅgālasadisāni cetāni.
Ahisuṃsumārapakkhikukkurasiṅgālasadisāni cetāni.

Yathā hi ahi nāma bahisittasammaṭṭhaṭṭhāne nābhiramati, taṃ vihāya tiṇapaṇṇagahanavammikādivisamajjhāsayova hoti, evaṃ cakkhupi sammaṭṭhabhittiādiṃ vihāya itthipurisapupphalatācittādivisamajjhāsayaṃ hoti.
Yathā hi ahi nāma bahisittasammaṭṭhaṭṭhāne nābhiramati, taṃ vihāya tiṇapaṇṇagahanavammikādivisamajjhāsayova hoti, evaṃ cakkhupi sammaṭṭhabhittiādiṃ vihāya itthipurisapupphalatācittādivisamajjhāsayaṃ hoti.

Yathā ca suṃsumāropi bahi caraṇaṃ vihāya udake bilajjhāsayo hoti, evaṃ sotampi vātapānacchiddādibilajjhāsayaṃ hoti.
Yathā ca suṃsumāropi bahi caraṇaṃ vihāya udake bilajjhāsayo hoti, evaṃ sotampi vātapānacchiddādibilajjhāsayaṃ hoti.

Yathā hi gijjhādipakkhīpi bhūmirukkhādiṃ vihāya ākāse pakkhandanajjhāsayo hoti, evaṃ ghānampi uddhaggaṃ hutvā gandhapavesakavātākaḍḍhanatthaṃ ākāsajjhāsayaṃ hoti.
Yathā hi gijjhādipakkhīpi bhūmirukkhādiṃ vihāya ākāse pakkhandanajjhāsayo hoti, evaṃ ghānampi uddhaggaṃ hutvā gandhapavesakavātākaḍḍhanatthaṃ ākāsajjhāsayaṃ hoti.

Yathā kukkuro bahigāmacāraṃ vihāya āmisagavesī gāmajjhāsayo mahānasādininnacitto hoti, evaṃ jivhāpi āpajjhāsayā hoti.
Yathā kukkuro bahigāmacāraṃ vihāya āmisagavesī gāmajjhāsayo mahānasādininnacitto hoti, evaṃ jivhāpi āpajjhāsayā hoti.

Yathā ca siṅgālo bahisusānacāraṃ vihāya maṃsagavesī susānajjhāsayo hoti, evaṃ kāyopi anupādinnaṃ sukhasamphassasayanādiṃ labhitvāpi upādinnajjhāsayo hoti.
Yathā ca siṅgālo bahisusānacāraṃ vihāya maṃsagavesī susānajjhāsayo hoti, evaṃ kāyopi anupādinnaṃ sukhasamphassasayanādiṃ labhitvāpi upādinnajjhāsayo hoti.

Aññaṃ hi upādinnakaṃ alabhamānā sattā attano jaṇṇukāni urantaraṃ pavesetvā hatthatale sīsaṃ katvāpi nipajjanti.
Aññaṃ hi upādinnakaṃ alabhamānā sattā attano jaṇṇukāni urantaraṃ pavesetvā hatthatale sīsaṃ katvāpi nipajjanti.

Ālokavivaravāyujalapathavipaccayāni cetāni viññāṇuppādakāni.
Ālokavivaravāyujalapathavipaccayāni cetāni viññāṇuppādakāni.

Evametesaṃ pañcannaṃ pasādānaṃ lakkhaṇarasapaccupaṭṭhānapadesanissayagocarajjhāsayappaccayabhedena vavatthānaṃ veditabbaṃ.
Evametesaṃ pañcannaṃ pasādānaṃ lakkhaṇarasapaccupaṭṭhānapadesanissayagocarajjhāsayappaccayabhedena vavatthānaṃ veditabbaṃ.

Cakkhupaṭihananalakkhaṇaṃ rūpaṃ, cakkhuviññāṇassa visayabhāvarasaṃ, tasseva gocarabhāvapaccupaṭṭhānaṃ, catumahābhūtapadaṭṭhānaṃ, yathā cetassa, evaṃ sabbesampi upādārūpānaṃ padaṭṭhānaṃ veditabbaṃ, visesaṃ pana vakkhāma.
Cakkhupaṭihananalakkhaṇaṃ rūpaṃ, cakkhuviññāṇassa visayabhāvarasaṃ, tasseva gocarabhāvapaccupaṭṭhānaṃ, catumahābhūtapadaṭṭhānaṃ, yathā cetassa, evaṃ sabbesampi upādārūpānaṃ padaṭṭhānaṃ veditabbaṃ, visesaṃ pana vakkhāma.

Tayidaṃ rūpaṃ
nīlapītalohitodātakāḷamañjiṭṭhasāmachāyātapaālokandhakārādivasena anekavidhaṃ.
Tayidaṃ rūpaṃ
nīlapītalohitodātakāḷamañjiṭṭhasāmachāyātapaālokandhakārādivasena anekavidhaṃ.

Keci pana ‘‘andhakāro nāma ālokābhāvamatto eva, tato eva tattha gatarūpāni na dissantī’’ti vadanti, taṃ na yuttaṃ.
Keci pana ‘‘andhakāro nāma ālokābhāvamatto eva, tato eva tattha gatarūpāni na dissantī’’ti vadanti, taṃ na yuttaṃ.

Yathā hi nīlameghamaṇiādīnaṃ chāyā ālokavisadisā vaṇṇāyatanabhūtā hoti, evaṃ bhitticchadanabhūmipabbatādicchāyā ca ghanībhūtā ghaṭarūpādicchādanato ālokavisadiso andhakāroti daṭṭhabbo, sotapaṭihananalakkhaṇo saddo, sotaviññāṇassa visayabhāvaraso, tasseva gocarabhāvapaccupaṭṭhāno.
Yathā hi nīlameghamaṇiādīnaṃ chāyā ālokavisadisā vaṇṇāyatanabhūtā hoti, evaṃ bhitticchadanabhūmipabbatādicchāyā ca ghanībhūtā ghaṭarūpādicchādanato ālokavisadiso andhakāroti daṭṭhabbo, sotapaṭihananalakkhaṇo saddo, sotaviññāṇassa visayabhāvaraso, tasseva gocarabhāvapaccupaṭṭhāno.

So gītabherisaddādivasena anekavidho.
So gītabherisaddādivasena anekavidho.

Ghānapaṭihananalakkhaṇo gandho, ghānaviññāṇassa visayabhāvaraso, tasseva gocarabhāvapaccupaṭṭhāno.
Ghānapaṭihananalakkhaṇo gandho, ghānaviññāṇassa visayabhāvaraso, tasseva gocarabhāvapaccupaṭṭhāno.

So mūlagandhasāragandhādivasena anekavidho.
So mūlagandhasāragandhādivasena anekavidho.

Jivhāpaṭihananalakkhaṇo raso, jivhāviññāṇassa visayabhāvaraso, tasseva gocarabhāvapaccupaṭṭhāno.
Jivhāpaṭihananalakkhaṇo raso, jivhāviññāṇassa visayabhāvaraso, tasseva gocarabhāvapaccupaṭṭhāno.

So mūlarasatacarasādīnaṃ vasena anekavidho.
So mūlarasatacarasādīnaṃ vasena anekavidho.

Itthibhāvalakkhaṇaṃ itthindriyaṃ, itthīti pakāsanarasaṃ,
itthiliṅganimittakuttākappānaṃ kāraṇabhāvapaccupaṭṭhānaṃ.
Itthibhāvalakkhaṇaṃ itthindriyaṃ, itthīti pakāsanarasaṃ,
itthiliṅganimittakuttākappānaṃ kāraṇabhāvapaccupaṭṭhānaṃ.

Purisabhāvalakkhaṇaṃ purisindriyaṃ, purisoti pakāsanarasaṃ,
purisaliṅganimittakuttākappānaṃ kāraṇabhāvapaccupaṭṭhānaṃ.
Purisabhāvalakkhaṇaṃ purisindriyaṃ, purisoti pakāsanarasaṃ,
purisaliṅganimittakuttākappānaṃ kāraṇabhāvapaccupaṭṭhānaṃ.

Ubhinnampesaṃ itthipurisaliṅgādīnaṃ kāraṇabhāvo na sarasato atthi kenaci paccayena nesaṃ paccayabhāvassa paṭṭhāne anāgatattā, attano pana janakapaccayabhūtaāgamanatova.

Ubhinnampesaṃ itthipurisaliṅgādīnaṃ kāraṇabhāvo na sarasato atthi kenaci paccayena nesaṃ paccayabhāvassa paṭṭhāne anāgatattā, attano pana janakapaccayabhūtaāgamanatova.

Itthipurisānaṃ paṭiniyataliṅganimittakuttākappabhāvānuguṇarūpānampi niyamena uppajjanato, liṅganimittādivohārānañca tappadhānato paccayabhāvo, indriyabhāvo ca pariyāyato vutto.
Itthipurisānaṃ paṭiniyataliṅganimittakuttākappabhāvānuguṇarūpānampi niyamena uppajjanato, liṅganimittādivohārānañca tappadhānato paccayabhāvo, indriyabhāvo ca pariyāyato vutto.

Teneva hi itthiubhatobyañjanakassa purisindriyābhāvepi purisaliṅganimittādibyañjanaṃ, purisaubhatobyañjanakassa itthindriyābhāvepi itthiliṅganimittādibyañjanañca purimakammato eva uppajjati.
Teneva hi itthiubhatobyañjanakassa purisindriyābhāvepi purisaliṅganimittādibyañjanaṃ, purisaubhatobyañjanakassa itthindriyābhāvepi itthiliṅganimittādibyañjanañca purimakammato eva uppajjati.

Yadi hi nesaṃ taṃtaṃindriyeneva paṭiniyatabyañjanāni uppajjeyyuṃ, dutiyabyañjanassa abhāvo āpajjati.
Yadi hi nesaṃ taṃtaṃindriyeneva paṭiniyatabyañjanāni uppajjeyyuṃ, dutiyabyañjanassa abhāvo āpajjati.

Na hi tesaṃ bhāvadvayaṃ atthi.
Na hi tesaṃ bhāvadvayaṃ atthi.

Yadi siyā, sabbadāpi byañjanadvayassa bhāvappasaṅgo siyā.
Yadi siyā, sabbadāpi byañjanadvayassa bhāvappasaṅgo siyā.

Itthiubhatobyañjanakassa hi itthindriyameva vijjati, na itaraṃ.
Itthiubhatobyañjanakassa hi itthindriyameva vijjati, na itaraṃ.

Tassa pana yadā itthiyaṃ rāgacittaṃ uppajjati, tadā purisabyañjanaṃ pātubhavati, itthibyañjanaṃ paṭicchannaṃ hoti.
Tassa pana yadā itthiyaṃ rāgacittaṃ uppajjati, tadā purisabyañjanaṃ pātubhavati, itthibyañjanaṃ paṭicchannaṃ hoti.

Tathā itarassa itaraṃ.
Tathā itarassa itaraṃ.

Yasmā panesaṃ ekameva indriyaṃ niyataṃ, tasmā itthiubhatobyañjanako sayampi gabbhaṃ gaṇhāti, parampi gaṇhāpeti.
Yasmā panesaṃ ekameva indriyaṃ niyataṃ, tasmā itthiubhatobyañjanako sayampi gabbhaṃ gaṇhāti, parampi gaṇhāpeti.

Purisaubhatobyañjanako paraṃ gaṇhāpeti, sayaṃ pana na gaṇhāti.
Purisaubhatobyañjanako paraṃ gaṇhāpeti, sayaṃ pana na gaṇhāti.

Yathā tesaṃ ubhatobyañjanakānaṃ kammasahāyaṃ rāgacittameva byañjanakāraṇaṃ, na bhāvo, evaṃ pakatitthipurisānampi bhāvadvayajanakakammādipaccayo eva taṃtaṃliṅganimittādikāraṇanti gahetabbaṃ.

Yathā tesaṃ ubhatobyañjanakānaṃ kammasahāyaṃ rāgacittameva byañjanakāraṇaṃ, na bhāvo, evaṃ pakatitthipurisānampi bhāvadvayajanakakammādipaccayo eva taṃtaṃliṅganimittādikāraṇanti gahetabbaṃ.

Ubhayampi cetaṃ paṭhamakappikānaṃ pavatte samuṭṭhāti, tato aparabhāge paṭisandhiyameva, sabbesaṃ pana pavatte eva parivattati.
Ubhayampi cetaṃ paṭhamakappikānaṃ pavatte samuṭṭhāti, tato aparabhāge paṭisandhiyameva, sabbesaṃ pana pavatte eva parivattati.

Imesu ca purisaliṅgaṃ uttamaṃ, itthiliṅgaṃ hīnaṃ, tasmā purisaliṅgaṃ balavaakusalena antaradhāyati, itthiliṅgaṃ dubbalakusalena patiṭṭhāti.
Imesu ca purisaliṅgaṃ uttamaṃ, itthiliṅgaṃ hīnaṃ, tasmā purisaliṅgaṃ balavaakusalena antaradhāyati, itthiliṅgaṃ dubbalakusalena patiṭṭhāti.

Itthiliṅgaṃ pana antaradhāyantaṃ dubbalākusalena antaradhāyati, itaraṃ balavakusalena patiṭṭhāti.
Itthiliṅgaṃ pana antaradhāyantaṃ dubbalākusalena antaradhāyati, itaraṃ balavakusalena patiṭṭhāti.

Evaṃ ubhayampi sugatiyaṃ akusaleneva antaradhāyati, kusaleneva patiṭṭhāti.
Evaṃ ubhayampi sugatiyaṃ akusaleneva antaradhāyati, kusaleneva patiṭṭhāti.

Kāyappasādo viya ca sakalasarīrabyāpakameva, na ca kāyappasādādīnaṃ ṭhitokāse tiṭṭhati.
Kāyappasādo viya ca sakalasarīrabyāpakameva, na ca kāyappasādādīnaṃ ṭhitokāse tiṭṭhati.

Yadi evaṃ na sabbattha kāyabhāvindriyānīti?
Yadi evaṃ na sabbattha kāyabhāvindriyānīti?

Nevaṃ paramatthato sabbattha, vinibbhujitvā panesaṃ okāsabhedaṃ paññāpetuṃ na sakkā rūparasādīnaṃ viya.
Nevaṃ paramatthato sabbattha, vinibbhujitvā panesaṃ okāsabhedaṃ paññāpetuṃ na sakkā rūparasādīnaṃ viya.

Na hi paramatthato rūpe raso atthi.
Na hi paramatthato rūpe raso atthi.

Yadi siyā, rūpaggahaṇeneva gahaṇaṃ gaccheyya.
Yadi siyā, rūpaggahaṇeneva gahaṇaṃ gaccheyya.

Evaṃ kāyabhāvindriyāni paramatthato na sabbattha, na ca sabbattha natthi vivecetuṃ asakkuṇeyyatāya heṭṭhā vuttalakkhaṇādivavatthānatopi cesaṃ asammissatā desato na vivekābhāvepi.
Evaṃ kāyabhāvindriyāni paramatthato na sabbattha, na ca sabbattha natthi vivecetuṃ asakkuṇeyyatāya heṭṭhā vuttalakkhaṇādivavatthānatopi cesaṃ asammissatā desato na vivekābhāvepi.

Na kevalañca imāneva, sabbānipi rūpāni asammissāneva honti.
Na kevalañca imāneva, sabbānipi rūpāni asammissāneva honti.

Yathā hi pañcavaṇṇena kappāsena vaṭṭiṃ katvā dīpe jalite kiñcāpi jālā ekābaddhā viya honti, tassa tassa pana aṃsuno pāṭiyekkaṃ jālā aññamaññaṃ asammissāva.

Yathā hi pañcavaṇṇena kappāsena vaṭṭiṃ katvā dīpe jalite kiñcāpi jālā ekābaddhā viya honti, tassa tassa pana aṃsuno pāṭiyekkaṃ jālā aññamaññaṃ asammissāva.

Evaṃ kāyabhāvindriyādīni ekasmiṃ ṭhāne samosaṭānipi bhinnaṭṭhānesu heṭṭhupariyādivasena natthi, tānipi asammissāneva honti.
Evaṃ kāyabhāvindriyādīni ekasmiṃ ṭhāne samosaṭānipi bhinnaṭṭhānesu heṭṭhupariyādivasena natthi, tānipi asammissāneva honti.

Sahajarūpānaṃ anupālanalakkhaṇaṃ jīvitindriyaṃ, tesaṃ pavattanarasaṃ, tesaṃyeva ṭhapanapaccupaṭṭhānaṃ, yāpayitabbadhammapadaṭṭhānaṃ.
Sahajarūpānaṃ anupālanalakkhaṇaṃ jīvitindriyaṃ, tesaṃ pavattanarasaṃ, tesaṃyeva ṭhapanapaccupaṭṭhānaṃ, yāpayitabbadhammapadaṭṭhānaṃ.

Atthikkhaṇe eva cetaṃ sahajarūpāni anupāleti udakaṃ viya uppalādīni, na bhaṅgakkhaṇe sayaṃ bhijjamānattā, yathāsakaṃ paccayuppannepi ca dhamme pāleti dhātī viya kumāraṃ, sayaṃpavattitadhammasambandheneva ca pavattati niyāmako viyāti daṭṭhabbaṃ.
Atthikkhaṇe eva cetaṃ sahajarūpāni anupāleti udakaṃ viya uppalādīni, na bhaṅgakkhaṇe sayaṃ bhijjamānattā, yathāsakaṃ paccayuppannepi ca dhamme pāleti dhātī viya kumāraṃ, sayaṃpavattitadhammasambandheneva ca pavattati niyāmako viyāti daṭṭhabbaṃ.

Manodhātumanoviññāṇadhātūnaṃ nissayalakkhaṇaṃ hadayavatthu, tāsaññeva dhātūnaṃ dhāraṇarasaṃ, ubbahanapaccupaṭṭhānaṃ.
Manodhātumanoviññāṇadhātūnaṃ nissayalakkhaṇaṃ hadayavatthu, tāsaññeva dhātūnaṃ dhāraṇarasaṃ, ubbahanapaccupaṭṭhānaṃ.

Idaṃ pana hadayavatthu yadetaṃ antosarīre dvinnaṃ thanānaṃ majjhe bāhirapattāni apanetvā adhomukhaṭṭhapitarattapadumamakulasaṇṭhānaṃ bahi maṭṭhaṃ, anto kosātakīphalassa abbhantarasadisaṃ, paññavantānaṃ thokaṃ vikasitaṃ, mandapaññānaṃ makuḷitaṃ, hadayamaṃsayamakaṃ parikkhipitvā vakkayakanakilomakapihakādayo tiṭṭhanti.
Idaṃ pana hadayavatthu yadetaṃ antosarīre dvinnaṃ thanānaṃ majjhe bāhirapattāni apanetvā adhomukhaṭṭhapitarattapadumamakulasaṇṭhānaṃ bahi maṭṭhaṃ, anto kosātakīphalassa abbhantarasadisaṃ, paññavantānaṃ thokaṃ vikasitaṃ, mandapaññānaṃ makuḷitaṃ, hadayamaṃsayamakaṃ parikkhipitvā vakkayakanakilomakapihakādayo tiṭṭhanti.

Tassa sasambhārahadayamaṃsassa anto punnāgaṭṭhipatiṭṭhānamatte āvāṭake saṇṭhitaṃ addhapasatamattalohitaṃ saṇṭhāti.
Tassa sasambhārahadayamaṃsassa anto punnāgaṭṭhipatiṭṭhānamatte āvāṭake saṇṭhitaṃ addhapasatamattalohitaṃ saṇṭhāti.

Tañca rāgacaritassa rattaṃ, dosacaritassa kāḷakaṃ, mohacaritassa maṃsadhovanaudakasadisaṃ, vitakkacaritassa kulatthayūsavaṇṇaṃ, saddhācaritassa kaṇikārapupphavaṇṇaṃ, buddhicaritassa acchaṃ vippasannaṃ anāvilaṃ paṇḍaraṃ parisuddhaṃ niddhotajātimaṇi viya jutimantaṃ hoti, byāpetvā sandhāraṇādikiccehi bhūtehi katūpakāraṃ āyunā anupāliyamānaṃ vaṇṇādiparivutaṃ utucittāhārehi upatthambhiyamānaṃ manodhātumanoviññāṇadhātūnañceva taṃsampayuttānañca vatthubhāvaṃ sādhayamānaṃ tiṭṭhati.

Tañca rāgacaritassa rattaṃ, dosacaritassa kāḷakaṃ, mohacaritassa maṃsadhovanaudakasadisaṃ, vitakkacaritassa kulatthayūsavaṇṇaṃ, saddhācaritassa kaṇikārapupphavaṇṇaṃ, buddhicaritassa acchaṃ vippasannaṃ anāvilaṃ paṇḍaraṃ parisuddhaṃ niddhotajātimaṇi viya jutimantaṃ hoti, byāpetvā sandhāraṇādikiccehi bhūtehi katūpakāraṃ āyunā anupāliyamānaṃ vaṇṇādiparivutaṃ utucittāhārehi upatthambhiyamānaṃ manodhātumanoviññāṇadhātūnañceva taṃsampayuttānañca vatthubhāvaṃ sādhayamānaṃ tiṭṭhati.

Abhikkamādippavattakacittasamuṭṭhānavāyodhātuyā sahajarūpakāyasanthambhanasandhāraṇacalanassa paccayākāravikāralakkhaṇā kāyaviññatti, adhippāyappakāsanarasā, kāyavipphandanahetubhāvapaccupaṭṭhānā, cittasamuṭṭhānavāyodhātupadaṭṭhānā.
Abhikkamādippavattakacittasamuṭṭhānavāyodhātuyā sahajarūpakāyasanthambhanasandhāraṇacalanassa paccayākāravikāralakkhaṇā kāyaviññatti, adhippāyappakāsanarasā, kāyavipphandanahetubhāvapaccupaṭṭhānā, cittasamuṭṭhānavāyodhātupadaṭṭhānā.

Vacībhedappavattakacittasamuṭṭhānapathavīdhātuyā upādinnaghaṭṭanassa paccayākāravikāralakkhaṇā vacīviññatti, adhippāyappakāsanarasā, vacīghosassa hetubhāvapaccupaṭṭhānā, cittasamuṭṭhānapathavīdhātupadaṭṭhānā.
Vacībhedappavattakacittasamuṭṭhānapathavīdhātuyā upādinnaghaṭṭanassa paccayākāravikāralakkhaṇā vacīviññatti, adhippāyappakāsanarasā, vacīghosassa hetubhāvapaccupaṭṭhānā, cittasamuṭṭhānapathavīdhātupadaṭṭhānā.

Ubhopetā kāyavipphandanavacīghosehi sayaṃ viññeyyattā, adhippāyaviññāpanato ca ‘‘kāyavacīviññattiyo’’ti vuccanti.
Ubhopetā kāyavipphandanavacīghosehi sayaṃ viññeyyattā, adhippāyaviññāpanato ca ‘‘kāyavacīviññattiyo’’ti vuccanti.

Cakkhusotapathasmiṃ hi ṭhatvā kenaci hatthavikārasīsukkhipanādikāyavikāre, sadde vā kate tathāpavattarūpasaddāyatanāni cakkhusotaviññeyyāni, na tāni viññattiyo, cittasamuṭṭhitakalāpagatāya pana vāyodhātuyā sahajātarūpakāyasandhāraṇacalanādīnaṃ paccayabhūto vikāro kāyaviññatti, tathā cittasamuṭṭhitapathavīdhātuyā upādinnaghaṭṭanassa paccayabhūto ākāravikāro vacīviññatti.
Cakkhusotapathasmiṃ hi ṭhatvā kenaci hatthavikārasīsukkhipanādikāyavikāre, sadde vā kate tathāpavattarūpasaddāyatanāni cakkhusotaviññeyyāni, na tāni viññattiyo, cittasamuṭṭhitakalāpagatāya pana vāyodhātuyā sahajātarūpakāyasandhāraṇacalanādīnaṃ paccayabhūto vikāro kāyaviññatti, tathā cittasamuṭṭhitapathavīdhātuyā upādinnaghaṭṭanassa paccayabhūto ākāravikāro vacīviññatti.

Na ca tā cakkhusotaviññeyyā, tā pana manodvārikajavanehi tālapaṇṇādisaññāya udapānādīni viya yathāgahitakāyavikāravacīghosānusārena tiracchānānampi viññeyyā, tadanusāreneva ‘‘idañcidañca esa kāreti, vadati cā’’ti adhippāyo ca viññeyyo hoti, tasmā sayaṃ viññeyyato, adhippāyaviññāpanato ca ‘‘viññattiyo’’ti vuccanti.
Na ca tā cakkhusotaviññeyyā, tā pana manodvārikajavanehi tālapaṇṇādisaññāya udapānādīni viya yathāgahitakāyavikāravacīghosānusārena tiracchānānampi viññeyyā, tadanusāreneva ‘‘idañcidañca esa kāreti, vadati cā’’ti adhippāyo ca

viññeyyo hoti, tasmā sayaṃ viññeyyato, adhippāyaviññāpanato ca ‘‘viññattiyo’’ti vuccanti.

Tattha ca manodvārikajavanavīthiyaṃ sattasu kāmāvacarajavanesu kāyaviññattijanakesu purimehi chahi javanehi samuṭṭhitavāyodhātuyo upatthambhanasandhāraṇakiccameva kātuṃ sakkonti, abhikkamādiṃ pana nipphādetuṃ na sakkonti.
Tattha ca manodvārikajavanavīthiyaṃ sattasu kāmāvacarajavanesu kāyaviññattijanakesu purimehi chahi javanehi samuṭṭhitavāyodhātuyo upatthambhanasandhāraṇakiccameva kātuṃ sakkonti, abhikkamādiṃ pana nipphādetuṃ na sakkonti.

Sattamajavanasamuṭṭhitā pana heṭṭhā chahi javanehi samuṭṭhitavāyodhātuyopatthambhaṃ labhitvā sattahi yugehi ākaḍḍhitabbabhāraṃ sakaṭaṃ sattamayugayuttagoṇo viya itarachayugayuttagoṇopatthambhaṃ labhitvā rūpakāyassa abhikkamapaṭikkamādiṃ kāretuṃ sakkoti, evaṃ vacīviññattijanakepi sattamajavanehi samuṭṭhitāya pathavīdhātuyāpi upādinnaghaṭṭanassa paccayabhāvo veditabbo.
Sattamajavanasamuṭṭhitā pana heṭṭhā chahi javanehi samuṭṭhitavāyodhātuyopatthambhaṃ labhitvā sattahi yugehi ākaḍḍhitabbabhāraṃ sakaṭaṃ sattamayugayuttagoṇo viya itarachayugayuttagoṇopatthambhaṃ labhitvā rūpakāyassa abhikkamapaṭikkamādiṃ kāretuṃ sakkoti, evaṃ vacīviññattijanakepi sattamajavanehi samuṭṭhitāya pathavīdhātuyāpi upādinnaghaṭṭanassa paccayabhāvo veditabbo.

Idha pana purimajavanasamuṭṭhitāya upatthambhakattaṃ, sattamajavanasamuṭṭhitāya calanapaccayattañca natthi tesaṃ vāyodhātukiccattā, purimasahagatā pana pacchimā pathavīdhātu upādinnaghaṭṭanasamatthā hoti, sesaṃ tādisameva.
Idha pana purimajavanasamuṭṭhitāya upatthambhakattaṃ, sattamajavanasamuṭṭhitāya calanapaccayattañca natthi tesaṃ vāyodhātukiccattā, purimasahagatā pana pacchimā pathavīdhātu upādinnaghaṭṭanasamatthā hoti, sesaṃ tādisameva.

Cittasamuṭṭhitakāye pana vāyodhātuyā calante tadupatthambhitatesamuṭṭhānikānampi calanato sakalakāyassa abhikkamādayo honti udake gacchante tattha patitatiṇapaṇṇāni viyāti daṭṭhabbaṃ.
Cittasamuṭṭhitakāye pana vāyodhātuyā calante tadupatthambhitatesamuṭṭhānikānampi calanato sakalakāyassa abhikkamādayo honti udake gacchante tattha patitatiṇapaṇṇāni viyāti daṭṭhabbaṃ.

Rūpaparicchedalakkhaṇā ākāsadhātu, rūpapariyantappakāsanarasā, rūpamariyādapaccupaṭṭhānā, asamphuṭṭhabhāvapaccupaṭṭhānā, chiddavivarabhāvapaccupaṭṭhānā vā, paricchinnarūpapadaṭṭhānā, yāya paricchinnesu rūpesu ‘‘idamito uddhaṃ, adho, tiriya’’nti ca hoti.
Rūpaparicchedalakkhaṇā ākāsadhātu, rūpapariyantappakāsanarasā, rūpamariyādapaccupaṭṭhānā, asamphuṭṭhabhāvapaccupaṭṭhānā, chiddavivarabhāvapaccupaṭṭhānā vā, paricchinnarūpapadaṭṭhānā, yāya paricchinnesu rūpesu ‘‘idamito uddhaṃ, adho, tiriya’’nti ca hoti.

Adandhatālakkhaṇā rūpassalahutā, rūpānaṃ garubhāvavinodanarasā, lahuparivattitāpaccupaṭṭhānā, lahurūpapadaṭṭhānā.
Adandhatālakkhaṇā rūpassalahutā, rūpānaṃ garubhāvavinodanarasā, lahuparivattitāpaccupaṭṭhānā, lahurūpapadaṭṭhānā.

Athaddhatālakkhaṇā rūpassamudutā, rūpānaṃ thaddhabhāvavinodanarasā, sabbakiriyāsu avirodhitāpaccupaṭṭhānā, mudurūpapadaṭṭhānā.
Athaddhatālakkhaṇā rūpassamudutā, rūpānaṃ thaddhabhāvavinodanarasā, sabbakiriyāsu avirodhitāpaccupaṭṭhānā, mudurūpapadaṭṭhānā.

Sarīrakiriyānukūlakammaññabhāvalakkhaṇā rūpassakammaññatā, akammaññatāvinodanarasā, adubbalabhāvapaccupaṭṭhānā, kammaññatārūpapadaṭṭhānā.
Sarīrakiriyānukūlakammaññabhāvalakkhaṇā rūpassakammaññatā, akammaññatāvinodanarasā, adubbalabhāvapaccupaṭṭhānā, kammaññatārūpapadaṭṭhānā.

Etā pana tissopi aññamaññaṃ na vijahanti, garuthaddhaakammaññarūpapaṭipakkhabhāvena ca samuṭṭhitānaṃ utucittāhārajānaṃ lahumudukammaññabhūtānaṃ rūpānaṃ vikāratāya ca pariyāyato garuthaddhākammaññabhāvavinodanakiccā vuttā, na pana sabhāvato sayaṃ avijjamānattā.
Etā pana tissopi aññamaññaṃ na vijahanti, garuthaddhaakammaññarūpapaṭipakkhabhāvena ca samuṭṭhitānaṃ utucittāhārajānaṃ lahumudukammaññabhūtānaṃ rūpānaṃ vikāratāya ca pariyāyato garuthaddhākammaññabhāvavinodanakiccā vuttā, na pana sabhāvato sayaṃ avijjamānattā.

Ācayalakkhaṇo rūpassaupacayo, pubbantato rūpānaṃ ummujjāpanaraso, niyyātanapaccupaṭṭhāno, paripuṇṇabhāvapaccupaṭṭhāno vā, upacitarūpapadaṭṭhāno.
Ācayalakkhaṇo rūpassaupacayo, pubbantato rūpānaṃ ummujjāpanaraso, niyyātanapaccupaṭṭhāno, paripuṇṇabhāvapaccupaṭṭhāno vā, upacitarūpapadaṭṭhāno.

Pavattilakkhaṇā rūpassasantati, anuppabandhanarasā, anupacchedapaccupaṭṭhānā, anuppabandhakarūpapadaṭṭhānā.
Pavattilakkhaṇā rūpassasantati, anuppabandhanarasā, anupacchedapaccupaṭṭhānā, anuppabandhakarūpapadaṭṭhānā.

Ubhayampetaṃ jātirūpassevādhivacanaṃ.
Ubhayampetaṃ jātirūpassevādhivacanaṃ.

Sampiṇḍitānaṃ hi catusamuṭṭhānikarūpānaṃ paṭhamuppatti upacayo nāma, uparūparuppatti santati nāma.
Sampiṇḍitānaṃ hi catusamuṭṭhānikarūpānaṃ paṭhamuppatti upacayo nāma, uparūparuppatti santati nāma.

Teneva tāsaṃ padabhājanīye ‘‘yo rūpassa upacayo, sā rūpassa santatī’’ti vuttaṃ, ākāranānattato pana visuṃ uddiṭṭhā.
Teneva tāsaṃ padabhājanīye ‘‘yo rūpassa upacayo, sā rūpassa santatī’’ti vuttaṃ, ākāranānattato pana visuṃ uddiṭṭhā.

Rūpaparipākalakkhaṇā rūpassajaratā, upanayanarasā, sabhāvānapagamepi navabhāvāpagamapaccupaṭṭhānā vīhipurāṇabhāvo viya, paripaccamānarūpapadaṭṭhānā.
Rūpaparipākalakkhaṇā rūpassajaratā, upanayanarasā, sabhāvānapagamepi navabhāvāpagamapaccupaṭṭhānā vīhipurāṇabhāvo viya, paripaccamānarūpapadaṭṭhānā.

Khaṇe khaṇe bhijjamānāpi cesā upādinnesu khaṇḍadantādito, anupādinnesu rukkhalatādīsu vaṇṇavikārādito ca antarantarā ca suviññeyyavikārattā ‘‘pākaṭajarā, savīcijarā’’ti ca vuccati, maṇikanakacandasūriyādīsu duviññeyyattā, nirantarattā ca ‘‘apākaṭajarā, avīcijarā’’ti vuccati.
Khaṇe khaṇe bhijjamānāpi cesā upādinnesu khaṇḍadantādito, anupādinnesu rukkhalatādīsu vaṇṇavikārādito ca antarantarā ca suviññeyyavikārattā ‘‘pākaṭajarā, savīcijarā’’ti ca vuccati, maṇikanakacandasūriyādīsu duviññeyyattā, nirantarattā ca ‘‘apākaṭajarā, avīcijarā’’ti vuccati.

Īdisesu hi kappavināsādikāle vikārato jarā paññāyeyya.
Īdisesu hi kappavināsādikāle vikārato jarā paññāyeyya.

Sabbadāpi pana apaññāyamānavikārattā arūpadhammesu jarā paṭicchannajarā nāma.
Sabbadāpi pana apaññāyamānavikārattā arūpadhammesu jarā paṭicchannajarā nāma.

Na ca tattha vaṇṇavikārādayo jarā tesaṃ cakkhuviññeyyato.
Na ca tattha vaṇṇavikārādayo jarā tesaṃ cakkhuviññeyyato.

Na hi jarā cakkhuviññeyyā, manoviññeyyā pana hoti.
Na hi jarā cakkhuviññeyyā, manoviññeyyā pana hoti.

Yathā oghena paribhinnabhūmiādidassanena adiṭṭhopi ogho suviññeyyo hoti, evaṃ vikāradassanena jarāti gahetabbaṃ.
Yathā oghena paribhinnabhūmiādidassanena adiṭṭhopi ogho suviññeyyo hoti, evaṃ vikāradassanena jarāti gahetabbaṃ.

Paribhedalakkhaṇā rūpassaaniccatā, saṃsīdanarasā, khayavayapaccupaṭṭhānā, paribhijjamānarūpapadaṭṭhānā.
Paribhedalakkhaṇā rūpassaaniccatā, saṃsīdanarasā, khayavayapaccupaṭṭhānā, paribhijjamānarūpapadaṭṭhānā.

Na kevalañcetāni upacayādicatūhi gahitāni jātijarāmaraṇāni rūpadhammānameva, arūpadhammānampi hontiyeva.
Na kevalañcetāni upacayādicatūhi gahitāni jātijarāmaraṇāni rūpadhammānameva, arūpadhammānampi hontiyeva.

Etāni ca imesaṃ sattānaṃ araññappavesakapaviṭṭhaparipātakapatitaghātakacorehi yathākkamaṃ sadisānīti daṭṭhabbāni.
Etāni ca imesaṃ sattānaṃ araññappavesakapaviṭṭhaparipātakapatitaghātakacorehi yathākkamaṃ sadisānīti daṭṭhabbāni.

Ojālakkhaṇo kabaḷīkāro āhāro, rūpāharaṇaraso, upatthambhanapaccupaṭṭhāno, kabaḷaṃ katvā āharitabbavatthupadaṭṭhāno.

Ojālakkhaṇo kabaḷīkāro āhāro, rūpāharaṇaraso, upatthambhanapaccupaṭṭhāno, kabaḷaṃ katvā āharitabbavatthupadaṭṭhāno.

Ayaṃ lakkhaṇādito vinicchayo.
Ayaṃ lakkhaṇādito vinicchayo.

Saṅgahato pana sabbampetaṃ rūpaṃ khandhato ekavidhaṃ rūpakkhandhova hoti, tathā ahetukaṃ sappaccayaṃ saṅkhataṃ lokiyaṃ sāsavaṃ saññojanīyaṃ oghanīyaṃ yoganīyaṃ nīvaraṇīyaṃ parāmaṭṭhaṃ saṃkilesikaṃ anārammaṇaṃ appahātabbantiādinā ca ekavidhaṃ, taṃ puna bhūtopādāyavasena duvidhaṃ, tathā nipphannānipphannādivasena ca.
Saṅgahato pana sabbampetaṃ rūpaṃ khandhato ekavidhaṃ rūpakkhandhova hoti, tathā ahetukaṃ sappaccayaṃ saṅkhataṃ lokiyaṃ sāsavaṃ saññojanīyaṃ oghanīyaṃ yoganīyaṃ nīvaraṇīyaṃ parāmaṭṭhaṃ saṃkilesikaṃ anārammaṇaṃ appahātabbantiādinā ca ekavidhaṃ, taṃ puna bhūtopādāyavasena duvidhaṃ, tathā nipphannānipphannādivasena ca.

Tattha pathavīādīni cattāri mahābhūtāni bhūtarūpaṃ nāma, sesaṃ upādārūpaṃ nāma.
Tattha pathavīādīni cattāri mahābhūtāni bhūtarūpaṃ nāma, sesaṃ upādārūpaṃ nāma.

Pathavīādayo sattarasa, kabaḷīkāro āhāro ceti aṭṭhārasavidhampi paramatthato vijjamānattā nipphannarūpaṃ nāma, itaraṃ anipphannarūpaṃ nāma.
Pathavīādayo sattarasa, kabaḷīkāro āhāro ceti aṭṭhārasavidhampi paramatthato vijjamānattā nipphannarūpaṃ nāma, itaraṃ anipphannarūpaṃ nāma.

Cakkhādayo pañca pasādā, bhāvadvayaṃ, jīvitindriyanti aṭṭhavidhampi indriyarūpaṃ nāma, itaraṃ anindriyaṃ.
Cakkhādayo pañca pasādā, bhāvadvayaṃ, jīvitindriyanti aṭṭhavidhampi indriyarūpaṃ nāma, itaraṃ anindriyaṃ.

Tāni indriyāni ceva hadayañcāti navavidhampi upādinnaṃ, itaraṃ anupādinnaṃ, pañca pasādā, cattāro rūpasaddagandharasā, āpodhātuvivajjitabhūtattayañcāti dvādasavidhampi oḷārikarūpaṃ, santikerūpaṃ, sappaṭigharūpañca, sesaṃ sukhumarūpaṃ, dūrerūpaṃ, appaṭigharūpañca.
Tāni indriyāni ceva hadayañcāti navavidhampi upādinnaṃ, itaraṃ anupādinnaṃ, pañca pasādā, cattāro rūpasaddagandharasā, āpodhātuvivajjitabhūtattayañcāti dvādasavidhampi oḷārikarūpaṃ, santikerūpaṃ, sappaṭigharūpañca, sesaṃ sukhumarūpaṃ, dūrerūpaṃ, appaṭigharūpañca.

Pasādā, hadayañca vatthurūpaṃ, itaraṃ avatthurūpaṃ.
Pasādā, hadayañca vatthurūpaṃ, itaraṃ avatthurūpaṃ.

Pasādā, viññattidvayañca dvārarūpaṃ, itaraṃ advāraṃ.
Pasādā, viññattidvayañca dvārarūpaṃ, itaraṃ advāraṃ.

Pasādā ajjhattikarūpaṃ, gocaraggāhikarūpañca, itaraṃ bāhiraṃ, agocaraggāhikarūpañca.
Pasādā ajjhattikarūpaṃ, gocaraggāhikarūpañca, itaraṃ bāhiraṃ, agocaraggāhikarūpañca.

Cattāri bhūtarūpāni, rūpagandharasaojā cāti idaṃ suddhaṭṭhakaṃ avinibbhogarūpaṃ nāma, itaraṃ vinibbhogarūpaṃ.
Cattāri bhūtarūpāni, rūpagandharasaojā cāti idaṃ suddhaṭṭhakaṃ avinibbhogarūpaṃ nāma, itaraṃ vinibbhogarūpaṃ.

Cakkhu nacakkhūti evamādivasena ca duvidhaṃ hoti.
Cakkhu nacakkhūti evamādivasena ca duvidhaṃ hoti.

Puna taṃ sanidassanattikavasena tividhaṃ hoti.
Puna taṃ sanidassanattikavasena tividhaṃ hoti.

Tattha rūpāyatanaṃ sanidassanasappaṭighaṃ, sesamoḷārikarūpaṃ anidassanasappaṭighaṃ, sabbampi sukhumarūpaṃ anidassanaappaṭighaṃ.
Tattha rūpāyatanaṃ sanidassanasappaṭighaṃ, sesamoḷārikarūpaṃ anidassanasappaṭighaṃ, sabbampi sukhumarūpaṃ anidassanaappaṭighaṃ.

Tathā kammajādittikavasena.
Tathā kammajādittikavasena.

Tattha navavidhaṃ upādinnarūpaṃ, suddhaṭṭhakaṃ, ākāso ca kammajaṃ nāma, viññattidvayaṃ, lahutādittayañca saddo ca akammajaṃ nāma, upacayādicatubbidhaṃ lakkhaṇarūpaṃ ajaṃ nāma.
Tattha navavidhaṃ upādinnarūpaṃ, suddhaṭṭhakaṃ, ākāso ca kammajaṃ nāma, viññattidvayaṃ, lahutādittayañca saddo ca akammajaṃ nāma, upacayādicatubbidhaṃ lakkhaṇarūpaṃ ajaṃ nāma.

Suddhaṭṭhakaṃ, ākāso, viññattidvayaṃ, lahutādittayaṃ, saddo ca cittajaṃ nāma, tadavasesaṃ lakkhaṇarūpavirahitaṃ acittajaṃ nāma, lakkhaṇarūpaṃ ajaṃ nāma.
Suddhaṭṭhakaṃ, ākāso, viññattidvayaṃ, lahutādittayaṃ, saddo ca cittajaṃ nāma, tadavasesaṃ lakkhaṇarūpavirahitaṃ acittajaṃ nāma, lakkhaṇarūpaṃ ajaṃ nāma.

Suddhaṭṭhakaṃ, ākāso, lahutādittayañca āhārajaṃ nāma, sesaṃ lakkhaṇavajjitaṃ anāhārajaṃ nāma, lakkhaṇaṃ ajaṃ nāma.
Suddhaṭṭhakaṃ, ākāso, lahutādittayañca āhārajaṃ nāma, sesaṃ lakkhaṇavajjitaṃ anāhārajaṃ nāma, lakkhaṇaṃ ajaṃ nāma.

Suddhaṭṭhakaṃ, ākāso, lahutādittayaṃ, saddo ca utujaṃ nāma, sesaṃ lakkhaṇavirahitaṃ anutujaṃ nāma, lakkhaṇaṃ ajaṃ nāma.
Suddhaṭṭhakaṃ, ākāso, lahutādittayaṃ, saddo ca utujaṃ nāma, sesaṃ lakkhaṇavirahitaṃ anutujaṃ nāma, lakkhaṇaṃ ajaṃ nāma.

Lakkhaṇāni hi jāyamānajīyamānaparibhijjamānadhammānaṃ sabhāvatāya kutoci jātivohāraṃ na labhanti bhesampi jātiādippasaṅgato.
Lakkhaṇāni hi jāyamānajīyamānaparibhijjamānadhammānaṃ sabhāvatāya kutoci jātivohāraṃ na labhanti bhesampi jātiādippasaṅgato.

Na hi ‘‘jāti jāyati, jarā jīrati, maraṇaṃ mīyatī’’ti voharituṃ yuttaṃ anavaṭṭhānato.
Na hi ‘‘jāti jāyati, jarā jīrati, maraṇaṃ mīyatī’’ti voharituṃ yuttaṃ anavaṭṭhānato.

Tadavasesānaṃ pana ākāsaviññattādianipphannānaṃ yadipi paramatthato avijjamānatāya na kutoci uppatti atthi, tathāpi tathā tathā pavattarūpaṃ upādāya nesaṃ vijjamānavohārasseva hetusamuppannavohārassāpi virodhābhāvato sahetukatā vuttā.

Tadavasesānaṃ pana ākāsaviññattādianipphannānaṃ yadipi paramatthato avijjamānatāya na kutoci uppatti atthi, tathāpi tathā tathā pavattarūpaṃ upādāya nesaṃ vijjamānavohārasseva hetusamuppannavohārassāpi virodhābhāvato sahetukatā vuttā.

Yaṃ pana pāḷiyaṃ ‘‘rūpāyatanaṃ...pe...
Yaṃ pana pāḷiyaṃ ‘‘rūpāyatanaṃ...pe...

rūpassa upacayo rūpassa santati kabaḷīkāro āhāro.
rūpassa upacayo rūpassa santati kabaḷīkāro āhāro.

Ime dhammā cittasamuṭṭhānā’’tiādīsu jātiyāpi kutoci jātattaṃ vuttaṃ, taṃ rūpajanakapaccayānaṃ kiccānubhāvalakkhaṇe diṭṭhattā rūpuppattikkhaṇe vijjamānataṃ sandhāya vuttaṃ, jarāmaraṇānaṃ pana rūpuppattikkhaṇe abhāvato na vuttaṃ.
Ime dhammā cittasamuṭṭhānā’’tiādīsu jātiyāpi kutoci jātattaṃ vuttaṃ, taṃ rūpajanakapaccayānaṃ kiccānubhāvalakkhaṇe diṭṭhattā rūpuppattikkhaṇe vijjamānataṃ sandhāya vuttaṃ, jarāmaraṇānaṃ pana rūpuppattikkhaṇe abhāvato na vuttaṃ.

‘‘Jarāmaraṇaṃ, bhikkhave, aniccaṃ saṅkhataṃ paṭiccasamuppanna’’nti idaṃ pana jarāmaraṇasīsena tathāpavattaviññāṇanāmarūpādīnameva gahitattā vuttanti veditabbaṃ.
‘‘Jarāmaraṇaṃ, bhikkhave, aniccaṃ saṅkhataṃ paṭiccasamuppanna’’nti idaṃ pana jarāmaraṇasīsena tathāpavattaviññāṇanāmarūpādīnameva gahitattā vuttanti veditabbaṃ.

Yaṃ taṃ rūpaṃ ajjhattikaṃ, taṃ upādā, yaṃ taṃ rūpaṃ bāhiraṃ, taṃ atthi upādā, atthi no upādāti evamādinā nayenāpi tividhaṃ hoti.
Yaṃ taṃ rūpaṃ ajjhattikaṃ, taṃ upādā, yaṃ taṃ rūpaṃ bāhiraṃ, taṃ atthi upādā, atthi no upādāti evamādinā nayenāpi tividhaṃ hoti.

Puna taṃ sabbaṃ diṭṭhasutamutaviññātavasena catubbidhaṃ hoti.
Puna taṃ sabbaṃ diṭṭhasutamutaviññātavasena catubbidhaṃ hoti.

Tattha rūpāyatanaṃ diṭṭhaṃ nāma, saddo sutaṃ nāma, gandharasaphoṭṭhabbāni patvāva gahetabbato mutaṃ nāma, sesaṃ manasā viññātabbato viññātaṃ nāma.
Tattha rūpāyatanaṃ diṭṭhaṃ nāma, saddo sutaṃ nāma, gandharasaphoṭṭhabbāni patvāva gahetabbato mutaṃ nāma, sesaṃ manasā viññātabbato viññātaṃ nāma.

Tathā rūparūpacatukkādivasena catubbidhaṃ, tattha aṭṭhārasavidhaṃ nipphannaṃ rūparūpaṃ nāma, ākāso paricchedarūpaṃ nāma, viññattidvayaṃ, lahutādittayañca vikārarūpaṃ nāma, upacayādicatubbidhaṃ lakkhaṇarūpaṃ nāma.
Tathā rūparūpacatukkādivasena catubbidhaṃ, tattha aṭṭhārasavidhaṃ nipphannaṃ rūparūpaṃ nāma, ākāso paricchedarūpaṃ nāma, viññattidvayaṃ, lahutādittayañca vikārarūpaṃ nāma, upacayādicatubbidhaṃ lakkhaṇarūpaṃ nāma.

Tathā hadayavatthu vatthu, na dvāraṃ nāma, viññattidvayaṃ dvāraṃ, na vatthu nāma, cakkhādayo pañca pasādā vatthu ceva dvārañca nāma, sesaṃ neva vatthu na dvāraṃ nāmāti evamādinā nayena catubbidhaṃ.

Tathā hadayavatthu vatthu, na dvāraṃ nāma, viññattidvayaṃ dvāraṃ, na vatthu nāma, cakkhādayo pañca pasādā vatthu ceva dvārañca nāma, sesaṃ neva vatthu na dvāraṃ nāmāti evamādinā nayena catubbidhaṃ.

Taṃ puna ekajādivasena pañcavidhaṃ.
Taṃ puna ekajādivasena pañcavidhaṃ.

Navavidhaṃ hi upādinnarūpaṃ kammeneva, viññattidvayañca citteneva uppajjanato ekajaṃ nāma, saddo utucittehi uppajjanato dvijaṃ nāma, lahutādittayaṃ utucittāhārehi uppajjanato tijaṃ nāma, suddhaṭṭhakaṃ, ākāso ca catūhipi uppajjanato catujjaṃ nāma, lakkhaṇāni ajaṃ nāma.
Navavidhaṃ hi upādinnarūpaṃ kammeneva, viññattidvayañca citteneva uppajjanato ekajaṃ nāma, saddo utucittehi uppajjanato dvijaṃ nāma, lahutādittayaṃ utucittāhārehi uppajjanato tijaṃ nāma, suddhaṭṭhakaṃ, ākāso ca catūhipi uppajjanato catujjaṃ nāma, lakkhaṇāni ajaṃ nāma.

Evamādinā pañcavidhaṃ hoti.
Evamādinā pañcavidhaṃ hoti.

Taṃ puna cakkhusotaghānajivhākāyamanaindriyaviññeyyavasena chabbidhaṃ.
Taṃ puna cakkhusotaghānajivhākāyamanaindriyaviññeyyavasena chabbidhaṃ.

Sattaviññāṇadhātuviññeyyavasena sattavidhaṃ.
Sattaviññāṇadhātuviññeyyavasena sattavidhaṃ.

Tadeva manoviññāṇadhātuviññeyyaṃ bhūtopādāyavasena dvidhā katvā aṭṭhavidhaṃ hoti.
Tadeva manoviññāṇadhātuviññeyyaṃ bhūtopādāyavasena dvidhā katvā aṭṭhavidhaṃ hoti.

Tattha hi āpodhātu manoviññāṇeneva viññeyyaṃ bhūtarūpaṃ nāma, itaraṃ pasādasahitasukhumarūpaṃ manoviññāṇaviññeyyopādāyarūpaṃ nāma.
Tattha hi āpodhātu manoviññāṇeneva viññeyyaṃ bhūtarūpaṃ nāma, itaraṃ pasādasahitasukhumarūpaṃ manoviññāṇaviññeyyopādāyarūpaṃ nāma.

Tadeva puna manoviññāṇaviññeyyopādāyarūpaṃ indriyānindriyavasena dvidhā katvā navavidhaṃ hoti.
Tadeva puna manoviññāṇaviññeyyopādāyarūpaṃ indriyānindriyavasena dvidhā katvā navavidhaṃ hoti.

Taṃ puna pasādavisayaāpodhātubhāvahadayajīvitapariccheda vikāralakkhaṇaāhāravasena dasavidhaṃ hoti.
Taṃ puna pasādavisayaāpodhātubhāvahadayajīvitapariccheda vikāralakkhaṇaāhāravasena dasavidhaṃ hoti.

Tadeva puna cakkhāyatanaṃ sotāyatanaṃ ghānāyatanaṃ jivhāyatanaṃ kāyāyatanaṃ rūpāyatanaṃ saddāyatanaṃ gandhāyatanaṃ rasāyatanaṃ phoṭṭhabbāyatanaṃ dhammāyatananti evaṃ āyatanato ekādasavidhaṃ hoti, tathā dhātuvasena.

Tadeva puna cakkhāyatanaṃ sotāyatanaṃ ghānāyatanaṃ jivhāyatanaṃ kāyāyatanaṃ rūpāyatanaṃ saddāyatanaṃ gandhāyatanaṃ rasāyatanaṃ phoṭṭhabbāyatanaṃ dhammāyatananti evaṃ āyatanato ekādasavidhaṃ hoti, tathā dhātuvasena.

Tattha āpodhātuvivajjitabhūtattayaṃ phoṭṭhabbāyatanaṃ phoṭṭhabbadhātu ‘‘kāyaviññeyyaṃ, kāyaviññāṇaviññeyya’’nti ca vuccati, sukhumarūpaṃ dhammāyatanaṃ dhammadhātūti, tadeva pasādasahitaṃ ‘‘manoviññeyyaṃ, manoviññāṇaviññeyya’’nti ca vuttaṃ.
Tattha āpodhātuvivajjitabhūtattayaṃ phoṭṭhabbāyatanaṃ phoṭṭhabbadhātu ‘‘kāyaviññeyyaṃ, kāyaviññāṇaviññeyya’’nti ca vuccati, sukhumarūpaṃ dhammāyatanaṃ dhammadhātūti, tadeva pasādasahitaṃ ‘‘manoviññeyyaṃ, manoviññāṇaviññeyya’’nti ca vuttaṃ.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Kasmā panettha āpodhātuvivajjitānaññeva bhūtānaṃ phoṭṭhabbatā vuttā, nanu āpodhātupi sītavasena phusitvā veditabbāti?
Kasmā panettha āpodhātuvivajjitānaññeva bhūtānaṃ phoṭṭhabbatā vuttā, nanu āpodhātupi sītavasena phusitvā veditabbāti?

Na sītassāpi tejodhātuttā.
Na sītassāpi tejodhātuttā.

Uṇhameva hi sītanti byapadissati.
Uṇhameva hi sītanti byapadissati.

Kaṭhinākaṭhinataṃ upādāya rukkhādiviraḷacchāyā viya, taṃ vā upādāya sandacchāyādi, aññathā kassetaṃ sītattaṃ sabhāvaṃ siyā.
Kaṭhinākaṭhinataṃ upādāya rukkhādiviraḷacchāyā viya, taṃ vā upādāya sandacchāyādi, aññathā kassetaṃ sītattaṃ sabhāvaṃ siyā.

‘‘Āpodhātuyā’’ iti ce.
‘‘Āpodhātuyā’’ iti ce.

Yadi evaṃ uṇhodakādīsu āpattaṃ na siyā āpotejānañca sahapavattānaṃ viruddhalakkhaṇattā, na ca sā tejosannidhāne sītattaṃ vihāya tiṭṭhati.
Yadi evaṃ uṇhodakādīsu āpattaṃ na siyā āpotejānañca sahapavattānaṃ viruddhalakkhaṇattā, na ca sā tejosannidhāne sītattaṃ vihāya tiṭṭhati.

Na hi sabhāvā kenaci sahabhāvena taṃsabhāvaṃ jahanti abhāvāpattito, nāpissā sītabhāvaṃ muñcitvā aparasabhāvo atthi, yena sahabhāvo yujjeyya.
Na hi sabhāvā kenaci sahabhāvena taṃsabhāvaṃ jahanti abhāvāpattito, nāpissā sītabhāvaṃ muñcitvā aparasabhāvo atthi, yena sahabhāvo yujjeyya.

Yadi siyā ‘‘āpo sītatta’’nti, bhāvadvayaṃ siyā aññoññavilakkhaṇasabhāvattā bhāvassa, athāpi na sītattaṃ, āpodhātuyā sarūpaṃ sītaguṇo, so ca uṇhasannidhāne vigacchati, guṇīrūpameva tiṭṭhatīti ce?
Yadi siyā ‘‘āpo sītatta’’nti, bhāvadvayaṃ siyā aññoññavilakkhaṇasabhāvattā bhāvassa, athāpi na sītattaṃ, āpodhātuyā sarūpaṃ sītaguṇo, so ca uṇhasannidhāne vigacchati, guṇīrūpameva tiṭṭhatīti ce?

Tadā tahiṃ sayaṃ aphoṭṭhabbāva āpodhātu, na niyataphassavatīti ca siyā, yo ca sītaphasso guṇoti suvutto, so amhehi tejodhātuvisesoti.
Tadā tahiṃ sayaṃ aphoṭṭhabbāva āpodhātu, na niyataphassavatīti ca siyā, yo ca sītaphasso guṇoti suvutto, so amhehi tejodhātuvisesoti.

Ayameva visesoti ce, nanu sītattaṃ, uṇhattañca aññoññaviruddhaṃ, kathaṃ tejodhātuyā sabhāvaṃ siyāti?
Ayameva visesoti ce, nanu sītattaṃ, uṇhattañca aññoññaviruddhaṃ, kathaṃ tejodhātuyā sabhāvaṃ siyāti?

Nāyaṃ doso ekakalāpe tesaṃ sambhavābhāvato, bhinnakalāpesu pana pavattiyaṃ ālokandhakāranīlapītādīnaṃ vaṇṇāyatanatā viya tejodhātuttaṃ na virujjhatīti.
Nāyaṃ doso ekakalāpe tesaṃ sambhavābhāvato, bhinnakalāpesu pana pavattiyaṃ ālokandhakāranīlapītādīnaṃ vaṇṇāyatanatā viya tejodhātuttaṃ na virujjhatīti.

Yadi āpodhātuyā na sītattaṃ sarūpaṃ, kiṃ panassā sarūpanti?
Yadi āpodhātuyā na sītattaṃ sarūpaṃ, kiṃ panassā sarūpanti?

Dravatā.
Dravatā.

Yadi evaṃ dravatāpi phusitvā ñātabbato phoṭṭhabbaṃ siyāti?
Yadi evaṃ dravatāpi phusitvā ñātabbato phoṭṭhabbaṃ siyāti?

Na sītādiṃ phusitvā manasāva vaṇṇaṃ disvā ñātabbato.
Na sītādiṃ phusitvā manasāva vaṇṇaṃ disvā ñātabbato.

Andhakāre sayantā hi atisītalatāya pattādiṃ phusitvā ‘‘udakaṃ etthā’’ti āsaṅkitā honti, udakaṃ vā phusitvā sappādisaññino, tasmā aphoṭṭhabbameva āpodhātu, itarabhūtattayameva phoṭṭhabbanti gahetabbaṃ.
Andhakāre sayantā hi atisītalatāya pattādiṃ phusitvā ‘‘udakaṃ etthā’’ti āsaṅkitā honti, udakaṃ vā phusitvā sappādisaññino, tasmā aphoṭṭhabbameva āpodhātu, itarabhūtattayameva phoṭṭhabbanti gahetabbaṃ.

Kiṃ panetaṃ bhūtattayaṃ ekato ārammaṇaṃ katvā kāyaviññāṇaṃ uppajjituṃ sakkoti, na sakkotīti?
Kiṃ panetaṃ bhūtattayaṃ ekato ārammaṇaṃ katvā kāyaviññāṇaṃ uppajjituṃ sakkoti, na sakkotīti?

Na sakkoti.
Na sakkoti.

Kasmā?
Kasmā?

Ābhujitavasena vā ussadavasena vā tesu ekamevārammaṇaṃ katvā uppajjanato.
Ābhujitavasena vā ussadavasena vā tesu ekamevārammaṇaṃ katvā uppajjanato.

Ābhujitavasena hi odanathāliyaṃ sitthaṃ gahetvā thaddhamudubhāvaṃ vīmaṃsantassa, uṇhodakabhājane vā hatthaṃ otāretvā uṇhabhāvaṃ vīmaṃsantassa, uṇhasamaye vā vātapānaṃ vivaritvā vātena sarīraṃ paharāpentassa ca tattha tattha kiñcāpi itaraṃ bhūtattayampi atthi, yathābhujitaṃ pana taṃtaṃpathavītejovāyodhātumeva yathākkamaṃ ārabbha kāyaviññāṇaṃ uppajjati.

Ābhujitavasena hi odanathāliyaṃ sitthaṃ gahetvā thaddhamudubhāvaṃ vīmaṃsantassa, uṇhodakabhājane vā hatthaṃ otāretvā uṇhabhāvaṃ vīmaṃsantassa, uṇhasamaye vā vātapānaṃ vivaritvā vātena sarīraṃ paharāpentassa ca tattha tattha kiñcāpi itaraṃ bhūtattayampi atthi, yathābhujitaṃ pana taṃtaṃpathavītejovāyodhātumeva yathākkamaṃ ārabbha kāyaviññāṇaṃ uppajjati.

Evaṃ ābhujitavasena ārammaṇaṃ karoti nāma.
Evaṃ ābhujitavasena ārammaṇaṃ karoti nāma.

Ussadavasena pana bhuñjanasamaye sakkharaṃ ḍaṃsantassa, magge vā aggiṃ akkamantassa, balavavātena vā kaṇṇasakkhaliyampi paharantassa ca tattha tattha kiñcāpi itarabhūtattayampi atthi, yathāussadaṃ pana taṃtaṃpathavītejovāyodhātumevārabbha yathākkamaṃ kāyaviññāṇaṃ uppajjati.
Ussadavasena pana bhuñjanasamaye sakkharaṃ ḍaṃsantassa, magge vā aggiṃ akkamantassa, balavavātena vā kaṇṇasakkhaliyampi paharantassa ca tattha tattha kiñcāpi itarabhūtattayampi atthi, yathāussadaṃ pana taṃtaṃpathavītejovāyodhātumevārabbha yathākkamaṃ kāyaviññāṇaṃ uppajjati.

Aggimhi vā nimuggasakalasarīrassa yadipi ekappahārena agginā kāyo ghaṭṭīyati, yasmiṃ yasmiṃ pana ṭhāne kāyappasādo ussanno hoti, yattha yattha vā pana visayaghaṭṭanānighaṃso balavā hoti, tattha tattheva paṭhamaṃ kāyaviññāṇaṃ uppajjati, pacchā itaraṭṭhānesu.
Aggimhi vā nimuggasakalasarīrassa yadipi ekappahārena agginā kāyo ghaṭṭīyati, yasmiṃ yasmiṃ pana ṭhāne kāyappasādo ussanno hoti, yattha yattha vā pana visayaghaṭṭanānighaṃso balavā hoti, tattha tattheva paṭhamaṃ kāyaviññāṇaṃ uppajjati, pacchā itaraṭṭhānesu.

Khaṇaparittatāya pana sahasā parivattitvā uppajjanavasena ekappahārena sakalasarīraṃ ḍayhamānaṃ viya khāyati.
Khaṇaparittatāya pana sahasā parivattitvā uppajjanavasena ekappahārena sakalasarīraṃ ḍayhamānaṃ viya khāyati.

Na hi ekasmiṃ khaṇe bahūni viññāṇāni uppajjanti, byāpetvā vā ekaṃ.
Na hi ekasmiṃ khaṇe bahūni viññāṇāni uppajjanti, byāpetvā vā ekaṃ.

Ekekasmiṃ pana avinibbhoge kāyadasake ekameva kāyaviññāṇaṃ ussadavasena uppajjati, evaṃ itaravatthūsupi viññāṇānaṃ avinibbhoge padese ekekānameva uppatti veditabbā.
Ekekasmiṃ pana avinibbhoge kāyadasake ekameva kāyaviññāṇaṃ ussadavasena uppajjati, evaṃ itaravatthūsupi viññāṇānaṃ avinibbhoge padese ekekānameva uppatti veditabbā.

Evaṃ ussadavasena ārammaṇaṃ karoti nāma.
Evaṃ ussadavasena ārammaṇaṃ karoti nāma.

Kena pana cittassa ārammaṇasaṅkanti hotīti?
Kena pana cittassa ārammaṇasaṅkanti hotīti?

Ajjhāsayato, visayādhimattato vā.
Ajjhāsayato, visayādhimattato vā.

Nānāṭhānesu hi cittapaṭimādīni passitukāmassa paṭhamaṃ ekaṭṭhāne disvā tato itaraṭṭhānesu ca rūpāni passituṃ sarasenāvajjanaṃ uppajjati.
Nānāṭhānesu hi cittapaṭimādīni passitukāmassa paṭhamaṃ ekaṭṭhāne disvā tato itaraṭṭhānesu ca rūpāni passituṃ sarasenāvajjanaṃ uppajjati.

Evaṃ ajjhāsayato saṅkanti hoti.
Evaṃ ajjhāsayato saṅkanti hoti.

Rūpārammaṇaṃ pana mahantampi passantassa sabbatūriyanigghose uṭṭhite taṃ vā suṇantassa manuññāmanuññe adhimattagandharasaphoṭṭhabbe indriyesu ghaṭṭite itaritare cittaṃ saṅkamati, evaṃ visayādhimattato saṅkanti hotīti ayamettha saṅgahato vinicchayo.
Rūpārammaṇaṃ pana mahantampi passantassa sabbatūriyanigghose uṭṭhite taṃ vā suṇantassa manuññāmanuññe adhimattagandharasaphoṭṭhabbe indriyesu ghaṭṭite itaritare cittaṃ saṅkamati, evaṃ visayādhimattato saṅkanti hotīti ayamettha saṅgahato vinicchayo.

Suññato, pana atītādivasena paccekaṃ anantappabhedato ca vinicchayo cittavibhattiyaṃ vuttanayānusārena yathānurūpaṃ veditabbo.
Suññato, pana atītādivasena paccekaṃ anantappabhedato ca vinicchayo cittavibhattiyaṃ vuttanayānusārena yathānurūpaṃ veditabbo.

Samuṭṭhānato, panettha bhavayonīsu pavattikkamato ca pakiṇṇakakathā veditabbā -
Samuṭṭhānato, panettha bhavayonīsu pavattikkamato ca pakiṇṇakakathā veditabbā -

catusamuṭṭhānikāni hi rūpāni uppajjamānāni dvīsu bhavesu catūsu yonīsu dasakādikalāpavaseneva paṭisandhippavattīsu yathāsambhavaṃ samuppajjanti.
catusamuṭṭhānikāni hi rūpāni uppajjamānāni dvīsu bhavesu catūsu yonīsu dasakādikalāpavaseneva paṭisandhippavattīsu yathāsambhavaṃ samuppajjanti.

Tattha kammajesu tāva vīsatiyā kāmāvacarakusalākusalehi kāmalokeyeva saṃsedajānaṃ, opapātikānañca cha vatthūni, bhāvadvaye aññataraṃ, jīvitañcāti aṭṭha rūpāni yathāsambhavaṃ paṭisandhito paṭṭhāya pātubhavanti.
Tattha kammajesu tāva vīsatiyā kāmāvacarakusalākusalehi kāmalokeyeva saṃsedajānaṃ, opapātikānañca cha vatthūni, bhāvadvaye aññataraṃ, jīvitañcāti aṭṭha rūpāni yathāsambhavaṃ paṭisandhito paṭṭhāya pātubhavanti.

Tāni ca suddhaṭṭhakaṃ, jīvitañca jīvitanavakaṃ, tadeva navakaṃ cakkhunā saha cakkhudasakaṃ, sotena sotadasakaṃ, ghānena ghānadasakaṃ, jivhāya jivhādasakaṃ, kāyena kāyadasakaṃ, hadayavatthunā vatthudasakaṃ, bhāvaññatarena bhāvadasakañcāti nava kalāpā hutvā uppajjanti.
Tāni ca suddhaṭṭhakaṃ, jīvitañca jīvitanavakaṃ, tadeva navakaṃ cakkhunā saha cakkhudasakaṃ, sotena sotadasakaṃ, ghānena ghānadasakaṃ, jivhāya jivhādasakaṃ, kāyena kāyadasakaṃ, hadayavatthunā vatthudasakaṃ, bhāvaññatarena bhāvadasakañcāti nava kalāpā hutvā uppajjanti.

Napuṃsakānaṃ panettha bhāvadasakaṃ natthi, tathā jaccandhādīnaṃ cakkhusotaghānadasakāni.
Napuṃsakānaṃ panettha bhāvadasakaṃ natthi, tathā jaccandhādīnaṃ cakkhusotaghānadasakāni.

Evaṃ aṇḍajajalābujānampi, tesaṃ pana paṭisandhicittena saha kāyavatthubhāvadasakāneva uppajjanti, tato pavattikāle jīvitanavakacakkhudasakādīni yathānurūpaṃ uppajjanti.
Evaṃ aṇḍajajalābujānampi, tesaṃ pana paṭisandhicittena saha kāyavatthubhāvadasakāneva uppajjanti, tato pavattikāle jīvitanavakacakkhudasakādīni yathānurūpaṃ uppajjanti.

Rūpabhave pana ghānadasakādittayaṃ, bhāvadasakadvayaṃ, udaragginavakañca natthi, sesāni pañcahi rūpāvacarakusalakammehi paṭisandhito pabhuti uppajjanti.
Rūpabhave pana ghānadasakādittayaṃ, bhāvadasakadvayaṃ, udaragginavakañca natthi, sesāni pañcahi rūpāvacarakusalakammehi paṭisandhito pabhuti uppajjanti.

Aññaññīnaṃ pana pañcamajjhānakusalena jīvitanavakameva.
Aññaññīnaṃ pana pañcamajjhānakusalena jīvitanavakameva.

Evaṃ kāmarūpāvacarakammasamuṭṭhitā nava rūpakalāpā dvīsu bhavesu catūsu yonīsu yathāsambhavaṃ paṭisandhito paṭṭhāya yāva cuticittoparisattarasamacittassa ṭhiti, tāva cittassa uppādaṭhitibhaṅgasaṅkhātesu tīsu khaṇesu nirantaraṃ ajjhattasantāne eva uppajjanti, tato pabhuti anuppajjitvā cuticittena saha nirujjhanti.
Evaṃ kāmarūpāvacarakammasamuṭṭhitā nava rūpakalāpā dvīsu bhavesu catūsu yonīsu yathāsambhavaṃ paṭisandhito paṭṭhāya yāva cuticittoparisattarasamacittassa ṭhiti, tāva cittassa uppādaṭhitibhaṅgasaṅkhātesu tīsu khaṇesu nirantaraṃ ajjhattasantāne eva uppajjanti, tato pabhuti anuppajjitvā cuticittena saha nirujjhanti.

Cittajāni pana pañcavokārabhave dvipañcaviññāṇaāruppavipākavajjitapañcasattaticittehi attano attano uppattikkhaṇe eva samuṭṭhāpitāni paṭhamabhavaṅgamupādāya cuticittapariyosānaṃ ajjhattasantāne eva suddhaṭṭhakaṃ, tadeva kāyaviññattiyā saha kāyaviññattinavakaṃ, vacīviññattisaddehi vacīviññattidasakaṃ, lahutādittayena lahutādekādasakaṃ, kāyaviññattilahutādīhi dvādasakaṃ, vacīviññattisaddalahutādīhi terasakañcāti cha kalāpā hutvā yathāyogaṃ pavattanti.
Cittajāni pana pañcavokārabhave dvipañcaviññāṇaāruppavipākavajjitapañcasattaticittehi attano attano uppattikkhaṇe eva samuṭṭhāpitāni paṭhamabhavaṅgamupādāya cuticittapariyosānaṃ ajjhattasantāne eva suddhaṭṭhakaṃ, tadeva kāyaviññattiyā saha kāyaviññattinavakaṃ, vacīviññattisaddehi vacīviññattidasakaṃ, lahutādittayena lahutādekādasakaṃ, kāyaviññattilahutādīhi dvādasakaṃ, vacīviññattisaddalahutādīhi terasakañcāti cha kalāpā hutvā yathāyogaṃ pavattanti.

Rūpajanakacittesu cettha somanassasahagatakāmāvacarajavanāni iriyāpathaviññattihasanasahitaṃ sabbaṃ cittajarūpaṃ samuṭṭhāpenti, sesakāmāvacarajavanābhiññāvoṭṭhabbanāni hasanavajjaṃ, appanājavanāni ca iriyāpathādivirahitameva, yathāpavattaṃ pana iriyāpathaṃ avinassamānaṃ upatthambhenti.
Rūpajanakacittesu cettha somanassasahagatakāmāvacarajavanāni iriyāpathaviññattihasanasahitaṃ sabbaṃ cittajarūpaṃ samuṭṭhāpenti, sesakāmāvacarajavanābhiññāvoṭṭhabbanāni hasanavajjaṃ, appanājavanāni ca iriyāpathādivirahitameva, yathāpavattaṃ pana iriyāpathaṃ avinassamānaṃ upatthambhenti.

Sesāni pana rūpāvacaravipākamanodhātutadārammaṇāni ekūnavīsati tampi na karonti, suddhaṭṭhakaṃ, saddanavakaṃ, lahutādekādasakaṃ, saddalahutādidvādasakañcāti cattāro kalāpe uppādenti, tatthāpi sabbesampi paṭisandhicittāni, arahantānaṃ cuticittāni, arūpabhavūpapannāni ca na kiñci rūpaṃ samuṭṭhāpenti, āruppavipākadvipañcaviññāṇāni sabbathā na uppādentīti.
Sesāni pana rūpāvacaravipākamanodhātutadārammaṇāni ekūnavīsati tampi na karonti, suddhaṭṭhakaṃ, saddanavakaṃ, lahutādekādasakaṃ, saddalahutādidvādasakañcāti cattāro kalāpe uppādenti, tatthāpi sabbesampi paṭisandhicittāni, arahantānaṃ cuticittāni, arūpabhavūpapannāni ca na kiñci rūpaṃ samuṭṭhāpenti, āruppavipākadvipañcaviññāṇāni sabbathā na uppādentīti.

Āhārajāni pana kāmabhave eva ajjhohaṭāhāre ṭhitena ṭhitippattena ojāsaṅkhātena āhārena samuṭṭhitāni ajjhattasantāne eva suddhaṭṭhakaṃ, lahutādekādasakañcāti dve kalāpā hutvā yāvatāyukaṃ pavattanti, na rūpabhūmiyaṃ.
Āhārajāni pana kāmabhave eva ajjhohaṭāhāre ṭhitena ṭhitippattena ojāsaṅkhātena āhārena samuṭṭhitāni ajjhattasantāne eva suddhaṭṭhakaṃ, lahutādekādasakañcāti dve kalāpā hutvā yāvatāyukaṃ pavattanti, na rūpabhūmiyaṃ.

Utujāni ajjhattikabāhirena tejodhātusaṅkhātena ṭhitippattena utunā ajjhattasantāne samuṭṭhitāni suddhaṭṭhakaṃ, saddanavakaṃ, lahutādekādasakaṃ, saddalahutādekādasakaṃ, saddalahutādidvādasakañcāti cattāro kalāpā hutvā yāvatāyukaṃ, bahiddhā pana pathavīpabbatadevabrahmavimānādīsu suddhaṭṭhakaṃ, samuddaghosādisaddanavakañcāti dve kalāpāva hutvā pavattanti.
Utujāni ajjhattikabāhirena tejodhātusaṅkhātena ṭhitippattena utunā ajjhattasantāne samuṭṭhitāni suddhaṭṭhakaṃ, saddanavakaṃ, lahutādekādasakaṃ, saddalahutādekādasakaṃ, saddalahutādidvādasakañcāti cattāro kalāpā hutvā yāvatāyukaṃ, bahiddhā pana pathavīpabbatadevabrahmavimānādīsu suddhaṭṭhakaṃ, samuddaghosādisaddanavakañcāti dve kalāpāva hutvā pavattanti.

Ākāsalakkhaṇāni cettha sabbakalāpesu vijjamānānipi kalāpasaṅgahe vohārābhāvā na gaṇīyanti.
Ākāsalakkhaṇāni cettha sabbakalāpesu vijjamānānipi kalāpasaṅgahe vohārābhāvā na gaṇīyanti.

Paṭisandhikkhaṇe cettha utucittāhārajāni na honti, na sabbatthāpi uppattikkhaṇe jarāmaraṇānīti evaṃ catusamuṭṭhānikarūpassa bhavayonīsu, paṭisandhippavattīsu ca pavattikkamo veditabbo.
Paṭisandhikkhaṇe cettha utucittāhārajāni na honti, na sabbatthāpi uppattikkhaṇe jarāmaraṇānīti evaṃ catusamuṭṭhānikarūpassa bhavayonīsu, paṭisandhippavattīsu ca pavattikkamo veditabbo.

Apica dvācattālīsāya koṭṭhāsānaṃ vasenāpi cettha tassa ajjhattaṃ, mahābhūtādivasena bahiddhā ca pavatti evaṃ veditabbā -
Apica dvācattālīsāya koṭṭhāsānaṃ vasenāpi cettha tassa ajjhattaṃ, mahābhūtādivasena bahiddhā ca pavatti evaṃ veditabbā -

ajjhattikā hi kesā lomā...pe...
ajjhattikā hi kesā lomā...pe...

karīsaṃ matthaluṅganti ime vīsati pathavādhikakoṭṭhāsā, pittaṃ...pe...
karīsaṃ matthaluṅganti ime vīsati pathavādhikakoṭṭhāsā, pittaṃ...pe...

muttanti ime dvādasa āpādhikakoṭṭhāsā, yena ca santappati, yena ca jīrati, yena ca pariḍayhati, yena ca asitapītakhāyitasāyitaṃ sammāpariṇāmaṃ gacchatīti ime cattāro tejādhikakoṭṭhāsā, uddhaṃgamo adhogamo kucchisayo koṭṭhāsayo aṅgamaṅgānusārī assāsapassāso cāti ime cha vāyuadhikakoṭṭhāsāti dvecattālīsa koṭṭhāsā honti.
muttanti ime dvādasa āpādhikakoṭṭhāsā, yena ca santappati, yena ca jīrati, yena ca pariḍayhati, yena ca asitapītakhāyitasāyitaṃ sammāpariṇāmaṃ gacchatīti ime cattāro tejādhikakoṭṭhāsā, uddhaṃgamo adhogamo kucchisayo koṭṭhāsayo aṅgamaṅgānusārī assāsapassāso cāti ime cha vāyuadhikakoṭṭhāsāti dvecattālīsa koṭṭhāsā honti.

Tesu udariyaṃ karīsaṃ pubbo muttanti ime cattāro koṭṭhāsā utujā.
Tesu udariyaṃ karīsaṃ pubbo muttanti ime cattāro koṭṭhāsā utujā.

Evametesu ekekaṃ utujaṭṭhakameva hoti, sedo assu kheḷo siṅghāṇikāti ime cattāro utucittajā, tesu ekekasmiṃ dve dve aṭṭhakā honti.
Evametesu ekekaṃ utujaṭṭhakameva hoti, sedo assu kheḷo siṅghāṇikāti ime cattāro utucittajā, tesu ekekasmiṃ dve dve aṭṭhakā honti.

Asitādiparipācako tejo kammajova, tattha jīvitanavakameva.
Asitādiparipācako tejo kammajova, tattha jīvitanavakameva.

Assāsapassāso pana cittajova, tattha cittajasaddanavakameva.
Assāsapassāso pana cittajova, tattha cittajasaddanavakameva.

Ime dasa koṭṭhāse ṭhapetvā sesā dvattiṃsa catujā.
Ime dasa koṭṭhāse ṭhapetvā sesā dvattiṃsa catujā.

Tattha aṭṭhasu tejovāyokoṭṭhāsesu ekekasmiṃ jīvitanavakañceva tīṇi ca utucittāhārajaṭṭhakāni honti, vāyokoṭṭhāsesu cettha utucittajasaddanavakampi hoti, sesesu catuvīsatiyā koṭṭhāsesu kesalomanakhadantānaṃ maṃsavinimuttaṭṭhānaṃ ṭhapetvā sabbattha dve kāyabhāvadasakāni, tīṇi ca aṭṭhakāni, maṃsamuttesu pana kesādīsu utujaṭṭhakameva hoti.
Tattha aṭṭhasu tejovāyokoṭṭhāsesu ekekasmiṃ jīvitanavakañceva tīṇi ca utucittāhārajaṭṭhakāni honti, vāyokoṭṭhāsesu cettha utucittajasaddanavakampi hoti, sesesu catuvīsatiyā koṭṭhāsesu kesalomanakhadantānaṃ maṃsavinimuttaṭṭhānaṃ ṭhapetvā sabbattha dve kāyabhāvadasakāni, tīṇi ca aṭṭhakāni, maṃsamuttesu pana kesādīsu utujaṭṭhakameva hoti.

Tāni ca yathāvuttadasakanavakaṭṭhakāni sakalasarīrabyāpīsu tacamaṃsaruhirādīsu, abyāpīsu ca kesādīsu koṭṭhāsesu avinibbhoge ekasmiṃ aṇupadese hontīti paccekaṃ anantāparimāṇā, anantadhātupaccayattā tesaṃ sarīrasmiṃ hi paramāṇubhedasañcuṇṇāni anantāni cattāri mahābhūtāni ceva saupādārūpāni ca aññoññapaccayabhūtāni ajjhattaṃ dvācattālīsakoṭṭhāsasarīrārohapariṇāhasaṇṭhānādinā, bahiddhā ca pathavīpabbatādinā ca ākārena yathāpaccayaṃ samuppannāni.
Tāni ca yathāvuttadasakanavakaṭṭhakāni sakalasarīrabyāpīsu tacamaṃsaruhirādīsu, abyāpīsu ca kesādīsu koṭṭhāsesu avinibbhoge ekasmiṃ aṇupadese hontīti paccekaṃ anantāparimāṇā, anantadhātupaccayattā tesaṃ sarīrasmiṃ hi paramāṇubhedasañcuṇṇāni anantāni cattāri mahābhūtāni ceva saupādārūpāni ca

aññoññapaccayabhūtāni ajjhattaṃ
dvācattālīsakoṭṭhāsasarīrārohapariṇāhasaṇṭhānādinā, bahiddhā ca
pathavīpabbatādinā ca ākārena yathāpaccayaṃ samuppannāni.

Māyākārādayo viya na bālajanappabodhakāni honti.
Māyākārādayo viya na bālajanappabodhakāni honti.

Pathavīdhātu cettha sukhumasañcuṇṇā rajabhūtā eva āpodhātuyā saṅgahitā, tejodhātuyā anupālitā, vāyodhātuyā vitthambhitā, vaṇṇādīhi parivāritā na vikiriyamānā ajjhattaṃ itthipurisamigapakkhidevabrahmādisarīrabhāvaṃ, bahiddhā ca
pathavīpabbatarukkhadevabrahmalokacandasūriyanakkhattamaṇikanakādibhāvañca upagacchati, yūsagatā bandhanabhūtā panettha āpodhātu pathavīpatiṭṭhitā.
Pathavīdhātu cettha sukhumasañcuṇṇā rajabhūtā eva āpodhātuyā saṅgahitā, tejodhātuyā anupālitā, vāyodhātuyā vitthambhitā, vaṇṇādīhi parivāritā na vikiriyamānā ajjhattaṃ itthipurisamigapakkhidevabrahmādisarīrabhāvaṃ, bahiddhā ca
pathavīpabbatarukkhadevabrahmalokacandasūriyanakkhattamaṇikanakādibhāvañca upagacchati, yūsagatā bandhanabhūtā panettha āpodhātu pathavīpatiṭṭhitā.

Avasesānupālanavitthambhanaparipācanaparivāritā na paggharati, apaggharamānā pīṇitabhāvaṃ dasseti, usumattagatā tejodhātu
sesadhātupatiṭṭhānasaṅgahavitthambhanaparivāritā imaṃ kāyaṃ paripāceti, vaṇṇasampattiñcassa apūtibhāvañca sādheti, vāyodhātu
vitthambhanasamudīraṇasabhāvā sesadhātupatiṭṭhānasaṅgahānupālanaparivāritā vitthambheti cāleti, sarīravimānādīnaṃ gamanādipadavītiharaṇādīnaṃ ṭhitiñca sampādeti.
Avasesānupālanavitthambhanaparipācanaparivāritā na paggharati, apaggharamānā pīṇitabhāvaṃ dasseti, usumattagatā tejodhātu
sesadhātupatiṭṭhānasaṅgahavitthambhanaparivāritā imaṃ kāyaṃ paripāceti, vaṇṇasampattiñcassa apūtibhāvañca sādheti, vāyodhātu
vitthambhanasamudīraṇasabhāvā sesadhātupatiṭṭhānasaṅgahānupālanaparivāritā vitthambheti cāleti, sarīravimānādīnaṃ gamanādipadavītiharaṇādīnaṃ ṭhitiñca sampādeti.

Catassopi cetā sambhūya pathavīadhikatāya kesādibhāvaṃ, pathavīpabbatādibhāvañca, āpādhikatāya pittādibhāvaṃ, samuddajalādibhāvañca, vāyuadhikatāya uddhaṅgamavātādibhāvaṃ, pathavīsandhārakavātādibhāvañca, tejādhikatāya paripācakaggiādibhāvaṃ, narakaggiādibhāvañca sādhenti, yāsaṃ pakopena rogajarāmaraṇañceva kappavināsādayo ca honti.
Catassopi cetā sambhūya pathavīadhikatāya kesādibhāvaṃ, pathavīpabbatādibhāvañca, āpādhikatāya pittādibhāvaṃ, samuddajalādibhāvañca, vāyuadhikatāya uddhaṅgamavātādibhāvaṃ, pathavīsandhārakavātādibhāvañca, tejādhikatāya paripācakaggiādibhāvaṃ, narakaggiādibhāvañca sādhenti, yāsaṃ pakopena rogajarāmaraṇañceva kappavināsādayo ca honti.

Evametāsaṃ cuṇṇavicuṇṇānaṃ dhātūnaṃ sañcayattā paccekaṃ anantāparimāṇā kalāpā eva ajjhattikakoṭṭhāsā honti, tathā bāhirāni rūpāni.
Evametāsaṃ cuṇṇavicuṇṇānaṃ dhātūnaṃ sañcayattā paccekaṃ anantāparimāṇā kalāpā eva ajjhattikakoṭṭhāsā honti, tathā bāhirāni rūpāni.

Tāni ca tena tena paccayena tathātathākārena samuditāva uppajjanti ceva uppajjissanti ca.
Tāni ca tena tena paccayena tathātathākārena samuditāva uppajjanti ceva uppajjissanti ca.

Yadi paṭhamaṃ dhātuyo aṇurūpena ṭhatvā pacchā saṃyujjanti, tathā ṭhāne viniyogābhāvato aparenāpi pariyāyena cettha kammajaṃ kammapaccayaṃ kammapaccayautusamuṭṭhānaṃ, āhārajaṃ āhārapaccayaṃ āhārapaccayautusamuṭṭhānaṃ, utujaṃ utupaccayaṃ utupaccayautusamuṭṭhānaṃ, cittajaṃ cittapaccayaṃ cittapaccayautusamuṭṭhānanti evaṃ samuṭṭhānabhedo veditabbo.
Yadi paṭhamaṃ dhātuyo aṇurūpena ṭhatvā pacchā saṃyujjanti, tathā ṭhāne viniyogābhāvato aparenāpi pariyāyena cettha kammajaṃ kammapaccayaṃ kammapaccayautusamuṭṭhānaṃ, āhārajaṃ āhārapaccayaṃ āhārapaccayautusamuṭṭhānaṃ, utujaṃ utupaccayaṃ utupaccayautusamuṭṭhānaṃ, cittajaṃ cittapaccayaṃ cittapaccayautusamuṭṭhānanti evaṃ samuṭṭhānabhedo veditabbo.

Tattha upādinnarūpaṃ kammajaṃ nāma, maṃsamuttakesalomadantasiṅghāṇikādi kammapaccayaṃ nāma, sampattikaramahāmeghapathavīpabbatādi, cakkaratanadevavimānādi ca kammapaccayautusamuṭṭhānaṃ nāma.
Tattha upādinnarūpaṃ kammajaṃ nāma, maṃsamuttakesalomadantasiṅghāṇikādi kammapaccayaṃ nāma, sampattikaramahāmeghapathavīpabbatādi, cakkaratanadevavimānādi ca kammapaccayautusamuṭṭhānaṃ nāma.

Āhārato samuṭṭhitaṃ suddhaṭṭhakaṃ āhārajaṃ nāma, kabaḷīkāro āhāro āhārajassa janako hutvā kammajassa anupālako hotīti tadanupālitaṃ kammajarūpaṃ āhārapaccayaṃ nāma, visabhāgāhāraṃ sevitvā ātape gacchantassa kāḷakuṭṭhādīni uppajjanti, idaṃ āhārapaccayautusamuṭṭhānaṃ nāma.
Āhārato samuṭṭhitaṃ suddhaṭṭhakaṃ āhārajaṃ nāma, kabaḷīkāro āhāro āhārajassa janako hutvā kammajassa anupālako hotīti tadanupālitaṃ kammajarūpaṃ āhārapaccayaṃ nāma, visabhāgāhāraṃ sevitvā ātape gacchantassa kāḷakuṭṭhādīni uppajjanti, idaṃ āhārapaccayautusamuṭṭhānaṃ nāma.

Kammajaututo samuṭṭhitaṃ suddhaṭṭhakaṃ utujaṃ nāma, tasmiṃ utu aññaṃ aṭṭhakaṃ samuṭṭhāpeti, idaṃ utupaccayaṃ nāma, tasmimpi utu aññaṃ aṭṭhakaṃ samuṭṭhāpeti, idaṃ utupaccayautusamuṭṭhānaṃ nāma.
Kammajaututo samuṭṭhitaṃ suddhaṭṭhakaṃ utujaṃ nāma, tasmiṃ utu aññaṃ aṭṭhakaṃ samuṭṭhāpeti, idaṃ utupaccayaṃ nāma, tasmimpi utu aññaṃ aṭṭhakaṃ samuṭṭhāpeti, idaṃ utupaccayautusamuṭṭhānaṃ nāma.

Evaṃ upādinnake tisso eva santatiyo ghaṭṭetuṃ sakkonti, anupādinnake pana valāhako utujaṃ nāma, vuṭṭhidhārā utupaccayaṃ nāma, deve pana vuṭṭhe pathavī gandhaṃ muñcati, bījāni viruhantīti evaṃ yaṃ anantaṃ santativasena pavattaṃ, etaṃ utupaccayautusamuṭṭhānaṃ nāma.
Evaṃ upādinnake tisso eva santatiyo ghaṭṭetuṃ sakkonti, anupādinnake pana valāhako utujaṃ nāma, vuṭṭhidhārā utupaccayaṃ nāma, deve pana vuṭṭhe pathavī gandhaṃ muñcati, bījāni viruhantīti evaṃ yaṃ anantaṃ santativasena pavattaṃ, etaṃ utupaccayautusamuṭṭhānaṃ nāma.

Cittato samuṭṭhitaṃ suddhaṭṭhakādi cittajaṃ nāma, cittena pacchājātapaccayabhāvena upatthambhito kāyo cittapaccayaṃ nāma, abhiññācittena bahiddhā samuṭṭhāpitahatthiassādikaṃ cittapaccayautusamuṭṭhānaṃ nāma.
Cittato samuṭṭhitaṃ suddhaṭṭhakādi cittajaṃ nāma, cittena pacchājātapaccayabhāvena upatthambhito kāyo cittapaccayaṃ nāma, abhiññācittena bahiddhā samuṭṭhāpitahatthiassādikaṃ cittapaccayautusamuṭṭhānaṃ nāma.

Pakiṇṇakakathā.
Pakiṇṇakakathā.

Rūpābyākataṃ niṭṭhitaṃ.
Rūpābyākataṃ niṭṭhitaṃ.

Nibbānābyākatavaṇṇanā
Nibbānābyākatavaṇṇanā

Nibbānābyākataṃ pana bhūmito lokuttarameva, dhammatopi ca ekameva, bhedo natthi, lakkhaṇādito pana santilakkhaṇaṃ nibbānaṃ, nivattilakkhaṇaṃ, asaṅkhatalakkhaṇaṃ vā, accutirasaṃ, animittapaccupaṭṭhānaṃ, asaṅkhatatāya panassa kārakahetuvirahato padaṭṭhānaṃ natthi, pāpakahetuvasena panetaṃ ‘‘dukkhanirodhagāminipaṭipadā’’tiādivacanato ‘‘ariyamaggapadaṭṭhāna’’nti vattuṃ vaṭṭati.
Nibbānābyākataṃ pana bhūmito lokuttarameva, dhammatopi ca ekameva, bhedo natthi, lakkhaṇādito pana santilakkhaṇaṃ nibbānaṃ, nivattilakkhaṇaṃ, asaṅkhatalakkhaṇaṃ vā, accutirasaṃ, animittapaccupaṭṭhānaṃ, asaṅkhatatāya panassa kārakahetuvirahato padaṭṭhānaṃ natthi, pāpakahetuvasena panetaṃ ‘‘dukkhanirodhagāminipaṭipadā’’tiādivacanato ‘‘ariyamaggapadaṭṭhāna’’nti vattuṃ vaṭṭati.

Saṅgahato pana bhedābhāvā khandhesu saṅgahaṃ na gacchati, āyatanādīsu dhammāyatanadhammadhātūsu saṅgahaṃ gacchati.
Saṅgahato pana bhedābhāvā khandhesu saṅgahaṃ na gacchati, āyatanādīsu dhammāyatanadhammadhātūsu saṅgahaṃ gacchati.

Suññato pana attasuññaṃ, salakkhaṇadhāraṇato anattakaṃ dhammamattaṃ, asaṅkhatatāya vā accantattā ca aniccatāsuññaṃ, dukkhatāsuññaṃ, rāgādisuññaṃ, nimittasuññanti pavattaṃ suññanti gahetabbaṃ.
Suññato pana attasuññaṃ, salakkhaṇadhāraṇato anattakaṃ dhammamattaṃ, asaṅkhatatāya vā accantattā ca aniccatāsuññaṃ, dukkhatāsuññaṃ, rāgādisuññaṃ, nimittasuññanti pavattaṃ suññanti gahetabbaṃ.

Bhedato pana santilakkhaṇādisabhāvato ekavidhampi kāraṇapariyāyato saupādisesanibbānadhātu, anupādisesanibbānadhātu ceti duvidhaṃ hoti.
Bhedato pana santilakkhaṇādisabhāvato ekavidhampi kāraṇapariyāyato saupādisesanibbānadhātu, anupādisesanibbānadhātu ceti duvidhaṃ hoti.

Sarasavasena pana parikappitākārabhedato suññataṃ animittaṃ appaṇihitanti tividhaṃ hoti.
Sarasavasena pana parikappitākārabhedato suññataṃ animittaṃ appaṇihitanti tividhaṃ hoti.

Saṅkhatadhammabhedamupādāya paṭikkhipitabbākārato na cittaṃ, na cetasikaṃ, na rūpaṃ, na atītaṃ, na anāgataṃ, na paccuppannaṃ, na maggo, na phalantiādinā anantappakāraṃ hoti.
Saṅkhatadhammabhedamupādāya paṭikkhipitabbākārato na cittaṃ, na cetasikaṃ, na rūpaṃ, na atītaṃ, na anāgataṃ, na paccuppannaṃ, na maggo, na phalantiādinā anantappakāraṃ hoti.

Nibbānābyākataṃ niṭṭhitaṃ.
Nibbānābyākataṃ niṭṭhitaṃ.

Evaṃ imasmiṃ kusalattike avutto sabhāvadhammo nāma natthi.
Evaṃ imasmiṃ kusalattike avutto sabhāvadhammo nāma natthi.

Asabhāvadhammesu panettha kiñcāpi rūpadhammānaṃ paricchedākāsalakkhaṇāni eva vuttāni, kasiṇādipaṭibhāganimittāni pana kasiṇugghāṭimākāso, viññāṇābhāvo, nirodhasamāpatti, tisso nāmapuggalaupādāpaññattiyo, arūpadhammānaṃ aniccatādilakkhaṇādayo ca na vuttā, tathāpi tesampi sabhāvadhammabyatirekābhāvato gahaṇaṃ hoti, tasmā ayaṃ tiko nippadesattikoti veditabbo.
Asabhāvadhammesu panettha kiñcāpi rūpadhammānaṃ paricchedākāsalakkhaṇāni eva vuttāni, kasiṇādipaṭibhāganimittāni pana kasiṇugghāṭimākāso, viññāṇābhāvo, nirodhasamāpatti, tisso nāmapuggalaupādāpaññattiyo, arūpadhammānaṃ aniccatādilakkhaṇādayo ca na vuttā, tathāpi tesampi sabhāvadhammabyatirekābhāvato gahaṇaṃ hoti, tasmā ayaṃ tiko nippadesattikoti veditabbo.

Yathā cettha, evaṃ ito paresupi tikadukesu paññattiggahaṇābhāvepi niravasesaparamatthaggahaṇeneva nippadesatā, vipariyāyato sappadesatā ca veditabbā.
Yathā cettha, evaṃ ito paresupi tikadukesu paññattiggahaṇābhāvepi niravasesaparamatthaggahaṇeneva nippadesatā, vipariyāyato sappadesatā ca veditabbā.

Yattha pana sammutiggahaṇaṃ atthi, tattha vakkhāma.
Yattha pana sammutiggahaṇaṃ atthi, tattha vakkhāma.

Rūpanibbānakaṇḍo niṭṭhito.
Rūpanibbānakaṇḍo niṭṭhito.

Iti mohavicchedaniyā
Iti mohavicchedaniyā

Abhidhammamātikatthasaṃvaṇṇanāya
Abhidhammamātikatthasaṃvaṇṇanāya

Kusalattikasaṃvaṇṇanā niṭṭhitā.
Kusalattikasaṃvaṇṇanā niṭṭhitā.

Vedanāttikādivaṇṇanā
Vedanāttikādivaṇṇanā

Idāni kusalattikānantaraṃ vedanāttikādīnaṃ atthavaṇṇanā anuppattā, yasmā pana yvāyaṃ kusalattikassa -

Idāni kusalattikānantaraṃ vedanāttikādīnaṃ atthavaṇṇanā anuppattā, yasmā pana yvāyaṃ kusalattikassa -

‘‘Atthato bhūmibhedā ca, paccekaṃ sampayogato;
‘‘Atthato bhūmibhedā ca, paccekaṃ sampayogato;

Uddesato ca dhammānaṃ, lakkhaṇādivibhāgato’’ti. -
Uddesato ca dhammānaṃ, lakkhaṇādivibhāgato’’ti. -

Ādinā mātikaṃ nikkhipitvā ‘‘kusalā tāva dhammā bhūmito catubbidhā honti kāmāvacarā...pe...
Ādinā mātikaṃ nikkhipitvā ‘‘kusalā tāva dhammā bhūmito catubbidhā honti kāmāvacarā...pe...

lokuttarā’’tievamādinā vinicchayanayo vutto, so eva sesattikadukānampi yathāyogaṃ hoti.
lokuttarā’’tievamādinā vinicchayanayo vutto, so eva sesattikadukānampi yathāyogaṃ hoti.

Yathā hi ettha, evaṃ ‘‘sukhāya vedanāya sampayuttā tāva dhammā bhūmito tividhā honti kāmāvacarā rūpāvacarā lokuttarā’’tiādinā anukkamena sabbattikadukānampi paṇḍitehi sakkā vinicchayanayaṃ sallakkhetuṃ, tasmā taṃ vitthāranayaṃ vajjetvā nikkhepakaṇḍe, atthuddhārakaṇḍe ca vuttānusārato nātisaṅkhepavitthāranayena vedanāttikādīnaṃ tikadukānaṃ -
Yathā hi ettha, evaṃ ‘‘sukhāya vedanāya sampayuttā tāva dhammā bhūmito tividhā honti kāmāvacarā rūpāvacarā lokuttarā’’tiādinā anukkamena sabbattikadukānampi paṇḍitehi sakkā vinicchayanayaṃ sallakkhetuṃ, tasmā taṃ vitthāranayaṃ vajjetvā nikkhepakaṇḍe, atthuddhārakaṇḍe ca vuttānusārato nātisaṅkhepavitthāranayena vedanāttikādīnaṃ tikadukānaṃ -

Padatthā taṃsarūpā ca, navattabbavibhāgato;
Padatthā taṃsarūpā ca, navattabbavibhāgato;

Vinicchayo vijānīyo, tattha tattha yathārahaṃ.
Vinicchayo vijānīyo, tattha tattha yathārahaṃ.

Tattha vedanāttike padatthato tāva ‘‘sukhāya vedanāyā’’tiādīsu sukha-saddo sukhavedanāsukhamūlasukhārammaṇasukhahetusukhapaccayaṭṭhānaabyābajjhanibbānādīsu dissati.
Tattha vedanāttike padatthato tāva ‘‘sukhāya vedanāyā’’tiādīsu sukha-saddo sukhavedanāsukhamūlasukhārammaṇasukhahetusukhapaccayaṭṭhānaabyābajjhanibbānādīsu dissati.

Ayaṃ hi ‘‘sukhassa ca pahānā’’tiādīsu sukhavedanāya dissati.
Ayaṃ hi ‘‘sukhassa ca pahānā’’tiādīsu sukhavedanāya dissati.

‘‘Sukho buddhānamuppādo’’tiādīsu sukhamūle.
‘‘Sukho buddhānamuppādo’’tiādīsu sukhamūle.

‘‘Yasmā ca kho, mahāli, rūpaṃ sukhaṃ sukhānupatitaṃ sukhāvakkanta’’ntiādīsu sukhārammaṇe.
‘‘Yasmā ca kho, mahāli, rūpaṃ sukhaṃ sukhānupatitaṃ sukhāvakkanta’’ntiādīsu sukhārammaṇe.

‘‘Sukhassetaṃ, bhikkhave, adhivacanaṃ, yadidaṃ puññānī’’tiādīsu sukhahetumhi.
‘‘Sukhassetaṃ, bhikkhave, adhivacanaṃ, yadidaṃ puññānī’’tiādīsu sukhahetumhi.

‘‘Yāvañcidaṃ, bhikkhave, na sukaraṃ akkhānena pāpuṇituṃ, yāva sukhā saggā.
‘‘Yāvañcidaṃ, bhikkhave, na sukaraṃ akkhānena pāpuṇituṃ, yāva sukhā saggā.

Na te sukhaṃ pajānanti, ye na passanti nandana’’nti ādīsu sukhapaccayaṭṭhāne.
Na te sukhaṃ pajānanti, ye na passanti nandana’’nti ādīsu sukhapaccayaṭṭhāne.

‘‘Diṭṭhadhammasukhavihārā ete dhammā’’tiādīsu abyābajjhe.
‘‘Diṭṭhadhammasukhavihārā ete dhammā’’tiādīsu abyābajjhe.

‘‘Nibbānaṃ paramaṃ sukha’’ntiādīsu nibbāne.
‘‘Nibbānaṃ paramaṃ sukha’’ntiādīsu nibbāne.

Idha panāyaṃ sukhavedanāyameva daṭṭhabbo.
Idha panāyaṃ sukhavedanāyameva daṭṭhabbo.

Vedanā-saddo ‘‘viditā vedanā uppajjantī’’tiādīsu vedayitasmiṃ yeva vattati.
Vedanā-saddo ‘‘viditā vedanā uppajjantī’’tiādīsu vedayitasmiṃ yeva vattati.

Dukkha-saddo dukkhavedanādukkhavatthudukkhārammaṇadukkhapaccayadukkhapaccayaṭṭhānādīsu dissati.
Dukkha-saddo dukkhavedanādukkhavatthudukkhārammaṇadukkhapaccayadukkhapaccayaṭṭhānādīsu dissati.

Ayaṃ hi ‘‘dukkhassa ca pahānā’’tiādīsu dukkhavedanāyaṃ dissati.
Ayaṃ hi ‘‘dukkhassa ca pahānā’’tiādīsu dukkhavedanāyaṃ dissati.

‘‘Jātipi dukkhā’’tiādīsu dukkhavatthusmiṃ.
‘‘Jātipi dukkhā’’tiādīsu dukkhavatthusmiṃ.

‘‘Yasmā ca kho, mahāli, rūpaṃ dukkhaṃ dukkhānupatitaṃ dukkhāvakkanta’’ntiādīsu dukkhārammaṇe.
‘‘Yasmā ca kho, mahāli, rūpaṃ dukkhaṃ dukkhānupatitaṃ dukkhāvakkanta’’ntiādīsu dukkhārammaṇe.

‘‘Dukkho pāpassa uccayo’’tiādīsu dukkhapaccaye.
‘‘Dukkho pāpassa uccayo’’tiādīsu dukkhapaccaye.

‘‘Yāvañcidaṃ, bhikkhave, na sukaraṃ akkhānena pāpuṇituṃ, yāva dukkhā nirayā’’tiādīsu dukkhapaccayaṭṭhāne.
‘‘Yāvañcidaṃ, bhikkhave, na sukaraṃ akkhānena pāpuṇituṃ, yāva dukkhā nirayā’’tiādīsu dukkhapaccayaṭṭhāne.

Idha panāyaṃ dukkhavedanāyameva daṭṭhabbo.
Idha panāyaṃ dukkhavedanāyameva daṭṭhabbo.

Vacanattho panettha -
Vacanattho panettha -

sukhayati sattaṃ, suṭṭhu vā khādati, khanati ca kāyacittābādhanti sukhā, kāyikacetasikānaṃ sukhasomanassānametaṃ adhivacanaṃ.

sukhayati sattaṃ, suṭṭhu vā khādati, khanati ca kāyacittābādhanti sukhā, kāyikacetasikānaṃ sukhasomanassānametaṃ adhivacanaṃ.

Dukkhayatīti dukkhā, kāyikacetasikānaṃ dukkhadomanassānametaṃ adhivacanaṃ.
Dukkhayatīti dukkhā, kāyikacetasikānaṃ dukkhadomanassānametaṃ adhivacanaṃ.

Na dukkhā na sukhāti adukkhamasukhā, upekkhāyetaṃ adhivacanaṃ.
Na dukkhā na sukhāti adukkhamasukhā, upekkhāyetaṃ adhivacanaṃ.

Ma-kāro padasandhikaro.
Ma-kāro padasandhikaro.

Evaṃ tīhi padehi pañcavidhāpi vedanā gahitā.
Evaṃ tīhi padehi pañcavidhāpi vedanā gahitā.

Sabbāpi ārammaṇarasaṃ vediyanti anubhavantīti vedanā.
Sabbāpi ārammaṇarasaṃ vediyanti anubhavantīti vedanā.

Yo panāyaṃ tīsupi padesu sampayutta-saddo, tassattho -
Yo panāyaṃ tīsupi padesu sampayutta-saddo, tassattho -

samaṃ pakārehi yuttāti sampayuttā, katarehi pakārehīti?
samaṃ pakārehi yuttāti sampayuttā, katarehi pakārehīti?

‘‘Atthi keci dhammā kehici dhammehi sahagatā sahajātā saṃsaṭṭhā ekuppādā ekanirodhā ekavatthukā ekārammaṇā’’ti evaṃ vuttehi imehi ekuppādatādīhi catūhi pakārehi.
‘‘Atthi keci dhammā kehici dhammehi sahagatā sahajātā saṃsaṭṭhā ekuppādā ekanirodhā ekavatthukā ekārammaṇā’’ti evaṃ vuttehi imehi ekuppādatādīhi catūhi pakārehi.

Ukkaṭṭhaniddeso cesa.
Ukkaṭṭhaniddeso cesa.

Āruppe hi vināpi ekavatthukabhāvaṃ sampayogo labbhatīti.
Āruppe hi vināpi ekavatthukabhāvaṃ sampayogo labbhatīti.

Sesaṃ vuttatthameva.
Sesaṃ vuttatthameva.

Ayaṃ tāvettha padatthato vinicchayo.
Ayaṃ tāvettha padatthato vinicchayo.

Taṃsarūpāti tassa padatthassa sarūpamattadassanato.
Taṃsarūpāti tassa padatthassa sarūpamattadassanato.

Tattha sukhasahagataṃ kāyaviññāṇaṃ, somanassasahagatāni aṭṭhārasa kāmāvacaracittāni, paṭhamadutiyatatiyacatutthajjhānikāni catucattālīsa rūpāvacaralokuttaracittāni cāti tesaṭṭhi cittāni sukhāya vedanāya sampayuttā nāma.
Tattha sukhasahagataṃ kāyaviññāṇaṃ, somanassasahagatāni aṭṭhārasa kāmāvacaracittāni, paṭhamadutiyatatiyacatutthajjhānikāni catucattālīsa rūpāvacaralokuttaracittāni cāti tesaṭṭhi cittāni sukhāya vedanāya sampayuttā nāma.

Tathā dukkhasahagataṃ kāyaviññāṇaṃ, dve domanassasahagatāni cāti tīṇi cittāni dukkhāya vedanāya sampayuttā nāma.

Tathā dukkhasahagataṃ kāyaviññāṇaṃ, dve domanassasahagatāni cāti tīṇi cittāni dukkhāya vedanāya sampayuttā nāma.

Sesāni upekkhāsahagatāni pañcapaññāsa cittāni adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttā nāma.
Sesāni upekkhāsahagatāni pañcapaññāsa cittāni adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttā nāma.

Yathā ca cittānaṃ sukhādisampayogo, evaṃ taṃcittasampayuttānaṃ cetasikānampi.
Yathā ca cittānaṃ sukhādisampayogo, evaṃ taṃcittasampayuttānaṃ cetasikānampi.

Na kevalañca ettheva, ito paresupi tikadukesu cittavaseneva taṃsampayuttacetasikānampi saṅgaho veditabbo.
Na kevalañca ettheva, ito paresupi tikadukesu cittavaseneva taṃsampayuttacetasikānampi saṅgaho veditabbo.

Yattha pana viseso hoti, tattha vakkhāma.
Yattha pana viseso hoti, tattha vakkhāma.

Idha pana cetasikesu sappītikāni vedanāvajjitāni cha cetasikāni eva pañcahipi vedanāhi sampayuttāni, itarāni pana kāyikasukhadukkhavajjitāhi tīheva.
Idha pana cetasikesu sappītikāni vedanāvajjitāni cha cetasikāni eva pañcahipi vedanāhi sampayuttāni, itarāni pana kāyikasukhadukkhavajjitāhi tīheva.

Tesu ca pītivajjitā pañca yathāyogikā ceva moho ahirikaṃ anottappaṃ uddhaccaṃ thinaṃ middhañcāti ime ekādasa yathāyogaṃ tīhipi.
Tesu ca pītivajjitā pañca yathāyogikā ceva moho ahirikaṃ anottappaṃ uddhaccaṃ thinaṃ middhañcāti ime ekādasa yathāyogaṃ tīhipi.

Tatthāpi vitakkavicārā mahaggatalokuttarabhūtāya sukhāya eva, pīti pana sabbattha sukhāya eva, dosaissāmaccherakukkuccāni dukkhāya eva, vicikicchā upekkhāya eva, sesāni aṭṭhavīsatisomanassupekkhāhi eva vedanāhi sampayuttāni, tatthāpi karuṇāmuditā mahaggatabhūtāya sukhāya evāti ayaṃ viseso.
Tatthāpi vitakkavicārā mahaggatalokuttarabhūtāya sukhāya eva, pīti pana sabbattha sukhāya eva, dosaissāmaccherakukkuccāni dukkhāya eva, vicikicchā upekkhāya eva, sesāni aṭṭhavīsatisomanassupekkhāhi eva vedanāhi sampayuttāni, tatthāpi karuṇāmuditā mahaggatabhūtāya sukhāya evāti ayaṃ viseso.

Sesaṃ cittasampayogasadisaṃ.
Sesaṃ cittasampayogasadisaṃ.

Ayaṃ sarūpato vinicchayo.
Ayaṃ sarūpato vinicchayo.

Navattabbavibhāgatoti imasmiṃ tike sabbā vedanā sabbaṃ rūpaṃ nibbānaṃ sammutiyoti ime dhammā ‘‘sukhāya vedanāya sampayuttā’’ti vā ‘‘dukkhāya vedanāya sampayuttā’’ti vā ‘‘adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttā’’ti vā na vattabbā.
Navattabbavibhāgatoti imasmiṃ tike sabbā vedanā sabbaṃ rūpaṃ nibbānaṃ sammutiyoti ime dhammā ‘‘sukhāya vedanāya sampayuttā’’ti vā ‘‘dukkhāya vedanāya sampayuttā’’ti vā ‘‘adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttā’’ti vā na vattabbā.

Na hi vedanā vedanāya sampayuttā hoti rūpādayo vā, tasmā ime imasmiṃ tike na labbhanti.
Na hi vedanā vedanāya sampayuttā hoti rūpādayo vā, tasmā ime imasmiṃ tike na labbhanti.

Ayañca sappadesattiko hoti.
Ayañca sappadesattiko hoti.

Yathā cettha, evaṃ ito paresupi tikadukesu navattabbayojanā.
Yathā cettha, evaṃ ito paresupi tikadukesu navattabbayojanā.

Yaṃ yasmiñca na vuttaṃ atthi, tassa sappadesatā veditabbā.
Yaṃ yasmiñca na vuttaṃ atthi, tassa sappadesatā veditabbā.

Ito paraṃ pana yattha asaṅgahitā dhammā honti, tattha tesaṃ vibhāgaṃ dassetvā ‘‘ime navattabbā’’ti ettakameva vakkhāma, tenassa sappadesatāpi ñātabbā.
Ito paraṃ pana yattha asaṅgahitā dhammā honti, tattha tesaṃ vibhāgaṃ dassetvā ‘‘ime navattabbā’’ti ettakameva vakkhāma, tenassa sappadesatāpi ñātabbā.

Yattha pana asaṅgahitā natthi, taṃ nippadesanti vakkhāma.
Yattha pana asaṅgahitā natthi, taṃ nippadesanti vakkhāma.

Tena tattha navattabbābhāvopi viññātabbo.
Tena tattha navattabbābhāvopi viññātabbo.

Sabbattha pana mātikaṃ anuddharitvāva padatthaṃ, taṃsarūpavibhāgañca vakkhāma.
Sabbattha pana mātikaṃ anuddharitvāva padatthaṃ, taṃsarūpavibhāgañca vakkhāma.

Ayaṃ navattabbavibhāgato vinicchayo.
Ayaṃ navattabbavibhāgato vinicchayo.

Vedanāttikaṃ niṭṭhitaṃ.
Vedanāttikaṃ niṭṭhitaṃ.

Vipākattike aññamaññavisiṭṭhānaṃ kusalākusalānaṃ pākāti vipākā, vipakkabhāvamāpannānaṃ arūpadhammānametaṃ adhivacanaṃ.
Vipākattike aññamaññavisiṭṭhānaṃ kusalākusalānaṃ pākāti vipākā, vipakkabhāvamāpannānaṃ arūpadhammānametaṃ adhivacanaṃ.

Kiñcāpi arūpadhammā viya rūpadhammāpi kammasamuṭṭhānā atthi, anārammaṇattā pana te kammasarikkhakā na hontīti sārammaṇā arūpadhammāva kammasarikkhattā vipākāti vuttā bījasarikkhakaṃ phalaṃ viya.
Kiñcāpi arūpadhammā viya rūpadhammāpi kammasamuṭṭhānā atthi, anārammaṇattā pana te kammasarikkhakā na hontīti sārammaṇā arūpadhammāva kammasarikkhattā vipākāti vuttā bījasarikkhakaṃ phalaṃ viya.

Yathā hi sālibījato nikkhantasīsameva sāliphalanti vuccati, na aṅkurādīni, tāni pana ‘‘sālijātāni, sālinibbattāni cā’’ti vuccanti, evaṃ kammasadisā arūpadhammāva ‘‘vipākā’’ti vuccanti, rūpadhammā pana kammajā ‘‘upādinnā’’ti vuccanti.
Yathā hi sālibījato nikkhantasīsameva sāliphalanti vuccati, na aṅkurādīni, tāni pana ‘‘sālijātāni, sālinibbattāni cā’’ti vuccanti, evaṃ kammasadisā arūpadhammāva ‘‘vipākā’’ti vuccanti, rūpadhammā pana kammajā ‘‘upādinnā’’ti vuccanti.

Vipākadhammadhammāti vipākasabhāvā dhammā.
Vipākadhammadhammāti vipākasabhāvā dhammā.

Yathā hi jātijarāsabhāvā sattā ‘‘jātidhammā jarādhammā’’ti vuccanti, evaṃ vipākajanakaṭṭhena vipākasabhāvā vipākapakatikā dhammāti attho.
Yathā hi jātijarāsabhāvā sattā ‘‘jātidhammā jarādhammā’’ti vuccanti, evaṃ vipākajanakaṭṭhena vipākasabhāvā vipākapakatikā dhammāti attho.

Tatiyapadaṃ ubhayasabhāvapaṭikkhepavasena vuttaṃ, ayaṃ padattho.
Tatiyapadaṃ ubhayasabhāvapaṭikkhepavasena vuttaṃ, ayaṃ padattho.

Tattha catūsu bhūmīsu chattiṃsa vipākacittāni vipākā nāma, tathā ekavīsati kusalāni, dvādasa akusalāni cāti tettiṃsa vipākadhammadhammā nāma, tīsu bhūmīsu vīsati kiriyacittāni, sabbañca rūpaṃ, nibbānañcāti ime nevavipākanavipākadhammadhammā nāma.
Tattha catūsu bhūmīsu chattiṃsa vipākacittāni vipākā nāma, tathā ekavīsati kusalāni, dvādasa akusalāni cāti tettiṃsa vipākadhammadhammā nāma, tīsu bhūmīsu vīsati kiriyacittāni, sabbañca rūpaṃ, nibbānañcāti ime nevavipākanavipākadhammadhammā nāma.

Cetasikesu pana cuddasa akusalā vipākadhammadhammā eva, viratiyo siyā vipākā, siyā vipākadhammadhammā, tadavasesā pana siyā vipākā, siyā vipākadhammadhammā, siyā nevavipākanavipākadhammadhammāti cittaṃ viya tividhā hontīti ayaṃ viseso, sesaṃ cittasamaṃ, idañca nippadesattikanti veditabbaṃ.
Cetasikesu pana cuddasa akusalā vipākadhammadhammā eva, viratiyo siyā vipākā, siyā vipākadhammadhammā, tadavasesā pana siyā vipākā, siyā vipākadhammadhammā, siyā nevavipākanavipākadhammadhammāti cittaṃ viya tividhā hontīti ayaṃ viseso, sesaṃ cittasamaṃ, idañca nippadesattikanti veditabbaṃ.

Vipākattikaṃ niṭṭhitaṃ.
Vipākattikaṃ niṭṭhitaṃ.

Ārammaṇakaraṇavasena taṇhādiṭṭhīhi upetena kammunā ādinnā phalabhāvena gahitāti upādinnā, ārammaṇabhāvaṃ upagantvā upādānasambandhena upādānānaṃ hitāti upādāniyā, upādānassa ārammaṇapaccayabhūtānametaṃ adhivacanaṃ.
Ārammaṇakaraṇavasena taṇhādiṭṭhīhi upetena kammunā ādinnā phalabhāvena gahitāti upādinnā, ārammaṇabhāvaṃ upagantvā upādānasambandhena upādānānaṃ hitāti upādāniyā, upādānassa ārammaṇapaccayabhūtānametaṃ adhivacanaṃ.

Upādinnā ca te upādāniyā cāti upādinnupādāniyā, sāsavakammanibbattānaṃ rūpārūpadhammānametaṃ adhivacanaṃ.
Upādinnā ca te upādāniyā cāti upādinnupādāniyā, sāsavakammanibbattānaṃ rūpārūpadhammānametaṃ adhivacanaṃ.

Iminā nayena sesapadadvayepi paṭisedhasahito attho veditabbo.
Iminā nayena sesapadadvayepi paṭisedhasahito attho veditabbo.

Tattha dvattiṃsa lokiyavipākacittāni, nava kammajakalāpā ca upādinnupādāniyā nāma.
Tattha dvattiṃsa lokiyavipākacittāni, nava kammajakalāpā ca upādinnupādāniyā nāma.

Avasesalokiyacittāni ceva akammajarūpakalāpā ca anupādinnupādāniyā nāma.

Avasesalokiyacittāni ceva akammajarūpakalāpā ca anupādinnupādāniyā nāma.

Lokuttaracittanibbānāni anupādinnaanupādāniyā nāma.
Lokuttaracittanibbānāni anupādinnaanupādāniyā nāma.

Kiñcāpi khīṇāsavānaṃ upādānakkhandhā ‘‘amhākaṃ mātulatthero’’tiādinā vadantānaṃ paresaṃ upādānassa ārammaṇapaccayā honti, maggaphalanibbānāni pana divasaṃ santattaayoguḷo viya makkhikāhi tejussadattā upādānehi anupādinnāneva.
Kiñcāpi khīṇāsavānaṃ upādānakkhandhā ‘‘amhākaṃ mātulatthero’’tiādinā vadantānaṃ paresaṃ upādānassa ārammaṇapaccayā honti, maggaphalanibbānāni pana divasaṃ santattaayoguḷo viya makkhikāhi tejussadattā upādānehi anupādinnāneva.

Asaṃkiliṭṭhaasaṃkilesikesupi eseva nayo.
Asaṃkiliṭṭhaasaṃkilesikesupi eseva nayo.

Cetasikesu pana kusalā anupādinnupādāniyā eva, karuṇāmuditā siyā upādinnupādāniyā, siyā anupādinnupādāniyā viratiyo pana siyā anupādinnupādāniyā, siyā anupādinnaanupādāniyā, sesā cittaṃ viya tividhā honti, idañca nippadesattikanti veditabbaṃ.
Cetasikesu pana kusalā anupādinnupādāniyā eva, karuṇāmuditā siyā upādinnupādāniyā, siyā anupādinnupādāniyā viratiyo pana siyā anupādinnupādāniyā, siyā anupādinnaanupādāniyā, sesā cittaṃ viya tividhā honti, idañca nippadesattikanti veditabbaṃ.

Upādinnupādāniyattikaṃ.
Upādinnupādāniyattikaṃ.

Saṃkilesetīti saṃkileso, vibādhati upatāpetīti attho.
Saṃkilesetīti saṃkileso, vibādhati upatāpetīti attho.

Saṃkilesena sampayuttā saṃkiliṭṭhā, saṃkilesasahagatāti attho.
Saṃkilesena sampayuttā saṃkiliṭṭhā, saṃkilesasahagatāti attho.

Attānaṃ ārammaṇaṃ katvā pavattanena saṃkilesaṃ arahanti, saṃkilese vā niyuttā tassa ārammaṇabhāvaṃ anatikkamanatoti saṃkilesikā, saṃkilesassa ārammaṇapaccayabhūtānametaṃ adhivacanaṃ.
Attānaṃ ārammaṇaṃ katvā pavattanena saṃkilesaṃ arahanti, saṃkilese vā niyuttā tassa ārammaṇabhāvaṃ anatikkamanatoti saṃkilesikā, saṃkilesassa ārammaṇapaccayabhūtānametaṃ adhivacanaṃ.

Saṃkiliṭṭhā ca te saṃkilesikā cāti saṃkiliṭṭhasaṃkilesikā.
Saṃkiliṭṭhā ca te saṃkilesikā cāti saṃkiliṭṭhasaṃkilesikā.

Sesapadadvayaṃ purimattike vuttanayeneva veditabbaṃ.
Sesapadadvayaṃ purimattike vuttanayeneva veditabbaṃ.

Tattha dvādasa akusalacittuppādā saṃkiliṭṭhasaṃkilesikā nāma.
Tattha dvādasa akusalacittuppādā saṃkiliṭṭhasaṃkilesikā nāma.

Sesalokiyacittāni ceva sabbaṃ rūpañca asaṃkiliṭṭhasaṃkilesikā nāma.
Sesalokiyacittāni ceva sabbaṃ rūpañca asaṃkiliṭṭhasaṃkilesikā nāma.

Lokuttaracittāni, nibbānañca asaṃkiliṭṭhaasaṃkilesikā nāma.
Lokuttaracittāni, nibbānañca asaṃkiliṭṭhaasaṃkilesikā nāma.

Cetasikesu pana akusalā saṃkiliṭṭhasaṃkilesikāva, karuṇāmuditā asaṃkiliṭṭhaasaṃkilesikāva, sesakusalābyākatā siyā saṃkiliṭṭhasaṃkilesikā, siyā asaṃkiliṭṭhasaṃkilesikā, siyā asaṃkiliṭṭhaasaṃkilesikāti tidhāpi honti, idañca nippadesattikaṃ.
Cetasikesu pana akusalā saṃkiliṭṭhasaṃkilesikāva, karuṇāmuditā asaṃkiliṭṭhaasaṃkilesikāva, sesakusalābyākatā siyā saṃkiliṭṭhasaṃkilesikā, siyā asaṃkiliṭṭhasaṃkilesikā, siyā asaṃkiliṭṭhaasaṃkilesikāti tidhāpi honti, idañca nippadesattikaṃ.

Saṃkiliṭṭhasaṃkilesikattikaṃ.
Saṃkiliṭṭhasaṃkilesikattikaṃ.

Sampayogavasena vattamānena saha vitakkena savitakkā, tathā saha vicārena savicārā, savitakkā ca te savicārā cāti savitakkasavicārā.
Sampayogavasena vattamānena saha vitakkena savitakkā, tathā saha vicārena savicārā, savitakkā ca te savicārā cāti savitakkasavicārā.

Ubhayarahitā avitakkaavicārā.
Ubhayarahitā avitakkaavicārā.

Vitakkavicāresu vicārova mattā pamāṇametesanti vicāramattā, vicārato uttariṃ vitakkena saddhiṃ sampayogaṃ na gacchantīti attho.
Vitakkavicāresu vicārova mattā pamāṇametesanti vicāramattā, vicārato uttariṃ vitakkena saddhiṃ sampayogaṃ na gacchantīti attho.

Avitakkā ca te vicāramattā cāti avitakkavicāramattā.
Avitakkā ca te vicāramattā cāti avitakkavicāramattā.

Tattha dvipañcaviññāṇavajjitakāmāvacaracittāni ceva ekādasa mahaggatalokuttarapaṭhamajjhānikacittāni ca taṃsampayuttesu vitakkavicāre ṭhapetvā sesā ca savitakkasavicārā nāma.
Tattha dvipañcaviññāṇavajjitakāmāvacaracittāni ceva ekādasa mahaggatalokuttarapaṭhamajjhānikacittāni ca taṃsampayuttesu vitakkavicāre ṭhapetvā sesā ca savitakkasavicārā nāma.

Tesu vitakko ekādasa dutiyajjhānikamahaggatalokuttarāni ca taṃsampayuttesu vicāraṃ ṭhapetvā sesā ca avitakkavicāramattā nāma.
Tesu vitakko ekādasa dutiyajjhānikamahaggatalokuttarāni ca taṃsampayuttesu vicāraṃ ṭhapetvā sesā ca avitakkavicāramattā nāma.

Dutiyajjhānikesu vicāro, sesā pañcacattālīsa mahaggatalokuttaracittāni, dvipañcaviññāṇāni, taṃsampayuttā ca sabbañca rūpaṃ, nibbānañca avitakkaavicārā nāma.
Dutiyajjhānikesu vicāro, sesā pañcacattālīsa mahaggatalokuttaracittāni, dvipañcaviññāṇāni, taṃsampayuttā ca sabbañca rūpaṃ, nibbānañca avitakkaavicārā nāma.

Apica kusalacetasikā savitakkasavicārāva, vitakko avitakkavicāramattova, vicāro pana dutiyajjhānikesu siyā avitakkaavicāro, savitakkacittesu siyā na vattabbo, avasesā pana sabbe cetasikā dhammā tidhāpi honti.

Apica kusalacetasikā savitakkasavicārāva, vitakko avitakkavicāramattova, vicāro pana dutiyajjhānikesu siyā avitakkaavicāro, savitakkacittesu siyā na vattabbo, avasesā pana sabbe cetasikā dhammā tidhāpi honti.

Imasmiṃ pana tike vitakkasahajāto vicārova na vattabbo.
Imasmiṃ pana tike vitakkasahajāto vicārova na vattabbo.

Vitakkattikaṃ.
Vitakkattikaṃ.

Pītiyā saha ekuppādādibhāvaṃ gatāti pītisahagatā, pītisampayuttāti attho.
Pītiyā saha ekuppādādibhāvaṃ gatāti pītisahagatā, pītisampayuttāti attho.

Sesapadadvayepi eseva nayo.
Sesapadadvayepi eseva nayo.

Upekkhāti cettha adukkhamasukhā vedanā vuttā.
Upekkhāti cettha adukkhamasukhā vedanā vuttā.

Sā hi sukhadukkhākārappavattiṃ upekkhati majjhattākārasaṇṭhitattā tenākārena pavattatīti upekkhā.
Sā hi sukhadukkhākārappavattiṃ upekkhati majjhattākārasaṇṭhitattā tenākārena pavattatīti upekkhā.

Iti vedanāttikato padadvayameva gahetvā nippītikasukhassa sappītikasukhato visesadassanavasena ayaṃ tiko vutto.
Iti vedanāttikato padadvayameva gahetvā nippītikasukhassa sappītikasukhato visesadassanavasena ayaṃ tiko vutto.

Tattha pīti pañcavidhā khuddikā khaṇikā okkantikā ubbegā pharaṇāti.
Tattha pīti pañcavidhā khuddikā khaṇikā okkantikā ubbegā pharaṇāti.

Tattha khuddikā pīti sarīre lomahaṃsanamattameva kātuṃ sakkoti.
Tattha khuddikā pīti sarīre lomahaṃsanamattameva kātuṃ sakkoti.

Khaṇikā pīti khaṇe khaṇe vijjuppādasadisā hoti.
Khaṇikā pīti khaṇe khaṇe vijjuppādasadisā hoti.

Okkantikā pīti samuddatīraṃ vīci viya kāyaṃ okkamitvā okkamitvā bhijjati.
Okkantikā pīti samuddatīraṃ vīci viya kāyaṃ okkamitvā okkamitvā bhijjati.

Ubbegā pīti balavatī hoti kāyaṃ uddhaggaṃ katvā ākāse laṅghāpanappamāṇappattā.
Ubbegā pīti balavatī hoti kāyaṃ uddhaggaṃ katvā ākāse laṅghāpanappamāṇappattā.

Pharaṇāya pītiyā pana uppannāya sakalasarīraṃ dhamitvā pūritavatthi viya, mahatā udakoghena pakkhandapabbatakucchi viya ca anuparipphuṭaṃ hoti.
Pharaṇāya pītiyā pana uppannāya sakalasarīraṃ dhamitvā pūritavatthi viya, mahatā udakoghena pakkhandapabbatakucchi viya ca anuparipphuṭaṃ hoti.

Tattha pharaṇā rūpāvacaralokuttarāva, sesā kāmāvacarāva.
Tattha pharaṇā rūpāvacaralokuttarāva, sesā kāmāvacarāva.

Sukhaṃ pana kāyikaṃ, cetasikañceti duvidhaṃ hoti.
Sukhaṃ pana kāyikaṃ, cetasikañceti duvidhaṃ hoti.

Satipi ca nesaṃ katthaci avippayoge iṭṭhārammaṇapaṭilābhatuṭṭhi pīti, paṭiladdharasānubhavanaṃ sukhaṃ.
Satipi ca nesaṃ katthaci avippayoge iṭṭhārammaṇapaṭilābhatuṭṭhi pīti, paṭiladdharasānubhavanaṃ sukhaṃ.

Yattha pīti, tattha sukhaṃ.
Yattha pīti, tattha sukhaṃ.

Yattha sukhaṃ, tattha na niyamato pīti.
Yattha sukhaṃ, tattha na niyamato pīti.

Saṅkhārakkhandhasaṅgahitā pīti, vedanākkhandhasaṅgahitaṃ sukhaṃ.
Saṅkhārakkhandhasaṅgahitā pīti, vedanākkhandhasaṅgahitaṃ sukhaṃ.

Kantārakhinnassa vanantodakadassanasavanesu viya pīti, vanacchāyāpavesanaudakaparibhogesu viya sukhaṃ.
Kantārakhinnassa vanantodakadassanasavanesu viya pīti, vanacchāyāpavesanaudakaparibhogesu viya sukhaṃ.

Tasmiṃ tasmiṃ samaye pākaṭabhāvato cetaṃ vuttanti veditabbaṃ.
Tasmiṃ tasmiṃ samaye pākaṭabhāvato cetaṃ vuttanti veditabbaṃ.

Tattha sukhasahagatā, upekkhāsahagatā ca vedanāttike vuttāva, sukhasahagataṃ pana kāyaviññāṇaṃ, mahaggatalokuttaracatutthajjhānikacitte ca vajjetvā sesā pītisahagatā nāma, tattha pīti na pītisahagatā, sukhasahagatāva hoti, sukhaṃ pana pītisahagataṃ nāma siyā na pītisukhasahagatā.
Tattha sukhasahagatā, upekkhāsahagatā ca vedanāttike vuttāva, sukhasahagataṃ pana kāyaviññāṇaṃ, mahaggatalokuttaracatutthajjhānikacitte ca vajjetvā sesā pītisahagatā nāma, tattha pīti na pītisahagatā, sukhasahagatāva hoti, sukhaṃ pana pītisahagataṃ nāma siyā na pītisukhasahagatā.

Imasmiṃ tike dve domanassasahagatacittuppādā, dukkhasahagataṃ kāyaviññāṇaṃ, rūpaṃ, nibbānañca navattabbā.
Imasmiṃ tike dve domanassasahagatacittuppādā, dukkhasahagataṃ kāyaviññāṇaṃ, rūpaṃ, nibbānañca navattabbā.

Cetasikesu pana pīti sukhasahagatāva, vicikicchā upekkhāsahagatāva, lobhadiṭṭhimānā, pañcavīsati kusalābyākatā ca tidhāpi honti, cetasikasukhaṃ siyā pītisahagataṃ, paṭhamadutiyatatiyajjhānikesu catutthajjhānikesu siyā navattabbaṃ, kāyikaṃ pana sukhaṃ dukkhaṃ domanassaṃ sabbā ca upekkhā doso issā macchariyaṃ kukkuccañca navattabbāva, sesā sattarasa dhammā siyā tidhāpi honti navattabbāpi.
Cetasikesu pana pīti sukhasahagatāva, vicikicchā upekkhāsahagatāva, lobhadiṭṭhimānā, pañcavīsati kusalābyākatā ca tidhāpi honti, cetasikasukhaṃ siyā pītisahagataṃ, paṭhamadutiyatatiyajjhānikesu catutthajjhānikesu siyā navattabbaṃ, kāyikaṃ pana sukhaṃ dukkhaṃ domanassaṃ sabbā ca upekkhā doso issā macchariyaṃ kukkuccañca navattabbāva, sesā sattarasa dhammā siyā tidhāpi honti navattabbāpi.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Pītittikaṃ.

Pītittikaṃ.

Dassanenāti sotāpattimaggena.
Dassanenāti sotāpattimaggena.

So hi paṭhamaṃ nibbānadassanato ‘‘dassana’’nti vutto.
So hi paṭhamaṃ nibbānadassanato ‘‘dassana’’nti vutto.

Gotrabhu pana kiñcāpi paṭhamataraṃ passati, yathā pana rañño santikaṃ kenacideva karaṇīyena āgato puriso dūratova rathikāya carantaṃ hatthikkhandhagataṃ rājānaṃ disvāpi ‘‘diṭṭho te rājā’’ti puṭṭho disvāpi kātabbakiccassa akatattā ‘‘na passāmī’’ti vadati, evameva nibbānaṃ disvā kattabbassa kilesappahānassa abhāvā ‘‘dassana’’nti na vuccati.
Gotrabhu pana kiñcāpi paṭhamataraṃ passati, yathā pana rañño santikaṃ kenacideva karaṇīyena āgato puriso dūratova rathikāya carantaṃ hatthikkhandhagataṃ rājānaṃ disvāpi ‘‘diṭṭho te rājā’’ti puṭṭho disvāpi kātabbakiccassa akatattā ‘‘na passāmī’’ti vadati, evameva nibbānaṃ disvā kattabbassa kilesappahānassa abhāvā ‘‘dassana’’nti na vuccati.

Taṃ hi ñāṇaṃ maggassa āvajjanaṭṭhāne tiṭṭhati.
Taṃ hi ñāṇaṃ maggassa āvajjanaṭṭhāne tiṭṭhati.

Bhāvanāyāti sesamaggattayena.
Bhāvanāyāti sesamaggattayena.

Sesamaggattayaṃ hi paṭhamamaggena diṭṭhasmiṃyeva dhamme bhāvanāvasena uppajjati, adiṭṭhapubbaṃ kañci na passati, tasmā ‘‘bhāvanā’’ti vuccati.
Sesamaggattayaṃ hi paṭhamamaggena diṭṭhasmiṃyeva dhamme bhāvanāvasena uppajjati, adiṭṭhapubbaṃ kañci na passati, tasmā ‘‘bhāvanā’’ti vuccati.

Tatiyapadaṃ ubhayapaṭikkhepavasena vuttaṃ.
Tatiyapadaṃ ubhayapaṭikkhepavasena vuttaṃ.

Tattha cattāro diṭṭhigatasampayuttacittuppādā, vicikicchāsahagato cāti pañca dassanena pahātabbāva, uddhaccasahagato bhāvanāya eva pahātabbo, avasesā cha akusalacittuppādā apāyahetubhāvena pavattito, appavattito ca siyā dassanenapahātabbā, siyā bhāvanāyapahātabbā, akusalavajjitā pana sabbe cittuppādā, rūpaṃ, nibbānañca nevadassanenanabhāvanāyapahātabbā.
Tattha cattāro diṭṭhigatasampayuttacittuppādā, vicikicchāsahagato cāti pañca dassanena pahātabbāva, uddhaccasahagato bhāvanāya eva pahātabbo, avasesā cha akusalacittuppādā apāyahetubhāvena pavattito, appavattito ca siyā dassanenapahātabbā, siyā bhāvanāyapahātabbā, akusalavajjitā pana sabbe cittuppādā, rūpaṃ, nibbānañca nevadassanenanabhāvanāyapahātabbā.

Cetasikesu pana diṭṭhi vicikicchā issā macchariyaṃ kukkuccaṃ dassanenapahātabbāva, sesā akusalā siyā dassanenapahātabbā, siyā bhāvanāyapahātabbāti tijātikā terasavidhā honti, vuttāvasesā nevadassanenanabhāvanāyapahātabbāva.
Cetasikesu pana diṭṭhi vicikicchā issā macchariyaṃ kukkuccaṃ dassanenapahātabbāva, sesā akusalā siyā dassanenapahātabbā, siyā bhāvanāyapahātabbāti tijātikā terasavidhā honti, vuttāvasesā nevadassanenanabhāvanāyapahātabbāva.

Yaṃ pana ‘‘sotāpattimaggañāṇena abhisaṅkhāraviññāṇassa nirodhena satta bhave ṭhapetvā anamatagge saṃsāre ye uppajjeyyuṃ nāmañca rūpañca, etthete nirujjhantī’’tiādinā nayena kusalābyākatānampi pahānaṃ anuññātaṃ, taṃ tesaṃ maggānaṃ abhāvitattā ye uppajjeyyuṃ, te upanissayapaccayānaṃ kilesānaṃ pahīnattā pahīnāti imaṃ pariyāyaṃ sandhāya vuttaṃ, idañca nippadesattikaṃ.
Yaṃ pana ‘‘sotāpattimaggañāṇena abhisaṅkhāraviññāṇassa nirodhena satta bhave ṭhapetvā anamatagge saṃsāre ye uppajjeyyuṃ nāmañca rūpañca, etthete nirujjhantī’’tiādinā nayena kusalābyākatānampi pahānaṃ anuññātaṃ, taṃ tesaṃ maggānaṃ abhāvitattā ye uppajjeyyuṃ, te upanissayapaccayānaṃ kilesānaṃ pahīnattā pahīnāti imaṃ pariyāyaṃ sandhāya vuttaṃ, idañca nippadesattikaṃ.

Dassanenapahātabbattikaṃ.
Dassanenapahātabbattikaṃ.

Dassanena pahātabbo hetu etesanti dassanenapahātabbahetukā.
Dassanena pahātabbo hetu etesanti dassanenapahātabbahetukā.

Dutiyapadepi eseva nayo.
Dutiyapadepi eseva nayo.

Tatiyapade pana nevadassanenanabhāvanāyapahātabbo hetu etesanti evamatthaṃ aggahetvā nevadassanenanabhāvanāya pahātabbo hetu etesaṃ atthīti evamattho gahetabbo.
Tatiyapade pana nevadassanenanabhāvanāyapahātabbo hetu etesanti evamatthaṃ aggahetvā nevadassanenanabhāvanāya pahātabbo hetu etesaṃ atthīti evamattho gahetabbo.

Itarathā hi ahetukānaṃ aggahaṇaṃ bhaveyya.
Itarathā hi ahetukānaṃ aggahaṇaṃ bhaveyya.

Hetu eva hi tesaṃ natthi, yo dassanabhāvanāhi pahātabbo siyā.
Hetu eva hi tesaṃ natthi, yo dassanabhāvanāhi pahātabbo siyā.

Sahetukesupi hetuvajjānaṃ pahānaṃ āpajjati, na hetūnaṃ.
Sahetukesupi hetuvajjānaṃ pahānaṃ āpajjati, na hetūnaṃ.

Hetuyeva hi etesaṃ nevadassanenanabhāvanāyapahātabboti vutto, na te dhammā.
Hetuyeva hi etesaṃ nevadassanenanabhāvanāyapahātabboti vutto, na te dhammā.

Ubhayampi cetaṃ anadhippetaṃ, tasmā vuttanayena attho gahetabbo.
Ubhayampi cetaṃ anadhippetaṃ, tasmā vuttanayena attho gahetabbo.

Ito paraṃ sabbo vinicchayo anantarattikasadisova.
Ito paraṃ sabbo vinicchayo anantarattikasadisova.

Kevalaṃ cetasikesu vicikicchuddhaccasampayutto moho dassanabhāvanāhi pahātabbahetukesu na pavisati sahajātassa aññassa hetuno abhāvā, nevadassanenanabhāvanāyapahātabbahetukesu pana pavisati.
Kevalaṃ cetasikesu vicikicchuddhaccasampayutto moho dassanabhāvanāhi pahātabbahetukesu na pavisati sahajātassa aññassa hetuno abhāvā, nevadassanenanabhāvanāyapahātabbahetukesu pana pavisati.

Lobhadosamūlacittesu pana hetūsu moho lobhena ceva dosena ca sahetuko, lobhadosā ca mohenevāti ime pahātabbahetukapade paviṭṭhāti ayaṃ viseso, sesaṃ tādisamevāti.
Lobhadosamūlacittesu pana hetūsu moho lobhena ceva dosena ca sahetuko, lobhadosā ca mohenevāti ime pahātabbahetukapade paviṭṭhāti ayaṃ viseso, sesaṃ tādisamevāti.

Dassanenapahātabbahetukattikaṃ.
Dassanenapahātabbahetukattikaṃ.

Kammakilesehi ācīyatīti ācayo, paṭisandhicutigatipavattisaṅkhātānaṃ upādinnakkhandhānametaṃ adhivacanaṃ.
Kammakilesehi ācīyatīti ācayo, paṭisandhicutigatipavattisaṅkhātānaṃ upādinnakkhandhānametaṃ adhivacanaṃ.

Tassa kāraṇaṃ hutvā nipphādanabhāvena taṃ ācayaṃ gacchanti, yassa vā pavattanti, taṃ puggalaṃ yathāvuttameva ācayaṃ gamentīti ācayagāmino.
Tassa kāraṇaṃ hutvā nipphādanabhāvena taṃ ācayaṃ gacchanti, yassa vā pavattanti, taṃ puggalaṃ yathāvuttameva ācayaṃ gamentīti ācayagāmino.

Tato eva ācayasaṅkhātā cayā apetattā nibbānaṃ apetaṃ cayāti apacayo, taṃ ārammaṇaṃ katvā pavattanato apacayaṃ gacchantīti apacayagāmino.
Tato eva ācayasaṅkhātā cayā apetattā nibbānaṃ apetaṃ cayāti apacayo, taṃ ārammaṇaṃ katvā pavattanato apacayaṃ gacchantīti apacayagāmino.

Apica pākāraṃ iṭṭhakavaḍḍhakī viya pavattaṃ ācinantā gacchantīti ācayagāmino.
Apica pākāraṃ iṭṭhakavaḍḍhakī viya pavattaṃ ācinantā gacchantīti ācayagāmino.

Teneva vaḍḍhakinā citaṃ citaṃ viddhaṃsayamāno puriso viya tadeva pavattaṃ apacinantā gacchantīti apacayagāmino.
Teneva vaḍḍhakinā citaṃ citaṃ viddhaṃsayamāno puriso viya tadeva pavattaṃ apacinantā gacchantīti apacayagāmino.

Tatiyapadaṃ ubhayapaṭikkhepena vuttaṃ.
Tatiyapadaṃ ubhayapaṭikkhepena vuttaṃ.

Tattha lokiyakusalākusalāni ācayagāmino nāma, cattāri maggāni apacayagāmino nāma, sabbāni vipākaphalakiriyāni, rūpaṃ, nibbānañca nevaācayagāmino na apacayagāmino nāma.
Tattha lokiyakusalākusalāni ācayagāmino nāma, cattāri maggāni apacayagāmino nāma, sabbāni vipākaphalakiriyāni, rūpaṃ, nibbānañca nevaācayagāmino na apacayagāmino nāma.

Cetasikesu pana akusalā ācayagāmino eva, karuṇā muditā siyā ācayagāmino, siyā nevācayagāmino na apacayagāmino nāma, sesā tidhāpi honti, idañca nippadesattikaṃ.
Cetasikesu pana akusalā ācayagāmino eva, karuṇā muditā siyā ācayagāmino, siyā nevācayagāmino na apacayagāmino nāma, sesā tidhāpi honti, idañca nippadesattikaṃ.

Ācayagāmittikaṃ.
Ācayagāmittikaṃ.

Tīsu sikkhāsu jātā, sattannaṃ vā sekhānaṃ etetipi sekhā, apariyositasikkhattā sayameva sikkhantītipi sekhā.
Tīsu sikkhāsu jātā, sattannaṃ vā sekhānaṃ etetipi sekhā, apariyositasikkhattā sayameva sikkhantītipi sekhā.

Upari sikkhitabbābhāvato na sekhāti asekhā, vuddhippattā vā sekhātipi asekhā.
Upari sikkhitabbābhāvato na sekhāti asekhā, vuddhippattā vā sekhātipi asekhā.

Tatiyapadaṃ ubhayapaṭikkhepena vuttaṃ.
Tatiyapadaṃ ubhayapaṭikkhepena vuttaṃ.

Tattha cattāri lokuttarakusalāni, heṭṭhimāni ca tīṇi sāmaññaphalānīti satta sekhā nāma, arahattaphalaṃ asekhā nāma, lokiyacittāni, rūpaṃ, nibbānañca nevasekhā nāsekhā nāma.
Tattha cattāri lokuttarakusalāni, heṭṭhimāni ca tīṇi sāmaññaphalānīti satta sekhā nāma, arahattaphalaṃ asekhā nāma, lokiyacittāni, rūpaṃ, nibbānañca nevasekhā nāsekhā nāma.

Cetasikesu pana akusalā ca appamaññā ca nevasekhā nāsekhā eva, sesā tidhāpi honti, idañca nippadesattikaṃ.
Cetasikesu pana akusalā ca appamaññā ca nevasekhā nāsekhā eva, sesā tidhāpi honti, idañca nippadesattikaṃ.

Sekhattikaṃ.
Sekhattikaṃ.

Samantato khaṇḍitattā appamattakaṃ parittanti vuccati ‘‘parittaṃ gomayapiṇḍa’’nti ādīsu viya.
Samantato khaṇḍitattā appamattakaṃ parittanti vuccati ‘‘parittaṃ gomayapiṇḍa’’nti ādīsu viya.

Kāmāvacaradhammā hi appānubhāvatāya parittā viyāti parittā.
Kāmāvacaradhammā hi appānubhāvatāya parittā viyāti parittā.

Kilesavikkhambhanasamatthatāya, mahantavipulaphalatāya, dīghasantānatāya ca mahantabhāvaṃ gatā, mahantehi vā uḷāracchandavīriyacittapaññehi gatā paṭipannātipi mahaggatā.
Kilesavikkhambhanasamatthatāya, mahantavipulaphalatāya, dīghasantānatāya ca mahantabhāvaṃ gatā, mahantehi vā uḷāracchandavīriyacittapaññehi gatā paṭipannātipi mahaggatā.

Pamāṇakarā dhammā rāgādayo pamāṇaṃ nāma, ārammaṇato vā sampayogato vā natthi etesaṃ pamāṇaṃ, pamāṇassa ca paṭipakkhāti appamāṇā.
Pamāṇakarā dhammā rāgādayo pamāṇaṃ nāma, ārammaṇato vā sampayogato vā natthi etesaṃ pamāṇaṃ, pamāṇassa ca paṭipakkhāti appamāṇā.

Tattha catupaññāsa kāmāvacaracittāni, rūpañca parittā nāma, sattavīsati rūpārūpāvacaracittāni mahaggatā nāma, lokuttaracittāni, nibbānañca appamāṇā nāma.
Tattha catupaññāsa kāmāvacaracittāni, rūpañca parittā nāma, sattavīsati rūpārūpāvacaracittāni mahaggatā nāma, lokuttaracittāni, nibbānañca appamāṇā nāma.

Cetasikesu pana akusalā parittā eva, appamaññā parittamahaggatā eva, viratiyo parittaappamāṇā eva, sesā tidhāpi honti, idañca nippadesattikaṃ.
Cetasikesu pana akusalā parittā eva, appamaññā parittamahaggatā eva, viratiyo parittaappamāṇā eva, sesā tidhāpi honti, idañca nippadesattikaṃ.

Parittattikaṃ.
Parittattikaṃ.

Parittaṃ ārammaṇaṃ etesanti parittārammaṇā.
Parittaṃ ārammaṇaṃ etesanti parittārammaṇā.

Sesapadadvayepi eseva nayo.
Sesapadadvayepi eseva nayo.

Sayaṃ parittā vā hontu mahaggatā vā, parittādidhamme ārabbha pavattā tadārammaṇāti vuccanti.
Sayaṃ parittā vā hontu mahaggatā vā, parittādidhamme ārabbha pavattā tadārammaṇāti vuccanti.

Tattha tevīsati kāmāvacaravipākā, kiriyāmanodhātuahetukajavanañca parittārammaṇāva, viññāṇañcāyatananevasaññānāsaññāyatanakusalavipākakiriyāni mahaggatārammaṇāva, aṭṭha lokuttaracittāni appamāṇārammaṇāva, akusalacittāni ca aṭṭha ñāṇavippayuttajavanāni ca siyā parittārammaṇā, siyā mahaggatārammaṇā, siyā navattabbārammaṇatāya na vattabbā, na kadāci appamāṇārammaṇā, aṭṭha ñāṇasampayuttakāmāvacarajavanāni, abhiññā, manodvārāvajjanañcāti ekādasa tidhāpi honti navattabbāpi.
Tattha tevīsati kāmāvacaravipākā, kiriyāmanodhātuahetukajavanañca parittārammaṇāva, viññāṇañcāyatananevasaññānāsaññāyatanakusalavipākakiriyāni mahaggatārammaṇāva, aṭṭha lokuttaracittāni appamāṇārammaṇāva, akusalacittāni ca aṭṭha ñāṇavippayuttajavanāni ca siyā parittārammaṇā, siyā mahaggatārammaṇā, siyā navattabbārammaṇatāya na vattabbā, na kadāci appamāṇārammaṇā, aṭṭha ñāṇasampayuttakāmāvacarajavanāni, abhiññā, manodvārāvajjanañcāti ekādasa tidhāpi honti navattabbāpi.

Tesu ca kusalāni pañca arahattamaggaphalavajjitasabbārammaṇāni.
Tesu ca kusalāni pañca arahattamaggaphalavajjitasabbārammaṇāni.

Tatthāpi taṃtaṃsekhānameva yathāsakaṃ maggaphalāni ārammaṇāni honti, kiriyāni cha sabbathāpi sabbārammaṇāni, abhiññāvajjitarūpāvacarāni ceva cha ākāsānañcāyatanaākiñcaññāyatanacittāni ca niyamena paññattārammaṇatāya, rūpanibbānānañca anārammaṇatāya sabbathā navattabbāti.
Tatthāpi taṃtaṃsekhānameva yathāsakaṃ maggaphalāni ārammaṇāni honti, kiriyāni cha sabbathāpi sabbārammaṇāni, abhiññāvajjitarūpāvacarāni ceva cha ākāsānañcāyatanaākiñcaññāyatanacittāni ca niyamena paññattārammaṇatāya, rūpanibbānānañca anārammaṇatāya sabbathā navattabbāti.

Cetasikesu pana akusalā akusalacittasadisāva, viratiyo siyā parittārammaṇā, siyā appamāṇārammaṇā, karuṇāmuditā navattabbāva, sesā tidhāpi honti siyā navattabbāti.
Cetasikesu pana akusalā akusalacittasadisāva, viratiyo siyā parittārammaṇā, siyā appamāṇārammaṇā, karuṇāmuditā navattabbāva, sesā tidhāpi honti siyā navattabbāti.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Parittārammaṇattikaṃ.
Parittārammaṇattikaṃ.

Hīnāti lāmakā, akusalā dhammā.
Hīnāti lāmakā, akusalā dhammā.

Hīnapaṇītānaṃ majjhe bhavāti majjhimā, avasesā tebhūmakā rūpārūpadhammāva.
Hīnapaṇītānaṃ majjhe bhavāti majjhimā, avasesā tebhūmakā rūpārūpadhammāva.

Uttamaṭṭhena, atappakaṭṭhena ca paṇītā, lokuttaracittanibbānāni.
Uttamaṭṭhena, atappakaṭṭhena ca paṇītā, lokuttaracittanibbānāni.

Cetasikesu pana akusalā hīnāva, karuṇāmuditā majjhimāva, sesakusalābyākatā majjhimapaṇītāva, sesā tidhāpi honti, idañca nippadesattikaṃ.
Cetasikesu pana akusalā hīnāva, karuṇāmuditā majjhimāva, sesakusalābyākatā majjhimapaṇītāva, sesā tidhāpi honti, idañca nippadesattikaṃ.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Hīnattikaṃ.
Hīnattikaṃ.

‘‘Hitasukhāvahā me bhavissantī’’ti evaṃ āsīsitāpi tathā abhāvato, asubhādīsuyeva subhantiādiviparītappavattito ca micchā sabhāvāti micchattā, vipākadāne sati khandhabhedānantarameva vipākadānato niyatā, micchattā ca te niyatā cāti micchattaniyatā.
‘‘Hitasukhāvahā me bhavissantī’’ti evaṃ āsīsitāpi tathā abhāvato, asubhādīsuyeva subhantiādiviparītappavattito ca micchā sabhāvāti micchattā, vipākadāne sati khandhabhedānantarameva vipākadānato niyatā, micchattā ca te niyatā cāti micchattaniyatā.

Vuttaviparītena atthena sammā sabhāvāti sammattā, sammattā ca te niyatā cāti sammattaniyatā.
Vuttaviparītena atthena sammā sabhāvāti sammattā, sammattā ca te niyatā cāti sammattaniyatā.

Ubhayathāpi na niyatāti aniyatā.
Ubhayathāpi na niyatāti aniyatā.

Ānantarikabhāvena pavattiyaṃ siyā micchattaniyatā, aññathā pavattiyaṃ siyā aniyatā.
Ānantarikabhāvena pavattiyaṃ siyā micchattaniyatā, aññathā pavattiyaṃ siyā aniyatā.

Ahetukaakiriyanatthikadiṭṭhīsu hi aññatarā diṭṭhi yassa niyatā, taṃ buddhasatampi vibodhetuṃ na sakkoti.
Ahetukaakiriyanatthikadiṭṭhīsu hi aññatarā diṭṭhi yassa niyatā, taṃ buddhasatampi vibodhetuṃ na sakkoti.

Yena ca anantare eva attabhāve phaladānato ānantarikesu mātughātakapitughātakaarahantaghātakasaṅghabhedakalohituppādakasaṅkhātesu pañcasu kammesu ekampi kammaṃ paṭighacittena kataṃ hoti, so sineruppamāṇepi suvaṇṇathūpe katvā sakalacakkavāḷaṃ pūretvā nisinnasambuddhappamukhaṃ saṅghaṃ yāvajīvaṃ catūhi paccayehi upaṭṭhahitvāpi tena kusalena ānantarikassa vipākaṃ paṭibāhituṃ na sakkoti, ānantarikena pana adhikena ānantarikaṃ paṭibāhati, tasmā niyatamicchādiṭṭhi ānantarikā ca maggaphalānaṃ, mahaggatānañca paṭibāhakatāya anantarameva niraye vipākadānato micchattaniyatā ca jātā, cattāro pana maggā sammattaniyatā nāma, sesacittarūpanibbānāni aniyatā nāma.
Yena ca anantare eva attabhāve phaladānato ānantarikesu mātughātakapitughātakaarahantaghātakasaṅghabhedakalohituppādakasaṅkhātesu pañcasu kammesu ekampi kammaṃ paṭighacittena kataṃ hoti, so sineruppamāṇepi suvaṇṇathūpe katvā sakalacakkavāḷaṃ pūretvā nisinnasambuddhappamukhaṃ saṅghaṃ yāvajīvaṃ catūhi paccayehi upaṭṭhahitvāpi tena kusalena ānantarikassa vipākaṃ paṭibāhituṃ na sakkoti, ānantarikena pana adhikena ānantarikaṃ paṭibāhati, tasmā niyatamicchādiṭṭhi ānantarikā ca maggaphalānaṃ, mahaggatānañca paṭibāhakatāya anantarameva niraye vipākadānato micchattaniyatā ca jātā, cattāro pana maggā sammattaniyatā nāma, sesacittarūpanibbānāni aniyatā nāma.

Cetasikesu pana moho ahirikaṃ anottappaṃ uddhaccaṃ lobho diṭṭhi doso thinaṃ middhanti ime nava siyā micchattaniyatā, siyā aniyatā, sesaakusalā, karuṇā, muditā ca aniyatā eva, sesakusalābyākatā siyā sammattaniyatā, siyā aniyatā, tijātikā pana tidhāpi honti, idañca nippadesattikanti.
Cetasikesu pana moho ahirikaṃ anottappaṃ uddhaccaṃ lobho diṭṭhi doso thinaṃ middhanti ime nava siyā micchattaniyatā, siyā aniyatā, sesaakusalā, karuṇā, muditā ca aniyatā eva, sesakusalābyākatā siyā sammattaniyatā, siyā aniyatā, tijātikā pana tidhāpi honti, idañca nippadesattikanti.

Micchattattikaṃ.
Micchattattikaṃ.

Nibbānaṃ maggati, kilese vā mārento gacchatīti maggo, ariyamaggo, so ārammaṇametesanti maggārammaṇā.
Nibbānaṃ maggati, kilese vā mārento gacchatīti maggo, ariyamaggo, so ārammaṇametesanti maggārammaṇā.

Lokiyo aṭṭhaṅgikopi maggo paccayaṭṭhena etesaṃ hetūti maggahetukā, maggasampayuttā dhammā.
Lokiyo aṭṭhaṅgikopi maggo paccayaṭṭhena etesaṃ hetūti maggahetukā, maggasampayuttā dhammā.

Magge vā hetūti maggahetū, alobhādayo.
Magge vā hetūti maggahetū, alobhādayo.

Te etesaṃ hetūti maggahetukā.
Te etesaṃ hetūti maggahetukā.

Sammādiṭṭhi sayaṃ maggo ceva hetu ca, iti maggabhūto hetu etesanti maggahetukā, lokuttarāva.

Sammādiṭṭhi sayaṃ maggo ceva hetu ca, iti maggabhūto hetu etesanti maggahetukā, lokuttarāva.

Abhibhavitvā pavattanaṭṭhena maggo adhipati ārammaṇabhūto, sahajāto vā etesanti maggādhipatino, tadubhayaṃ.
Abhibhavitvā pavattanaṭṭhena maggo adhipati ārammaṇabhūto, sahajāto vā etesanti maggādhipatino, tadubhayaṃ.

Tattha rūpāvacaracatutthajjhānakusalakiriyā ca abhiññābhūtā, manodvārāvajjanañca siyā maggārammaṇā, siyā navattabbā, ariyānaṃ hi cetopariyaanāgataṃsañāṇāni paresaññeva maggacittassa jānanakāle maggārammaṇāni, pubbenivāsañāṇamanodvārāvajjanāni pana attano, paresañcāpi tadaññārammaṇakāle pana navattabbāni, cetopariyañāṇassa pana niyamena paracittavisayattā tena attanā adhigatamaggaṃ ariyā ālambituṃ na sakkonti, anāgataṃsañāṇena pana attano anāgate uppajjanakassa uparimaggassa avisayattā na sakkonti.
Tattha rūpāvacaracatutthajjhānakusalakiriyā ca abhiññābhūtā, manodvārāvajjanañca siyā maggārammaṇā, siyā navattabbā, ariyānaṃ hi cetopariyaanāgataṃsañāṇāni paresaññeva maggacittassa jānanakāle maggārammaṇāni, pubbenivāsañāṇamanodvārāvajjanāni pana attano, paresañcāpi tadaññārammaṇakāle pana navattabbāni, cetopariyañāṇassa pana niyamena paracittavisayattā tena attanā adhigatamaggaṃ ariyā ālambituṃ na sakkonti, anāgataṃsañāṇena pana attano anāgate uppajjanakassa uparimaggassa avisayattā na sakkonti.

Ariyā hi yathāsakaṃ, heṭṭhimañca maggaphalaṃ jānituṃ sakkonti, na uparimaṃ.
Ariyā hi yathāsakaṃ, heṭṭhimañca maggaphalaṃ jānituṃ sakkonti, na uparimaṃ.

Tāni pana abhiññājavanāni maggena asahajātattā na maggahetukāni.
Tāni pana abhiññājavanāni maggena asahajātattā na maggahetukāni.

Maggaṃ garuṃkatvā appavattanato na maggādhipatīni.
Maggaṃ garuṃkatvā appavattanato na maggādhipatīni.

Na hi tāni kiñci ārammaṇaṃ adhipatiṃ karonti, antamaso lokuttaramapi.
Na hi tāni kiñci ārammaṇaṃ adhipatiṃ karonti, antamaso lokuttaramapi.

Kasmā?
Kasmā?

Attano mahaggatatāya rājānaṃ disvā tassa mātāpitaro viya, manodvārāvajjanaṃ pana attano ahetukatāya rājānaṃ disvā khujjaceṭakādayo viya.
Attano mahaggatatāya rājānaṃ disvā tassa mātāpitaro viya, manodvārāvajjanaṃ pana attano ahetukatāya rājānaṃ disvā khujjaceṭakādayo viya.

Cattāri maggaṭṭhacittāni sabbadā maggahetukā eva, tāneva ca vīmaṃsāvīriyānaṃ adhipatibhāvena pavattiyaṃ siyā maggādhipatino, itaresaṃ chandacittānaṃ adhipatibhāvena pavattiyaṃ siyā navattabbā, aṭṭha ñāṇasampayuttakāmāvacarajavanāni siyā maggārammaṇā, siyā maggādhipatino, siyā navattabbā.

Cattāri maggaṭṭhacittāni sabbadā maggahetukā eva, tāneva ca vīmaṃsāvīriyānaṃ adhipatibhāvena pavattiyaṃ siyā maggādhipatino, itaresaṃ chandacittānaṃ adhipatibhāvena pavattiyaṃ siyā navattabbā, aṭṭha ñāṇasampayuttakāmāvacarajavanāni siyā maggārammaṇā, siyā maggādhipatino, siyā navattabbā.

Tāni hi attanā, parehi ca paṭividdhamaggapaccavekkhaṇakāle maggārammaṇā, attano maggaṃ garuṃkatvā paccavekkhaṇakāle maggādhipatino ca tathāappavattiyaṃ navattabbā ca honti.
Tāni hi attanā, parehi ca paṭividdhamaggapaccavekkhaṇakāle maggārammaṇā, attano maggaṃ garuṃkatvā paccavekkhaṇakāle maggādhipatino ca tathāappavattiyaṃ navattabbā ca honti.

Ariyā hi paresaṃ maggaphalāni paccavekkhantā garuṃ karontāpi attano maggaphalāni viya garuṃ na karonti, api sammāsambuddhānaṃ.
Ariyā hi paresaṃ maggaphalāni paccavekkhantā garuṃ karontāpi attano maggaphalāni viya garuṃ na karonti, api sammāsambuddhānaṃ.

Tesu sotāpanno sotāpannānameva maggaphalāni jānituṃ sakkoti, nāññesaṃ, sakadāgāmī pana sakadāgāmīnampi, na anāgāmiarahantānaṃ, anāgāmī pana anāgāmīnampi, na arahantānaṃ, arahā pana sabbesampi maggaphalāni jānāti, sobhanalokiyacittarūpanibbānāni navattabbāneva.
Tesu sotāpanno sotāpannānameva maggaphalāni jānituṃ sakkoti, nāññesaṃ, sakadāgāmī pana sakadāgāmīnampi, na anāgāmiarahantānaṃ, anāgāmī pana anāgāmīnampi, na arahantānaṃ, arahā pana sabbesampi maggaphalāni jānāti, sobhanalokiyacittarūpanibbānāni navattabbāneva.

Cetasikesu pana viratiyo lokuttarakusale maggasadisāva, aññattha navattabbā, karuṇā, muditā, akusalā ca navattabbā, sesā tidhāpi honti navattabbā ca.
Cetasikesu pana viratiyo lokuttarakusale maggasadisāva, aññattha navattabbā, karuṇā, muditā, akusalā ca navattabbā, sesā tidhāpi honti navattabbā ca.

Sesaṃ suviññeyyamevāti.
Sesaṃ suviññeyyamevāti.

Maggārammaṇattikaṃ.
Maggārammaṇattikaṃ.

Uppannāti ettha vattamānabhūtāpagataokāsakatabhūmiladdhavasena uppannā anekappabhedā honti.
Uppannāti ettha vattamānabhūtāpagataokāsakatabhūmiladdhavasena uppannā anekappabhedā honti.

Tattha sabbampi uppādajarābhaṅgasamaṅgīsaṅkhātaṃ saṅkhataṃ vattamānuppannaṃ nāma, ārammaṇarasaṃ anubhavitvā niruddhaṃ anubhūtāpagatasaṅkhātaṃ kusalākusalañca uppādādittayaṃ anuppatvā niruddhaṃ bhūtāpagatasaṅkhātaṃ, sesasaṅkhatañca bhūtāpagatuppannaṃ nāma, ‘‘yānissa tāni pubbekatāni kammānī’’ti evamādinā nayena vuttaṃ kammaṃ atītampi samānaṃ aññaṃ vipākaṃ paṭibāhitvā attano vipākassokāsaṃ katvā ṭhitattā, tathākatokāsañca vipākaṃ anuppannampi ekaṃsena uppajjanakato okāsakatuppannaṃ nāma, tāsu tāsu bhūmīsu asamūhataṃ akusalaṃ bhūmiladdhuppannaṃ nāma.

Tattha sabbampi uppādajarābhaṅgasamaṅgīsaṅkhātaṃ saṅkhataṃ vattamānuppannaṃ nāma, ārammaṇarasaṃ anubhavitvā niruddhaṃ anubhūtāpagatasaṅkhātaṃ kusalākusalañca uppādādittayaṃ anuppatvā niruddhaṃ bhūtāpagatasaṅkhātaṃ, sesasaṅkhatañca bhūtāpagatuppannaṃ nāma, ‘‘yānissa tāni pubbekatāni kammānī’’ti evamādinā nayena vuttaṃ kammaṃ atītampi samānaṃ aññaṃ vipākaṃ paṭibāhitvā attano vipākassokāsaṃ katvā ṭhitattā, tathākatokāsañca vipākaṃ anuppannampi ekaṃsena uppajjanakato okāsakatuppannaṃ nāma, tāsu tāsu bhūmīsu asamūhataṃ akusalaṃ bhūmiladdhuppannaṃ nāma.

Ettha ca vipassanāya ārammaṇabhūtā tebhūmakā pañcakkhandhā bhūmi nāma, tesu khandhesu uppattārahakilesajātā bhūmiladdhaṃ nāma, tehi kilesehi sā bhūmi laddhā hotīti evametesu uppannesu idha vattamānuppannā adhippetā.
Ettha ca vipassanāya ārammaṇabhūtā tebhūmakā pañcakkhandhā bhūmi nāma, tesu khandhesu uppattārahakilesajātā bhūmiladdhaṃ nāma, tehi kilesehi sā bhūmi laddhā hotīti evametesu uppannesu idha vattamānuppannā adhippetā.

Tatrāyaṃ vacanattho -
Tatrāyaṃ vacanattho -

pubbantato uppādato paṭṭhāya yāva bhaṅgā pannā gatā pavattāti uppannā, paccuppannāti attho.
pubbantato uppādato paṭṭhāya yāva bhaṅgā pannā gatā pavattāti uppannā, paccuppannāti attho.

Na uppannāti anuppannā.
Na uppannāti anuppannā.

Pariniṭṭhitakāraṇekadesattā avassaṃ uppajjissantīti uppādino, ubhayenāpi anāgatāva dassitā.
Pariniṭṭhitakāraṇekadesattā avassaṃ uppajjissantīti uppādino, ubhayenāpi anāgatāva dassitā.

Ayaṃ hi tiko dvinnaṃ addhānaṃ vasena pūretvā dassito.
Ayaṃ hi tiko dvinnaṃ addhānaṃ vasena pūretvā dassito.

Laddhokāsassa hi kammassa vipāko uppādī nāma.
Laddhokāsassa hi kammassa vipāko uppādī nāma.

Yadi pana āyūhitakusalākusalaṃ kammaṃ sabbaṃ vipākaṃ dadeyya, assa okāso na bhaveyya.
Yadi pana āyūhitakusalākusalaṃ kammaṃ sabbaṃ vipākaṃ dadeyya, assa okāso na bhaveyya.

Taṃ pana duvidhaṃ hoti dhuvavipākaṃ, addhuvavipākañca.
Taṃ pana duvidhaṃ hoti dhuvavipākaṃ, addhuvavipākañca.

Tattha pañcānantarikaaṭṭhasamāpatticatutthamaggādi dhuvavipākaṃ nāma.
Tattha pañcānantarikaaṭṭhasamāpatticatutthamaggādi dhuvavipākaṃ nāma.

Taṃ pana kammaṃ khaṇappattampi atthi appattampi.
Taṃ pana kammaṃ khaṇappattampi atthi appattampi.

Tattha khaṇappattaṃ uppannaṃ nāma, appattaṃ anuppannaṃ nāma.
Tattha khaṇappattaṃ uppannaṃ nāma, appattaṃ anuppannaṃ nāma.

Tassa duvidhassa ca vipāko duvidho hoti khaṇappatto ca appatto ca.
Tassa duvidhassa ca vipāko duvidho hoti khaṇappatto ca appatto ca.

Tattha khaṇappatto uppanno nāma, appatto cittānantare vā uppajjatu, kappasatasahassātikkame vā dhuvapaccayaṭṭhena uppādī nāma hoti.
Tattha khaṇappatto uppanno nāma, appatto cittānantare vā uppajjatu, kappasatasahassātikkame vā dhuvapaccayaṭṭhena uppādī nāma hoti.

Metteyyassa bodhisattassa maggo anuppanno nāma hoti, phalaṃ uppādī nāma.
Metteyyassa bodhisattassa maggo anuppanno nāma hoti, phalaṃ uppādī nāma.

Tattha catūsu bhūmīsu vipāko, kammajarūpañca vattamānuppannā nāma, uppajjanārahā uppādino nāma, na pana vattabbā ‘‘anuppannā’’ti.
Tattha catūsu bhūmīsu vipāko, kammajarūpañca vattamānuppannā nāma, uppajjanārahā uppādino nāma, na pana vattabbā ‘‘anuppannā’’ti.

Kusalākusalakiriyā, kammajarūpañca siyā uppannā, siyā anuppannā, na pana vattabbā ‘‘uppādino’’ti.
Kusalākusalakiriyā, kammajarūpañca siyā uppannā, siyā anuppannā, na pana vattabbā ‘‘uppādino’’ti.

Cetasikesu pana akusalā akusalacittasadisāva, sesā duvidhāpi honti, atītā, panettha nibbānañca navattabbā.
Cetasikesu pana akusalā akusalacittasadisāva, sesā duvidhāpi honti, atītā, panettha nibbānañca navattabbā.

Sesaṃ suviññeyyamevāti.
Sesaṃ suviññeyyamevāti.

Uppannattikaṃ.
Uppannattikaṃ.

Attano sabhāvaṃ, uppādādikkhaṇaṃ vā patvā taṃ atikkamitvā itā gatā pattāti atītā.
Attano sabhāvaṃ, uppādādikkhaṇaṃ vā patvā taṃ atikkamitvā itā gatā pattāti atītā.

Tadubhayampi na āgatāti anāgatā.
Tadubhayampi na āgatāti anāgatā.

Taṃ taṃ kāraṇaṃ paṭicca uppannāti paccuppannā, sabbe saṅkhatā nāmarūpadhammā.
Taṃ taṃ kāraṇaṃ paṭicca uppannāti paccuppannā, sabbe saṅkhatā nāmarūpadhammā.

Na saṅkhatadhammesu tekālikabhāvaṃ appatto nāma atthi, sabbepi te tidhā honti.
Na saṅkhatadhammesu tekālikabhāvaṃ appatto nāma atthi, sabbepi te tidhā honti.

Nibbānaṃ panettha navattabbanti.
Nibbānaṃ panettha navattabbanti.

Atītattikaṃ.
Atītattikaṃ.

Atītaṃ ārammaṇaṃ etesanti atītārammaṇā.
Atītaṃ ārammaṇaṃ etesanti atītārammaṇā.

Sesapadadvayepi eseva nayo.
Sesapadadvayepi eseva nayo.

Tattha kusalavipākakiriyāvasena chabbidhāni viññāṇañcāyatananevasaññānāsaññāyatanāni heṭṭhā atītasamāpattiṃ ārabbha pavattito atītārammaṇāni, dvipañcaviññāṇamanodhātuyo paccuppannārammaṇāva, sesā ekādasa kāmāvacaravipākā, ahetukahasanacittañca tidhāpi honti, sesakāmāvacarakiriyakusalākusalā ca abhiññābhūtarūpāvacaracatutthajjhānakusalakiriyā ca tidhāpi honti navattabbā ca.
Tattha kusalavipākakiriyāvasena chabbidhāni viññāṇañcāyatananevasaññānāsaññāyatanāni heṭṭhā atītasamāpattiṃ ārabbha pavattito atītārammaṇāni, dvipañcaviññāṇamanodhātuyo paccuppannārammaṇāva, sesā ekādasa kāmāvacaravipākā, ahetukahasanacittañca tidhāpi honti, sesakāmāvacarakiriyakusalākusalā ca abhiññābhūtarūpāvacaracatutthajjhānakusalakiriyā ca tidhāpi honti navattabbā ca.

Tesu kāmāvacarānaṃ atītādīsu chasu ārammaṇesu pavattivibhāgo heṭṭhā vuttova.
Tesu kāmāvacarānaṃ atītādīsu chasu ārammaṇesu pavattivibhāgo heṭṭhā vuttova.

Navattabbatā pana tesu ñāṇavippayuttajavanakusalānaṃ paññattārammaṇavaseneva, na nibbānārammaṇavasena, tesupi tihetukajavanāvajjanānaṃ maggaphalarūpārūpajjhānānaṃ, purecārikabhāvenāpi nibbānacatukkajjhānavisayānañca paccavekkhaṇabhāvenāpi navattabbatā veditabbā, abhiññānaṃ pana iddhividhañāṇassa tāva kāyavasena cittaṃ pariṇāmetvā kāyasannissitaṃ katvā dissamānena kāyena gacchantassa atītaṃ pādakajjhānacittaṃ ārabbha pavattanato atītārammaṇaṃ, ‘‘anāgatesu rūpāni evaṃ hontū’’ti adhiṭṭhahantassa anāgatārammaṇaṃ, kāyaṃ pana cittasannissitaṃ katvā adissamānena kāyena gamanakāle, ajjhattaṃ kumāravaṇṇādīnaṃ, bahiddhāpāsādakūṭāgārādīnañca paccuppannānaṃ nimmānakāle ca paccuppannārammaṇañca tāva hotīti evaṃ iddhividhassa chabbidhampi ajjhattikaṃ, bāhirañca tekālikaṃ ārammaṇaṃ hotīti veditabbaṃ.
Navattabbatā pana tesu ñāṇavippayuttajavanakusalānaṃ paññattārammaṇavaseneva, na nibbānārammaṇavasena, tesupi tihetukajavanāvajjanānaṃ maggaphalarūpārūpajjhānānaṃ, purecārikabhāvenāpi nibbānacatukkajjhānavisayānañca paccavekkhaṇabhāvenāpi navattabbatā veditabbā, abhiññānaṃ pana iddhividhañāṇassa tāva kāyavasena cittaṃ pariṇāmetvā kāyasannissitaṃ katvā dissamānena kāyena gacchantassa atītaṃ pādakajjhānacittaṃ ārabbha pavattanato atītārammaṇaṃ, ‘‘anāgatesu rūpāni evaṃ hontū’’ti adhiṭṭhahantassa anāgatārammaṇaṃ, kāyaṃ pana cittasannissitaṃ katvā adissamānena kāyena gamanakāle, ajjhattaṃ kumāravaṇṇādīnaṃ, bahiddhāpāsādakūṭāgārādīnañca paccuppannānaṃ nimmānakāle ca paccuppannārammaṇañca tāva hotīti evaṃ iddhividhassa chabbidhampi ajjhattikaṃ, bāhirañca tekālikaṃ ārammaṇaṃ hotīti veditabbaṃ.

Dibbasotassa kucchigataṃ ajjhattikaṃ, bāhirañca paccuppannaṃ saddāyatanamevārammaṇaṃ.
Dibbasotassa kucchigataṃ ajjhattikaṃ, bāhirañca paccuppannaṃ saddāyatanamevārammaṇaṃ.

Cetopariyañāṇassa atīte sattadivasabbhantare, anāgate sattadivasabbhantare ca paresaññeva cittaṃ atītañca anāgatañcārammaṇaṃ hoti.
Cetopariyañāṇassa atīte sattadivasabbhantare, anāgate sattadivasabbhantare ca paresaññeva cittaṃ atītañca anāgatañcārammaṇaṃ hoti.

Sattadivasātikkame panetaṃ paracittaṃ jānituṃ na sakkoti.
Sattadivasātikkame panetaṃ paracittaṃ jānituṃ na sakkoti.

Atītaṃsaanāgataṃsañāṇānaṃ hi esa visayo, na etassa.
Atītaṃsaanāgataṃsañāṇānaṃ hi esa visayo, na etassa.

Paccuppannacittajānanakāle panassa paccuppannamārammaṇaṃ hoti.
Paccuppannacittajānanakāle panassa paccuppannamārammaṇaṃ hoti.

Paccuppannañca nāmetaṃ tividhaṃ khaṇapaccuppannaṃ santatipaccuppannaṃ addhāpaccuppannañcāti.
Paccuppannañca nāmetaṃ tividhaṃ khaṇapaccuppannaṃ santatipaccuppannaṃ addhāpaccuppannañcāti.

Tattha uppādaṭṭhitibhaṅgappattaṃ khaṇapaccuppannaṃ nāma.
Tattha uppādaṭṭhitibhaṅgappattaṃ khaṇapaccuppannaṃ nāma.

Santatipaccuppannaṃ pana duvidhaṃ rūpārūpavasena.
Santatipaccuppannaṃ pana duvidhaṃ rūpārūpavasena.

Tattha ātapaṭṭhānā āgantvā gabbhaṃ paviṭṭhassa yāva andhakārabhāvo na vigacchati, antogabbhe vā vasitvā divā ātapaṭṭhānaṃ olokentassa yāva akkhīnaṃ phandanabhāvo na vūpasammati, ayaṃ rūpasantati nāma.
Tattha ātapaṭṭhānā āgantvā gabbhaṃ paviṭṭhassa yāva andhakārabhāvo na vigacchati, antogabbhe vā vasitvā divā ātapaṭṭhānaṃ olokentassa yāva akkhīnaṃ phandanabhāvo na vūpasammati, ayaṃ rūpasantati nāma.

Dve tayo javanavārā arūpasantati nāma, tadubhayaṃ santatipaccuppannanti veditabbaṃ.
Dve tayo javanavārā arūpasantati nāma, tadubhayaṃ santatipaccuppannanti veditabbaṃ.

Ekabhavaparicchinnaṃ addhāpaccuppannaṃ nāma.
Ekabhavaparicchinnaṃ addhāpaccuppannaṃ nāma.

Imasmiṃ pana cetopariyañāṇavisaye katipayajavanavārā addhāpaccuppannaṃ nāma.
Imasmiṃ pana cetopariyañāṇavisaye katipayajavanavārā addhāpaccuppannaṃ nāma.

Tattha khaṇapaccuppannaṃ cittaṃ cetopariyañāṇassa ārammaṇaṃ na hoti āvajjanena saddhiṃ nirujjhanato.
Tattha khaṇapaccuppannaṃ cittaṃ cetopariyañāṇassa ārammaṇaṃ na hoti āvajjanena saddhiṃ nirujjhanato.

Na hi āvajjanajavanānaṃ ettha bhinnārammaṇatā yuttā.
Na hi āvajjanajavanānaṃ ettha bhinnārammaṇatā yuttā.

Rūpasantatipaccuppannaṃ pana katipayajavanavārapariccchinnaṃ addhāpaccuppannaṃ assa ārammaṇaṃ hoti.
Rūpasantatipaccuppannaṃ pana katipayajavanavārapariccchinnaṃ addhāpaccuppannaṃ assa ārammaṇaṃ hoti.

Iddhimā hi parassa cittaṃ jānitukāmo āvajjeti, taṃ āvajjitakkhaṇe paccuppannacittamārammaṇaṃ katvā teneva saha nirujjhati.
Iddhimā hi parassa cittaṃ jānitukāmo āvajjeti, taṃ āvajjitakkhaṇe paccuppannacittamārammaṇaṃ katvā teneva saha nirujjhati.

Tato tadeva niruddhaṃ cittamālambitvā cattāri, pañca vā javanāni uppajjanti, tesaṃ pacchimaṃ iddhicittaṃ, sesāni kāmāvacarajavanāni.
Tato tadeva niruddhaṃ cittamālambitvā cattāri, pañca vā javanāni uppajjanti, tesaṃ pacchimaṃ iddhicittaṃ, sesāni kāmāvacarajavanāni.

Tesañca ekārammaṇattepi iddhicittameva parassa cittaṃ jānāti, na itarāni.
Tesañca ekārammaṇattepi iddhicittameva parassa cittaṃ jānāti, na itarāni.

Yathā cakkhudvāravīthiyaṃ cakkhuviññāṇameva rūpaṃ passati, na itarāni, tesu ca āvajjanameva nippariyāyato paccuppannārammaṇaṃ, itarāni pana addhāsantativasena pariyāyatoti gahetabbaṃ, evametassa atītānāgatapaccuppannaṃ cittamevārammaṇaṃ hoti, tañca kho parasseva, na attano.
Yathā cakkhudvāravīthiyaṃ cakkhuviññāṇameva rūpaṃ passati, na itarāni, tesu ca āvajjanameva nippariyāyato paccuppannārammaṇaṃ, itarāni pana addhāsantativasena pariyāyatoti gahetabbaṃ, evametassa atītānāgatapaccuppannaṃ cittamevārammaṇaṃ hoti, tañca kho parasseva, na attano.

Pubbenivāsañāṇaṃ pana nāmagottakasiṇapaññattādianussaraṇe, nibbānānussaraṇe ca navattabbārammaṇaṃ, saṅkhatadhammānussaraṇe atītārammaṇameva.
Pubbenivāsañāṇaṃ pana nāmagottakasiṇapaññattādianussaraṇe, nibbānānussaraṇe ca navattabbārammaṇaṃ, saṅkhatadhammānussaraṇe atītārammaṇameva.

Tassa hi atītesu sāsavānāsavesu, ajjhattikabāhiresu ca dhammesu anārammaṇaṃ nāma natthi, buddhānaṃ sabbaññutaññāṇasamagatikaṃ hoti.
Tassa hi atītesu sāsavānāsavesu, ajjhattikabāhiresu ca dhammesu anārammaṇaṃ nāma natthi, buddhānaṃ sabbaññutaññāṇasamagatikaṃ hoti.

Yathākammūpagañāṇassa ajjhattikaṃ, bāhirañca atītaṃ kusalākusalacetanāmattameva.
Yathākammūpagañāṇassa ajjhattikaṃ, bāhirañca atītaṃ kusalākusalacetanāmattameva.

‘‘Cetopariyañāṇassa cittamevārammaṇaṃ hoti, na taṃsampayuttadhammā’’ti aṭṭhakathāsu vuttaṃ, paṭṭhāne pana ‘‘kusalā khandhā iddhividhañāṇassa cetopariyañāṇassa pubbenivāsānussatiñāṇassa yathākammūpagañāṇassa anāgataṃsañāṇassa ārammaṇapaccayena paccayo’’ti vuttattā cetopariyañāṇayathākammūpagañāṇānaṃ cittasampayuttāpi cetanāsampayuttāpi cattāro khandhā ārammaṇaṃ honti evāti daṭṭhabbaṃ.

‘‘Cetopariyañāṇassa cittamevārammaṇaṃ hoti, na taṃsampayuttadhammā’’ti aṭṭhakathāsu vuttaṃ, paṭṭhāne pana ‘‘kusalā khandhā iddhividhañāṇassa cetopariyañāṇassa pubbenivāsānussatiñāṇassa yathākammūpagañāṇassa anāgataṃsañāṇassa ārammaṇapaccayena paccayo’’ti vuttattā cetopariyañāṇayathākammūpagañāṇānaṃ cittasampayuttāpi cetanāsampayuttāpi cattāro khandhā ārammaṇaṃ honti evāti daṭṭhabbaṃ.

Dibbacakkhuñāṇassa pana ajjhattikaṃ, bāhirañca paccuppannaṃ vaṇṇāyatanamevārammaṇaṃ.
Dibbacakkhuñāṇassa pana ajjhattikaṃ, bāhirañca paccuppannaṃ vaṇṇāyatanamevārammaṇaṃ.

Anāgataṃsañāṇassa chabbidhampi anāgatameva ajjhattañca bāhirañcārammaṇaṃ, idampi pubbenivāsañāṇaṃ viya anāgate sabbaññutaññāṇasadisanti.
Anāgataṃsañāṇassa chabbidhampi anāgatameva ajjhattañca bāhirañcārammaṇaṃ, idampi pubbenivāsañāṇaṃ viya anāgate sabbaññutaññāṇasadisanti.

Evaṃ abhiññānaṃ atītānāgatapaccuppannesu, navattabbesu ca ajjhattikabāhiresu chasu ārammaṇesu yathāyogaṃ pavatti veditabbā.
Evaṃ abhiññānaṃ atītānāgatapaccuppannesu, navattabbesu ca ajjhattikabāhiresu chasu ārammaṇesu yathāyogaṃ pavatti veditabbā.

Sesāni pannarasa rūpāvacaracittāni,
ākāsānañcāyatanaākiñcaññāyatanakusalavipākakiriyāni, aṭṭha lokuttaracittāni, rūpanibbānāni ca navattabbāni.
Sesāni pannarasa rūpāvacaracittāni,
ākāsānañcāyatanaākiñcaññāyatanakusalavipākakiriyāni, aṭṭha lokuttaracittāni, rūpanibbānāni ca navattabbāni.

Cetasikesu pana appamaññā navattabbāva.
Cetasikesu pana appamaññā navattabbāva.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Atītārammaṇattikaṃ.
Atītārammaṇattikaṃ.

‘‘Evaṃ pavattamānā mayaṃ attāti gahaṇaṃ gamissāmā’’ti iminā viya adhippāyena attānaṃ adhikāraṃ katvā pavattāti ajjhattā.
‘‘Evaṃ pavattamānā mayaṃ attāti gahaṇaṃ gamissāmā’’ti iminā viya adhippāyena attānaṃ adhikāraṃ katvā pavattāti ajjhattā.

Ajjhatta-saddo panāyaṃ gocarajjhatte niyakajjhatte ajjhattajjhatte visayajjhatteti catūsu atthesu dissati.
Ajjhatta-saddo panāyaṃ gocarajjhatte niyakajjhatte ajjhattajjhatte visayajjhatteti catūsu atthesu dissati.

‘‘Ajjhattarato samāhito’’tiādīsu hi ayaṃ gocarajjhatte dissati.
‘‘Ajjhattarato samāhito’’tiādīsu hi ayaṃ gocarajjhatte dissati.

‘‘Ajjhattaṃ vā dhammesu dhammānupassī viharatī’’tiādīsu niyakajjhatte.
‘‘Ajjhattaṃ vā dhammesu dhammānupassī viharatī’’tiādīsu niyakajjhatte.

‘‘Cha ajjhattikāni āyatanānī’’tiādīsu ajjhattajjhatte.
‘‘Cha ajjhattikāni āyatanānī’’tiādīsu ajjhattajjhatte.

‘‘Ajjhattaṃ suññataṃ upasampajja viharatī’’tiādīsu visayajjhatte, issariyaṭṭhāneti attho.
‘‘Ajjhattaṃ suññataṃ upasampajja viharatī’’tiādīsu visayajjhatte, issariyaṭṭhāneti attho.

Phalasamāpatti hi buddhānaṃ issariyaṭṭhānaṃ nāma.
Phalasamāpatti hi buddhānaṃ issariyaṭṭhānaṃ nāma.

Idha panāyaṃ niyakajjhatte vattati, tasmā attano santāne pavattā pāṭipuggalikā rūpārūpadhammā idha ajjhattāti veditabbā.
Idha panāyaṃ niyakajjhatte vattati, tasmā attano santāne pavattā pāṭipuggalikā rūpārūpadhammā idha ajjhattāti veditabbā.

Tato bahibhūtā indriyabaddhā vā anindriyabaddhā vā rūpārūpapaññattiyo bahiddhā nāma, tatiyapadaṃ tadubhayavasena vuttaṃ.
Tato bahibhūtā indriyabaddhā vā anindriyabaddhā vā rūpārūpapaññattiyo bahiddhā nāma, tatiyapadaṃ tadubhayavasena vuttaṃ.

Tattha sabbāni cittacetasikāni indriyabaddharūpaṃ tidhā honti, anindriyabaddharūpaṃ, nibbānapaññattiyo ca bahiddhāva.
Tattha sabbāni cittacetasikāni indriyabaddharūpaṃ tidhā honti, anindriyabaddharūpaṃ, nibbānapaññattiyo ca bahiddhāva.

Imasmiṃ hi tike kusalattike alabbhamānā paññattiyopi labbhanti ṭhapetvā ākiñcaññāyatanārammaṇaṃ, tadeva idha navattabbaṃ.
Imasmiṃ hi tike kusalattike alabbhamānā paññattiyopi labbhanti ṭhapetvā ākiñcaññāyatanārammaṇaṃ, tadeva idha navattabbaṃ.

Teneva hi bhagavatā anantarattike ‘‘kasiṇādipaññattārammaṇāni kāmarūpāvacarādicittāni bahiddhārammaṇāni, ākiñcaññāyatanañca navattabba’’nti vuttaṃ, idañca nippadesattikaṃ.
Teneva hi bhagavatā anantarattike ‘‘kasiṇādipaññattārammaṇāni kāmarūpāvacarādicittāni bahiddhārammaṇāni, ākiñcaññāyatanañca navattabba’’nti vuttaṃ, idañca nippadesattikaṃ.

Ajjhattattikaṃ.
Ajjhattattikaṃ.

Yathāvutte ajjhattādike ārammaṇaṃ katvā pavattānaṃ vasena ayaṃ tiko vutto.
Yathāvutte ajjhattādike ārammaṇaṃ katvā pavattānaṃ vasena ayaṃ tiko vutto.

Tattha chabbidhāni viññāṇañcāyatananevasaññānāsaññāyatanacittāni ajjhattārammaṇāneva, ākāsānañcāyatanattayaṃ, rūpāvacaralokuttaracittāni ca bahiddhārammaṇāneva, voṭṭhabbanavajjitā ahetukamahāvipākā tidhāpi honti, avasesā pana ākiñcaññāyatanavajjitāni āvajjanajavanāni, abhiññā ca siyā tidhāpi honti, ākiñcaññāyatanārammaṇassa āvajjanaparikammapaccavekkhaṇādibhāvappavattiyaṃ siyā navattabbāti.
Tattha chabbidhāni viññāṇañcāyatananevasaññānāsaññāyatanacittāni ajjhattārammaṇāneva, ākāsānañcāyatanattayaṃ, rūpāvacaralokuttaracittāni ca bahiddhārammaṇāneva, voṭṭhabbanavajjitā ahetukamahāvipākā tidhāpi honti,

avasesā pana ākiñcaññāyatanavajjitāni āvajjanajavanāni, abhiññā ca siyā tidhāpi honti, ākiñcaññāyatanārammaṇassa āvajjanaparikammapaccavekkhaṇādibhāvappavattiyaṃ siyā navattabbāti.

Tesaṃ ajjhattādiārammaṇatā anantarattike, heṭṭhā ca vuttanayānusārena ñātabbā, ākiñcaññāyatanattayaṃ, pana rūpanibbānāni ca navattabbāva.
Tesaṃ ajjhattādiārammaṇatā anantarattike, heṭṭhā ca vuttanayānusārena ñātabbā, ākiñcaññāyatanattayaṃ, pana rūpanibbānāni ca navattabbāva.

Cetasikesu pana appamaññāviratī bahiddhārammaṇāva, sesā tidhāpi honti navattabbā ca.
Cetasikesu pana appamaññāviratī bahiddhārammaṇāva, sesā tidhāpi honti navattabbā ca.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ajjhattārammaṇattikaṃ.
Ajjhattārammaṇattikaṃ.

Daṭṭhabbabhāvasaṅkhātena saha nidassanenāti sanidassanā, paṭihananabhāvasaṅkhātena saha paṭighenāti sappaṭighā, sanidassanā ca te sappaṭighā cāti sanidassanasappaṭighā, rūpāyatanameva.
Daṭṭhabbabhāvasaṅkhātena saha nidassanenāti sanidassanā, paṭihananabhāvasaṅkhātena saha paṭighenāti sappaṭighā, sanidassanā ca te sappaṭighā cāti sanidassanasappaṭighā, rūpāyatanameva.

Nīlādibhedamupādāya pana bahuvacananiddeso.
Nīlādibhedamupādāya pana bahuvacananiddeso.

Natthi etesaṃ daṭṭhabbabhāvasaṅkhātaṃ nidassananti anidassanā, anidassanā ca te vuttanayena sappaṭighā cāti anidassanasappaṭighā, sesāni oḷārikarūpāni.
Natthi etesaṃ daṭṭhabbabhāvasaṅkhātaṃ nidassananti anidassanā, anidassanā ca te vuttanayena sappaṭighā cāti anidassanasappaṭighā, sesāni oḷārikarūpāni.

Tatiyapadaṃ ubhayapaṭikkhepena vuttaṃ, sukhumarūpacittacetasikanibbānāni anidassanaappaṭighā nāma, idañca nippadesattikanti veditabbaṃ.
Tatiyapadaṃ ubhayapaṭikkhepena vuttaṃ, sukhumarūpacittacetasikanibbānāni anidassanaappaṭighā nāma, idañca nippadesattikanti veditabbaṃ.

Sanidassanattikaṃ.
Sanidassanattikaṃ.

Tikamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Tikamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Abhidhammadukamātikatthavaṇṇanā
Abhidhammadukamātikatthavaṇṇanā

Dukamātikāya pana heṭṭhā anāgatapadatthavaṇṇanaṃyeva karissāma.
Dukamātikāya pana heṭṭhā anāgatapadatthavaṇṇanaṃyeva karissāma.

Hetugocchake tāva hetū dhammāti ettha hetuhetu paccayahetu uttamahetu sādhāraṇahetūti catubbidhā hetū.

Hetugocchake tāva hetū dhammāti ettha hetuhetu paccayahetu uttamahetu sādhāraṇahetūti catubbidhā hetū.

Tattha alobhādayo cha dhammā hetuhetū nāma, upādārūpādīnaṃ mahābhūtādayo paccayahetū nāma, vipākuppattiyaṃ kusalākusalaṃ, iṭṭhāniṭṭhārammaṇañca uttamahetū nāma, saṅkhārādīnaṃ avijjādayo sādhāraṇahetū nāma.
Tattha alobhādayo cha dhammā hetuhetū nāma, upādārūpādīnaṃ mahābhūtādayo paccayahetū nāma, vipākuppattiyaṃ kusalākusalaṃ, iṭṭhāniṭṭhārammaṇañca uttamahetū nāma, saṅkhārādīnaṃ avijjādayo sādhāraṇahetū nāma.

Idha pana hetuhetu adhippeto.
Idha pana hetuhetu adhippeto.

Hetū dhammāti mūlaṭṭhena hetusaṅkhātā dhammā, ‘‘hetudhammā’’tipi pāṭho, soyevattho.
Hetū dhammāti mūlaṭṭhena hetusaṅkhātā dhammā, ‘‘hetudhammā’’tipi pāṭho, soyevattho.

Na hetūti tesaññeva paṭikkhepavacanaṃ.
Na hetūti tesaññeva paṭikkhepavacanaṃ.

Tattha alobho adoso amohoti kusalābyākatā tayo, lobho doso mohoti akusalā tayo cāti ime cha dhammā hetū nāma.
Tattha alobho adoso amohoti kusalābyākatā tayo, lobho doso mohoti akusalā tayo cāti ime cha dhammā hetū nāma.

Ime ṭhapetvā avasesā cetasikā, sabbāni ca cittāni, rūpanibbānāni cāti ime dhammā na hetū nāma, idañca nippadesadukanti veditabbaṃ.
Ime ṭhapetvā avasesā cetasikā, sabbāni ca cittāni, rūpanibbānāni cāti ime dhammā na hetū nāma, idañca nippadesadukanti veditabbaṃ.

Hetudukaṃ paṭhamaṃ.
Hetudukaṃ paṭhamaṃ.

Sampayogato pavattena saha hetunāti sahetukā.
Sampayogato pavattena saha hetunāti sahetukā.

Tatheva pavatto natthi etesaṃ hetūti ahetukā.
Tatheva pavatto natthi etesaṃ hetūti ahetukā.

Tattha ahetukacittavajjitāni ekasattati cittāni sahetukā nāma.
Tattha ahetukacittavajjitāni ekasattati cittāni sahetukā nāma.

Tesu dve mohamūlāni moheneva sahetukāni, aṭṭha lobhamūlāni lobhamohehi dvīhi, dve dosamūlāni dosamohehi, dvādasa ñāṇavippayuttakusalābyākatāni alobhādosehi, sesāni sattacattālīsa alobhādīhi tīhipi sahetukānīti, mohamūlesu pana moho, dvipañcaviññāṇaṃ, manodhātu, santīraṇattayaṃ, voṭṭhabbanaṃ, hasituppādakāni aṭṭhārasa cittāni, rūpanibbānāni cāti ime dhammā ahetukā nāma.
Tesu dve mohamūlāni moheneva sahetukāni, aṭṭha lobhamūlāni lobhamohehi dvīhi, dve dosamūlāni dosamohehi, dvādasa ñāṇavippayuttakusalābyākatāni alobhādosehi, sesāni sattacattālīsa alobhādīhi tīhipi sahetukānīti, mohamūlesu pana moho, dvipañcaviññāṇaṃ, manodhātu, santīraṇattayaṃ, voṭṭhabbanaṃ, hasituppādakāni aṭṭhārasa cittāni, rūpanibbānāni cāti ime dhammā ahetukā nāma.

Cetasikesu pana lobhadosā, vicikicchā ca moheneva sahetukā, diṭṭhimāno lobhamohehi dvīhi, issāmacchariyakukkuccāni dosamohehi, moho pana siyā lobhena, siyā dosenāti dvīhi sahetukopi mohamūlesu ahetukopi, thinamiddhāni siyā lobhamohehi, siyā dosamohehīti tīhipi sahetukāni, ahirikānottappauddhaccāni tathā ca kevalamohena ca, amoho pana alobhādoseheva dvīhi, alobho siyā adosāmohehi, siyā adosenāti dvīhi, adoso siyā alobhāmohehi, siyā alobhenāti dvīhi, sesā pana dvāvīsati kusalābyākatā siyā tīhi, siyā dvīhipi hetūhi sahetukā, chando pana yathāyogaṃ tīhi, pītidosavajjitehi pañcahi siyā sahetukāpi ahetukāpi, sesā ekādasa tijātikā chahi hetūhi sahetukāpi ahetukāpi, vedanā cettha domanassabhūtā dvihetukāva, somanassaupekkhā yathāyogaṃ dosavajjitehi pañcahi sahetukāpi ahetukāpi, sukhadukkhabhūtā ahetukāva, idañca nippadesadukanti.
Cetasikesu pana lobhadosā, vicikicchā ca moheneva sahetukā, diṭṭhimāno lobhamohehi dvīhi, issāmacchariyakukkuccāni dosamohehi, moho pana siyā lobhena, siyā dosenāti dvīhi sahetukopi mohamūlesu ahetukopi, thinamiddhāni siyā lobhamohehi, siyā dosamohehīti tīhipi sahetukāni, ahirikānottappauddhaccāni tathā ca kevalamohena ca, amoho pana alobhādoseheva dvīhi, alobho siyā adosāmohehi, siyā adosenāti dvīhi, adoso siyā alobhāmohehi, siyā alobhenāti dvīhi, sesā pana dvāvīsati kusalābyākatā siyā tīhi, siyā dvīhipi hetūhi sahetukā, chando pana yathāyogaṃ tīhi, pītidosavajjitehi pañcahi siyā sahetukāpi ahetukāpi, sesā ekādasa tijātikā chahi hetūhi sahetukāpi ahetukāpi, vedanā cettha domanassabhūtā dvihetukāva, somanassaupekkhā yathāyogaṃ dosavajjitehi pañcahi sahetukāpi ahetukāpi, sukhadukkhabhūtā ahetukāva, idañca nippadesadukanti.

Dutiyaṃ.
Dutiyaṃ.

Ekuppādāditāya hetunā sampayuttāti hetusampayuttā.
Ekuppādāditāya hetunā sampayuttāti hetusampayuttā.

Hetunā vippayuttāti hetuvippayuttā.
Hetunā vippayuttāti hetuvippayuttā.

Ayaṃ hetusampayuttaduko anantare vuttasahetukadukena atthato ninnānākaraṇo.
Ayaṃ hetusampayuttaduko anantare vuttasahetukadukena atthato ninnānākaraṇo.

Sahetukaduko eva hi bhagavatā desanāvilāsena, tathā bujjhanakapuggalānaṃ vā ajjhāsayavasena hetusampayuttadukabhāvenāpi vutto.
Sahetukaduko eva hi bhagavatā desanāvilāsena, tathā bujjhanakapuggalānaṃ vā ajjhāsayavasena hetusampayuttadukabhāvenāpi vutto.

Evaṃ uparipi samānatthadukānaṃ vacane kāraṇaṃ veditabbaṃ.
Evaṃ uparipi samānatthadukānaṃ vacane kāraṇaṃ veditabbaṃ.

Tatiyaṃ.
Tatiyaṃ.

Catutthādayo pana yasmā paṭhamadukadutiyatatiyadukesu paṭhamapadena yojetvā dve dukā, paṭhamaduke ca pacchimapadaṃ dutiyadukena yojetvā ekaṃ dukanti tayo dukā desitā, tasmā tesaṃ padattho vuttanayova.
Catutthādayo pana yasmā paṭhamadukadutiyatatiyadukesu paṭhamapadena yojetvā dve dukā, paṭhamaduke ca pacchimapadaṃ dutiyadukena yojetvā ekaṃ dukanti tayo dukā desitā, tasmā tesaṃ padattho vuttanayova.

Tattha ca yatheva ‘‘hetū ceva dhammā sahetukā ca, sahetukā ceva dhammā na ca hetū’’ti ayaṃ duko sambhavati, tathā ‘‘hetū ceva dhammā ahetukā ca, ahetukā ceva dhammā na ca hetū’’ti ayampi sambhavati.
Tattha ca yatheva ‘‘hetū ceva dhammā sahetukā ca, sahetukā ceva dhammā na ca hetū’’ti ayaṃ duko sambhavati, tathā ‘‘hetū ceva dhammā ahetukā ca, ahetukā ceva dhammā na ca hetū’’ti ayampi sambhavati.

Iminā nayena hetusampayuttadukena yojanāyapi eko labbhati.
Iminā nayena hetusampayuttadukena yojanāyapi eko labbhati.

Yathā ca ‘‘na hetū kho pana dhammā sahetukāpi, ahetukāpī’’ti ayaṃ labbhati, tathā ‘‘hetū kho pana dhammā sahetukāpi, ahetukāpī’’ti ayampi.
Yathā ca ‘‘na hetū kho pana dhammā sahetukāpi, ahetukāpī’’ti ayaṃ labbhati, tathā ‘‘hetū kho pana dhammā sahetukāpi, ahetukāpī’’ti ayampi.

Yathā cettha sahetukaduke dve dukā, evaṃ hetusampayuttadukepi ‘‘na hetū kho pana dhammā hetusampayuttāpi, hetuvippayuttāpī’’ti ca ‘‘hetū kho pana dhammā hetusampayuttāpi, hetuvippayuttāpī’’ti ca dve dukā labbhantīti aparepi pañca dukā hetugocchake yojetuṃ sakkā.
Yathā cettha sahetukaduke dve dukā, evaṃ hetusampayuttadukepi ‘‘na hetū kho pana dhammā hetusampayuttāpi, hetuvippayuttāpī’’ti ca ‘‘hetū kho pana dhammā hetusampayuttāpi, hetuvippayuttāpī’’ti ca dve dukā labbhantīti aparepi pañca dukā hetugocchake yojetuṃ sakkā.

Te pana bhagavatā vuttānusāreneva sakkā ñātunti chasu eva saṅgahitāti veditabbā.
Te pana bhagavatā vuttānusāreneva sakkā ñātunti chasu eva saṅgahitāti veditabbā.

Tattha ye tāva ekasmiṃ citte dve tayo hetū ekato uppajjanti, te hetū ceva aññoññāpekkhāya sahetukā ca nāma.
Tattha ye tāva ekasmiṃ citte dve tayo hetū ekato uppajjanti, te hetū ceva aññoññāpekkhāya sahetukā ca nāma.

Sahetukacittesu pana hetuṃ ṭhapetvā sesā cittacetasikā dhammā sahetukā ceva na ca hetū nāma.
Sahetukacittesu pana hetuṃ ṭhapetvā sesā cittacetasikā dhammā sahetukā ceva na ca hetū nāma.

Imasmiṃ duke sabbe ahetukadhammā na vattabbā.
Imasmiṃ duke sabbe ahetukadhammā na vattabbā.

Cetasikesu pana hetuvajjitā akusalā ceva kusalābyākatā ca, chando ca sahetuko ceva na hetu eva, sesā tijātikā, tathā navattabbā ca, moho pana hetu ceva sahetuko ca navattabbo ca.
Cetasikesu pana hetuvajjitā akusalā ceva kusalābyākatā ca, chando ca sahetuko ceva na hetu eva, sesā tijātikā, tathā navattabbā ca, moho pana hetu ceva sahetuko ca navattabbo ca.

Catutthaṃ.
Catutthaṃ.

Anantaradukopi iminā dukena sabbathāpi sadisovāti.
Anantaradukopi iminā dukena sabbathāpi sadisovāti.

Pañcamaṃ.
Pañcamaṃ.

Sahetukacittesu hetuvajjitā cittacetasikā dhammā nahetū sahetū nāma, ahetukacittarūpanibbānāni nahetū ahetukā nāma.
Sahetukacittesu hetuvajjitā cittacetasikā dhammā nahetū sahetū nāma, ahetukacittarūpanibbānāni nahetū ahetukā nāma.

Imasmiṃ pana duke cha hetū na vattabbā.
Imasmiṃ pana duke cha hetū na vattabbā.

Sesaṃ suviññeyyamevāti.
Sesaṃ suviññeyyamevāti.

Chaṭṭhaṃ.
Chaṭṭhaṃ.

Hetugocchakaṃ niṭṭhitaṃ.
Hetugocchakaṃ niṭṭhitaṃ.

Sattasu cūḷantaradukesu attano nipphādakena saha paccayenāti sappaccayā, cittacetasikarūpāni.
Sattasu cūḷantaradukesu attano nipphādakena saha paccayenāti sappaccayā, cittacetasikarūpāni.

Natthi etesaṃ uppāde vā ṭhitiyaṃ vā paccayo ahutvā bhavanassevābhāvāti appaccayā, nibbānameva.
Natthi etesaṃ uppāde vā ṭhitiyaṃ vā paccayo ahutvā bhavanassevābhāvāti appaccayā, nibbānameva.

Desanāya panettha paramatāya sotapatitavasena bahuvacananiddeso kato.
Desanāya panettha paramatāya sotapatitavasena bahuvacananiddeso kato.

Evaṃ sanidassanādīsupi.
Evaṃ sanidassanādīsupi.

Idañca ito parāni cha ca nippadesadukānīti veditabbāni.
Idañca ito parāni cha ca nippadesadukānīti veditabbāni.

Tato parañca yattha ‘‘ime na vattabbā’’ti na vakkhāma, taṃ nippadesanti gahetabbaṃ.
Tato parañca yattha ‘‘ime na vattabbā’’ti na vakkhāma, taṃ nippadesanti gahetabbaṃ.

Sappaccayadukaṃ.
Sappaccayadukaṃ.

Paccayehi samāgantvā katāti saṅkhatā.
Paccayehi samāgantvā katāti saṅkhatā.

Na saṅkhatāti asaṅkhatā.
Na saṅkhatāti asaṅkhatā.

Idañca sabbathā sappaccayadukasadisameva.
Idañca sabbathā sappaccayadukasadisameva.

Sappaccayasaṅkhataubhayadukaṃ sabbathā sadisameva.
Sappaccayasaṅkhataubhayadukaṃ sabbathā sadisameva.

Saṅkhatadukaṃ.
Saṅkhatadukaṃ.

Rūpāyatanaṃ sanidassanaṃ nāma.
Rūpāyatanaṃ sanidassanaṃ nāma.

Sesarūpacittacetasikanibbānāni anidassanā nāma.
Sesarūpacittacetasikanibbānāni anidassanā nāma.

Sanidassanadukaṃ.
Sanidassanadukaṃ.

Pasādavisayarūpāni dvādasa sappaṭighā nāma.
Pasādavisayarūpāni dvādasa sappaṭighā nāma.

Sesarūpacittacetasikanibbānāni appaṭighā nāma.
Sesarūpacittacetasikanibbānāni appaṭighā nāma.

Sappaṭighadukaṃ.
Sappaṭighadukaṃ.

Avinibbhogavasena rūpaṃ etesaṃ atthīti rūpino, ruppanalakkhaṇaṃ vā rūpaṃ, taṃ etesaṃ atthīti rūpino, bhūtopādāyarūpameva.
Avinibbhogavasena rūpaṃ etesaṃ atthīti rūpino, ruppanalakkhaṇaṃ vā rūpaṃ, taṃ etesaṃ atthīti rūpino, bhūtopādāyarūpameva.

Na rūpino arūpino, cittacetasikanibbānāni.
Na rūpino arūpino, cittacetasikanibbānāni.

Rūpidukaṃ.
Rūpidukaṃ.

Loko vuccati lujjanapalujjanaṭṭhena vaṭṭaṃ, tasmiṃ pariyāpannabhāvena loke niyuttāti lokiyā, pañcupādānakkhandhā.
Loko vuccati lujjanapalujjanaṭṭhena vaṭṭaṃ, tasmiṃ pariyāpannabhāvena loke niyuttāti lokiyā, pañcupādānakkhandhā.

Tato lokato tattha apariyāpannabhāvena uttiṇṇāti lokuttarā, ariyamaggaphalanibbānāni.
Tato lokato tattha apariyāpannabhāvena uttiṇṇāti lokuttarā, ariyamaggaphalanibbānāni.

Cetasikesu panettha yaṃ vattabbaṃ, taṃ asekhattike vuttanayena veditabbaṃ.
Cetasikesu panettha yaṃ vattabbaṃ, taṃ asekhattike vuttanayena veditabbaṃ.

Lokiyadukaṃ.
Lokiyadukaṃ.

Kenaci viññeyyāti cakkhuviññāṇādīsu kenaci ekena cakkhuviññāṇena vā sotaviññāṇādinā vā vijānitabbā.
Kenaci viññeyyāti cakkhuviññāṇādīsu kenaci ekena cakkhuviññāṇena vā sotaviññāṇādinā vā vijānitabbā.

Kenaci na viññeyyāti teneva cakkhuviññāṇena vā sotaviññāṇādinā vā na kenaci vijānitabbāni.
Kenaci na viññeyyāti teneva cakkhuviññāṇena vā sotaviññāṇādinā vā na kenaci vijānitabbāni.

Evaṃ hi sati dvinnampi padānaṃ atthanānattato duko hoti.
Evaṃ hi sati dvinnampi padānaṃ atthanānattato duko hoti.

Padabhājanīyasmimpi ‘‘ye te dhammā cakkhuviññeyyā, na te dhammā sotaviññeyyā’’ti ettakaṃ ekadukanti aggahetvā ‘‘ye te dhammā cakkhuviññeyyā, na te dhammā sotaviññeyyā, ye vā pana te dhammā sotaviññeyyā, na te dhammā cakkhuviññeyyā’’ti ayameko dukoti veditabbo.
Padabhājanīyasmimpi ‘‘ye te dhammā cakkhuviññeyyā, na te dhammā sotaviññeyyā’’ti ettakaṃ ekadukanti aggahetvā ‘‘ye te dhammā cakkhuviññeyyā, na te dhammā sotaviññeyyā, ye vā pana te dhammā sotaviññeyyā, na te dhammā cakkhuviññeyyā’’ti ayameko dukoti veditabbo.

Tassa pana rūpaṃ cakkhuviññeyyaṃ, saddo na cakkhuviññeyyoti ayamattho.
Tassa pana rūpaṃ cakkhuviññeyyaṃ, saddo na cakkhuviññeyyoti ayamattho.

Evaṃ sesesupi dukaparicchedo ñātabbo.
Evaṃ sesesupi dukaparicchedo ñātabbo.

Tattha rūpāyatanaṃ cakkhunā vā cakkhuviññāṇena vā viññeyyaṃ nāma.
Tattha rūpāyatanaṃ cakkhunā vā cakkhuviññāṇena vā viññeyyaṃ nāma.

Sesarūpārūpadhammā teneva cakkhunā vā cakkhuviññāṇena vā kenaci naviññeyyā.
Sesarūpārūpadhammā teneva cakkhunā vā cakkhuviññāṇena vā kenaci naviññeyyā.

Evaṃ sotaghānajivhākāyatabbiññāṇamūlikāsupi catūsu yojanāsu vibhāgo yathānurūpaṃ ñātabbo.
Evaṃ sotaghānajivhākāyatabbiññāṇamūlikāsupi catūsu yojanāsu vibhāgo yathānurūpaṃ ñātabbo.

Rūpādayo pana pañcavisayā manodhātuttayena kenaci viññeyyā.
Rūpādayo pana pañcavisayā manodhātuttayena kenaci viññeyyā.

Sesarūpārūpadhammā teneva manodhātuttayena kenaci naviññeyyā.
Sesarūpārūpadhammā teneva manodhātuttayena kenaci naviññeyyā.

Kiñcāpi sāmaññato manoviññāṇena aviññeyyassa abhāvato pāḷiyaṃ manoviññāṇaviññeyyavasena duko na vutto, tathāpi visesato vattabbova.
Kiñcāpi sāmaññato manoviññāṇena aviññeyyassa abhāvato pāḷiyaṃ manoviññāṇaviññeyyavasena duko na vutto, tathāpi visesato vattabbova.

Tathā hi chabbidhāpi kāmāvacaradhammā kāmāvacaravipākādinā manoviññāṇena kenaci viññeyyā, rūpārūpāvacaralokuttarapaññattiyo teneva kenaci naviññeyyā.
Tathā hi chabbidhāpi kāmāvacaradhammā kāmāvacaravipākādinā manoviññāṇena kenaci viññeyyā, rūpārūpāvacaralokuttarapaññattiyo teneva kenaci naviññeyyā.

Tathā kāmarūpārūpāvacarapaññattiyo akusalādinā kenaci viññeyyā, lokuttarā teneva kenaci naviññeyyā.
Tathā kāmarūpārūpāvacarapaññattiyo akusalādinā kenaci viññeyyā, lokuttarā teneva kenaci naviññeyyā.

Tathā nibbānaṃ lokuttarena kenaci viññeyyaṃ, sesalokiyalokuttarā teneva kenaci naviññeyyāti iminā nayena rūpārūpāvacarādibhedena manoviññāṇena kenaci viññeyyāviññeyyadhammā yathāyogaṃ yojetabbā.
Tathā nibbānaṃ lokuttarena kenaci viññeyyaṃ, sesalokiyalokuttarā teneva kenaci naviññeyyāti iminā nayena rūpārūpāvacarādibhedena manoviññāṇena kenaci viññeyyāviññeyyadhammā yathāyogaṃ yojetabbā.

Evaṃ sabbe dhammā kenaci viññeyyā, kenaci na viññeyyā nāma.
Evaṃ sabbe dhammā kenaci viññeyyā, kenaci na viññeyyā nāma.

Imasmiñca duke paññattiyopi labbhantīti veditabbāti.
Imasmiñca duke paññattiyopi labbhantīti veditabbāti.

Kenaciviññeyyadukaṃ.
Kenaciviññeyyadukaṃ.

Cūḷantaradukā niṭṭhitā.
Cūḷantaradukā niṭṭhitā.

Āsavagocchake āsamantato savantīti āsavā, cakkhutopi...pe...
Āsavagocchake āsamantato savantīti āsavā, cakkhutopi...pe...

manatopi savanti, pavattantīti vuttaṃ hoti.
manatopi savanti, pavattantīti vuttaṃ hoti.

Dhammato yāvagotrabhuṃ, okāsato yāvabhavaggā savantīti vā āsavā, ete dhamme, etañca okāsaṃ antokaritvā pavattantīti attho.
Dhammato yāvagotrabhuṃ, okāsato yāvabhavaggā savantīti vā āsavā, ete dhamme, etañca okāsaṃ antokaritvā pavattantīti attho.

Antokaraṇattho hi ayaṃ ā-kāro.
Antokaraṇattho hi ayaṃ ā-kāro.

Cirapārivāsiyaṭṭhena madirādiāsavā viyātipi āsavā.
Cirapārivāsiyaṭṭhena madirādiāsavā viyātipi āsavā.

Yadi ca cirapārivāsiyaṭṭhena āsavā, ete eva bhavituṃ arahanti.
Yadi ca cirapārivāsiyaṭṭhena āsavā, ete eva bhavituṃ arahanti.

Anāditā āyataṃ vā saṃsāradukkhaṃ savanti pasavantītipi āsavā.
Anāditā āyataṃ vā saṃsāradukkhaṃ savanti pasavantītipi āsavā.

Tato aññe no āsavā nāma.
Tato aññe no āsavā nāma.

Tattha kāmāsavo bhavāsavo diṭṭhāsavo avijjāsavoti ime cattāro āsavā nāma.
Tattha kāmāsavo bhavāsavo diṭṭhāsavo avijjāsavoti ime cattāro āsavā nāma.

Tattha aṭṭhasu lobhasahagatacittesu uppanno sabbopi lobho kāmāsavo nāma.
Tattha aṭṭhasu lobhasahagatacittesu uppanno sabbopi lobho kāmāsavo nāma.

Aṭṭhasāliniyaṃ pana ‘‘pañcakāmaguṇiko rāgo kāmāsavo’’ti ca, ‘‘diṭṭhisahajāto rāgo kāmāsavo na hoti, diṭṭhirāgo nāma hotī’’ti ca, ‘‘yo brahmānaṃ vimānakapparukkhābharaṇesu chandarāgo uppajjati, so kāmāsavo na hoti pañcakāmaguṇikassa rāgassa idheva pahīnattā’’ti ca vuttaṃ.

Aṭṭhasāliniyaṃ pana ‘‘pañcakāmaguṇiko rāgo kāmāsavo’’ti ca, ‘‘diṭṭhisahajāto rāgo kāmāsavo na hoti, diṭṭhirāgo nāma hotī’’ti ca, ‘‘yo brahmānaṃ vimānakapparukkhābharaṇesu chandarāgo uppajjati, so kāmāsavo na hoti pañcakāmaguṇikassa rāgassa idheva pahīnattā’’ti ca vuttaṃ.

Pāḷiyaṃ pana ‘‘kāmāsavo aṭṭhasu lobhasahagatesu cittuppādesu uppajjatī’’ti ca, ‘‘kāmāsavaṃ paṭicca diṭṭhāsavo avijjāsavo’’ti ca vuttattā bhavāsavaṃ ṭhapetvā avaseso sabbopi lobho kāmāsavoti paññāyati diṭṭhisampayuttarāgassa, brahmānaṃ vatthābharaṇādīsu rāgassa ca bhavāsavattābhāvā.
Pāḷiyaṃ pana ‘‘kāmāsavo aṭṭhasu lobhasahagatesu cittuppādesu uppajjatī’’ti ca, ‘‘kāmāsavaṃ paṭicca diṭṭhāsavo avijjāsavo’’ti ca vuttattā bhavāsavaṃ ṭhapetvā avaseso sabbopi lobho kāmāsavoti paññāyati diṭṭhisampayuttarāgassa, brahmānaṃ vatthābharaṇādīsu rāgassa ca bhavāsavattābhāvā.

Diṭṭhivippayuttarāgo eva hi rūpārūpabhavapatthanāvasena pavattiyaṃ bhavāsavo hoti ‘‘rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha bhavarāgānusayo anusetī’’tiādivacanato, na ca kāmāsavabhavāsavavinimutto lobho atthi.
Diṭṭhivippayuttarāgo eva hi rūpārūpabhavapatthanāvasena pavattiyaṃ bhavāsavo hoti ‘‘rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha bhavarāgānusayo anusetī’’tiādivacanato, na ca kāmāsavabhavāsavavinimutto lobho atthi.

Yadi siyā, ‘‘lobho siyā āsavo, siyā no āsavo’’ti pāḷiyaṃ vattabbo bhaveyya, ‘‘diṭṭhivippayuttalobhena sampayutto avijjāsavo siyā āsavasampayutto, siyā āsavavippayutto’’ti ca vattabbo siyā.
Yadi siyā, ‘‘lobho siyā āsavo, siyā no āsavo’’ti pāḷiyaṃ vattabbo bhaveyya, ‘‘diṭṭhivippayuttalobhena sampayutto avijjāsavo siyā āsavasampayutto, siyā āsavavippayutto’’ti ca vattabbo siyā.

Padabhājanīye ca kāmāsavaniddese āgatassa ‘‘kāmesu kāmacchando’’ti imassa padassa aṭṭhasāliniyaṃ ‘‘pañcakāmaguṇesu kāmacchando’’ti attho vutto, tassa pana padassa vatthukāmesu kilesakāmotipi atthayojanā sakkā kātuṃ tebhumakassa dhammassa vatthukāmattā, tattha sabbattha rāgassa ca kilesakāmattā.
Padabhājanīye ca kāmāsavaniddese āgatassa ‘‘kāmesu kāmacchando’’ti imassa padassa aṭṭhasāliniyaṃ ‘‘pañcakāmaguṇesu kāmacchando’’ti attho vutto, tassa pana padassa vatthukāmesu kilesakāmotipi atthayojanā sakkā kātuṃ tebhumakassa dhammassa vatthukāmattā, tattha sabbattha rāgassa ca kilesakāmattā.

Vuttaṃ hetaṃ dhammasenāpatinā mahāniddese -
Vuttaṃ hetaṃ dhammasenāpatinā mahāniddese -

> ‘‘Katame vatthukāmā?
> ‘‘Katame vatthukāmā?
>
> Manāpikā rūpā...pe...
> Manāpikā rūpā...pe...
>
> sabbepi kāmāvacarā dhammā, sabbepi rūpāvacarā dhammā, sabbepi arūpāvacarā dhammā...pe...
> sabbepi kāmāvacarā dhammā, sabbepi rūpāvacarā dhammā, sabbepi arūpāvacarā dhammā...pe...
>
> ime vuccanti vatthukāmā.

ime vuccanti vatthukāmā.

‘‘Katame kilesakāmā?
‘‘Katame kilesakāmā?

Chando kāmo rāgo kāmo...pe...
Chando kāmo rāgo kāmo...pe...

yo kāmesu kāmacchando kāmarāgo kāmanandī kāmataṇhā kāmasneho kāmapariḷāho kāmamucchā kāmajjhosānaṃ kāmogho kāmayogo kāmupādānaṃ kāmacchandanīvaraṇaṃ...pe...
yo kāmesu kāmacchando kāmarāgo kāmanandī kāmataṇhā kāmasneho kāmapariḷāho kāmamucchā kāmajjhosānaṃ kāmogho kāmayogo kāmupādānaṃ kāmacchandanīvaraṇaṃ...pe...

ime vuccanti kilesakāmā’’ti.
ime vuccanti kilesakāmā’’ti.

Apicettha ‘‘kāmogho kāmayogo’’tiādinā kilesakāmassa kāmoghādibhāvaṃ vadatā dhammasenāpatinā vatthukāmattavisayassa rāgassa āsavādibhāvo anuññāto, na pañcakaāmaguṇikasseva rāgassa.
Apicettha ‘‘kāmogho kāmayogo’’tiādinā kilesakāmassa kāmoghādibhāvaṃ vadatā dhammasenāpatinā vatthukāmattavisayassa rāgassa āsavādibhāvo anuññāto, na pañcakaāmaguṇikasseva rāgassa.

Na ca oghāsavesu koci viseso atthi.
Na ca oghāsavesu koci viseso atthi.

Aṭṭhasāliniyampi hi upādānagocchakassa padabhājanīye ‘‘kāmesu kāmacchando’’ti imassa ‘‘vatthukāmesu kāmacchando’’ti ayamevattho vutto.
Aṭṭhasāliniyampi hi upādānagocchakassa padabhājanīye ‘‘kāmesu kāmacchando’’ti imassa ‘‘vatthukāmesu kāmacchando’’ti ayamevattho vutto.

Tato aññesu hetuganthakilesagocchakesu lobhasseva anavasesapariyādānaṃ vuttaṃ, na itaragocchakesu.
Tato aññesu hetuganthakilesagocchakesu lobhasseva anavasesapariyādānaṃ vuttaṃ, na itaragocchakesu.

Tesu ca lobhassa pāḷianusārato olokiyamāne kilesakāmamattako.
Tesu ca lobhassa pāḷianusārato olokiyamāne kilesakāmamattako.

Anavasesalobhapariyādānaṃ paññāyati.
Anavasesalobhapariyādānaṃ paññāyati.

Vīmaṃsitvā gahetabbaṃ.
Vīmaṃsitvā gahetabbaṃ.

Catūsu pana diṭṭhigatavippayuttacittesu uppanno rūpārūpabhavesu chandarāgabhāvena, kāmajjhosānanikantibhāvena ca pavatto lobho bhavāsavo nāma.
Catūsu pana diṭṭhigatavippayuttacittesu uppanno rūpārūpabhavesu chandarāgabhāvena, kāmajjhosānanikantibhāvena ca pavatto lobho bhavāsavo nāma.

Aṭṭhasāliniyaṃ pana ‘‘sassatadiṭṭhisahajāto rāgo bhavāsavo’’ti vuttaṃ.
Aṭṭhasāliniyaṃ pana ‘‘sassatadiṭṭhisahajāto rāgo bhavāsavo’’ti vuttaṃ.

Pāḷiyaṃ pana ‘‘bhavāsavo catūsu diṭṭhigatavippayuttalobhasahagatesū’’ti niyamitattā na sakkā gahetuṃ, adhippāyo pana gavesitabbo.
Pāḷiyaṃ pana ‘‘bhavāsavo catūsu diṭṭhigatavippayuttalobhasahagatesū’’ti niyamitattā na sakkā gahetuṃ, adhippāyo pana gavesitabbo.

Dvāsaṭṭhipabhedā sabbāpi diṭṭhi diṭṭhāsavo nāma.
Dvāsaṭṭhipabhedā sabbāpi diṭṭhi diṭṭhāsavo nāma.

Aṭṭhavatthuko sabbopi moho avijjāsavo nāma.
Aṭṭhavatthuko sabbopi moho avijjāsavo nāma.

Tesu diṭṭhāsavo paṭhamena maggena pahīyati, kāmāsavo catūhipīti vattuṃ yuttaṃ, ‘‘tatiyenā’’ti pana vuttaṃ.
Tesu diṭṭhāsavo paṭhamena maggena pahīyati, kāmāsavo catūhipīti vattuṃ yuttaṃ, ‘‘tatiyenā’’ti pana vuttaṃ.

Bhavāsavo, avijjāsavo ca catutthena pahīyati.
Bhavāsavo, avijjāsavo ca catutthena pahīyati.

Imesañca kāmāsavabhavāsavānaṃ lobhasabhāvattā sabhāvato tayo dhammā vibhāgato cattāro āsavā nāma jātā.
Imesañca kāmāsavabhavāsavānaṃ lobhasabhāvattā sabhāvato tayo dhammā vibhāgato cattāro āsavā nāma jātā.

Ime ṭhapetvā sesā lokiyalokuttarā sabbe dhammā no āsavā nāma.
Ime ṭhapetvā sesā lokiyalokuttarā sabbe dhammā no āsavā nāma.

Āsavadukaṃ paṭhamaṃ.
Āsavadukaṃ paṭhamaṃ.

Attānaṃ ārammaṇaṃ katvā pavattehi saha āsavehīti sāsavā, sabbe lokiyadhammā.
Attānaṃ ārammaṇaṃ katvā pavattehi saha āsavehīti sāsavā, sabbe lokiyadhammā.

Evaṃ pavattamānā natthi etesaṃ āsavāti anāsavā, nava lokuttaradhammāva.
Evaṃ pavattamānā natthi etesaṃ āsavāti anāsavā, nava lokuttaradhammāva.

Cetasikā panettha lokiyaduke vuttasadisāva.
Cetasikā panettha lokiyaduke vuttasadisāva.

Sāsavadukaṃ dutiyaṃ.
Sāsavadukaṃ dutiyaṃ.

Tatiyādīnaṃ catunnaṃ dukānaṃ padattho vuttanayova.
Tatiyādīnaṃ catunnaṃ dukānaṃ padattho vuttanayova.

Sesamettha hetugocchake vuttanayena veditabbaṃ.
Sesamettha hetugocchake vuttanayena veditabbaṃ.

Ayaṃ pana viseso -
Ayaṃ pana viseso -

yathā tattha ‘‘na hetū kho pana dhammā sahetukāpi, ahetukāpī’’ti ayaṃ osānaduko paṭhamaduke dutiyapadaṃ dutiyadukena yojetvā vutto, evamidha ‘‘no āsavā kho pana dhammā sāsavāpi, anāsavāpī’’ti na vutto.
yathā tattha ‘‘na hetū kho pana dhammā sahetukāpi, ahetukāpī’’ti ayaṃ osānaduko paṭhamaduke dutiyapadaṃ dutiyadukena yojetvā vutto, evamidha ‘‘no āsavā kho pana dhammā sāsavāpi, anāsavāpī’’ti na vutto.

Ayañca tattha tattha vuttanayena iha saṅgahitoti veditabbo.
Ayañca tattha tattha vuttanayena iha saṅgahitoti veditabbo.

Yathā cettha, evaṃ saññojanagocchakādīsupi yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.
Yathā cettha, evaṃ saññojanagocchakādīsupi yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.

Tattha dvādasa akusalacittuppādā āsavasampayuttā nāma.
Tattha dvādasa akusalacittuppādā āsavasampayuttā nāma.

Dosamohamūlacittesu moho, kusalābyākatacittarūpanibbānāni ca āsavavippayuttā nāma.
Dosamohamūlacittesu moho, kusalābyākatacittarūpanibbānāni ca āsavavippayuttā nāma.

Cetasikesu pana mohaṃ ṭhapetvā sesā akusalā āsavasampayuttāva, moho pana tijātiko ca dvidhāpi hoti, sesā āsavavippayuttā evāti.
Cetasikesu pana mohaṃ ṭhapetvā sesā akusalā āsavasampayuttāva, moho pana tijātiko ca dvidhāpi hoti, sesā āsavavippayuttā evāti.

Tatiyaṃ.
Tatiyaṃ.

Cattāro āsavā āsavā ceva sāsavā ca nāma.
Cattāro āsavā āsavā ceva sāsavā ca nāma.

Tadavasesā lokiyadhammā sāsavā ceva no ca āsavā nāma.
Tadavasesā lokiyadhammā sāsavā ceva no ca āsavā nāma.

Idha pana lokuttarā na vattabbā.
Idha pana lokuttarā na vattabbā.

Cetasikesu pana āsavāti vuttehi sesā akusalā, karuṇāmuditā ca sāsavā ceva no ca āsavā eva, sesā tathā ca na vattabbā ca.
Cetasikesu pana āsavāti vuttehi sesā akusalā, karuṇāmuditā ca sāsavā ceva no ca āsavā eva, sesā tathā ca na vattabbā ca.

Catutthaṃ.
Catutthaṃ.

Ye pana lobhamūlesu lobhamohā, lobhadiṭṭhimoho cāti dve tayo ekato katvā uppajjanti, te āsavā ceva āsavasampayuttā ca nāma.
Ye pana lobhamūlesu lobhamohā, lobhadiṭṭhimoho cāti dve tayo ekato katvā uppajjanti, te āsavā ceva āsavasampayuttā ca nāma.

Dvādasa akusalacittāni ceva āsavavajjitā taṃsampayuttā ca āsavasampayuttā ceva no ca āsavā nāma.

Dvādasa akusalacittāni ceva āsavavajjitā taṃsampayuttā ca āsavasampayuttā ceva no ca āsavā nāma.

Idha pana āsavavippayuttā na vattabbā.
Idha pana āsavavippayuttā na vattabbā.

Cetasikesu pana āsavavajjitā akusalā āsavasampayuttā ceva no ca āsavā eva, moho siyā āsavo ceva āsavasampayutto ca, siyā na vattabbo, tijātikā siyā āsavasampayuttā ceva no ca āsavā, siyā na vattabbā, kusalābyākatā na vattabbāva.
Cetasikesu pana āsavavajjitā akusalā āsavasampayuttā ceva no ca āsavā eva, moho siyā āsavo ceva āsavasampayutto ca, siyā na vattabbo, tijātikā siyā āsavasampayuttā ceva no ca āsavā, siyā na vattabbā, kusalābyākatā na vattabbāva.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Pañcamaṃ.
Pañcamaṃ.

Lokuttaravajjitā āsavavippayuttā sāsavā nāma.
Lokuttaravajjitā āsavavippayuttā sāsavā nāma.

Lokuttarā āsavavippayuttā anāsavā nāma.
Lokuttarā āsavavippayuttā anāsavā nāma.

Idha pana āsavasampayuttā na vattabbāva.
Idha pana āsavasampayuttā na vattabbāva.

Cetasikesu pana karuṇāmuditā āsavavippayuttā sāsavā eva, moho tathā ca na vattabbo ca, sesakusalābyākatā dvidhāpi honti, tijātikā dvidhāpi na vattabbāva, mohavajjitā pana akusalā na vattabbāva.
Cetasikesu pana karuṇāmuditā āsavavippayuttā sāsavā eva, moho tathā ca na vattabbo ca, sesakusalābyākatā dvidhāpi honti, tijātikā dvidhāpi na vattabbāva, mohavajjitā pana akusalā na vattabbāva.

Chaṭṭhaṃ.
Chaṭṭhaṃ.

Āsavagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.
Āsavagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.

Saṃyojanagocchake yassa saṃvijjanti, taṃ puggalaṃ vaṭṭasmiṃ saṃyojenti bandhantīti saṃyojanā.
Saṃyojanagocchake yassa saṃvijjanti, taṃ puggalaṃ vaṭṭasmiṃ saṃyojenti bandhantīti saṃyojanā.

Tato aññe no saṃyojanā.
Tato aññe no saṃyojanā.

Tattha kāmarāgasaṃyojanaṃ
bhavarāgapaṭighamānadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsaissāmacchariyaavijjāsaṃyojananti ime dasa dhammā saṃyojanā nāma.

Tattha kāmarāgasaṃyojanaṃ
bhavarāgapaṭighamānadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsaissāmacchariyaavijjāsaṃyojananti ime dasa dhammā saṃyojanā nāma.

Tesu kāmabhavadiṭṭhiavijjāsaṃyojanāni āsavagocchake vuttanayāneva.
Tesu kāmabhavadiṭṭhiavijjāsaṃyojanāni āsavagocchake vuttanayāneva.

‘‘Anatthaṃ me acari, carati, carissati, piyassa me anatthaṃ acari, carati, carissati, appiyassa me atthaṃ acari, carati, carissatī’’ti evaṃ vuttehi navahi ākārehi sattesu, aṭṭhānakopavasena saṅkhāresu ca uppajjamāno sabbopi doso paṭighasaṃyojanaṃ nāma.
‘‘Anatthaṃ me acari, carati, carissati, piyassa me anatthaṃ acari, carati, carissati, appiyassa me atthaṃ acari, carati, carissatī’’ti evaṃ vuttehi navahi ākārehi sattesu, aṭṭhānakopavasena saṅkhāresu ca uppajjamāno sabbopi doso paṭighasaṃyojanaṃ nāma.

‘‘Seyyohamasmi, sadisohamasmi, hīnohamasmī’’ti evaṃ tīhi ākārehi pavatto sabbo māno mānasaṃyojanaṃ nāma.
‘‘Seyyohamasmi, sadisohamasmi, hīnohamasmī’’ti evaṃ tīhi ākārehi pavatto sabbo māno mānasaṃyojanaṃ nāma.

Tattha seyyasseva sato puggalassa ‘‘seyyohamasmi, sadiso, hīno’’ti ca tidhā māno uppajjati, tathā sadisahīnānampi.
Tattha seyyasseva sato puggalassa ‘‘seyyohamasmi, sadiso, hīno’’ti ca tidhā māno uppajjati, tathā sadisahīnānampi.

Tattha seyyassa seyyamānova yāthāvamāno.
Tattha seyyassa seyyamānova yāthāvamāno.

Tathā sadisassa sadisamāno, hīnassa hīnamāno ca.
Tathā sadisassa sadisamāno, hīnassa hīnamāno ca.

Tiṇṇampi itare dve dve mānā ayāthāvamānāti ñātabbā.
Tiṇṇampi itare dve dve mānā ayāthāvamānāti ñātabbā.

Satthudhammasaṅghasikkhāsu, pubbantāparantatadubhayapaṭiccasamuppannesu ca kaṅkhatāvasena pavattā sabbāpi vicikicchā vicikicchāsaṃyojanaṃ nāma.
Satthudhammasaṅghasikkhāsu, pubbantāparantatadubhayapaṭiccasamuppannesu ca kaṅkhatāvasena pavattā sabbāpi vicikicchā vicikicchāsaṃyojanaṃ nāma.

Gosīlagovatādīhi suddhīti gahaṇākārappavattā diṭṭhi eva sīlabbataparāmāsasaṃyojanaṃ nāma.
Gosīlagovatādīhi suddhīti gahaṇākārappavattā diṭṭhi eva sīlabbataparāmāsasaṃyojanaṃ nāma.

Tadavasesā diṭṭhi diṭṭhisaṃyojananti gahetabbaṃ.
Tadavasesā diṭṭhi diṭṭhisaṃyojananti gahetabbaṃ.

Paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanādīsu asahanākārena pavattā issā issāsaṃyojanaṃ nāma.
Paralābhasakkāragarukāramānanavandanapūjanādīsu asahanākārena pavattā issā issāsaṃyojanaṃ nāma.

Āvāsamacchariyaṃ kulalābhavaṇṇadhammamacchariyanti pañcavidhaṃ

macchariyaṃ macchariyasaṃyojanaṃ nāma.
Āvāsamacchariyaṃ kulalābhavaṇṇadhammamacchariyanti pañcavidhaṃ macchariyaṃ macchariyasaṃyojanaṃ nāma.

Sakalārāmepi hi pariveṇovarakādīsu vā vasanto tattha aññassa vattasampannassa pesalassa bhikkhuno āgamanaṃ na icchati, āgatassāpi khippaṃ gamanaññeva icchati, idaṃ āvāsamacchariyaṃ nāma.
Sakalārāmepi hi pariveṇovarakādīsu vā vasanto tattha aññassa vattasampannassa pesalassa bhikkhuno āgamanaṃ na icchati, āgatassāpi khippaṃ gamanaññeva icchati, idaṃ āvāsamacchariyaṃ nāma.

Bhaṇḍanakārakādīnaṃ pana tattha vāsaṃ anicchato āvāsamacchariyaṃ nāma na hoti.
Bhaṇḍanakārakādīnaṃ pana tattha vāsaṃ anicchato āvāsamacchariyaṃ nāma na hoti.

Attano pana upaṭṭhākakule vā ñātikule vā aññassa pesalassa upasaṅkamanaṃ anicchato kulamacchariyaṃ hoti, pāpapuggalassa anicchato pana na hoti.
Attano pana upaṭṭhākakule vā ñātikule vā aññassa pesalassa upasaṅkamanaṃ anicchato kulamacchariyaṃ hoti, pāpapuggalassa anicchato pana na hoti.

So hi tesaṃ pasādabhedāya paṭipajjatīti.
So hi tesaṃ pasādabhedāya paṭipajjatīti.

Attanā labhanaṭṭhāne catupaccayaṃ labhante sīlavante disvā ‘‘mā labhantū’’ti cintentassa lābhamacchariyaṃ hoti.
Attanā labhanaṭṭhāne catupaccayaṃ labhante sīlavante disvā ‘‘mā labhantū’’ti cintentassa lābhamacchariyaṃ hoti.

Yo pana saddhādeyyaṃ vinipāteti, pūtibhāvampi gacchantaṃ aññassa na deti, taṃ labhantaṃ disvā ‘‘sace imaṃ añño sīlavā labheyya, paribhogaṃ gaccheyyā’’ti cintentassa macchariyaṃ nāma natthi.
Yo pana saddhādeyyaṃ vinipāteti, pūtibhāvampi gacchantaṃ aññassa na deti, taṃ labhantaṃ disvā ‘‘sace imaṃ añño sīlavā labheyya, paribhogaṃ gaccheyyā’’ti cintentassa macchariyaṃ nāma natthi.

Vaṇṇo nāma attanā sadiso sarīravaṇṇopi guṇavaṇṇopi.
Vaṇṇo nāma attanā sadiso sarīravaṇṇopi guṇavaṇṇopi.

Tattha ‘‘rūpavā pāsādiko’’ti parassa sarīravaṇṇaṃ, ‘‘sīlavā, dhutavā’’tiādinā guṇavaṇṇañca attano vaṇṇabhaṇanaṭṭhāne vuccamānaṃ asahantassa duvidhaṃ vaṇṇamacchariyaṃ nāma hoti, apesalaṃ pana vipannaṃ pasaṃsitvā parisāsu upatthambhentaṃ disvā pāpagarahitāya asahantassa na hoti.
Tattha ‘‘rūpavā pāsādiko’’ti parassa sarīravaṇṇaṃ, ‘‘sīlavā, dhutavā’’tiādinā guṇavaṇṇañca attano vaṇṇabhaṇanaṭṭhāne vuccamānaṃ asahantassa duvidhaṃ vaṇṇamacchariyaṃ nāma hoti, apesalaṃ pana vipannaṃ pasaṃsitvā parisāsu upatthambhentaṃ disvā pāpagarahitāya asahantassa na hoti.

Dhammoti pariyattiyeva, na paṭivedho ariyānaṃ tattha macchariyābhāvā.
Dhammoti pariyattiyeva, na paṭivedho ariyānaṃ tattha macchariyābhāvā.

Pariyattiṃ pana guḷhaganthaṃ aññesaṃ akathetukāmassa dhammamacchariyaṃ nāma hoti, dhammānuggahena pana lolassa, kālena samaṇo, kālena nigaṇṭhādi ca hutvā vicarantassa paveṇiāgataṃ tantiṃ ‘‘saṇhasukhumaṃ dhammantaraṃ bhinditvā āluḷissati, amhākaṃ samayaṃ bhindissatī’’ti ca na dentassa, puggalānuggahena vā pakatiyā saṭhassa māyāvino ‘‘saṇhasukhumadhammaṃ uggaṇhitvā aññaṃ byākaritvā nassissatī’’ti na dentassa ca dhammamacchariyaṃ na hoti.
Pariyattiṃ pana guḷhaganthaṃ aññesaṃ akathetukāmassa dhammamacchariyaṃ nāma hoti, dhammānuggahena pana lolassa, kālena samaṇo, kālena nigaṇṭhādi ca hutvā vicarantassa paveṇiāgataṃ tantiṃ ‘‘saṇhasukhumaṃ dhammantaraṃ bhinditvā āluḷissati, amhākaṃ samayaṃ bhindissatī’’ti ca na dentassa, puggalānuggahena vā pakatiyā saṭhassa māyāvino ‘‘saṇhasukhumadhammaṃ uggaṇhitvā aññaṃ byākaritvā nassissatī’’ti na dentassa ca dhammamacchariyaṃ na hoti.

Yathā ca bhikkhūnaṃ, evaṃ gahaṭṭhānampi pañcavidhaṃ macchariyaṃ yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.
Yathā ca bhikkhūnaṃ, evaṃ gahaṭṭhānampi pañcavidhaṃ macchariyaṃ yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.

Saṅkhepato pana gahaṭṭhapabbajitānaṃ attasampattinigūhanalakkhaṇaṃ macchariyaṃ nāmāti gahetabbaṃ.
Saṅkhepato pana gahaṭṭhapabbajitānaṃ attasampattinigūhanalakkhaṇaṃ macchariyaṃ nāmāti gahetabbaṃ.

Imesu ca saṃyojanesu diṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsaissāmacchariyāni sotāpattimaggena pahīyanti, paṭigho anāgāmimaggena, kāmarāgo catūhipīti vattabbaṃ, ‘‘tatiyenā’’ti pana vuttaṃ.
Imesu ca saṃyojanesu diṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsaissāmacchariyāni sotāpattimaggena pahīyanti, paṭigho anāgāmimaggena, kāmarāgo catūhipīti vattabbaṃ, ‘‘tatiyenā’’ti pana vuttaṃ.

Mānabhavarāgaavijjā arahattamaggena.
Mānabhavarāgaavijjā arahattamaggena.

Tattha ca ayāthāvamāno paṭhamamaggena pahīyatīti daṭṭhabbo, imesaṃ kāmarāgabhavarāgānaṃ lobhasabhāvattā diṭṭhisīlabbataparāmāsānaṃ micchādiṭṭhisabhāvattā sabhāvato aṭṭheva dhammā dasa saṃyojanā nāma jātā.
Tattha ca ayāthāvamāno paṭhamamaggena pahīyatīti daṭṭhabbo, imesaṃ kāmarāgabhavarāgānaṃ lobhasabhāvattā diṭṭhisīlabbataparāmāsānaṃ micchādiṭṭhisabhāvattā sabhāvato aṭṭheva dhammā dasa saṃyojanā nāma jātā.

Ime dasa ṭhapetvā sesā lokiyalokuttaradhammā no saṃyojanā nāma.
Ime dasa ṭhapetvā sesā lokiyalokuttaradhammā no saṃyojanā nāma.

Sesaṃ āsavadukasadisaṃ.
Sesaṃ āsavadukasadisaṃ.

Saṃyojanadukaṃ paṭhamaṃ.
Saṃyojanadukaṃ paṭhamaṃ.

Ārammaṇabhāvaṃ upagantvā saṃyojanasaṃvaḍḍhanena saṃyojanānaṃ hitāti saṃyojaniyā, sāsavadhammā eva.
Ārammaṇabhāvaṃ upagantvā saṃyojanasaṃvaḍḍhanena saṃyojanānaṃ hitāti saṃyojaniyā, sāsavadhammā eva.

Tathā nīvaraṇiyāti etthāpi.
Tathā nīvaraṇiyāti etthāpi.

Na saṃyojaniyā asaṃyojaniyā, anāsavā.
Na saṃyojaniyā asaṃyojaniyā, anāsavā.

Sesaṃ sāsavadukasadisameva.
Sesaṃ sāsavadukasadisameva.

Dutiyaṃ.
Dutiyaṃ.

Tatiyādayopi āsavagocchake tatiyādisadisā eva, visesamattamevettha vakkhāma.
Tatiyādayopi āsavagocchake tatiyādisadisā eva, visesamattamevettha vakkhāma.

Tattha hi dvādasākusalacittāni saṃyojanasampayuttā nāma, uddhaccasahagato moho, sesacittarūpanibbānāni saṃyojanavippayuttā nāma.
Tattha hi dvādasākusalacittāni saṃyojanasampayuttā nāma, uddhaccasahagato moho, sesacittarūpanibbānāni saṃyojanavippayuttā nāma.

Sesaṃ samameva.
Sesaṃ samameva.

Tatiyaṃ.
Tatiyaṃ.

Dasa saṃyojanāni saṃyojanā ceva saṃyojaniyā ca nāma.
Dasa saṃyojanāni saṃyojanā ceva saṃyojaniyā ca nāma.

Tadavasesalokiyadhammā saṃyojaniyā ceva no ca saṃyojanā nāma.
Tadavasesalokiyadhammā saṃyojaniyā ceva no ca saṃyojanā nāma.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Catutthaṃ.
Catutthaṃ.

Ye pana uddhaccavirahitesu ekādasasu akusalacittesu vicikicchāmohā dosamohā dosaissāmohā dosamacchariyamohā lobhamānamohā lobhadiṭṭhimohā cāti dve tayo ekato uppajjanti, te saṃyojanā ceva saṃyojanasampayuttā ca nāma.
Ye pana uddhaccavirahitesu ekādasasu akusalacittesu vicikicchāmohā dosamohā dosaissāmohā dosamacchariyamohā lobhamānamohā lobhadiṭṭhimohā cāti dve tayo ekato uppajjanti, te saṃyojanā ceva saṃyojanasampayuttā ca nāma.

Dvādasākusalacittāni ceva saṃyojanavajjitataṃsampayuttā ca saṃyojanasampayuttā ceva no ca saṃyojanā nāma.
Dvādasākusalacittāni ceva saṃyojanavajjitataṃsampayuttā ca saṃyojanasampayuttā ceva no ca saṃyojanā nāma.

Sesamidha anantaradukañca āsavagocchake pañcamachaṭṭhadukasadisameva.
Sesamidha anantaradukañca āsavagocchake pañcamachaṭṭhadukasadisameva.

Kevalaṃ āsavapadaṭṭhāne saṃyojanapadameva viseso.
Kevalaṃ āsavapadaṭṭhāne saṃyojanapadameva viseso.

Pañcamachaṭṭhadukāni.
Pañcamachaṭṭhadukāni.

Saṃyojanagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.
Saṃyojanagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.

Ganthagocchake yassa saṃvijjanti, taṃ cutipaṭisandhivasena vaṭṭasmiṃ ganthenti ghaṭentīti ganthā.
Ganthagocchake yassa saṃvijjanti, taṃ cutipaṭisandhivasena vaṭṭasmiṃ ganthenti ghaṭentīti ganthā.

Tato aññe no ganthā.
Tato aññe no ganthā.

Tattha abhijjhākāyagantho, byāpādo, sīlabbataparāmāso, idaṃsaccābhiniveso kāyaganthoti ime cattāro dhammā ganthā nāma.
Tattha abhijjhākāyagantho, byāpādo, sīlabbataparāmāso, idaṃsaccābhiniveso kāyaganthoti ime cattāro dhammā ganthā nāma.

Tattha abhijjhā eva nāmakāyaṃ vuttanayena ganthetīti abhijjhākāyagantho.
Tattha abhijjhā eva nāmakāyaṃ vuttanayena ganthetīti abhijjhākāyagantho.

Evaṃ sesesupi.
Evaṃ sesesupi.

Sabbaññubhāsitampi paṭikkhipitvā ‘‘sassato loko, idameva saccaṃ, moghamaññā’’nti iminā ākārena abhinivisanato sīlabbataparāmāsavirahitā sabbāpi diṭṭhi idaṃsaccābhiniveso nāma.
Sabbaññubhāsitampi paṭikkhipitvā ‘‘sassato loko, idameva saccaṃ, moghamaññā’’nti iminā ākārena abhinivisanato sīlabbataparāmāsavirahitā sabbāpi diṭṭhi idaṃsaccābhiniveso nāma.

Sesā vuttatthāva.
Sesā vuttatthāva.

Imesu ca pacchimā dve ganthā paṭhamena maggena pahīyanti, byāpādo tatiyena, abhijjhā catūhipi.
Imesu ca pacchimā dve ganthā paṭhamena maggena pahīyanti, byāpādo tatiyena, abhijjhā catūhipi.

Ime ca sabhāvato tayo dhammā cattāro ganthā nāma jātā.
Ime ca sabhāvato tayo dhammā cattāro ganthā nāma jātā.

Ime pana ṭhapetvā sesā sabbe dhammā no ganthā nāma.
Ime pana ṭhapetvā sesā sabbe dhammā no ganthā nāma.

Ganthadukaṃ paṭhamaṃ.
Ganthadukaṃ paṭhamaṃ.

Ārammaṇakaraṇavasena ganthehi ganthitabbāti ganthaniyā.
Ārammaṇakaraṇavasena ganthehi ganthitabbāti ganthaniyā.

Na ganthaniyā aganthaniyā.
Na ganthaniyā aganthaniyā.

Sesaṃ sāsavadukasadisameva.
Sesaṃ sāsavadukasadisameva.

Dutiyaṃ.
Dutiyaṃ.

Mohamūlavajjitāni dasa akusalacittāni, diṭṭhivippayuttacittesu lobhaṃ, dosamūlesu ca dosaṃ ṭhapetvā taṃsampayuttā ca ganthasampayuttā nāma.
Mohamūlavajjitāni dasa akusalacittāni, diṭṭhivippayuttacittesu lobhaṃ, dosamūlesu ca dosaṃ ṭhapetvā taṃsampayuttā ca ganthasampayuttā nāma.

Yathāvutto lobho, doso, mohamūlāni, kusalābyākatāni cittāni, rūpanibbānāni ca ganthavippayuttā nāma.
Yathāvutto lobho, doso, mohamūlāni, kusalābyākatāni cittāni, rūpanibbānāni ca ganthavippayuttā nāma.

Cetasikesu pana diṭṭhimānaissāmacchariyakukkuccathinamiddhāni ganthasampayuttā eva.
Cetasikesu pana diṭṭhimānaissāmacchariyakukkuccathinamiddhāni ganthasampayuttā eva.

Dosavicikicchā, kusalābyākatā ca ganthavippayuttā eva, sesā dvidhāpi honti.
Dosavicikicchā, kusalābyākatā ca ganthavippayuttā eva, sesā dvidhāpi honti.

Tatiyaṃ.
Tatiyaṃ.

Cattāro ganthā ganthā ceva ganthaniyā ca nāma.
Cattāro ganthā ganthā ceva ganthaniyā ca nāma.

Tadavasesā lokiyā ganthaniyā ceva no ca ganthā nāma.
Tadavasesā lokiyā ganthaniyā ceva no ca ganthā nāma.

Tathā cetasikesu ganthavajjitā akusalā, appamaññā ca, sesā cetasikā pana tathā ca na vattabbā ca, idha pana lokuttarā na vattabbā.
Tathā cetasikesu ganthavajjitā akusalā, appamaññā ca, sesā cetasikā pana tathā ca na vattabbā ca, idha pana lokuttarā na vattabbā.

Catutthaṃ.
Catutthaṃ.

Diṭṭhi ganthāceva ganthasampayuttā ca nāma.
Diṭṭhi ganthāceva ganthasampayuttā ca nāma.

Lobho tathā ca na vattabbo ca, ganthasampayuttesu ganthe ṭhapetvā sesā ganthasampayuttā ceva no ca ganthā nāma.
Lobho tathā ca na vattabbo ca, ganthasampayuttesu ganthe ṭhapetvā sesā ganthasampayuttā ceva no ca ganthā nāma.

Idha pana ganthavippayuttā na vattabbā.
Idha pana ganthavippayuttā na vattabbā.

Cetasikesu pana mānaissāmacchariyakukkuccathinamiddhāni ganthasampayuttā ceva no ca ganthā eva, mohāhirikānottappauddhaccāni tijātikā ca siyā, tathā navattabbā ca, sesā na vattabbā.
Cetasikesu pana mānaissāmacchariyakukkuccathinamiddhāni ganthasampayuttā ceva no ca ganthā eva, mohāhirikānottappauddhaccāni tijātikā ca siyā, tathā navattabbā ca, sesā na vattabbā.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Pañcamaṃ.
Pañcamaṃ.

Lokuttaravajjitā ganthavippayuttā ganthaniyā nāma.
Lokuttaravajjitā ganthavippayuttā ganthaniyā nāma.

Lokuttarā pana ganthavippayuttā aganthaniyā nāma.
Lokuttarā pana ganthavippayuttā aganthaniyā nāma.

Idha pana ganthasampayuttā na vattabbā.
Idha pana ganthasampayuttā na vattabbā.

Cetasikesu pana doso vicikicchā karuṇā muditā ganthavippayuttā ganthaniyā eva, mohāhirikānottappauddhaccalobhā tathā na vattabbā ca, sesā kusalābyākatā dvidhāpi honti, tijātikā pana dvidhāpi na vattabbā ca, sesā akusalāpi na vattabbā ca.
Cetasikesu pana doso vicikicchā karuṇā muditā ganthavippayuttā ganthaniyā eva, mohāhirikānottappauddhaccalobhā tathā na vattabbā ca, sesā kusalābyākatā dvidhāpi honti, tijātikā pana dvidhāpi na vattabbā ca, sesā akusalāpi na vattabbā ca.

Chaṭṭhaṃ.
Chaṭṭhaṃ.

Ganthagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.
Ganthagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.

Oghayogagocchakāni sabbathā āsavagocchakasadisāni.
Oghayogagocchakāni sabbathā āsavagocchakasadisāni.

Padatthamattameva, hettha nāmamattañca viseso.
Padatthamattameva, hettha nāmamattañca viseso.

Tattha yassa saṃvijjanti, taṃ vaṭṭasmiṃ ohananti osīdāpentīti oghā.
Tattha yassa saṃvijjanti, taṃ vaṭṭasmiṃ ohananti osīdāpentīti oghā.

Ārammaṇaṃ katvā atikkamanīyato oghehi atikkamitabbāti oghaniyā.
Ārammaṇaṃ katvā atikkamanīyato oghehi atikkamitabbāti oghaniyā.

Tathā yoganiyāti etthāpi.
Tathā yoganiyāti etthāpi.

Vaṭṭasmiṃ yojentīti yogā.
Vaṭṭasmiṃ yojentīti yogā.

Sesaṃ tādisameva.
Sesaṃ tādisameva.

Oghayogagocchakāni niṭṭhitāni.
Oghayogagocchakāni niṭṭhitāni.

Nīvaraṇagocchake cittaṃ nīvaranti pariyonandhantīti nīvaraṇā.
Nīvaraṇagocchake cittaṃ nīvaranti pariyonandhantīti nīvaraṇā.

Tattha kāmacchandanīvaraṇaṃ byāpādanīvaraṇaṃ thinamiddhanīvaraṇaṃ uddhaccakukkuccanīvaraṇaṃ vicikicchānīvaraṇaṃ avijjānīvaraṇanti ime cha nīvaraṇā nāma.
Tattha kāmacchandanīvaraṇaṃ byāpādanīvaraṇaṃ thinamiddhanīvaraṇaṃ uddhaccakukkuccanīvaraṇaṃ vicikicchānīvaraṇaṃ avijjānīvaraṇanti ime cha nīvaraṇā nāma.

Tattha thinanti sappipiṇḍo viya avipphārikatāya cittassa ghanabhāvo, thaddhatāti attho.
Tattha thinanti sappipiṇḍo viya avipphārikatāya cittassa ghanabhāvo, thaddhatāti attho.

Medhatīti middhaṃ, akammaññabhāvo, pacalāyikabhāvakaroti attho.
Medhatīti middhaṃ, akammaññabhāvo, pacalāyikabhāvakaroti attho.

Idañca sekhaputhujjanānaṃ niddāya pubbabhāge, aparabhāge ca pacalāyanahetukaṃ uppajjati, na niddokkamanakāle.
Idañca sekhaputhujjanānaṃ niddāya pubbabhāge, aparabhāge ca pacalāyanahetukaṃ uppajjati, na niddokkamanakāle.

Khīṇāsavānampi hi karajakāyassa dubbalabhāvena asammissabhavaṅgasantativasena niddokkamanaṃ hoti, taṃ pana tesaṃ thinamiddhahetukaṃ na hoti, itaresameva hoti.
Khīṇāsavānampi hi karajakāyassa dubbalabhāvena asammissabhavaṅgasantativasena niddokkamanaṃ hoti, taṃ pana tesaṃ thinamiddhahetukaṃ na hoti, itaresameva hoti.

Keci pana rūpameva ‘‘middha’’nti vadanti, taṃ na yuttaṃ, ‘‘thinamiddhanīvaraṇaṃ avijjānīvaraṇena nīvaraṇañceva nīvaraṇasampayuttañcā’’ti arūpadhammehi sampayogavacanato arūpameva.
Keci pana rūpameva ‘‘middha’’nti vadanti, taṃ na yuttaṃ, ‘‘thinamiddhanīvaraṇaṃ avijjānīvaraṇena nīvaraṇañceva nīvaraṇasampayuttañcā’’ti arūpadhammehi sampayogavacanato arūpameva.

Akusalañca ‘‘thinamiddhanīvaraṇassa pahīnattā’’tiādipahānavacanato.
Akusalañca ‘‘thinamiddhanīvaraṇassa pahīnattā’’tiādipahānavacanato.

Akusalā eva hi pahātabbā, tasmā āruppepi cetaṃ uppajjati.
Akusalā eva hi pahātabbā, tasmā āruppepi cetaṃ uppajjati.

‘‘Nīvaraṇaṃ dhammaṃ paṭicca nīvaraṇo dhammo uppajjati na purejātapaccayā’’ti etassa vibhaṅge ‘‘āruppe kāmacchandanīvaraṇaṃ paṭicca thinamiddhauddhaccaavijjānīvaraṇa’’nti sabbaṃ vitthāretabbaṃ.

‘‘Nīvaraṇaṃ dhammaṃ paṭicca nīvaraṇo dhammo uppajjati na purejātapaccayā’’ti etassa vibhaṅge ‘‘āruppe kāmacchandanīvaraṇaṃ paṭicca thinamiddhauddhaccaavijjānīvaraṇa’’nti sabbaṃ vitthāretabbaṃ.

‘‘Soppaṃ pacalāyikā’’ti padabhājanīye panassa phalūpacārena vuttanti veditabbaṃ.
‘‘Soppaṃ pacalāyikā’’ti padabhājanīye panassa phalūpacārena vuttanti veditabbaṃ.

Thinaṃ middhañcāti idaṃ dvayaṃ nīvaraṇaṭṭhāne ekanīvaraṇaṃ vuttaṃ, tathā uddhaccakukkuccañcāti idaṃ dvayaṃ.
Thinaṃ middhañcāti idaṃ dvayaṃ nīvaraṇaṭṭhāne ekanīvaraṇaṃ vuttaṃ, tathā uddhaccakukkuccañcāti idaṃ dvayaṃ.

Tattha kukkuccanti ‘‘akataṃ vata me kalyāṇaṃ, kataṃ pāpa’’ntiādinā uppajjamāno vippaṭisāro.
Tattha kukkuccanti ‘‘akataṃ vata me kalyāṇaṃ, kataṃ pāpa’’ntiādinā uppajjamāno vippaṭisāro.

Tenevassa padabhājanīye ‘‘cetaso vippaṭisāro manovilekho’’ti ca vuttaṃ.
Tenevassa padabhājanīye ‘‘cetaso vippaṭisāro manovilekho’’ti ca vuttaṃ.

‘‘Akappiye kappiyasaññitā’’tiādi pana kukkuccamūladassanatthaṃ.
‘‘Akappiye kappiyasaññitā’’tiādi pana kukkuccamūladassanatthaṃ.

Evaṃsaññitāya hi kate vītikkame pacchā ‘‘duṭṭhu mayā kata’’nti sudinnādīnaṃ viya vippaṭisāro uppajjati.
Evaṃsaññitāya hi kate vītikkame pacchā ‘‘duṭṭhu mayā kata’’nti sudinnādīnaṃ viya vippaṭisāro uppajjati.

Yaṃ pana vinaye ‘‘atha kho āyasmā sāriputto...pe...
Yaṃ pana vinaye ‘‘atha kho āyasmā sāriputto...pe...

kukkuccāyanto na paṭiggahesī’’ti kukkuccaṃ āgataṃ, taṃ nīvaraṇakukkuccaṃ.
kukkuccāyanto na paṭiggahesī’’ti kukkuccaṃ āgataṃ, taṃ nīvaraṇakukkuccaṃ.

Na hi arahato nīvaraṇaṃ atthi, nīvaraṇavatirūpakaṃ pana ‘‘kappati, na kappatī’’ti vīmaṃsanasaṅkhātaṃ vinayakukkuccaṃ nāmetanti veditabbaṃ.
Na hi arahato nīvaraṇaṃ atthi, nīvaraṇavatirūpakaṃ pana ‘‘kappati, na kappatī’’ti vīmaṃsanasaṅkhātaṃ vinayakukkuccaṃ nāmetanti veditabbaṃ.

Sesanīvaraṇāni vuttatthāni eva.
Sesanīvaraṇāni vuttatthāni eva.

Imesu ca kukkuccavicikicchā paṭhamena maggena pahīyanti, byāpādo tatiyena, thinamiddhuddhaccāvijjā catutthena, kāmacchando catūhipīti vattabbaṃ, ‘‘tatiyenā’’ti pana vuttaṃ.
Imesu ca kukkuccavicikicchā paṭhamena maggena pahīyanti, byāpādo tatiyena, thinamiddhuddhaccāvijjā catutthena, kāmacchando catūhipīti vattabbaṃ, ‘‘tatiyenā’’ti pana vuttaṃ.

Ime ca sabhāvato aṭṭha dhammā cha nīvaraṇā nāma jātā, ime pana ṭhapetvā sesā no nīvaraṇā nāma.
Ime ca sabhāvato aṭṭha dhammā cha nīvaraṇā nāma jātā, ime pana ṭhapetvā sesā no nīvaraṇā nāma.

Nīvaraṇadukaṃ paṭhamaṃ.
Nīvaraṇadukaṃ paṭhamaṃ.

Dutiyaṃ sāsavadukasadisameva.
Dutiyaṃ sāsavadukasadisameva.

Dvādasa akusalacittāni nīvaraṇasampayuttā nāma.
Dvādasa akusalacittāni nīvaraṇasampayuttā nāma.

Sesacittarūpanibbānāni nīvaraṇavippayuttā nāma.
Sesacittarūpanibbānāni nīvaraṇavippayuttā nāma.

Cetasikesu akusalā nīvaraṇasampayuttāva, kusalābyākatā nīvaraṇavippayuttāva, sesā dvidhāpi honti.
Cetasikesu akusalā nīvaraṇasampayuttāva, kusalābyākatā nīvaraṇavippayuttāva, sesā dvidhāpi honti.

Tatiyaṃ.
Tatiyaṃ.

Cha nīvaraṇā nīvaraṇā ceva nīvaraṇiyā ca nāma.
Cha nīvaraṇā nīvaraṇā ceva nīvaraṇiyā ca nāma.

Sesā lokiyā nīvaraṇiyā ceva no ca nīvaraṇā nāma.
Sesā lokiyā nīvaraṇiyā ceva no ca nīvaraṇā nāma.

Lokuttarā na vattabbā.
Lokuttarā na vattabbā.

Sesaṃ āsavagocchake catutthasadisameva.
Sesaṃ āsavagocchake catutthasadisameva.

Catutthaṃ.
Catutthaṃ.

Cha nīvaraṇā nīvaraṇā ceva nīvaraṇasampayuttā ca nāma.
Cha nīvaraṇā nīvaraṇā ceva nīvaraṇasampayuttā ca nāma.

Tadaññe nīvaraṇasampayuttā pana nīvaraṇasampayuttā ceva no ca nīvaraṇā nāma.
Tadaññe nīvaraṇasampayuttā pana nīvaraṇasampayuttā ceva no ca nīvaraṇā nāma.

Tathā cetasikesu nīvaraṇavirahitā akusalā, tijātikā pana tathā ca na vattabbā ca, kusalābyākatā na vattabbāva.
Tathā cetasikesu nīvaraṇavirahitā akusalā, tijātikā pana tathā ca na vattabbā ca, kusalābyākatā na vattabbāva.

Idha pana nīvaraṇavippayuttā sabbe na vattabbā.
Idha pana nīvaraṇavippayuttā sabbe na vattabbā.

Pañcamaṃ.
Pañcamaṃ.

Lokuttaravajjitā nīvaraṇavippayuttā nīvaraṇiyā nāma.
Lokuttaravajjitā nīvaraṇavippayuttā nīvaraṇiyā nāma.

Lokuttarā nīvaraṇavippayuttā anīvaraṇiyā nāma.

Lokuttarā nīvaraṇavippayuttā anīvaraṇiyā nāma.

Idha pana nīvaraṇasampayuttā na vattabbā.
Idha pana nīvaraṇasampayuttā na vattabbā.

Cetasikesu pana karuṇāmuditā nīvaraṇavippayuttā nīvaraṇiyāva, kusalābyākatā dvidhāpi honti, tijātikā tathā ca na vattabbā ca, akusalā pana na vattabbāva.
Cetasikesu pana karuṇāmuditā nīvaraṇavippayuttā nīvaraṇiyāva, kusalābyākatā dvidhāpi honti, tijātikā tathā ca na vattabbā ca, akusalā pana na vattabbāva.

Chaṭṭhaṃ.
Chaṭṭhaṃ.

Nīvaraṇagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.
Nīvaraṇagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.

Parāmāsagocchake dhammānaṃ yathābhūtaṃ aniccādiākāraṃ atikkamitvā ‘‘nicca’’ntiādivasena pavattamānā parato āmasantīti parāmāsā.
Parāmāsagocchake dhammānaṃ yathābhūtaṃ aniccādiākāraṃ atikkamitvā ‘‘nicca’’ntiādivasena pavattamānā parato āmasantīti parāmāsā.

Micchādiṭṭhi.
Micchādiṭṭhi.

Bahuvacananiddese kāraṇaṃ vuttameva.
Bahuvacananiddese kāraṇaṃ vuttameva.

Tadaññe sabbe dhammā no parāmāsā nāma.
Tadaññe sabbe dhammā no parāmāsā nāma.

Parāmāsadukaṃ paṭhamaṃ.
Parāmāsadukaṃ paṭhamaṃ.

Parāmāsehi ārammaṇakaraṇavasena parāmaṭṭhattā parāmaṭṭhā.
Parāmāsehi ārammaṇakaraṇavasena parāmaṭṭhattā parāmaṭṭhā.

Sesaṃ āsavadukasadisameva.
Sesaṃ āsavadukasadisameva.

Dutiyaṃ.
Dutiyaṃ.

Diṭṭhisampayuttacittesu diṭṭhivirahitā dhammā parāmāsasampayuttā nāma.
Diṭṭhisampayuttacittesu diṭṭhivirahitā dhammā parāmāsasampayuttā nāma.

Sesacittarūpanibbānāni parāmāsavippayuttā nāma.
Sesacittarūpanibbānāni parāmāsavippayuttā nāma.

Idha pana diṭṭhi na vattabbā, sesacetasikesu pana mānadosaissāmacchariyakukkuccavicikicchā, kusalābyākatā ca parāmāsavippayuttā eva, sesā dvidhāpi honti.
Idha pana diṭṭhi na vattabbā, sesacetasikesu pana mānadosaissāmacchariyakukkuccavicikicchā, kusalābyākatā ca parāmāsavippayuttā eva, sesā dvidhāpi honti.

Tatiyaṃ.

Tatiyaṃ.

Diṭṭhi eva parāmāsā ceva parāmaṭṭhā ca nāma.
Diṭṭhi eva parāmāsā ceva parāmaṭṭhā ca nāma.

Sesalokiyā parāmaṭṭhā ceva no ca parāmāsā nāma.
Sesalokiyā parāmaṭṭhā ceva no ca parāmāsā nāma.

Idha pana lokuttarā na vattabbā.
Idha pana lokuttarā na vattabbā.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Catutthaṃ.
Catutthaṃ.

Imasmiṃ pana gocchake ‘‘parāmāsā ceva dhammā parāmāsasampayuttā cā’’ti ayaṃ duko na labbhati.
Imasmiṃ pana gocchake ‘‘parāmāsā ceva dhammā parāmāsasampayuttā cā’’ti ayaṃ duko na labbhati.

Na hi diṭṭhi diṭṭhiyā sampayujjati.
Na hi diṭṭhi diṭṭhiyā sampayujjati.

Pacchimaduke lokuttaravajjitā parāmāsavippayuttā parāmaṭṭhā nāma.
Pacchimaduke lokuttaravajjitā parāmāsavippayuttā parāmaṭṭhā nāma.

Lokuttarā parāmāsavippayuttā aparāmaṭṭhā nāma.
Lokuttarā parāmāsavippayuttā aparāmaṭṭhā nāma.

Idha pana parāmāso, taṃsampayuttā ca na vattabbā.
Idha pana parāmāso, taṃsampayuttā ca na vattabbā.

Sesaṃ vuttanayameva.
Sesaṃ vuttanayameva.

Parāmāsagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.
Parāmāsagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.

Mahantaradukesu ārammaṇaṃ aggahetvā appavattito saha ārammaṇenāti sārammaṇā, cittacetasikā.
Mahantaradukesu ārammaṇaṃ aggahetvā appavattito saha ārammaṇenāti sārammaṇā, cittacetasikā.

Natthi ārammaṇametesanti anārammaṇā, rūpanibbānāni.
Natthi ārammaṇametesanti anārammaṇā, rūpanibbānāni.

Sārammaṇadukaṃ.
Sārammaṇadukaṃ.

Cintanaṭṭhena cittaṃ, cittatāya vā cittaṃ.
Cintanaṭṭhena cittaṃ, cittatāya vā cittaṃ.

Taṃ hi vatthudvārārammaṇakiccādibhedato, atītādibhedato ca attano vicittatāya cittanti vuccati cittakaraṇatāya vā.

Taṃ hi vatthudvārārammaṇakiccādibhedato, atītādibhedato ca attano vicittatāya cittanti vuccati cittakaraṇatāya vā.

Lokasmiṃ hi cittakammato uttaritaraṃ cittaṃ nāma natthi, tasmimpi caraṇaṃ nāma cittaṃ aticittaṃ hoti.
Lokasmiṃ hi cittakammato uttaritaraṃ cittaṃ nāma natthi, tasmimpi caraṇaṃ nāma cittaṃ aticittaṃ hoti.

Yaṃ vā panaññampi loke sippajātaṃ, sabbaṃ taṃ citteneva karīyati.
Yaṃ vā panaññampi loke sippajātaṃ, sabbaṃ taṃ citteneva karīyati.

Evaṃ tassa tassa cittassa nipphādakaṃ cittampi tatheva cittaṃ hoti.
Evaṃ tassa tassa cittassa nipphādakaṃ cittampi tatheva cittaṃ hoti.

Yathā cintitassa vā anavasesassa anipphajjanato tatopi cittameva cittataraṃ, tathā yadetaṃ devamanussanirayatiracchānabhedāsu gatīsu kusalākusalakammanānattaṃ, tena tāsu gatīsu apadadvipadādiuccattanīcattādinānattaṃ, tasmiṃ tasmiṃ attabhāve dīgharassathūlāthūlasuvaṇṇadubbaṇṇādilābhālābhādi cāti evamādi ajjhattaṃ cittaṃ, bahiddhā ca pathavīpabbatatiṇarukkhalatādidevabrahmavimānakapparukkhādibhūtaṃ kammapaccayaṃ cittaṃ, tampi citteneva kataṃ, tato cittameva cittataraṃ cintitaniyāmena sabbākārassa asambhavato.
Yathā cintitassa vā anavasesassa anipphajjanato tatopi cittameva cittataraṃ, tathā yadetaṃ devamanussanirayatiracchānabhedāsu gatīsu kusalākusalakammanānattaṃ, tena tāsu gatīsu apadadvipadādiuccattanīcattādinānattaṃ, tasmiṃ tasmiṃ attabhāve dīgharassathūlāthūlasuvaṇṇadubbaṇṇādilābhālābhādi cāti evamādi ajjhattaṃ cittaṃ, bahiddhā ca pathavīpabbatatiṇarukkhalatādidevabrahmavimānakapparukkhādibhūtaṃ kammapaccayaṃ cittaṃ, tampi citteneva kataṃ, tato cittameva cittataraṃ cintitaniyāmena sabbākārassa asambhavato.

Evaṃ cintanaṭṭhena, cittavicittaṭṭhena, cittakaraṇaṭṭhena ca ‘‘citta’’nti viññāṇaṃ veditabbaṃ, tadeva viññāṇaṃ cittaṃ nāma.
Evaṃ cintanaṭṭhena, cittavicittaṭṭhena, cittakaraṇaṭṭhena ca ‘‘citta’’nti viññāṇaṃ veditabbaṃ, tadeva viññāṇaṃ cittaṃ nāma.

Cetasikarūpanibbānāni no cittā nāma.
Cetasikarūpanibbānāni no cittā nāma.

Cittadukaṃ.
Cittadukaṃ.

Avippayogavasena cetasi niyuttā cetasikā, phassādayo dvipaññāsa dhammā.
Avippayogavasena cetasi niyuttā cetasikā, phassādayo dvipaññāsa dhammā.

Cittarūpanibbānāni acetasikā nāma.
Cittarūpanibbānāni acetasikā nāma.

Cetasikadukaṃ.
Cetasikadukaṃ.

Cetasikā eva cittasampayuttā nāma.
Cetasikā eva cittasampayuttā nāma.

Rūpanibbānāni cittavippayuttā nāma, idha pana cittaṃ na vattabbaṃ.
Rūpanibbānāni cittavippayuttā nāma, idha pana cittaṃ na vattabbaṃ.

Cittasampayuttadukaṃ.
Cittasampayuttadukaṃ.

Nirantarabhāvūpagamanatāya uppādato yāva bhaṅgācittena saṃsaṭṭhāti cittasaṃsaṭṭhā.
Nirantarabhāvūpagamanatāya uppādato yāva bhaṅgācittena saṃsaṭṭhāti cittasaṃsaṭṭhā.

Ekato vattamānāpi nirantarabhāvaṃ anupagamanatāya cittena visaṃsaṭṭhāti cittavisaṃsaṭṭhā.
Ekato vattamānāpi nirantarabhāvaṃ anupagamanatāya cittena visaṃsaṭṭhāti cittavisaṃsaṭṭhā.

Sesaṃ anantaradukasadisameva.
Sesaṃ anantaradukasadisameva.

Cittasaṃsaṭṭhadukaṃ.
Cittasaṃsaṭṭhadukaṃ.

Samuṭṭhahanti etenāti samuṭṭhānaṃ, cittaṃ samuṭṭhānaṃ etesanti cittasamuṭṭhānā, cetasikāni ceva cittajarūpakalāpā ca.
Samuṭṭhahanti etenāti samuṭṭhānaṃ, cittaṃ samuṭṭhānaṃ etesanti cittasamuṭṭhānā, cetasikāni ceva cittajarūpakalāpā ca.

Cittaṃ, pana acittajarūpakalāpā, nibbānañca no cittasamuṭṭhānā nāma.
Cittaṃ, pana acittajarūpakalāpā, nibbānañca no cittasamuṭṭhānā nāma.

Cittasamuṭṭhānadukaṃ.
Cittasamuṭṭhānadukaṃ.

Saha bhavantīti sahabhuno, cittena sahabhuno cittasahabhuno, cetasikāni ceva kāyavacīviññattiyo ca.
Saha bhavantīti sahabhuno, cittena sahabhuno cittasahabhuno, cetasikāni ceva kāyavacīviññattiyo ca.

Cittaṃ, pana viññattivajjitarūpanibbānāni ca no cittasahabhuno nāma.
Cittaṃ, pana viññattivajjitarūpanibbānāni ca no cittasahabhuno nāma.

Cittasahabhudukaṃ.
Cittasahabhudukaṃ.

Anuparivattantīti anuparivattino, kiṃ anuparivattanti?
Anuparivattantīti anuparivattino, kiṃ anuparivattanti?

Cittaṃ, cittassa anuparivattino cittānuparivattino.
Cittaṃ, cittassa anuparivattino cittānuparivattino.

Sesaṃ anantaradukasadisameva.
Sesaṃ anantaradukasadisameva.

Cittānuparivattidukaṃ.
Cittānuparivattidukaṃ.

Ito pare pana tayo dukā cetasikadukasadisāva, kevalaṃ padatthamattameva viseso.
Ito pare pana tayo dukā cetasikadukasadisāva, kevalaṃ padatthamattameva viseso.

Tattha cittasaṃsaṭṭhā ca te cittasamuṭṭhānā eva cāti cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānā.
Tattha cittasaṃsaṭṭhā ca te cittasamuṭṭhānā eva cāti cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānā.

Cittasaṃsaṭṭhā ca te cittasamuṭṭhānā ca cittasahabhuno eva cāti cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhuno, cittasaṃsaṭṭhā ca te cittasamuṭṭhānā ca cittānuparivattino eva cāti cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānānuparivattino.
Cittasaṃsaṭṭhā ca te cittasamuṭṭhānā ca cittasahabhuno eva cāti cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānasahabhuno, cittasaṃsaṭṭhā ca te cittasamuṭṭhānā ca cittānuparivattino eva cāti cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānānuparivattino.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Tadanantare pana ajjhattikaduke ajjhattajjhattaṃ ajjhattattike vuttavasena ajjhattāva ajjhattikā.
Tadanantare pana ajjhattikaduke ajjhattajjhattaṃ ajjhattattike vuttavasena ajjhattāva ajjhattikā.

Pasādarūpacittasaṅkhātāni cha ajjhattikāni āyatanāni.
Pasādarūpacittasaṅkhātāni cha ajjhattikāni āyatanāni.

Tato bahibhūtā bāhirā.
Tato bahibhūtā bāhirā.

Sesarūpacetasikanibbānapaññattisaṅkhātāni cha bāhirāyatanāni, idha pana paññattiyopi labbhanti.
Sesarūpacetasikanibbānapaññattisaṅkhātāni cha bāhirāyatanāni, idha pana paññattiyopi labbhanti.

Ajjhattikadukaṃ.
Ajjhattikadukaṃ.

Upādiyanteva bhūtāni, na bhūtā viya upādiyantīti upādā, catuvīsati upādārūpāni eva.
Upādiyanteva bhūtāni, na bhūtā viya upādiyantīti upādā, catuvīsati upādārūpāni eva.

Na upādiyantīti no upādā, catumahābhūtacittacetasikanibbānāni.
Na upādiyantīti no upādā, catumahābhūtacittacetasikanibbānāni.

Upādādukaṃ.
Upādādukaṃ.

Dvattiṃsa lokiyavipākacittāni, kammajarūpañca upādinnā nāma.
Dvattiṃsa lokiyavipākacittāni, kammajarūpañca upādinnā nāma.

Sesalokiyalokuttarāni, nibbānañca anupādinnā nāma.
Sesalokiyalokuttarāni, nibbānañca anupādinnā nāma.

Sesaṃ upādinnupādāniyattike vuttānusārena ñātabbaṃ.
Sesaṃ upādinnupādāniyattike vuttānusārena ñātabbaṃ.

Upādinnadukaṃ.
Upādinnadukaṃ.

Mahantaradukā niṭṭhitā.
Mahantaradukā niṭṭhitā.

Upādānagocchakebhusaṃ ādiyantīti upādānā, daḷhaggāhaṃ gaṇhantīti attho.
Upādānagocchakebhusaṃ ādiyantīti upādānā, daḷhaggāhaṃ gaṇhantīti attho.

Daḷhattho hi ettha upa-saddo ‘‘upāyāso’’tiādīsu viya.
Daḷhattho hi ettha upa-saddo ‘‘upāyāso’’tiādīsu viya.

Tato aññe no upādānā.
Tato aññe no upādānā.

Tattha kāmupādānaṃ diṭṭhupādānaṃ sīlabbatupādānaṃ attavādupādānanti ime upādānā nāma.
Tattha kāmupādānaṃ diṭṭhupādānaṃ sīlabbatupādānaṃ attavādupādānanti ime upādānā nāma.

Tattha vatthukāmesu uppanno kilesakāmova vuttanayena upādānanti kāmupādānaṃ.
Tattha vatthukāmesu uppanno kilesakāmova vuttanayena upādānanti kāmupādānaṃ.

Evaṃ sesesupi.
Evaṃ sesesupi.

Tattha vīsativatthukā sakkāyadiṭṭhi attavādupādānaṃ nāma.
Tattha vīsativatthukā sakkāyadiṭṭhi attavādupādānaṃ nāma.

Sesāni pubbe vuttāneva.
Sesāni pubbe vuttāneva.

Pacchimāni panettha tīṇi upādānāni tathāpavattadiṭṭhi eva.
Pacchimāni panettha tīṇi upādānāni tathāpavattadiṭṭhi eva.

Tāni ca paṭhamena maggena pahīyanti, kāmupādānaṃ catūhipi.
Tāni ca paṭhamena maggena pahīyanti, kāmupādānaṃ catūhipi.

Ime ca sabhāvato dve dhammā vibhāgato caturupādānā nāma jātā.
Ime ca sabhāvato dve dhammā vibhāgato caturupādānā nāma jātā.

Ime pana ṭhapetvā sesā sabbe dhammā no upādānā nāma.
Ime pana ṭhapetvā sesā sabbe dhammā no upādānā nāma.

Upādānadukaṃ paṭhamaṃ.
Upādānadukaṃ paṭhamaṃ.

Upādāniyaduko saṃyojaniyadukasadisova.
Upādāniyaduko saṃyojaniyadukasadisova.

Dutiyaṃ.
Dutiyaṃ.

Aṭṭhalobhasahagatacittāni, taṃsampayuttesu diṭṭhivippayuttalobhaṃ ṭhapetvā sesā ca upādānasampayuttā nāma.
Aṭṭhalobhasahagatacittāni, taṃsampayuttesu diṭṭhivippayuttalobhaṃ ṭhapetvā sesā ca upādānasampayuttā nāma.

Diṭṭhivippayuttalobhadosamohamūlāni, kusalābyākatāni ca cittāni, rūpanibbānāni ca upādānavippayuttā nāma.
Diṭṭhivippayuttalobhadosamohamūlāni, kusalābyākatāni ca cittāni, rūpanibbānāni ca upādānavippayuttā nāma.

Cetasikesu pana diṭṭhimānā upādānasampayuttāva,
dosaissāmacchariyakukkuccavicikicchā, kusalābyākatā ca upādānavippayuttā eva.
Cetasikesu pana diṭṭhimānā upādānasampayuttāva,
dosaissāmacchariyakukkuccavicikicchā, kusalābyākatā ca upādānavippayuttā eva.

Sesā duvidhāpi honti.
Sesā duvidhāpi honti.

Tatiyaṃ.
Tatiyaṃ.

Cattāri upādānāni upādānā ceva upādāniyā ca nāma.
Cattāri upādānāni upādānā ceva upādāniyā ca nāma.

Tadavasesā lokiyā upādāniyā ceva no ca upādānā nāma.
Tadavasesā lokiyā upādāniyā ceva no ca upādānā nāma.

Idha pana lokuttarā na vattabbā.
Idha pana lokuttarā na vattabbā.

Sesaṃ vuttanayameva.
Sesaṃ vuttanayameva.

Catutthaṃ.
Catutthaṃ.

Pañcamachaṭṭhadukā pāṭhato ganthagocchake pañcamachaṭṭhadukasadisāva, kevalaṃ pañcamaduke ‘‘cetasikesu māno upādānasampayutto ceva no ca upādāno eva, mohāhirikānottappauddhaccathinamiddhāni tijātikāni tathā ca na vattabbā cā’’ti idañca, chaṭṭhaduke ‘‘cetasikesu dosaissāmacchariyakukkuccavicikicchā appamaññā upādānavippayuttā upādāniyā eva, mohāhirikānottappauddhaccalobhathinamiddhāni tathā ca na vattabbāni cā’’ti ettakameva pāṭhato viseso, atthato pana nāmamattakova viseso.
Pañcamachaṭṭhadukā pāṭhato ganthagocchake pañcamachaṭṭhadukasadisāva, kevalaṃ pañcamaduke ‘‘cetasikesu māno upādānasampayutto ceva no ca upādāno eva, mohāhirikānottappauddhaccathinamiddhāni tijātikāni tathā ca na vattabbā cā’’ti idañca, chaṭṭhaduke ‘‘cetasikesu dosaissāmacchariyakukkuccavicikicchā appamaññā upādānavippayuttā upādāniyā eva, mohāhirikānottappauddhaccalobhathinamiddhāni tathā ca na vattabbāni cā’’ti ettakameva pāṭhato viseso, atthato pana nāmamattakova viseso.

Seso suviññeyyova.
Seso suviññeyyova.

Pañcamachaṭṭhāni.
Pañcamachaṭṭhāni.

Upādānagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.
Upādānagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.

Kilesagocchake saṃkiliṭṭhattike vuttanayena padattho veditabbo.
Kilesagocchake saṃkiliṭṭhattike vuttanayena padattho veditabbo.

Lobho doso moho māno diṭṭhi vicikicchā thinaṃ uddhaccaṃ ahirikaṃ anottappanti ime dasa dhammā kilesā nāma.
Lobho doso moho māno diṭṭhi vicikicchā thinaṃ uddhaccaṃ ahirikaṃ anottappanti ime dasa dhammā kilesā nāma.

Ime ca vuttatthā eva, idha pana lobho, hetuganthanīvaraṇaupādānagocchakesu lobho ca nippadesato catumaggavajjhopi ekeneva koṭṭhāsena ṭhito, sesagocchakesu so sabbopi lobho ‘‘kāmāsavo bhavāsavo’’tiādinā dve dve koṭṭhāsā hutvā ṭhito, iminā pana aṭṭhakathāvacanenāpi bhavāsavādibyatiritto sabbo catumaggavajjhopi rāgo kāmāsavādīsu saṅgahito.
Ime ca vuttatthā eva, idha pana lobho, hetuganthanīvaraṇaupādānagocchakesu lobho ca nippadesato catumaggavajjhopi ekeneva koṭṭhāsena ṭhito, sesagocchakesu so sabbopi lobho ‘‘kāmāsavo bhavāsavo’’tiādinā dve dve koṭṭhāsā hutvā ṭhito, iminā pana aṭṭhakathāvacanenāpi bhavāsavādibyatiritto sabbo catumaggavajjhopi rāgo kāmāsavādīsu saṅgahito.

Kāmacchandanīvaraṇaṃ pana bhavarāgopi na pañcakāmaguṇikarāgamattovāti paññāyati, ‘‘āruppe kāmacchandanīvaraṇaṃ paṭicca thinamiddhanīvaraṇa’’ntiādipāḷito cetaṃ daṭṭhabbaṃ pañcakāmaguṇikarāgassa rūpārūpabhūmīsu anuppajjanato.
Kāmacchandanīvaraṇaṃ pana bhavarāgopi na pañcakāmaguṇikarāgamattovāti paññāyati, ‘‘āruppe kāmacchandanīvaraṇaṃ paṭicca thinamiddhanīvaraṇa’’ntiādipāḷito cetaṃ daṭṭhabbaṃ pañcakāmaguṇikarāgassa rūpārūpabhūmīsu anuppajjanato.

Imesu ca kilesesu diṭṭhivicikicchā paṭhamena maggena pahīyanti, doso tatiyena, lobhādayo catūhipi.
Imesu ca kilesesu diṭṭhivicikicchā paṭhamena maggena pahīyanti, doso tatiyena, lobhādayo catūhipi.

Ime pana dasa dhamme ṭhapetvā sesā no kilesā nāma.
Ime pana dasa dhamme ṭhapetvā sesā no kilesā nāma.

Kilesadukaṃ paṭhamaṃ.
Kilesadukaṃ paṭhamaṃ.

Saṃkilesikaduko sāsavadukasadisova.
Saṃkilesikaduko sāsavadukasadisova.

Dutiyaṃ.
Dutiyaṃ.

Saṃkiliṭṭhaduko, kilesasampayuttaduko cāti dvepi samānatthāva.
Saṃkiliṭṭhaduko, kilesasampayuttaduko cāti dvepi samānatthāva.

Te ca nīvaraṇagocchake tatiyadukasadisāva.
Te ca nīvaraṇagocchake tatiyadukasadisāva.

Tatiyacatutthāni.
Tatiyacatutthāni.

Dasa kilesā kilesā ceva saṃkilesikā ca nāma.
Dasa kilesā kilesā ceva saṃkilesikā ca nāma.

Sesā lokiyadhammā saṃkilesikā ceva no ca kilesā nāma.
Sesā lokiyadhammā saṃkilesikā ceva no ca kilesā nāma.

Idha pana lokuttarā na vattabbā.
Idha pana lokuttarā na vattabbā.

Sesaṃ nīvaraṇagocchake catutthadukasadisameva.
Sesaṃ nīvaraṇagocchake catutthadukasadisameva.

Pañcamaṃ.
Pañcamaṃ.

Chaṭṭhasattamadukānipi aññamaññaṃ samānatthāneva.
Chaṭṭhasattamadukānipi aññamaññaṃ samānatthāneva.

Tāni chaṭṭhasattamāni nīvaraṇagocchake yathākkamaṃ pāṭhato pañcamachaṭṭhadukasadisāni, atthato pana nāmamattakova viseso.
Tāni chaṭṭhasattamāni nīvaraṇagocchake yathākkamaṃ pāṭhato pañcamachaṭṭhadukasadisāni, atthato pana nāmamattakova viseso.

Seso suviññeyyo.
Seso suviññeyyo.

Chaṭṭhasattamaaṭṭhamāni.
Chaṭṭhasattamaaṭṭhamāni.

Kilesagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.
Kilesagocchakaṃ niṭṭhitaṃ.

Piṭṭhidukesu ādito cattāro dukā dassanenapahātabbattike, dassanenapahātabbahetuke ca vuttanayena veditabbā.
Piṭṭhidukesu ādito cattāro dukā dassanenapahātabbattike, dassanenapahātabbahetuke ca vuttanayena veditabbā.

Kevalaṃ pana tattha paṭhamattike vuttesu dassanenapahātabbe dhamme ṭhapetvā sesā idha paṭhamadukassa dutiyapade dassanenapahātabbesu pavisanti, bhāvanāyapahātabbe ṭhapetvā sesā idha dutiyaduke nabhāvanāyapahātabbesu pavisanti.
Kevalaṃ pana tattha paṭhamattike vuttesu dassanenapahātabbe dhamme ṭhapetvā sesā idha paṭhamadukassa dutiyapade dassanenapahātabbesu pavisanti, bhāvanāyapahātabbe ṭhapetvā sesā idha dutiyaduke nabhāvanāyapahātabbesu pavisanti.

Tattha ca dutiyattike vuttesu dassanenapahātabbahetuke ṭhapetvā sesā idha tatiyaduke nadassanenapahātabbahetuke, bhāvanāyapahātabbahetuke ca ṭhapetvā sesā idha catutthaduke nabhāvanāyapahātabbahetukesu pavisanti.

Tattha ca dutiyattike vuttesu dassanenapahātabbahetuke ṭhapetvā sesā idha tatiyaduke nadassanenapahātabbahetuke, bhāvanāyapahātabbahetuke ca ṭhapetvā sesā idha catutthaduke nabhāvanāyapahātabbahetukesu pavisanti.

Padattho ca dassanena pahātabbo hetu etesaṃ atthīti dassanenapahātabbahetukā.
Padattho ca dassanena pahātabbo hetu etesaṃ atthīti dassanenapahātabbahetukā.

Evaṃ bhāvanāyapahātabbahetukāti etthāpi attho veditabbo.
Evaṃ bhāvanāyapahātabbahetukāti etthāpi attho veditabbo.

Evaṃ hi sati ahetukānaṃ aggahaṇaṃ siyāti ettakameva viseso.
Evaṃ hi sati ahetukānaṃ aggahaṇaṃ siyāti ettakameva viseso.

Tikadvayameva hi bhagavā desanāvilāsena cattāro duke katvā desesi.
Tikadvayameva hi bhagavā desanāvilāsena cattāro duke katvā desesi.

Sesaṃ tādisameva.
Sesaṃ tādisameva.

Cattāro dukā niṭṭhitā.
Cattāro dukā niṭṭhitā.

Pañcapaññāsasavitakkacittesu vitakkavirahitā cittacetasikā dhammā savitakkā nāma.
Pañcapaññāsasavitakkacittesu vitakkavirahitā cittacetasikā dhammā savitakkā nāma.

Vitakko, pana sesacittarūpanibbānāni ca avitakkā nāma.
Vitakko, pana sesacittarūpanibbānāni ca avitakkā nāma.

Pañcamaṃ.
Pañcamaṃ.

Chasaṭṭhiyā savicāracittesu vicāravirahitā dhammā savicārā nāma.
Chasaṭṭhiyā savicāracittesu vicāravirahitā dhammā savicārā nāma.

Vicāro, pana sesacittarūpanibbānāni ca avicārā nāma.
Vicāro, pana sesacittarūpanibbānāni ca avicārā nāma.

Sesaṃ idha, anantare vuttaduke ca vitakkattike vuttānusārena ñātabbaṃ.
Sesaṃ idha, anantare vuttaduke ca vitakkattike vuttānusārena ñātabbaṃ.

Chaṭṭhaṃ.
Chaṭṭhaṃ.

Ito paresu sappītikaduko, pītisahagataduko ca samānatthāva, te ca sukhasahagataupekkhāsahagatadukā cāti cattāropi dukā pītittike vuttanayāva.
Ito paresu sappītikaduko, pītisahagataduko ca samānatthāva, te ca sukhasahagataupekkhāsahagatadukā cāti cattāropi dukā pītittike vuttanayāva.

Kevalaṃ panetesaṃ dukānaṃ paṭhamaṃ padaṃ tattha pavisati, pītittike itarītarapadadvayasaṅgahitā, asaṅgahitā ca sabbe atthā heṭṭhā vuttanayenettha dukānaṃ dutiyapadesu atthato saṅgahitā, ime ca nippadesadukāti ayameva viseso.
Kevalaṃ panetesaṃ dukānaṃ paṭhamaṃ padaṃ tattha pavisati, pītittike itarītarapadadvayasaṅgahitā, asaṅgahitā ca sabbe atthā heṭṭhā vuttanayenettha dukānaṃ dutiyapadesu atthato saṅgahitā, ime ca nippadesadukāti ayameva viseso.

Sattamaaṭṭhamanavamadasamā.

Sattamaaṭṭhamanavamadasamā.

Tadanantaresu kāmāvacarāti ettha ‘‘heṭṭhato avīcinirayaṃ pariyantaṃ karitvā uparito paranimmitavasavattī deve anto karitvā yaṃ tasmiṃ antare etthāvacarā ettha pariyāpannā’’ti evaṃ pāḷiyaṃ paricchinnānaṃ catunnaṃ apāyānaṃ, manussānaṃ, channaṃ devalokānañca vasena okāsato ekādasavidho kāmabhavo ‘‘kāmo’’ti vuccati uttarapadalopena yathā ‘‘rūpūpapattiyā’’tiādīsu rūpabhavo ‘‘rūpa’’nti.
Tadanantaresu kāmāvacarāti ettha ‘‘heṭṭhato avīcinirayaṃ pariyantaṃ karitvā uparito paranimmitavasavattī deve anto karitvā yaṃ tasmiṃ antare etthāvacarā ettha pariyāpannā’’ti evaṃ pāḷiyaṃ paricchinnānaṃ catunnaṃ apāyānaṃ, manussānaṃ, channaṃ devalokānañca vasena okāsato ekādasavidho kāmabhavo ‘‘kāmo’’ti vuccati uttarapadalopena yathā ‘‘rūpūpapattiyā’’tiādīsu rūpabhavo ‘‘rūpa’’nti.

Tasmiṃ kāme avacaranti pavattantīti kāmāvacarā.
Tasmiṃ kāme avacaranti pavattantīti kāmāvacarā.

Yebhuyyato cetaṃ vuttaṃ rūpārūpesu cetesañca idha pavattito ‘‘thalacarā’’tiādīsu viya.
Yebhuyyato cetaṃ vuttaṃ rūpārūpesu cetesañca idha pavattito ‘‘thalacarā’’tiādīsu viya.

Kāmabhavasaṅkhāte vā kāme paṭisandhiṃ avacārentītipi kāmāvacarā, kusalākusalāni.
Kāmabhavasaṅkhāte vā kāme paṭisandhiṃ avacārentītipi kāmāvacarā, kusalākusalāni.

Uddhaccasahagatacittaṃ pana abyākatacittasadisaṃ.
Uddhaccasahagatacittaṃ pana abyākatacittasadisaṃ.

Tadāyattatāya, ārammaṇakaraṇavasena vā kilesakāmo ettha avacaratītipi kāmāvacaraṃ.
Tadāyattatāya, ārammaṇakaraṇavasena vā kilesakāmo ettha avacaratītipi kāmāvacaraṃ.

Kāmañcesa rūpārūpāvacaradhammesupi avacarati, ruḷhito pana ‘‘vadatīti vaccho’’tiādīsu viya ime eva ‘‘kāmāvacarā’’ti vuccanti.
Kāmañcesa rūpārūpāvacaradhammesupi avacarati, ruḷhito pana ‘‘vadatīti vaccho’’tiādīsu viya ime eva ‘‘kāmāvacarā’’ti vuccanti.

Apica kāmataṇhā rūpataṇhā arūpataṇhāti ettha vuttakāmataṇhāsaṅkhāto kāmo ettha avacaratītipi kāmāvacarā.
Apica kāmataṇhā rūpataṇhā arūpataṇhāti ettha vuttakāmataṇhāsaṅkhāto kāmo ettha avacaratītipi kāmāvacarā.

Evaṃ brahmānaṃ vimānābharaṇādīsu chandarāgassāpi kāmataṇhābhāvo siddho, rūpataṇhāvisayānampi ca brahmānaṃ kammajarūpādīnaṃ kāmataṇhāyapi visayatāya kāmāvacaratā siddhā hoti.
Evaṃ brahmānaṃ vimānābharaṇādīsu chandarāgassāpi kāmataṇhābhāvo siddho, rūpataṇhāvisayānampi ca brahmānaṃ kammajarūpādīnaṃ kāmataṇhāyapi visayatāya kāmāvacaratā siddhā hoti.

Na rūpārūpāvacarānaṃ tadabhāvato tadaññe na kāmāvacarā.
Na rūpārūpāvacarānaṃ tadabhāvato tadaññe na kāmāvacarā.

Iminā nayena rūpāvacarādidukānampi padattho yathārahaṃ ñātabbo.
Iminā nayena rūpāvacarādidukānampi padattho yathārahaṃ ñātabbo.

Tattha catupaññāsa kāmāvacaracittāni, sabbañca rūpaṃ kāmāvacarā nāma.
Tattha catupaññāsa kāmāvacaracittāni, sabbañca rūpaṃ kāmāvacarā nāma.

Sesacittanibbānāni na kāmāvacarā nāma.
Sesacittanibbānāni na kāmāvacarā nāma.

Cetasikesu vattabbaṃ pariyāpannaduke eva āvi bhavissati.
Cetasikesu vattabbaṃ pariyāpannaduke eva āvi bhavissati.

Ekādasamaṃ.
Ekādasamaṃ.

Pannarasa rūpāvacaracittāni rūpāvacarā nāma.
Pannarasa rūpāvacaracittāni rūpāvacarā nāma.

Sesacittarūpanibbānāni na rūpāvacarā nāma.
Sesacittarūpanibbānāni na rūpāvacarā nāma.

Dvādasamaṃ.
Dvādasamaṃ.

Dvādasa arūpāvacaracittāni arūpāvacarā nāma.
Dvādasa arūpāvacaracittāni arūpāvacarā nāma.

Sesacittarūpanibbānāni na arūpāvacarā nāma.
Sesacittarūpanibbānāni na arūpāvacarā nāma.

Terasamaṃ.
Terasamaṃ.

Tebhūmakavaṭṭe pariyāpannā antogadhāti pariyāpannā, lokiyadhammāva.
Tebhūmakavaṭṭe pariyāpannā antogadhāti pariyāpannā, lokiyadhammāva.

Tattha na pariyāpannāti apariyāpannā, lokuttarā.
Tattha na pariyāpannāti apariyāpannā, lokuttarā.

Cetasikesu pana kāmāvacarādidukānaṃ catunnampi sādhāraṇo vinicchayo evaṃ veditabbo -
Cetasikesu pana kāmāvacarādidukānaṃ catunnampi sādhāraṇo vinicchayo evaṃ veditabbo -

akusalacetasikā kāmāvacarāva, appamaññā kāmarūpāvacarā, viratiyo pana kāmāvacarapariyāpannā, vitakkavicārapītiyo pana kāmarūpāvacarapariyāpannā, sesā catubhūmakāti.
akusalacetasikā kāmāvacarāva, appamaññā kāmarūpāvacarā, viratiyo pana kāmāvacarapariyāpannā, vitakkavicārapītiyo pana kāmarūpāvacarapariyāpannā, sesā catubhūmakāti.

Cuddasamaṃ.
Cuddasamaṃ.

Vaṭṭamūlaṃ chindantā nibbānaṃ ārammaṇaṃ katvā vaṭṭato nīyantīti niyyānikā, cattāri lokuttaramaggacittāni.
Vaṭṭamūlaṃ chindantā nibbānaṃ ārammaṇaṃ katvā vaṭṭato nīyantīti niyyānikā, cattāri lokuttaramaggacittāni.

Iminā lakkhaṇena na niyyantīti aniyyānikā, sesacittarūpanibbānāni.
Iminā lakkhaṇena na niyyantīti aniyyānikā, sesacittarūpanibbānāni.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Pañcadasamaṃ.
Pañcadasamaṃ.

Cutiyā vā attano vā pavattiyā anantaraṃ phaladāne niyatattā niyatā, micchattaniyatā, sammattaniyatā ca.
Cutiyā vā attano vā pavattiyā anantaraṃ phaladāne niyatattā niyatā, micchattaniyatā, sammattaniyatā ca.

Tathā aniyatattā aniyatā, sesadhammā.
Tathā aniyatattā aniyatā, sesadhammā.

Sesaṃ vuttanayameva.
Sesaṃ vuttanayameva.

Soḷasamaṃ.
Soḷasamaṃ.

Aññe dhamme uttaranti atikkamantīti uttarā, attānaṃ uttarituṃ samatthehi saha uttarehīti sauttarā, lokiyāva.
Aññe dhamme uttaranti atikkamantīti uttarā, attānaṃ uttarituṃ samatthehi saha uttarehīti sauttarā, lokiyāva.

Natthi etesaṃ uttarāti anuttarā, lokuttarā.
Natthi etesaṃ uttarāti anuttarā, lokuttarā.

Sattarasamaṃ.
Sattarasamaṃ.

Raṇanti kandanti etehīti raṇā, yehi abhibhūtā sattā nānappakārato paridevanti, tesaṃ akusalamūlānaṃ etaṃ adhivacanaṃ, tehi sampayogavasena, pahānekaṭṭhatāvasena ca saha raṇehīti saraṇā.
Raṇanti kandanti etehīti raṇā, yehi abhibhūtā sattā nānappakārato paridevanti, tesaṃ akusalamūlānaṃ etaṃ adhivacanaṃ, tehi sampayogavasena, pahānekaṭṭhatāvasena ca saha raṇehīti saraṇā.

Etenākārena natthi etesaṃ raṇāti araṇā.
Etenākārena natthi etesaṃ raṇāti araṇā.

Tattha dvādasa akusalacittāni saraṇā nāma.
Tattha dvādasa akusalacittāni saraṇā nāma.

Saraṇadhammesu cettha lobhadosamohā raṇā ceva saraṇā ca, tesu lobhadosā moheneva sampayogato saraṇā, tathā vicikicchuddhaccasahagatacittaṃ, taṃsampayuttā ca.

Saraṇadhammesu cettha lobhadosamohā raṇā ceva saraṇā ca, tesu lobhadosā moheneva sampayogato saraṇā, tathā vicikicchuddhaccasahagatacittaṃ, taṃsampayuttā ca.

Moho pana tesu sampayogato saraṇo, diṭṭhisampayuttarāgena, pana bhavarāgena ca raṇabhūtena pahānekaṭṭhatāvaseneva saraṇo.
Moho pana tesu sampayogato saraṇo, diṭṭhisampayuttarāgena, pana bhavarāgena ca raṇabhūtena pahānekaṭṭhatāvaseneva saraṇo.

Lobhadosamohamūlasampayuttesu pana moho lobhena ceva dosena ca, sesā lobhamohena ceva dosamohena ca sampayogato saraṇāti veditabbā.
Lobhadosamohamūlasampayuttesu pana moho lobhena ceva dosena ca, sesā lobhamohena ceva dosamohena ca sampayogato saraṇāti veditabbā.

Sabbāni kusalābyākatacittāni, rūpanibbānāni ca araṇā nāma.
Sabbāni kusalābyākatacittāni, rūpanibbānāni ca araṇā nāma.

Cetasikesu pana akusalā saraṇāva, kusalābyākatā araṇāva, tijātikā pana dvidhāpi hontīti.
Cetasikesu pana akusalā saraṇāva, kusalābyākatā araṇāva, tijātikā pana dvidhāpi hontīti.

Aṭṭhārasamaṃ.
Aṭṭhārasamaṃ.

Piṭṭhidukā niṭṭhitā.
Piṭṭhidukā niṭṭhitā.

Abhidhammadukamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Abhidhammadukamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Suttantikadukamātikatthavaṇṇanā
Suttantikadukamātikatthavaṇṇanā

Suttantikadukesu vedeti, vividhena vā ākārena jānātīti vijjā, vipassanāñāṇamanomayiddhichaabhiññāvasappavattā paññā, tasmiṃ vijjābhāge vijjākoṭṭhāse vijjāsabhāve vattantīti vijjābhāgino.
Suttantikadukesu vedeti, vividhena vā ākārena jānātīti vijjā, vipassanāñāṇamanomayiddhichaabhiññāvasappavattā paññā, tasmiṃ vijjābhāge vijjākoṭṭhāse vijjāsabhāve vattantīti vijjābhāgino.

Tā eva vijjā, taṃ vā vijjaṃ sampayogavasena bhajantītipi vijjābhāgino, aṭṭhavidhavijjāsampayuttadhammā.
Tā eva vijjā, taṃ vā vijjaṃ sampayogavasena bhajantītipi vijjābhāgino, aṭṭhavidhavijjāsampayuttadhammā.

Tāsu yā kāci ekā vijjā vijjā, sesā vijjābhāginoti evaṃ vijjāpi vijjāsampayuttadhammāpi vijjābhāginotveva veditabbā, idha pana vijjāsampayuttā dhammāva adhippetā.
Tāsu yā kāci ekā vijjā vijjā, sesā vijjābhāginoti evaṃ vijjāpi vijjāsampayuttadhammāpi vijjābhāginotveva veditabbā, idha pana vijjāsampayuttā dhammāva adhippetā.

Na vijānātīti avijjā, catusaccacchādakavasena catubbidho moho, tasmiṃ avijjābhāge avijjākoṭṭhāse avijjāsabhāve vattantīti avijjābhāgino.
Na vijānātīti avijjā, catusaccacchādakavasena catubbidho moho, tasmiṃ avijjābhāge

avijjākoṭṭhāse avijjāsabhāve vattantīti avijjābhāgino.

Tā eva avijjā, taṃ vā avijjaṃ sampayogavasena bhajantītipi avijjābhāgino, avijjāsampayuttadhammā.
Tā eva avijjā, taṃ vā avijjaṃ sampayogavasena bhajantītipi avijjābhāgino, avijjāsampayuttadhammā.

Evaṃ avijjāpi avijjāsampayuttadhammāpi avijjābhāginotveva veditabbā, idha pana avijjāsampayuttadhammāva adhippetā.
Evaṃ avijjāpi avijjāsampayuttadhammāpi avijjābhāginotveva veditabbā, idha pana avijjāsampayuttadhammāva adhippetā.

Tattha arahattamaggacittaṃ, paññāvirahitataṃsampayuttā ca vijjābhāgino ca ñāṇasampayuttakāmāvacarajavanāni, ñāṇavirahitataṃsampayuttā ca vipassanābhāvena pavattiyaṃ vijjābhāgino, aññadā na vattabbā.
Tattha arahattamaggacittaṃ, paññāvirahitataṃsampayuttā ca vijjābhāgino ca ñāṇasampayuttakāmāvacarajavanāni, ñāṇavirahitataṃsampayuttā ca vipassanābhāvena pavattiyaṃ vijjābhāgino, aññadā na vattabbā.

Rūpāvacaracatutthajjhānikajavanacittāni, paññāvirahitataṃsampayuttā ca manomayiddhibhāvena ca pañcābhiññābhāvena ca pavattiyaṃ vijjābhāgino, aññadā na vattabbā.
Rūpāvacaracatutthajjhānikajavanacittāni, paññāvirahitataṃsampayuttā ca manomayiddhibhāvena ca pañcābhiññābhāvena ca pavattiyaṃ vijjābhāgino, aññadā na vattabbā.

Tattha dvādasākusalacittāni, avijjāvirahitataṃsampayuttā ca avijjābhāginova, idha pana avijjā, sesacittarūpanibbānāni ca na vattabbāva.
Tattha dvādasākusalacittāni, avijjāvirahitataṃsampayuttā ca avijjābhāginova, idha pana avijjā, sesacittarūpanibbānāni ca na vattabbāva.

Cetasikesu pana mohaappamaññā na vattabbāva, sesā kusalābyākatā siyā vijjābhāgino, siyā na vattabbā, tijātikā dvidhāpi na vattabbā ca.
Cetasikesu pana mohaappamaññā na vattabbāva, sesā kusalābyākatā siyā vijjābhāgino, siyā na vattabbā, tijātikā dvidhāpi na vattabbā ca.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Paṭhamaṃ.
Paṭhamaṃ.

Puna anajjhottharaṇavasena kilesandhakāraṃ viddhaṃsetuṃ asamatthatāya vijju upamā etesanti vijjūpamā, ādito tīsu maggesu ñāṇaṃva.
Puna anajjhottharaṇavasena kilesandhakāraṃ viddhaṃsetuṃ asamatthatāya vijju upamā etesanti vijjūpamā, ādito tīsu maggesu ñāṇaṃva.

Nissesaṃ viddhaṃsanasamatthatāya vajiraṃ upamā etesanti vajirūpamā, arahattamagge ñāṇaṃ.
Nissesaṃ viddhaṃsanasamatthatāya vajiraṃ upamā etesanti vajirūpamā, arahattamagge ñāṇaṃ.

Yathā hi meghandhakāre maggapaṭipannassa paṭicchādanaandhakāraṃ vidhamitvā vijjuyā uppannakkhaṇe cātudisā maggā pākaṭā honti, vijjuyā niruddhāya puna andhakāro ottharitvā maggaṃ paṭicchādeti, evaṃ vipassanāyānikassa yathāsakaṃ saccacchādakakilesandhakāraṃ vidhamitvā tīsu maggesu yathākkamaṃ uppannesu cattāri saccāni pākaṭāni honti, tesu niruddhesu puna avasiṭṭhakilesandhakāro catusaccaṃ paṭicchādeti, tasmā tīsu maggesu paññā vijjūpamā vuttā.
Yathā hi meghandhakāre maggapaṭipannassa paṭicchādanaandhakāraṃ vidhamitvā vijjuyā uppannakkhaṇe cātudisā maggā pākaṭā honti, vijjuyā niruddhāya puna andhakāro ottharitvā maggaṃ paṭicchādeti, evaṃ vipassanāyānikassa yathāsakaṃ saccacchādakakilesandhakāraṃ vidhamitvā tīsu maggesu yathākkamaṃ uppannesu cattāri saccāni pākaṭāni honti, tesu niruddhesu puna avasiṭṭhakilesandhakāro catusaccaṃ paṭicchādeti, tasmā tīsu maggesu paññā vijjūpamā vuttā.

Yathā pana vajirassa abhejjo pāsāṇo nāma natthi, tañca nissesato vajiraṃ khepeti, vajirena ca gatamagge pāsāṇassa puna pākatikabhāvo natthi, evaṃ arahattamaggañāṇassa avajjhakileso nāma natthi, tañca nissesato arahattamaggañāṇaṃ khepeti, tena ca khepite kilese avasiṭṭhakilesābhāvato tassa puna paccudāvattanaṃ nāma natthi, tasmā catutthamagge paññā vajirūpamā vuttā.
Yathā pana vajirassa abhejjo pāsāṇo nāma natthi, tañca nissesato vajiraṃ khepeti, vajirena ca gatamagge pāsāṇassa puna pākatikabhāvo natthi, evaṃ arahattamaggañāṇassa avajjhakileso nāma natthi, tañca nissesato arahattamaggañāṇaṃ khepeti, tena ca khepite kilese avasiṭṭhakilesābhāvato tassa puna paccudāvattanaṃ nāma natthi, tasmā catutthamagge paññā vajirūpamā vuttā.

Paññā eva hettha siyā vijjūpamā, siyā na vattabbā ca hoti.
Paññā eva hettha siyā vijjūpamā, siyā na vattabbā ca hoti.

Sesacetasikacittarūpanibbānāni pana sabbāni na vattabbāneva.
Sesacetasikacittarūpanibbānāni pana sabbāni na vattabbāneva.

Dutiyaṃ.
Dutiyaṃ.

Bālesu ṭhitattā, yattha ṭhitā tadupacārena bālā, bālakarattā vā bālā, dvādasākusalacittāni.
Bālesu ṭhitattā, yattha ṭhitā tadupacārena bālā, bālakarattā vā bālā, dvādasākusalacittāni.

Idha pana ahirikañca anottappañca bālā nāma.
Idha pana ahirikañca anottappañca bālā nāma.

Paṇḍitesu ṭhitattā paṇḍitā, paṇḍitakarattā vā paṇḍitā, ekavīsati kusalacittāni.
Paṇḍitesu ṭhitattā paṇḍitā, paṇḍitakarattā vā paṇḍitā, ekavīsati kusalacittāni.

Idha pana hirī ca ottappañca paṇḍitā nāma.
Idha pana hirī ca ottappañca paṇḍitā nāma.

Sesacittarūpanibbānāni na vattabbāni.
Sesacittarūpanibbānāni na vattabbāni.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Tatiyaṃ.
Tatiyaṃ.

Kaṇhāti kāḷakā, cittassa apabhassarabhāvakaraṇā.
Kaṇhāti kāḷakā, cittassa apabhassarabhāvakaraṇā.

Sukkāti odātā, pabhassarabhāvakaraṇā.
Sukkāti odātā, pabhassarabhāvakaraṇā.

Sesaṃ sabbaṃ bāladukasadisameva.
Sesaṃ sabbaṃ bāladukasadisameva.

Catutthaṃ.
Catutthaṃ.

Idha ceva samparāye ca tapentīti tapanīyā.
Idha ceva samparāye ca tapentīti tapanīyā.

Na tapanīyā atapanīyā.
Na tapanīyā atapanīyā.

Sesaṃ bāladukasadisameva.
Sesaṃ bāladukasadisameva.

Pañcamaṃ.
Pañcamaṃ.

‘‘Sirivaḍḍhako dhanavaḍḍhako’’tiādayo viya vacanamattameva adhikāraṃ katvā pavattā adhivacanā nāma.
‘‘Sirivaḍḍhako dhanavaḍḍhako’’tiādayo viya vacanamattameva adhikāraṃ katvā pavattā adhivacanā nāma.

Nāmadheyyanti tesaṃ tesaṃ dhammānaṃ nāmāni.
Nāmadheyyanti tesaṃ tesaṃ dhammānaṃ nāmāni.

Tāni catubbidhāni sāmaññanāmaṃ guṇanāmaṃ kittimanāmaṃ opapātikanāmanti.
Tāni catubbidhāni sāmaññanāmaṃ guṇanāmaṃ kittimanāmaṃ opapātikanāmanti.

Tattha paṭhamakappikesu mahājanena sammannitvā ṭhapitattā ‘‘mahāsammato’’ti rañño nāmanti evarūpaṃ sāmaññanāmaṃ nāma.
Tattha paṭhamakappikesu mahājanena sammannitvā ṭhapitattā ‘‘mahāsammato’’ti rañño nāmanti evarūpaṃ sāmaññanāmaṃ nāma.

‘‘Dhammakathiko paṃsukūliko kāḷo rasso’’ti evarūpaṃ guṇato āgataṃ, ‘‘bhagavā arahaṃ sammāsambuddho’’tiādīnipi tathāgatassa anekāni nāmasatāni guṇanāmaṃ nāma.
‘‘Dhammakathiko paṃsukūliko kāḷo rasso’’ti evarūpaṃ guṇato āgataṃ, ‘‘bhagavā arahaṃ sammāsambuddho’’tiādīnipi tathāgatassa anekāni nāmasatāni guṇanāmaṃ nāma.

Yaṃ pana jātassa kumārassa ñātakā kappetvā pakappetvā ‘‘ayaṃ asuko nāmā’’ti nāmaṃ karonti, idaṃ kittimanāmaṃ nāma.
Yaṃ pana jātassa kumārassa ñātakā kappetvā pakappetvā ‘‘ayaṃ asuko nāmā’’ti nāmaṃ karonti, idaṃ kittimanāmaṃ nāma.

Yā pana purimapaññatti aparapaññattiyaṃ nipatati, seyyathidaṃ -
Yā pana purimapaññatti aparapaññattiyaṃ nipatati, seyyathidaṃ -

purimakappepi cando cando eva, etarahipi anāgatepi cando eva.
purimakappepi cando cando eva, etarahipi anāgatepi cando eva.

Tathā ‘‘sūriyo samuddo pathavī rūpaṃ vedanā saññā saṅkhārā viññāṇaṃ nibbāna’’ntievamādi opapātikanāmaṃ nāma.
Tathā ‘‘sūriyo samuddo pathavī rūpaṃ vedanā saññā saṅkhārā viññāṇaṃ nibbāna’’ntievamādi opapātikanāmaṃ nāma.

Tāni puna vijjamānapaññatti avijjamānapaññatti vijjamānenaavijjamānapaññatti avijjamānenavijjamānapaññatti vijjamānenavijjamānapaññatti avijjamānenaavijjamānapaññattīti evaṃ nāmapaññattivasena chabbidhāni honti.
Tāni puna vijjamānapaññatti avijjamānapaññatti vijjamānenaavijjamānapaññatti avijjamānenavijjamānapaññatti vijjamānenavijjamānapaññatti avijjamānenaavijjamānapaññattīti evaṃ nāmapaññattivasena chabbidhāni honti.

Tattha paramatthato upalabbhamānā yathāvuttadvāsattatividhā nāmarūpadhammā vijjamānā nāma, tesaṃ pakārehi ñāpanato paññatti vijjamānapaññatti nāma, ‘‘cittaṃ phasso pathavī rūpaṃ nibbāna’’ntiādayo paramatthavācakā saddā.
Tattha paramatthato upalabbhamānā yathāvuttadvāsattatividhā nāmarūpadhammā vijjamānā nāma, tesaṃ pakārehi ñāpanato paññatti vijjamānapaññatti nāma, ‘‘cittaṃ phasso pathavī rūpaṃ nibbāna’’ntiādayo paramatthavācakā saddā.

Upādinnanāmarūpadhamme pana upādāya paññattā sattapuggalaitthipurisadevamanussatiracchānādibhedā, anupādinnarūpadhamme upādāya paññattā bhūmipabbatarukkhasakaṭacandasūriyanakkhattadisākālakasiṇādibhedā ca paramatthato anupalabbhamānā avijjamānā nāma, tesaṃ paññatti avijjamānapaññatti nāma.
Upādinnanāmarūpadhamme pana upādāya paññattā sattapuggalaitthipurisadevamanussatiracchānādibhedā, anupādinnarūpadhamme upādāya paññattā bhūmipabbatarukkhasakaṭacandasūriyanakkhattadisākālakasiṇādibhedā ca paramatthato anupalabbhamānā avijjamānā nāma, tesaṃ paññatti avijjamānapaññatti nāma.

Tathā ‘‘attā bhūmī’’tiādayo atthapaññattivācakā saddā ca cittasantativaṇṇupagantiādi vijjamānatthavācakā saddā vijjamānenaavijjamānapaññatti nāma.
Tathā ‘‘attā bhūmī’’tiādayo atthapaññattivācakā saddā ca cittasantativaṇṇupagantiādi vijjamānatthavācakā saddā vijjamānenaavijjamānapaññatti nāma.

‘‘Purisassa cittaṃ, meghavaṇṇo’’tiādīsu avijjamānenavijjamānapaññatti nāma.
‘‘Purisassa cittaṃ, meghavaṇṇo’’tiādīsu avijjamānenavijjamānapaññatti nāma.

‘‘Cittalahutā pathavīgandho’’tiādi vijjamānenavijjamānapaññatti nāma.
‘‘Cittalahutā pathavīgandho’’tiādi vijjamānenavijjamānapaññatti nāma.

‘‘Manussasarīraṃ rukkhasākhā’’tiādi avijjamānenaavijjamānapaññatti nāma.

‘‘Manussasarīraṃ rukkhasākhā’’tiādi avijjamānenaavijjamānapaññatti nāma.

Evaṃ chabbidhāpi cetā adhippāyaṃ viññāpetukāmatācittasamuṭṭhāpitasaviññattisaddānusārena ñātasaṅketassa sotaviññāṇavīthianantaraṃ uppannehi manodvārikaviññāṇehi ‘‘imassedaṃ nāma’’nti anekasaddesu ekattamāropetvā vavatthāpitā atthābhimukhaṃ namanato pakārehi atthassa ñāpanato ‘‘nāmapaññattī’’ti vuccanti, tesaṃ adhivacanānaṃ pathā atthā adhivacanapathā, sammutiparamatthabhedā sabbe dhammā saddavacanīyasabhāvā.
Evaṃ chabbidhāpi cetā adhippāyaṃ viññāpetukāmatācittasamuṭṭhāpitasaviññattisaddānusārena ñātasaṅketassa sotaviññāṇavīthianantaraṃ uppannehi manodvārikaviññāṇehi ‘‘imassedaṃ nāma’’nti anekasaddesu ekattamāropetvā vavatthāpitā atthābhimukhaṃ namanato pakārehi atthassa ñāpanato ‘‘nāmapaññattī’’ti vuccanti, tesaṃ adhivacanānaṃ pathā atthā adhivacanapathā, sammutiparamatthabhedā sabbe dhammā saddavacanīyasabhāvā.

Chaṭṭhaṃ.
Chaṭṭhaṃ.

Ito paraṃ dve dukā adhivacanadukasadisāva, kevalaṃ padatthamattameva viseso.
Ito paraṃ dve dukā adhivacanadukasadisāva, kevalaṃ padatthamattameva viseso.

Tattha abhisaṅkharontīti saṅkhārāti evaṃ niddhāretvā sahetukaṃ katvā vuccamānā nirutti nāma, ‘‘takko vitakko saṅkappo’’ti evaṃ tena tena pakārena ñāpanato paññatti nāma, yathāvuttanāmapaññattiyova.
Tattha abhisaṅkharontīti saṅkhārāti evaṃ niddhāretvā sahetukaṃ katvā vuccamānā nirutti nāma, ‘‘takko vitakko saṅkappo’’ti evaṃ tena tena pakārena ñāpanato paññatti nāma, yathāvuttanāmapaññattiyova.

Na hi adhivacananiruttipaññattīsu atthato kocipi bhedo atthi, nibbattinimittabhedadassanatthaṃ pana nesaṃ vibhāgena padattho dassito.
Na hi adhivacananiruttipaññattīsu atthato kocipi bhedo atthi, nibbattinimittabhedadassanatthaṃ pana nesaṃ vibhāgena padattho dassito.

Imesu ca tīsu dukesu paññattisahitā sabbe dhammā labbhanti, anantare nāmarūpaduke paññattirahitāti ime cattāro dukā imesu suttantikadukesu nippadesā, sesā pana aṭṭhatiṃsāpi sappadesāti veditabbā.
Imesu ca tīsu dukesu paññattisahitā sabbe dhammā labbhanti, anantare nāmarūpaduke paññattirahitāti ime cattāro dukā imesu suttantikadukesu nippadesā, sesā pana aṭṭhatiṃsāpi sappadesāti veditabbā.

Sattamaṭṭhamāni.
Sattamaṭṭhamāni.

Nāmakaraṇaṭṭhena, namanaṭṭhena, nāmanaṭṭhena ca nāmaṃ, arūpakkhandhanibbānāni.
Nāmakaraṇaṭṭhena, namanaṭṭhena, nāmanaṭṭhena ca nāmaṃ, arūpakkhandhanibbānāni.

Tāni hi sabbadāpi vedanā saññā saṅkhārā viññāṇaṃ nibbānanti opapātikanāmavasena attano nāmaṃ karontāva pavattanti candasūriyādayo viya.
Tāni hi sabbadāpi vedanā saññā saṅkhārā viññāṇaṃ nibbānanti opapātikanāmavasena attano nāmaṃ karontāva pavattanti candasūriyādayo viya.

Na hi tesaṃ sāmaññaguṇakittimavasena nāmakaraṇakiccaṃ atthīti.
Na hi tesaṃ sāmaññaguṇakittimavasena nāmakaraṇakiccaṃ atthīti.

Evaṃ nāmakaraṇaṭṭhena nāmaṃ veditabbaṃ.
Evaṃ nāmakaraṇaṭṭhena nāmaṃ veditabbaṃ.

Ārammaṇābhimukhaṃ pana namanaṭṭhena, aññamaññaṃ tattha nāmanaṭṭhena ca cattāro arūpakkhandhāva nāmaṃ.
Ārammaṇābhimukhaṃ pana namanaṭṭhena, aññamaññaṃ tattha nāmanaṭṭhena ca cattāro arūpakkhandhāva nāmaṃ.

Nibbānaṃ pana ārammaṇādhipatipaccayatāya attani anavajjadhammānaṃ nāmanaṭṭheneva nāmaṃ veditabbaṃ.
Nibbānaṃ pana ārammaṇādhipatipaccayatāya attani anavajjadhammānaṃ nāmanaṭṭheneva nāmaṃ veditabbaṃ.

Ruppanaṭṭhena rūpaṃ, rūpakkhandho.
Ruppanaṭṭhena rūpaṃ, rūpakkhandho.

Navamaṃ.
Navamaṃ.

Avijjāti dukkhādipaṭicchādako sabbo moho.
Avijjāti dukkhādipaṭicchādako sabbo moho.

Bhavataṇhāti bhavapatthanāvasena pavatto lobho.
Bhavataṇhāti bhavapatthanāvasena pavatto lobho.

Tathā appavatto panettha lobho, sesacetasikacittarūpanibbānāni ca na vattabbāni.
Tathā appavatto panettha lobho, sesacetasikacittarūpanibbānāni ca na vattabbāni.

Ito paraṃ pana evaṃ navattabbavibhāgaṃ adassetvā padatthasarūpamattameva dassayissāma, dassitāvasesā na vattabbāti gahetabbā.
Ito paraṃ pana evaṃ navattabbavibhāgaṃ adassetvā padatthasarūpamattameva dassayissāma, dassitāvasesā na vattabbāti gahetabbā.

Dasamaṃ.
Dasamaṃ.

Bhavo vuccati sassataṃ.
Bhavo vuccati sassataṃ.

‘‘Bhavissati attā ca loko cā’’ti sassatavasena uppajjanakadiṭṭhi bhavadiṭṭhi nāma.
‘‘Bhavissati attā ca loko cā’’ti sassatavasena uppajjanakadiṭṭhi bhavadiṭṭhi nāma.

Vibhavo vuccati ucchedo.
Vibhavo vuccati ucchedo.

‘‘Na bhavissati attā ca loko cā’’ti ucchedavasena uppajjanakadiṭṭhi vibhavadiṭṭhi nāma.
‘‘Na bhavissati attā ca loko cā’’ti ucchedavasena uppajjanakadiṭṭhi vibhavadiṭṭhi nāma.

Ubhayenāpi micchādiṭṭhi gahitā.
Ubhayenāpi micchādiṭṭhi gahitā.

Tathā anantaresupi tīsu dukesu.
Tathā anantaresupi tīsu dukesu.

Ekādasamaṃ.
Ekādasamaṃ.

Khandhapañcakaṃ ‘‘attā ca loko cā’’ti gahetvā ‘‘sassato attā ca loko cā’’ti pavattā diṭṭhi sassatadiṭṭhi nāma.
Khandhapañcakaṃ ‘‘attā ca loko cā’’ti gahetvā ‘‘sassato attā ca loko cā’’ti pavattā diṭṭhi sassatadiṭṭhi nāma.

Tathā ‘‘ucchijjissatī’’ti pavattā diṭṭhi ucchedadiṭṭhi nāma.
Tathā ‘‘ucchijjissatī’’ti pavattā diṭṭhi ucchedadiṭṭhi nāma.

‘‘Antavā’’ti pavattā antavādiṭṭhi nāma.
‘‘Antavā’’ti pavattā antavādiṭṭhi nāma.

‘‘Anantavā’’ti pavattā anantavādiṭṭhi nāma.
‘‘Anantavā’’ti pavattā anantavādiṭṭhi nāma.

Pubbantaṃ anugatā brahmajāle vuttanayena atītakoṭṭhāsaṃ ārammaṇaṃ katvā pavattā aṭṭhārasavidhā pubbantānudiṭṭhi nāma.
Pubbantaṃ anugatā brahmajāle vuttanayena atītakoṭṭhāsaṃ ārammaṇaṃ katvā pavattā aṭṭhārasavidhā pubbantānudiṭṭhi nāma.

Aparantaṃ anugatā tattheva āgatanayena anāgatakoṭṭhāsaṃ ārammaṇaṃ katvā pavattā catucattālīsavidhā aparantānudiṭṭhi nāma.
Aparantaṃ anugatā tattheva āgatanayena anāgatakoṭṭhāsaṃ ārammaṇaṃ katvā pavattā catucattālīsavidhā aparantānudiṭṭhi nāma.

Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana brahmajāle, tadaṭṭhakathāya ca veditabbo.
Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana brahmajāle, tadaṭṭhakathāya ca veditabbo.

Dvādasamaterasamacuddasamāni.
Dvādasamaterasamacuddasamāni.

Ahirikadukaṃ, hiridukañca suviññeyyameva.
Ahirikadukaṃ, hiridukañca suviññeyyameva.

Pañcadasamasoḷasamāni.
Pañcadasamasoḷasamāni.

Dukkhaṃ vaco etasmiṃ vippaṭikūlagāhimhi vipaccanīkasāte anādare puggaleti dubbaco, sahadhammikaṃ dassetvā ovadiyamāne anādarakārako puggalo, tassa kammaṃ dovacassaṃ, tassa bhāvo dovacassatā, anādaravasena pavattā dve paṭighacittā, taṃsampayuttā ca.
Dukkhaṃ vaco etasmiṃ vippaṭikūlagāhimhi vipaccanīkasāte anādare puggaleti dubbaco, sahadhammikaṃ dassetvā ovadiyamāne anādarakārako puggalo, tassa kammaṃ dovacassaṃ, tassa bhāvo dovacassatā, anādaravasena pavattā dve paṭighacittā, taṃsampayuttā ca.

Pāpā assaddhādayo puggalā etassa mittāti pāpamitto, tassa bhāvo pāpamittatā, pāpapuggalesu daḷhabhattivasena, kāyacittehi taṃsevanātanninnatāvasena ca pavattāni aṭṭha lobhacittāni.

Pāpā assaddhādayo puggalā etassa mittāti pāpamitto, tassa bhāvo pāpamittatā, pāpapuggalesu daḷhabhattivasena, kāyacittehi taṃsevanātanninnatāvasena ca pavattāni aṭṭha lobhacittāni.

Sattarasamaṃ.
Sattarasamaṃ.

Sovacassatā, kalyāṇamittatā ca vuttapaṭipakkhavasena veditabbā.
Sovacassatā, kalyāṇamittatā ca vuttapaṭipakkhavasena veditabbā.

Atthato pana tathāpavattāni sahetukakāmāvacarakusalakiriyacittāni.
Atthato pana tathāpavattāni sahetukakāmāvacarakusalakiriyacittāni.

Aṭṭhārasamaṃ.
Aṭṭhārasamaṃ.

Pañcasu, sattasu vā āpattīsu kusalabhāvo āpattikusalatā, saha vatthunā tāsaṃ āpattīnaṃ āpajjanaparicchedajānanavasena pavattā kāmāvacarajavanapaññā.
Pañcasu, sattasu vā āpattīsu kusalabhāvo āpattikusalatā, saha vatthunā tāsaṃ āpattīnaṃ āpajjanaparicchedajānanavasena pavattā kāmāvacarajavanapaññā.

Āpattīhi vuṭṭhāne kusalabhāvo āpattivuṭṭhānakusalatā, vuṭṭhānavidhānena saddhiṃ āpattivuṭṭhānaparicchedajānanavasena pavattā yathāvuttacittasampayuttapaññāva.
Āpattīhi vuṭṭhāne kusalabhāvo āpattivuṭṭhānakusalatā, vuṭṭhānavidhānena saddhiṃ āpattivuṭṭhānaparicchedajānanavasena pavattā yathāvuttacittasampayuttapaññāva.

Ekūnavīsatimaṃ.
Ekūnavīsatimaṃ.

Samāpajjitabbato samāpatti, tāsu lokiyalokuttarāsu savitakkasavicārādīsu samāpattīsu kusalatā samāpattikusalatā, saha parikammena appanāparicchedajānanavasena pavattā paññā.
Samāpajjitabbato samāpatti, tāsu lokiyalokuttarāsu savitakkasavicārādīsu samāpattīsu kusalatā samāpattikusalatā, saha parikammena appanāparicchedajānanavasena pavattā paññā.

Samāpattīhi vuṭṭhāne kusalabhāvo samāpattivuṭṭhānakusalatā, yathāparicchinnakāleyeva tāhi vuṭṭhānakapaññā kāmāvacarajavanapaññāva.
Samāpattīhi vuṭṭhāne kusalabhāvo samāpattivuṭṭhānakusalatā, yathāparicchinnakāleyeva tāhi vuṭṭhānakapaññā kāmāvacarajavanapaññāva.

Vīsatimaṃ.
Vīsatimaṃ.

Aṭṭhārasasu dhātūsu kusalabhāvo dhātukusalatā, savanadhāraṇapaṭivedhapaccavekkhaṇapaññā.
Aṭṭhārasasu dhātūsu kusalabhāvo dhātukusalatā, savanadhāraṇapaṭivedhapaccavekkhaṇapaññā.

Tāsaññeva dhātūnaṃ manasikāre kusalabhāvo manasikārakusalatā, tāsaṃ sammasanapaṭivedhapaccavekkhaṇapaññā.
Tāsaññeva dhātūnaṃ manasikāre kusalabhāvo manasikārakusalatā, tāsaṃ sammasanapaṭivedhapaccavekkhaṇapaññā.

Esa nayo āyatanakusalatāyapi.
Esa nayo āyatanakusalatāyapi.

Tattha hi savanadhāraṇapaccavekkhaṇā kāmāvacarāva, paṭivedho lokuttarova, sammasanaṃ kāmāvacaralokuttaraṃ.
Tattha hi savanadhāraṇapaccavekkhaṇā kāmāvacarāva, paṭivedho lokuttarova, sammasanaṃ kāmāvacaralokuttaraṃ.

Aññamaññaṃ paṭicca sahitaṃ phalaṃ uppādetīti paṭiccasamuppādo, avijjādīhi niddiṭṭho paccayasamūho, tasmiṃ dvādasaṅge anulomapaṭiccasamuppāde kusalabhāvo paṭiccasamuppādakusalatā, ‘‘iminā paccayena idaṃ hotī’’ti jānanavasena pavattā lokiyajavanapaññāva.
Aññamaññaṃ paṭicca sahitaṃ phalaṃ uppādetīti paṭiccasamuppādo, avijjādīhi niddiṭṭho paccayasamūho, tasmiṃ dvādasaṅge anulomapaṭiccasamuppāde kusalabhāvo paṭiccasamuppādakusalatā, ‘‘iminā paccayena idaṃ hotī’’ti jānanavasena pavattā lokiyajavanapaññāva.

Ekavīsatimadvāvīsatimāni.
Ekavīsatimadvāvīsatimāni.

Tiṭṭhati ettha phalaṃ tadāyattavuttitāyāti ṭhānaṃ, kāraṇaṃ, tasmiṃ ṭhāne kusalatā ṭhānakusalatā.
Tiṭṭhati ettha phalaṃ tadāyattavuttitāyāti ṭhānaṃ, kāraṇaṃ, tasmiṃ ṭhāne kusalatā ṭhānakusalatā.

Na ṭhāne kusalatā aṭṭhānakusalatā.
Na ṭhāne kusalatā aṭṭhānakusalatā.

Tevīsatimaṃ.
Tevīsatimaṃ.

Ujubhāvo ajjavo.
Ujubhāvo ajjavo.

Mudubhāvo maddavo.
Mudubhāvo maddavo.

Kāyacittujukatāmudukatādvayaṃ.
Kāyacittujukatāmudukatādvayaṃ.

Catuvīsatimaṃ.
Catuvīsatimaṃ.

Adhivāsanasaṅkhātā khamanaṃ khanti, tathāpavattakāmāvacarajavanāni.
Adhivāsanasaṅkhātā khamanaṃ khanti, tathāpavattakāmāvacarajavanāni.

Pāpato suṭṭhu orato viratoti sorato, tassa bhāvo soraccaṃ.
Pāpato suṭṭhu orato viratoti sorato, tassa bhāvo soraccaṃ.

Kāyavacīmanosaṃvarasīlasaṅkhātāni lokiyalokuttarajavanāni.
Kāyavacīmanosaṃvarasīlasaṅkhātāni lokiyalokuttarajavanāni.

Pañcavīsatimaṃ.
Pañcavīsatimaṃ.

Sammodakapiyavāditāsaṅkhāto sakhilabhāvo sākhalyaṃ, yathā parehi saddhiṃ attano chiddaṃ vivaraṃ na hoti, evaṃ dhammāmisehi paṭisantharaṇaṃ paṭicchādanaṃ paṭisanthāro.
Sammodakapiyavāditāsaṅkhāto sakhilabhāvo sākhalyaṃ, yathā parehi saddhiṃ attano chiddaṃ vivaraṃ na hoti, evaṃ dhammāmisehi paṭisantharaṇaṃ paṭicchādanaṃ paṭisanthāro.

Āgantukassa hi paccuggamanapattacīvarapaṭiggahaṇaāsanadānabījanapādadhovanamakkhanādinā, pānīyena āpucchanena, kāle āgatassa yāguādīnaṃ, vikāle pānakādīnañca dānena, punadivase piṇḍāya caraṇaṭṭhānadassanapavesananikkhamanakālārocanādinā ca pabbajitā, gahaṭṭhānañca vinaye āgatanayena yathānurūpaṃ āmisapaṭisanthāro kātabbo.
Āgantukassa hi paccuggamanapattacīvarapaṭiggahaṇaāsanadānabījanapādadhovanamakkhanādinā, pānīyena āpucchanena, kāle āgatassa yāguādīnaṃ, vikāle pānakādīnañca dānena, punadivase piṇḍāya caraṇaṭṭhānadassanapavesananikkhamanakālārocanādinā ca pabbajitā, gahaṭṭhānañca vinaye āgatanayena yathānurūpaṃ āmisapaṭisanthāro kātabbo.

Āgantukaṃ pana upasaṅkamitvā ‘‘tumhe katarabhāṇakā’’ti apucchitvā ‘‘ācariyupajjhāyā vo kataraṃ ganthaṃ vaḷañjentī’’ti pucchitvā tassa visaye pañhapucchanena sace na sakkoti, sayaṃ kathetvā dānena, dhammakathanapañhavissajjanakammaṭṭhānakathanakukkuccadiṭṭhivinodanādinā, parivāsādivinayakammakaraṇena, pabbājanaupasampadādinā ca dhammapaṭisanthāro kātabbo.
Āgantukaṃ pana upasaṅkamitvā ‘‘tumhe katarabhāṇakā’’ti apucchitvā ‘‘ācariyupajjhāyā vo kataraṃ ganthaṃ vaḷañjentī’’ti pucchitvā tassa visaye pañhapucchanena sace na sakkoti, sayaṃ kathetvā dānena, dhammakathanapañhavissajjanakammaṭṭhānakathanakukkuccadiṭṭhivinodanādinā, parivāsādivinayakammakaraṇena, pabbājanaupasampadādinā ca dhammapaṭisanthāro kātabbo.

Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panāyaṃ saddhiṃ ānisaṃsadīpakavatthūhi aṭṭhasāliniyaṃ ñātabbo.
Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panāyaṃ saddhiṃ ānisaṃsadīpakavatthūhi aṭṭhasāliniyaṃ ñātabbo.

Etasmiṃ duvidhe paṭisanthāre kusalabhāvo paṭisanthārakusalatā, tathāpavattakāmāvacarajavanāni eva.
Etasmiṃ duvidhe paṭisanthāre kusalabhāvo paṭisanthārakusalatā, tathāpavattakāmāvacarajavanāni eva.

Chabbīsatimaṃ.
Chabbīsatimaṃ.

Indriyesu manacchaṭṭhesu āpāthagatarūpādīsu ārammaṇesu nimittagahaṇādinā indriyasaṃvarabhedasaṅkhāto aguttadvārabhāvo indriyesu aguttadvāratā.
Indriyesu manacchaṭṭhesu āpāthagatarūpādīsu ārammaṇesu nimittagahaṇādinā indriyasaṃvarabhedasaṅkhāto aguttadvārabhāvo indriyesu aguttadvāratā.

Paṭiggahaṇaparibhogavasena bhojane mattaṃ ajānanabhāvo bhojane amattaññutā, tathāpavattaakusalacittāni.
Paṭiggahaṇaparibhogavasena bhojane mattaṃ ajānanabhāvo bhojane amattaññutā, tathāpavattaakusalacittāni.

Sattavīsatimaṃ.
Sattavīsatimaṃ.

Anantaradukepi vuttapaṭipakkhavasena kāmāvacarasahetukakusalakiriyacittāni veditabbāni.
Anantaradukepi vuttapaṭipakkhavasena kāmāvacarasahetukakusalakiriyacittāni veditabbāni.

Aṭṭhavīsatimaṃ.
Aṭṭhavīsatimaṃ.

Sativippavāsasaṅkhāto muṭṭhasatibhāvo muṭṭhassaccaṃ, sabbe akusalā dhammā, asampajānanabhāvo asampajaññaṃ, moho.
Sativippavāsasaṅkhāto muṭṭhasatibhāvo muṭṭhassaccaṃ, sabbe akusalā dhammā, asampajānanabhāvo asampajaññaṃ, moho.

Ekūnatiṃsatimaṃ.
Ekūnatiṃsatimaṃ.

Anantaraduke catubhūmikā satipaññāva vuttā.
Anantaraduke catubhūmikā satipaññāva vuttā.

Tiṃsatimaṃ.
Tiṃsatimaṃ.

Appaṭisaṅkhāne appaṭivānasaṅkhāte akampiyaṭṭhena yonisodassanasaṅkhātaṃ paṭisaṅkhānameva balanti paṭisaṅkhānabalaṃ, kāmāvacarapaññāva.
Appaṭisaṅkhāne appaṭivānasaṅkhāte akampiyaṭṭhena yonisodassanasaṅkhātaṃ paṭisaṅkhānameva balanti paṭisaṅkhānabalaṃ, kāmāvacarapaññāva.

Sattabojjhaṅgādibhāvanāvasena pavattā catubhūmakadhammā bhāvanābalaṃ.
Sattabojjhaṅgādibhāvanāvasena pavattā catubhūmakadhammā bhāvanābalaṃ.

Ekatiṃsatimaṃ.
Ekatiṃsatimaṃ.

Paccanīkadhamme sametīti samatho, so tividho cittasamatho adhikaraṇasamatho sabbasaṅkhārasamathoti.
Paccanīkadhamme sametīti samatho, so tividho cittasamatho adhikaraṇasamatho sabbasaṅkhārasamathoti.

Tattha ca pubbabhāgāsu aṭṭhasamāpattīsu ekaggatā cittasamatho nāma, sammukhāvinayādi sattavidho adhikaraṇasamatho nāma, nibbānaṃ sabbasaṅkhārasamatho nāma.
Tattha ca pubbabhāgāsu aṭṭhasamāpattīsu ekaggatā cittasamatho nāma, sammukhāvinayādi sattavidho adhikaraṇasamatho nāma, nibbānaṃ sabbasaṅkhārasamatho nāma.

Idha pana catubhūmako samādhi adhippeto.

Idha pana catubhūmako samādhi adhippeto.

Aniccādivasena vividhenākārena passatīti vipassanā, lokiyalokuttarā vipassanāpaññāva.
Aniccādivasena vividhenākārena passatīti vipassanā, lokiyalokuttarā vipassanāpaññāva.

Bāttiṃsatimaṃ.
Bāttiṃsatimaṃ.

Samathova taṃ ākāraṃ gahetvā puna pavattetabbassa samathassa nimittanti samathanimittaṃ.
Samathova taṃ ākāraṃ gahetvā puna pavattetabbassa samathassa nimittanti samathanimittaṃ.

Paggāhanimittepi eseva nayo.
Paggāhanimittepi eseva nayo.

Catubhūmakasamādhivīriyāni eva.
Catubhūmakasamādhivīriyāni eva.

Tettiṃsatimaṃ.
Tettiṃsatimaṃ.

Anantaradukepi vīriyasamādhī eva vuttā.
Anantaradukepi vīriyasamādhī eva vuttā.

Catuttiṃsatimaṃ.
Catuttiṃsatimaṃ.

Sīlavināsikā asaṃvarasaṅkhātā sīlassa vipattīti sīlavipatti, tathāpavattā akusaladhammā.
Sīlavināsikā asaṃvarasaṅkhātā sīlassa vipattīti sīlavipatti, tathāpavattā akusaladhammā.

Sammādiṭṭhiyā vipatti diṭṭhivipatti, micchādiṭṭhi eva.
Sammādiṭṭhiyā vipatti diṭṭhivipatti, micchādiṭṭhi eva.

Pañcatiṃsatimaṃ.
Pañcatiṃsatimaṃ.

Soraccameva sīlassa sampādanato sīlaparipūraṇato sīlassa sampadāti sīlasampadā.
Soraccameva sīlassa sampādanato sīlaparipūraṇato sīlassa sampadāti sīlasampadā.

Diṭṭhipāripūribhūtaṃ ñāṇameva diṭṭhiyā sampadāti diṭṭhisampadā.
Diṭṭhipāripūribhūtaṃ ñāṇameva diṭṭhiyā sampadāti diṭṭhisampadā.

Catubhūmakā sīlapaññāva.
Catubhūmakā sīlapaññāva.

Tathā anantaradukepi.
Tathā anantaradukepi.

Chattiṃsatimaṃ.
Chattiṃsatimaṃ.

Visuddhibhāvaṃ sampattā sīlasaṅkhātā sīlassa visuddhi sīlavisuddhi.
Visuddhibhāvaṃ sampattā sīlasaṅkhātā sīlassa visuddhi sīlavisuddhi.

Nibbānasaṅkhātaṃ visuddhiṃ pāpetuṃ samatthā dassanasaṅkhātā diṭṭhiyā visuddhi diṭṭhivisuddhi.
Nibbānasaṅkhātaṃ visuddhiṃ pāpetuṃ samatthā dassanasaṅkhātā diṭṭhiyā visuddhi diṭṭhivisuddhi.

Sattattiṃsatimaṃ.
Sattattiṃsatimaṃ.

Kammassakatāsaccānulomikamaggaphalasampayuttapaññā diṭṭhi visuddhi nāma.
Kammassakatāsaccānulomikamaggaphalasampayuttapaññā diṭṭhi visuddhi nāma.

Yathādiṭṭhissa tadanurūpaṃ padhānaṃ yathādiṭṭhissa ca padhānaṃ nāma.
Yathādiṭṭhissa tadanurūpaṃ padhānaṃ yathādiṭṭhissa ca padhānaṃ nāma.

Aṭṭhatiṃsatimaṃ.
Aṭṭhatiṃsatimaṃ.

Saṃvegajanakāni jātijarābyādhimaraṇasaṅkhātāni kāraṇāni saṃvejanīyaṭṭhānāni nāma, tesu jātiādipaṭiccasamuppannabhayasaṅkhātaṃ saṃvijanaṃ saṃvego nāma, tathāpavattakusalādi eva.
Saṃvegajanakāni jātijarābyādhimaraṇasaṅkhātāni kāraṇāni saṃvejanīyaṭṭhānāni nāma, tesu jātiādipaṭiccasamuppannabhayasaṅkhātaṃ saṃvijanaṃ saṃvego nāma, tathāpavattakusalādi eva.

Evaṃ saṃvegajātassa yoniso upāyena padhānaṃ saṃviggassa yoniso padhānaṃ, lokiyalokuttaravīriyameva.
Evaṃ saṃvegajātassa yoniso upāyena padhānaṃ saṃviggassa yoniso padhānaṃ, lokiyalokuttaravīriyameva.

Ekūnacattālīsatimaṃ.
Ekūnacattālīsatimaṃ.

Kusaladhammapūraṇe asantuṭṭhibhāvo asantuṭṭhitā.
Kusaladhammapūraṇe asantuṭṭhibhāvo asantuṭṭhitā.

Yo pana dānaṃ datvā tato tena asantuṭṭho hutvā saraṇagamanaṃ ākaṅkhati, tato pañcasīlādiṃ, pabbajjaṃ, buddhavacanānaṃ uggaṇhanaṃ, samathavipassanaṃ, tato tenāpi asantuṭṭho anukkamena arahattaṃ gaṇhāti, ayaṃ asantuṭṭhitā kusalesu dhammesu.
Yo pana dānaṃ datvā tato tena asantuṭṭho hutvā saraṇagamanaṃ ākaṅkhati, tato pañcasīlādiṃ, pabbajjaṃ, buddhavacanānaṃ uggaṇhanaṃ, samathavipassanaṃ, tato tenāpi asantuṭṭho anukkamena arahattaṃ gaṇhāti, ayaṃ asantuṭṭhitā kusalesu dhammesu.

Adhikusaladhammānaṃ bhāvanāya ukkaṇṭhamāno padhānaṃ paṭivāpeti nivattāpetīti paṭivāni, na paṭivāni appaṭivāni, tassa bhavo appaṭivānitā.
Adhikusaladhammānaṃ bhāvanāya ukkaṇṭhamāno padhānaṃ paṭivāpeti nivattāpetīti paṭivāni, na paṭivāni appaṭivāni, tassa bhavo appaṭivānitā.

Arahattaṃ appatvā padhānasmiṃ anivattanatā anosakkanatā, tathāpavattalokiyalokuttarakusalā dhammā.

Arahattaṃ appatvā padhānasmiṃ anivattanatā anosakkanatā, tathāpavattalokiyalokuttarakusalā dhammā.

Cattālīsatimaṃ.
Cattālīsatimaṃ.

Vijānanato vijjā, pubbenivāsacutūpapātaāsavakkhayañāṇāni.
Vijānanato vijjā, pubbenivāsacutūpapātaāsavakkhayañāṇāni.

Vimuccanato vimutti, aṭṭha samāpattiyo, nibbānañca.
Vimuccanato vimutti, aṭṭha samāpattiyo, nibbānañca.

Aṭṭha samāpattiyo hi ārammaṇe adhimuccanato, sayaṃ vikkhambhitakilesehi vimuccanaṭṭhena ca vimuttīti vuttā, nibbānaṃ pana sabbakilesehi accantavimuccanaṭṭhena.
Aṭṭha samāpattiyo hi ārammaṇe adhimuccanato, sayaṃ vikkhambhitakilesehi vimuccanaṭṭhena ca vimuttīti vuttā, nibbānaṃ pana sabbakilesehi accantavimuccanaṭṭhena.

Ekacattālīsatimaṃ.
Ekacattālīsatimaṃ.

Kilesakkhayakaresu catūsu ariyamaggesu ñāṇaṃ khaye ñāṇaṃ nāma.
Kilesakkhayakaresu catūsu ariyamaggesu ñāṇaṃ khaye ñāṇaṃ nāma.

Paṭisandhivasena anuppādabhūte taṃtaṃmaggavajjhakilesānaṃ anuppādapariyosāne uppannaariyaphale ñāṇaṃ anuppāde ñāṇaṃ nāma.
Paṭisandhivasena anuppādabhūte taṃtaṃmaggavajjhakilesānaṃ anuppādapariyosāne uppannaariyaphale ñāṇaṃ anuppāde ñāṇaṃ nāma.

Sesaṃ sabbattha suviññeyyameva.
Sesaṃ sabbattha suviññeyyameva.

Dvācattālīsatimaṃ.
Dvācattālīsatimaṃ.

Suttantikadukamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Suttantikadukamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya
Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya

Dhammasaṅgaṇīmātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Dhammasaṅgaṇīmātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

2.

Vibhaṅgamātikā
Vibhaṅgamātikā

Idāni dhammasaṅgaṇīmātikānantaraṃ vibhaṅgamātikāya atthavaṇṇanā anuppattā.
Idāni dhammasaṅgaṇīmātikānantaraṃ vibhaṅgamātikāya atthavaṇṇanā anuppattā.

Tassā pana -
Tassā pana -

> Atthato dhammabhedena, vibhaṅganayadassanā;
> Atthato dhammabhedena, vibhaṅganayadassanā;
>
> Pāḷimuttanayā cāpi, hoti saṃvaṇṇanānayo.
> Pāḷimuttanayā cāpi, hoti saṃvaṇṇanānayo.

Sā panesā aṭṭhārasannaṃ vibhaṅgānaṃ ādimhi ṭhapitā aṭṭhārasavidhā hoti -
Sā panesā aṭṭhārasannaṃ vibhaṅgānaṃ ādimhi ṭhapitā aṭṭhārasavidhā hoti -

khandhavibhaṅgamātikā-āyatana-dhātu-sacca-indriya-paccayākāra-satipaṭṭhāna-sammappadhāna-iddhipādabojjhaṅga-maggaṅgajhāna-appamaññā-sikkhāpada-paṭisambhidā-ñāṇa-khuddakavatthu-dhammahadayavibhaṅgamāti
khandhavibhaṅgamātikā-āyatana-dhātu-sacca-indriya-paccayākāra-satipaṭṭhāna-sammappadhāna-iddhipādabojjhaṅga-maggaṅgajhāna-appamaññā-sikkhāpada-paṭisambhidā-ñāṇa-khuddakavatthu-dhammahadayavibhaṅgamāti

Khandhavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Khandhavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Tattha ādibhūtāya khandhavibhaṅgamātikāya atthato tāva -
Tattha ādibhūtāya khandhavibhaṅgamātikāya atthato tāva -

pañcakkhandhāti ettha pañcāti gaṇanaparicchedo, tena na tato heṭṭhā, na uddhanti dasseti.
pañcakkhandhāti ettha pañcāti gaṇanaparicchedo, tena na tato heṭṭhā, na uddhanti dasseti.

Khandhāti paricchinnadhammanidassanaṃ.
Khandhāti paricchinnadhammanidassanaṃ.

Tatrāyaṃ khandha-saddo sambahulesu ṭhānesu nipatati rāsimhi guṇe paṇṇattiyaṃ ruḷhiyanti.
Tatrāyaṃ khandha-saddo sambahulesu ṭhānesu nipatati rāsimhi guṇe paṇṇattiyaṃ ruḷhiyanti.

Tattha ‘‘mahāudakakkhandho’’tiādīsu hi rāsito khandho nāma.
Tattha ‘‘mahāudakakkhandho’’tiādīsu hi rāsito khandho nāma.

‘‘Sīlakkhandho samādhikkhandho’’tiādīsu guṇato.
‘‘Sīlakkhandho samādhikkhandho’’tiādīsu guṇato.

‘‘Addasā kho bhagavā mahantaṃ dārukkhandha’’ntiādīsu paṇṇattito.
‘‘Addasā kho bhagavā mahantaṃ dārukkhandha’’ntiādīsu paṇṇattito.

‘‘Viññāṇaṃ viññāṇakkhandho’’tiādīsu ekampi cittaṃ ruḷhito khandho nāma, svāyamidha rāsito adhippeto.
‘‘Viññāṇaṃ viññāṇakkhandho’’tiādīsu ekampi cittaṃ ruḷhito khandho nāma, svāyamidha rāsito adhippeto.

Rāsaṭṭho hi khandha-saddo, koṭṭhāsaṭṭhotipi vattuṃ vaṭṭati.
Rāsaṭṭho hi khandha-saddo, koṭṭhāsaṭṭhotipi vattuṃ vaṭṭati.

Lokasmiṃ hi iṇaṃ gahetvā codiyamānā ‘‘dvīhi khandhehi dassāma, tīhi khandhehi dassāmā’’ti vadanti, tasmā khandhoti koṭṭhāsoti vuttaṃ hoti.
Lokasmiṃ hi iṇaṃ gahetvā codiyamānā ‘‘dvīhi khandhehi dassāma, tīhi khandhehi dassāmā’’ti vadanti, tasmā khandhoti koṭṭhāsoti vuttaṃ hoti.

Rūpakkhandhoti ettha ruppatīti rūpaṃ, sītuṇhādīhi pasiddhākārena ruppati ghaṭṭīyati, pīḷiyatīti attho.
Rūpakkhandhoti ettha ruppatīti rūpaṃ, sītuṇhādīhi pasiddhākārena ruppati ghaṭṭīyati, pīḷiyatīti attho.

Vuttaṃ hetaṃ bhagavatā -
Vuttaṃ hetaṃ bhagavatā -

> ‘‘Ruppatīti kho, bhikkhave, tasmā rūpanti vuccati.
> ‘‘Ruppatīti kho, bhikkhave, tasmā rūpanti vuccati.
>
> Kena ruppati?
> Kena ruppati?
>
> Sītenapi ruppati, uṇhenapi ruppati, jighacchāyapi ruppati, pipāsāyapi ruppatī’’tiādi.
> Sītenapi ruppati, uṇhenapi ruppati, jighacchāyapi ruppati, pipāsāyapi ruppatī’’tiādi.

Rūpañca taṃ khandho cāti rūpakkhandho, rūparāsi rūpakoṭṭhāsoti attho.
Rūpañca taṃ khandho cāti rūpakkhandho, rūparāsi rūpakoṭṭhāsoti attho.

Vedanākkhandhādīsupi eseva nayoti ayaṃ tāvettha atthato saṃvaṇṇanānayo.
Vedanākkhandhādīsupi eseva nayoti ayaṃ tāvettha atthato saṃvaṇṇanānayo.

Dhammabhedato panettha heṭṭhā kusalattike vibhattā atītādibhedabhinnā sabbe rūpadhammā rūpakkhandho nāma.
Dhammabhedato panettha heṭṭhā kusalattike vibhattā atītādibhedabhinnā sabbe rūpadhammā rūpakkhandho nāma.

Tathā catubhūmakā vedanāsaññāyo vedanākkhandho nāma, saññākkhandho nāma.
Tathā catubhūmakā vedanāsaññāyo vedanākkhandho nāma, saññākkhandho nāma.

Vedanāsaññā pana ṭhapetvā sesā phassādayo paññāsa cetasikā saṅkhārakkhandho nāma.
Vedanāsaññā pana ṭhapetvā sesā phassādayo paññāsa cetasikā saṅkhārakkhandho nāma.

Pañcasu khandhesu nibbānameva asaṅgahitaṃ, upādānakkhandhesu pana sabbe lokuttaradhammā.
Pañcasu khandhesu nibbānameva asaṅgahitaṃ, upādānakkhandhesu pana sabbe lokuttaradhammā.

Ayameva hi khandhehi upādānakkhandhānaṃ viseso.
Ayameva hi khandhehi upādānakkhandhānaṃ viseso.

Khandhā avisesato vuttā, upādānakkhandhā sāsavopādāniyabhāvena visesetvā.
Khandhā avisesato vuttā, upādānakkhandhā sāsavopādāniyabhāvena visesetvā.

Idha pana avisesena vuttattā nibbānaṃ ṭhapetvā avasesā sabbe dhammā saṅgahaṃ

gacchantīti ayaṃ dhammabhedato saṃvaṇṇanānayo.
Idha pana avisesena vuttattā nibbānaṃ ṭhapetvā avasesā sabbe dhammā saṅgahaṃ gacchantīti ayaṃ dhammabhedato saṃvaṇṇanānayo.

Vibhaṅganayadassanāti vibhaṅgapāḷiyā āgataatthanayadassanato.
Vibhaṅganayadassanāti vibhaṅgapāḷiyā āgataatthanayadassanato.

Vibhaṅgapāḷiyaṃ hi suttantabhājanīyaṃ abhidhammabhājanīyaṃ pañhāpucchakanti tīhi nayehi khandhavibhaṅgo vibhatto.
Vibhaṅgapāḷiyaṃ hi suttantabhājanīyaṃ abhidhammabhājanīyaṃ pañhāpucchakanti tīhi nayehi khandhavibhaṅgo vibhatto.

Tathā āyatanavibhaṅgādayo.
Tathā āyatanavibhaṅgādayo.

Kevalaṃ hi indriyavibhaṅge, sikkhāpadavibhaṅge ca suttantabhājanīyaṃ natthi.
Kevalaṃ hi indriyavibhaṅge, sikkhāpadavibhaṅge ca suttantabhājanīyaṃ natthi.

Paccayākāravibhaṅge pañhāpucchakaṃ natthi.
Paccayākāravibhaṅge pañhāpucchakaṃ natthi.

Ñāṇavibhaṅgādīsu pana tīsu tayopi nayā na santi.
Ñāṇavibhaṅgādīsu pana tīsu tayopi nayā na santi.

Tesu hi ñāṇavibhaṅgo ekavidhato paṭṭhāya yāva dasavidhā vibhatto, khuddakavatthuvibhaṅgo ekavidhato paṭṭhāya yāva dvāsaṭṭhipabhedā vibhatto, dhammahadayavibhaṅgo pana sabbasaṅgahādīhi dasahi vārehi vibhatto, tasmā tesaṃ tesaṃ nayānaṃ mukhamattadassanavasena tattha tattha saṃvaṇṇanā bhavissanti.
Tesu hi ñāṇavibhaṅgo ekavidhato paṭṭhāya yāva dasavidhā vibhatto, khuddakavatthuvibhaṅgo ekavidhato paṭṭhāya yāva dvāsaṭṭhipabhedā vibhatto, dhammahadayavibhaṅgo pana sabbasaṅgahādīhi dasahi vārehi vibhatto, tasmā tesaṃ tesaṃ nayānaṃ mukhamattadassanavasena tattha tattha saṃvaṇṇanā bhavissanti.

Tatridaṃ khandhavibhaṅge tiṇṇaṃ nayānaṃ mukhamattadassanaṃ.
Tatridaṃ khandhavibhaṅge tiṇṇaṃ nayānaṃ mukhamattadassanaṃ.

Seyyathidaṃ -
Seyyathidaṃ -

suttantabhājanīye tāva rūpakkhandho -
suttantabhājanīye tāva rūpakkhandho -

> ‘‘Tattha katamo rūpakkhandho?
> ‘‘Tattha katamo rūpakkhandho?
>
> Yaṃ kiñci rūpaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ ajjhattaṃ vā bahiddhā vā oḷārikaṃ vā sukhumaṃ vā hīnaṃ vā paṇītaṃ vā yaṃ dūre santike vā, tadekajjhaṃ abhisaññūhitvā abhisaṅkhipitvā ayaṃ vuccati rūpakkhandho’’ti -
> Yaṃ kiñci rūpaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ ajjhattaṃ vā bahiddhā vā oḷārikaṃ vā sukhumaṃ vā hīnaṃ vā paṇītaṃ vā yaṃ dūre santike vā, tadekajjhaṃ abhisaññūhitvā abhisaṅkhipitvā ayaṃ vuccati rūpakkhandho’’ti -

Evaṃ uddisitvā vitthārato vibhatto, tathā vedanākkhandhādayopi.
Evaṃ uddisitvā vitthārato vibhatto, tathā vedanākkhandhādayopi.

Tattha niyakajjhattaṃ nāma ajjhattarūpaṃ ajjhattaṃ nāma, tato aññaṃ parapuggalagataṃ, aviññāṇañca bahiddhā nāma, tathā vedanādayopi.
Tattha niyakajjhattaṃ nāma ajjhattarūpaṃ ajjhattaṃ nāma, tato aññaṃ parapuggalagataṃ, aviññāṇañca bahiddhā nāma, tathā vedanādayopi.

Pasādavisayarūpaṃ pana oḷārikaṃ nāma, sesaṃ sukhumaṃ nāma.
Pasādavisayarūpaṃ pana oḷārikaṃ nāma, sesaṃ sukhumaṃ nāma.

Aniṭṭharūpaṃ hīnaṃ nāma, iṭṭharūpaṃ paṇītaṃ nāma.
Aniṭṭharūpaṃ hīnaṃ nāma, iṭṭharūpaṃ paṇītaṃ nāma.

Nanu iṭṭhāniṭṭhaṃ nāma pāṭekkaṃ paṭivibhattaṃ nāma natthi, ekaṃ ekaccassa iṭṭhaṃ hoti manāpaṃ, tadeva aññassa ca aniṭṭhaṃ hoti.
Nanu iṭṭhāniṭṭhaṃ nāma pāṭekkaṃ paṭivibhattaṃ nāma natthi, ekaṃ ekaccassa iṭṭhaṃ hoti manāpaṃ, tadeva aññassa ca aniṭṭhaṃ hoti.

Vatthādīni hi sūkarādīnaṃ nappiyāni honti, na manussādīnaṃ, tesañca vatthābharaṇādīni piyāni, na sūkarādīnanti, tasmā rucivaseneva iṭṭhāniṭṭhatā gahetabbā?
Vatthādīni hi sūkarādīnaṃ nappiyāni honti, na manussādīnaṃ, tesañca vatthābharaṇādīni piyāni, na sūkarādīnanti, tasmā rucivaseneva iṭṭhāniṭṭhatā gahetabbā?

Na, iṭṭhāniṭṭhānaṃ pāṭekkaṃ vibhattattā.
Na, iṭṭhāniṭṭhānaṃ pāṭekkaṃ vibhattattā.

Kusalakammajaṃ hi kusalavipākavisayova iṭṭhaṃ nāma, akusalakammajaṃ akusalavipākavisayova aniṭṭhaṃ nāma, saññāvipallāsena pana koci iṭṭhameva buddharūpādiṃ javanakkhaṇe aniṭṭhato manasi karoti, aniṭṭhañca nirayaggisatthavisādiṃ iṭṭhato manasi karoti.
Kusalakammajaṃ hi kusalavipākavisayova iṭṭhaṃ nāma, akusalakammajaṃ akusalavipākavisayova aniṭṭhaṃ nāma, saññāvipallāsena pana koci iṭṭhameva buddharūpādiṃ javanakkhaṇe aniṭṭhato manasi karoti, aniṭṭhañca nirayaggisatthavisādiṃ iṭṭhato manasi karoti.

Javanehi eva vipallāsabhāvo, na vipākehīti vipākavasena iṭṭhāniṭṭhaṃ niyataṃ veditabbaṃ.
Javanehi eva vipallāsabhāvo, na vipākehīti vipākavasena iṭṭhāniṭṭhaṃ niyataṃ veditabbaṃ.

Sammohavinodaniyā pana vibhaṅgaṭṭhakathāya -
Sammohavinodaniyā pana vibhaṅgaṭṭhakathāya -

> ‘‘Sukhasamphassaṃ hi gūthakalalaṃ cakkhudvāraghānadvāresu aniṭṭhaṃ, kāyadvāre iṭṭhaṃ hoti.
> ‘‘Sukhasamphassaṃ hi gūthakalalaṃ cakkhudvāraghānadvāresu aniṭṭhaṃ, kāyadvāre iṭṭhaṃ hoti.
>
> Cakkavattino maṇiratanena pothiyamānassa, suvaṇṇasūle uttāsiyamānassa ca maṇiratanasuvaṇṇasūlāni cakkhudvāre iṭṭhāni honti, kāyadvāre aniṭṭhānī’’ti -

Cakkavattino maṇiratanena pothiyamānassa, suvaṇṇasūle uttāsiyamānassa ca maṇiratanasuvaṇṇasūlāni cakkhudvāre iṭṭhāni honti, kāyadvāre aniṭṭhānī’’ti -

Evaṃ dvāravasena ekasseva vatthuno iṭṭhatā, aniṭṭhatā ca vuttā.
Evaṃ dvāravasena ekasseva vatthuno iṭṭhatā, aniṭṭhatā ca vuttā.

Sā ca ekakkhaṇe na yuttā ekakalāpagatabhūtopādāyarūpānaṃ ekasāmaggiyamuppattito.
Sā ca ekakkhaṇe na yuttā ekakalāpagatabhūtopādāyarūpānaṃ ekasāmaggiyamuppattito.

Na hi bhūtesu akusalavasena aniṭṭhesu uppajjantesu tadupādāyarūpādikusalena iṭṭhāni uppajjanti, bhinnakkhaṇe pana iṭṭhāni maṇiratanādīni tehi pothiyamānassa akusalapaccayena utunā aniṭṭhāni vipariṇamanti, kusalapaccayena aniṭṭhāni gūthakalalādīni iṭṭhānīti, ayaṃ no attanomati.
Na hi bhūtesu akusalavasena aniṭṭhesu uppajjantesu tadupādāyarūpādikusalena iṭṭhāni uppajjanti, bhinnakkhaṇe pana iṭṭhāni maṇiratanādīni tehi pothiyamānassa akusalapaccayena utunā aniṭṭhāni vipariṇamanti, kusalapaccayena aniṭṭhāni gūthakalalādīni iṭṭhānīti, ayaṃ no attanomati.

Evaṃ vibhattesu ca iṭṭhāniṭṭhesu taṃ taṃ rūpaṃ upādāyupādāya hīnaṃ, paṇītañca daṭṭhabbaṃ.
Evaṃ vibhattesu ca iṭṭhāniṭṭhesu taṃ taṃ rūpaṃ upādāyupādāya hīnaṃ, paṇītañca daṭṭhabbaṃ.

Sukhumaṃ pana rūpaṃ dūrerūpaṃ nāma, oḷārikaṃ santikerūpaṃ nāma.
Sukhumaṃ pana rūpaṃ dūrerūpaṃ nāma, oḷārikaṃ santikerūpaṃ nāma.

Taṃ taṃ vā pana rūpaṃ upādāyupādāya rūpaṃ dūre santike daṭṭhabbaṃ.
Taṃ taṃ vā pana rūpaṃ upādāyupādāya rūpaṃ dūre santike daṭṭhabbaṃ.

Sesaṃ vuttanayameva.
Sesaṃ vuttanayameva.

Vedanādīsu pana akusalā vedanā oḷārikā, itarā sukhumā.
Vedanādīsu pana akusalā vedanā oḷārikā, itarā sukhumā.

Kusalākusalā oḷārikā, abyākatā sukhumā.
Kusalākusalā oḷārikā, abyākatā sukhumā.

Dukkhā vedanā oḷārikā, itarā sukhumā.
Dukkhā vedanā oḷārikā, itarā sukhumā.

Sukhadukkhā vā oḷārikā, itarā sukhumā.
Sukhadukkhā vā oḷārikā, itarā sukhumā.

Asamāpannassa vā vedanā oḷārikā, samāpannassa sukhumā.
Asamāpannassa vā vedanā oḷārikā, samāpannassa sukhumā.

Sāsavā oḷārikā, anāsavā sukhumā.
Sāsavā oḷārikā, anāsavā sukhumā.

Taṃ taṃ vā pana vedanaṃ upādāyupādāya oḷārikasukhumatā daṭṭhabbā.
Taṃ taṃ vā pana vedanaṃ upādāyupādāya oḷārikasukhumatā daṭṭhabbā.

Akusalā vedanā kusalābyākatāhi dūre, tā ca tāya dūreti evaṃ jātisabhāvapuggalabhūmibhedato vuttanayena dūrevedanā daṭṭhabbā, kusalā vedanā kusalāya santiketi evaṃ jātiādisāmaññato santikevedanā daṭṭhabbā.
Akusalā vedanā kusalābyākatāhi dūre, tā ca tāya dūreti evaṃ jātisabhāvapuggalabhūmibhedato vuttanayena dūrevedanā daṭṭhabbā, kusalā vedanā kusalāya santiketi evaṃ jātiādisāmaññato santikevedanā daṭṭhabbā.

Taṃ taṃ vā pana vedanaṃ upādāyupādāya vedanā dūresantike daṭṭhabbā.
Taṃ taṃ vā pana vedanaṃ upādāyupādāya vedanā dūresantike daṭṭhabbā.

Evaṃ saññākkhandhādīsupi yathānurūpaṃ oḷārikasukhumatādayo veditabbāti.
Evaṃ saññākkhandhādīsupi yathānurūpaṃ oḷārikasukhumatādayo veditabbāti.

Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana vibhaṅgapāḷiaṭṭhakathāsu gahetabboti ayaṃ suttantabhājanīyanayo.
Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana vibhaṅgapāḷiaṭṭhakathāsu gahetabboti ayaṃ suttantabhājanīyanayo.

Abhidhammabhājanīyanaye rūpakkhandhassa tāva ekavidhādito yāva ekādasavidhā rūpakaṇḍe vuttanayena veditabbā.
Abhidhammabhājanīyanaye rūpakkhandhassa tāva ekavidhādito yāva ekādasavidhā rūpakaṇḍe vuttanayena veditabbā.

Vedanākkhandho pana ekavidho phassasampayutto, duvidho sahetukadukavasena, tividho kusalattikavasena, catubbidho catubhūmakavasena, pañcavidho sabhāvabhedena, chabbidho chadvārikavasena, sattavidho sattaviññāṇasampayogavasena, aṭṭhavidho tesu kāyaviññāṇasampayuttaṃ sukhadukkhavasena dvidhā bhinditvā, navavidho tesu manoviññāṇasampayuttaṃ kusalattikavasena tidhā bhinditvā, dasavidho tesu kāyaviññāṇasampayuttaṃ duvidhā, manoviññāṇasampayuttañca tidhā bhinditvāti evaṃ sahetukadukamūlaṃ paṭhamavāraṃ vatvā puna kusalattikaṭṭhāne vedanāttikapītittikasanidassanattikavajjite sabbattike yojetvā yāva dasavidhā, aparepi aṭṭhārasa vārā vuttā.
Vedanākkhandho pana ekavidho phassasampayutto, duvidho sahetukadukavasena, tividho kusalattikavasena, catubbidho catubhūmakavasena, pañcavidho sabhāvabhedena, chabbidho chadvārikavasena, sattavidho sattaviññāṇasampayogavasena, aṭṭhavidho tesu kāyaviññāṇasampayuttaṃ sukhadukkhavasena dvidhā bhinditvā, navavidho tesu manoviññāṇasampayuttaṃ kusalattikavasena tidhā bhinditvā, dasavidho tesu kāyaviññāṇasampayuttaṃ duvidhā, manoviññāṇasampayuttañca tidhā bhinditvāti evaṃ sahetukadukamūlaṃ paṭhamavāraṃ vatvā puna kusalattikaṭṭhāne vedanāttikapītittikasanidassanattikavajjite sabbattike yojetvā yāva dasavidhā, aparepi aṭṭhārasa vārā vuttā.

Yathā cettha sahetukadukamūlikā sabbattikayojanā, evaṃ hetusampayuttadukādīsu anurūpadukamūlikāpi saraṇadukapariyosānā paccekaṃ sabbattikayojanāpi veditabbāti ayaṃ dukamūlako yojanānayo.
Yathā cettha sahetukadukamūlikā sabbattikayojanā, evaṃ hetusampayuttadukādīsu anurūpadukamūlikāpi saraṇadukapariyosānā paccekaṃ sabbattikayojanāpi veditabbāti ayaṃ dukamūlako yojanānayo.

Yathā ca ekekadukena sabbattikayojanāvasena dukamūlako nayo vutto, evaṃ ekekattikena yathānurūpaṃ sabbadukayojanāvasena tikamūlako, tadubhayamissakavasena ubhatovaḍḍhanako ca nayo veditabbo.
Yathā ca ekekadukena sabbattikayojanāvasena dukamūlako nayo vutto, evaṃ ekekattikena yathānurūpaṃ sabbadukayojanāvasena tikamūlako, tadubhayamissakavasena ubhatovaḍḍhanako ca nayo veditabbo.

Yathā cettha vedanākkhandhe, evaṃ saññākkhandhādīsupi yathārahaṃ dukamūlakādinayā veditabbāti ayaṃ abhidhammabhājanīyanayo.
Yathā cettha vedanākkhandhe, evaṃ saññākkhandhādīsupi yathārahaṃ dukamūlakādinayā veditabbāti ayaṃ abhidhammabhājanīyanayo.

Pañhāpucchakanaye pana pañcannaṃ khandhānaṃ kati kusalā, kati akusalā, kati abyākatā, kati sukhāya vedanāya sampayuttā...pe...
Pañhāpucchakanaye pana pañcannaṃ khandhānaṃ kati kusalā, kati akusalā, kati abyākatā, kati sukhāya vedanāya sampayuttā...pe...

kati saraṇā, kati araṇāti?
kati saraṇā, kati araṇāti?

Rūpakkhandho abyākato, cattāro khandhā siyā kusalā, siyā akusalā, siyā abyākatā, rūpaṃ, vedanā ca vedanāttike na vattabbā, sesā tidhāpi honti, rūpaṃ nevavipākanavipākadhammadhammaṃ, siyā upādinnupādāniyaṃ, siyā anupādinnupādāniyaṃ, asaṃkiliṭṭhasaṃkilesikaṃ, sesā cattāro khandhā tīhi tikehi tidhāpi honti.
Rūpakkhandho abyākato, cattāro khandhā siyā kusalā, siyā akusalā, siyā abyākatā, rūpaṃ, vedanā ca vedanāttike na vattabbā, sesā tidhāpi honti, rūpaṃ nevavipākanavipākadhammadhammaṃ, siyā upādinnupādāniyaṃ, siyā anupādinnupādāniyaṃ, asaṃkiliṭṭhasaṃkilesikaṃ, sesā cattāro khandhā tīhi tikehi tidhāpi honti.

Rūpaṃ avitakkaavicāraṃ, tayo khandhā tidhāpi honti, saṅkhārakkhandho tidhā ca na vattabbo ca.
Rūpaṃ avitakkaavicāraṃ, tayo khandhā tidhāpi honti, saṅkhārakkhandho tidhā ca na vattabbo ca.

Rūpaṃ na vattabbaṃ, vedanā siyā pītisahagatā, na vattabbā, tayo tidhā ca na vattabbā ca.
Rūpaṃ na vattabbaṃ, vedanā siyā pītisahagatā, na vattabbā, tayo tidhā ca na vattabbā ca.

Rūpaṃ nevadassanenanabhāvanāyapahātabbaṃ, nadassanenanabhāvanāyapahātabbahetukaṃ, nevācayagāminaapacayagāmi, nevasekhaṃnāsekhaṃ, parittaṃ, sesā tidhāpi honti.
Rūpaṃ nevadassanenanabhāvanāyapahātabbaṃ, nadassanenanabhāvanāyapahātabbahetukaṃ, nevācayagāminaapacayagāmi, nevasekhaṃnāsekhaṃ, parittaṃ, sesā tidhāpi honti.

Parittārammaṇattike rūpaṃ anārammaṇaṃ, sesā tidhā ca na vattabbā ca.
Parittārammaṇattike rūpaṃ anārammaṇaṃ, sesā tidhā ca na vattabbā ca.

Rūpaṃ majjhimaṃ, aniyataṃ, sesā tidhāpi.

Rūpaṃ majjhimaṃ, aniyataṃ, sesā tidhāpi.

Maggārammaṇattike ca rūpaṃ anārammaṇaṃ, sesā tidhāpi vā na vattabbā.
Maggārammaṇattike ca rūpaṃ anārammaṇaṃ, sesā tidhāpi vā na vattabbā.

Uppannātītattikesu pañcapi tidhā honti.
Uppannātītattikesu pañcapi tidhā honti.

Atītārammaṇattike rūpaṃ anārammaṇaṃ, sesā tidhā ca na vattabbā ca.
Atītārammaṇattike rūpaṃ anārammaṇaṃ, sesā tidhā ca na vattabbā ca.

Ajjhattattike pañcapi tidhā honti.
Ajjhattattike pañcapi tidhā honti.

Ajjhattārammaṇattike rūpaṃ anārammaṇaṃ, sesā tidhāpi na vattabbā ca.
Ajjhattārammaṇattike rūpaṃ anārammaṇaṃ, sesā tidhāpi na vattabbā ca.

Cattāro khandhā anidassanaappaṭighā, rūpakkhandho tidhāpi hoti.
Cattāro khandhā anidassanaappaṭighā, rūpakkhandho tidhāpi hoti.

Cattāro khandhā nahetū, saṅkhārakkhandho siyā hetu, siyā na hetu.
Cattāro khandhā nahetū, saṅkhārakkhandho siyā hetu, siyā na hetu.

Rūpaṃ ahetukaṃ, hetuvippayuttaṃ, sesā dvidhāpi.
Rūpaṃ ahetukaṃ, hetuvippayuttaṃ, sesā dvidhāpi.

Tayo khandhā siyā sahetukā ceva na ca hetū, siyā na vattabbā ca, saṅkhārakkhandho dvidhā ca na vattabbo ca, rūpaṃ na vattabbameva.
Tayo khandhā siyā sahetukā ceva na ca hetū, siyā na vattabbā ca, saṅkhārakkhandho dvidhā ca na vattabbo ca, rūpaṃ na vattabbameva.

Tathā anantaradukepi.
Tathā anantaradukepi.

Rūpaṃ nahetuahetukaṃ, tayo dvidhāpi, saṅkhārakkhandho dvidhā ca na vattabbo ca.
Rūpaṃ nahetuahetukaṃ, tayo dvidhāpi, saṅkhārakkhandho dvidhā ca na vattabbo ca.

Pañcapi sappaccayā, saṅkhatā, cattāro anidassanā, appaṭighā, rūpaṃ dvidhāpi.
Pañcapi sappaccayā, saṅkhatā, cattāro anidassanā, appaṭighā, rūpaṃ dvidhāpi.

Rūpaṃ rūpī, sesā arūpino.
Rūpaṃ rūpī, sesā arūpino.

Rūpaṃ lokiyaṃ, sesā dvidhāpi.
Rūpaṃ lokiyaṃ, sesā dvidhāpi.

Pañcapi kenaci viññeyyā, na ca kenaci viññeyyā ca.
Pañcapi kenaci viññeyyā, na ca kenaci viññeyyā ca.

Cattāro no āsavā, saṅkhārā dvidhāpi, na vattabbā ca.
Cattāro no āsavā, saṅkhārā dvidhāpi, na vattabbā ca.

Rūpaṃ sāsavo, āsavavippayutto, sesā dvidhāpi.
Rūpaṃ sāsavo, āsavavippayutto, sesā dvidhāpi.

Rūpaṃ sāsavā ceva no ca āsavā, tayo tathā ca na vattabbā ca.
Rūpaṃ sāsavā ceva no ca āsavā, tayo tathā ca na vattabbā ca.

Saṅkhāro dvidhā ca na vattabbo ca.
Saṅkhāro dvidhā ca na vattabbo ca.

Rūpaṃ na vattabbameva, tayo siyā āsavasampayuttā ceva no ca āsavā, siyā na vattabbā, saṅkhāro dvidhā ca na vattabbo ca.
Rūpaṃ na vattabbameva, tayo siyā āsavasampayuttā ceva no ca āsavā, siyā na vattabbā, saṅkhāro dvidhā ca na vattabbo ca.

Rūpaṃ āsavavippayuttaṃ sāsavañca, sesā dvidhā ca na vattabbā ca.
Rūpaṃ āsavavippayuttaṃ sāsavañca, sesā dvidhā ca na vattabbā ca.

Iminā nayena saṃyojanagocchakādīsupi yojanā veditabbā.
Iminā nayena saṃyojanagocchakādīsupi yojanā veditabbā.

Kevalaṃ hi parāmāsasampayuttaduke rūpaṃ parāmāsavippayuttaṃ, tayo dvidhāpi, saṅkhāro dvidhāpi, diṭṭhivasena na vattabbo ca.
Kevalaṃ hi parāmāsasampayuttaduke rūpaṃ parāmāsavippayuttaṃ, tayo dvidhāpi, saṅkhāro dvidhāpi, diṭṭhivasena na vattabbo ca.

Tatiye ettakameva viseso.
Tatiye ettakameva viseso.

Rūpaṃ anārammaṇaṃ, sesā sārammaṇā.
Rūpaṃ anārammaṇaṃ, sesā sārammaṇā.

Viññāṇaṃ cittaṃ, sesā no cittā.
Viññāṇaṃ cittaṃ, sesā no cittā.

Tayo cetasikā, dve acetasikā.
Tayo cetasikā, dve acetasikā.

Tayo cittasampayuttā, rūpaṃ cittavippayuttaṃ.
Tayo cittasampayuttā, rūpaṃ cittavippayuttaṃ.

Viññāṇaṃ na vattabbaṃ.
Viññāṇaṃ na vattabbaṃ.

Tathā cittasaṃsaṭṭhadukepi.
Tathā cittasaṃsaṭṭhadukepi.

Tayo cittasamuṭṭhānā, viññāṇaṃ no cittasamuṭṭhānaṃ.
Tayo cittasamuṭṭhānā, viññāṇaṃ no cittasamuṭṭhānaṃ.

Rūpaṃ dvidhāpi.
Rūpaṃ dvidhāpi.

Tathā anantaradukadvayepi.
Tathā anantaradukadvayepi.

Tayo cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānā, dve no cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānā.
Tayo cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānā, dve no cittasaṃsaṭṭhasamuṭṭhānā.

Tathā anantaradukadvayepi.

Tathā anantaradukadvayepi.

Viññāṇaṃ ajjhattikaṃ, tayo bāhirā, rūpaṃ dvidhāpi.
Viññāṇaṃ ajjhattikaṃ, tayo bāhirā, rūpaṃ dvidhāpi.

Cattāro no upādā.
Cattāro no upādā.

Rūpaṃ dvidhāpi.
Rūpaṃ dvidhāpi.

Pañcapi siyā upādinnā, siyā anupādinnā, no upādānā.
Pañcapi siyā upādinnā, siyā anupādinnā, no upādānā.

Kilesagocchako vuttanayova.
Kilesagocchako vuttanayova.

Rūpaṃ nevadassanenanabhāvanāya pahātabbaṃ, sesā dvidhāpi.
Rūpaṃ nevadassanenanabhāvanāya pahātabbaṃ, sesā dvidhāpi.

Evaṃ yāvapīṭidukā yojanā veditabbā.
Evaṃ yāvapīṭidukā yojanā veditabbā.

Rūpaṃ na vedanā, na sukhā, na sukhasahagatā, sesā dvidhāpi.
Rūpaṃ na vedanā, na sukhā, na sukhasahagatā, sesā dvidhāpi.

Tathā anantaradukepi.
Tathā anantaradukepi.

Rūpaṃ kāmāvacaraṃ, sesā dvidhāpi.
Rūpaṃ kāmāvacaraṃ, sesā dvidhāpi.

Evaṃ yāva saraṇadukā yojanā veditabbā.
Evaṃ yāva saraṇadukā yojanā veditabbā.

Ayaṃ pañhāpucchakanayo.
Ayaṃ pañhāpucchakanayo.

Ime pana nayā vitthārato pāḷiaṭṭhakathāhi ñātabbā.
Ime pana nayā vitthārato pāḷiaṭṭhakathāhi ñātabbā.

Atthavinicchayo ca nesaṃ dhammasaṅgaṇīmātikatthasaṃvaṇṇanāya vuttānusārena ñātabbo.
Atthavinicchayo ca nesaṃ dhammasaṅgaṇīmātikatthasaṃvaṇṇanāya vuttānusārena ñātabbo.

Ito paraṃ atirekaṃ avatvā apubbameva vaṇṇayissāmāti ayaṃ vibhaṅganayadassanato saṃvaṇṇanānayo.
Ito paraṃ atirekaṃ avatvā apubbameva vaṇṇayissāmāti ayaṃ vibhaṅganayadassanato saṃvaṇṇanānayo.

Idāni panettha -
Idāni panettha -

> Kamatonūnādhikato, daṭṭhabbasamabhedato;
> Kamatonūnādhikato, daṭṭhabbasamabhedato;

Pāḷimuttanayo ñeyyo, khandhakosallamicchatā.
Pāḷimuttanayo ñeyyo, khandhakosallamicchatā.

Tattha kamatoti ettha uppattikkamo pahānakkamo paṭipattikkamo bhūmikkamo desanākkamoti bahuvidhesu kamesu khandhānaṃ desanākkamova yujjati, na itare, asambhavā.
Tattha kamatoti ettha uppattikkamo pahānakkamo paṭipattikkamo bhūmikkamo desanākkamoti bahuvidhesu kamesu khandhānaṃ desanākkamova yujjati, na itare, asambhavā.

Abhedena hi pañcasu khandhesu attaggāhapatitaṃ veneyyajanaṃ samūhaghanavinibbhogadassanena attaggāhato mocetukāmo bhagavā hitakāmo tassa tassa janassa sukhaggahaṇatthaṃ cakkhuādīnaṃ visayabhūtaṃ oḷārikaṃ paṭhamaṃ rūpakkhandhaṃ desesi, tato iṭṭhāniṭṭhavisayasaṃvedakaṃ oḷārikaṃ vedanaṃ, yaṃ vedeti, taṃ sañjānātīti evaṃ vedanāvisayassa ākāraggāhikaṃ saññaṃ, saññāvasenābhisaṅkhārake saṅkhāre, tesaṃ vedanādīnaṃ nissayādhipatibhūtaṃ viññāṇanti ayaṃ tāvettha kamo.
Abhedena hi pañcasu khandhesu attaggāhapatitaṃ veneyyajanaṃ samūhaghanavinibbhogadassanena attaggāhato mocetukāmo bhagavā hitakāmo tassa tassa janassa sukhaggahaṇatthaṃ cakkhuādīnaṃ visayabhūtaṃ oḷārikaṃ paṭhamaṃ rūpakkhandhaṃ desesi, tato iṭṭhāniṭṭhavisayasaṃvedakaṃ oḷārikaṃ vedanaṃ, yaṃ vedeti, taṃ sañjānātīti evaṃ vedanāvisayassa ākāraggāhikaṃ saññaṃ, saññāvasenābhisaṅkhārake saṅkhāre, tesaṃ vedanādīnaṃ nissayādhipatibhūtaṃ viññāṇanti ayaṃ tāvettha kamo.

Anūnādhikatoti kasmā pana bhagavatā pañceva khandhā vuttā anūnā anadhikāti?
Anūnādhikatoti kasmā pana bhagavatā pañceva khandhā vuttā anūnā anadhikāti?

Sabbasaṅkhatasabhāgekasaṅgahato, attattaniyaggāhavatthussa etapparamato, aññesañca tadavarodhato.
Sabbasaṅkhatasabhāgekasaṅgahato, attattaniyaggāhavatthussa etapparamato, aññesañca tadavarodhato.

Anekappabhedesu hi saṅkhatadhammesu sabhāgavasena saṅgayhamānesu rūpaṃ rūpasabhāgekasaṅgahavasena eko khandho hoti, vedanā vedanāsabhāgekasaṅgahavasena eko khandho hoti.
Anekappabhedesu hi saṅkhatadhammesu sabhāgavasena saṅgayhamānesu rūpaṃ rūpasabhāgekasaṅgahavasena eko khandho hoti, vedanā vedanāsabhāgekasaṅgahavasena eko khandho hoti.

Esa nayo saññādīsupi, tasmā sabbasaṅkhatasabhāgekasaṅgahato pañceva vuttā.
Esa nayo saññādīsupi, tasmā sabbasaṅkhatasabhāgekasaṅgahato pañceva vuttā.

Etaparamañcetaṃ attattaniyaggāhavatthu, yadidaṃ rūpādayo pañca, tasmā attattaniyaggāhavatthussa etaparamatopi pañceva vuttā.
Etaparamañcetaṃ attattaniyaggāhavatthu, yadidaṃ rūpādayo pañca, tasmā attattaniyaggāhavatthussa etaparamatopi pañceva vuttā.

Yepi cañña sīlādayo pañca dhammakkhandhā vuttā, tepi saṅkhārakkhandhapariyāpannattā ettheva avarodhaṃ gacchanti, tasmā aññesaṃ tadavarodhatopi pañceva vuttāti ayaṃ anūnādhikato.

Yepi cañña sīlādayo pañca dhammakkhandhā vuttā, tepi saṅkhārakkhandhapariyāpannattā ettheva avarodhaṃ gacchanti, tasmā aññesaṃ tadavarodhatopi pañceva vuttāti ayaṃ anūnādhikato.

Daṭṭhabbasamabhedatoti daṭṭhabbabhedato, upamābhedato ca.
Daṭṭhabbasamabhedatoti daṭṭhabbabhedato, upamābhedato ca.

Tattha daṭṭhabbabhedato tāva pañcupādānakkhandhā sāmaññato ukkhittāsikapaccatthikato, bhārato, khādakato, aniccadukkhaanattasaṅkhātavadhakato ca daṭṭhabbā.
Tattha daṭṭhabbabhedato tāva pañcupādānakkhandhā sāmaññato ukkhittāsikapaccatthikato, bhārato, khādakato, aniccadukkhaanattasaṅkhātavadhakato ca daṭṭhabbā.

Visesato pana pheṇapiṇḍaṃ viya rūpaṃ daṭṭhabbaṃ, udakabubbuḷamarīcikakadalikkhandhamāyā viya yathākkamaṃ vedanādayo daṭṭhabbā.
Visesato pana pheṇapiṇḍaṃ viya rūpaṃ daṭṭhabbaṃ, udakabubbuḷamarīcikakadalikkhandhamāyā viya yathākkamaṃ vedanādayo daṭṭhabbā.

Yathā hi pheṇapiṇḍo vimaddāsaho, so ca pattathālakādiatthaṃ gahitopi tamatthaṃ na sādheti, bhijjati, evaṃ rūpampi vimaddāsahaṃ, tañca subhādivasena gahitampi na tathā tiṭṭhati, asubhādiyeva hoti.
Yathā hi pheṇapiṇḍo vimaddāsaho, so ca pattathālakādiatthaṃ gahitopi tamatthaṃ na sādheti, bhijjati, evaṃ rūpampi vimaddāsahaṃ, tañca subhādivasena gahitampi na tathā tiṭṭhati, asubhādiyeva hoti.

Yathā vā pheṇapiṇḍo anekasandhighaṭito bahunnaṃ udakasappādipāṇakānaṃ āvāso, ādito cesa badarapakkamatto hutvā anupubbavaḍḍhanako uṭṭhitamattopi cesa bhijjati, thokaṃ gantvāpi, samuddaṃ patvā pana avassameva bhijjati, evaṃ rūpampi chiddāvachiddaṃ anekasandhighaṭitaṃ asītikimikulavokiṇṇaṃ, ādito cetaṃ kalalamattaṃ hutvā anupubbavaḍḍhanakaṃ, kalalamattepi cetaṃ bhijjati, abbudādibhāvepi āyukkhayaṃ patvā avassameva bhijjati.
Yathā vā pheṇapiṇḍo anekasandhighaṭito bahunnaṃ udakasappādipāṇakānaṃ āvāso, ādito cesa badarapakkamatto hutvā anupubbavaḍḍhanako uṭṭhitamattopi cesa bhijjati, thokaṃ gantvāpi, samuddaṃ patvā pana avassameva bhijjati, evaṃ rūpampi chiddāvachiddaṃ anekasandhighaṭitaṃ asītikimikulavokiṇṇaṃ, ādito cetaṃ kalalamattaṃ hutvā anupubbavaḍḍhanakaṃ, kalalamattepi cetaṃ bhijjati, abbudādibhāvepi āyukkhayaṃ patvā avassameva bhijjati.

Evaṃ pheṇapiṇḍasadisaṃ daṭṭhabbaṃ.
Evaṃ pheṇapiṇḍasadisaṃ daṭṭhabbaṃ.

Yathā pana bubbuḷo muhuttaramaṇīyo agayhupago na ciraṭṭhitikova, evaṃ vedanāpi.
Yathā pana bubbuḷo muhuttaramaṇīyo agayhupago na ciraṭṭhitikova, evaṃ vedanāpi.

Yathā ca bubbuḷo udakatalaṃ, udakabinduṃ, udakajallakaṃ saṅkaḍḍhitvā puṭaṃ katvā gahaṇavātañcāti cattāri kāraṇāni paṭicca uppajjati, evaṃ vedanāpi vatthuṃ, ārammaṇaṃ, kilesajallaṃ, phassasaṅghaṭṭanañcāti cattāri kāraṇāni paṭicca uppajjatīti sā bubbuḷasadisā daṭṭhabbā.
Yathā ca bubbuḷo udakatalaṃ, udakabinduṃ, udakajallakaṃ saṅkaḍḍhitvā puṭaṃ

katvā gahaṇavātañcāti cattāri kāraṇāni paṭicca uppajjati, evaṃ vedanāpi vatthuṃ, ārammaṇaṃ, kilesajallaṃ, phassasaṅghaṭṭanañcāti cattāri kāraṇāni paṭicca uppajjatīti sā bubbuḷasadisā daṭṭhabbā.

Yathā pana marīcikā jalāsayādibhāvena vippalambhikā, evaṃ saññāpi niccādibhāvenāti marīcisadisā daṭṭhabbā.
Yathā pana marīcikā jalāsayādibhāvena vippalambhikā, evaṃ saññāpi niccādibhāvenāti marīcisadisā daṭṭhabbā.

Yathā pana kadalikkhandho agayhupago bahuvaṭṭisamodhāno, evaṃ saṅkhārakkhandhopi agayhupagoniccādisāravirahito, phassādibahudhammasamodhāno ca hotīti so kadalikkhandhasadiso daṭṭhabbo.
Yathā pana kadalikkhandho agayhupago bahuvaṭṭisamodhāno, evaṃ saṅkhārakkhandhopi agayhupagoniccādisāravirahito, phassādibahudhammasamodhāno ca hotīti so kadalikkhandhasadiso daṭṭhabbo.

Yathā pana māyā asuvaṇṇarajatādirūpānipi tathā gāhāpetvā mahājanaṃ vañceti, evaṃ viññāṇampi aniccādirūpaṃ teneva cittena āgacchantaṃ viya niccādito ca gāhāpetvā vañcetīti taṃ māyāsadisaṃ daṭṭhabbaṃ.
Yathā pana māyā asuvaṇṇarajatādirūpānipi tathā gāhāpetvā mahājanaṃ vañceti, evaṃ viññāṇampi aniccādirūpaṃ teneva cittena āgacchantaṃ viya niccādito ca gāhāpetvā vañcetīti taṃ māyāsadisaṃ daṭṭhabbaṃ.

Vuttañca -
Vuttañca -

> ‘‘Pheṇapiṇḍūpamaṃ rūpaṃ, vedanā bubbuḷūpamā;
> ‘‘Pheṇapiṇḍūpamaṃ rūpaṃ, vedanā bubbuḷūpamā;
>
> Marīcikūpamā saññā, saṅkhārā kadalūpamā;
> Marīcikūpamā saññā, saṅkhārā kadalūpamā;
>
> Māyūpamañca viññāṇaṃ, desitādiccabandhunā’’ti.
> Māyūpamañca viññāṇaṃ, desitādiccabandhunā’’ti.

Ayamettha daṭṭhabbabhedo.
Ayamettha daṭṭhabbabhedo.

Upamābhedato ca pana gilānasālūpamo rūpupādānakkhandho, gelaññūpamo vedanupādānakkhandho, gelaññasamuṭṭhānūpamo saññupādānakkhandho, asappāyasevanūpamo saṅkhārupādānakkhandho, gilānūpamo viññāṇupādānakkhandho.
Upamābhedato ca pana gilānasālūpamo rūpupādānakkhandho, gelaññūpamo vedanupādānakkhandho, gelaññasamuṭṭhānūpamo saññupādānakkhandho, asappāyasevanūpamo saṅkhārupādānakkhandho, gilānūpamo viññāṇupādānakkhandho.

Apica cārakakāraṇaaparādhakāraṇakārakaaparādhikūpamā ete bhājanabhojanabyañjanaparivesakabhuñjakūpamā cāti ayamettha upamābhedo.
Apica cārakakāraṇaaparādhakāraṇakārakaaparādhikūpamā ete bhājanabhojanabyañjanaparivesakabhuñjakūpamā cāti ayamettha upamābhedo.

Evaṃ pāḷimuttakavinicchayanayo ñeyyo.

Evaṃ pāḷimuttakavinicchayanayo ñeyyo.

Khandhavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Khandhavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Āyatanavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Āyatanavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Āyatanavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Āyatanavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

dvādasāyatanānīti ettha āyatanato, āyānaṃ tananato, āyatassa ca nayanato āyatanāni.
dvādasāyatanānīti ettha āyatanato, āyānaṃ tananato, āyatassa ca nayanato āyatanāni.

Cakkhurūpādīsu hi taṃtaṃdvārārammaṇā cittacetasikā dhammā sena sena anubhavanādinā kiccena āyatanti upaṭṭhahanti ghaṭenti vāyamanti, te ca pana āyabhūte dhamme etāni tanonti vitthārenti, idañca atīva āyataṃ saṃsāradukkhaṃ nayanteva, pavattayantīti vuttaṃ hoti, tasmā ‘‘āyatanānī’’ti vuccanti.
Cakkhurūpādīsu hi taṃtaṃdvārārammaṇā cittacetasikā dhammā sena sena anubhavanādinā kiccena āyatanti upaṭṭhahanti ghaṭenti vāyamanti, te ca pana āyabhūte dhamme etāni tanonti vitthārenti, idañca atīva āyataṃ saṃsāradukkhaṃ nayanteva, pavattayantīti vuttaṃ hoti, tasmā ‘‘āyatanānī’’ti vuccanti.

Apica nivāsaṭṭhānaṭṭhena, ākaraṭṭhena, samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena, sañjābhidesaṭṭhena, kāraṇaṭṭhena ca sāsane, loke ca ‘‘āyatana’’nti vuccanti.
Apica nivāsaṭṭhānaṭṭhena, ākaraṭṭhena, samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena, sañjābhidesaṭṭhena, kāraṇaṭṭhena ca sāsane, loke ca ‘‘āyatana’’nti vuccanti.

Cakkhuādīsu hi te te cittacetasikā dhammā tadāyattavuttitāya nivasanti, tesu ca ākarabhūtesu ākiṇṇā vatthārammaṇavasena ca samosaranti, cakkhādayova nesaṃ sañjātideso, kāraṇañca, tasmā nivāsaṭṭhānādinā atthena cakkhādīni āyatanānīti veditabbāni.
Cakkhuādīsu hi te te cittacetasikā dhammā tadāyattavuttitāya nivasanti, tesu ca ākarabhūtesu ākiṇṇā vatthārammaṇavasena ca samosaranti, cakkhādayova nesaṃ sañjātideso, kāraṇañca, tasmā nivāsaṭṭhānādinā atthena cakkhādīni āyatanānīti veditabbāni.

Cakkhāyatanantiādīsu cakkhatīti cakkhu, rūpaṃ assādeti, vibhāveti cāti attho.
Cakkhāyatanantiādīsu cakkhatīti cakkhu, rūpaṃ assādeti, vibhāveti cāti attho.

Rūpayatīti rūpaṃ.
Rūpayatīti rūpaṃ.

Vaṇṇavikāraṃ āpajjamānaṃ hadayaṅgatabhāvaṃ pakāsetīti attho.
Vaṇṇavikāraṃ āpajjamānaṃ hadayaṅgatabhāvaṃ pakāsetīti attho.

Suṇātīti sotaṃ.
Suṇātīti sotaṃ.

Sappatīti saddo, udāharīyatīti attho.
Sappatīti saddo, udāharīyatīti attho.

Ghāyatīti ghānaṃ.
Ghāyatīti ghānaṃ.

Gandhayatīti gandho, attano vatthuṃ sūcayatīti attho.
Gandhayatīti gandho, attano vatthuṃ sūcayatīti attho.

Jīvitaṃ avhāyatīti jivhā.
Jīvitaṃ avhāyatīti jivhā.

Rasanti taṃ sattāti raso, assādentīti attho.
Rasanti taṃ sattāti raso, assādentīti attho.

Kucchitānaṃ sāsavadhammānaṃ āyoti kāyo, uppattideso.
Kucchitānaṃ sāsavadhammānaṃ āyoti kāyo, uppattideso.

Phusīyatīti phoṭṭhabbaṃ.
Phusīyatīti phoṭṭhabbaṃ.

Manatīti mano.
Manatīti mano.

Attano lakkhaṇaṃ dhārentīti dhammā.
Attano lakkhaṇaṃ dhārentīti dhammā.

Cakkhu ca taṃ yathāvuttenatthena āyatanañcāti cakkhāyatanaṃ...pe...
Cakkhu ca taṃ yathāvuttenatthena āyatanañcāti cakkhāyatanaṃ...pe...

dhammā ca te āyatanañcāti dhammāyatananti ayaṃ tāvettha padattho.
dhammā ca te āyatanañcāti dhammāyatananti ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedato panettha sabbampi viññāṇaṃ manāyatanaṃ nāma.
Dhammabhedato panettha sabbampi viññāṇaṃ manāyatanaṃ nāma.

Cetasikasukhumarūpanibbānāni dhammāyatanaṃ nāma.
Cetasikasukhumarūpanibbānāni dhammāyatanaṃ nāma.

Sesāni suviññeyyāni.
Sesāni suviññeyyāni.

Imesu ca āyatanesu atītādibhedabhinnā, kālavinimuttā ca lokiyalokuttarā sabbe nāmarūpadhammā, paññattiyo ca saṅgahitāti veditabbā.
Imesu ca āyatanesu atītādibhedabhinnā, kālavinimuttā ca lokiyalokuttarā sabbe nāmarūpadhammā, paññattiyo ca saṅgahitāti veditabbā.

‘‘Jāti dvīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā’’tiādivacanato hi rūpārūpalakkhaṇānaṃ jātijarābhaṅgānaṃ saṅkhārakkhandhadhammāyatanadhammadhātūsu saṅgahitattā itarāsampi paññattīnaṃ yathārahaṃ tattha saṅgahitabhāvo veditabboti ayamettha dhammabhedo.
‘‘Jāti dvīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā’’tiādivacanato hi rūpārūpalakkhaṇānaṃ jātijarābhaṅgānaṃ saṅkhārakkhandhadhammāyatanadhammadhātūsu saṅgahitattā itarāsampi paññattīnaṃ yathārahaṃ tattha saṅgahitabhāvo veditabboti ayamettha dhammabhedo.

Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīye tāva ‘‘cakkhuṃ aniccaṃ dukkhaṃ anattā vipariṇāmadhammaṃ.
Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīye tāva ‘‘cakkhuṃ aniccaṃ dukkhaṃ anattā vipariṇāmadhammaṃ.

Rūpā aniccā dukkhā anattā vipariṇāmadhammā...pe...
Rūpā aniccā dukkhā anattā vipariṇāmadhammā...pe...

dhammā aniccā dukkhā anattā vipariṇāmadhammā’’ti evaṃ visayivisayāyatanavasena āyatanāni vuttānīti ayaṃ suttantabhājanīyanayo.
dhammā aniccā dukkhā anattā vipariṇāmadhammā’’ti evaṃ visayivisayāyatanavasena āyatanāni vuttānīti ayaṃ suttantabhājanīyanayo.

Abhidhammabhājanīye pana pasādavisayāyatanāni tāva ‘‘tattha katamaṃ cakkhāyatanaṃ?
Abhidhammabhājanīye pana pasādavisayāyatanāni tāva ‘‘tattha katamaṃ cakkhāyatanaṃ?

Yaṃ cakkhu catunnaṃ mahābhūtānaṃ upādāya pasādo’’tiādinā rūpakaṇḍe vuttanayena vibhattāni.
Yaṃ cakkhu catunnaṃ mahābhūtānaṃ upādāya pasādo’’tiādinā rūpakaṇḍe vuttanayena vibhattāni.

Manāyatanaṃ pana ekavidhato paṭṭhāya yāvadasavidhā vedanākkhandhe vuttanayena vibhattaṃ.
Manāyatanaṃ pana ekavidhato paṭṭhāya yāvadasavidhā vedanākkhandhe vuttanayena vibhattaṃ.

Dhammāyatanaṃ pana ‘‘tattha katamaṃ dhammāyatanaṃ?
Dhammāyatanaṃ pana ‘‘tattha katamaṃ dhammāyatanaṃ?

Vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho, yañca rūpaṃ anidassanaappaṭighaṃ dhammāyatanapariyāpannaṃ asaṅkhatā ca dhātū’’ti uddisitvā ‘‘tattha katamo vedanākkhandho’’tiādinā vedanākkhandhādīsu vuttanayena vibhattaṃ.
Vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho, yañca rūpaṃ anidassanaappaṭighaṃ dhammāyatanapariyāpannaṃ asaṅkhatā ca dhātū’’ti uddisitvā ‘‘tattha katamo vedanākkhandho’’tiādinā vedanākkhandhādīsu vuttanayena vibhattaṃ.

Sukhumarūpanibbānāni rūpakaṇḍe vuttanayānevāti ayaṃ abhidhammabhājanīyanayo.
Sukhumarūpanibbānāni rūpakaṇḍe vuttanayānevāti ayaṃ abhidhammabhājanīyanayo.

Pañhāpucchakanayaṃ pana ito paraṃ vitthārato adassetvā tikadukānaṃ ādiantehi ceva visesatthadīpakehi ca tikadukehi yojetvā dassayissāma, sesehipi tikadukehi yojanānayo khandhe vuttanayena sakkā ñātunti.
Pañhāpucchakanayaṃ pana ito paraṃ vitthārato adassetvā tikadukānaṃ ādiantehi ceva visesatthadīpakehi ca tikadukehi yojetvā dassayissāma, sesehipi tikadukehi yojanānayo khandhe vuttanayena sakkā ñātunti.

Kathaṃ dvādasannaṃ āyatanānaṃ kati kusalā...pe...

Kathaṃ dvādasannaṃ āyatanānaṃ kati kusalā...pe...

kati araṇāti?
kati araṇāti?

Dasāyatanā abyākatā, dvāyatanā siyā kusalā, siyā akusalā, siyā abyākatā.
Dasāyatanā abyākatā, dvāyatanā siyā kusalā, siyā akusalā, siyā abyākatā.

Vedanāttike dasāyatanāni na vattabbāni, manāyatanaṃ tidhāpi, dhammāyatanaṃ tidhā na vattabbañca...pe...
Vedanāttike dasāyatanāni na vattabbāni, manāyatanaṃ tidhāpi, dhammāyatanaṃ tidhā na vattabbañca...pe...

rūpāyatanaṃ sanidassanasappaṭighaṃ, navāyatanāni anidassanasappaṭighāni, manāyatanadhammāyatanāni anidassanaappaṭighāni, ekādasāyatanāni na hetū, dhammāyatanaṃ siyā hetu, siyā na hetu...pe...
rūpāyatanaṃ sanidassanasappaṭighaṃ, navāyatanāni anidassanasappaṭighāni, manāyatanadhammāyatanāni anidassanaappaṭighāni, ekādasāyatanāni na hetū, dhammāyatanaṃ siyā hetu, siyā na hetu...pe...

ekādasāyatanāni sappaccayāni, dhammāyatanaṃ siyā sappaccayaṃ, siyā appaccayaṃ...pe...
ekādasāyatanāni sappaccayāni, dhammāyatanaṃ siyā sappaccayaṃ, siyā appaccayaṃ...pe...

dasāyatanāni rūpaṃ, manāyatanaṃ arūpaṃ, dhammāyatanaṃ dvidhāpi...pe...
dasāyatanāni rūpaṃ, manāyatanaṃ arūpaṃ, dhammāyatanaṃ dvidhāpi...pe...

dasāyatanāni araṇāni, dvāyatanāni siyā saraṇāni, siyā araṇānīti ayaṃ pañhāpucchakanayo.
dasāyatanāni araṇāni, dvāyatanāni siyā saraṇāni, siyā araṇānīti ayaṃ pañhāpucchakanayo.

Idāni pana -
Idāni pana -

> Kamato tāvattato ca, tesaṃ daṭṭhabbabhedato;
> Kamato tāvattato ca, tesaṃ daṭṭhabbabhedato;
>
> Pāḷimuttanayenettha, viññātabbo vinicchayo.
> Pāḷimuttanayenettha, viññātabbo vinicchayo.

Tattha kamatoti idhāpi desanākkamova yujjati.
Tattha kamatoti idhāpi desanākkamova yujjati.

Ajjhattikesu hi āyatanesu sanidassanasappaṭighavisayattā cakkhāyatanaṃ pākaṭanti paṭhamaṃ desitaṃ, tato anidassanasappaṭighavisayāni sotāyatanādīni.
Ajjhattikesu hi āyatanesu sanidassanasappaṭighavisayattā cakkhāyatanaṃ pākaṭanti paṭhamaṃ desitaṃ, tato anidassanasappaṭighavisayāni sotāyatanādīni.

Atha vā dassanānuttariyasavanānuttariyahetubhāvato bahūpakārattā cakkhusotāyatanāni paṭhamaṃ desitāni, tato ghānāyatanādīni tīṇi, pañcannampi pana gocaravisayattā ante manāyatanaṃ, cakkhāyatanādīnaṃ gocarattā tesaṃ anantaraṃ rūpāyatanādīni.

Atha vā dassanānuttariyasavanānuttariyahetubhāvato bahūpakārattā cakkhusotāyatanāni paṭhamaṃ desitāni, tato ghānāyatanādīni tīṇi, pañcannampi pana gocaravisayattā ante manāyatanaṃ, cakkhāyatanādīnaṃ gocarattā tesaṃ anantaraṃ rūpāyatanādīni.

Apica viññāṇuppattikāraṇavavatthānatopi ayametesaṃ kamo veditabbo.
Apica viññāṇuppattikāraṇavavatthānatopi ayametesaṃ kamo veditabbo.

Vuttaṃ hetaṃ ‘‘cakkhuñca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṃ...pe...
Vuttaṃ hetaṃ ‘‘cakkhuñca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṃ...pe...

manañca paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇa’’nti ayaṃ tāvettha kamo.
manañca paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇa’’nti ayaṃ tāvettha kamo.

Tāvattatoti tāvabhāvato.
Tāvattatoti tāvabhāvato.

Idaṃ vuttaṃ hoti -
Idaṃ vuttaṃ hoti -

cakkhādayopi hi dhammā eva, evaṃ sati dhammāyatanamicceva avatvā kasmā dvādasāyatanāni vuttānīti ce?
cakkhādayopi hi dhammā eva, evaṃ sati dhammāyatanamicceva avatvā kasmā dvādasāyatanāni vuttānīti ce?

Chaviññāṇakāyuppattiyā dvārārammaṇavavatthānato ayametesaṃ bhedo hotīti dvādasa vuttāni.
Chaviññāṇakāyuppattiyā dvārārammaṇavavatthānato ayametesaṃ bhedo hotīti dvādasa vuttāni.

Cakkhuviññāṇavīthipariyāpannassa hi viññāṇakāyassa cakkhāyatanameva uppattidvāraṃ, rūpāyatanamevārammaṇaṃ.
Cakkhuviññāṇavīthipariyāpannassa hi viññāṇakāyassa cakkhāyatanameva uppattidvāraṃ, rūpāyatanamevārammaṇaṃ.

Tathā itarāni itaresaṃ.
Tathā itarāni itaresaṃ.

Chaṭṭhassa pana bhavaṅgamanasaṅkhāto manāyatanekadesova uppattidvāraṃ, asādhāraṇañca dhammāyatanaṃ ārammaṇanti.
Chaṭṭhassa pana bhavaṅgamanasaṅkhāto manāyatanekadesova uppattidvāraṃ, asādhāraṇañca dhammāyatanaṃ ārammaṇanti.

Iti channaṃ viññāṇakāyānaṃ uppattidvārārammaṇavavatthānato dvādasa vuttānīti ayamettha tāvattatā.
Iti channaṃ viññāṇakāyānaṃ uppattidvārārammaṇavavatthānato dvādasa vuttānīti ayamettha tāvattatā.

Daṭṭhabbabhedatoti ettha pana sabbāni cetāni āyatanāni anāgamanato, aniggamanato ca daṭṭhabbāni.
Daṭṭhabbabhedatoti ettha pana sabbāni cetāni āyatanāni anāgamanato, aniggamanato ca daṭṭhabbāni.

Na hi tāni pubbe udayā kutoci āgacchanti, napi uddhaṃ vayā kuhiñci gacchanti, atha kho pubbe udayā appaṭiladdhasabhāvāni uddhaṃ vayā paribhinnasabhāvāni, pubbantāparantavemajjhe paccayāyattavuttitāya avasāni pavattanti, tasmā anāgamanato, aniggamanato ca daṭṭhabbāni.
Na hi tāni pubbe udayā kutoci āgacchanti, napi uddhaṃ vayā kuhiñci gacchanti, atha kho pubbe udayā appaṭiladdhasabhāvāni uddhaṃ vayā paribhinnasabhāvāni, pubbantāparantavemajjhe paccayāyattavuttitāya avasāni pavattanti, tasmā anāgamanato, aniggamanato ca daṭṭhabbāni.

Tathā nirīhato, abyāpārato ca.
Tathā nirīhato, abyāpārato ca.

Na hi cakkhurūpādīnaṃ evaṃ hoti ‘‘aho vata amhākaṃ sāmaggiyaṃ viññāṇaṃ nāma uppajjeyyā’’ti, na ca tāni viññāṇuppādanatthaṃ dvārabhāvena, vatthubhāvena, ārammaṇabhāvena vā byāpāramāpajjanti, atha kho dhammatāvesā yaṃ cakkhurūpādisāmaggiyaṃ cakkhuviññāṇādīni sambhavanti, tasmā nirīhato, abyāpārato ca daṭṭhabbāni.
Na hi cakkhurūpādīnaṃ evaṃ hoti ‘‘aho vata amhākaṃ sāmaggiyaṃ viññāṇaṃ nāma uppajjeyyā’’ti, na ca tāni viññāṇuppādanatthaṃ dvārabhāvena, vatthubhāvena, ārammaṇabhāvena vā byāpāramāpajjanti, atha kho dhammatāvesā yaṃ cakkhurūpādisāmaggiyaṃ cakkhuviññāṇādīni sambhavanti, tasmā nirīhato, abyāpārato ca daṭṭhabbāni.

Apica ajjhattikāni suññο gāmo viya daṭṭhabbāni dhuvasubhasukhattabhāvavirahitattā, bāhirāni gāmaghātakacorā viya.
Apica ajjhattikāni suññο gāmo viya daṭṭhabbāni dhuvasubhasukhattabhāvavirahitattā, bāhirāni gāmaghātakacorā viya.

Tathā ajjhattikāni chapāṇakā viya daṭṭhabbāni, bāhirāni tesaṃ gocarā viyāti ayamettha daṭṭhabbabhedo.
Tathā ajjhattikāni chapāṇakā viya daṭṭhabbāni, bāhirāni tesaṃ gocarā viyāti ayamettha daṭṭhabbabhedo.

Evaṃ pāḷimuttanayenettha viññātabbo vinicchayo.
Evaṃ pāḷimuttanayenettha viññātabbo vinicchayo.

Āyatanavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Āyatanavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dhātuvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Dhātuvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Dhātuvibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Dhātuvibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

aṭṭhārasa dhātuyoti ettha vidahati, dhīyate, vidhānaṃ, vidhīyate etāya, ettha vā dhīyatīti dhātu.
aṭṭhārasa dhātuyoti ettha vidahati, dhīyate, vidhānaṃ, vidhīyate etāya, ettha vā dhīyatīti dhātu.

Lokiyā hi dhātuyo kāraṇabhāvena vavatthitā.
Lokiyā hi dhātuyo kāraṇabhāvena vavatthitā.

Anekappakāraṃ saṃsāradukkhaṃ vidahanti nipphādenti, sattehi ca dhīyante dhārīyanti, dukkhavidhānamattameva cetā, etāhi ca kāraṇabhūtāhi saṃsāradukkhaṃ sattehi anuvidhīyati, yathāvihitañca dukkhaṃ etāsveva dhīyati ṭhapīyatīti etehi atthehi yathāsambhavaṃ ‘‘dhātuyo’’ti vuccanti.
Anekappakāraṃ saṃsāradukkhaṃ vidahanti nipphādenti, sattehi ca dhīyante dhārīyanti, dukkhavidhānamattameva cetā, etāhi ca kāraṇabhūtāhi saṃsāradukkhaṃ sattehi anuvidhīyati, yathāvihitañca dukkhaṃ etāsveva dhīyati ṭhapīyatīti etehi atthehi yathāsambhavaṃ ‘‘dhātuyo’’ti vuccanti.

Yathā vā sarīrasaṅkhātassa samudāyassa avayavabhūtesu rasasoṇitādīsu aññamaññaṃ visabhāgalakkhaṇaparicchinnesu dhātusamaññā, evametesupi pañcakkhandhasaṅkhātassa attabhāvassa cakkhādīsu dhātusamaññā veditabbā.
Yathā vā sarīrasaṅkhātassa samudāyassa avayavabhūtesu rasasoṇitādīsu aññamaññaṃ visabhāgalakkhaṇaparicchinnesu dhātusamaññā, evametesupi pañcakkhandhasaṅkhātassa attabhāvassa cakkhādīsu dhātusamaññā veditabbā.

Lokiyalokuttarasādhāraṇatthavasena pana attano sabhāvaṃ dhārentīti dhātuyo.
Lokiyalokuttarasādhāraṇatthavasena pana attano sabhāvaṃ dhārentīti dhātuyo.

Nijjīvamattānametaṃ adhivacanaṃ, tasmā yathāvuttenatthena cakkhu ca taṃ dhātu cāti cakkhudhātu.
Nijjīvamattānametaṃ adhivacanaṃ, tasmā yathāvuttenatthena cakkhu ca taṃ dhātu cāti cakkhudhātu.

Evaṃ sesesupīti ayaṃ tāvettha padattho.
Evaṃ sesesupīti ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedato panettha āyatanesu vuttanayena veditabbo.
Dhammabhedato panettha āyatanesu vuttanayena veditabbo.

Apica pañcadvārāvajjanasampaṭicchanadvayaviññāṇaṃ manodhātu nāma.
Apica pañcadvārāvajjanasampaṭicchanadvayaviññāṇaṃ manodhātu nāma.

Pañcaviññāṇamanodhātuvajjitaṃ pana sabbampi viññāṇaṃ manoviññāṇadhātu nāma.
Pañcaviññāṇamanodhātuvajjitaṃ pana sabbampi viññāṇaṃ manoviññāṇadhātu nāma.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīye tāva -
Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīye tāva -

‘‘pathavīdhātu āpo tejo vāyo ākāsaviññāṇadhātū’’ti cha dhātuyo uddisitvā ādito pañca ajjhattikabāhiravasena, pacchimā ca cha viññāṇavasena vibhattā, aparāpi ‘‘sukhadhātu dukkhasomanassadomanassupekkhāavijjādhātū’’ti cha dhātuyo uddisitvā tathā tathā vibhattā, puna aparāpi ‘‘kāmadhātu byāpādavihiṃsānekkhammaabyāpādaavihiṃsādhātū’’ti cha dhātuyo uddisitvā, evaṃ tīhi chakkehi paccekaṃ tebhūmakā aṭṭhārasa dhātuyo sarūpato, lakkhaṇāhārato, nissayavisayapayogavinābhāvādito ca vuttāti veditabbāti ayaṃ suttantabhājanīyanayo.

‘‘pathavīdhātu āpo tejo vāyo ākāsaviññāṇadhātū’’ti cha dhātuyo uddisitvā ādito pañca ajjhattikabāhiravasena, pacchimā ca cha viññāṇavasena vibhattā, aparāpi ‘‘sukhadhātu dukkhasomanassadomanassupekkhāavijjādhātū’’ti cha dhātuyo uddisitvā tathā tathā vibhattā, puna aparāpi ‘‘kāmadhātu byāpādavihiṃsānekkhammaabyāpādaavihiṃsādhātū’’ti cha dhātuyo uddisitvā, evaṃ tīhi chakkehi paccekaṃ tebhūmakā aṭṭhārasa dhātuyo sarūpato, lakkhaṇāhārato, nissayavisayapayogavinābhāvādito ca vuttāti veditabbāti ayaṃ suttantabhājanīyanayo.

Abhidhammabhājanīye pana sarūpeneva aṭṭhārasa dhātuyo uddisitvā pasādavisayadhātuyo āyatane vuttanayena vibhattā, satta viññāṇadhātuyo pana -
Abhidhammabhājanīye pana sarūpeneva aṭṭhārasa dhātuyo uddisitvā pasādavisayadhātuyo āyatane vuttanayena vibhattā, satta viññāṇadhātuyo pana -

‘‘Tattha katamā cakkhuviññāṇadhātu?
‘‘Tattha katamā cakkhuviññāṇadhātu?

Cakkhuñca paṭicca rūpe ca uppajjati cittaṃ...pe...
Cakkhuñca paṭicca rūpe ca uppajjati cittaṃ...pe...

cakkhuviññāṇadhātu.
cakkhuviññāṇadhātu.

Ayaṃ vuccati cakkhuviññāṇadhātu...pe...
Ayaṃ vuccati cakkhuviññāṇadhātu...pe...

kāyaviññāṇadhātu.
kāyaviññāṇadhātu.

‘‘Tattha katamā manodhātu?
‘‘Tattha katamā manodhātu?

Cakkhuviññāṇadhātuyā...pe...
Cakkhuviññāṇadhātuyā...pe...

kāyaviññāṇadhātuyā...pe...
kāyaviññāṇadhātuyā...pe...

niruddhasamanantarā uppajjati cittaṃ...pe...
niruddhasamanantarā uppajjati cittaṃ...pe...

sabbadhammesu vā pana paṭhamasamannāhāro uppajjati cittaṃ...pe...
sabbadhammesu vā pana paṭhamasamannāhāro uppajjati cittaṃ...pe...

ayaṃ vuccati manodhātu.
ayaṃ vuccati manodhātu.

‘‘Tattha katamā dhammadhātu?
‘‘Tattha katamā dhammadhātu?

Vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho, yañca rūpaṃ anidassanaṃ appaṭighaṃ dhammāyatanapariyāpannaṃ, asaṅkhatā ca dhātu...pe...
Vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho, yañca rūpaṃ

anidassanaṃ appaṭighaṃ dhammāyatanapariyāpannaṃ, asaṅkhatā ca dhātu...pe...

ayaṃ vuccati dhammadhātu.
ayaṃ vuccati dhammadhātu.

‘‘Tattha katamā manoviññāṇadhātu...pe...
‘‘Tattha katamā manoviññāṇadhātu...pe...

manodhātuyāpi uppajjitvā niruddhasamanantarā uppajjati cittaṃ...pe...
manodhātuyāpi uppajjitvā niruddhasamanantarā uppajjati cittaṃ...pe...

manañca paṭicca dhamme ca uppajjati cittaṃ...pe...
manañca paṭicca dhamme ca uppajjati cittaṃ...pe...

ayaṃ vuccati manoviññāṇadhātū’’ti -
ayaṃ vuccati manoviññāṇadhātū’’ti -

Evaṃ vibhattā.
Evaṃ vibhattā.

Tattha sabbadhammesu vā pana paṭhamasamannāhāroti ettha pañcaviññāṇavisayesu sabbadhammesūti evaṃ attho gahetabbo.
Tattha sabbadhammesu vā pana paṭhamasamannāhāroti ettha pañcaviññāṇavisayesu sabbadhammesūti evaṃ attho gahetabbo.

Manodhātuyāpi uppajjitvā niruddhasamanantarāti ettha pana pi-kāro sampiṇḍanattho, tasmā manodhātuyāpi santīraṇavoṭṭhabbanādimanoviññāṇadhātuyāpīti evamattho gahetabbo.
Manodhātuyāpi uppajjitvā niruddhasamanantarāti ettha pana pi-kāro sampiṇḍanattho, tasmā manodhātuyāpi santīraṇavoṭṭhabbanādimanoviññāṇadhātuyāpīti evamattho gahetabbo.

Manañca paṭiccātiādīsu manodvāre bhavaṅgamanañceva catubhūmakadhammārammaṇañca paṭicca sahāvajjanakajavanaṃ nibbattatīti attho.
Manañca paṭiccātiādīsu manodvāre bhavaṅgamanañceva catubhūmakadhammārammaṇañca paṭicca sahāvajjanakajavanaṃ nibbattatīti attho.

Ayaṃ abhidhammabhājanīyanayo.
Ayaṃ abhidhammabhājanīyanayo.

Pañhāpucchakanaye pana aṭṭhārasannaṃ dhātūnaṃ kati kusalā...pe...
Pañhāpucchakanaye pana aṭṭhārasannaṃ dhātūnaṃ kati kusalā...pe...

kati araṇāti?
kati araṇāti?

Soḷasa dhātuyo abyākatā, dve dhātuyo tidhāpi honti...pe...
Soḷasa dhātuyo abyākatā, dve dhātuyo tidhāpi honti...pe...

dasa dhātuyo nevavipākanavipākadhammadhammā, pañca dhātuyo vipākā, manodhātu siyā vipākā, siyā nevavipākanavipākadhammadhammā, dve dhātuyo tidhāpi honti.

dasa dhātuyo nevavipākanavipākadhammadhammā, pañca dhātuyo vipākā, manodhātu siyā vipākā, siyā nevavipākanavipākadhammadhammā, dve dhātuyo tidhāpi honti.

Dasa dhātuyo upādinnupādāniyā, saddadhātuyo anupādinnupādāniyā, pañca dhātuyo siyā upādinnupādāniyā, siyā anupādinnupādāniyā, dve dhātuyo tidhāpi...pe...
Dasa dhātuyo upādinnupādāniyā, saddadhātuyo anupādinnupādāniyā, pañca dhātuyo siyā upādinnupādāniyā, siyā anupādinnupādāniyā, dve dhātuyo tidhāpi...pe...

dasa dhātuyo siyā uppannā, siyā uppādino, saddadhātu siyā uppannā, siyā anuppannā, siyā na vattabbā uppādinoti, cha dhātuyo tidhāpi.
dasa dhātuyo siyā uppannā, siyā uppādino, saddadhātu siyā uppannā, siyā anuppannā, siyā na vattabbā uppādinoti, cha dhātuyo tidhāpi.

Dhammadhātu tidhāva...pe...
Dhammadhātu tidhāva...pe...

rūpadhātu sanidassanasappaṭighā, nava dhātuyo anidassanasappaṭighā, aṭṭha dhātuyo anidassanaappaṭighā.
rūpadhātu sanidassanasappaṭighā, nava dhātuyo anidassanasappaṭighā, aṭṭha dhātuyo anidassanaappaṭighā.

Sattarasa dhātuyo na hetū, dhammadhātu dvidhāva...pe...
Sattarasa dhātuyo na hetū, dhammadhātu dvidhāva...pe...

soḷasa dhātuyo araṇā, dve dhātuyo dvidhāpīti ayaṃ pañhāpucchakanayo.
soḷasa dhātuyo araṇā, dve dhātuyo dvidhāpīti ayaṃ pañhāpucchakanayo.

Idāni panetāsaṃ -
Idāni panetāsaṃ -

> Kamatāvattato daṭṭhabbā, paccayānaṃ vibhāgato;
> Kamatāvattato daṭṭhabbā, paccayānaṃ vibhāgato;
>
> Dhātūnamidha viññeyyo, pāḷimuttavinicchayo.
> Dhātūnamidha viññeyyo, pāḷimuttavinicchayo.

Tattha kamato tāva idhāpi desanākkamova yujjati.
Tattha kamato tāva idhāpi desanākkamova yujjati.

So ca panāyaṃ hetuphalānupubbavavatthānavasena vutto.
So ca panāyaṃ hetuphalānupubbavavatthānavasena vutto.

Cakkhudhātu rūpadhātūti idaṃ hi dvayaṃ hetu, cakkhuviññāṇadhātūti idaṃ phalaṃ.
Cakkhudhātu rūpadhātūti idaṃ hi dvayaṃ hetu, cakkhuviññāṇadhātūti idaṃ phalaṃ.

Evaṃ sabbattha.
Evaṃ sabbattha.

Ayaṃ tāvettha kamo.
Ayaṃ tāvettha kamo.

Tāvattato pana yā idha suttantabhājanīye tīhi chakkehi vuttā dhātuyo ceva, tesu tesu suttābhidhammapadesesu ‘‘ābhādhātu...pe...

Tāvattato pana yā idha suttantabhājanīye tīhi chakkehi vuttā dhātuyo ceva, tesu tesu suttābhidhammapadesesu ‘‘ābhādhātu...pe...

anekadhātunānādhātuloko’’tiādinā āgatā cāti aññāpi bahudhātuyo dissanti, tāsampi vasena paricchedaṃ avatvā kasmā aṭṭhāraseva vuttāti?
anekadhātunānādhātuloko’’tiādinā āgatā cāti aññāpi bahudhātuyo dissanti, tāsampi vasena paricchedaṃ avatvā kasmā aṭṭhāraseva vuttāti?

Tāsampi tadantogadhattā.
Tāsampi tadantogadhattā.

Apica vijānanasabhāve viññāṇe jīvasaññīnaṃ tassā cakkhuviññāṇādibhedena anekataṃ, cakkhurūpādipaccayāyattavuttitāya aniccatañca pakāsetvā tasmiṃ dīgharattānusayitajīvasaññāsamūhananatthañca aṭṭhāraseva vuttā.
Apica vijānanasabhāve viññāṇe jīvasaññīnaṃ tassā cakkhuviññāṇādibhedena anekataṃ, cakkhurūpādipaccayāyattavuttitāya aniccatañca pakāsetvā tasmiṃ dīgharattānusayitajīvasaññāsamūhananatthañca aṭṭhāraseva vuttā.

Kiñca bhiyyo -
Kiñca bhiyyo -

veneyyajjhāsayavasena ca.
veneyyajjhāsayavasena ca.

Veneyyā hi arūpamūḷho rūpamūḷho ubhayamūḷhoti tividhā honti.
Veneyyā hi arūpamūḷho rūpamūḷho ubhayamūḷhoti tividhā honti.

Tesaṃ tiṇṇampi yathākkamaṃ nātisaṅkhepavitthārato arūpabhedavibhāvinī khandhadesanā, rūpabhedavibhāvinī āyatanadesanā, tadubhayabhedavibhāvinī dhātudesanā sappāyāti veneyyajjhāsayavasena aṭṭhāraseva vuttāti.
Tesaṃ tiṇṇampi yathākkamaṃ nātisaṅkhepavitthārato arūpabhedavibhāvinī khandhadesanā, rūpabhedavibhāvinī āyatanadesanā, tadubhayabhedavibhāvinī dhātudesanā sappāyāti veneyyajjhāsayavasena aṭṭhāraseva vuttāti.

Vuttañca -
Vuttañca -

> ‘‘Saṅkhepavitthāranayena tathā tathā hi,
> ‘‘Saṅkhepavitthāranayena tathā tathā hi,
>
> Dhammaṃ pakāsayati esa yathā yathāssa;
> Dhammaṃ pakāsayati esa yathā yathāssa;
>
> Saddhammatejavihataṃ vilayaṃ khaṇena,
> Saddhammatejavihataṃ vilayaṃ khaṇena,
>
> Veneyyasattahadayesu tamo payātī’’ti.
> Veneyyasattahadayesu tamo payātī’’ti.

Ayamettha tāvattatā.
Ayamettha tāvattatā.

Daṭṭhabbato panetā sabbāpi saṅkhatā dhātuyo pubbantāparantavivittato, dhuvasubhasukhattabhāvasuññato, paccayāyattavuttito ca daṭṭhabbā.

Daṭṭhabbato panetā sabbāpi saṅkhatā dhātuyo pubbantāparantavivittato, dhuvasubhasukhattabhāvasuññato, paccayāyattavuttito ca daṭṭhabbā.

Visesato panettha bheritalaṃ viya cakkhudhātu daṭṭhabbā, daṇḍo viya rūpadhātu, saddo viya cakkhuviññāṇadhātu.
Visesato panettha bheritalaṃ viya cakkhudhātu daṭṭhabbā, daṇḍo viya rūpadhātu, saddo viya cakkhuviññāṇadhātu.

Tathā tissopi cetā yathākkamaṃ ādāsatalamukhamukhanimittāni viya.
Tathā tissopi cetā yathākkamaṃ ādāsatalamukhamukhanimittāni viya.

Tathā tilayantacakkatelāni viya, adharāraṇīuttarāraṇīaggī viya ca daṭṭhabbā.
Tathā tilayantacakkatelāni viya, adharāraṇīuttarāraṇīaggī viya ca daṭṭhabbā.

Esa nayo sotadhātuādīsupi.
Esa nayo sotadhātuādīsupi.

Manodhātu pana yathāsambhavato cakkhuviññāṇadhātuādīnaṃ purecarānucarā viya daṭṭhabbā.
Manodhātu pana yathāsambhavato cakkhuviññāṇadhātuādīnaṃ purecarānucarā viya daṭṭhabbā.

Dhammadhātuyaṃ pana vedanā sallasūlamiva, saññā rittamuṭṭhi viya, saṅkhārā visarukkhamiva, sukhumarūpaṃ khuracakkaṃ viya, asaṅkhatā dhātu khemantabhūmi viya ca daṭṭhabbā, manoviññāṇadhātu pana makkaṭo viya, assakhaḷuṅko viya, yatthakāmanipātito vehāsakkhittadaṇḍo viya, raṅganaṭo viya ca daṭṭhabbā.
Dhammadhātuyaṃ pana vedanā sallasūlamiva, saññā rittamuṭṭhi viya, saṅkhārā visarukkhamiva, sukhumarūpaṃ khuracakkaṃ viya, asaṅkhatā dhātu khemantabhūmi viya ca daṭṭhabbā, manoviññāṇadhātu pana makkaṭo viya, assakhaḷuṅko viya, yatthakāmanipātito vehāsakkhittadaṇḍo viya, raṅganaṭo viya ca daṭṭhabbā.

Ayamettha daṭṭhabbatā.
Ayamettha daṭṭhabbatā.

Paccayānaṃ vibhāgato panettha cakkhuviññāṇadhātuyā cakkhu nissayapaccayo, rūpaṃ ārammaṇapaccayo, kiriyāmanodhātu anantarapaccayo, tayo arūpino khandhā sahajātapaccayo.
Paccayānaṃ vibhāgato panettha cakkhuviññāṇadhātuyā cakkhu nissayapaccayo, rūpaṃ ārammaṇapaccayo, kiriyāmanodhātu anantarapaccayo, tayo arūpino khandhā sahajātapaccayo.

Evaṃ sotaviññāṇādīsupi.
Evaṃ sotaviññāṇādīsupi.

Manoviññāṇadhātuyā pana manodhātu anantarapaccayo, dhammadhātu ārammaṇapaccayo, sampayuttanissayasahajātādipaccayoti ayaṃ paccayavibhāgo.
Manoviññāṇadhātuyā pana manodhātu anantarapaccayo, dhammadhātu ārammaṇapaccayo, sampayuttanissayasahajātādipaccayoti ayaṃ paccayavibhāgo.

Evaṃ viññeyyo pāḷimuttavinicchayo.
Evaṃ viññeyyo pāḷimuttavinicchayo.

Saccavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Saccavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Saccavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Saccavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

cattāri ariyasaccānīti etthāyaṃ sacca-saddo anekesu atthesu dissati.
cattāri ariyasaccānīti etthāyaṃ sacca-saddo anekesu atthesu dissati.

Seyyathidaṃ -
Seyyathidaṃ -

‘‘saccaṃ bhaṇe na kujjheyyā’’tiādīsu vācāsacce.
‘‘saccaṃ bhaṇe na kujjheyyā’’tiādīsu vācāsacce.

‘‘Sacce ṭhitā samaṇabrāhmaṇā’’tiādīsu viratisacce.
‘‘Sacce ṭhitā samaṇabrāhmaṇā’’tiādīsu viratisacce.

‘‘Kasmā nu saccāni vadanti nānā, pavādiyāse kusalāvadānā’’tiādīsu diṭṭhisacce.
‘‘Kasmā nu saccāni vadanti nānā, pavādiyāse kusalāvadānā’’tiādīsu diṭṭhisacce.

‘‘Ekaṃ hi saccaṃ, na dutiyamatthī’’tiādīsu paramatthasacce, nibbāne ceva magge ca.
‘‘Ekaṃ hi saccaṃ, na dutiyamatthī’’tiādīsu paramatthasacce, nibbāne ceva magge ca.

‘‘Catunnaṃ ariyasaccānaṃ kati kusalā’’tiādīsu ariyasacce.
‘‘Catunnaṃ ariyasaccānaṃ kati kusalā’’tiādīsu ariyasacce.

Svāyamidhāpi ariyasacce vattati.
Svāyamidhāpi ariyasacce vattati.

Kenaṭṭhena saccāni?
Kenaṭṭhena saccāni?

Tathaṭṭhena.
Tathaṭṭhena.

Koyaṃ tathaṭṭho nāma?
Koyaṃ tathaṭṭho nāma?

Yo paññācakkhunā upaparikkhamānānaṃ māyāva viparīto, marīcīva visaṃvādako, titthiyānaṃ atthā viya anupalabbhamānasabhāvo ca na hoti, atha kho bādhanappabhavasantiniyyānabhūtena tacchāviparītabhūtabhāvena ariyañāṇassa gocaro hoti.
Yo paññācakkhunā upaparikkhamānānaṃ māyāva viparīto, marīcīva visaṃvādako, titthiyānaṃ atthā viya anupalabbhamānasabhāvo ca na hoti, atha kho bādhanappabhavasantiniyyānabhūtena tacchāviparītabhūtabhāvena ariyañāṇassa gocaro hoti.

Ayaṃ tathaṭṭho saccaṭṭhoti veditabbo.
Ayaṃ tathaṭṭho saccaṭṭhoti veditabbo.

Vuttañca -
Vuttañca -

> ‘‘Iti tacchāvipallāsabhūtabhāvaṃ catūsupi;
> ‘‘Iti tacchāvipallāsabhūtabhāvaṃ catūsupi;
>
> Dukkhādīsvavisesena, saccaṭṭhaṃ āhu paṇḍitā’’ti.
> Dukkhādīsvavisesena, saccaṭṭhaṃ āhu paṇḍitā’’ti.

Ariyāni ca tāni saccāni cāti ariyasaccāni.
Ariyāni ca tāni saccāni cāti ariyasaccāni.

Ariyānīti uttamāni, avisaṃvādakānīti attho.
Ariyānīti uttamāni, avisaṃvādakānīti attho.

Ariyehi buddhādīhi paṭivijjhitabbāni saccāni, ariyassa vā sammāsambuddhassa santakāni saccāni tena uppāditattā, pakāsitattā ca, ariyabhāvakarāni vā saccāni tesaṃ abhisambuddhattā ariyabhāvasiddhitoti ariyasaccāni.
Ariyehi buddhādīhi paṭivijjhitabbāni saccāni, ariyassa vā sammāsambuddhassa santakāni saccāni tena uppāditattā, pakāsitattā ca, ariyabhāvakarāni vā saccāni tesaṃ abhisambuddhattā ariyabhāvasiddhitoti ariyasaccāni.

‘‘Dukkhaṃ ariyasacca’’ntiādīsu pana du-iti ayaṃ saddo kucchite dissati.
‘‘Dukkhaṃ ariyasacca’’ntiādīsu pana du-iti ayaṃ saddo kucchite dissati.

Kucchitaṃ hi puttaṃ ‘‘duputto’’ti vadanti.
Kucchitaṃ hi puttaṃ ‘‘duputto’’ti vadanti.

Khaṃ-saddo pana tucche.
Khaṃ-saddo pana tucche.

Tucchaṃ hi ākāsaṃ ‘‘kha’’nti vuccati.
Tucchaṃ hi ākāsaṃ ‘‘kha’’nti vuccati.

Idañca paṭhamasaccaṃ kucchitaṃ anekopaddavādhiṭṭhānato, tucchaṃ bālajanaparikappitadhuvasubhasukhattabhāvavirahitato, tasmā kucchitattā, tucchattā ca ‘‘dukkha’’nti vuccati.
Idañca paṭhamasaccaṃ kucchitaṃ anekopaddavādhiṭṭhānato, tucchaṃ bālajanaparikappitadhuvasubhasukhattabhāvavirahitato, tasmā kucchitattā, tucchattā ca ‘‘dukkha’’nti vuccati.

Saṃ-iti ca ayaṃ saddo ‘‘samāgamo, sameta’’ntiādīsu saṃyogaṃ dīpeti.
Saṃ-iti ca ayaṃ saddo ‘‘samāgamo, sameta’’ntiādīsu saṃyogaṃ dīpeti.

U-iti ayaṃ saddo ‘‘uppannaṃ udita’’ntiādīsu uppattiṃ.
U-iti ayaṃ saddo ‘‘uppannaṃ udita’’ntiādīsu uppattiṃ.

Aya-saddo pana kāraṇaṃ dīpeti.
Aya-saddo pana kāraṇaṃ dīpeti.

Idañca dutiyasaccaṃ avasesapaccayasamāyoge sati dukkhassuppattikāraṇanti ‘‘dukkhasamudayo’’ti vuccati.
Idañca dutiyasaccaṃ avasesapaccayasamāyoge sati dukkhassuppattikāraṇanti ‘‘dukkhasamudayo’’ti vuccati.

Tatiyasaccaṃ pana yasmā ni-saddo abhāvaṃ, rodha-saddo cārakaṃ dīpeti, tasmā abhāvo ettha, etasmiṃ vā adhigate saṃsāracārakasaṅkhātassa dukkhanirodhassa sabbagatisuññattā, tappaṭipakkhattā cāti ‘‘dukkhanirodha’’nti vuccati, dukkhassa vā anuppādanirodhapaccayattā.
Tatiyasaccaṃ pana yasmā ni-saddo abhāvaṃ, rodha-saddo cārakaṃ dīpeti, tasmā abhāvo ettha, etasmiṃ vā adhigate saṃsāracārakasaṅkhātassa dukkhanirodhassa sabbagatisuññattā, tappaṭipakkhattā cāti ‘‘dukkhanirodha’’nti vuccati, dukkhassa vā anuppādanirodhapaccayattā.

Catutthaṃ pana yasmā etaṃ dukkhanirodhaṃ gacchati, sattaṃ vā taṃ gamayati ārammaṇavasena tadabhimukhattā, paṭipadā ca hoti dukkhanirodhappattiyā, tasmā ‘‘dukkhanirodhagāminī paṭipadā’’ti vuccati.
Catutthaṃ pana yasmā etaṃ dukkhanirodhaṃ gacchati, sattaṃ vā taṃ gamayati ārammaṇavasena tadabhimukhattā, paṭipadā ca hoti dukkhanirodhappattiyā, tasmā ‘‘dukkhanirodhagāminī paṭipadā’’ti vuccati.

Apica dukkhādīnaṃ cattāro cattāro atthā vibhattā tathā avitathā anaññathā, ye dukkhādīni abhisamentehi abhisametabbā.
Apica dukkhādīnaṃ cattāro cattāro atthā vibhattā tathā avitathā anaññathā, ye dukkhādīni abhisamentehi abhisametabbā.

Yathāha -
Yathāha -

> ‘‘Dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho, ime cattāro dukkhassa dukkhaṭṭhā tathā avitathā anaññathā.
> ‘‘Dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho, ime cattāro dukkhassa dukkhaṭṭhā tathā avitathā anaññathā.
>
> Samudayassa āyūhanaṭṭho nidānaṭṭho saṃyogaṭṭho palibodhaṭṭho ...pe...
> Samudayassa āyūhanaṭṭho nidānaṭṭho saṃyogaṭṭho palibodhaṭṭho ...pe...
>
> nirodhassa nissaraṇaṭṭho vivekaṭṭho asaṅkhataṭṭho amataṭṭho...pe...
> nirodhassa nissaraṇaṭṭho vivekaṭṭho asaṅkhataṭṭho amataṭṭho...pe...
>
> maggassa niyyānaṭṭho hetvaṭṭho dassanaṭṭho ādhipateyyaṭṭho...pe...
> maggassa niyyānaṭṭho hetvaṭṭho dassanaṭṭho ādhipateyyaṭṭho...pe...
>
> anaññathā’’ti.
> anaññathā’’ti.

Evaṃ vibhattānaṃ catunnaṃ catunnaṃ atthānaṃ vasena dukkhādīni veditabbāni.
Evaṃ vibhattānaṃ catunnaṃ catunnaṃ atthānaṃ vasena dukkhādīni veditabbāni.

Ayaṃ tāvettha padattho.
Ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedato pana taṇhāvajjitā sabbalokiyadhammā, saṃkilesikavajjitā vā dukkhasaccaṃ nāma, taṇhā pana sabbā akusalā vā lokiyakusalā vā dhammā samudayasaccaṃ nāma, nibbānaṃ nirodhasaccaṃ nāma, lokuttarakusalacittasampayuttāni aṭṭhamaggaṅgāni dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccaṃ nāma.

Dhammabhedato pana taṇhāvajjitā sabbalokiyadhammā, saṃkilesikavajjitā vā dukkhasaccaṃ nāma, taṇhā pana sabbā akusalā vā lokiyakusalā vā dhammā samudayasaccaṃ nāma, nibbānaṃ nirodhasaccaṃ nāma, lokuttarakusalacittasampayuttāni aṭṭhamaggaṅgāni dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccaṃ nāma.

Imehi pana maggaṅgehi sampayuttā cittacetasikā dhammā ceva sāmaññaphalāni cettha asaṅgahitānīti veditabbāni.
Imehi pana maggaṅgehi sampayuttā cittacetasikā dhammā ceva sāmaññaphalāni cettha asaṅgahitānīti veditabbāni.

Tāni hi ‘‘yadaniccaṃ taṃ dukkha’’nti vacanato saṅkhāradukkhasaṅgahitānipi.
Tāni hi ‘‘yadaniccaṃ taṃ dukkha’’nti vacanato saṅkhāradukkhasaṅgahitānipi.

Yāya pariññāya bhagavati brahmacariyaṃ vussati tathattena na honti, dukkhaṃ ariyasaccanti na vuccanti, tāni ṭhapetvā sabbe lokiyalokuttaradhammā saṅgahitāti daṭṭhabbā.
Yāya pariññāya bhagavati brahmacariyaṃ vussati tathattena na honti, dukkhaṃ ariyasaccanti na vuccanti, tāni ṭhapetvā sabbe lokiyalokuttaradhammā saṅgahitāti daṭṭhabbā.

Ayaṃ dhammabhedo.
Ayaṃ dhammabhedo.

Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīye dukkhasaccaṃ tāva -
Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīye dukkhasaccaṃ tāva -

> ‘‘Tattha katamaṃ dukkhaṃ ariyasaccaṃ?
> ‘‘Tattha katamaṃ dukkhaṃ ariyasaccaṃ?
>
> Jātipi dukkhā, jarāpi dukkhā, maraṇampi dukkhaṃ, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāpi dukkhā, appiyehi sampayogo dukkho, piyehi vippayogo dukkho, yampicchaṃ na labhati, tampi dukkhaṃ, saṃkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā’’ti -
> Jātipi dukkhā, jarāpi dukkhā, maraṇampi dukkhaṃ, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāpi dukkhā, appiyehi sampayogo dukkho, piyehi vippayogo dukkho, yampicchaṃ na labhati, tampi dukkhaṃ, saṃkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā’’ti -

Uddisitvā vibhattaṃ.
Uddisitvā vibhattaṃ.

Tattha dukkhaṃ tividhaṃ hoti dukkhadukkhaṃ vipariṇāmadukkhaṃ saṅkhāradukkhanti.
Tattha dukkhaṃ tividhaṃ hoti dukkhadukkhaṃ vipariṇāmadukkhaṃ saṅkhāradukkhanti.

Tattha dukkhadukkhaṃ duvidhaṃ pariyāyadukkhaṃ nippariyāyadukkhanti.
Tattha dukkhadukkhaṃ duvidhaṃ pariyāyadukkhaṃ nippariyāyadukkhanti.

Tattha kāyikacetasikadukkhadomanassavedanā nippariyāyadukkhaṃ nāma, tadavasesā pana dukkhadukkhassa vatthubhūtā pañcupādānakkhandhā pariyāyadukkhaṃ nāma.

Tattha kāyikacetasikadukkhadomanassavedanā nippariyāyadukkhaṃ nāma, tadavasesā pana dukkhadukkhassa vatthubhūtā pañcupādānakkhandhā pariyāyadukkhaṃ nāma.

Sukhasomanassavedanā vipariṇāmadukkhaṃ nāma.
Sukhasomanassavedanā vipariṇāmadukkhaṃ nāma.

Sabbe pana pañcupādānakkhandhā, sabbasaṅkhatā vā saṅkhāradukkhaṃ nāma.
Sabbe pana pañcupādānakkhandhā, sabbasaṅkhatā vā saṅkhāradukkhaṃ nāma.

Imesaṃ tiṇṇaṃ dukkhānaṃ vasena yathāyogaṃ tīsu bhavesu jātiādīnaṃ dukkhadukkhatā veditabbā.
Imesaṃ tiṇṇaṃ dukkhānaṃ vasena yathāyogaṃ tīsu bhavesu jātiādīnaṃ dukkhadukkhatā veditabbā.

Kāmabhavasmiṃ hi jāti tāva sayaṃ na dukkhā, apāyagatimanussagatiādīsu pana nirayaggisantāpādimūlakaṃ, gabbhokkantikādimūlakaṃ, jighacchāpipāsādimūlakañca dukkhaṃ tassa sabbassa kāyikacetasikadukkhassa vatthubhāvena pariyāyato dukkhanti.
Kāmabhavasmiṃ hi jāti tāva sayaṃ na dukkhā, apāyagatimanussagatiādīsu pana nirayaggisantāpādimūlakaṃ, gabbhokkantikādimūlakaṃ, jighacchāpipāsādimūlakañca dukkhaṃ tassa sabbassa kāyikacetasikadukkhassa vatthubhāvena pariyāyato dukkhanti.

Tathā jarāmaraṇādayopi.
Tathā jarāmaraṇādayopi.

Kevalaṃ jarā kāyadubbalatāmūlassa, puttadārādiparibhavamūlassa ca, maraṇaṃ pana māraṇantikavedanābhūtassa, nirayādigatinimittadassanamūlassa ca dukkhassa vatthubhāvato, sokādayo sokādimūlassa kāyikacetasikadukkhassa vatthubhāvattā ceva sayaṃ dukkhattā ca dukkhāti veditabbā.
Kevalaṃ jarā kāyadubbalatāmūlassa, puttadārādiparibhavamūlassa ca, maraṇaṃ pana māraṇantikavedanābhūtassa, nirayādigatinimittadassanamūlassa ca dukkhassa vatthubhāvato, sokādayo sokādimūlassa kāyikacetasikadukkhassa vatthubhāvattā ceva sayaṃ dukkhattā ca dukkhāti veditabbā.

Vipariṇāmadukkhasaṅkhāradukkhatā cesaṃ pasiddhāyeva.
Vipariṇāmadukkhasaṅkhāradukkhatā cesaṃ pasiddhāyeva.

Evaṃ kāmabhave jātiādīnaṃ tīhipi dukkhehi dukkhatā veditabbā.
Evaṃ kāmabhave jātiādīnaṃ tīhipi dukkhehi dukkhatā veditabbā.

Rūpārūpabhavesu pana yasmā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā na santi, tasmā tattha jātiādīnaṃ vipariṇāmadukkhasaṅkhāradukkhavasena ca dukkhatā veditabbā, na dukkhadukkhavasenāti ayaṃ dukkhasacce nayo.
Rūpārūpabhavesu pana yasmā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā na santi, tasmā tattha jātiādīnaṃ vipariṇāmadukkhasaṅkhāradukkhavasena ca dukkhatā veditabbā, na dukkhadukkhavasenāti ayaṃ dukkhasacce nayo.

Samudayasaccaṃ pana ‘‘kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā’’ti tattakameva uddisitvā ‘‘sā kho panesā taṇhā kattha uppajjamānā uppajjatī’’ti pucchitvā channaṃ channaṃ indriyavisayaviññāṇaphassavedanāsaññācetanātaṇhāvitakkavicārānaṃ

visayabhūtānaṃ vasena taṇhāya ‘‘etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjatī’’ti evaṃ uppattiṃ pakāsetvā vitthārato vibhattaṃ.
Samudayasaccaṃ pana ‘‘kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā’’ti tattakameva uddisitvā ‘‘sā kho panesā taṇhā kattha uppajjamānā uppajjatī’’ti pucchitvā channaṃ channaṃ indriyavisayaviññāṇaphassavedanāsaññācetanātaṇhāvitakkavicārānaṃ visayabhūtānaṃ vasena taṇhāya ‘‘etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjatī’’ti evaṃ uppattiṃ pakāsetvā vitthārato vibhattaṃ.

Nirodhasaccaṃ pana ‘‘tassā eva taṇhāya asesavirāganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo’’ti vatvā puna ‘‘sā kho panesā taṇhā kattha nirujjhamānā nirujjhatī’’ti pucchitvā samudayasacce vuttaindriyādīnaṃ vasena paṭilomato taṇhāya nirodhaṃ pakāsetvā vitthārato vibhattaṃ.
Nirodhasaccaṃ pana ‘‘tassā eva taṇhāya asesavirāganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo’’ti vatvā puna ‘‘sā kho panesā taṇhā kattha nirujjhamānā nirujjhatī’’ti pucchitvā samudayasacce vuttaindriyādīnaṃ vasena paṭilomato taṇhāya nirodhaṃ pakāsetvā vitthārato vibhattaṃ.

Tattha asesavirāganirodhotiādīni padāni nibbānavevacanāni.
Tattha asesavirāganirodhotiādīni padāni nibbānavevacanāni.

Nibbānaṃ hi āgamma taṇhā asesā virajjati, nirujjhati, cajīyati, paṭinissajjīyati, muccati, na allīyati, tasmā ‘‘asesavirāganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo’’ti vuccati.
Nibbānaṃ hi āgamma taṇhā asesā virajjati, nirujjhati, cajīyati, paṭinissajjīyati, muccati, na allīyati, tasmā ‘‘asesavirāganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo’’ti vuccati.

Ekameva hi nibbānaṃ, nāmāni panassa sabbasaṅkhatānaṃ nāmapaṭipakkhavasena anekāni honti.
Ekameva hi nibbānaṃ, nāmāni panassa sabbasaṅkhatānaṃ nāmapaṭipakkhavasena anekāni honti.

Nanu pāṭekkaṃ nibbānaṃ nāma natthi, kilesakkhayamattameva nibbānaṃ, teneva ca tāsu tāsu suttābhidhammadesanāsu ‘‘rāgakkhayo dosakkhayo’’tiādinā vuttanti ce?
Nanu pāṭekkaṃ nibbānaṃ nāma natthi, kilesakkhayamattameva nibbānaṃ, teneva ca tāsu tāsu suttābhidhammadesanāsu ‘‘rāgakkhayo dosakkhayo’’tiādinā vuttanti ce?

Na, arahattanibbānānaṃ ekatāpajjanato.
Na, arahattanibbānānaṃ ekatāpajjanato.

Arahattampi hi ‘‘yo kho, āvuso, rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayo, idaṃ vuccati arahatta’’nti rāgādīnaṃ parikkhayante uppannattā upacārena arahattaṃ rāgakkhayādibhāvena vuccati, tathā rāgādīnaṃ khayahetuttā nibbānampi rāgakkhayādibhāvena vuttanti gahetabbaṃ.
Arahattampi hi ‘‘yo kho, āvuso, rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayo, idaṃ vuccati arahatta’’nti rāgādīnaṃ parikkhayante uppannattā upacārena arahattaṃ rāgakkhayādibhāvena vuccati, tathā rāgādīnaṃ khayahetuttā nibbānampi rāgakkhayādibhāvena vuttanti gahetabbaṃ.

Itarathā nibbānassa bahuttaṃ āpajjati rāgādīnaṃ bahunnaṃ khayassāpi bahuttā.
Itarathā nibbānassa bahuttaṃ āpajjati rāgādīnaṃ bahunnaṃ khayassāpi bahuttā.

Sabbakilesānampi khayassa ekattena paṭhamamaggena diṭṭhiādīnaṃ khaye sabbakilesakkhayo āpajjati, oḷārikattañcassa siyā tiracchānānampi uppannarāgakkhayassa pākaṭattena nibbānappattito, gotrabhūkkhaṇepi ca rāgādikkhayo hoti gotrabhuno nibbānavisayattā, maggassa pana nibbānārammaṇatāappasaṅgo.
Sabbakilesānampi khayassa ekattena paṭhamamaggena diṭṭhiādīnaṃ khaye sabbakilesakkhayo āpajjati, oḷārikattañcassa siyā tiracchānānampi uppannarāgakkhayassa pākaṭattena nibbānappattito, gotrabhūkkhaṇepi ca rāgādikkhayo hoti gotrabhuno nibbānavisayattā, maggassa pana nibbānārammaṇatāappasaṅgo.

Na hi attanā khepiyamānakilesakkhayamārabbha maggo uppajjati, abhāvo cassa āpajjati rāgādikkhayabhūtassa pana abhāvassa pakkhavasena tuccharūpattā, tassāpi bhāvattābhāvāva vivekalakkhaṇaṃ na siyā, saṅkhatatā cassa siyā.
Na hi attanā khepiyamānakilesakkhayamārabbha maggo uppajjati, abhāvo cassa āpajjati rāgādikkhayabhūtassa pana abhāvassa pakkhavasena tuccharūpattā, tassāpi bhāvattābhāvāva vivekalakkhaṇaṃ na siyā, saṅkhatatā cassa siyā.

Na hi kadāci upalabbhamānaṃ asaṅkhataṃ bhavitumarahati sabbesampi ahetukattāpattito, saṅkhatattepi cassa na nibbānattaṃ uppattijarābhaṅgasamaṅgitāya dukkhattā, tathā ca abhāvassāpi abhāvo, anavaṭṭhānañca khīṇānampi rāgādīnaṃ puna uppajjanaṃ yesaṃ tesameva abhāvo abhāvassa vinaṭṭhattā.
Na hi kadāci upalabbhamānaṃ asaṅkhataṃ bhavitumarahati sabbesampi ahetukattāpattito, saṅkhatattepi cassa na nibbānattaṃ uppattijarābhaṅgasamaṅgitāya dukkhattā, tathā ca abhāvassāpi abhāvo, anavaṭṭhānañca khīṇānampi rāgādīnaṃ puna uppajjanaṃ yesaṃ tesameva abhāvo abhāvassa vinaṭṭhattā.

Apica kāraṇantarena vā bhāve uppanne rāgādīnaṃ na kāci hāni hoti.
Apica kāraṇantarena vā bhāve uppanne rāgādīnaṃ na kāci hāni hoti.

Na hi aññassuppattiyaṃ aññaṃ vigacchati.
Na hi aññassuppattiyaṃ aññaṃ vigacchati.

Abhāvo bhāvassa virodhi, virodhisannidhāne ca itaraṃ vigacchatīti ce?
Abhāvo bhāvassa virodhi, virodhisannidhāne ca itaraṃ vigacchatīti ce?

Kimidaṃ vigamanaṃ nāma.
Kimidaṃ vigamanaṃ nāma.

Yadi tampi bhāvarūpaṃ, samānadosatā cassa siyā anavaṭṭhānañca, na ca atthasiddhi.
Yadi tampi bhāvarūpaṃ, samānadosatā cassa siyā anavaṭṭhānañca, na ca atthasiddhi.

Yadi tuccharūpaṃ, kiṃ paṭhamamevassa tuccharūpatāya upagatāya dūrampi gantvā upagantabbāti siddhā, rāgādikkhayabhūtassa nibbānassa tuccharūpatāya abhāvo, na ca abhāvo eva nibbānaṃ.
Yadi tuccharūpaṃ, kiṃ paṭhamamevassa tuccharūpatāya upagatāya dūrampi gantvā upagantabbāti siddhā, rāgādikkhayabhūtassa nibbānassa tuccharūpatāya abhāvo, na ca abhāvo eva nibbānaṃ.

Atītānāgatadosānamabhāve nibbānappattiyā abhāvato vattamānānañca abhāvo nāma.
Atītānāgatadosānamabhāve nibbānappattiyā abhāvato vattamānānañca abhāvo nāma.

Abhāvo nāma na kilesavigamamatto, api tu anuppattibhāvena.
Abhāvo nāma na kilesavigamamatto, api tu anuppattibhāvena.

Accantavigamo nibbānenāpi sampādīyatīti ce?
Accantavigamo nibbānenāpi sampādīyatīti ce?

Na, tassa kāraṇabhāvā.
Na, tassa kāraṇabhāvā.

Vipassanā kāraṇamiti ce?
Vipassanā kāraṇamiti ce?

Na, attādivikappajanakasaṅkhatadhammadassanena vinā anattādivikappabhūtāya vipassanāya anuppattito.
Na, attādivikappajanakasaṅkhatadhammadassanena vinā anattādivikappabhūtāya vipassanāya anuppattito.

Yadi hi uppajjeyya, tāya sabbepi sattā vimuttā eva siyuṃ, no ca kadāci na puccheyya viruddhadhammadassanābhāvā.
Yadi hi uppajjeyya, tāya sabbepi sattā vimuttā eva siyuṃ, no ca kadāci na puccheyya viruddhadhammadassanābhāvā.

Na hi dassanaṃ vinā vikappo sambhavati, na ca attāti vikappajanakarūpādidassanameva tabbiruddhavikappajanakaṃ hoti.
Na hi dassanaṃ vinā vikappo sambhavati, na ca attāti vikappajanakarūpādidassanameva tabbiruddhavikappajanakaṃ hoti.

Buddhānañca paramparopadesena rūpādīsu vipassanāvikappo uppajjatīti ce?
Buddhānañca paramparopadesena rūpādīsu vipassanāvikappo uppajjatīti ce?

Na, tesampi viruddhadassanābhāvena vipassanāvikappānuppattito.
Na, tesampi viruddhadassanābhāvena vipassanāvikappānuppattito.

Na hi yādisāya kāraṇasāmaggiyā yādisaṃ kāriyaṃ uppajjati, tādisāya eva tabbiruddhaṃ uppajjati ahetukattappasaṅgato.
Na hi yādisāya kāraṇasāmaggiyā yādisaṃ kāriyaṃ uppajjati, tādisāya eva tabbiruddhaṃ uppajjati ahetukattappasaṅgato.

Na ca viruddhadassanābhāvena ekassa vipassanāvikappajanakasāmatthiyābhāvato tādisānaṃ paramparāyapi tabbhāvo, tadupadeso ca sambhavati.
Na ca viruddhadassanābhāvena ekassa vipassanāvikappajanakasāmatthiyābhāvato tādisānaṃ paramparāyapi tabbhāvo, tadupadeso ca sambhavati.

Tilakkhaṇūpadesanānantarikatāya pana buddhānaṃ nibbānasacchikiriyā siddhi, tenevassa kilesānamaccantappahānassa, vipassanopadesasāmatthiyassa ca siddhīti nibbānameva tadubhayakāraṇaṃ, nāññanti gahetabbaṃ.
Tilakkhaṇūpadesanānantarikatāya pana buddhānaṃ nibbānasacchikiriyā siddhi, tenevassa kilesānamaccantappahānassa, vipassanopadesasāmatthiyassa ca siddhīti nibbānameva tadubhayakāraṇaṃ, nāññanti gahetabbaṃ.

Kasmā pana nibbānadassanena rāgādīnaṃ accantappahānaṃ, tilakkhaṇañca hoti.
Kasmā pana nibbānadassanena rāgādīnaṃ accantappahānaṃ, tilakkhaṇañca hoti.

Na hi aññassa dassanena itararāgappahānaṃ, tilakkhaṇañāṇañca yuttanti?
Na hi aññassa dassanena itararāgappahānaṃ, tilakkhaṇañāṇañca yuttanti?

Na, asaṅkhatadassanena saṅkhatassa vā dosassa vā pākaṭattā.
Na, asaṅkhatadassanena saṅkhatassa vā dosassa vā pākaṭattā.

Diṭṭhaaccantasukhānaṃ hi vaṭṭasukhe, tannissayārammaṇādīsu ca sukhābhimāno, vaṭṭābhirati ca pahīyati diṭṭhaparatīrassa nāvikassa nāvāyekadese sukhābhimānābhiratiyo viya.
Diṭṭhaaccantasukhānaṃ hi vaṭṭasukhe, tannissayārammaṇādīsu ca sukhābhimāno, vaṭṭābhirati ca pahīyati diṭṭhaparatīrassa nāvikassa nāvāyekadese sukhābhimānābhiratiyo viya.

Apica saṅkhatadhammesu allinā rāgādayo asaṅkhatadhamme saṇṭhātuṃ na sakkonti aggikkhandhe viya makkhikā, thale viya ca jalacarā, nibbānadassanena pahīnadosassa cittassa yāthāvato tesu saṅkhatesu tilakkhaṇadassanaṃ sambhavati bhesajjālepena vihatakācatimirādidosassa cakkhuno ghaṭādirūpadassanaṃ viya, diṭṭhadosesu cassa saṅkhāresu na puna rāgādīnamuppatti ñātā sucibhāve viya vaccakūpeti veditabbaṃ.
Apica saṅkhatadhammesu allinā rāgādayo asaṅkhatadhamme saṇṭhātuṃ na sakkonti aggikkhandhe viya makkhikā, thale viya ca jalacarā, nibbānadassanena pahīnadosassa cittassa yāthāvato tesu saṅkhatesu tilakkhaṇadassanaṃ sambhavati bhesajjālepena vihatakācatimirādidosassa cakkhuno ghaṭādirūpadassanaṃ viya, diṭṭhadosesu cassa saṅkhāresu na puna rāgādīnamuppatti ñātā sucibhāve viya vaccakūpeti veditabbaṃ.

Kasmā pana kesañci sattānaṃ eva nibbānasacchikiriyāsambhavo, na sabbesanti?
Kasmā pana kesañci sattānaṃ eva nibbānasacchikiriyāsambhavo, na sabbesanti?

Anādibuddhaparamparopadesasāpekkhattā, tesañca upadesakānaṃ sabbattha sabbadā abhāvato, sotūnañca khaṇasampattiyā accantadullabhattā, cakkavāḷānañca anantattā, tasmā keci eva buddhuppādakāle tilakkhaṇopadesalābhena nibbānaṃ sacchikaronti, na sabbeti gahetabbaṃ.
Anādibuddhaparamparopadesasāpekkhattā, tesañca upadesakānaṃ sabbattha sabbadā abhāvato, sotūnañca khaṇasampattiyā accantadullabhattā, cakkavāḷānañca anantattā, tasmā keci eva buddhuppādakāle tilakkhaṇopadesalābhena nibbānaṃ sacchikaronti, na sabbeti gahetabbaṃ.

Kathaṃ panettha rāgādīnaṃ accantavigamo nibbānena sādhīyatīti?
Kathaṃ panettha rāgādīnaṃ accantavigamo nibbānena sādhīyatīti?

Na tāva so, atītānāgatānaṃ tesamidāni abhāvā, pubbe ca tassa vijjamānattā, vattamānānaṃ sarasanirodhato.
Na tāva so, atītānāgatānaṃ tesamidāni abhāvā, pubbe ca tassa vijjamānattā, vattamānānaṃ sarasanirodhato.

Kathañcassa tuccharūpassa nibbānassa hetutte yathāvuttadosānamavasaroti ce?
Kathañcassa tuccharūpassa nibbānassa hetutte yathāvuttadosānamavasaroti ce?

Na, tassa bhāvarūpattā.

Na, tassa bhāvarūpattā.

Pubbabhāgapaṭipattiyā hi nibbānamārabbha anusayājananabhāvena uppannamaggā eva kilesānamanuppādanirodho taduppattiyā āyatiṃ uppajjanārahānaṃ anuppattito aggisannidhāne aṅkurājanakabhāvena uppannasālikkhandhassa bījatābhāvarūpatā viya.
Pubbabhāgapaṭipattiyā hi nibbānamārabbha anusayājananabhāvena uppannamaggā eva kilesānamanuppādanirodho taduppattiyā āyatiṃ uppajjanārahānaṃ anuppattito aggisannidhāne aṅkurājanakabhāvena uppannasālikkhandhassa bījatābhāvarūpatā viya.

Na hi abhāvo nāma koci paramatthato atthi, yo kāraṇena janīyati tabbiruddhakkhaṇuppādanabhāvovuppādanaṃ anekakkhaṇuppādanena khandhakārābhāvuppādanaṃ viya, tasmā kilesānaṃ anuppattinirodhasaṅkhātassa ariyamaggassa upanissayattā upanissayopacārena nibbānaṃ ‘‘asesavirāganirodho’’tiādinā vuttaṃ.
Na hi abhāvo nāma koci paramatthato atthi, yo kāraṇena janīyati tabbiruddhakkhaṇuppādanabhāvovuppādanaṃ anekakkhaṇuppādanena khandhakārābhāvuppādanaṃ viya, tasmā kilesānaṃ anuppattinirodhasaṅkhātassa ariyamaggassa upanissayattā upanissayopacārena nibbānaṃ ‘‘asesavirāganirodho’’tiādinā vuttaṃ.

Sarūpeneva kasmā na vuttanti ce?
Sarūpeneva kasmā na vuttanti ce?

Abhisukhumattā, anupaladdhapubbattā ca, sukhumatā cassa bhagavato appossukkatāvacanato, ariyena cakkhunā passitabbato ca veditabbā.
Abhisukhumattā, anupaladdhapubbattā ca, sukhumatā cassa bhagavato appossukkatāvacanato, ariyena cakkhunā passitabbato ca veditabbā.

Ettha pana paravādī āha -
Ettha pana paravādī āha -

‘‘nattheva nibbānaṃ anupalabbhanīyato’’ti.
‘‘nattheva nibbānaṃ anupalabbhanīyato’’ti.

Na anupalabbhanīyaṃ tassa siddhattā.
Na anupalabbhanīyaṃ tassa siddhattā.

Upalabbhati hi taṃ tadanurūpapaṭipattiyā ariyehi.
Upalabbhati hi taṃ tadanurūpapaṭipattiyā ariyehi.

Apica nibbānaṃ natthīti na vattabbaṃ sabbasattānaṃ viruddhadhammānaṃ bhāvena apavaggābhāvappasaṅgato.
Apica nibbānaṃ natthīti na vattabbaṃ sabbasattānaṃ viruddhadhammānaṃ bhāvena apavaggābhāvappasaṅgato.

Na ca taṃ yuttaṃ uṇhādipaṭipakkhassa sītādino viya bhavapaṭipakkhassa nibbānassapi avassaṃbhāvā.
Na ca taṃ yuttaṃ uṇhādipaṭipakkhassa sītādino viya bhavapaṭipakkhassa nibbānassapi avassaṃbhāvā.

Vuttañca -

Vuttañca -

> ‘‘Yathāpi uṇhe vijjante, aparaṃ vijjati sītalaṃ;
> ‘‘Yathāpi uṇhe vijjante, aparaṃ vijjati sītalaṃ;
>
> Evaṃ tividhaggi vijjante, nibbānaṃ icchitabbaka’’nti. -
> Evaṃ tividhaggi vijjante, nibbānaṃ icchitabbaka’’nti. -

Ādi.
Ādi.

Accantanirodhahetuno vipassanopadesassa dassanato ca attheva nibbānaṃ taṃ vinā tassāsambhavatoti vuttovāyamattho.
Accantanirodhahetuno vipassanopadesassa dassanato ca attheva nibbānaṃ taṃ vinā tassāsambhavatoti vuttovāyamattho.

Tadetaṃ purimāya koṭiyā abhāvato appabhavaṃ, tatova ajarāmaraṇaṃ, niccañca hotīti aṇuādīnampi niccabhāvapatti nibbānasseva niccattāti ce?
Tadetaṃ purimāya koṭiyā abhāvato appabhavaṃ, tatova ajarāmaraṇaṃ, niccañca hotīti aṇuādīnampi niccabhāvapatti nibbānasseva niccattāti ce?

Na, bhinnādhikaraṇattena hetulakkhaṇassānupapattito.
Na, bhinnādhikaraṇattena hetulakkhaṇassānupapattito.

Aṇuādīnampi asaṅkhatatā iti ce?
Aṇuādīnampi asaṅkhatatā iti ce?

Na, asaṅkhatatāsiddhito asaṅkhatānañcānekattānupapattito.
Na, asaṅkhatatāsiddhito asaṅkhatānañcānekattānupapattito.

Yadi hi asaṅkhataṃ nāma bhaveyya, ekeneva bhavitabbaṃ desakālasabhāvabhedassa kāraṇabhedakattā, bhinnasabhāvānampi ahetukatte atippasaṅgato.
Yadi hi asaṅkhataṃ nāma bhaveyya, ekeneva bhavitabbaṃ desakālasabhāvabhedassa kāraṇabhedakattā, bhinnasabhāvānampi ahetukatte atippasaṅgato.

Saṅkhatehi sabhāvabhinnassa nibbānassa kathaṃ ahetukatāti ce?
Saṅkhatehi sabhāvabhinnassa nibbānassa kathaṃ ahetukatāti ce?

Asaṅkhatasabhāvena saṅkhatasabhāvehi bhinnassa kāraṇānapekkhattā.
Asaṅkhatasabhāvena saṅkhatasabhāvehi bhinnassa kāraṇānapekkhattā.

Asaṅkhatatte hi samāne bhavasabhāvabhedo kāraṇabhedaṃ sūcayati, tasmā ekameva niccaṃ bhavitumarahati, tañca yathāvuttayuttito, sabbaññuvacanato ca paramatthato vijjamānaṃ nibbānameva.
Asaṅkhatatte hi samāne bhavasabhāvabhedo kāraṇabhedaṃ sūcayati, tasmā ekameva niccaṃ bhavitumarahati, tañca yathāvuttayuttito, sabbaññuvacanato ca paramatthato vijjamānaṃ nibbānameva.

Vuttaṃ hetaṃ bhagavatā ‘‘atthi, bhikkhave, ajātaṃ abhūtaṃ akataṃ asaṅkhata’’nti.
Vuttaṃ hetaṃ bhagavatā ‘‘atthi, bhikkhave, ajātaṃ abhūtaṃ akataṃ asaṅkhata’’nti.

Ayaṃ dukkhanirodhasacce nayo.
Ayaṃ dukkhanirodhasacce nayo.

Itaraṃ pana ‘‘sammādiṭṭhi...pe...
Itaraṃ pana ‘‘sammādiṭṭhi...pe...

sammāsamādhī’’ti uddisitvā vitthārato vibhattaṃ.
sammāsamādhī’’ti uddisitvā vitthārato vibhattaṃ.

Vinicchayo panettha maggaṅgavibhaṅge āvi bhavissatīti ayaṃ suttantabhājanīyanayo.
Vinicchayo panettha maggaṅgavibhaṅge āvi bhavissatīti ayaṃ suttantabhājanīyanayo.

Abhidhammabhājanīye pana -
Abhidhammabhājanīye pana -

> ‘‘Cattāri saccāni dukkhaṃ dukkhasamudayo dukkhanirodho dukkhanirodhagāminī paṭipadā.
> ‘‘Cattāri saccāni dukkhaṃ dukkhasamudayo dukkhanirodho dukkhanirodhagāminī paṭipadā.
>
> Tattha taṇhā dukkhasamudayo.
> Tattha taṇhā dukkhasamudayo.
>
> Avasesā sāsavadhammā...pe...
> Avasesā sāsavadhammā...pe...
>
> dukkhaṃ.
> dukkhaṃ.
>
> Taṇhāya pahānaṃ dukkhanirodho.
> Taṇhāya pahānaṃ dukkhanirodho.
>
> Aṭṭhaṅgiko maggo dukkhanirodhagāminī paṭipadā’’ti -
> Aṭṭhaṅgiko maggo dukkhanirodhagāminī paṭipadā’’ti -

Vatvā aṭṭha maggaṅgāni vitthārato niddisitvā ‘‘avasesā dhammā dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya sampayuttā’’ti evaṃ paṭhamavāre cattāri saccāni vibhattāni.
Vatvā aṭṭha maggaṅgāni vitthārato niddisitvā ‘‘avasesā dhammā dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya sampayuttā’’ti evaṃ paṭhamavāre cattāri saccāni vibhattāni.

Tāni puna aparehipi ‘‘taṇhā, avasesā ca kilesā samudayo, tathā taṇhā, avasesā ca kilesā, avasesā ca akusalā samudayo, tathā taṇhā, avasesā ca kilesā, avasesā ca akusalā, tīṇi ca kusalamūlāni, sāsavāni samudayo, tathā taṇhā, avasesā ca kilesā, avasesā ca akusalā, tīṇi ca kusalamūlāni, sāsavāni, avasesā ca sāsavakusaladhammā samudayo.
Tāni puna aparehipi ‘‘taṇhā, avasesā ca kilesā samudayo, tathā taṇhā, avasesā ca kilesā, avasesā ca akusalā samudayo, tathā taṇhā, avasesā ca kilesā, avasesā ca akusalā, tīṇi ca kusalamūlāni, sāsavāni samudayo, tathā taṇhā, avasesā ca kilesā, avasesā ca akusalā, tīṇi ca kusalamūlāni, sāsavāni, avasesā ca sāsavakusaladhammā samudayo.

Avasesā sāsavadhammā dukkhaṃ, tassa tassa samudayassa pahānaṃ nirodho, aṭṭhaṅgiko maggo paṭipadā’’ti imehi vārehi vibhattāni.
Avasesā sāsavadhammā dukkhaṃ, tassa tassa samudayassa pahānaṃ nirodho, aṭṭhaṅgiko maggo paṭipadā’’ti imehi vārehi vibhattāni.

Tattha ‘‘ariyasaccānī’’ti avatvā nippadesato paccayasaṅkhātaṃ samudayaṃ dassetuṃ ‘‘saccānī’’ti vuttaṃ.
Tattha ‘‘ariyasaccānī’’ti avatvā nippadesato paccayasaṅkhātaṃ samudayaṃ dassetuṃ ‘‘saccānī’’ti vuttaṃ.

Ariyasaccesu hi taṇhāva samudayo, na itare.
Ariyasaccesu hi taṇhāva samudayo, na itare.

Na ca kevalaṃ taṇhāva dukkhaṃ samudāneti, avasesā kusalākusalāpi paccayaṃ samudānentiyevāti tepi samudayato dassetuṃ ‘‘saccāni’’tveva vuttaṃ.
Na ca kevalaṃ taṇhāva dukkhaṃ samudāneti, avasesā kusalākusalāpi paccayaṃ samudānentiyevāti tepi samudayato dassetuṃ ‘‘saccāni’’tveva vuttaṃ.

Tato paraṃ yasmā aṭṭhaṅgiko maggova paṭipadāti.
Tato paraṃ yasmā aṭṭhaṅgiko maggova paṭipadāti.

Sampayuttā pana phassādayo sabbepi dhammā paṭipadā eva, tasmā taṃ nayaṃ dassetuṃ sabbasaṅgāhikavārepi sabbāni vibhattāni.
Sampayuttā pana phassādayo sabbepi dhammā paṭipadā eva, tasmā taṃ nayaṃ dassetuṃ sabbasaṅgāhikavārepi sabbāni vibhattāni.

Ettha hi ariyadhanāneva saṅgahitāni.
Ettha hi ariyadhanāneva saṅgahitāni.

Sesaṃ sadisamevāti ayaṃ abhidhammabhājanīyanayo.
Sesaṃ sadisamevāti ayaṃ abhidhammabhājanīyanayo.

Pañhāpucchakanaye pana catunnaṃ ariyasaccānaṃ kati kusalā...pe...
Pañhāpucchakanaye pana catunnaṃ ariyasaccānaṃ kati kusalā...pe...

kati araṇā?
kati araṇā?

Samudayasaccaṃ akusalaṃ, nirodhasaccaṃ abyākataṃ, dukkhasaccaṃ tidhāpi.
Samudayasaccaṃ akusalaṃ, nirodhasaccaṃ abyākataṃ, dukkhasaccaṃ tidhāpi.

Samudayo savitakkasavicāro, nirodho avitakkaavicāro, maggo tidhāpi, dukkhaṃ tidhāpi, na vattabbaṃ ca.
Samudayo savitakkasavicāro, nirodho avitakkaavicāro, maggo tidhāpi, dukkhaṃ tidhāpi, na vattabbaṃ ca.

Tīṇi saccāni anidassanaappaṭighāni, dukkhaṃ tidhāpi.
Tīṇi saccāni anidassanaappaṭighāni, dukkhaṃ tidhāpi.

Samudayo hetu, nirodho na hetu, sesā dvidhāpi.
Samudayo hetu, nirodho na hetu, sesā dvidhāpi.

Dve saccāni lokiyāni, magganirodhā lokuttarā.
Dve saccāni lokiyāni, magganirodhā lokuttarā.

Samudayasaccaṃ saraṇaṃ, dve saccāni araṇāni, dukkhaṃ duvidhāpi.
Samudayasaccaṃ saraṇaṃ, dve saccāni araṇāni, dukkhaṃ duvidhāpi.

Ayaṃ pañhāpucchakanayo.
Ayaṃ pañhāpucchakanayo.

Idāni panettha -
Idāni panettha -

> Kamatonūnādhikato, lakkhaṇādīhi suññato;
> Kamatonūnādhikato, lakkhaṇādīhi suññato;
>
> Ñāṇakiccopamā ñeyyo, pāḷimuttavinicchayo.
> Ñāṇakiccopamā ñeyyo, pāḷimuttavinicchayo.

Tattha kamato tāva idhāpi desanākkamova yujjati.
Tattha kamato tāva idhāpi desanākkamova yujjati.

Ettha oḷārikattā, sabbasattasādhāraṇattā ca suviññeyyanti dukkhasaccaṃ paṭhamaṃ vuttaṃ, tato tasseva hetudassanatthaṃ samudayasaccaṃ, tato ‘‘hetunirodhā bhavanirodho’’ti ñāpanatthaṃ nirodhasaccaṃ, tadadhigamupāyadassanatthaṃ ante maggasaccaṃ.
Ettha oḷārikattā, sabbasattasādhāraṇattā ca suviññeyyanti dukkhasaccaṃ paṭhamaṃ vuttaṃ, tato tasseva hetudassanatthaṃ samudayasaccaṃ, tato ‘‘hetunirodhā bhavanirodho’’ti ñāpanatthaṃ nirodhasaccaṃ, tadadhigamupāyadassanatthaṃ ante maggasaccaṃ.

Bhavasukhassādagadhitānaṃ saṃvegajananatthaṃ paṭhamaṃ dukkhamāha, tato ‘‘bhavaṃ neva ahetukaṃ āgacchati, na issaranimmānādinā hoti, ito pana hotī’’ti ñāpanatthaṃ samudayasaccaṃ, tato sahetukena dukkhena abhibhūtattā saṃviggamānasānaṃ tannissaraṇadassanena assāsajananatthaṃ nirodhaṃ, tato nirodhasampāpakaṃ magganti ayamettha kamo.
Bhavasukhassādagadhitānaṃ saṃvegajananatthaṃ paṭhamaṃ dukkhamāha, tato ‘‘bhavaṃ neva ahetukaṃ āgacchati, na issaranimmānādinā hoti, ito pana hotī’’ti ñāpanatthaṃ samudayasaccaṃ, tato sahetukena dukkhena abhibhūtattā saṃviggamānasānaṃ tannissaraṇadassanena assāsajananatthaṃ nirodhaṃ, tato nirodhasampāpakaṃ magganti ayamettha kamo.

Anūnādhikato pana kasmā cattāri eva saccānīti ce?
Anūnādhikato pana kasmā cattāri eva saccānīti ce?

Tato aññassa asambhavato, aññatarassa ca anapaneyyato.
Tato aññassa asambhavato, aññatarassa ca anapaneyyato.

Apica pavattimācikkhanto bhagavā sahetukaṃ ācikkhati, nivattiñca saupāyaṃ.
Apica pavattimācikkhanto bhagavā sahetukaṃ ācikkhati, nivattiñca saupāyaṃ.

Iti pavattinivattitadubhayahetūnaṃ etaparamato cattāri eva vuttānīti ayametthānūnādhikato.
Iti pavattinivattitadubhayahetūnaṃ etaparamato cattāri eva vuttānīti ayametthānūnādhikato.

Lakkhaṇādīhi panettha lakkhaṇato bādhanalakkhaṇaṃ dukkhasaccaṃ, santāpanarasaṃ, pavattipaccupaṭṭhānaṃ.
Lakkhaṇādīhi panettha lakkhaṇato bādhanalakkhaṇaṃ dukkhasaccaṃ, santāpanarasaṃ, pavattipaccupaṭṭhānaṃ.

Pabhavalakkhaṇaṃ samudayasaccaṃ, anupacchedakaraṇarasaṃ, palibodhapaccupaṭṭhānaṃ.
Pabhavalakkhaṇaṃ samudayasaccaṃ, anupacchedakaraṇarasaṃ, palibodhapaccupaṭṭhānaṃ.

Santilakkhaṇaṃ nirodhasaccaṃ, accutirasaṃ, animittapaccupaṭṭhānaṃ.
Santilakkhaṇaṃ nirodhasaccaṃ, accutirasaṃ, animittapaccupaṭṭhānaṃ.

Niyyānalakkhaṇaṃ maggasaccaṃ, kilesapahānakaraṇarasaṃ, vuṭṭhānapaccupaṭṭhānaṃ.
Niyyānalakkhaṇaṃ maggasaccaṃ, kilesapahānakaraṇarasaṃ, vuṭṭhānapaccupaṭṭhānaṃ.

Apica pavattipavattakanivattinivattakalakkhaṇāni paṭipāṭiyā, tathā saṅkhatataṇhāasaṅkhatadassanalakkhaṇāni cāti imānettha lakkhaṇāni.
Apica pavattipavattakanivattinivattakalakkhaṇāni paṭipāṭiyā, tathā saṅkhatataṇhāasaṅkhatadassanalakkhaṇāni cāti imānettha lakkhaṇāni.

Suññato panetāni yathākkamaṃ vedakakārakanibbutagamakābhāvato suññāni.
Suññato panetāni yathākkamaṃ vedakakārakanibbutagamakābhāvato suññāni.

Vuttañca -
Vuttañca -

> ‘‘Dukkhameva hi, na koci dukkhito,
> ‘‘Dukkhameva hi, na koci dukkhito,
>
> Kārako na, kiriyāva vijjati;
> Kārako na, kiriyāva vijjati;
>
> Atthi nibbuti, na nibbuto pumā,
> Atthi nibbuti, na nibbuto pumā,
>
> Maggamatthi, gamako na vijjatī’’ti.
> Maggamatthi, gamako na vijjatī’’ti.

Atha vā -
Atha vā -

> Dhuvasubhasukhattasuññaṃ,
> Dhuvasubhasukhattasuññaṃ,
>
> Purimadvayamattasuññamamatapadaṃ;
> Purimadvayamattasuññamamatapadaṃ;
>
> Dhuvasubhasukhaattavirahito,
> Dhuvasubhasukhaattavirahito,
>
> Maggo iti suññato tesu.
> Maggo iti suññato tesu.

Nirodhasuññāni vā tīṇi.
Nirodhasuññāni vā tīṇi.

Nirodho ca sesattayasuñño.
Nirodho ca sesattayasuñño.

Phalasuñño vā hettha hetu samudayamaggesu dukkhanirodhānaṃ abhāvā pakativādīnaṃ pakati viya.
Phalasuñño vā hettha hetu samudayamaggesu dukkhanirodhānaṃ abhāvā pakativādīnaṃ pakati viya.

Hetusuññañca phalaṃ dukkhasamudayānaṃ, nirodhamaggānañca asamavāyā, na hetusamavetaṃ hetuphalaṃ.
Hetusuññañca phalaṃ dukkhasamudayānaṃ, nirodhamaggānañca asamavāyā, na hetusamavetaṃ hetuphalaṃ.

Hetuphalasamavāyavādīnaṃ dviaṇukādīni viyāti ayamettha suññatā.
Hetuphalasamavāyavādīnaṃ dviaṇukādīni viyāti ayamettha suññatā.

Ñāṇakiccatoti ettha duvidhaṃ saccañāṇaṃ anubodhañāṇaṃ, paṭivedhañāṇañca.
Ñāṇakiccatoti ettha duvidhaṃ saccañāṇaṃ anubodhañāṇaṃ, paṭivedhañāṇañca.

Tattha anubodhañāṇaṃ lokiyaṃ, taṃ anussavādivasena nirodhe, magge ca pavattati.
Tattha anubodhañāṇaṃ lokiyaṃ, taṃ anussavādivasena nirodhe, magge ca pavattati.

Paṭivedhañāṇaṃ lokuttaraṃ, taṃ saccāvabodhapaṭipakkhakilese khepentaṃ nirodhamārammaṇaṃ katvā kiccato cattāripi saccāni paṭivijjhati.
Paṭivedhañāṇaṃ lokuttaraṃ, taṃ saccāvabodhapaṭipakkhakilese khepentaṃ nirodhamārammaṇaṃ katvā kiccato cattāripi saccāni paṭivijjhati.

Yaṃ panetaṃ lokiyaṃ, tattha dukkhañāṇaṃ pariyuṭṭhānābhibhavanavasena pavattamānaṃ sakkāyadiṭṭhiṃ nivatteti, samudayañāṇaṃ ucchedadiṭṭhiṃ, nirodhañāṇaṃ sassatadiṭṭhiṃ, maggañāṇaṃ akiriyadiṭṭhiṃ.
Yaṃ panetaṃ lokiyaṃ, tattha dukkhañāṇaṃ pariyuṭṭhānābhibhavanavasena pavattamānaṃ sakkāyadiṭṭhiṃ nivatteti, samudayañāṇaṃ ucchedadiṭṭhiṃ, nirodhañāṇaṃ sassatadiṭṭhiṃ, maggañāṇaṃ akiriyadiṭṭhiṃ.

Dukkhañāṇaṃ vā tesu dhuvasubhasukhattabhāvarahitesu khandhesu dhuvasubhasukhattabhāvasaññāsaṅkhātaṃ phale vippaṭipattiṃ, samudayañāṇaṃ ‘‘issarapadhānakālasabhāvādīhi loko pavattatī’’ti akāraṇe kāraṇābhimānappavattaṃ hetumhi vippaṭipattiṃ, nirodhañāṇaṃ arūpalokādīsu apavaggaggāhabhūtaṃ nirodhe vippaṭipattiṃ, maggañāṇaṃ kāmasukhallikaattakilamathānuyogappabhede avisuddhimagge visuddhimaggaggāhavasena pavattaṃ upāye vippaṭipattiṃ nivatteti.
Dukkhañāṇaṃ vā tesu dhuvasubhasukhattabhāvarahitesu khandhesu dhuvasubhasukhattabhāvasaññāsaṅkhātaṃ phale vippaṭipattiṃ, samudayañāṇaṃ ‘‘issarapadhānakālasabhāvādīhi loko pavattatī’’ti akāraṇe kāraṇābhimānappavattaṃ hetumhi vippaṭipattiṃ, nirodhañāṇaṃ arūpalokādīsu apavaggaggāhabhūtaṃ nirodhe vippaṭipattiṃ, maggañāṇaṃ kāmasukhallikaattakilamathānuyogappabhede avisuddhimagge visuddhimaggaggāhavasena pavattaṃ upāye vippaṭipattiṃ nivatteti.

Idamettha ñāṇakiccaṃ.

Idamettha ñāṇakiccaṃ.

Upamāto panettha bhāro viya hi dukkhasaccaṃ daṭṭhabbaṃ, bhārādānamiva samudayasaccaṃ, bhāranikkhepanamiva nirodhasaccaṃ, bhāranikkhepanupāyo viya maggasaccaṃ.
Upamāto panettha bhāro viya hi dukkhasaccaṃ daṭṭhabbaṃ, bhārādānamiva samudayasaccaṃ, bhāranikkhepanamiva nirodhasaccaṃ, bhāranikkhepanupāyo viya maggasaccaṃ.

Apica rogatannidānatadupasamabhesajjehi, orimatīramahoghapārimatīrataṃsampāpakopāyehi cāti evamādīhi yathākkamaṃ yojetvāpi etāni upamāto veditabbāni.
Apica rogatannidānatadupasamabhesajjehi, orimatīramahoghapārimatīrataṃsampāpakopāyehi cāti evamādīhi yathākkamaṃ yojetvāpi etāni upamāto veditabbāni.

Ayamettha upamā.
Ayamettha upamā.

Evaṃ ñeyyo pāḷimuttavinicchayo.
Evaṃ ñeyyo pāḷimuttavinicchayo.

Saccavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Saccavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Indriyavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Indriyavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Indriyavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Indriyavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

dvāvīsati indriyānīti ettha indriyaṭṭhasambhavato indriyāni.
dvāvīsati indriyānīti ettha indriyaṭṭhasambhavato indriyāni.

Ko panesa indriyaṭṭho nāmāti?
Ko panesa indriyaṭṭho nāmāti?

Indaliṅgaṭṭho, indadesitaṭṭho, indadiṭṭhaṭṭho, indasiṭṭhaṭṭho, indajuṭṭhaṭṭho ca, so sabbopi idha yathāyogaṃ yujjati.
Indaliṅgaṭṭho, indadesitaṭṭho, indadiṭṭhaṭṭho, indasiṭṭhaṭṭho, indajuṭṭhaṭṭho ca, so sabbopi idha yathāyogaṃ yujjati.

Kusalākusalaṃ kammaṃ indo nāma kammesu kassaci issariyābhāvato, tenevettha kammasañjanitāni tāva indriyāni attano janakakammaṃ ulliṅgenti, tena ca siṭṭhānīti indaliṅgaṭṭhena, indasiṭṭhaṭṭhena ca indriyāni.
Kusalākusalaṃ kammaṃ indo nāma kammesu kassaci issariyābhāvato, tenevettha kammasañjanitāni tāva indriyāni attano janakakammaṃ ulliṅgenti, tena ca siṭṭhānīti indaliṅgaṭṭhena, indasiṭṭhaṭṭhena ca indriyāni.

Sammāsambuddho pana paramissariyabhāvato indo, tato sabbānipetāni indriyāni bhagavatā yathābhūtato pakāsitāni, abhisambuddhāni cāti indadesitaṭṭhena, indadiṭṭhaṭṭhena ca indriyāni.

Sammāsambuddho pana paramissariyabhāvato indo, tato sabbānipetāni indriyāni bhagavatā yathābhūtato pakāsitāni, abhisambuddhāni cāti indadesitaṭṭhena, indadiṭṭhaṭṭhena ca indriyāni.

Teneva bhagavatā kānici gocarāsevanāya, kānici bhāvanāsevanāya sevitānīti indajuṭṭhaṭṭhenapi indriyāni.
Teneva bhagavatā kānici gocarāsevanāya, kānici bhāvanāsevanāya sevitānīti indajuṭṭhaṭṭhenapi indriyāni.

Apica ādhipaccasaṅkhātena issariyaṭṭhenāpi etāni indriyāni.
Apica ādhipaccasaṅkhātena issariyaṭṭhenāpi etāni indriyāni.

Cakkhundriyantiādīsu cakkhādīnaṃ padattho heṭṭhā pakāsito.
Cakkhundriyantiādīsu cakkhādīnaṃ padattho heṭṭhā pakāsito.

Pacchimesu pana tīsu pubbabhāge anaññātaṃ amataṃ padaṃ, catusaccadhammaṃ vā jānissāmīti evaṃ paṭipannassa uppajjanato, indriyaṭṭhasambhavato ca anaññātaññassāmītindriyaṃ.
Pacchimesu pana tīsu pubbabhāge anaññātaṃ amataṃ padaṃ, catusaccadhammaṃ vā jānissāmīti evaṃ paṭipannassa uppajjanato, indriyaṭṭhasambhavato ca anaññātaññassāmītindriyaṃ.

Ājānanato aññā eva indriyanti aññindriyaṃ.
Ājānanato aññā eva indriyanti aññindriyaṃ.

Aññātāvino catūsu saccesu niṭṭhitañāṇakiccassa khīṇāsavassa indriyanti aññātāvindriyaṃ.
Aññātāvino catūsu saccesu niṭṭhitañāṇakiccassa khīṇāsavassa indriyanti aññātāvindriyaṃ.

Tattha ca pasādindriyānantaraṃ cakkhuviññāṇādivīthicittappavattiyaṃ rūpādīnaṃ niyatabhāvassa, attano tikkhamandatānuvidhānassa ca āpādanato ādhipaccaṃ veditabbaṃ.
Tattha ca pasādindriyānantaraṃ cakkhuviññāṇādivīthicittappavattiyaṃ rūpādīnaṃ niyatabhāvassa, attano tikkhamandatānuvidhānassa ca āpādanato ādhipaccaṃ veditabbaṃ.

Manindriyādīnaṃ pana attano attano vijānanādilakkhaṇe ādhipaccaṃ veditabbaṃ.
Manindriyādīnaṃ pana attano attano vijānanādilakkhaṇe ādhipaccaṃ veditabbaṃ.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ tāvettha padattho.
Ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedato panettha jīvitindriyaṃ rūpārūpavasena dvidhā.
Dhammabhedato panettha jīvitindriyaṃ rūpārūpavasena dvidhā.

Sukhindriyādīni pañca vedanābhāvato ekadhammo, tathā paññindriyādīni cattāri amohabhāvato.
Sukhindriyādīni pañca vedanābhāvato ekadhammo, tathā paññindriyādīni cattāri amohabhāvato.

Sesāni pana indriyāni ekekadhammā evāti evaṃ paramatthato soḷasa dhammāva dvāvīsatindriyabhāvena desitāni.
Sesāni pana indriyāni ekekadhammā evāti evaṃ paramatthato soḷasa dhammāva dvāvīsatindriyabhāvena desitāni.

Sesāni panettha cetasikarūpanibbānāni asaṅgahitānīti ayaṃ dhammabhedo.
Sesāni panettha cetasikarūpanibbānāni asaṅgahitānīti ayaṃ dhammabhedo.

Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīyaṃ nāma na gahitaṃ.
Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīyaṃ nāma na gahitaṃ.

Kasmā?
Kasmā?

Suttante imāya paṭipāṭiyā dvāvīsatiyā indriyānaṃ anāgatattā.
Suttante imāya paṭipāṭiyā dvāvīsatiyā indriyānaṃ anāgatattā.

Suttantasmiṃ hi katthaci dve indriyāni kathitāni, katthaci tīṇi, katthaci pañca, evaṃ pana nirantaraṃ dvāvīsati āgatāni nāma natthi.
Suttantasmiṃ hi katthaci dve indriyāni kathitāni, katthaci tīṇi, katthaci pañca, evaṃ pana nirantaraṃ dvāvīsati āgatāni nāma natthi.

Abhidhammabhājanīyepi viseso natthi.
Abhidhammabhājanīyepi viseso natthi.

Pañhāpucchakanaye pana dvāvīsatiyā indriyānaṃ kati kusalā...pe...
Pañhāpucchakanaye pana dvāvīsatiyā indriyānaṃ kati kusalā...pe...

kati araṇāti?
kati araṇāti?

Anaññātaññassāmītindriyaṃ kusalaṃ, domanassindriyaṃ akusalaṃ, saddhāsatipaññāaññindriyāni cattāri kusalābyākatāni, manajīvitasomanassaupekkhāvīriyasamādhindriyāni cha tidhāpi, sesāni dasa abyākatāni.
Anaññātaññassāmītindriyaṃ kusalaṃ, domanassindriyaṃ akusalaṃ, saddhāsatipaññāaññindriyāni cattāri kusalābyākatāni, manajīvitasomanassaupekkhāvīriyasamādhindriyāni cha tidhāpi, sesāni dasa abyākatāni.

Cha indriyāni siyā sukhāya vedanāya sampayuttā, siyā adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttāti, tīṇi tidhāpi, jīvitaṃ tidhā ca na vattabbañca, dvādasindriyāni na vattabbāni eva.
Cha indriyāni siyā sukhāya vedanāya sampayuttā, siyā adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttāti, tīṇi tidhāpi, jīvitaṃ tidhā ca na vattabbañca, dvādasindriyāni na vattabbāni eva.

Tīṇi vipākāni, dve vipākadhammadhammāni, rūpindriyāni satta nevavipākanavipākadhammadhammāni, aññindriyaṃ siyā vipākaṃ, siyā vipākadhammadhammaṃ, navindriyāni tidhāpi.
Tīṇi vipākāni, dve vipākadhammadhammāni, rūpindriyāni satta nevavipākanavipākadhammadhammāni, aññindriyaṃ siyā vipākaṃ, siyā vipākadhammadhammaṃ, navindriyāni tidhāpi.

Navindriyāni upādinnupādāniyāni, domanassindriyaṃ anupādinnupādāniyaṃ, tīṇi anupādinnaanupādāniyāni, nava tidhāpi.
Navindriyāni upādinnupādāniyāni, domanassindriyaṃ anupādinnupādāniyaṃ, tīṇi anupādinnaanupādāniyāni, nava tidhāpi.

Domanassindriyaṃ savitakkasavicāraṃ, upekkhindriyaṃ tathā ca avitakkaavicārañca, nava avitakkaavicārāni, ekādasa tidhāpi.
Domanassindriyaṃ savitakkasavicāraṃ, upekkhindriyaṃ tathā ca avitakkaavicārañca, nava avitakkaavicārāni, ekādasa tidhāpi.

Satta rūpindriyāni ceva sukhadukkhadomanassindriyāni cāti dasa parittāni, pacchimāni tīṇi appamāṇāni, sesāni nava tidhāva.
Satta rūpindriyāni ceva sukhadukkhadomanassindriyāni cāti dasa parittāni, pacchimāni tīṇi appamāṇāni, sesāni nava tidhāva.

Tattha ca somanassindriyaṃ rūpāvacaravaseneva mahaggataṃ, tadavasesāni arūpāvacaravasenāpīti veditabbaṃ.
Tattha ca somanassindriyaṃ rūpāvacaravaseneva mahaggataṃ, tadavasesāni arūpāvacaravasenāpīti veditabbaṃ.

Pañcindriyāni anidassanasappaṭighāni, sattarasa anidassanaappaṭighāneva.
Pañcindriyāni anidassanasappaṭighāni, sattarasa anidassanaappaṭighāneva.

Paññindriyādīni cattāri hetū, sesā na hetū...pe...
Paññindriyādīni cattāri hetū, sesā na hetū...pe...

domanassindriyaṃ saraṇaṃ, manajīvitasomanassaupekkhāvīriyasamādhindriyāni dvidhāpi, sesāni pannarasa araṇānevāti ayaṃ pañhāpucchakanayo.
domanassindriyaṃ saraṇaṃ, manajīvitasomanassaupekkhāvīriyasamādhindriyāni dvidhāpi, sesāni pannarasa araṇānevāti ayaṃ pañhāpucchakanayo.

> Indriyesu panetesu, pāḷimuttavinicchayo;
> Indriyesu panetesu, pāḷimuttavinicchayo;
>
> Kamato dāni viññeyyo, tattha kosallamicchatā.
> Kamato dāni viññeyyo, tattha kosallamicchatā.

Kamatoti ayampi desanākkamova.
Kamatoti ayampi desanākkamova.

Tattha ajjhattadhamme pariññāya ariyabhūmipaṭilābho hotīti attabhāvapariyāpannāni cakkhundriyādīni paṭhamaṃ desitāni.
Tattha ajjhattadhamme pariññāya ariyabhūmipaṭilābho hotīti attabhāvapariyāpannāni cakkhundriyādīni paṭhamaṃ desitāni.

So manussattabhāvo yaṃ dhammaṃ upādāya ‘‘itthī’’ti vā ‘‘puriso’’ti vā saṅkhaṃ gacchati, ‘‘ayaṃ so’’ti nidassanatthaṃ tato itthindriyaṃ, purisindriyañca.
So manussattabhāvo yaṃ dhammaṃ upādāya ‘‘itthī’’ti vā ‘‘puriso’’ti vā saṅkhaṃ gacchati, ‘‘ayaṃ so’’ti nidassanatthaṃ tato itthindriyaṃ, purisindriyañca.

So duvidhopi jīvitindriyapaṭibaddhavuttīti ñāpanatthaṃ tato jīvitindriyaṃ.
So duvidhopi jīvitindriyapaṭibaddhavuttīti ñāpanatthaṃ tato jīvitindriyaṃ.

Yāva tassa pavatti, tāva etesaṃ vedayitānaṃ anivatti.

Yāva tassa pavatti, tāva etesaṃ vedayitānaṃ anivatti.

Yañca kiñci vedayitaṃ, sabbaṃ taṃ sukhaṃ dukkhanti ñāpanatthaṃ tato sukhindriyādīni.
Yañca kiñci vedayitaṃ, sabbaṃ taṃ sukhaṃ dukkhanti ñāpanatthaṃ tato sukhindriyādīni.

Tannirodhatthaṃ pana ete dhammā bhāvetabbāti paṭipattidassanatthaṃ tato saddhādīni.
Tannirodhatthaṃ pana ete dhammā bhāvetabbāti paṭipattidassanatthaṃ tato saddhādīni.

‘‘Imāya paṭipattiyā esa dhammo paṭhamaṃ attani pātubhavatī’’ti paṭipattiyā amoghabhāvadassanatthaṃ tato anaññātaññassāmītindriyaṃ.
‘‘Imāya paṭipattiyā esa dhammo paṭhamaṃ attani pātubhavatī’’ti paṭipattiyā amoghabhāvadassanatthaṃ tato anaññātaññassāmītindriyaṃ.

Tasseva phalattā, tato anantaraṃ bhāvetabbattā ca tato aññindriyaṃ.
Tasseva phalattā, tato anantaraṃ bhāvetabbattā ca tato aññindriyaṃ.

Ito paraṃ bhāvanāya imassa adhigamo, adhigate ca pana imasmiṃ natthi kiñci uttari karaṇīyanti ñāpanatthaṃ ante paramassāsabhūtaṃ aññātāvindriyaṃ desitanti evaṃ kamato pāḷimuttavinicchayanayo viññeyyo.
Ito paraṃ bhāvanāya imassa adhigamo, adhigate ca pana imasmiṃ natthi kiñci uttari karaṇīyanti ñāpanatthaṃ ante paramassāsabhūtaṃ aññātāvindriyaṃ desitanti evaṃ kamato pāḷimuttavinicchayanayo viññeyyo.

Indriyavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Indriyavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paccayākāravibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Paccayākāravibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Paccayākāravibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Paccayākāravibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

avijjāpaccayātiādīsu avindiyaṃ kāyaduccaritādiṃ vindati paṭilabhati, vindiyaṃ vā kāyasucaritādiṃ na vindati, dhammānaṃ vā yathāsabhāvaṃ aviditaṃ karoti, antavirahite vā saṃsāre satte javāpeti, avijjamānesu vā javati, vijjamānesu vā na javatīti avijjā.
avijjāpaccayātiādīsu avindiyaṃ kāyaduccaritādiṃ vindati paṭilabhati, vindiyaṃ vā kāyasucaritādiṃ na vindati, dhammānaṃ vā yathāsabhāvaṃ aviditaṃ karoti, antavirahite vā saṃsāre satte javāpeti, avijjamānesu vā javati, vijjamānesu vā na javatīti avijjā.

Paṭicca phalameti etasmāti paccayo, dhammānaṃ uppattiyā, ṭhitiyā ca upakārako dhammo.
Paṭicca phalameti etasmāti paccayo, dhammānaṃ uppattiyā, ṭhitiyā ca upakārako dhammo.

Avijjā ca sā paccayo cāti avijjāpaccayo, tasmā avijjāpaccayā.
Avijjā ca sā paccayo cāti avijjāpaccayo, tasmā avijjāpaccayā.

Saṅkhatamabhisaṅkharontīti saṅkhārā.

Saṅkhatamabhisaṅkharontīti saṅkhārā.

Ito paraṃ saṅkhārapaccayā viññāṇantiādīsu vuttaṃ vuttanayeneva veditabbaṃ.
Ito paraṃ saṅkhārapaccayā viññāṇantiādīsu vuttaṃ vuttanayeneva veditabbaṃ.

Avuttesu pana vijānātīti viññāṇaṃ.
Avuttesu pana vijānātīti viññāṇaṃ.

Namatīti nāmaṃ, ruppatīti rūpaṃ, nāmañca rūpañca nāmarūpañca nāmarūpanti ekadesasarūpekasesanayena veditabbaṃ.
Namatīti nāmaṃ, ruppatīti rūpaṃ, nāmañca rūpañca nāmarūpañca nāmarūpanti ekadesasarūpekasesanayena veditabbaṃ.

Āye tanoti, āyatañca nayatīti āyatanaṃ, chaṭṭhāyatanañca saḷāyatanañca saḷāyatananti ekasesanayena veditabbaṃ.
Āye tanoti, āyatañca nayatīti āyatanaṃ, chaṭṭhāyatanañca saḷāyatanañca saḷāyatananti ekasesanayena veditabbaṃ.

Phusatīti phasso.
Phusatīti phasso.

Vedayatīti vedanā.
Vedayatīti vedanā.

Paritassatīti taṇhā.
Paritassatīti taṇhā.

Upādiyatīti upādānaṃ.
Upādiyatīti upādānaṃ.

Bhavati, bhāvayati cāti bhavo.
Bhavati, bhāvayati cāti bhavo.

Jananaṃ jāti.
Jananaṃ jāti.

Jīraṇaṃ jarā.
Jīraṇaṃ jarā.

Maranti etenāti maraṇaṃ.
Maranti etenāti maraṇaṃ.

Socanaṃ soko.
Socanaṃ soko.

Paridevanaṃ paridevo.
Paridevanaṃ paridevo.

Dukkhayati, uppādaṭṭhitivasena dvidhā khaṇatītipi dukkhaṃ.
Dukkhayati, uppādaṭṭhitivasena dvidhā khaṇatītipi dukkhaṃ.

Dummanassa bhāvo domanassaṃ.
Dummanassa bhāvo domanassaṃ.

Bhuso āyāso upāyāso.
Bhuso āyāso upāyāso.

Sambhavantīti nibbattanti.
Sambhavantīti nibbattanti.

Na kevalañca sokādīheva, atha kho avijjāpaccayā saṅkhārā sambhavantītiādinā sabbapadehipi sambhavanti-saddassa yojanā kātabbā.
Na kevalañca sokādīheva, atha kho avijjāpaccayā saṅkhārā sambhavantītiādinā sabbapadehipi sambhavanti-saddassa yojanā kātabbā.

Evaṃ hi paccayapaccayuppannavavatthānaṃ kataṃ hoti.
Evaṃ hi paccayapaccayuppannavavatthānaṃ kataṃ hoti.

Evanti niddiṭṭhanayanidassanaṃ, tena avijjādīheva kāraṇehi, na issaranimmānādīhīti dasseti.
Evanti niddiṭṭhanayanidassanaṃ, tena avijjādīheva kāraṇehi, na issaranimmānādīhīti dasseti.

Etassāti yathāvuttassa.
Etassāti yathāvuttassa.

Kevalassāti asammissassa, sakalassa vā, dukkhakkhandhassāti dukkhasamūhassa, na sattassa, na sukhasubhādīnaṃ.
Kevalassāti asammissassa, sakalassa vā, dukkhakkhandhassāti dukkhasamūhassa, na sattassa, na sukhasubhādīnaṃ.

Samudayoti nibbatti, hotīti sambhavati.
Samudayoti nibbatti, hotīti sambhavati.

Ayaṃ tāvettha padattho.
Ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedato panettha avijjāti suttantapariyāyena dukkhādīsu catūsu, abhidhammapariyāyena pubbantādīhi saddhiṃ aṭṭhasu vā ṭhānesu aññāṇaṃ.
Dhammabhedato panettha avijjāti suttantapariyāyena dukkhādīsu catūsu, abhidhammapariyāyena pubbantādīhi saddhiṃ aṭṭhasu vā ṭhānesu aññāṇaṃ.

Saṅkhārā pana puññāpuññāneñjābhisaṅkhārā tayo, kāyavacīcittasaṅkhārā tayo cāti chabbidhā.
Saṅkhārā pana puññāpuññāneñjābhisaṅkhārā tayo, kāyavacīcittasaṅkhārā tayo cāti chabbidhā.

Tattha aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā, pañca rūpāvacarakusalacetanā ceti terasa cetanā puññābhisaṅkhāro nāma.
Tattha aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā, pañca rūpāvacarakusalacetanā ceti terasa cetanā puññābhisaṅkhāro nāma.

Dvādasa akusalacetanā apuññābhisaṅkhāro nāma.
Dvādasa akusalacetanā apuññābhisaṅkhāro nāma.

Catasso arūpāvacarakusalacetanā āneñjābhisaṅkhāro nāma.
Catasso arūpāvacarakusalacetanā āneñjābhisaṅkhāro nāma.

Imesaṃ pana tiṇṇaṃ saṅkhārānaṃ eva dvārato pavattidassanatthaṃ ayaṃ saṅkhārādittiko vutto.

Imesaṃ pana tiṇṇaṃ saṅkhārānaṃ eva dvārato pavattidassanatthaṃ ayaṃ saṅkhārādittiko vutto.

Aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā ceva dvādasākusalacetanā ca kāyadvāre pavattiyaṃ kāyasaṅkhāro, vacīdvāre pavattiyaṃ vacīsaṅkhāro, etā ceva manodvāre pavattiyaṃ, manodvāre eva pavattanakā rūpārūpakusalacetanā ca cittasaṅkhāroti vuccanti.
Aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā ceva dvādasākusalacetanā ca kāyadvāre pavattiyaṃ kāyasaṅkhāro, vacīdvāre pavattiyaṃ vacīsaṅkhāro, etā ceva manodvāre pavattiyaṃ, manodvāre eva pavattanakā rūpārūpakusalacetanā ca cittasaṅkhāroti vuccanti.

Abhiññācetanā, panettha uddhaccacetanā ca parato paṭisandhiviññāṇapaccayabhāve apanetabbāpi avijjāpaccayā sambhavato idha gahetabbāvāti ayaṃ tiko purimattikameva pavisatīti atthato lokiyakusalākusalacetanāva avijjāpaccayā saṅkhārāti veditabbaṃ.
Abhiññācetanā, panettha uddhaccacetanā ca parato paṭisandhiviññāṇapaccayabhāve apanetabbāpi avijjāpaccayā sambhavato idha gahetabbāvāti ayaṃ tiko purimattikameva pavisatīti atthato lokiyakusalākusalacetanāva avijjāpaccayā saṅkhārāti veditabbaṃ.

Idañca suttantabhājanīyanayena, abhidhammabhājanīyanayena pana lokiyalokuttare ekekacittakkhaṇe dvādasaṅgassa paṭiccasamuppādassa gahaṇato sabbāpi cetanā saṅkhārāti veditabbaṃ.
Idañca suttantabhājanīyanayena, abhidhammabhājanīyanayena pana lokiyalokuttare ekekacittakkhaṇe dvādasaṅgassa paṭiccasamuppādassa gahaṇato sabbāpi cetanā saṅkhārāti veditabbaṃ.

Evaṃ viññāṇanāmarūpādīsupi sabbacittasampayuttavasena ca dhammabhedo veditabbo.
Evaṃ viññāṇanāmarūpādīsupi sabbacittasampayuttavasena ca dhammabhedo veditabbo.

Suttantabhājanīyanayeneva pana dassayissāma.
Suttantabhājanīyanayeneva pana dassayissāma.

Saṅkhārapaccayā viññāṇañca cakkhuviññāṇādichabbidhaṃ bāttiṃsalokiyavipākaviññāṇameva hoti, lokuttarāni pana vaṭṭakathāya na yujjantīti na gahitāni.
Saṅkhārapaccayā viññāṇañca cakkhuviññāṇādichabbidhaṃ bāttiṃsalokiyavipākaviññāṇameva hoti, lokuttarāni pana vaṭṭakathāya na yujjantīti na gahitāni.

Viññāṇapaccayā nāmarūpaṃ pana sabbalokiyaviññāṇasampayuttā tayo arūpino khandhā.
Viññāṇapaccayā nāmarūpaṃ pana sabbalokiyaviññāṇasampayuttā tayo arūpino khandhā.

Rūpaṃ sabbāni bhūtupādāyarūpāni.
Rūpaṃ sabbāni bhūtupādāyarūpāni.

Saḷāyatanaṃ manacchaṭṭhāni indriyāni.
Saḷāyatanaṃ manacchaṭṭhāni indriyāni.

Phasso cakkhusamphassādiko chavipākaphasso, tathā vedanāpi.

Phasso cakkhusamphassādiko chavipākaphasso, tathā vedanāpi.

Taṇhā rūpataṇhādibhedato chabbidho lobho.
Taṇhā rūpataṇhādibhedato chabbidho lobho.

Upādānaṃ kāmupādānādito catubbidhā lobhadiṭṭhiyova.
Upādānaṃ kāmupādānādito catubbidhā lobhadiṭṭhiyova.

Bhavo pana duvidho kammabhavo, upapattibhavoti.
Bhavo pana duvidho kammabhavo, upapattibhavoti.

Tattha kammabhavo tebhūmakakusalākusalacetanā ca taṃsampayuttā abhijjhādayo ca.
Tattha kammabhavo tebhūmakakusalākusalacetanā ca taṃsampayuttā abhijjhādayo ca.

Upapattibhavo pana kammābhinibbattā pañcapi khandhā.
Upapattibhavo pana kammābhinibbattā pañcapi khandhā.

So pabhedato kāmarūpārūpabhavā tayo, saññā asaññā nevasaññānāsaññā bhavā tayo, ekacatupañcavokārabhavā tayoti navavidho niddiṭṭho.
So pabhedato kāmarūpārūpabhavā tayo, saññā asaññā nevasaññānāsaññā bhavā tayo, ekacatupañcavokārabhavā tayoti navavidho niddiṭṭho.

Jātiādīni pubbe vuttāni.
Jātiādīni pubbe vuttāni.

Tesu jātiggahaṇena viññāṇanāmarūpasaḷāyatanaphassavedanāva gahitā tadavinābhāvato.
Tesu jātiggahaṇena viññāṇanāmarūpasaḷāyatanaphassavedanāva gahitā tadavinābhāvato.

Tathā jarāmaraṇaggahaṇenāpi tesaññeva pākabhedattā.
Tathā jarāmaraṇaggahaṇenāpi tesaññeva pākabhedattā.

Sokādayo pana jarāmaraṇena dvādasamena aṅgena ekasaṅkhepaṃ katvā vuttā, na visuṃ aṅgabhāvena.
Sokādayo pana jarāmaraṇena dvādasamena aṅgena ekasaṅkhepaṃ katvā vuttā, na visuṃ aṅgabhāvena.

Kimatthanti ce?
Kimatthanti ce?

Bhavacakkassa avicchedadassanatthaṃ.
Bhavacakkassa avicchedadassanatthaṃ.

Sokādito hi avijjā siddhā hoti avijjāvippayogato, avijjāsamuppattito ca.
Sokādito hi avijjā siddhā hoti avijjāvippayogato, avijjāsamuppattito ca.

Jarāmaraṇabbhāhatassa hi bālasseva te sambhavanti, tehi ca avijjāya siddhāya puna avijjāpaccayā saṅkhārāti evaṃ hetuphalaparamparāya bhavacakkaṃ avicchinnaṃ, anādikaṃ, apariyantaṃ, apariyosānañca hoti.
Jarāmaraṇabbhāhatassa hi bālasseva te sambhavanti, tehi ca avijjāya siddhāya puna avijjāpaccayā saṅkhārāti evaṃ hetuphalaparamparāya bhavacakkaṃ avicchinnaṃ, anādikaṃ, apariyantaṃ, apariyosānañca hoti.

Yadi evaṃ, kasmā avijjā ādito vuttāti?
Yadi evaṃ, kasmā avijjā ādito vuttāti?

Padhānadassanatthaṃ pana ādito vuttā.
Padhānadassanatthaṃ pana ādito vuttā.

Tiṇṇaṃ hi vaṭṭānaṃ avijjā padhāno hetu tassā bhāve bhāvato, nirodhena ca nirujjhanato.
Tiṇṇaṃ hi vaṭṭānaṃ avijjā padhāno hetu tassā bhāve bhāvato, nirodhena ca nirujjhanato.

Evaṃ avijjādīhi dvādasahi aṅgehi suttantabhājanīyanayena sabbe lokiyadhammāva paccayapaccayuppannabhāvena vuttāti veditabbā.
Evaṃ avijjādīhi dvādasahi aṅgehi suttantabhājanīyanayena sabbe lokiyadhammāva paccayapaccayuppannabhāvena vuttāti veditabbā.

Abhidhammapariyāyena pana lokuttarāpīti ayamettha dhammabhedo.
Abhidhammapariyāyena pana lokuttarāpīti ayamettha dhammabhedo.

Vibhaṅganayato panettha pañhāpucchakanayo natthi, suttantabhājanīyanayāpi dhammabhede vuttanayeneva vitthārato vibhattāti veditabbo.
Vibhaṅganayato panettha pañhāpucchakanayo natthi, suttantabhājanīyanayāpi dhammabhede vuttanayeneva vitthārato vibhattāti veditabbo.

Abhidhammabhājanīye pana -
Abhidhammabhājanīye pana -

> ‘‘Avijjāpaccayā saṅkhāro, saṅkhārapaccayā viññāṇaṃ, viññāṇapaccayā nāmaṃ, nāmapaccayā chaṭṭhāyatanaṃ, chaṭṭhāyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānaṃ, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṃ, evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti.
> ‘‘Avijjāpaccayā saṅkhāro, saṅkhārapaccayā viññāṇaṃ, viññāṇapaccayā nāmaṃ, nāmapaccayā chaṭṭhāyatanaṃ, chaṭṭhāyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānaṃ, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṃ, evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti.
>
> ‘‘Avijjāpaccayā saṅkhāro...pe...
> ‘‘Avijjāpaccayā saṅkhāro...pe...
>
> viññāṇapaccayā nāmaṃ, nāmapaccayā phasso...pe...
> viññāṇapaccayā nāmaṃ, nāmapaccayā phasso...pe...
>
> samudayo hoti.
> samudayo hoti.
>
> ‘‘Avijjāpaccayā...pe...
> ‘‘Avijjāpaccayā...pe...
>
> viññāṇapaccayā nāmarūpaṃ, nāmarūpapaccayā chaṭṭhāyatanaṃ, chaṭṭhāyatanapaccayā phasso...pe...
> viññāṇapaccayā nāmarūpaṃ, nāmarūpapaccayā chaṭṭhāyatanaṃ,

chaṭṭhāyatanapaccayā phasso...pe...

samudayo hoti.
samudayo hoti.

‘‘Avijjāpaccayā ...pe...
‘‘Avijjāpaccayā ...pe...

viññāṇapaccayā nāmarūpaṃ, nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṃ, chaṭṭhāyatanapaccayā phasso...pe...
viññāṇapaccayā nāmarūpaṃ, nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṃ, chaṭṭhāyatanapaccayā phasso...pe...

samudayo hotī’’ti -
samudayo hotī’’ti -

Evaṃ paccayacatukkaṃ, puna ‘‘avijjāpaccayā saṅkhāro avijjāhetuko’’tiādinā vuttanayeneva hetucatukkaṃ, puna ‘‘avijjāpaccayā saṅkhāro avijjāsampayutto’’tiādinā sampayuttacatukkaṃ, puna ‘‘avijjāpaccayā saṅkhāro, saṅkhārapaccayāpi avijjā’’tiādinā aññamaññapaccayacatukkanti evaṃ avijjāmūlakāni cattāri catukkāni vuttāni.
Evaṃ paccayacatukkaṃ, puna ‘‘avijjāpaccayā saṅkhāro avijjāhetuko’’tiādinā vuttanayeneva hetucatukkaṃ, puna ‘‘avijjāpaccayā saṅkhāro avijjāsampayutto’’tiādinā sampayuttacatukkaṃ, puna ‘‘avijjāpaccayā saṅkhāro, saṅkhārapaccayāpi avijjā’’tiādinā aññamaññapaccayacatukkanti evaṃ avijjāmūlakāni cattāri catukkāni vuttāni.

Evaṃ ‘‘saṅkhārapaccayā avijjā’’tiādinā saṅkhārādimūlakādiupādānamūlakapariyosānāni aṭṭhasu padesu cattāri cattāri catukkānīti bāttiṃsa catukkāni mātikaṃ katvā nikkhipitvā puna akusalakusalavipākakiriyacittesu lokiyalokuttaresu ekekasmiṃ citte yathānikkhittehi chattiṃsabāttiṃsamātikācatukkehi vitthārato yathānurūpaṃ paccayākāro vibhatto.
Evaṃ ‘‘saṅkhārapaccayā avijjā’’tiādinā saṅkhārādimūlakādiupādānamūlakapariyosānāni aṭṭhasu padesu cattāri cattāri catukkānīti bāttiṃsa catukkāni mātikaṃ katvā nikkhipitvā puna akusalakusalavipākakiriyacittesu lokiyalokuttaresu ekekasmiṃ citte yathānikkhittehi chattiṃsabāttiṃsamātikācatukkehi vitthārato yathānurūpaṃ paccayākāro vibhatto.

Idañca yasmā na kevalaṃ ayaṃ paccayākāro nānācittesu eva hoti, ekacittepi hotiyeva.
Idañca yasmā na kevalaṃ ayaṃ paccayākāro nānācittesu eva hoti, ekacittepi hotiyeva.

Nāpi vaṭṭacitte eva hoti, taṇhābhāvato vivaṭṭacittepi, tasmā taṃ nippadesato ekacittakkhaṇikaṃ paccayākāraṃ dassetuṃ vuttaṃ.
Nāpi vaṭṭacitte eva hoti, taṇhābhāvato vivaṭṭacittepi, tasmā taṃ nippadesato ekacittakkhaṇikaṃ paccayākāraṃ dassetuṃ vuttaṃ.

Teneva hettha ‘‘avijjāpaccayā saṅkhārā’’ti avatvā ‘‘avijjāpaccayā saṅkhāro’’ti ekavacanena vuttaṃ ekacittakkhaṇe bahucetanābhāvā.
Teneva hettha ‘‘avijjāpaccayā saṅkhārā’’ti avatvā ‘‘avijjāpaccayā saṅkhāro’’ti ekavacanena vuttaṃ ekacittakkhaṇe bahucetanābhāvā.

Tattha yadetaṃ paṭhamacatukkaṃ, tattha paṭhamavāro nāmarūpaṭṭhāne nāmaṃ, saḷāyatanaṭṭhāne chaṭṭhāyatanañca gahetvā rūpārūpādisabbabhavasādhāraṇavasena, ekacittakkhaṇapariyāpannadhammaggahaṇavasena ca rūpaṃ chaḍḍetvā vutto rūpassa sabbabhavāsādhāraṇattā, bahucittakkhaṇikattā ca.
Tattha yadetaṃ paṭhamacatukkaṃ, tattha paṭhamavāro nāmarūpaṭṭhāne nāmaṃ, saḷāyatanaṭṭhāne chaṭṭhāyatanañca gahetvā rūpārūpādisabbabhavasādhāraṇavasena, ekacittakkhaṇapariyāpannadhammaggahaṇavasena ca rūpaṃ chaḍḍetvā vutto rūpassa sabbabhavāsādhāraṇattā, bahucittakkhaṇikattā ca.

Dutiyo nāmarūpaṭṭhāne nāmaṃ, ‘‘nāmapaccayā phasso’’ti saḷāyatanaṭṭhāne phassameva gahetvā phassassa saḷāyatanaṃ vināpi paccayavisesasambhavadassanavasena ceva mahānidānasuttanayadassanavasena ca vutto.
Dutiyo nāmarūpaṭṭhāne nāmaṃ, ‘‘nāmapaccayā phasso’’ti saḷāyatanaṭṭhāne phassameva gahetvā phassassa saḷāyatanaṃ vināpi paccayavisesasambhavadassanavasena ceva mahānidānasuttanayadassanavasena ca vutto.

Tatiyo saḷāyatanaṭṭhāne chaṭṭhāyatanameva gahetvā gabbhaseyyakānaṃ aparipuṇṇāyatanānaṃ, rūpabhavikādīnañca vasena vutto.
Tatiyo saḷāyatanaṭṭhāne chaṭṭhāyatanameva gahetvā gabbhaseyyakānaṃ aparipuṇṇāyatanānaṃ, rūpabhavikādīnañca vasena vutto.

Catuttho ‘‘nāmapaccayā saḷāyatanaṃ, saḷāyatanapaccayā phasso’’ti evaṃ itarāyatanehipi saḷāyatanassa visesato phassapaccayataṃva dassetvā opapātikānaṃ, paripuṇṇāyatanānaṃ kāmabhavikānañca vasena vutto.
Catuttho ‘‘nāmapaccayā saḷāyatanaṃ, saḷāyatanapaccayā phasso’’ti evaṃ itarāyatanehipi saḷāyatanassa visesato phassapaccayataṃva dassetvā opapātikānaṃ, paripuṇṇāyatanānaṃ kāmabhavikānañca vasena vutto.

Evaṃ dutiyacatukkādīsupi.
Evaṃ dutiyacatukkādīsupi.

Sabbatthāpi cettha yasmā sokādayo sabbe ekacittakkhaṇe na sambhavanti, sabbasmiñca citte, bhave ca nappavattanti, tasmā na gahitā.
Sabbatthāpi cettha yasmā sokādayo sabbe ekacittakkhaṇe na sambhavanti, sabbasmiñca citte, bhave ca nappavattanti, tasmā na gahitā.

Jātijarāmaraṇāni panettha arūpadhammānaṃ lakkhaṇamattāni, tāni ca acittakkhaṇamattānipi samānāni cittakkhaṇe antogadhattā pariyāyato paccayuppanne katvā aṅgaparipūraṇatthaṃ gahitāni.
Jātijarāmaraṇāni panettha arūpadhammānaṃ lakkhaṇamattāni, tāni ca acittakkhaṇamattānipi samānāni cittakkhaṇe antogadhattā pariyāyato paccayuppanne katvā aṅgaparipūraṇatthaṃ gahitāni.

Bhavoti cettha upādānādipaccayavirahitā cattāro arūpino khandhā, taṇhāpaccayā upādānanti ettha kāmupādānaṃ vajjetvā tīṇi upādānāni eva gahetabbāni.
Bhavoti cettha upādānādipaccayavirahitā cattāro arūpino khandhā, taṇhāpaccayā upādānanti ettha kāmupādānaṃ vajjetvā tīṇi upādānāni eva gahetabbāni.

Dvinnampi ekalakkhaṇānaṃ dhammānaṃ ekakkhaṇe asambhavā lobhamūlavirahitesu dosamohamūlesu ceva kusalābyākatesu ca cittesu vedanāpaccayā paṭighaṃ vicikicchā uddhaccanti evaṃ taṇhāṭṭhāne yathāyogaṃ paṭighādayo tayo.
Dvinnampi ekalakkhaṇānaṃ dhammānaṃ ekakkhaṇe asambhavā lobhamūlavirahitesu dosamohamūlesu ceva kusalābyākatesu ca cittesu vedanāpaccayā paṭighaṃ vicikicchā uddhaccanti evaṃ taṇhāṭṭhāne yathāyogaṃ paṭighādayo tayo.

Tesu vicikicchāvajjitesu ceva diṭṭhivippayuttesu ca upādānaṭṭhāne adhimokkho gahito.
Tesu vicikicchāvajjitesu ceva diṭṭhivippayuttesu ca upādānaṭṭhāne adhimokkho gahito.

Vicikicchāya pana saddhiṃ adhimokkhassāpi asambhavā vicikicchāpaccayā bhavoti ca gahito.
Vicikicchāya pana saddhiṃ adhimokkhassāpi asambhavā vicikicchāpaccayā bhavoti ca gahito.

Upādānaṭṭhāne ca adhimokkho ca gahito.
Upādānaṭṭhāne ca adhimokkho ca gahito.

Lokiyānañcettha kusalābyākatānaṃ upanissayavasena avijjāpaccayatā vuttā.
Lokiyānañcettha kusalābyākatānaṃ upanissayavasena avijjāpaccayatā vuttā.

Lokuttarānaṃ pana yasmā appahīnāvijjo avijjāya pahānatthaṃ, paṭippassambhanatthañca lokuttaraṃ bhāveti, tasmā samatikkamanavasena avijjāpaccayatā vuttā, na sahajātavasena.
Lokuttarānaṃ pana yasmā appahīnāvijjo avijjāya pahānatthaṃ, paṭippassambhanatthañca lokuttaraṃ bhāveti, tasmā samatikkamanavasena avijjāpaccayatā vuttā, na sahajātavasena.

Teneva tesaṃ niddesavāresu ‘‘tattha katamā avijjā’’ti avibhajitvā ‘‘tattha katamo avijjāpaccayā saṅkhāro’’ti vibhattaṃ.
Teneva tesaṃ niddesavāresu ‘‘tattha katamā avijjā’’ti avibhajitvā ‘‘tattha katamo avijjāpaccayā saṅkhāro’’ti vibhattaṃ.

Kiriyadhammānaṃ pana kenaci pariyāyena avijjāmūlakattaṃ natthīti ‘‘saṅkhārapaccayā viññāṇa’’ntiādinā saṅkhāramūlakādiko nayo vutto, na avijjāmūlako.
Kiriyadhammānaṃ pana kenaci pariyāyena avijjāmūlakattaṃ natthīti ‘‘saṅkhārapaccayā viññāṇa’’ntiādinā saṅkhāramūlakādiko nayo vutto, na avijjāmūlako.

Apica lokiyakusalādīsu tesaṃ dhammānaṃ dukkhasaccapariyāpannattā ‘‘evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hotī’’ti evaṃ appanā katā, lokuttarakusalādīsu ‘‘evametesaṃ dhammāna’’nti.
Apica lokiyakusalādīsu tesaṃ dhammānaṃ dukkhasaccapariyāpannattā ‘‘evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hotī’’ti evaṃ appanā katā, lokuttarakusalādīsu ‘‘evametesaṃ dhammāna’’nti.

Ayaṃ lokiyato lokuttarānaṃ desanāya visesoti ayaṃ abhidhammabhājanīye nayo.

Ayaṃ lokiyato lokuttarānaṃ desanāya visesoti ayaṃ abhidhammabhājanīye nayo.

Idāni paccayanayā, kārakādīhi suññato;
Idāni paccayanayā, kārakādīhi suññato;

Mūladdhasandhisaṅkhepākāravaṭṭavibhāgato.
Mūladdhasandhisaṅkhepākāravaṭṭavibhāgato.

Vāraṇopamatopettha, gambhīranayabhedato;
Vāraṇopamatopettha, gambhīranayabhedato;

Yathārahaṃ vijānīyo, pāḷimuttavinicchayo.
Yathārahaṃ vijānīyo, pāḷimuttavinicchayo.

Tattha paccayanayo sāmaññato, visesato cāti duvidho hoti.
Tattha paccayanayo sāmaññato, visesato cāti duvidho hoti.

Tattha tabbhāvabhāvimattatāpakāsako sāmaññato paccayanayo.
Tattha tabbhāvabhāvimattatāpakāsako sāmaññato paccayanayo.

Visesato pana paṭṭhāne āgatesu hetupaccayādicatuvīsatiyā paccayesu yathānurūpaṃ paccayavisesuppannamattatāpakāsako.
Visesato pana paṭṭhāne āgatesu hetupaccayādicatuvīsatiyā paccayesu yathānurūpaṃ paccayavisesuppannamattatāpakāsako.

Sā ca nesaṃ catuvīsatiyā paccayānaṃ vibhāgatā paṭṭhānamātikatthasaṃvaṇṇanāya āvi bhavissati.
Sā ca nesaṃ catuvīsatiyā paccayānaṃ vibhāgatā paṭṭhānamātikatthasaṃvaṇṇanāya āvi bhavissati.

Tattha sāmaññato saṅkhārādayo avijjādipaccayabhāve eva bhāvinoti veditabbā.
Tattha sāmaññato saṅkhārādayo avijjādipaccayabhāve eva bhāvinoti veditabbā.

Yassa hi catūsu saccesu, pubbantādīsu ca avijjā appahīnā hoti, so dukkhe tāva pubbantādīsu ca aññāṇena tīsu bhavesu jātijarārogamaraṇādianekādīnavavokiṇṇaṃ puññaphalasaṅkhātaṃ saṅkhāravipariṇāmadukkhaṃ dukkhato ajānanto sukhasaññāya patthetvā tīhi dvārehi puññāneñjābhisaṅkhāre ārabhati.
Yassa hi catūsu saccesu, pubbantādīsu ca avijjā appahīnā hoti, so dukkhe tāva pubbantādīsu ca aññāṇena tīsu bhavesu jātijarārogamaraṇādianekādīnavavokiṇṇaṃ puññaphalasaṅkhātaṃ saṅkhāravipariṇāmadukkhaṃ dukkhato ajānanto sukhasaññāya patthetvā tīhi dvārehi puññāneñjābhisaṅkhāre ārabhati.

Samudaye aññāṇena dukkhahetubhūtesupi taṇhāparikkhāresu dukkhahetukaṃ āpāyikādidukkhaṃ, dukkhahetubhūtesu kāmūpasevanādīsu ca ādīnavaṃ apassanto sukhahetusaññāya ceva kilesābhibhūtatāya ca tividhepi saṅkhāre ārabhati.
Samudaye aññāṇena dukkhahetubhūtesupi taṇhāparikkhāresu dukkhahetukaṃ āpāyikādidukkhaṃ, dukkhahetubhūtesu kāmūpasevanādīsu ca ādīnavaṃ apassanto sukhahetusaññāya ceva kilesābhibhūtatāya ca tividhepi saṅkhāre ārabhati.

Nirodhe, pana magge ca aññāṇena anirodhabhūte gativisese nirodhasaññī, nirodhassa ca vā amaggabhūtesupi yaññāmaratapādīsupi nirodhamaggasaññī hutvā tividhepi saṅkhāre ārabhati.

Nirodhe, pana magge ca aññāṇena anirodhabhūte gativisese nirodhasaññī, nirodhassa ca vā amaggabhūtesupi yaññāmaratapādīsupi nirodhamaggasaññī hutvā tividhepi saṅkhāre ārabhati.

Idappaccayatāpaṭiccasamuppannesu dhammesu aññāṇena ‘‘ahetū appaccayā sattā uppajjanti, na honti paraṃ maraṇā’’ti vā ‘‘attāva jānāti vā na jānāti vā, sova saṅkhāre saṅkharoti, sova paṭisandhiyaṃ uppajjati, tassa aṇuissarādayo kalalādibhāvena sarīraṃ saṇṭhāpentā indriyāni sampādenti, sova indriyasampanno phusati, vedayati, taṇhiyati, upādānādīni ca karotī’’ti vā ‘‘sabbe sattā niyatisaṅgatibhavapariṇatā’’ti vā vikappeti.
Idappaccayatāpaṭiccasamuppannesu dhammesu aññāṇena ‘‘ahetū appaccayā sattā uppajjanti, na honti paraṃ maraṇā’’ti vā ‘‘attāva jānāti vā na jānāti vā, sova saṅkhāre saṅkharoti, sova paṭisandhiyaṃ uppajjati, tassa aṇuissarādayo kalalādibhāvena sarīraṃ saṇṭhāpentā indriyāni sampādenti, sova indriyasampanno phusati, vedayati, taṇhiyati, upādānādīni ca karotī’’ti vā ‘‘sabbe sattā niyatisaṅgatibhavapariṇatā’’ti vā vikappeti.

So evaṃ avijjāya andhīkato -
So evaṃ avijjāya andhīkato -

> ‘‘Yathāpi nāma jaccandho, naro apariṇāyako;
> ‘‘Yathāpi nāma jaccandho, naro apariṇāyako;
>
> Ekadā yāti maggena, ummaggenāpi ekadā.
> Ekadā yāti maggena, ummaggenāpi ekadā.
>
> ‘‘Saṃsāre saṃsaraṃ bālo, tathā apariṇāyako;
> ‘‘Saṃsāre saṃsaraṃ bālo, tathā apariṇāyako;
>
> Karoti ekadā puññaṃ, apuññamapi ekadā’’ti. -
> Karoti ekadā puññaṃ, apuññamapi ekadā’’ti. -

Vuttanayena tividhe saṅkhāre abhisaṅkharotīti.
Vuttanayena tividhe saṅkhāre abhisaṅkharotīti.

Kiṃ panettha ekāva avijjā saṅkhārānaṃ paccayo hoti, nanu ekasmā kāraṇā ekaṃva kāriyaṃ uppajjati, anekaṃ kāriyaṃ na uppajjati, anekasmā vā ekanti, anekasmā kāraṇā anekaṃ kāriyaṃ uppajjatīti?
Kiṃ panettha ekāva avijjā saṅkhārānaṃ paccayo hoti, nanu ekasmā kāraṇā ekaṃva kāriyaṃ uppajjati, anekaṃ kāriyaṃ na uppajjati, anekasmā vā ekanti, anekasmā kāraṇā anekaṃ kāriyaṃ uppajjatīti?

Saccaṃ, padhānattapākaṭattaasādhāraṇattadīpanatthaṃ panettha anekesu kāraṇesupi ekā avijjā eva paccayabhāvena niddiṭṭhā ‘‘phassapaccayā vedanā, semhasamuṭṭhānā ābādhā’’tiādīsu viya.
Saccaṃ, padhānattapākaṭattaasādhāraṇattadīpanatthaṃ panettha anekesu kāraṇesupi ekā avijjā eva paccayabhāvena niddiṭṭhā ‘‘phassapaccayā vedanā, semhasamuṭṭhānā ābādhā’’tiādīsu viya.

Avijjā hi padhāno hetu, saṅkhārānaṃ pākaṭo, asādhāraṇo ca taṇhādihetūnampi hetuttā, na vatthārammaṇādīni khīṇāsavassa tesaṃ sambhavepi saṅkhārānaṃ abhāvāti.

Avijjā hi padhāno hetu, saṅkhārānaṃ pākaṭo, asādhāraṇo ca taṇhādihetūnampi hetuttā, na vatthārammaṇādīni khīṇāsavassa tesaṃ sambhavepi saṅkhārānaṃ abhāvāti.

Evaṃ tāvettha vaṭṭasaṅkhārānaṃ avijjāya eva bhāve bhāvo veditabbo.
Evaṃ tāvettha vaṭṭasaṅkhārānaṃ avijjāya eva bhāve bhāvo veditabbo.

Tathā viññāṇassāpi upacitakammābhāve abhāvato, sabbattha sabbesañca sabbavipākaviññāṇuppattippasaṅgato ca saṅkhārānaṃ eva bhāve bhāvo veditabbo.
Tathā viññāṇassāpi upacitakammābhāve abhāvato, sabbattha sabbesañca sabbavipākaviññāṇuppattippasaṅgato ca saṅkhārānaṃ eva bhāve bhāvo veditabbo.

Yathā cettha, evaṃ uparipi nāmarūpādīnaṃ viññāṇādibhāve bhāvo yathānurūpaṃ anubhavayuttīhi ñātabboti ayaṃ sāmaññato paccayanayo.
Yathā cettha, evaṃ uparipi nāmarūpādīnaṃ viññāṇādibhāve bhāvo yathānurūpaṃ anubhavayuttīhi ñātabboti ayaṃ sāmaññato paccayanayo.

Visesato pana avijjā puññābhisaṅkhārānaṃ tāva ārammaṇapaccayena, upanissayapaccayena cāti dvidhā paccayo hoti.
Visesato pana avijjā puññābhisaṅkhārānaṃ tāva ārammaṇapaccayena, upanissayapaccayena cāti dvidhā paccayo hoti.

Sā hi avijjaṃ ārabbha sammasanādivasena uppattiyaṃ kāmāvacarānaṃ, abhiññācittena samohacittassa jānanakāle rūpāvacarānañca puññābhisaṅkhārānaṃ tāva ārammaṇapaccayena paccayo hoti, avijjāsamatikkamanatthāya pana avijjāsammūḷhatāya kāmarūpabhavasampattiyo patthetvāva kāmarūpāvacarapuññāni karontassa upanissayapaccayena paccayo hoti.
Sā hi avijjaṃ ārabbha sammasanādivasena uppattiyaṃ kāmāvacarānaṃ, abhiññācittena samohacittassa jānanakāle rūpāvacarānañca puññābhisaṅkhārānaṃ tāva ārammaṇapaccayena paccayo hoti, avijjāsamatikkamanatthāya pana avijjāsammūḷhatāya kāmarūpabhavasampattiyo patthetvāva kāmarūpāvacarapuññāni karontassa upanissayapaccayena paccayo hoti.

Apuññābhisaṅkhārānaṃ panesā avijjaṃ ārabbha rāgādīnaṃ uppajjanakāle ārammaṇādipaccayena avijjāsammūḷhatāya pāṇātipātādīni karontassa nissayapaccayena, dutiyajavanādīnaṃ anantarūpanissayāsevananatthivigatapaccayehi yaṃ kiñci akusalaṃ karontassa hetusahajātaaññamaññanissayasampayuttaatthiavigatapaccayehīti evaṃ anekadhā paccayo hoti, āneñjābhisaṅkhārānaṃ pana ekena upanissayapaccayeneva paccayo hoti.
Apuññābhisaṅkhārānaṃ panesā avijjaṃ ārabbha rāgādīnaṃ uppajjanakāle ārammaṇādipaccayena avijjāsammūḷhatāya pāṇātipātādīni karontassa nissayapaccayena, dutiyajavanādīnaṃ anantarūpanissayāsevananatthivigatapaccayehi yaṃ kiñci akusalaṃ karontassa hetusahajātaaññamaññanissayasampayuttaatthiavigatapaccayehīti evaṃ anekadhā paccayo hoti, āneñjābhisaṅkhārānaṃ pana ekena upanissayapaccayeneva paccayo hoti.

Saṅkhārapaccayā viññāṇapade pana tayopi saṅkhārā viññāṇassa yathārahaṃ tīsu bhavesu paṭisandhipavattīsu kammapaccayena ceva upanissayapaccayena cāti dvidhā paccayā honti.

Saṅkhārapaccayā viññāṇapade pana tayopi saṅkhārā viññāṇassa yathārahaṃ tīsu bhavesu paṭisandhipavattīsu kammapaccayena ceva upanissayapaccayena cāti dvidhā paccayā honti.

Abhidhammabhājanīyanayena sahajātassa viññāṇassa sahajātaaññamaññanissayasampayuttakammatthiavigatādipaccayehi paccayā honti.
Abhidhammabhājanīyanayena sahajātassa viññāṇassa sahajātaaññamaññanissayasampayuttakammatthiavigatādipaccayehi paccayā honti.

Viññāṇapaccayā nāmarūpapade pana viññāṇaṃ vipākabhūtaṃ, avipākabhūtañca nāmassa kevalassa vā rūpamissakassa vā paṭisandhipavattīsu sahajātaaññamaññanissayasampayuttavipākaāhāraindriyaatthiavigatapaccayehi yathārahaṃ navadhā, aṭṭhadhā vā paccayo hoti.
Viññāṇapaccayā nāmarūpapade pana viññāṇaṃ vipākabhūtaṃ, avipākabhūtañca nāmassa kevalassa vā rūpamissakassa vā paṭisandhipavattīsu sahajātaaññamaññanissayasampayuttavipākaāhāraindriyaatthiavigatapaccayehi yathārahaṃ navadhā, aṭṭhadhā vā paccayo hoti.

Paṭisandhiyaṃ vipākaviññāṇaṃ vatthurūpassa sahajātaaññamaññanissayavipākaāhāraindriyavippayuttaatthi avigatapaccayehi navadhā paccayo hoti.
Paṭisandhiyaṃ vipākaviññāṇaṃ vatthurūpassa sahajātaaññamaññanissayavipākaāhāraindriyavippayuttaatthi avigatapaccayehi navadhā paccayo hoti.

Ṭhapetvā pana vatthurūpaṃ sesarūpassa teheva aññamaññapaccayarahitehi aṭṭhahi paccayo hoti.
Ṭhapetvā pana vatthurūpaṃ sesarūpassa teheva aññamaññapaccayarahitehi aṭṭhahi paccayo hoti.

Abhisaṅkhāraviññāṇaṃ pana ekavokārapañcavokārabhavesu kammajarūpassa suttantikapariyāyena upanissayavasena paccayo hoti.
Abhisaṅkhāraviññāṇaṃ pana ekavokārapañcavokārabhavesu kammajarūpassa suttantikapariyāyena upanissayavasena paccayo hoti.

Pavattiyaṃ pana sabbampi viññāṇaṃ tassa tassa nāmarūpassa yathārahaṃ paccayo hoti.
Pavattiyaṃ pana sabbampi viññāṇaṃ tassa tassa nāmarūpassa yathārahaṃ paccayo hoti.

Tattha arūpabhave viññāṇaṃ nāmasseva, asaññibhave rūpasseva, pañcavokārabhave nāmarūpassa paccayo hotīti veditabbaṃ.
Tattha arūpabhave viññāṇaṃ nāmasseva, asaññibhave rūpasseva, pañcavokārabhave nāmarūpassa paccayo hotīti veditabbaṃ.

Teneva nāmañca rūpañca nāmarūpañca nāmarūpanti nibbacanaṃ katanti.
Teneva nāmañca rūpañca nāmarūpañca nāmarūpanti nibbacanaṃ katanti.

Nāmarūpapaccayā saḷāyatanapade pana nāmaṃ vipākabhūtaṃ, avipākabhūtañca arūpabhave chaṭṭhāyatanassa avakaṃsato sahajātaaññamaññanissayasampayuttavipākaatthiavigatavasena yathārahaṃ sattadhā paccayo hoti.

Nāmarūpapaccayā saḷāyatanapade pana nāmaṃ vipākabhūtaṃ, avipākabhūtañca arūpabhave chaṭṭhāyatanassa avakaṃsato sahajātaaññamaññanissayasampayuttavipākaatthiavigatavasena yathārahaṃ sattadhā paccayo hoti.

Itaresaṃ panetaṃ pañcannaṃ cakkhāyatanādīnaṃ pañcavokārabhave paṭisandhiyaṃ catumahābhūtasahāyaṃ hutvā sahajātanissayavipākavippayuttaatthiavigatavasena chadhā paccayo hoti.
Itaresaṃ panetaṃ pañcannaṃ cakkhāyatanādīnaṃ pañcavokārabhave paṭisandhiyaṃ catumahābhūtasahāyaṃ hutvā sahajātanissayavipākavippayuttaatthiavigatavasena chadhā paccayo hoti.

Kiñci panettha hetupaccayena, kiñci āhārapaccayena cāti tesaṃ vasena sabbavāresu ukkaṃsāvakaṃso veditabbo.
Kiñci panettha hetupaccayena, kiñci āhārapaccayena cāti tesaṃ vasena sabbavāresu ukkaṃsāvakaṃso veditabbo.

Pavatte pana cakkhādīnaṃ pañcannaṃ vipākamavipākampi nāmaṃ pacchājātavippayuttaatthiavigatavasena catudhā paccayo hotīti.
Pavatte pana cakkhādīnaṃ pañcannaṃ vipākamavipākampi nāmaṃ pacchājātavippayuttaatthiavigatavasena catudhā paccayo hotīti.

Evaṃ tāva nāmameva saḷāyatanassa paccayo hotīti veditabbaṃ.
Evaṃ tāva nāmameva saḷāyatanassa paccayo hotīti veditabbaṃ.

Rūpaṃ pana vatthubhūtaṃ paṭisandhiyaṃ chaṭṭhāyatanassa sahajātaaññamaññanissayavippayuttaatthiavigatavasena chadhā paccayo hoti.
Rūpaṃ pana vatthubhūtaṃ paṭisandhiyaṃ chaṭṭhāyatanassa sahajātaaññamaññanissayavippayuttaatthiavigatavasena chadhā paccayo hoti.

Catumahābhūtarūpaṃ cakkhādīnaṃ pañcannaṃ paṭisandhiyaṃ, pavatte ca sahajātanissayaatthiavigatapaccayehi catudhā paccayo hoti.
Catumahābhūtarūpaṃ cakkhādīnaṃ pañcannaṃ paṭisandhiyaṃ, pavatte ca sahajātanissayaatthiavigatapaccayehi catudhā paccayo hoti.

Rūpajīvitindriyaṃ pana indriyaatthiavigatavasena tividhā.
Rūpajīvitindriyaṃ pana indriyaatthiavigatavasena tividhā.

Tathā āhāro āhāratthiavigatavasena.
Tathā āhāro āhāratthiavigatavasena.

So ca āhārūpajīvīnaṃ pavatteyeva, no paṭisandhiyaṃ.
So ca āhārūpajīvīnaṃ pavatteyeva, no paṭisandhiyaṃ.

Tāni pana pañca cakkhāyatanādīni pañcaviññāṇasaṅkhātassa chaṭṭhassa manāyatanassa nissayapurejātaindriyavippayuttaatthiavigatavasena chadhā paccayā honti pavatteyeva, no paṭisandhiyaṃ.
Tāni pana pañca cakkhāyatanādīni pañcaviññāṇasaṅkhātassa chaṭṭhassa manāyatanassa nissayapurejātaindriyavippayuttaatthiavigatavasena chadhā paccayā honti pavatteyeva, no paṭisandhiyaṃ.

Tathā pañcaviññāṇavirahitamanāyatanassa vatthurūpaṃ nissayapurejātavippayuttaatthiavigatavasena pañcadhā paccayo hotīti.

Tathā pañcaviññāṇavirahitamanāyatanassa vatthurūpaṃ nissayapurejātavippayuttaatthiavigatavasena pañcadhā paccayo hotīti.

Evaṃ rūpameva chaṭṭhāyatanassa, saḷāyatanassa ca paccayo hotīti veditabbaṃ.
Evaṃ rūpameva chaṭṭhāyatanassa, saḷāyatanassa ca paccayo hotīti veditabbaṃ.

Khandhattayavatthurūpasaṅkhātaṃ pana nāmarūpaṃ chaṭṭhāyatanassa paṭisandhiyaṃ sahajātaaññamaññanissayasampayuttavippayuttavipākaatthiavigatādivasena yathārahaṃ paccayo hotīti.
Khandhattayavatthurūpasaṅkhātaṃ pana nāmarūpaṃ chaṭṭhāyatanassa paṭisandhiyaṃ sahajātaaññamaññanissayasampayuttavippayuttavipākaatthiavigatādivasena yathārahaṃ paccayo hotīti.

Evaṃ nāmañca rūpañca nāmarūpañca yathārahaṃ chaṭṭhāyatanassa, saḷāyatanassa ca paccayo hotīti veditabbaṃ.
Evaṃ nāmañca rūpañca nāmarūpañca yathārahaṃ chaṭṭhāyatanassa, saḷāyatanassa ca paccayo hotīti veditabbaṃ.

Saḷāyatanapaccayā phassapade pana chaṭṭhāyatanaṃ vipākaṃ, avipākañca sabbattha sampayuttaphassassa sahajātādivasena navadhā, aṭṭhadhā vā paccayo hoti.
Saḷāyatanapaccayā phassapade pana chaṭṭhāyatanaṃ vipākaṃ, avipākañca sabbattha sampayuttaphassassa sahajātādivasena navadhā, aṭṭhadhā vā paccayo hoti.

Cakkhāyatanādīni pañca yathākkamaṃ pavatte cakkhusamphassādīnaṃ pañcannaṃ nissayapurejātaindriyavippayuttaatthiavigatavasena chadhā, rūpāyatanādīni pañca tesaṃ ārammaṇapurejātaatthiavigatavasena tidhā.
Cakkhāyatanādīni pañca yathākkamaṃ pavatte cakkhusamphassādīnaṃ pañcannaṃ nissayapurejātaindriyavippayuttaatthiavigatavasena chadhā, rūpāyatanādīni pañca tesaṃ ārammaṇapurejātaatthiavigatavasena tidhā.

Manosamphassassa pana tāni, dhammārammaṇañca tathā ca ārammaṇādhipatimattena cāti bahudhā paccayā honti.
Manosamphassassa pana tāni, dhammārammaṇañca tathā ca ārammaṇādhipatimattena cāti bahudhā paccayā honti.

Evaṃ chaṭṭhāyatanañca saḷāyatanañca chabbidhassāpi phassassa paccayo hotīti veditabbaṃ.
Evaṃ chaṭṭhāyatanañca saḷāyatanañca chabbidhassāpi phassassa paccayo hotīti veditabbaṃ.

Phassapaccayā vedanāpade sabbopi phasso sahajātānaṃ vedanānaṃ sahajātaaññamaññanissayavipākaāhārasampayuttaatthiavigatavasena aṭṭhadhā, sattadhā vā paccayo hoti, asahajātānaṃ upanissayavasenevāti.
Phassapaccayā vedanāpade sabbopi phasso sahajātānaṃ vedanānaṃ sahajātaaññamaññanissayavipākaāhārasampayuttaatthiavigatavasena aṭṭhadhā, sattadhā vā paccayo hoti, asahajātānaṃ upanissayavasenevāti.

Vedanāpaccayā taṇhāpade vipākavedanā anusayapatitāya taṇhāya upanissayavasena, sahajātādivasena ca paccayo hoti.
Vedanāpaccayā taṇhāpade vipākavedanā anusayapatitāya taṇhāya upanissayavasena, sahajātādivasena ca paccayo hoti.

Yasmā pana -
Yasmā pana -

> Dukkhī sukhaṃ patthayati, sukhī bhiyyopi icchati;
> Dukkhī sukhaṃ patthayati, sukhī bhiyyopi icchati;
>
> Upekkhā pana santattā, sukhamicceva bhāsitā;
> Upekkhā pana santattā, sukhamicceva bhāsitā;
>
> Taṇhāya paccayā tasmā, honti tissopi vedanāti.
> Taṇhāya paccayā tasmā, honti tissopi vedanāti.

Taṇhāpaccayā upādānapade taṇhā asahajātā catunnampi upādānānaṃ upanissayavasena ceva anantarādivasena ca, sahajātā pana kāmupādānavajjitānaṃ tiṇṇaṃ hetusahajāta aññamaññanissayasampayuttaatthiavigatavasena sattadhā paccayo hoti.
Taṇhāpaccayā upādānapade taṇhā asahajātā catunnampi upādānānaṃ upanissayavasena ceva anantarādivasena ca, sahajātā pana kāmupādānavajjitānaṃ tiṇṇaṃ hetusahajāta aññamaññanissayasampayuttaatthiavigatavasena sattadhā paccayo hoti.

Upādānapaccayā bhavapade catubbidhampi upādānaṃ asahajātassa sabbakammabhavassa ceva upapattibhavassa ca upanissayavaseneva paccayo hoti, sahajātassa pana kammabhavassa hetusahajātādivasena paccayo hoti.
Upādānapaccayā bhavapade catubbidhampi upādānaṃ asahajātassa sabbakammabhavassa ceva upapattibhavassa ca upanissayavaseneva paccayo hoti, sahajātassa pana kammabhavassa hetusahajātādivasena paccayo hoti.

Bhavapaccayā jātipade bhavoti kammabhavova adhippeto, so ca jātiyā kammapaccayaupanissayapaccayavasena dvidhā paccayo hoti.
Bhavapaccayā jātipade bhavoti kammabhavova adhippeto, so ca jātiyā kammapaccayaupanissayapaccayavasena dvidhā paccayo hoti.

Jātipaccayā jarāmaraṇādipade jāti pana jarāmaraṇānaṃ, sokādīnañca tabbhāvabhāvībhāvamattato suttantikanayena upanissayakoṭiyāva paccayo hotīti ayaṃ tāvettha paccayanayo.
Jātipaccayā jarāmaraṇādipade jāti pana jarāmaraṇānaṃ, sokādīnañca tabbhāvabhāvībhāvamattato suttantikanayena upanissayakoṭiyāva paccayo hotīti ayaṃ tāvettha paccayanayo.

Kārakādīhi suññato panete avijjādayo dvādasa dhammā yasmā evaṃ paccayapaccayuppannabhāvena aññamaññaṃ paṭibaddhā aññanirapekkhā hutvā avicchinnā anādikā pavattanti, tasmā tato aññena brahmādinā kārakena, pakatiaṇukālādihetunā vā kārakavedakarūpena paraparikappitena attanā vā rahitā.
Kārakādīhi suññato panete avijjādayo dvādasa dhammā yasmā evaṃ paccayapaccayuppannabhāvena aññamaññaṃ paṭibaddhā aññanirapekkhā hutvā avicchinnā anādikā pavattanti, tasmā tato aññena brahmādinā kārakena,

pakatiaṇukālādihetunā vā kārakavedakarūpena paraparikappitena attanā vā rahitā.

Na cete attā, na attani, na attavanto, suññā ete attena vā attaniyena vā dhuvabhāvena vā subhabhāvena vā sukhabhāvena vāti ayaṃ kārakādīhi suññatā.
Na cete attā, na attani, na attavanto, suññā ete attena vā attaniyena vā dhuvabhāvena vā subhabhāvena vā sukhabhāvena vāti ayaṃ kārakādīhi suññatā.

Mūladdhasandhisaṅkhepākāravaṭṭavibhāgatoti ettha mūlato tāva avijjā, taṇhā cāti dve dhammā mūlanti veditabbā.
Mūladdhasandhisaṅkhepākāravaṭṭavibhāgatoti ettha mūlato tāva avijjā, taṇhā cāti dve dhammā mūlanti veditabbā.

Addhato panettha avijjā, saṅkhārāti dve aṅgāni atīto addhā, viññāṇādīni bhavāvasānāni aṭṭha paccuppanno addhā, jāti ceva jarāmaraṇañcāti dve anāgato addhāti tayo addhā veditabbā.
Addhato panettha avijjā, saṅkhārāti dve aṅgāni atīto addhā, viññāṇādīni bhavāvasānāni aṭṭha paccuppanno addhā, jāti ceva jarāmaraṇañcāti dve anāgato addhāti tayo addhā veditabbā.

Sandhito pana saṅkhārānaṃ, paṭisandhiviññāṇassa ca antarā eko hetuphalasandhi, vedanāya ca taṇhāya ca antarā eko phalahetusandhi, bhavassa ca jātiyā ca antarā eko hetuphalasandhi cāti tayo sandhī veditabbā.
Sandhito pana saṅkhārānaṃ, paṭisandhiviññāṇassa ca antarā eko hetuphalasandhi, vedanāya ca taṇhāya ca antarā eko phalahetusandhi, bhavassa ca jātiyā ca antarā eko hetuphalasandhi cāti tayo sandhī veditabbā.

Saṅkhepato pana sandhīnaṃ ādipariyosānavavatthitā cattāro saṅkhepā honti.
Saṅkhepato pana sandhīnaṃ ādipariyosānavavatthitā cattāro saṅkhepā honti.

Seyyathidaṃ -
Seyyathidaṃ -

avijjāsaṅkhārā eko saṅkhepo, viññāṇanāmarūpasaḷāyatanaphassavedanā dutiyo, taṇhupādānabhavā tatiyo, jātijarāmaraṇāni catutthoti evaṃ cattāro saṅkhepā veditabbā.
avijjāsaṅkhārā eko saṅkhepo, viññāṇanāmarūpasaḷāyatanaphassavedanā dutiyo, taṇhupādānabhavā tatiyo, jātijarāmaraṇāni catutthoti evaṃ cattāro saṅkhepā veditabbā.

Ākārato panettha -
Ākārato panettha -

> Atīte hetuyo pañca, idāni phalapañcakaṃ;
> Atīte hetuyo pañca, idāni phalapañcakaṃ;
>
> Idāni hetuyo pañca, āyatiṃ phalapañcakanti. -
> Idāni hetuyo pañca, āyatiṃ phalapañcakanti. -

Evaṃ vīsati ākārā honti.
Evaṃ vīsati ākārā honti.

Ettha hi sarūpato vuttā avijjāsaṅkhārā, tesaṃ gahaṇena tadavinābhāvato gahitā taṇhupādānabhavāti ime pañca dhammā atīte hetuyo nāma, sarūpato vuttā viññāṇādayo pañca dhammā idāni phalapañcakaṃ nāma, sarūpato pana vuttā taṇhupādānabhavā, tesaṃ gahaṇena tadavinābhāvato gahitā avijjāsaṅkhārāti ime pañca idāni hetuyo nāma.
Ettha hi sarūpato vuttā avijjāsaṅkhārā, tesaṃ gahaṇena tadavinābhāvato gahitā taṇhupādānabhavāti ime pañca dhammā atīte hetuyo nāma, sarūpato vuttā viññāṇādayo pañca dhammā idāni phalapañcakaṃ nāma, sarūpato pana vuttā taṇhupādānabhavā, tesaṃ gahaṇena tadavinābhāvato gahitā avijjāsaṅkhārāti ime pañca idāni hetuyo nāma.

Jātiādiapadesena vuttā viññāṇādayo pañca dhammā āyatiṃ phalapañcakaṃ nāmāti evaṃ vīsati ākārā veditabbā.
Jātiādiapadesena vuttā viññāṇādayo pañca dhammā āyatiṃ phalapañcakaṃ nāmāti evaṃ vīsati ākārā veditabbā.

Vaṭṭato panettha saṅkhārabhavā kammavaṭṭaṃ, avijjātaṇhupādānā kilesavaṭṭaṃ, sesāni vipākavaṭṭanti tīṇi vaṭṭāni honti.
Vaṭṭato panettha saṅkhārabhavā kammavaṭṭaṃ, avijjātaṇhupādānā kilesavaṭṭaṃ, sesāni vipākavaṭṭanti tīṇi vaṭṭāni honti.

Yāva ca tesu kilesavaṭṭaṃ ariyamaggena na upacchijjati, tāva idaṃ bhavacakkaṃ anupacchinnaṃ pavattatīti ayamettha mūladdhasandhisaṅkhepākāravaṭṭavibhāgo.
Yāva ca tesu kilesavaṭṭaṃ ariyamaggena na upacchijjati, tāva idaṃ bhavacakkaṃ anupacchinnaṃ pavattatīti ayamettha mūladdhasandhisaṅkhepākāravaṭṭavibhāgo.

Vāraṇopamatoti ettha vāraṇato tāva -
Vāraṇopamatoti ettha vāraṇato tāva -

‘‘avijjāpaccayā saṅkhārā’’ti idamahetukavisamahetukadassananivāraṇaṃ, ‘‘saṅkhārapaccayā viññāṇa’’nti ucchedaattasaṅkantidassananivāraṇaṃ, ‘‘viññāṇapaccayā nāmarūpa’’nti attāti parikappitavatthubhedadassanato ghanasaññānivāraṇaṃ, ‘‘nāmarūpapaccayā saḷāyatana’’ntiādi attā passati...pe...
‘‘avijjāpaccayā saṅkhārā’’ti idamahetukavisamahetukadassananivāraṇaṃ, ‘‘saṅkhārapaccayā viññāṇa’’nti ucchedaattasaṅkantidassananivāraṇaṃ, ‘‘viññāṇapaccayā nāmarūpa’’nti attāti parikappitavatthubhedadassanato ghanasaññānivāraṇaṃ, ‘‘nāmarūpapaccayā saḷāyatana’’ntiādi attā passati...pe...

vijānāti phusati, vedayati, taṇhiyati, upādiyati, bhavati, jāyati, jīyati, mīyatīti evamādidassananivāraṇanti idamettha micchādassananivāraṇaṃ.
vijānāti phusati, vedayati, taṇhiyati, upādiyati, bhavati, jāyati, jīyati, mīyatīti evamādidassananivāraṇanti idamettha micchādassananivāraṇaṃ.

Upamāto panettha andho viya avijjā, tassa upakkhalanaṃ viya saṅkhārā, patanaṃ viya viññāṇaṃ, tena gaṇḍapātubhāvo viya nāmarūpaṃ, tassa gaṇḍabhedapīḷakā viya saḷāyatanaṃ, tassa saṅghaṭṭanaṃ viya phasso, tajjanitadukkhaṃ viya vedanā, dukkhassa paṭikārābhilāso viya taṇhā, asappāyaggahaṇaṃ viya upādānaṃ, asappāyālepanaṃ viya bhavo, tena gaṇḍavikārapātubhāvo viya jāti, tabbikārabhedo viya jarāmaraṇaṃ.

Upamāto panettha andho viya avijjā, tassa upakkhalanaṃ viya saṅkhārā, patanaṃ viya viññāṇaṃ, tena gaṇḍapātubhāvo viya nāmarūpaṃ, tassa gaṇḍabhedapīḷakā viya saḷāyatanaṃ, tassa saṅghaṭṭanaṃ viya phasso, tajjanitadukkhaṃ viya vedanā, dukkhassa paṭikārābhilāso viya taṇhā, asappāyaggahaṇaṃ viya upādānaṃ, asappāyālepanaṃ viya bhavo, tena gaṇḍavikārapātubhāvo viya jāti, tabbikārabhedo viya jarāmaraṇaṃ.

Yathāsabhāvadassananivāraṇādito vā ete avijjādayo akkhipaṭalādi upamāhipi veditabbāti ayamettha upamā.
Yathāsabhāvadassananivāraṇādito vā ete avijjādayo akkhipaṭalādi upamāhipi veditabbāti ayamettha upamā.

Gambhīranayabhedatoti ettha gambhīrabhedo tāva imesaṃ avijjādīnaṃ paccekaṃ dhammatthadesanāpaṭivedhagambhīratā veditabbā.
Gambhīranayabhedatoti ettha gambhīrabhedo tāva imesaṃ avijjādīnaṃ paccekaṃ dhammatthadesanāpaṭivedhagambhīratā veditabbā.

Ime hi avijjādayo dhammā yenākārena yadavatthā ca saṅkhārādīnaṃ phalānaṃ paccayā honti, so nesaṃ paccayaṭṭho duravabodhato gambhīroti ayamettha dhammagambhīratā.
Ime hi avijjādayo dhammā yenākārena yadavatthā ca saṅkhārādīnaṃ phalānaṃ paccayā honti, so nesaṃ paccayaṭṭho duravabodhato gambhīroti ayamettha dhammagambhīratā.

Dhammoti hetu ‘‘hetumhi ñāṇaṃ dhammapaṭisambhidā’’ti vacanato.
Dhammoti hetu ‘‘hetumhi ñāṇaṃ dhammapaṭisambhidā’’ti vacanato.

Jarāmaraṇādīnaṃ phalānaṃ jātiādīhi paccayehi sambhūtasamudāgataṭṭho duravabodhato gambhīroti ayaṃ atthagambhīratā.
Jarāmaraṇādīnaṃ phalānaṃ jātiādīhi paccayehi sambhūtasamudāgataṭṭho duravabodhato gambhīroti ayaṃ atthagambhīratā.

Atthoti phalaṃ ‘‘hetuphale ñāṇaṃ atthapaṭisambhidā’’ti vacanato.
Atthoti phalaṃ ‘‘hetuphale ñāṇaṃ atthapaṭisambhidā’’ti vacanato.

Tesaṃ pana hetūnaṃ, phalānañca tena tenākārena aviparītato desanāpi sabbaññutaññāṇasseva gocarato gambhīrāti ayaṃ desanāgambhīratā.
Tesaṃ pana hetūnaṃ, phalānañca tena tenākārena aviparītato desanāpi sabbaññutaññāṇasseva gocarato gambhīrāti ayaṃ desanāgambhīratā.

Yo panesaṃ avijjāsaṅkhārādīnaṃ adassanāyūhanādisabhāvo, so mandapaññehi duppariyogāhattā gambhīroti ayaṃ paṭivedhagambhīratāti ayamettha gambhīrabhedo.
Yo panesaṃ avijjāsaṅkhārādīnaṃ adassanāyūhanādisabhāvo, so mandapaññehi duppariyogāhattā gambhīroti ayaṃ paṭivedhagambhīratāti ayamettha gambhīrabhedo.

Nayabhedo panettha ekattanayo nānattanayo abyāpāranayo evaṃdhammatānayoti imesaṃ catunnaṃ atthanayānaṃ vasena veditabbo.
Nayabhedo panettha ekattanayo nānattanayo abyāpāranayo evaṃdhammatānayoti imesaṃ catunnaṃ atthanayānaṃ vasena veditabbo.

Tattha hi ‘‘avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇa’’nti evaṃ bījassa aṅkurādibhāvena rukkhabhāvappatti viya santānānupacchedo ekattanayo nāma.
Tattha hi ‘‘avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇa’’nti evaṃ bījassa aṅkurādibhāvena rukkhabhāvappatti viya santānānupacchedo ekattanayo nāma.

Yaṃ sammā passanto hetuphalasambandhena santānānupacchedāvabodhato ucchedadiṭṭhiṃ pajahati, micchā passanto hetuphalasambandhena pavattamānassa santānānupacchedassa ekattaggahaṇato sassatadiṭṭhiṃ upādiyati.
Yaṃ sammā passanto hetuphalasambandhena santānānupacchedāvabodhato ucchedadiṭṭhiṃ pajahati, micchā passanto hetuphalasambandhena pavattamānassa santānānupacchedassa ekattaggahaṇato sassatadiṭṭhiṃ upādiyati.

Avijjādīnaṃ pana yathāsakaṃ lakkhaṇavavatthānaṃ nānattanayo nāma.
Avijjādīnaṃ pana yathāsakaṃ lakkhaṇavavatthānaṃ nānattanayo nāma.

Yaṃ sammā passanto navanavānaṃ uppādadassanato sassatadiṭṭhiṃ pajahati, micchā passanto ekasantānapatitassa bhinnasantānasseva nānattaggahaṇato ucchedadiṭṭhiṃ upādiyati.
Yaṃ sammā passanto navanavānaṃ uppādadassanato sassatadiṭṭhiṃ pajahati, micchā passanto ekasantānapatitassa bhinnasantānasseva nānattaggahaṇato ucchedadiṭṭhiṃ upādiyati.

Avijjāya pana ‘‘saṅkhārā mayā uppādetabbā, saṅkhārānaṃ vā viññāṇaṃ amhehī’’ti evamādibyāpārābhāvo abyāpāranayo nāma.
Avijjāya pana ‘‘saṅkhārā mayā uppādetabbā, saṅkhārānaṃ vā viññāṇaṃ amhehī’’ti evamādibyāpārābhāvo abyāpāranayo nāma.

Yaṃ sammā passantokārakassa abhāvāvabodhato attadiṭṭhiṃ pajahati, micchā passanto yo asatipi byāpāre avijjādīnaṃ sabhāvaniyamasiddho hetubhāvo, tassa aggahaṇato akiriyadiṭṭhiṃ upādiyati.
Yaṃ sammā passantokārakassa abhāvāvabodhato attadiṭṭhiṃ pajahati, micchā passanto yo asatipi byāpāre avijjādīnaṃ sabhāvaniyamasiddho hetubhāvo, tassa aggahaṇato akiriyadiṭṭhiṃ upādiyati.

Avijjādīhi pana kāraṇehi saṅkhārādīnaṃyeva sambhavo khīrādīhi dadhiādīnaṃ viya, na aññesanti ayaṃ evaṃdhammatānayo nāma.
Avijjādīhi pana kāraṇehi saṅkhārādīnaṃyeva sambhavo khīrādīhi dadhiādīnaṃ viya, na aññesanti ayaṃ evaṃdhammatānayo nāma.

Yaṃ sammā passanto paccayānurūpato phalāvabodhato ahetukadiṭṭhiṃ, akiriyadiṭṭhiñca pajahati, micchā passanto paccayānurūpaṃ phalappavattiṃ aggahetvā yato kutoci yassa kassaci asambhavaggahaṇato ahetukadiṭṭhiṃ ceva niyatavādañca upādiyatīti ayamettha nayabhedoti evaṃ vijānīyo pāḷimuttavinicchayo.
Yaṃ sammā passanto paccayānurūpato phalāvabodhato ahetukadiṭṭhiṃ, akiriyadiṭṭhiñca pajahati, micchā passanto paccayānurūpaṃ phalappavattiṃ aggahetvā yato kutoci yassa kassaci asambhavaggahaṇato ahetukadiṭṭhiṃ ceva niyatavādañca upādiyatīti ayamettha nayabhedoti evaṃ vijānīyo pāḷimuttavinicchayo.

Paccayākāravibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Paccayākāravibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Satipaṭṭhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Satipaṭṭhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Satipaṭṭhānavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Satipaṭṭhānavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

cattāroti gaṇanaparicchedo, tena na tato heṭṭhā, na uddhanti dīpeti.
cattāroti gaṇanaparicchedo, tena na tato heṭṭhā, na uddhanti dīpeti.

Satipaṭṭhānāti ettha dve satipaṭṭhānā satigocaropi satipi.
Satipaṭṭhānāti ettha dve satipaṭṭhānā satigocaropi satipi.

‘‘Catunnaṃ, bhikkhave, satipaṭṭhānānaṃ samudayañca atthaṅgamañca desessāmī’’tiādīsu hi satigocaro ‘‘satipaṭṭhāna’’nti vuccati, tassattho patiṭṭhāti tasminti paṭṭhānaṃ, kā patiṭṭhāti?
‘‘Catunnaṃ, bhikkhave, satipaṭṭhānānaṃ samudayañca atthaṅgamañca desessāmī’’tiādīsu hi satigocaro ‘‘satipaṭṭhāna’’nti vuccati, tassattho patiṭṭhāti tasminti paṭṭhānaṃ, kā patiṭṭhāti?

Sati.
Sati.

Satiyā paṭṭhānaṃ satipaṭṭhānaṃ.
Satiyā paṭṭhānaṃ satipaṭṭhānaṃ.

Padhānaṃ ṭhānanti vā paṭṭhānaṃ, satiyā paṭṭhānaṃ satipaṭṭhānaṃ.
Padhānaṃ ṭhānanti vā paṭṭhānaṃ, satiyā paṭṭhānaṃ satipaṭṭhānaṃ.

‘‘Cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā bahulīkatā satta bojjhaṅge paripūrentī’’tiādīsu pana sati.
‘‘Cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā bahulīkatā satta bojjhaṅge paripūrentī’’tiādīsu pana sati.

Tassattho patiṭṭhātīti paṭṭhānaṃ, upaṭṭhāti okkantitvā pakkhanditvā pavattatīti attho.
Tassattho patiṭṭhātīti paṭṭhānaṃ, upaṭṭhāti okkantitvā pakkhanditvā pavattatīti attho.

Satiyeva paṭṭhānatthena satipaṭṭhānaṃ.
Satiyeva paṭṭhānatthena satipaṭṭhānaṃ.

Atha vā saraṇaṭṭhena sati, sā ca upaṭṭhānaṭṭhena paṭṭhānanti satipaṭṭhānaṃ, idamidha adhippetaṃ.
Atha vā saraṇaṭṭhena sati, sā ca upaṭṭhānaṭṭhena paṭṭhānanti satipaṭṭhānaṃ, idamidha adhippetaṃ.

Yadi evaṃ, kasmā satipaṭṭhānāti bahuvacanaṃ kataṃ?
Yadi evaṃ, kasmā satipaṭṭhānāti bahuvacanaṃ kataṃ?

Satiyā bahuttā.
Satiyā bahuttā.

Ārammaṇabhedena hi bahukā tā satiyo.
Ārammaṇabhedena hi bahukā tā satiyo.

Idhāti imasmiṃ sāsane, tena ajjhattādivasena sabbappakāracatucattālīsavidhasatipaṭṭhānanibbattakassa puggalassa nissayabhūtaṃ sāsanameva, nāññaṃ sāsananti dīpeti.
Idhāti imasmiṃ sāsane, tena ajjhattādivasena sabbappakāracatucattālīsavidhasatipaṭṭhānanibbattakassa puggalassa nissayabhūtaṃ sāsanameva, nāññaṃ sāsananti dīpeti.

Vuttaṃ hetaṃ ‘‘idheva, bhikkhave, samaṇo...pe...
Vuttaṃ hetaṃ ‘‘idheva, bhikkhave, samaṇo...pe...

suññā parappavādā samaṇehi aññehī’’ti.
suññā parappavādā samaṇehi aññehī’’ti.

Bhikkhūti saṃsāre bhayaṃ ikkhanako.
Bhikkhūti saṃsāre bhayaṃ ikkhanako.

Tena kiñcāpi bhagavato devaloke nisīditvā satipaṭṭhānaṃ desentassa santike devagaṇaṃ muñcitvā ekabhikkhupi nisinno nāma natthi, tathāpi devo vā hotu manusso vā gahaṭṭho vā pabbajito vā, saṃsāre bhayanti sammā ikkhamāno yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjamānova bhikkhu nāma hoti, nāññoti dasseti.
Tena kiñcāpi bhagavato devaloke nisīditvā satipaṭṭhānaṃ desentassa santike devagaṇaṃ muñcitvā ekabhikkhupi nisinno nāma natthi, tathāpi devo vā hotu manusso vā gahaṭṭho vā pabbajito vā, saṃsāre bhayanti sammā ikkhamāno yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjamānova bhikkhu nāma hoti, nāññoti dasseti.

Yathāha ‘‘alaṅkato cepī’’ti.
Yathāha ‘‘alaṅkato cepī’’ti.

Ajjhattanti niyakajjhattaṃ.
Ajjhattanti niyakajjhattaṃ.

Kāyeti ettha āyanti tatoti āyo.
Kāyeti ettha āyanti tatoti āyo.

Ke āyanti?
Ke āyanti?

Kucchitā kesādayo, iti kucchitānaṃ āyoti kāyo.
Kucchitā kesādayo, iti kucchitānaṃ āyoti kāyo.

Atha vā aṅgapaccaṅgānaṃ, kesādīnañca samūhaṭṭhenapi kāyo, rūpakāyo, tasmiṃ attano kāyeti attho.
Atha vā aṅgapaccaṅgānaṃ, kesādīnañca samūhaṭṭhenapi kāyo, rūpakāyo, tasmiṃ attano kāyeti attho.

Kāyānupassīti kāyaṃ anupassanasīlo.
Kāyānupassīti kāyaṃ anupassanasīlo.

‘‘Kāye’’ti ca vatvā puna ‘‘kāyānupassī’’ti dutiyakāya-ggahaṇaṃ ‘‘evaṃ na kāye aṅgapaccaṅgavinimuttaekadhammānupassī, nāpi kesalomādivinimuttaitthipurisānupassī, na ca bhūtupādāyavinimuttaekadhammānupassī, atha kho rathasambhāranagarāvayavakadalikkhandhavibhāgānupassako viya yathākkamaṃ aṅgapaccaṅgakesādibhūtupādāyasamūhānupassī evā’’ti dassanatthaṃ kataṃ.

‘‘Kāye’’ti ca vatvā puna ‘‘kāyānupassī’’ti dutiyakāya-ggahaṇaṃ ‘‘evaṃ na kāye aṅgapaccaṅgavinimuttaekadhammānupassī, nāpi kesalomādivinimuttaitthipurisānupassī, na ca bhūtupādāyavinimuttaekadhammānupassī, atha kho rathasambhāranagarāvayavakadalikkhandhavibhāgānupassako viya yathākkamaṃ aṅgapaccaṅgakesādibhūtupādāyasamūhānupassī evā’’ti dassanatthaṃ kataṃ.

Tathā hettha yathāvuttadhammasamūhavinimutto itthipurisādiko, aññō vā koci dhammo na dissati, yathāvuttadhammasamūhamatteyeva pana bālā tathā tathā subhādito ca micchābhinivesaṃ karonti, ayaṃ pana yogī tattha kāyānupassī eva aniccadukkhaanattāsubhānupassī evāti vuttaṃ hoti.
Tathā hettha yathāvuttadhammasamūhavinimutto itthipurisādiko, aññō vā koci dhammo na dissati, yathāvuttadhammasamūhamatteyeva pana bālā tathā tathā subhādito ca micchābhinivesaṃ karonti, ayaṃ pana yogī tattha kāyānupassī eva aniccadukkhaanattāsubhānupassī evāti vuttaṃ hoti.

Atha vā yvāyaṃ mahāsatipaṭṭhāne assāsapassāsādiko cuddasavidho kāyo vutto, tassa sabbassa imasmiṃyeva kāye anupassanato ‘‘kāye kāyānupassī’’ti evamādināpi attho daṭṭhabbo.
Atha vā yvāyaṃ mahāsatipaṭṭhāne assāsapassāsādiko cuddasavidho kāyo vutto, tassa sabbassa imasmiṃyeva kāye anupassanato ‘‘kāye kāyānupassī’’ti evamādināpi attho daṭṭhabbo.

Viharatīti iriyati, catūsu iriyāpathesu ekenāgataṃ sarīrabādhanaṃ aññena iriyāpathena vicchinditvā apatamānaṃ attabhāvaṃ harati, pavattetīti attho.
Viharatīti iriyati, catūsu iriyāpathesu ekenāgataṃ sarīrabādhanaṃ aññena iriyāpathena vicchinditvā apatamānaṃ attabhāvaṃ harati, pavattetīti attho.

Bahiddhā kāyeti parassa kāye.
Bahiddhā kāyeti parassa kāye.

Ajjhattabahiddhā kāyeti kālena attano, kālena parassa kāye.
Ajjhattabahiddhā kāyeti kālena attano, kālena parassa kāye.

Kālena hi ajjhattabahiddhākāyesupi ekasmiṃ khaṇe kāyānupassanā uppajjati, paguṇakammaṭṭhānassa pana aparāparaṃ sañcaraṇakālo ettha kathito.
Kālena hi ajjhattabahiddhākāyesupi ekasmiṃ khaṇe kāyānupassanā uppajjati, paguṇakammaṭṭhānassa pana aparāparaṃ sañcaraṇakālo ettha kathito.

Ātāpīti kāyapariggāhakavīriyena vīriyavā.
Ātāpīti kāyapariggāhakavīriyena vīriyavā.

So hi yasmā kilesānaṃ ātāpanato ātāpo vuccati vīriyaṃ, so cassa atthi, tasmā ātāpīti vuccati.
So hi yasmā kilesānaṃ ātāpanato ātāpo vuccati vīriyaṃ, so cassa atthi, tasmā ātāpīti vuccati.

Sampajānoti kāyapariggāhakena sampajaññena samannāgato.
Sampajānoti kāyapariggāhakena sampajaññena samannāgato.

Satimāti kāyapariggāhikāya satiyā samannāgato.
Satimāti kāyapariggāhikāya satiyā samannāgato.

Ayaṃ pana yasmā satiyā ārammaṇaṃ pariggahetvā paññāya anupassati, vīriyena ca antarā vosānaṃ nāpajjati, tasmā yesaṃ dhammānaṃ ānubhāvena taṃ satipaṭṭhānaṃ sampajjati, tesaṃ dassanatthaṃ ‘‘ātāpī sampajāno satimā’’ti idaṃ vuttanti veditabbaṃ.
Ayaṃ pana yasmā satiyā ārammaṇaṃ pariggahetvā paññāya anupassati, vīriyena ca antarā vosānaṃ nāpajjati, tasmā yesaṃ dhammānaṃ ānubhāvena taṃ satipaṭṭhānaṃ sampajjati, tesaṃ dassanatthaṃ ‘‘ātāpī sampajāno satimā’’ti idaṃ vuttanti veditabbaṃ.

Iti kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṃ, sampayogaṅgañca dassetvā idāni pahānaṅgaṃ dassetuṃ ‘‘vineyya loke abhijjhādomanassa’’nti vuttaṃ.
Iti kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṃ, sampayogaṅgañca dassetvā idāni pahānaṅgaṃ dassetuṃ ‘‘vineyya loke abhijjhādomanassa’’nti vuttaṃ.

Tattha vineyyāti tadaṅgavinayena vā vikkhambhanavinayena vā vinayitvā.
Tattha vineyyāti tadaṅgavinayena vā vikkhambhanavinayena vā vinayitvā.

Loketi yvāyaṃ ajjhattādibhedo kāyo vutto, sveva idha lujjanapalujjanaṭṭhena loko nāma.
Loketi yvāyaṃ ajjhattādibhedo kāyo vutto, sveva idha lujjanapalujjanaṭṭhena loko nāma.

Vibhaṅge pana yasmā rūpakāye pahīnaabhijjhādayo vedanādīsupi pahīyanti eva, tasmā pañcapi upādānakkhandhā ‘‘loko’’ti vuttaṃ.
Vibhaṅge pana yasmā rūpakāye pahīnaabhijjhādayo vedanādīsupi pahīyanti eva, tasmā pañcapi upādānakkhandhā ‘‘loko’’ti vuttaṃ.

Tasmiṃ loke abhijjhādomanassasaṅkhātaṃ kāmacchandabyāpādaṃ vineyyāti sambandho.
Tasmiṃ loke abhijjhādomanassasaṅkhātaṃ kāmacchandabyāpādaṃ vineyyāti sambandho.

Imassa ca nīvaraṇesu balavadhammadvayassa pahānadassanena sesanīvaraṇānampi pahānaṃ vuttaṃyevāti veditabbaṃ.
Imassa ca nīvaraṇesu balavadhammadvayassa pahānadassanena sesanīvaraṇānampi pahānaṃ vuttaṃyevāti veditabbaṃ.

Visesena cettha abhijjhādomanassavinayena yathākkamaṃ kāyasampattivipattimūlānaṃ anurodhavirodhānaṃ, attaabhiratitadasubhākārādibhāvanānabhiratīnaṃ, abhūtaguṇapakkhepabhūtadosāpanayanānañca pahānaṃ vuttaṃ, tena yogāvacarassa yogānubhāvanibbattaphalaṃ, yogasamatthatā ca dīpitā hoti.
Visesena cettha abhijjhādomanassavinayena yathākkamaṃ kāyasampattivipattimūlānaṃ anurodhavirodhānaṃ, attaabhiratitadasubhākārādibhāvanānabhiratīnaṃ, abhūtaguṇapakkhepabhūtadosāpanayanānañca pahānaṃ vuttaṃ, tena yogāvacarassa yogānubhāvanibbattaphalaṃ, yogasamatthatā ca dīpitā hoti.

Ajjhattaṃ vedanāsūtiādīsupi ajjhattādīni vuttanayena veditabbāni.
Ajjhattaṃ vedanāsūtiādīsupi ajjhattādīni vuttanayena veditabbāni.

Ettha pana vedanāti tisso vedanā lokiyā, tathā cittaṃ, dhammā ca, tesaṃ vibhāgo vibhaṅganaye āvi bhavissati.
Ettha pana vedanāti tisso vedanā lokiyā, tathā cittaṃ, dhammā ca, tesaṃ vibhāgo vibhaṅganaye āvi bhavissati.

Kevalaṃ panettha yathā vedanādayo anupassanto vedanādianupassī nāma hoti, so nayo dassetabbo.
Kevalaṃ panettha yathā vedanādayo anupassanto vedanādianupassī nāma hoti, so nayo dassetabbo.

Seyyathidaṃ -
Seyyathidaṃ -

vedanāsu tāva sukhā vedanā dukkhato, dukkhā sallato, itarā ca aniccato anupassitabbā.
vedanāsu tāva sukhā vedanā dukkhato, dukkhā sallato, itarā ca aniccato anupassitabbā.

Yathāha -
Yathāha -

> ‘‘Yo sukhaṃ dukkhato adda, dukkhamaddakkhi sallato;
> ‘‘Yo sukhaṃ dukkhato adda, dukkhamaddakkhi sallato;
>
> Adukkhamasukhaṃ santaṃ, addakkhi naṃ aniccato’’ti.
> Adukkhamasukhaṃ santaṃ, addakkhi naṃ aniccato’’ti.

Sabbā eva etā dukkhato anupassitabbā ‘‘yaṃ kiñci vedayitaṃ, taṃ dukkhasminti vadāmī’’ti vacanato.
Sabbā eva etā dukkhato anupassitabbā ‘‘yaṃ kiñci vedayitaṃ, taṃ dukkhasminti vadāmī’’ti vacanato.

Evaṃ anupassanto pana aniccādisattānupassanāvasena vā anupassantopi ‘‘imaṃ vedanaṃ ko vedayati, kassāyaṃ vedanā, kiṃ kāraṇāyaṃ vedanā’’ti upaparikkhitvā ‘‘na koci sattādiko vedayati, na kesañci sattādīnaṃ vedanā, vatthārammaṇādikāraṇā panāyaṃ vedanā uppajjatī’’ti anupassantopi vedanānupassī nāma hoti.
Evaṃ anupassanto pana aniccādisattānupassanāvasena vā anupassantopi ‘‘imaṃ vedanaṃ ko vedayati, kassāyaṃ vedanā, kiṃ kāraṇāyaṃ vedanā’’ti upaparikkhitvā ‘‘na koci sattādiko vedayati, na kesañci sattādīnaṃ vedanā, vatthārammaṇādikāraṇā panāyaṃ vedanā uppajjatī’’ti anupassantopi vedanānupassī nāma hoti.

Atha vā sukhādīnaṃ uppattikkhaṇe dukkhādīnaṃ asambhavā aniccā addhuvā vipariṇāmadhammāti evaṃ vā anupassanto vedanānupassī nāma hoti.
Atha vā sukhādīnaṃ uppattikkhaṇe dukkhādīnaṃ asambhavā aniccā addhuvā vipariṇāmadhammāti evaṃ vā anupassanto vedanānupassī nāma hoti.

Imināva nayena pāḷinayānusārena sesacittadhammānampi anupassanākāro veditabbo.
Imināva nayena pāḷinayānusārena sesacittadhammānampi anupassanākāro veditabbo.

Visesato panettha cittesu aniccatāvasena, dhammesu anattatāvasena ca anupassanto cittānupassī, dhammānupassī ca nāma hotīti veditabbaṃ.

Visesato panettha cittesu aniccatāvasena, dhammesu anattatāvasena ca anupassanto cittānupassī, dhammānupassī ca nāma hotīti veditabbaṃ.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ tāvettha padattho.
Ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedo panettha natthi, saraṇavasena ca ekāva sati ārammaṇavasena ‘‘cattāro satipaṭṭhānā’’ti vuttāti.
Dhammabhedo panettha natthi, saraṇavasena ca ekāva sati ārammaṇavasena ‘‘cattāro satipaṭṭhānā’’ti vuttāti.

Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīye tāva ajjhattabahiddhātadubhayakāye kesādikoṭṭhāsabhāvanāvasena paṭhamaṃ satipaṭṭhānaṃ vitthāritaṃ.
Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīye tāva ajjhattabahiddhātadubhayakāye kesādikoṭṭhāsabhāvanāvasena paṭhamaṃ satipaṭṭhānaṃ vitthāritaṃ.

Tathā ajjhattādīsu paccekaṃ sāmisanirāmisavasena duvidhānaṃ sukhadukkhaadukkhamasukhavedanānaṃ vasena dutiyaṃ, sarāgavītarāgasadosavītadosasamohavītamohasaṃkhittavikkhittamahaggataamahaggatasauttarānuttarasamāhitāsamāhitavimuttāvimuttabhedato soḷasavidhehi cittapajānanavasena tatiyaṃ, pañcanīvaraṇānaṃ, sattabojjhaṅgānañca sambhavāsambhavauppādapahānapahīnānuppattibhāvanāpāripūrihetujjhānavasena catutthaṃ satipaṭṭhānaṃ vitthāritaṃ.
Tathā ajjhattādīsu paccekaṃ sāmisanirāmisavasena duvidhānaṃ sukhadukkhaadukkhamasukhavedanānaṃ vasena dutiyaṃ, sarāgavītarāgasadosavītadosasamohavītamohasaṃkhittavikkhittamahaggataamahaggatasauttarānuttarasamāhitāsamāhitavimuttāvimuttabhedato soḷasavidhehi cittapajānanavasena tatiyaṃ, pañcanīvaraṇānaṃ, sattabojjhaṅgānañca sambhavāsambhavauppādapahānapahīnānuppattibhāvanāpāripūrihetujjhānavasena catutthaṃ satipaṭṭhānaṃ vitthāritaṃ.

Ayaṃ suttantabhājanīyanayo.
Ayaṃ suttantabhājanīyanayo.

Abhidhammabhājanīye pana tāva ‘‘cattāro satipaṭṭhānā.
Abhidhammabhājanīye pana tāva ‘‘cattāro satipaṭṭhānā.

Idha bhikkhu kāye kāyānupassī viharati vedanāsu...pe...
Idha bhikkhu kāye kāyānupassī viharati vedanāsu...pe...

dhammesu dhammānupassī viharatī’’ti evaṃ mātikaṃ ṭhapetvā dhammasaṅgaṇiyaṃ vuttanayassa vitthāresu aṭṭhasu lokuttaracittesu sampayuttasativaseneva vitthārato vibhattā.
dhammesu dhammānupassī viharatī’’ti evaṃ mātikaṃ ṭhapetvā dhammasaṅgaṇiyaṃ vuttanayassa vitthāresu aṭṭhasu lokuttaracittesu sampayuttasativaseneva vitthārato vibhattā.

Pañhāpucchakanayepi catunnaṃ satipaṭṭhānānaṃ kati kusalā...pe...
Pañhāpucchakanayepi catunnaṃ satipaṭṭhānānaṃ kati kusalā...pe...

kati araṇā?
kati araṇā?

Siyā kusalā, siyā abyākatā...pe...
Siyā kusalā, siyā abyākatā...pe...

anupādinnaanupādāniyāva, asaṃkiliṭṭhaasaṃkilesikāva...pe...
anupādinnaanupādāniyāva, asaṃkiliṭṭhaasaṃkilesikāva...pe...

anidassanaappaṭighāva.
anidassanaappaṭighāva.

Na hetū ahetukāva...pe...
Na hetū ahetukāva...pe...

anuttarā araṇāvāti lokuttaravaseneva vibhattā.
anuttarā araṇāvāti lokuttaravaseneva vibhattā.

Sammāsambuddhena hi suttantabhājanīyasmiññeva lokiyalokuttaramissakā satipaṭṭhānā kathitā, abhidhammabhājanīyapañhāpucchakesu pana lokuttarāyeva.
Sammāsambuddhena hi suttantabhājanīyasmiññeva lokiyalokuttaramissakā satipaṭṭhānā kathitā, abhidhammabhājanīyapañhāpucchakesu pana lokuttarāyeva.

Tesu ca lokiyā nānācittesu eva labbhanti.
Tesu ca lokiyā nānācittesu eva labbhanti.

Aññeneva hi cittena kāyaṃ paggaṇhanti, aññena vedanādayoti.
Aññeneva hi cittena kāyaṃ paggaṇhanti, aññena vedanādayoti.

Lokuttarā pana cattāropi maggakkhaṇe ekacitteyeva labbhanti.
Lokuttarā pana cattāropi maggakkhaṇe ekacitteyeva labbhanti.

Ekasmiñhi maggacittakkhaṇe ārammaṇato nibbānārammaṇā ekāva sati kāyādīsu subhasukhaniccaattavipallāsasamucchedakatāya catukiccasādhanaṭṭhena cattāripi nāmāni labhatīti ayamettha vibhaṅganayo.
Ekasmiñhi maggacittakkhaṇe ārammaṇato nibbānārammaṇā ekāva sati kāyādīsu subhasukhaniccaattavipallāsasamucchedakatāya catukiccasādhanaṭṭhena cattāripi nāmāni labhatīti ayamettha vibhaṅganayo.

> Kamato satipaṭṭhāne, anūnādhikatopi ca;
> Kamato satipaṭṭhāne, anūnādhikatopi ca;
>
> Pāḷimuttanayo ñeyyo, tattha kosallamicchatā.
> Pāḷimuttanayo ñeyyo, tattha kosallamicchatā.

Tattha kamato tāva ayampi desanākkamova, sopi pākaṭāpākaṭavasena vutto.
Tattha kamato tāva ayampi desanākkamova, sopi pākaṭāpākaṭavasena vutto.

Imāsu hi rūpakammaṭṭhānaṃ pākaṭanti paṭhamaṃ kāyānupassanā vuttā.
Imāsu hi rūpakammaṭṭhānaṃ pākaṭanti paṭhamaṃ kāyānupassanā vuttā.

Tato arūpakammaṭṭhānaṃ.
Tato arūpakammaṭṭhānaṃ.

Tatthāpi ārammaṇaṃ anubhavantī uppajjamānā vedanā pākaṭāti anantarā vedanānupassanā, tato ārammaṇaṃ vijānantaṃ viññāṇaṃ pākaṭanti cittānupassanā,

citte pākaṭe tannissitā sukhumāpi dhammā pākaṭā hontīti ante dhammānupassanā vuttā.
Tatthāpi ārammaṇaṃ anubhavantī uppajjamānā vedanā pākaṭāti anantarā vedanānupassanā, tato ārammaṇaṃ vijānantaṃ viññāṇaṃ pākaṭanti cittānupassanā, citte pākaṭe tannissitā sukhumāpi dhammā pākaṭā hontīti ante dhammānupassanā vuttā.

Ayaṃ tāvettha kamo.
Ayaṃ tāvettha kamo.

Anūnādhikatoti ettha pana kasmā bhagavatā cattārova satipaṭṭhānā vuttā, anūnā anadhikāti?
Anūnādhikatoti ettha pana kasmā bhagavatā cattārova satipaṭṭhānā vuttā, anūnā anadhikāti?

Taṇhācaritadiṭṭhicaritasamathayānikavipassanāyānikānaṃ mandatikkhavasena dvidhā pavattānaṃ visuddhimaggavasena.
Taṇhācaritadiṭṭhicaritasamathayānikavipassanāyānikānaṃ mandatikkhavasena dvidhā pavattānaṃ visuddhimaggavasena.

Mandassa hi taṇhācaritassa oḷārikaṃ kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṃ visuddhimaggo, tikkhassa sukhumaṃ vedanānupassanāsatipaṭṭhānaṃ, diṭṭhicaritassāpi mandassa nātippabhedagataṃ cittānupassanāsatipaṭṭhānaṃ, tikkhassa atippabhedagataṃ dhammānupassanāsatipaṭṭhānaṃ visuddhimaggo.
Mandassa hi taṇhācaritassa oḷārikaṃ kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṃ visuddhimaggo, tikkhassa sukhumaṃ vedanānupassanāsatipaṭṭhānaṃ, diṭṭhicaritassāpi mandassa nātippabhedagataṃ cittānupassanāsatipaṭṭhānaṃ, tikkhassa atippabhedagataṃ dhammānupassanāsatipaṭṭhānaṃ visuddhimaggo.

Samathayānikassa ca mandassa akicchena adhigantabbanimittaṃ paṭhamaṃ satipaṭṭhānaṃ visuddhimaggo, tikkhassa dutiyaṃ, vipassanāyānikassāpi mandassa tatiyaṃ, tikkhassa catutthaṃ visuddhimaggoti veneyyajjhāsayato cattāro vuttā.
Samathayānikassa ca mandassa akicchena adhigantabbanimittaṃ paṭhamaṃ satipaṭṭhānaṃ visuddhimaggo, tikkhassa dutiyaṃ, vipassanāyānikassāpi mandassa tatiyaṃ, tikkhassa catutthaṃ visuddhimaggoti veneyyajjhāsayato cattāro vuttā.

Subhasukhaniccaattabhāvavipallāsappahānatthaṃ vā caturoghayogāsavaganthaupādānaagatippahānatthampi catubbidhāhārapariññatthañca cattārova vuttā, anūnā anadhikāti ayamettha anūnādhikatā.
Subhasukhaniccaattabhāvavipallāsappahānatthaṃ vā caturoghayogāsavaganthaupādānaagatippahānatthampi catubbidhāhārapariññatthañca cattārova vuttā, anūnā anadhikāti ayamettha anūnādhikatā.

Evaṃ pāḷimuttanayo ñeyyo.
Evaṃ pāḷimuttanayo ñeyyo.

Satipaṭṭhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Satipaṭṭhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Sammappadhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Sammappadhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Sammappadhānavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Sammappadhānavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

sammappadhānāti kāraṇappadhānā upāyappadhānā.
sammappadhānāti kāraṇappadhānā upāyappadhānā.

Yoniso padahanato paramaṃ dhānaṃ padhānaṃ, padhānavīriyānīti attho.
Yoniso padahanato paramaṃ dhānaṃ padhānaṃ, padhānavīriyānīti attho.

Idha bhikkhūti imasmiṃ sāsane paṭipannako bhikkhu.
Idha bhikkhūti imasmiṃ sāsane paṭipannako bhikkhu.

Anuppannānanti anibbattānaṃ.
Anuppannānanti anibbattānaṃ.

Pāpakānanti lāmakānaṃ.
Pāpakānanti lāmakānaṃ.

Akusalānaṃ dhammānanti akosallasambhūtānaṃ dhammānaṃ.
Akusalānaṃ dhammānanti akosallasambhūtānaṃ dhammānaṃ.

Anuppādāyāti na uppādanatthāya.
Anuppādāyāti na uppādanatthāya.

Chandaṃ janetīti kattukamyatāsaṅkhātaṃ kusalacchandaṃ janeti uppādeti.
Chandaṃ janetīti kattukamyatāsaṅkhātaṃ kusalacchandaṃ janeti uppādeti.

Vāyamatīti payogaṃ parakkamaṃ karoti.
Vāyamatīti payogaṃ parakkamaṃ karoti.

Vīriyaṃ ārabhatīti kāyikacetasikavīriyaṃ karoti.
Vīriyaṃ ārabhatīti kāyikacetasikavīriyaṃ karoti.

Cittaṃ paggaṇhātīti teneva sahajātavīriyena cittaṃ ukkhipati.
Cittaṃ paggaṇhātīti teneva sahajātavīriyena cittaṃ ukkhipati.

Padahatīti padhānavīriyaṃ karoti.
Padahatīti padhānavīriyaṃ karoti.

Paṭipāṭiyā panetāni cattāripi padāni vīriyasseva āsevanābhāvanābahulīkammasātaccakiriyāhi yojetabbāni.
Paṭipāṭiyā panetāni cattāripi padāni vīriyasseva āsevanābhāvanābahulīkammasātaccakiriyāhi yojetabbāni.

Uppannānanti anuppannāti avattabbataṃ āpannānaṃ.
Uppannānanti anuppannāti avattabbataṃ āpannānaṃ.

Pahānāyāti pajahanatthāya.
Pahānāyāti pajahanatthāya.

Anuppannānaṃ kusalānaṃ dhammānanti anibbattānaṃ kosallasambhūtānaṃ dhammānaṃ.
Anuppannānaṃ kusalānaṃ dhammānanti anibbattānaṃ kosallasambhūtānaṃ dhammānaṃ.

Uppādāyāti uppādanatthāya.
Uppādāyāti uppādanatthāya.

Uppannānanti nibbattānaṃ.
Uppannānanti nibbattānaṃ.

Ṭhitiyāti ṭhitatthāya.
Ṭhitiyāti ṭhitatthāya.

Asammosāyāti anassanatthaṃ.
Asammosāyāti anassanatthaṃ.

Bhiyyobhāvāyāti punappunaṃ bhavanāya.
Bhiyyobhāvāyāti punappunaṃ bhavanāya.

Vepullāyāti vipulabhāvāya.
Vepullāyāti vipulabhāvāya.

Bhāvanāyāti vaḍḍhiyā.
Bhāvanāyāti vaḍḍhiyā.

Pāripūriyāti paripūraṇatthāya.
Pāripūriyāti paripūraṇatthāya.

Sesaṃ padato uttānameva.
Sesaṃ padato uttānameva.

Atthato panettha ‘‘anuppannānaṃ pāpakāna’’ntiādīsu asamudācāravasena vā ananubhūtārammaṇavasena vā kilesānaṃ anuppatti veditabbā.
Atthato panettha ‘‘anuppannānaṃ pāpakāna’’ntiādīsu asamudācāravasena vā ananubhūtārammaṇavasena vā kilesānaṃ anuppatti veditabbā.

Aññathā hi anamatagge saṃsāre anuppannā akusaladhammā nāma natthi.
Aññathā hi anamatagge saṃsāre anuppannā akusaladhammā nāma natthi.

Kusaladhammesu pana ratanattayappasādavipassanādivivaṭṭūpanissayakusalādivasena anuppannāpi atthi.
Kusaladhammesu pana ratanattayappasādavipassanādivivaṭṭūpanissayakusalādivasena anuppannāpi atthi.

Tesampi uppannapubbatte sati sabbasattānaṃ ito pubbe ca āsavakkhayappasaṅgato.
Tesampi uppannapubbatte sati sabbasattānaṃ ito pubbe ca āsavakkhayappasaṅgato.

Ekantappavattasādhakā tesaṃ.
Ekantappavattasādhakā tesaṃ.

Tattha ekaccassa vattaganthadhutaṅgasamādhivipassanānavakammesu aññatarasmiṃ niccappayuttassa, ghaṭato, vāyamato ca brahmalokā āgatattā bhavavasena kilesesu aladdhāsevanassa sattassa kilesā na samudācaranti, aparabhāge panassa vattādīni vissajjetvā kusītassa carato ceva akalyāṇamittādito kilesesu laddhāsevanassa ca ayonisomanasikāraṃ, sativossaggañca āgamma uppajjanti.
Tattha ekaccassa vattaganthadhutaṅgasamādhivipassanānavakammesu aññatarasmiṃ niccappayuttassa, ghaṭato, vāyamato ca brahmalokā āgatattā bhavavasena kilesesu aladdhāsevanassa sattassa kilesā na samudācaranti,

aparabhāge panassa vattādīni vissajjetvā kusītassa carato ceva akalyāṇamittādito kilesesu laddhāsevanassa ca ayonisomanasikāraṃ, sativossaggañca āgamma uppajjanti.

Evaṃ tāva asamudācāravasena kilesānaṃ anuppatti veditabbā.
Evaṃ tāva asamudācāravasena kilesānaṃ anuppatti veditabbā.

Ekaccassa pana tasmiṃ attabhāve ananubhūtapubbaṃ dibbādibhedaṃ manāpiyaṃ ārammaṇaṃ labhitvā tattha ayonisomanasikārasativossagge āgamma kilesā uppajjanti, alabhitvā evaṃ ananubhūtārammaṇavasena kilesānaṃ anuppatti veditabbā.
Ekaccassa pana tasmiṃ attabhāve ananubhūtapubbaṃ dibbādibhedaṃ manāpiyaṃ ārammaṇaṃ labhitvā tattha ayonisomanasikārasativossagge āgamma kilesā uppajjanti, alabhitvā evaṃ ananubhūtārammaṇavasena kilesānaṃ anuppatti veditabbā.

‘‘Uppannānaṃ pāpakāna’’nti ettha pana catubbidhaṃ uppannaṃ vattamānabhūtāpagataokāsakatabhūmiladdhavasena, tesaṃ vibhāgo uppannattike vuttova.
‘‘Uppannānaṃ pāpakāna’’nti ettha pana catubbidhaṃ uppannaṃ vattamānabhūtāpagataokāsakatabhūmiladdhavasena, tesaṃ vibhāgo uppannattike vuttova.

Aparampi catubbidhaṃ uppannaṃ samudācāraārammaṇādhiggahitaavikkhambhitaasamugghātitavasena.
Aparampi catubbidhaṃ uppannaṃ samudācāraārammaṇādhiggahitaavikkhambhitaasamugghātitavasena.

Tattha sampati vattamānaṃyeva samudācāruppannaṃ nāma.
Tattha sampati vattamānaṃyeva samudācāruppannaṃ nāma.

Sesaṃ pākaṭameva.
Sesaṃ pākaṭameva.

Yasmā panettha imesu uppannesu vattamānabhūtāpagataokāsakatasamudācārasaṅkhātaṃ catubbidhaṃ uppannaṃ na maggādivajjhaṃ, tasmā bhūmiladdhaārammaṇādhiggahitaasamugghātitasaṅkhātaṃ catubbidhaṃ uppannaṃ sandhāyettha ‘‘uppannānaṃ pāpakānaṃ pahānāyā’’ti vuttaṃ.
Yasmā panettha imesu uppannesu vattamānabhūtāpagataokāsakatasamudācārasaṅkhātaṃ catubbidhaṃ uppannaṃ na maggādivajjhaṃ, tasmā bhūmiladdhaārammaṇādhiggahitaasamugghātitasaṅkhātaṃ catubbidhaṃ uppannaṃ sandhāyettha ‘‘uppannānaṃ pāpakānaṃ pahānāyā’’ti vuttaṃ.

Kathaṃ pana maggakkhaṇe anuppannānaṃ kusalānaṃ uppādāya vāyāmo hoti, kathañca uppannānaṃ ṭhitiyāti?
Kathaṃ pana maggakkhaṇe anuppannānaṃ kusalānaṃ uppādāya vāyāmo hoti, kathañca uppannānaṃ ṭhitiyāti?

Maggappavattiyā eva.
Maggappavattiyā eva.

Maggo hi pavattamāno pubbe anuppannapubbattā anuppanno nāma vuccati.
Maggo hi pavattamāno pubbe anuppannapubbattā anuppanno nāma vuccati.

Yā cassa pavatti, ayameva ṭhiti nāmāti ayaṃ tāvettha padattho.
Yā cassa pavatti, ayameva ṭhiti nāmāti ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedo panetthāpi ekasseva vīriyassa kiccabhedato catudhā vuttāti ayamettha pāḷimuttavinicchayo.
Dhammabhedo panetthāpi ekasseva vīriyassa kiccabhedato catudhā vuttāti ayamettha pāḷimuttavinicchayo.

Vibhaṅganayato pana suttantabhājanīye tāva cattāro sammappadhānā lokiyalokuttarakusalacittasampayuttavīriyavasena akusalādipadehi saddhiṃ vitthārato vibhattā.
Vibhaṅganayato pana suttantabhājanīye tāva cattāro sammappadhānā lokiyalokuttarakusalacittasampayuttavīriyavasena akusalādipadehi saddhiṃ vitthārato vibhattā.

Abhidhammabhājanīyapañhāpucchakesu panete lokuttarakusalacittasampayuttavaseneva vibhattā, phalacittasampayuttā pana na gahitā.
Abhidhammabhājanīyapañhāpucchakesu panete lokuttarakusalacittasampayuttavaseneva vibhattā, phalacittasampayuttā pana na gahitā.

Teneva pañhāpucchake ‘‘kusalā eva, vipākadhammadhammā eva, apacayagāminova, sekhāvā’’tiādinā vuttā.
Teneva pañhāpucchake ‘‘kusalā eva, vipākadhammadhammā eva, apacayagāminova, sekhāvā’’tiādinā vuttā.

Seso panettha vinicchayo satipaṭṭhāne vuttanayānusārena veditabbo.
Seso panettha vinicchayo satipaṭṭhāne vuttanayānusārena veditabbo.

Sammappadhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Sammappadhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Iddhipādavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Iddhipādavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Iddhipādavibhaṅgamātikāya pana cattāro iddhipādāti ettha ijjhatīti iddhi, samijjhati nipphajjatīti attho, iddhi eva pādo iddhipādo, iddhikoṭṭhāsoti attho.
Iddhipādavibhaṅgamātikāya pana cattāro iddhipādāti ettha ijjhatīti iddhi, samijjhati nipphajjatīti attho, iddhi eva pādo iddhipādo, iddhikoṭṭhāsoti attho.

Ijjhanti vā etāya sattā iddhā vuddhā ukkaṃsagatā hontītipi iddhi, pajjanti etenāti pādo, patiṭṭhā adhigamūpāyoti attho, iddhiyā pādo iddhipādo.
Ijjhanti vā etāya sattā iddhā vuddhā ukkaṃsagatā hontītipi iddhi, pajjanti etenāti pādo, patiṭṭhā adhigamūpāyoti attho, iddhiyā pādo iddhipādo.

Chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgatanti ettha chandahetuko, chandādhiko vā samādhi chandasamādhi, kattukamyatāchandaṃ adhipatiṃ karitvā paṭiladdhasamādhissetaṃ adhivacanaṃ.

Chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgatanti ettha chandahetuko, chandādhiko vā samādhi chandasamādhi, kattukamyatāchandaṃ adhipatiṃ karitvā paṭiladdhasamādhissetaṃ adhivacanaṃ.

Padhānabhūtā saṅkhārā padhānasaṅkhārā, catukiccasādhakassa sammappadhānavīriyassetaṃ adhivacanaṃ.
Padhānabhūtā saṅkhārā padhānasaṅkhārā, catukiccasādhakassa sammappadhānavīriyassetaṃ adhivacanaṃ.

Samannāgatanti tena chandasamādhinā, padhānasaṅkhārena ca upetaṃ.
Samannāgatanti tena chandasamādhinā, padhānasaṅkhārena ca upetaṃ.

Iddhipādanti yathāvuttatthena ‘‘iddhī’’ti saṅkhyaṃ gatānaṃ upacārajjhānādikusalacittasampayuttānaṃ chandasamādhipadhānasaṅkhārānaṃ adhiṭṭhānaṭṭhena pādabhūtasesacittacetasikarāsiṃ.
Iddhipādanti yathāvuttatthena ‘‘iddhī’’ti saṅkhyaṃ gatānaṃ upacārajjhānādikusalacittasampayuttānaṃ chandasamādhipadhānasaṅkhārānaṃ adhiṭṭhānaṭṭhena pādabhūtasesacittacetasikarāsiṃ.

Bhāvetīti vaḍḍheti, attano santāne punappunaṃ janetīti attho.
Bhāvetīti vaḍḍheti, attano santāne punappunaṃ janetīti attho.

Iminā nayena sesesupi attho veditabbo.
Iminā nayena sesesupi attho veditabbo.

Tattha vīmaṃsāti paññā.
Tattha vīmaṃsāti paññā.

Sesaṃ padato suviññeyyameva.
Sesaṃ padato suviññeyyameva.

Atthato panettha tena kiṃ kathitaṃ?
Atthato panettha tena kiṃ kathitaṃ?

Catunnaṃ bhikkhūnaṃ matthakappattaṃ kammaṭṭhānaṃ kathitaṃ.
Catunnaṃ bhikkhūnaṃ matthakappattaṃ kammaṭṭhānaṃ kathitaṃ.

Yathā hi catūsu amaccaputtesu ṭhānantaraṃ patthetvā vicarantesu eko upaṭṭhānena, eko sūrabhāvena, eko jātisampattiyā, eko mantabalenāti evaṃ te paccekakāraṇena rājānaṃ ārādhetvā ṭhānantaraṃ pāpuṇanti, evaṃ bhikkhūpi chandavīriyacittavīmaṃsāsu ekekaṃ jeṭṭhaṃ dhuraṃ pubbaṅgamaṃ katvā lokuttaradhammanibbattakā honti.
Yathā hi catūsu amaccaputtesu ṭhānantaraṃ patthetvā vicarantesu eko upaṭṭhānena, eko sūrabhāvena, eko jātisampattiyā, eko mantabalenāti evaṃ te paccekakāraṇena rājānaṃ ārādhetvā ṭhānantaraṃ pāpuṇanti, evaṃ bhikkhūpi chandavīriyacittavīmaṃsāsu ekekaṃ jeṭṭhaṃ dhuraṃ pubbaṅgamaṃ katvā lokuttaradhammanibbattakā honti.

Ettha ca chando samādhi padhānasaṅkhāroti tayo dhammā iddhīpi honti iddhipādāpi, sesā pana sampayuttā cattāro khandhā iddhipādā eva.
Ettha ca chando samādhi padhānasaṅkhāroti tayo dhammā iddhīpi honti iddhipādāpi, sesā pana sampayuttā cattāro khandhā iddhipādā eva.

Evaṃ sesādhipatiyuttacittesupi iddhipādāti veditabbā.

Evaṃ sesādhipatiyuttacittesupi iddhipādāti veditabbā.

Apica jhānavipassanāsu pubbabhāgo iddhipādo.
Apica jhānavipassanāsu pubbabhāgo iddhipādo.

Yo paṭilābho, sā iddhi.
Yo paṭilābho, sā iddhi.

Paṭhamajjhānādīnaṃ hi pubbabhāgaparikammāni iddhipādo nāma, paṭhamajjhānādayo iddhi nāma.
Paṭhamajjhānādīnaṃ hi pubbabhāgaparikammāni iddhipādo nāma, paṭhamajjhānādayo iddhi nāma.

Paṭhamamaggādīnaṃ pubbabhāgavipassanā iddhipādo nāma, paṭhamamaggādayo iddhi nāma.
Paṭhamamaggādīnaṃ pubbabhāgavipassanā iddhipādo nāma, paṭhamamaggādayo iddhi nāma.

Paṭilābhavasenāpi dīpetuṃ vaṭṭati.
Paṭilābhavasenāpi dīpetuṃ vaṭṭati.

Paṭhamajjhānādayo hi paṭhamamaggādayo ca iddhipādo nāma, dutiyajjhānādayo, dutiyamaggādayo ca iddhi nāmāti ayaṃ tāvettha padattho.
Paṭhamajjhānādayo hi paṭhamamaggādayo ca iddhipādo nāma, dutiyajjhānādayo, dutiyamaggādayo ca iddhi nāmāti ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedo panettha vibhaṅganayeneva pākaṭo bhavissati.
Dhammabhedo panettha vibhaṅganayeneva pākaṭo bhavissati.

Tattha hi suttantabhājanīye tāva chandādīnaṃ padānaṃ vibhaṅgaṃ vatvā ante ‘‘iddhipādoti tathābhūtassa vedanākkhandho...pe...
Tattha hi suttantabhājanīye tāva chandādīnaṃ padānaṃ vibhaṅgaṃ vatvā ante ‘‘iddhipādoti tathābhūtassa vedanākkhandho...pe...

viññāṇakkhandho.
viññāṇakkhandho.

Iddhipādaṃ bhāvetīti te dhamme āsevati bhāveti bahulīkaroti, tena vuccati iddhipādaṃ bhāvetī’’ti evaṃ sabbe lokiyalokuttaradhammā iddhipādoti vuttā.
Iddhipādaṃ bhāvetīti te dhamme āsevati bhāveti bahulīkaroti, tena vuccati iddhipādaṃ bhāvetī’’ti evaṃ sabbe lokiyalokuttaradhammā iddhipādoti vuttā.

Abhidhammabhājanīye pana chandādīni padāni vibhajitvā ante ‘‘iddhipādoti tathābhūtassa phasso...pe...
Abhidhammabhājanīye pana chandādīni padāni vibhajitvā ante ‘‘iddhipādoti tathābhūtassa phasso...pe...

paggāho avikkhepo’’ti evaṃ sabbe lokuttarakusaladhammā iddhipādāti vatvā puna ‘‘chandiddhipādo vīriyiddhipādo cittiddhipādo vīmaṃsiddhipādo’’ti mātikaṃ ṭhapetvā ‘‘tattha katamo chandiddhipādo?
paggāho avikkhepo’’ti evaṃ sabbe lokuttarakusaladhammā iddhipādāti vatvā puna ‘‘chandiddhipādo vīriyiddhipādo cittiddhipādo vīmaṃsiddhipādo’’ti mātikaṃ ṭhapetvā ‘‘tattha katamo chandiddhipādo?

Idha bhikkhu yasmiṃ samaye lokuttaraṃ jhānaṃ bhāveti...pe...
Idha bhikkhu yasmiṃ samaye lokuttaraṃ jhānaṃ bhāveti...pe...

yo tasmiṃ samaye chando chandikatā...pe...
yo tasmiṃ samaye chando chandikatā...pe...

ayaṃ vuccati chandiddhipādo’’tiādinā lokuttarakusalacittasampayuttachandavīriyacittavīmaṃsā eva iddhipādāti vuttā.
ayaṃ vuccati chandiddhipādo’’tiādinā lokuttarakusalacittasampayuttachandavīriyacittavīmaṃsā eva iddhipādāti vuttā.

Tathā pañhāpucchakepi kusalā eva, anidassanaappaṭighā eva, vīmaṃsiddhipādo hetu, sesā na hetū...pe...
Tathā pañhāpucchakepi kusalā eva, anidassanaappaṭighā eva, vīmaṃsiddhipādo hetu, sesā na hetū...pe...

cittiddhipādo na vattabbo, sesā cittasampayuttā...pe...
cittiddhipādo na vattabbo, sesā cittasampayuttā...pe...

anuttarāva, araṇāvāti.
anuttarāva, araṇāvāti.

Sesamettha satipaṭṭhāne vuttasadisameva.
Sesamettha satipaṭṭhāne vuttasadisameva.

Pāḷimuttakanayo panetthāpi na uddhaṭoti.
Pāḷimuttakanayo panetthāpi na uddhaṭoti.

Iddhipādavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Iddhipādavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Bojjhaṅgavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Bojjhaṅgavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Bojjhaṅgavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Bojjhaṅgavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

satta bojjhaṅgāti ettha bodhiyā, bodhissa vā aṅgāti bojjhaṅgā.
satta bojjhaṅgāti ettha bodhiyā, bodhissa vā aṅgāti bojjhaṅgā.

Idaṃ vuttaṃ hoti -
Idaṃ vuttaṃ hoti -

yāya eva dhammasāmaggiyā maggakkhaṇe uppajjamānāya līnuddhaccādianekesaṃ upaddavānaṃ paṭipakkhabhūtāya satidhammavicayādisattavidhāya dhammasāmaggiyā ariyasāvako bujjhati, kilesaniddāya uṭṭhahati, saccāni vā paṭivijjhati, tassā dhammasāmaggisaṅkhātāya bodhiyā aṅgāti bojjhaṅgā jhānaṅgamaggaṅgāni viya.
yāya eva dhammasāmaggiyā maggakkhaṇe uppajjamānāya līnuddhaccādianekesaṃ upaddavānaṃ paṭipakkhabhūtāya satidhammavicayādisattavidhāya dhammasāmaggiyā ariyasāvako bujjhati, kilesaniddāya uṭṭhahati, saccāni vā paṭivijjhati, tassā dhammasāmaggisaṅkhātāya bodhiyā aṅgāti bojjhaṅgā jhānaṅgamaggaṅgāni viya.

Yo panesa yathāvuttappakārāya etāya dhammasāmaggiyā bujjhatīti katvā ariyasāvako ‘‘bodhī’’ti vuccati, tassa bodhissa aṅgāti bojjhaṅgā senaṅgarathaṅgādayo viya.
Yo panesa yathāvuttappakārāya etāya dhammasāmaggiyā bujjhatīti katvā ariyasāvako ‘‘bodhī’’ti vuccati, tassa bodhissa aṅgāti bojjhaṅgā senaṅgarathaṅgādayo viya.

Apica ‘‘bodhāya saṃvattantīti bojjhaṅgā’’tiādinā paṭisambhidānayenāpi bojjhaṅgattho veditabbo.
Apica ‘‘bodhāya saṃvattantīti bojjhaṅgā’’tiādinā paṭisambhidānayenāpi bojjhaṅgattho veditabbo.

Pasattho, sundaro vā bojjhaṅgo sambojjhaṅgo, satiyeva sambojjhaṅgo satisambojjhaṅgo.
Pasattho, sundaro vā bojjhaṅgo sambojjhaṅgo, satiyeva sambojjhaṅgo satisambojjhaṅgo.

Evaṃ sesesupi.
Evaṃ sesesupi.

Tattha dhamme vicināti aniccādito parivīmaṃsati jānāti, dhamme vā etena sattā vicinantīti dhammavicayo, paññā.
Tattha dhamme vicināti aniccādito parivīmaṃsati jānāti, dhamme vā etena sattā vicinantīti dhammavicayo, paññā.

Upekkhati samarasānaṃ dhammānaṃ hāpanavaḍḍhane avāvaṭatāya paṭisaṅkhānākārena majjhattā hotīti upekkhā, tatramajjhattatā.
Upekkhati samarasānaṃ dhammānaṃ hāpanavaḍḍhane avāvaṭatāya paṭisaṅkhānākārena majjhattā hotīti upekkhā, tatramajjhattatā.

Paṭisaṅkhānalakkhaṇo hi upekkhāsambojjhaṅgoti.
Paṭisaṅkhānalakkhaṇo hi upekkhāsambojjhaṅgoti.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ tāvettha padattho.
Ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedopettha suviññeyyova.
Dhammabhedopettha suviññeyyova.

Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīye tāva lokiyalokuttaravasena sesesu lokuttarakusalavipākavasena vibhattā.
Vibhaṅganayato panettha suttantabhājanīye tāva lokiyalokuttaravasena sesesu lokuttarakusalavipākavasena vibhattā.

Pañhāpucchake pana siyā kusalā, siyā abyākatā, pītisambojjhaṅgo sukhāya vedanāya sampayuttova, sesā dvīhi...pe...
Pañhāpucchake pana siyā kusalā, siyā abyākatā, pītisambojjhaṅgo sukhāya vedanāya sampayuttova, sesā dvīhi...pe...

pītisambojjhaṅgo sukhasahagatova, sesā tidhāpi, anidassanaappaṭighā, dhammavicayasambojjhaṅgo hetu, sesā na hetū...pe...

pītisambojjhaṅgo sukhasahagatova, sesā tidhāpi, anidassanaappaṭighā, dhammavicayasambojjhaṅgo hetu, sesā na hetū...pe...

rūpāvacarāva, araṇāvāti.
rūpāvacarāva, araṇāvāti.

Sesaṃ satipaṭṭhāne vuttanayameva.
Sesaṃ satipaṭṭhāne vuttanayameva.

Ayamettha vibhaṅganayo.
Ayamettha vibhaṅganayo.

Idāni pana -
Idāni pana -

> Kamato tāvattato ca, hetubhūmivibhāgato;
> Kamato tāvattato ca, hetubhūmivibhāgato;
>
> Vivekato ca viññeyyo, pāḷimuttavinicchayo.
> Vivekato ca viññeyyo, pāḷimuttavinicchayo.

Tattha kamato tāva ayampi desanākkamova.
Tattha kamato tāva ayampi desanākkamova.

Sabbesaṃ hi bojjhaṅgānaṃ upakārattā satisambojjhaṅgo paṭhamaṃ vutto, tato yasmā upaṭṭhitasatiko dhamme paññāya pavicināti, pavicitadhammo vīriyaṃ ārabhati, āraddhavīriyassa pīti uppajjati, pītimanassa kāyopi cittampi passambhati, passaddhakāyassa sukhino cittaṃ samādhiyati, samāhitacitto taṃ cittaṃ sādhukaṃ ajjhupekkhitā hoti, tasmā dhammavicayasambojjhaṅgādayo yathākkamaṃ vuttāti ayaṃ tāvettha kamo.
Sabbesaṃ hi bojjhaṅgānaṃ upakārattā satisambojjhaṅgo paṭhamaṃ vutto, tato yasmā upaṭṭhitasatiko dhamme paññāya pavicināti, pavicitadhammo vīriyaṃ ārabhati, āraddhavīriyassa pīti uppajjati, pītimanassa kāyopi cittampi passambhati, passaddhakāyassa sukhino cittaṃ samādhiyati, samāhitacitto taṃ cittaṃ sādhukaṃ ajjhupekkhitā hoti, tasmā dhammavicayasambojjhaṅgādayo yathākkamaṃ vuttāti ayaṃ tāvettha kamo.

Tāvattato pana kasmā te satteva vuttā, anūnā anadhikāti?
Tāvattato pana kasmā te satteva vuttā, anūnā anadhikāti?

Līnuddhaccapaṭipakkhato, sabbattikato ca.
Līnuddhaccapaṭipakkhato, sabbattikato ca.

Ettha hi tayo bojjhaṅgā līnassa paṭipakkhā.
Ettha hi tayo bojjhaṅgā līnassa paṭipakkhā.

Yathāha -
Yathāha -

‘‘yasmiṃ ca kho, bhikkhave, samaye līnaṃ cittaṃ hoti, kālo tasmiṃ samaye dhammavicayasambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo vīriya...pe...
‘‘yasmiṃ ca kho, bhikkhave, samaye līnaṃ cittaṃ hoti, kālo tasmiṃ samaye dhammavicayasambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo vīriya...pe...

pītisambojjhaṅgassa bhāvanāyā’’ti.
pītisambojjhaṅgassa bhāvanāyā’’ti.

Tayo uddhaccassa paṭipakkhā.
Tayo uddhaccassa paṭipakkhā.

Yathāha -
Yathāha -

‘‘yasmiṃ ca kho, bhikkhave, samaye uddhataṃ cittaṃ hoti, kālo tasmiṃ samaye passaddhisambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo samādhi…pe…
‘‘yasmiṃ ca kho, bhikkhave, samaye uddhataṃ cittaṃ hoti, kālo tasmiṃ samaye passaddhisambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo samādhi…pe…

upekkhāsambojjhaṅgassa bhāvanāyā’’ti.
upekkhāsambojjhaṅgassa bhāvanāyā’’ti.

Eko panettha loṇadhūpanaṃ viya sabbabyañjanesu sabbabojjhaṅgesu icchitabbo.
Eko panettha loṇadhūpanaṃ viya sabbabyañjanesu sabbabojjhaṅgesu icchitabbo.

Yathāha -
Yathāha -

‘‘satiñca khvāhaṃ, bhikkhave, sabbatthikaṃ vadāmī’’ti.
‘‘satiñca khvāhaṃ, bhikkhave, sabbatthikaṃ vadāmī’’ti.

Evaṃ līnuddhaccapaṭipakkhato ca sabbatthikato ca satteva vuttāti ayaṃ tāvattato.
Evaṃ līnuddhaccapaṭipakkhato ca sabbatthikato ca satteva vuttāti ayaṃ tāvattato.

Hetubhūmivibhāgatoti ettha hetuvibhāgato tāva -
Hetubhūmivibhāgatoti ettha hetuvibhāgato tāva -

cattāro satisambojjhaṅgassa uppādāya saṃvattanti satisampajaññaṃ muṭṭhassatipuggalaparivajjanatā upaṭṭhitassatipuggalasevanatā tadadhimuttatāti.
cattāro satisambojjhaṅgassa uppādāya saṃvattanti satisampajaññaṃ muṭṭhassatipuggalaparivajjanatā upaṭṭhitassatipuggalasevanatā tadadhimuttatāti.

Tathā satta dhammā dutiyassa paripucchakatā vatthuvisadakiriyā indriyasamattapaṭipādanā duppaññapuggalaparivajjanā paññavantapuggalasevanā gambhīrañāṇacariyapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti.
Tathā satta dhammā dutiyassa paripucchakatā vatthuvisadakiriyā indriyasamattapaṭipādanā duppaññapuggalaparivajjanā paññavantapuggalasevanā gambhīrañāṇacariyapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti.

Tattha ajjhattikabāhirānaṃ sarīraparikkhārabhūtānaṃ vatthūnaṃ visadabhāvakaraṇaṃ vatthuvisadakiriyā nāma.
Tattha ajjhattikabāhirānaṃ sarīraparikkhārabhūtānaṃ vatthūnaṃ visadabhāvakaraṇaṃ vatthuvisadakiriyā nāma.

Tathā ekādasa dhammā tatiyassa apāyabhayagamanavīthidāyajjamahattasatthumahattajātimahattasabrahmacārimahattānaṃ paccavekkhaṇatā ānisaṃsadassāvitā piṇḍapātāpacāyanatā kusītapuggalaparivajjanatā āraddhavīriyapuggalasevanatā tadadhimuttatāti.

Tathā ekādasa dhammā tatiyassa apāyabhayagamanavīthidāyajjamahattasatthumahattajātimahattasabrahmacārimahattānaṃ paccavekkhaṇatā ānisaṃsadassāvitā piṇḍapātāpacāyanatā kusītapuggalaparivajjanatā āraddhavīriyapuggalasevanatā tadadhimuttatāti.

Tattha ‘‘buddhādīhi gatamaggo mayā gantabbo’’ti paccavekkhaṇā vīthipaccavekkhaṇā nāma.
Tattha ‘‘buddhādīhi gatamaggo mayā gantabbo’’ti paccavekkhaṇā vīthipaccavekkhaṇā nāma.

‘‘Dāyakehi dinnapiṇḍapātassa mahapphalataṃ sampādessāmī’’ti attānaṃ damanaṃ piṇḍapātāpacāyanaṃ nāma.
‘‘Dāyakehi dinnapiṇḍapātassa mahapphalataṃ sampādessāmī’’ti attānaṃ damanaṃ piṇḍapātāpacāyanaṃ nāma.

Tathā ekādasa dhammā catutthassa buddhadhammasaṅghasīlacāgadevatopasamānussatiyo satta, lūkhapuggalaparivajjanatā siniddhapuggalasevanatā pasādanīyasuttantapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti.
Tathā ekādasa dhammā catutthassa buddhadhammasaṅghasīlacāgadevatopasamānussatiyo satta, lūkhapuggalaparivajjanatā siniddhapuggalasevanatā pasādanīyasuttantapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti.

Tathā satta dhammā pañcamassa paṇītabhojanasevanatā, utusukhairiyāpathasukhasevanatā dve majjhattappayogatā sāraddhakāyapuggalaparivajjanatā santakāyapuggalasevanatā tadadhimuttatāti.
Tathā satta dhammā pañcamassa paṇītabhojanasevanatā, utusukhairiyāpathasukhasevanatā dve majjhattappayogatā sāraddhakāyapuggalaparivajjanatā santakāyapuggalasevanatā tadadhimuttatāti.

Ekādasa dhammā chaṭṭhassa vatthuvisadakiriyā indriyasamattapaṭipādanā nimittakusalatā samaye cittassa paggahaniggahasampahaṃsanajjhupekkhanā catasso, asamāhitasamāhitapuggalānaṃ parivajjanasevanatā dve, jhānavimokkhapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti.
Ekādasa dhammā chaṭṭhassa vatthuvisadakiriyā indriyasamattapaṭipādanā nimittakusalatā samaye cittassa paggahaniggahasampahaṃsanajjhupekkhanā catasso, asamāhitasamāhitapuggalānaṃ parivajjanasevanatā dve, jhānavimokkhapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti.

Tattha kasiṇādinimittānaṃ uggahaṇakusalatā nimittakusalatā nāma.
Tattha kasiṇādinimittānaṃ uggahaṇakusalatā nimittakusalatā nāma.

Pañca dhammā sattamassa sattasaṅkhārakelāyanamajjhattapuggalānaṃ parivajjanasevanatā dve dve, tadadhimuttatāti.
Pañca dhammā sattamassa sattasaṅkhārakelāyanamajjhattapuggalānaṃ parivajjanasevanatā dve dve, tadadhimuttatāti.

Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana sammohavinodaniyā vibhaṅgaṭṭhakathāya gahetabboti ayamettha hetuvibhāgo.
Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana sammohavinodaniyā vibhaṅgaṭṭhakathāya gahetabboti ayamettha hetuvibhāgo.

Bhūmivibhāgato panete kāmāvacarā, lokuttarā vā honti, kāmāvacaresu balavavipassanādīsu eva bojjhaṅgā labbhanti, na itaresu.
Bhūmivibhāgato panete kāmāvacarā, lokuttarā vā honti, kāmāvacaresu balavavipassanādīsu eva bojjhaṅgā labbhanti, na itaresu.

Lokuttaresu pana sabbattha labbhanti, rūpāvacarārūpāvacaracittesu sabbathā na labbhanti abodhipakkhikattā.
Lokuttaresu pana sabbattha labbhanti, rūpāvacarārūpāvacaracittesu sabbathā na labbhanti abodhipakkhikattā.

Keci pana therā vipassanāpādakesu kasiṇāsubhabrahmavihārajjhānesupi bojjhaṅge uddharanti, na ca te paṭisiddhā aṭṭhakathācariyehi, tasmā tesaṃ matena rūpāvacarāpi honti, na kenaci pariyāyena arūpāvacarāti ayamettha bhūmivibhāgo.
Keci pana therā vipassanāpādakesu kasiṇāsubhabrahmavihārajjhānesupi bojjhaṅge uddharanti, na ca te paṭisiddhā aṭṭhakathācariyehi, tasmā tesaṃ matena rūpāvacarāpi honti, na kenaci pariyāyena arūpāvacarāti ayamettha bhūmivibhāgo.

Vivekatoti ettha vivekoti vivittatā, svāyaṃ pañcavidho tadaṅgavikkhambhanasamucchedapaṭipassaddhinissaraṇavivekavasena.
Vivekatoti ettha vivekoti vivittatā, svāyaṃ pañcavidho tadaṅgavikkhambhanasamucchedapaṭipassaddhinissaraṇavivekavasena.

Tadaṅgavivekoti vipassanā, vikkhambhanavivekoti aṭṭha samāpattiyo, samucchedavivekoti maggo, paṭipassaddhivivekoti phalaṃ, nissaraṇavivekoti sabbanimittanissaṭaṃ nibbānaṃ.
Tadaṅgavivekoti vipassanā, vikkhambhanavivekoti aṭṭha samāpattiyo, samucchedavivekoti maggo, paṭipassaddhivivekoti phalaṃ, nissaraṇavivekoti sabbanimittanissaṭaṃ nibbānaṃ.

Tatrime tadaṅgasamucchedapaṭipassaddhinissaraṇavivekanissitā honti.
Tatrime tadaṅgasamucchedapaṭipassaddhinissaraṇavivekanissitā honti.

Tathā hete vipassanākkhaṇe kiccato tadaṅgavivekanissitā, ajjhāsayato nissaraṇavivekanissitā.
Tathā hete vipassanākkhaṇe kiccato tadaṅgavivekanissitā, ajjhāsayato nissaraṇavivekanissitā.

Maggakāle pana kiccato samucchedavivekanissitā, ārammaṇato nissaraṇavivekanissitā, phalakkhaṇe kiccato paṭipassaddhivivekanissitā.
Maggakāle pana kiccato samucchedavivekanissitā, ārammaṇato nissaraṇavivekanissitā, phalakkhaṇe kiccato paṭipassaddhivivekanissitā.

Ārammaṇato nissaraṇavivekanissitā ca honti.
Ārammaṇato nissaraṇavivekanissitā ca honti.

Kesañci therānaṃ mate vipassanāpādakarūpāvacarajjhānakkhaṇe vikkhambhanavivekanissitāvāti pañcavivekanissitāpi hontīti ayamettha viveko.
Kesañci therānaṃ mate vipassanāpādakarūpāvacarajjhānakkhaṇe vikkhambhanavivekanissitāvāti pañcavivekanissitāpi hontīti ayamettha viveko.

Evaṃ viññeyyo pāḷimuttavinicchayo.
Evaṃ viññeyyo pāḷimuttavinicchayo.

Maggaṅgavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Maggaṅgavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Maggaṅgavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Maggaṅgavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

ariyoti taṃtaṃmaggavajjhakilesehi ārakattā, ariyabhāvakarattā ca ariyo, aṭṭha aṅgāni assāti aṭṭhaṅgiko, nibbānatthikehi maggīyati, nibbānaṃ vā maggati, kilese vā mārento gacchatīti maggo.
ariyoti taṃtaṃmaggavajjhakilesehi ārakattā, ariyabhāvakarattā ca ariyo, aṭṭha aṅgāni assāti aṭṭhaṅgiko, nibbānatthikehi maggīyati, nibbānaṃ vā maggati, kilese vā mārento gacchatīti maggo.

Seyyathidanti so katamoti ce, idāni svāyaṃ maggo caturaṅginī viya senā aṅgamattameva hoti, aṅgavinimutto natthīti dassento ‘‘sammādiṭṭhi...pe...
Seyyathidanti so katamoti ce, idāni svāyaṃ maggo caturaṅginī viya senā aṅgamattameva hoti, aṅgavinimutto natthīti dassento ‘‘sammādiṭṭhi...pe...

sammāsamādhī’’ti āha.
sammāsamādhī’’ti āha.

Tattha sammā passatīti sammādiṭṭhi, paññā.
Tattha sammā passatīti sammādiṭṭhi, paññā.

Sammā saṅkappeti takketīti sammāsaṅkappo, vitakko.
Sammā saṅkappeti takketīti sammāsaṅkappo, vitakko.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Tato dhammabhedopi vibhaṅganayopi bojjhaṅgesu vuttasadiso.
Tato dhammabhedopi vibhaṅganayopi bojjhaṅgesu vuttasadiso.

Abhidhammabhājanīye pana viratittayavajjito pañcaṅgikopi maggo vibhatto, tañca pañcannaṃ aṅgānaṃ kiccādhikataṃ, viratīnañca avuttasiddhataṃ sandhāya, virativajjitassa pana lokuttaramaggassa abhāvā sopi aṭṭhaṅgikovāti veditabbo.
Abhidhammabhājanīye pana viratittayavajjito pañcaṅgikopi maggo vibhatto, tañca pañcannaṃ aṅgānaṃ kiccādhikataṃ, viratīnañca avuttasiddhataṃ sandhāya, virativajjitassa pana lokuttaramaggassa abhāvā sopi aṭṭhaṅgikovāti veditabbo.

Pañhāpucchakepi sammāsaṅkappo sukhāya vedanāya sampayuttova, sesā dvīhi.
Pañhāpucchakepi sammāsaṅkappo sukhāya vedanāya sampayuttova, sesā dvīhi.

Sammāsaṅkappo avitakkavicāramatto, pītisahagato sukhasahagatova, na upekkhāsahagato, sesā tidhāpi.
Sammāsaṅkappo avitakkavicāramatto, pītisahagato sukhasahagatova, na upekkhāsahagato, sesā tidhāpi.

Sammādiṭṭhi hetu, sesā nahetūti ayaṃ viseso.
Sammādiṭṭhi hetu, sesā nahetūti ayaṃ viseso.

Sesaṃ samameva.

Sesaṃ samameva.

Idāni pana -
Idāni pana -

> Kamato kiccabhedato, bhūmibhedavivekato;
> Kamato kiccabhedato, bhūmibhedavivekato;
>
> Maggaṅgesu vijānīyo, pāḷimuttavinicchayo.
> Maggaṅgesu vijānīyo, pāḷimuttavinicchayo.

Tattha kamato tāva ayampi desanākkamova.
Tattha kamato tāva ayampi desanākkamova.

Bhagavatā hi nibbānādhigamāya paṭipannassa paññāpajjotapaññāsatthatāya avijjandhakāravidhamanato bahūpakārattā paṭhamaṃ sammādiṭṭhi desitā.
Bhagavatā hi nibbānādhigamāya paṭipannassa paññāpajjotapaññāsatthatāya avijjandhakāravidhamanato bahūpakārattā paṭhamaṃ sammādiṭṭhi desitā.

Tato heraññikassa kahāpaṇaparivattakahattho viya yathāsabhāvadassanassa sammādiṭṭhiyā bahūpakārattā sammāsaṅkappo.
Tato heraññikassa kahāpaṇaparivattakahattho viya yathāsabhāvadassanassa sammādiṭṭhiyā bahūpakārattā sammāsaṅkappo.

Svāyaṃ yathā sammādiṭṭhiyā, evaṃ sammāvācāyapi upakārako.
Svāyaṃ yathā sammādiṭṭhiyā, evaṃ sammāvācāyapi upakārako.

Yathāha ‘‘pubbe kho, gahapati, takketvā vicāretvā pacchā vācaṃ bhindatī’’ti, tasmā tadanantaraṃ sammāvācā.
Yathāha ‘‘pubbe kho, gahapati, takketvā vicāretvā pacchā vācaṃ bhindatī’’ti, tasmā tadanantaraṃ sammāvācā.

Yasmā pana vācāya saṃvidahitvā loke kammante payojenti, tasmā tadanantaraṃ sammākammanto.
Yasmā pana vācāya saṃvidahitvā loke kammante payojenti, tasmā tadanantaraṃ sammākammanto.

Kāyavacīduccaritaṃ pahāya ubhayasucaritaṃ pūrentasseva yasmā ājīvaṭṭhamakaṃ sīlaṃ pūrati, na itarassa, tasmā tadubhayānantaraṃ sammāājīvo vutto.
Kāyavacīduccaritaṃ pahāya ubhayasucaritaṃ pūrentasseva yasmā ājīvaṭṭhamakaṃ sīlaṃ pūrati, na itarassa, tasmā tadubhayānantaraṃ sammāājīvo vutto.

Evaṃ ‘‘visuddhadiṭṭhisīlenāpi ettāvatā paritosaṃ akatvā idaṃ vīriyaṃ ārabhitabba’’nti dassetuṃ tadanantaraṃ sammāvāyāmo.
Evaṃ ‘‘visuddhadiṭṭhisīlenāpi ettāvatā paritosaṃ akatvā idaṃ vīriyaṃ ārabhitabba’’nti dassetuṃ tadanantaraṃ sammāvāyāmo.

Āraddhavīriyenāpi kāyādīsu sati sūpaṭṭhitā kātabbāti dassanatthaṃ tadanantaraṃ sammāsati.
Āraddhavīriyenāpi kāyādīsu sati sūpaṭṭhitā kātabbāti dassanatthaṃ tadanantaraṃ sammāsati.

Sūpaṭṭhitāya satiyā ekattārammaṇe cittaṃ samādhātuṃ sakkāti tadanantaraṃ sammāsamādhi vuttoti ayaṃ tāvettha kamo.

Sūpaṭṭhitāya satiyā ekattārammaṇe cittaṃ samādhātuṃ sakkāti tadanantaraṃ sammāsamādhi vuttoti ayaṃ tāvettha kamo.

Kiccato panesaṃ ekekassa tīṇi tīṇi kiccāni, seyyathidaṃ -
Kiccato panesaṃ ekekassa tīṇi tīṇi kiccāni, seyyathidaṃ -

sammādiṭṭhi tāva aññehipi attano paccanīkakilesehi saddhiṃ micchādiṭṭhiṃ pajahati, ārammaṇato nirodhasaccaṃ sacchikaroti, asammohato sesasaccāni paṭivijjhati.
sammādiṭṭhi tāva aññehipi attano paccanīkakilesehi saddhiṃ micchādiṭṭhiṃ pajahati, ārammaṇato nirodhasaccaṃ sacchikaroti, asammohato sesasaccāni paṭivijjhati.

Evaṃ sammāsaṅkappādīnaṃ micchāsaṅkappapajahanādivasena yathānurūpanti kiccatā veditabbā.
Evaṃ sammāsaṅkappādīnaṃ micchāsaṅkappapajahanādivasena yathānurūpanti kiccatā veditabbā.

Visesato panettha sammāsaṅkappo sahajātadhamme abhiniropeti, sammāvācā pariggaṇhāti, sammākammanto samuṭṭhāpeti, sammāājīvo vodāpeti, sammāvāyāmo paggaṇhāti, sammāsati upaṭṭhāpeti, sammāsamādhi samādahatīti idamettha kiccaṃ.
Visesato panettha sammāsaṅkappo sahajātadhamme abhiniropeti, sammāvācā pariggaṇhāti, sammākammanto samuṭṭhāpeti, sammāājīvo vodāpeti, sammāvāyāmo paggaṇhāti, sammāsati upaṭṭhāpeti, sammāsamādhi samādahatīti idamettha kiccaṃ.

Bhedato pana pubbabhāge sammādiṭṭhi ‘‘dukkhe ñāṇa’’ntiādinā catūsu saccesu ñāṇavasena nānakkhaṇā nānārammaṇā nānānāmā hoti, dutiyo pana nekkhammaabyāpādaavihiṃsāsaṅkappavasena, viratiyo catubbidhavacīduccaritatividhakāyaduccaritamicchājīvaviramaṇasaṅkhātacetanāvasenapi virativasenapi, chaṭṭhasattamā catubbidhasammappadhānasatipaṭṭhānavasena nānakkhaṇā nānārammaṇā nānānāmā honti.
Bhedato pana pubbabhāge sammādiṭṭhi ‘‘dukkhe ñāṇa’’ntiādinā catūsu saccesu ñāṇavasena nānakkhaṇā nānārammaṇā nānānāmā hoti, dutiyo pana nekkhammaabyāpādaavihiṃsāsaṅkappavasena, viratiyo catubbidhavacīduccaritatividhakāyaduccaritamicchājīvaviramaṇasaṅkhātacetanāvasenapi virativasenapi, chaṭṭhasattamā catubbidhasammappadhānasatipaṭṭhānavasena nānakkhaṇā nānārammaṇā nānānāmā honti.

Maggakāle panete sammādiṭṭhiādayo ekakkhaṇā ekārammaṇā.
Maggakāle panete sammādiṭṭhiādayo ekakkhaṇā ekārammaṇā.

Kiccato pana tāni pubbabhāge nānānāmāni labhanti, sammāsamādhi pana pubbabhāgepi maggakkhaṇepi catukkapañcakajjhānavasena nānakkhaṇo nānānāmo, maggakkhaṇe pana ekārammaṇo hoti.
Kiccato pana tāni pubbabhāge nānānāmāni labhanti, sammāsamādhi pana pubbabhāgepi maggakkhaṇepi catukkapañcakajjhānavasena nānakkhaṇo nānānāmo, maggakkhaṇe pana ekārammaṇo hoti.

Ekassa hi paṭhamamaggo pādakajjhānādiniyamato paṭhamajjhānādiko vā dutiyajjhānādīsu aññatarajjhāniko vā, dutiyamaggādayopissa paṭhamamaggasadisajjhānikā vā visadisajjhānikā vāti so maggakālepi nānakkhaṇo nānānāmo vāti ayamettha bhedo.

Ekassa hi paṭhamamaggo pādakajjhānādiniyamato paṭhamajjhānādiko vā dutiyajjhānādīsu aññatarajjhāniko vā, dutiyamaggādayopissa paṭhamamaggasadisajjhānikā vā visadisajjhānikā vāti so maggakālepi nānakkhaṇo nānānāmo vāti ayamettha bhedo.

Bhūmito ca vivekato ca vinicchayo bojjhaṅgesu vuttānusārena veditabboti evaṃ vijānīyo pāḷimuttavinicchayo.
Bhūmito ca vivekato ca vinicchayo bojjhaṅgesu vuttānusārena veditabboti evaṃ vijānīyo pāḷimuttavinicchayo.

Maggaṅgavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Maggaṅgavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Jhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Jhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Jhānavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Jhānavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

pātimokkhasaṃvarasaṃvutotiādīsu pātimokkhanti sikkhāpadasīlaṃ.
pātimokkhasaṃvarasaṃvutotiādīsu pātimokkhanti sikkhāpadasīlaṃ.

Taṃ hi yo naṃ pāti rakkhati, taṃ mokkheti moceti āpāyikādīhi dukkhehi, tasmā ‘‘pātimokkha’’nti vuccati.
Taṃ hi yo naṃ pāti rakkhati, taṃ mokkheti moceti āpāyikādīhi dukkhehi, tasmā ‘‘pātimokkha’’nti vuccati.

Saṃvaraṇaṃ, saṃvaranti vā tenāti saṃvaro, pātimokkhameva saṃvaro pātimokkhasaṃvaro, kammavācāpariyosāne ijjhanakassa atthato cetanādirūpassa pātimokkhasaṃvarasīlassevetaṃ adhivacanaṃ.
Saṃvaraṇaṃ, saṃvaranti vā tenāti saṃvaro, pātimokkhameva saṃvaro pātimokkhasaṃvaro, kammavācāpariyosāne ijjhanakassa atthato cetanādirūpassa pātimokkhasaṃvarasīlassevetaṃ adhivacanaṃ.

Tena saṃvuto pihitakāyavacīpayogoti pātimokkhasaṃvarasaṃvuto.
Tena saṃvuto pihitakāyavacīpayogoti pātimokkhasaṃvarasaṃvuto.

Viharatīti iriyati pavatteti.
Viharatīti iriyati pavatteti.

Ācāragocarasampannoti ettha ācaritabbato ācāro, gāvo caranti etthāti gocaro, gunnaṃ caraṇaṭṭhānaṃ.
Ācāragocarasampannoti ettha ācaritabbato ācāro, gāvo caranti etthāti gocaro, gunnaṃ caraṇaṭṭhānaṃ.

Taṃsadisatāya pana sabbopi pavattivisayo gocaroti veditabbo.
Taṃsadisatāya pana sabbopi pavattivisayo gocaroti veditabbo.

Tesaṃ vibhāgo niddese vuttanayeneva veditabbo.
Tesaṃ vibhāgo niddese vuttanayeneva veditabbo.

Niddese hi -
Niddese hi -

> ‘‘Ācāragocarasampannoti atthi ācāro, atthi anācāro.

‘‘Ācāragocarasampannoti atthi ācāro, atthi anācāro.

Tattha katamo anācāro?
Tattha katamo anācāro?

Kāyiko vītikkamo, vācasiko vītikkamo, kāyikavācasiko vītikkamo, ayaṃ vuccati anācāro, sabbampi dussīlyaṃ anācāro, idhekacco veḷudānena vā patta...pe...
Kāyiko vītikkamo, vācasiko vītikkamo, kāyikavācasiko vītikkamo, ayaṃ vuccati anācāro, sabbampi dussīlyaṃ anācāro, idhekacco veḷudānena vā patta...pe...

pupphaphalasinānadantakaṭṭhadānena vā cāṭukamyatāya vā muggasupyatāya vā pāribhaṭutāya vā jaṅghapesanikena vā aññataraññatarena vā buddhapatikuṭṭhena micchāājīvena jīvikaṃ kappeti, ayaṃ vuccati anācāro.
pupphaphalasinānadantakaṭṭhadānena vā cāṭukamyatāya vā muggasupyatāya vā pāribhaṭutāya vā jaṅghapesanikena vā aññataraññatarena vā buddhapatikuṭṭhena micchāājīvena jīvikaṃ kappeti, ayaṃ vuccati anācāro.

‘‘Tattha katamo ācāro?
‘‘Tattha katamo ācāro?

Kāyiko avītikkamo’’tiādinā -
Kāyiko avītikkamo’’tiādinā -

Vuttavipariyāyena ācāro niddiṭṭho.
Vuttavipariyāyena ācāro niddiṭṭho.

‘‘Gocaroti atthi gocaro, atthi agocaro.
‘‘Gocaroti atthi gocaro, atthi agocaro.

Tattha katamo agocaro?
Tattha katamo agocaro?

Idhekacco vesiyāgocaro vā hoti, vidhavā...pe...
Idhekacco vesiyāgocaro vā hoti, vidhavā...pe...

thullakumārīpaṇḍakabhikkhunīpānāgāragocaro vā, saṃsaṭṭho viharati rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi ananulomikena saṃsaggena, yāni vā pana tāni kulāni assaddhāni appasannāni...pe...
thullakumārīpaṇḍakabhikkhunīpānāgāragocaro vā, saṃsaṭṭho viharati rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi ananulomikena saṃsaggena, yāni vā pana tāni kulāni assaddhāni appasannāni...pe...

tathārūpāni kulāni sevati bhajati payirupāsati, ayaṃ vuccati agocaro.
tathārūpāni kulāni sevati bhajati payirupāsati, ayaṃ vuccati agocaro.

‘‘Tattha katamo gocaro?
‘‘Tattha katamo gocaro?

Idhekacco na vesiyāgocaro hotī’’tiādinā -
Idhekacco na vesiyāgocaro hotī’’tiādinā -

Vuttavipariyāyena gocaro niddiṭṭho.

Vuttavipariyāyena gocaro niddiṭṭho.

Apicettha therānaṃ bhikkhūnaṃ purato gamananisīdanacaṅkamanaghaṭṭanābhibhavanādikāyikācittīkārakiriyānañceva there bhikkhū anāpucchā dhammakathanakhuṃsanādivācasikācittīkārakiriyānañca anācārānaṃ paṭipakkhavasena kāyikavācasiko ācāro veditabbo.
Apicettha therānaṃ bhikkhūnaṃ purato gamananisīdanacaṅkamanaghaṭṭanābhibhavanādikāyikācittīkārakiriyānañceva there bhikkhū anāpucchā dhammakathanakhuṃsanādivācasikācittīkārakiriyānañca anācārānaṃ paṭipakkhavasena kāyikavācasiko ācāro veditabbo.

Apica bhikkhu sagāravo sappatisso hirottappasampanno sunivattho supāruto pāsādikena abhikkantādinā okkhittacakkhu iriyāpathasampanno ābhisamācārikesu sakkaccakārī garucittīkārabahulo viharati, ayaṃ vuccati ācāro.
Apica bhikkhu sagāravo sappatisso hirottappasampanno sunivattho supāruto pāsādikena abhikkantādinā okkhittacakkhu iriyāpathasampanno ābhisamācārikesu sakkaccakārī garucittīkārabahulo viharati, ayaṃ vuccati ācāro.

Gocaro pana tividho upanissayagocaro ārakkhagocaro upanibandhagocaroti.
Gocaro pana tividho upanissayagocaro ārakkhagocaro upanibandhagocaroti.

Tattha dasakathāvatthuguṇasamannāgato kalyāṇamitto upanissayagocaro nāma.
Tattha dasakathāvatthuguṇasamannāgato kalyāṇamitto upanissayagocaro nāma.

Antaragharādīsu okkhittacakkhutādīhi disā vidisā anoloketvā gamanaṃ ārakkhagocaro nāma.
Antaragharādīsu okkhittacakkhutādīhi disā vidisā anoloketvā gamanaṃ ārakkhagocaro nāma.

Cattāro pana satipaṭṭhānā upanibandhagocaro nāma.
Cattāro pana satipaṭṭhānā upanibandhagocaro nāma.

Yattha cittaṃ upanibandhati, ayaṃ tividhopettha gocaroti veditabbo.
Yattha cittaṃ upanibandhati, ayaṃ tividhopettha gocaroti veditabbo.

Iminā̀ti iminā ācārena, gocarena ca samannāgato ācāragocarasampanno nāma.
Iminā̀ti iminā ācārena, gocarena ca samannāgato ācāragocarasampanno nāma.

Aṇumattesu vajjesūti aṇuppamāṇesu dosesu.
Aṇumattesu vajjesūti aṇuppamāṇesu dosesu.

Bhayadassāvīti bhayadassanasīlo, aṇumattaṃ reṇuṃ sinerusadisaṃ passanto viya sabbalahukampi dukkaṭadubbhāsitamattaṃ pārājikasadisaṃ katvā vajjato bhayato dassanasīloti attho.
Bhayadassāvīti bhayadassanasīlo, aṇumattaṃ reṇuṃ sinerusadisaṃ passanto viya sabbalahukampi dukkaṭadubbhāsitamattaṃ pārājikasadisaṃ katvā vajjato bhayato dassanasīloti attho.

Samādāya sikkhati sikkhāpadesūti yaṃ kiñci sikkhāpadesu sikkhitabbaṃ, taṃ suṭṭhu ādāya gahetvā sikkhati.
Samādāya sikkhati sikkhāpadesūti yaṃ kiñci sikkhāpadesu sikkhitabbaṃ, taṃ suṭṭhu ādāya gahetvā sikkhati.

Indriyesu guttadvāroti manacchaṭṭhesu indriyesu rūpādiārammaṇanimittādīnaṃ aggahaṇasaṅkhātasatisaṃvarena pihitadvāro.
Indriyesu guttadvāroti manacchaṭṭhesu indriyesu rūpādiārammaṇanimittādīnaṃ aggahaṇasaṅkhātasatisaṃvarena pihitadvāro.

Bhojane mattaññūti piṇḍapāte paṭiggahaṇaparibhogesu paccavekkhaṇañāṇavasena ceva appicchatādīhi ca mattajānanako, piṇḍapātavasena cettha catunnaṃ paccayānaṃ gahaṇaṃ veditabbaṃ.
Bhojane mattaññūti piṇḍapāte paṭiggahaṇaparibhogesu paccavekkhaṇañāṇavasena ceva appicchatādīhi ca mattajānanako, piṇḍapātavasena cettha catunnaṃ paccayānaṃ gahaṇaṃ veditabbaṃ.

Atha vā bhuñjitabbato bhojananti catunnaṃ paccayānaṃ gahaṇaṃ veditabbaṃ.
Atha vā bhuñjitabbato bhojananti catunnaṃ paccayānaṃ gahaṇaṃ veditabbaṃ.

Pubbarattāpararattanti ettha aḍḍharattisaṅkhātāya rattiyā pubbe pubbarattaṃ, iminā paṭhamayāmañceva pacchābhattañca gaṇhāti.
Pubbarattāpararattanti ettha aḍḍharattisaṅkhātāya rattiyā pubbe pubbarattaṃ, iminā paṭhamayāmañceva pacchābhattañca gaṇhāti.

Rattiyā pacchā apararattaṃ, iminā pacchimayāmañceva purebhattañca gaṇhāti.
Rattiyā pacchā apararattaṃ, iminā pacchimayāmañceva purebhattañca gaṇhāti.

Pacchimayāmo panassa bhikkhuno niddākilamathavinodanokāsoti na gahito.
Pacchimayāmo panassa bhikkhuno niddākilamathavinodanokāsoti na gahito.

Jāgariyānuyogamanuyuttoti asubhabhāvanāsaṅkhātassa bhāvanārāmassa anuyogasaṅkhātaṃ āsevanabhāvanaṃ anuyutto caṅkamananisajjāhi yonisomanasikārena āvaraṇīyehi dhammehi cittaparisodhane yuttappayuttoti attho.
Jāgariyānuyogamanuyuttoti asubhabhāvanāsaṅkhātassa bhāvanārāmassa anuyogasaṅkhātaṃ āsevanabhāvanaṃ anuyutto caṅkamananisajjāhi yonisomanasikārena āvaraṇīyehi dhammehi cittaparisodhane yuttappayuttoti attho.

Sātaccaṃ nepakkanti satataṃ pavattayitabbato sātaccasaṅkhātaṃ vīriyaṃ, paripākagatattā nepakkasaṅkhātañca paññaṃ anuyuttoti sambandho.
Sātaccaṃ nepakkanti satataṃ pavattayitabbato sātaccasaṅkhātaṃ vīriyaṃ, paripākagatattā nepakkasaṅkhātañca paññaṃ anuyuttoti sambandho.

Iminā vīriyapaññāhi yuttasseva jāgariyānuyogasiddhīti dasseti.
Iminā vīriyapaññāhi yuttasseva jāgariyānuyogasiddhīti dasseti.

Idāni taṃ jāgariyānuyogaṃ sarūpato dassento ‘‘bodhipakkhikānaṃ dhammāna’’ntiādimāha.
Idāni taṃ jāgariyānuyogaṃ sarūpato dassento ‘‘bodhipakkhikānaṃ dhammāna’’ntiādimāha.

Bodhipakkhikānaṃ dhammānanti catusaccāvabodhasaṅkhātassa maggañāṇassa pakkhe bhavānaṃ catusaccasatipaṭṭhānādisattatiṃsadhammānaṃ.
Bodhipakkhikānaṃ dhammānanti catusaccāvabodhasaṅkhātassa maggañāṇassa pakkhe bhavānaṃ catusaccasatipaṭṭhānādisattatiṃsadhammānaṃ.

Niddese panassa lokiyabhāvanāya visesabodhipakkhiyadhamme ekārammaṇe pavattanasamatthatāya satta bojjhaṅgā eva niddiṭṭhā.

Niddese panassa lokiyabhāvanāya visesabodhipakkhiyadhamme ekārammaṇe pavattanasamatthatāya satta bojjhaṅgā eva niddiṭṭhā.

Tesaṃ gahaṇena pana sesānampi tattha gahaṇaṃ veditabbaṃ.
Tesaṃ gahaṇena pana sesānampi tattha gahaṇaṃ veditabbaṃ.

So abhikkante paṭikkantetiādīsu abhikkantaṃ vuccati purato gamanaṃ, paṭikkantaṃ nivattanaṃ, tadubhayañca ṭhānanisajjāsayanesupi purato, pacchato ca kāyassa abhigamanaapagamanavasena labbhati.
So abhikkante paṭikkantetiādīsu abhikkantaṃ vuccati purato gamanaṃ, paṭikkantaṃ nivattanaṃ, tadubhayañca ṭhānanisajjāsayanesupi purato, pacchato ca kāyassa abhigamanaapagamanavasena labbhati.

Sampajānakārī hotīti sampajaññena sabbakiccakārī, sampajaññasseva vā kārī, sampajañña-ggahaṇena cettha avippayogato satipi gahitāva hoti.
Sampajānakārī hotīti sampajaññena sabbakiccakārī, sampajaññasseva vā kārī, sampajañña-ggahaṇena cettha avippayogato satipi gahitāva hoti.

Tenevassa niddese ‘‘sato sampajāno abhikkamatī’’tiādi vuttaṃ.
Tenevassa niddese ‘‘sato sampajāno abhikkamatī’’tiādi vuttaṃ.

Ālokitetiādīsu ālokitaṃ nāma purato pekkhanaṃ.
Ālokitetiādīsu ālokitaṃ nāma purato pekkhanaṃ.

Vilokitaṃ nāma anudisāpekkhanaṃ.
Vilokitaṃ nāma anudisāpekkhanaṃ.

Imesaṃ pana dvinnaṃ gahaṇena heṭṭhā upari pacchato pekkhanasaṅkhātāni olokitullokitāpalokitānipi gahitānīti veditabbāni.
Imesaṃ pana dvinnaṃ gahaṇena heṭṭhā upari pacchato pekkhanasaṅkhātāni olokitullokitāpalokitānipi gahitānīti veditabbāni.

Samiñjite pasāriteti pabbānaṃ samiñjane, pasāraṇe ca.
Samiñjite pasāriteti pabbānaṃ samiñjane, pasāraṇe ca.

Saṅghāṭipattacīvaradhāraṇeti ettha saṅghāṭicīvarānaṃ nivāsanapārupanavasena, pattassa bhikkhāpaṭiggahaṇādivasena ca paribhogo dhāraṇaṃ nāma.
Saṅghāṭipattacīvaradhāraṇeti ettha saṅghāṭicīvarānaṃ nivāsanapārupanavasena, pattassa bhikkhāpaṭiggahaṇādivasena ca paribhogo dhāraṇaṃ nāma.

Asiteti piṇḍapātādibhojane.
Asiteti piṇḍapātādibhojane.

Pīteti yāguādipāne.
Pīteti yāguādipāne.

Khāyiteti piṭṭhakhajjādikhādane.
Khāyiteti piṭṭhakhajjādikhādane.

Sāyiteti madhuphāṇitādisāyite.
Sāyiteti madhuphāṇitādisāyite.

Uccārapassāvakammeti uccārassa ca passāvassa ca karaṇe.
Uccārapassāvakammeti uccārassa ca passāvassa ca karaṇe.

Gateti gamane.
Gateti gamane.

Ṭhiteti ṭhāne.
Ṭhiteti ṭhāne.

Nisinneti nisajjāya.
Nisinneti nisajjāya.

Sutteti sayane.
Sutteti sayane.

Jāgariteti jāgaraṇe.
Jāgariteti jāgaraṇe.

Ettha ca bhikkhācāragamanādivasena ‘‘abhikkante’’ti vuttaṃ.
Ettha ca bhikkhācāragamanādivasena ‘‘abhikkante’’ti vuttaṃ.

Vihāre pana caṅkamanādiiriyāpathavaseneva ‘‘gate’’tiādi vuttanti veditabbaṃ.
Vihāre pana caṅkamanādiiriyāpathavaseneva ‘‘gate’’tiādi vuttanti veditabbaṃ.

Bhāsiteti kathane.
Bhāsiteti kathane.

Tuṇhībhāveti akathane.
Tuṇhībhāveti akathane.

Sabbesu pana tesu abhikkantādīsu paccekaṃ sātthakasampajaññaṃ sappāyasampajaññaṃ gocarasampajaññaṃ asammohasampajaññanti catubbidhaṃ sampajaññaṃ veditabbaṃ.
Sabbesu pana tesu abhikkantādīsu paccekaṃ sātthakasampajaññaṃ sappāyasampajaññaṃ gocarasampajaññaṃ asammohasampajaññanti catubbidhaṃ sampajaññaṃ veditabbaṃ.

Tattha abhikkamitukāmatādicitte uppanne cittavaseneva gamanādiṃ akatvā ‘‘kiṃ nu me tattha gatena attho’’ti pariggaṇhitvā cetiyadassanādino tassa tassa atthassa pariggaṇhanaṃ sātthakasampajaññaṃ nāma.
Tattha abhikkamitukāmatādicitte uppanne cittavaseneva gamanādiṃ akatvā ‘‘kiṃ nu me tattha gatena attho’’ti pariggaṇhitvā cetiyadassanādino tassa tassa atthassa pariggaṇhanaṃ sātthakasampajaññaṃ nāma.

Sātthakesu panetesu gamanādīsu jīvitabrahmacariyantarāyānañceva sallekhapaṭipattivighātakarānaṃ kāyikacetasikaparikkilesānañca sabbesānaṃ sabbhāvābhāvaṃ pariggahetvā sappāyapariggaṇhanaṃ sappāyasampajaññaṃ nāma.
Sātthakesu panetesu gamanādīsu jīvitabrahmacariyantarāyānañceva sallekhapaṭipattivighātakarānaṃ kāyikacetasikaparikkilesānañca sabbesānaṃ sabbhāvābhāvaṃ pariggahetvā sappāyapariggaṇhanaṃ sappāyasampajaññaṃ nāma.

Evaṃ pariggahitasātthakasappāyassa pana aṭṭhatiṃsāya kammaṭṭhānesu, vipassanāya vā attano abhirucitaṃ kammaṭṭhānasaṅkhātaṃ gocaraṃ avissajjetvāva abhikkamādīnaṃ karaṇaṃ gocarasampajaññaṃ nāma.

Evaṃ pariggahitasātthakasappāyassa pana aṭṭhatiṃsāya kammaṭṭhānesu, vipassanāya vā attano abhirucitaṃ kammaṭṭhānasaṅkhātaṃ gocaraṃ avissajjetvāva abhikkamādīnaṃ karaṇaṃ gocarasampajaññaṃ nāma.

Abhikkamādīsu pana andhabālaputhujjanā ‘‘attā abhikkamādīni karoti, ahaṃ karomī’’ti vā sammuyhanti, tathā asammuyhitvā ‘‘abhikkamitukāmatādicittakiriyavāyodhātu vipphārādikāraṇasāmaggiyā ayaṃ kāyasaṅkhāto aṭṭhisaṅghāṭo abhikkamādīni karoti, tato aññho abbhantare attā vā satto vā abhikkamanto vā paṭikkamanto vā...pe...
Abhikkamādīsu pana andhabālaputhujjanā ‘‘attā abhikkamādīni karoti, ahaṃ karomī’’ti vā sammuyhanti, tathā asammuyhitvā ‘‘abhikkamitukāmatādicittakiriyavāyodhātu vipphārādikāraṇasāmaggiyā ayaṃ kāyasaṅkhāto aṭṭhisaṅghāṭo abhikkamādīni karoti, tato aññho abbhantare attā vā satto vā abhikkamanto vā paṭikkamanto vā...pe...

tuṇhī bhavanto vā natthī’’ti evamādinā yāthāvato jānanavasena paññāya pavattanaṃ asammohasampajaññaṃ nāma.
tuṇhī bhavanto vā natthī’’ti evamādinā yāthāvato jānanavasena paññāya pavattanaṃ asammohasampajaññaṃ nāma.

Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana sammohavinodaniyaṃ gahetabbo.
Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana sammohavinodaniyaṃ gahetabbo.

Idāni yasmā yassa abbhantare yathāvuttā ettakā guṇā natthi, tassa araññavāso pana makkaṭādīnaṃ viya anucchaviko na hoti, upacāramattampissa jhānaṃ na uppajjati.
Idāni yasmā yassa abbhantare yathāvuttā ettakā guṇā natthi, tassa araññavāso pana makkaṭādīnaṃ viya anucchaviko na hoti, upacāramattampissa jhānaṃ na uppajjati.

Yassa pana santi, tassa araññavāso anucchaviko hoti.
Yassa pana santi, tassa araññavāso anucchaviko hoti.

So hi tattha sabbappakārajjhānaṃ nibbattetuṃ sakkoti, araññavāsañceva āraññake ca upasobheti, sakalañca sāsanaṃ pasādeti, tasmā evarūpassa bhikkhuno upāsanaṭṭhānayogapathaṃ sappāyasenāsanaṃ dassento ‘‘so vivittaṃ senāsanaṃ bhajatī’’tiādimāha.
So hi tattha sabbappakārajjhānaṃ nibbattetuṃ sakkoti, araññavāsañceva āraññake ca upasobheti, sakalañca sāsanaṃ pasādeti, tasmā evarūpassa bhikkhuno upāsanaṭṭhānayogapathaṃ sappāyasenāsanaṃ dassento ‘‘so vivittaṃ senāsanaṃ bhajatī’’tiādimāha.

Tattha vivittanti suññaṃ.
Tattha vivittanti suññaṃ.

Seti ceva āsati ca etthāti senāsanaṃ, mañcādi, vihārādi ca.
Seti ceva āsati ca etthāti senāsanaṃ, mañcādi, vihārādi ca.

Tenevassa niddese ‘‘mañco pīṭha’’ntiādi vuttaṃ.
Tenevassa niddese ‘‘mañco pīṭha’’ntiādi vuttaṃ.

Idāni aññampissa pabhedaṃ dassetuṃ ‘‘araññā’’ntiādi vuttaṃ.
Idāni aññampissa pabhedaṃ dassetuṃ ‘‘araññā’’ntiādi vuttaṃ.

Tattha araññanti vinayapariyāyena tāva ṭhapetvā gāmañca gāmūpacārañca avasesaṃ, suttantapariyāyena ca ārañňakaṃ bhikkhuṃ sandhāya pañcadhanusatikaṃ pacchimaṃ araññanti vuttaṃ, abhidhammapariyāyena pana gāmadvārassa indakhīlato bahi sabbaṃ ‘‘araññā’’nti gahetabbaṃ.
Tattha araññanti vinayapariyāyena tāva ṭhapetvā gāmañca gāmūpacārañca avasesaṃ, suttantapariyāyena ca ārañňakaṃ bhikkhuṃ sandhāya pañcadhanusatikaṃ pacchimaṃ araññanti vuttaṃ, abhidhammapariyāyena pana gāmadvārassa indakhīlato bahi sabbaṃ ‘‘araññā’’nti gahetabbaṃ.

‘‘Nikkhamitvā bahi indakhīlā’’ti hi vuttaṃ.
‘‘Nikkhamitvā bahi indakhīlā’’ti hi vuttaṃ.

Kandaranti kaṃ vuccati udakaṃ, tena daritaṃ udakena bhinnaṃ pabbatapadesaṃ, yaṃ ‘‘nitumba’’ntipi ‘‘nadīkuñja’’ntipi vadanti.
Kandaranti kaṃ vuccati udakaṃ, tena daritaṃ udakena bhinnaṃ pabbatapadesaṃ, yaṃ ‘‘nitumba’’ntipi ‘‘nadīkuñja’’ntipi vadanti.

Tattha hi rajatapaṭṭasadisavālikāpuline maṇivitānasadise sandacchāye vanagahane nisīditvā maṇikkhandhasadise udake sandamāne sītena vātena bījiyamānassa samaṇadhammaṃ karoto cittaṃ ekaggaṃ hoti.
Tattha hi rajatapaṭṭasadisavālikāpuline maṇivitānasadise sandacchāye vanagahane nisīditvā maṇikkhandhasadise udake sandamāne sītena vātena bījiyamānassa samaṇadhammaṃ karoto cittaṃ ekaggaṃ hoti.

Giriguhanti dvinnaṃ pabbatānamantaraṃ, ekasmiññeva vā umaṅgasadisaṃ mahāvivaraṃ.
Giriguhanti dvinnaṃ pabbatānamantaraṃ, ekasmiññeva vā umaṅgasadisaṃ mahāvivaraṃ.

Vanapatthanti gāmantaṃ atikkamitvā manussānaṃ anupacāraṭṭhānaṃ, yattha na kasanti na vapanti.
Vanapatthanti gāmantaṃ atikkamitvā manussānaṃ anupacāraṭṭhānaṃ, yattha na kasanti na vapanti.

Tenevassa niddese ‘‘vanapatthanti dūrānametaṃ senāsanānaṃ adhivacana’’ntiādi vuttaṃ.
Tenevassa niddese ‘‘vanapatthanti dūrānametaṃ senāsanānaṃ adhivacana’’ntiādi vuttaṃ.

Abbhokāsanti acchannaṃ.
Abbhokāsanti acchannaṃ.

Ākaṅkhamāno panettha cīvarakuṭiṃ katvā vasati.
Ākaṅkhamāno panettha cīvarakuṭiṃ katvā vasati.

Palālapuñjanti palālarāsiṃ.
Palālapuñjanti palālarāsiṃ.

Mahāpalālapuñjato hi palālaṃ nikkaḍḍhitvā pabbhāraleṇasadise ālaye karonti, gacchagumbādīnampi upari palālaṃ pakkhipitvā heṭṭhā nisīdanti, taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ.

Mahāpalālapuñjato hi palālaṃ nikkaḍḍhitvā pabbhāraleṇasadise ālaye karonti, gacchagumbādīnampi upari palālaṃ pakkhipitvā heṭṭhā nisīdanti, taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ.

Appasaddantiādīsu vacanasaddena virahitattā appasaddaṃ.
Appasaddantiādīsu vacanasaddena virahitattā appasaddaṃ.

Nagaranigghosasaddena ceva migapakkhinigghosena ca rahitattā appanigghosaṃ.
Nagaranigghosasaddena ceva migapakkhinigghosena ca rahitattā appanigghosaṃ.

Vijanavātanti anusañcarakajanassa sarīravātena virahitattā vijanavātaṃ, ‘‘vijanavāda’’ntipi pāṭho.
Vijanavātanti anusañcarakajanassa sarīravātena virahitattā vijanavātaṃ, ‘‘vijanavāda’’ntipi pāṭho.

Senāsanassa anto janavādasaddena rahitanti attho.
Senāsanassa anto janavādasaddena rahitanti attho.

Manussānaṃ rahassa kiriyārahattā manussarāhasseyyakaṃ, tato tato paṭinivattitvā sammadeva kammaṭṭhāne cittassa līyanato paṭisallānasaṅkhātassa vivekassa bhāvanārāmassa anurūpattā paṭisallānasāruppaṃ.
Manussānaṃ rahassa kiriyārahattā manussarāhasseyyakaṃ, tato tato paṭinivattitvā sammadeva kammaṭṭhāne cittassa līyanato paṭisallānasaṅkhātassa vivekassa bhāvanārāmassa anurūpattā paṭisallānasāruppaṃ.

Bhajatīti sambandho.
Bhajatīti sambandho.

Araññagatotiādīsu araññaṃ, rukkhamūlañca ṭhapetvā avasesaṃ sabbampi senāsanaṃ suññāgārena saṅgahitaṃ.
Araññagatotiādīsu araññaṃ, rukkhamūlañca ṭhapetvā avasesaṃ sabbampi senāsanaṃ suññāgārena saṅgahitaṃ.

Pallaṅkaṃ ābhujitvāti samantato ūrubaddhāsanaṃ bandhitvā.
Pallaṅkaṃ ābhujitvāti samantato ūrubaddhāsanaṃ bandhitvā.

Ujuṃ kāyaṃ paṇidhāyāti uparimakāyaṃ ujuṃ ṭhapetvā, aṭṭhārasa piṭṭhikaṇṭake koṭiyā koṭiṃ paṭipādetvā.
Ujuṃ kāyaṃ paṇidhāyāti uparimakāyaṃ ujuṃ ṭhapetvā, aṭṭhārasa piṭṭhikaṇṭake koṭiyā koṭiṃ paṭipādetvā.

Evaṃ nisinnassa hi cammamaṃsanahārūni na paṇamanti, athassa tesaṃ apaṇamanapaccayā khaṇe khaṇe vedanā na uppajjanti, tato cittaṃ ekaggaṃ hoti, kammaṭṭhānaṃ vuddhiṃ upagacchati.
Evaṃ nisinnassa hi cammamaṃsanahārūni na paṇamanti, athassa tesaṃ apaṇamanapaccayā khaṇe khaṇe vedanā na uppajjanti, tato cittaṃ ekaggaṃ hoti, kammaṭṭhānaṃ vuddhiṃ upagacchati.

Parimukhaṃ satiṃ upaṭṭhapetvāti kammaṭṭhānābhimukhaṃ satiṃ paṭṭhapetvā, mukhasamīpe vā katvā.
Parimukhaṃ satiṃ upaṭṭhapetvāti kammaṭṭhānābhimukhaṃ satiṃ paṭṭhapetvā, mukhasamīpe vā katvā.

Tenevassa niddese ‘‘ayaṃ sati upaṭṭhitā hoti sūpaṭṭhitā, nāsikagge vā mukhanimitte vā’’ti vuttaṃ.
Tenevassa niddese ‘‘ayaṃ sati upaṭṭhitā hoti sūpaṭṭhitā, nāsikagge vā mukhanimitte vā’’ti vuttaṃ.

Mukhanimittanti cettha uttaroṭṭhassa vemajjhapadeso, yattha nāsikāvāto paṭihaññati.
Mukhanimittanti cettha uttaroṭṭhassa vemajjhapadeso, yattha nāsikāvāto paṭihaññati.

Atha vā ‘‘parīti pariggahaṭṭho, mukhanti niyyānaṭṭho, satīti upaṭṭhānaṭṭho, tena vuccati parimukhaṃ sati’’nti vaṃ paṭisambhidāyaṃ vuttanayenapettha attho daṭṭhabbo.
Atha vā ‘‘parīti pariggahaṭṭho, mukhanti niyyānaṭṭho, satīti upaṭṭhānaṭṭho, tena vuccati parimukhaṃ sati’’nti vaṃ paṭisambhidāyaṃ vuttanayenapettha attho daṭṭhabbo.

Tatrāyaṃ saṅkhepattho ‘‘pariggahitaniyyānaṃ satiṃ katvā’’ti.
Tatrāyaṃ saṅkhepattho ‘‘pariggahitaniyyānaṃ satiṃ katvā’’ti.

Abhijjhaṃ loketiādīsu abhimukhaṃ jhāyati cintetīti abhijjhā, rāgo.
Abhijjhaṃ loketiādīsu abhimukhaṃ jhāyati cintetīti abhijjhā, rāgo.

Lujjanapalujjanaṭṭhena loko, pañcupādānakkhandhā.
Lujjanapalujjanaṭṭhena loko, pañcupādānakkhandhā.

Tesu kāmacchandaṃ vikkhambhetvāti attho.
Tesu kāmacchandaṃ vikkhambhetvāti attho.

Vikkhambhanavaseneva vigatābhijjhena, na cakkhuviññāṇādisadisenāti attho.
Vikkhambhanavaseneva vigatābhijjhena, na cakkhuviññāṇādisadisenāti attho.

Cetasāti cittena, itthambhūto viharatīti attho.
Cetasāti cittena, itthambhūto viharatīti attho.

Abhijjhāyāti abhijjhāto.
Abhijjhāyāti abhijjhāto.

Cittaṃ parisodhetīti yathā naṃ sā muñcitvā na puna gaṇhāti, evaṃ parimocetīti attho.
Cittaṃ parisodhetīti yathā naṃ sā muñcitvā na puna gaṇhāti, evaṃ parimocetīti attho.

Byāpajjati iminā cittaṃ pūtikummāsādayo viya pakatiṃ jahātīti byāpādo.
Byāpajjati iminā cittaṃ pūtikummāsādayo viya pakatiṃ jahātīti byāpādo.

Vikārappattiyā padussati, paraṃ vā padūseti vināsetīti padoso, ubhayampetaṃ kodhassevādhivacanaṃ.
Vikārappattiyā padussati, paraṃ vā padūseti vināsetīti padoso, ubhayampetaṃ kodhassevādhivacanaṃ.

Yasmā cetaṃ sabbakammaṭṭhānasādhāraṇavasena desīyati, tasmā ‘‘sabbapāṇabhūtahitānukampī’’ti evaṃ mettāvasena avatvā ‘‘abyāpannacitto’’ti ettakameva vuttaṃ.

Yasmā cetaṃ sabbakammaṭṭhānasādhāraṇavasena desīyati, tasmā ‘‘sabbapāṇabhūtahitānukampī’’ti evaṃ mettāvasena avatvā ‘‘abyāpannacitto’’ti ettakameva vuttaṃ.

Thinaṃ cittassa gelaññaṃ, middhaṃ cetasikānaṃ.
Thinaṃ cittassa gelaññaṃ, middhaṃ cetasikānaṃ.

Ālokasaññīti rattiyampi divāpi diṭṭhaālokasañjānanasaññāya samannāgato, tāya pana ālokasaññāya thinamiddhavinodanassa visesato satisampajaññaṃ icchitabbanti āha ‘‘sato sampajāno’’ti.
Ālokasaññīti rattiyampi divāpi diṭṭhaālokasañjānanasaññāya samannāgato, tāya pana ālokasaññāya thinamiddhavinodanassa visesato satisampajaññaṃ icchitabbanti āha ‘‘sato sampajāno’’ti.

Anuddhatoti avikkhitto tathā eva ajjhattaṃ vūpasantacitto.
Anuddhatoti avikkhitto tathā eva ajjhattaṃ vūpasantacitto.

Tiṇṇavicikicchoti vicikicchaṃ atikkamitvā ṭhito.
Tiṇṇavicikicchoti vicikicchaṃ atikkamitvā ṭhito.

Akathaṃkathī kusalesu dhammesūti anavajjadhammesu ‘‘kathaṃ ime, kathaṃ ime’’ti evaṃ pavattanato kathaṃkathīsaṅkhātāya vicikicchāya virahito.
Akathaṃkathī kusalesu dhammesūti anavajjadhammesu ‘‘kathaṃ ime, kathaṃ ime’’ti evaṃ pavattanato kathaṃkathīsaṅkhātāya vicikicchāya virahito.

Evaṃ pañcanīvaraṇappahānaṃ dassetvā idāni yasmā appahīnanīvaraṇassa jhānaṃ na uppajjati, na hi kāmacchandādīhi nānāvisayavikkhittacittaṃ ekattārammaṇe samādhiyati, na kāmadhātusamatikkamanāya vā paṭipajjati, tasmā ‘‘so ime pañca nīvaraṇe pahāyā’’tiādi vuttaṃ.
Evaṃ pañcanīvaraṇappahānaṃ dassetvā idāni yasmā appahīnanīvaraṇassa jhānaṃ na uppajjati, na hi kāmacchandādīhi nānāvisayavikkhittacittaṃ ekattārammaṇe samādhiyati, na kāmadhātusamatikkamanāya vā paṭipajjati, tasmā ‘‘so ime pañca nīvaraṇe pahāyā’’tiādi vuttaṃ.

Tattha soti yo yathāvuttasīlādiguṇe patiṭṭhāya araññādianurūpasenāsanagato attano cariyānukulakammaṭṭhāne līnuddhaccarahitāya sātaccakiriyāya uppāditupacārajjhānena pahīnapañcanīvaraṇo paṭhamajjhānādhigamāya vāyamati, soti attho.
Tattha soti yo yathāvuttasīlādiguṇe patiṭṭhāya araññādianurūpasenāsanagato attano cariyānukulakammaṭṭhāne līnuddhaccarahitāya sātaccakiriyāya uppāditupacārajjhānena pahīnapañcanīvaraṇo paṭhamajjhānādhigamāya vāyamati, soti attho.

Cetaso upakkileseti cittassa appabhassarabhāvakaraṇe.
Cetaso upakkileseti cittassa appabhassarabhāvakaraṇe.

Paññāya dubbalīkaraṇeti yasmā ime nīvaraṇā uppajjamānā anuppannāya lokiyalokuttarāya paññāya uppajjituṃ na denti, uppannāya pana lokiyaaṭṭhasamāpattiyā, abhiññābhūtāya vā mūlaṃ upacchinditvā pātenti, tasmā ‘‘paññāya dubbalīkaraṇā’’ti vuccanti.

Paññāya dubbalīkaraṇeti yasmā ime nīvaraṇā uppajjamānā anuppannāya lokiyalokuttarāya paññāya uppajjituṃ na denti, uppannāya pana lokiyaaṭṭhasamāpattiyā, abhiññābhūtāya vā mūlaṃ upacchinditvā pātenti, tasmā ‘‘paññāya dubbalīkaraṇā’’ti vuccanti.

Vivicceva kāmehītiādīsu kāmehīti vatthukāmakilesakāmehi.
Vivicceva kāmehītiādīsu kāmehīti vatthukāmakilesakāmehi.

Viviccevāti viviccitvā vinā hutvā, apakkamitvāti attho.
Viviccevāti viviccitvā vinā hutvā, apakkamitvāti attho.

Niyamatthena panettha eva-kārena jhānapaṭipakkhabhūtānaṃ kāmānaṃ pariccāgeneva paṭhamajjhānādhigamo, andhakārapariccāgeneva dīpappavatti viyāti dasseti.
Niyamatthena panettha eva-kārena jhānapaṭipakkhabhūtānaṃ kāmānaṃ pariccāgeneva paṭhamajjhānādhigamo, andhakārapariccāgeneva dīpappavatti viyāti dasseti.

Uttarapadepi cesa eva-kāro ānetvā ‘‘vivicceva akusalehi dhammehī’’ti sambandhitabbo.
Uttarapadepi cesa eva-kāro ānetvā ‘‘vivicceva akusalehi dhammehī’’ti sambandhitabbo.

Na hi sakkā kāmato aññehi nīvaraṇasaṅkhātehi akusaladhammehi aviviccāpi jhānaṃ upasampajja viharituṃ.
Na hi sakkā kāmato aññehi nīvaraṇasaṅkhātehi akusaladhammehi aviviccāpi jhānaṃ upasampajja viharituṃ.

Padadvayepi pana ‘‘viviccā’’ti iminā kāyavivekādīsu, tadaṅgavivekādīsu ca tadaṅganissaraṇavivekavajjitā sabbepi vivekā idha adhippetā.
Padadvayepi pana ‘‘viviccā’’ti iminā kāyavivekādīsu, tadaṅgavivekādīsu ca tadaṅganissaraṇavivekavajjitā sabbepi vivekā idha adhippetā.

Vatthukāmavivekavacanato hi kāyaviveko vutto, kilesakāmehi pana sesākusalehi ca vivekavacanato cittaupadhivivekā, vikkhambhanādivivekā ca vuttā.
Vatthukāmavivekavacanato hi kāyaviveko vutto, kilesakāmehi pana sesākusalehi ca vivekavacanato cittaupadhivivekā, vikkhambhanādivivekā ca vuttā.

Lokuttarajjhānampi saṅgahitattā daṭṭhabbaṃ.
Lokuttarajjhānampi saṅgahitattā daṭṭhabbaṃ.

Evametena padadvayena yathākkamaṃ kāmacchandanīvaraṇasesanīvaraṇavikkhambhanādiko vutto.
Evametena padadvayena yathākkamaṃ kāmacchandanīvaraṇasesanīvaraṇavikkhambhanādiko vutto.

Evaṃ oghādīsupi yathārahaṃ yojetabbaṃ.
Evaṃ oghādīsupi yathārahaṃ yojetabbaṃ.

Ettāvatā ca paṭhamassa jhānassa pahānaṅgaṃ dassetvā idāni sampayogaṅgaṃ dassetuṃ ‘‘savitakkaṃ savicāra’’ntiādi vuttaṃ.
Ettāvatā ca paṭhamassa jhānassa pahānaṅgaṃ dassetvā idāni sampayogaṅgaṃ dassetuṃ ‘‘savitakkaṃ savicāra’’ntiādi vuttaṃ.

Tattha vitakkena ca vicārena ca saha vattati rukkho viya pupphena, phalena cāti idaṃ jhānaṃ ‘‘savitakkaṃ savicāra’’nti vuccati.
Tattha vitakkena ca vicārena ca saha vattati rukkho viya pupphena, phalena cāti idaṃ jhānaṃ ‘‘savitakkaṃ savicāra’’nti vuccati.

Vivekajanti ettha vivitti viveko, nīvaraṇavigamoti attho.
Vivekajanti ettha vivitti viveko, nīvaraṇavigamoti attho.

Vivittoti vā viveko, nīvaraṇavivitto jhānasampayuttadhammarāsīti attho, tasmā vivekato, tasmiṃ vā viveke jātanti vivekajaṃ.
Vivittoti vā viveko, nīvaraṇavivitto jhānasampayuttadhammarāsīti attho, tasmā vivekato, tasmiṃ vā viveke jātanti vivekajaṃ.

Pītisukhanti ettha pītīti appanāppattā pharaṇāpīti, sukhañca taṃsampayuttaṃ, iti ayañca pīti idañca sukhaṃ assa jhānassa, asmiṃ vā atthīti idaṃ jhānaṃ ‘‘pītisukha’’nti vuccati.
Pītisukhanti ettha pītīti appanāppattā pharaṇāpīti, sukhañca taṃsampayuttaṃ, iti ayañca pīti idañca sukhaṃ assa jhānassa, asmiṃ vā atthīti idaṃ jhānaṃ ‘‘pītisukha’’nti vuccati.

Atha vā pīti ca sukhañca pītisukhaṃ, vivekajaṃ pītisukhaṃ assa, asmiṃ vāti vivekajaṃ pītisukhaṃ, evaṃ ekapadavasena ‘‘vivekajapītisukha’’nti vattabbe niggahītāgamaṃ katvā ‘‘vivekajaṃ pītisukha’’ntipi vattuṃ yujjati.
Atha vā pīti ca sukhañca pītisukhaṃ, vivekajaṃ pītisukhaṃ assa, asmiṃ vāti vivekajaṃ pītisukhaṃ, evaṃ ekapadavasena ‘‘vivekajapītisukha’’nti vattabbe niggahītāgamaṃ katvā ‘‘vivekajaṃ pītisukha’’ntipi vattuṃ yujjati.

Yatheva hi jhānaṃ, evaṃ pītisukhampi vivekajameva hotīti.
Yatheva hi jhānaṃ, evaṃ pītisukhampi vivekajameva hotīti.

Paṭhamaṃ jhānanti gaṇanānupubbato paṭhamaṃ, paṭhamaṃ uppattitopi paṭhamaṃ.
Paṭhamaṃ jhānanti gaṇanānupubbato paṭhamaṃ, paṭhamaṃ uppattitopi paṭhamaṃ.

Ārammaṇūpanijjhānato, paccanīkajhāpanato vā jhānaṃ, iminā nayena upari ‘‘dutiyaṃ jhāna’’ntiādīsu attho veditabbo.
Ārammaṇūpanijjhānato, paccanīkajhāpanato vā jhānaṃ, iminā nayena upari ‘‘dutiyaṃ jhāna’’ntiādīsu attho veditabbo.

Upasampajja viharatīti evaṃ pañcaṅgavippahīnaṃ pañcaṅgasamannāgataṃ tividhakalyāṇaṃ dasalakkhaṇasampannaṃ paṭhamaṃ jhānaṃ adhigantvā tadanurūpena iriyāpathavihārena pavattatīti attho.
Upasampajja viharatīti evaṃ pañcaṅgavippahīnaṃ pañcaṅgasamannāgataṃ tividhakalyāṇaṃ dasalakkhaṇasampannaṃ paṭhamaṃ jhānaṃ adhigantvā tadanurūpena iriyāpathavihārena pavattatīti attho.

Ettha ca cittekaggatā kiñcāpi ‘‘savitakkasavicāra’’nti imasmiṃ pāṭhe na niddiṭṭhā, tathāpi vibhaṅge ‘‘jhānanti vitakko vicāro pīti sukhaṃ cittassekaggatā’’ti vuttattā aṅgameva.
Ettha ca cittekaggatā kiñcāpi ‘‘savitakkasavicāra’’nti imasmiṃ pāṭhe na niddiṭṭhā, tathāpi vibhaṅge ‘‘jhānanti vitakko vicāro pīti sukhaṃ cittassekaggatā’’ti vuttattā aṅgameva.

Evaṃ paṭhamajjhānādhigamaṃ dassetvā idāni tadanantaraṃ adhigatapaṭhamajjhānassa taṃ āvajjanasamāpajjanavuṭṭhānādhiṭṭhānapaccavekkhaṇasaṅkhātāhi pañcahi vasīhi vasībhūtaṃ katvā tato vuṭṭhāya tattha āsannanīvaraṇapaccatthikatāya ceva oḷārikavitakkavicārakkhobhasamaṅgitāya ca dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya vitakkādibhedoḷārikaṅgappahānāya, pītiādisantaṅgapaṭilābhāya ca tadeva kammaṭṭhānaṃ punappunaṃ manasikaroto dutiyaṃ jhānaṃ uppajjati, tappādakañca lokuttarajjhānaṃ puggalādhiṭṭhānena dassetuṃ ‘‘vitakkavicārānaṃ vūpasamā’’tiādimāha.
Evaṃ paṭhamajjhānādhigamaṃ dassetvā idāni tadanantaraṃ adhigatapaṭhamajjhānassa taṃ āvajjanasamāpajjanavuṭṭhānādhiṭṭhānapaccavekkhaṇasaṅkhātāhi pañcahi vasīhi vasībhūtaṃ katvā tato vuṭṭhāya tattha āsannanīvaraṇapaccatthikatāya ceva oḷārikavitakkavicārakkhobhasamaṅgitāya ca dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya vitakkādibhedoḷārikaṅgappahānāya, pītiādisantaṅgapaṭilābhāya ca tadeva kammaṭṭhānaṃ punappunaṃ manasikaroto dutiyaṃ jhānaṃ uppajjati, tappādakañca lokuttarajjhānaṃ puggalādhiṭṭhānena dassetuṃ ‘‘vitakkavicārānaṃ vūpasamā’’tiādimāha.

Tattha vūpasamāti samatikkamā, dutiyajjhānakkhaṇe apātubhāvāti vuttaṃ hoti.
Tattha vūpasamāti samatikkamā, dutiyajjhānakkhaṇe apātubhāvāti vuttaṃ hoti.

Ajjhattanti attani jātaṃ, attasantāne nibbattanti attho.
Ajjhattanti attani jātaṃ, attasantāne nibbattanti attho.

Sampasādananti saddhāsaṅkhātasampasādanayogato jhānampi sampasādanaṃ nīlavaṇṇayogato nīlavatthaṃ viya.
Sampasādananti saddhāsaṅkhātasampasādanayogato jhānampi sampasādanaṃ nīlavaṇṇayogato nīlavatthaṃ viya.

Ekodibhāvanti ettha vitakkavicārehi anajjhāruḷhattā eko aggo seṭṭho udetīti ekodi, samādhi.
Ekodibhāvanti ettha vitakkavicārehi anajjhāruḷhattā eko aggo seṭṭho udetīti ekodi, samādhi.

Taṃ bhāveti vaḍḍhetīti dutiyajjhānaṃ ekodibhāvaṃ.
Taṃ bhāveti vaḍḍhetīti dutiyajjhānaṃ ekodibhāvaṃ.

So panāyaṃ ekodi yasmā cetaso, na sattassa, na jīvassa, tasmā etaṃ ‘‘cetaso ekodibhāva’’nti vuttaṃ.
So panāyaṃ ekodi yasmā cetaso, na sattassa, na jīvassa, tasmā etaṃ ‘‘cetaso ekodibhāva’’nti vuttaṃ.

Nanu cāyaṃ saddhā paṭhamajjhānepi atthi, ayañca ekodināmako samādhi, atha kasmā idameva evaṃ vuttanti?
Nanu cāyaṃ saddhā paṭhamajjhānepi atthi, ayañca ekodināmako samādhi, atha kasmā idameva evaṃ vuttanti?

Vuccate -
Vuccate -

imasmiñhi jhāne vitakkavicārakkhobhābhāvena balavatī saddhā, samādhi ca, tasmā idameva evaṃ vuttanti.
imasmiñhi jhāne vitakkavicārakkhobhābhāvena balavatī saddhā, samādhi ca, tasmā idameva evaṃ vuttanti.

Avitakkaṃ avicāranti bhāvanāya pahīnattā natthi etasmiṃ, etassa vā vitakko vicāro, na tatiyajjhānādi viya, cakkhuviññāṇādi viya ca abhāvappattito, tasmā imassa ‘‘vitakkavicārānaṃ vūpasamā’’ti idaṃ kāraṇavacananti daṭṭhabbaṃ.
Avitakkaṃ avicāranti bhāvanāya pahīnattā natthi etasmiṃ, etassa vā vitakko vicāro, na tatiyajjhānādi viya, cakkhuviññāṇādi viya ca abhāvappattito, tasmā imassa ‘‘vitakkavicārānaṃ vūpasamā’’ti idaṃ kāraṇavacananti daṭṭhabbaṃ.

Samādhijanti paṭhamajjhānasamādhito, sampayuttasamādhito vā jātaṃ, vitakkādikkhobhābhāvena cetassa vaṇṇabhaṇanatthaṃ idameva ‘‘samādhija’’nti vuttaṃ.
Samādhijanti paṭhamajjhānasamādhito, sampayuttasamādhito vā jātaṃ, vitakkādikkhobhābhāvena cetassa vaṇṇabhaṇanatthaṃ idameva ‘‘samādhija’’nti vuttaṃ.

Upasampajja viharatīti evaṃ duvaṅgavippahīnaṃ tivaṅgasamannāgataṃ tividhakalyāṇādiyuttaṃ dutiyaṃ jhānaṃ adhigantvā vuttanayena vattatīti attho.
Upasampajja viharatīti evaṃ duvaṅgavippahīnaṃ tivaṅgasamannāgataṃ tividhakalyāṇādiyuttaṃ dutiyaṃ jhānaṃ adhigantvā vuttanayena vattatīti attho.

Evaṃ dutiyajjhānādhigamaṃ dassetvā idāni tadanantaraṃ adhigatadutiyajjhānassa taṃ vuttanayeneva vasībhūtaṃ katvā tattha āsannavitakkavicārapaccatthikatāya ceva oḷārikapītaṅgasamaṅgitāya ca dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya tadoḷārikaṅgappahānāya sesasantaṅgapaṭilābhāya tadevārammaṇaṃ punappunaṃ manasikaroto tatiyaṃ jhānaṃ uppajjati, tappādakañca lokuttaraṃ, taṃ dassetuṃ ‘‘pītiyā ca virāgā’’tiādimāha.
Evaṃ dutiyajjhānādhigamaṃ dassetvā idāni tadanantaraṃ adhigatadutiyajjhānassa taṃ vuttanayeneva vasībhūtaṃ katvā tattha āsannavitakkavicārapaccatthikatāya ceva oḷārikapītaṅgasamaṅgitāya ca dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya tadoḷārikaṅgappahānāya sesasantaṅgapaṭilābhāya tadevārammaṇaṃ punappunaṃ manasikaroto tatiyaṃ jhānaṃ uppajjati, tappādakañca lokuttaraṃ, taṃ dassetuṃ ‘‘pītiyā ca virāgā’’tiādimāha.

Tattha virajjanaṃ virāgo, samatikkamo, tasmā virāgā.
Tattha virajjanaṃ virāgo, samatikkamo, tasmā virāgā.

Ca-kārena vitakkavicārānaṃ vūpasamaṃ sampiṇḍeti ‘‘pītiyā ca virāgā, vitakkavicārānañca vūpasamā’’ti.
Ca-kārena vitakkavicārānaṃ vūpasamaṃ sampiṇḍeti ‘‘pītiyā ca virāgā, vitakkavicārānañca vūpasamā’’ti.

Idañcetassa āgamanamaggaparidīpanatthaṃ, vaṇṇabhaṇanatthañca vuttaṃ.
Idañcetassa āgamanamaggaparidīpanatthaṃ, vaṇṇabhaṇanatthañca vuttaṃ.

Upekkhako viharatīti ettha upapattito ikkhati apakkhapatitā hutvā passatīti upekkhā, tatramajjhattatā.
Upekkhako viharatīti ettha upapattito ikkhati apakkhapatitā hutvā passatīti upekkhā, tatramajjhattatā.

Tāya visadāya pītivirāgapadaṭṭhānāya thāmagatāya samannāgatattā tatiyajjhānasamaṅgī ‘‘upekkhako’’ti vuccati, vitakkādikkhobhābhāvena panesā ettheva paribyattakiccā jātā, na paṭhamajjhānādīsūti.
Tāya visadāya pītivirāgapadaṭṭhānāya thāmagatāya samannāgatattā tatiyajjhānasamaṅgī ‘‘upekkhako’’ti vuccati, vitakkādikkhobhābhāvena panesā ettheva paribyattakiccā jātā, na paṭhamajjhānādīsūti.

Sato ca sampajānoti puggalādhiṭṭhānena sati ca sampajaññañca vuttaṃ, idañca satisampajaññabaleneva ṭhitaṃ taṃpītisahacaritaṃ sukhaṃ, tato apanītaṃ vaccho viya bandhanabalena dhenuṃ pītiṃ na upagacchati, imasmiñca sati atimadhure sukhe yogino na sārajjanti, no aññathāti imampi atthavisesaṃ dassetuṃ idheva vuttanti veditabbaṃ.
Sato ca sampajānoti puggalādhiṭṭhānena sati ca sampajaññañca vuttaṃ, idañca satisampajaññabaleneva ṭhitaṃ taṃpītisahacaritaṃ sukhaṃ, tato apanītaṃ vaccho viya bandhanabalena dhenuṃ pītiṃ na upagacchati, imasmiñca sati atimadhure sukhe yogino na sārajjanti, no aññathāti imampi atthavisesaṃ dassetuṃ idheva vuttanti veditabbaṃ.

Sukhañca kāyena paṭisaṃvedetīti ettha kiñcāpi tatiyajjhānasamaṅgino sukhapaṭisaṃvedanābhogo natthi, evaṃ santepi yasmā tassa nāmakāyena sampayuttaṃ atipaṇītaṃ sukhaṃ, taṃsamuṭṭhitena tassa atipaṇītena rūpena rūpakāyo phuṭṭho, yassa phuṭṭhattā jhānā vuṭṭhitopi kāyikasukhaṃ paṭisaṃvedeyya, tasmā etamatthaṃ dassento ‘‘sukhañca kāyena paṭisaṃvedetī’’ti āha.
Sukhañca kāyena paṭisaṃvedetīti ettha kiñcāpi tatiyajjhānasamaṅgino sukhapaṭisaṃvedanābhogo natthi, evaṃ santepi yasmā tassa nāmakāyena sampayuttaṃ atipaṇītaṃ sukhaṃ, taṃsamuṭṭhitena tassa atipaṇītena rūpena rūpakāyo phuṭṭho, yassa phuṭṭhattā jhānā vuṭṭhitopi kāyikasukhaṃ paṭisaṃvedeyya, tasmā etamatthaṃ dassento ‘‘sukhañca kāyena paṭisaṃvedetī’’ti āha.

Yaṃ tantiādīsu yanti yasmā, yaṃ jhānahetūti attho.
Yaṃ tantiādīsu yanti yasmā, yaṃ jhānahetūti attho.

Tanti taṃ tatiyajjhānasamaṅgipuggalaṃ buddhādayo ariyā ācikkhanti pasaṃsanti.
Tanti taṃ tatiyajjhānasamaṅgipuggalaṃ buddhādayo ariyā ācikkhanti pasaṃsanti.

Kinti?
Kinti?

‘‘Upekkhako satimā sukhavihārī’’ti.
‘‘Upekkhako satimā sukhavihārī’’ti.

Evaṃ ekaṅgavippahīnaṃ duvaṅgasamannāgataṃ tividhakalyāṇādiyuttaṃ tatiyaṃ jhānaṃ adhigantvā pavattatīti attho.
Evaṃ ekaṅgavippahīnaṃ duvaṅgasamannāgataṃ tividhakalyāṇādiyuttaṃ tatiyaṃ jhānaṃ adhigantvā pavattatīti attho.

Yaṃ pana jhānaṃ vibhaṅge ‘‘jhānanti upekkhā sati sampajaññaṃ sukhaṃ cittassekaggatā’’ti vuttaṃ, taṃ saparikkhāraṃ jhānaṃ dassetuṃ pariyāyena vuttaṃ.
Yaṃ pana jhānaṃ vibhaṅge ‘‘jhānanti upekkhā sati sampajaññaṃ sukhaṃ cittassekaggatā’’ti vuttaṃ, taṃ saparikkhāraṃ jhānaṃ dassetuṃ pariyāyena vuttaṃ.

Upanijjhānalakkhaṇānaṃ pana sukhacittekaggatānaṃ vasena duvaṅgikamevetaṃ veditabbaṃ.
Upanijjhānalakkhaṇānaṃ pana sukhacittekaggatānaṃ vasena duvaṅgikamevetaṃ veditabbaṃ.

Yathāha -
Yathāha -

‘‘duvaṅgikaṃ jhānaṃ hotī’’tiādi.
‘‘duvaṅgikaṃ jhānaṃ hotī’’tiādi.

Evaṃ tatiyajjhānādhigamaṃ dassetvā idāni tadanantaraṃ adhigatatatiyajjhānassa taṃ vasībhūtaṃ katvā tato vuṭṭhāya tattha vuttanayena dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya oḷārikasukhaṅgappahānāya, upekkhekaggatāsaṅkhātasesasantaṅgapaṭilābhāya ca tadeva nimittaṃ manasikaroto catutthaṃ jhānaṃ uppajjati, tappādakañca lokuttaraṃ, taṃ puggalādhiṭṭhānena dassetuṃ ‘‘sukhassa ca pahānā’’tiādimāha.
Evaṃ tatiyajjhānādhigamaṃ dassetvā idāni tadanantaraṃ adhigatatatiyajjhānassa taṃ vasībhūtaṃ katvā tato vuṭṭhāya tattha vuttanayena dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya oḷārikasukhaṅgappahānāya, upekkhekaggatāsaṅkhātasesasantaṅgapaṭilābhāya ca tadeva nimittaṃ manasikaroto catutthaṃ jhānaṃ uppajjati, tappādakañca lokuttaraṃ, taṃ puggalādhiṭṭhānena dassetuṃ ‘‘sukhassa ca pahānā’’tiādimāha.

Tattha sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānāti kāyikassa sukhassa, dukkhassa ca pahānā.
Tattha sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānāti kāyikassa sukhassa, dukkhassa ca pahānā.

Pubbevāti tañca kho pubbeva, na catutthajjhānakkhaṇeti attho.
Pubbevāti tañca kho pubbeva, na catutthajjhānakkhaṇeti attho.

Somanassadomanassānaṃ atthaṅgamāti cetasikassa sukhassa, dukkhassa ca pubbeva pahānā.
Somanassadomanassānaṃ atthaṅgamāti cetasikassa sukhassa, dukkhassa ca pubbeva pahānā.

Kadā pana tesaṃ pahānaṃ hotīti?
Kadā pana tesaṃ pahānaṃ hotīti?

Catunnaṃ jhānānaṃ upacārakkhaṇe.
Catunnaṃ jhānānaṃ upacārakkhaṇe.

Dukkhadomanassasukhasomanassāni hi yathākkamaṃ paṭhamādicatunnaṃ jhānānaṃ upacārakkhaṇe eva pahīyanti.
Dukkhadomanassasukhasomanassāni hi yathākkamaṃ paṭhamādicatunnaṃ jhānānaṃ upacārakkhaṇe eva pahīyanti.

Yadi evaṃ, kasmā panesa ‘‘vivicceva…pe…
Yadi evaṃ, kasmā panesa ‘‘vivicceva…pe…

paṭhamaṃ jhānaṃ upasampajja viharati, etthuppannaṃ dukkhindriyaṃ aparisesaṃ nirujjhati…pe…

paṭhamaṃ jhānaṃ upasampajja viharati, etthuppannaṃ dukkhindriyaṃ aparisesaṃ nirujjhati…pe…

catutthaṃ jhānaṃ upasampajja viharati, etthuppannaṃ somanassindriyaṃ aparisesaṃ nirujjhatī’’ti evaṃ jhānesveva nirodho vuttoti?
catutthaṃ jhānaṃ upasampajja viharati, etthuppannaṃ somanassindriyaṃ aparisesaṃ nirujjhatī’’ti evaṃ jhānesveva nirodho vuttoti?

Atisayanirodhassa vuttattā.
Atisayanirodhassa vuttattā.

Upacārakkhaṇesu hi yo nirodho, so nirodho eva, nātisayanirodho, so pana jhānakkhaṇesu eva.
Upacārakkhaṇesu hi yo nirodho, so nirodho eva, nātisayanirodho, so pana jhānakkhaṇesu eva.

Tato eva hi tattha tattha aparisesaggahaṇaṃ katanti, tattha tattha pana pahīnāpi etā vedanā ettha duviññeyyalakkhaṇāya adukkhamasukhāya vedanāya dukkhādibyatirekena sukhaggahaṇatthaṃ, vaṇṇabhaṇanatthañcassa jhānassa samāhaṭā, paccayadassanatthañcassa.
Tato eva hi tattha tattha aparisesaggahaṇaṃ katanti, tattha tattha pana pahīnāpi etā vedanā ettha duviññeyyalakkhaṇāya adukkhamasukhāya vedanāya dukkhādibyatirekena sukhaggahaṇatthaṃ, vaṇṇabhaṇanatthañcassa jhānassa samāhaṭā, paccayadassanatthañcassa.

Yathāha -
Yathāha -

‘‘cattāro kho, āvuso, paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiyā, idhāvuso, bhikkhu sukhassa ca pahānā’’tiādi.
‘‘cattāro kho, āvuso, paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiyā, idhāvuso, bhikkhu sukhassa ca pahānā’’tiādi.

Upekkhāsatipārisuddhinti tatramajjhattatāsaṅkhātāya upekkhāya janitasatiyā pārisuddhi.
Upekkhāsatipārisuddhinti tatramajjhattatāsaṅkhātāya upekkhāya janitasatiyā pārisuddhi.

Nirupaklesatāya hi taṃ parisuddhattaṃ.
Nirupaklesatāya hi taṃ parisuddhattaṃ.

Na kevalañcettha upekkhāya sati eva parisuddhā, apica kho sabbepi sampayuttadhammā, satisīsena panāyaṃ desanā katāti.
Na kevalañcettha upekkhāya sati eva parisuddhā, apica kho sabbepi sampayuttadhammā, satisīsena panāyaṃ desanā katāti.

Upasampajja viharatīti evaṃ ekaṅgavippahīnaṃ duvaṅgasamannāgataṃ tividhakalyāṇādiyuttaṃ catutthaṃ jhānaṃ adhigantvā tadanurūpena iriyāpathavihārena pavattatīti attho.
Upasampajja viharatīti evaṃ ekaṅgavippahīnaṃ duvaṅgasamannāgataṃ tividhakalyāṇādiyuttaṃ catutthaṃ jhānaṃ adhigantvā tadanurūpena iriyāpathavihārena pavattatīti attho.

Evaṃ rūpāvacaralokuttaracatukkajjhānaṃ dassetvā idāni arūpāvacarajjhānaṃ dassento yaṃ tattha paṭhamaṃ, evaṃ adhigatarūpāvacaracatutthajjhānassa karajarūpe daṇḍādānādīnañceva cakkhurogādiābādhānañca vasena diṭṭhādīnavassa karajarūpassa samatikkamāya ākāsakasiṇavirahitesu navasu kasiṇesu aññatarasmiṃ catutthaṃ jhānaṃ uppādetvā tassārammaṇabhūtaṃ kasiṇapaṭibhāgarūpampi karajarūpapaṭibhāgatāya, araññe sappānubandhassa bhayena palāyato rajjutālapaṇṇādiṃ sappapaṭibhāgatāya viya samatikkamitukāmassa pañcahākārehi taṃ jhānaṃ vasībhūtaṃ katvā tato vuṭṭhāya tattha nibbejanīyarūpapaṭibhāgārammaṇatāya, āsannasomanassapaccatthikatāya ca dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya aṅgesu samatikkamitabbābhāvena ārammaṇasamatikkamabhūtaṃ ākāsānañcāyatanaṃ santato manasikaritvā cakkavāḷapariyantaṃ vā yattakaṃ vā icchati, tattakaṃ kasiṇaṃ pattharitvā vā kasiṇaṃ amanasikaritvā tena phuṭṭhokāsaṃ ‘‘ākāso ākāso’’ti vā ‘‘ananto ākāso’’ti vā manasikārena kasiṇaṃ ugghāṭetvā vā taṃ kasiṇugghāṭimākāsanimittaṃ ‘‘ākāso’’ti punappunaṃ manasikaroto ākāsānañcāyatanaṃ uppajjati, taṃ tāva dassetuṃ ‘‘sabbaso rūpasaññānaṃ samatikkamā’’tiādimāha.
Evaṃ rūpāvacaralokuttaracatukkajjhānaṃ dassetvā idāni arūpāvacarajjhānaṃ dassento yaṃ tattha paṭhamaṃ, evaṃ adhigatarūpāvacaracatutthajjhānassa karajarūpe daṇḍādānādīnañceva cakkhurogādiābādhānañca vasena diṭṭhādīnavassa karajarūpassa samatikkamāya ākāsakasiṇavirahitesu navasu kasiṇesu aññatarasmiṃ catutthaṃ jhānaṃ uppādetvā tassārammaṇabhūtaṃ kasiṇapaṭibhāgarūpampi karajarūpapaṭibhāgatāya, araññe sappānubandhassa bhayena palāyato rajjutālapaṇṇādiṃ sappapaṭibhāgatāya viya samatikkamitukāmassa pañcahākārehi taṃ jhānaṃ vasībhūtaṃ katvā tato vuṭṭhāya tattha nibbejanīyarūpapaṭibhāgārammaṇatāya, āsannasomanassapaccatthikatāya ca dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya aṅgesu samatikkamitabbābhāvena ārammaṇasamatikkamabhūtaṃ ākāsānañcāyatanaṃ santato manasikaritvā cakkavāḷapariyantaṃ vā yattakaṃ vā icchati, tattakaṃ kasiṇaṃ pattharitvā vā kasiṇaṃ amanasikaritvā tena phuṭṭhokāsaṃ ‘‘ākāso ākāso’’ti vā ‘‘ananto ākāso’’ti vā manasikārena kasiṇaṃ ugghāṭetvā vā taṃ kasiṇugghāṭimākāsanimittaṃ ‘‘ākāso’’ti punappunaṃ manasikaroto ākāsānañcāyatanaṃ uppajjati, taṃ tāva dassetuṃ ‘‘sabbaso rūpasaññānaṃ samatikkamā’’tiādimāha.

Tattha sabbasoti sabbākārena, sabbāsaṃ vā anavasesānanti attho.
Tattha sabbasoti sabbākārena, sabbāsaṃ vā anavasesānanti attho.

Rūpasaññānanti saññāsīsena vuttānaṃ kusalavipākakiriyavasena pañcadasarūpāvacarajjhānānañceva tadārammaṇānañca.
Rūpasaññānanti saññāsīsena vuttānaṃ kusalavipākakiriyavasena pañcadasarūpāvacarajjhānānañceva tadārammaṇānañca.

Rūpajjhānampi hi ‘‘rūpe saññā rūpasaññā’’ti evaṃ saññāsīsena vuccati, tadārammaṇakasiṇampi rūpanti saññā nāmamassāti ‘‘rūpasaññā’’nti vuccati.
Rūpajjhānampi hi ‘‘rūpe saññā rūpasaññā’’ti evaṃ saññāsīsena vuccati, tadārammaṇakasiṇampi rūpanti saññā nāmamassāti ‘‘rūpasaññā’’nti vuccati.

Samatikkamāti virāgā, nirodhā ca.
Samatikkamāti virāgā, nirodhā ca.

Vibhaṅge pana saññāsu samatikkantāsu ārammaṇaṃ samatikkantameva hotīti ‘‘samāpannassa vā upapannassa vā diṭṭhadhammasukhavihārissa vā’’tiādinā saññānameva samatikkamo vutto, ārammaṇe avirattassa saññāsamatikkamo natthevāti taṃ samatikkamavasenāpi atthavaṇṇanā kātabbāva.
Vibhaṅge pana saññāsu samatikkantāsu ārammaṇaṃ samatikkantameva hotīti ‘‘samāpannassa vā upapannassa vā diṭṭhadhammasukhavihārissa vā’’tiādinā saññānameva samatikkamo vutto, ārammaṇe avirattassa saññāsamatikkamo natthevāti taṃ samatikkamavasenāpi atthavaṇṇanā kātabbāva.

Paṭighasaññānaṃ atthaṅgamāti cakkhādīnaṃ vatthūnaṃ, rūpādīnañca ārammaṇānaṃ paṭighātena samuppannā dvipañcaviññāṇasaññā paṭighasaññā, tāsaṃ atthaṅgamā.
Paṭighasaññānaṃ atthaṅgamāti cakkhādīnaṃ vatthūnaṃ, rūpādīnañca ārammaṇānaṃ paṭighātena samuppannā dvipañcaviññāṇasaññā paṭighasaññā, tāsaṃ atthaṅgamā.

Kiñcāpi tā rūpāvacarajjhānasamāpannassāpi na santi, atha kho na pahīnattā na santi.
Kiñcāpi tā rūpāvacarajjhānasamāpannassāpi na santi, atha kho na pahīnattā na santi.

Na hi rūpavirāgāya rūpāvacarabhāvanā saṃvattati, rūpāyattāva etāsaṃ pavatti, ayaṃ pana bhāvanā rūpavirāgāya saṃvattati, tasmā tā ettha pahīnāti vattuṃ vaṭṭati.
Na hi rūpavirāgāya rūpāvacarabhāvanā saṃvattati, rūpāyattāva etāsaṃ pavatti, ayaṃ pana bhāvanā rūpavirāgāya saṃvattati, tasmā tā ettha pahīnāti vattuṃ vaṭṭati.

Nānattasaññānaṃ amanasikārāti nānatte gocare pavattānaṃ, nānattānaṃ vā manoviññāṇadhātuvasena pavattānañca catucattālīsakāmāvacarasaññānaṃ amanasikārā anāvajjanā.
Nānattasaññānaṃ amanasikārāti nānatte gocare pavattānaṃ, nānattānaṃ vā manoviññāṇadhātuvasena pavattānañca catucattālīsakāmāvacarasaññānaṃ amanasikārā anāvajjanā.

Ettha ca rūpapaṭighasaññānaṃ iminā jhānena nibbattabhavepi anuppattito ‘‘samatikkamā atthaṅgamā’’ti evaṃ abhāvo eva vutto.
Ettha ca rūpapaṭighasaññānaṃ iminā jhānena nibbattabhavepi anuppattito ‘‘samatikkamā atthaṅgamā’’ti evaṃ abhāvo eva vutto.

‘‘Nānattasaññānaṃ amanasikārā’’ti aṭṭhakāmāvacarakusalānaṃ navakiriyānaṃ dasākusalānaṃ vasena sattavīsatisaññānaṃ arūpabhavepi manasikārena uppattisambhavato tāsaṃ amanasikārā icceva vuttanti veditabbaṃ.
‘‘Nānattasaññānaṃ amanasikārā’’ti aṭṭhakāmāvacarakusalānaṃ navakiriyānaṃ dasākusalānaṃ vasena sattavīsatisaññānaṃ arūpabhavepi manasikārena uppattisambhavato tāsaṃ amanasikārā icceva vuttanti veditabbaṃ.

Ananto ākāsoti ettha nāssa uppādanto vā vayanto vā paññāyatīti ananto.
Ananto ākāsoti ettha nāssa uppādanto vā vayanto vā paññāyatīti ananto.

Ākāsoti kasiṇugghāṭimākāso vuccati, manasikāravasenapettha anantatā veditabbā.
Ākāsoti kasiṇugghāṭimākāso vuccati, manasikāravasenapettha anantatā veditabbā.

Teneva vibhaṅge vuttaṃ ‘‘tasmiṃ ākāse cittaṃ ṭhapeti…pe…
Teneva vibhaṅge vuttaṃ ‘‘tasmiṃ ākāse cittaṃ ṭhapeti…pe…

anantaṃ pharati, tena vuccati ananto ākāso’’ti.

anantaṃ pharati, tena vuccati ananto ākāso’’ti.

Idaṃ panassa bhāvanākāradassanaṃ.
Idaṃ panassa bhāvanākāradassanaṃ.

Ākāsānañcāyatananti ettha nassa antoti anantaṃ ākāsameva anantaṃ ākāsānantaṃ, ākāsānantameva ākāsānañcaṃ, tadeva ākāsānañcaṃ adhiṭṭhānaṭṭhena, sañjātisamosaraṇaṭṭhena ca āyatanaṃ, taṃ ārammaṇamassa sasampayuttadhammassa jhānassāti ākāsānañcāyatanaṃ.
Ākāsānañcāyatananti ettha nassa antoti anantaṃ ākāsameva anantaṃ ākāsānantaṃ, ākāsānantameva ākāsānañcaṃ, tadeva ākāsānañcaṃ adhiṭṭhānaṭṭhena, sañjātisamosaraṇaṭṭhena ca āyatanaṃ, taṃ ārammaṇamassa sasampayuttadhammassa jhānassāti ākāsānañcāyatanaṃ.

Taṃ upasampajja vuttanayena viharatīti attho.
Taṃ upasampajja vuttanayena viharatīti attho.

Evaṃ ākāsānañcāyatanādhigamaṃ dassetvā idāni yaṃ tadanantaraṃ adhigatapaṭhamāruppassa taṃ vasībhūtaṃ katvā tattha āsannarūpajjhānapaccatthikatāya, rūpapaṭibhāgākāsārammaṇatāya ca dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya taṃ samatikkamāya ākāsaṃ pharitvā pavattaṃ viññāṇaṃ ‘‘anantaṃ viññāṇa’’nti punappunaṃ manasikaroto viññāṇañcāyatanaṃ uppajjati, taṃ dassetuṃ ‘‘sabbaso ākāsānañcāyatanaṃ samatikkammā’’tiādi vuttaṃ.
Evaṃ ākāsānañcāyatanādhigamaṃ dassetvā idāni yaṃ tadanantaraṃ adhigatapaṭhamāruppassa taṃ vasībhūtaṃ katvā tattha āsannarūpajjhānapaccatthikatāya, rūpapaṭibhāgākāsārammaṇatāya ca dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya taṃ samatikkamāya ākāsaṃ pharitvā pavattaṃ viññāṇaṃ ‘‘anantaṃ viññāṇa’’nti punappunaṃ manasikaroto viññāṇañcāyatanaṃ uppajjati, taṃ dassetuṃ ‘‘sabbaso ākāsānañcāyatanaṃ samatikkammā’’tiādi vuttaṃ.

Tattha pubbe vuttanayena jhānampi ākāsānañcāyatanaṃ ārammaṇampi.
Tattha pubbe vuttanayena jhānampi ākāsānañcāyatanaṃ ārammaṇampi.

Ārammaṇampi hi purimanayena ākāsānañcañca taṃ paṭhamāruppassa ārammaṇattā vuttanayena āyatanañcāti ‘‘ākāsānañcāyatana’’nti vuccati.
Ārammaṇampi hi purimanayena ākāsānañcañca taṃ paṭhamāruppassa ārammaṇattā vuttanayena āyatanañcāti ‘‘ākāsānañcāyatana’’nti vuccati.

Iti ubhayassāpi appavattikaraṇena, amanasikaraṇena ca ekajjhaṃ katvā ‘‘ākāsānañcāyatanaṃ samatikkammā’’ti idaṃ vuttanti veditabbaṃ.
Iti ubhayassāpi appavattikaraṇena, amanasikaraṇena ca ekajjhaṃ katvā ‘‘ākāsānañcāyatanaṃ samatikkammā’’ti idaṃ vuttanti veditabbaṃ.

Anantaṃ viññāṇanti taññeva paṭhamāruppaviññāṇaṃ ākāsaṃ anantato pharitvā pavattaṃ ‘‘anantaṃ viññāṇa’’nti evaṃ manasikarototi vuttaṃ hoti, manasikāravasena vā anantaṃ.
Anantaṃ viññāṇanti taññeva paṭhamāruppaviññāṇaṃ ākāsaṃ anantato pharitvā pavattaṃ ‘‘anantaṃ viññāṇa’’nti evaṃ manasikarototi vuttaṃ hoti, manasikāravasena vā anantaṃ.

Vibhaṅgepi hi ‘‘anantaṃ pharatī’’ti vuttaṃ.
Vibhaṅgepi hi ‘‘anantaṃ pharatī’’ti vuttaṃ.

Viññāṇañcāyatananti ettha vuttanayena anantameva ānañcaṃ, viññāṇañca taṃ ānañcañcāti viññāṇānantanti vattabbe ruḷhito ‘‘viññāṇañca’’nti vuttaṃ, tadeva āyatanamārammaṇamassāti viññāṇañcāyatanaṃ.
Viññāṇañcāyatananti ettha vuttanayena anantameva ānañcaṃ, viññāṇañca taṃ ānañcañcāti viññāṇānantanti vattabbe ruḷhito ‘‘viññāṇañca’’nti vuttaṃ, tadeva āyatanamārammaṇamassāti viññāṇañcāyatanaṃ.

Sesaṃ vuttanayameva.
Sesaṃ vuttanayameva.

Evaṃ viññāṇañcāyatanaṃ dassetvā idāni yaṃ tadanantaraṃ adhigatadutiyāruppassa taṃ vasībhūtaṃ katvā tattha āsannākāsānañcāyatanapaccatthikatāya, tadārammaṇatāya ca dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya taṃ samatikkamāya paṭhamāruppaviññāṇābhāvaṃ ‘‘natthi natthī’’ti vā ‘‘suññaṃ suñña’’nti vā ‘‘vivittaṃ vivitta’’nti vā punappunaṃ manasikaroto ākiñcaññāyatanaṃ uppajjati, taṃ dassetuṃ ‘‘sabbaso’’tiādimāha.
Evaṃ viññāṇañcāyatanaṃ dassetvā idāni yaṃ tadanantaraṃ adhigatadutiyāruppassa taṃ vasībhūtaṃ katvā tattha āsannākāsānañcāyatanapaccatthikatāya, tadārammaṇatāya ca dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya taṃ samatikkamāya paṭhamāruppaviññāṇābhāvaṃ ‘‘natthi natthī’’ti vā ‘‘suññaṃ suñña’’nti vā ‘‘vivittaṃ vivitta’’nti vā punappunaṃ manasikaroto ākiñcaññāyatanaṃ uppajjati, taṃ dassetuṃ ‘‘sabbaso’’tiādimāha.

Idhāpi vuttanayena jhānassa, tadārammaṇassa ca viññāṇañcāyatanassa samatikkamova veditabbo.
Idhāpi vuttanayena jhānassa, tadārammaṇassa ca viññāṇañcāyatanassa samatikkamova veditabbo.

Natthi kiñcīti ‘‘natthi natthi, suññaṃ suññaṃ, vivittaṃ vivitta’’nti evaṃ manasikarototi attho.
Natthi kiñcīti ‘‘natthi natthi, suññaṃ suññaṃ, vivittaṃ vivitta’’nti evaṃ manasikarototi attho.

Ākiñcaññāyatananti ettha nāssa kiñcananti akiñcanaṃ, antamaso bhaṅgamattampissa avasiṭṭhaṃ natthīti vuttaṃ hoti, akiñcanassa bhāvo ākiñcaññaṃ, ākāsānañcāyatanaviññāṇāpagamassetaṃ adhivacanaṃ, ākiñcaññaṃ āyatanamārammaṇamassāti ākiñcaññāyatanaṃ.
Ākiñcaññāyatananti ettha nāssa kiñcananti akiñcanaṃ, antamaso bhaṅgamattampissa avasiṭṭhaṃ natthīti vuttaṃ hoti, akiñcanassa bhāvo ākiñcaññaṃ, ākāsānañcāyatanaviññāṇāpagamassetaṃ adhivacanaṃ, ākiñcaññaṃ āyatanamārammaṇamassāti ākiñcaññāyatanaṃ.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Evaṃ ākiñcaññāyatanādhigamaṃ dassetvā idāni yaṃ tadanantaraṃ adhigatatatiyāruppassa taṃ vasībhūtaṃ katvā tattha āsannaviññāṇañcāyatanapaccatthikatāya dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya taṃ samatikkamāya tadeva ākiñcaññāyatanaṃ ‘‘santaṃ santa’’nti punappunaṃ manasikaroto nevasaññānāsaññāyatanaṃ uppajjati, taṃ dassetuṃ ‘‘sabbaso’’tiādimāha.

Evaṃ ākiñcaññāyatanādhigamaṃ dassetvā idāni yaṃ tadanantaraṃ adhigatatatiyāruppassa taṃ vasībhūtaṃ katvā tattha āsannaviññāṇañcāyatanapaccatthikatāya dosaṃ disvā nikantiṃ pariyādāya taṃ samatikkamāya tadeva ākiñcaññāyatanaṃ ‘‘santaṃ santa’’nti punappunaṃ manasikaroto nevasaññānāsaññāyatanaṃ uppajjati, taṃ dassetuṃ ‘‘sabbaso’’tiādimāha.

Tattha nevasaññānāsaññāyatananti oḷārikāya saññāya abhāvato, sukhumāya ca bhāvato nevassa sasampayuttadhammassa jhānassa saññā nāsaññāti nevasaññānāsaññaṃ, tadeva dhammāyatanamanāyatanapariyāpannattā āyatananti nevasaññānāsaññāyatanaṃ.
Tattha nevasaññānāsaññāyatananti oḷārikāya saññāya abhāvato, sukhumāya ca bhāvato nevassa sasampayuttadhammassa jhānassa saññā nāsaññāti nevasaññānāsaññaṃ, tadeva dhammāyatanamanāyatanapariyāpannattā āyatananti nevasaññānāsaññāyatanaṃ.

Atha vā yāyamettha saññā, sā paṭusaññākiccaṃ kātuṃ asamatthatāya nevasaññā, saṅkhārāvasesasukhumabhāvena vijjamānattā nāsaññāti nevasaññānāsaññā, nevasaññānāsaññā ca sā sampayuttadhammānaṃ adhiṭṭhānaṭṭhena āyatanañcāti nevasaññānāsaññāyatanaṃ.
Atha vā yāyamettha saññā, sā paṭusaññākiccaṃ kātuṃ asamatthatāya nevasaññā, saṅkhārāvasesasukhumabhāvena vijjamānattā nāsaññāti nevasaññānāsaññā, nevasaññānāsaññā ca sā sampayuttadhammānaṃ adhiṭṭhānaṭṭhena āyatanañcāti nevasaññānāsaññāyatanaṃ.

Na kevalañcettha saññāva edisī, api tu phassopi nevaphasso nāphasso, cittampi nevacittaṃ nācittaṃ, evaṃ sesasampayuttadhammāpi, saññāsīsena panāyaṃ desanā katāti veditabbā.
Na kevalañcettha saññāva edisī, api tu phassopi nevaphasso nāphasso, cittampi nevacittaṃ nācittaṃ, evaṃ sesasampayuttadhammāpi, saññāsīsena panāyaṃ desanā katāti veditabbā.

Tattha saṅkhārāvasesasukhumabhāvenāti accantasukhumabhāvappattasaṅkhārabhāvena.
Tattha saṅkhārāvasesasukhumabhāvenāti accantasukhumabhāvappattasaṅkhārabhāvena.

Sesaṃ vuttanayameva.
Sesaṃ vuttanayameva.

Ayaṃ panettha ādito paṭṭhāya piṇḍatthappakāsanā -
Ayaṃ panettha ādito paṭṭhāya piṇḍatthappakāsanā -

‘‘idha bhikkhu pātimokkhasaṃvarasaṃvuto’’tiādinā sāsane lokiyalokuttarajjhānanibbattakapuggalassa patiṭṭhābhūtasīlesu pātimokkhasaṃvarasīlavisuddhiṃ upadisati.
‘‘idha bhikkhu pātimokkhasaṃvarasaṃvuto’’tiādinā sāsane lokiyalokuttarajjhānanibbattakapuggalassa patiṭṭhābhūtasīlesu pātimokkhasaṃvarasīlavisuddhiṃ upadisati.

‘‘Viharatī’’ti iminā tadanurūpavihārasamaṅgibhāvaṃ.
‘‘Viharatī’’ti iminā tadanurūpavihārasamaṅgibhāvaṃ.

‘‘Ācāragocarasampanno’’ti iminā ājīvapārisuddhisīlaṃ, tadupakārake ca dhamme.
‘‘Ācāragocarasampanno’’ti iminā ājīvapārisuddhisīlaṃ, tadupakārake ca dhamme.

‘‘Aṇumattesū’’tiādinā yathāvuttasīlehi acavanaṃ, tesañca anavasesato samādānaṃ.
‘‘Aṇumattesū’’tiādinā yathāvuttasīlehi acavanaṃ, tesañca anavasesato samādānaṃ.

‘‘Indriyesu guttadvāro’’ti iminā indriyasaṃvarasīlaṃ.
‘‘Indriyesu guttadvāro’’ti iminā indriyasaṃvarasīlaṃ.

‘‘Bhojane mattaññū’’ti iminā paccayasannissitasīlaṃ, santosādiguṇañca.
‘‘Bhojane mattaññū’’ti iminā paccayasannissitasīlaṃ, santosādiguṇañca.

‘‘Pubbarattāpararatta’’ntiādinā sīladhutaṅgesu patiṭṭhitassa bhāvanārāmassa tadupakārake dhamme.
‘‘Pubbarattāpararatta’’ntiādinā sīladhutaṅgesu patiṭṭhitassa bhāvanārāmassa tadupakārake dhamme.

‘‘Bodhipakkhikāna’’ntiādinā paṭipattiyā nibbedhabhāgiyataṃ.
‘‘Bodhipakkhikāna’’ntiādinā paṭipattiyā nibbedhabhāgiyataṃ.

‘‘So abhikkante’’tiādinā yathāvuttaguṇānaṃ aparihānāya, vakkhamānānañca paṭilābhāya satisampayogaṃ.
‘‘So abhikkante’’tiādinā yathāvuttaguṇānaṃ aparihānāya, vakkhamānānañca paṭilābhāya satisampayogaṃ.

‘‘So vivitta’’ntiādinā bhāvanānurūpasenāsanapariggahaṃ.
‘‘So vivitta’’ntiādinā bhāvanānurūpasenāsanapariggahaṃ.

‘‘So araññagato’’tiādinā jhānabhāvanārambhappakāraṃ.
‘‘So araññagato’’tiādinā jhānabhāvanārambhappakāraṃ.

‘‘So abhijjha’’ntiādinā jhānabhāvanābhiyogena pahīnapañcanīvaraṇassa upacārajjhānuppattiṃ.
‘‘So abhijjha’’ntiādinā jhānabhāvanābhiyogena pahīnapañcanīvaraṇassa upacārajjhānuppattiṃ.

‘‘So ime pañca nīvaraṇe’’tiādinā tassa uparūpari vāyamato rūpārūpajjhānuppattikkamaṃ upadisati.
‘‘So ime pañca nīvaraṇe’’tiādinā tassa uparūpari vāyamato rūpārūpajjhānuppattikkamaṃ upadisati.

Ayaṃ tāvettha padattho.
Ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedo panettha vibhaṅganaye pākaṭo bhavissati.
Dhammabhedo panettha vibhaṅganaye pākaṭo bhavissati.

Tīsu hi nayesu mahaggatalokuttarā kusalavipākakiriyacittasampayuttā vitakkavicārapītisukhaupekkhāekaggatāsaṅkhātā jhānadhammā nānānayehi vibhattā, jhānasampayuttā pana sesakāmāvacaradhammāva idha saṅgahitā.
Tīsu hi nayesu mahaggatalokuttarā kusalavipākakiriyacittasampayuttā vitakkavicārapītisukhaupekkhāekaggatāsaṅkhātā jhānadhammā nānānayehi vibhattā, jhānasampayuttā pana sesakāmāvacaradhammāva idha saṅgahitā.

Kiñcāpi panettha pātimokkhasaṃvarasīlādayopi vuttā, tathāpi te jhānānaṃ pubbabhāgappaṭipattidassanavasena ceva jhānasampayuttadhammavasena ca vuttā, idha pana na saṅgahitāti veditabbā.
Kiñcāpi panettha pātimokkhasaṃvarasīlādayopi vuttā, tathāpi te jhānānaṃ pubbabhāgappaṭipattidassanavasena ceva jhānasampayuttadhammavasena ca vuttā, idha pana na saṅgahitāti veditabbā.

Pañhāpucchake pana siyā kusalā, siyā abyākatā, tīṇi jhānāni sukhāya vedanāya sampayuttā, catutthaṃ adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttaṃ, upekkhā panettha vedanā na vattabbā, siyā vipākā, siyā vipākadhammadhammā, paṭhamajjhānaṃ vitakkavicāravajjitaṃ savitakkasavicāraṃ, vitakko panettha avitakkavicāramatto, vicāro na vattabbo, tīṇi jhānāni avitakkaavicārā, dve jhānāni pītivajjitāni pītisahagatāni, tīṇi sukhavajjitāni sukhasahagatāni, catutthaṃ upekkhāvajjitaṃ upekkhāsahagataṃ, tatiyajjhāne sukhaṃ, upekkhā ca idha na vattabbaṃ...pe...
Pañhāpucchake pana siyā kusalā, siyā abyākatā, tīṇi jhānāni sukhāya vedanāya sampayuttā, catutthaṃ adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttaṃ, upekkhā panettha vedanā na vattabbā, siyā vipākā, siyā vipākadhammadhammā, paṭhamajjhānaṃ vitakkavicāravajjitaṃ savitakkasavicāraṃ, vitakko panettha avitakkavicāramatto, vicāro na vattabbo, tīṇi jhānāni avitakkaavicārā, dve jhānāni pītivajjitāni pītisahagatāni, tīṇi sukhavajjitāni sukhasahagatāni, catutthaṃ upekkhāvajjitaṃ upekkhāsahagataṃ, tatiyajjhāne sukhaṃ, upekkhā ca idha na vattabbaṃ...pe...

siyā mahaggatā, siyā appamāṇā, tīṇi siyā appamāṇārammaṇā, siyā na vattabbā, catutthaṃ tidhāpi na vattabbañca, tīṇi siyā maggahetukā, siyā maggādhipatino, siyā na vattabbā, catutthaṃ tidhāpi na vattabbañca...pe...
siyā mahaggatā, siyā appamāṇā, tīṇi siyā appamāṇārammaṇā, siyā na vattabbā, catutthaṃ tidhāpi na vattabbañca, tīṇi siyā maggahetukā, siyā maggādhipatino, siyā na vattabbā, catutthaṃ tidhāpi na vattabbañca...pe...

pīti bahiddhārammaṇāni, catutthaṃ tidhāpi na vattabbañca...pe...
pīti bahiddhārammaṇāni, catutthaṃ tidhāpi na vattabbañca...pe...

anidassanaappaṭighā na hetū...pe...
anidassanaappaṭighā na hetū...pe...

nocittacetasikā araṇāti.
nocittacetasikā araṇāti.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Pāḷimuttanayo panettha natthi, ito paraṃ pana ettakampi avatvā vijjamānaṭṭhāne eva vakkhāma.
Pāḷimuttanayo panettha natthi, ito paraṃ pana ettakampi avatvā vijjamānaṭṭhāne eva vakkhāma.

Jhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Jhānavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Appamaññāvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Appamaññāvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Appamaññāvibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Appamaññāvibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

catasso appamaññāyotiādīsu pharaṇaappamāṇavasena appamaññāyo.
catasso appamaññāyotiādīsu pharaṇaappamāṇavasena appamaññāyo.

Etā hi ārammaṇavasena appamāṇe vā satte pharanti, ekasattamhi vā anavasesapharaṇavasena appamāṇato pharantīti evaṃ pharaṇaappamāṇavasena ‘‘appamaññāyo’’ti vuccanti, satta appamāṇavasenāpi vattuṃ vaṭṭati.
Etā hi ārammaṇavasena appamāṇe vā satte pharanti, ekasattamhi vā anavasesapharaṇavasena appamāṇato pharantīti evaṃ pharaṇaappamāṇavasena ‘‘appamaññāyo’’ti vuccanti, satta appamāṇavasenāpi vattuṃ vaṭṭati.

Mettāsahagatenāti mettāya samannāgatena.
Mettāsahagatenāti mettāya samannāgatena.

Ekaṃ disanti puratthimādīsu catūsu disāsu yaṃ kiñci ekaṃ disaṃ, taṃdisāpariyāpannasattapharaṇavasena cetaṃ vuttaṃ.
Ekaṃ disanti puratthimādīsu catūsu disāsu yaṃ kiñci ekaṃ disaṃ, taṃdisāpariyāpannasattapharaṇavasena cetaṃ vuttaṃ.

Pharitvāti phusitvā ārammaṇaṃ katvā.
Pharitvāti phusitvā ārammaṇaṃ katvā.

Viharatīti pavatteti.
Viharatīti pavatteti.

Tathā dutiyantiādīsu.
Tathā dutiyantiādīsu.

Yathā ekaṃ disaṃ pharitvā, tatheva tadanantaraṃ dutiyaṃ, tatiyaṃ, catutthañcāti attho.
Yathā ekaṃ disaṃ pharitvā, tatheva tadanantaraṃ dutiyaṃ, tatiyaṃ, catutthañcāti attho.

Iti uddhamadho tiriyanti eteneva nayena uparimaṃ disaṃ, heṭṭhimaṃ disaṃ, anudisañca anukkamena mettāsahagatena cetasā pharitvā viharatīti attho.
Iti uddhamadho tiriyanti eteneva nayena uparimaṃ disaṃ, heṭṭhimaṃ disaṃ, anudisañca anukkamena mettāsahagatena cetasā pharitvā viharatīti attho.

Ettāvatā ekamekaṃ disaṃ pariggahetvā odhiso mettāpharaṇataṃ dassitaṃ.
Ettāvatā ekamekaṃ disaṃ pariggahetvā odhiso mettāpharaṇataṃ dassitaṃ.

Sabbadhītiādi pana anodhiso dassanatthaṃ vuttaṃ.
Sabbadhītiādi pana anodhiso dassanatthaṃ vuttaṃ.

Tattha sabbadhīti sabbattha.
Tattha sabbadhīti sabbattha.

Sabbattatāyāti sabbesu hīnamajjhimukkaṭṭhamittasapattamajjhattādippabhedesu attatāya, tesu vibhāgaṃ akatvā attasamatāyāti vuttaṃ hoti.
Sabbattatāyāti sabbesu hīnamajjhimukkaṭṭhamittasapattamajjhattādippabhedesu attatāya, tesu vibhāgaṃ akatvā attasamatāyāti vuttaṃ hoti.

Atha vā sabbattatāyāti sabbena cittabhāvena, īsakampi bahi avikkhepamānoti attho.
Atha vā sabbattatāyāti sabbena cittabhāvena, īsakampi bahi avikkhepamānoti attho.

Sabbāvantanti sabbasattavantaṃ, sabbasattayuttanti attho.
Sabbāvantanti sabbasattavantaṃ, sabbasattayuttanti attho.

Lokanti sattalokaṃ.
Lokanti sattalokaṃ.

Puna ‘‘mettāsahagatenā’’ti idaṃ ‘‘vipulenā’’tiādīhi visesanehi sambandhadassanavasena vā vuttaṃ, nigamanavasena vā.
Puna ‘‘mettāsahagatenā’’ti idaṃ ‘‘vipulenā’’tiādīhi visesanehi sambandhadassanavasena vā vuttaṃ, nigamanavasena vā.

Tattha pharaṇavasena vipulatā veditabbā.
Tattha pharaṇavasena vipulatā veditabbā.

Bhūmivasena pana mahaggatatā.
Bhūmivasena pana mahaggatatā.

Paguṇavasena, appamāṇasattārammaṇavasena ca appamāṇatā.
Paguṇavasena, appamāṇasattārammaṇavasena ca appamāṇatā.

Byāpādapaccatthikappahānena averatā.
Byāpādapaccatthikappahānena averatā.

Domanassappahānena niddukkhatā, saṅkhatatā, abyāpajjatā ca daṭṭhabbā.
Domanassappahānena niddukkhatā, saṅkhatatā, abyāpajjatā ca daṭṭhabbā.

Evaṃ karuṇāsahagatenātiādīsupi attho veditabboti ayaṃ tāvettha padattho.
Evaṃ karuṇāsahagatenātiādīsupi attho veditabboti ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedo panettha suviññeyyova.
Dhammabhedo panettha suviññeyyova.

Vibhaṅganayena pana tīsu rūpāvacarakusalavipākakiriyācittesu sampayuttā sattesu mettādibrahmavihārabhūtā adoso karuṇā muditā tatramajjhattatāti cattāro dhammā nānānayehi vibhattā, taṃsampayuttā pana kāmāvacarabhūtā ca etā idha na gahitā.
Vibhaṅganayena pana tīsu rūpāvacarakusalavipākakiriyācittesu sampayuttā sattesu mettādibrahmavihārabhūtā adoso karuṇā muditā tatramajjhattatāti cattāro dhammā nānānayehi vibhattā, taṃsampayuttā pana kāmāvacarabhūtā ca etā idha na gahitā.

Arūpāvacaralokuttaresu panetā appamaññā natthevāti.
Arūpāvacaralokuttaresu panetā appamaññā natthevāti.

Paññāpucchake panetā tāva siyā kusalā, siyā abyākatā.
Paññāpucchake panetā tāva siyā kusalā, siyā abyākatā.

Tisso sukhāya, catutthā adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttā.
Tisso sukhāya, catutthā adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttā.

Vipākattike tidhāpi, upekkhā avitakkaavicārā, sesā tidhāpi, mahaggatāva, parittārammaṇaatītārammaṇattikesu na vattabbāva, bahiddhārammaṇāva, anidassanaappaṭighāva, mettā hetu, sesā na hetū, no cittā, cetasikā, rūpāvacarā, sauttarāva.

Vipākattike tidhāpi, upekkhā avitakkaavicārā, sesā tidhāpi, mahaggatāva, parittārammaṇaatītārammaṇattikesu na vattabbāva, bahiddhārammaṇāva, anidassanaappaṭighāva, mettā hetu, sesā na hetū, no cittā, cetasikā, rūpāvacarā, sauttarāva.

Sesaṃ suviññeyyamevāti.
Sesaṃ suviññeyyamevāti.

Appamaññāvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Appamaññāvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Sikkhāpadavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Sikkhāpadavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Sikkhāpadavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Sikkhāpadavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

sikkhāpadānīti sikkhitabbapadāni, sikkhākoṭṭhāsāti attho.
sikkhāpadānīti sikkhitabbapadāni, sikkhākoṭṭhāsāti attho.

Apica sabbepi kusalā dhammā sikkhitabbato sikkhā, tāsaṃ patiṭṭhānaṭṭhena padaṃ, pañcasu pana sīlaṅgesu yaṃ kiñci aṅgaṃ.
Apica sabbepi kusalā dhammā sikkhitabbato sikkhā, tāsaṃ patiṭṭhānaṭṭhena padaṃ, pañcasu pana sīlaṅgesu yaṃ kiñci aṅgaṃ.

Pāṇātipātādīsu pāṇassa atīva pāto pāṇātipāto, pāṇavadhoti attho.
Pāṇātipātādīsu pāṇassa atīva pāto pāṇātipāto, pāṇavadhoti attho.

Pāṇoti cettha vohārato satto, paramatthato jīvitindriyaṃ, tasmiṃ pana pāṇe pāṇasaññino jīvitindriyupacchedakaupakkamasamuṭṭhāpikā kāyavacīdvārānaṃ aññataradvārappavattā vadhakacetanā pāṇātipāto, tasmā pāṇātipātā.
Pāṇoti cettha vohārato satto, paramatthato jīvitindriyaṃ, tasmiṃ pana pāṇe pāṇasaññino jīvitindriyupacchedakaupakkamasamuṭṭhāpikā kāyavacīdvārānaṃ aññataradvārappavattā vadhakacetanā pāṇātipāto, tasmā pāṇātipātā.

Veramaṇīti virati, sā eva vuttanayena sikkhāpadanti veramaṇisikkhāpadaṃ.
Veramaṇīti virati, sā eva vuttanayena sikkhāpadanti veramaṇisikkhāpadaṃ.

Adinnanti na dinnaṃ, paraparigghahitaṃ, paraparigghahitassa adinnassa ādānaṃ adinnādānaṃ.
Adinnanti na dinnaṃ, paraparigghahitaṃ, paraparigghahitassa adinnassa ādānaṃ adinnādānaṃ.

Parassa haraṇaṃ theyyaṃ corikāti vuttaṃ hoti.
Parassa haraṇaṃ theyyaṃ corikāti vuttaṃ hoti.

Atthato pana paraparigghahite tathāsaññino tadādāyakaupakkamasamuṭṭhāpikā theyyacetanā adinnādānaṃ.
Atthato pana paraparigghahite tathāsaññino tadādāyakaupakkamasamuṭṭhāpikā theyyacetanā adinnādānaṃ.

Kāmesūti vatthukāmesu.
Kāmesūti vatthukāmesu.

Micchācārāti kilesakāmavasena lāmakācārā, purisassa māturakkhitādisaṅkhātāsu, itthiyā attano niyamitapurisato parapurisasaṅkhātesu ca agamanīyaṭṭhānesu vītikkamācārāti vuttaṃ hoti.
Micchācārāti kilesakāmavasena lāmakācārā, purisassa māturakkhitādisaṅkhātāsu, itthiyā attano niyamitapurisato parapurisasaṅkhātesu ca agamanīyaṭṭhānesu vītikkamācārāti vuttaṃ hoti.

Atthato pana agamanīyavatthūsu maggenamaggappaṭipādanopakkamasamuṭṭhāpikā, adhivāsanākārappavattā vā methunacetanā kāmesumicchācāro.
Atthato pana agamanīyavatthūsu maggenamaggappaṭipādanopakkamasamuṭṭhāpikā, adhivāsanākārappavattā vā methunacetanā kāmesumicchācāro.

Musāti abhūtaṃ atacchaṃ vatthu, vādoti tassa abhūtataṃ ñatvāva bhūtato tacchato viññāpanaṃ.
Musāti abhūtaṃ atacchaṃ vatthu, vādoti tassa abhūtataṃ ñatvāva bhūtato tacchato viññāpanaṃ.

Lakkhaṇato pana atathaṃ vatthuṃ ñatvā tathato paraṃ viññāpetukāmassa atthabhañjakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā cetanā musāvādo.
Lakkhaṇato pana atathaṃ vatthuṃ ñatvā tathato paraṃ viññāpetukāmassa atthabhañjakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā cetanā musāvādo.

Surāti piṭṭhasurā pūvasurā odanasurā kiṇṇapakkhittā sambhārasaṃyuttāti pañca surā.
Surāti piṭṭhasurā pūvasurā odanasurā kiṇṇapakkhittā sambhārasaṃyuttāti pañca surā.

Merayanti pupphāsavo phalāsavo guḷāsavo madhvāsavo sambhārasaṃyuttoti pañca āsavā.
Merayanti pupphāsavo phalāsavo guḷāsavo madhvāsavo sambhārasaṃyuttoti pañca āsavā.

Tadubhayampi madanīyaṭṭhena majjaṃ, yāya cetanāya taṃ majjaṃ pivati, sā pamādakāraṇattā pamādaṭṭhānaṃ, tasmā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā.
Tadubhayampi madanīyaṭṭhena majjaṃ, yāya cetanāya taṃ majjaṃ pivati, sā pamādakāraṇattā pamādaṭṭhānaṃ, tasmā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā.

Sesaṃ suviññeyyamevāti ayaṃ tāvettha padattho.
Sesaṃ suviññeyyamevāti ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedo pana vibhaṅganaye pākaṭo bhavissati.
Dhammabhedo pana vibhaṅganaye pākaṭo bhavissati.

Evaṃ uparipi.
Evaṃ uparipi.

Vibhaṅganayesu cettha suttantabhājanīyaṃ natthi, abhidhammabhājanīye panetāni pañca sikkhāpadāni kāmāvacarakusalacittasampayuttānaṃ viratīnaṃ vasena nānappakārato paṭhamavāre vibhattāni, tathā dutiyavāre cetanāvasena,

viraticetanāsampayuttā panettha dhammā na sikkhāpadāni, sikkhāpadasampayuttā pana honti, tathā tatiyanaye phassādīnaṃ sabbesaṃ dhammānaṃ vasena nānappakārato vibhattāti.
Vibhaṅganayesu cettha suttantabhājanīyaṃ natthi, abhidhammabhājanīye panetāni pañca sikkhāpadāni kāmāvacarakusalacittasampayuttānaṃ viratīnaṃ vasena nānappakārato paṭhamavāre vibhattāni, tathā dutiyavāre cetanāvasena, viraticetanāsampayuttā panettha dhammā na sikkhāpadāni, sikkhāpadasampayuttā pana honti, tathā tatiyanaye phassādīnaṃ sabbesaṃ dhammānaṃ vasena nānappakārato vibhattāti.

Pañhāpucchake pana cetanāya, phassādīnañca pariyāyasikkhāpadattā nippariyāyasikkhāpadabhūtānaṃ viratīnaṃ vaseneva vibhattāni.
Pañhāpucchake pana cetanāya, phassādīnañca pariyāyasikkhāpadattā nippariyāyasikkhāpadabhūtānaṃ viratīnaṃ vaseneva vibhattāni.

Tattha hi pañca sikkhāpadāni kusalā eva, siyā sukhāya, siyā adukkhamasukhāya sampayuttā...pe...
Tattha hi pañca sikkhāpadāni kusalā eva, siyā sukhāya, siyā adukkhamasukhāya sampayuttā...pe...

parittārammaṇāva, paccuppannārammaṇāva, bahiddhārammaṇāva, anidassanaappaṭighāva, na hetū, sahetukā, no cittā, cetasikā, kāmāvacarā, sauttarāva, araṇāvāti.
parittārammaṇāva, paccuppannārammaṇāva, bahiddhārammaṇāva, anidassanaappaṭighāva, na hetū, sahetukā, no cittā, cetasikā, kāmāvacarā, sauttarāva, araṇāvāti.

Ettha ca yāni sikkhāpadāni sattārammaṇāni vuttāni, tāni ca viratisabhāvattā yasmā ‘‘satto’’ti saṅkhaṃ gate parittadhamme eva paccuppanne eva dhamme ārammaṇaṃ karonti, tasmā parittārammaṇāti ca vuttāti veditabbā.
Ettha ca yāni sikkhāpadāni sattārammaṇāni vuttāni, tāni ca viratisabhāvattā yasmā ‘‘satto’’ti saṅkhaṃ gate parittadhamme eva paccuppanne eva dhamme ārammaṇaṃ karonti, tasmā parittārammaṇāti ca vuttāti veditabbā.

Idāni viramitabbapāṇātipātādīnaṃ -
Idāni viramitabbapāṇātipātādīnaṃ -

> Dhammakammapathālamba-vedanāmūlakammato;
> Dhammakammapathālamba-vedanāmūlakammato;
>
> Sāvajjaṅgādito ñeyyo, pāḷimuttavinicchayo.
> Sāvajjaṅgādito ñeyyo, pāḷimuttavinicchayo.

Tattha dhammato tāva -
Tattha dhammato tāva -

pañcapete pāṇātipātādayo cetanāsabhāvāva honti.
pañcapete pāṇātipātādayo cetanāsabhāvāva honti.

Kammapathato pañca kammapathāva.
Kammapathato pañca kammapathāva.

Ārammaṇato pana pāṇātipāto jīvitindriyārammaṇo, adinnādānaṃ sattārammaṇaṃ, saṅkhārārammaṇaṃ vā, tathā musāvādo, micchācāro itthipurisārammaṇo, surāpānaṃ saṅkhārārammaṇaṃ.
Ārammaṇato pana pāṇātipāto jīvitindriyārammaṇo, adinnādānaṃ sattārammaṇaṃ, saṅkhārārammaṇaṃ vā, tathā musāvādo, micchācāro itthipurisārammaṇo, surāpānaṃ saṅkhārārammaṇaṃ.

Vedanāto pana pāṇātipāto dukkhavedano, adinnādānaṃ tivedanaṃ, tathā musāvādo, micchācāro pana sukhamajjhattavasena dvivedano, tathā surāpānaṃ.
Vedanāto pana pāṇātipāto dukkhavedano, adinnādānaṃ tivedanaṃ, tathā musāvādo, micchācāro pana sukhamajjhattavasena dvivedano, tathā surāpānaṃ.

Mūlato pana paṭhamo dosamohamūlo, dutiyaṃ siyā lobhamohamūlaṃ, siyā dosamohamūlaṃ, tathā musāvādo, micchācāro pana lobhamohamūlova, tathā surāpānaṃ.
Mūlato pana paṭhamo dosamohamūlo, dutiyaṃ siyā lobhamohamūlaṃ, siyā dosamohamūlaṃ, tathā musāvādo, micchācāro pana lobhamohamūlova, tathā surāpānaṃ.

Kammato panettha musāvādo vacīkammaṃ, sesā kāyakammameva.
Kammato panettha musāvādo vacīkammaṃ, sesā kāyakammameva.

Sāvajjato pana pāṇātipāto tāva amanussake pāṇe appasāvajjo, manussake mahāsāvajjo.
Sāvajjato pana pāṇātipāto tāva amanussake pāṇe appasāvajjo, manussake mahāsāvajjo.

Tesu ca khuddakasarīre appasāvajjo, mahāsarīre mahāsāvajjo.
Tesu ca khuddakasarīre appasāvajjo, mahāsarīre mahāsāvajjo.

Kasmā?
Kasmā?

Payogamahantatāya.
Payogamahantatāya.

Payogasamattepi appaguṇe appasāvajjo, mahāguṇe mahāsāvajjo.
Payogasamattepi appaguṇe appasāvajjo, mahāguṇe mahāsāvajjo.

Sarīraguṇānaṃ samabhāve sati kilesānaṃ, upakkamānañca mudutibbatāya appamahāsāvajjo hoti, khīṇāsave pana mahāsāvajjataroti.
Sarīraguṇānaṃ samabhāve sati kilesānaṃ, upakkamānañca mudutibbatāya appamahāsāvajjo hoti, khīṇāsave pana mahāsāvajjataroti.

Adinnādānaṃ vatthuno hīnappaṇītatāya ceva guṇavirahitatabbantasantakatāya ca.
Adinnādānaṃ vatthuno hīnappaṇītatāya ceva guṇavirahitatabbantasantakatāya ca.

Tatthāpi taṃ taṃ upādāyupādāya ca appamahāsāvajjaṃ, khīṇāsavasantake mahāsāvajjataranti veditabbaṃ.
Tatthāpi taṃ taṃ upādāyupādāya ca appamahāsāvajjaṃ, khīṇāsavasantake mahāsāvajjataranti veditabbaṃ.

Micchācāro dussīlasīlavantavatthuvītikkamanena.
Micchācāro dussīlasīlavantavatthuvītikkamanena.

Tatthāpi taṃ taṃ upādāyupādāya ca appamahāsāvajjo, khīṇāsavavatthuvītikkamane mahāsāvajjataroti ca veditabbo.
Tatthāpi taṃ taṃ upādāyupādāya ca appamahāsāvajjo, khīṇāsavavatthuvītikkamane mahāsāvajjataroti ca veditabbo.

Musāvādo yamatthaṃ bhañjati, tassa appamahantataṃ, vatthusāmino guṇavirahitataṃ, tabbantatañca upādāyupādāya appamahāsāvajjo hoti.
Musāvādo yamatthaṃ bhañjati, tassa appamahantataṃ, vatthusāmino guṇavirahitataṃ, tabbantatañca upādāyupādāya appamahāsāvajjo hoti.

Apica attano santakaṃ adātukāmatāya, hasādhippāyena vā ‘‘nattheta’’ntiādinayappavatto appasāvajjo, aditṭhaṃ ‘‘diṭṭha’’ntiādinā kūṭasakkhiādibhāvena vā pavatto mahāsāvajjo, musā vatvā pana saṅghabhedane mahāsāvajjataro.
Apica attano santakaṃ adātukāmatāya, hasādhippāyena vā ‘‘nattheta’’ntiādinayappavatto appasāvajjo, aditṭhaṃ ‘‘diṭṭha’’ntiādinā kūṭasakkhiādibhāvena vā pavatto mahāsāvajjo, musā vatvā pana saṅghabhedane mahāsāvajjataro.

Surāpānaṃ bindumattato paṭṭhāya taṃ taṃ upādāyupādāya appasāvajjaṃ, bahuke mahāsāvajjaṃ, kāyavikārajananapahonakapāne pana mahāsāvajjatarameva.
Surāpānaṃ bindumattato paṭṭhāya taṃ taṃ upādāyupādāya appasāvajjaṃ, bahuke mahāsāvajjaṃ, kāyavikārajananapahonakapāne pana mahāsāvajjatarameva.

Aṅgādito pana pāṇātipātassa pāṇo pāṇasaññitā vadhakacittaṃ upakkamo tena maraṇanti pañca aṅgāni.
Aṅgādito pana pāṇātipātassa pāṇo pāṇasaññitā vadhakacittaṃ upakkamo tena maraṇanti pañca aṅgāni.

Sāhatthiko āṇattiko nissaggiko thāvaro vijjāmayo iddhimayoti cha payogā.
Sāhatthiko āṇattiko nissaggiko thāvaro vijjāmayo iddhimayoti cha payogā.

Adinnādānassa paraparigghahitatā tathāsaññitā theyyacittaṃ upakkamo tena haraṇanti pañca aṅgāni.
Adinnādānassa paraparigghahitatā tathāsaññitā theyyacittaṃ upakkamo tena haraṇanti pañca aṅgāni.

Sāhatthikādayo cha eva payogā.
Sāhatthikādayo cha eva payogā.

Te ca kho yathānurūpaṃ theyyāvahārādīnaṃ vasena pavattā.
Te ca kho yathānurūpaṃ theyyāvahārādīnaṃ vasena pavattā.

Micchācārassa agamanīyavatthutā sevanacittaṃ maggena maggappaṭipattīti tīṇi aṅgāni.
Micchācārassa agamanīyavatthutā sevanacittaṃ maggena maggappaṭipattīti tīṇi aṅgāni.

Sāhatthiko ekova payogo.
Sāhatthiko ekova payogo.

Evaṃ sesānampi payogo veditabbo.
Evaṃ sesānampi payogo veditabbo.

Musāvādassa atathaṃ vatthu, visaṃvādanacittaṃ, tajjo vāyāmo, parassa tadatthavijānananti cattāri aṅgāni.
Musāvādassa atathaṃ vatthu, visaṃvādanacittaṃ, tajjo vāyāmo, parassa tadatthavijānananti cattāri aṅgāni.

Surāpānassa surādīnaṃ aññataratā ajjhoharaṇanti dve aṅgānīti.
Surāpānassa surādīnaṃ aññataratā ajjhoharaṇanti dve aṅgānīti.

Evaṃ pāṇātipātādīnaṃ dhammādito vinicchayaṃ ñatvā idāni pāṇātipātāveramaṇiādīnaṃ pañcannampi -
Evaṃ pāṇātipātādīnaṃ dhammādito vinicchayaṃ ñatvā idāni pāṇātipātāveramaṇiādīnaṃ pañcannampi -

> Dhammakammapathālamba-samādānapayogato;
> Dhammakammapathālamba-samādānapayogato;
>
> Khaṇḍato ca vijānīyo, pāḷimuttavinicchayo.
> Khaṇḍato ca vijānīyo, pāḷimuttavinicchayo.

Tattha dhammakammapathato vinicchayo vuttanayova.
Tattha dhammakammapathato vinicchayo vuttanayova.

Ārammaṇato panetāni jīvitindriyāditaṃtaṃvītikkamitabbavatthārammaṇāni.
Ārammaṇato panetāni jīvitindriyāditaṃtaṃvītikkamitabbavatthārammaṇāni.

Samādānato ekassa santike vā sayameva vā ‘‘pañca sīlāni adhiṭṭhahāmī’’ti ekato vā pāṭiekkaṃ vā samādiyantena etāni samādinnāneva honti.
Samādānato ekassa santike vā sayameva vā ‘‘pañca sīlāni adhiṭṭhahāmī’’ti ekato vā pāṭiekkaṃ vā samādiyantena etāni samādinnāneva honti.

Payogato pana sabbānipi sāhatthikapayogāneva.
Payogato pana sabbānipi sāhatthikapayogāneva.

Khaṇḍato gahaṭṭhā yaṃ yaṃ vītikkamanti, taṃ tadeva khaṇḍaṃ hoti, netare.
Khaṇḍato gahaṭṭhā yaṃ yaṃ vītikkamanti, taṃ tadeva khaṇḍaṃ hoti, netare.

Gahaṭṭhā anibaddhasīlā honti, yaṃ yaṃ sakkonti, taṃ tadeva gopenti.
Gahaṭṭhā anibaddhasīlā honti, yaṃ yaṃ sakkonti, taṃ tadeva gopenti.

Sāmaṇerānaṃ pana ekasmiṃ vītikkamite sabbānipi bhijjantīti evaṃ vijānīyo pāḷimuttavinicchayo.
Sāmaṇerānaṃ pana ekasmiṃ vītikkamite sabbānipi bhijjantīti evaṃ vijānīyo pāḷimuttavinicchayo.

Sikkhāpadavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Sikkhāpadavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭisambhidāvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Paṭisambhidāvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Paṭisambhidāvibhaṅgamātikāya atthato tāva -
Paṭisambhidāvibhaṅgamātikāya atthato tāva -

catasso paṭisambhidāti cattāro pabhedā.
catasso paṭisambhidāti cattāro pabhedā.

Niddese pana ‘‘atthe ñāṇaṃ atthappaṭisambhidā’’tiādinā ñāṇavasena niddiṭṭhattā ñāṇasseva, na aññassa kassacīti veditabbaṃ.
Niddese pana ‘‘atthe ñāṇaṃ atthappaṭisambhidā’’tiādinā ñāṇavasena niddiṭṭhattā ñāṇasseva, na aññassa kassacīti veditabbaṃ.

Atthapaṭisambhidāti atthavisayañāṇappabhedā, atthappabhedasallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthatāvasena atthe pabhedagataṃ ñāṇanti attho.
Atthapaṭisambhidāti atthavisayañāṇappabhedā, atthappabhedasallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthatāvasena atthe pabhedagataṃ ñāṇanti attho.

Sesapadesupi eseva nayo.
Sesapadesupi eseva nayo.

Ettha ca atthoti hetuphalaṃ.
Ettha ca atthoti hetuphalaṃ.

So hi hetuvasena araṇīyato gantabbato, uppādetabbato ca ‘‘attho’’ti vuccati.
So hi hetuvasena araṇīyato gantabbato, uppādetabbato ca ‘‘attho’’ti vuccati.

Pabhedato panesopi pañcavidho hoti yaṃ kiñci paccayuppannaṃ, nibbānaṃ, bhāsitattho, vipāko, kiriyāti.
Pabhedato panesopi pañcavidho hoti yaṃ kiñci paccayuppannaṃ, nibbānaṃ, bhāsitattho, vipāko, kiriyāti.

Dhammoti paccayo, so hi phalaṃ vidahati pavatteti uppādeti ceva pāpeti cāti ‘‘dhammo’’ti vuccati.
Dhammoti paccayo, so hi phalaṃ vidahati pavatteti uppādeti ceva pāpeti cāti ‘‘dhammo’’ti vuccati.

Pabhedato panesopi pañcavidho hoti yo koci phalanibbattako hetu, ariyamaggo, bhāsitaṃ, kusalaṃ, akusalanti.
Pabhedato panesopi pañcavidho hoti yo koci phalanibbattako hetu, ariyamaggo, bhāsitaṃ, kusalaṃ, akusalanti.

Niruttīti yathāvuttānaṃ dhammānaṃ, atthānañca vācako sabhāvaniruttisaṅkhāto saddo.
Niruttīti yathāvuttānaṃ dhammānaṃ, atthānañca vācako sabhāvaniruttisaṅkhāto saddo.

Imā dhammatthaniruttiyo ārammaṇaṃ katvā paccavekkhantassa tattha tattha pabhedagataṃ ñāṇaṃ niruttipaṭisambhidā nāma.
Imā dhammatthaniruttiyo ārammaṇaṃ katvā paccavekkhantassa tattha tattha pabhedagataṃ ñāṇaṃ niruttipaṭisambhidā nāma.

Ettha ca niruttipaṭisambhidā saddārammaṇā, na paññattārammaṇā, paṭisambhidāpatto hi ‘‘phasso vedanā’’tiādikaṃ saddaṃ sutvā ‘‘ayaṃ sabhāvaniruttī’’ti jānāti, ‘‘phassā vedano’’tiādikaṃ pana ‘‘na sabhāvaniruttī’’ti jānāti.
Ettha ca niruttipaṭisambhidā saddārammaṇā, na paññattārammaṇā, paṭisambhidāpatto hi ‘‘phasso vedanā’’tiādikaṃ saddaṃ sutvā ‘‘ayaṃ sabhāvaniruttī’’ti jānāti, ‘‘phassā vedano’’tiādikaṃ pana ‘‘na sabhāvaniruttī’’ti jānāti.

Sabhāvaniruttīti ca māgadhikā bhāsā, yāya sammāsambuddhā tepiṭakaṃ buddhavacanaṃ tantiṃ āropenti, brahmāno ca agāmake araññe kiñci vacanaṃ asutvā vaḍḍhitadārakā ca attano dhammatāya bhāsanti, yā ca apāyesu manusse devaloke ceva māgadhabhāsā ussannā, pacchā ca tato andhakayonakadamiḷādidesabhāsā ceva sakkatādiaṭṭhārasamahābhāsā ca nibbattā, sā hi yasmā itarāsu bhāsāsu parivattantāsupi na parivattati, sabbakālaṃ attano sabhāve eva tiṭṭhati, tasmā ‘‘sabhāvaniruttī’’ti vuccati.
Sabhāvaniruttīti ca māgadhikā bhāsā, yāya sammāsambuddhā tepiṭakaṃ buddhavacanaṃ tantiṃ āropenti, brahmāno ca agāmake araññe kiñci vacanaṃ asutvā vaḍḍhitadārakā ca attano dhammatāya bhāsanti, yā ca apāyesu manusse devaloke ceva māgadhabhāsā ussannā, pacchā ca tato andhakayonakadamiḷādidesabhāsā ceva sakkatādiaṭṭhārasamahābhāsā ca nibbattā, sā hi yasmā itarāsu bhāsāsu parivattantāsupi na parivattati, sabbakālaṃ attano sabhāve eva tiṭṭhati, tasmā ‘‘sabhāvaniruttī’’ti vuccati.

Yā brahmavohāro, ariyavohāroti ca vuccati, tāya pana māgadhabhāsāya tantiṃ āruḷhassa buddhavacanassa paṭisambhidāpattānaṃ sotapathāgamanameva papañco.
Yā brahmavohāro, ariyavohāroti ca vuccati, tāya pana māgadhabhāsāya tantiṃ āruḷhassa buddhavacanassa paṭisambhidāpattānaṃ sotapathāgamanameva papañco.

Sote pana saṅghaṭṭitamatte eva nayasatena nayasahassena attho upaṭṭhāti.
Sote pana saṅghaṭṭitamatte eva nayasatena nayasahassena attho upaṭṭhāti.

Aññāya pana bhāsāya tantiṃ āruḷhaṃ taṃ tesaṃ cittaṃ sahasā nārohati, kicchena uggahetabbaṃ hoti, puthujjanānañca sakalaṃ buddhavacanaṃ uggahetvāpi paṭisambhidāpatti nāma natthi, ariyasāvako no paṭisambhidāpatto nāma natthi, paṭisambhidāpatto aññaṃ saddaṃ nāmākhyātopasagganipātabhedato jānāti, na jānātīti?
Aññāya pana bhāsāya tantiṃ āruḷhaṃ taṃ tesaṃ cittaṃ sahasā nārohati, kicchena uggahetabbaṃ hoti, puthujjanānañca sakalaṃ buddhavacanaṃ uggahetvāpi paṭisambhidāpatti nāma natthi, ariyasāvako no paṭisambhidāpatto nāma natthi, paṭisambhidāpatto aññaṃ saddaṃ nāmākhyātopasagganipātabhedato jānāti, na jānātīti?

Yadaggena saddaṃ sutvā ‘‘ayaṃ sabhāvanirutti, ayaṃ na sabhāvaniruttī’’ti jānāti, tadaggena etampi jānissati, na cetaṃ paṭisambhidākiccanti veditabbaṃ.
Yadaggena saddaṃ sutvā ‘‘ayaṃ sabhāvanirutti, ayaṃ na sabhāvaniruttī’’ti jānāti, tadaggena etampi jānissati, na cetaṃ paṭisambhidākiccanti veditabbaṃ.

Paṭibhānanti dhammatthādivisayaṃ sabbatthakañāṇaṃ, taṃ ñāṇaṃ ārammaṇaṃ katvā paccavekkhantassa pabhedagataṃ ñāṇaṃ paṭibhānapaṭisambhidā nāma, imā catassopi paṭisambhidā adhigamena pariyattiuggahaṇena sakkaccadhammassavanena atthaparipucchāya pubbayogenāti pañcahi kāraṇehi visadā honti, sekhabhūmiyaṃ, asekhabhūmiyañcāti dvīsu ṭhānesu pabhedaṃ gacchantīti veditabbā.
Paṭibhānanti dhammatthādivisayaṃ sabbatthakañāṇaṃ, taṃ ñāṇaṃ ārammaṇaṃ katvā paccavekkhantassa pabhedagataṃ ñāṇaṃ paṭibhānapaṭisambhidā nāma, imā catassopi paṭisambhidā adhigamena pariyattiuggahaṇena

sakkaccadhammassavanena atthaparipucchāya pubbayogenāti pañcahi kāraṇehi visadā honti, sekhabhūmiyaṃ, asekhabhūmiyañcāti dvīsu ṭhānesu pabhedaṃ gacchantīti veditabbā.

Ayaṃ tāvettha padattho.
Ayaṃ tāvettha padattho.

Dhammabhedo panetthāpi vibhaṅganaye pākaṭo bhavissati.
Dhammabhedo panetthāpi vibhaṅganaye pākaṭo bhavissati.

Vibhaṅganayesu hi tīsupi dhammaniruttipaṭibhānapaṭisambhidā tissopi kāmāvacarajavanasampayuttañāṇānaṃ vasena tabbisayappabhedena saddhiṃ nānappakārato vibhattā.
Vibhaṅganayesu hi tīsupi dhammaniruttipaṭibhānapaṭisambhidā tissopi kāmāvacarajavanasampayuttañāṇānaṃ vasena tabbisayappabhedena saddhiṃ nānappakārato vibhattā.

Atthapaṭisambhidā pana tesaṃ ñāṇānañceva aṭṭhalokuttaracittasampayuttānañca vasena tabbisayappabhedena saddhiṃ.
Atthapaṭisambhidā pana tesaṃ ñāṇānañceva aṭṭhalokuttaracittasampayuttānañca vasena tabbisayappabhedena saddhiṃ.

Lokuttarañāṇānipi hi maggappattabbatāya atthabhūtanibbānārammaṇattā ‘‘atthapaṭisambhidā’’ti vuccati.
Lokuttarañāṇānipi hi maggappattabbatāya atthabhūtanibbānārammaṇattā ‘‘atthapaṭisambhidā’’ti vuccati.

Pañhāpucchake pana siyā kusalā, siyā abyākatā, tisso paṭisambhidā siyā vipākadhammadhammā, siyā nevavipākanavipākadhammadhammā, atthapaṭisambhidā tidhāpi, tisso paṭisambhidā parittā, atthapaṭisambhidā siyā parittā, siyā appamāṇā, niruttipaṭisambhidā parittārammaṇā, bahiddhārammaṇā ca, sesā tidhāpi, niruttipaṭisambhidā paccuppannārammaṇāva, atthapaṭisambhidā tidhāpi na vattabbā ca, anidassanaappaṭighā, hetū, sahetukā, tisso paṭisambhidā sauttarā, atthapaṭisambhidā dvidhāpi, araṇā cāti.
Pañhāpucchake pana siyā kusalā, siyā abyākatā, tisso paṭisambhidā siyā vipākadhammadhammā, siyā nevavipākanavipākadhammadhammā, atthapaṭisambhidā tidhāpi, tisso paṭisambhidā parittā, atthapaṭisambhidā siyā parittā, siyā appamāṇā, niruttipaṭisambhidā parittārammaṇā, bahiddhārammaṇā ca, sesā tidhāpi, niruttipaṭisambhidā paccuppannārammaṇāva, atthapaṭisambhidā tidhāpi na vattabbā ca, anidassanaappaṭighā, hetū, sahetukā, tisso paṭisambhidā sauttarā, atthapaṭisambhidā dvidhāpi, araṇā cāti.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Paṭisambhidāvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Paṭisambhidāvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Ñāṇavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Ñāṇavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Ñāṇavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -
Ñāṇavibhaṅgamātikāya pana atthato tāva -

ekavidhenāti ekappakārena, ekakoṭṭhāsena vā.
ekavidhenāti ekappakārena, ekakoṭṭhāsena vā.

Ñāṇavatthūti ettha pana ñāṇañca taṃ vatthu ca nānappakārānaṃ sampattīnanti ñāṇavatthu.
Ñāṇavatthūti ettha pana ñāṇañca taṃ vatthu ca nānappakārānaṃ sampattīnanti ñāṇavatthu.

Pañca viññāṇāti cakkhuviññāṇādīni pañca.
Pañca viññāṇāti cakkhuviññāṇādīni pañca.

Na hetū ahetukātiādīsu heṭṭhā hetudukādīsu vuttanayānusārena sabbattha attho veditabbo.
Na hetū ahetukātiādīsu heṭṭhā hetudukādīsu vuttanayānusārena sabbattha attho veditabbo.

Apica hetudukādīsu pañca viññāṇā hetū dhammāti vā sahetukā dhammāti vā na vattabbā, ekantena pana na hetū eva, ahetukā evāti.
Apica hetudukādīsu pañca viññāṇā hetū dhammāti vā sahetukā dhammāti vā na vattabbā, ekantena pana na hetū eva, ahetukā evāti.

Evaṃ ‘‘yāthāvakavatthuvibhāvanā paññā’’ti iminā upari ekavidhapariccheḍāvasāne vakkhamānena sambandhoti.
Evaṃ ‘‘yāthāvakavatthuvibhāvanā paññā’’ti iminā upari ekavidhapariccheḍāvasāne vakkhamānena sambandhoti.

Iminā nayena sabbattha yathānurūpaṃ attho veditabbo.
Iminā nayena sabbattha yathānurūpaṃ attho veditabbo.

Tattha ca acetasikāti cittāni eva pañcaviññāṇasampayuttānaṃ idha aparāmaṭṭhattā.
Tattha ca acetasikāti cittāni eva pañcaviññāṇasampayuttānaṃ idha aparāmaṭṭhattā.

Uppannavatthukā uppannārammaṇāti khaṇapaccuppannavasena anāgatapaṭikkhepo.
Uppannavatthukā uppannārammaṇāti khaṇapaccuppannavasena anāgatapaṭikkhepo.

Na hi tāni anāgatesu pañcasu vatthārammaṇesu uppajjanti.
Na hi tāni anāgatesu pañcasu vatthārammaṇesu uppajjanti.

Purejātavatthukā purejātārammaṇāti sahuppattipaṭikkhepo.
Purejātavatthukā purejātārammaṇāti sahuppattipaṭikkhepo.

Na hi tāni sahuppannaṃ vatthārammaṇaṃ paṭicca uppajjanti.
Na hi tāni sahuppannaṃ vatthārammaṇaṃ paṭicca uppajjanti.

Ajjhattikavatthukāti ajjhattajjhattabhūte pañca pasāde vatthuṃ katvā uppajjanakā.
Ajjhattikavatthukāti ajjhattajjhattabhūte pañca pasāde vatthuṃ katvā uppajjanakā.

Ettha ca pañca viññāṇā sayampi ajjhattikā, ajjhattikavatthukā ca, manoviññāṇaṃ hadayanissitaṃ ajjhattikaṃ, bāhiravatthukaṃ, pañcaviññāṇasampayuttā tayo khandhā bāhirā, ajjhattikavatthukā, manoviññāṇasampayuttā tayo khandhā bāhirā, bāhiravatthukāti evaṃ catukkaṃ veditabbaṃ.
Ettha ca pañca viññāṇā sayampi ajjhattikā, ajjhattikavatthukā ca, manoviññāṇaṃ hadayanissitaṃ ajjhattikaṃ, bāhiravatthukaṃ, pañcaviññāṇasampayuttā tayo khandhā bāhirā, ajjhattikavatthukā, manoviññāṇasampayuttā tayo khandhā bāhirā,

bāhiravatthukāti evaṃ catukkaṃ veditabbaṃ.

Asambhinnavatthukā asambhinnārammaṇāti aniruddhavatthārammaṇā.
Asambhinnavatthukā asambhinnārammaṇāti aniruddhavatthārammaṇā.

Na hi tāni niruddhavatthārammaṇaṃ paṭicca uppajjanti.
Na hi tāni niruddhavatthārammaṇaṃ paṭicca uppajjanti.

Nānāvatthukā nānārammaṇāti tāni yathākkamaṃ cakkhurūpādiniyatekekavatthārammaṇatāya aññamaññaṃ bhinnavatthukā, bhinnārammaṇā ca.
Nānāvatthukā nānārammaṇāti tāni yathākkamaṃ cakkhurūpādiniyatekekavatthārammaṇatāya aññamaññaṃ bhinnavatthukā, bhinnārammaṇā ca.

Na hi cakkhuviññāṇaṃ cakkhuṃ muñcitvā sotādīsu aññataraṃ vatthuṃ katvā rūpaṃ muñcitvā saddādīsu aññatarārammaṇaṃ paṭicca uppajjati, na itarāni cetarāni.
Na hi cakkhuviññāṇaṃ cakkhuṃ muñcitvā sotādīsu aññataraṃ vatthuṃ katvā rūpaṃ muñcitvā saddādīsu aññatarārammaṇaṃ paṭicca uppajjati, na itarāni cetarāni.

Na aññamaññassa gocaravisayaṃ paccanubhontīti iminā ca nesaṃ nānārammaṇataṃyeva vibhāveti.
Na aññamaññassa gocaravisayaṃ paccanubhontīti iminā ca nesaṃ nānārammaṇataṃyeva vibhāveti.

Na asamannāhārā uppajjantīti anāvajjane na uppajjanti, pañcadvārāvajjanena anāvajjite visaye na uppajjantīti attho.
Na asamannāhārā uppajjantīti anāvajjane na uppajjanti, pañcadvārāvajjanena anāvajjite visaye na uppajjantīti attho.

Na amanasikārāti tamevettha pariyāyantarena vibhāveti.
Na amanasikārāti tamevettha pariyāyantarena vibhāveti.

Na abbokiṇṇāti aññamaññaṃ nirantarā hutvā na uppajjanti.
Na abbokiṇṇāti aññamaññaṃ nirantarā hutvā na uppajjanti.

Na apubbaṃ acarimanti ekakkhaṇepi saha na uppajjanti.
Na apubbaṃ acarimanti ekakkhaṇepi saha na uppajjanti.

Na kevalañca etāni, aññānipi viññāṇāni dve vā taduttariṃ vā ekato na uppajjanti, ekekameva pana viññāṇaṃ uppajjatīti veditabbaṃ.
Na kevalañca etāni, aññānipi viññāṇāni dve vā taduttariṃ vā ekato na uppajjanti, ekekameva pana viññāṇaṃ uppajjatīti veditabbaṃ.

Yathāha -
Yathāha -

‘‘aññaṃ uppajjate cittaṃ, aññaṃ cittaṃ nirujjhatī’’tiādi.
‘‘aññaṃ uppajjate cittaṃ, aññaṃ cittaṃ nirujjhatī’’tiādi.

Na aññamaññassa samanantarāti iminā anabbokiṇṇatāya eva vibhāvanā.
Na aññamaññassa samanantarāti iminā anabbokiṇṇatāya eva vibhāvanā.

Anābhogāti anāvajjanabhūtā āvajjanaṭṭhāne ṭhatvā āvajjanakiccaṃ kātuṃ na samatthāti attho.

Anābhogāti anāvajjanabhūtā āvajjanaṭṭhāne ṭhatvā āvajjanakiccaṃ kātuṃ na samatthāti attho.

Na kañci dhammaṃ paṭivijānātīti ‘‘manopubbaṅgamā dhammā’’ti evaṃ vuttaṃ ekampi kusalākusalaṃ dhammaṃ kocipi puggalo na paṭivijānāti, tehi viññāṇehi na sādhetīti attho.
Na kañci dhammaṃ paṭivijānātīti ‘‘manopubbaṅgamā dhammā’’ti evaṃ vuttaṃ ekampi kusalākusalaṃ dhammaṃ kocipi puggalo na paṭivijānāti, tehi viññāṇehi na sādhetīti attho.

Aññatra abhinipātamattāti ṭhapetvā rūpādirammaṇānaṃ abhinipātamattaṃ āpāthagamanamattaṃ, byattataropi puggalo pañcaviññāṇehi āpāthagatārammaṇapaṭivijānanamattato aññaṃ kusalākusalapaṭivijānanaṃ kātuṃ na sakkotīti attho.
Aññatra abhinipātamattāti ṭhapetvā rūpādirammaṇānaṃ abhinipātamattaṃ āpāthagamanamattaṃ, byattataropi puggalo pañcaviññāṇehi āpāthagatārammaṇapaṭivijānanamattato aññaṃ kusalākusalapaṭivijānanaṃ kātuṃ na sakkotīti attho.

Pañcannaṃ viññāṇānaṃ samanantarāpīti manodhātuyāpi.
Pañcannaṃ viññāṇānaṃ samanantarāpīti manodhātuyāpi.

Api-saddo cettha sampiṇḍanattho, tena na kevalaṃ manodhātuyāva, tato parehipi pañcadvārikaviññāṇehi tadārammaṇapariyosānehi na kiñci kusalākusalaṃ dhammaṃ paṭivijānātīti ayamattho dassitoti gahetabbo.
Api-saddo cettha sampiṇḍanattho, tena na kevalaṃ manodhātuyāva, tato parehipi pañcadvārikaviññāṇehi tadārammaṇapariyosānehi na kiñci kusalākusalaṃ dhammaṃ paṭivijānātīti ayamattho dassitoti gahetabbo.

Kiñcāpi pañcadvāre kusalākusalādīni javanāni uppajjanti, tathāpi tāni moghapupphāni viya abbohārikānīti daṭṭhabbāni.
Kiñcāpi pañcadvāre kusalākusalādīni javanāni uppajjanti, tathāpi tāni moghapupphāni viya abbohārikānīti daṭṭhabbāni.

Na kañci iriyāpathaṃ kappetītiādīsupi eseva nayo.
Na kañci iriyāpathaṃ kappetītiādīsupi eseva nayo.

Na hi pañcadvārikaviññāṇehi gamanādīsu kañci iriyāpathaṃ kappeti, na kāyavacīkammaṃ paṭṭhapeti, na viññattiṃ vā samuṭṭhāpeti, na kusalākusalaṃ dhammaṃ samādiyati, na lokiyalokuttaraṃ samādhiṃ samāpajjati, na tato vuṭṭhāti, na bhavato cavati, na bhavantare uppajjati, sabbampetaṃ kiccaṃ manodvārikacitteneva hoti.
Na hi pañcadvārikaviññāṇehi gamanādīsu kañci iriyāpathaṃ kappeti, na kāyavacīkammaṃ paṭṭhapeti, na viññattiṃ vā samuṭṭhāpeti, na kusalākusalaṃ dhammaṃ samādiyati, na lokiyalokuttaraṃ samādhiṃ samāpajjati, na tato vuṭṭhāti, na bhavato cavati, na bhavantare uppajjati, sabbampetaṃ kiccaṃ manodvārikacitteneva hoti.

Yathā cetesaṃ etāni kiccāni natthi, evaṃ niyāmokkamanādīnipi.
Yathā cetesaṃ etāni kiccāni natthi, evaṃ niyāmokkamanādīnipi.

Na hi koci pañcadvārikajavanehi micchattaniyāmaṃ, sammattaniyāmaṃ vā okkamati, na cetāni nāmagottaṃ vā kasiṇādipaññattiṃ vā tilakkhaṇādiṃ vā ārabbha bhavanti.
Na hi koci pañcadvārikajavanehi micchattaniyāmaṃ, sammattaniyāmaṃ vā okkamati, na cetāni nāmagottaṃ vā kasiṇādipaññattiṃ vā tilakkhaṇādiṃ vā ārabbha bhavanti.

Na supatītiādīsu sabbehi pañcadvārikacittehi na niddaṃ okkamati, na kiñci supinaṃ passati.
Na supatītiādīsu sabbehi pañcadvārikacittehi na niddaṃ okkamati, na kiñci supinaṃ passati.

Niddāyantassa hi indriyesu mahāpadīpaturiyasaddādioḷārikehipi rūpādipañcārammaṇehi ghaṭṭitesu paṭhamaṃ pañcadvārikāni āvajjanāni bhavaṅgaṃ āvaṭṭetuṃ na sakkonti, manodvārikameva āvajjanaṃ sakkoti, tasmiñca uppanne manodvārikajavanaṃ javitvā bhavaṅgaṃ otarati.
Niddāyantassa hi indriyesu mahāpadīpaturiyasaddādioḷārikehipi rūpādipañcārammaṇehi ghaṭṭitesu paṭhamaṃ pañcadvārikāni āvajjanāni bhavaṅgaṃ āvaṭṭetuṃ na sakkonti, manodvārikameva āvajjanaṃ sakkoti, tasmiñca uppanne manodvārikajavanaṃ javitvā bhavaṅgaṃ otarati.

Dutiyavāre pana pañcadvārikaāvajjanesu yaṃ kiñci yathārahaṃ bhavaṅgaṃ āvaṭṭeti, tato tadārammaṇapariyosānāni taṃtaṃdvārikavīthicittāni yathākkamaṃ pavattitvā bhavaṅgaṃ otaranti.
Dutiyavāre pana pañcadvārikaāvajjanesu yaṃ kiñci yathārahaṃ bhavaṅgaṃ āvaṭṭeti, tato tadārammaṇapariyosānāni taṃtaṃdvārikavīthicittāni yathākkamaṃ pavattitvā bhavaṅgaṃ otaranti.

Tatiyavāre pana manodvārikāvajjanajavanāni pavattanti, tasmiṃ khaṇe rūpādipañcārammaṇavavatthānaṃ hoti, satto ca niddāya paṭibuddhoti, evaṃ manodvārikacitteneva paṭibujjhati.
Tatiyavāre pana manodvārikāvajjanajavanāni pavattanti, tasmiṃ khaṇe rūpādipañcārammaṇavavatthānaṃ hoti, satto ca niddāya paṭibuddhoti, evaṃ manodvārikacitteneva paṭibujjhati.

Supinampi hi teneva passati, na pañcadvārikena, tañca panetaṃ supinaṃ passanto catūhi kāraṇehi passati dhātukkhobhato vā anubhūtapubbato vā devatopasaṃhārato vā pubbanimittato vā.
Supinampi hi teneva passati, na pañcadvārikena, tañca panetaṃ supinaṃ passanto catūhi kāraṇehi passati dhātukkhobhato vā anubhūtapubbato vā devatopasaṃhārato vā pubbanimittato vā.

Imesaṃ pana saṃsaggasannipātatopi bahudhā papañcenti.
Imesaṃ pana saṃsaggasannipātatopi bahudhā papañcenti.

Tattha yaṃ vātapittādidhātukkhobhato, anubhūtapubbato ca supinaṃ passati, na taṃ saccaṃ.
Tattha yaṃ vātapittādidhātukkhobhato, anubhūtapubbato ca supinaṃ passati, na taṃ saccaṃ.

Yaṃ devatopasaṃhārato passati, taṃ saccaṃ vā hoti alikaṃ vā.
Yaṃ devatopasaṃhārato passati, taṃ saccaṃ vā hoti alikaṃ vā.

Kuddhā hi devatā viparītampi katvā dassenti.
Kuddhā hi devatā viparītampi katvā dassenti.

Yaṃ pubbanimittato passati, taṃ ekantasaccameva bodhisattakosalarājādīnaṃ pañcasoḷasamahāsupināni viya.
Yaṃ pubbanimittato passati, taṃ ekantasaccameva bodhisattakosalarājādīnaṃ pañcasoḷasamahāsupināni viya.

Tañca panetaṃ catubbidhaṃ supinaṃ sekhaputhujjanāva passanti, na asekhā pahīnavipallāsattā.
Tañca panetaṃ catubbidhaṃ supinaṃ sekhaputhujjanāva passanti, na asekhā pahīnavipallāsattā.

Kiṃ panetaṃ passanto sutto passati paṭibuddho vā?
Kiṃ panetaṃ passanto sutto passati paṭibuddho vā?

Kiñcettha, yadi sutto passati, supinassa kusalādisabhāvato, bhavaṅgassa ca tadabhāvā abhidhammavirodho āpajjati.
Kiñcettha, yadi sutto passati, supinassa kusalādisabhāvato, bhavaṅgassa ca tadabhāvā abhidhammavirodho āpajjati.

Atha paṭibuddho, supinaṃ passantena katassa abbohārikassāpi vītikkamassa sabbohārikasseva ekantasāvajjattā anāpatti na siyāti vinayavirodho āpajjati.
Atha paṭibuddho, supinaṃ passantena katassa abbohārikassāpi vītikkamassa sabbohārikasseva ekantasāvajjattā anāpatti na siyāti vinayavirodho āpajjati.

Pakārantaro ca natthi, yena supinaṃ passeyyāti supinassa abhāvova āpajjatīti?
Pakārantaro ca natthi, yena supinaṃ passeyyāti supinassa abhāvova āpajjatīti?

Nāpajjati.
Nāpajjati.

Kasmā?
Kasmā?

Yasmā kapimiddhapareto passati ‘‘kapimiddhapareto kho, mahārāja, supinaṃ passatī’’ti vacanato, yā pana niddā makkaṭaniddā viya punappunaṃ kusalādicittavokiṇṇattā lahuparivattā, taṃ kapimiddhaṃ, tena sutto supinaṃ passati, tasmā supino kusalopi hoti akusalopi, āvajjanatadārammaṇavasena abyākatopi, supine ca kataṃ kusalākusaladubbalatāya paṭisandhiṃ ākaḍḍhituṃ na sakkoti, pavatte vedanīyaṃ pana hoti.
Yasmā kapimiddhapareto passati ‘‘kapimiddhapareto kho, mahārāja, supinaṃ passatī’’ti vacanato, yā pana niddā makkaṭaniddā viya punappunaṃ kusalādicittavokiṇṇattā lahuparivattā, taṃ kapimiddhaṃ, tena sutto supinaṃ passati, tasmā supino kusalopi hoti akusalopi, āvajjanatadārammaṇavasena abyākatopi, supine ca kataṃ kusalākusaladubbalatāya paṭisandhiṃ ākaḍḍhituṃ na sakkoti, pavatte vedanīyaṃ pana hoti.

‘‘Yāthāvakavatthuvibhāvanā paññā’’ti ettha yo pañcannaṃ viññāṇānaṃ yathāvutto na hetukaṭṭho, ahetukaṭṭho...pe...
‘‘Yāthāvakavatthuvibhāvanā paññā’’ti ettha yo pañcannaṃ viññāṇānaṃ yathāvutto na hetukaṭṭho, ahetukaṭṭho...pe...

na supinaṃ passanaṭṭho, so yāthāvaṭṭho, taṃtaṃyāthāvatthuṃ vibhāvetīti yāthāvakavatthuvibhāvanā paññā.
na supinaṃ passanaṭṭho, so yāthāvaṭṭho, taṃtaṃyāthāvatthuṃ vibhāvetīti yāthāvakavatthuvibhāvanā paññā.

Evaṃ ekavidhena ñāṇavatthūti evaṃ vuttena ekena pakārena ekena ākārena, ekakoṭṭhāsena ñāṇavatthu hotīti.
Evaṃ ekavidhena ñāṇavatthūti evaṃ vuttena ekena pakārena ekena ākārena, ekakoṭṭhāsena ñāṇavatthu hotīti.

Ekakaṃ niṭṭhitaṃ.
Ekakaṃ niṭṭhitaṃ.

Dukesu atthajāpikāti ettha atthapaṭisambhidāvibhaṅge vuttesu pañcasu atthesu yathānurūpaṃ atthaṃ jāpeti janeti pavattetīti atthajāpikā, catubhūmakakusalacittesu ceva asekhānaṃ abhiññāsamāpattīnaṃ parikammādibhūtakāmāvacarakiriyācittesu ca sampayuttā paññā.
Dukesu atthajāpikāti ettha atthapaṭisambhidāvibhaṅge vuttesu pañcasu atthesu yathānurūpaṃ atthaṃ jāpeti janeti pavattetīti atthajāpikā, catubhūmakakusalacittesu ceva asekhānaṃ abhiññāsamāpattīnaṃ parikammādibhūtakāmāvacarakiriyācittesu ca sampayuttā paññā.

Tāsu hi yasmā kusalasampayuttāva paññā attano attano bhūmipariyāpannaṃ vipākasaṅkhātaṃ atthaṃ jāpeti janeti.
Tāsu hi yasmā kusalasampayuttāva paññā attano attano bhūmipariyāpannaṃ vipākasaṅkhātaṃ atthaṃ jāpeti janeti.

Kāmāvacarakiriyāsampayuttā pana parikammādibhūtā abhiññāsamāpattikiriyā arahattaphalasaṅkhātaṃ atthaṃ jāpeti janeti, tasmā etā atthajāpikāti vuttā.
Kāmāvacarakiriyāsampayuttā pana parikammādibhūtā abhiññāsamāpattikiriyā arahattaphalasaṅkhātaṃ atthaṃ jāpeti janeti, tasmā etā atthajāpikāti vuttā.

Aṭṭhakathāsu pana pāḷiyaṃ avuttāpi tīsu bhūmīsu kiriyajavanapaññā anantarādipaccayavasena attano anantaraṃ kiriyatthaṃ jāpetīti ‘‘atthajāpikā’’tveva vuttā.
Aṭṭhakathāsu pana pāḷiyaṃ avuttāpi tīsu bhūmīsu kiriyajavanapaññā anantarādipaccayavasena attano anantaraṃ kiriyatthaṃ jāpetīti ‘‘atthajāpikā’’tveva vuttā.

Jāpitatthā paññāti sahajātaṃ vipākatthaṃ jāpetvā ṭhitā, attano vā kāraṇehi jāpitā janitā pavattitā sayampi atthabhūtāti jāpitatthā.
Jāpitatthā paññāti sahajātaṃ vipākatthaṃ jāpetvā ṭhitā, attano vā kāraṇehi jāpitā janitā pavattitā sayampi atthabhūtāti jāpitatthā.

Catubhūmakavipākesu ca kiriyābhiññāsamāpattīsu ca sampayuttā paññā.
Catubhūmakavipākesu ca kiriyābhiññāsamāpattīsu ca sampayuttā paññā.

Aṭṭhakathāsu pana pāḷiyaṃ avuttā sesakiriyāsampayuttāpi paññā yathāsakaṃ kāraṇehi jāpitā, sayañca atthabhūtāti ‘‘jāpitatthā’’tveva vuttā.
Aṭṭhakathāsu pana pāḷiyaṃ avuttā sesakiriyāsampayuttāpi paññā yathāsakaṃ kāraṇehi jāpitā, sayañca atthabhūtāti ‘‘jāpitatthā’’tveva vuttā.

Sesaṃ suviññeyyameva.

Sesaṃ suviññeyyameva.

Dukaṃ niṭṭhitaṃ.
Dukaṃ niṭṭhitaṃ.

Tikesu pana cintāmayattike parato adisvā asutvāva attano dhammatāya ‘‘evaṃ sati evaṃ bhavissatī’’ti evaṃ cintāmayaanubuddhiyā uppāditā anavajjakammāyatanasippāyatanavijjāṭṭhānesu paññā ceva kammassakatañāṇaṃ, saccānulomikañāṇañca cintāmayā nāma paññā.
Tikesu pana cintāmayattike parato adisvā asutvāva attano dhammatāya ‘‘evaṃ sati evaṃ bhavissatī’’ti evaṃ cintāmayaanubuddhiyā uppāditā anavajjakammāyatanasippāyatanavijjāṭṭhānesu paññā ceva kammassakatañāṇaṃ, saccānulomikañāṇañca cintāmayā nāma paññā.

Tattha vaḍḍhakikammapupphachaḍḍakakammādi hīnañceva kasivāṇijjādi ukkaṭṭhañca kammameva kammāyatanaṃ.
Tattha vaḍḍhakikammapupphachaḍḍakakammādi hīnañceva kasivāṇijjādi ukkaṭṭhañca kammameva kammāyatanaṃ.

Naḷakārapesakārasippādi hīnañceva muddāgaṇanālekhādi ukkaṭṭhañca sippameva sippāyatanaṃ.
Naḷakārapesakārasippādi hīnañceva muddāgaṇanālekhādi ukkaṭṭhañca sippameva sippāyatanaṃ.

Nāgamaṇḍalaparittādi dhammikavijjāva vijjāṭṭhānaṃ.
Nāgamaṇḍalaparittādi dhammikavijjāva vijjāṭṭhānaṃ.

Tesu cintābaleneva uppannā paññā.
Tesu cintābaleneva uppannā paññā.

Bodhisattādayo hi sattahitāya adiṭṭhaṃ asutaṃ taṃtaṃanavajjakammasippatadupakaraṇakaraṇappakārañca ñāṇabalena cintetvā nipphādenti.
Bodhisattādayo hi sattahitāya adiṭṭhaṃ asutaṃ taṃtaṃanavajjakammasippatadupakaraṇakaraṇappakārañca ñāṇabalena cintetvā nipphādenti.

Nāgamaṇḍalaparittādivijjampi uppādenti, evaṃ katānipi tāni pubbe uggaṇhitvā karontehi katasippasadisāneva honti.
Nāgamaṇḍalaparittādivijjampi uppādenti, evaṃ katānipi tāni pubbe uggaṇhitvā karontehi katasippasadisāneva honti.

Kammassakatañāṇaṃ nāma kusalakammaṃ sattānaṃ sakaṃ, akusalaṃ no sakanti evaṃ jānanapaññā.
Kammassakatañāṇaṃ nāma kusalakammaṃ sattānaṃ sakaṃ, akusalaṃ no sakanti evaṃ jānanapaññā.

Atha vā kusalakammameva sattānaṃ sakaṃ tadāyatthavuttitāya, nāññanti evaṃ jānanapaññāpi.
Atha vā kusalakammameva sattānaṃ sakaṃ tadāyatthavuttitāya, nāññanti evaṃ jānanapaññāpi.

Saccānulomikaṃ ñāṇanti vipassanāñāṇaṃ.

Saccānulomikaṃ ñāṇanti vipassanāñāṇaṃ.

Taṃ hi maggasaccassa paramatthasaccassa anulomanato ‘‘saccānulomika’’nti vuccati.
Taṃ hi maggasaccassa paramatthasaccassa anulomanato ‘‘saccānulomika’’nti vuccati.

Idampi hi ñāṇadvayaṃ parato asutvā cintābalena uppāditaṃ cintāmayañāṇameva hoti.
Idampi hi ñāṇadvayaṃ parato asutvā cintābalena uppāditaṃ cintāmayañāṇameva hoti.

Idañca na yesaṃ kesañci sattānaṃ uppajjati, abhiññātānaṃ pana puññavantānaṃ mahāsattānameva uppajjati.
Idañca na yesaṃ kesañci sattānaṃ uppajjati, abhiññātānaṃ pana puññavantānaṃ mahāsattānameva uppajjati.

Tatthāpi saccānulomikañāṇaṃ pacchimabhavikānaṃ dvinnaññeva bodhisattānaṃ uppajjatīti veditabbaṃ.
Tatthāpi saccānulomikañāṇaṃ pacchimabhavikānaṃ dvinnaññeva bodhisattānaṃ uppajjatīti veditabbaṃ.

Sutamayā paññāti parato sutvā sutavasena uppāditā yathāvuttakammāyatanādipaññāva.
Sutamayā paññāti parato sutvā sutavasena uppāditā yathāvuttakammāyatanādipaññāva.

Parato asutvā pana kammāyatanādi parena kayiramānaṃ, kataṃ vā disvā uggahetvā vā paṭiladdhāpi paññā ‘‘sutamayā’’tveva vuccati.
Parato asutvā pana kammāyatanādi parena kayiramānaṃ, kataṃ vā disvā uggahetvā vā paṭiladdhāpi paññā ‘‘sutamayā’’tveva vuccati.

Tadubhayāpi cintāmayā, sutamayā ca kāmāvacarāva.
Tadubhayāpi cintāmayā, sutamayā ca kāmāvacarāva.

Bhāvanāmayā pana paññā cintāmayavasena, sutamayavasena vā pavattitakāmāvacarapubbabhāgabhāvanānipphattiyā samuppannā mahaggatalokuttarajavanapaññā.
Bhāvanāmayā pana paññā cintāmayavasena, sutamayavasena vā pavattitakāmāvacarapubbabhāgabhāvanānipphattiyā samuppannā mahaggatalokuttarajavanapaññā.

Dānamayattike deyyadhammapariccāgavasena pavattā dānamayā, sīlapūraṇavasena pavattā sīlamayā, tadubhayāpi kāmāvacarāva.
Dānamayattike deyyadhammapariccāgavasena pavattā dānamayā, sīlapūraṇavasena pavattā sīlamayā, tadubhayāpi kāmāvacarāva.

Bhāvanāmayā panettha samathavipassanāvasena pavattā catubhūmakapaññā.
Bhāvanāmayā panettha samathavipassanāvasena pavattā catubhūmakapaññā.

Niddese panassa kiñcāpi ‘‘samāpannassa paññā’’ti evaṃ mahaggatalokuttarapaññāva vuttā, tathāpi taṃ ukkaṭṭhavasena vuttaṃ.

Niddese panassa kiñcāpi ‘‘samāpannassa paññā’’ti evaṃ mahaggatalokuttarapaññāva vuttā, tathāpi taṃ ukkaṭṭhavasena vuttaṃ.

Kāmāvacarānaṃ pana pubbabhāgabhāvanānaṃ, anussatiupacārabhāvanānañca bhāvanāmaye saṅgahoti daṭṭhabbaṃ.
Kāmāvacarānaṃ pana pubbabhāgabhāvanānaṃ, anussatiupacārabhāvanānañca bhāvanāmaye saṅgahoti daṭṭhabbaṃ.

Purimattike panetāsaṃ cintāmaye saṅgahitattā bhāvanāmaye asaṅgaho, tatthāpi bhāvanābalanipphannānameva saṅgaho daṭṭhabbo.
Purimattike panetāsaṃ cintāmaye saṅgahitattā bhāvanāmaye asaṅgaho, tatthāpi bhāvanābalanipphannānameva saṅgaho daṭṭhabbo.

Adhisīlattike pātimokkhasaṃvarasīlaṃ vipassanāhetuttā sesasīlato adhikaṃ sīlanti adhisīlaṃ, tasmiṃ sampayuttā paññā adhisīle paññā.
Adhisīlattike pātimokkhasaṃvarasīlaṃ vipassanāhetuttā sesasīlato adhikaṃ sīlanti adhisīlaṃ, tasmiṃ sampayuttā paññā adhisīle paññā.

Vipassanāpādikā pana aṭṭha samāpattiyo sesacittehi adhikattā adhicittaṃ, tasmiṃ paññā adhicitte paññā, cittasīsena cettha samādhi niddiṭṭho.
Vipassanāpādikā pana aṭṭha samāpattiyo sesacittehi adhikattā adhicittaṃ, tasmiṃ paññā adhicitte paññā, cittasīsena cettha samādhi niddiṭṭho.

Savipassanā pana maggaphalapaññā sesāhi adhikattā adhipaññā nāma.
Savipassanā pana maggaphalapaññā sesāhi adhikattā adhipaññā nāma.

Sā ca adhipaññāya paññāti desanāya samarasatāya vuttā.
Sā ca adhipaññāya paññāti desanāya samarasatāya vuttā.

Sīlādayo ‘‘sīlaṃ cittaṃ paññā, adhisīlaṃ adhicittaṃ adhipaññā’’ti paccekaṃ duvidhā honti.
Sīlādayo ‘‘sīlaṃ cittaṃ paññā, adhisīlaṃ adhicittaṃ adhipaññā’’ti paccekaṃ duvidhā honti.

Tesu purimā pañcasīladasasīlāni, vaṭṭapādikaaṭṭhasamāpattiyo, nibbedhabhāgiyakammassakatapaññā ca yathākkamaṃ honti.
Tesu purimā pañcasīladasasīlāni, vaṭṭapādikaaṭṭhasamāpattiyo, nibbedhabhāgiyakammassakatapaññā ca yathākkamaṃ honti.

Te ca dhammā anuppannepi tathāgate bodhisattānaṃ, tāpasaparibbājakānaṃ, cakkavattirājādīnañca kāle pavattanti, pacchimā pana vuttāvasesā uppanne eva tathāgate vitthārikā honti, no anuppanneti veditabbo.
Te ca dhammā anuppannepi tathāgate bodhisattānaṃ, tāpasaparibbājakānaṃ, cakkavattirājādīnañca kāle pavattanti, pacchimā pana vuttāvasesā uppanne eva tathāgate vitthārikā honti, no anuppanneti veditabbo.

Ettha ca ratanattaye dānāpacāyanādivasena, saraṇagamanasaddhammasavanādivasena ca pavattā vivaṭṭūpanissayabhūtā kusaladhammāpi adhisīlaadhipaññāsu gahitā evāti gahetabbā.
Ettha ca ratanattaye dānāpacāyanādivasena, saraṇagamanasaddhammasavanādivasena ca pavattā vivaṭṭūpanissayabhūtā kusaladhammāpi adhisīlaadhipaññāsu gahitā evāti gahetabbā.

Āyakosallattike āyoti vaḍḍhi, sā akusalādianatthahānito, kusalādiatthuppattito ca duvidhā.
Āyakosallattike āyoti vaḍḍhi, sā akusalādianatthahānito, kusalādiatthuppattito ca duvidhā.

Apāyoti avaḍḍhi, sāpi kusalādiatthahānito, akusalādianatthuppattito ca duvidhā.
Apāyoti avaḍḍhi, sāpi kusalādiatthahānito, akusalādianatthuppattito ca duvidhā.

Tesu kosallaṃ, kusalasabhāvā paññā.
Tesu kosallaṃ, kusalasabhāvā paññā.

Apāyakosallaṃ paññavato eva ‘‘evaṃ manasikārādippavattiyaṃ avaḍḍhi uppajjati, vaḍḍhi parihāyatī’’ti ñatvā tadubhayapaṭipattisambhavato.
Apāyakosallaṃ paññavato eva ‘‘evaṃ manasikārādippavattiyaṃ avaḍḍhi uppajjati, vaḍḍhi parihāyatī’’ti ñatvā tadubhayapaṭipattisambhavato.

Upāyakosallanti atra upāyo accāyikakiccādīsu ṭhānuppattikaupāyajānanapaññā, tividhāpi cetā kāmāvacarapaññāti veditabbā.
Upāyakosallanti atra upāyo accāyikakiccādīsu ṭhānuppattikaupāyajānanapaññā, tividhāpi cetā kāmāvacarapaññāti veditabbā.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Tikaṃ niṭṭhitaṃ.
Tikaṃ niṭṭhitaṃ.

Catukkesu pana paṭhame kammassakatañāṇaṃ saccānulomikaṃ ñāṇañca vuttameva, idha pana ṭhapetvā saccānulomikañāṇaṃ sabbāpi sāsavā kusalā paññā kammassakatañāṇanti veditabbaṃ.
Catukkesu pana paṭhame kammassakatañāṇaṃ saccānulomikaṃ ñāṇañca vuttameva, idha pana ṭhapetvā saccānulomikañāṇaṃ sabbāpi sāsavā kusalā paññā kammassakatañāṇanti veditabbaṃ.

Catūsu maggesu, phalesu ca paññāva maggasamaṅgissa ñāṇaṃ, phalasamaṅgissa ñāṇañcāti.
Catūsu maggesu, phalesu ca paññāva maggasamaṅgissa ñāṇaṃ, phalasamaṅgissa ñāṇañcāti.

Saccacatukke ariyamaggaphalapaññāva catūsu saccesu ekapaṭivedhavasena ‘‘dukkhe ñāṇa’’ntiādinā catūsu ṭhānesu gahitā.
Saccacatukke ariyamaggaphalapaññāva catūsu saccesu ekapaṭivedhavasena ‘‘dukkhe ñāṇa’’ntiādinā catūsu ṭhānesu gahitā.

Kiñcāpi hi kāmāvacarañāṇampi catūsu saccesu ārammaṇavasena pavattati, paṭivedhakiccavasena pana idhādhippetattā pāḷiyaṃ taṃ na gahitanti veditabbaṃ.
Kiñcāpi hi kāmāvacarañāṇampi catūsu saccesu ārammaṇavasena pavattati, paṭivedhakiccavasena pana idhādhippetattā pāḷiyaṃ taṃ na gahitanti veditabbaṃ.

Dhammacatukke maggaphalesu paññā dhamme ñāṇaṃ nāma.
Dhammacatukke maggaphalesu paññā dhamme ñāṇaṃ nāma.

Tesu hi maggañāṇaṃ tāva catusaccadhammānaṃ ekapaṭivedhavasena jānanato ‘‘dhamme ñāṇa’’nti vuccati.

Tesu hi maggañāṇaṃ tāva catusaccadhammānaṃ ekapaṭivedhavasena jānanato ‘‘dhamme ñāṇa’’nti vuccati.

Phalañāṇaṃ pana nirodhasaccavasena dhamme ñāṇanti veditabbaṃ.
Phalañāṇaṃ pana nirodhasaccavasena dhamme ñāṇanti veditabbaṃ.

Maggānubhāvanibbattaṃ pana atītānāgatesu saccapaṭivedhanayasaṅgahaṇavasena pavattaṃ paccavekkhaṇañāṇaṃ anvaye ñāṇaṃ nāma.
Maggānubhāvanibbattaṃ pana atītānāgatesu saccapaṭivedhanayasaṅgahaṇavasena pavattaṃ paccavekkhaṇañāṇaṃ anvaye ñāṇaṃ nāma.

Tassa ca yehi nayehi ariyā atītamaddhānaṃ catusaccadhammaṃ jāniṃsu, tepi imaññeva catusaccaṃ evameva jāniṃsu, anāgatamaddhānampi jānissantīti evaṃ jānanavasena pavatti ākāro veditabbo.
Tassa ca yehi nayehi ariyā atītamaddhānaṃ catusaccadhammaṃ jāniṃsu, tepi imaññeva catusaccaṃ evameva jāniṃsu, anāgatamaddhānampi jānissantīti evaṃ jānanavasena pavatti ākāro veditabbo.

Sarāgādivasena paracittapariccheḍañāṇaṃ pariye ñāṇaṃ nāma.
Sarāgādivasena paracittapariccheḍañāṇaṃ pariye ñāṇaṃ nāma.

Dhammanvayapariyañāṇāni pana ṭhapetvā sabbalokiyapaññāñāṇanti sammatattā sammutimhi ñāṇanti sammutiñāṇaṃ nāma.
Dhammanvayapariyañāṇāni pana ṭhapetvā sabbalokiyapaññāñāṇanti sammatattā sammutimhi ñāṇanti sammutiñāṇaṃ nāma.

Ācayacatukke kāmāvacarakusale paññā ācayāya no apacayāya.
Ācayacatukke kāmāvacarakusale paññā ācayāya no apacayāya.

Sā hi cutipaṭisandhiṃ ācinoti eva, no apacinoti.
Sā hi cutipaṭisandhiṃ ācinoti eva, no apacinoti.

Maggapaññā pana apacayāya no ācayāya.
Maggapaññā pana apacayāya no ācayāya.

Rūpārūpakusalapaññā ācayāya ceva apacayāya ca.
Rūpārūpakusalapaññā ācayāya ceva apacayāya ca.

Sā hi vikkhambhanavasena kilese ca tammūlake ca vipākadhamme apacinoti.
Sā hi vikkhambhanavasena kilese ca tammūlake ca vipākadhamme apacinoti.

Sesā abyākatā paññā nevācayāya no apacayāya.
Sesā abyākatā paññā nevācayāya no apacayāya.

Nibbidācatukke rūpāvacarapaṭhamajjhānapaññā nibbidāya no paṭivedhāya.
Nibbidācatukke rūpāvacarapaṭhamajjhānapaññā nibbidāya no paṭivedhāya.

Sā hi kāmavivekena pattabbattā kilesanibbidāya pavattati, abhiññāpādakabhāvaṃ pana appattatāya nevābhiññāpaṭivedhāya saṃvattati.
Sā hi kāmavivekena pattabbattā kilesanibbidāya pavattati, abhiññāpādakabhāvaṃ pana appattatāya nevābhiññāpaṭivedhāya saṃvattati.

Catutthajjhānapaññā paṭivedhāya no nibbidāya.
Catutthajjhānapaññā paṭivedhāya no nibbidāya.

Sā hi abhiññāpādakabhāvenāpi abhiññābhāvappattiyāpi paṭivedhāya saṃvattati.
Sā hi abhiññāpādakabhāvenāpi abhiññābhāvappattiyāpi paṭivedhāya saṃvattati.

Paṭhamajjhānakkhaṇe eva nīvaraṇanibbindanattā no nibbidāya.
Paṭhamajjhānakkhaṇe eva nīvaraṇanibbindanattā no nibbidāya.

Dutiyatatiyajjhānapaññā pana somanassasahagatatāya paṭhamajjhānasannissitā vā avitakkatāya catutthajjhānasannissitā vā kātabbā.
Dutiyatatiyajjhānapaññā pana somanassasahagatatāya paṭhamajjhānasannissitā vā avitakkatāya catutthajjhānasannissitā vā kātabbā.

Maggapaññā pana nibbidāya ceva paṭivedhāya ca.
Maggapaññā pana nibbidāya ceva paṭivedhāya ca.

Ettha hi catusaccapaṭivedhavasena nibbidāya cevetāsaṃ chaḷabhiññāppattiyā paṭivedhāya ca saṃvattanaṃ veditabbaṃ.
Ettha hi catusaccapaṭivedhavasena nibbidāya cevetāsaṃ chaḷabhiññāppattiyā paṭivedhāya ca saṃvattanaṃ veditabbaṃ.

Sesā lokiyalokuttarā paññā neva nibbidāya no paṭivedhāya.
Sesā lokiyalokuttarā paññā neva nibbidāya no paṭivedhāya.

Hānabhāgiyacatukke hānaṃ bhajatīti hānabhāginī, evaṃ sesesupi.
Hānabhāgiyacatukke hānaṃ bhajatīti hānabhāginī, evaṃ sesesupi.

Nibbedhoti cettha ariyamaggo tannibbattakavipassanāpādakattā.
Nibbedhoti cettha ariyamaggo tannibbattakavipassanāpādakattā.

Nibbedhabhāginīti catūsupi ṭhānesu rūpārūpakusalapaññāva vuttā.
Nibbedhabhāginīti catūsupi ṭhānesu rūpārūpakusalapaññāva vuttā.

Tāni hi attano sabhāvā parihāyitvā heṭṭhā orohaṇapaccayabhūtā hānabhāginī.
Tāni hi attano sabhāvā parihāyitvā heṭṭhā orohaṇapaccayabhūtā hānabhāginī.

Upanijjhānapaccayabhūtā visesabhāginī, taṃ pana jhānanikantiyā balavatāya visesaṃ, hāniṃ vā anussukkitvā ṭhitikoṭṭhāsikā ṭhitibhāginī, ariyamaggapadaṭṭhānavipassanāpādakabhūtāva nibbedhabhāginī ca hontīti veditabbā.
Upanijjhānapaccayabhūtā visesabhāginī, taṃ pana jhānanikantiyā balavatāya visesaṃ, hāniṃ vā anussukkitvā ṭhitikoṭṭhāsikā ṭhitibhāginī, ariyamaggapadaṭṭhānavipassanāpādakabhūtāva nibbedhabhāginī ca hontīti veditabbā.

Catasso paṭisambhidāti atthadhammaniruttipaṭibhānapaṭisambhidāva.
Catasso paṭisambhidāti atthadhammaniruttipaṭibhānapaṭisambhidāva.

Catasso paṭipadāti dukkhāpaṭipadādandhābhiññādayo heṭṭhā vuttāva.
Catasso paṭipadāti dukkhāpaṭipadādandhābhiññādayo heṭṭhā vuttāva.

Cattāri ārammaṇānīti parittā, parittārammaṇātiādikā heṭṭhā vuttanayāva.
Cattāri ārammaṇānīti parittā, parittārammaṇātiādikā heṭṭhā vuttanayāva.

Jarāmaraṇādicatukkesupi maggañāṇavaseneva catasso yojanā vuttā.
Jarāmaraṇādicatukkesupi maggañāṇavaseneva catasso yojanā vuttā.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Catukkaṃ niṭṭhitaṃ.
Catukkaṃ niṭṭhitaṃ.

Pañcakesu pana pañcaṅgiko sammāsamādhīti pītipharaṇatā sukhapharaṇatā cetopharaṇatā ālokapharaṇatā paccavekkhaṇanimittanti evaṃ pāḷiyaṃ vuttehi pañcahi ñāṇaṅgehi samannāgato samādhi.
Pañcakesu pana pañcaṅgiko sammāsamādhīti pītipharaṇatā sukhapharaṇatā cetopharaṇatā ālokapharaṇatā paccavekkhaṇanimittanti evaṃ pāḷiyaṃ vuttehi pañcahi ñāṇaṅgehi samannāgato samādhi.

Tattha pītiṃ pharamānā uppajjatīti dvīsu jhānesu paññā pītipharaṇatā nāma, sukhaṃ pharamānā uppajjatīti tīsu jhānesu paññā sukhapharaṇatā nāma.
Tattha pītiṃ pharamānā uppajjatīti dvīsu jhānesu paññā pītipharaṇatā nāma, sukhaṃ pharamānā uppajjatīti tīsu jhānesu paññā sukhapharaṇatā nāma.

Paresaṃ cetopharamānā uppajjatīti cetopariyañāṇaṃ cetopharaṇatā nāma.
Paresaṃ cetopharamānā uppajjatīti cetopariyañāṇaṃ cetopharaṇatā nāma.

Ālokapharaṇe uppajjatīti dibbacakkhuñāṇaṃ ālokapharaṇatā nāma.
Ālokapharaṇe uppajjatīti dibbacakkhuñāṇaṃ ālokapharaṇatā nāma.

Paccavekkhaṇañāṇaṃ paccavekkhaṇanimittaṃ nāma.
Paccavekkhaṇañāṇaṃ paccavekkhaṇanimittaṃ nāma.

Ettha ca pītipharaṇatā, sukhapharaṇatā ca dve pādā viya, cetopharaṇatā, ālokapharaṇatā ca dve hatthā viya, paccavekkhaṇanimittaṃ sīsaṃ viya, abhiññāpādakajjhānaṃ majjhimakāyo viya.
Ettha ca pītipharaṇatā, sukhapharaṇatā ca dve pādā viya, cetopharaṇatā, ālokapharaṇatā ca dve hatthā viya, paccavekkhaṇanimittaṃ sīsaṃ viya, abhiññāpādakajjhānaṃ majjhimakāyo viya.

Iti bhagavā pañcaṅgikaṃ sammāsamādhiṃ aṅgapaccaṅgasampannaṃ purisaṃ viya katvā dasseti.
Iti bhagavā pañcaṅgikaṃ sammāsamādhiṃ aṅgapaccaṅgasampannaṃ purisaṃ viya katvā dasseti.

Iminā ca samādhinā aṅgāni pañca ñāṇaṅgāni vuttānīti veditabbāni.
Iminā ca samādhinā aṅgāni pañca ñāṇaṅgāni vuttānīti veditabbāni.

Pañcañāṇiko sammāsamādhīti -
Pañcañāṇiko sammāsamādhīti -

> ‘‘‘Ayaṃ samādhi paccuppannasukho ceva āyatiñca sukhavipāko’ti paccattaññeva ñāṇaṃ uppajjati, ‘ayaṃ samādhi ariyo nirāmiso’ti…pe…
> ‘‘‘Ayaṃ samādhi paccuppannasukho ceva āyatiñca sukhavipāko’ti paccattaññeva ñāṇaṃ uppajjati, ‘ayaṃ samādhi ariyo nirāmiso’ti…pe…
>
> ‘mahāpurisasevito’ti…pe…
> ‘mahāpurisasevito’ti…pe…
>
> ‘santo paṇīto paṭipassaddhiladdho ekodibhāvādhigato na

sasaṅkhāraniggayhavāritagato’ti...pe...
‘santo paṇīto paṭipassaddhiladdho ekodibhāvādhigato na sasaṅkhāraniggayhavāritagato’ti...pe...

‘so kho panāhaṃ imaṃ samādhiṃ satova samāpajjāmi, sato vuṭṭhahāmī’ti paccattaññeva ñāṇaṃ uppajjatī’’ti -
‘so kho panāhaṃ imaṃ samādhiṃ satova samāpajjāmi, sato vuṭṭhahāmī’ti paccattaññeva ñāṇaṃ uppajjatī’’ti -

Evaṃ pāḷiyaṃ vuttehi pañcahi paccavekkhaṇañāṇehi yutto arahattaphalasaṅkhāto samāpattiphalasamādhi.
Evaṃ pāḷiyaṃ vuttehi pañcahi paccavekkhaṇañāṇehi yutto arahattaphalasaṅkhāto samāpattiphalasamādhi.

So evaṃ hi appitappitakkhaṇe sukhattā paccuppannasukho, purimo purimo pacchimassa pacchimassa samādhisukhassa ceva attanā samuṭṭhāpitampi paṇītarūpena phuṭṭhasakalakāyatāya phalasamāpattito vuṭṭhitakāle atipaṇītaṃ kāyaviññāṇasukhassa paccayattā āyatiṃ sukhavipāko uppajjati, imināpi pariyāyena āyatiṃ sukhavipākoti ekaṃ aṅgaṃ, kilesehi ārakattā ariyo kāmāmisavaṭṭāmisalokāmisānaṃ abhāvā nirāmisoti ekaṃ, buddhādīhi mahāpurisehi sevitattā akāpurisasevisoti ekaṃ, aṅgārammaṇe santatāya, sabbakilesadarathasantatāya ca santo atappanīyaṭṭhena paṇīto kilesapaṭipassaddhibhāvassa laddhattā paṭipassaddhaladdho ekodibhāvena ca adhigato appaguṇasāsavasamādhi viya sasaṅkhārena sappayogena paccanīkadhamme niggayha kilese vāretvā anadhigatattā na sasaṅkhāraniggayhavāritagato.
So evaṃ hi appitappitakkhaṇe sukhattā paccuppannasukho, purimo purimo pacchimassa pacchimassa samādhisukhassa ceva attanā samuṭṭhāpitampi paṇītarūpena phuṭṭhasakalakāyatāya phalasamāpattito vuṭṭhitakāle atipaṇītaṃ kāyaviññāṇasukhassa paccayattā āyatiṃ sukhavipāko uppajjati, imināpi pariyāyena āyatiṃ sukhavipākoti ekaṃ aṅgaṃ, kilesehi ārakattā ariyo kāmāmisavaṭṭāmisalokāmisānaṃ abhāvā nirāmisoti ekaṃ, buddhādīhi mahāpurisehi sevitattā akāpurisasevisoti ekaṃ, aṅgārammaṇe santatāya, sabbakilesadarathasantatāya ca santo atappanīyaṭṭhena paṇīto kilesapaṭipassaddhibhāvassa laddhattā paṭipassaddhaladdho ekodibhāvena ca adhigato appaguṇasāsavasamādhi viya sasaṅkhārena sappayogena paccanīkadhamme niggayha kilese vāretvā anadhigatattā na sasaṅkhāraniggayhavāritagato.

Puggalassāyaṃ samādhīti evaṃ khīṇāsavassa sativepullappattiyā yathāparicchinnakālavasena imaṃ samādhiṃ satova samāpajjati, uṭṭhahati cāti ekamaṅganti imehi pañcahi aṅgehi sabbākārato yuttattā ‘‘pañcaṅgiko sammāsamādhī’’ti vuccati.
Puggalassāyaṃ samādhīti evaṃ khīṇāsavassa sativepullappattiyā yathāparicchinnakālavasena imaṃ samādhiṃ satova samāpajjati, uṭṭhahati cāti ekamaṅganti imehi pañcahi aṅgehi sabbākārato yuttattā ‘‘pañcaṅgiko sammāsamādhī’’ti vuccati.

Pañcakaṃ niṭṭhitaṃ.
Pañcakaṃ niṭṭhitaṃ.

Chakke chasu abhiññāsu paññāti iddhividhe ñāṇaṃ, dibbasotadhātuyā ñāṇaṃ, cetopariye ñāṇaṃ, pubbenivāsānussatiyaṃ ñāṇaṃ, cutūpapāte ñāṇaṃ, āsavānaṃ khaye ñāṇanti evaṃ vuttāni chaḷabhiññācittasampayuttāni ñāṇāni.
Chakke chasu abhiññāsu paññāti iddhividhe ñāṇaṃ, dibbasotadhātuyā ñāṇaṃ, cetopariye ñāṇaṃ, pubbenivāsānussatiyaṃ ñāṇaṃ, cutūpapāte ñāṇaṃ, āsavānaṃ khaye ñāṇanti evaṃ vuttāni chaḷabhiññācittasampayuttāni ñāṇāni.

Tesu pacchimaṃ lokuttaraṃ, sesāni rūpāvacarapañcamajjhānikānīti.
Tesu pacchimaṃ lokuttaraṃ, sesāni rūpāvacarapañcamajjhānikānīti.

Chakkaṃ niṭṭhitaṃ.
Chakkaṃ niṭṭhitaṃ.

Sattake sattasattati ñāṇavatthūnīti ‘‘avijjāpaccayā saṅkhārā’’ti paccavekkhaṇañāṇaṃ ekaṃ, ‘‘asati avijjāya natthi saṅkhārā’’ti ekanti dve ñāṇāni, evaṃ atītepi dve, anāgatepi dveti cha, taṃ chabbidhampi ñāṇaṃ ‘‘khayadhamma’’ntiādinā paccavekkhaṇañāṇena saddhiṃ satta ñāṇāni.
Sattake sattasattati ñāṇavatthūnīti ‘‘avijjāpaccayā saṅkhārā’’ti paccavekkhaṇañāṇaṃ ekaṃ, ‘‘asati avijjāya natthi saṅkhārā’’ti ekanti dve ñāṇāni, evaṃ atītepi dve, anāgatepi dveti cha, taṃ chabbidhampi ñāṇaṃ ‘‘khayadhamma’’ntiādinā paccavekkhaṇañāṇena saddhiṃ satta ñāṇāni.

Evaṃ sesesupi jātipariyosānesu cāti evaṃ ekādasasu paṭiccasamuppādaṅgesu paccekaṃ kālattayepi anvayabyatirekañāṇaṃ tesaṃ vayadassanañāṇassa ca vasena satta satta katvā sattasattati ñāṇāni.
Evaṃ sesesupi jātipariyosānesu cāti evaṃ ekādasasu paṭiccasamuppādaṅgesu paccekaṃ kālattayepi anvayabyatirekañāṇaṃ tesaṃ vayadassanañāṇassa ca vasena satta satta katvā sattasattati ñāṇāni.

Sattakaṃ niṭṭhitaṃ.
Sattakaṃ niṭṭhitaṃ.

Aṭṭhakaṃ suviññeyyameva.
Aṭṭhakaṃ suviññeyyameva.

Navake navasu anupubbavihārasamāpattīsu paññāti nirodhasamāpattiṃ samāpajjantassa anupaṭipāṭiyā vihātabbato uppādetabbato anupubbavihārasaṅkhātāsu rūpārūpasamāpattīsu sampayuttā aṭṭha paññā ceva tadanantaraṃ nirodhaṃ phusitvā vuṭṭhitassa nirodhaṃ santato paccavekkhaṇañāṇañcāti nava.
Navake navasu anupubbavihārasamāpattīsu paññāti nirodhasamāpattiṃ samāpajjantassa anupaṭipāṭiyā vihātabbato uppādetabbato anupubbavihārasaṅkhātāsu rūpārūpasamāpattīsu sampayuttā aṭṭha paññā ceva tadanantaraṃ nirodhaṃ phusitvā vuṭṭhitassa nirodhaṃ santato paccavekkhaṇañāṇañcāti nava.

Navakaṃ niṭṭhitaṃ.
Navakaṃ niṭṭhitaṃ.

Dasake tathāgatassāti yathā vipassīādayo pubbakā isayo āgatā, tathā āgatassa sammāsambuddhassa.

Dasake tathāgatassāti yathā vipassīādayo pubbakā isayo āgatā, tathā āgatassa sammāsambuddhassa.

Tathāgatabalānīti aññehi asādhāraṇāni tathāgatasseva balāni, yathā vā pubbabuddhānaṃ balāni puññussayasampattiyā āgatāni, tathā āgatāni balānītipi attho.
Tathāgatabalānīti aññehi asādhāraṇāni tathāgatasseva balāni, yathā vā pubbabuddhānaṃ balāni puññussayasampattiyā āgatāni, tathā āgatāni balānītipi attho.

Tattha duvidhaṃ tathāgatassa balaṃ kāyabalaṃ, ñāṇabalañca.
Tattha duvidhaṃ tathāgatassa balaṃ kāyabalaṃ, ñāṇabalañca.

Tesu kāyabalaṃ hatthikulānusārena veditabbaṃ.
Tesu kāyabalaṃ hatthikulānusārena veditabbaṃ.

Vuttaṃ hetaṃ porāṇehi -
Vuttaṃ hetaṃ porāṇehi -

> ‘‘Kāḷāvakañca gaṅgeyyaṃ, paṇḍaraṃ tambapiṅgalaṃ;
> ‘‘Kāḷāvakañca gaṅgeyyaṃ, paṇḍaraṃ tambapiṅgalaṃ;
>
> Gandhamaṅgalahemañca, uposathachaddantime dasā’’ti.
> Gandhamaṅgalahemañca, uposathachaddantime dasā’’ti.

Imāni hi dasa hatthikulāni.
Imāni hi dasa hatthikulāni.

Tattha kāḷāvakanti pakatihatthikulaṃ, yaṃ dasannaṃ purisānaṃ kāyabalaṃ, taṃ ekassa kāḷāvakahatthino balaṃ, yaṃ tesaṃ dasannaṃ balaṃ, taṃ ekassa gaṅgeyyassa, tesaṃ dasannaṃ paṇḍarassa, tesaṃ dasannaṃ tambassa, tesaṃ dasannaṃ piṅgalassa, tesaṃ dasannaṃ gandhahatthino, tesaṃ dasannaṃ maṅgalassa, tesaṃ dasannaṃ hemassa, tesaṃ dasannaṃ uposathassa, tesaṃ dasannaṃ balaṃ chaddantassa, yaṃ dasannaṃ chaddantānaṃ balaṃ, taṃ tathāgatassa nārāyaṇabalanti vuccati.
Tattha kāḷāvakanti pakatihatthikulaṃ, yaṃ dasannaṃ purisānaṃ kāyabalaṃ, taṃ ekassa kāḷāvakahatthino balaṃ, yaṃ tesaṃ dasannaṃ balaṃ, taṃ ekassa gaṅgeyyassa, tesaṃ dasannaṃ paṇḍarassa, tesaṃ dasannaṃ tambassa, tesaṃ dasannaṃ piṅgalassa, tesaṃ dasannaṃ gandhahatthino, tesaṃ dasannaṃ maṅgalassa, tesaṃ dasannaṃ hemassa, tesaṃ dasannaṃ uposathassa, tesaṃ dasannaṃ balaṃ chaddantassa, yaṃ dasannaṃ chaddantānaṃ balaṃ, taṃ tathāgatassa nārāyaṇabalanti vuccati.

Tadetaṃ pakatihatthigaṇanāya hatthīnaṃ koṭisahassaṃ, purisagaṇanāya dasannaṃ purisakoṭisahassānaṃ balaṃ hoti.
Tadetaṃ pakatihatthigaṇanāya hatthīnaṃ koṭisahassaṃ, purisagaṇanāya dasannaṃ purisakoṭisahassānaṃ balaṃ hoti.

Idaṃ tāva tathāgatassa kāyabalaṃ.
Idaṃ tāva tathāgatassa kāyabalaṃ.

Yāni pana dasabalacatuvesārajjādīni anekāni ñāṇasahassāni, etaṃ ñāṇabalaṃ nāma.
Yāni pana dasabalacatuvesārajjādīni anekāni ñāṇasahassāni, etaṃ ñāṇabalaṃ nāma.

Idhāpi ñāṇabalameva adhippetaṃ.
Idhāpi ñāṇabalameva adhippetaṃ.

Ñāṇañhi akampiyaṭṭhena, upatthambhanaṭṭhena ca balanti vuttaṃ.
Ñāṇañhi akampiyaṭṭhena, upatthambhanaṭṭhena ca balanti vuttaṃ.

Yehi balehi samannāgatoti yehi dasahi ñāṇabalehi upeto.
Yehi balehi samannāgatoti yehi dasahi ñāṇabalehi upeto.

Āsabhaṭṭhānanti seṭṭhaṭṭhānaṃ.
Āsabhaṭṭhānanti seṭṭhaṭṭhānaṃ.

Apica gavasatajeṭṭhako usabho, gavasahassajeṭṭhako vasabho.
Apica gavasatajeṭṭhako usabho, gavasahassajeṭṭhako vasabho.

Vajasatajeṭṭhako vā usabho, vajasahassajeṭṭhako vasabho, sabbagavaseṭṭho nisabho, seto pāsādiko mahābhāravaho sabbaparissayasaho asanisatasaddehipi akampanīyo nisabho, so idha usabhoti adhippeto.
Vajasatajeṭṭhako vā usabho, vajasahassajeṭṭhako vasabho, sabbagavaseṭṭho nisabho, seto pāsādiko mahābhāravaho sabbaparissayasaho asanisatasaddehipi akampanīyo nisabho, so idha usabhoti adhippeto.

Idampi hi tassa pariyāyavacanaṃ.
Idampi hi tassa pariyāyavacanaṃ.

Usabhassa idanti āsabhaṃ.
Usabhassa idanti āsabhaṃ.

Ṭhānanti tassa nisabhabalasamannāgatassa catūhi pādehi pathaviṃ uppīḷetvā acalaṭṭhānaṃ, idaṃ pana āsabhaṃ viyāti āsabhaṃ.
Ṭhānanti tassa nisabhabalasamannāgatassa catūhi pādehi pathaviṃ uppīḷetvā acalaṭṭhānaṃ, idaṃ pana āsabhaṃ viyāti āsabhaṃ.

Yatheva hi nisabhasaṅkhāto usabho usabhabalena samannāgato catūhi pādehi pathaviṃ uppīḷetvā acalaṭṭhānena tiṭṭhati, evaṃ tathāgatopi hi dasabalasamannāgato catuvesārajjapādehi aṭṭhaparisapathaviṃ uppīḷetvā sadevake loke kenaci appadhaṃsiyo acalena ṭhānena tiṭṭhati, tañcesa paṭijānāti upagacchati na paccakkhāti attani āropeti, tena vuttaṃ ‘‘āsabhaṃ ṭhānaṃ paṭijānātī’’ti.
Yatheva hi nisabhasaṅkhāto usabho usabhabalena samannāgato catūhi pādehi pathaviṃ uppīḷetvā acalaṭṭhānena tiṭṭhati, evaṃ tathāgatopi hi dasabalasamannāgato catuvesārajjapādehi aṭṭhaparisapathaviṃ uppīḷetvā sadevake loke kenaci appadhaṃsiyo acalena ṭhānena tiṭṭhati, tañcesa paṭijānāti upagacchati na paccakkhāti attani āropeti, tena vuttaṃ ‘‘āsabhaṃ ṭhānaṃ paṭijānātī’’ti.

Parisāsūti aṭṭhasu parisāsu.
Parisāsūti aṭṭhasu parisāsu.

Sīhanādaṃ nadatīti seṭṭhanādaṃ abhītanādaṃ, sīhanādasadisaṃ vā nādaṃ nadati.
Sīhanādaṃ nadatīti seṭṭhanādaṃ abhītanādaṃ, sīhanādasadisaṃ vā nādaṃ nadati.

Ayamattho sīhanādasuttena dīpetabbo.
Ayamattho sīhanādasuttena dīpetabbo.

Yathā vā sīho sahanato ca hananato ca ‘‘sīho’’ti vuccati, evaṃ tathāgatopi lokadhammānaṃ sahanato, parappavādānañca hananato ‘‘sīho’’ti vuccati, tassa nādaṃ nadati.
Yathā vā sīho sahanato ca hananato ca ‘‘sīho’’ti vuccati, evaṃ tathāgatopi lokadhammānaṃ sahanato, parappavādānañca hananato ‘‘sīho’’ti vuccati, tassa nādaṃ nadati.

Brahmacakkantiādīsu brahmanti uttamaṃ visuddhaṃ.
Brahmacakkantiādīsu brahmanti uttamaṃ visuddhaṃ.

Cakka-saddo panāyaṃ ‘‘cattārimāni, bhikkhave, cakkāni, yehi samannāgatānaṃ devamanussāna’’ntiādīsu sampattiyaṃ dissati.
Cakka-saddo panāyaṃ ‘‘cattārimāni, bhikkhave, cakkāni, yehi samannāgatānaṃ devamanussāna’’ntiādīsu sampattiyaṃ dissati.

‘‘Pādatalesu cakkāni jātānī’’tiādīsu lakkhaṇe.
‘‘Pādatalesu cakkāni jātānī’’tiādīsu lakkhaṇe.

‘‘Cakkaṃva vahato pada’’nti ettha rathaṅge.
‘‘Cakkaṃva vahato pada’’nti ettha rathaṅge.

‘‘Catucakkaṃ navadvāra’’nti ettha iriyāpathe.
‘‘Catucakkaṃ navadvāra’’nti ettha iriyāpathe.

‘‘Cakkaṃ pavattaya sabbapāṇina’’nti ettha dāne.
‘‘Cakkaṃ pavattaya sabbapāṇina’’nti ettha dāne.

‘‘Dibbaṃ cakkaratanaṃ pāturahosī’’ti ettha ratanacakke.
‘‘Dibbaṃ cakkaratanaṃ pāturahosī’’ti ettha ratanacakke.

‘‘Icchāhatassa posassa, cakkaṃ bhamati matthake’’ti ettha uracakke.
‘‘Icchāhatassa posassa, cakkaṃ bhamati matthake’’ti ettha uracakke.

‘‘Khurapariyantena cepi cakkenā’’ti ettha paharaṇacakke.
‘‘Khurapariyantena cepi cakkenā’’ti ettha paharaṇacakke.

‘‘Asanicakka’’nti ettha asanimaṇḍale.
‘‘Asanicakka’’nti ettha asanimaṇḍale.

‘‘Mayā pavattitaṃ cakka’’nti ettha dhammacakke.
‘‘Mayā pavattitaṃ cakka’’nti ettha dhammacakke.

Idha pana dhammacakke pavattati.
Idha pana dhammacakke pavattati.

Dhammacakkañca duvidhaṃ hoti paṭivedhañāṇañca desanāñāṇañca.
Dhammacakkañca duvidhaṃ hoti paṭivedhañāṇañca desanāñāṇañca.

Tattha paññāpabhāvitaṃ attano ariyaphalāvahaṃ lokuttaraṃ paṭivedhañāṇaṃ, karuṇāpabhāvitaṃ sāvakānaṃ ariyaphalāvahaṃ kāmāvacaraṃ desanāñāṇaṃ, ubhayampi panetaṃ aññehi asādhāraṇaṃ buddhānaññeva orasañāṇaṃ, taṃ pavatteti uppādeti vibhāveti vitthārikaṃ karotīti attho.
Tattha paññāpabhāvitaṃ attano ariyaphalāvahaṃ lokuttaraṃ paṭivedhañāṇaṃ, karuṇāpabhāvitaṃ sāvakānaṃ ariyaphalāvahaṃ kāmāvacaraṃ desanāñāṇaṃ, ubhayampi panetaṃ aññehi asādhāraṇaṃ buddhānaññeva orasañāṇaṃ, taṃ

pavatteti uppādeti vibhāveti vitthārikaṃ karotīti attho.

Idāni yāni dasa ñāṇāni ādito ‘‘tathāgatabalānī’’ti nikkhittāni, tāni vitthāretuṃ ‘‘katamāni dasa?
Idāni yāni dasa ñāṇāni ādito ‘‘tathāgatabalānī’’ti nikkhittāni, tāni vitthāretuṃ ‘‘katamāni dasa?

Idha tathāgato’’tiādimāha.
Idha tathāgato’’tiādimāha.

Tattha ṭhānañca ṭhānatoti kāraṇañca kāraṇato.
Tattha ṭhānañca ṭhānatoti kāraṇañca kāraṇato.

Kāraṇaṃ hi yasmā tattha phalaṃ tiṭṭhati tadāyattavuttitāya uppajjati ceva pavattati ca, tasmā ṭhānanti vuccati.
Kāraṇaṃ hi yasmā tattha phalaṃ tiṭṭhati tadāyattavuttitāya uppajjati ceva pavattati ca, tasmā ṭhānanti vuccati.

Aṭṭhānañca aṭṭhānatoti akāraṇañca akāraṇato.
Aṭṭhānañca aṭṭhānatoti akāraṇañca akāraṇato.

Yampīti yena ñāṇena yathābhūtaṃ pajānāti, idampi ṭhānāṭhānañāṇaṃ tathāgatassa tathāgatabalaṃ nāma hotīti attho.
Yampīti yena ñāṇena yathābhūtaṃ pajānāti, idampi ṭhānāṭhānañāṇaṃ tathāgatassa tathāgatabalaṃ nāma hotīti attho.

Evaṃ uparipi sabbattha yojanā veditabbā.
Evaṃ uparipi sabbattha yojanā veditabbā.

Kathaṃ panettha bhagavā ṭhānañca ṭhānato, aṭṭhānañca aṭṭhānato yathābhūtaṃ pajānātīti?
Kathaṃ panettha bhagavā ṭhānañca ṭhānato, aṭṭhānañca aṭṭhānato yathābhūtaṃ pajānātīti?

Aṭṭhānametaṃ anavakāso, yaṃ diṭṭhisampanno puggalo kañci saṅkhāraṃ niccato upagaccheyya…pe…
Aṭṭhānametaṃ anavakāso, yaṃ diṭṭhisampanno puggalo kañci saṅkhāraṃ niccato upagaccheyya…pe…

kañci dhammaṃ attato upagaccheyya, mātaraṃ jīvitā voropeyya, pitaraṃ…pe…
kañci dhammaṃ attato upagaccheyya, mātaraṃ jīvitā voropeyya, pitaraṃ…pe…

arahantaṃ jīvitā voropeyya, paduṭṭhacittena tathāgatassa lohitaṃ uppādeyya, saṅghaṃ bhindeyya, aññaṃ satthāraṃ uddiseyya, aṭṭhamaṃ bhavaṃ nibbatteyya, netaṃ ṭhānaṃ vijjati, puthujjano panetaṃ sabbaṃ kareyyāti ṭhānametaṃ vijjatīti pajānāti, tathā yaṃ ekissā lokadhātuyā dve arahanto sammāsambuddhā apubbaṃ acarimaṃ uppajjeyyuṃ, tathā dve rājāno cakkavattī uppajjeyyuṃ, netaṃ ṭhānaṃ vijjati, eko pana uppajjati, ṭhānametaṃ vijjatīti pajānāti, tathā yaṃ kāyaduccaritādīnaṃ tiṇṇaṃ duccaritānaṃ iṭṭho vipāko, sucaritānañca aniṭṭho vipāko nibbatteyyāti netaṃ ṭhānaṃ vijjati, tabbiparīto pana nesaṃ vipāko nibbatteyyāti ṭhānametaṃ vijjatīti, ye ye dhammā yesaṃ yesaṃ dhammānaṃ hetū paccayā uppādāya, taṃ taṃ ṭhānaṃ, itare aṭṭhānanti yathābhūtaṃ pajānāti, ettha panāyaṃ saṅkhepato aṭṭhakathāvinicchayo.

arahantaṃ jīvitā voropeyya, paduṭṭhacittena tathāgatassa lohitaṃ uppādeyya, saṅghaṃ bhindeyya, aññaṃ satthāraṃ uddiseyya, aṭṭhamaṃ bhavaṃ nibbatteyya, netaṃ ṭhānaṃ vijjati, puthujjano panetaṃ sabbaṃ kareyyāti ṭhānametaṃ vijjatīti pajānāti, tathā yaṃ ekissā lokadhātuyā dve arahanto sammāsambuddhā apubbaṃ acarimaṃ uppajjeyyuṃ, tathā dve rājāno cakkavattī uppajjeyyuṃ, netaṃ ṭhānaṃ vijjati, eko pana uppajjati, ṭhānametaṃ vijjatīti pajānāti, tathā yaṃ kāyaduccaritādīnaṃ tiṇṇaṃ duccaritānaṃ iṭṭho vipāko, sucaritānañca aniṭṭho vipāko nibbatteyyāti netaṃ ṭhānaṃ vijjati, tabbiparīto pana nesaṃ vipāko nibbatteyyāti ṭhānametaṃ vijjatīti, ye ye dhammā yesaṃ yesaṃ dhammānaṃ hetū paccayā uppādāya, taṃ taṃ ṭhānaṃ, itare aṭṭhānanti yathābhūtaṃ pajānāti, ettha panāyaṃ saṅkhepato aṭṭhakathāvinicchayo.

‘‘Sukhato upagaccheyyā’’ti idaṃ ‘‘ekantasukhī attā’’tiādinā diṭṭhivipallāsavasena sukhato gāhaṃ sandhāya vuttaṃ, saññācittavipallāsavasena pana ariyasāvakopi kilesapariḷāhābhibhūto mattahatthiparitāsito viya, sucikāmo gūthakūpaṃ viya kañci saṅkhāraṃ sukhato upagacchati, attato upagamanavāre kasiṇādipaṇṇattiyā, nibbānassa ca saṅgaṇhanatthaṃ ‘‘saṅkhāra’’nti avatvā ‘‘kañci dhamma’’nti vuttaṃ.
‘‘Sukhato upagaccheyyā’’ti idaṃ ‘‘ekantasukhī attā’’tiādinā diṭṭhivipallāsavasena sukhato gāhaṃ sandhāya vuttaṃ, saññācittavipallāsavasena pana ariyasāvakopi kilesapariḷāhābhibhūto mattahatthiparitāsito viya, sucikāmo gūthakūpaṃ viya kañci saṅkhāraṃ sukhato upagacchati, attato upagamanavāre kasiṇādipaṇṇattiyā, nibbānassa ca saṅgaṇhanatthaṃ ‘‘saṅkhāra’’nti avatvā ‘‘kañci dhamma’’nti vuttaṃ.

Mātarantiādīsu kiñcāpi ariyasāvako sīsacchedaṃ pāpuṇantopi kunthakipillikaṃ upādāya pāṇātipātaṃ, adinnādānādīsu vā yaṃkiñci duccaritaṃ apāyahetubhūtaṃ kātuṃ bhavantarepi na sakkoti, puthujjanabhāvassa pana mahāsāvajjatādassanatthamettha pañcānantariyāneva uddhaṭāni.
Mātarantiādīsu kiñcāpi ariyasāvako sīsacchedaṃ pāpuṇantopi kunthakipillikaṃ upādāya pāṇātipātaṃ, adinnādānādīsu vā yaṃkiñci duccaritaṃ apāyahetubhūtaṃ kātuṃ bhavantarepi na sakkoti, puthujjanabhāvassa pana mahāsāvajjatādassanatthamettha pañcānantariyāneva uddhaṭāni.

Sāvajjo hi puthujjanabhāvo, yatra hi nāma ānantariyānipi karissatīti.
Sāvajjo hi puthujjanabhāvo, yatra hi nāma ānantariyānipi karissatīti.

Ettha ca manussabhūtasseva manussabhūtaṃ janikaṃ mātaraṃ, pitaraṃ vā api parivattaliṅgaṃ jīvitā voropentassa kammaṃ ānantariyaṃ hoti.
Ettha ca manussabhūtasseva manussabhūtaṃ janikaṃ mātaraṃ, pitaraṃ vā api parivattaliṅgaṃ jīvitā voropentassa kammaṃ ānantariyaṃ hoti.

Tiracchānabhūtaṃ pana mātaraṃ, pitaraṃ vā sayaṃ vā tiracchānabhūto manussabhūtaṃ, tiracchānabhūtaṃ vā jīvitā voropento ānantariyaṃ na phusati, kammaṃ pana bhāriyaṃ, ānantariyaṃ āhacceva tiṭṭhati.
Tiracchānabhūtaṃ pana mātaraṃ, pitaraṃ vā sayaṃ vā tiracchānabhūto manussabhūtaṃ, tiracchānabhūtaṃ vā jīvitā voropento ānantariyaṃ na phusati, kammaṃ pana bhāriyaṃ, ānantariyaṃ āhacceva tiṭṭhati.

Arahantampi manussabhūtameva ghātento ānantariyaṃ phusati.
Arahantampi manussabhūtameva ghātento ānantariyaṃ phusati.

Tassa ca puthujjanakāle pahāraṃ datvā arahattaṃ patvā tasmiṃ teneva rogena matepi arahantaghātako hoti, na yakkhabhūtaṃ arahantaṃ, sesaariyapuggale vā manussabhūtepi ghātento, kammaṃ pana ānantariyasadisaṃ hoti.
Tassa ca puthujjanakāle pahāraṃ datvā arahattaṃ patvā tasmiṃ teneva rogena matepi arahantaghātako hoti, na yakkhabhūtaṃ arahantaṃ, sesaariyapuggale vā manussabhūtepi ghātento, kammaṃ pana ānantariyasadisaṃ hoti.

Yaṃ pana puthujjanakāle dinnaṃ dānaṃ arahattaṃ patvā paribhuñjati, puthujjanasseva taṃ dinnaṃ hoti, sesaariyapuggale mārentassa ānantariyaṃ natthi, kammaṃ pana garukaṃ hoti.
Yaṃ pana puthujjanakāle dinnaṃ dānaṃ arahattaṃ patvā paribhuñjati, puthujjanasseva taṃ dinnaṃ hoti, sesaariyapuggale mārentassa ānantariyaṃ natthi, kammaṃ pana garukaṃ hoti.

Ettha ca eḷakādicatukkaṃ veditabbaṃ -
Ettha ca eḷakādicatukkaṃ veditabbaṃ -

‘‘eḷakaṃ māremī’’ti hi abhisandhinā eḷakaṭṭhāne nipannaṃ mātaraṃ, pitaraṃ, arahantaṃ vā mārento ānantariyaṃ phusati, eḷakābhisandhinā vā mātādiabhisandhinā vā eḷakaṃ mārento ānantariyaṃ na phusati, mātādiabhisandhinā te eva mārento phusateva.
‘‘eḷakaṃ māremī’’ti hi abhisandhinā eḷakaṭṭhāne nipannaṃ mātaraṃ, pitaraṃ, arahantaṃ vā mārento ānantariyaṃ phusati, eḷakābhisandhinā vā mātādiabhisandhinā vā eḷakaṃ mārento ānantariyaṃ na phusati, mātādiabhisandhinā te eva mārento phusateva.

Esa nayo coracatukkādīsupi.
Esa nayo coracatukkādīsupi.

Lohituppāde tathāgatassa abhejjakāyatāya kuddhacittassa parassa upakkamena cammacchedo, lohitapaggharaṇaṃ vā natthi, devadattena pana paviddhasilāto bhijjitvā gatasakkhalikappahārena viya sarīrassa antoyeva ekasmiṃ ṭhāne yathā khuddikamakkhikāpivanamattampi lohitaṃ visamaṃ samosarati, tathā karontassa ānantariyaṃ hoti, na pana jīvakasseva muducittena duṭṭhalohitaṃ nīharitvā phāsukaṃ karontassa, puññameva panassa hoti, parinibbute bhagavati cetiyaṃ bhindantassa, bodhiṃ chindantassa, dhātūsu upakkamantassa ca ānantariyaṃ na hoti, kammaṃ pana ānantariyasadisaṃ hoti.
Lohituppāde tathāgatassa abhejjakāyatāya kuddhacittassa parassa upakkamena cammacchedo, lohitapaggharaṇaṃ vā natthi, devadattena pana paviddhasilāto bhijjitvā gatasakkhalikappahārena viya sarīrassa antoyeva ekasmiṃ ṭhāne yathā khuddikamakkhikāpivanamattampi lohitaṃ visamaṃ samosarati, tathā karontassa ānantariyaṃ hoti, na pana jīvakasseva muducittena duṭṭhalohitaṃ nīharitvā phāsukaṃ karontassa, puññameva panassa hoti, parinibbute bhagavati cetiyaṃ bhindantassa, bodhiṃ chindantassa, dhātūsu upakkamantassa ca ānantariyaṃ na hoti, kammaṃ pana ānantariyasadisaṃ hoti.

Bodhirukkhassa pana thūpaṃ vā sadhātukaṃ paṭimaṃ vā bādhayamānaṃ sākhaṃ, cetiyavatthuṃ bhinditvā gacchantaṃ bodhimūlañca chinditvā harituṃ vaṭṭati.
Bodhirukkhassa pana thūpaṃ vā sadhātukaṃ paṭimaṃ vā bādhayamānaṃ sākhaṃ, cetiyavatthuṃ bhinditvā gacchantaṃ bodhimūlañca chinditvā harituṃ vaṭṭati.

Sacepi sākhāya nilīnā sakuṇā cetiye vaccaṃ pātenti, chindituṃ vaṭṭati.
Sacepi sākhāya nilīnā sakuṇā cetiye vaccaṃ pātenti, chindituṃ vaṭṭati.

Paribhogacetiyato hi sarīracetiyameva mahantataraṃ.
Paribhogacetiyato hi sarīracetiyameva mahantataraṃ.

Dhātunidhānarahitaṃ paṭimāgharaṃ vā bodhigharaṃ vā bādhentaṃ sākhaṃ chindituṃ na vaṭṭati, ojoharaṇasākhaṃ, panassa pūtiṭṭhānaṃ vā chindituṃ vaṭṭati, sarīrapaṭijaggane viya puññameva hoti.
Dhātunidhānarahitaṃ paṭimāgharaṃ vā bodhigharaṃ vā bādhentaṃ sākhaṃ chindituṃ na vaṭṭati, ojoharaṇasākhaṃ, panassa pūtiṭṭhānaṃ vā chindituṃ vaṭṭati, sarīrapaṭijaggane viya puññameva hoti.

Saṅghabhede samānasaṃvāsasīmāya samānasaṃvāsake saṅghe ekato ṭhite visuṃ vaggasaṅghaṃ gahetvā pañcahi kāraṇehi saṅghaṃ bhindantassa saṅghabhedo hoti ānantariyakammañca.
Saṅghabhede samānasaṃvāsasīmāya samānasaṃvāsake saṅghe ekato ṭhite visuṃ vaggasaṅghaṃ gahetvā pañcahi kāraṇehi saṅghaṃ bhindantassa saṅghabhedo hoti ānantariyakammañca.

Vuttaṃ hetaṃ ‘‘pañcahi, upāli, ākārehi saṅgho bhijjati.
Vuttaṃ hetaṃ ‘‘pañcahi, upāli, ākārehi saṅgho bhijjati.

Katamehi pañcahi?
Katamehi pañcahi?

Kammena uddesena voharanto anussāvanena salākaggāhenā’’ti.
Kammena uddesena voharanto anussāvanena salākaggāhenā’’ti.

Tattha kammenāti apalokanādīsu catūsu aññatarena kammena.
Tattha kammenāti apalokanādīsu catūsu aññatarena kammena.

Uddesenāti pātimokkhuddesena.
Uddesenāti pātimokkhuddesena.

Voharanto kathayanto tāhi tāhi upapattīhi ‘‘adhammaṃ dhammo’’tiādīni aṭṭhārasa bhedakaravatthūni dīpento.
Voharanto kathayanto tāhi tāhi upapattīhi ‘‘adhammaṃ dhammo’’tiādīni aṭṭhārasa bhedakaravatthūni dīpento.

Anussāvanenāti ‘‘nanu tumhe jānātha mayhaṃ bahussutādibhāvaṃ, kathaṃ hi nāma mādiso uddhammaṃ ubbinayaṃ satthusāsanaṃ gāheyya, kimahaṃ apāyato na bhāyāmī’’tiādinā nayena kaṇṇamūle vacībhedaṃ katvā anussāvanena.
Anussāvanenāti ‘‘nanu tumhe jānātha mayhaṃ bahussutādibhāvaṃ, kathaṃ hi nāma mādiso uddhammaṃ ubbinayaṃ satthusāsanaṃ gāheyya, kimahaṃ apāyato na bhāyāmī’’tiādinā nayena kaṇṇamūle vacībhedaṃ katvā anussāvanena.

Salākaggāhenāti evaṃ vohārānussāvanehi tesaṃ cittaṃ upatthambhetvā anivattidhammaṃ katvā ‘‘gaṇhatha imaṃ salāka’’nti salākaggāhena.
Salākaggāhenāti evaṃ vohārānussāvanehi tesaṃ cittaṃ upatthambhetvā anivattidhammaṃ katvā ‘‘gaṇhatha imaṃ salāka’’nti salākaggāhena.

Ettha ca kammameva uddeso vā pamāṇaṃ, vohārānussāvanasalākaggāhā pana pubbabhāgā.

Ettha ca kammameva uddeso vā pamāṇaṃ, vohārānussāvanasalākaggāhā pana pubbabhāgā.

Tesu nipphannesupi abhinnova hoti saṅgho.
Tesu nipphannesupi abhinnova hoti saṅgho.

Yadā pana vohārānussāvanehi cattāro vā atireke vā bhikkhū salākaṃ gāhetvā vaggaṃ saṅghaṃ gahetvā visuṃ kammaṃ vā uddesaṃ vā karoti, tadā saṅgho bhinno nāma hoti.
Yadā pana vohārānussāvanehi cattāro vā atireke vā bhikkhū salākaṃ gāhetvā vaggaṃ saṅghaṃ gahetvā visuṃ kammaṃ vā uddesaṃ vā karoti, tadā saṅgho bhinno nāma hoti.

Abhedapurekkhārassa pana samaggasaññāya vaṭṭati.
Abhedapurekkhārassa pana samaggasaññāya vaṭṭati.

Samaggasaññāya hi karontassa neva bhedo hoti, na ānantariyaṃ, tathā tato ūnaparisāya karontassa.
Samaggasaññāya hi karontassa neva bhedo hoti, na ānantariyaṃ, tathā tato ūnaparisāya karontassa.

Vuttaṃ hetaṃ ‘‘ekato, upāli, cattāro honti ekato cattāro, navamo anussāvetī’’tiādi.
Vuttaṃ hetaṃ ‘‘ekato, upāli, cattāro honti ekato cattāro, navamo anussāvetī’’tiādi.

Imesu pana pañcasu ānantariyesu saṅghabhedo vacīkammaṃ, sesāni kāyakammāni, sabbāneva kho tāni kāyadvāratopi vacīdvāratopi samuṭṭhahanti.
Imesu pana pañcasu ānantariyesu saṅghabhedo vacīkammaṃ, sesāni kāyakammāni, sabbāneva kho tāni kāyadvāratopi vacīdvāratopi samuṭṭhahanti.

Saṅghabhedopi hi hatthamuddāya bhedaṃ karontassa kāyadvāratopi samuṭṭhāti, saṅghabhedo cettha kappaṭṭhitiyo.
Saṅghabhedopi hi hatthamuddāya bhedaṃ karontassa kāyadvāratopi samuṭṭhāti, saṅghabhedo cettha kappaṭṭhitiyo.

Kappavināse eva hi saṅghabhedato muccati, sesānaṃ pana tathā niyamo natthi.
Kappavināse eva hi saṅghabhedato muccati, sesānaṃ pana tathā niyamo natthi.

Yena ca pañcapetāni kammāni katāni honti, tassa saṅghabhedova niraye vipaccati, sesāni ‘‘ahosi kammaṃ nāhosi kammavipāko’’ti evamādīsu saṅkhyaṃ gacchanti.
Yena ca pañcapetāni kammāni katāni honti, tassa saṅghabhedova niraye vipaccati, sesāni ‘‘ahosi kammaṃ nāhosi kammavipāko’’ti evamādīsu saṅkhyaṃ gacchanti.

Saṅghabhedābhāve lohituppādo, tadabhāve arahantaghāto, tadabhāve mātughāto, pitughāto vā, tasmimpi sīlasampannatare.
Saṅghabhedābhāve lohituppādo, tadabhāve arahantaghāto, tadabhāve mātughāto, pitughāto vā, tasmimpi sīlasampannatare.

Purimāni cettha cattāri sabbesaṃ gahaṭṭhapabbajitānaṃ sādhāraṇāni, saṅghabhedo pana pakatattassa bhikkhunova, asādhāraṇo aññesaṃ, bhikkhunīpi hi saṅghaṃ na bhindati, pageva itare.
Purimāni cettha cattāri sabbesaṃ gahaṭṭhapabbajitānaṃ sādhāraṇāni, saṅghabhedo pana pakatattassa bhikkhunova, asādhāraṇo aññesaṃ, bhikkhunīpi hi saṅghaṃ na bhindati, pageva itare.

Pañcapi cetāni dukkhavedanāsampayuttāni, dosamūlāni cāti veditabbāni.
Pañcapi cetāni dukkhavedanāsampayuttāni, dosamūlāni cāti veditabbāni.

Aṭṭhamaṃ bhavaṃ nibbatteyyāti ettha ariyasāvakassa aṭṭhamabhavāgahaṇaṃ kena niyāmitanti?
Aṭṭhamaṃ bhavaṃ nibbatteyyāti ettha ariyasāvakassa aṭṭhamabhavāgahaṇaṃ kena niyāmitanti?

Vipassanāya.
Vipassanāya.

Yassa hi sā tikkhā, so ekaṃ eva bhavaṃ nibbattitvā arahattaṃ patvā ekabījī nāma hoti.
Yassa hi sā tikkhā, so ekaṃ eva bhavaṃ nibbattitvā arahattaṃ patvā ekabījī nāma hoti.

Yassa mandā, so dutiye...pe...
Yassa mandā, so dutiye...pe...

chaṭṭhe vā bhave arahattaṃ patvā kolaṃkolo nāma hoti.
chaṭṭhe vā bhave arahattaṃ patvā kolaṃkolo nāma hoti.

Yassa pana atimandā, so sattamaṃ bhavaṃ nātikkamati, tattha niyamena arahattaṃ pāpuṇitvā sattakkhattuparamo nāma hoti.
Yassa pana atimandā, so sattamaṃ bhavaṃ nātikkamati, tattha niyamena arahattaṃ pāpuṇitvā sattakkhattuparamo nāma hoti.

Sacepi hissa sattame bhave niddaṃ okkantassa matthake asani vā pabbatakūṭo vā pateyya, tasmimpi kāle arahattaṃ patvāva parinibbāti.
Sacepi hissa sattame bhave niddaṃ okkantassa matthake asani vā pabbatakūṭo vā pateyya, tasmimpi kāle arahattaṃ patvāva parinibbāti.

Uttamakoṭiyā hi sattamabhavānatikkamanaññeva sandhāyeva ‘‘niyato sambodhiparāyaṇo’’ti vuttoti.
Uttamakoṭiyā hi sattamabhavānatikkamanaññeva sandhāyeva ‘‘niyato sambodhiparāyaṇo’’ti vuttoti.

Ekissā lokadhātuyā dve arahanto sammāsambuddhātiādīsu dasasahassacakkavāḷasaṅkhātaṃ jātikhettaṃ ekā lokadhātu nāma āṇāvisayakhettesu buddhuppattisaṅkāya evābhāvato.
Ekissā lokadhātuyā dve arahanto sammāsambuddhātiādīsu dasasahassacakkavāḷasaṅkhātaṃ jātikhettaṃ ekā lokadhātu nāma āṇāvisayakhettesu buddhuppattisaṅkāya evābhāvato.

Tattha dvinnaṃ buddhānaṃ uppattipaṭisedhaṃ akatvā jātikhette eva kato.
Tattha dvinnaṃ buddhānaṃ uppattipaṭisedhaṃ akatvā jātikhette eva kato.

Ṭhapetvā imaṃ cakkavāḷaṃ aññasmiṃ cakkavāḷe buddhā na uppajjanti buddhattahetūnaṃ anādibuddhaparamparādīnaṃ tathābhāvā.
Ṭhapetvā imaṃ cakkavāḷaṃ aññasmiṃ cakkavāḷe buddhā na uppajjanti buddhattahetūnaṃ anādibuddhaparamparādīnaṃ tathābhāvā.

Tato eva hi sattā niravasesato nibbutiṃ na pāpuṇanti.
Tato eva hi sattā niravasesato nibbutiṃ na pāpuṇanti.

Yadi hi sabbacakkavāḷesu buddhā uppajjeyyuṃ, sabbe sattā ito pubbe niravasesato nibbutiṃ pāpuṇeyyuṃ, na ca taṃ atthi, tasmā anādibuddhaparamparāya vivaṭṭūpanissayasampannānaṃ nivāsabhūte imasmiṃ cakkavāḷe eva uppajjantīti veditabbā.
Yadi hi sabbacakkavāḷesu buddhā uppajjeyyuṃ, sabbe sattā ito pubbe niravasesato nibbutiṃ pāpuṇeyyuṃ, na ca taṃ atthi, tasmā anādibuddhaparamparāya vivaṭṭūpanissayasampannānaṃ nivāsabhūte imasmiṃ cakkavāḷe eva uppajjantīti veditabbā.

Te cetthāpi dullabhā, tesaṃ dullabhattā evettha kappānaṃ asaṅkhyeyyampi buddhuppādarahitaṃ hoti.
Te cetthāpi dullabhā, tesaṃ dullabhattā evettha kappānaṃ asaṅkhyeyyampi buddhuppādarahitaṃ hoti.

Yadi ca te sulabhā bhaveyyuṃ, ekasmiṃ vivaṭṭaṭṭhāyiasaṅkhyeyye catusaṭṭhibuddhānampi uppajjituṃ sakkā bhaveyya antarakappassa buddhantarattā.
Yadi ca te sulabhā bhaveyyuṃ, ekasmiṃ vivaṭṭaṭṭhāyiasaṅkhyeyye catusaṭṭhibuddhānampi uppajjituṃ sakkā bhaveyya antarakappassa buddhantarattā.

Bhaddakappesu cettha pañca buddhā eva uppajjanti.
Bhaddakappesu cettha pañca buddhā eva uppajjanti.

Kathaṃ panetthāpi dullabhatarā cakkavāḷantaresu uppajjeyyuṃ, buddhānañca dullabhatā kāraṇadullabhatāya, tasmā imasmiññeva cakkavāḷe buddhā uppajjanti?
Kathaṃ panetthāpi dullabhatarā cakkavāḷantaresu uppajjeyyuṃ, buddhānañca dullabhatā kāraṇadullabhatāya, tasmā imasmiññeva cakkavāḷe buddhā uppajjanti?

Etthāpi na devabrahmalokesu, manussaloke eva pana uppajjanti ettheva sabbaso tividhasaddhammādhārassa saṅgharatanassa pātubhāvato, itaralokesu niravasesato pakārāsambhavato ca.
Etthāpi na devabrahmalokesu, manussaloke eva pana uppajjanti ettheva sabbaso tividhasaddhammādhārassa saṅgharatanassa pātubhāvato, itaralokesu niravasesato pakārāsambhavato ca.

Yadi hi buddhā devalokādīsu uppajjeyyuṃ, manussā bhayena upasaṅkamitumeva na sakkonti, pageva dhammasavanapabbajjādiṃ kātuṃ, teneva amhākaṃ bodhisatto attano rūpakāyānubhāvādisampattiyā uppannaamanussasaṅkākutūhalaṃ janaṃ nijjhāpetuṃ uttānaseyyakādiniyāmena vaḍḍhitvā dārapariggahādiṃ akāsi, evaṃ katvā pabbajitampi naṃ rājagahe piṇḍāya pavisitvā paṇḍavapabbatapasse nisīditvā piṇḍapātaṃ paribhuñjantaṃ bimbisāro nānappakārato manussabhāvaṃ vicinitvāva upasaṅkamituṃ visahi, no aññathā.
Yadi hi buddhā devalokādīsu uppajjeyyuṃ, manussā bhayena upasaṅkamitumeva na sakkonti, pageva dhammasavanapabbajjādiṃ kātuṃ, teneva amhākaṃ bodhisatto attano rūpakāyānubhāvādisampattiyā uppannaamanussasaṅkākutūhalaṃ janaṃ nijjhāpetuṃ uttānaseyyakādiniyāmena vaḍḍhitvā dārapariggahādiṃ akāsi, evaṃ katvā pabbajitampi naṃ rājagahe piṇḍāya pavisitvā paṇḍavapabbatapasse nisīditvā piṇḍapātaṃ paribhuñjantaṃ bimbisāro nānappakārato manussabhāvaṃ vicinitvāva upasaṅkamituṃ visahi, no aññathā.

Lokanitthāraṇatthāya hi buddhā uppajjanti, na attano sakkārādiatthāya, tasmā manussesu eva uppajjantīti veditabbo.

Lokanitthāraṇatthāya hi buddhā uppajjanti, na attano sakkārādiatthāya, tasmā manussesu eva uppajjantīti veditabbo.

Tatthāpi imasmiṃ jambudīpe eva, tatthāpi imasmiṃ majjhimapadese eva.
Tatthāpi imasmiṃ jambudīpe eva, tatthāpi imasmiṃ majjhimapadese eva.

Na kevalañca buddhāva, paccekabuddhā, aggasāvakamahāsāvakā ca cakkavattiādayo ca aññepi puññavantasattā ettheva uppajjanti.
Na kevalañca buddhāva, paccekabuddhā, aggasāvakamahāsāvakā ca cakkavattiādayo ca aññepi puññavantasattā ettheva uppajjanti.

Apubbaṃ acarimanti ettha mātukucchismiṃ paṭisandhiggahaṇato pure pubbaṃ nāma, dhātuantaradhānato pacchā carimaṃ nāma, ubhinnamantarā apubbaṃ acarimaṃ nāma.
Apubbaṃ acarimanti ettha mātukucchismiṃ paṭisandhiggahaṇato pure pubbaṃ nāma, dhātuantaradhānato pacchā carimaṃ nāma, ubhinnamantarā apubbaṃ acarimaṃ nāma.

Etthantare aññassa buddhassa uppatti nivāritā, dhātuantaradhāne pana jāte aññassa uppatti na nivāritā.
Etthantare aññassa buddhassa uppatti nivāritā, dhātuantaradhāne pana jāte aññassa uppatti na nivāritā.

Kiñcāpi na nivāritā, antarakappaṃ pana khepetvāva uppajjantīti veditabbaṃ.
Kiñcāpi na nivāritā, antarakappaṃ pana khepetvāva uppajjantīti veditabbaṃ.

Pañca hi antaradhānāni nāma adhigamaantaradhānaṃ paṭipattiantaradhānaṃ pariyattiantaradhānaṃ liṅgaantaradhānaṃ dhātuantaradhānanti.
Pañca hi antaradhānāni nāma adhigamaantaradhānaṃ paṭipattiantaradhānaṃ pariyattiantaradhānaṃ liṅgaantaradhānaṃ dhātuantaradhānanti.

Tattha adhigamoti maggaphalābhiññāpaṭisambhidāyo, so parihāyamāno paṭisambhidāto paṭṭhāya parihāyati.
Tattha adhigamoti maggaphalābhiññāpaṭisambhidāyo, so parihāyamāno paṭisambhidāto paṭṭhāya parihāyati.

Parinibbānato hi vassasahassameva paṭisambhidā nibbattetuṃ sakkonti, tato paraṃ abhiññā, tāpi nibbattetuṃ asakkontā sukkhavipassakakhīṇāsavā honti, tato anāgāmino, tato sakadāgāmino, sotāpannā ca honti, tesu dharantesupi adhigamo anantarahitova hoti, pacchimakassa pana sotāpannassa jīvitakkhayena adhigamo antarahito nāma hoti.
Parinibbānato hi vassasahassameva paṭisambhidā nibbattetuṃ sakkonti, tato paraṃ abhiññā, tāpi nibbattetuṃ asakkontā sukkhavipassakakhīṇāsavā honti, tato anāgāmino, tato sakadāgāmino, sotāpannā ca honti, tesu dharantesupi adhigamo anantarahitova hoti, pacchimakassa pana sotāpannassa jīvitakkhayena adhigamo antarahito nāma hoti.

Idaṃ adhigamaantaradhānaṃ.
Idaṃ adhigamaantaradhānaṃ.

Tato maggaphalāni nibbattetuṃ asakkontā ‘‘natthi dāni no ariyadhammapaṭivedho’’ti jhānavipassanāsu vosānaṃ āpajjitvā kosajjabahulā catupārisuddhisīlamattaṃ rakkhanto aññamaññaṃ na codenti, na sārenti, akukkuccakā honti, tato paṭṭhāya

khuddānukhuddakāni maddanti, tato garukāpattiṃ āpajjanti, pārājikamattameva rakkhanti, tesu dharantesupi paṭipatti anantarahitāva hoti, pacchimakassa pana bhikkhuno sīlabhedena vā jīvitakkhayena vā paṭipatti antarahitā nāma hoti.
Tato maggaphalāni nibbattetuṃ asakkontā ‘‘natthi dāni no ariyadhammapaṭivedho’’ti jhānavipassanāsu vosānaṃ āpajjitvā kosajjabahulā catupārisuddhisīlamattaṃ rakkhanto aññamaññaṃ na codenti, na sārenti, akukkuccakā honti, tato paṭṭhāya khuddānukhuddakāni maddanti, tato garukāpattiṃ āpajjanti, pārājikamattameva rakkhanti, tesu dharantesupi paṭipatti anantarahitāva hoti, pacchimakassa pana bhikkhuno sīlabhedena vā jīvitakkhayena vā paṭipatti antarahitā nāma hoti.

Idaṃ paṭipattiantaradhānaṃ nāma.
Idaṃ paṭipattiantaradhānaṃ nāma.

Pariyattīti sāṭṭhakathaṃ tepiṭakaṃ buddhavacanaṃ, gacchante gacchante kāle adhammikehi kaliyugarājādīhi vipannasassādisampattitāya paccayadāyakā duggatā honti, bhikkhū ca paccayehi kilamantā antevāsike gahetuṃ na sakkonti.
Pariyattīti sāṭṭhakathaṃ tepiṭakaṃ buddhavacanaṃ, gacchante gacchante kāle adhammikehi kaliyugarājādīhi vipannasassādisampattitāya paccayadāyakā duggatā honti, bhikkhū ca paccayehi kilamantā antevāsike gahetuṃ na sakkonti.

Tato aṭṭhakathā parihāyati, pāḷivaseneva pariyattiṃ dhārenti, tato pāḷiṃ sakalaṃ dhāretuṃ na sakkonti, paṭhamaṃ abhidhammapiṭakaṃ parihāyati, tañcassa parihāyanaṃ matthakato paṭhāya.
Tato aṭṭhakathā parihāyati, pāḷivaseneva pariyattiṃ dhārenti, tato pāḷiṃ sakalaṃ dhāretuṃ na sakkonti, paṭhamaṃ abhidhammapiṭakaṃ parihāyati, tañcassa parihāyanaṃ matthakato paṭhāya.

Paṭhamameva hi mahāpakaraṇaṃ parihāyati, tato yamakaṃ kathāvatthu puggalapaññatti dhātukathā vibhaṅgo dhammasaṅgaho ca anukkamena parihāyanti, tato matthakato paṭṭhāya suttantapiṭakaṃ parihāyati, paṭhamaṃ hi aṅguttaranikāyo ekādasakanipātato paṭṭhāya yāvaekakanipātā parihāyati, tato matthakato paṭṭhāya saṃyuttanikāyo, paṭhamaṃ hi mahāvaggo parihāyati, tato saḷāyatanavaggo khandhakavaggo nidānavaggo sagāthāvaggoti, evaṃ majjhimanikāyadīghanikāyādayo ca matthakato paṭṭhāya parihāyanti, tato vinayapiṭakameva tiṭṭhati, tampi parivārato paṭṭhāya yāva mahāvibhaṅgā parihāyati, tato uposathakkhandhakato mātikāmattameva dhārenti, tadāpi yāva catuppadikāpi gāthā manussesu pavattati, tāva pariyatti anantarahitāva hoti, tāya antarahitāya pariyatti antarahitā nāma hoti.
Paṭhamameva hi mahāpakaraṇaṃ parihāyati, tato yamakaṃ kathāvatthu puggalapaññatti dhātukathā vibhaṅgo dhammasaṅgaho ca anukkamena parihāyanti, tato matthakato paṭṭhāya suttantapiṭakaṃ parihāyati, paṭhamaṃ hi aṅguttaranikāyo ekādasakanipātato paṭṭhāya yāvaekakanipātā parihāyati, tato matthakato paṭṭhāya saṃyuttanikāyo, paṭhamaṃ hi mahāvaggo parihāyati, tato saḷāyatanavaggo khandhakavaggo nidānavaggo sagāthāvaggoti, evaṃ majjhimanikāyadīghanikāyādayo ca matthakato paṭṭhāya parihāyanti, tato vinayapiṭakameva tiṭṭhati, tampi parivārato paṭṭhāya yāva mahāvibhaṅgā parihāyati, tato uposathakkhandhakato mātikāmattameva dhārenti, tadāpi yāva catuppadikāpi gāthā manussesu pavattati, tāva pariyatti anantarahitāva hoti, tāya antarahitāya pariyatti antarahitā nāma hoti.

Idaṃ pariyattiantaradhānaṃ nāma.
Idaṃ pariyattiantaradhānaṃ nāma.

Gacchante gacchante kāle pattacīvaraggahaṇādiākappaṃ na pāsādikaṃ hoti, nigaṇṭhādayo viya alābupattādiṃ aggabāhāya pakkhipitvāpi olambitvāpi sikkāya olaggetvāpi vicaranti, cīvararajanampi na sāruppaṃ, oṭṭhaṭṭhikavaṇṇaṃ katvā dhārenti, tato rajanampi ovaṭṭikavijjhanampi na hoti, dasā chetvā paribbājakā viya kāsāvamattameva dhārenti, tato parikkhīṇe kāle khuddakakāsāvakhaṇḍaṃ hatthe vā gīvāya vā bandhitvā kasikammādīni katvā dārabharaṇādiṃ karonti, tadā dakkhiṇaṃ dento jano saṅghaṃ uddissa etesaṃ deti, idaṃ sandhāya bhagavatā vuttaṃ ‘‘bhavissanti kho panānanda, anāgatamaddhānaṃ gotrabhuno kāsāvakaṇṭhā dussīlā pāpadhammā, tesu dussīlesu saṅghaṃ uddissa dānaṃ dassanti, tadāpahaṃ, ānanda, saṅghagataṃ dakkhiṇaṃ asaṅkhyeyyaṃ appameyyaṃ vadāmī’’ti.
Gacchante gacchante kāle pattacīvaraggahaṇādiākappaṃ na pāsādikaṃ hoti, nigaṇṭhādayo viya alābupattādiṃ aggabāhāya pakkhipitvāpi olambitvāpi sikkāya olaggetvāpi vicaranti, cīvararajanampi na sāruppaṃ, oṭṭhaṭṭhikavaṇṇaṃ katvā dhārenti, tato rajanampi ovaṭṭikavijjhanampi na hoti, dasā chetvā paribbājakā viya kāsāvamattameva dhārenti, tato parikkhīṇe kāle khuddakakāsāvakhaṇḍaṃ hatthe vā gīvāya vā bandhitvā kasikammādīni katvā dārabharaṇādiṃ karonti, tadā dakkhiṇaṃ dento jano saṅghaṃ uddissa etesaṃ deti, idaṃ sandhāya bhagavatā vuttaṃ ‘‘bhavissanti kho panānanda, anāgatamaddhānaṃ gotrabhuno kāsāvakaṇṭhā dussīlā pāpadhammā, tesu dussīlesu saṅghaṃ uddissa dānaṃ dassanti, tadāpahaṃ, ānanda, saṅghagataṃ dakkhiṇaṃ asaṅkhyeyyaṃ appameyyaṃ vadāmī’’ti.

Tato ‘‘papañco esa, kiṃ iminā amhāka’’nti taṃ kāsāvakhaṇḍaṃ chinditvā araññe khipanti, etasmiṃ kāle liṅgaṃ antarahitaṃ nāma hoti.
Tato ‘‘papañco esa, kiṃ iminā amhāka’’nti taṃ kāsāvakhaṇḍaṃ chinditvā araññe khipanti, etasmiṃ kāle liṅgaṃ antarahitaṃ nāma hoti.

Idaṃ liṅgaantaradhānaṃ nāma.
Idaṃ liṅgaantaradhānaṃ nāma.

Tato tattha tattha sakkārasammānaṃ alabhamānā dhātuyo buddhānaṃ adhiṭṭhānabalena sakkārasammānalabbhamānakaṭṭhānaṃ gamissanti, tato sabbattha alabhamānā sabbadhātuyo mahābodhimaṇḍameva gamissanti.
Tato tattha tattha sakkārasammānaṃ alabhamānā dhātuyo buddhānaṃ adhiṭṭhānabalena sakkārasammānalabbhamānakaṭṭhānaṃ gamissanti, tato sabbattha alabhamānā sabbadhātuyo mahābodhimaṇḍameva gamissanti.

Sāsapamattāpi hi dhātu na antarā nassissati, tā pana bodhimaṇḍe pallaṅkena nisinnabuddhasarīrasiriṃ, yamakapāṭihāriyañca dassessanti, tato dhātusarīrato tejo samuṭṭhāya taṃ sarīraṃ apaṇṇattikabhāvaṃ gameti, tadā dasasahassacakkavāḷe devatā parinibbānadivase viya paridevitvā pūjāsakkāraṃ katvā pakkamanti.
Sāsapamattāpi hi dhātu na antarā nassissati, tā pana bodhimaṇḍe pallaṅkena nisinnabuddhasarīrasiriṃ, yamakapāṭihāriyañca dassessanti, tato dhātusarīrato tejo samuṭṭhāya taṃ sarīraṃ apaṇṇattikabhāvaṃ gameti, tadā dasasahassacakkavāḷe devatā parinibbānadivase viya paridevitvā pūjāsakkāraṃ katvā pakkamanti.

Idaṃ dhātuantaradhānaṃ nāma.
Idaṃ dhātuantaradhānaṃ nāma.

Imassa pañcavidhassa antaradhānassa pariyattiantaradhānameva mūlaṃ.
Imassa pañcavidhassa antaradhānassa pariyattiantaradhānameva mūlaṃ.

Pariyattiyaṃ hi sati paṭivedhādayopi naṭṭhā nāma na honti, asati naṭṭhāti.
Pariyattiyaṃ hi sati paṭivedhādayopi naṭṭhā nāma na honti, asati naṭṭhāti.

Yathā ca nidhikumbhiyā jānanatthāya pāsāṇapiṭṭhe upanibaddhaakkharesu dharantesu nidhikumbhi naṭṭhā nāma na hoti, akkharesu pana naṭṭhesu naṭṭhā, evaṃsampadamidaṃ veditabbaṃ.
Yathā ca nidhikumbhiyā jānanatthāya pāsāṇapiṭṭhe upanibaddhaakkharesu dharantesu nidhikumbhi naṭṭhā nāma na hoti, akkharesu pana naṭṭhesu naṭṭhā, evaṃsampadamidaṃ veditabbaṃ.

Yathāha -
Yathāha -

> ‘‘Yāva tiṭṭhanti suttantā,
> ‘‘Yāva tiṭṭhanti suttantā,
>
> Vinayo yāva dippati;
> Vinayo yāva dippati;
>
> Tāva dakkhanti ālokaṃ,
> Tāva dakkhanti ālokaṃ,
>
> Sūriye abbhuṭṭhite yathā.
> Sūriye abbhuṭṭhite yathā.
>
> ‘‘Suttantesu asantesu,
> ‘‘Suttantesu asantesu,
>
> Pamuṭṭhe vinayamhi ca;
> Pamuṭṭhe vinayamhi ca;
>
> Tamo bhavissati loke,
> Tamo bhavissati loke,
>
> Sūriye atthaṅgate yathā.
> Sūriye atthaṅgate yathā.
>
> ‘‘Suttante rakkhite sante,
> ‘‘Suttante rakkhite sante,
>
> Paṭipatti hoti rakkhitā;
> Paṭipatti hoti rakkhitā;
>
> Paṭipattiyaṃ ṭhito dhīro,
> Paṭipattiyaṃ ṭhito dhīro,
>
> Yogakkhemā na dhaṃsatī’’ti;
> Yogakkhemā na dhaṃsatī’’ti;

Evamimesu pañcasu antaradhānesu dhātuantaradhānato pacchā carimaṃ nāmāti veditabbaṃ.

Evamimesu pañcasu antaradhānesu dhātuantaradhānato pacchā carimaṃ nāmāti veditabbaṃ.

Kasmā pana dve sammāsambuddhā apubbaṃ acarimaṃ na uppajjantīti?
Kasmā pana dve sammāsambuddhā apubbaṃ acarimaṃ na uppajjantīti?

Niratthakatova.
Niratthakatova.

Ekova hi sammāsambuddho anantesu cakkavāḷesu sabbasattānampi yadi upanissayo bhaveyya, ekakkhaṇe sapāṭihāriyaṃ sabbānukūlaṃ dhammaṃ desetvā te vinetuṃ sakkoti, kimaṅgaṃ pana nānakkhaṇesu, tasmā ekasmiṃ kāle anekesaṃ sammāsambuddhānaṃ uppatti niratthikāva.
Ekova hi sammāsambuddho anantesu cakkavāḷesu sabbasattānampi yadi upanissayo bhaveyya, ekakkhaṇe sapāṭihāriyaṃ sabbānukūlaṃ dhammaṃ desetvā te vinetuṃ sakkoti, kimaṅgaṃ pana nānakkhaṇesu, tasmā ekasmiṃ kāle anekesaṃ sammāsambuddhānaṃ uppatti niratthikāva.

Anatthakatā pana anacchariyaagāravavivādādidosato ceva mahāpathaviyā dvinnaṃ buddhānaṃ dhāraṇe asamatthatāya vikiraṇādidosato ca veditabbā.
Anatthakatā pana anacchariyaagāravavivādādidosato ceva mahāpathaviyā dvinnaṃ buddhānaṃ dhāraṇe asamatthatāya vikiraṇādidosato ca veditabbā.

Cakkavattino pana ekasmiṃ cakkavāḷe dve ekato na uppajjanti, ekova uppajjati.
Cakkavattino pana ekasmiṃ cakkavāḷe dve ekato na uppajjanti, ekova uppajjati.

Nānācakkavāḷesu pana bahūpi ekato uppajjantīti veditabbā.
Nānācakkavāḷesu pana bahūpi ekato uppajjantīti veditabbā.

Ettha hi ‘‘ekissā lokadhātuyā’’ti etassa ekasmiṃ cakkavāḷeti attho gahetabbo.
Ettha hi ‘‘ekissā lokadhātuyā’’ti etassa ekasmiṃ cakkavāḷeti attho gahetabbo.

Apubbaṃ acarimañcettha cakkaratanapātubhāvaantaradhānānaṃ vemajjhaṃ veditabbaṃ.
Apubbaṃ acarimañcettha cakkaratanapātubhāvaantaradhānānaṃ vemajjhaṃ veditabbaṃ.

Antaradhānañcassa cakkavattino kālakiriyato, pabbajjāto vā sattame divase hoti, tassa ca ānubhāvena dvinnaṃ ekattha sahaanuppatti ca veditabbā.
Antaradhānañcassa cakkavattino kālakiriyato, pabbajjāto vā sattame divase hoti, tassa ca ānubhāvena dvinnaṃ ekattha sahaanuppatti ca veditabbā.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ṭhānāṭhānañāṇabalaṃ paṭhamaṃ.
Ṭhānāṭhānañāṇabalaṃ paṭhamaṃ.

Dutiye kammasamādānānanti samādiyitvā katānaṃ kusalākusalānaṃ, kammameva vā kammasamādānaṃ.
Dutiye kammasamādānānanti samādiyitvā katānaṃ kusalākusalānaṃ, kammameva vā kammasamādānaṃ.

Ṭhānaso hetusoti paccayato ceva hetusaṅkhātakāraṇato ca.

Ṭhānaso hetusoti paccayato ceva hetusaṅkhātakāraṇato ca.

Tattha gatiupadhikālapayogā vipākassa paccayā, kammaṃ hetu.
Tattha gatiupadhikālapayogā vipākassa paccayā, kammaṃ hetu.

Tadubhayato kammavipākaṃ yathābhūtaṃ pajānāti.
Tadubhayato kammavipākaṃ yathābhūtaṃ pajānāti.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Bhagavā hi ‘‘ekaccassa bahūni pāpakammāni gatiupadhikālapayogānaṃ sampattiyā paṭibāhitāni na vipaccanti, tesaṃ vipattiṃ āgamma vipaccanti, ekaccassa bahūni kalyāṇakammāni tesaṃ vipattiyā paṭibāhitāni na vipaccanti, tesaṃ sampattiṃ āgamma vipaccantī’’ti pajānāti.
Bhagavā hi ‘‘ekaccassa bahūni pāpakammāni gatiupadhikālapayogānaṃ sampattiyā paṭibāhitāni na vipaccanti, tesaṃ vipattiṃ āgamma vipaccanti, ekaccassa bahūni kalyāṇakammāni tesaṃ vipattiyā paṭibāhitāni na vipaccanti, tesaṃ sampattiṃ āgamma vipaccantī’’ti pajānāti.

Tattha gativipattīti cattāro apāyā.
Tattha gativipattīti cattāro apāyā.

Gatisampattīti manussadevagatiyo.
Gatisampattīti manussadevagatiyo.

Upadhīti attabhāvo.
Upadhīti attabhāvo.

Tassa samiddhi sampatti nāma, asamiddhi vipatti nāma.
Tassa samiddhi sampatti nāma, asamiddhi vipatti nāma.

Kālasampattīti surājasumanussakālasaṅkhāto sampannakālo, tappaṭipakkho kālavipatti nāma.
Kālasampattīti surājasumanussakālasaṅkhāto sampannakālo, tappaṭipakkho kālavipatti nāma.

Tassa tassa pana kammassa sammāpayogo payogasampatti, micchāpayogo payogavipatti nāma.
Tassa tassa pana kammassa sammāpayogo payogasampatti, micchāpayogo payogavipatti nāma.

Tattha hi ekaccassa kusalakammena devagatiādīsu gatiyaṃ nibbattassa taṃ gatisampattiṃ āgamma kusalāni eva vipaccanti.
Tattha hi ekaccassa kusalakammena devagatiādīsu gatiyaṃ nibbattassa taṃ gatisampattiṃ āgamma kusalāni eva vipaccanti.

Tāya pana gatisampattiyā paṭibāhitāni akusalāni tattha vipaccituṃ na sakkonti.
Tāya pana gatisampattiyā paṭibāhitāni akusalāni tattha vipaccituṃ na sakkonti.

Tāni puna nirayādīsu apāyesu nibbattassa taṃ gativipattiṃ āgamma yathāsukhaṃ vipaccanti.
Tāni puna nirayādīsu apāyesu nibbattassa taṃ gativipattiṃ āgamma yathāsukhaṃ vipaccanti.

Tāya pana gativipattiyā paṭibāhitāni kusalāni tattha vipaccituṃ na sakkonti.
Tāya pana gativipattiyā paṭibāhitāni kusalāni tattha vipaccituṃ na sakkonti.

Ekaccassa dassanīyenābhirūpena kāyena samannāgatassa yadipi so dāso vā hoti hīnajacco vā, taṃ upadhisampattiṃ āgamma kusalāni evassa vipaccanti.
Ekaccassa dassanīyenābhirūpena kāyena samannāgatassa yadipi so dāso vā hoti hīnajacco vā, taṃ upadhisampattiṃ āgamma kusalāni evassa vipaccanti.

Tādisaṃ hi surūpaṃ ‘‘ayaṃ kiliṭṭhakammassa nānucchaviko’’ti uccesu amaccādiṭṭhānesu ṭhapenti, caṇḍālimpi surūpaṃ aggamahesiādiṭṭhānesu ṭhapenti.
Tādisaṃ hi surūpaṃ ‘‘ayaṃ kiliṭṭhakammassa nānucchaviko’’ti uccesu amaccādiṭṭhānesu ṭhapenti, caṇḍālimpi surūpaṃ aggamahesiādiṭṭhānesu ṭhapenti.

Tāya pana upadhisampattiyā paṭibāhitāni akusalānassa vipaccituṃ na sakkonti.
Tāya pana upadhisampattiyā paṭibāhitāni akusalānassa vipaccituṃ na sakkonti.

Tāni pana upadhivipattiyaṃ ca ṭhitassa yathāsukhaṃ vipaccanti.
Tāni pana upadhivipattiyaṃ ca ṭhitassa yathāsukhaṃ vipaccanti.

Rājakulādīsu hi uppannampi durūpaṃ hīnesu ṭhapenti.
Rājakulādīsu hi uppannampi durūpaṃ hīnesu ṭhapenti.

Ekaccassa pana paṭhamakappikānaṃ vā cakkavattirañño vā buddhānaṃ vā surājasumanussānaṃ sampanne kāle nibbattassa taṃ kālasampattiṃ āgamma kusalāni eva vipaccanti, na akusalāni.
Ekaccassa pana paṭhamakappikānaṃ vā cakkavattirañño vā buddhānaṃ vā surājasumanussānaṃ sampanne kāle nibbattassa taṃ kālasampattiṃ āgamma kusalāni eva vipaccanti, na akusalāni.

Tāni puna durājadumanussānaṃ vipanne kāle taṃ kālavipattiṃ āgamma vipaccanti, na pana kusalāni tāya kālavipattiyā paṭibāhitattā.
Tāni puna durājadumanussānaṃ vipanne kāle taṃ kālavipattiṃ āgamma vipaccanti, na pana kusalāni tāya kālavipattiyā paṭibāhitattā.

Ekaccassa pana sīlasaṃyamādianavajjapayogena ceva sāvajjena vā anavajjena vā desakālānusārena āyudhasippādipayogasāmatthiyena ca samannāgatassa taṃ payogasampattiṃ āgamma kusalāni eva vipaccanti, na akusalāni.
Ekaccassa pana sīlasaṃyamādianavajjapayogena ceva sāvajjena vā anavajjena vā desakālānusārena āyudhasippādipayogasāmatthiyena ca samannāgatassa taṃ payogasampattiṃ āgamma kusalāni eva vipaccanti, na akusalāni.

Tāni puna yathāvuttaviparītapayogavipattiṃ āgamma vipaccanti, na pana kusalāni tāya paṭibāhitattā.
Tāni puna yathāvuttaviparītapayogavipattiṃ āgamma vipaccanti, na pana kusalāni tāya paṭibāhitattā.

Yuddhādīsu hi pāṇātipātādiakusalaṃ karontāpi taṃtaṃāyudhasippādipayogasampattiṃ nissāyeva senāpatiṭṭhānādimahāsampattiṃ labhanti, na pana taṃ akusalaṃ nissāya.
Yuddhādīsu hi pāṇātipātādiakusalaṃ karontāpi taṃtaṃāyudhasippādipayogasampattiṃ nissāyeva senāpatiṭṭhānādimahāsampattiṃ labhanti, na pana taṃ akusalaṃ nissāya.

Yathā dānaveyyāvaccādīsu kusalaṃ karontāpi adhimattavāyāmādipayogavipattiṃ nissāya anayabyasanampi pāpuṇanti, na pana taṃ kusalaṃ nissāya.
Yathā dānaveyyāvaccādīsu kusalaṃ karontāpi adhimattavāyāmādipayogavipattiṃ nissāya anayabyasanampi pāpuṇanti, na pana taṃ kusalaṃ nissāya.

Evametāhi catūhi sampattīhi, vipattīhi ca kusalākusalānaṃ vipaccanāvipaccanavibhāgaṃ bhagavā yathābhūtaṃ pajānāti.
Evametāhi catūhi sampattīhi, vipattīhi ca kusalākusalānaṃ vipaccanāvipaccanavibhāgaṃ bhagavā yathābhūtaṃ pajānāti.

Ayaṃ tāvettha vibhaṅganayena dutiyabalassa vibhāvanā.
Ayaṃ tāvettha vibhaṅganayena dutiyabalassa vibhāvanā.

Aparena cassa -
Aparena cassa -

> ‘‘Ahosi kammaṃ ahosi kammavipāko, ahosi kammaṃ nāhosi kammavipāko, ahosi kammaṃ atthi kammavipāko, ahosi kammaṃ natthi kammavipāko, ahosi kammaṃ bhavissati kammavipāko, ahosi kammaṃ na bhavissati kammavipāko, atthi kammaṃ natthi kammavipāko, atthi kammaṃ natthi kammavipāko, atthi kammaṃ bhavissati kammavipāko, atthi kammaṃ na bhavissati kammavipāko, bhavissati kammaṃ bhavissati kammavipāko, bhavissati kammaṃ na bhavissati kammavipāko’’ti -
> ‘‘Ahosi kammaṃ ahosi kammavipāko, ahosi kammaṃ nāhosi kammavipāko, ahosi kammaṃ atthi kammavipāko, ahosi kammaṃ natthi kammavipāko, ahosi kammaṃ bhavissati kammavipāko, ahosi kammaṃ na bhavissati kammavipāko, atthi kammaṃ natthi kammavipāko, atthi kammaṃ natthi kammavipāko, atthi kammaṃ bhavissati kammavipāko, atthi kammaṃ na bhavissati kammavipāko, bhavissati kammaṃ bhavissati kammavipāko, bhavissati kammaṃ na bhavissati kammavipāko’’ti -

Iminā paṭisambhidāyaṃ vuttenāpi nayena vibhāvanā veditabbā.
Iminā paṭisambhidāyaṃ vuttenāpi nayena vibhāvanā veditabbā.

Tattha yaṃ atītattabhāve āyūhitaṃ kammaṃ vuttaṃ, hetupaccayaṃ āgamma tattheva vipākaṃ adāsi.
Tattha yaṃ atītattabhāve āyūhitaṃ kammaṃ vuttaṃ, hetupaccayaṃ āgamma tattheva vipākaṃ adāsi.

Idaṃ sandhāya ‘‘ahosi kammaṃ ahosi kammavipāko’’ti paṭhamaṃ padaṃ vuttaṃ.
Idaṃ sandhāya ‘‘ahosi kammaṃ ahosi kammavipāko’’ti paṭhamaṃ padaṃ vuttaṃ.

Yaṃ atītesu pana diṭṭhadhammavedanīyādīsu bahūsu ekaṃ diṭṭhadhammavedanīyaṃ laddhapaccayaṃ vipākaṃ deti, sesāni avipākāni.
Yaṃ atītesu pana diṭṭhadhammavedanīyādīsu bahūsu ekaṃ diṭṭhadhammavedanīyaṃ laddhapaccayaṃ vipākaṃ deti, sesāni avipākāni.

Ekaṃ upapajjavedanīyaṃ pana paṭisandhiṃ ākaḍḍhati, ekaṃ ānantariyaṃ nirayapaṭisandhiṃ deti, sesāni avipākāni.
Ekaṃ upapajjavedanīyaṃ pana paṭisandhiṃ ākaḍḍhati, ekaṃ ānantariyaṃ nirayapaṭisandhiṃ deti, sesāni avipākāni.

Aṭṭhasu samāpattīsu ekāya brahmaloke nibbattati, sesā avipākā.
Aṭṭhasu samāpattīsu ekāya brahmaloke nibbattati, sesā avipākā.

Idaṃ sandhāya ‘‘ahosi kammaṃ nāhosi kammavipāko’’ti dutiyaṃ padaṃ vuttaṃ.
Idaṃ sandhāya ‘‘ahosi kammaṃ nāhosi kammavipāko’’ti dutiyaṃ padaṃ vuttaṃ.

Yaṃ atītaṃ kammaṃ etarahi vipākaṃ deti, idaṃ sandhāya tatiyaṃ.
Yaṃ atītaṃ kammaṃ etarahi vipākaṃ deti, idaṃ sandhāya tatiyaṃ.

Yaṃ purimanayena na vipaccati, idaṃ sandhāya catutthaṃ.
Yaṃ purimanayena na vipaccati, idaṃ sandhāya catutthaṃ.

Yaṃ anāgate vipākaṃ dassati, idaṃ sandhāya pañcamaṃ.
Yaṃ anāgate vipākaṃ dassati, idaṃ sandhāya pañcamaṃ.

Yaṃ na vipaccati, idaṃ sandhāya chaṭṭhaṃ.
Yaṃ na vipaccati, idaṃ sandhāya chaṭṭhaṃ.

Yaṃ etarahi āyūhitaṃ kammaṃ etaraheva vipākaṃ deti, idaṃ sandhāya sattamaṃ.
Yaṃ etarahi āyūhitaṃ kammaṃ etaraheva vipākaṃ deti, idaṃ sandhāya sattamaṃ.

Yaṃ na vipaccati, idaṃ sandhāya aṭṭhamaṃ.
Yaṃ na vipaccati, idaṃ sandhāya aṭṭhamaṃ.

Iminā nayena sesapadānampi attho daṭṭhabbo.
Iminā nayena sesapadānampi attho daṭṭhabbo.

Idaṃ tathāgatassāti idaṃ sabbehi etehi pakārehi atītānāgatapaccuppannānaṃ kammantaravipākantarānaṃ yathābhūtato jānanañāṇanti attho.
Idaṃ tathāgatassāti idaṃ sabbehi etehi pakārehi atītānāgatapaccuppannānaṃ kammantaravipākantarānaṃ yathābhūtato jānanañāṇanti attho.

Dutiyabalaṃ.
Dutiyabalaṃ.

Tatiye sabbatthagāmininti sabbagatigāminiñca agatigāminiñca.
Tatiye sabbatthagāmininti sabbagatigāminiñca agatigāminiñca.

Paṭipadanti maggaṃ.
Paṭipadanti maggaṃ.

Yathābhūtaṃ pajānātīti bahūsupi manussesu pāṇātipātādīsu ekameva akusalaṃ ekato karontesu imassa cetanā nirayagāminī bhavissati, imassa tiracchānayonigāminī, imassa pettivisayagāminī, nirayādīsupi panesā evarūpe evarūpe ṭhāne evañcevañca vipākaṃ dassati, imassa paṭisandhiṃ ākaḍḍhituṃ na sakkoti, aññena kammena dinnapaṭisandhikassa dubbalaṃ upadhivepakkaṃ bhavissati.
Yathābhūtaṃ pajānātīti bahūsupi manussesu pāṇātipātādīsu ekameva akusalaṃ ekato karontesu imassa cetanā nirayagāminī bhavissati, imassa tiracchānayonigāminī, imassa pettivisayagāminī, nirayādīsupi panesā evarūpe evarūpe ṭhāne evañcevañca vipākaṃ dassati, imassa paṭisandhiṃ ākaḍḍhituṃ na sakkoti, aññena kammena dinnapaṭisandhikassa dubbalaṃ upadhivepakkaṃ bhavissati.

Bahūsu vā ekato dānādikusalaṃ, vipassanaṃ vā paṭṭhapentesu imassa cetanā manussagatigāminī bhavissati, imassa devagatigāminī, tatthāpi evañcevañca vipākaṃ dassati, imassa vā vipassanā ekaṃ maggaṃ dve vā tayo vā cattāro vā paṭisambhidādisahite vā rahite vā nipphādessati, imassa na kañci paṭivedhaṃ sādhessatītiādinā anantehi ākārehi ekavatthusmimpi uppannaṃ kusalākusalasaṅkhātaṃ sabbatthagāminipaṭipadaṃ aviparītato pajānātīti.
Bahūsu vā ekato dānādikusalaṃ, vipassanaṃ vā paṭṭhapentesu imassa cetanā manussagatigāminī bhavissati, imassa devagatigāminī, tatthāpi evañcevañca vipākaṃ dassati, imassa vā vipassanā ekaṃ maggaṃ dve vā tayo vā cattāro vā paṭisambhidādisahite vā rahite vā nipphādessati, imassa na kañci paṭivedhaṃ sādhessatītiādinā anantehi ākārehi ekavatthusmimpi uppannaṃ kusalākusalasaṅkhātaṃ sabbatthagāminipaṭipadaṃ aviparītato pajānātīti.

Tatiyabalaṃ.
Tatiyabalaṃ.

Catutthe anekadhātunti cakkhudhātuādīhi, kāmadhātuādīhi vā bahudhātuṃ.
Catutthe anekadhātunti cakkhudhātuādīhi, kāmadhātuādīhi vā bahudhātuṃ.

Nānādhātunti tāsaññeva dhātūnaṃ vilakkhaṇattā nānappakāraṃ dhātuṃ.
Nānādhātunti tāsaññeva dhātūnaṃ vilakkhaṇattā nānappakāraṃ dhātuṃ.

Lokanti khandhāyatanadhātulokaṃ.
Lokanti khandhāyatanadhātulokaṃ.

Yathābhūtaṃ pajānātīti tāsaṃ tāsaṃ dhātūnaṃ khandhāyatanadhātuvibhaṅgādīsu vuttanayena anantappabhedaṃ nānattaṃ aviparītato pajānāti.
Yathābhūtaṃ pajānātīti tāsaṃ tāsaṃ dhātūnaṃ khandhāyatanadhātuvibhaṅgādīsu vuttanayena anantappabhedaṃ nānattaṃ aviparītato pajānāti.

Na kevalañca tathāgato upādinnakasaṅkhāralokasseva nānattaṃ pajānāti, atha kho anupādinnakasaṅkhāralokassāpi paccekabuddhādīhi paṭivijjhituṃ asakkuṇeyyaṃ nānattaṃ pajānātiyeva.
Na kevalañca tathāgato upādinnakasaṅkhāralokasseva nānattaṃ pajānāti, atha kho anupādinnakasaṅkhāralokassāpi paccekabuddhādīhi paṭivijjhituṃ asakkuṇeyyaṃ nānattaṃ pajānātiyeva.

Tehi upādinnakalokassāpi nānattaṃ ekadesatova jānanti, anupādinnassa pana neva jānanti, sabbaññubuddhassevetaṃ visayo.
Tehi upādinnakalokassāpi nānattaṃ ekadesatova jānanti, anupādinnassa pana neva jānanti, sabbaññubuddhassevetaṃ visayo.

Evaṃ hi imāya nāma dhātuyā ussannāya imesaṃ rukkhagacchalatādīnaṃ, khandhadaṇḍavallitacapattapupphaphalādino saṇṭhānavaṇṇagandharasaojāhi, desakālehi ca anantappabhedaṃ nānattaṃ, pathavīpabbatādīnañca nānattaṃ hotīti anantehi ākārehi jānituṃ sakkoti, nāññeti.
Evaṃ hi imāya nāma dhātuyā ussannāya imesaṃ rukkhagacchalatādīnaṃ, khandhadaṇḍavallitacapattapupphaphalādino saṇṭhānavaṇṇagandharasaojāhi, desakālehi ca anantappabhedaṃ nānattaṃ, pathavīpabbatādīnañca nānattaṃ hotīti anantehi ākārehi jānituṃ sakkoti, nāññeti.

Catutthabalaṃ.

Catutthabalaṃ.

Pañcame nānādhimuttikanti hīnādīhi adhimuttīhi nānādhimuttikabhāvaṃ.
Pañcame nānādhimuttikanti hīnādīhi adhimuttīhi nānādhimuttikabhāvaṃ.

Yathābhūtaṃ pajānātīti tīsupi kālesu hīnādhimuttikā hīnādhimuttike eva sevanti, paṇītādhimuttikā ca paṇītādhimuttike.
Yathābhūtaṃ pajānātīti tīsupi kālesu hīnādhimuttikā hīnādhimuttike eva sevanti, paṇītādhimuttikā ca paṇītādhimuttike.

Tatthāpi assaddhā assaddhe, dussīlā dussīle, micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhike, saddhā saddhe, sīlasutacāgapaññādisampannā ca te te eva sevantīti nānappakārato jānāti.
Tatthāpi assaddhā assaddhe, dussīlā dussīle, micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhike, saddhā saddhe, sīlasutacāgapaññādisampannā ca te te eva sevantīti nānappakārato jānāti.

Saddhāsīlādisampannā hi tabbirahite attano ācariyupajjhāyepi na sevanti, tepi itare, attanā attanā pana sadise eva sevantīti.
Saddhāsīlādisampannā hi tabbirahite attano ācariyupajjhāyepi na sevanti, tepi itare, attanā attanā pana sadise eva sevantīti.

Pañcamabalaṃ.
Pañcamabalaṃ.

Chaṭṭhe parasattānanti padhānasattānaṃ.
Chaṭṭhe parasattānanti padhānasattānaṃ.

Parapuggalānanti tato paresaṃ hīnasattānaṃ.
Parapuggalānanti tato paresaṃ hīnasattānaṃ.

Ekatthameva vā etaṃ padadvayaṃ veneyyavasena dvidhā vuttaṃ.
Ekatthameva vā etaṃ padadvayaṃ veneyyavasena dvidhā vuttaṃ.

Indriyaparopariyattanti saddhādīnaṃ indriyānaṃ parabhāvañca aparabhāvañca, vuddhiñca hāniñcāti attho.
Indriyaparopariyattanti saddhādīnaṃ indriyānaṃ parabhāvañca aparabhāvañca, vuddhiñca hāniñcāti attho.

Yathābhūtanti sabbesaṃ sattānaṃ āsayānusayacaritādhimuttiādīhi saddhādi tikkhindriyamudindriyataṃ sabbākārato jānāti.
Yathābhūtanti sabbesaṃ sattānaṃ āsayānusayacaritādhimuttiādīhi saddhādi tikkhindriyamudindriyataṃ sabbākārato jānāti.

Tattha āsayoti nivāsaṭṭhānaṃ, yattha sattānaṃ cittasantānaṃ niccaṃ nivasati.
Tattha āsayoti nivāsaṭṭhānaṃ, yattha sattānaṃ cittasantānaṃ niccaṃ nivasati.

So duvidho vaṭṭāsayo vivaṭṭāsayo ca.
So duvidho vaṭṭāsayo vivaṭṭāsayo ca.

Tattha sassatucchedavasena pavattaṃ sabbaṃ diṭṭhigataṃ vaṭṭāsayo nāma.
Tattha sassatucchedavasena pavattaṃ sabbaṃ diṭṭhigataṃ vaṭṭāsayo nāma.

Sappaccayanāmarūpapariggahato paṭṭhāya sabbaṃ vipassanāñāṇaṃ, maggañāṇañca vivaṭṭāsayo nāma.
Sappaccayanāmarūpapariggahato paṭṭhāya sabbaṃ vipassanāñāṇaṃ, maggañāṇañca vivaṭṭāsayo nāma.

Maggañāṇampi hi ‘‘dasayime, bhikkhave, ariyāvāsā, yadariyā āvasiṃsū’’tiādivacanato āsayova.
Maggañāṇampi hi ‘‘dasayime, bhikkhave, ariyāvāsā, yadariyā āvasiṃsū’’tiādivacanato āsayova.

Imaṃ pana bhagavā sattānaṃ āsayaṃ jānanto ubhinnaṃ diṭṭhiñāṇānaṃ appavattikkhaṇepi jānāti eva.
Imaṃ pana bhagavā sattānaṃ āsayaṃ jānanto ubhinnaṃ diṭṭhiñāṇānaṃ appavattikkhaṇepi jānāti eva.

Kāmarāgādikilesādhimuttaññeva hi puggalaṃ bhagavā tatheva jānāti.
Kāmarāgādikilesādhimuttaññeva hi puggalaṃ bhagavā tatheva jānāti.

‘‘Ayaṃ nekkhammādiabhirato vivaṭṭāsayo’’ti nekkhammādiṃ sevantaññeva jānāti, ‘‘ayaṃ kāmādiabhirato vaṭṭāsayo’’ti anusayacaritādijānanepi eseva nayo.
‘‘Ayaṃ nekkhammādiabhirato vivaṭṭāsayo’’ti nekkhammādiṃ sevantaññeva jānāti, ‘‘ayaṃ kāmādiabhirato vaṭṭāsayo’’ti anusayacaritādijānanepi eseva nayo.

Tattha anusayo kāmarāgānusayādito sattavidho.
Tattha anusayo kāmarāgānusayādito sattavidho.

Caritanti tīhi dvārehi abhisaṅkhatalokiyakusalākusalaṃ.
Caritanti tīhi dvārehi abhisaṅkhatalokiyakusalākusalaṃ.

Adhimuttīti ajjhāsayo.
Adhimuttīti ajjhāsayo.

Evamettha āsayānusayañāṇaṃ, indriyaparopariyattañāṇañcāti dve ñāṇāni ekato hutvā ekaṃ balañāṇaṃ nāma jātanti.
Evamettha āsayānusayañāṇaṃ, indriyaparopariyattañāṇañcāti dve ñāṇāni ekato hutvā ekaṃ balañāṇaṃ nāma jātanti.

Chaṭṭhabalaṃ.
Chaṭṭhabalaṃ.

Sattame jhānavimokkhasamādhisamāpattīnanti paṭhamādīnaṃ catunnaṃ jhānānaṃ, ‘‘rūpī rūpāni passatī’’tiādīnaṃ aṭṭhannaṃ vimokkhānaṃ, savitakkasavicārādīnaṃ tiṇṇaṃ samādhīnaṃ, paṭhamajjhānasamāpattiādīnaṃ navannaṃ anupubbasamāpattīnaṃ.
Sattame jhānavimokkhasamādhisamāpattīnanti paṭhamādīnaṃ catunnaṃ jhānānaṃ, ‘‘rūpī rūpāni passatī’’tiādīnaṃ aṭṭhannaṃ vimokkhānaṃ, savitakkasavicārādīnaṃ tiṇṇaṃ samādhīnaṃ, paṭhamajjhānasamāpattiādīnaṃ navannaṃ anupubbasamāpattīnaṃ.

Saṃkilesanti hānabhāgiyadhammaṃ.
Saṃkilesanti hānabhāgiyadhammaṃ.

Vodānanti visesabhāgiyaṃ dhammaṃ.
Vodānanti visesabhāgiyaṃ dhammaṃ.

Vuṭṭhānanti yena kāraṇena jhānādīhi vuṭṭhahanti, taṃ kāraṇaṃ.
Vuṭṭhānanti yena kāraṇena jhānādīhi vuṭṭhahanti, taṃ kāraṇaṃ.

Taṃ pana duvidhaṃ vodānampi bhavaṅgampi.

Taṃ pana duvidhaṃ vodānampi bhavaṅgampi.

Heṭṭhimaṃ hi paguṇaṃ jhānaṃ attano vodānavasena uparimassa jhānassa padaṭṭhānato ‘‘vuṭṭhāna’’nti vuccati, tamhā tamhā pana samādhimhā bhavaṅgavaseneva vuṭṭhānato bhavaṅgampi.
Heṭṭhimaṃ hi paguṇaṃ jhānaṃ attano vodānavasena uparimassa jhānassa padaṭṭhānato ‘‘vuṭṭhāna’’nti vuccati, tamhā tamhā pana samādhimhā bhavaṅgavaseneva vuṭṭhānato bhavaṅgampi.

Nirodhato pana phalasamāpattiyāva vuṭṭhahanti.
Nirodhato pana phalasamāpattiyāva vuṭṭhahanti.

Idaṃ pāḷimuttakavuṭṭhānaṃ nāma, taṃ sabbaṃ bhagavā yathābhūtaṃ sabbākārena pajānāti.
Idaṃ pāḷimuttakavuṭṭhānaṃ nāma, taṃ sabbaṃ bhagavā yathābhūtaṃ sabbākārena pajānāti.

Sattamabalaṃ.
Sattamabalaṃ.

Aṭṭhame pubbenivāsānussatīti pubbenivutthakkhandhānussaraṇaṃ, taṃ nāmagottavaṇṇāhārasukhadukkhādīhi tattha tattha bhave vijjamānehi anantehi ākārehi yathābhūtaṃ pajānātīti.
Aṭṭhame pubbenivāsānussatīti pubbenivutthakkhandhānussaraṇaṃ, taṃ nāmagottavaṇṇāhārasukhadukkhādīhi tattha tattha bhave vijjamānehi anantehi ākārehi yathābhūtaṃ pajānātīti.

Aṭṭhamabalaṃ.
Aṭṭhamabalaṃ.

Navame cutūpapātanti cutiñca upapātañca, taṃ cavamānaupapajjamānahīnapaṇītasuvaṇṇadubbaṇṇādito anantapabhede yathākammūpage satte dibbacakkhuñāṇena vaṇṇāyatanaggahaṇamukhena disvā sabbākārato pajānātīti.
Navame cutūpapātanti cutiñca upapātañca, taṃ cavamānaupapajjamānahīnapaṇītasuvaṇṇadubbaṇṇādito anantapabhede yathākammūpage satte dibbacakkhuñāṇena vaṇṇāyatanaggahaṇamukhena disvā sabbākārato pajānātīti.

Navamabalaṃ.
Navamabalaṃ.

Dasame āsavānaṃ khayanti āsavanirodhaṃ nibbānaṃ, taṃ arahattamaggañāṇena catusaccapaṭivedhato pajānātīti.
Dasame āsavānaṃ khayanti āsavanirodhaṃ nibbānaṃ, taṃ arahattamaggañāṇena catusaccapaṭivedhato pajānātīti.

Dasamabalaṃ.
Dasamabalaṃ.

Imānīti yāni heṭṭhā ‘‘tathāgatassa dasa tathāgatabalānī’’ti avoca, imāni tānīti appanaṃ karoti.

Imānīti yāni heṭṭhā ‘‘tathāgatassa dasa tathāgatabalānī’’ti avoca, imāni tānīti appanaṃ karoti.

Yasmā cetopariyañāṇādīni sāvakādīnampi yathārahaṃ vijjamānānipi savisayaṃ kiñcideva jānanti, na ca sabbākārato.
Yasmā cetopariyañāṇādīni sāvakādīnampi yathārahaṃ vijjamānānipi savisayaṃ kiñcideva jānanti, na ca sabbākārato.

Buddhānaṃ pana sabbaññutaññāṇaṃ viya sabbadhammesu yathāsakaṃ visaye sabbattha sabbākārato ekakkhaṇe appaṭihataṃ pavattati, tasmā ‘‘tathāgatabalānī’’ti vuccanti.
Buddhānaṃ pana sabbaññutaññāṇaṃ viya sabbadhammesu yathāsakaṃ visaye sabbattha sabbākārato ekakkhaṇe appaṭihataṃ pavattati, tasmā ‘‘tathāgatabalānī’’ti vuccanti.

Yadi evaṃ sabbaññutaññāṇassevāyaṃ pabhedo hoti, kasmā pana ‘‘dasabalañāṇānī’’ti visuṃ vibhattānīti?
Yadi evaṃ sabbaññutaññāṇassevāyaṃ pabhedo hoti, kasmā pana ‘‘dasabalañāṇānī’’ti visuṃ vibhattānīti?

Visayakiccabhūmibhedato nesaṃ aññattā.
Visayakiccabhūmibhedato nesaṃ aññattā.

Dasabalañāṇesu hi paṭhamaṃ kāraṇākāraṇameva jānāti, dutiyaṃ kammantaravipākantarameva jānāti, tatiyaṃ kammapāricchedameva, catutthaṃ nānattakāraṇameva, pañcamaṃ sattānaṃ ajjhāsayādhimuttimeva, chaṭṭhaṃ indriyānaṃ tikkhamudubhāvameva, sattamaṃ jhānādīhi saddhiṃ tesaṃ saṃkilesādimeva, aṭṭhamaṃ pubbenivutthakkhandhasantatimeva, navamaṃ sattānaṃ cutipaṭisandhimeva, dasamaṃ saccapāricchedameva, nāññaṃ.
Dasabalañāṇesu hi paṭhamaṃ kāraṇākāraṇameva jānāti, dutiyaṃ kammantaravipākantarameva jānāti, tatiyaṃ kammapāricchedameva, catutthaṃ nānattakāraṇameva, pañcamaṃ sattānaṃ ajjhāsayādhimuttimeva, chaṭṭhaṃ indriyānaṃ tikkhamudubhāvameva, sattamaṃ jhānādīhi saddhiṃ tesaṃ saṃkilesādimeva, aṭṭhamaṃ pubbenivutthakkhandhasantatimeva, navamaṃ sattānaṃ cutipaṭisandhimeva, dasamaṃ saccapāricchedameva, nāññaṃ.

Sabbaññutaññāṇaṃ pana etehi jānitabbañca tato uttariñca sabbaṃ atītādibhedaṃ ekakkhaṇe sabbākārato jānāti, etesaṃ pana kiccaṃ na sabbaṃ karoti.
Sabbaññutaññāṇaṃ pana etehi jānitabbañca tato uttariñca sabbaṃ atītādibhedaṃ ekakkhaṇe sabbākārato jānāti, etesaṃ pana kiccaṃ na sabbaṃ karoti.

Taṃ hi jhānaṃ hutvā appetuṃ, iddhi hutvā vikubbituṃ, maggo hutvā kilese khepetuṃ na sakkoti.
Taṃ hi jhānaṃ hutvā appetuṃ, iddhi hutvā vikubbituṃ, maggo hutvā kilese khepetuṃ na sakkoti.

Dasabalañāṇāni pana taṃ sabbaṃ yathārahaṃ kātuṃ sakkonti.
Dasabalañāṇāni pana taṃ sabbaṃ yathārahaṃ kātuṃ sakkonti.

Tesu ca paṭipāṭiyā satta ñāṇāni kāmāvacarāni, tato dve rūpāvacarāni, avasāne ekaṃ lokuttaraṃ.

Tesu ca paṭipāṭiyā satta ñāṇāni kāmāvacarāni, tato dve rūpāvacarāni, avasāne ekaṃ lokuttaraṃ.

Sabbaññutaññāṇaṃ pana kāmāvacaramevāti evaṃ visayakiccabhūmibhedato aññameva dasabalañāṇaṃ.
Sabbaññutaññāṇaṃ pana kāmāvacaramevāti evaṃ visayakiccabhūmibhedato aññameva dasabalañāṇaṃ.

Aññaṃ sabbaññutaññāṇanti.
Aññaṃ sabbaññutaññāṇanti.

Ayaṃ tāva padatthānusārato vinicchayo.
Ayaṃ tāva padatthānusārato vinicchayo.

Dhammabhedādito pana sabbopi vinicchayo ekavidhakoṭṭhāsato paṭṭhāya ettha vuttānusāratova ñātabbo, suttantabhājanīyādayo hi vibhaṅganayabhedā ettha, ito paresu ca vibhaṅgesu natthīti.
Dhammabhedādito pana sabbopi vinicchayo ekavidhakoṭṭhāsato paṭṭhāya ettha vuttānusāratova ñātabbo, suttantabhājanīyādayo hi vibhaṅganayabhedā ettha, ito paresu ca vibhaṅgesu natthīti.

Ñāṇavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Ñāṇavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Khuddakavatthuvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Khuddakavatthuvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Khuddakavatthuvibhaṅgamātikāya panāyaṃ nikkhepapariccheḍena saddhiṃ atthato vinicchayo.
Khuddakavatthuvibhaṅgamātikāya panāyaṃ nikkhepapariccheḍena saddhiṃ atthato vinicchayo.

Mātikāya hi ādito tāva -
Mātikāya hi ādito tāva -

jātimadotiādayo tesattati ekakā nikkhittā, tato kodho ca upanāho cātiādayo aṭṭhārasa dukā, akusalamūlādayo pañcatiṃsa tikā, āsavacatukkādayo cuddasa catukkā, orambhāgiyasaṃyojanādayo pannarasa pañcakā, vivādamūlādayo cuddasa chakkā, anusayādayo satta sattakā, kilesavatthuādayo aṭṭha aṭṭhakā, āghātavatthuādayo nava navakā, kilesavatthuādayo satta dasakā, channaṃ aṭṭhārasakānaṃ vasena aṭṭhasatataṇhāvicaritāni ca yathākkamaṃ nikkhipitvā ante dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni brahmajālasutte atidassitānīti sabbānipi tesaṭṭhiadhikāni aṭṭhakilesasatāni nikkhittānīti veditabbāni.
jātimadotiādayo tesattati ekakā nikkhittā, tato kodho ca upanāho cātiādayo aṭṭhārasa dukā, akusalamūlādayo pañcatiṃsa tikā, āsavacatukkādayo cuddasa catukkā, orambhāgiyasaṃyojanādayo pannarasa pañcakā, vivādamūlādayo cuddasa chakkā, anusayādayo satta sattakā, kilesavatthuādayo aṭṭha aṭṭhakā, āghātavatthuādayo nava navakā, kilesavatthuādayo satta dasakā, channaṃ aṭṭhārasakānaṃ vasena aṭṭhasatataṇhāvicaritāni ca yathākkamaṃ nikkhipitvā ante dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni brahmajālasutte atidassitānīti sabbānipi tesaṭṭhiadhikāni aṭṭhakilesasatāni nikkhittānīti veditabbāni.

Ayaṃ tāva nikkhepapariccheḍo.

Ayaṃ tāva nikkhepaparicchedo.

Atthato pana ‘‘jātimado’’tiādīsu jātiuccākulīnataṃ nissāya ‘‘khattiyādīnaṃ catunnampi vaṇṇānaṃ ahaṃ uttamajātiko, ime na uttamajātikā’’ti evaṃ attukkaṃsanaparavambhanavasena uppanno majjanākārappavatto māno jātimado nāma.
Atthato pana ‘‘jātimado’’tiādīsu jātiuccākulīnataṃ nissāya ‘‘khattiyādīnaṃ catunnampi vaṇṇānaṃ ahaṃ uttamajātiko, ime na uttamajātikā’’ti evaṃ attukkaṃsanaparavambhanavasena uppanno majjanākārappavatto māno jātimado nāma.

Sesapadesupi eseva nayo.
Sesapadesupi eseva nayo.

Tattha ādiccagottakassapagottādiuttamagottaṃ nissāya gottamado.
Tattha ādiccagottakassapagottādiuttamagottaṃ nissāya gottamado.

Nirābādhataṃ, yobbaññaṃ, ‘‘ciraṃ sukhaṃ jīviṃ jīvāmi jīvissāmī’’ti evaṃ jīvitaṃ, bahulābhañca nissāya yathākkamaṃ ārogyamadādayo vuttā.
Nirābādhataṃ, yobbaññaṃ, ‘‘ciraṃ sukhaṃ jīviṃ jīvāmi jīvissāmī’’ti evaṃ jīvitaṃ, bahulābhañca nissāya yathākkamaṃ ārogyamadādayo vuttā.

Sukatapaṇītapaccayalābhaṃ, mānanavandanādigarukāraṃ maññeva pamukhaṃ katvā pañhaṃ pucchanti, parivāretvā gacchantīti evaṃ purekkhāraṃ, mahāparivāraṃ, sucipparivārañca nissāya yathākkamaṃ sakkāramadādayo ca veditabbā.
Sukatapaṇītapaccayalābhaṃ, mānanavandanādigarukāraṃ maññeva pamukhaṃ katvā pañhaṃ pucchanti, parivāretvā gacchantīti evaṃ purekkhāraṃ, mahāparivāraṃ, sucipparivārañca nissāya yathākkamaṃ sakkāramadādayo ca veditabbā.

Bhogo pana kiñcāpi lābhaggahaṇeneva gahito, nihitadhanavasena panettha lābho veditabbo, ‘‘annapānavatthābharaṇamālāgandhādiupabhogasamiddhivasenāpi vattuṃ vaṭṭatī’’tipi vadanti.
Bhogo pana kiñcāpi lābhaggahaṇeneva gahito, nihitadhanavasena panettha lābho veditabbo, ‘‘annapānavatthābharaṇamālāgandhādiupabhogasamiddhivasenāpi vattuṃ vaṭṭatī’’tipi vadanti.

Sarīravaṇṇaṃ, guṇavaṇṇañca nissāya vaṇṇamado.
Sarīravaṇṇaṃ, guṇavaṇṇañca nissāya vaṇṇamado.

Bāhusaccaṃ, paṭibhānaṃ, ‘‘vaṇṇaṃ buddhavaṃsaṃ rājavaṃsaṃ janapadavaṃsaṃ gāmavaṃsaṃ rattindivaparicchedaṃ nakkhattamuhuttayogaṃ jānāmī’’ti evaṃ rattaññutaṃ vā nissāya yathākkamaṃ sutamadādayo ca veditabbā.
Bāhusaccaṃ, paṭibhānaṃ, ‘‘vaṇṇaṃ buddhavaṃsaṃ rājavaṃsaṃ janapadavaṃsaṃ gāmavaṃsaṃ rattindivaparicchedaṃ nakkhattamuhuttayogaṃ jānāmī’’ti evaṃ rattaññutaṃ vā nissāya yathākkamaṃ sutamadādayo ca veditabbā.

Jātipiṇḍapātikataṃ, anavaññātataṃ, iriyāpathapāsādikataṃ, mahiddhikatañca nissāya yathākkamaṃ piṇḍapātikamadādayo.
Jātipiṇḍapātikataṃ, anavaññātataṃ, iriyāpathapāsādikataṃ, mahiddhikatañca nissāya yathākkamaṃ piṇḍapātikamadādayo.

Kiñcāpi parivāra-ggahaṇena yaso gahito.
Kiñcāpi parivāra-ggahaṇena yaso gahito.

Parivārassa pana savasavattakabhāvena patthaṭataṃ kittiyasaññeva vā nissāya yasamado.
Parivārassa pana savasavattakabhāvena patthaṭataṃ kittiyasaññeva vā nissāya yasamado.

Parisuddhasīlaṃ, upacārappanājhānaṃ, sippakosallaṃ, sarīrassa ārohasampadaṃ, pariṇāhasampadaṃ, anūnaniddosaaṅgapaccaṅgatāya sarīrapāripūriñca nissāya sīlamadādayo veditabbā.
Parisuddhasīlaṃ, upacārappanājhānaṃ, sippakosallaṃ, sarīrassa ārohasampadaṃ, pariṇāhasampadaṃ, anūnaniddosaaṅgapaccaṅgatāya sarīrapāripūriñca nissāya sīlamadādayo veditabbā.

Iminā ettakena ṭhānena savatthukaṃ mānaṃ dassetvā idāni avatthukameva sāmaññato mānaṃ dassento ‘‘mado’’ti āha.
Iminā ettakena ṭhānena savatthukaṃ mānaṃ dassetvā idāni avatthukameva sāmaññato mānaṃ dassento ‘‘mado’’ti āha.

Pamādotiādīsu pañcakāmaguṇesu cittavossaggasaṅkhāto sucaritāsevanāya, duccaritasevanāya ca hetubhūto pamajjanākārappavatto akusalacittuppādo pamādo nāma, svāyaṃ sativossaggalakkhaṇo.
Pamādotiādīsu pañcakāmaguṇesu cittavossaggasaṅkhāto sucaritāsevanāya, duccaritasevanāya ca hetubhūto pamajjanākārappavatto akusalacittuppādo pamādo nāma, svāyaṃ sativossaggalakkhaṇo.

Vātabharitabhattā viya mātāpitūsupi anoṇatabhāvasaṅkhāto kakkhaḷamāno thambho nāma, svāyaṃ cittassa uddhumātabhāvalakkhaṇo.
Vātabharitabhattā viya mātāpitūsupi anoṇatabhāvasaṅkhāto kakkhaḷamāno thambho nāma, svāyaṃ cittassa uddhumātabhāvalakkhaṇo.

Aññesaṃ gehādiupakaraṇasampadaṃ, vijjāsampadaṃ vā disvā taddiguṇasamārambhanavasappavatto akusalacittuppādo sārambho nāma.
Aññesaṃ gehādiupakaraṇasampadaṃ, vijjāsampadaṃ vā disvā taddiguṇasamārambhanavasappavatto akusalacittuppādo sārambho nāma.

Ganthopi hi sārambhavasena uggahetuṃ na vaṭṭati, akusalameva hoti.
Ganthopi hi sārambhavasena uggahetuṃ na vaṭṭati, akusalameva hoti.

Svāyaṃ karaṇuttariyalakkhaṇo.
Svāyaṃ karaṇuttariyalakkhaṇo.

Atra atra visaye icchā assāti atriccho, puggalo, tassa bhāvo atricchatā.
Atra atra visaye icchā assāti atriccho, puggalo, tassa bhāvo atricchatā.

Evaṃ mahicchatādīsupi attho veditabbo.
Evaṃ mahicchatādīsupi attho veditabbo.

Tattha yaṃ yaṃ laddhaṃ, tena tena asantussitvā aparassa aparassa patthanāvasena pavatto lobho atricchatā.
Tattha yaṃ yaṃ laddhaṃ, tena tena asantussitvā aparassa aparassa patthanāvasena pavatto lobho atricchatā.

Yāya attanā laddhaṃ paṇītampi lāmakaṃ viya khāyati, parena laddhaṃ lāmakampi paṇītaṃ viya khāyati.
Yāya attanā laddhaṃ paṇītampi lāmakaṃ viya khāyati, parena laddhaṃ lāmakampi paṇītaṃ viya khāyati.

Sāyaṃ aparāparalābhapatthanālakkhaṇā.
Sāyaṃ aparāparalābhapatthanālakkhaṇā.

Santaguṇavibhāvanāvasappavatto ceva taduppannehi atimahantehipi vatthūhi asantussanākārappavatto ca lobho mahicchatā.
Santaguṇavibhāvanāvasappavatto ceva taduppannehi atimahantehipi vatthūhi asantussanākārappavatto ca lobho mahicchatā.

Yāya samannāgato puggalo paccayehi duppūro aggi viya upādānena, samuddo viya ca udakena.
Yāya samannāgato puggalo paccayehi duppūro aggi viya upādānena, samuddo viya ca udakena.

Yā cāyaṃ santaguṇasambhāvanatā, paṭiggahaṇe ca paribhoge ca amattaññutā, etaṃ mahicchatālakkhaṇaṃ.
Yā cāyaṃ santaguṇasambhāvanatā, paṭiggahaṇe ca paribhoge ca amattaññutā, etaṃ mahicchatālakkhaṇaṃ.

Asantānaṃ pana saddhāsīlānaṃ, maggaphalādīnañca lokiyalokuttarānaṃ guṇānaṃ vibhāvanāvasappavatto ceva taduppannehi atimahantehipi paccayehi asantussanākārappavatto ca lobho pāpicchatā.
Asantānaṃ pana saddhāsīlānaṃ, maggaphalādīnañca lokiyalokuttarānaṃ guṇānaṃ vibhāvanāvasappavatto ceva taduppannehi atimahantehipi paccayehi asantussanākārappavatto ca lobho pāpicchatā.

Yā cāyaṃ asantaguṇasambhāvanatā, paṭiggahaṇe ca paribhoge ca amattaññutā etaṃ pāpicchatālakkhaṇaṃ.
Yā cāyaṃ asantaguṇasambhāvanatā, paṭiggahaṇe ca paribhoge ca amattaññutā etaṃ pāpicchatālakkhaṇaṃ.

Siṅganti vijjhanaṭṭhena siṅgaṃ, nāgarikabhāvasaṅkhātassa kilesasiṅgassetaṃ adhivacanaṃ, taṃ atthato siṅgārakaraṇavasappavatto lobhova.
Siṅganti vijjhanaṭṭhena siṅgaṃ, nāgarikabhāvasaṅkhātassa kilesasiṅgassetaṃ adhivacanaṃ, taṃ atthato siṅgārakaraṇavasappavatto lobhova.

Tintiṇanti khīyanaṃ, taṃ atthato nivāsaṭṭhāne sunakhānaṃ viya aññamaññaṃ sattānaṃ ‘‘tava santakaṃ, mama santaka’’nti khiyyanākārappavatto dosova.
Tintiṇanti khīyanaṃ, taṃ atthato nivāsaṭṭhāne sunakhānaṃ viya aññamaññaṃ sattānaṃ ‘‘tava santakaṃ, mama santaka’’nti khiyyanākārappavatto dosova.

Cāpalyanti capalatā, taṃ pattacīvarādiparikkhārānaṃ, attabhāvassa ca maṇḍanavibhūsanakeḷāyanavasappavatto rāgova, yena samannāgato jiṇṇopi daharo viya hoti.
Cāpalyanti capalatā, taṃ pattacīvarādiparikkhārānaṃ, attabhāvassa ca maṇḍanavibhūsanakeḷāyanavasappavatto rāgova, yena samannāgato jiṇṇopi daharo viya hoti.

Asabhāgavuttīti visabhāgavutti visabhāgakiriyā, sā garuṭṭhāniyesupi anādaravasena vipaccanīkaggāhitāvasappavatto dosova, yāya samannāgato gilānepi mātāpituācariyupajjhāyādike na oloketi, tehi saddhiṃ lābhasakkārakāraṇā kalahaṃ karoti, tesu hirottappaṃ, cetiyādīsu cittīkārañca na paccupaṭṭhapeti.
Asabhāgavuttīti visabhāgavutti visabhāgakiriyā, sā garuṭṭhāniyesupi anādaravasena vipaccanīkaggāhitāvasappavatto dosova, yāya samannāgato gilānepi mātāpituācariyupajjhāyādike na oloketi, tehi saddhiṃ lābhasakkārakāraṇā kalahaṃ karoti, tesu hirottappaṃ, cetiyādīsu cittīkārañca na paccupaṭṭhapeti.

Aratīti pantesu senāsanesu, samathavipassanāsu ca anabhiramaṇā ukkaṇṭhitatā, sā tathāpavatto akusalacittuppādo.
Aratīti pantesu senāsanesu, samathavipassanāsu ca anabhiramaṇā ukkaṇṭhitatā, sā tathāpavatto akusalacittuppādo.

Tandīti ālasyaṃ.
Tandīti ālasyaṃ.

Vijambhitāti kāyassa ānamanādiākārena phandanā vijambhanā.
Vijambhitāti kāyassa ānamanādiākārena phandanā vijambhanā.

Bhattasammadoti bhattamucchāya kāyassa akammaññatā.
Bhattasammadoti bhattamucchāya kāyassa akammaññatā.

Cetaso ca līnattanti cittasaṅkoco.
Cetaso ca līnattanti cittasaṅkoco.

Atthato panetāni sabbānipi thinamiddhavasena cittassa gilānākārova.
Atthato panetāni sabbānipi thinamiddhavasena cittassa gilānākārova.

Kuhanātiādīsu lābhasakkārasilokasannissitassa pāpicchassa tena tena upāyena vimhāpanā kuhanā nāma.
Kuhanātiādīsu lābhasakkārasilokasannissitassa pāpicchassa tena tena upāyena vimhāpanā kuhanā nāma.

Sā tividhā paccayapaṭisevanasāmantajappanairiyāpathasaṇṭhāpanavasena.
Sā tividhā paccayapaṭisevanasāmantajappanairiyāpathasaṇṭhāpanavasena.

Tattha cīvarādīhi nimantitassa tadatthikasseva sato pāpicchataṃ nissāya paṭikkhipanena, te ca gahapatike attani suppatiṭṭhitasaddhe ñatvā puna tesaṃ ‘‘aho ayyo appiccho na kiñci paṭiggaṇhituṃ icchati, suladdhaṃ vata no assa, sace appamattakaṃ kiñci paṭiggaṇheyyā’’ti nānāvidhehi upāyehi paṇītāni cīvarādīni upanāmentānaṃ tadanuggahakāmataññeva āvikatvā paṭiggahaṇena ca tato pabhuti api sakaṭabhārehi upanāmanahetubhūtaṃ vimhāpanaṃ paccayapaṭisevanasaṅkhātā kuhanā nāma.
Tattha cīvarādīhi nimantitassa tadatthikasseva sato pāpicchataṃ nissāya paṭikkhipanena, te ca gahapatike attani suppatiṭṭhitasaddhe ñatvā puna tesaṃ ‘‘aho ayyo appiccho na kiñci paṭiggaṇhituṃ icchati, suladdhaṃ vata no assa, sace appamattakaṃ kiñci paṭiggaṇheyyā’’ti nānāvidhehi upāyehi paṇītāni cīvarādīni upanāmentānaṃ tadanuggahakāmataññeva āvikatvā paṭiggahaṇena ca tato pabhuti api sakaṭabhārehi upanāmanahetubhūtaṃ vimhāpanaṃ paccayapaṭisevanasaṅkhātā kuhanā nāma.

Pāpicchasseva pana sato ‘‘yo evarūpaṃ cīvaraṃ dhāreti, so samaṇo mahesakkho’’tiādinā uttarimanussadhammādhigamaparidīpanavācāya tathā tathā vimhāpanaṃ sāmantajappanasaṅkhātā kuhanā nāma.
Pāpicchasseva pana sato ‘‘yo evarūpaṃ cīvaraṃ dhāreti, so samaṇo mahesakkho’’tiādinā uttarimanussadhammādhigamaparidīpanavācāya tathā tathā vimhāpanaṃ sāmantajappanasaṅkhātā kuhanā nāma.

Pāpicchasseva pana sato samāhitasseva sambhāvanādhippāyakatena paṇidhāya saṇṭhapitena gamanādiiriyāpathena vimhāpanaṃ iriyāpathasaṇṭhapanasaṅkhātā kuhanā nāma.
Pāpicchasseva pana sato samāhitasseva sambhāvanādhippāyakatena paṇidhāya saṇṭhapitena gamanādiiriyāpathena vimhāpanaṃ iriyāpathasaṇṭhapanasaṅkhātā kuhanā nāma.

Ālapanātiādinā pana vuttapaccayapaṭisaṃyuttā vācāyeva dassitā.
Ālapanātiādinā pana vuttapaccayapaṭisaṃyuttā vācāyeva dassitā.

Anuppiyabhāṇitā, cāṭukamyatā, muggasūpyatā, pāribhaṭayatā ca ālapanā nāma.
Anuppiyabhāṇitā, cāṭukamyatā, muggasūpyatā, pāribhaṭayatā ca ālapanā nāma.

Tattha ālapanātiāditova lapanā.
Tattha ālapanātiāditova lapanā.

Anuppiyabhāṇitāti saccānurūpaṃ, dhammānurūpaṃ vā anapaloketvā punappunaṃ piyabhaṇanaṃ.
Anuppiyabhāṇitāti saccānurūpaṃ, dhammānurūpaṃ vā anapaloketvā punappunaṃ piyabhaṇanaṃ.

Cāṭukamyatāti nīcavuttitā, attānaṃ heṭṭhato ṭhapetvā pavattanaṃ.
Cāṭukamyatāti nīcavuttitā, attānaṃ heṭṭhato ṭhapetvā pavattanaṃ.

Muggasūpyatāti muggasūpasadisatā, apakkamuggasadisena appasaccena samannāgatavacanatā.
Muggasūpyatāti muggasūpasadisatā, apakkamuggasadisena appasaccena samannāgatavacanatā.

Pāribhaṭayatāti kuladārakānaṃ aṅkena pariharaṇādikaṃ paribhaṭassa kiccaṃ.
Pāribhaṭayatāti kuladārakānaṃ aṅkena pariharaṇādikaṃ paribhaṭassa kiccaṃ.

Evamayaṃ sabbopi kiriyābhedo ‘‘lapanā’’tveva vuccati.
Evamayaṃ sabbopi kiriyābhedo ‘‘lapanā’’tveva vuccati.

Paresaṃ pana paccayadānasaññājanakaṃ kāyavacīkammaṃ nemittikatā nāma, yā ‘‘parikathobhāsanimittakamma’’nti vuccati.
Paresaṃ pana paccayadānasaññājanakaṃ kāyavacīkammaṃ nemittikatā nāma, yā ‘‘parikathobhāsanimittakamma’’nti vuccati.

Akkosanavambhanagarahaṇādīhi yathā dāyako avaṇṇaṃ bhāyati, evaṃ taṃ nippīḷanaṃ nippesikatā nāma.
Akkosanavambhanagarahaṇādīhi yathā dāyako avaṇṇaṃ bhāyati, evaṃ taṃ nippīḷanaṃ nippesikatā nāma.

Ayaṃ hi yasmā veḷupesikāya viya abbhaṅgaṃ imāya parassa guṇaṃ nippeseti nipuñchati, yasmā vā gandhajātaṃ pisitvā gandhamagganā viya paraguṇe nippisitvā vicuṇṇetvā esā lābhamagganā hoti, tasmā ‘‘nippesikatā’’ti vuccati.
Ayaṃ hi yasmā veḷupesikāya viya abbhaṅgaṃ imāya parassa guṇaṃ nippeseti nipuñchati, yasmā vā gandhajātaṃ pisitvā gandhamagganā viya paraguṇe nippisitvā vicuṇṇetvā esā lābhamagganā hoti, tasmā ‘‘nippesikatā’’ti vuccati.

Ekasmiṃ pana kule laddhāmisaṃ aññattha dānavasena lābhena lābhassa patthanā lābhena lābhaṃ nijigīsanā nāma.
Ekasmiṃ pana kule laddhāmisaṃ aññattha dānavasena lābhena lābhassa patthanā lābhena lābhaṃ nijigīsanā nāma.

Ime ca kuhanādayo pañcapi tathā tathā pavattā lobhādiakusalacittuppādāti veditabbā.
Ime ca kuhanādayo pañcapi tathā tathā pavattā lobhādiakusalacittuppādāti veditabbā.

‘‘Seyyohamasmī’’tiādayo dvādasa mānā heṭṭhā saṃyojanagocchake vuttānusārena suviññeyyāva.
‘‘Seyyohamasmī’’tiādayo dvādasa mānā heṭṭhā saṃyojanagocchake vuttānusārena suviññeyyāva.

Tattha ca ādito tayo mānā puggalaṃ anissāya jātigottarūpabhogasippasutādimānavatthuvaseneva kathitā, tato paraṃ pana nava mānā seyyasadisahīnapuggale nissāya kathitā.
Tattha ca ādito tayo mānā puggalaṃ anissāya jātigottarūpabhogasippasutādimānavatthuvaseneva kathitā, tato paraṃ pana nava mānā seyyasadisahīnapuggale nissāya kathitā.

Evametehi dvādasahi padehi savatthuke māne kathetvā idāni avatthukaṃ dassetuṃ ‘‘māno’’tiādi vuttaṃ.
Evametehi dvādasahi padehi savatthuke māne kathetvā idāni avatthukaṃ dassetuṃ ‘‘māno’’tiādi vuttaṃ.

Tato paraṃ atimānotiādīsu ‘‘jātiādīhi mayā sadiso natthī’’ti atikkamitvā maññanāvasena pavatto māno atimāno nāma.
Tato paraṃ atimānotiādīsu ‘‘jātiādīhi mayā sadiso natthī’’ti atikkamitvā maññanāvasena pavatto māno atimāno nāma.

‘‘Ime mayā pubbe sadisā, idāni ahaṃ seṭṭho, ime hīnatarā’’ti uppanno māno bhārātibhāro viya mānātimāno nāma.
‘‘Ime mayā pubbe sadisā, idāni ahaṃ seṭṭho, ime hīnatarā’’ti uppanno māno bhārātibhāro viya mānātimāno nāma.

Attānaṃ pana avamaññanāvasena pavatto māno omāno nāma, so ‘‘hīnohamasmī’’ti pavattahīnamānasadisova.
Attānaṃ pana avamaññanāvasena pavatto māno omāno nāma, so ‘‘hīnohamasmī’’ti pavattahīnamānasadisova.

Anadhigatesu ariyadhammesu ‘‘adhigatā mayā’’ti uppanno māno adhikamānattā adhimāno nāma, ayaṃ pana sotāpannādiariyasāvakānaṃ ‘‘ahaṃ sakadāgāmī’’tiādinā na uppajjati tesaṃ

maggaphalanibbānapahīnakilesāvasiṭṭhakilesapaccavekkhaṇena ariyaguṇapaṭivedhe nikkaṅkhattā.
Anadhigatesu ariyadhammesu ‘‘adhigatā mayā’’ti uppanno māno adhikamānattā adhimāno nāma, ayaṃ pana sotāpannādiariyasāvakānaṃ ‘‘ahaṃ sakadāgāmī’’tiādinā na uppajjati tesaṃ maggaphalanibbānapahīnakilesāvasiṭṭhakilesapaccavekkhaṇena ariyaguṇapaṭivedhe nikkaṅkhattā.

Dussīlassa pana na uppajjateva, sīlavatopi pariccattakammaṭṭhānassa na uppajjati, parisuddhasīlasseva pana suddhasamathalābhino, suddhavipassanālābhino, tadubhayalābhino vā uppajjati.
Dussīlassa pana na uppajjateva, sīlavatopi pariccattakammaṭṭhānassa na uppajjati, parisuddhasīlasseva pana suddhasamathalābhino, suddhavipassanālābhino, tadubhayalābhino vā uppajjati.

Tesu tadubhayalābhī arahatte eva adhimaññitvā patiṭṭhāti suvikkhambhitakilesattā, parimadditasaṅkhārattā ca, itare sotāpannādīsupīti veditabbā.
Tesu tadubhayalābhī arahatte eva adhimaññitvā patiṭṭhāti suvikkhambhitakilesattā, parimadditasaṅkhārattā ca, itare sotāpannādīsupīti veditabbā.

Pañcasu pana khandhesu ‘‘ahamasmī’’tiādinā pavatto māno asmimāno nāma.
Pañcasu pana khandhesu ‘‘ahamasmī’’tiādinā pavatto māno asmimāno nāma.

Pāpakena pana parūpaghātakena kammāyatanasippāyatanavijjāṭṭhānādinā attānaṃ seyyādito jappanavasena pavatto māno micchāmāno nāma.
Pāpakena pana parūpaghātakena kammāyatanasippāyatanavijjāṭṭhānādinā attānaṃ seyyādito jappanavasena pavatto māno micchāmāno nāma.

Ñātivitakkotiādīsu ‘‘mayhaṃ ñātakā sukhajīvino sampattiyuttā’’ti evaṃ gehasitapemena ñātake uddissa uppanno vitakko ñātivitakko nāma, ‘‘ñātakā khayaṃ gatā vayaṃ gatā saddhā pasannā’’tiādinā pana nekkhammasito ñātivitakko nāma na hoti.
Ñātivitakkotiādīsu ‘‘mayhaṃ ñātakā sukhajīvino sampattiyuttā’’ti evaṃ gehasitapemena ñātake uddissa uppanno vitakko ñātivitakko nāma, ‘‘ñātakā khayaṃ gatā vayaṃ gatā saddhā pasannā’’tiādinā pana nekkhammasito ñātivitakko nāma na hoti.

Evaṃ janapadavitakkepi, tassa pana ‘‘amhākaṃ janapado subhikkho sundaro’’tiādinā pavattiākāro veditabbo.
Evaṃ janapadavitakkepi, tassa pana ‘‘amhākaṃ janapado subhikkho sundaro’’tiādinā pavattiākāro veditabbo.

Amaratthāya vitakko, amaro vā vitakkoti amaravitakko.
Amaratthāya vitakko, amaro vā vitakkoti amaravitakko.

Tattha yo ukkuṭikappadhānādīhi dukkhe nijjiṇṇe samparāye attā sukhī amaro hotīti evaṃ pavatto, so amaratthāya vitakko nāma.
Tattha yo ukkuṭikappadhānādīhi dukkhe nijjiṇṇe samparāye attā sukhī amaro hotīti evaṃ pavatto, so amaratthāya vitakko nāma.

Yo pana diṭṭhigatikassa ekasmiṃ pakkhe asaṇṭhahitvā ‘‘evampi me no, tathāpi me no, aññathāpi me no’’tiādinā amaramaccho viya gahetuṃ asakkuṇeyyatāya pavatto, so amaro vitakko nāma.
Yo pana diṭṭhigatikassa ekasmiṃ pakkhe asaṇṭhahitvā ‘‘evampi me no, tathāpi me no, aññathāpi me no’’tiādinā amaramaccho viya gahetuṃ asakkuṇeyyatāya pavatto, so amaro vitakko nāma.

Taṃ duvidhampi ekato katvā idha ‘‘amaravitakko’’ti vutto.
Taṃ duvidhampi ekato katvā idha ‘‘amaravitakko’’ti vutto.

Anuddayatā patirūpakena pana gihīhi sahasokisahananditādivasena gehasitapemena yutto parānuddayatāpaṭisaṃyutto vitakko nāma.
Anuddayatā patirūpakena pana gihīhi sahasokisahananditādivasena gehasitapemena yutto parānuddayatāpaṭisaṃyutto vitakko nāma.

Lābhena ceva sakkārena ca kittisaddena ca saddhiṃ ārammaṇakaraṇavasena yutto gehasito vitakko lābhasakkārasilokapaṭisaṃyutto vitakko nāma, tassa pana ‘‘aho vata me lābhādayo uppajjeyyu’’ntiādinā pavattiākāro veditabbo.
Lābhena ceva sakkārena ca kittisaddena ca saddhiṃ ārammaṇakaraṇavasena yutto gehasito vitakko lābhasakkārasilokapaṭisaṃyutto vitakko nāma, tassa pana ‘‘aho vata me lābhādayo uppajjeyyu’’ntiādinā pavattiākāro veditabbo.

‘‘Aho vata maṃ pare na avajāneyyu’’nti uppanno gehasito vitakko anavaññattipaṭisaṃyutto vitakko nāma.
‘‘Aho vata maṃ pare na avajāneyyu’’nti uppanno gehasito vitakko anavaññattipaṭisaṃyutto vitakko nāma.

Ekakaṃ.
Ekakaṃ.

Dukādīsu kodhādayo heṭṭhā vuttatthe vajjetvā avasesānaññeva vaṇṇanā hoti.
Dukādīsu kodhādayo heṭṭhā vuttatthe vajjetvā avasesānaññeva vaṇṇanā hoti.

Tattha dukesu tāva upanāhotiādīsu pubbabhāge kodho ‘‘akkocchima’’ntiādinā āsevanena aparakāle veracitte daḷhataraṃ ābaddho upanāho nāma, yena samannāgato veraṃ nissajjituṃ na sakkoti vasātelamakkhitapilotikā viya, sodhiyamānampissa cittaṃ na parisujjhati, svāyaṃ verupanibandhanalakkhaṇo.
Tattha dukesu tāva upanāhotiādīsu pubbabhāge kodho ‘‘akkocchima’’ntiādinā āsevanena aparakāle veracitte daḷhataraṃ ābaddho upanāho nāma, yena samannāgato veraṃ nissajjituṃ na sakkoti vasātelamakkhitapilotikā viya, sodhiyamānampissa cittaṃ na parisujjhati, svāyaṃ verupanibandhanalakkhaṇo.

Paraguṇaṃ pana vināsetvā tattha dosamakkhanavasena pavatto kodho makkho nāma.
Paraguṇaṃ pana vināsetvā tattha dosamakkhanavasena pavatto kodho makkho nāma.

Ayaṃ hi paṭhamataraṃ attano cittaṃ gūtho viya gūthaggāhakaṃ hatthaṃ makkheti, pacchā paranti ‘‘makkho’’ti vutto, svāyaṃ paraguṇamakkhanalakkhaṇo.
Ayaṃ hi paṭhamataraṃ attano cittaṃ gūtho viya gūthaggāhakaṃ hatthaṃ makkheti, pacchā paranti ‘‘makkho’’ti vutto, svāyaṃ paraguṇamakkhanalakkhaṇo.

Paḷāsetīti paḷāso, parassa guṇe dassetvā attano guṇehi same karotīti attho.

Paḷāsetīti paḷāso, parassa guṇe dassetvā attano guṇehi same karotīti attho.

Tathāpavatto lobho, svāyaṃ yugaggāhalakkhaṇo.
Tathāpavatto lobho, svāyaṃ yugaggāhalakkhaṇo.

Dvārattayepi vijjamānasseva dosassa paṭicchādanato cakkhumohanamāyā viyāti māyā, sā katadosapaṭicchādanalakkhaṇā.
Dvārattayepi vijjamānasseva dosassa paṭicchādanato cakkhumohanamāyā viyāti māyā, sā katadosapaṭicchādanalakkhaṇā.

Saṭhassa bhāvo, kammaṃ vā sāṭheyyaṃ, kerāṭiyaṃ, taṃ avijjamānaguṇappakāsanalakkhaṇaṃ.
Saṭhassa bhāvo, kammaṃ vā sāṭheyyaṃ, kerāṭiyaṃ, taṃ avijjamānaguṇappakāsanalakkhaṇaṃ.

Anajjavādayo heṭṭhā vuttaajjavādipaṭipakkhaakusalavasena veditabbā.
Anajjavādayo heṭṭhā vuttaajjavādipaṭipakkhaakusalavasena veditabbā.

Ajjhattasaṃyojanantiādīsu ajjhattanti kāmabhavo, tattha satte bandhanavasena pavattāni pañcorambhāgiyasaṃyojanāni ajjhattasaṃyojanaṃ nāma.
Ajjhattasaṃyojanantiādīsu ajjhattanti kāmabhavo, tattha satte bandhanavasena pavattāni pañcorambhāgiyasaṃyojanāni ajjhattasaṃyojanaṃ nāma.

Bahiddhāti rūpārūpabhavo.
Bahiddhāti rūpārūpabhavo.

Tattha bandhanavasena pavattāni pañca uddhambhāgiyasaṃyojanāni bahiddhāsaṃyojanaṃ nāma.
Tattha bandhanavasena pavattāni pañca uddhambhāgiyasaṃyojanāni bahiddhāsaṃyojanaṃ nāma.

Kāmabhave hi sattānaṃ ālayo bahuko, na itaresu, tasmā so ajjhattaṃ itare ca bahiddhāti veditabbā.
Kāmabhave hi sattānaṃ ālayo bahuko, na itaresu, tasmā so ajjhattaṃ itare ca bahiddhāti veditabbā.

Dukaṃ.
Dukaṃ.

Tikesu pana lobhādīni tīṇi akusalamūlāni nāma.
Tikesu pana lobhādīni tīṇi akusalamūlāni nāma.

Kāmabyāpādavihiṃsāsampayuttā vitakkā tayo akusalavitakkā nāma.
Kāmabyāpādavihiṃsāsampayuttā vitakkā tayo akusalavitakkā nāma.

Te eva saññāsīsena tisso akusalasaññā.
Te eva saññāsīsena tisso akusalasaññā.

Sabhāvaṭṭhena tisso akusaladhātuyoti ca vuccanti.
Sabhāvaṭṭhena tisso akusaladhātuyoti ca vuccanti.

Kāyavacīmanoduccaritāni tīṇi duccaritāni nāma, tāni dvārattayappavattānaṃ pāṇātipātādīnaṃ, sabbākusalānaṃ vā vasena yojetabbāni.
Kāyavacīmanoduccaritāni tīṇi duccaritāni nāma, tāni dvārattayappavattānaṃ pāṇātipātādīnaṃ, sabbākusalānaṃ vā vasena yojetabbāni.

Suttantapariyāyena pana diṭṭhāsavavajjitā kāmāsavādayo tayo āsavā nāma.
Suttantapariyāyena pana diṭṭhāsavavajjitā kāmāsavādayo tayo āsavā nāma.

Sakkāyadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsā tīṇi saṃyojanāni nāma.
Sakkāyadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsā tīṇi saṃyojanāni nāma.

Kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā ca tisso taṇhā nāma.
Kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā ca tisso taṇhā nāma.

Tattha sassatadiṭṭhisahagato rāgo bhavataṇhā, ucchedadiṭṭhisahagato rāgo vibhavataṇhā, avasesā pana sabbāpi taṇhā kāmataṇhā.
Tattha sassatadiṭṭhisahagato rāgo bhavataṇhā, ucchedadiṭṭhisahagato rāgo vibhavataṇhā, avasesā pana sabbāpi taṇhā kāmataṇhā.

Kāmadhātupaṭisaṃyutto vā rāgo kāmataṇhā, rūpārūpadhātupaṭisaṃyutto bhavataṇhā, ucchedadiṭṭhisahagato vibhavataṇhāti veditabbā.
Kāmadhātupaṭisaṃyutto vā rāgo kāmataṇhā, rūpārūpadhātupaṭisaṃyutto bhavataṇhā, ucchedadiṭṭhisahagato vibhavataṇhāti veditabbā.

Kāmataṇhā rūpataṇhā arūpataṇhā ca aparāpi tisso taṇhā nāma.
Kāmataṇhā rūpataṇhā arūpataṇhā ca aparāpi tisso taṇhā nāma.

Rūpataṇhā arūpataṇhā nirodhataṇhā ca puna aparāpi tisso taṇhā nāma.
Rūpataṇhā arūpataṇhā nirodhataṇhā ca puna aparāpi tisso taṇhā nāma.

Tattha nirodhataṇhāti ucchedadiṭṭhisahagato.
Tattha nirodhataṇhāti ucchedadiṭṭhisahagato.

Kāmesanā bhavesanā brahmacariyesanā ca tisso esanā nāma.
Kāmesanā bhavesanā brahmacariyesanā ca tisso esanā nāma.

Tattha brahmacariyesanāti sassatucchedadiṭṭhisaṅkhātabrahmacariyassa gavesanā.
Tattha brahmacariyesanāti sassatucchedadiṭṭhisaṅkhātabrahmacariyassa gavesanā.

‘‘Seyyohamasmīti vidhā, sadisohamasmīti vidhā, hīnohamasmīti vidhā’’ti evaṃ vuttamānavidhā tisso vidhā nāma.
‘‘Seyyohamasmīti vidhā, sadisohamasmīti vidhā, hīnohamasmīti vidhā’’ti evaṃ vuttamānavidhā tisso vidhā nāma.

Māno hi seyyādivasena vidahanato maññanato ‘‘vidhā’’ti vuccati.
Māno hi seyyādivasena vidahanato maññanato ‘‘vidhā’’ti vuccati.

Jātijarāmaraṇāni paṭicca uppannāni bhayāni tīṇi bhayāni nāma.
Jātijarāmaraṇāni paṭicca uppannāni bhayāni tīṇi bhayāni nāma.

‘‘Atītaṃ vā addhānaṃ ārabbhā’’tiādinā vuttāni tīṇi, buddhādīsu kaṅkhanavicikicchanavasena pavattā tisso avijjā tīṇi tamāni nāma.
‘‘Atītaṃ vā addhānaṃ ārabbhā’’tiādinā vuttāni tīṇi, buddhādīsu kaṅkhanavicikicchanavasena pavattā tisso avijjā tīṇi tamāni nāma.

Vicikicchāsīsena tassa vibhaṅge taṃsampayuttā avijjāva vuttā, tassā eva paṭicchādakattenapi tamabhāvatoti daṭṭhabbaṃ.
Vicikicchāsīsena tassa vibhaṅge taṃsampayuttā avijjāva vuttā, tassā eva paṭicchādakattenapi tamabhāvatoti daṭṭhabbaṃ.

Yaṃ kiñci pana sattassa sukhādikaṃ uppajjati, taṃ sabbaṃ pubbekatahetūti ekaṃ titthāyatanaṃ, issaranimmānahetūti dutiyaṃ, ahetuappaccayāti tatiyanti imāni tīṇi titthāyatanāni nāma.
Yaṃ kiñci pana sattassa sukhādikaṃ uppajjati, taṃ sabbaṃ pubbekatahetūti ekaṃ titthāyatanaṃ, issaranimmānahetūti dutiyaṃ, ahetuappaccayāti tatiyanti imāni tīṇi titthāyatanāni nāma.

Tattha paṭhamavādī kusalākusalakiriyautucittāhārādikaṃ, gatiupadhiādikaṃ, sappurisūpanissayasaddhammassavanādikañca sabbaṃ paccayapaccayuppannaṃ paṭikkhipitvā ekaṃ kammavipākameva sampaṭicchati, itare pana dvepi sabbaṃ hetuṃ paṭikkhipitvā issarahetukaṃ, ahetukañca sampaṭicchanti, tesaṃ tiṇṇaṃ vādānaṃ vaseneva payojanābhāvādito yathānurūpaṃ doso ñātabbo.
Tattha paṭhamavādī kusalākusalakiriyautucittāhārādikaṃ, gatiupadhiādikaṃ, sappurisūpanissayasaddhammassavanādikañca sabbaṃ paccayapaccayuppannaṃ paṭikkhipitvā ekaṃ kammavipākameva sampaṭicchati, itare pana dvepi sabbaṃ hetuṃ paṭikkhipitvā issarahetukaṃ, ahetukañca sampaṭicchanti, tesaṃ tiṇṇaṃ vādānaṃ vaseneva payojanābhāvādito yathānurūpaṃ doso ñātabbo.

Ganthavitthārabhayena panettha na vitthārayimha.
Ganthavitthārabhayena panettha na vitthārayimha.

Rāgadosamohā pana tayo palibodhaṭṭhena kiñcanā nāma.
Rāgadosamohā pana tayo palibodhaṭṭhena kiñcanā nāma.

Te eva hi kilesaṭṭhena aṅgaṇāni, malīnabhāvakaraṇaṭṭhena malāni, pakkhalanapātahetuto visamāni ca honti.
Te eva hi kilesaṭṭhena aṅgaṇāni, malīnabhāvakaraṇaṭṭhena malāni, pakkhalanapātahetuto visamāni ca honti.

Pāṇātipātādīni kāyavacīmanovisamāni aparānipi tīṇi visamāni nāma.
Pāṇātipātādīni kāyavacīmanovisamāni aparānipi tīṇi visamāni nāma.

Rāgadosamohā anudahanaṭṭhena tayo aggī, kasaṭanirojaṭṭhena kasāvā ca honti.
Rāgadosamohā anudahanaṭṭhena tayo aggī, kasaṭanirojaṭṭhena kasāvā ca honti.

Pāṇātipātādīni kāyakasāvādayo pana aparepi tayo kasāvā nāma.
Pāṇātipātādīni kāyakasāvādayo pana aparepi tayo kasāvā nāma.

Assādadiṭṭhittike kāmaparibhoge ‘‘natthi kāmesu doso’’ti evaṃ pavattā sassatadiṭṭhi assādadiṭṭhi nāma.
Assādadiṭṭhittike kāmaparibhoge ‘‘natthi kāmesu doso’’ti evaṃ pavattā sassatadiṭṭhi assādadiṭṭhi nāma.

Vīsativatthukā pana attadiṭṭhi attānaṃ anugatattā attānudiṭṭhi nāma.
Vīsativatthukā pana attadiṭṭhi attānaṃ anugatattā attānudiṭṭhi nāma.

Tassā pana ‘‘rūpaṃ attato samanupassati, rūpavantaṃ vā attānaṃ, attani vā rūpaṃ, rūpasmiṃ vā attānaṃ samanupassatī’’ti evaṃ rūpakkhandhe catasso diṭṭhiyo.
Tassā pana ‘‘rūpaṃ attato samanupassati, rūpavantaṃ vā attānaṃ, attani vā rūpaṃ, rūpasmiṃ vā attānaṃ samanupassatī’’ti evaṃ rūpakkhandhe catasso diṭṭhiyo.

Evaṃ sesakkhandhesupīti vīsativatthukatā veditabbā.
Evaṃ sesakkhandhesupīti vīsativatthukatā veditabbā.

Tattha ca rūpaṃ attatodiādinā pañcakkhandhe attato gahaṇavasena pavattā pañca ucchedadiṭṭhiyo, sesā pana sassatadiṭṭhiyoti veditabbā.
Tattha ca rūpaṃ attatodiādinā pañcakkhandhe attato gahaṇavasena pavattā pañca ucchedadiṭṭhiyo, sesā pana sassatadiṭṭhiyoti veditabbā.

‘‘Natthi dinna’’ntiādinayappavattā pana natthikadiṭṭhi micchādiṭṭhi nāma, lāmakadiṭṭhīti attho.
‘‘Natthi dinna’’ntiādinayappavattā pana natthikadiṭṭhi micchādiṭṭhi nāma, lāmakadiṭṭhīti attho.

Aratittike pāṇileḍḍudaṇḍādīhi sattānaṃ vihiṃsanā vihesā nāma.
Aratittike pāṇileḍḍudaṇḍādīhi sattānaṃ vihiṃsanā vihesā nāma.

Dvārattayappavattaakusaladhammassa cariyā adhammacariyā nāma.
Dvārattayappavattaakusaladhammassa cariyā adhammacariyā nāma.

Dovacassatātike sāva kāmabyāpādavihiṃsāsaññā nānārammaṇesu pavattito, nānābhūtattā ca nānattasaññā nāma.
Dovacassatātike sāva kāmabyāpādavihiṃsāsaññā nānārammaṇesu pavattito, nānābhūtattā ca nānattasaññā nāma.

Uddhaccattike kusītassa bhāvo kosajjaṃ, pamādova.
Uddhaccattike kusītassa bhāvo kosajjaṃ, pamādova.

Anādariyattike ovādassa anādiyanavasappavatto kodho anādariyaṃ nāma.
Anādariyattike ovādassa anādiyanavasappavatto kodho anādariyaṃ nāma.

Assaddhiyattike ratanattayakammaphalānaṃ asaddahanavasappavattā akusaladhammā assaddhiyaṃ nāma.
Assaddhiyattike ratanattayakammaphalānaṃ asaddahanavasappavattā akusaladhammā assaddhiyaṃ nāma.

Pañcavidhamacchariyavasena ‘‘dehī’’ti vacanassa ajānanā avadaññutā nāma.
Pañcavidhamacchariyavasena ‘‘dehī’’ti vacanassa ajānanā avadaññutā nāma.

Uddhaccattike manacchaṭṭhesu indriyesu aguttadvāratā asaṃvaro nāma.
Uddhaccattike manacchaṭṭhesu indriyesu aguttadvāratā asaṃvaro nāma.

Kāyikavācasikavītikkamo dussīlyaṃ nāma.
Kāyikavācasikavītikkamo dussīlyaṃ nāma.

Ariyattike buddhapaccekabuddhasāvakānaṃ dassanopāsanādīsu anicchā ariyānaṃ adassanakamyatā nāma.
Ariyattike buddhapaccekabuddhasāvakānaṃ dassanopāsanādīsu anicchā ariyānaṃ adassanakamyatā nāma.

Bodhipakkhikasaddhammassa savanadhāraṇādīsu anicchā saddhammaṃ asotukamyatā nāma.
Bodhipakkhikasaddhammassa savanadhāraṇādīsu anicchā saddhammaṃ asotukamyatā nāma.

Parassa dosāropane randhagavesitāsaṅkhāto upārambhova upārambhacittatā nāma.
Parassa dosāropane randhagavesitāsaṅkhāto upārambhova upārambhacittatā nāma.

Muṭṭhassaccattike uddhaccaṃ cetaso vikkhepo nāma.

Muṭṭhassaccattike uddhaccaṃ cetaso vikkhepo nāma.

Ayonisomanasikārattike ‘‘anicce nicca’’ntiādinā, saccapaṭipakkhavasena vā anupāyamanasikārasaṅkhātaṃ āvajjanacittaṃ ayonisomanasikāro nāma.
Ayonisomanasikārattike ‘‘anicce nicca’’ntiādinā, saccapaṭipakkhavasena vā anupāyamanasikārasaṅkhātaṃ āvajjanacittaṃ ayonisomanasikāro nāma.

Micchādiṭṭhimicchāsaṅkappādayo aṭṭha micchāmaggā kummaggo nāma, micchāmaggassa āsevanā kummaggasevanā nāma.
Micchādiṭṭhimicchāsaṅkappādayo aṭṭha micchāmaggā kummaggo nāma, micchāmaggassa āsevanā kummaggasevanā nāma.

Thinamiddhaṃ cetaso ca līnattaṃ nāma.
Thinamiddhaṃ cetaso ca līnattaṃ nāma.

Tikaṃ.
Tikaṃ.

Catukkesu cīvarādīsu catūsu paccayesu ‘‘kattha manāpaṃ labhissāmī’’ti taṇhāya uppādo cattāro taṇhuppādā nāma.
Catukkesu cīvarādīsu catūsu paccayesu ‘‘kattha manāpaṃ labhissāmī’’ti taṇhāya uppādo cattāro taṇhuppādā nāma.

Na gacchanti etāhi ariyāti agatiyo, chandadosamohabhayā.
Na gacchanti etāhi ariyāti agatiyo, chandadosamohabhayā.

Tā hi agantabbamaggagamanāni akattabbakaraṇāni cattāri agatigamanāni nāma.
Tā hi agantabbamaggagamanāni akattabbakaraṇāni cattāri agatigamanāni nāma.

Tattha chandoti pakkhapātarāgo.
Tattha chandoti pakkhapātarāgo.

Bhayanti tathāpavatto doso.
Bhayanti tathāpavatto doso.

Aniccādīsu ‘‘niccaṃ sukhaṃ attā subha’’nti evaṃ pavattā cattāro vipariyāsā viparītato dhamme esanato.
Aniccādīsu ‘‘niccaṃ sukhaṃ attā subha’’nti evaṃ pavattā cattāro vipariyāsā viparītato dhamme esanato.

Tesu vā āsanato pavisanato cattāro vipariyāsā nāma.
Tesu vā āsanato pavisanato cattāro vipariyāsā nāma.

Te saññācittadiṭṭhivipariyāsavasena paccekaṃ tayo tayo hutvā dvādasa honti.
Te saññācittadiṭṭhivipariyāsavasena paccekaṃ tayo tayo hutvā dvādasa honti.

Tesu anicce niccaṃ, anattani attāti saññācittadiṭṭhivipariyāsā cha, dukkhe sukhaṃ, asubhe subhanti diṭṭhivipariyāsā dve cāti aṭṭha sotāpattimaggena pahīyanti, asubhe subhanti saññācittavipariyāsā dve anāgāmimaggena, dukkhe sukhanti saññācittavipariyāsā dve arahattamaggenāti veditabbā.
Tesu anicce niccaṃ, anattani attāti saññācittadiṭṭhivipariyāsā cha, dukkhe sukhaṃ, asubhe subhanti diṭṭhivipariyāsā dve cāti aṭṭha sotāpattimaggena pahīyanti, asubhe subhanti saññācittavipariyāsā dve anāgāmimaggena, dukkhe sukhanti saññācittavipariyāsā dve arahattamaggenāti veditabbā.

Adiṭṭhe diṭṭhaṃ, asute sutaṃ, amute mutaṃ, aviññāte viññātanti evaṃ pavattā cattāro anariyavohārā nāma.
Adiṭṭhe diṭṭhaṃ, asute sutaṃ, amute mutaṃ, aviññāte viññātanti evaṃ pavattā cattāro anariyavohārā nāma.

Diṭṭhādīsu pana adiṭṭhaṃ asutaṃ amutaṃ aviññātanti evaṃ pavattā aparepi cattāro anariyavohārā nāma.
Diṭṭhādīsu pana adiṭṭhaṃ asutaṃ amutaṃ aviññātanti evaṃ pavattā aparepi cattāro anariyavohārā nāma.

Ime ca purimehi saddhiṃ aṭṭha anariyavohārātipi vuccanti.
Ime ca purimehi saddhiṃ aṭṭha anariyavohārātipi vuccanti.

Pāṇātipātaadinnādānakāmesumicchācāramusāvādā cattāri duccaritāni nāma.
Pāṇātipātaadinnādānakāmesumicchācāramusāvādā cattāri duccaritāni nāma.

Musāvādādivacīduccaritāni aparānipi cattāri vacīduccaritāni nāma.
Musāvādādivacīduccaritāni aparānipi cattāri vacīduccaritāni nāma.

Jātijarābyādhimaraṇabhayāni cattāri bhayāni nāma.
Jātijarābyādhimaraṇabhayāni cattāri bhayāni nāma.

Rājacoraaggiudakabhayāni cattāri, samuddaṃ orohantassa pana uppajjanakāni ūmikumbhīlaāvaṭṭasusukābhayāni ca cattāri,
attānuvādaparānuvādadaṇḍaduggatibhayāni cattāri cāti imāni vā aparāni tīṇi catukkāni cattāri bhayāni nāma.
Rājacoraaggiudakabhayāni cattāri, samuddaṃ orohantassa pana uppajjanakāni ūmikumbhīlaāvaṭṭasusukābhayāni ca cattāri,
attānuvādaparānuvādadaṇḍaduggatibhayāni cattāri cāti imāni vā aparāni tīṇi catukkāni cattāri bhayāni nāma.

Tattha susukāti caṇḍamacchā.
Tattha susukāti caṇḍamacchā.

Sabbānipi cetāni bhayāni paṭighacittānīti veditabbāni.
Sabbānipi cetāni bhayāni paṭighacittānīti veditabbāni.

Sabbaṃ sukhadukkhādikaṃ sayaṃkataṃ paraṃkataṃ ubhayakataṃ adhiccasamuppannanti evaṃ uppajjamānā imā catasso diṭṭhiyo nāma.
Sabbaṃ sukhadukkhādikaṃ sayaṃkataṃ paraṃkataṃ ubhayakataṃ adhiccasamuppannanti evaṃ uppajjamānā imā catasso diṭṭhiyo nāma.

Catukkaṃ.
Catukkaṃ.

Pañcakesu pañcorambhāgiyātiādīsu oraṃ vuccati kāmadhātu heṭṭhābhāvato, tattha upapattinipphādanato taṃ oraṃ bhajantīti
sakkāyadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsakāmarāgapaṭighā pañca orambhāgiyasaṃyojanāni nāma.
Pañcakesu pañcorambhāgiyātiādīsu oraṃ vuccati kāmadhātu heṭṭhābhāvato, tattha upapattinipphādanato taṃ oraṃ bhajantīti
sakkāyadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsakāmarāgapaṭighā pañca orambhāgiyasaṃyojanāni nāma.

Uddhanti rūpārūpadhātu uparibhāvato, taṃ vuttanayena bhajantīti rūparāgaarūparāgamānauddhaccaavijjā pañca uddhambhāgiyasaṃyojanāni nāma.
Uddhanti rūpārūpadhātu uparibhāvato, taṃ vuttanayena bhajantīti rūparāgaarūparāgamānauddhaccaavijjā pañca uddhambhāgiyasaṃyojanāni nāma.

Rāgadosamohamānadiṭṭhiyo pañca lagganaṭṭhena saṅgā nāma.
Rāgadosamohamānadiṭṭhiyo pañca lagganaṭṭhena saṅgā nāma.

Te eva pañca anupavisanaṭṭhena, tudanaṭṭhena ca pañca sallā nāma.
Te eva pañca anupavisanaṭṭhena, tudanaṭṭhena ca pañca sallā nāma.

Satthudhammasaṅghasikkhāsu kaṅkhanāni cattāri, sabrahmacārīsu kupitacittatā cāti ime pañca cittassa thaddhakacavarakhāṇukabhāvakaraṇattā cetokhilā nāma.
Satthudhammasaṅghasikkhāsu kaṅkhanāni cattāri, sabrahmacārīsu kupitacittatā cāti ime pañca cittassa thaddhakacavarakhāṇukabhāvakaraṇattā cetokhilā nāma.

Kāmesu avītarāgo.
Kāmesu avītarāgo.

Kāye...pe...
Kāye...pe...

rūpe...pe...
rūpe...pe...

yāvadatthaṃ bhuñjitvā seyyasukhaṃ passasukhaṃ middhasukhaṃ anuyutto viharati, aññataraṃ devanikāyaṃ paṇidhāya brahmacariyaṃ caratīti evaṃ pavattā pañca dhammā cittaṃ bandhitvā muṭṭhiyaṃ katvā viya gahaṇato cetasovinibandhā nāma.
yāvadatthaṃ bhuñjitvā seyyasukhaṃ passasukhaṃ middhasukhaṃ anuyutto viharati, aññataraṃ devanikāyaṃ paṇidhāya brahmacariyaṃ caratīti evaṃ pavattā pañca dhammā cittaṃ bandhitvā muṭṭhiyaṃ katvā viya gahaṇato cetasovinibandhā nāma.

Tattha kāyeti ajjhattike kāye, rūpeti bahiddhārūpe.
Tattha kāyeti ajjhattike kāye, rūpeti bahiddhārūpe.

Saññī attā, asaññī attā, nevasaññīnāsaññī attā, saṃvijjamāno pana attā ucchijjati, diṭṭhadhammanibbānaṃ vā pāpuṇātīti evaṃ pavattā pañca diṭṭhiyo nāma.
Saññī attā, asaññī attā, nevasaññīnāsaññī attā, saṃvijjamāno pana attā ucchijjati, diṭṭhadhammanibbānaṃ vā pāpuṇātīti evaṃ pavattā pañca diṭṭhiyo nāma.

Pāṇātipātādimajjapānapariyosānā pañca verakaraṇaṭṭhena verā nāma.
Pāṇātipātādimajjapānapariyosānā pañca verakaraṇaṭṭhena verā nāma.

Ñātibhogarogasīladiṭṭhibyasanāni pañca byasanā nāma.
Ñātibhogarogasīladiṭṭhibyasanāni pañca byasanā nāma.

Tattha byasanāti vināsasahajātā, tato uppannā akusalā.
Tattha byasanāti vināsasahajātā, tato uppannā akusalā.

Bahujanassa appiyatā, verabahulatā, vajjabahulatā, sammūḷhamaraṇaṃ, apāyagamananti ime pañca akkhantiyā ādīnavā, anadhivāsanāya dosāti attho.
Bahujanassa appiyatā, verabahulatā, vajjabahulatā, sammūḷhamaraṇaṃ, apāyagamananti ime pañca akkhantiyā ādīnavā, anadhivāsanāya dosāti attho.

Ājīvakabhayaṃ asilokabhayaṃ parisasārajjabhayaṃ maraṇabhayaṃ duggatibhayanti imāni pañca bhayāni nāma.
Ājīvakabhayaṃ asilokabhayaṃ parisasārajjabhayaṃ maraṇabhayaṃ duggatibhayanti imāni pañca bhayāni nāma.

Yāvadatthaṃ pañcakāmaguṇaparibhogena ceva paṭhamajjhānādīhi catūhi jhānehi cāti pañcahi kāraṇehi attā paramadiṭṭhadhammanibbānappatto hotīti pavattā vādā pañca diṭṭhadhammanibbānavādā nāma.
Yāvadatthaṃ pañcakāmaguṇaparibhogena ceva paṭhamajjhānādīhi catūhi jhānehi cāti pañcahi kāraṇehi attā paramadiṭṭhadhammanibbānappatto hotīti pavattā vādā pañca diṭṭhadhammanibbānavādā nāma.

Pañcakaṃ.
Pañcakaṃ.

Chakkesu pana kodho makkho issā sāṭheyyaṃ pāpicchatā sandiṭṭhiparāmāsitāti imāni cha vivādamūlāni.
Chakkesu pana kodho makkho issā sāṭheyyaṃ pāpicchatā sandiṭṭhiparāmāsitāti imāni cha vivādamūlāni.

Manāpiyesu rūpādīsu chasu ārammaṇesu chandarāgoti ime cha chandarāgā gehasitā dhammā nāma.
Manāpiyesu rūpādīsu chasu ārammaṇesu chandarāgoti ime cha chandarāgā gehasitā dhammā nāma.

Amanāpiyesu chasu ārammaṇesu paṭigho cha virodhavatthūni nāma.
Amanāpiyesu chasu ārammaṇesu paṭigho cha virodhavatthūni nāma.

Virodho eva vatthu virodhavatthu.
Virodho eva vatthu virodhavatthu.

Chasu ārammaṇesu taṇhāva cha taṇhākāyā nāma.
Chasu ārammaṇesu taṇhāva cha taṇhākāyā nāma.

Satthudhammasaṅghasikkhāsu, appamāde, paṭisanthāre ca agāravā cha agāravā nāma.
Satthudhammasaṅghasikkhāsu, appamāde, paṭisanthāre ca agāravā cha agāravā nāma.

Kammārāmatā, bhassaniddāsaṅgaṇikasaṃsaggapapañcārāmatā ca cha parihāniyā dhammā nāma, parihānikarāti attho.
Kammārāmatā, bhassaniddāsaṅgaṇikasaṃsaggapapañcārāmatā ca cha parihāniyā dhammā nāma, parihānikarāti attho.

Tattha savanadassanasamullapanaparibhogakāyasaṃsaggesu pañcasu yuttapayuttatā saṃsaggārāmatā.
Tattha savanadassanasamullapanaparibhogakāyasaṃsaggesu pañcasu yuttapayuttatā saṃsaggārāmatā.

Taṇhāmānadiṭṭhipapañcesu yuttapayuttatā papañcārāmatāti veditabbaṃ.
Taṇhāmānadiṭṭhipapañcesu yuttapayuttatā papañcārāmatāti veditabbaṃ.

Kammabhassaniddāsaṅgaṇikārāmatā cattāro, dovacassatā, pāpamittatā dve cāti ime aparepi cha parihāniyā dhammā nāma.

Kammabhassaniddāsaṅgaṇikārāmatā cattāro, dovacassatā, pāpamittatā dve cāti ime aparepi cha parihāniyā dhammā nāma.

Somanassaṭṭhāniyesu rūpādīsu chasu ārammaṇesu uppannā gehasitasomanassasampayuttā vicārā somanassupavicārā nāma, vitakkādayo dhammā, taṃsampayuttā cāti gahetabbā.
Somanassaṭṭhāniyesu rūpādīsu chasu ārammaṇesu uppannā gehasitasomanassasampayuttā vicārā somanassupavicārā nāma, vitakkādayo dhammā, taṃsampayuttā cāti gahetabbā.

Esa nayo itaradvayepi.
Esa nayo itaradvayepi.

Aññāṇasahitā panettha vedanupekkhā upekkhāti veditabbā, yā ‘‘aññāṇupekkhā’’tipi vuccati.
Aññāṇasahitā panettha vedanupekkhā upekkhāti veditabbā, yā ‘‘aññāṇupekkhā’’tipi vuccati.

Iṭṭhāniṭṭhamajjhattesu chasu ārammaṇesu yathākkamaṃ uppannā vedanā ‘‘cha gehasitāni somanassānī’’tiādinā chakkattayena vuttā.
Iṭṭhāniṭṭhamajjhattesu chasu ārammaṇesu yathākkamaṃ uppannā vedanā ‘‘cha gehasitāni somanassānī’’tiādinā chakkattayena vuttā.

‘‘Atthi me attā’’ti vā, ‘‘natthi me attā’’ti vā, ‘‘attanā vā attānaṃ sañjānāmī’’ti vā, ‘‘attanā vā anattānaṃ sañjānāmī’’ti vā, ‘‘attanā vā attānaṃ sañjānāmī’’ti vā, ‘‘so me ayaṃ attā kārako vedako nicco dhuvo’’ti evaṃ uppajjamānā imā cha diṭṭhiyo nāma.
‘‘Atthi me attā’’ti vā, ‘‘natthi me attā’’ti vā, ‘‘attanā vā attānaṃ sañjānāmī’’ti vā, ‘‘attanā vā anattānaṃ sañjānāmī’’ti vā, ‘‘attanā vā attānaṃ sañjānāmī’’ti vā, ‘‘so me ayaṃ attā kārako vedako nicco dhuvo’’ti evaṃ uppajjamānā imā cha diṭṭhiyo nāma.

Tattha atthīti sassatadiṭṭhi.
Tattha atthīti sassatadiṭṭhi.

Natthīti ucchedadiṭṭhi.
Natthīti ucchedadiṭṭhi.

Pañcapi khandhe ‘‘attā’’ti gahetvā saññākkhandhena sesānaṃ jānanavasena attanā vā attānaṃ sañjānāmīti diṭṭhi, saññākkhandhaṃ pana ‘‘attā’’ti, itare ca ‘‘anattā’’ti gahetvā attanā vā anattānaṃ sañjānāmīti diṭṭhi, saññākkhandhaṃ pana ‘‘anattā’’ti, itare ca ‘‘attā’’ti gahetvā anattanā vā attānaṃ sañjānāmīti diṭṭhi ca veditabbā.
Pañcapi khandhe ‘‘attā’’ti gahetvā saññākkhandhena sesānaṃ jānanavasena attanā vā attānaṃ sañjānāmīti diṭṭhi, saññākkhandhaṃ pana ‘‘attā’’ti, itare ca ‘‘anattā’’ti gahetvā attanā vā anattānaṃ sañjānāmīti diṭṭhi, saññākkhandhaṃ pana ‘‘anattā’’ti, itare ca ‘‘attā’’ti gahetvā anattanā vā attānaṃ sañjānāmīti diṭṭhi ca veditabbā.

Chakkaṃ.
Chakkaṃ.

Sattakesu pana kāmarāgapaṭighamānadiṭṭhivicikicchābhavarāgaavijjā satta thāmagataṭṭhena, appahīnaṭṭhena ca cittasantāne anu anu sayanato anusayā nāma.
Sattakesu pana kāmarāgapaṭighamānadiṭṭhivicikicchābhavarāgaavijjā satta thāmagataṭṭhena, appahīnaṭṭhena ca cittasantāne anu anu sayanato anusayā nāma.

Te eva satte vaṭṭasmiṃ saṃyojanato saṃyojanāni.
Te eva satte vaṭṭasmiṃ saṃyojanato saṃyojanāni.

Samudācāravasena pariyuṭṭhānato pariyuṭṭhānāti veditabbā.
Samudācāravasena pariyuṭṭhānato pariyuṭṭhānāti veditabbā.

Assaddhiyaṃ ahirikaṃ anottappaṃ appassutatā kosajjaṃ muṭṭhassaccaṃ duppaññatāti ime satta asataṃ asappurisānaṃ, asantā vā lāmakā dhammāti asaddhammā nāma.
Assaddhiyaṃ ahirikaṃ anottappaṃ appassutatā kosajjaṃ muṭṭhassaccaṃ duppaññatāti ime satta asataṃ asappurisānaṃ, asantā vā lāmakā dhammāti asaddhammā nāma.

Pāṇātipātādayo kāyavacīduccaritāni satta duccaritāni nāma.
Pāṇātipātādayo kāyavacīduccaritāni satta duccaritāni nāma.

Māno atimāno mānātimāno omāno adhimāno asmimāno micchāmānoti ime satta mānā nāma.
Māno atimāno mānātimāno omāno adhimāno asmimāno micchāmānoti ime satta mānā nāma.

‘‘Manussaloke mātāpettikasambhavo attā ucchijjati, tathā chasu devalokesu dibbo kabaḷīkārabhakkho attā, rūpaloke rūpī manomayo attā, catūsu arūpabhavesu catubbidho arūpī attā tattha tattha ucchijjati vinassati na hoti paraṃ maraṇā’’ti evaṃ pavattā satta ucchedadiṭṭhiyo satta diṭṭhiyo nāma.
‘‘Manussaloke mātāpettikasambhavo attā ucchijjati, tathā chasu devalokesu dibbo kabaḷīkārabhakkho attā, rūpaloke rūpī manomayo attā, catūsu arūpabhavesu catubbidho arūpī attā tattha tattha ucchijjati vinassati na hoti paraṃ maraṇā’’ti evaṃ pavattā satta ucchedadiṭṭhiyo satta diṭṭhiyo nāma.

Ettha ca ādito tisso diṭṭhiyo rūpakkhandhaṃ attato gahetvā pavattā ucchedadiṭṭhiyo, sesā catasso arūpakkhandheti ñātabbā.
Ettha ca ādito tisso diṭṭhiyo rūpakkhandhaṃ attato gahetvā pavattā ucchedadiṭṭhiyo, sesā catasso arūpakkhandheti ñātabbā.

Sattakaṃ.
Sattakaṃ.

Aṭṭhakesu pana lobho doso moho māno diṭṭhi vicikicchā thinaṃ uddhaccañcāti aṭṭha kilesavatthūni nāma.
Aṭṭhakesu pana lobho doso moho māno diṭṭhi vicikicchā thinaṃ uddhaccañcāti aṭṭha kilesavatthūni nāma.

‘‘Yaṃ kiñci kammaṃ kattabbaṃ me’’ti ekaṃ, tathā ‘‘kataṃ me’’ti, ‘‘maggo me gantabbo’’ti, ‘‘gato’’ti, ‘‘appakaṃ me bhutta’’nti, ‘‘subhutta’’nti, ‘‘ābādho me uppanno’’ti, ‘‘aciravuṭṭhito gelaññā’’ti ekanti imāni aṭṭha kusītavatthūni nāma, kusītassa kosajjakāraṇānīti attho.
‘‘Yaṃ kiñci kammaṃ kattabbaṃ me’’ti ekaṃ, tathā ‘‘kataṃ me’’ti, ‘‘maggo me gantabbo’’ti, ‘‘gato’’ti, ‘‘appakaṃ me bhutta’’nti, ‘‘subhutta’’nti, ‘‘ābādho me uppanno’’ti, ‘‘aciravuṭṭhito gelaññā’’ti ekanti imāni aṭṭha kusītavatthūni nāma, kusītassa kosajjakāraṇānīti attho.

Lābhe alābhe ca yase ayase ca pasaṃsāya nindāya ca sukhe dukkhe ca yathākkamaṃ rāgadosehi cittassa paṭihananaṃ aṭṭhasu lokadhammesu cittassa paṭighāto nāma.
Lābhe alābhe ca yase ayase ca pasaṃsāya nindāya ca sukhe dukkhe ca yathākkamaṃ rāgadosehi cittassa paṭihananaṃ aṭṭhasu lokadhammesu cittassa paṭighāto nāma.

Heṭṭhā dvīhi catukkehi vuttā aṭṭha anariyavohārā nāma.
Heṭṭhā dvīhi catukkehi vuttā aṭṭha anariyavohārā nāma.

Micchādiṭṭhimicchāsaṅkappādayo aṭṭha micchattā nāma.
Micchādiṭṭhimicchāsaṅkappādayo aṭṭha micchattā nāma.

Bhikkhūhi vijjamānāya āpattiyā codiyamānassa ‘‘na sarāmī’’ti nibbeṭhanaṃ ekaṃ, ‘‘tvaṃ bālo’’tiādinā codakapaṭippharaṇaṃ ekaṃ, tathā ‘‘tuvaṃ cetamāpanno’’ti codakassa paccāropanaṃ, aññenaññaṃ paṭicaraṇaṃ, saṅghe bāhāvikkhepabhaṇanaṃ, tuṇhībhāvena viheṭhanaṃ, saṅghaṃ, codakañca anādiyitvā pakkamanaṃ, codanābhayā sikkhāpaccakkhānanti ime aṭṭha purisadosā nāma.
Bhikkhūhi vijjamānāya āpattiyā codiyamānassa ‘‘na sarāmī’’ti nibbeṭhanaṃ ekaṃ, ‘‘tvaṃ bālo’’tiādinā codakapaṭippharaṇaṃ ekaṃ, tathā ‘‘tuvaṃ cetamāpanno’’ti codakassa paccāropanaṃ, aññenaññaṃ paṭicaraṇaṃ, saṅghe bāhāvikkhepabhaṇanaṃ, tuṇhībhāvena viheṭhanaṃ, saṅghaṃ, codakañca anādiyitvā pakkamanaṃ, codanābhayā sikkhāpaccakkhānanti ime aṭṭha purisadosā nāma.

Asaññī attā rūpī, arūpī, rūpī ca arūpī ca, nevarūpīnārūpī, antavā, anantavā, antavā ca anantavā ca, nevantavānānantavāti evaṃ pavattā aṭṭha asaññīvādā nāma.
Asaññī attā rūpī, arūpī, rūpī ca arūpī ca, nevarūpīnārūpī, antavā, anantavā, antavā ca anantavā ca, nevantavānānantavāti evaṃ pavattā aṭṭha asaññīvādā nāma.

Nevasaññīnāsaññī attā rūpī arūpītiādinā pavattā aṭṭha nevasaññīnāsaññīvādā nāma.
Nevasaññīnāsaññī attā rūpī arūpītiādinā pavattā aṭṭha nevasaññīnāsaññīvādā nāma.

Aṭṭhakaṃ.
Aṭṭhakaṃ.

Navakesu pana ‘‘anatthaṃ me acari, carati, carissati, piyassa me anatthaṃ acari, carati, carissati, appiyassa me atthaṃ acari, carati, carissatī’’ti evaṃ pavattā nava āghātā eva āghātavatthūni nāma.
Navakesu pana ‘‘anatthaṃ me acari, carati, carissati, piyassa me anatthaṃ acari, carati, carissati, appiyassa me atthaṃ acari, carati, carissatī’’ti evaṃ pavattā nava āghātā eva āghātavatthūni nāma.

Kodho makkho issā macchariyaṃ māyā sāṭheyyaṃ musāvādo pāpicchatā micchādiṭṭhīti imāni nava purisamalāni nāma.
Kodho makkho issā macchariyaṃ māyā sāṭheyyaṃ musāvādo pāpicchatā micchādiṭṭhīti imāni nava purisamalāni nāma.

‘‘Seyyassa seyyohamasmī’’tiādayo navavidhā mānā nāma.
‘‘Seyyassa seyyohamasmī’’tiādayo navavidhā mānā nāma.

‘‘Taṇhaṃ paṭicca pariyesanā, pariyesanaṃ paṭicca lābho, taṃ paṭicca vinicchayo, taṃ paṭicca chandarāgo, taṃ paṭicca ajjhosānaṃ, tathā pariggaho, macchariyaṃ, ārakkho, ārakkhādhikaraṇaṃ daṇḍādānasatthādānakalahaviggahavivādādianeke

pāpakā dhammā’’ti evaṃ vuttā ime nava taṇhāmūlakā dhammā nāma.
‘‘Taṇhaṃ paṭicca pariyesanā, pariyesanaṃ paṭicca lābho, taṃ paṭicca vinicchayo, taṃ paṭicca chandarāgo, taṃ paṭicca ajjhosānaṃ, tathā pariggaho, macchariyaṃ, ārakkho, ārakkhādhikaraṇaṃ daṇḍādānasatthādānakalahaviggahavivādādianeke pāpakā dhammā’’ti evaṃ vuttā ime nava taṇhāmūlakā dhammā nāma.

Tattha vinicchayoti ñāṇataṇhādiṭṭhivitakkavasena catūsu vinicchayesu vitakkavinicchayo idha adhippeto.
Tattha vinicchayoti ñāṇataṇhādiṭṭhivitakkavasena catūsu vinicchayesu vitakkavinicchayo idha adhippeto.

Lābhaṃ hi labhitvā ‘‘idaṃ rūpārammaṇatthāya, idaṃ saddārammaṇādiatthāyā’’ti evaṃ vitakkeneva vinicchayo.
Lābhaṃ hi labhitvā ‘‘idaṃ rūpārammaṇatthāya, idaṃ saddārammaṇādiatthāyā’’ti evaṃ vitakkeneva vinicchayo.

Chandarāgo dubbalarāgo, ajjhosānanti balavasannitṭhānaṃ.
Chandarāgo dubbalarāgo, ajjhosānanti balavasannitṭhānaṃ.

Pariggahoti taṇhādiṭṭhivasena pariggahakaraṇanti veditabbaṃ.
Pariggahoti taṇhādiṭṭhivasena pariggahakaraṇanti veditabbaṃ.

‘‘Asmī’’ti, ‘‘ahamasmī’’ti, ‘‘ayamahamasmī’’ti, ‘‘bhavissa’’nti, ‘‘rūpī bhavissa’’nti, ‘‘arūpī bhavissa’’nti, ‘‘saññī bhavissa’’nti, ‘‘asaññī bhavissa’’nti, ‘‘nevasaññīnāsaññī bhavissa’’nti evaṃ vuttāni imāni nava calanaṭṭhena iñjitāni nāma.
‘‘Asmī’’ti, ‘‘ahamasmī’’ti, ‘‘ayamahamasmī’’ti, ‘‘bhavissa’’nti, ‘‘rūpī bhavissa’’nti, ‘‘arūpī bhavissa’’nti, ‘‘saññī bhavissa’’nti, ‘‘asaññī bhavissa’’nti, ‘‘nevasaññīnāsaññī bhavissa’’nti evaṃ vuttāni imāni nava calanaṭṭhena iñjitāni nāma.

Imāneva maññanaṭṭhena maññitāni, vipphandanato vipphanditāni, papañcanato papañcitāni, tāneva tehi tehi kāraṇehi saṅkhatattā saṅkhatāni ca nāma honti.
Imāneva maññanaṭṭhena maññitāni, vipphandanato vipphanditāni, papañcanato papañcitāni, tāneva tehi tehi kāraṇehi saṅkhatattā saṅkhatāni ca nāma honti.

Sabbehi tehi pañcahi navakehi māno eva kathito.
Sabbehi tehi pañcahi navakehi māno eva kathito.

Sopi hi ‘‘asmī’’tiādīhi saññīhi ca ākārehi diṭṭhi viya pavattatīti.
Sopi hi ‘‘asmī’’tiādīhi saññīhi ca ākārehi diṭṭhi viya pavattatīti.

Navakaṃ.
Navakaṃ.

Dasakesu pana lobho doso moho māno diṭṭhi vicikicchā thinaṃ uddhaccaṃ ahirikaṃ anottappanti ime dasa kilesā eva kilesavatthūni nāma.
Dasakesu pana lobho doso moho māno diṭṭhi vicikicchā thinaṃ uddhaccaṃ ahirikaṃ anottappanti ime dasa kilesā eva kilesavatthūni nāma.

‘‘Anatthaṃ me acarī’’tiādayo nava khāṇukaṇṭakādīsu aṭṭhānaāghātena saddhiṃ dasa āghātavatthūni nāma.
‘‘Anatthaṃ me acarī’’tiādayo nava khāṇukaṇṭakādīsu aṭṭhānaāghātena saddhiṃ dasa āghātavatthūni nāma.

Pāṇātipātādayo dasa akusalakammapathā nāma.

Pāṇātipātādayo dasa akusalakammapathā nāma.

Kāmarāgasaṃyojanaṃ
paṭighamānadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsabhavarāgaissāmacchariyaavijjāsaṃyoj
ananti imāni dasa saṃyojanāni nāma.
Kāmarāgasaṃyojanaṃ
paṭighamānadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsabhavarāgaissāmacchariyaavijjāsaṃyoj
ananti imāni dasa saṃyojanāni nāma.

Micchādiṭṭhimicchāsaṅkappādayo aṭṭha, micchāñāṇamicchāvimuttīhi saddhiṃ dasa micchattā nāma.
Micchādiṭṭhimicchāsaṅkappādayo aṭṭha, micchāñāṇamicchāvimuttīhi saddhiṃ dasa micchattā nāma.

Tattha micchāñāṇanti pāpakiriyāsu upāyacintāvasena ceva pāpakaṃ katvā ‘‘sukataṃ mayā’’ti paccavekkhaṇavasena ca pavatto moho.
Tattha micchāñāṇanti pāpakiriyāsu upāyacintāvasena ceva pāpakaṃ katvā ‘‘sukataṃ mayā’’ti paccavekkhaṇavasena ca pavatto moho.

Micchāvimuttīti avimuttasseva sato vimuttasaññitā.
Micchāvimuttīti avimuttasseva sato vimuttasaññitā.

‘‘Natthi dinnaṃ, natthi yiṭṭha’’ntiādīhi dasahi ākārehi pavattaṃ natthikadassanaṃ dasavatthukā micchādiṭṭhi nāma.
‘‘Natthi dinnaṃ, natthi yiṭṭha’’ntiādīhi dasahi ākārehi pavattaṃ natthikadassanaṃ dasavatthukā micchādiṭṭhi nāma.

‘‘Sassato loko, tathā asassato, antavā, anantavā, taṃ jīvaṃ taṃ sarīra’’nti vā, ‘‘aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīra’’nti vā, ‘‘hoti tathāgato paraṃ maraṇā’’ti vā, ‘‘na hoti…pe…
‘‘Sassato loko, tathā asassato, antavā, anantavā, taṃ jīvaṃ taṃ sarīra’’nti vā, ‘‘aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīra’’nti vā, ‘‘hoti tathāgato paraṃ maraṇā’’ti vā, ‘‘na hoti…pe…

hoti ca na hoti ca, neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā’’ti vā evaṃ pavattā dasavatthukā antaggāhikā diṭṭhi nāma.
hoti ca na hoti ca, neva hoti na na hoti tathāgato paraṃ maraṇā’’ti vā evaṃ pavattā dasavatthukā antaggāhikā diṭṭhi nāma.

Tattha lokoti khandhādayo, ‘‘antavā’’ti idaṃ parittaṃ kasiṇajjhānaṃ sandhāya vuttaṃ.
Tattha lokoti khandhādayo, ‘‘antavā’’ti idaṃ parittaṃ kasiṇajjhānaṃ sandhāya vuttaṃ.

‘‘Anantavā’’ti idaṃ vipulanti gahetabbaṃ.
‘‘Anantavā’’ti idaṃ vipulanti gahetabbaṃ.

Tathāgatoti satto.
Tathāgatoti satto.

Dasakaṃ.
Dasakaṃ.

Aṭṭhārasakesu taṇhāvicaritānīti taṇhāsamudācārā taṇhāpavattiyo.

Aṭṭhārasakesu taṇhāvicaritānīti taṇhāsamudācārā taṇhāpavattiyo.

Ajjhattikassupādāyāti ajjhattikaṃ khandhapañcakaṃ upādāya.
Ajjhattikassupādāyāti ajjhattikaṃ khandhapañcakaṃ upādāya.

Idaṃ hi upayogatthe sāmivacanaṃ.
Idaṃ hi upayogatthe sāmivacanaṃ.

Tattha ‘‘asmīti hoti, itthasmīti hoti, evasmīti hoti, aññathāsmīti hoti, tathā bhavissanti, itthaṃ bhavissanti, evaṃ bhavissanti, aññathā bhavissanti hoti, tathā asmīti, sātasmīti hoti, tathā siyanti, itthaṃ siyanti, evaṃ siyanti, aññathā siyanti hoti, tathā apāhaṃ siyanti, apāhaṃ itthaṃ siyanti, apāhaṃ evaṃ siyanti, apāhaṃ aññatā siyanti hotī’’ti evaṃ vuttāni imāni ajjhattikassupādāya aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni nāma.
Tattha ‘‘asmīti hoti, itthasmīti hoti, evasmīti hoti, aññathāsmīti hoti, tathā bhavissanti, itthaṃ bhavissanti, evaṃ bhavissanti, aññathā bhavissanti hoti, tathā asmīti, sātasmīti hoti, tathā siyanti, itthaṃ siyanti, evaṃ siyanti, aññathā siyanti hoti, tathā apāhaṃ siyanti, apāhaṃ itthaṃ siyanti, apāhaṃ evaṃ siyanti, apāhaṃ aññatā siyanti hotī’’ti evaṃ vuttāni imāni ajjhattikassupādāya aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni nāma.

Tattha asmīti hotīti ajjhattikesu khandhapañcakesu samūhato ‘‘ahamasmī’’ti gahaṇe satīti attho.
Tattha asmīti hotīti ajjhattikesu khandhapañcakesu samūhato ‘‘ahamasmī’’ti gahaṇe satīti attho.

Evaṃ pana gahaṇe sati tato paraṃ anupanidhāya, upanidhāya vāti dvidhā gahaṇaṃ hoti.
Evaṃ pana gahaṇe sati tato paraṃ anupanidhāya, upanidhāya vāti dvidhā gahaṇaṃ hoti.

Tattha anupanidhāyāti aññaṃ ākāraṃ anupanidhāya anupagamma sakabhāvamevārammaṇaṃ katvā itthasmīti hoti.
Tattha anupanidhāyāti aññaṃ ākāraṃ anupanidhāya anupagamma sakabhāvamevārammaṇaṃ katvā itthasmīti hoti.

Tassa ‘‘khattiyādīsu idaṃpakāro aha’’nti taṇhāmānadiṭṭhivasena gahaṇaṃ hotīti attho.
Tassa ‘‘khattiyādīsu idaṃpakāro aha’’nti taṇhāmānadiṭṭhivasena gahaṇaṃ hotīti attho.

Upanidhāya gahaṇaṃ pana duvidhaṃ hoti samato ca asamato ca.
Upanidhāya gahaṇaṃ pana duvidhaṃ hoti samato ca asamato ca.

Tattha samato gahaṇaṃ evasmīti idaṃ, tassa yathā ayaṃ khattiyo, brāhmaṇādayo vā devamanussarūpīarūpiādayo vā, evamahamasmīti attho.
Tattha samato gahaṇaṃ evasmīti idaṃ, tassa yathā ayaṃ khattiyo, brāhmaṇādayo vā devamanussarūpīarūpiādayo vā, evamahamasmīti attho.

Aññathāsmīti idaṃ pana asamato gahaṇaṃ, tassa yathā ime khattiyādayo, tato aññathā ahaṃ hīno vā adhiko vāti attho.
Aññathāsmīti idaṃ pana asamato gahaṇaṃ, tassa yathā ime khattiyādayo, tato aññathā ahaṃ hīno vā adhiko vāti attho.

Imāni tāva paccuppannavasena cattāri taṇhāvicaritāni, bhavissantiādīni pana cattāri anāgatavasena vuttāni.
Imāni tāva paccuppannavasena cattāri taṇhāvicaritāni, bhavissantiādīni pana cattāri anāgatavasena vuttāni.

Tesaṃ purimacatukke vuttanayavasena attho veditabbo.
Tesaṃ purimacatukke vuttanayavasena attho veditabbo.

Tattha asmītiādidvayaṃ sassatucchedaggāhavasena vuttaṃ.
Tattha asmītiādidvayaṃ sassatucchedaggāhavasena vuttaṃ.

Tattha hi asmīti sassataṃ, sīdatīti sātaṃ, asassataṃ, ito parāni siyantiādīni cattāri saṃsayaparivitakkavasena vuttāni.
Tattha hi asmīti sassataṃ, sīdatīti sātaṃ, asassataṃ, ito parāni siyantiādīni cattāri saṃsayaparivitakkavasena vuttāni.

Apāhaṃ siyantiādīni cattāri ‘‘api nāmāhaṃ bhaveyya’’nti evaṃ pavattapatthanākappanavasena vuttānīti daṭṭhabbaṃ.
Apāhaṃ siyantiādīni cattāri ‘‘api nāmāhaṃ bhaveyya’’nti evaṃ pavattapatthanākappanavasena vuttānīti daṭṭhabbaṃ.

Aṭṭhārasakaṃ paṭhamaṃ.
Aṭṭhārasakaṃ paṭhamaṃ.

Dutiye bāhirassupādāyāti bāhiraṃ khandhapañcakaṃ upādāya.
Dutiye bāhirassupādāyāti bāhiraṃ khandhapañcakaṃ upādāya.

Tattha ‘‘iminā asmīti hoti, iminā itthasmīti hoti, iminā evasmīti hoti, iminā aññathāsmīti hotī’’tiādinā anantare vuttanayena bāhirassupādāya aṭṭhārasa taṇhāvicaritānīti veditabbāni.
Tattha ‘‘iminā asmīti hoti, iminā itthasmīti hoti, iminā evasmīti hoti, iminā aññathāsmīti hotī’’tiādinā anantare vuttanayena bāhirassupādāya aṭṭhārasa taṇhāvicaritānīti veditabbāni.

‘‘Iminā’’ti padamattameva hettha purimehi viseso.
‘‘Iminā’’ti padamattameva hettha purimehi viseso.

Tattha iminā̀ti iminā bāhirena rūpena vā...pe...
Tattha iminā̀ti iminā bāhirena rūpena vā...pe...

viññāṇena vāti attho.
viññāṇena vāti attho.

Tattha ca chattakhaggabījaniannapānadhanadhaññādiupakaraṇavasena bāhiraṃ rūpaṃ veditabbaṃ.
Tattha ca chattakhaggabījaniannapānadhanadhaññādiupakaraṇavasena bāhiraṃ rūpaṃ veditabbaṃ.

Dāsadāsiñātiparijanahatthiassādiupakaraṇavasena vedanādayo veditabbā.
Dāsadāsiñātiparijanahatthiassādiupakaraṇavasena vedanādayo veditabbā.

Imehi bāhirehi rūpādīhi ‘‘itthasmīti evasmī’’tiādinā sabbattha yojanā veditabbā.
Imehi bāhirehi rūpādīhi ‘‘itthasmīti evasmī’’tiādinā sabbattha yojanā veditabbā.

Aṭṭhārasakaṃ dutiyaṃ.

Aṭṭhārasakaṃ dutiyaṃ.

Itaresu pana tadekajjhaṃ abhisaṃyūhitvātiādīsu tadubhayaṃ aṭṭhārasakaṃ ekato yojetvā chattiṃsataṇhāvicaritāni honti, evaṃ ekekassa puggalassa atītakāle dvinnaṃ aṭṭhārasakānaṃ vasena chattiṃsa, tathā anāgate chattiṃsa honti.
Itaresu pana tadekajjhaṃ abhisaṃyūhitvātiādīsu tadubhayaṃ aṭṭhārasakaṃ ekato yojetvā chattiṃsataṇhāvicaritāni honti, evaṃ ekekassa puggalassa atītakāle dvinnaṃ aṭṭhārasakānaṃ vasena chattiṃsa, tathā anāgate chattiṃsa honti.

Paccuppanne pana ekassa yathālābhavasena tānipi labbhanti, sabbasattānaṃ vasena paccuppannepi chattiṃsa labbhanti.
Paccuppanne pana ekassa yathālābhavasena tānipi labbhanti, sabbasattānaṃ vasena paccuppannepi chattiṃsa labbhanti.

Iti evaṃ vuttena pakārena taṃ sabbaṃ ekato katvā sabbasattānaṃ kālattayepi channaṃ aṭṭhārasakānaṃ vasena aṭṭhasataṃ taṇhāvicaritāni hontīti attho.
Iti evaṃ vuttena pakārena taṃ sabbaṃ ekato katvā sabbasattānaṃ kālattayepi channaṃ aṭṭhārasakānaṃ vasena aṭṭhasataṃ taṇhāvicaritāni hontīti attho.

Aṭṭhataṇhāvicaritasataṃ hotīti etthāpi evameva attho daṭṭhabbo.
Aṭṭhataṇhāvicaritasataṃ hotīti etthāpi evameva attho daṭṭhabbo.

Taṇhāvicaritāni niṭṭhitāni.
Taṇhāvicaritāni niṭṭhitāni.

Yāni cātiādīsu yāni cettha dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni vattabbāni, tāni brahmajālanāmake dīghanikāyassa paṭhamasuttante satthārā sayaṃ āhacca bhāsitānīti attho.
Yāni cātiādīsu yāni cettha dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni vattabbāni, tāni brahmajālanāmake dīghanikāyassa paṭhamasuttante satthārā sayaṃ āhacca bhāsitānīti attho.

Brahmajāle hi cattāro sassatavādā, cattāro ekaccasassatikā, cattāro antānantikā, cattāro amarāvikkhepikā, dve adhiccasamuppannikā, soḷasa saññīvādā, aṭṭha asaññīvādā, aṭṭha nevasaññīnāsaññīvādā, satta ucchedavādā, pañca diṭṭhadhammanibbānavādāti imāni dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni sanidānāni nānānayato vuttāni, tattha vuttanayeneva nesaṃ vibhāgo veditabbo.
Brahmajāle hi cattāro sassatavādā, cattāro ekaccasassatikā, cattāro antānantikā, cattāro amarāvikkhepikā, dve adhiccasamuppannikā, soḷasa saññīvādā, aṭṭha asaññīvādā, aṭṭha nevasaññīnāsaññīvādā, satta ucchedavādā, pañca diṭṭhadhammanibbānavādāti imāni dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni sanidānāni nānānayato vuttāni, tattha vuttanayeneva nesaṃ vibhāgo veditabbo.

Ayaṃ tāvettha padatthānusārato vinicchayo, sesopettha vinicchayo padatthe vuttānusāratova suviññeyyoti.
Ayaṃ tāvettha padatthānusārato vinicchayo, sesopettha vinicchayo padatthe vuttānusāratova suviññeyyoti.

Khuddakavatthuvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Khuddakavatthuvibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dhammahadayavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā
Dhammahadayavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā

Dhammahadayavibhaṅgamātikāya pana padatthādito vinicchayo pubbe vuttova.

Dhammahadayavibhaṅgamātikāya pana padatthādito vinicchayo pubbe vuttova.

Yasmā pana bhagavatā heṭṭhā nānānayato vibhattānaññeva khandhāyatanādīnaṃ dvādasannaṃ dhammakoṭṭhāsānaṃ puna sabbasaṅgāhikacatubhūmuppattitappariyāpannatādīhi dasahi vārehi apubbanayasahassavibhāvakehi sabbadhammādhippāyasaṅkhātehi dhammahadayehi vibhāgadassanatthamevāyaṃ vibhaṅgo vutto, tasmā vibhaṅganayato cettha vinicchayo hoti.
Yasmā pana bhagavatā heṭṭhā nānānayato vibhattānaññeva khandhāyatanādīnaṃ dvādasannaṃ dhammakoṭṭhāsānaṃ puna sabbasaṅgāhikacatubhūmuppattitappariyāpannatādīhi dasahi vārehi apubbanayasahassavibhāvakehi sabbadhammādhippāyasaṅkhātehi dhammahadayehi vibhāgadassanatthamevāyaṃ vibhaṅgo vutto, tasmā vibhaṅganayato cettha vinicchayo hoti.

Vibhaṅge hi paṭhamaṃ ‘‘kati khandhā’’tiādinā sapucchakaṃ dvādasapadikaṃ mātikaṃ nikkhipitvā heṭṭhā vuttānusāreneva catubhūmakasāmaññato sabbasaṅgāhikavāro nāma vibhatto, tattha satta phassādayo sattannaṃ viññāṇadhātūnaṃ vasena veditabbā.
Vibhaṅge hi paṭhamaṃ ‘‘kati khandhā’’tiādinā sapucchakaṃ dvādasapadikaṃ mātikaṃ nikkhipitvā heṭṭhā vuttānusāreneva catubhūmakasāmaññato sabbasaṅgāhikavāro nāma vibhatto, tattha satta phassādayo sattannaṃ viññāṇadhātūnaṃ vasena veditabbā.

Dutiyo pana vāro tesaṃ catūsu bhūmīsu catūhi koṭṭhāsehi uppattānuppattidassanavasena pavatto.
Dutiyo pana vāro tesaṃ catūsu bhūmīsu catūhi koṭṭhāsehi uppattānuppattidassanavasena pavatto.

Tattha paṭhamakoṭṭhāse tāva -
Tattha paṭhamakoṭṭhāse tāva -

> ‘‘Kāmadhātuyā kati khandhā...pe...
> ‘‘Kāmadhātuyā kati khandhā...pe...
>
> kati cittāni?
> kati cittāni?
>
> Kāmadhātuyā pañcakkhandhā, dvādasāyatanāni, aṭṭhārasa dhātuyo, tīṇi saccāni, bāvīsatindriyāni, nava hetū, cattāro āhārā, satta phassā, vedanā, saññā, cetanā, cittānī’’ti -
> Kāmadhātuyā pañcakkhandhā, dvādasāyatanāni, aṭṭhārasa dhātuyo, tīṇi saccāni, bāvīsatindriyāni, nava hetū, cattāro āhārā, satta phassā, vedanā, saññā, cetanā, cittānī’’ti -

Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.
Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.

Tattha yasmā catubhūmakāpi dhammā yebhuyyena kāmāvacarasattānaṃ uppajjanti, na kāmāvacarāva.
Tattha yasmā catubhūmakāpi dhammā yebhuyyena kāmāvacarasattānaṃ uppajjanti, na kāmāvacarāva.

Tenettha ‘‘pañcakkhandhā’’tiādinā catubhūmakāpi vuttā.
Tenettha ‘‘pañcakkhandhā’’tiādinā catubhūmakāpi vuttā.

Tatthuppajjanakadhammā hettha adhippetā, na taṃbhūmipariyāpannāva.
Tatthuppajjanakadhammā hettha adhippetā, na taṃbhūmipariyāpannāva.

Rūpadhātuādīsupi eseva nayo.
Rūpadhātuādīsupi eseva nayo.

Ettha ca tīṇi saccānīti idaṃ nirodhasaccassa desavinimuttatāya katthaci dese aniddisitabbato taṃ vajjetvā vuttaṃ.
Ettha ca tīṇi saccānīti idaṃ nirodhasaccassa desavinimuttatāya katthaci dese aniddisitabbato taṃ vajjetvā vuttaṃ.

Kāraṇasāpekkhā hi dhammā attano nissayakāraṇabhūtaṃ desaṃ samāvasanti akāraṇassa anissayattā, yathā vā kadāci upalabbhamānā dhammā kālaniyatatāya attano saṅkhatattaṃva sūcenti.
Kāraṇasāpekkhā hi dhammā attano nissayakāraṇabhūtaṃ desaṃ samāvasanti akāraṇassa anissayattā, yathā vā kadāci upalabbhamānā dhammā kālaniyatatāya attano saṅkhatattaṃva sūcenti.

Aññathā itarakālesupi bhāvassa ca pasaṅgato, etarahipi vā abhāvassa, evaṃ kvaci dese upalabbhamānāpīti gahetabbaṃ.
Aññathā itarakālesupi bhāvassa ca pasaṅgato, etarahipi vā abhāvassa, evaṃ kvaci dese upalabbhamānāpīti gahetabbaṃ.

Sabbadesaabyāpitā pana asaṅkhatassa, saṅkhatassa vā asambhavato eva nopapajjati, tasmā desakālavinimuttameva asaṅkhatanti gahetabbaṃ.
Sabbadesaabyāpitā pana asaṅkhatassa, saṅkhatassa vā asambhavato eva nopapajjati, tasmā desakālavinimuttameva asaṅkhatanti gahetabbaṃ.

Dutiyakoṭṭhāse pana -
Dutiyakoṭṭhāse pana -

> ‘‘Rūpadhātuyā pañcakkhandhā, cha āyatanāni, nava dhātuyo, tīṇi saccāni, cuddasindriyāni, aṭṭha hetū, tayo āhārā, cattāro phassā...pe...
> ‘‘Rūpadhātuyā pañcakkhandhā, cha āyatanāni, nava dhātuyo, tīṇi saccāni, cuddasindriyāni, aṭṭha hetū, tayo āhārā, cattāro phassā...pe...
>
> cattāri cittānī’’ti -
> cattāri cittānī’’ti -

Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.
Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.

Yasmā pana rūpīnaṃ ghānādīnaṃ abhāvena vijjamānānipi gandhāyatanādīni āyatanādikiccaṃ na karonti, tasmā te vajjetvā ‘‘cha āyatanāni, nava dhātuyo’’tiādi vuttaṃ na tesaṃ abhāvā.
Yasmā pana rūpīnaṃ ghānādīnaṃ abhāvena vijjamānānipi gandhāyatanādīni āyatanādikiccaṃ na karonti, tasmā te vajjetvā ‘‘cha āyatanāni, nava dhātuyo’’tiādi vuttaṃ na tesaṃ abhāvā.

Keci pana ‘‘rūpaloke gandharasā kabaḷīkāro āhāro ca mahābhūtānañca phoṭṭhabbakiccatā natthi, teneva pāḷiyaṃ na uddhaṭā’’ti vatvā taṃ sādhetuṃ bahuṃ hetupaṭirūpakaṃ vatvā papañcenti, taṃ tesaṃ matimattamevāti na gahetabbaṃ.
Keci pana ‘‘rūpaloke gandharasā kabaḷīkāro āhāro ca mahābhūtānañca phoṭṭhabbakiccatā natthi, teneva pāḷiyaṃ na uddhaṭā’’ti vatvā taṃ sādhetuṃ bahuṃ hetupaṭirūpakaṃ vatvā papañcenti, taṃ tesaṃ matimattamevāti na gahetabbaṃ.

Gandhādīnaṃ avinibbhogattā, phoṭṭhabbattā, dhātusabhāvattā ca ghānādittayabhāvadvayasukhadukkhadomanassindriyāni, pana domanassahetukabaḷīkārāhāraghānādittayasamphassādīni ca vajjetvā cuddasindriyādibhāvo veditabbo.
Gandhādīnaṃ avinibbhogattā, phoṭṭhabbattā, dhātusabhāvattā ca ghānādittayabhāvadvayasukhadukkhadomanassindriyāni, pana domanassahetukabaḷīkārāhāraghānādittayasamphassādīni ca vajjetvā cuddasindriyādibhāvo veditabbo.

Tatiyakoṭṭhāse pana -
Tatiyakoṭṭhāse pana -

> ‘‘Arūpadhātuyā cattāro khandhā, dve āyatanāni, dve dhātuyo, tīṇi saccāni, ekādasindriyāni, aṭṭha hetū, tayo āhārā, eko phasso...pe...
> ‘‘Arūpadhātuyā cattāro khandhā, dve āyatanāni, dve dhātuyo, tīṇi saccāni, ekādasindriyāni, aṭṭha hetū, tayo āhārā, eko phasso...pe...
>
> ekaṃ citta’’nti -
> ekaṃ citta’’nti -

Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.
Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.

Ettha ca cakkhusotaanañ̃ñātañ̃ñassāmītindriyānampi abhāvā ekādasindriyāni veditabbāni.
Ettha ca cakkhusotaanañ̃ñātañ̃ñassāmītindriyānampi abhāvā ekādasindriyāni veditabbāni.

Catutthakoṭṭhāse pana -
Catutthakoṭṭhāse pana -

> ‘‘Apariyāpanne cattāro khandhā, dve āyatanāni, dve dhātuyo, dve saccāni, dvādasindriyāni, cha hetū, tayo āhārā, eko phasso...pe...
> ‘‘Apariyāpanne cattāro khandhā, dve āyatanāni, dve dhātuyo, dve saccāni, dvādasindriyāni, cha hetū, tayo āhārā, eko phasso...pe...
>
> ekaṃ citta’’nti -
> ekaṃ citta’’nti -

Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.
Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.

Yasmā ca okāsavasena vā sattuppattivasena vā apariyāpannadhātu nāma natthi, tasmā ‘‘apariyāpannadhātuyā’’ti avatvā nibbattitalokuttarameva dassetuṃ ‘‘apariyāpanne cattāro khandhā’’tiādi vuttaṃ.
Yasmā ca okāsavasena vā sattuppattivasena vā apariyāpannadhātu nāma natthi,

tasmā ‘‘apariyāpannadhātuyā’’ti avatvā nibbattitalokuttarameva dassetuṃ ‘‘apariyāpanne cattāro khandhā’’tiādi vuttaṃ.

Evaṃ catūhi koṭṭhāsehi dutiyo vāro veditabbo.
Evaṃ catūhi koṭṭhāsehi dutiyo vāro veditabbo.

Tatiyo pana vāro -
Tatiyo pana vāro -

> ‘‘Rūpakkhandho kāmadhātupariyāpanno, cattāro khandhā siyā kāmadhātupariyāpannā, siyā na kāmadhātupariyāpannā’’tiādinā -
> ‘‘Rūpakkhandho kāmadhātupariyāpanno, cattāro khandhā siyā kāmadhātupariyāpannā, siyā na kāmadhātupariyāpannā’’tiādinā -

Catūsu bhūmīsu catūhi koṭṭhāsehi taṃtaṃbhūmipariyāpannadhammadassanavasena pavatto, so ca heṭṭhā vuttānusārena sakkā ñātunti na vitthārito.
Catūsu bhūmīsu catūhi koṭṭhāsehi taṃtaṃbhūmipariyāpannadhammadassanavasena pavatto, so ca heṭṭhā vuttānusārena sakkā ñātunti na vitthārito.

Tattha ca kāmadhātupariyāpannoti kāmāvacarabhāvena tattha antogadho kāmāvacaroti attho.
Tattha ca kāmadhātupariyāpannoti kāmāvacarabhāvena tattha antogadho kāmāvacaroti attho.

Sesesupi eseva nayo.
Sesesupi eseva nayo.

Catuttho pana vāro tīsu bhūmīsu catūhi koṭṭhāsehi paṭisandhikkhaṇe uppajjanakānuppajjanakadhammadassanavasena pavatto.
Catuttho pana vāro tīsu bhūmīsu catūhi koṭṭhāsehi paṭisandhikkhaṇe uppajjanakānuppajjanakadhammadassanavasena pavatto.

Tattha paṭhamakoṭṭhāse tāva -
Tattha paṭhamakoṭṭhāse tāva -

> ‘‘Kāmadhātuyā upapattikkhaṇe sabbesaṃ pañcakkhandhā pātubhavanti, kassaci ekādasāyatanāni pātubhavanti, kassaci dasāyatanāni pātubhavanti, kassaci aparāni dasa, kassaci nava, kassaci satta, kassaci ekādasa dhātuyo...pe...
> ‘‘Kāmadhātuyā upapattikkhaṇe sabbesaṃ pañcakkhandhā pātubhavanti, kassaci ekādasāyatanāni pātubhavanti, kassaci dasāyatanāni pātubhavanti, kassaci aparāni dasa, kassaci nava, kassaci satta, kassaci ekādasa dhātuyo...pe...
>
> satta dhātuyo.
> satta dhātuyo.
>
> Sabbesaṃ ekaṃ saccaṃ pātubhavati.
> Sabbesaṃ ekaṃ saccaṃ pātubhavati.
>
> Kassaci cuddasindriyāni, kassaci terasa, kassaci aparāni terasa, kassaci dvādasa, kassaci dasa, kassaci nava, kassaci aparāni nava, kassaci aṭṭha, kassaci aparāni aṭṭha, kassaci satta, kassaci pañca, kassaci cattārindriyāni

pātubhavanti, kassaci tayo hetū pātubhavanti, kassaci dve, kassaci ahetukā pātubhavanti.
Kassaci cuddasindriyāni, kassaci terasa, kassaci aparāni terasa, kassaci dvādasa, kassaci dasa, kassaci nava, kassaci aparāni nava, kassaci aṭṭha, kassaci aparāni aṭṭha, kassaci satta, kassaci pañca, kassaci cattārindriyāni pātubhavanti, kassaci tayo hetū pātubhavanti, kassaci dve, kassaci ahetukā pātubhavanti.

Sabbesaṃ cattāro āhārā, eko phasso...pe...
Sabbesaṃ cattāro āhārā, eko phasso...pe...

ekaṃ cittaṃ pātubhavatī’’ti -
ekaṃ cittaṃ pātubhavatī’’ti -

Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.
Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.

Tattha paṭisandhikkhaṇe kāmāvacarānaṃ opapātikānaṃ, āpāyikānaṃ, devamanussānaṃ paripuṇṇāyatanānaṃ saddāyatanavajjitāni ekādasāyatanāni pātubhavanti, tāneva ekādasa dhātuyo honti.
Tattha paṭisandhikkhaṇe kāmāvacarānaṃ opapātikānaṃ, āpāyikānaṃ, devamanussānaṃ paripuṇṇāyatanānaṃ saddāyatanavajjitāni ekādasāyatanāni pātubhavanti, tāneva ekādasa dhātuyo honti.

Saddo hi ekantena paṭisandhiyaṃ na uppajjati, tesaññeva pana jaccandhānaṃ dasa, jaccabadhirānaṃ aparāni dasa, jaccandhabadhirānaṃ nava, gabbhaseyyakānaṃ rūpagandharasakāyaphoṭṭhabbamanodhammavasena satta āyatanadhātuyo pātubhavanti.
Saddo hi ekantena paṭisandhiyaṃ na uppajjati, tesaññeva pana jaccandhānaṃ dasa, jaccabadhirānaṃ aparāni dasa, jaccandhabadhirānaṃ nava, gabbhaseyyakānaṃ rūpagandharasakāyaphoṭṭhabbamanodhammavasena satta āyatanadhātuyo pātubhavanti.

Opapātikānaṃ tihetukānaṃ manacchaṭṭhāni indriyāni, bhāvadvaye ekaṃ, jīvitindriyaṃ, somanassupekkhindriyesu ekaṃ, saddhādīni pañcāti cuddasindriyāni, tesaṃ dvihetukānaṃ paññindriyaṃ vajjetvā terasa, paṭhamakappikānaṃ manussānaṃ tihetukānaṃ bhāvindriyaṃ vajjetvā aparānipi terasa, tesaññeva duhetukānaṃ dvādasa, gabbhaseyyakānaṃ pana tihetukānaṃ purimesu cuddasasu cakkhādīni cattāri vajjetvā dasa, tesaṃ duhetukānaṃ nava, opapātikānaṃ ahetukānaṃ paripuṇṇāyatanānaṃ purimesu cuddasasu saddādīni vajjetvā aparāni nava, tesaññeva jaccandhānaṃ aṭṭha, tathā badhirānaṃ, andhabadhirānaṃ pana satta, gabbhaseyyakānaṃ pana ahetukānaṃ kāyamanobhāvajīvitaupekkhindriyāni pañca, tesaññeva napuṃsakānaṃ cattāri pātubhavanti.
Opapātikānaṃ tihetukānaṃ manacchaṭṭhāni indriyāni, bhāvadvaye ekaṃ, jīvitindriyaṃ, somanassupekkhindriyesu ekaṃ, saddhādīni pañcāti cuddasindriyāni, tesaṃ dvihetukānaṃ paññindriyaṃ vajjetvā terasa, paṭhamakappikānaṃ manussānaṃ tihetukānaṃ bhāvindriyaṃ vajjetvā aparānipi terasa, tesaññeva duhetukānaṃ dvādasa, gabbhaseyyakānaṃ pana tihetukānaṃ purimesu cuddasasu cakkhādīni cattāri vajjetvā dasa, tesaṃ duhetukānaṃ nava, opapātikānaṃ ahetukānaṃ paripuṇṇāyatanānaṃ purimesu cuddasasu saddādīni vajjetvā aparāni nava, tesaññeva jaccandhānaṃ aṭṭha, tathā badhirānaṃ, andhabadhirānaṃ pana

satta, gabbhaseyyakānaṃ pana ahetukānaṃ kāyamanobhāvajīvitaupekkhindriyāni pañca, tesaññeva napuṃsakānaṃ cattāri pātubhavanti.

Ahetukacittesu hi vijjamānāpi ekaggatā samādhindriyataṃ na gacchati, manoviññāṇadhātuvasena pana ‘‘eko phasso’’tiādayo veditabbā.
Ahetukacittesu hi vijjamānāpi ekaggatā samādhindriyataṃ na gacchati, manoviññāṇadhātuvasena pana ‘‘eko phasso’’tiādayo veditabbā.

Dutiyakoṭṭhāse pana -
Dutiyakoṭṭhāse pana -

> ‘‘Rūpadhātuyā upapattikkhaṇe ṭhapetvā asaññasattānaṃ devānaṃ pañcakkhandhā pātubhavanti.
> ‘‘Rūpadhātuyā upapattikkhaṇe ṭhapetvā asaññasattānaṃ devānaṃ pañcakkhandhā pātubhavanti.
>
> Pañcāyatanāni, pañca dhātuyo, ekaṃ saccaṃ, dasindriyāni, tayo hetū, tayo āhārā, eko phasso...pe...
> Pañcāyatanāni, pañca dhātuyo, ekaṃ saccaṃ, dasindriyāni, tayo hetū, tayo āhārā, eko phasso...pe...
>
> ekaṃ citta’’nti -
> ekaṃ citta’’nti -

Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.
Mātikaṃ nikkhipitvā vibhattā.

Tattha cakkhurūpasotamanodhammānaṃ vasena pañcāyatanadhātuyo veditabbā.
Tattha cakkhurūpasotamanodhammānaṃ vasena pañcāyatanadhātuyo veditabbā.

Etthāpi gandharasaphoṭṭhabbānaṃ aggahaṇe kāraṇaṃ pubbe vuttameva.
Etthāpi gandharasaphoṭṭhabbānaṃ aggahaṇe kāraṇaṃ pubbe vuttameva.

Cakkhusotamanojīvitindriyāni, somanassupekkhānaṃ aññataraṃ, saddhādīni pañcāti dasindriyāni veditabbāni.
Cakkhusotamanojīvitindriyāni, somanassupekkhānaṃ aññataraṃ, saddhādīni pañcāti dasindriyāni veditabbāni.

Tatiyakoṭṭhāse pana -
Tatiyakoṭṭhāse pana -

> ‘‘Asaññasattānaṃ devānaṃ upapattikkhaṇe eko khandho pātubhavati rūpakkhandho, dve āyatanāni rūpāyatanaṃ dhammāyatanaṃ, dve dhātuyo rūpadhātu dhammadhātu, ekaṃ dukkhasaccaṃ, ekaṃ rūpajīvitindriyaṃ, asaññasattā devā ahetukā, anāhārā, aphassakā...pe...
> ‘‘Asaññasattānaṃ devānaṃ upapattikkhaṇe eko khandho pātubhavati rūpakkhandho, dve āyatanāni rūpāyatanaṃ dhammāyatanaṃ, dve dhātuyo rūpadhātu dhammadhātu, ekaṃ dukkhasaccaṃ, ekaṃ rūpajīvitindriyaṃ, asaññasattā devā ahetukā, anāhārā, aphassakā...pe...
>
> acittakā’’ti -
> acittakā’’ti -

Saniddesamātikā nikkhittā.

Saniddesamātikā nikkhittā.

Ettha ca rūpampi kiñcāpi tesaṃ āyatanādikiccaṃ na karoti, saviññāṇakarūpīsu pana gahitattā idhāpi gahitaṃ.
Ettha ca rūpampi kiñcāpi tesaṃ āyatanādikiccaṃ na karoti, saviññāṇakarūpīsu pana gahitattā idhāpi gahitaṃ.

Gandhādayo pana tattha na gahitattā idhāpi na gahitā, no avijjamānatāya.
Gandhādayo pana tattha na gahitattā idhāpi na gahitā, no avijjamānatāya.

Ekatalavāsikānaṃ vā sesabrahmānaṃ cakkhuvisayattā idhāpi rūpāyatanaṃ uddhaṭaṃ, asaññīnaṃ pana pañcāyatanāni, eko āhāro uppajjatīti veditabbaṃ.
Ekatalavāsikānaṃ vā sesabrahmānaṃ cakkhuvisayattā idhāpi rūpāyatanaṃ uddhaṭaṃ, asaññīnaṃ pana pañcāyatanāni, eko āhāro uppajjatīti veditabbaṃ.

Catutthakoṭṭhāse -
Catutthakoṭṭhāse -

> ‘‘Arūpadhātuyā upapattikkhaṇe cattāro khandhā, dve āyatanāni, dve dhātuyo, ekaṃ saccaṃ, aṭṭhindriyāni, tayo hetū, tayo āhārā, eko phasso...pe...
> ‘‘Arūpadhātuyā upapattikkhaṇe cattāro khandhā, dve āyatanāni, dve dhātuyo, ekaṃ saccaṃ, aṭṭhindriyāni, tayo hetū, tayo āhārā, eko phasso...pe...
>
> ekaṃ citta’’nti -
> ekaṃ citta’’nti -

Mātikāpadāni nikkhipitvā vibhattā.
Mātikāpadāni nikkhipitvā vibhattā.

Ettha ca manojīvitaupekkhindriyāni, saddhādīni pañcāti aṭṭhindriyāni veditabbāni.
Ettha ca manojīvitaupekkhindriyāni, saddhādīni pañcāti aṭṭhindriyāni veditabbāni.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Evaṃ catūhi koṭṭhāsehi catuttho vāro veditabbo.
Evaṃ catūhi koṭṭhāsehi catuttho vāro veditabbo.

Pañcamo pana vāro tesaṃ dhammānaṃ bhūmantaravasena ‘‘kāmāvacaradhammā, na kāmāvacarā...pe...
Pañcamo pana vāro tesaṃ dhammānaṃ bhūmantaravasena ‘‘kāmāvacaradhammā, na kāmāvacarā...pe...

pariyāpannā’’ti cattāro duke mātikāvasena nikkhipitvā vibhajanavasena pavatto, so heṭṭhā vuttatthova.
pariyāpannā’’ti cattāro duke mātikāvasena nikkhipitvā vibhajanavasena pavatto, so heṭṭhā vuttatthova.

Chaṭṭho pana vāro sammutidevaupapattidevavisuddhideve niddisitvā manussadevagatīsu uppādakakammaāyuppamāṇadassanavasena vutto.
Chaṭṭho pana vāro sammutidevaupapattidevavisuddhideve niddisitvā manussadevagatīsu uppādakakammaāyuppamāṇadassanavasena vutto.

Tatthāyaṃ saṅkhepattho -

Tatthāyaṃ saṅkhepattho -

sattā hi dānasīlādikāmāvacarakusalaṃ katvā manussaloke khattiyamahāsālādikulesu ceva
cātumahārājikatāvatiṃsayāmatusitanimmānaratiparanimmitavasavattisaṅkhātesu chasu devalokesu ca uppajjanti, tattha sinerupabbatavemajjhaparibhaṇḍapabbatato paṭṭhāya heṭṭhā yāva bhūmi tiriyaṃ cakkavāḷapabbataṃ āhacca etthantare pabbataākāsarukkhapathavinissitā cātumahārājacandasūriyā sabbe cātumahārājikā.
sattā hi dānasīlādikāmāvacarakusalaṃ katvā manussaloke khattiyamahāsālādikulesu ceva
cātumahārājikatāvatiṃsayāmatusitanimmānaratiparanimmitavasavattisaṅkhātesu chasu devalokesu ca uppajjanti, tattha sinerupabbatavemajjhaparibhaṇḍapabbatato paṭṭhāya heṭṭhā yāva bhūmi tiriyaṃ cakkavāḷapabbataṃ āhacca etthantare pabbataākāsarukkhapathavinissitā cātumahārājacandasūriyā sabbe cātumahārājikā.

Tato uddhaṃ cakkavāḷapariyantaṃ tāvatiṃsādayo yathākkamaṃ uparūpari ṭhitāti veditabbā.
Tato uddhaṃ cakkavāḷapariyantaṃ tāvatiṃsādayo yathākkamaṃ uparūpari ṭhitāti veditabbā.

Devalokopi paramparacakkavāḷapabbataṃ appatto nāma natthi.
Devalokopi paramparacakkavāḷapabbataṃ appatto nāma natthi.

Paṭhamajjhānaṃ pana parittaṃ bhāvetvā brahmapārisajjesu uppajjanti, majjhimaṃ bhāvetvā brahmapurohitesu, paṇītaṃ bhāvetvā mahābrahmesu, ime tayopi janā paṭhamajjhānabhūmiyaṃ ekatale vasanti.
Paṭhamajjhānaṃ pana parittaṃ bhāvetvā brahmapārisajjesu uppajjanti, majjhimaṃ bhāvetvā brahmapurohitesu, paṇītaṃ bhāvetvā mahābrahmesu, ime tayopi janā paṭhamajjhānabhūmiyaṃ ekatale vasanti.

Āyuābhādibhedena panesaṃ bhedo, evaṃ uparipi.
Āyuābhādibhedena panesaṃ bhedo, evaṃ uparipi.

Catukkanaye pana dutiyajjhānaṃ, pañcakanaye dutiyatatiyajjhānañca parittaṃ, majjhimaṃ, paṇītañca bhāvetvā parittābhāappamāṇābhābhassaresu uppajjanti.
Catukkanaye pana dutiyajjhānaṃ, pañcakanaye dutiyatatiyajjhānañca parittaṃ, majjhimaṃ, paṇītañca bhāvetvā parittābhāappamāṇābhābhassaresu uppajjanti.

Tatiyajjhānaṃ parittādivasena bhāvetvā parittasubhaappamāṇasubhasubhakiṇhesu.
Tatiyajjhānaṃ parittādivasena bhāvetvā parittasubhaappamāṇasubhasubhakiṇhesu.

Catutthajjhānaṃ pana bhāvetvā ārammaṇamanasikārachandādhimuttiādinānattato keci asaññīsu, keci vehapphalesu, keci avihesu, atappesu, sudassesu, sudassīsu, keci akaniṭṭhesu, ākāsānañcāyatanādīsu catūsu ca yathākkamaṃ uppajjanti.
Catutthajjhānaṃ pana bhāvetvā ārammaṇamanasikārachandādhimuttiādinānattato keci asaññīsu, keci vehapphalesu, keci avihesu, atappesu, sudassesu, sudassīsu, keci akaniṭṭhesu, ākāsānañcāyatanādīsu catūsu ca yathākkamaṃ uppajjanti.

Tattha hi ekacce titthiyā ‘‘cittaṃ nissāya rajjanadussanādayo, tannidānāni ca dukkhāni samuppajjantī’’ti citte dosaṃ disvā ‘‘diṭṭhadhammanibbānameta’’nti saññāvirāgaṃ janetvā tatrūpapattiyā jhānaṃ bhāvetvā rūpakāyamattā ṭhitā vā

nisinnā vā nipannā vā hutvā nibbattitvā tattheva pañcakappasatāni tiṭṭhantīti veditabbā.
Tattha hi ekacce titthiyā ‘‘cittaṃ nissāya rajjanadussanādayo, tannidānāni ca dukkhāni samuppajjantī’’ti citte dosaṃ disvā ‘‘diṭṭhadhammanibbānameta’’nti saññāvirāgaṃ janetvā tatrūpapattiyā jhānaṃ bhāvetvā rūpakāyamattā ṭhitā vā nisinnā vā nipannā vā hutvā nibbattitvā tattheva pañcakappasatāni tiṭṭhantīti veditabbā.

Aṭṭhasamāpattilābhīnaṃ kataraṃ jhānaṃ vipaccatīti?
Aṭṭhasamāpattilābhīnaṃ kataraṃ jhānaṃ vipaccatīti?

Paguṇaṃ, sabbesu paguṇesu yassa vipākabhūmiṃ pattheti, taṃpatthanāya ca asati yaṃ maraṇasamaye samāpajjati, taṃ, tasmimpi asati uttamavasena nevasaññānāsaññāyatanaṃ vipaccati.
Paguṇaṃ, sabbesu paguṇesu yassa vipākabhūmiṃ pattheti, taṃpatthanāya ca asati yaṃ maraṇasamaye samāpajjati, taṃ, tasmimpi asati uttamavasena nevasaññānāsaññāyatanaṃ vipaccati.

Suddhāvāsesu ca avihādīsu anāgāmivajjitā sattā na uppajjanti, anāgāmino pana asaññīvajjitabrahmalokesu sabbattha uppajjituṃ labhanti.
Suddhāvāsesu ca avihādīsu anāgāmivajjitā sattā na uppajjanti, anāgāmino pana asaññīvajjitabrahmalokesu sabbattha uppajjituṃ labhanti.

Sabbesampi ca ariyānaṃ tatrūpapattito uparūpapattipi, na heṭṭhūpapatti.
Sabbesampi ca ariyānaṃ tatrūpapattito uparūpapattipi, na heṭṭhūpapatti.

Te hi paṭhamajjhānabhūmiyaṃ nibbattā anāgāmino nava brahmaloke sodhetvā matthake vehapphalesu ṭhitā parinibbanti, na nivattanti ariyānaṃ heṭṭhūpapattiabhāvā.
Te hi paṭhamajjhānabhūmiyaṃ nibbattā anāgāmino nava brahmaloke sodhetvā matthake vehapphalesu ṭhitā parinibbanti, na nivattanti ariyānaṃ heṭṭhūpapattiabhāvā.

Vehapphalaakaniṭṭhanevasaññānāsaññāyatanabhavā tayopi seṭṭhabhavā nāma.
Vehapphalaakaniṭṭhanevasaññānāsaññāyatanabhavā tayopi seṭṭhabhavā nāma.

Imesu tīsu ṭhānesu nibbattā anāgāmino neva uddhaṃ gacchanti, na adho.
Imesu tīsu ṭhānesu nibbattā anāgāmino neva uddhaṃ gacchanti, na adho.

Tattheva parinibbāyanti.
Tattheva parinibbāyanti.

Manussaloke ca sekhā gihibhāve yāvajīvaṃ tiṭṭhanti, na asekhā.
Manussaloke ca sekhā gihibhāve yāvajīvaṃ tiṭṭhanti, na asekhā.

Te hi arahattaṃ pattadivase pabbajanti vā, parinibbanti vā.
Te hi arahattaṃ pattadivase pabbajanti vā, parinibbanti vā.

Bhummadevesu pana khīṇāsavāpi yāvajīvaṃ tiṭṭhanti.
Bhummadevesu pana khīṇāsavāpi yāvajīvaṃ tiṭṭhanti.

Chasu kāmāvacaradevesu sotāpannasakadāgāminova tiṭṭhanti, anāgāmino pana tadaheva rūpabhavaṃ gantuṃ vaṭṭati khīṇāsavena parinibbātunti gahetabbaṃ.

Chasu kāmāvacaradevesu sotāpannasakadāgāminova tiṭṭhanti, anāgāmino pana tadaheva rūpabhavaṃ gantuṃ vaṭṭati khīṇāsavena parinibbātunti gahetabbaṃ.

Evaṃ imāsu sattavīsatiyā bhūmīsu pariyāpannamanussadevabrahmalokesu nibbattasattesu manussānaṃ tāva imasmiṃ buddhuppādeva vassasataṃ āyuppamāṇaṃ, appaṃ vā bhiyyo.
Evaṃ imāsu sattavīsatiyā bhūmīsu pariyāpannamanussadevabrahmalokesu nibbattasattesu manussānaṃ tāva imasmiṃ buddhuppādeva vassasataṃ āyuppamāṇaṃ, appaṃ vā bhiyyo.

Āpāyikānaṃ, bhummadevānañca kadāci āyupariccheḍo natthi, kammameva pamāṇaṃ.
Āpāyikānaṃ, bhummadevānañca kadāci āyupariccheḍo natthi, kammameva pamāṇaṃ.

Te hi sattāhenapi maranti, kappampi tiṭṭhantīti.
Te hi sattāhenapi maranti, kappampi tiṭṭhantīti.

Cātumahārājikānaṃ pana mānusakāni paññāsa vassāni ekaṃ rattindivaṃ, tāya rattiyā tiṃsa rattiyo māso, tena māsena dvādasamāsiyo saṃvaccharo, tena saṃvaccharena dibbāni pañcavassasatāni āyuppamāṇaṃ.
Cātumahārājikānaṃ pana mānusakāni paññāsa vassāni ekaṃ rattindivaṃ, tāya rattiyā tiṃsa rattiyo māso, tena māsena dvādasamāsiyo saṃvaccharo, tena saṃvaccharena dibbāni pañcavassasatāni āyuppamāṇaṃ.

Tāni manussagaṇanāya navutivassasatasahassāni honti.
Tāni manussagaṇanāya navutivassasatasahassāni honti.

Tāvatiṃsānaṃ mānusakaṃ vassasataṃ ekaṃ rattindivaṃ katvā evamāgataṃ dibbaṃ vassasahassaṃ.
Tāvatiṃsānaṃ mānusakaṃ vassasataṃ ekaṃ rattindivaṃ katvā evamāgataṃ dibbaṃ vassasahassaṃ.

Evaṃ yāmādīnaṃ vassagaṇanañca diguṇaṃ katvā heṭṭhimato diguṇacatugguṇaṃ āyuppamāṇaṃ veditabbaṃ.
Evaṃ yāmādīnaṃ vassagaṇanañca diguṇaṃ katvā heṭṭhimato diguṇacatugguṇaṃ āyuppamāṇaṃ veditabbaṃ.

Brahmesu pana brahmapārisajjānaṃ kappassa tatiyo bhāgo āyuppamāṇaṃ, brahmapurohitānaṃ upaḍḍhakappo, mahābrahmānaṃ eko kappo, parittābhānaṃ dve kappāti evaṃ uparūpari diguṇaṃ katvā yāva subhakiṇhā yojetabbaṃ.
Brahmesu pana brahmapārisajjānaṃ kappassa tatiyo bhāgo āyuppamāṇaṃ, brahmapurohitānaṃ upaḍḍhakappo, mahābrahmānaṃ eko kappo, parittābhānaṃ dve kappāti evaṃ uparūpari diguṇaṃ katvā yāva subhakiṇhā yojetabbaṃ.

Subhakiṇhānaṃ hi catusaṭṭhikappaṃ āyuppamāṇaṃ, asaññīnaṃ, vehapphalānañca pañcakappasatāni, avihānaṃ kappasahassanti uparūpari diguṇavasena yāva akaniṭṭhā yojetabbaṃ.
Subhakiṇhānaṃ hi catusaṭṭhikappaṃ āyuppamāṇaṃ, asaññīnaṃ, vehapphalānañca pañcakappasatāni, avihānaṃ kappasahassanti uparūpari diguṇavasena yāva akaniṭṭhā yojetabbaṃ.

Akaniṭṭhānaṃ hi soḷasakappasahassāni, arūpānaṃ catunnaṃ yathākkamaṃ vīsati, cattāri, saṭṭhi, caturāsīti kappasahassāni āyuppamāṇanti.
Akaniṭṭhānaṃ hi soḷasakappasahassāni, arūpānaṃ catunnaṃ yathākkamaṃ vīsati, cattāri, saṭṭhi, caturāsīti kappasahassāni āyuppamāṇanti.

Ukkhittā puññatejena, kāmarūpagatiṃ gatā;
Ukkhittā puññatejena, kāmarūpagatiṃ gatā;

Bhavaggatampi sampattā, punāgacchanti duggatiṃ.
Bhavaggatampi sampattā, punāgacchanti duggatiṃ.

Tāva dīghāyukā sattā, cavanti āyusaṅkhayā;
Tāva dīghāyukā sattā, cavanti āyusaṅkhayā;

Natthi koci bhavo nicco, iti vuttaṃ mahesinā.
Natthi koci bhavo nicco, iti vuttaṃ mahesinā.

Tasmā hi dhīrā nipakā, nipuṇā atthacintakā;
Tasmā hi dhīrā nipakā, nipuṇā atthacintakā;

Jarāmaraṇamokkhāya, bhāventi maggamuttamaṃ.
Jarāmaraṇamokkhāya, bhāventi maggamuttamaṃ.

Bhāvayitvā suciṃ maggaṃ, nibbānogadhagāminaṃ;
Bhāvayitvā suciṃ maggaṃ, nibbānogadhagāminaṃ;

Sabbāsave pariññāya, parinibbanti anāsavāti.
Sabbāsave pariññāya, parinibbanti anāsavāti.

Ayaṃ chaṭṭhavāre nayo.
Ayaṃ chaṭṭhavāre nayo.

Sattamo pana vāro tesaṃ khandhādīnaṃ abhiññeyyādibhāvavibhāvanavasena pavatto.
Sattamo pana vāro tesaṃ khandhādīnaṃ abhiññeyyādibhāvavibhāvanavasena pavatto.

Tattha hi -
Tattha hi -

‘‘Rūpakkhandho abhiññeyyo, pariññeyyo, na pahātabbo, na bhāvetabbo, na sacchikātabbo.
‘‘Rūpakkhandho abhiññeyyo, pariññeyyo, na pahātabbo, na bhāvetabbo, na sacchikātabbo.

Cattāro khandhā abhiññeyyā pariññeyyā, siyā pahātabbā, siyā bhāvetabbā, siyā sacchikātabbā, siyā na pahātabbā na bhāvetabbā na sacchikātabbā’’tiādinā -
Cattāro khandhā abhiññeyyā pariññeyyā, siyā pahātabbā, siyā bhāvetabbā, siyā sacchikātabbā, siyā na pahātabbā na bhāvetabbā na sacchikātabbā’’tiādinā -

Dvādasapi koṭṭhāsā vitthārato vibhattā.

Dvādasapi koṭṭhāsā vitthārato vibhattā.

Tattha lakkhaṇapariggāhikāya paññāya khandhādayo sabbe dhammā abhiññeyyā.
Tattha lakkhaṇapariggāhikāya paññāya khandhādayo sabbe dhammā abhiññeyyā.

Ñātatīraṇapahānapariññāsu yathāyogaṃ yāya kāyaci pariññāya vasena sabbepi dhammā pariññeyyā.
Ñātatīraṇapahānapariññāsu yathāyogaṃ yāya kāyaci pariññāya vasena sabbepi dhammā pariññeyyā.

Lokuttaradhammāpi ñātapariññeyyāva.
Lokuttaradhammāpi ñātapariññeyyāva.

Akusalā pana pahātabbā.
Akusalā pana pahātabbā.

Maggo bhāvetabbo, phalaṃ, nibbānañca sacchikātabbaṃ.
Maggo bhāvetabbo, phalaṃ, nibbānañca sacchikātabbaṃ.

Tattha rūpakkhandho ñātatīraṇavasena pariññeyyo.
Tattha rūpakkhandho ñātatīraṇavasena pariññeyyo.

Vipassanāvisaye hi sabbaṃ tīraṇapariññāya pariññeyyanti.
Vipassanāvisaye hi sabbaṃ tīraṇapariññāya pariññeyyanti.

Iminā nayena sabbattha abhiññeyyādibhāvo veditabbo.
Iminā nayena sabbattha abhiññeyyādibhāvo veditabbo.

Aṭṭhamo pana vāro tesaṃ sārammaṇatāvibhāvanavasena pavatto, navamo panesaṃ diṭṭhasutamutaviññātesu saṅgahadassanavasena.
Aṭṭhamo pana vāro tesaṃ sārammaṇatāvibhāvanavasena pavatto, navamo panesaṃ diṭṭhasutamutaviññātesu saṅgahadassanavasena.

Dasamo kusalattikādīhi saraṇadukapariyosānehi tikadukehi vibhāgadassanavasena pavatto, tepi heṭṭhā vuttanayāvāti ayamettha saṅkhepo, vitthāro panettha heṭṭhā vuttoyeva.
Dasamo kusalattikādīhi saraṇadukapariyosānehi tikadukehi vibhāgadassanavasena pavatto, tepi heṭṭhā vuttanayāvāti ayamettha saṅkhepo, vitthāro panettha heṭṭhā vuttoyeva.

Ādito paṭṭhāya sabbattha vibhaṅgapāḷiaṭṭhakathāsu gahetabboti.
Ādito paṭṭhāya sabbattha vibhaṅgapāḷiaṭṭhakathāsu gahetabboti.

Dhammahadayavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Dhammahadayavibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya
Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya

Vibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Vibhaṅgamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

3.

Dhātukathāmātikā
Dhātukathāmātikā

Idāni vibhaṅgamātikānantaraṃ -
Idāni vibhaṅgamātikānantaraṃ -

> Ayaṃ dhātukathādīnaṃ, sampattā atthavaṇṇanā;
> Ayaṃ dhātukathādīnaṃ, sampattā atthavaṇṇanā;
>
> Mātikānaṃ yato tasmā, pañcannampi yathārahaṃ.
> Mātikānaṃ yato tasmā, pañcannampi yathārahaṃ.
>
> Anuttānatthato ceva, saṅkhepenatthanicchayā;
> Anuttānatthato ceva, saṅkhepenatthanicchayā;
>
> Vibhaṅganayato ceva, hoti saṃvaṇṇanānayo.
> Vibhaṅganayato ceva, hoti saṃvaṇṇanānayo.

Tattha dhātukathāmātikāya tāva saṃvaṇṇanā hoti.
Tattha dhātukathāmātikāya tāva saṃvaṇṇanā hoti.

Sā panesā nikkhepato pañcadhā ṭhitā -
Sā panesā nikkhepato pañcadhā ṭhitā -

nayamātikā abbhantaramātikā nayamukhamātikā lakkhaṇamātikā bāhiramātikāti.
nayamātikā abbhantaramātikā nayamukhamātikā lakkhaṇamātikā bāhiramātikāti.

Tattha ‘‘saṅgaho, asaṅgaho...pe...
Tattha ‘‘saṅgaho, asaṅgaho...pe...

vippayuttena saṅgahitaṃ asaṅgahita’’nti ayaṃ cuddasahi padehi nikkhittā saṅgahādikena nayena dhātukathāya dhammā vibhattāti dassetuṃ ṭhapitattā nayamātikā nāma, yā ‘‘mūlamātikā’’tipi vuccati.
vippayuttena saṅgahitaṃ asaṅgahita’’nti ayaṃ cuddasahi padehi nikkhittā saṅgahādikena nayena dhātukathāya dhammā vibhattāti dassetuṃ ṭhapitattā nayamātikā nāma, yā ‘‘mūlamātikā’’tipi vuccati.

‘‘Pañcakkhandhā...pe...
‘‘Pañcakkhandhā...pe...

manasikāro’’ti ayaṃ pañcavīsādhikena padasatena nikkhittā saṅgahādinayena vibhajitabbabhāvena dhātukathāya abbhantare eva ṭhapitattā abbhantaramātikā nāma, yā ‘‘dhātukathāmātikā’’tipi vuccati.
manasikāro’’ti ayaṃ pañcavīsādhikena padasatena nikkhittā saṅgahādinayena vibhajitabbabhāvena dhātukathāya abbhantare eva ṭhapitattā abbhantaramātikā nāma, yā ‘‘dhātukathāmātikā’’tipi vuccati.

‘‘Tīhi saṅgaho, tīhi asaṅgaho, catūhi sampayogo, catūhi vippayogo’’ti ayaṃ catūhi padehi nikkhittā khandhādīsu ca kusalattikādīsu ca mātikādhammesu tīhi khandhāyatanadhātupadeheva saṅgaho asaṅgaho ca, tathā catūhi arūpakkhandhehi sampayogo, vippayogo cāti imesaṃ saṅgahāsaṅgahādīnaṃ nayānaṃ mukhānīti dassetuṃ ṭhapitattā nayamukhamātikā nāma.

‘‘Tīhi saṅgaho, tīhi asaṅgaho, catūhi sampayogo, catūhi vippayogo’’ti ayaṃ catūhi padehi nikkhittā khandhādīsu ca kusalattikādīsu ca mātikādhammesu tīhi khandhāyatanadhātupadeheva saṅgaho asaṅgaho ca, tathā catūhi arūpakkhandhehi sampayogo, vippayogo cāti imesaṃ saṅgahāsaṅgahādīnaṃ nayānaṃ mukhānīti dassetuṃ ṭhapitattā nayamukhamātikā nāma.

‘‘Sabhāgo visabhāgo’’ti ayaṃ dvīhi padehi nikkhittā sabhāgavisabhāgalakkhaṇavaseneva saṅgahāsaṅgahanayā ceva sampayogavippayoganayā ca hontīti dassetuṃ ṭhapitattā lakkhaṇamātikā nāma.
‘‘Sabhāgo visabhāgo’’ti ayaṃ dvīhi padehi nikkhittā sabhāgavisabhāgalakkhaṇavaseneva saṅgahāsaṅgahanayā ceva sampayogavippayoganayā ca hontīti dassetuṃ ṭhapitattā lakkhaṇamātikā nāma.

Sabbāpi dhammasaṅgaṇī dhātukathāya mātikāti ayaṃ chasaṭṭhi tikapadāni, dve ca dukapadasatāni saṅkhipitvā nikkhittā dhātukathā mātikāto bahi ṭhapitattā bāhiramātikā nāma.
Sabbāpi dhammasaṅgaṇī dhātukathāya mātikāti ayaṃ chasaṭṭhi tikapadāni, dve ca dukapadasatāni saṅkhipitvā nikkhittā dhātukathā mātikāto bahi ṭhapitattā bāhiramātikā nāma.

Evametissā pañcavidhāya mātikāya ayamanuttānatthavaṇṇanā.
Evametissā pañcavidhāya mātikāya ayamanuttānatthavaṇṇanā.

Saṅgahotiādīsu hi saṅgaho tāva jātisañjātikiriyāgaṇanavasena catubbidho.
Saṅgahotiādīsu hi saṅgaho tāva jātisañjātikiriyāgaṇanavasena catubbidho.

Tattha ‘‘sabbe khattiyā āgacchantu, yā cāvuso visākha, sammāvācā, yo ca sammākammanto, yo ca sammāājīvo, ime dhammā sīlakkhandhe saṅgahitā’’ti ayaṃ jātisaṅgaho nāma.
Tattha ‘‘sabbe khattiyā āgacchantu, yā cāvuso visākha, sammāvācā, yo ca sammākammanto, yo ca sammāājīvo, ime dhammā sīlakkhandhe saṅgahitā’’ti ayaṃ jātisaṅgaho nāma.

‘‘Sabbe kosalakā āgacchantu, yo cāvuso visākha, sammāvāyāmo, yā ca sammāsati, yo ca sammāsamādhi, ime dhammā samādhikkhandhe saṅgahitā’’ti ayaṃ sañjātisaṅgaho nāma, ekaṭṭhāne jātisambandhabhāvena saṅgahoti attho.
‘‘Sabbe kosalakā āgacchantu, yo cāvuso visākha, sammāvāyāmo, yā ca sammāsati, yo ca sammāsamādhi, ime dhammā samādhikkhandhe saṅgahitā’’ti ayaṃ sañjātisaṅgaho nāma, ekaṭṭhāne jātisambandhabhāvena saṅgahoti attho.

‘‘Sabbe hatthārohā āgacchantu, yā cāvuso visākha, sammādiṭṭhi, yo ca sammāsaṅkappo, ime dhammā paññākkhandhe saṅgahitā’’ti ayaṃ kiriyāsaṅgaho nāma.
‘‘Sabbe hatthārohā āgacchantu, yā cāvuso visākha, sammādiṭṭhi, yo ca sammāsaṅkappo, ime dhammā paññākkhandhe saṅgahitā’’ti ayaṃ kiriyāsaṅgaho nāma.

‘‘Hañci cakkhāyatanaṃ rūpakkhandhagaṇanaṃ gacchati, tena vata re vattabbe ‘cakkhāyatanaṃ rūpakkhandhena saṅgahita’’’nti ayaṃ gaṇanasaṅgaho nāma, ayamidha adhippeto.

‘‘Hañci cakkhāyatanaṃ rūpakkhandhagaṇanaṃ gacchati, tena vata re vattabbe ‘cakkhāyatanaṃ rūpakkhandhena saṅgahita’’nti ayaṃ gaṇanasaṅgaho nāma, ayamidha adhippeto.

Tappaṭipakkhena asaṅgaho veditabbo.
Tappaṭipakkhena asaṅgaho veditabbo.

Tesaṃ vikappato saṅgahitena asaṅgahitādīni, ekuppādekanirodhaekavatthukaekārammaṇatāvasena sampayogo, tappaṭipakkhato vippayogo, tesaṃ vikappato sampayuttena vippayuttādīni, tadubhayasaṃsaggavikappato saṅgahitena sampayuttaṃ vippayuttantiādīni ca veditabbāni.
Tesaṃ vikappato saṅgahitena asaṅgahitādīni, ekuppādekanirodhaekavatthukaekārammaṇatāvasena sampayogo, tappaṭipakkhato vippayogo, tesaṃ vikappato sampayuttena vippayuttādīni, tadubhayasaṃsaggavikappato saṅgahitena sampayuttaṃ vippayuttantiādīni ca veditabbāni.

Sesaṃ vuttatthameva.
Sesaṃ vuttatthameva.

Ayaṃ tāvettha anuttānapadattho.
Ayaṃ tāvettha anuttānapadattho.

Saṅgahāsaṅgahapadatthavaṇṇanā
Saṅgahāsaṅgahapadatthavaṇṇanā

Atthavinicchayato pana yasmā abbhantaramātikāya rūpakkhandhādīni, bāhiramātikāya kusalādīni ca ‘‘saṅgaho asaṅgaho’’tiādikehi nayamātikāpadehi ‘‘tīhi saṅgaho, tīhi asaṅgaho’’tiādinayamukhamātikāvasena yathārahaṃ niddesatthāya bhagavatā ṭhapitāni, tasmā khandhādīnaṃ saṅgahādīnaṃ pāḷiyaṃ vuttānusāreneva saṅkhepato atthavinicchayo hoti.
Atthavinicchayato pana yasmā abbhantaramātikāya rūpakkhandhādīni, bāhiramātikāya kusalādīni ca ‘‘saṅgaho asaṅgaho’’tiādikehi nayamātikāpadehi ‘‘tīhi saṅgaho, tīhi asaṅgaho’’tiādinayamukhamātikāvasena yathārahaṃ niddesatthāya bhagavatā ṭhapitāni, tasmā khandhādīnaṃ saṅgahādīnaṃ pāḷiyaṃ vuttānusāreneva saṅkhepato atthavinicchayo hoti.

Iminā nayena vibhaṅganayo sakkā ñātunti taṃ visuṃ na vakkhāma.
Iminā nayena vibhaṅganayo sakkā ñātunti taṃ visuṃ na vakkhāma.

Tattha saṅgahāsaṅgahavāre khandhānaṃ tāva ayaṃ niddese nayo -
Tattha saṅgahāsaṅgahavāre khandhānaṃ tāva ayaṃ niddese nayo -

rūpakkhandho ekena khandhena ekādasahi āyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahito.
rūpakkhandho ekena khandhena ekādasahi āyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahito.

Catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahito.
Catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahito.

Tattha ekādasahīti manāyatanavajjehi.
Tattha ekādasahīti manāyatanavajjehi.

Dhammāyatanenāpi hi keci rūpadhammā saṅgahitā.

Dhammāyatanenāpi hi keci rūpadhammā saṅgahitā.

Ekādasahīti sattaviññāṇadhātuvajjāhi.
Ekādasahīti sattaviññāṇadhātuvajjāhi.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Vedanādayo tayo khandhā yathāsakaṃ ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahi āyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā, tathā viññāṇakkhandhopi.
Vedanādayo tayo khandhā yathāsakaṃ ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā, catūhi khandhehi ekādasahi āyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitā, tathā viññāṇakkhandhopi.

Kevalaṃ panettha sattahi viññāṇadhātūhi saṅgahito, ekādasahi dhātūhi asaṅgahitoti ettakameva viseso.
Kevalaṃ panettha sattahi viññāṇadhātūhi saṅgahito, ekādasahi dhātūhi asaṅgahitoti ettakameva viseso.

Tattha hi vedanādīnaṃ tiṇṇaṃ khandhānaṃ ekena dhammāyatanena ca ekāya dhammadhātuyā ca saṅgahitatā veditabbā.
Tattha hi vedanādīnaṃ tiṇṇaṃ khandhānaṃ ekena dhammāyatanena ca ekāya dhammadhātuyā ca saṅgahitatā veditabbā.

Pāḷiyaṃ panettha khandhapadaniddese, upari āyatanādiniddesesu ca ‘‘rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā’’tiādinā dvimūlakādinayenāpi vitthāranayo vibhatto, sopi iminā ekamūlanayānusārena sabbattha suviññeyyoti na vitthārayimhā.
Pāḷiyaṃ panettha khandhapadaniddese, upari āyatanādiniddesesu ca ‘‘rūpakkhandho ca vedanākkhandho ca dvīhi khandhehi ekādasahāyatanehi ekādasahi dhātūhi saṅgahitā’’tiādinā dvimūlakādinayenāpi vitthāranayo vibhatto, sopi iminā ekamūlanayānusārena sabbattha suviññeyyoti na vitthārayimhā.

Ayaṃ khandhapadaniddesanayo.
Ayaṃ khandhapadaniddesanayo.

Āyatanadhātupadānampi khandhapade vuttānusāreneva tīhi saṅgaho, tīhi asaṅgaho ca yathāyogaṃ yojetvā ñātabbo.
Āyatanadhātupadānampi khandhapade vuttānusāreneva tīhi saṅgaho, tīhi asaṅgaho ca yathāyogaṃ yojetvā ñātabbo.

Kevalaṃ panettha dhammāyatanadhammadhātūsu asaṅkhatassa khandhasaṅgahābhāvā taṃ ṭhapetvā sesānaṃ khandhesu saṅgaho veditabbo.
Kevalaṃ panettha dhammāyatanadhammadhātūsu asaṅkhatassa khandhasaṅgahābhāvā taṃ ṭhapetvā sesānaṃ khandhesu saṅgaho veditabbo.

Saccesu dukkhasaccaṃ sabbehi khandhāyatanadhātūhi.
Saccesu dukkhasaccaṃ sabbehi khandhāyatanadhātūhi.

Samudayamaggasaccāni saṅkhārakkhandhena, dhammāyatanadhammadhātūhi ca saṅgahitāni.

Samudayamaggasaccāni saṅkhārakkhandhena, dhammāyatanadhammadhātūhi ca saṅgahitāni.

Nirodhasaccaṃ khandhena asaṅgahitaṃ, dhammāyatanadhammadhātūhi eva saṅgahitaṃ.
Nirodhasaccaṃ khandhena asaṅgahitaṃ, dhammāyatanadhammadhātūhi eva saṅgahitaṃ.

Indriyesu jīvitindriyaṃ dvīhi rūpakkhandhasaṅkhārakkhandhehi.
Indriyesu jīvitindriyaṃ dvīhi rūpakkhandhasaṅkhārakkhandhehi.

Sukhindriyādīni pañca vedanākkhandhena, saddhādīni saṅkhārakkhandhena, sabbāni cetāni jīvitindriyādīni, itthindriyapurisindriyādīnipi dhammāyatanadhammadhātūhi saṅgahitāni.
Sukhindriyādīni pañca vedanākkhandhena, saddhādīni saṅkhārakkhandhena, sabbāni cetāni jīvitindriyādīni, itthindriyapurisindriyādīnipi dhammāyatanadhammadhātūhi saṅgahitāni.

Sesindriyāni suviññeyyāni.
Sesindriyāni suviññeyyāni.

Paṭiccasamuppādesu nāmarūpaṃ viññāṇavajjitehi catūhi khandhehi, ekādasahi āyatanadhātūhi ca saṅgahitaṃ.
Paṭiccasamuppādesu nāmarūpaṃ viññāṇavajjitehi catūhi khandhehi, ekādasahi āyatanadhātūhi ca saṅgahitaṃ.

Ettha hi pavattiyaṃ nāmarūpassāpi gahitattā saddāyatanampi gahitanti veditabbaṃ.
Ettha hi pavattiyaṃ nāmarūpassāpi gahitattā saddāyatanampi gahitanti veditabbaṃ.

Saḷāyatanaṃ dvīhi khandhehi, pasādaviññāṇabhūtehi chahi āyatanehi, dvādasahi dhātūhi saṅgahitaṃ.
Saḷāyatanaṃ dvīhi khandhehi, pasādaviññāṇabhūtehi chahi āyatanehi, dvādasahi dhātūhi saṅgahitaṃ.

Upapattibhavo pana kāmabhavabhūto pañcahi khandhehi, saddāyatanavajjitehi ekādasahi āyatanehi, sattarasahi dhātūhi.
Upapattibhavo pana kāmabhavabhūto pañcahi khandhehi, saddāyatanavajjitehi ekādasahi āyatanehi, sattarasahi dhātūhi.

Rūpabhavo pañcahi khandhehi, saddādicatukkaghānādittayatabbiññāṇavajjehi pañcahāyatanehi, aṭṭhahi dhātūhi saṅgahito.
Rūpabhavo pañcahi khandhehi, saddādicatukkaghānādittayatabbiññāṇavajjehi pañcahāyatanehi, aṭṭhahi dhātūhi saṅgahito.

Asaññībhavo ekena rūpakkhandhena, rūpadhammavasena dvīhi āyatanadhātūhi saṅgahito.
Asaññībhavo ekena rūpakkhandhena, rūpadhammavasena dvīhi āyatanadhātūhi saṅgahito.

Ghānādittayaṃ panettha āyatanādikiccākaraṇato āyatanadhātūhi asaṅgahitampi rūpakkhandhena saṅgahitanti daṭṭhabbaṃ.
Ghānādittayaṃ panettha āyatanādikiccākaraṇato āyatanadhātūhi asaṅgahitampi rūpakkhandhena saṅgahitanti daṭṭhabbaṃ.

Bhavassa ca ekantamupādinnattā pavattivipākānaṃ cakkhuviññāṇādīnaṃ gahaṇepi anupādinnasaddāyatanassa idha aggahaṇaṃ daṭṭhabbaṃ.
Bhavassa ca ekantamupādinnattā pavattivipākānaṃ cakkhuviññāṇādīnaṃ gahaṇepi anupādinnasaddāyatanassa idha aggahaṇaṃ daṭṭhabbaṃ.

Arūpabhavo catūhi khandhehi dvīhi āyatanadhātūhi.
Arūpabhavo catūhi khandhehi dvīhi āyatanadhātūhi.

Jātijarāmaraṇāni nāmarūpadhammānaṃ lakkhaṇattā dvīhi rūpakkhandhasaṅkhārakkhandhehi.
Jātijarāmaraṇāni nāmarūpadhammānaṃ lakkhaṇattā dvīhi rūpakkhandhasaṅkhārakkhandhehi.

Sokadukkhadomanassāni vedanākkhandhena.
Sokadukkhadomanassāni vedanākkhandhena.

Upāyāso saṅkhārakkhandhena, dhammāyatanadhammadhātūhi ca saṅgahito.
Upāyāso saṅkhārakkhandhena, dhammāyatanadhammadhātūhi ca saṅgahito.

Paridevo rūpakkhandhasaddāyatanasaddadhātūhi.
Paridevo rūpakkhandhasaddāyatanasaddadhātūhi.

Sesāni panettha paṭiccasamuppādaṅgāni, satipaṭṭhānasammappadhānā ca suviññeyyāva.
Sesāni panettha paṭiccasamuppādaṅgāni, satipaṭṭhānasammappadhānā ca suviññeyyāva.

Iddhipādā dvīhi khandhehi, āyatanehi, dhātūhi saṅgahitā.
Iddhipādā dvīhi khandhehi, āyatanehi, dhātūhi saṅgahitā.

Ettha ca cittiddhipādassa dhammadhātumanoviññāṇadhātuniyamato soḷasahi dhātūhi asaṅgaho veditabbo.
Ettha ca cittiddhipādassa dhammadhātumanoviññāṇadhātuniyamato soḷasahi dhātūhi asaṅgaho veditabbo.

Jhānāni dvīhi vedanāsaṅkhārakkhandhehi, ekenāyatanena, ekāya dhātuyā ca saṅgahitāni.
Jhānāni dvīhi vedanāsaṅkhārakkhandhehi, ekenāyatanena, ekāya dhātuyā ca saṅgahitāni.

Appamaññā ekena khandhena, ekena āyatanena, ekāya dhātuyā saṅgahitā.
Appamaññā ekena khandhena, ekena āyatanena, ekāya dhātuyā saṅgahitā.

Evaṃ pañcindriyādīnipi.
Evaṃ pañcindriyādīnipi.

Kevalaṃ pana cittaṃ sattahi viññāṇadhātūhi saṅgahitanti ettakameva viseso.
Kevalaṃ pana cittaṃ sattahi viññāṇadhātūhi saṅgahitanti ettakameva viseso.

Sabbesampi cesa vuttāvasesehi khandhāyatanadhātūhi asaṅgahitabhāvo veditabbo.
Sabbesampi cesa vuttāvasesehi khandhāyatanadhātūhi asaṅgahitabhāvo veditabbo.

Iminā nayena bāhiramātikāyapi ‘‘kusalā dhammā, akusalā dhammā catūhi khandhehi, dvīhi āyatanehi, dhātūhi saṅgahitā.

Iminā nayena bāhiramātikāyapi ‘‘kusalā dhammā, akusalā dhammā catūhi khandhehi, dvīhi āyatanehi, dhātūhi saṅgahitā.

Abyākatā pana asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahi āyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā’’tiādinā yojetvā saṅgahāsaṅgaho ñātabboti ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana dhātukathāpāḷiaṭṭhakathāsu gahetabboti.
Abyākatā pana asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā pañcahi khandhehi dvādasahi āyatanehi aṭṭhārasahi dhātūhi saṅgahitā’’tiādinā yojetvā saṅgahāsaṅgaho ñātabboti ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana dhātukathāpāḷiaṭṭhakathāsu gahetabboti.

Niṭṭhito ‘‘saṅgaho asaṅgaho’’ti padassa
Niṭṭhito ‘‘saṅgaho asaṅgaho’’ti padassa

Atthavinicchayo.
Atthavinicchayo.

Saṅgahitenaasaṅgahitapadatthavaṇṇanā
Saṅgahitenaasaṅgahitapadatthavaṇṇanā

Saṅgahitenaasaṅgahitapade sabbesaṃ rūpakkhandhādipadānaṃ niddeso na sambhavati.
Saṅgahitenaasaṅgahitapade sabbesaṃ rūpakkhandhādipadānaṃ niddeso na sambhavati.

Yāni panettha padāni rūpekadesaṃ, arūpena asammissaṃ viññāṇekadesañca aññena asammissaṃ dīpenti, tesamidha niddeso.
Yāni panettha padāni rūpekadesaṃ, arūpena asammissaṃ viññāṇekadesañca aññena asammissaṃ dīpenti, tesamidha niddeso.

Tāni pana manāyatanadhammāyatanavajjitānaṃ dasāyatanānaṃ, dhammadhātuvajjitānaṃ sattarasannaṃ dhātūnaṃ, sattarūpindriyānañca vasena veditabbāni, na rūpakkhandhādīnaṃ.
Tāni pana manāyatanadhammāyatanavajjitānaṃ dasāyatanānaṃ, dhammadhātuvajjitānaṃ sattarasannaṃ dhātūnaṃ, sattarūpindriyānañca vasena veditabbāni, na rūpakkhandhādīnaṃ.

Teneva pāḷiyaṃ -
Teneva pāḷiyaṃ -

> ‘‘Dasāyatanā sattarasa dhātuyo,
> ‘‘Dasāyatanā sattarasa dhātuyo,
>
> Sattindriyā asaññābhavo ekavokārabhavo;
> Sattindriyā asaññābhavo ekavokārabhavo;
>
> Paridevo sanidassanasappaṭighaṃ,
> Paridevo sanidassanasappaṭighaṃ,
>
> Anidassanaṃ punadeva sappaṭighaṃ upādā’’ti. -
> Anidassanaṃ punadeva sappaṭighaṃ upādā’’ti. -

Evaṃ uddānagāthā vuttā.
Evaṃ uddānagāthā vuttā.

Rūpakkhandhena hi rūpakkhandhova saṅgahito, evaṃ vedanākkhandhādīhi ca vedanākkhandhādayova.
Rūpakkhandhena hi rūpakkhandhova saṅgahito, evaṃ vedanākkhandhādīhi ca vedanākkhandhādayova.

Tepi ca yehi kehici āyatanadhātūhi asaṅgahitā nāma natthīti tesaṃ saṅgahitena asaṅgahitattābhāvā yathāvuttāyatanānaṃ vasenevettha atthavinicchayo hoti.
Tepi ca yehi kehici āyatanadhātūhi asaṅgahitā nāma natthīti tesaṃ saṅgahitena asaṅgahitattābhāvā yathāvuttāyatanānaṃ vasenevettha atthavinicchayo hoti.

Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -
Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -

yaṃ khandhapadena saṅgahitaṃ hutvā āyatanadhātupadehi asaṅgahitaṃ, khandhāyatanapadehi vā saṅgahitaṃ hutvā dhātupadena asaṅgahitaṃ, tassa khandhāyatanadhātūhi asaṅgaho vuccati.
yaṃ khandhapadena saṅgahitaṃ hutvā āyatanadhātupadehi asaṅgahitaṃ, khandhāyatanapadehi vā saṅgahitaṃ hutvā dhātupadena asaṅgahitaṃ, tassa khandhāyatanadhātūhi asaṅgaho vuccati.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Cakkhāyatanena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā, āyatanasaṅgahena, dhātusaṅgahena ca asaṅgahitā, te dhammā katihi khandhehi, āyatanehi, dhātūhi asaṅgahitā?
Cakkhāyatanena ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā, āyatanasaṅgahena, dhātusaṅgahena ca asaṅgahitā, te dhammā katihi khandhehi, āyatanehi, dhātūhi asaṅgahitā?

Te dhammā catūhi khandhehi dvīhi āyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.
Te dhammā catūhi khandhehi dvīhi āyatanehi aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

Evaṃ rūpāyatanādīsupi pasādavisayabhūtesu dhātūsu, rūpindriyādīsu ca yojanakkamo veditabbo.
Evaṃ rūpāyatanādīsupi pasādavisayabhūtesu dhātūsu, rūpindriyādīsu ca yojanakkamo veditabbo.

Tatrāyaṃ nayo -
Tatrāyaṃ nayo -

cakkhāyatanena ye rūpadhammā khandhasaṅgahena rūpakkhandhoti saṅgahitā, āyatanadhātusaṅgahena cakkhāyatanena asaṅgahitā, cakkhudhātuyā asaṅgahitā, cakkhāyatanacakkhudhātūhi ekassevetassa cakkhussa visuṃ āyatanadhātūsu saṅgahitattā te cakkhāyatanavirahitā sabbe rūpadhammā catūhi arūpakkhandhehi cakkhāyatanaṃ manāyatananti dvīhi āyatanehi cakkhudhātu sattaviññāṇadhātūti aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.
cakkhāyatanena ye rūpadhammā khandhasaṅgahena rūpakkhandhoti saṅgahitā, āyatanadhātusaṅgahena cakkhāyatanena asaṅgahitā, cakkhudhātuyā asaṅgahitā, cakkhāyatanacakkhudhātūhi ekassevetassa cakkhussa visuṃ āyatanadhātūsu

saṅgahitattā te cakkhāyatanavirahitā sabbe rūpadhammā catūhi arūpakkhandhehi cakkhāyatanaṃ manāyatananti dvīhi āyatanehi cakkhudhātu sattaviññāṇadhātūti aṭṭhahi dhātūhi asaṅgahitā.

Upari rūpāyatanādīsupi eseva nayo.
Upari rūpāyatanādīsupi eseva nayo.

Imasmiṃ hi vāre cakkhāyatanassa attano tīhipi khandhāyatanadhātusaṅgahehi saṅgahitatāya asaṅgahitattābhāvā khandhasaṅgahena saṅgahitaṃ, āyatanasaṅgahena asaṅgahitaṃ, dhātusaṅgahena asaṅgahitanti evaṃ tīhipi saṅgahitāsaṅgahitavisesanehi visiṭṭhasseva ‘‘katihi khandhehī’’tiādinā khandhādīhi asaṅgahassa vuccamānattā ca arūpakkhandhehi saha bahibhūtatā veditabbā.
Imasmiṃ hi vāre cakkhāyatanassa attano tīhipi khandhāyatanadhātusaṅgahehi saṅgahitatāya asaṅgahitattābhāvā khandhasaṅgahena saṅgahitaṃ, āyatanasaṅgahena asaṅgahitaṃ, dhātusaṅgahena asaṅgahitanti evaṃ tīhipi saṅgahitāsaṅgahitavisesanehi visiṭṭhasseva ‘‘katihi khandhehī’’tiādinā khandhādīhi asaṅgahassa vuccamānattā ca arūpakkhandhehi saha bahibhūtatā veditabbā.

Yathā cettha cakkhāyatanena upalakkhitānaṃ rūpadhammānaṃyeva saṅgahitena asaṅgahitatā, na cakkhāyatanassa, evaṃ upari rūpāyatanādīhi upalakkhitavārepi yathārahaṃ ñātabbā.
Yathā cettha cakkhāyatanena upalakkhitānaṃ rūpadhammānaṃyeva saṅgahitena asaṅgahitatā, na cakkhāyatanassa, evaṃ upari rūpāyatanādīhi upalakkhitavārepi yathārahaṃ ñātabbā.

Sesesu pana cakkhuviññāṇadhātuyā ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā, āyatanasaṅgahena saṅgahitā, dhātusaṅgahena asaṅgahitā, te dhammā catūhi khandhehi ekādasahi āyatanehi dvādasahi dhātūhi asaṅgahitā.
Sesesu pana cakkhuviññāṇadhātuyā ye dhammā khandhasaṅgahena saṅgahitā, āyatanasaṅgahena saṅgahitā, dhātusaṅgahena asaṅgahitā, te dhammā catūhi khandhehi ekādasahi āyatanehi dvādasahi dhātūhi asaṅgahitā.

Evaṃ sesaviññāṇadhātūsupi.
Evaṃ sesaviññāṇadhātūsupi.

Paṭiccasamuppādaṅgesu asaññībhavena ye dhammā...pe...
Paṭiccasamuppādaṅgesu asaññībhavena ye dhammā...pe...

te dhammā catūhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.
te dhammā catūhi khandhehi dasahāyatanehi soḷasahi dhātūhi asaṅgahitā.

Upādādhammehi ye dhammā...pe...
Upādādhammehi ye dhammā...pe...

te dhammā catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitāti ime cattāro vārā apubbavisesā samāyeva.
te dhammā catūhi khandhehi ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitāti ime cattāro vārā apubbavisesā samāyeva.

Tattha cakkhuviññāṇavāre dvādasahīti cha viññāṇadhātuyo vajjetvā avasesāhi dhātūhi sesā cha viññāṇadhātuyova khandhāyatanasaṅgahehi saṅgahitā, dhātusaṅgaheneva asaṅgahitā.

Tattha cakkhuviññāṇavāre dvādasahīti cha viññāṇadhātuyo vajjetvā avasesāhi dhātūhi sesā cha viññāṇadhātuyova khandhāyatanasaṅgahehi saṅgahitā, dhātusaṅgaheneva asaṅgahitā.

Avasesāhi dvādasahi dhātūhi asaṅgahitāti.
Avasesāhi dvādasahi dhātūhi asaṅgahitāti.

Esa nayo sesaviññāṇadhātūsupi.
Esa nayo sesaviññāṇadhātūsupi.

Dutiye tīhāyatanehīti rūpāyatanadhammāyatanamanāyatanehi.
Dutiye tīhāyatanehīti rūpāyatanadhammāyatanamanāyatanehi.

Asaññibrahmaloke hi rūpāyatanadhammāyatanavasena dve āyatanāni upapattibhavabhāvena pāḷiyaṃ āgatāni, te pana khandhehi saṅgahitāni, āyatanadhātūsu asaṅgahitāni.
Asaññibrahmaloke hi rūpāyatanadhammāyatanavasena dve āyatanāni upapattibhavabhāvena pāḷiyaṃ āgatāni, te pana khandhehi saṅgahitāni, āyatanadhātūsu asaṅgahitāni.

Tadavasesāni nava rūpāyatanāni, tāni teheva ca dvīhi manāyatanadhammāyatanehi ca asaṅgahitāni nāma honti.
Tadavasesāni nava rūpāyatanāni, tāni teheva ca dvīhi manāyatanadhammāyatanehi ca asaṅgahitāni nāma honti.

Navahi dhātūhīti rūpadhātudhammadhātūhi saddhiṃ sattahi viññāṇadhātūhi.
Navahi dhātūhīti rūpadhātudhammadhātūhi saddhiṃ sattahi viññāṇadhātūhi.

Tatiye dasahīti rūpāyatanadhammāyatanavajjehi.
Tatiye dasahīti rūpāyatanadhammāyatanavajjehi.

Soḷasahīti rūpadhātudhammadhātuvajjāhi.
Soḷasahīti rūpadhātudhammadhātuvajjāhi.

Anidassanasappaṭighāni nāma nava oḷārikāyatanāni, tāni tehi khandhasaṅgahena saṅgahitāni, āyatanadhātusaṅgahehi ca asaṅgahitāni, rūpāyatanadhammāyatanāni dvepi sesehi āyatanadhātūhi asaṅgahitāni nāma honti.
Anidassanasappaṭighāni nāma nava oḷārikāyatanāni, tāni tehi khandhasaṅgahena saṅgahitāni, āyatanadhātusaṅgahehi ca asaṅgahitāni, rūpāyatanadhammāyatanāni dvepi sesehi āyatanadhātūhi asaṅgahitāni nāma honti.

Catutthe ekādasahīti phoṭṭhabbāyatanavajjehi phoṭṭhabbāyatanassa upādādhammehi āyatanādīsu asaṅgahitattā.
Catutthe ekādasahīti phoṭṭhabbāyatanavajjehi phoṭṭhabbāyatanassa upādādhammehi āyatanādīsu asaṅgahitattā.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ saṅgahitenaasaṅgahitapade nayo.
Ayaṃ saṅgahitenaasaṅgahitapade nayo.

Asaṅgahitenasaṅgahitapadatthavaṇṇanā
Asaṅgahitenasaṅgahitapadatthavaṇṇanā

Asaṅgahitenasaṅgahitapade pana yāni padāni viññāṇena vā oḷārikarūpena vā asammissaṃ dhammāyatanekadesaṃ dīpenti, tāneva niddisīyanti, tāni pana vedanādīnaṃ tiṇṇaṃ khandhānaṃ, dukkhasaccavajjitānaṃ tiṇṇaṃ saccānaṃ, pasādamanovajjitānaṃ soḷasannaṃ indriyānaṃ, avijjāsaṅkhāraphassavedanātaṇhupādānakammabhavajātijarāmaraṇasokadukkhado manassupāyāsavasena cuddasapaccayākārapadānañca vasena veditabbāni, na rūpakkhandhādīnaṃ.
Asaṅgahitenasaṅgahitapade pana yāni padāni viññāṇena vā oḷārikarūpena vā asammissaṃ dhammāyatanekadesaṃ dīpenti, tāneva niddisīyanti, tāni pana vedanādīnaṃ tiṇṇaṃ khandhānaṃ, dukkhasaccavajjitānaṃ tiṇṇaṃ saccānaṃ, pasādamanovajjitānaṃ soḷasannaṃ indriyānaṃ, avijjāsaṅkhāraphassavedanātaṇhupādānakammabhavajātijarāmaraṇasokadukkhado manassupāyāsavasena cuddasapaccayākārapadānañca vasena veditabbāni, na rūpakkhandhādīnaṃ.

Teneva aṭṭhakathāyaṃ -
Teneva aṭṭhakathāyaṃ -

> ‘‘Tayo khandhā tathā saccā, indriyāni ca soḷasa;
> ‘‘Tayo khandhā tathā saccā, indriyāni ca soḷasa;
>
> Padāni paccayākāre, cuddasūpari cuddasa.
> Padāni paccayākāre, cuddasūpari cuddasa.
>
> ‘‘Samatiṃsa padā honti, gocchakesu dasasvatha;
> ‘‘Samatiṃsa padā honti, gocchakesu dasasvatha;
>
> Duve cūḷantaradukā, aṭṭha honti mahantarā’’ti. -
> Duve cūḷantaradukā, aṭṭha honti mahantarā’’ti. -

Evaṃ uddānagāthā vuttā.
Evaṃ uddānagāthā vuttā.

Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -
Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -

yaṃ khandhapadena asaṅgahitaṃ, āyatanadhātupadehi saṅgahitaṃ, tasseva tīhi visesanehi visiṭṭhassa khandhādīhi saṅgaho vuccati.
yaṃ khandhapadena asaṅgahitaṃ, āyatanadhātupadehi saṅgahitaṃ, tasseva tīhi visesanehi visiṭṭhassa khandhādīhi saṅgaho vuccati.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Vedanākkhandhena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā, āyatanadhātusaṅgahehi saṅgahitā, te dhammā katihi khandhehi, āyatanehi, dhātūhi saṅgahitā?
Vedanākkhandhena ye dhammā khandhasaṅgahena asaṅgahitā, āyatanadhātusaṅgahehi saṅgahitā, te dhammā katihi khandhehi, āyatanehi, dhātūhi saṅgahitā?

Te dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitāti.

Te dhammā asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitāti.

Tatrāyaṃ nayo -
Tatrāyaṃ nayo -

vedanākkhandhena hi nibbānaṃ, sukhumarūpaṃ, saññāsaṅkhārā ca khandhasaṅgahena asaṅgahitā hutvā dhammāyatanadhammadhātusaṅgahena saṅgahitā.
vedanākkhandhena hi nibbānaṃ, sukhumarūpaṃ, saññāsaṅkhārā ca khandhasaṅgahena asaṅgahitā hutvā dhammāyatanadhammadhātusaṅgahena saṅgahitā.

Tesu nibbānaṃ khandhasaṅgahaṃ na gacchati, sesā tīhi rūpasaññāsaṅkhārakkhandhehi saṅgahaṃ gacchanti, āyatanadhātuyo panettha dhammāyatanadhammadhātūnaṃ vaseneva sabbattha veditabbā itarāsaṃ asambhavā, imesu ca nibbānampi saṅgahaṃ gacchati.
Tesu nibbānaṃ khandhasaṅgahaṃ na gacchati, sesā tīhi rūpasaññāsaṅkhārakkhandhehi saṅgahaṃ gacchanti, āyatanadhātuyo panettha dhammāyatanadhammadhātūnaṃ vaseneva sabbattha veditabbā itarāsaṃ asambhavā, imesu ca nibbānampi saṅgahaṃ gacchati.

Teneva hi ‘‘asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā’’ti vuttaṃ.
Teneva hi ‘‘asaṅkhataṃ khandhato ṭhapetvā’’ti vuttaṃ.

Tassāyamattho -
Tassāyamattho -

khandhasaṅgahe eva asaṅkhataṃ ṭhapetvā, na itarasaṅgahesūti evaṃ saññākkhandhādīsupi yojanā veditabbā.
khandhasaṅgahe eva asaṅkhataṃ ṭhapetvā, na itarasaṅgahesūti evaṃ saññākkhandhādīsupi yojanā veditabbā.

Ayaṃ pana viseso -
Ayaṃ pana viseso -

jīvitindriyena ye dhammā...pe...
jīvitindriyena ye dhammā...pe...

te dhammā dvīhi vedanāsaññākkhandhehi saṅgahitā, rūpārūpajīvitindriyehi nibbānavedanāsaññāviññāṇakkhandhā khandhasaṅgahena asaṅgahitā, tesu ca nibbānavedanāsaññāva āyatanadhātusaṅgahena saṅgahitāti.
te dhammā dvīhi vedanāsaññākkhandhehi saṅgahitā, rūpārūpajīvitindriyehi nibbānavedanāsaññāviññāṇakkhandhā khandhasaṅgahena asaṅgahitā, tesu ca nibbānavedanāsaññāva āyatanadhātusaṅgahena saṅgahitāti.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ asaṅgahitenasaṅgahitapade nayo.
Ayaṃ asaṅgahitenasaṅgahitapade nayo.

Saṅgahitenasaṅgahitapadatthavaṇṇanā
Saṅgahitenasaṅgahitapadatthavaṇṇanā

Saṅgahitenasaṅgahitapade pana yāni padāni saṅkhārekadesaṃ aññena asammissaṃ dīpenti vedanekadesaṃ vā sukhumarūpaṃ vā saddekadesaṃ vā, tāneva niddisīyanti.
Saṅgahitenasaṅgahitapade pana yāni padāni saṅkhārekadesaṃ aññena asammissaṃ dīpenti vedanekadesaṃ vā sukhumarūpaṃ vā saddekadesaṃ vā, tāneva niddisīyanti.

Khandhāyatanadhātūsu ekampi koṭṭhāsaṃ sakalena gahetvā ṭhitapadāni na yujjanti.
Khandhāyatanadhātūsu ekampi koṭṭhāsaṃ sakalena gahetvā ṭhitapadāni na yujjanti.

Tāni pana dvinnaṃ samudayamaggasaccānaṃ, pannarasindriyānaṃ, ekādasapaṭiccapadādīnañca vasena veditabbāni.
Tāni pana dvinnaṃ samudayamaggasaccānaṃ, pannarasindriyānaṃ, ekādasapaṭiccapadādīnañca vasena veditabbāni.

Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -
Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -

yaṃ attanā khandhādivasena saṅgahitehi khandhādito saṅgahitaṃ, tasseva paṭhamaṃ uddhaṭapadassa puna khandhādīhi saṅgaho vuccati.
yaṃ attanā khandhādivasena saṅgahitehi khandhādito saṅgahitaṃ, tasseva paṭhamaṃ uddhaṭapadassa puna khandhādīhi saṅgaho vuccati.

Tatrāyaṃ ādipade nayo -
Tatrāyaṃ ādipade nayo -

samudayasaccena ye dhammā khandhādīhi tīhi saṅgahehipi saṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā khandhādīhi tīhipi saṅgahitā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitāti.
samudayasaccena ye dhammā khandhādīhi tīhi saṅgahehipi saṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā khandhādīhi tīhipi saṅgahitā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitāti.

Samudayasaccena hi taṇhāvajjā sesā saṅkhārā khandhādīhi saṅgahehi saṅgahitā, puna tehi ca taṇhāva saṅgahitā, sā ca puna saṅkhārakkhandhadhammāyatanadhammadhātūhi saṅgahitā.
Samudayasaccena hi taṇhāvajjā sesā saṅkhārā khandhādīhi saṅgahehi saṅgahitā, puna tehi ca taṇhāva saṅgahitā, sā ca puna saṅkhārakkhandhadhammāyatanadhammadhātūhi saṅgahitā.

Sesesupi eseva nayo.
Sesesupi eseva nayo.

Ayaṃ saṅgahitenasaṅgahitapade nayo.
Ayaṃ saṅgahitenasaṅgahitapade nayo.

Asaṅgahitenaasaṅgahitapadatthavaṇṇanā
Asaṅgahitenaasaṅgahitapadatthavaṇṇanā

Asaṅgahitenaasaṅgahitapade pana yāni padāni pañcakkhandhagāhakehi dukkhasaccādīhi, viññāṇena saddhiṃ sukhumarūpagāhakehi acetasikādīhi ca padehi vivajjitāni rūpakkhandhādīni, tāneva niddisīyanti.
Asaṅgahitenaasaṅgahitapade pana yāni padāni pañcakkhandhagāhakehi dukkhasaccādīhi, viññāṇena saddhiṃ sukhumarūpagāhakehi acetasikādīhi ca padehi vivajjitāni rūpakkhandhādīni, tāneva niddisīyanti.

Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -
Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -

yaṃ paṭhamaṃ uddhaṭena rūpakkhandhādipadena khandhādito asaṅgahitaṃ, yaṃ tehi asaṅgahitaṃ, tasseva puna khandhādīhi asaṅgaho vuccati.
yaṃ paṭhamaṃ uddhaṭena rūpakkhandhādipadena khandhādito asaṅgahitaṃ, yaṃ tehi asaṅgahitaṃ, tasseva puna khandhādīhi asaṅgaho vuccati.

Tatrāyaṃ ekapadayojanā -
Tatrāyaṃ ekapadayojanā -

rūpakkhandhena ye dhammā khandhādīhi tīhipi asaṅgahehi asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā khandhādīhi tīhi asaṅgahitā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.
rūpakkhandhena ye dhammā khandhādīhi tīhipi asaṅgahehi asaṅgahitā, tehi dhammehi ye dhammā khandhādīhi tīhi asaṅgahitā, te dhammā ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā.

Rūpakkhandhena hi cattāro khandhā, nibbānañca khandhasaṅgahena asaṅgahitā, āyatanādīhi pana viññāṇameva ṭhapetvā vedanādayo dhammāyatanena rūpakkhandhekadesena saṅgahitāti viññāṇameva tīhipi khandhasaṅgahādīhi rūpakkhandhena asaṅgahitaṃ nāma.
Rūpakkhandhena hi cattāro khandhā, nibbānañca khandhasaṅgahena asaṅgahitā, āyatanādīhi pana viññāṇameva ṭhapetvā vedanādayo dhammāyatanena rūpakkhandhekadesena saṅgahitāti viññāṇameva tīhipi khandhasaṅgahādīhi rūpakkhandhena asaṅgahitaṃ nāma.

Tena puna viññāṇena saddhiṃ sanibbānā cattāro khandhā khandhādīhi asaṅgahitā, te sabbepi puna viññāṇabhūtena ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitāti.
Tena puna viññāṇena saddhiṃ sanibbānā cattāro khandhā khandhādīhi asaṅgahitā, te sabbepi puna viññāṇabhūtena ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitāti.

Ayaṃ asaṅgahitenaasaṅgahitapade nayo.
Ayaṃ asaṅgahitenaasaṅgahitapade nayo.

Sampayogavippayogapadatthavaṇṇanā
Sampayogavippayogapadatthavaṇṇanā

Sampayogavippayogapade pana yāni padāni nibbānena, rūpena vā missesu sattasu viññāṇadhātūsu ekāyapi avippayutte arūpadhamme pakāsenti, tesaṃ dhammāyatanadukkhasaccādīnaṃ niddeso na sambhavati.
Sampayogavippayogapade pana yāni padāni nibbānena, rūpena vā missesu sattasu viññāṇadhātūsu ekāyapi avippayutte arūpadhamme pakāsenti, tesaṃ dhammāyatanadukkhasaccādīnaṃ niddeso na sambhavati.

Kāhici pana viññāṇadhātūhi vippayuttānaṃ rūpamissārūpadhammānaṃ, kevalānārammaṇānaṃ vā sakalarūpakkhandhānaṃ vā pakāsakānaṃ rūpabhavarūpakkhandhakusalādipadānaṃ sampayogapade eva niddeso na sambhavati, vippayogapade pana sambhavati.

Kāhici pana viññāṇadhātūhi vippayuttānaṃ rūpamissārūpadhammānaṃ, kevalānārammaṇānaṃ vā sakalarūpakkhandhānaṃ vā pakāsakānaṃ rūpabhavarūpakkhandhakusalādipadānaṃ sampayogapade eva niddeso na sambhavati, vippayogapade pana sambhavati.

Arūpakkhandhānaṃ pana paccekaṃ, dvinnaṃ, tiṇṇaṃ, tadekadesānaṃ vā tadubhayepi sambhavati.
Arūpakkhandhānaṃ pana paccekaṃ, dvinnaṃ, tiṇṇaṃ, tadekadesānaṃ vā tadubhayepi sambhavati.

‘‘Catūhi sampayogo, catūhi vippayogo, sabhāgo visabhāgo’’ti hi vacanato catūhi arūpakkhandheheva sabhāgānaṃ ekasantāne ekakkhaṇeva uppannānaṃ arūpakkhandhānaṃ eva aññamaññaṃ sampayogo labbhati.
‘‘Catūhi sampayogo, catūhi vippayogo, sabhāgo visabhāgo’’ti hi vacanato catūhi arūpakkhandheheva sabhāgānaṃ ekasantāne ekakkhaṇeva uppannānaṃ arūpakkhandhānaṃ eva aññamaññaṃ sampayogo labbhati.

Rūpadhammānaṃ pana rūpena, nibbānena vā, nibbānassa ca rūpena saddhiṃ sampayogo nāma natthi, tathā rūpanibbānānaṃ arūpakkhandhehi.
Rūpadhammānaṃ pana rūpena, nibbānena vā, nibbānassa ca rūpena saddhiṃ sampayogo nāma natthi, tathā rūpanibbānānaṃ arūpakkhandhehi.

Visabhāgā hi te tesaṃ yathā arūpakkhandhānaṃ rūpanibbānehi, evaṃ bhinnasantānikehi nānakkhaṇikehi arūpadhammehipi saddhiṃ natthiyeva.
Visabhāgā hi te tesaṃ yathā arūpakkhandhānaṃ rūpanibbānehi, evaṃ bhinnasantānikehi nānakkhaṇikehi arūpadhammehipi saddhiṃ natthiyeva.

Tepi hi tesaṃ santānakkhaṇavisabhāgatāya visabhāgā eva.
Tepi hi tesaṃ santānakkhaṇavisabhāgatāya visabhāgā eva.

Ayaṃ pana visabhāgatā idha sāmaññato na gahitā tesaṃ avisesena sampayogassāpi sambhavā.
Ayaṃ pana visabhāgatā idha sāmaññato na gahitā tesaṃ avisesena sampayogassāpi sambhavā.

Yattha pana visesetvā cakkhuviññāṇataṃsampayuttādayo nikkhittā, tatthāyampi visabhāgatā gahitā.
Yattha pana visesetvā cakkhuviññāṇataṃsampayuttādayo nikkhittā, tatthāyampi visabhāgatā gahitā.

Yattha pana ye aniddhāritavisesanā, tatthāpi sabbathā sampayogalakkhaṇaṃ na sambhavati.
Yattha pana ye aniddhāritavisesanā, tatthāpi sabbathā sampayogalakkhaṇaṃ na sambhavati.

So ca tassa ekantena visabhāgoti idha gayhati.
So ca tassa ekantena visabhāgoti idha gayhati.

Tatrāyaṃ nayo -
Tatrāyaṃ nayo -

rūpakkhandho kenaci sampayuttoti?
rūpakkhandho kenaci sampayuttoti?

Natthi.
Natthi.

Katihi vippayutto?
Katihi vippayutto?

Catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.
Catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

Esa nayo cakkhāyatanādianārammaṇesupi.
Esa nayo cakkhāyatanādianārammaṇesupi.

Sārammaṇesu pana vedanākkhandho tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayutto.
Sārammaṇesu pana vedanākkhandho tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayutto.

Ekena khandhena dasahi āyatanehi dasahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.
Ekena khandhena dasahi āyatanehi dasahi dhātūhi vippayutto, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayutto.

Esa nayo saññākkhandhādīsupi.
Esa nayo saññākkhandhādīsupi.

Tattha ekenāti manāyatanena.
Tattha ekenāti manāyatanena.

Sattahīti viññāṇadhātūhi.
Sattahīti viññāṇadhātūhi.

Kehicīti dhammāyatanadhammadhātupariyāpannehi vedanāsaññāsaṅkhārehi.
Kehicīti dhammāyatanadhammadhātupariyāpannehi vedanāsaññāsaṅkhārehi.

Dutiyanaye tīhīti attānaṃ ṭhapetvā sesehi arūpakkhandhehi.
Dutiyanaye tīhīti attānaṃ ṭhapetvā sesehi arūpakkhandhehi.

Kehici vippayuttoti dhammāyatanadhammadhātūsu saññāsaṅkhārehi.
Kehici vippayuttoti dhammāyatanadhammadhātūsu saññāsaṅkhārehi.

Kehici vippayuttoti rūpanibbānehi.
Kehici vippayuttoti rūpanibbānehi.

Evaṃ uparipi sabbattha yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.
Evaṃ uparipi sabbattha yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.

Sesaṃ vuttanayameva.
Sesaṃ vuttanayameva.

Ayaṃ pana viseso ‘‘samudayamaggasaccādayo ekāya manoviññāṇadhātuyā sampayuttā, adhimokkho pana manodhātumanoviññāṇadhātūhi dvīhevā’’ti.
Ayaṃ pana viseso ‘‘samudayamaggasaccādayo ekāya manoviññāṇadhātuyā sampayuttā, adhimokkho pana manodhātumanoviññāṇadhātūhi dvīhevā’’ti.

Ayaṃ sampayogavippayogapade nayo.
Ayaṃ sampayogavippayogapade nayo.

Sampayuttenavippayuttapadatthavaṇṇanā
Sampayuttenavippayuttapadatthavaṇṇanā

Sampayuttenavippayuttapade pana sampayogārahapadesu yāni padāni dhammadhātuyā sampayutte dhamme, viññāṇañca aññena asammissaṃ dīpenti, tesameva niddeso.
Sampayuttenavippayuttapade pana sampayogārahapadesu yāni padāni dhammadhātuyā sampayutte dhamme, viññāṇañca aññena asammissaṃ dīpenti, tesameva niddeso.

Tāni pana catunnaṃ arūpakkhandhapadānaṃ, manāyatanassa, sattannaṃ viññāṇadhātūnaṃ, manopekkhāvasena dvinnaṃ indriyānaṃ, viññāṇaphassavedanānaṃ tiṇṇaṃ paṭiccasamuppādapadānaṃ, phassasattakassa, adukkhamasukhasavitakkasavicāraupekkhāsahagatānaṃ vasena tiṇṇaṃ tikapadānaṃ, sattamahantaradukapadādīnañca vasena veditabbāni, na itaresaṃ asambhavā.
Tāni pana catunnaṃ arūpakkhandhapadānaṃ, manāyatanassa, sattannaṃ viññāṇadhātūnaṃ, manopekkhāvasena dvinnaṃ indriyānaṃ, viññāṇaphassavedanānaṃ tiṇṇaṃ paṭiccasamuppādapadānaṃ, phassasattakassa, adukkhamasukhasavitakkasavicāraupekkhāsahagatānaṃ vasena tiṇṇaṃ tikapadānaṃ, sattamahantaradukapadādīnañca vasena veditabbāni, na itaresaṃ asambhavā.

Teneva aṭṭhakathāyaṃ -
Teneva aṭṭhakathāyaṃ -

> ‘‘Cattāro khandhāyatanañca ekaṃ,
> ‘‘Cattāro khandhāyatanañca ekaṃ,
>
> Dve indriyā dhātupadāni satta;
> Dve indriyā dhātupadāni satta;
>
> Tayo paṭiccā atha phassasattakaṃ,
> Tayo paṭiccā atha phassasattakaṃ,
>
> Tike tayo satta mahantare ca;
> Tike tayo satta mahantare ca;
>
> Ekaṃ savitakkaṃ savicāramekaṃ,
> Ekaṃ savitakkaṃ savicāramekaṃ,
>
> Yuttaṃ upekkhāya ca ekamevā’’ti. -
> Yuttaṃ upekkhāya ca ekamevā’’ti. -

Uddānagāthā vuttā.
Uddānagāthā vuttā.

Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -
Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -

ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭapadena sampayuttā, tehi ye dhammā vippayuttā, tesaṃ khandhādīhi vippayogo vuccati.
ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭapadena sampayuttā, tehi ye dhammā vippayuttā, tesaṃ khandhādīhi vippayogo vuccati.

Tatrāyaṃ nayo -
Tatrāyaṃ nayo -

vedanākkhandhena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.
vedanākkhandhena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

Cakkhuviññāṇadhātuyā ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, te dhammā na kehici khandhāyatanehi vippayuttā, ekāya pana dhātuyā vippayuttāti evaṃ sabbattha yojanā veditabbā.
Cakkhuviññāṇadhātuyā ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, te dhammā na kehici khandhāyatanehi vippayuttā, ekāya pana dhātuyā vippayuttāti evaṃ sabbattha yojanā veditabbā.

Tattha te dhammāti rūpanibbānadhammā, te vedanāya sampayuttehi vippayuttā.
Tattha te dhammāti rūpanibbānadhammā, te vedanāya sampayuttehi vippayuttā.

Ekenāti manāyatanena.
Ekenāti manāyatanena.

Dutiyanaye te dhammāti sappītikā te dhammā.
Dutiyanaye te dhammāti sappītikā te dhammā.

Na kehicīti paṭhamaṃ uddhaṭaṃ cakkhuviññāṇadhātuṃ ṭhapetvā sesā chaviññāṇadhātū, taṃsampayuttā, rūpaṃ, nibbānañca.
Na kehicīti paṭhamaṃ uddhaṭaṃ cakkhuviññāṇadhātuṃ ṭhapetvā sesā chaviññāṇadhātū, taṃsampayuttā, rūpaṃ, nibbānañca.

Tehi sabbesaṃ khandhāyatanānaṃ saṅgahitattā na kehici khandhehi, āyatanehi vā vippayuttā.
Tehi sabbesaṃ khandhāyatanānaṃ saṅgahitattā na kehici khandhehi, āyatanehi vā vippayuttā.

Na hi sayaṃ attanā vippayujjati, sampayujjati vāti.
Na hi sayaṃ attanā vippayujjati, sampayujjati vāti.

Ekāyāti cakkhuviññāṇadhātuyā.
Ekāyāti cakkhuviññāṇadhātuyā.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ sampayuttenavippayuttapade nayo.
Ayaṃ sampayuttenavippayuttapade nayo.

Vippayuttenasampayuttapadatthavaṇṇanā

Vippayuttenasampayuttapadatthavaṇṇanā

Vippayuttenasampayuttapade pana vippayuttena sampayutto nāma dhammo natthi, desanāsampadamattāya pana moghampetaṃ padaṃ uddhaṭaṃ, teneva pāḷiyaṃ sabbavāresupi ‘‘natthi natthi’’ icceva vuttaṃ.
Vippayuttenasampayuttapade pana vippayuttena sampayutto nāma dhammo natthi, desanāsampadamattāya pana moghampetaṃ padaṃ uddhaṭaṃ, teneva pāḷiyaṃ sabbavāresupi ‘‘natthi natthi’’ icceva vuttaṃ.

Rūpakkhandhādianārammaṇadhammehi vippayuttā cattāro khandhā, tesañca aññehi sampayogo natthi.
Rūpakkhandhādianārammaṇadhammehi vippayuttā cattāro khandhā, tesañca aññehi sampayogo natthi.

Vedanādīhipi rūpanibbānādīni vippayuttāni, tesañca kenaci sampayogova natthīti.
Vedanādīhipi rūpanibbānādīni vippayuttāni, tesañca kenaci sampayogova natthīti.

Ayaṃ vippayuttenasampayuttapade nayo.
Ayaṃ vippayuttenasampayuttapade nayo.

Sampayuttenasampayuttapadatthavaṇṇanā

Sampayuttenasampayuttapadatthavaṇṇanā

Sampayuttenasampayuttapade pana yāni padāni rūpena asammissaṃ arūpakkhandhekadesameva dīpenti, tesameva niddeso, na rūpārūpasammissānaṃ, sabbarūpakkhandhadīpakānaṃ tesaṃ sampayuttatāyogābhāvā.
Sampayuttenasampayuttapade pana yāni padāni rūpena asammissaṃ arūpakkhandhekadesameva dīpenti, tesameva niddeso, na rūpārūpasammissānaṃ, sabbarūpakkhandhadīpakānaṃ tesaṃ sampayuttatāyogābhāvā.

Sabbārūpakkhandhenāpi hi kusalādinā aññho sampayutto nāma natthi.
Sabbārūpakkhandhenāpi hi kusalādinā aññho sampayutto nāma natthi.

Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -
Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -

ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭā, attanā sampayuttena puna sampayuttā, tesaññeva khandhādīhi sampayogo vuccati.
ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭā, attanā sampayuttena puna sampayuttā, tesaññeva khandhādīhi sampayogo vuccati.

Tatrāyaṃ nayo -
Tatrāyaṃ nayo -

vedanākkhandhena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekenāyatanena...pe...
vedanākkhandhena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekenāyatanena...pe...

kehici sampayuttā.
kehici sampayuttā.

Samudayasaccena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya manoviññāṇadhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttāti.
Samudayasaccena ye dhammā sampayuttā, tehi dhammehi ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya manoviññāṇadhātuyā sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttāti.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ sampayuttenasampayuttapade nayo.
Ayaṃ sampayuttenasampayuttapade nayo.

Vippayuttenavippayuttapadatthavaṇṇanā
Vippayuttenavippayuttapadatthavaṇṇanā

Vippayuttenavippayuttapade pana sampayogapade vuttapadāneva niddisīyanti.
Vippayuttenavippayuttapade pana sampayogapade vuttapadāneva niddisīyanti.

Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -
Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -

ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭapadena vippayuttehi puna vippayuttā, tesaṃ khandhādīhi vippayogo vuccati.
ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭapadena vippayuttehi puna vippayuttā, tesaṃ khandhādīhi vippayogo vuccati.

Tatrāyaṃ nayo -
Tatrāyaṃ nayo -

rūpakkhandhena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena...pe...
rūpakkhandhena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, te dhammā catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena...pe...

kehici vippayuttā.
kehici vippayuttā.

Vedanākkhandhena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekena...pe...
Vedanākkhandhena ye dhammā vippayuttā, tehi dhammehi ye dhammā vippayuttā, te dhammā ekena khandhena dasahāyatanehi dasahi dhātūhi vippayuttā, ekena...pe...

kehici vippayuttāti.
kehici vippayuttāti.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ vippayuttenavippayuttapade nayo.

Ayaṃ vippayuttenavippayuttapade nayo.

Saṅgahitenasampayuttavippayuttapadatthavaṇṇanā
Saṅgahitenasampayuttavippayuttapadatthavaṇṇanā

Saṅgahitenasampayuttavippayuttapade pana saṅgahitenasaṅgahitapade niddiṭṭhāni samudayasaccādipadāneva niddisīyanti.
Saṅgahitenasampayuttavippayuttapade pana saṅgahitenasaṅgahitapade niddiṭṭhāni samudayasaccādipadāneva niddisīyanti.

Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -
Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -

ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭapadena khandhādīhi tīhipi saṅgahitā, tesaṃ khandhādīhi sampayogo, vippayogo ca vuccati.
ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭapadena khandhādīhi tīhipi saṅgahitā, tesaṃ khandhādīhi sampayogo, vippayogo ca vuccati.

Tatrāyaṃ nayo -
Tatrāyaṃ nayo -

samudayasaccena ye dhammā khandhādīhi tīhipi saṅgahehi saṅgahitā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.
samudayasaccena ye dhammā khandhādīhi tīhipi saṅgahehi saṅgahitā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi sampayuttā, ekena khandhena ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā.

Ekena khandhena dasahāyatanadhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.
Ekena khandhena dasahāyatanadhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

Itthindriyena ye dhammā khandhādīhi tīhipi saṅgahitā, te dhammā na kehici sampayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekena...pe...
Itthindriyena ye dhammā khandhādīhi tīhipi saṅgahitā, te dhammā na kehici sampayuttā, catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekena...pe...

kehici vippayuttāti.
kehici vippayuttāti.

Tattha ekenāti manāyatanena.
Tattha ekenāti manāyatanena.

Ekena khandhenāti saṅkhārakkhandhena.
Ekena khandhenāti saṅkhārakkhandhena.

Kehicīti saṅkhārakkhandhe taṇhāya dhammāyatanadhammadhātūsu taṇhāvedanāsaññāhi.
Kehicīti saṅkhārakkhandhe taṇhāya dhammāyatanadhammadhātūsu taṇhāvedanāsaññāhi.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ saṅgahitenasampayuttavippayuttapade nayo.
Ayaṃ saṅgahitenasampayuttavippayuttapade nayo.

Sampayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadatthavaṇṇanā
Sampayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadatthavaṇṇanā

Sampayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapade pana sampayuttenasampayuttapade niddiṭṭhāni vedanākkhandhādipadāneva niddisīyanti.
Sampayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapade pana sampayuttenasampayuttapade niddiṭṭhāni vedanākkhandhādipadāneva niddisīyanti.

Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -
Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -

ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭapadena sampayuttā, tesaṃ khandhādīhi saṅgaho, asaṅgaho ca vuccati.
ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭapadena sampayuttā, tesaṃ khandhādīhi saṅgaho, asaṅgaho ca vuccati.

Tatrāyaṃ nayo -
Tatrāyaṃ nayo -

vedanākkhandhena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi dvīhi āyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā, sesehi asaṅgahitā.
vedanākkhandhena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi dvīhi āyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā, sesehi asaṅgahitā.

Viññāṇakkhandhena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā, sesehi asaṅgahitāti.
Viññāṇakkhandhena ye dhammā sampayuttā, te dhammā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā, sesehi asaṅgahitāti.

Tattha tīhīti saññākkhandhādīhi tīhi.
Tattha tīhīti saññākkhandhādīhi tīhi.

Tehi vedanāya sampayuttā.
Tehi vedanāya sampayuttā.

Dvīhīti dhammāyatanamanāyatanehi.
Dvīhīti dhammāyatanamanāyatanehi.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ sampayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapade nayo.
Ayaṃ sampayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapade nayo.

Asaṅgahitenasampayuttavippayuttapadatthavaṇṇanā
Asaṅgahitenasampayuttavippayuttapadatthavaṇṇanā

Asaṅgahitenasampayuttavippayuttapade pana yāni padāni sukhumarūpaṃ aviññāṇaṃ, arūpaṃ saviññāṇaṃ vā, kevalaṃ arūpaṃ vā thūlarūpassapi kevalaṃ vā, sukhumarūpaṃ dīpenti, tesameva niddeso.
Asaṅgahitenasampayuttavippayuttapade pana yāni padāni sukhumarūpaṃ aviññāṇaṃ, arūpaṃ saviññāṇaṃ vā, kevalaṃ arūpaṃ vā thūlarūpassapi kevalaṃ vā, sukhumarūpaṃ dīpenti, tesameva niddeso.

Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -
Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -

ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭadhammehi khandhādīhi tīhipi asaṅgahitā, tesaṃ khandhādīhi sampayogo, vippayogo ca vuccati.
ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭadhammehi khandhādīhi tīhipi asaṅgahitā, tesaṃ khandhādīhi sampayogo, vippayogo ca vuccati.

Tatrāyaṃ nayo -
Tatrāyaṃ nayo -

rūpakkhandhena ye dhammā khandhādīhi asaṅgahitā, te dhammā tīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā, ekena khandhena dasahi āyatanadhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.
rūpakkhandhena ye dhammā khandhādīhi asaṅgahitā, te dhammā tīhi khandhehi sampayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici sampayuttā, ekena khandhena dasahi āyatanadhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

Evaṃ dhammāyatanaitthindriyādīsupi yojanā.
Evaṃ dhammāyatanaitthindriyādīsupi yojanā.

Arūpabhavena ye dhammā khandhādīhi asaṅgahitā, te sampayuttāti natthi.
Arūpabhavena ye dhammā khandhādīhi asaṅgahitā, te sampayuttāti natthi.

Te catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.
Te catūhi khandhehi ekenāyatanena sattahi dhātūhi vippayuttā, ekenāyatanena ekāya dhātuyā kehici vippayuttā.

Evaṃ iddhipādakusalādipadesupi yojanā.
Evaṃ iddhipādakusalādipadesupi yojanā.

Tattha rūpakkhandhena viññāṇasseva tīhipi asaṅgahitattā tassa tīhi vedanādīhi sampayogo, itarehi ca vippayogo ñātabbo.
Tattha rūpakkhandhena viññāṇasseva tīhipi asaṅgahitattā tassa tīhi vedanādīhi sampayogo, itarehi ca vippayogo ñātabbo.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ asaṅgahitenasampayuttavippayuttapade nayo.
Ayaṃ asaṅgahitenasampayuttavippayuttapade nayo.

Vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadatthavaṇṇanā
Vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadatthavaṇṇanā

Vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapade pana yāni padāni kevalānaṃ sārammaṇānaṃ, anārammaṇānaṃ vā dhammānaṃ pakāsakāni ca sabhāvajātibhūmikālasantānavasena bhinnatāya kehici arūpakkhandhehi vippayuttānaṃ anārammaṇadhammamissārūpakkhandhānaṃ pakāsakāni dukkhasaccaabyākataparittaatītaajjhattādipadāni, tesameva niddeso itaresaṃ dhammāyatanajīvitindriyanāmarūpasaḷāyatanajātijarāmaraṇaajjhattabahiddhāanidassanaappaṭighanahetuādīnaṃ tesaṃ kenaci vippayogāsambhavā.
Vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapade pana yāni padāni kevalānaṃ sārammaṇānaṃ, anārammaṇānaṃ vā dhammānaṃ pakāsakāni ca sabhāvajātibhūmikālasantānavasena bhinnatāya kehici arūpakkhandhehi vippayuttānaṃ anārammaṇadhammamissārūpakkhandhānaṃ pakāsakāni dukkhasaccaabyākataparittaatītaajjhattādipadāni, tesameva niddeso itaresaṃ dhammāyatanajīvitindriyanāmarūpasaḷāyatanajātijarāmaraṇaajjhattabahiddhāanidassanaappaṭighanahetuādīnaṃ tesaṃ kenaci vippayogāsambhavā.

Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -
Idaṃ hettha lakkhaṇaṃ -

ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭapadena vippayuttā, tesaṃ khandhādīhi saṅgaho, asaṅgaho ca vuccati.
ye dhammā paṭhamaṃ uddhaṭapadena vippayuttā, tesaṃ khandhādīhi saṅgaho, asaṅgaho ca vuccati.

Tatrāyaṃ nayo -
Tatrāyaṃ nayo -

rūpakkhandhena ye dhammā vippayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā, ekena khandhena dasahi āyatanadhātūhi asaṅgahitā.
rūpakkhandhena ye dhammā vippayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā, ekena khandhena dasahi āyatanadhātūhi asaṅgahitā.

Dukkhasaccena ye dhammā vippayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā.
Dukkhasaccena ye dhammā vippayuttā, te dhammā catūhi khandhehi dvīhāyatanehi dvīhi dhātūhi saṅgahitā.

Tattha dukkhasaccena vippayuttā nāma lokuttaracittacetasikāni, te ca dhammā vedanākkhandhādicatukkhandhehi manoviññāṇadhammadhātuvasena dvīhi dhātūhi saṅgahitāti.
Tattha dukkhasaccena vippayuttā nāma lokuttaracittacetasikāni, te ca dhammā vedanākkhandhādicatukkhandhehi manoviññāṇadhammadhātuvasena dvīhi dhātūhi saṅgahitāti.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Ayaṃ vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapade nayo.
Ayaṃ vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapade nayo.

Ayamettha saṅkhepato vibhaṅganayena saddhiṃ atthanicchayo, vitthāro pana dhātukathāpāḷiaṭṭhakathāsu gahetabboti.

Ayamettha saṅkhepato vibhaṅganayena saddhiṃ atthanicchayo, vitthāro pana dhātukathāpāḷiaṭṭhakathāsu gahetabboti.

Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya
Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya

Dhātukathāmātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Dhātukathāmātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

4.

Puggalapaññattimātikā
Puggalapaññattimātikā

Ekakamātikatthavaṇṇanā
Ekakamātikatthavaṇṇanā

Idāni puggalapaññattimātikāsaṃvaṇṇanānayo hoti.
Idāni puggalapaññattimātikāsaṃvaṇṇanānayo hoti.

Tattha anuttānatthato tāva cha paññattiyoti ettha ‘‘ācikkhati deseti paññapeti paṭṭhapetī’’ti āgataṭṭhāne sandassanā pakāsanā paññatti nāma.
Tattha anuttānatthato tāva cha paññattiyoti ettha ‘‘ācikkhati deseti paññapeti paṭṭhapetī’’ti āgataṭṭhāne sandassanā pakāsanā paññatti nāma.

‘‘Supaññattaṃ mañcapīṭha’’nti āgataṭṭhāne ṭhapanā nikkhipanā paññatti nāma, idha ubhayampi vaṭṭati.
‘‘Supaññattaṃ mañcapīṭha’’nti āgataṭṭhāne ṭhapanā nikkhipanā paññatti nāma, idha ubhayampi vaṭṭati.

Cha paññattiyoti hi cha paññāpanā cha sandassanā pakāsanātipi, cha ṭhapanā nikkhipanātipi vuttaṃ hoti.
Cha paññattiyoti hi cha paññāpanā cha sandassanā pakāsanātipi, cha ṭhapanā nikkhipanātipi vuttaṃ hoti.

Nāmapaññattiyeva hi te te vijjamānāvijjamāne dhamme sandassetītipi.
Nāmapaññattiyeva hi te te vijjamānāvijjamāne dhamme sandassetītipi.

Tena tena koṭṭhāsena ṭhapetītipi.
Tena tena koṭṭhāsena ṭhapetītipi.

Khandhapaññattītiādi pana saṅkhepato tāsaṃ paññattīnaṃ sarūpadassanaṃ.
Khandhapaññattītiādi pana saṅkhepato tāsaṃ paññattīnaṃ sarūpadassanaṃ.

Tattha khandhānaṃ ‘‘khandhā’’ti paññāpanā sandassanā pakāsanā ca ṭhapanā nikkhipanā ca khandhapaññatti nāma...pe...
Tattha khandhānaṃ ‘‘khandhā’’ti paññāpanā sandassanā pakāsanā ca ṭhapanā nikkhipanā ca khandhapaññatti nāma...pe...

puggalānaṃ ‘‘puggalā’’ti paññāpanā sandassanā pakāsanā ca ṭhapanā nikkhipanā ca puggalapaññatti nāma.

puggalānaṃ ‘‘puggalā’’ti paññāpanā sandassanā pakāsanā ca ṭhapanā nikkhipanā ca puggalapaññatti nāma.

Imā eva cha paññattiyo vijjanti.
Imā eva cha paññattiyo vijjanti.

Aññāsampi sammutiparamatthakathānaṃ paññattīnaṃ anantattā, upalakkhaṇavasena pana padhānabhāvato ca etāva vuttā.
Aññāsampi sammutiparamatthakathānaṃ paññattīnaṃ anantattā, upalakkhaṇavasena pana padhānabhāvato ca etāva vuttā.

Pāḷimuttakanayena pana sabbasaṅgāhikā vijjamānapaññattiādayo cha nāmapaññattiyo aṭṭhakathāsu āgatā, tā ca heṭṭhā vuttāti idha na vuttā.
Pāḷimuttakanayena pana sabbasaṅgāhikā vijjamānapaññattiādayo cha nāmapaññattiyo aṭṭhakathāsu āgatā, tā ca heṭṭhā vuttāti idha na vuttā.

Tāsu idha puggalapaññattipadena avijjamānapaññatti, sesehi vijjamānapaññatti cāti dve eva labbhanti.
Tāsu idha puggalapaññattipadena avijjamānapaññatti, sesehi vijjamānapaññatti cāti dve eva labbhanti.

Aṭṭhakathāmuttakena pana ācariyanayena aparāpi cha paññattiyo -
Aṭṭhakathāmuttakena pana ācariyanayena aparāpi cha paññattiyo -

upādāpaññatti upanidhāpaññatti samodhānapaññatti upanikkhittapaññatti tajjāpaññatti santatipaññattīti, yā ‘‘atthapaññattī’’ti vuccati.
upādāpaññatti upanidhāpaññatti samodhānapaññatti upanikkhittapaññatti tajjāpaññatti santatipaññattīti, yā ‘‘atthapaññattī’’ti vuccati.

Tattha yā khandhapañcakaṃ upādāya nissāya sammatā sattādikā, aṅgāni upādāya rathādikā, candādiparivattādayo upādāya kāladisādikā, taṃtaṃbhūtanimittaṃ, bhāvanāvisesañca upādāya kasiṇādiuggahapaṭibhāganimittādikāti ayaṃ evarūpā sabhāvadhammehi ekattena vā sacchikaṭṭhaparamatthena anupalabbhasabhāvā upādāpaññatti nāma.
Tattha yā khandhapañcakaṃ upādāya nissāya sammatā sattādikā, aṅgāni upādāya rathādikā, candādiparivattādayo upādāya kāladisādikā, taṃtaṃbhūtanimittaṃ, bhāvanāvisesañca upādāya kasiṇādiuggahapaṭibhāganimittādikāti ayaṃ evarūpā sabhāvadhammehi ekattena vā sacchikaṭṭhaparamatthena anupalabbhasabhāvā upādāpaññatti nāma.

Paññāpetabbaṭṭhena cesā paññatti vuttā, na pana paññāpanaṭṭhena.
Paññāpetabbaṭṭhena cesā paññatti vuttā, na pana paññāpanaṭṭhena.

Yā tassa tassatthassa paññāpanā, sā avijjamānapaññattiyeva.
Yā tassa tassatthassa paññāpanā, sā avijjamānapaññattiyeva.

Yā pana aññaṃ paṭhamādiṃ upanidhāya apekkhitvā dutiyaṃ rassaṃ dīghaṃ dūraṃ santikantiādikā tadaññāpekkhūpanidhā, chattapāṇītiādikā hatthagatūpanidhā, kuṇḍalītiādikā sampayuttūpanidhā, dhaññasakaṭanti ādikā samāropitūpanidhā, indasālaguhātiādikā avidūragatūpanidhā, suvaṇṇavaṇṇotiādikā paṭibhāgūpanidhā, brāhmaṇagāmotiādikā tabbahulūpanidhā, maṇikaṭakantiādikā tabbisiṭṭhūpanidhāti evamādi anekappakārā paññāpanā, ayaṃ upanidhāpaññatti nāma.

Yā pana aññaṃ paṭhamādiṃ upanidhāya apekkhitvā dutiyaṃ rassaṃ dīghaṃ dūraṃ santikantiādikā tadaññāpekkhūpanidhā, chattapāṇītiādikā hatthagatūpanidhā, kuṇḍalītiādikā sampayuttūpanidhā, dhaññasakaṭanti ādikā samāropitūpanidhā, indasālaguhātiādikā avidūragatūpanidhā, suvaṇṇavaṇṇotiādikā paṭibhāgūpanidhā, brāhmaṇagāmotiādikā tabbahulūpanidhā, maṇikaṭakantiādikā tabbisiṭṭhūpanidhāti evamādi anekappakārā paññāpanā, ayaṃ upanidhāpaññatti nāma.

Dhaññarāsītiādikā pana samodhānapaññatti nāma.
Dhaññarāsītiādikā pana samodhānapaññatti nāma.

Purimassa purimassa upanikkhipitvā dve tīṇītiādikā upanikkhittapaññatti nāma.
Purimassa purimassa upanikkhipitvā dve tīṇītiādikā upanikkhittapaññatti nāma.

Taṃtaṃsabhāvanissitā pathavīādikā tajjāpaññatti nāma.
Taṃtaṃsabhāvanissitā pathavīādikā tajjāpaññatti nāma.

Āsītikotiādikā pana santatipaññatti nāma.
Āsītikotiādikā pana santatipaññatti nāma.

Aṭṭhakathāmuttakeneva ācariyanayena aparāpi dhammakathikādikā kiccapaññatti, kisathūlādikā saṇṭhānapaññatti, itthipurisādikā liṅgapaññatti, kāmāvacarādikā, kosalakādikā ca bhūmipaññatti, tisso nāgotiādikā paccattapaññatti, nirodhādikā asaṅkhatapaññatti cāti cha paññattiyo.
Aṭṭhakathāmuttakeneva ācariyanayena aparāpi dhammakathikādikā kiccapaññatti, kisathūlādikā saṇṭhānapaññatti, itthipurisādikā liṅgapaññatti, kāmāvacarādikā, kosalakādikā ca bhūmipaññatti, tisso nāgotiādikā paccattapaññatti, nirodhādikā asaṅkhatapaññatti cāti cha paññattiyo.

Etāsu pana dvādasasu tajjāpaññatti, ekaccā bhūmipaññatti, asaṅkhatapaññatti ca vijjamānapaññattisaṅkhātā nāmapaññatti, tadaññā paramatthāvasesā, pana atthapaññattīti dīpitā avijjamānādipaññattiyo cāti.
Etāsu pana dvādasasu tajjāpaññatti, ekaccā bhūmipaññatti, asaṅkhatapaññatti ca vijjamānapaññattisaṅkhātā nāmapaññatti, tadaññā paramatthāvasesā, pana atthapaññattīti dīpitā avijjamānādipaññattiyo cāti.

Ayaṃ tāvettha anuttānatthato saṃvaṇṇanā.
Ayaṃ tāvettha anuttānatthato saṃvaṇṇanā.

Atthanicchayo panetthāpi pāḷinayeneva saddhiṃ hoti, na vinā pāḷiṃ tassa vattumasakkuṇeyyattā.
Atthanicchayo panetthāpi pāḷinayeneva saddhiṃ hoti, na vinā pāḷiṃ tassa vattumasakkuṇeyyattā.

Pāḷiyañca yasmā ādito pañca paññattiyo, tadatthabhūtā khandhādayo ca heṭṭhā vibhaṅgappakaraṇe nippadesato kathitāti tā idha ‘‘kittāvatā khandhānaṃ khandhapaññatti, yāvatā pañcakkhandhā rūpakkhandho’’tiādinā saṅkhepeneva niddiṭṭhā, tā cetthāpi vuttatthā.
Pāḷiyañca yasmā ādito pañca paññattiyo, tadatthabhūtā khandhādayo ca heṭṭhā vibhaṅgappakaraṇe nippadesato kathitāti tā idha ‘‘kittāvatā khandhānaṃ khandhapaññatti, yāvatā pañcakkhandhā rūpakkhandho’’tiādinā saṅkhepeneva niddiṭṭhā, tā cetthāpi vuttatthā.

Puggalapaññatti pana heṭṭhā na vuttāti ‘‘kittāvatā puggalānaṃ puggalapaññatti?

Puggalapaññatti pana heṭṭhā na vuttāti ‘‘kittāvatā puggalānaṃ puggalapaññatti?

Samayavimutto, asamayavimutto’’tiādinā ekakādibhedena yāva dasakā dasadhā mātikaṃ ṭhapetvā vitthāreneva vibhattā, sā ca ñātabbapabhedato avuccamānā dubbiññeyyā, tasmā puggalapaññattiyā eva cettha pāḷinayānusārena saṅkhepato atthanicchayo hoti, so cettha mātikāyaṃ vutte sabbapuggale anuddharitvā ñātabbānaṃ dubbiññeyyānaṃ puggalānaṃ ekakādibhedatova mātikaṃ uddharitvā vibhajanavasena saṅkhepatova hoti.
Samayavimutto, asamayavimutto’’tiādinā ekakādibhedena yāva dasakā dasadhā mātikaṃ ṭhapetvā vitthāreneva vibhattā, sā ca ñātabbapabhedato avuccamānā dubbiññeyyā, tasmā puggalapaññattiyā eva cettha pāḷinayānusārena saṅkhepato atthanicchayo hoti, so cettha mātikāyaṃ vutte sabbapuggale anuddharitvā ñātabbānaṃ dubbiññeyyānaṃ puggalānaṃ ekakādibhedatova mātikaṃ uddharitvā vibhajanavasena saṅkhepatova hoti.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

‘‘Samayavimutto asamayavimutto, kuppadhammo akuppadhammo, cetanābhabbo anurakkhaṇābhabbo, bhayūparato abhayūparato, bhabbāgamano abhabbāgamano, niyato aniyato, paṭipannako phale ṭhito, samasīsī ṭhitakappī, sotāpanno sattakkhattuparamo kolaṃkolo ekabījī, sakadāgāmī, anāgāmī antarāparinibbāyī upahaccaparinibbāyī asaṅkhāraparinibbāyī sasaṅkhāraparinibbāyī uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmī, arahā’’ti ekakamātikā.
‘‘Samayavimutto asamayavimutto, kuppadhammo akuppadhammo, cetanābhabbo anurakkhaṇābhabbo, bhayūparato abhayūparato, bhabbāgamano abhabbāgamano, niyato aniyato, paṭipannako phale ṭhito, samasīsī ṭhitakappī, sotāpanno sattakkhattuparamo kolaṃkolo ekabījī, sakadāgāmī, anāgāmī antarāparinibbāyī upahaccaparinibbāyī asaṅkhāraparinibbāyī sasaṅkhāraparinibbāyī uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmī, arahā’’ti ekakamātikā.

Tattha yo appanaṃ nibbattetuṃ yuttapattakāle rūpārūpasamāpattisaṅkhātehi aṭṭhahi vimokkhehi paccanīkadhammato vimuccitvā tīsu maggesu yena kenaci yathāsakaṃ āsave khepetvā vuṭṭhito, ayaṃ samayavimutto nāma.
Tattha yo appanaṃ nibbattetuṃ yuttapattakāle rūpārūpasamāpattisaṅkhātehi aṭṭhahi vimokkhehi paccanīkadhammato vimuccitvā tīsu maggesu yena kenaci yathāsakaṃ āsave khepetvā vuṭṭhito, ayaṃ samayavimutto nāma.

‘‘Ekacce āsavā parikkhīṇā’’tiādivacanato hi aṭṭhasamāpattilābhī puthujjano vā khīṇāsavo vā idha na gahito, samāpattilābhino pana phalaṭṭhasekhāva gahitāti veditabbā.
‘‘Ekacce āsavā parikkhīṇā’’tiādivacanato hi aṭṭhasamāpattilābhī puthujjano vā khīṇāsavo vā idha na gahito, samāpattilābhino pana phalaṭṭhasekhāva gahitāti veditabbā.

Sukkhavipassakakhīṇāsavo, sabbepi ca ariyā maggavimokkhaṃ sandhāya asamayavimuttā nāma.
Sukkhavipassakakhīṇāsavo, sabbepi ca ariyā maggavimokkhaṃ sandhāya asamayavimuttā nāma.

Bāhirānañhi aṭṭhannaṃ samāpattīnaṃ samāpajjantassa pavivekaṭṭhānalābhādisamayopi atthi, vattakaraṇakālādiasamayopi atthi.
Bāhirānañhi aṭṭhannaṃ samāpattīnaṃ samāpajjantassa pavivekaṭṭhānalābhādisamayopi atthi, vattakaraṇakālādiasamayopi atthi.

Maggavimokkhena vimuccanassa pana tādiso samayo vā asamayo vā natthi, yassa saddhā balavatī, vipassanā ca āraddhā, tassa gacchantassa vā bhuñjantassa vā maggaphalapaṭivedho nāma na hotīti natthi, tasmā sabbe ariyā ariyavimokkhe asamayavimuttāti veditabbā.
Maggavimokkhena vimuccanassa pana tādiso samayo vā asamayo vā natthi, yassa saddhā balavatī, vipassanā ca āraddhā, tassa gacchantassa vā bhuñjantassa vā maggaphalapaṭivedho nāma na hotīti natthi, tasmā sabbe ariyā ariyavimokkhe asamayavimuttāti veditabbā.

Purimapadepi lokiyasamāpattiññeva sandhāya sekhā samayavimuttā nāma jātā.
Purimapadepi lokiyasamāpattiññeva sandhāya sekhā samayavimuttā nāma jātā.

Avasibhāvā aṭṭhasamāpattilābhī pana puthujjano, sotāpannasakadāgāmino dve sekhā aṭṭhasamāpattiṃ sandhāya kuppadhammo nāma.
Avasibhāvā aṭṭhasamāpattilābhī pana puthujjano, sotāpannasakadāgāmino dve sekhā aṭṭhasamāpattiṃ sandhāya kuppadhammo nāma.

Parihānadhammotipi duvidhā eva.
Parihānadhammotipi duvidhā eva.

Anāgāmiādayo suppahīnasamādhipāripanthikattā vasibhāvā samāpattilābhī puthujjano, ariyā ca lokuttaradhammepi sandhāya akuppadhammo nāma.
Anāgāmiādayo suppahīnasamādhipāripanthikattā vasibhāvā samāpattilābhī puthujjano, ariyā ca lokuttaradhammepi sandhāya akuppadhammo nāma.

Aparihānadhammoti te eva.
Aparihānadhammoti te eva.

Cetanābhabboti cetanāsaṅkhātena jhānasamāpattivaḷañjanena aparihāniṃ āpajjituṃ bhabbo.
Cetanābhabboti cetanāsaṅkhātena jhānasamāpattivaḷañjanena aparihāniṃ āpajjituṃ bhabbo.

Yo hi rūpārūpajjhānesu āciṇṇavasitāya cetanāsaṅkhātāya jhānasamāpattiyā nirantaraṃ vaḷañjamāno tehi na parihāyati, avaḷañjamāno ca parihāyati, ayaṃ vaḷañjamāno cetanābhabbo nāma.
Yo hi rūpārūpajjhānesu āciṇṇavasitāya cetanāsaṅkhātāya jhānasamāpattiyā nirantaraṃ vaḷañjamāno tehi na parihāyati, avaḷañjamāno ca parihāyati, ayaṃ vaḷañjamāno cetanābhabbo nāma.

Anurakkhaṇābhabboti jhānassa upakārānupakāradhamme jānitvā anurakkhaṇāya avaḷañjamānopi aparihāniṃ āpajjituṃ bhabbo, eso ca purimato balavataro, āciṇṇavasino paññāsampadāya upakārānupakāradhamme jānitvā tadanurūpaṃ paṭipajjanatoti veditabbo.
Anurakkhaṇābhabboti jhānassa upakārānupakāradhamme jānitvā anurakkhaṇāya avaḷañjamānopi aparihāniṃ āpajjituṃ bhabbo, eso ca purimato balavataro, āciṇṇavasino paññāsampadāya upakārānupakāradhamme jānitvā tadanurūpaṃ

paṭipajjanatoti veditabbo.

Bhayūparatoti bhayena pāpato uparato virato sekho, kalyāṇaputhujjano ca.
Bhayūparatoti bhayena pāpato uparato virato sekho, kalyāṇaputhujjano ca.

Tesu pacchimo duggativaṭṭakilesaupavādasaṅkhātehi catūhi bhayehi pāpato oramati, sekho duggativajjehi, apāyehi muttattā.
Tesu pacchimo duggativaṭṭakilesaupavādasaṅkhātehi catūhi bhayehi pāpato oramati, sekho duggativajjehi, apāyehi muttattā.

Khīṇāsavo pana abhayūparato nāma samucchinnabhayattā, upavādato pana oramitabbo.
Khīṇāsavo pana abhayūparato nāma samucchinnabhayattā, upavādato pana oramitabbo.

Abhabbāgamanoti sammattaniyāmāgamanassa abhabbo, ye ānantariyasaṅkhātena kammāvaraṇena, niyatamicchādiṭṭhisaṅkhātena kilesāvaraṇena, ahetukaduhetukapaṭisandhisaṅkhātena vipākāvaraṇena ca samannāgatā, buddhādīsu ca saddhārahitā, maggabhāvanāya ca uttarakurukādayo viya acchandikā, pubbūpanissayarahitā ca, sabbete abhabbāgamanā nāma.
Abhabbāgamanoti sammattaniyāmāgamanassa abhabbo, ye ānantariyasaṅkhātena kammāvaraṇena, niyatamicchādiṭṭhisaṅkhātena kilesāvaraṇena, ahetukaduhetukapaṭisandhisaṅkhātena vipākāvaraṇena ca samannāgatā, buddhādīsu ca saddhārahitā, maggabhāvanāya ca uttarakurukādayo viya acchandikā, pubbūpanissayarahitā ca, sabbete abhabbāgamanā nāma.

Viparītā bhabbāgamanā nāma.
Viparītā bhabbāgamanā nāma.

Pañcānantariyaniyatamicchādiṭṭhikā nirayagamane, aṭṭha ariyapuggalā anupādāparinibbānādīsu niyatā nāma.
Pañcānantariyaniyatamicchādiṭṭhikā nirayagamane, aṭṭha ariyapuggalā anupādāparinibbānādīsu niyatā nāma.

Avasesapuggalā anibaddhagatikatāya aniyatā nāma, uttarakurukā pana sugatiniyatāpi micchattasammattaniyāmasseva idhādhippetattā ‘‘niyatā’’ti na vuttā.
Avasesapuggalā anibaddhagatikatāya aniyatā nāma, uttarakurukā pana sugatiniyatāpi micchattasammattaniyāmasseva idhādhippetattā ‘‘niyatā’’ti na vuttā.

Maggasamaṅgī puggalo maggakkhaṇe phalatthāya paṭipannako nāma, phalasamaṅgī phalānuppattiyampi phale ṭhito nāma.
Maggasamaṅgī puggalo maggakkhaṇe phalatthāya paṭipannako nāma, phalasamaṅgī phalānuppattiyampi phale ṭhito nāma.

Yassa pana apubbācarimaṃ āsavapariyādānañca hoti jīvitapariyādānañca, ayaṃ samasīsī nāma.
Yassa pana apubbācarimaṃ āsavapariyādānañca hoti jīvitapariyādānañca, ayaṃ samasīsī nāma.

So ca tividho hoti iriyāpathasamasīsī rogasamasīsī jīvitasamasīsīti.
So ca tividho hoti iriyāpathasamasīsī rogasamasīsī jīvitasamasīsīti.

Tattha yo catūsu iriyāpathesu ekasmiṃ vipassanaṃ paṭṭhapetvā arahattaṃ patvā tasmiññeva iriyāpathe parinibbāti, ayaṃ iriyāpathasamasīsī nāma.
Tattha yo catūsu iriyāpathesu ekasmiṃ vipassanaṃ paṭṭhapetvā arahattaṃ patvā tasmiññeva iriyāpathe parinibbāti, ayaṃ iriyāpathasamasīsī nāma.

Yo pana ekaṃ rogaṃ patvā antoroge eva vipassanaṃ paṭṭhapetvā arahattaṃ patvā teneva rogena parinibbāti, ayaṃ rogasamasīsī nāma.
Yo pana ekaṃ rogaṃ patvā antoroge eva vipassanaṃ paṭṭhapetvā arahattaṃ patvā teneva rogena parinibbāti, ayaṃ rogasamasīsī nāma.

Yassa pana kilesasīsasaṅkhātā avijjā, arahattamaggena pavattasīsasaṅkhātaṃ jīvitindriyañca cuticittena samaṃ pariyādānaṃ gacchati, ayaṃ jīvitasamasīsī nāma.
Yassa pana kilesasīsasaṅkhātā avijjā, arahattamaggena pavattasīsasaṅkhātaṃ jīvitindriyañca cuticittena samaṃ pariyādānaṃ gacchati, ayaṃ jīvitasamasīsī nāma.

Kathamidaṃ samaṃ hotīti?
Kathamidaṃ samaṃ hotīti?

Vārasamatāya.
Vārasamatāya.

Yasmiṃ hi vāre maggena kilese khepite paccavekkhaṇañāṇāni pavattanti, tassānantarameva parinibbāyato imāya vārasamatāya idaṃ ubhayasīsapariyādānampi samaṃ hoti nāma, ayameva jīvitasamasīsī idhādhippeto.
Yasmiṃ hi vāre maggena kilese khepite paccavekkhaṇañāṇāni pavattanti, tassānantarameva parinibbāyato imāya vārasamatāya idaṃ ubhayasīsapariyādānampi samaṃ hoti nāma, ayameva jīvitasamasīsī idhādhippeto.

Ṭhitakappīti ṭhito kappo ṭhitakappo, svāssa atthīti ṭhitakappī, kappamhi vinassamānamhi kappaṃ ṭhapetuṃ samatthoti attho.
Ṭhitakappīti ṭhito kappo ṭhitakappo, svāssa atthīti ṭhitakappī, kappamhi vinassamānamhi kappaṃ ṭhapetuṃ samatthoti attho.

Sace hi yesaṃ maggasamaṅgikkhaṇe kappavināso bhaveyya, neva tāva kappo vinasseyya, yāvāyaṃ yathāsakaṃ phalaṃ na sacchikarotīti te vinassamānampi kappaṃ ṭhapentīti ṭhitakappino nāma jātāti.
Sace hi yesaṃ maggasamaṅgikkhaṇe kappavināso bhaveyya, neva tāva kappo vinasseyya, yāvāyaṃ yathāsakaṃ phalaṃ na sacchikarotīti te vinassamānampi kappaṃ ṭhapentīti ṭhitakappino nāma jātāti.

Kiñcāpi kappavināsanakāle sāsanaṃ natthi, gatakoṭike hi kāle kappavināso hoti, evaṃ santepi maggānantaraphalassa anantarāyaṃ dīpetuṃ idaṃ abhūtampi kāraṇaṃ āhaṭaṃ.
Kiñcāpi kappavināsanakāle sāsanaṃ natthi, gatakoṭike hi kāle kappavināso hoti, evaṃ santepi maggānantaraphalassa anantarāyaṃ dīpetuṃ idaṃ abhūtampi kāraṇaṃ āhaṭaṃ.

Sotāpannoti nibbānasamuddaninnatāya sotasaṅkhātassa maggassa paṭhamasamaṅgī vuccati, idha pana phalaṭṭho adhippeto.
Sotāpannoti nibbānasamuddaninnatāya sotasaṅkhātassa maggassa paṭhamasamaṅgī vuccati, idha pana phalaṭṭho adhippeto.

Tasseva ca pabhedadassanatthaṃ ‘‘sattakkhattuparamo’’tiādi vuttaṃ.

Tasseva ca pabhedadassanatthaṃ ‘‘sattakkhattuparamo’’tiādi vuttaṃ.

Sattavārā paramā assa bhavūpapattīti sattakkhattuparamo, tato paraṃ aṭṭhamaṃ bhavaṃ nādiyatīti attho.
Sattavārā paramā assa bhavūpapattīti sattakkhattuparamo, tato paraṃ aṭṭhamaṃ bhavaṃ nādiyatīti attho.

Sotāpanno hi yo sattakkhattuṃ devesu, manussesu ca paṭisandhiṃ gahetvā sattame bhave dukkhassantaṃ karoti, ayaṃ sattakkhattuparamo nāma.
Sotāpanno hi yo sattakkhattuṃ devesu, manussesu ca paṭisandhiṃ gahetvā sattame bhave dukkhassantaṃ karoti, ayaṃ sattakkhattuparamo nāma.

Kulato kulaṃ bhavato bhavaṃ gacchatīti kolaṃkolo.
Kulato kulaṃ bhavato bhavaṃ gacchatīti kolaṃkolo.

So hi devamanussavasena dve gatiyo bhave saṃsaritvā dukkhassantaṃ karoti, ayaṃ kolaṃkolo nāma.
So hi devamanussavasena dve gatiyo bhave saṃsaritvā dukkhassantaṃ karoti, ayaṃ kolaṃkolo nāma.

Kammapaṭisandhiyā ekaṃ kammaṃ kilesabījaṃ assāti ekabījī.
Kammapaṭisandhiyā ekaṃ kammaṃ kilesabījaṃ assāti ekabījī.

So hi ekasmiññeva bhave khīṇāsavo hoti.
So hi ekasmiññeva bhave khīṇāsavo hoti.

Kiṃ panassa bhedassa niyāmakanti?
Kiṃ panassa bhedassa niyāmakanti?

Vipassanābhiññābhedā.
Vipassanābhiññābhedā.

Sotāpannesu hi yo vipassanāya pamatto, so sattakkhattuparamo hoti.
Sotāpannesu hi yo vipassanāya pamatto, so sattakkhattuparamo hoti.

Yo kiñci appamatto, so kolaṃkolo.
Yo kiñci appamatto, so kolaṃkolo.

Yo pana vipassanāya ativiya appamatto, so ekabījī hoti.
Yo pana vipassanāya ativiya appamatto, so ekabījī hoti.

Ye pana abhiviya pamattā vaṭṭajjhāsayā anāthapiṇḍikavisākhāsakkādayo, te punappunaṃ vaṭṭasmiṃyeva vicarantā ādito paṭṭhāya cha devaloke osāpetvā brahmalokesupi yathākkamaṃ nibbattitvā akaniṭṭhe ṭhatvā parinibbanti, na te idha gahitā.
Ye pana abhiviya pamattā vaṭṭajjhāsayā anāthapiṇḍikavisākhāsakkādayo, te punappunaṃ vaṭṭasmiṃyeva vicarantā ādito paṭṭhāya cha devaloke osāpetvā brahmalokesupi yathākkamaṃ nibbattitvā akaniṭṭhe ṭhatvā parinibbanti, na te idha gahitā.

Te hi manussagatiṃ punappunaṃ ādiyanti.
Te hi manussagatiṃ punappunaṃ ādiyanti.

Ye pana manussagatiyampi bhavaṃ ādiyanti, tesaṃ vasena sattakkhattuparamo kolaṃkolo mānusikabhavanibbattako eva ekabījī gahito.

Ye pana manussagatiyampi bhavaṃ ādiyanti, tesaṃ vasena sattakkhattuparamo kolaṃkolo mānusikabhavanibbattako eva ekabījī gahito.

Te pana saddhādhurena āgatā tayo, paññādhurena āgatā tayoti sotāpanno chabbidho hotīti veditabbo.
Te pana saddhādhurena āgatā tayo, paññādhurena āgatā tayoti sotāpanno chabbidho hotīti veditabbo.

Paṭisandhivasena pana sakiṃ imaṃ manussagatiṃ āgacchatīti sakadāgāmī, dutiyamaggaphalasamaṅgī.
Paṭisandhivasena pana sakiṃ imaṃ manussagatiṃ āgacchatīti sakadāgāmī, dutiyamaggaphalasamaṅgī.

Iminā pañcasu sakadāgāmīsu cattāro vajjetvā ekova gahito.
Iminā pañcasu sakadāgāmīsu cattāro vajjetvā ekova gahito.

Ekacco hi sakadāgāmiphale ṭhatvā puna dutiyabhave idheva parinibbāti, ekacco idha patvā devaloke parinibbāti, ekacco devaloke patvā dutiyabhave tattheva parinibbāti, ekacco devaloke patvā idhūpapajjitvā parinibbāti, ime cattāropi idha na gahitā.
Ekacco hi sakadāgāmiphale ṭhatvā puna dutiyabhave idheva parinibbāti, ekacco idha patvā devaloke parinibbāti, ekacco devaloke patvā dutiyabhave tattheva parinibbāti, ekacco devaloke patvā idhūpapajjitvā parinibbāti, ime cattāropi idha na gahitā.

Yo pana idha patvā devaloke nibbattitvā puna idhūpapajjitvā parinibbāti, ayamekova idha gahito.
Yo pana idha patvā devaloke nibbattitvā puna idhūpapajjitvā parinibbāti, ayamekova idha gahito.

Imassa ca dve paṭisandhiyo, ekabījissa pana ekāvāti idaṃ tesaṃ nānākaraṇanti veditabbaṃ.
Imassa ca dve paṭisandhiyo, ekabījissa pana ekāvāti idaṃ tesaṃ nānākaraṇanti veditabbaṃ.

Paṭisandhivasena kāmabhavaṃ nāgacchatīti anāgāmī, tatiyamaggaphalasamaṅgī.
Paṭisandhivasena kāmabhavaṃ nāgacchatīti anāgāmī, tatiyamaggaphalasamaṅgī.

Tasseva pana pabhedadassanatthaṃ ‘‘antarāparinibbāyī’’tiādi vuttaṃ.
Tasseva pana pabhedadassanatthaṃ ‘‘antarāparinibbāyī’’tiādi vuttaṃ.

Tattha antarāparinibbāyīti āyuvemajjhassa antarā eva arahattamaggaṃ uppādetvā kilesaparinibbānena parinibbāyanasīlo eko anāgāmī.
Tattha antarāparinibbāyīti āyuvemajjhassa antarā eva arahattamaggaṃ uppādetvā kilesaparinibbānena parinibbāyanasīlo eko anāgāmī.

So ca uppannasamanantaraṃ parinibbāyī, āyuvemajjhaṃ appatvā parinibbāyī, āyuvemajjhaṃ patvā parinibbāyīti tividho hoti.
So ca uppannasamanantaraṃ parinibbāyī, āyuvemajjhaṃ appatvā parinibbāyī, āyuvemajjhaṃ patvā parinibbāyīti tividho hoti.

Upahaccaparinibbāyīti āyuvemajjhaṃ upahacca atikkamitvā, maraṇasamayaṃ vā upahacca upagantvā parinibbāyī, āyuvemajjhaṃ atikkamitvā yāva maraṇasamayā parinibbāyīti attho.

Upahaccaparinibbāyīti āyuvemajjhaṃ upahacca atikkamitvā, maraṇasamayaṃ vā upahacca upagantvā parinibbāyī, āyuvemajjhaṃ atikkamitvā yāva maraṇasamayā parinibbāyīti attho.

Asaṅkhāraparinibbāyīti asaṅkhārena appadukkhena adhimattappayogaṃ akatvā parinibbāyanasīlo.
Asaṅkhāraparinibbāyīti asaṅkhārena appadukkhena adhimattappayogaṃ akatvā parinibbāyanasīlo.

Sasaṅkhāraparinibbāyīti sasaṅkhārena dukkhena kasirena adhimattappayogena parinibbāyanasīlo.
Sasaṅkhāraparinibbāyīti sasaṅkhārena dukkhena kasirena adhimattappayogena parinibbāyanasīlo.

Uddhaṃsototi uddhaṃvāhibhāvena uddhamassa taṇhāsotaṃ vaṭṭasotañca, uddhaṃ vā gantvā paṭilabhitabbato uddhaṃ maggasotamassātipi uddhaṃsoto.
Uddhaṃsototi uddhaṃvāhibhāvena uddhamassa taṇhāsotaṃ vaṭṭasotañca, uddhaṃ vā gantvā paṭilabhitabbato uddhaṃ maggasotamassātipi uddhaṃsoto.

Akaniṭṭhaṃ gacchatīti akaniṭṭhagāmī.
Akaniṭṭhaṃ gacchatīti akaniṭṭhagāmī.

Imesaṃ pana anāgāmīnaṃ pabhedadassanatthampettha uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmītiādi catukkaṃ veditabbaṃ.
Imesaṃ pana anāgāmīnaṃ pabhedadassanatthampettha uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmītiādi catukkaṃ veditabbaṃ.

Tattha yo avihato paṭṭhāya catūsu yathākkamaṃ uppajjitvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā cuto akaniṭṭhe uppajjitvā parinibbāti, ayaṃ uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmī nāma.
Tattha yo avihato paṭṭhāya catūsu yathākkamaṃ uppajjitvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā cuto akaniṭṭhe uppajjitvā parinibbāti, ayaṃ uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmī nāma.

Yo pana akaniṭṭhaṃ appatvā antarā parinibbāti, ayaṃ uddhaṃsoto na akaniṭṭhagāmī nāma.
Yo pana akaniṭṭhaṃ appatvā antarā parinibbāti, ayaṃ uddhaṃsoto na akaniṭṭhagāmī nāma.

Yo manussaloko akaniṭṭhameva gantvā parinibbāti, ayaṃ na uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmī nāma.
Yo manussaloko akaniṭṭhameva gantvā parinibbāti, ayaṃ na uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmī nāma.

Yo pana heṭṭhā catūsu suddhāvāsesu aññatarasmiṃ uppajjitvā tattheva parinibbāti, ayaṃ na uddhaṃsoto na akaniṭṭhagāmī nāma.
Yo pana heṭṭhā catūsu suddhāvāsesu aññatarasmiṃ uppajjitvā tattheva parinibbāti, ayaṃ na uddhaṃsoto na akaniṭṭhagāmī nāma.

Evamete anāgāmino aṭṭhacattālīsavidhā honti.
Evamete anāgāmino aṭṭhacattālīsavidhā honti.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Avihesu tāva tayo antarāparinibbāyino, eko upahaccaparinibbāyī, eko uddhaṃsototi pañca, te asaṅkhāraparinibbāyisasaṅkhāraparinibbāyivasena dasa honti, evaṃ atappasudassasudassīsūti cattālīsaṃ, akaniṭṭhe pana uddhaṃsoto natthi, tasmā tattha taṃ sasaṅkhārāsaṅkhāravasena duvidhaṃ uddhaṃsotaṃ vajjetvā aṭṭha cāti aṭṭhacattālīsa honti.
Avihesu tāva tayo antarāparinibbāyino, eko upahaccaparinibbāyī, eko uddhaṃsototi pañca, te asaṅkhāraparinibbāyisasaṅkhāraparinibbāyivasena dasa honti, evaṃ atappasudassasudassīsūti cattālīsaṃ, akaniṭṭhe pana uddhaṃsoto natthi, tasmā tattha taṃ sasaṅkhārāsaṅkhāravasena duvidhaṃ uddhaṃsotaṃ vajjetvā aṭṭha cāti aṭṭhacattālīsa honti.

Arahāti kilesārīnaṃ hatattādinā khīṇāsavo arahā nāma.
Arahāti kilesārīnaṃ hatattādinā khīṇāsavo arahā nāma.

So suññatādivimokkhattayavasena tividho hutvā puna paccekaṃ paṭipadācatukkavasena dvādasavidhā honti.
So suññatādivimokkhattayavasena tividho hutvā puna paccekaṃ paṭipadācatukkavasena dvādasavidhā honti.

Yathā ca arahā dvādasavidho, evaṃ dvādaseva sakadāgāmino, catuvīsati sotāpannā aṭṭhacattālīsa anāgāminova paccekanti veditabbaṃ.
Yathā ca arahā dvādasavidho, evaṃ dvādaseva sakadāgāmino, catuvīsati sotāpannā aṭṭhacattālīsa anāgāminova paccekanti veditabbaṃ.

Ime ca sabbe ariyā imasmiṃ sāsane eva uppajjanti, no bahiddhāti.
Ime ca sabbe ariyā imasmiṃ sāsane eva uppajjanti, no bahiddhāti.

Ekakanayo.
Ekakanayo.

Dukādimātikatthavaṇṇanā
Dukādimātikatthavaṇṇanā

Dukādīsu ‘‘dve puggalā -
Dukādīsu ‘‘dve puggalā -

kodhano ca upanāhī ca makkhī ca paḷāsī cā’’tiādinā dukañca, ‘‘tayo puggalā -
kodhano ca upanāhī ca makkhī ca paḷāsī cā’’tiādinā dukañca, ‘‘tayo puggalā -

nirāso āsaṃso vigatāso’’tiādinā tikañca, ‘‘cattāro puggalā -
nirāso āsaṃso vigatāso’’tiādinā tikañca, ‘‘cattāro puggalā -

asappuriso, asappurisenaasappurisataro, sappuriso, sappurisenasappurisataro’’tiādinā catukkañca, ‘‘pañca puggalā -
asappuriso, asappurisenaasappurisataro, sappuriso, sappurisenasappurisataro’’tiādinā catukkañca, ‘‘pañca puggalā -

atthekacco puggalo ārabhati ca vippaṭisārī ca hoti, tañca cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ yathābhūtaṃ nappajānāti.
atthekacco puggalo ārabhati ca vippaṭisārī ca hoti, tañca cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ yathābhūtaṃ nappajānāti.

Yatthassa te uppannā pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti, atthekacco puggalo ārabhati na vippaṭisārī ca hoti…pe…

Yatthassa te uppannā pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti, atthekacco puggalo ārabhati na vippaṭisārī ca hoti...pe...

aparisesā nirujjhanti, atthekacco puggalo nārabhati vippaṭisārī ca hoti...pe...
aparisesā nirujjhanti, atthekacco puggalo nārabhati vippaṭisārī ca hoti...pe...

aparisesā nirujjhanti.
aparisesā nirujjhanti.

Atthekacco puggalo nārabhati na vippaṭisārī hoti...pe...
Atthekacco puggalo nārabhati na vippaṭisārī hoti...pe...

aparisesā nirujjhantī’’tiādinā pañcakañca vitthārato mātikaṃ nikkhipitvā sabbepi te puggalā niddiṭṭhā, idha pana te ganthavitthārabhayena sabbe na uddiṭṭhā, pāḷiyā eva ñātabbāti.
aparisesā nirujjhantī’’tiādinā pañcakañca vitthārato mātikaṃ nikkhipitvā sabbepi te puggalā niddiṭṭhā, idha pana te ganthavitthārabhayena sabbe na uddiṭṭhā, pāḷiyā eva ñātabbāti.

Tattha tike nirāsoti arahattāsāya virahito dussīlo.
Tattha tike nirāsoti arahattāsāya virahito dussīlo.

Tassa hi attano abhabbatāya bhabbasahāyakassa sīlavato arahattappattiṃ sutvā, caṇḍālaputtassa viya kassaci rājaputtassa rajjābhisekaṃ sutvā abhisekappattiyaṃ, ‘‘kudāssu nāmāhampi arahattaṃ pāpuṇeyya’’nti arahattappattiyaṃ patthanāpi na uppajjati.
Tassa hi attano abhabbatāya bhabbasahāyakassa sīlavato arahattappattiṃ sutvā, caṇḍālaputtassa viya kassaci rājaputtassa rajjābhisekaṃ sutvā abhisekappattiyaṃ, ‘‘kudāssu nāmāhampi arahattaṃ pāpuṇeyya’’nti arahattappattiyaṃ patthanāpi na uppajjati.

Āsaṃsoti arahattaṃ āsīsamāno patthayamāno sīlavā.
Āsaṃsoti arahattaṃ āsīsamāno patthayamāno sīlavā.

Tassa hi arahattapatthanāya sīlasampattiyā ṭhitattā kassaci arahattappattiṃ sutvā, ubhatosujātassa rājakumārassa viya tādisassa kassaci rajjābhisekaṃ sutvā abhisekappattiyaṃ, arahattappattiyaṃ patthanā uppajjati.
Tassa hi arahattapatthanāya sīlasampattiyā ṭhitattā kassaci arahattappattiṃ sutvā, ubhatosujātassa rājakumārassa viya tādisassa kassaci rajjābhisekaṃ sutvā abhisekappattiyaṃ, arahattappattiyaṃ patthanā uppajjati.

Vigatāsoti arahā.
Vigatāsoti arahā.

So hi pattaarahattatāya tattha vigatāso hoti pattābhiseko viya khattiyo abhisekappattiyanti veditabbaṃ.
So hi pattaarahattatāya tattha vigatāso hoti pattābhiseko viya khattiyo abhisekappattiyanti veditabbaṃ.

Catukke pana pāṇātipātādiakusalakammapathasamannāgato asappuriso nāma.
Catukke pana pāṇātipātādiakusalakammapathasamannāgato asappuriso nāma.

Yo pana sayampi pāṇātipātādīni katvā parañca tattha samādapeti, ayaṃ asappurisenaasappurisataro, asappurisatopi asappurisataroti attho.

Yo pana sayampi pāṇātipātādīni katvā parañca tattha samādapeti, ayaṃ asappurisenaasappurisataro, asappurisatopi asappurisataroti attho.

Vuttapaṭipakkhakusalavasena sappuriso, sappurisenasappurisataro ca veditabbo.
Vuttapaṭipakkhakusalavasena sappuriso, sappurisenasappurisataro ca veditabbo.

Pañcake ārabhati ca vippaṭisārī ca hotīti ettha ārambha-saddo āpattivītikkame vattati, tasmā āpattivītikkamavasena ārabhati ceva tappaccayā ca vippaṭisārī hotīti attho.
Pañcake ārabhati ca vippaṭisārī ca hotīti ettha ārambha-saddo āpattivītikkame vattati, tasmā āpattivītikkamavasena ārabhati ceva tappaccayā ca vippaṭisārī hotīti attho.

Cetovimuttinti phalasampayuttasamādhiṃ.
Cetovimuttinti phalasampayuttasamādhiṃ.

Paññāvimuttinti phalasampayuttañāṇaṃ.
Paññāvimuttinti phalasampayuttañāṇaṃ.

Yathābhūtaṃ nappajānātīti anadhigatattā yathāsabhāvato nappajānāti.
Yathābhūtaṃ nappajānātīti anadhigatattā yathāsabhāvato nappajānāti.

Yatthassāti yasmiṃ arahattaphalasaṅkhāte jhāne adhigate assa puggalassa sabbe pāpakā akusalā dhammā niravasesā nirujjhanti, te nappajānātīti sambandho.
Yatthassāti yasmiṃ arahattaphalasaṅkhāte jhāne adhigate assa puggalassa sabbe pāpakā akusalā dhammā niravasesā nirujjhanti, te nappajānātīti sambandho.

Kiñcāpi te maggakkhaṇe eva nirujjhanti nāma, phalakkhaṇe pana niruddhā nāma honti, idha pana maggakiccavasena ‘‘phalakkhaṇe nirujjhantī’’ti vuttāti veditabbā.
Kiñcāpi te maggakkhaṇe eva nirujjhanti nāma, phalakkhaṇe pana niruddhā nāma honti, idha pana maggakiccavasena ‘‘phalakkhaṇe nirujjhantī’’ti vuttāti veditabbā.

Ārabhati na vippaṭisārī ca hotīti āpattiṃ āpajjati, taṃ pana desetuṃ sabhāgapuggalaṃ pariyesati, vuṭṭhāpeti vā, tasmā na vippaṭisārī hoti.
Ārabhati na vippaṭisārī ca hotīti āpattiṃ āpajjati, taṃ pana desetuṃ sabhāgapuggalaṃ pariyesati, vuṭṭhāpeti vā, tasmā na vippaṭisārī hoti.

Nārabhati vippaṭisārī ca hotīti āpattiṃ nāpajjati, vinayapaññattiyaṃ pana akovidattā anāpattiyā āpattisaññitāya vuṭṭhitāyapi taṃ āpattiyā vippaṭisāraṃ vinodetuṃ asakkuṇeyyatāya vippaṭisārī hoti.
Nārabhati vippaṭisārī ca hotīti āpattiṃ nāpajjati, vinayapaññattiyaṃ pana akovidattā anāpattiyā āpattisaññitāya vuṭṭhitāyapi taṃ āpattiyā vippaṭisāraṃ vinodetuṃ asakkuṇeyyatāya vippaṭisārī hoti.

Nārabhati na vippaṭisārī hotīti nārabhati neva āpattiṃ āpajjati, na vippaṭisārī hoti.
Nārabhati na vippaṭisārī hotīti nārabhati neva āpattiṃ āpajjati, na vippaṭisārī hoti.

Arahattañca na pāpuṇāti.
Arahattañca na pāpuṇāti.

Kataro panesa puggaloti?
Kataro panesa puggaloti?

Sīlavā ossaṭṭhavīriyo puggalo.
Sīlavā ossaṭṭhavīriyo puggalo.

So hi ‘‘kiṃ me imasmiṃ buddhakāle parinibbānena, anāgate metteyyasammāsambuddhakāle parinibbāyissāmī’’ti visuddhasīlopi paṭipattiṃ na pūreti.
So hi ‘‘kiṃ me imasmiṃ buddhakāle parinibbānena, anāgate metteyyasammāsambuddhakāle parinibbāyissāmī’’ti visuddhasīlopi paṭipattiṃ na pūreti.

Ime cattāropi puggalā tathā tathā ovaditvā āsavakkhaye patiṭṭhāpetabbā.
Ime cattāropi puggalā tathā tathā ovaditvā āsavakkhaye patiṭṭhāpetabbā.

Evaṃ hi tepi yvāyaṃ pañcamo puggalo nārabhati na vippaṭisārī āraddhavīriyo arahattaṃ pāpuṇāti, tena samasamāva bhavissantīti.
Evaṃ hi tepi yvāyaṃ pañcamo puggalo nārabhati na vippaṭisārī āraddhavīriyo arahattaṃ pāpuṇāti, tena samasamāva bhavissantīti.

Chakkādīsu -
Chakkādīsu -

> ‘‘Cha puggalā -
> ‘‘Cha puggalā -
>
> atthekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni abhisambujjhati, tattha ca sabbaññutaṃ pāpuṇāti balesu ca vasībhāvaṃ.
> atthekacco puggalo pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṃ saccāni abhisambujjhati, tattha ca sabbaññutaṃ pāpuṇāti balesu ca vasībhāvaṃ.
>
> Atthekacco puggalo...pe...
> Atthekacco puggalo...pe...
>
> abhisambujjhati, na ca tattha sabbaññutaṃ pāpuṇāti, na ca balesu vasibhāvaṃ.
> abhisambujjhati, na ca tattha sabbaññutaṃ pāpuṇāti, na ca balesu vasibhāvaṃ.
>
> Atthekacco puggalo...pe...
> Atthekacco puggalo...pe...
>
> anabhisambujjhati, diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, sāvakapāramiñca pāpuṇāti.
> anabhisambujjhati, diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, sāvakapāramiñca pāpuṇāti.
>
> Atthekacco puggalo...pe...
> Atthekacco puggalo...pe...
>
> dukkhassantakaro hoti, na ca sāvakapāramiṃ pāpuṇāti.
> dukkhassantakaro hoti, na ca sāvakapāramiṃ pāpuṇāti.
>
> Atthekacco puggalo...pe...
> Atthekacco puggalo...pe...
>
> anabhisambujjhati, na ca diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, anāgāmī hoti anāgantā itthattaṃ.
> anabhisambujjhati, na ca diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, anāgāmī

hoti anāgantā itthattaṃ.

Atthekacco puggalo...pe...
Atthekacco puggalo...pe...

anabhisambujjhati, na ca diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, āgāmī hoti āgantā itthatta’’nti -
anabhisambujjhati, na ca diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti, āgāmī hoti āgantā itthatta’’nti -

Chakkaṃ, ‘‘satta puggalā -
Chakkaṃ, ‘‘satta puggalā -

satta udakūpamā puggalā sakiṃ nimuggo nimuggova hoti, ummujjitvā nimujjati, ummujjitvā ṭhito hoti, ummujjitvā vipassati viloketi, ummujjitvā patarati, ummujjitvā paṭigādhappatto hoti, ummujjitvā tiṇṇo hoti pāraṅgato, thale tiṭṭhati brāhmaṇo’’tiādinā sattakaṃ, ‘‘aṭṭha puggalā -
satta udakūpamā puggalā sakiṃ nimuggo nimuggova hoti, ummujjitvā nimujjati, ummujjitvā ṭhito hoti, ummujjitvā vipassati viloketi, ummujjitvā patarati, ummujjitvā paṭigādhappatto hoti, ummujjitvā tiṇṇo hoti pāraṅgato, thale tiṭṭhati brāhmaṇo’’tiādinā sattakaṃ, ‘‘aṭṭha puggalā -

cattāro maggasamaṅgino, cattāro phalasamaṅgino puggalā’’ti aṭṭhakaṃ, ‘‘nava puggalā -
cattāro maggasamaṅgino, cattāro phalasamaṅgino puggalā’’ti aṭṭhakaṃ, ‘‘nava puggalā -

sammāsambuddho paccekasambuddho ubhatobhāgavimutto paññāvimutto kāyasakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto dhammānusārī saddhānusārī’’ti navakaṃ, ‘‘dasa puggalā -
sammāsambuddho paccekasambuddho ubhatobhāgavimutto paññāvimutto kāyasakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto dhammānusārī saddhānusārī’’ti navakaṃ, ‘‘dasa puggalā -

pañcannaṃ idha niṭṭhā, pañcannaṃ idha vihāya niṭṭhā’’ti dasakañca mātikaṃ nikkhipitvā pāḷiyaṃ niddeso kato.
pañcannaṃ idha niṭṭhā, pañcannaṃ idha vihāya niṭṭhā’’ti dasakañca mātikaṃ nikkhipitvā pāḷiyaṃ niddeso kato.

Tattha chakke paṭhamena padena sammāsambuddho daṭṭhabbo.
Tattha chakke paṭhamena padena sammāsambuddho daṭṭhabbo.

So hi anācariyako attanā uppāditena sabbaññutaññāṇapadaṭṭhānena arahattamaggañāṇena sabbākārato saccāni abhisambujjhitvā sabbaññutaṃ pāpuṇi, dasañāṇabalesu ca vasibhāvanti.
So hi anācariyako attanā uppāditena sabbaññutaññāṇapadaṭṭhānena arahattamaggañāṇena sabbākārato saccāni abhisambujjhitvā sabbaññutaṃ pāpuṇi, dasañāṇabalesu ca vasibhāvanti.

Dutiyena pana paccekasambuddho daṭṭhabbo.
Dutiyena pana paccekasambuddho daṭṭhabbo.

Tatiyena aggasāvako, catutthena avasesā arahanto, pañcamena anāgāmī, chaṭṭhena sotāpannasakadāgāmino daṭṭhabbā.
Tatiyena aggasāvako, catutthena avasesā arahanto, pañcamena anāgāmī, chaṭṭhena sotāpannasakadāgāmino daṭṭhabbā.

Te hi ‘‘āgantā itthatta’’nti vuttāti.
Te hi ‘‘āgantā itthatta’’nti vuttāti.

Sattake paṭhamena padena sāsane aniviṭṭhasaddho niyatamicchādiṭṭhidhammehi ekantakāḷakehi samannāgato gahito.
Sattake paṭhamena padena sāsane aniviṭṭhasaddho niyatamicchādiṭṭhidhammehi ekantakāḷakehi samannāgato gahito.

So hi samudde udakabhīrukapuriso viya saṃsāre apāye nimuggo nimuggova hoti, na puna bhavato vuṭṭhāti, anantampi kālaṃ bhave eva vicarati sāsanasamāyogābhāvā.
So hi samudde udakabhīrukapuriso viya saṃsāre apāye nimuggo nimuggova hoti, na puna bhavato vuṭṭhāti, anantampi kālaṃ bhave eva vicarati sāsanasamāyogābhāvā.

Dutiyena padena sāsane paṭiladdhasaddhopi devadattādayo viya saddhādiparihāniyaṃ ṭhito dussīlo gahito.
Dutiyena padena sāsane paṭiladdhasaddhopi devadattādayo viya saddhādiparihāniyaṃ ṭhito dussīlo gahito.

So hi samudde kenaci kāraṇena ummujjitvā puna nimuggo viya sāsanasaddhāya ummujjitvāpi apāye nimujjati eva, ayaṃ pana cirakālātikkamena buddhādīhi, attanā eva vā paccekabodhiñāṇena bhavato uddharaṇīyo hoti sāsane sakiṃ uppannāyapi saddhāya mokkhabhāvena niyamena nibbānāvahattā.
So hi samudde kenaci kāraṇena ummujjitvā puna nimuggo viya sāsanasaddhāya ummujjitvāpi apāye nimujjati eva, ayaṃ pana cirakālātikkamena buddhādīhi, attanā eva vā paccekabodhiñāṇena bhavato uddharaṇīyo hoti sāsane sakiṃ uppannāyapi saddhāya mokkhabhāvena niyamena nibbānāvahattā.

Ayameva hissa purimapuggalato viseso, itarathā tassa visuṃ gahaṇe payojanameva na siyāti gahetabbaṃ.
Ayameva hissa purimapuggalato viseso, itarathā tassa visuṃ gahaṇe payojanameva na siyāti gahetabbaṃ.

Tatiyena sāsane uppannasaddho ṭhitibhāgiyehi sīlādiguṇehi samannāgato gahito.
Tatiyena sāsane uppannasaddho ṭhitibhāgiyehi sīlādiguṇehi samannāgato gahito.

So hi ummujjitvā tīraṃ adisvāva samuddamajjhe nāvādiāgamanaṃ olokento puna animujjitvā uṇṇatappadese ṭhito viya sāsanasaddhāya ummujjitvā nibbānaṃ adisvāva buddhādiṃ olokayamāno sagge, sīlādimhi ṭhito hoti.
So hi ummujjitvā tīraṃ adisvāva samuddamajjhe nāvādiāgamanaṃ olokento puna animujjitvā uṇṇatappadese ṭhito viya sāsanasaddhāya ummujjitvā nibbānaṃ adisvāva buddhādiṃ olokayamāno sagge, sīlādimhi ṭhito hoti.

Catutthena pana sotāpanno gahito.
Catutthena pana sotāpanno gahito.

So hi ummujjitvā ṭhito tīraṃ disvā uttaraṇūpāyaṃ vilokayamāno viya lokuttarasaddhāya ummujjitvā nibbānatīraṃ disvā uttaraṇopāyaṃ viloketi.

So hi ummujjitvā ṭhito tīraṃ disvā uttaraṇūpāyaṃ vilokayamāno viya lokuttarasaddhāya ummujjitvā nibbānatīraṃ disvā uttaraṇopāyaṃ viloketi.

Pañcamena sakadāgāmī gahito.
Pañcamena sakadāgāmī gahito.

So hi samudde tīraṃ disvā tadabhimukhaṃ pataramāno viya paṭhamamaggena nibbānatīraṃ disvā tadabhimukhaṃ dutiyamaggena patarati nāma.
So hi samudde tīraṃ disvā tadabhimukhaṃ pataramāno viya paṭhamamaggena nibbānatīraṃ disvā tadabhimukhaṃ dutiyamaggena patarati nāma.

Chaṭṭhena anāgāmī gahito.
Chaṭṭhena anāgāmī gahito.

So hi pataritvā tīraṃ upaggamma kaṭippamāṇe udake ṭhito viya arahattasamīpe satikavāṭapatitthe anāvattidhammatāya tatiyamaggena tiṭṭhati.
So hi pataritvā tīraṃ upaggamma kaṭippamāṇe udake ṭhito viya arahattasamīpe satikavāṭapatitthe anāvattidhammatāya tatiyamaggena tiṭṭhati.

Sattamena pana arahā gahito, so hi taritvā pāraṃ patvā ṭhitapuriso viya cattāro oghe taritvā nibbānatthale ṭhito khīṇāsavabrāhmaṇo nāma hotīti.
Sattamena pana arahā gahito, so hi taritvā pāraṃ patvā ṭhitapuriso viya cattāro oghe taritvā nibbānatthale ṭhito khīṇāsavabrāhmaṇo nāma hotīti.

Navake ubhatobhāgavimuttoti rūpārūpasamāpattiyā vikkhambhanavimokkhena, ariyamaggena samucchedavimokkhena kilesato vimutto, arūpasamāpattiyā vā rūpakāyato, maggena ca nāmakāyatoti imehi ubhatobhāgehi vimuttotipi ubhatobhāgavimutto, so catunnaṃ arūpasamāpattīnaṃ ekekato vuṭṭhāya saṅkhāre sammasitvā arahattappattānaṃ catunnaṃ, nirodhā vuṭṭhāya arahattappattaanāgāmino ca vasena pañcavidho, tesu pacchimova nippariyāyato ubhatobhāgavimutto nāma, sesā pariyāyena.
Navake ubhatobhāgavimuttoti rūpārūpasamāpattiyā vikkhambhanavimokkhena, ariyamaggena samucchedavimokkhena kilesato vimutto, arūpasamāpattiyā vā rūpakāyato, maggena ca nāmakāyatoti imehi ubhatobhāgehi vimuttotipi ubhatobhāgavimutto, so catunnaṃ arūpasamāpattīnaṃ ekekato vuṭṭhāya saṅkhāre sammasitvā arahattappattānaṃ catunnaṃ, nirodhā vuṭṭhāya arahattappattaanāgāmino ca vasena pañcavidho, tesu pacchimova nippariyāyato ubhatobhāgavimutto nāma, sesā pariyāyena.

Ettha ca rūpāvacaracatutthajjhānaṃ kilesakāyato vimuttampi rūpakāyato avimuttaṃ, arūpāvacaraṃ pana tadabhayatopi vimuttaṃ, tasmā tadeva pādakaṃ katvā arahattappattova ubhatobhāgavimutto hoti, na rūpāvacaranti veditabbaṃ.
Ettha ca rūpāvacaracatutthajjhānaṃ kilesakāyato vimuttampi rūpakāyato avimuttaṃ, arūpāvacaraṃ pana tadabhayatopi vimuttaṃ, tasmā tadeva pādakaṃ katvā arahattappattova ubhatobhāgavimutto hoti, na rūpāvacaranti veditabbaṃ.

Paññāvimuttoti arahattamaggapaññāya āsavehi vimutto.
Paññāvimuttoti arahattamaggapaññāya āsavehi vimutto.

So hi sukkhavipassako, catūhi rūpāvacarajjhānehi vuṭṭhāya arahattappattā cattāro cāti pañcavidho.

So hi sukkhavipassako, catūhi rūpāvacarajjhānehi vuṭṭhāya arahattappattā cattāro cāti pañcavidho.

Arūpāvacarajjhānesu hi ekasmimpi sati ubhatobhāgavimuttova nāma hoti.
Arūpāvacarajjhānesu hi ekasmimpi sati ubhatobhāgavimuttova nāma hoti.

Kāyasakkhīti rūpārūpajjhānalābhī ariyo.
Kāyasakkhīti rūpārūpajjhānalābhī ariyo.

So hi sotāpattimaggaṭṭhavajjitānaṃ channaṃ sekhānaṃ vasena chabbidho.
So hi sotāpattimaggaṭṭhavajjitānaṃ channaṃ sekhānaṃ vasena chabbidho.

Teneva hissa ‘‘ekacce āsavā parikkhīṇā’’ti niddese vuttaṃ.
Teneva hissa ‘‘ekacce āsavā parikkhīṇā’’ti niddese vuttaṃ.

Sotāpattimaggaṭṭhassa ca na kecipi āsavā parikkhīṇāti vattabbā, parikkhīyissantīti pana vattabbā, arahato pana sabbepi āsavā parikkhīṇā, na ekacceti.
Sotāpattimaggaṭṭhassa ca na kecipi āsavā parikkhīṇāti vattabbā, parikkhīyissantīti pana vattabbā, arahato pana sabbepi āsavā parikkhīṇā, na ekacceti.

So hi phuṭṭhantaṃ sacchikarotīti kāyasakkhī, phuṭṭhānaṃ paṭiladdhānaṃ jhānānaṃ anantaraṃ nāmakāyena nirodhaṃ sacchikarotītipi kāyasakkhī, kāyenāti cettha ‘‘nāmakāyena ceva paramatthasaccaṃ sacchikaroti, paññāya ca ativijjha passatī’’ti vacanato arahattaphalaṃ ṭhapetvā sesamaggaphalānametaṃ adhivacanaṃ, tena kāyena paṭhamajjhānānantaraṃ nibbānassa sacchikaraṇatopi kāyasakkhīti keci.
So hi phuṭṭhantaṃ sacchikarotīti kāyasakkhī, phuṭṭhānaṃ paṭiladdhānaṃ jhānānaṃ anantaraṃ nāmakāyena nirodhaṃ sacchikarotītipi kāyasakkhī, kāyenāti cettha ‘‘nāmakāyena ceva paramatthasaccaṃ sacchikaroti, paññāya ca ativijjha passatī’’ti vacanato arahattaphalaṃ ṭhapetvā sesamaggaphalānametaṃ adhivacanaṃ, tena kāyena paṭhamajjhānānantaraṃ nibbānassa sacchikaraṇatopi kāyasakkhīti keci.

Diṭṭhippattoti sukkhavipassako, rūpajjhānalābhī ca yathāvutto chabbidho sekho ca, ayaṃ diṭṭhantappattoti diṭṭhippatto.
Diṭṭhippattoti sukkhavipassako, rūpajjhānalābhī ca yathāvutto chabbidho sekho ca, ayaṃ diṭṭhantappattoti diṭṭhippatto.

Dassanaṃ diṭṭhi, paṭhamamaggo, tassa anantaraṃ nirodhappattoti attho.
Dassanaṃ diṭṭhi, paṭhamamaggo, tassa anantaraṃ nirodhappattoti attho.

Diṭṭhappattotipi pāṭho, tassa paṭhamamaggena diṭṭhaṃ nibbānaṃ puna pattoti attho.
Diṭṭhappattotipi pāṭho, tassa paṭhamamaggena diṭṭhaṃ nibbānaṃ puna pattoti attho.

Saddhāvimuttoti sukkhavipassako, rūpajjhānalābhī ca yathāvutto chabbidho sekho ca.
Saddhāvimuttoti sukkhavipassako, rūpajjhānalābhī ca yathāvutto chabbidho sekho ca.

Ayaṃ hi saddahanto vimuttoti saddhāvimutto.
Ayaṃ hi saddahanto vimuttoti saddhāvimutto.

Kathaṃ panetassa diṭṭhippattato nānattanti?
Kathaṃ panetassa diṭṭhippattato nānattanti?

Āgamanīyapaṭipadāya.
Āgamanīyapaṭipadāya.

Diṭṭhippatto hi paññāsampadāya pubbabhāge vipassanāya kilese appadukkhena vikkhambhento āgato, saddhāvimutto pana saddhābahulatāya kilese dukkhena vikkhambhento āgato.
Diṭṭhippatto hi paññāsampadāya pubbabhāge vipassanāya kilese appadukkhena vikkhambhento āgato, saddhāvimutto pana saddhābahulatāya kilese dukkhena vikkhambhento āgato.

Etameva hi bhedaṃ sandhāya niddese ‘‘ekacce āsavā parikkhīṇā honti, no ca kho yathādiṭṭhippattassā’’ti vuttaṃ.
Etameva hi bhedaṃ sandhāya niddese ‘‘ekacce āsavā parikkhīṇā honti, no ca kho yathādiṭṭhippattassā’’ti vuttaṃ.

Dhammānusārīti yassa sotāpattimaggakkhaṇe paññindriyaṃ adhimattaṃ hoti, ayaṃ paññāsaṅkhātena dhammena sarati anussaratīti dhammānusārī, sotāpattimaggaṭṭhassetaṃ nāmaṃ.
Dhammānusārīti yassa sotāpattimaggakkhaṇe paññindriyaṃ adhimattaṃ hoti, ayaṃ paññāsaṅkhātena dhammena sarati anussaratīti dhammānusārī, sotāpattimaggaṭṭhassetaṃ nāmaṃ.

Phale pana patte diṭṭhippatto nāma hoti.
Phale pana patte diṭṭhippatto nāma hoti.

Saddhānusārīti yassa sotāpattimaggakkhaṇe saddhindriyaṃ adhimattaṃ hoti, ayaṃ saddhāya sarati anussaratīti saddhānusārī, sotāpattimaggaṭṭhassetaṃ nāmaṃ.
Saddhānusārīti yassa sotāpattimaggakkhaṇe saddhindriyaṃ adhimattaṃ hoti, ayaṃ saddhāya sarati anussaratīti saddhānusārī, sotāpattimaggaṭṭhassetaṃ nāmaṃ.

Phale pana patte saddhāvimutto nāma hoti.
Phale pana patte saddhāvimutto nāma hoti.

Lokuttaradhammaṃ hi nibbattentānaṃ dve dhurāni nāma, dve abhinivesā nāma, dve sīsāni nāma.
Lokuttaradhammaṃ hi nibbattentānaṃ dve dhurāni nāma, dve abhinivesā nāma, dve sīsāni nāma.

Tattha saddhādhuraṃ paññādhuranti dve dhurāni nāma.
Tattha saddhādhuraṃ paññādhuranti dve dhurāni nāma.

Eko pana samathābhiniveso, eko vipassanābhinivesoti dve abhinivesā.
Eko pana samathābhiniveso, eko vipassanābhinivesoti dve abhinivesā.

Eko ca arahattaṃ matthakaṃ pāpuṇanto ubhatobhāgavimutto hoti, eko paññāvimuttoti imāni dve sīsāni nāma.
Eko ca arahattaṃ matthakaṃ pāpuṇanto ubhatobhāgavimutto hoti, eko paññāvimuttoti imāni dve sīsāni nāma.

Ye hi keci lokuttaraṃ dhammaṃ nibbattenti, sabbe te dve ime dhamme dhuraṃ katvā imesu dvīsu ṭhānesu abhinivisitvā imehi dvīhi ṭhānehi vimuccanti.
Ye hi keci lokuttaraṃ dhammaṃ nibbattenti, sabbe te dve ime dhamme dhuraṃ katvā imesu dvīsu ṭhānesu abhinivisitvā imehi dvīhi ṭhānehi vimuccanti.

Tesu yo bhikkhu aṭṭhasamāpattilābhī paññaṃ dhuraṃ katvā samathavasena abhiniviṭṭho aññataraṃ arūpasamāpattiṃ padaṭṭhānaṃ katvā vipassanaṃ paṭṭhapetvā arahattaṃ pāpuṇāti, ayaṃ sotāpattimaggakkhaṇe dhammānusārī nāma.
Tesu yo bhikkhu aṭṭhasamāpattilābhī paññaṃ dhuraṃ katvā samathavasena abhiniviṭṭho aññataraṃ arūpasamāpattiṃ padaṭṭhānaṃ katvā vipassanaṃ paṭṭhapetvā arahattaṃ pāpuṇāti, ayaṃ sotāpattimaggakkhaṇe dhammānusārī nāma.

Parato pana chasu ṭhānesu kāyasakkhī nāma.
Parato pana chasu ṭhānesu kāyasakkhī nāma.

Arahattaphalaṃ patte ubhatobhāgavimutto nāma.
Arahattaphalaṃ patte ubhatobhāgavimutto nāma.

Aparo paññameva dhuraṃ katvā vipassanāvasena abhiniviṭṭho suddhasaṅkhāre vā rūpāvacarajjhānesu vā aññataraṃ sammasitvā arahattaṃ pāpuṇāti, ayampi sotāpattimaggakkhaṇe dhammānusārī nāma.
Aparo paññameva dhuraṃ katvā vipassanāvasena abhiniviṭṭho suddhasaṅkhāre vā rūpāvacarajjhānesu vā aññataraṃ sammasitvā arahattaṃ pāpuṇāti, ayampi sotāpattimaggakkhaṇe dhammānusārī nāma.

Parato pana chasu ṭhānesu diṭṭhippatto nāma, arahattaṃ patte paññāvimutto nāma.
Parato pana chasu ṭhānesu diṭṭhippatto nāma, arahattaṃ patte paññāvimutto nāma.

Aparo pana aṭṭhasamāpattilābhī saddhaṃ dhuraṃ katvā samādhivasena abhiniviṭṭho aññataraṃ arūpasamāpattiṃ padaṭṭhānaṃ katvā vipassanaṃ paṭṭhapetvā arahattaṃ pāpuṇāti, ayaṃ sotāpattimaggakkhaṇe saddhānusārī nāma, parato chasu ṭhānesu kāyasakkhīyeva nāma.
Aparo pana aṭṭhasamāpattilābhī saddhaṃ dhuraṃ katvā samādhivasena abhiniviṭṭho aññataraṃ arūpasamāpattiṃ padaṭṭhānaṃ katvā vipassanaṃ paṭṭhapetvā arahattaṃ pāpuṇāti, ayaṃ sotāpattimaggakkhaṇe saddhānusārī nāma, parato chasu ṭhānesu kāyasakkhīyeva nāma.

Arahattaṃ patte ubhatobhāgavimuttoyeva nāma.
Arahattaṃ patte ubhatobhāgavimuttoyeva nāma.

Aparo saddhameva dhuraṃ katvā vipassanāvasena abhiniviṭṭho suddhasaṅkhāre vā rūpāvacarajjhānesu vā aññataraṃ sammasitvā arahattaṃ pāpuṇāti, ayampi sotāpattimaggakkhaṇe saddhānusārī nāma, parato chasu ṭhānesu saddhāvimutto nāma.
Aparo saddhameva dhuraṃ katvā vipassanāvasena abhiniviṭṭho suddhasaṅkhāre vā rūpāvacarajjhānesu vā aññataraṃ sammasitvā arahattaṃ pāpuṇāti, ayampi sotāpattimaggakkhaṇe saddhānusārī nāma, parato chasu ṭhānesu saddhāvimutto nāma.

Arahattappatte paññāvimutto nāma.
Arahattappatte paññāvimutto nāma.

Ime satta puggalā sammāsambuddhapaccekasambuddhehi saddhiṃ nava loke aggadakkhiṇeyyā nāmāti.
Ime satta puggalā sammāsambuddhapaccekasambuddhehi saddhiṃ nava loke aggadakkhiṇeyyā nāmāti.

Dasake pañcannaṃ idha niṭṭhāti sattakkhattuparamo, kolaṃkolo, ekabījī, sakadāgāmī kāmāvacarapaṭisandhiko, arahā cāti imesaṃ pañcannaṃ idha kāmāvacarabhūmiyaññeva anupādisesanibbānasaṅkhātā niṭṭhāti attho.
Dasake pañcannaṃ idha niṭṭhāti sattakkhattuparamo, kolaṃkolo, ekabījī, sakadāgāmī kāmāvacarapaṭisandhiko, arahā cāti imesaṃ pañcannaṃ idha kāmāvacarabhūmiyaññeva anupādisesanibbānasaṅkhātā niṭṭhāti attho.

Kāmāvacarattabhāve eva hi ete parinibbāyanti, nāññasmiṃ.
Kāmāvacarattabhāve eva hi ete parinibbāyanti, nāññasmiṃ.

Pañcannaṃ idha vihāya niṭṭhāti antarāparinibbāyī upahaccaparinibbāyī asaṅkhāraparinibbāyī sasaṅkhāraparinibbāyī uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmī cāti imesaṃ pañcannaṃ idha kāmāvacare attabhāvaṃ vihāya vijahitvā brahmattabhāve ṭhitānaññeva niṭṭhāti attho.
Pañcannaṃ idha vihāya niṭṭhāti antarāparinibbāyī upahaccaparinibbāyī asaṅkhāraparinibbāyī sasaṅkhāraparinibbāyī uddhaṃsoto akaniṭṭhagāmī cāti imesaṃ pañcannaṃ idha kāmāvacare attabhāvaṃ vihāya vijahitvā brahmattabhāve ṭhitānaññeva niṭṭhāti attho.

Sesamettha uttānatthamevāti.
Sesamettha uttānatthamevāti.

Ayamettha saṅkhepato pāḷinayena saddhiṃ atthanicchayo, vitthāro pana puggalapaññattipāḷiaṭṭhakathāsu gahetabboti.
Ayamettha saṅkhepato pāḷinayena saddhiṃ atthanicchayo, vitthāro pana puggalapaññattipāḷiaṭṭhakathāsu gahetabboti.

Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya
Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya

Puggalapaññattimātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Puggalapaññattimātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

5.

Kathāvatthumātikā
Kathāvatthumātikā

Puggalakathāvaṇṇanā
Puggalakathāvaṇṇanā

Idāni kathāvatthumātikāya atthasaṃvaṇṇanānayo hoti.
Idāni kathāvatthumātikāya atthasaṃvaṇṇanānayo hoti.

Tattha anuttānatthato tāva ‘‘puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenā’’ti ayaṃ pucchā, ‘‘āmantā’’ti ayaṃ paṭijānanā.
Tattha anuttānatthato tāva ‘‘puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenā’’ti ayaṃ pucchā, ‘‘āmantā’’ti ayaṃ paṭijānanā.

Kassa panāyaṃ pucchā, kassa paṭijānanāti?
Kassa panāyaṃ pucchā, kassa paṭijānanāti?

‘‘Asukassā’’ti na vattabbā.
‘‘Asukassā’’ti na vattabbā.

Na hi bhagavā paravādīhi saddhiṃ viggāhikakathaṃ kathento imaṃ mātikaṃ ṭhapesi, puggalapaññattidesanādiṃ pana nissāya ‘‘paramatthato attā nāma atthī’’tiādinā anāgate vipallāsagāhibhikkhūnaṃ, paravādīnañca nānappakāradiṭṭhiṭṭhānavisodhanatthaṃ moggaliputtatissattherassa vādanayadassanavasena puggalavādametaṃ ārabbha tantivasena mātikaṃ ṭhapento sakavādiparavādīnaṃ pucchāvisajjanadosāropananiggahapāpanādivacanapaṭivacanavaseneva ṭhapesi, tasmā tadatthassa sukhāvadhāraṇatthaṃ sakavādīpucchā paravādīpucchā sakavādīpaṭiññā paravādīpaṭiññāti evaṃ vibhāgaṃ dassetvā atthavaṇṇanaṃ karissāma.
Na hi bhagavā paravādīhi saddhiṃ viggāhikakathaṃ kathento imaṃ mātikaṃ ṭhapesi, puggalapaññattidesanādiṃ pana nissāya ‘‘paramatthato attā nāma atthī’’tiādinā anāgate vipallāsagāhibhikkhūnaṃ, paravādīnañca nānappakāradiṭṭhiṭṭhānavisodhanatthaṃ moggaliputtatissattherassa vādanayadassanavasena puggalavādametaṃ ārabbha tantivasena mātikaṃ ṭhapento sakavādiparavādīnaṃ pucchāvisajjanadosāropananiggahapāpanādivacanapaṭivacanavaseneva ṭhapesi, tasmā tadatthassa sukhāvadhāraṇatthaṃ sakavādīpucchā paravādīpucchā sakavādīpaṭiññā paravādīpaṭiññāti evaṃ vibhāgaṃ dassetvā atthavaṇṇanaṃ karissāma.

‘‘Puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenā’’ti ayaṃ sakavādīpucchā, tāya ca ‘‘ye ‘atthi puggalo’ti evaṃladdhikā puggalavādino, te evaṃ pucchitabbā’’ti dīpeti.
‘‘Puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenā’’ti ayaṃ sakavādīpucchā, tāya ca ‘‘ye ‘atthi puggalo’ti evaṃladdhikā puggalavādino, te evaṃ pucchitabbā’’ti dīpeti.

Ke pana te puggalavādinoti?
Ke pana te puggalavādinoti?

Sāsane vajjiputtakā ceva sammitiyā ca bahiddhā bahū aññatitthiyā ca.
Sāsane vajjiputtakā ceva sammitiyā ca bahiddhā bahū aññatitthiyā ca.

Kadā panete sāsane uppannāti?
Kadā panete sāsane uppannāti?

Parinibbānato dutiye vassasate.
Parinibbānato dutiye vassasate.

Bhagavati kira parinibbute mahākassapattherena samussāhitehi tappamukhehi vasigaṇehi subhaddavuḍḍhapabbajitādīnaṃ pāpabhikkhūnaṃ pavesokāsanisedhanatthaṃ ajātasatturājānaṃ sahāyaṃ labhitvā dhammavinayasarīraṃ saṅgahaṃ āropetvā sāsane acale pavattāpite tato vassasatassa accayena vesāliyaṃ vajjiputtakehi dīpitāni dasa vatthūni madditvā te ca bhikkhū niggahetvā yasattherasamussāhitehi vasigaṇehi puna dhammavinayasaṅgahe kate tehi niggahitā dasasahassā vajjiputtakā kañci dubbalarājānaṃ balaṃ labhitvā mūlasaṅgahaṃ bhinditvā attano anācārānukūlavacanaṃ pakkhipitvā buddhavacanañca chaḍḍetvā mahāsaṅgītīhi visuṃ dhammavinayasaṅgahaṃ katvā mahāsaṅghikācariyakulaṃ nāma akaṃsu.

Bhagavati kira parinibbute mahākassapattherena samussāhitehi tappamukhehi vasigaṇehi subhaddavuḍḍhapabbajitādīnaṃ pāpabhikkhūnaṃ pavesokāsanisedhanatthaṃ ajātasatturājānaṃ sahāyaṃ labhitvā dhammavinayasarīraṃ saṅgahaṃ āropetvā sāsane acale pavattāpite tato vassasatassa accayena vesāliyaṃ vajjiputtakehi dīpitāni dasa vatthūni madditvā te ca bhikkhū niggahetvā yasattherasamussāhitehi vasigaṇehi puna dhammavinayasaṅgahe kate tehi niggahitā dasasahassā vajjiputtakā kañci dubbalarājānaṃ balaṃ labhitvā mūlasaṅgahaṃ bhinditvā attano anācārānukūlavacanaṃ pakkhipitvā buddhavacanañca chaḍḍetvā mahāsaṅgītīhi visuṃ dhammavinayasaṅgahaṃ katvā mahāsaṅghikācariyakulaṃ nāma akaṃsu.

Parisuddhasāsanaṃ pana therehi paripālitattā ‘‘theravādo’’ti paññāyi, imesu pana dvīsu vādesu mahāsaṅghikato bhijjitvā ekabyohārikā, gokulikā ca, tato paṇṇattivādā, bahuliyā, cetiyavādā cāti pañca vādā, mahāsaṅghikehi pana saddhiṃ cha ācariyakulāni nāma jātāni.
Parisuddhasāsanaṃ pana therehi paripālitattā ‘‘theravādo’’ti paññāyi, imesu pana dvīsu vādesu mahāsaṅghikato bhijjitvā ekabyohārikā, gokulikā ca, tato paṇṇattivādā, bahuliyā, cetiyavādā cāti pañca vādā, mahāsaṅghikehi pana saddhiṃ cha ācariyakulāni nāma jātāni.

Tathā theravādato bhijjitvā mahisāsakā, vajjiputtakā ca, tato dhammuttariyā, bhadrayānikā, channāgārikā, sammitiyā ca, mahisāsakato dhammaguttikā, sabbatthikā ca, tato kassapikā, tato saṅkantikā, tato suttavādā cāti ime ekādasa vādā jātā.
Tathā theravādato bhijjitvā mahisāsakā, vajjiputtakā ca, tato dhammuttariyā, bhadrayānikā, channāgārikā, sammitiyā ca, mahisāsakato dhammaguttikā, sabbatthikā ca, tato kassapikā, tato saṅkantikā, tato suttavādā cāti ime ekādasa vādā jātā.

Te purimehi chahi saddhiṃ sattarasa bhinnavādā dutiye vassasate uppannā, theravādo pana ekova asambhinnako, tena saddhiṃ sāsane aṭṭhārasa nikāyā jātāti veditabbā, ye ‘‘aṭṭhārasācariyakulānī’’ti pavuccanti.
Te purimehi chahi saddhiṃ sattarasa bhinnavādā dutiye vassasate uppannā, theravādo pana ekova asambhinnako, tena saddhiṃ sāsane aṭṭhārasa nikāyā jātāti veditabbā, ye ‘‘aṭṭhārasācariyakulānī’’ti pavuccanti.

Imesaṃ pana aṭṭhārasannaṃ ācariyavādānaṃ vasena āyatiṃ sāsanassa āluḷanaṃ ñatvā sammāsambuddho dvinnaṃ vassasatānaṃ accayena sāsane paṭiladdhasaddhena asokena dhammarañña bāhirake anoloketvā sāsane eva lābhasakkāre pavattante lābhasakkāratthāya sāsanavesaṃ gahetvā sakāni sakāni diṭṭhigatāni tathato dīpentesu dvāsaṭṭhidiṭṭhigatikesu yathāvuttasattarasācariyakulesu ca samayakusalatāya vicinitvā setakāni datvā uppabbājitesu parisuddhe mahābhikkhusaṅghe nisīditvā moggaliputtatissattherassa yāni tadā uppannāni vatthūni, yāni ca āyatiṃ uppajjissanti, sabbānipi tāni attano satthārā dinnamātikāmukhamattena paṭibāhitvā suttasahassapaṭimaṇḍitaṃ parappavādamathanaṃ āyatilakkhaṇaṃ kathāvatthuppakaraṇaṃ mātikāvibhajanavasena bhāsitvā taṃ tatiyasaṅgītiyaṃ saṅgahaṃ āropetvā āluḷitaṃ sāsanaṃ paggahetuṃ samatthabhāvaṃ bhikkhusaṅghe pakāsanatthaṃ āyatiādappaṭibāhananayadassanavasena imaṃ kathāvatthumātikaṃ vatvā therassa okāsaṃ ṭhapento tassā vibhaṅgaṃ na avocāti veditabbaṃ.

Imesaṃ pana aṭṭhārasannaṃ ācariyavādānaṃ vasena āyatiṃ sāsanassa āluḷanaṃ ñatvā sammāsambuddho dvinnaṃ vassasatānaṃ accayena sāsane paṭiladdhasaddhena asokena dhammarañña bāhirake anoloketvā sāsane eva lābhasakkāre pavattante lābhasakkāratthāya sāsanavesaṃ gahetvā sakāni sakāni diṭṭhigatāni tathato dīpentesu dvāsaṭṭhidiṭṭhigatikesu yathāvuttasattarasācariyakulesu ca samayakusalatāya vicinitvā setakāni datvā uppabbājitesu parisuddhe mahābhikkhusaṅghe nisīditvā moggaliputtatissattherassa yāni tadā uppannāni vatthūni, yāni ca āyatiṃ uppajjissanti, sabbānipi tāni attano satthārā dinnamātikāmukhamattena paṭibāhitvā suttasahassapaṭimaṇḍitaṃ parappavādamathanaṃ āyatilakkhaṇaṃ kathāvatthuppakaraṇaṃ mātikāvibhajanavasena bhāsitvā taṃ tatiyasaṅgītiyaṃ saṅgahaṃ āropetvā āluḷitaṃ sāsanaṃ paggahetuṃ samatthabhāvaṃ bhikkhusaṅghe pakāsanatthaṃ āyativādappaṭibāhananayadassanavasena imaṃ kathāvatthumātikaṃ vatvā therassa okāsaṃ ṭhapento tassā vibhaṅgaṃ na avocāti veditabbaṃ.

Tattha puggaloti attā jīvo satto.
Tattha puggaloti attā jīvo satto.

Upalabbhatīti paññāya upagantvā labbhati, ñāyatīti attho.
Upalabbhatīti paññāya upagantvā labbhati, ñāyatīti attho.

Saccikaṭṭhaparamatthenāti ettha saccikaṭṭhoti māyāmarīciādayo viya abhūtākārena aggahetabbo bhūtaṭṭho.
Saccikaṭṭhaparamatthenāti ettha saccikaṭṭhoti māyāmarīciādayo viya abhūtākārena aggahetabbo bhūtaṭṭho.

Paramatthoti anussavādivasena aggahetabbo uttamattho.
Paramatthoti anussavādivasena aggahetabbo uttamattho.

Ubhayenāpi yathā rūpavedanādayo dhammā bhūtena sabhāvena upalabbhanti, evaṃ tāva ‘‘puggalo upalabbhatī’’ti pucchati.
Ubhayenāpi yathā rūpavedanādayo dhammā bhūtena sabhāvena upalabbhanti, evaṃ tāva ‘‘puggalo upalabbhatī’’ti pucchati.

Paravādī ‘‘āmantā’’ti paṭijānāti.
Paravādī ‘‘āmantā’’ti paṭijānāti.

Paṭijānanañhi katthaci ‘‘āma bhante’’ti āgacchati, katthaci ‘‘āmo’’ti āgacchati, idha pana ‘‘āmantā’’ti āgataṃ.
Paṭijānanañhi katthaci ‘‘āma bhante’’ti āgacchati, katthaci ‘‘āmo’’ti āgacchati, idha pana ‘‘āmantā’’ti āgataṃ.

Tatrāyaṃ adhippāyo -
Tatrāyaṃ adhippāyo -

paravādī hi yasmā bhagavatā ‘‘atthi puggalo attahitāya paṭipanno’’tiādinā puggalo pakāsito, bhagavā ca avitathavādī, tasmā so ‘‘saccikaṭṭhaparamattheneva atthī’’ti laddhiṃ gahetvā ‘‘āmantā’’ti paṭijānāti.
paravādī hi yasmā bhagavatā ‘‘atthi puggalo attahitāya paṭipanno’’tiādinā puggalo pakāsito, bhagavā ca avitathavādī, tasmā so ‘‘saccikaṭṭhaparamattheneva atthī’’ti laddhiṃ gahetvā ‘‘āmantā’’ti paṭijānāti.

Athassa tādisassa lesavacanassa chalavādassa okāsaṃ adadamāno sakavādī ‘‘yo saccikaṭṭho’’tiādimāha.
Athassa tādisassa lesavacanassa chalavādassa okāsaṃ adadamāno sakavādī ‘‘yo saccikaṭṭho’’tiādimāha.

Tatrāyaṃ adhippāyo -
Tatrāyaṃ adhippāyo -

yvāyaṃ heṭṭhā rūpavedanādiko dhammappabhedo āgato, na sammutisaccavasena, nāpi anussavādivasena gahetabbo, attano pana bhūtatāya eva saccikaṭṭho, attapaccakkhatāya ca paramattho, so tathāpaṭiññāto puggalo tato tena saccikaṭṭhaparamatthena ākārena upalabbhati, yathā ruppanānubhavanādinā sakiyenākārena puna saccikaṭṭhaparamattho upalabbhati, kiṃ tava puggalopi evaṃ upalabbhatīti vuttaṃ hoti.
yvāyaṃ heṭṭhā rūpavedanādiko dhammappabhedo āgato, na sammutisaccavasena, nāpi anussavādivasena gahetabbo, attano pana bhūtatāya eva saccikaṭṭho, attapaccakkhatāya ca paramattho, so tathāpaṭiññāto puggalo tato tena saccikaṭṭhaparamatthena ākārena upalabbhati, yathā ruppanānubhavanādinā sakiyenākārena puna saccikaṭṭhaparamattho upalabbhati, kiṃ tava puggalopi evaṃ upalabbhatīti vuttaṃ hoti.

Na hevaṃ vattabbeti avajānanā paravādissa.
Na hevaṃ vattabbeti avajānanā paravādissa.

So hi tathārūpaṃ puggalaṃ anicchanto avajānāti.
So hi tathārūpaṃ puggalaṃ anicchanto avajānāti.

Na hi attā nāma khandhādivimutto koci dissati aññatra byāmohamattā.
Na hi attā nāma khandhādivimutto koci dissati aññatra byāmohamattā.

Tatrāyaṃ padacchedo -
Tatrāyaṃ padacchedo -

na hi evaṃ vattabbeti.
na hi evaṃ vattabbeti.

‘‘Na ha eva’’ntipi paṭhanti, dvinnampi evaṃ na vattabboti attho.
‘‘Na ha eva’’ntipi paṭhanti, dvinnampi evaṃ na vattabboti attho.

Ājānāhi niggahanti sakavādivacanaṃ.
Ājānāhi niggahanti sakavādivacanaṃ.

Yasmā te purimāya vattabbapaṭiññāya pacchimā navattabbapaṭiññā, pacchimāya ca purimā na sandhīyati, tasmā niggahaṃ patto, taṃ niggahaṃ dosaṃ aparādhaṃ ājānāhi, sampaṭicchāhīti attho.
Yasmā te purimāya vattabbapaṭiññāya pacchimā navattabbapaṭiññā, pacchimāya ca purimā na sandhīyati, tasmā niggahaṃ patto, taṃ niggahaṃ dosaṃ aparādhaṃ ājānāhi, sampaṭicchāhīti attho.

Evaṃ niggahaṃ ājānāpetvā idāni taṃ ṭhapanāya ceva anulomapaṭilomato pāpanāropanānañca vasena pākaṭaṃ karonto ‘‘hañci puggalo’’tiādimāha.
Evaṃ niggahaṃ ājānāpetvā idāni taṃ ṭhapanāya ceva anulomapaṭilomato pāpanāropanānañca vasena pākaṭaṃ karonto ‘‘hañci puggalo’’tiādimāha.

Tattha hañcīti yadi, sace puggalo upalabbhatīti attho.
Tattha hañcīti yadi, sace puggalo upalabbhatīti attho.

Ayaṃ tāva paravādīpakkhassa anuvadanena ṭhapanato niggahapatiṭṭhāpanato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā anulomaṭṭhapanā nāma.
Ayaṃ tāva paravādīpakkhassa anuvadanena ṭhapanato niggahapatiṭṭhāpanato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā anulomaṭṭhapanā nāma.

Tena vata retiādi anulomapakkhe niggahassa pāpikattā anulomapāpanā nāma.
Tena vata retiādi anulomapakkhe niggahassa pāpikattā anulomapāpanā nāma.

Tattha tenāti kāraṇavacanaṃ.
Tattha tenāti kāraṇavacanaṃ.

Vatāti okappanavacanaṃ niyamavacanaṃ.
Vatāti okappanavacanaṃ niyamavacanaṃ.

Reti āmantanavacanaṃ.
Reti āmantanavacanaṃ.

Idaṃ vuttaṃ hoti -
Idaṃ vuttaṃ hoti -

tena vata re vattabbe vata re hambho bhadramukha tena kāraṇena vattabbo evāti attho.
tena vata re vattabbe vata re hambho bhadramukha tena kāraṇena vattabbo evāti attho.

Yaṃ tattha vadesītiādi anulomapakkhe niggahassa āropitattā anulomaropanā nāma.
Yaṃ tattha vadesītiādi anulomapakkhe niggahassa āropitattā anulomaropanā nāma.

Yañcassa pariyosāne ‘‘micchā’’ti padaṃ, tassa purato ‘‘idaṃ te’’ti āharitabbaṃ.
Yañcassa pariyosāne ‘‘micchā’’ti padaṃ, tassa purato ‘‘idaṃ te’’ti āharitabbaṃ.

Idaṃ te micchāti ayañhettha attho.
Idaṃ te micchāti ayañhettha attho.

Evaṃ uparipi.
Evaṃ uparipi.

Parato pāḷiyampi etaṃ āgatameva.
Parato pāḷiyampi etaṃ āgatameva.

No ce pana vattabbetiādi ‘‘na hevaṃ vattabbe’’ti paṭikkhittapakkhassa anuvadanena ṭhapitattā paṭilomato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā paṭilomaṭṭhapanā nāma.
No ce pana vattabbetiādi ‘‘na hevaṃ vattabbe’’ti paṭikkhittapakkhassa anuvadanena ṭhapitattā paṭilomato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā paṭilomaṭṭhapanā nāma.

No ca vata retiādi paṭilomapakkhe niggahassa pāpitattā paṭilomapāpanā nāma.
No ca vata retiādi paṭilomapakkhe niggahassa pāpitattā paṭilomapāpanā nāma.

Puna yaṃ tattha vadesītiādi paṭilomapakkhe niggahassa āropitattā paṭilomaropanā nāma.

Puna yaṃ tattha vadesītiādi paṭilomapakkhe niggahassa āropitattā paṭilomaropanā nāma.

Tatrāyaṃ ādito paṭṭhāya saṅkhepattho -
Tatrāyaṃ ādito paṭṭhāya saṅkhepattho -

yadi puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthena, tena vata bho so upalabbhatīti vattabbo.
yadi puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthena, tena vata bho so upalabbhatīti vattabbo.

Yaṃ pana tattha vadesi ‘‘vattabbo kho purimapañhe ‘saccikaṭṭhaparamatthena upalabbhatī’ti no ca vattabbo dutiyapañhe ‘tato so puggalo upalabbhatī’’ti, idaṃ te micchāti evaṃ tāva anulomato ṭhapanāpāpanāropanā honti.
Yaṃ pana tattha vadesi ‘‘vattabbo kho purimapañhe ‘saccikaṭṭhaparamatthena upalabbhatī’ti no ca vattabbo dutiyapañhe ‘tato so puggalo upalabbhatī’’ti, idaṃ te micchāti evaṃ tāva anulomato ṭhapanāpāpanāropanā honti.

Atha na vattabbo dutiyapañhe ‘‘tato so puggalo upalabbhatī’’ti, purimapañhepi na vattabbova.
Atha na vattabbo dutiyapañhe ‘‘tato so puggalo upalabbhatī’’ti, purimapañhepi na vattabbova.

Yaṃ pana tattha vadesi ‘‘vattabbo kho purimapañhe ‘saccikaṭṭhaparamatthena upalabbhatī’ti, no ca vattabbo dutiyapañhe ‘tato so puggalo upalabbhatī’’ti, idaṃ te micchāti evaṃ paṭilomato ṭhapanāpāpanāropanā honti.
Yaṃ pana tattha vadesi ‘‘vattabbo kho purimapañhe ‘saccikaṭṭhaparamatthena upalabbhatī’ti, no ca vattabbo dutiyapañhe ‘tato so puggalo upalabbhatī’’ti, idaṃ te micchāti evaṃ paṭilomato ṭhapanāpāpanāropanā honti.

Evametaṃ niggahassa ca anulomato dvinnaṃ, paṭilomato dvinnanti catunnaṃ pāpanāropanānañca vuttattā upalabbhatītiādikaṃ anulomapañcakaṃ nāma.
Evametaṃ niggahassa ca anulomato dvinnaṃ, paṭilomato dvinnanti catunnaṃ pāpanāropanānañca vuttattā upalabbhatītiādikaṃ anulomapañcakaṃ nāma.

Ettha ca kiñcāpi anulomato pāpanāropanāhi eko, paṭilomato pāpanāropanāhi ekoti dve niggahā katā, ājānāhi niggahanti etasseva pana paṭhamassa niggahassa dvīhākārehi āropitattā ekovāyaṃ niggahoti gahetabbo.
Ettha ca kiñcāpi anulomato pāpanāropanāhi eko, paṭilomato pāpanāropanāhi ekoti dve niggahā katā, ājānāhi niggahanti etasseva pana paṭhamassa niggahassa dvīhākārehi āropitattā ekovāyaṃ niggahoti gahetabbo.

Paṭhamo niggaho.
Paṭhamo niggaho.

Idāni paccanīkanayo hoti.
Idāni paccanīkanayo hoti.

Tattha puggalo nupalabbhatīti pucchā paravādissa.
Tattha puggalo nupalabbhatīti pucchā paravādissa.

Sakavādī yathā rūpavedanādayo dhammā upalabbhanti, evaṃ anupalabbhanīyato ‘‘āmantā’’ti paṭijānāti.

Sakavādī yathā rūpavedanādayo dhammā upalabbhanti, evaṃ anupalabbhanīyato ‘‘āmantā’’ti paṭijānāti.

Puna itaro attanā adhippetaṃ saccikaṭṭhaṃyeva sandhāya ‘‘yo saccikaṭṭho’’tiādimāha.
Puna itaro attanā adhippetaṃ saccikaṭṭhaṃyeva sandhāya ‘‘yo saccikaṭṭho’’tiādimāha.

Sammutisaccaparamatthasaccāni vā ekato katvāpi paravādī evamāha.
Sammutisaccaparamatthasaccāni vā ekato katvāpi paravādī evamāha.

Sakavādī puggalo hi upādāyapaññattisabbhāvatopi dvinnaṃ saccānaṃ ekato katvā pucchitattāpi ‘‘na heva’’nti paṭikkhipati.
Sakavādī puggalo hi upādāyapaññattisabbhāvatopi dvinnaṃ saccānaṃ ekato katvā pucchitattāpi ‘‘na heva’’nti paṭikkhipati.

Idāni kiñcāpi tena paṭhamaṃ paramatthasaccavasena nupalabbhanīyatā sampaṭicchitā, pacchā pana sammutisaccavasena vā vomissakavasena vā paṭikkhittā.
Idāni kiñcāpi tena paṭhamaṃ paramatthasaccavasena nupalabbhanīyatā sampaṭicchitā, pacchā pana sammutisaccavasena vā vomissakavasena vā paṭikkhittā.

Paravādī pana ‘‘nupalabbhatī’’ti vacanasāmaññamattaṃ chalavādaṃ nissāya ‘‘yaṃ tayā paṭhamaṃ paṭiññātaṃ, taṃ pacchā paṭikkhitta’’nti bhaṇḍanassa paṭibhaṇḍanaṃ viya attano katassa niggahakammassa paṭikammaṃ karonto ‘‘ājānāhi paṭikamma’’nti āha.
Paravādī pana ‘‘nupalabbhatī’’ti vacanasāmaññamattaṃ chalavādaṃ nissāya ‘‘yaṃ tayā paṭhamaṃ paṭiññātaṃ, taṃ pacchā paṭikkhitta’’nti bhaṇḍanassa paṭibhaṇḍanaṃ viya attano katassa niggahakammassa paṭikammaṃ karonto ‘‘ājānāhi paṭikamma’’nti āha.

Idāni yathāssa anulomapañcake sakavādinā vādaṭṭhapanaṃ katvā anulomapaṭilomato pāpanāropanāhi paravādiniggaho pākaṭo kato, evaṃ paṭikammaṃ pākaṭaṃ karonto ‘‘hañci puggalo’’tiādimāha.
Idāni yathāssa anulomapañcake sakavādinā vādaṭṭhapanaṃ katvā anulomapaṭilomato pāpanāropanāhi paravādiniggaho pākaṭo kato, evaṃ paṭikammaṃ pākaṭaṃ karonto ‘‘hañci puggalo’’tiādimāha.

Taṃ heṭṭhā vuttanayeneva atthato veditabbaṃ.
Taṃ heṭṭhā vuttanayeneva atthato veditabbaṃ.

Yasmā panettha ṭhapanā nāma paravādipakkhassa ṭhapanato ‘‘ayaṃ tava doso’’ti dassetuṃ ṭhapanamattameva hoti, na niggahassa vā paṭikammassa vā pākaṭībhāvakaraṇaṃ, pāpanāropanāhi panassa pākaṭīkaraṇaṃ hoti, tasmā idaṃ anulomapaṭilomato pāpanāropanānaṃ vasena catūhākārehi paṭikammassa katattā paṭikammacatukkaṃ nāmāti ekaṃ catukkaṃ veditabbaṃ.
Yasmā panettha ṭhapanā nāma paravādipakkhassa ṭhapanato ‘‘ayaṃ tava doso’’ti dassetuṃ ṭhapanamattameva hoti, na niggahassa vā paṭikammassa vā pākaṭībhāvakaraṇaṃ, pāpanāropanāhi panassa pākaṭīkaraṇaṃ hoti, tasmā idaṃ anulomapaṭilomato pāpanāropanānaṃ vasena catūhākārehi paṭikammassa katattā paṭikammacatukkaṃ nāmāti ekaṃ catukkaṃ veditabbaṃ.

Evaṃ paṭikammaṃ katvā idāni yvāssa anulomapañcake sakavādinā niggaho kato, tassa tameva chalavādaṃ nissāya dukkaṭabhāvaṃ dassento ‘‘tvaṃ ce pana maññasī’’tiādimāha.
Evaṃ paṭikammaṃ katvā idāni yvāssa anulomapañcake sakavādinā niggaho kato, tassa tameva chalavādaṃ nissāya dukkaṭabhāvaṃ dassento ‘‘tvaṃ ce pana maññasī’’tiādimāha.

Tattha tvaṃ ce pana maññasīti yadi tvaṃ maññasi.
Tattha tvaṃ ce pana maññasīti yadi tvaṃ maññasi.

‘‘Vattabbe kho’’ti idaṃ paccanīke ‘‘āmantā’’ti paṭijānanaṃ sandhāya vuttaṃ, ‘‘no ca vattabbe’’ti idaṃ pana ‘‘na hevā’’ti avajānanaṃ sandhāya vuttaṃ.
‘‘Vattabbe kho’’ti idaṃ paccanīke ‘‘āmantā’’ti paṭijānanaṃ sandhāya vuttaṃ, ‘‘no ca vattabbe’’ti idaṃ pana ‘‘na hevā’’ti avajānanaṃ sandhāya vuttaṃ.

Tena tava tatthāti tena kāraṇena tvaṃyeva tasmiṃ ‘‘yo nupalabbhatī’’ti pakkhe hevaṃ paṭijānanti ‘‘āmantā’’ti evaṃ paṭijānanto.
Tena tava tatthāti tena kāraṇena tvaṃyeva tasmiṃ ‘‘yo nupalabbhatī’’ti pakkhe hevaṃ paṭijānanti ‘‘āmantā’’ti evaṃ paṭijānanto.

Hevaṃ niggahetabbeti puna ‘‘na hevā’’ti avajānanto evaṃ niggahetabbo.
Hevaṃ niggahetabbeti puna ‘‘na hevā’’ti avajānanto evaṃ niggahetabbo.

Atha taṃ niggaṇhāmāti athevaṃ niggaṇhanārahaṃ taṃ niggaṇhāma, suniggahito ca hosīti sakena matena niggahitattā suniggahito ca bhavasi.
Atha taṃ niggaṇhāmāti athevaṃ niggaṇhanārahaṃ taṃ niggaṇhāma, suniggahito ca hosīti sakena matena niggahitattā suniggahito ca bhavasi.

Evamassa niggahetabbabhāvaṃ dassetvā idāni taṃ niggaṇhanto ‘‘hañcī’’tiādimāha.
Evamassa niggahetabbabhāvaṃ dassetvā idāni taṃ niggaṇhanto ‘‘hañcī’’tiādimāha.

Tattha ṭhapanāpāpanāropanā heṭṭhā vuttanayeneva veditabbā.
Tattha ṭhapanāpāpanāropanā heṭṭhā vuttanayeneva veditabbā.

Pariyosāne pana idaṃ te micchāti idaṃ tava vacanaṃ micchā hotīti attho.
Pariyosāne pana idaṃ te micchāti idaṃ tava vacanaṃ micchā hotīti attho.

Idaṃ chalavādena catūhi ākārehi niggahassa katattā niggahacatukkaṃ nāma.
Idaṃ chalavādena catūhi ākārehi niggahassa katattā niggahacatukkaṃ nāma.

Evaṃ niggahaṃ katvāpi idāni ‘‘yadi ayaṃ mayā tava matena kato niggaho dunniggaho, yopi mama tayā heṭṭhā anulomapañcake kato niggaho, sopi dunniggaho’’ti dassento ‘‘ese ce dunniggahite’’tiādimāha.
Evaṃ niggahaṃ katvāpi idāni ‘‘yadi ayaṃ mayā tava matena kato niggaho dunniggaho, yopi mama tayā heṭṭhā anulomapañcake kato niggaho, sopi dunniggaho’’ti dassento ‘‘ese ce dunniggahite’’tiādimāha.

Tattha ese ce dunniggahiteti eso ce tava vādo mayā dunniggahito, atha vā eso ce tava mayā kato niggaho dunniggaho.
Tattha ese ce dunniggahiteti eso ce tava vādo mayā dunniggahito, atha vā eso ce tava mayā kato niggaho dunniggaho.

Hevamevaṃ tattha dakkhāti tatthāpi tayā mama heṭṭhā kate niggahe evamevaṃ passa.

Hevamevaṃ tattha dakkhāti tatthāpi tayā mama heṭṭhā kate niggahe evamevaṃ passa.

Idāni yvāssa heṭṭhā sakavādinā niggaho kato, taṃ ‘‘vattabbe kho’’tiādivacanena dassetvā puna taṃ niggahaṃ aniggahabhāvaṃ upanento ‘‘no ca mayaṃ tayā’’tiādimāha.
Idāni yvāssa heṭṭhā sakavādinā niggaho kato, taṃ ‘‘vattabbe kho’’tiādivacanena dassetvā puna taṃ niggahaṃ aniggahabhāvaṃ upanento ‘‘no ca mayaṃ tayā’’tiādimāha.

Tattha no ca mayaṃ tayā tattha hetāya paṭiññāyātiādīsu ayamattho -
Tattha no ca mayaṃ tayā tattha hetāya paṭiññāyātiādīsu ayamattho -

yasmā so tayā mama kato niggaho dunniggaho, tasmā mayaṃ tayā tattha anulomapañcake ‘‘āmantā’’ti etāya paṭiññāya evaṃ paṭijānantā puna ‘‘na hevā’’ti paṭikkhepe katepi ‘‘ājānāhi niggaha’’nti evaṃ niggahetabbāyeva, evaṃ aniggahetabbampi maṃ niggaṇhāsi, īdisena pana niggahena dunniggahitā mayaṃ homa.
yasmā so tayā mama kato niggaho dunniggaho, tasmā mayaṃ tayā tattha anulomapañcake ‘‘āmantā’’ti etāya paṭiññāya evaṃ paṭijānantā puna ‘‘na hevā’’ti paṭikkhepe katepi ‘‘ājānāhi niggaha’’nti evaṃ niggahetabbāyeva, evaṃ aniggahetabbampi maṃ niggaṇhāsi, īdisena pana niggahena dunniggahitā mayaṃ homa.

Idāni yaṃ niggahaṃ sandhāya dunniggahitā ca homāti avoca, taṃ dassetuṃ ‘‘hañci puggalo...pe...
Idāni yaṃ niggahaṃ sandhāya dunniggahitā ca homāti avoca, taṃ dassetuṃ ‘‘hañci puggalo...pe...

idaṃ te micchā’’ti āha.
idaṃ te micchā’’ti āha.

Evamidaṃ anulomapaṭilomato catūhi pāpanāropanāhi niggahassa upanītattā upanayanacatukkaṃ nāma hoti.
Evamidaṃ anulomapaṭilomato catūhi pāpanāropanāhi niggahassa upanītattā upanayanacatukkaṃ nāma hoti.

Idāni na hevaṃ niggahetabbetiādikaṃ niggamanacatukkaṃ nāma hoti.
Idāni na hevaṃ niggahetabbetiādikaṃ niggamanacatukkaṃ nāma hoti.

Tattha na hevaṃ niggahetabbeti yathāhaṃ tayā niggahito, na hi evaṃ niggahetabbo, etassa hi niggahassa dunniggahabhāvo mayā sādhito.
Tattha na hevaṃ niggahetabbeti yathāhaṃ tayā niggahito, na hi evaṃ niggahetabbo, etassa hi niggahassa dunniggahabhāvo mayā sādhito.

Tena hīti tena kāraṇena.
Tena hīti tena kāraṇena.

Yasmā esa niggaho dunniggaho, tasmā yaṃ maṃ niggaṇhāsi.
Yasmā esa niggaho dunniggaho, tasmā yaṃ maṃ niggaṇhāsi.

Hañci puggalo...pe...
Hañci puggalo...pe...

idaṃ te micchāti idaṃ niggaṇhanaṃ tava micchāti attho.
idaṃ te micchāti idaṃ niggaṇhanaṃ tava micchāti attho.

Tena hi ye kate niggaheti yena kāraṇena idaṃ micchā, tena kāraṇena yo tayā niggaho kato, so dukkaṭo.
Tena hi ye kate niggaheti yena kāraṇena idaṃ micchā, tena kāraṇena yo tayā niggaho kato, so dukkaṭo.

Yaṃ mayā paṭikammaṃ kataṃ, tadeva sukataṃ.
Yaṃ mayā paṭikammaṃ kataṃ, tadeva sukataṃ.

Yāpi cesā paṭikammacatukkādivasena kathāmaggasampaṭipādanā katā, sāpi sukatāti.
Yāpi cesā paṭikammacatukkādivasena kathāmaggasampaṭipādanā katā, sāpi sukatāti.

Tadeva puggalo upalabbhatītiādikassa anulomapañcakassa nupalabbhatītiādikānaṃ paṭikammaniggahopanayananiggamanacatukkānañca vasena anulomapaccanīkaṃ nāma niddiṭṭhanti veditabbaṃ.
Tadeva puggalo upalabbhatītiādikassa anulomapañcakassa nupalabbhatītiādikānaṃ paṭikammaniggahopanayananiggamanacatukkānañca vasena anulomapaccanīkaṃ nāma niddiṭṭhanti veditabbaṃ.

Ettāvatā sakavādino pubbapakkhe sati paravādino vacanasāmaññamattena chalavādena jayo hoti.
Ettāvatā sakavādino pubbapakkhe sati paravādino vacanasāmaññamattena chalavādena jayo hoti.

Idāni yathā paravādino pubbapakkhe sati sakavādino dhammeneva tathena jayo hoti, tathā vāduppattiṃ dassetuṃ ‘‘puggalo nupalabbhatī’’ti paccanīkānulomapañcakaṃ āraddhaṃ.
Idāni yathā paravādino pubbapakkhe sati sakavādino dhammeneva tathena jayo hoti, tathā vāduppattiṃ dassetuṃ ‘‘puggalo nupalabbhatī’’ti paccanīkānulomapañcakaṃ āraddhaṃ.

Tattha paccanīke pucchā paravādissa, rūpādibhedaṃ saccikaṭṭhaparamatthaṃ sandhāya paṭiññā sakavādissa, suddhasammutisaccaṃ vā paramatthamissakaṃ vā sammutisaccaṃ sandhāya ‘‘yo saccikaṭṭho’’ti puna anuyogo paravādissa, sammutivasena ‘‘puggalo nupalabbhatī’’ti navattabbattā missakavasena vā anuyogassa saṃkiṇṇattā ‘‘na heva’’nti paṭikkhepo sakavādissa, paṭiññātaṃ paṭikkhipatīti vacanasāmaññamattena ‘‘ājānāhi niggaha’’ntiādivacanaṃ paravādissa.
Tattha paccanīke pucchā paravādissa, rūpādibhedaṃ saccikaṭṭhaparamatthaṃ sandhāya paṭiññā sakavādissa, suddhasammutisaccaṃ vā paramatthamissakaṃ vā sammutisaccaṃ sandhāya ‘‘yo saccikaṭṭho’’ti puna anuyogo paravādissa, sammutivasena ‘‘puggalo nupalabbhatī’’ti navattabbattā missakavasena vā anuyogassa saṃkiṇṇattā ‘‘na heva’’nti paṭikkhepo sakavādissa, paṭiññātaṃ paṭikkhipatīti vacanasāmaññamattena ‘‘ājānāhi niggaha’’ntiādivacanaṃ paravādissa.

Evamayaṃ puggalo nupalabbhatīti dutiyavādaṃ nissāya dutiyo niggaho hotīti veditabbo.
Evamayaṃ puggalo nupalabbhatīti dutiyavādaṃ nissāya dutiyo niggaho hotīti veditabbo.

Evaṃ tena chalena niggaho āropito.

Evaṃ tena chalena niggaho āropito.

Idāni dhammena samena paravādipaṭiññāya attano vāde jayaṃ dassetuṃ anulomanaye pucchā sakavādissa, attano laddhiṃ nissāya paṭiññā paravādissa, laddhiyā okāsaṃ adatvā paramatthavasena puna anuyogo sakavādissa, paramatthavasena puggalassa anupalabbhanato paṭikkhepo paravādissa, tato paraṃ dhammena samena attano jayadassanatthaṃ ‘‘ājānāhi paṭikamma’’ntiādi sabbaṃ sakavādivacanameva hoti.
Idāni dhammena samena paravādipaṭiññāya attano vāde jayaṃ dassetuṃ anulomanaye pucchā sakavādissa, attano laddhiṃ nissāya paṭiññā paravādissa, laddhiyā okāsaṃ adatvā paramatthavasena puna anuyogo sakavādissa, paramatthavasena puggalassa anupalabbhanato paṭikkhepo paravādissa, tato paraṃ dhammena samena attano jayadassanatthaṃ ‘‘ājānāhi paṭikamma’’ntiādi sabbaṃ sakavādivacanameva hoti.

Tattha sabbesaṃ paṭikammaniggahopanayananiggamanacatukkānaṃ heṭṭhā vuttanayeneva attho veditabbo.
Tattha sabbesaṃ paṭikammaniggahopanayananiggamanacatukkānaṃ heṭṭhā vuttanayeneva attho veditabbo.

Evamidaṃ ‘‘puggalo nupalabbhatī’’tiādikassa paccanīkapañcakassa ‘‘upalabbhatī’’tiādīnaṃ paṭikammaniggahopanayananiggamanacatukkānañca vasena paccanīkānulomapañcakaṃ nāma niddiṭṭhaṃ hoti.
Evamidaṃ ‘‘puggalo nupalabbhatī’’tiādikassa paccanīkapañcakassa ‘‘upalabbhatī’’tiādīnaṃ paṭikammaniggahopanayananiggamanacatukkānañca vasena paccanīkānulomapañcakaṃ nāma niddiṭṭhaṃ hoti.

Evametāni paṭhamasaccikaṭṭhe dve pañcakāni niddiṭṭhāni, tatthetaṃ vuccati -
Evametāni paṭhamasaccikaṭṭhe dve pañcakāni niddiṭṭhāni, tatthetaṃ vuccati -

‘‘Niggaho paravādissa, suddho paṭhamapañcake;
‘‘Niggaho paravādissa, suddho paṭhamapañcake;

Asuddho pana tasseva, paṭikammajayo tahiṃ.
Asuddho pana tasseva, paṭikammajayo tahiṃ.

‘‘Niggaho sakavādissa, asuddho dutiyapañcake;
‘‘Niggaho sakavādissa, asuddho dutiyapañcake;

Visuddho pana tasseva, paṭikammajayo tahiṃ.
Visuddho pana tasseva, paṭikammajayo tahiṃ.

‘‘Tasmā dvīsupi ṭhānesu, jayova sakavādino;
‘‘Tasmā dvīsupi ṭhānesu, jayova sakavādino;

Dhammena hi jayo nāma, adhammena kuto jayo.
Dhammena hi jayo nāma, adhammena kuto jayo.

‘‘Saccikaṭṭhe yathā cettha, pañcakadvayamaṇḍite;
‘‘Saccikaṭṭhe yathā cettha, pañcakadvayamaṇḍite;

Dhammādhammavaseneva, vutto jayaparājayo.
Dhammādhammavaseneva, vutto jayaparājayo.

‘‘Ito paresu sabbesu, saccikaṭṭhesu paṇḍito;
‘‘Ito paresu sabbesu, saccikaṭṭhesu paṇḍito;

Evameva vibhāveyya, ubho jayaparājaye’’ti.
Evameva vibhāveyya, ubho jayaparājaye’’ti.

Paṭhamo suddhikasaccikaṭṭho niṭṭhito.
Paṭhamo suddhikasaccikaṭṭho niṭṭhito.

Evaṃ suddhikasaccikaṭṭhaṃ vitthāretvā idāni tameva aparehipi okāsādīhi nayehi vitthāretuṃ puna ‘‘puggalo upalabbhatī’’tiādi āraddhaṃ.
Evaṃ suddhikasaccikaṭṭhaṃ vitthāretvā idāni tameva aparehipi okāsādīhi nayehi vitthāretuṃ puna ‘‘puggalo upalabbhatī’’tiādi āraddhaṃ.

Tattha pucchā sakavādissa, paṭiññā paravādissa.
Tattha pucchā sakavādissa, paṭiññā paravādissa.

Puna sabbatthāti sarīraṃ sandhāya anuyogo sakavādissa, rūpasmiṃ attānaṃ samanupassanādosañca ‘‘aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīra’’nti āpajjanadosañca disvā paṭikkhepo paravādissa.
Puna sabbatthāti sarīraṃ sandhāya anuyogo sakavādissa, rūpasmiṃ attānaṃ samanupassanādosañca ‘‘aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sarīra’’nti āpajjanadosañca disvā paṭikkhepo paravādissa.

Sesamettha anulomapaccanīkapañcake heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṃ.
Sesamettha anulomapaccanīkapañcake heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṃ.

Pāṭho pana saṃkhitto.
Pāṭho pana saṃkhitto.

Tattha yasmā sarīraṃ sandhāya ‘‘sabbattha nupalabbhatī’’ti vutte sarīrato bahi upalabbhatīti āpajjati, tasmā paccanīke paṭikkhepo sakavādissa, paṭhamaṃ anujānitvā pacchā avajānātīti chalavādassa vasena paṭikammaṃ paravādissa, sesaṃ pākaṭameva.
Tattha yasmā sarīraṃ sandhāya ‘‘sabbattha nupalabbhatī’’ti vutte sarīrato bahi upalabbhatīti āpajjati, tasmā paccanīke paṭikkhepo sakavādissa, paṭhamaṃ anujānitvā pacchā avajānātīti chalavādassa vasena paṭikammaṃ paravādissa, sesaṃ pākaṭameva.

Dutiyanaye sabbadāti purimapacchimajātikālañca dharamānaparinibbutakālañca sandhāya anuyogo sakavādissa, sveva khattiyo so brāhmaṇotiādīnaṃ āpattidosañca dharamānaparinibbutānaṃ visesābhāvadosañca disvā paṭikkhepo paravādissa.
Dutiyanaye sabbadāti purimapacchimajātikālañca dharamānaparinibbutakālañca sandhāya anuyogo sakavādissa, sveva khattiyo so brāhmaṇotiādīnaṃ āpattidosañca dharamānaparinibbutānaṃ visesābhāvadosañca disvā paṭikkhepo paravādissa.

Sesaṃ paṭhamanaye vuttasadisameva.
Sesaṃ paṭhamanaye vuttasadisameva.

Tatiyanaye sabbesūti khandhāyatanādīni sandhāya pucchā sakavādissa, rūpasmiṃ attā, cakkhusmiṃ attātiādidosabhayena paṭikkhepo paravādissa.
Tatiyanaye sabbesūti khandhāyatanādīni sandhāya pucchā sakavādissa, rūpasmiṃ attā, cakkhusmiṃ attātiādidosabhayena paṭikkhepo paravādissa.

Sesaṃ tādisamevāti.
Sesaṃ tādisamevāti.

Evamimāni tīṇi mukhāni anulomapaccanīkapañcake anulomamattavaseneva tāva paṭipāṭiyā bhājetvā puna paccanīkānulomapañcake paccanīkamattavaseneva bhājetuṃ ‘‘puggalo nupalabbhatī’’tiādi āraddhaṃ.
Evamimāni tīṇi mukhāni anulomapaccanīkapañcake anulomamattavaseneva tāva paṭipāṭiyā bhājetvā puna paccanīkānulomapañcake paccanīkamattavaseneva bhājetuṃ ‘‘puggalo nupalabbhatī’’tiādi āraddhaṃ.

Tattha heṭṭhā vuttanayena attho veditabbo.
Tattha heṭṭhā vuttanayena attho veditabbo.

Ettāvatā suddhikassa ceva imesañca tiṇṇanti catunnaṃ saccikaṭṭhānaṃ ekekasmiṃ saccikaṭṭhe anulomapaccanīkassa, paccanīkānulomassa cāti dvinnaṃ dvinnaṃ paccanīkānaṃ vasena ayaṃ aṭṭhamukhā nāma vādayutti niddiṭṭhā hotīti veditabbā.
Ettāvatā suddhikassa ceva imesañca tiṇṇanti catunnaṃ saccikaṭṭhānaṃ ekekasmiṃ saccikaṭṭhe anulomapaccanīkassa, paccanīkānulomassa cāti dvinnaṃ dvinnaṃ paccanīkānaṃ vasena ayaṃ aṭṭhamukhā nāma vādayutti niddiṭṭhā hotīti veditabbā.

Yā ekekasmiṃ mukhe ekekassa niggahassa vasena vuccati.
Yā ekekasmiṃ mukhe ekekassa niggahassa vasena vuccati.

Tatthetaṃ vuccati -
Tatthetaṃ vuccati -

> ‘‘Evaṃ catubbidhe pañhe, pañcakadvayabhedato;
> ‘‘Evaṃ catubbidhe pañhe, pañcakadvayabhedato;
>
> Esā aṭṭhamukhā nāma, vādayutti pakāsitā.
> Esā aṭṭhamukhā nāma, vādayutti pakāsitā.
>
> ‘‘Aṭṭheva niggahā tattha, cattāro tesu dhammikā;
> ‘‘Aṭṭheva niggahā tattha, cattāro tesu dhammikā;
>
> Adhammikā ca cattāro, sabbattha sakavādino;
> Adhammikā ca cattāro, sabbattha sakavādino;
>
> Jayo parājayo ceva, sabbattha paravādino’’ti.
> Jayo parājayo ceva, sabbattha paravādino’’ti.

Ayaṃ tāvettha anuttānatthato saṃvaṇṇanā.
Ayaṃ tāvettha anuttānatthato saṃvaṇṇanā.

Atthavinicchayo panetthāpi moggaliputtatissattherena kataniddesassa nayamukhamattadassanavaseneva hoti.
Atthavinicchayo panetthāpi moggaliputtatissattherena kataniddesassa nayamukhamattadassanavaseneva hoti.

Therena hi bhagavatā ṭhapitāya etissā mātikāya paduddhāravasena niddesaṃ akatvā bhagavatā dinnaaṭṭhamukhavādayuttinaye ṭhatvā aparehi pariyāyehi puggalavādaṃ, tadaññaṃ nānappakāraṃ micchāgāhañca nirākaronteneva puggalakathaṃ ādiṃ katvā sādhikadvisatakathāhi niddeso kato.
Therena hi bhagavatā ṭhapitāya etissā mātikāya paduddhāravasena niddesaṃ akatvā

bhagavatā dinnaaṭṭhamukhavādayuttinaye ṭhatvā aparehi pariyāyehi puggalavādaṃ, tadaññaṃ nānappakāraṃ micchāgāhañca nirākaronteneva puggalakathaṃ ādiṃ katvā sādhikadvisatakathāhi niddeso kato.

Tattha puggalavādanirākaraṇatthaṃ tāva khandhāyatanadhātuindriyavasena sattapaññāsāya dhammesu ekekena saddhiṃ ‘‘puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthena, rūpañca upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthena...pe...
Tattha puggalavādanirākaraṇatthaṃ tāva khandhāyatanadhātuindriyavasena sattapaññāsāya dhammesu ekekena saddhiṃ ‘‘puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthena, rūpañca upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthena...pe...

puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthena, vedanāpi upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenā’’tiādinā nayena puggalasaṃsandanavasappavattaṃ suddhikasaṃsandanaṃ, yathā rūpavedanādayo sattapaññāsa dhammā aññamaññā visadisā upalabbhanti, evaṃ rūpādīhi visadiso puggalo upalabbhatīti pucchanavasappavattaṃ opammasaṃsandanaṃ, ‘‘rūpaṃ puggalo, rūpasmiṃ puggalo, aññatra rūpā puggalo, puggalasmiṃ rūpa’’nti evaṃ catukkanayena sattapaññāsāya dhammehi pucchanavasappavattaṃ catukkanayasaṃsandananti tividhā saṃsandananayā vuttā.
puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthena, vedanāpi upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenā’’tiādinā nayena puggalasaṃsandanavasappavattaṃ suddhikasaṃsandanaṃ, yathā rūpavedanādayo sattapaññāsa dhammā aññamaññā visadisā upalabbhanti, evaṃ rūpādīhi visadiso puggalo upalabbhatīti pucchanavasappavattaṃ opammasaṃsandanaṃ, ‘‘rūpaṃ puggalo, rūpasmiṃ puggalo, aññatra rūpā puggalo, puggalasmiṃ rūpa’’nti evaṃ catukkanayena sattapaññāsāya dhammehi pucchanavasappavattaṃ catukkanayasaṃsandananti tividhā saṃsandananayā vuttā.

Tattha puggalassa rūpādisabhāvatte niccasassatucchedādippasaṅgato yathānurūpaṃ nirākaraṇaṃ veditabbaṃ, ativitthārabhayenettha upari cetaṃ na vitthārīyati.
Tattha puggalassa rūpādisabhāvatte niccasassatucchedādippasaṅgato yathānurūpaṃ nirākaraṇaṃ veditabbaṃ, ativitthārabhayenettha upari cetaṃ na vitthārīyati.

Tato ‘‘yathā rūpādayo sappaccayā, appaccayādayo vā honti, evaṃ tava puggalopi sappaccayatādilakkhaṇayutto’’ti pucchanavasappavattā lakkhaṇayuttikathā, ‘‘puggalo’’ti, ‘‘upalabbhatī’’ti ca padadvayādisodhanatthaṃ ‘‘yo puggalo, so upalabbhati.
Tato ‘‘yathā rūpādayo sappaccayā, appaccayādayo vā honti, evaṃ tava puggalopi sappaccayatādilakkhaṇayutto’’ti pucchanavasappavattā lakkhaṇayuttikathā, ‘‘puggalo’’ti, ‘‘upalabbhatī’’ti ca padadvayādisodhanatthaṃ ‘‘yo puggalo, so upalabbhati.

Yo vā upalabbhati, so puggalo’’tiādipucchanavasappavattaṃ vacanasodhanaṃ, ‘‘rūpadhātuyā rūpī’’tiādi nāmapaññattisodhanavasappavatto paññattānuyogo ca, ‘‘sova puggalo sandhāvati asmā lokā paraṃ lokaṃ, añño vā, na añño vā, neva añño nānañño vā’’tiādinā gatiparivattanamukhena cutipaṭisandhānuyogo, ‘‘rukkhaṃ upādāya chāyādīnaṃ viya khandhādiṃ upādāya paramatthato puggalapaññattī’’ti vāde tassa aniccasaṅkhatatādippasaṅgadīpako upādāpaññattānuyogo, ‘‘kalyāṇapāpakānaṃ kammānaṃ kārako puggalo’’ti vāde tassa vaṭṭadukkhānupacchedādippasaṅgadīpako purisakārānuyogo ca, ‘‘yo iddhivikubbako,

so puggalo’’tiādivādabhedako abhiññānuyogo, ‘‘mātāpitādayo nāma atthi, tena puggalo atthī’’ti vādabhedako ñātakānuyogo, ‘‘evaṃ khattiyo’’tiādi jātyānuyogo, ‘‘gahaṭṭho pabbajito’’tiādi paṭipattānuyogo, ‘‘devo manusso’’tiādi upapattānuyogo, ‘‘sotāpanno’’tiādi paṭivedhānuyogo, ‘‘aṭṭha purisapuggalā’’tiādi saṅghānuyogo, ‘‘puggalo saṅkhato’’tiādivasappavatto saccikaṭṭhasabhāgānuyogo, ‘‘sukhaṃ vedanaṃ vediyamāno’’tiādi vedakānuyogo, ‘‘kāye kāyānupassī’’tiādi kiccānuyogo, ‘‘atthi puggalo attahitāya paṭipanno’’tiādinā puggalasabhāvasādhakasuttesu sannissitesu -
Yo vā upalabbhati, so puggalo’’tiādipucchanavasappavattaṃ vacanasodhanaṃ, ‘‘rūpadhātuyā rūpī’’tiādi nāmapaññattisodhanavasappavatto paññattānuyogo ca, ‘‘sova puggalo sandhāvati asmā lokā paraṃ lokaṃ, añño vā, na añño vā, neva añño nānañño vā’’tiādinā gatiparivattanamukhena cutipaṭisandhānuyogo, ‘‘rukkhaṃ upādāya chāyādīnaṃ viya khandhādiṃ upādāya paramatthato puggalapaññattī’’ti vāde tassa aniccasaṅkhatatādippasaṅgadīpako upādāpaññattānuyogo, ‘‘kalyāṇapāpakānaṃ kammānaṃ kārako puggalo’’ti vāde tassa vaṭṭadukkhānupacchedādippasaṅgadīpako purisakārānuyogo ca, ‘‘yo iddhivikubbako, so puggalo’’tiādivādabhedako abhiññānuyogo, ‘‘mātāpitādayo nāma atthi, tena puggalo atthī’’ti vādabhedako ñātakānuyogo, ‘‘evaṃ khattiyo’’tiādi jātyānuyogo, ‘‘gahaṭṭho pabbajito’’tiādi paṭipattānuyogo, ‘‘devo manusso’’tiādi upapattānuyogo, ‘‘sotāpanno’’tiādi paṭivedhānuyogo, ‘‘aṭṭha purisapuggalā’’tiādi saṅghānuyogo, ‘‘puggalo saṅkhato’’tiādivasappavatto saccikaṭṭhasabhāgānuyogo, ‘‘sukhaṃ vedanaṃ vediyamāno’’tiādi vedakānuyogo, ‘‘kāye kāyānupassī’’tiādi kiccānuyogo, ‘‘atthi puggalo attahitāya paṭipanno’’tiādinā puggalasabhāvasādhakasuttesu sannissitesu -

Sabbe dhammā anattā, dukkhameva uppajjamānaṃ uppajjati.
Sabbe dhammā anattā, dukkhameva uppajjamānaṃ uppajjati.

> Kinnu sattoti paccesi, māra diṭṭhigataṃ nu te;
> Kinnu sattoti paccesi, māra diṭṭhigataṃ nu te;
>
> Suddhasaṅkhārapuñjoyaṃ, nayidha sattūpalabbhati.
> Suddhasaṅkhārapuñjoyaṃ, nayidha sattūpalabbhati.
>
> Dukkhameva hi sambhoti, dukkhaṃ tiṭṭhati veti ca;
> Dukkhameva hi sambhoti, dukkhaṃ tiṭṭhati veti ca;
>
> Nāññatra dukkhā sambhoti, nāññaṃ dukkhā nirujjhati.
> Nāññatra dukkhā sambhoti, nāññaṃ dukkhā nirujjhati.

Yasmā ca kho, ānanda, suññaṃ attena vā attaniyena vā...pe...
Yasmā ca kho, ānanda, suññaṃ attena vā attaniyena vā...pe...

tasmā suññho lokoti vuccati.
tasmā suññho lokoti vuccati.

‘‘Attani vā, bhikkhave, sati attaniyaṃ meti assāti...pe...
‘‘Attani vā, bhikkhave, sati attaniyaṃ meti assāti...pe...

attani ca bhikkhave attaniye ca saccato thetato anupalabbhaniyamāne yampi taṃ diṭṭhiṭṭhānaṃ, so loko, so attā, so pecca bhavissāmi, nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo, sassatisamaṃ tatheva ṭhassāmīti, nanāyaṃ, bhikkhave, kevalo

paripūro bāladhammo’’ti, ‘‘tatra, seniya, yvāyaṃ satthā diṭṭhe ceva dhamme attānaṃ saccato thetato na paññāpeti, abhisamparāye ca...pe...
attani ca bhikkhave attaniye ca saccato thetato anupalabbhaniyamāne yampi taṃ diṭṭhiṭṭhānaṃ, so loko, so attā, so pecca bhavissāmi, nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo, sassatisamaṃ tatheva ṭhassāmīti, nanāyaṃ, bhikkhave, kevalo paripūro bāladhammo’’ti, ‘‘tatra, seniya, yvāyaṃ satthā diṭṭhe ceva dhamme attānaṃ saccato thetato na paññāpeti, abhisamparāye ca...pe...

ayaṃ vuccati, seniya, satthā sammāsambuddho’’tiādinā puggalābhāvadīpakasuttasandassanavasappavatto suttasandassanānuyogo cāti ettakena kathāmaggena vitthārato paṭhamā puggalakathā vibhattā.
ayaṃ vuccati, seniya, satthā sammāsambuddho’’tiādinā puggalābhāvadīpakasuttasandassanavasappavatto suttasandassanānuyogo cāti ettakena kathāmaggena vitthārato paṭhamā puggalakathā vibhattā.

Tattha ‘‘atthi puggalo attahitāya paṭipanno’’tiādīsu yathā rūpādayo dhammā paccattalakkhaṇasāmaññalakkhaṇavasena labbhanti, na evaṃ puggalo, rūpādīsu pana sati lokavohāramattena ‘‘atthi puggalo’’ti vuccatīti.
Tattha ‘‘atthi puggalo attahitāya paṭipanno’’tiādīsu yathā rūpādayo dhammā paccattalakkhaṇasāmaññalakkhaṇavasena labbhanti, na evaṃ puggalo, rūpādīsu pana sati lokavohāramattena ‘‘atthi puggalo’’ti vuccatīti.

Vuttampi cetaṃ bhagavatā -
Vuttampi cetaṃ bhagavatā -

‘‘imā kho, citta...pe...
‘‘imā kho, citta...pe...

lokavohārā lokapaññattiyo’’ti.
lokavohārā lokapaññattiyo’’ti.

Dvidhāpi buddhānaṃ kathā sammutikathā, paramatthakathā ca.
Dvidhāpi buddhānaṃ kathā sammutikathā, paramatthakathā ca.

Tattha ‘‘satto puggalo gāmo pabbato’’tiādikā sammutikathā nāma, ‘‘aniccaṃ dukkhaṃ anattā khandhā āyatanānī’’tiādikā paramatthakathā nāma.
Tattha ‘‘satto puggalo gāmo pabbato’’tiādikā sammutikathā nāma, ‘‘aniccaṃ dukkhaṃ anattā khandhā āyatanānī’’tiādikā paramatthakathā nāma.

Buddhā hi ye ye sattā yathā yathā bujjhitvā catusaccapaṭivedhaṃ kātuṃ sakkonti, tesaṃ tesaṃ tathā tathā sammutivasena vā paramatthavasena vā vomissakavasena vā desetvā nāmarūpaparicchedadassanavaseneva amataṃ maggaṃ pakāsenti.
Buddhā hi ye ye sattā yathā yathā bujjhitvā catusaccapaṭivedhaṃ kātuṃ sakkonti, tesaṃ tesaṃ tathā tathā sammutivasena vā paramatthavasena vā vomissakavasena vā desetvā nāmarūpaparicchedadassanavaseneva amataṃ maggaṃ pakāsenti.

Ayañhi -
Ayañhi -

> Duve saccāni akkhāsi, sambuddho vadataṃ varo;
> Duve saccāni akkhāsi, sambuddho vadataṃ varo;
>
> Sammutiṃ paramatthañca, tatiyaṃ nupalabbhati.

Sammutiṃ paramatthañca, tatiyaṃ nupalabbhati.

Tattha -
Tattha -

Saṅketavacanaṃ saccaṃ, lokasammutikāraṇaṃ;
Saṅketavacanaṃ saccaṃ, lokasammutikāraṇaṃ;

Paramatthavacanaṃ saccaṃ, dhammānaṃ tathalakkhaṇaṃ.
Paramatthavacanaṃ saccaṃ, dhammānaṃ tathalakkhaṇaṃ.

Tasmā viññū akatvāna, byañjanebhinivesanaṃ;
Tasmā viññū akatvāna, byañjanebhinivesanaṃ;

Paramatthe patiṭṭhāya, puggalādiṃ vivajjaye.
Paramatthe patiṭṭhāya, puggalādiṃ vivajjaye.

Paññattiṃ anatikkamma, paramattho pakāsito;
Paññattiṃ anatikkamma, paramattho pakāsito;

Vināyakena so yasmā, tasmā aññopi paṇḍito;
Vināyakena so yasmā, tasmā aññopi paṇḍito;

Paramatthaṃ pakāsento, samaññaṃ nātidhāvayeti.
Paramatthaṃ pakāsento, samaññaṃ nātidhāvayeti.

Ayaṃ puggalakathānayo.
Ayaṃ puggalakathānayo.

Parihānikathādivaṇṇanā
Parihānikathādivaṇṇanā

Puggalakathāto paraṃ ‘‘parihāyati arahā arahattā’’tiādinā asekhā, sotāpannavajjitasekhā ca aggamaggaphalato parihāyantīti pavattā parihānikathā.
Puggalakathāto paraṃ ‘‘parihāyati arahā arahattā’’tiādinā asekhā, sotāpannavajjitasekhā ca aggamaggaphalato parihāyantīti pavattā parihānikathā.

Pabbajjā viya paṭivedhasaṅkhāto brahmacariyavāsopi manussesu eva bhavati, natthi devesu brahmacariyavāsoti pavattā brahmacariyakathā.
Pabbajjā viya paṭivedhasaṅkhāto brahmacariyavāsopi manussesu eva bhavati, natthi devesu brahmacariyavāsoti pavattā brahmacariyakathā.

Dukkhadassanena ekadesato kilesā pahīyanti, tathā samudayadassanādīhīti evaṃ nānābhisamayavasena odhiso kilesā pahīyantīti pavattā odhisokathā.
Dukkhadassanena ekadesato kilesā pahīyanti, tathā samudayadassanādīhīti evaṃ nānābhisamayavasena odhiso kilesā pahīyantīti pavattā odhisokathā.

Jhānalābhī puthujjano kāmarāgabyāpāde samucchedavasena jahati, so catusaccābhisamayā paṭhamameva anāgāmī hotīti pavattā jahatikathā.
Jhānalābhī puthujjano kāmarāgabyāpāde samucchedavasena jahati, so catusaccābhisamayā paṭhamameva anāgāmī hotīti pavattā jahatikathā.

Atītādibhedaṃ sabbaṃ khandhādikaṃ kālattayepi khandhādisabhāvena atthīti pavattā sabbamatthītikathā.

Atītādibhedaṃ sabbaṃ khandhādikaṃ kālattayepi khandhādisabhāvena atthīti pavattā sabbamatthītikathā.

Atītaṃ, anāgatañca khandhādikaṃ atthīti pavattā atītakkhandhādikathā.
Atītaṃ, anāgatañca khandhādikaṃ atthīti pavattā atītakkhandhādikathā.

Atītesu vipākadhammadhammesu ekaccaṃ avipakkavipākameva atthi, na itaranti pavattā ekaccamatthītikathā.
Atītesu vipākadhammadhammesu ekaccaṃ avipakkavipākameva atthi, na itaranti pavattā ekaccamatthītikathā.

Sabbe dhammā satipaṭṭhānāti pavattā satipaṭṭhānakathā.
Sabbe dhammā satipaṭṭhānāti pavattā satipaṭṭhānakathā.

Atītānāgatādivasena natthi, sakabhāvena vā atthi, parabhāvena natthīti pavattā hevatthikathā.
Atītānāgatādivasena natthi, sakabhāvena vā atthi, parabhāvena natthīti pavattā hevatthikathā.

Tattha hevatthīti evaṃ iminā pakārena atthīti attho.
Tattha hevatthīti evaṃ iminā pakārena atthīti attho.

Adhimānikānaṃ, kuhakānaṃ vā arahattapaṭiññānaṃ sukkavissaṭṭhiṃ disvā mārakāyikā devatā upasaṃharantīti pavattā parūpahārakathā.
Adhimānikānaṃ, kuhakānaṃ vā arahattapaṭiññānaṃ sukkavissaṭṭhiṃ disvā mārakāyikā devatā upasaṃharantīti pavattā parūpahārakathā.

Arahato paresaṃ nāmagottādīsu atthi aññāṇaṃ, atthi kaṅkhā, parehi ñāpanīyato atthi paravitaraṇāti tisso kathā.
Arahato paresaṃ nāmagottādīsu atthi aññāṇaṃ, atthi kaṅkhā, parehi ñāpanīyato atthi paravitaraṇāti tisso kathā.

Sotāpattimaggakkhaṇe dukkhanti vācā bhijjatīti pavattā vacībhedakathā.
Sotāpattimaggakkhaṇe dukkhanti vācā bhijjatīti pavattā vacībhedakathā.

Dukkhanti vācaṃ bhāsanto dukkhe ñāṇaṃ āharati, tañca lokuttaranti pavattā dukkhāhārakathā.
Dukkhanti vācaṃ bhāsanto dukkhe ñāṇaṃ āharati, tañca lokuttaranti pavattā dukkhāhārakathā.

Samāpattiyaṃ, bhavaṅge ca cittaṃ ciraṃ tiṭṭhatīti pavattā cittaṭṭhitikathā.
Samāpattiyaṃ, bhavaṅge ca cittaṃ ciraṃ tiṭṭhatīti pavattā cittaṭṭhitikathā.

Sabbe saṅkhārā nippariyāyena ādittā kukkuḷanirayasadisāti pavattā kukkuḷakathā.
Sabbe saṅkhārā nippariyāyena ādittā kukkuḷanirayasadisāti pavattā kukkuḷakathā.

Paccekaṃ catusaccadassanavasena ekekassa maggassa catukkhattuṃ uppattivasena soḷasahi koṭṭhāsehi arahattappattīti pavattā anupubbābhisamayakathā.
Paccekaṃ catusaccadassanavasena ekekassa maggassa catukkhattuṃ uppattivasena soḷasahi koṭṭhāsehi arahattappattīti pavattā anupubbābhisamayakathā.

Buddhānaṃ vohāravacanaṃ lokuttaranti pavattā vohārakathā.
Buddhānaṃ vohāravacanaṃ lokuttaranti pavattā vohārakathā.

Suddhasattānaṃ appaṭisaṅkhāya maggena vinā kilesanirodhasaṅkhāto appaṭisaṅkhānirodho, paṭisaṅkhāya tena maggena kilesanirodhoti dve nirodhāti pavattā nirodhakathā.
Suddhasattānaṃ appaṭisaṅkhāya maggena vinā kilesanirodhasaṅkhāto appaṭisaṅkhānirodho, paṭisaṅkhāya tena maggena kilesanirodhoti dve nirodhāti pavattā nirodhakathā.

Tathāgatabalaṃ sāvakasādhāraṇanti pavattā balakathā.
Tathāgatabalaṃ sāvakasādhāraṇanti pavattā balakathā.

Āsavakkhayañāṇavirahitaṃ navabalaṃ lokuttaranti pavattā ariyantikathā.
Āsavakkhayañāṇavirahitaṃ navabalaṃ lokuttaranti pavattā ariyantikathā.

Sarāgaṃ cittaṃ nibbānaṃ ārabbha rāgato vimuccatīti pavattā vimuttikathā.
Sarāgaṃ cittaṃ nibbānaṃ ārabbha rāgato vimuccatīti pavattā vimuttikathā.

Jhānena vikkhambhanavimuttiyā paṭhamaṃ vimuttaṃ cittaṃ maggakkhaṇe samucchedavimuttiyā vimuccamānaṃ nāma hotīti pavattā vimuccamānakathā.
Jhānena vikkhambhanavimuttiyā paṭhamaṃ vimuttaṃ cittaṃ maggakkhaṇe samucchedavimuttiyā vimuccamānaṃ nāma hotīti pavattā vimuccamānakathā.

Aṭṭhamakasaṅkhātassa sotāpattimaggaṭṭhassa anulomagotrabhukkhaṇe diṭṭhivicikicchā pahīyanti nāma, maggakkhaṇe pahīnā nāmāti pavattā aṭṭhamakakathā.
Aṭṭhamakasaṅkhātassa sotāpattimaggaṭṭhassa anulomagotrabhukkhaṇe diṭṭhivicikicchā pahīyanti nāma, maggakkhaṇe pahīnā nāmāti pavattā aṭṭhamakakathā.

Aṭṭhamakassa maggakkhaṇe saddhindriyādīni paṭilabhanti, na paṭiladdhānīti pavattā aṭṭhamakassa indriyakathā.
Aṭṭhamakassa maggakkhaṇe saddhindriyādīni paṭilabhanti, na paṭiladdhānīti pavattā aṭṭhamakassa indriyakathā.

Catutthajjhānadhammupatthaddhaṃ maṃsacakkhumeva dibbacakkhu nāmāti pavattā dibbacakkhukathā.
Catutthajjhānadhammupatthaddhaṃ maṃsacakkhumeva dibbacakkhu nāmāti pavattā dibbacakkhukathā.

Tathā maṃsasote dibbasotakathā.
Tathā maṃsasote dibbasotakathā.

Yathākammūpagatañāṇameva dibbacakkhūti pavattā yathākammūpagatañāṇakathā.
Yathākammūpagatañāṇameva dibbacakkhūti pavattā yathākammūpagatañāṇakathā.

Devabrahmānaṃ pāṇātipātādiasaṃvarābhāvamattena sampattaviratiyā abhāvepi saṃvaro atthīti pavattā saṃvarakathā.
Devabrahmānaṃ pāṇātipātādiasaṃvarābhāvamattena sampattaviratiyā abhāvepi saṃvaro atthīti pavattā saṃvarakathā.

Asaññīnampi cutipaṭisandhikkhaṇe saññā atthīti pavattā asaññakathā.
Asaññīnampi cutipaṭisandhikkhaṇe saññā atthīti pavattā asaññakathā.

Nevasaññānāsaññāyatanabhūmiyaṃ saññā nappavattatīti pavattā nevasaññānāsaññāyatanakathā.

Nevasaññānāsaññāyatanabhūmiyaṃ saññā nappavattatīti pavattā nevasaññānāsaññāyatanakathā.

Arahā gihī assāti pavattā gihissa arahātikathā.
Arahā gihī assāti pavattā gihissa arahātikathā.

Anāgāmino suddhāvāsesu paṭisandhicittena upapattikkhaṇe arahanto hontīti pavattā upapattikathā.
Anāgāmino suddhāvāsesu paṭisandhicittena upapattikkhaṇe arahanto hontīti pavattā upapattikathā.

Arahato lokiyadhammāpi anāsavāti pavattā anāsavakathā.
Arahato lokiyadhammāpi anāsavāti pavattā anāsavakathā.

Paccuppannakkhaṇe samaṅgibhāvasamannāgamo ca rūpāvacarādibhūmantarapaṭilābhasamannāgamo cāti dve samannāgamā, yesaṃ pana ime dve samannāgame ṭhapetvā aññopi hettha upapattidhammavasena eko samannāgamo nāma atthi, tena arahā catūhi phalehi samannāgatoti pavattā samannāgatakathā.
Paccuppannakkhaṇe samaṅgibhāvasamannāgamo ca rūpāvacarādibhūmantarapaṭilābhasamannāgamo cāti dve samannāgamā, yesaṃ pana ime dve samannāgame ṭhapetvā aññopi hettha upapattidhammavasena eko samannāgamo nāma atthi, tena arahā catūhi phalehi samannāgatoti pavattā samannāgatakathā.

Iminā va nayena arahā chahi upekkhāhi samannāgatoti pavattā upekkhāsamannāgatakathā.
Iminā va nayena arahā chahi upekkhāhi samannāgatoti pavattā upekkhāsamannāgatakathā.

Maggañāṇasabbaññutaññāṇasaṅkhātabodhiyā sadā sannihitabhāvena buddhoti pavattā bodhiyā buddhotikathā.
Maggañāṇasabbaññutaññāṇasaṅkhātabodhiyā sadā sannihitabhāvena buddhoti pavattā bodhiyā buddhotikathā.

Mahāpurisalakkhaṇayuttāva bodhisattāti pavattā lakkhaṇakathā.
Mahāpurisalakkhaṇayuttāva bodhisattāti pavattā lakkhaṇakathā.

Bodhisattānampi magganiyāmo atthīti pavattā niyāmokkantikathā.
Bodhisattānampi magganiyāmo atthīti pavattā niyāmokkantikathā.

Catutthamaggaṭṭho tīhi phalehi samannāgatotiādinā pavattā aparāpi samannāgatakathā.
Catutthamaggaṭṭho tīhi phalehi samannāgatotiādinā pavattā aparāpi samannāgatakathā.

Paṭhamamaggādīhi pahīnehi saddhiṃ nippariyāyato arahattaṃ sabbasaṃyojanappahānanti pavattā sabbasaṃyojanapahānakathā.
Paṭhamamaggādīhi pahīnehi saddhiṃ nippariyāyato arahattaṃ sabbasaṃyojanappahānanti pavattā sabbasaṃyojanapahānakathā.

Nippariyāyato phalaṃ vimutti nāma, vipassanāmaggapaccavekkhaṇañāṇāni pana pariyāyato.

Nippariyāyato phalaṃ vimutti nāma, vipassanāmaggapaccavekkhaṇañāṇāni pana pariyāyato.

Evaṃ pana aggahetvā yaṃ kiñci kilesavippayuttaṃ ñāṇaṃ vimuttīti pavattā vimuttikathā.
Evaṃ pana aggahetvā yaṃ kiñci kilesavippayuttaṃ ñāṇaṃ vimuttīti pavattā vimuttikathā.

Buddhādiasekhārammaṇaṃ asekhañāṇanti pavattā asekhañāṇakathā.
Buddhādiasekhārammaṇaṃ asekhañāṇanti pavattā asekhañāṇakathā.

Pathavīkasiṇādisamāpattiyo paramatthato avijjamāne paññattārammaṇe pavattattā viparītañāṇanti pavattā viparītakathā.
Pathavīkasiṇādisamāpattiyo paramatthato avijjamāne paññattārammaṇe pavattattā viparītañāṇanti pavattā viparītakathā.

Tattha anicce niccantiādinā catubbidho vipallāso veditabbo.
Tattha anicce niccantiādinā catubbidho vipallāso veditabbo.

Sabbesaṃ puthujjanānaṃ niyāmagamanāya ñāṇaṃ atthīti pavattā niyāmakathā.
Sabbesaṃ puthujjanānaṃ niyāmagamanāya ñāṇaṃ atthīti pavattā niyāmakathā.

Sabbaṃ ñāṇaṃ paṭisambhidāti pavattā paṭisambhidākathā.
Sabbaṃ ñāṇaṃ paṭisambhidāti pavattā paṭisambhidākathā.

Sammutivisayampi ñāṇaṃ bhūtārammaṇamevāti pavattā sammutiñāṇakathā.
Sammutivisayampi ñāṇaṃ bhūtārammaṇamevāti pavattā sammutiñāṇakathā.

Cetopariyañāṇaṃ cittārammaṇameva, na taṃsampayuttarāgādicetasikārammaṇanti pavattā cittārammaṇakathā.
Cetopariyañāṇaṃ cittārammaṇameva, na taṃsampayuttarāgādicetasikārammaṇanti pavattā cittārammaṇakathā.

Sabbasmiṃ anāgatadhamme sabbesaṃ ñāṇaṃ atthīti pavattā anāgatañāṇakathā.
Sabbasmiṃ anāgatadhamme sabbesaṃ ñāṇaṃ atthīti pavattā anāgatañāṇakathā.

Paccuppanne attano ñāṇepi ñāṇaṃ pavattatīti pavattā paṭuppannañāṇakathā.
Paccuppanne attano ñāṇepi ñāṇaṃ pavattatīti pavattā paṭuppannañāṇakathā.

Buddhā viya sāvakāpi tena tena veneyyajanena pattabbaphalaṃ ñatvāva tadatthāya dhammaṃ desentīti pavattā phalañāṇakathā.
Buddhā viya sāvakāpi tena tena veneyyajanena pattabbaphalaṃ ñatvāva tadatthāya dhammaṃ desentīti pavattā phalañāṇakathā.

Sammattaniyāmo niyamato niccaṭṭhena asaṅkhatoti pavattā niyāmakathā.
Sammattaniyāmo niyamato niccaṭṭhena asaṅkhatoti pavattā niyāmakathā.

‘‘Dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā’’tiādivacanato paṭiccasamuppādo asaṅkhatoti pavattā paṭiccasamuppādakathā.
‘‘Dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā’’tiādivacanato paṭiccasamuppādo asaṅkhatoti pavattā paṭiccasamuppādakathā.

‘‘Saccāni tathāni avitathānī’’tiādivacanato catusaccāni asaṅkhatānīti pavattā saccakathā.

‘‘Saccāni tathāni avitathānī’’tiādivacanato catusaccāni asaṅkhatānīti pavattā saccakathā.

‘‘Cattāro āruppā āneñjā’’ti vacanato asaṅkhatāti pavattā āruppakathā.
‘‘Cattāro āruppā āneñjā’’ti vacanato asaṅkhatāti pavattā āruppakathā.

Nirodhasamāpatti asaṅkhatāti pavattā nirodhasamāpattikathā.
Nirodhasamāpatti asaṅkhatāti pavattā nirodhasamāpattikathā.

Asaṅkhato ākāsoti ākāsakathā.
Asaṅkhato ākāsoti ākāsakathā.

Ākāso sanidassanotikathā.
Ākāso sanidassanotikathā.

Pathavīdhātu sanidassanātiādiṃ katvā kāyakammaṃ sanidassananti pariyosānakathā.
Pathavīdhātu sanidassanātiādiṃ katvā kāyakammaṃ sanidassananti pariyosānakathā.

Natthi keci dhammā kehici dhammehi saṅgahitā, tena ekavidhena rūpasaṅgahotiādi niratthakanti pavattā saṅgahitakathā.
Natthi keci dhammā kehici dhammehi saṅgahitā, tena ekavidhena rūpasaṅgahotiādi niratthakanti pavattā saṅgahitakathā.

Vedanādayo arūpadhammā aññamaññaṃ na sampayuttāti pavattā sampayuttakathā.
Vedanādayo arūpadhammā aññamaññaṃ na sampayuttāti pavattā sampayuttakathā.

Cetasikaṃ natthīti pavattā cetasikakathā.
Cetasikaṃ natthīti pavattā cetasikakathā.

Cetanādhammova dānaṃ, na deyyadhammoti pavattā dānakathā.
Cetanādhammova dānaṃ, na deyyadhammoti pavattā dānakathā.

Paṭiggāhakānaṃ paribhogamayaṃ puññaṃ atthīti pavattā paribhogakathā.
Paṭiggāhakānaṃ paribhogamayaṃ puññaṃ atthīti pavattā paribhogakathā.

Petā ito dinnacīvarādīheva yāpentīti pavattā itodinnakathā.
Petā ito dinnacīvarādīheva yāpentīti pavattā itodinnakathā.

Pathavīkammavipākotikathā.
Pathavīkammavipākotikathā.

Jarāmaraṇaṃ vipākotikathā.
Jarāmaraṇaṃ vipākotikathā.

Kilesappahānamattameva sāmaññaphalaṃ, na cittacetasikā dhammāti pavattā ariyadhammavipākakathā.
Kilesappahānamattameva sāmaññaphalaṃ, na cittacetasikā dhammāti pavattā ariyadhammavipākakathā.

Aññamaññādipaccayatāya vipāko vipākadhammadhammotikathā.
Aññamaññādipaccayatāya vipāko vipākadhammadhammotikathā.

Asurakāyena saddhiṃ cha gatiyoti pavattā gatikathā.
Asurakāyena saddhiṃ cha gatiyoti pavattā gatikathā.

Matasatto mātuutusamayañca mātāpitusaṃyogañca olokayamāno sattāhaṃ, atirekasattāhaṃ vā yasmiṃ bhave tiṭṭhati, so antarābhavo nāma atthīti pavattā antarābhavakathā.
Matasatto mātuutusamayañca mātāpitusaṃyogañca olokayamāno sattāhaṃ, atirekasattāhaṃ vā yasmiṃ bhave tiṭṭhati, so antarābhavo nāma atthīti pavattā antarābhavakathā.

Rūpādipañcakāmaguṇāva kāmadhātu nāma, na tu vatthukāmakilesakāmāti pavattā kāmaguṇakathā.
Rūpādipañcakāmaguṇāva kāmadhātu nāma, na tu vatthukāmakilesakāmāti pavattā kāmaguṇakathā.

Pañcevāyatanāni kāmātikathā.
Pañcevāyatanāni kāmātikathā.

Rūpadhammāva rūpadhātūtikathā.
Rūpadhammāva rūpadhātūtikathā.

Arūpadhammāva arūpadhātūtikathā.
Arūpadhammāva arūpadhātūtikathā.

Rūpadhātuyā sattā ghānādīhi saddhiṃ saḷāyatanikāti pavattā rūpadhātuyāāyatanakathā.
Rūpadhātuyā sattā ghānādīhi saddhiṃ saḷāyatanikāti pavattā rūpadhātuyāāyatanakathā.

Āruppepi atthi sukhumarūpantikathā.
Āruppepi atthi sukhumarūpantikathā.

Kāyavacīviññattivasena rūpaṃ kammantikathā.
Kāyavacīviññattivasena rūpaṃ kammantikathā.

Cittavippayutto arūpadhammova jīvitindriyaṃ, rūpajīvitindriyaṃ natthīti pavattā jīvitindriyakathā.
Cittavippayutto arūpadhammova jīvitindriyaṃ, rūpajīvitindriyaṃ natthīti pavattā jīvitindriyakathā.

Ariyupavādakammena arahattā parihāyatīti pavattā kammahetukathā.
Ariyupavādakammena arahattā parihāyatīti pavattā kammahetukathā.

Aniccādivasena saṅkhāre ādīnavato apassitvā nibbānaṃ ānisaṃsato passantassa saṃyojanappahānaṃ hotīti pavattā ānisaṃsadassāvikathā.
Aniccādivasena saṅkhāre ādīnavato apassitvā nibbānaṃ ānisaṃsato passantassa saṃyojanappahānaṃ hotīti pavattā ānisaṃsadassāvikathā.

Nibbānārammaṇampi saṃyojanaṃ atthīti pavattā amatārammaṇakathā.
Nibbānārammaṇampi saṃyojanaṃ atthīti pavattā amatārammaṇakathā.

Rūpaṃ sārammaṇantikathā.
Rūpaṃ sārammaṇantikathā.

Anusayā anārammaṇātikathā.
Anusayā anārammaṇātikathā.

Ñāṇaṃ anārammaṇantikathā.

Ñāṇaṃ nārammaṇantikathā.

Atītārammaṇañca anāgatārammaṇañca cittaṃ nārammaṇantikathādvayaṃ.
Atītārammaṇañca anāgatārammaṇañca cittaṃ nārammaṇantikathādvayaṃ.

Sabbaṃ cittaṃ vitakkānupatitantikathā.
Sabbaṃ cittaṃ vitakkānupatitantikathā.

Vitakkavipphārova saddo, so ca na sotaviññeyyoti pavattā vitakkavipphārasaddakathā.
Vitakkavipphārova saddo, so ca na sotaviññeyyoti pavattā vitakkavipphārasaddakathā.

Vināpi cittena vācā pavattatīti pavattā nayathācittassavācātikathā.
Vināpi cittena vācā pavattatīti pavattā nayathācittassavācātikathā.

Vināpi cittena kāyakammaṃ pavattatīti pavattā nayathācittassakāyakammantikathā.
Vināpi cittena kāyakammaṃ pavattatīti pavattā nayathācittassakāyakammantikathā.

Atītehipi jhānehi, anāgatehipi yogino samannāgatāti pavattā atītānāgatasamannāgatakathā.
Atītehipi jhānehi, anāgatehipi yogino samannāgatāti pavattā atītānāgatasamannāgatakathā.

Bhavaṅgacitte aniruddhe eva kusalākusalacittāni uppajjanti, tadabhāve ca santatinirodho siyāti pavattā nirodhakathā.
Bhavaṅgacitte aniruddhe eva kusalākusalacittāni uppajjanti, tadabhāve ca santatinirodho siyāti pavattā nirodhakathā.

Saha vācāhi viññattirūpaṃ maggotikathā.
Saha vācāhi viññattirūpaṃ maggotikathā.

Pañcaviññāṇasamaṅgissāpi maggabhāvanā atthīti pavattā pañcaviññāṇasamaṅgissamaggakathā.
Pañcaviññāṇasamaṅgissāpi maggabhāvanā atthīti pavattā pañcaviññāṇasamaṅgissamaggakathā.

Pañcaviññāṇā kusalāpi akusalāpītikathā.
Pañcaviññāṇā kusalāpi akusalāpītikathā.

Pañcaviññāṇā sābhogātikathā.
Pañcaviññāṇā sābhogātikathā.

Maggakkhaṇe lokiyena, lokuttarena cāti dvīhi sīlehi yuttātikathā.
Maggakkhaṇe lokiyena, lokuttarena cāti dvīhi sīlehi yuttātikathā.

Sīlaṃ acetasikantikathā.
Sīlaṃ acetasikantikathā.

Sīlaṃ na cittānuparivattītikathā.
Sīlaṃ na cittānuparivattītikathā.

Samādānahetucittavippayutto puññopacayo hotīti pavattā samādānahetukakathā.
Samādānahetucittavippayutto puññopacayo hotīti pavattā samādānahetukakathā.

Viññatti sīlantikathā.

Viññatti sīlantikathā.

Pāṇātipātādayo vināpi viññattiṃ hontīti pavattā aviññattidussīlyakathā.
Pāṇātipātādayo vināpi viññattiṃ hontīti pavattā aviññattidussīlyakathā.

Anusayā abyākatā, ahetukā, cittavippayuttāti tissopi anusayakathā.
Anusayā abyākatā, ahetukā, cittavippayuttāti tissopi anusayakathā.

Asekhassa ñāṇavippayuttappavattiyā so ñāṇīti navattabboti pavattā ñāṇakathā.
Asekhassa ñāṇavippayuttappavattiyā so ñāṇīti navattabboti pavattā ñāṇakathā.

Ñāṇaṃ cittavippayuttantikathā.
Ñāṇaṃ cittavippayuttantikathā.

Maggakkhaṇe idaṃ dukkhanti ñāṇaṃ pavattanti pavattā idaṃ dukkhantikathā.
Maggakkhaṇe idaṃ dukkhanti ñāṇaṃ pavattanti pavattā idaṃ dukkhantikathā.

Buddhā iddhibalena āyukappaṃ vināpi mahākappaṃ tiṭṭhantīti pavattā iddhibalakathā.
Buddhā iddhibalena āyukappaṃ vināpi mahākappaṃ tiṭṭhantīti pavattā iddhibalakathā.

Cittasantati samādhi, na ekacittakkhaṇikoti pavattā samādhikathā.
Cittasantati samādhi, na ekacittakkhaṇikoti pavattā samādhikathā.

Avijjādipaṭiccasamuppādaṅgehi aññā dhammaṭṭhitatāti pavattā dhammaṭṭhitatākathā.
Avijjādipaṭiccasamuppādaṅgehi aññā dhammaṭṭhitatāti pavattā dhammaṭṭhitatākathā.

Rūpādīhi aññā aniccatāti pavattā aniccatākathā.
Rūpādīhi aññā aniccatāti pavattā aniccatākathā.

Viññattiyo vināpi indriyasaṃvaro kāyavacīkammanti pavattā kathā.
Viññattiyo vināpi indriyasaṃvaro kāyavacīkammanti pavattā kathā.

Sabbaṃ kammaṃ vipākajanakanti pavattā kammakathā.
Sabbaṃ kammaṃ vipākajanakanti pavattā kammakathā.

Saddo vipākoti pavattā kathā.
Saddo vipākoti pavattā kathā.

Saḷāyatanaṃ vipākoti pavattā kathā.
Saḷāyatanaṃ vipākoti pavattā kathā.

Maggaṃ vināpi sattakkhattuparamotikathā.
Maggaṃ vināpi sattakkhattuparamotikathā.

Tathā kolaṃkolaekabījikathāsupi.
Tathā kolaṃkolaekabījikathāsupi.

Diṭṭhisampanno jīvitā voropetītikathā.
Diṭṭhisampanno jīvitā voropetītikathā.

Diṭṭhisampannassa apāyaduggatiyā saddhiṃ rūpāditaṇhāsaṅkhātaduggatipahīnāti pavattā duggatikathā.

Diṭṭhisampannassa apāyaduggatiyā saddhiṃ rūpāditaṇhāsaṅkhātaduggatipahīnāti pavattā duggatikathā.

Sattamabhavikassa taṇhāsambhavato duggati appahīnāti pavattā sattamabhavikakathā.
Sattamabhavikassa taṇhāsambhavato duggati appahīnāti pavattā sattamabhavikakathā.

Saṅghabhedādikappaṭṭhaṃ kammaṃ katvā tena mahākappaṃ asītibhāgaṃ katvā tato ekabhāgamattaṃ kālaṃ āyukappaṃ niraye paccantīti aggahetvā sakalaṃ mahākappaṃ paccanti, vinassamānepi kappe cakkavāḷantaresu paccantīti pavattā kappaṭṭhakathā.
Saṅghabhedādikappaṭṭhaṃ kammaṃ katvā tena mahākappaṃ asītibhāgaṃ katvā tato ekabhāgamattaṃ kālaṃ āyukappaṃ niraye paccantīti aggahetvā sakalaṃ mahākappaṃ paccanti, vinassamānepi kappe cakkavāḷantaresu paccantīti pavattā kappaṭṭhakathā.

Saṅghabhedako appanākusalāni viya kāmāvacarakusalampi na paṭilabhatīti pavattā kusalapaṭilābhakathā.
Saṅghabhedako appanākusalāni viya kāmāvacarakusalampi na paṭilabhatīti pavattā kusalapaṭilābhakathā.

Aṅgasampannāya āṇattiyā abhāvepi mātughātādiānantariyakammapayojako micchattaniyato evāti pavattā anantarāpayuttakathā.
Aṅgasampannāya āṇattiyā abhāvepi mātughātādiānantariyakammapayojako micchattaniyato evāti pavattā anantarāpayuttakathā.

Aniyatadhammesupi keci kusalasampayuttāniyatā atthīti pavattā niyatassa niyāmakathā.
Aniyatadhammesupi keci kusalasampayuttāniyatā atthīti pavattā niyatassa niyāmakathā.

Nīvaraṇehi nivutena paṭicchanneneva cittena nīvaraṇaṃ pajahantīti pavattā nivutakathā.
Nīvaraṇehi nivutena paṭicchanneneva cittena nīvaraṇaṃ pajahantīti pavattā nivutakathā.

Sammukhībhūtaṃ saṃyojanameva jahatīti pavattā sammukhībhūtakathā.
Sammukhībhūtaṃ saṃyojanameva jahatīti pavattā sammukhībhūtakathā.

Samāpanno ca jhānārammaṇanikantiyā jhānaṃ assādetīti pavattā samāpanno assādetītikathā.
Samāpanno ca jhānārammaṇanikantiyā jhānaṃ assādetīti pavattā samāpanno assādetītikathā.

Dukkhavedanāyapi rāgassādavedanā hotīti pavattā assātarāgakathā.
Dukkhavedanāyapi rāgassādavedanā hotīti pavattā assātarāgakathā.

Dhammataṇhā abyākatātikathā.
Dhammataṇhā abyākatātikathā.

Dhammataṇhā na dukkhasamudayotikathā.
Dhammataṇhā na dukkhasamudayotikathā.

Kusalaṃ vā akusalassa, akusalaṃ vā kusalassa anantarā uppajjantīti pavattā kusalākusalapaṭisandahanakathā.
Kusalaṃ vā akusalassa, akusalaṃ vā kusalassa anantarā uppajjantīti pavattā kusalākusalapaṭisandahanakathā.

Gabbhaseyyakānampi bījamattaṃ saḷāyatanaṃ paṭisandhikkhaṇe uppajjatīti pavattā saḷāyatanuppattikathā.
Gabbhaseyyakānampi bījamattaṃ saḷāyatanaṃ paṭisandhikkhaṇe uppajjatīti pavattā saḷāyatanuppattikathā.

Pañcaviññāṇāni aññamaññassa anantarā uppajjantīti pavattā anantarapaccayakathā.
Pañcaviññāṇāni aññamaññassa anantarā uppajjantīti pavattā anantarapaccayakathā.

Sammāvācākammantaviññattiyo ariyarūpantikathā.
Sammāvācākammantaviññattiyo ariyarūpantikathā.

Kāmarāgādito aññho anusayotikathā.
Kāmarāgādito aññho anusayotikathā.

Kilesapariyuṭṭhānaṃ cittavippayuttantikathā.
Kilesapariyuṭṭhānaṃ cittavippayuttantikathā.

Yathā kāmarāgo kāmadhātuyaṃ pariyāpanno, evaṃ rūparāgaarūparāgā rūpārūpabhūmiyaṃ pariyāpannāti pavattā pariyāpannakathā.
Yathā kāmarāgo kāmadhātuyaṃ pariyāpanno, evaṃ rūparāgaarūparāgā rūpārūpabhūmiyaṃ pariyāpannāti pavattā pariyāpannakathā.

Dvayaṃ diṭṭhigataṃ abyākatantikathā.
Dvayaṃ diṭṭhigataṃ abyākatantikathā.

Diṭṭhigataṃ apariyāpannantikathā.
Diṭṭhigataṃ apariyāpannantikathā.

Yo yesaṃ hetupaccayo, so puna tesaṃ sahajātādipaccayo na hoti, ekadhāva ekassa paccayo hotīti pavattā paccayatākathā.
Yo yesaṃ hetupaccayo, so puna tesaṃ sahajātādipaccayo na hoti, ekadhāva ekassa paccayo hotīti pavattā paccayatākathā.

Avijjāva saṅkhārānaṃ paccayo, na pana saṅkhārā avijjāyāti pavattā aññamaññapaccayakathā.
Avijjāva saṅkhārānaṃ paccayo, na pana saṅkhārā avijjāyāti pavattā aññamaññapaccayakathā.

Kāladdhānā ime parinipphannena paññattimattāti pavattā addhākathā.
Kāladdhānā ime parinipphannena paññattimattāti pavattā addhākathā.

Evaṃ khaṇalayamuhuttakathā.
Evaṃ khaṇalayamuhuttakathā.

Aññassa āsavassa abhāvā āsavā anāsavāti pavattā āsavakathā.
Aññassa āsavassa abhāvā āsavā anāsavāti pavattā āsavakathā.

Lokuttarānaṃ dhammānaṃ jarāmaraṇaṃ lokuttaranti pavattā jarāmaraṇakathā.
Lokuttarānaṃ dhammānaṃ jarāmaraṇaṃ lokuttaranti pavattā jarāmaraṇakathā.

Nirodhasamāpatti lokuttarāti pavattā saññāvedayitakathā.
Nirodhasamāpatti lokuttarāti pavattā saññāvedayitakathā.

Sā lokiyāti pavattā dutiyasaññāvedayitakathā.
Sā lokiyāti pavattā dutiyasaññāvedayitakathā.

Nirodhasamāpannopi kālaṃ kareyyāti pavattā tatiyasaññāvedayitakathā.
Nirodhasamāpannopi kālaṃ kareyyāti pavattā tatiyasaññāvedayitakathā.

Nirodhasamāpatti asaññasattupikātikathā.
Nirodhasamāpatti asaññasattupikātikathā.

Kammato aññho cittavippayutto kammūpacayotikathā.
Kammato aññho cittavippayutto kammūpacayotikathā.

Balappattā buddhādayo iddhibalena sattānaṃ cittaṃ rāgādianuppattiyā niggaṇhantīti pavattā niggahakathā.
Balappattā buddhādayo iddhibalena sattānaṃ cittaṃ rāgādianuppattiyā niggaṇhantīti pavattā niggahakathā.

Evaṃ kusaluppattiyā paracittapaggahanakathā.
Evaṃ kusaluppattiyā paracittapaggahanakathā.

Buddhā iddhiyā paresaṃ sukhaṃ dentīti pavattā sukhānuppadānakathā.
Buddhā iddhiyā paresaṃ sukhaṃ dentīti pavattā sukhānuppadānakathā.

‘‘Saṅkhārā aniccā’’ti manasikaroto atītādibhedabhinne sabbe saṅkhāre ārammaṇavasena ekato adhigaṇhātīti pavattā adhigayhamanasikārakathā.
‘‘Saṅkhārā aniccā’’ti manasikaroto atītādibhedabhinne sabbe saṅkhāre ārammaṇavasena ekato adhigaṇhātīti pavattā adhigayhamanasikārakathā.

Rūpaṃ hetukantikathā.
Rūpaṃ hetukantikathā.

Evaṃ rūpaṃ sahetukantikathā.
Evaṃ rūpaṃ sahetukantikathā.

Rūpaṃ kusalākusalantikathā.
Rūpaṃ kusalākusalantikathā.

Rūpaṃ vipākotikathā, yathā kāmāvacarakammena jātaṃ rūpaṃ kāmāvacaraṃ, evaṃ rūpāvacarārūpāvacarakammehi jātaṃ rūpaṃ rūpāvacarārūpāvacarantikathā.
Rūpaṃ vipākotikathā, yathā kāmāvacarakammena jātaṃ rūpaṃ kāmāvacaraṃ, evaṃ rūpāvacarārūpāvacarakammehi jātaṃ rūpaṃ rūpāvacarārūpāvacarantikathā.

Rūparāgo rūpadhātuyā, arūparāgo ca arūpadhātuyā pariyāpannotikathā.
Rūparāgo rūpadhātuyā, arūparāgo ca arūpadhātuyā pariyāpannotikathā.

Atthi arahato puññūpacayotikathā.
Atthi arahato puññūpacayotikathā.

Natthi arahato akālamaccūtikathā.
Natthi arahato akālamaccūtikathā.

Yaṃ kiñci uppajjati, sabbamidaṃ kammatotikathā.
Yaṃ kiñci uppajjati, sabbamidaṃ kammatotikathā.

Indriyabaddhameva dukkhaṃ, na sabbe saṅkhārāti pavattā indriyabaddhakathā.
Indriyabaddhameva dukkhaṃ, na sabbe saṅkhārāti pavattā indriyabaddhakathā.

Sabbe saṅkhārā dukkhā ṭhapetvā ariyamaggantikathā.
Sabbe saṅkhārā dukkhā ṭhapetvā ariyamaggantikathā.

Maggaphalāneva saṅgho nāma, na ca tāni dakkhiṇaṃ paṭiggaṇhanti, tasmā na vattabbaṃ saṅgho dakkhiṇaṃ paṭiggaṇhātītikathā.
Maggaphalāneva saṅgho nāma, na ca tāni dakkhiṇaṃ paṭiggaṇhanti, tasmā na vattabbaṃ saṅgho dakkhiṇaṃ paṭiggaṇhātītikathā.

Tathā na vattabbaṃ saṅgho dakkhiṇaṃ visodhetītikathā.
Tathā na vattabbaṃ saṅgho dakkhiṇaṃ visodhetītikathā.

Na vattabbaṃ saṅgho bhuñjatītikathā.
Na vattabbaṃ saṅgho bhuñjatītikathā.

Na vattabbaṃ saṅghassa dinnaṃ mahapphalantikathā.
Na vattabbaṃ saṅghassa dinnaṃ mahapphalantikathā.

Buddhā na kiñci bhuñjanti, tasmā na vattabbaṃ buddhassa dinnaṃ mahapphalantikathā.
Buddhā na kiñci bhuñjanti, tasmā na vattabbaṃ buddhassa dinnaṃ mahapphalantikathā.

Dāyakato dānaṃ visujjhati, na paṭiggāhakatoti pavattā dakkhiṇāvisuddhikathā.
Dāyakato dānaṃ visujjhati, na paṭiggāhakatoti pavattā dakkhiṇāvisuddhikathā.

Buddhā tusitaloke eva nibbattanti, na manussaloke.
Buddhā tusitaloke eva nibbattanti, na manussaloke.

Ettha hi nimmitarūpamattaṃ dassentīti pavattā manussalokakathā.
Ettha hi nimmitarūpamattaṃ dassentīti pavattā manussalokakathā.

Nimmitarūpaṃ dhammaṃ deseti, na buddhoti pavattā dhammadesanākathā.
Nimmitarūpaṃ dhammaṃ deseti, na buddhoti pavattā dhammadesanākathā.

Rāgova karuṇā nāma, tato natthi buddhānaṃ karuṇātikathā.
Rāgova karuṇā nāma, tato natthi buddhānaṃ karuṇātikathā.

Buddhānaṃ uccārapassāvo aññe gandhajāte ativiya adhigaṇhātīti pavattā gandhajātakathā.
Buddhānaṃ uccārapassāvo aññe gandhajāte ativiya adhigaṇhātīti pavattā gandhajātakathā.

Buddhā ekena maggena cattāri sāmaññaphalāni sacchikarontīti pavattā ekamaggakathā.
Buddhā ekena maggena cattāri sāmaññaphalāni sacchikarontīti pavattā ekamaggakathā.

Parikammādiṃ vināva paṭhamādijjhānā dutiyādijjhānaṃ saṅkamatīti pavattā jhānasaṅkantikathā.
Parikammādiṃ vināva paṭhamādijjhānā dutiyādijjhānaṃ saṅkamatīti pavattā jhānasaṅkantikathā.

Pañcakanaye avitakkavicāramattaṃ jhānaṃ visuṃ jhānaṃ nāma na hoti, jhānantarikaṃ nāma hotīti pavattā jhānantarikakathā.
Pañcakanaye avitakkavicāramattaṃ jhānaṃ visuṃ jhānaṃ nāma na hoti, jhānantarikaṃ nāma hotīti pavattā jhānantarikakathā.

Samāpanno saddaṃ suṇātītikathā.
Samāpanno saddaṃ suṇātītikathā.

Viññāṇaṃ vinā pasādacakkhunā rūpaṃ passatītikathā.
Viññāṇaṃ vinā pasādacakkhunā rūpaṃ passatītikathā.

Tekālike kilese pajahatīti pavattā kilesappajahanakathā.
Tekālike kilese pajahatīti pavattā kilesappajahanakathā.

Nibbānasaṅkhātāpi suññatā saṅkhārakkhandhapariyāpannāti pavattā suññatakathā.
Nibbānasaṅkhātāpi suññatā saṅkhārakkhandhapariyāpannāti pavattā suññatakathā.

Asaṅkhatameva sāmaññaphalantikathā.
Asaṅkhatameva sāmaññaphalantikathā.

Yesaṃ kesañci dhammānaṃ paṭilābhā asaṅkhatāti pavattā pattikathā.
Yesaṃ kesañci dhammānaṃ paṭilābhā asaṅkhatāti pavattā pattikathā.

Sabbadhammānaṃ sabhāvasaṅkhātā tathatā asaṅkhatāti pavattā tathatākathā.
Sabbadhammānaṃ sabhāvasaṅkhātā tathatā asaṅkhatāti pavattā tathatākathā.

Anavajjaṭṭhena nibbānampi kusalantikathā.
Anavajjaṭṭhena nibbānampi kusalantikathā.

Ānantariyādiṃ vināpi atthi puthujjanassa accantaniyāmatātikathā.
Ānantariyādiṃ vināpi atthi puthujjanassa accantaniyāmatātikathā.

Lokiyasaddhādayo na indriyānīti pavattā indriyakathā.
Lokiyasaddhādayo na indriyānīti pavattā indriyakathā.

Asañciccāpi ānantariko hotīti pavattā asañciccakathā.
Asañciccāpi ānantariko hotīti pavattā asañciccakathā.

Natthi puthujjanassa ñāṇanti pavattā ñāṇakathā.
Natthi puthujjanassa ñāṇanti pavattā ñāṇakathā.

Nerayikānaṃ kammāneva nirayapālarūpena vadhenti, na nirayapālāti pavattā nirayapālakathā.
Nerayikānaṃ kammāneva nirayapālarūpena vadhenti, na nirayapālāti pavattā nirayapālakathā.

Atthi devesu tiracchānātikathā.
Atthi devesu tiracchānātikathā.

Viratittayaṃ cittavippayuttaṃ, pañcaṅgikova maggoti pavattā maggakathā.
Viratittayaṃ cittavippayuttaṃ, pañcaṅgikova maggoti pavattā maggakathā.

Paṭiccasamuppādesu ñāṇaṃ lokuttaranti pavattā ñāṇakathā.
Paṭiccasamuppādesu ñāṇaṃ lokuttaranti pavattā ñāṇakathā.

Tisso saṅgītiyo ārabbha sāsanaṃ navaṃ katanti pavattā sāsanakathā.

Tisso saṅgītiyo ārabbha sāsanaṃ navaṃ katanti pavattā sāsanakathā.

Puthujjano ekakkhaṇe tedhātukehi dhammehi avivittoti pavattā avivittakathā.
Puthujjano ekakkhaṇe tedhātukehi dhammehi avivittoti pavattā avivittakathā.

Ñeyyāvaraṇahetukaṃ kiñci saṃyojanaṃ appahāyapi arahā hotīti pavattā saṃyojanakathā.
Ñeyyāvaraṇahetukaṃ kiñci saṃyojanaṃ appahāyapi arahā hotīti pavattā saṃyojanakathā.

‘‘Saṅkhārā niccā hontu, rukkhā niccapupphaphalādiyuttā khemino hontū’’tiādinā yathādhippāyaṃ iddhi pavattatīti pavattā iddhikathā.
‘‘Saṅkhārā niccā hontu, rukkhā niccapupphaphalādiyuttā khemino hontū’’tiādinā yathādhippāyaṃ iddhi pavattatīti pavattā iddhikathā.

Buddhānaṃ sarīraāyupabhāvemattato aññāpi vemattatā atthīti pavattā buddhakathā.
Buddhānaṃ sarīraāyupabhāvemattato aññāpi vemattatā atthīti pavattā buddhakathā.

Ekasmiṃ khaṇe sabbalokadhātūsu aneke buddhā santīti pavattā sabbadisākathā.
Ekasmiṃ khaṇe sabbalokadhātūsu aneke buddhā santīti pavattā sabbadisākathā.

Sabbe dhammā niyatāti pavattā dhammakathā.
Sabbe dhammā niyatāti pavattā dhammakathā.

Sabbakammāni phaladāne niyatānīti pavattā kammakathā.
Sabbakammāni phaladāne niyatānīti pavattā kammakathā.

Arahā asabbaññubhāvena sabbaññuvisaye kiñci saṃyojanaṃ appahāya parinibbātīti pavattā parinibbānakathā.
Arahā asabbaññubhāvena sabbaññuvisaye kiñci saṃyojanaṃ appahāya parinibbātīti pavattā parinibbānakathā.

Arahā kusalacitto parinibbāyatīti pavattā kusalacittakathā.
Arahā kusalacitto parinibbāyatīti pavattā kusalacittakathā.

Arahā āneñje saṇṭhito parinibbāyatīti pavattā āneñjakathā.
Arahā āneñje saṇṭhito parinibbāyatīti pavattā āneñjakathā.

Atthi gabbhaseyyāya dhammābhisamayo, atthi gabbhaseyyāya arahattappatti, supinante dhammābhisamayo, arahattappatti cāti pavattā tissopi kathā.
Atthi gabbhaseyyāya dhammābhisamayo, atthi gabbhaseyyāya arahattappatti, supinante dhammābhisamayo, arahattappatti cāti pavattā tissopi kathā.

Sabbaṃ supinacittaṃ abyākatantikathā.
Sabbaṃ supinacittaṃ abyākatantikathā.

Khaṇikatāya cittānaṃ natthi āsevanapaccayatātikathā.
Khaṇikatāya cittānaṃ natthi āsevanapaccayatātikathā.

Sabbe saṅkhatā ekacittakkhaṇikāti pavattā khaṇikakathā.
Sabbe saṅkhatā ekacittakkhaṇikāti pavattā khaṇikakathā.

Itthiyā saddhiṃ ekato sampattiṃ anubhavissāmāti pūjādiṃ katvā ekādhippāyappattassa bhikkhuno methuno dhammo paṭisevitabboti pavattā ekādhippāyakathā.

Itthiyā saddhiṃ ekato sampattiṃ anubhavissāmāti pūjādiṃ katvā ekādhippāyappattassa bhikkhuno methuno dhammo paṭisevitabboti pavattā ekādhippāyakathā.

Pāpabhikkhūsu methunaṃ paṭisevantesu arahantānaṃ vaṇṇena amanussā methunaṃ paṭisevantīti pavattā arahantavaṇṇakathā.
Pāpabhikkhūsu methunaṃ paṭisevantesu arahantānaṃ vaṇṇena amanussā methunaṃ paṭisevantīti pavattā arahantavaṇṇakathā.

Keci sattā attano issariyena kāmakārikāvasena vinipātaṃ gacchanti, na kammavasenāti pavattā issariyakāmakārikākathā.
Keci sattā attano issariyena kāmakārikāvasena vinipātaṃ gacchanti, na kammavasenāti pavattā issariyakāmakārikākathā.

Na rāgo rāgapatirūpakotiādi patirūpakathā.
Na rāgo rāgapatirūpakotiādi patirūpakathā.

Khandhāyatanādayo aparinipphannāti pavattā aparinipphannakathāti sādhikadvisatakathā.
Khandhāyatanādayo aparinipphannāti pavattā aparinipphannakathāti sādhikadvisatakathā.

Pāḷiyaṃ aṭṭhamukhavādayuttivaseneva sammitiyādīnaṃ bhinnaladdhikānaṃ laddhibhedavasena nānāpakārato vibhattā, tā pana sabbakathā puggalakathāva.
Pāḷiyaṃ aṭṭhamukhavādayuttivaseneva sammitiyādīnaṃ bhinnaladdhikānaṃ laddhibhedavasena nānāpakārato vibhattā, tā pana sabbakathā puggalakathāva.

Tā taṃtaṃladdhibhedavasena saṅkhepatopi vuccamānā atibhāriyaṃ ganthaṃ karonti, tasmā na vitthāritā.
Tā taṃtaṃladdhibhedavasena saṅkhepatopi vuccamānā atibhāriyaṃ ganthaṃ karonti, tasmā na vitthāritā.

Taṃ pana nayaṃ icchantehi pāḷiaṭṭhakathāsu eva vitthārato gahetabboti ayamettha pāḷinayena saddhiṃ atthavinicchayo.
Taṃ pana nayaṃ icchantehi pāḷiaṭṭhakathāsu eva vitthārato gahetabboti ayamettha pāḷinayena saddhiṃ atthavinicchayo.

Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya
Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya

Kathāvatthumātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Kathāvatthumātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

6.

Yamakamātikā
Yamakamātikā

Mūlayamakamātikatthavaṇṇanā
Mūlayamakamātikatthavaṇṇanā

Idāni yamakamātikāya saṃvaṇṇanānayo hoti.
Idāni yamakamātikāya saṃvaṇṇanānayo hoti.

Sā panesā mūlayamakamātikā khandhaāyatanadhātusaccasaṅkhāraanusayacittadhammaindriyayamakamātikāti dasavidhā hoti.
Sā panesā mūlayamakamātikā khandhaāyatanadhātusaccasaṅkhāraanusayacittadhammaindriyayamakamātikāti dasavidhā hoti.

Kenaṭṭhena cettha yamakanti?
Kenaṭṭhena cettha yamakanti?

Yugaḷaṭṭhena.
Yugaḷaṭṭhena.

Yugaḷaṃ hi ‘‘yamakapāṭihāriyaṃ’’, ‘‘yamakasālā’’tiādīsu ‘‘yamaka’’nti vuccati, iti yugaḷasaṅkhātānaṃ yamakānaṃ vasena desitattā imesu dasasu ekekampi, etesaṃ vibhajanattā niddesopi, sabbesaṃ samūhattā pakaraṇampi yamakaṃ nāma.
Yugaḷaṃ hi ‘‘yamakapāṭihāriyaṃ’’, ‘‘yamakasālā’’tiādīsu ‘‘yamaka’’nti vuccati, iti yugaḷasaṅkhātānaṃ yamakānaṃ vasena desitattā imesu dasasu ekekampi, etesaṃ vibhajanattā niddesopi, sabbesaṃ samūhattā pakaraṇampi yamakaṃ nāma.

Idha panetā niddesayamakaṃ upādāya ‘‘yamakamātikā’’tveva vuttā, tāsaṃ pana dasannaṃ yamakamātikānaṃ mūlayamakamātikā ādi.
Idha panetā niddesayamakaṃ upādāya ‘‘yamakamātikā’’tveva vuttā, tāsaṃ pana dasannaṃ yamakamātikānaṃ mūlayamakamātikā ādi.

Tatthāpi ‘‘ye keci kusalā dhammā, sabbe te kusalamūlā.
Tatthāpi ‘‘ye keci kusalā dhammā, sabbe te kusalamūlā.

Ye vā pana kusalamūlā, sabbe te dhammā kusalā’’ti idaṃ yamakaṃ ādi.
Ye vā pana kusalamūlā, sabbe te dhammā kusalā’’ti idaṃ yamakaṃ ādi.

Tassa kusalamūlasaṅkhātānaṃ dvinnaṃ atthānaṃ vasena atthayamakanti vā, tesaññeva atthānaṃ anulomato paṭilomato pavattapāḷidhammavasena dhammayamakanti vā, anulomapaṭilomato pavattapucchāvasena pucchāyamakanti vā tidhā yamakabhāvo veditabbo.
Tassa kusalamūlasaṅkhātānaṃ dvinnaṃ atthānaṃ vasena atthayamakanti vā, tesaññeva atthānaṃ anulomato paṭilomato pavattapāḷidhammavasena dhammayamakanti vā, anulomapaṭilomato pavattapucchāvasena pucchāyamakanti vā tidhā yamakabhāvo veditabbo.

Sesesupi eseva nayo.
Sesesupi eseva nayo.

Idāni imesaṃ yamakānaṃ vasena desitāya imissā mūlayamakamātikāya tāva nayayamakapucchāatthavārappabhedavasena pāḷivavatthānaṃ evaṃ veditabbaṃ -
Idāni imesaṃ yamakānaṃ vasena desitāya imissā mūlayamakamātikāya tāva nayayamakapucchāatthavārappabhedavasena pāḷivavatthānaṃ evaṃ veditabbaṃ -

kusalattikamātikāya hi ‘‘kusalā dhammā’’ti idaṃ ādipadaṃ nissāya mūlanayo mūlamūlanayo mūlakanayo mūlamūlakanayoti ime cattāro nayā honti.

kusalattikamātikāya hi ‘‘kusalā dhammā’’ti idaṃ ādipadaṃ nissāya mūlanayo mūlamūlanayo mūlakanayo mūlamūlakanayoti ime cattāro nayā honti.

Tesu ekekasmiṃ naye mūlayamakaṃ ekamūlayamakaṃ aññamaññamūlayamakanti tīṇi tīṇi yamakānīti dvādasa yamakāni.
Tesu ekekasmiṃ naye mūlayamakaṃ ekamūlayamakaṃ aññamaññamūlayamakanti tīṇi tīṇi yamakānīti dvādasa yamakāni.

Ekekasmiṃ yamake anulomapaṭilomavasena dve dve pucchāti catuvīsati pucchā, ekekapucchāya sanniṭṭhānasaṃsayavasena dve dve atthāti aṭṭhacattālīsa atthā.
Ekekasmiṃ yamake anulomapaṭilomavasena dve dve pucchāti catuvīsati pucchā, ekekapucchāya sanniṭṭhānasaṃsayavasena dve dve atthāti aṭṭhacattālīsa atthā.

Tattha ye keci kusalāti kusalesu ‘‘kusalā nu kho, na kusalā nu kho’’ti sandehābhāvato imasmiṃ pade sanniṭṭhānattho veditabbo.
Tattha ye keci kusalāti kusalesu ‘‘kusalā nu kho, na kusalā nu kho’’ti sandehābhāvato imasmiṃ pade sanniṭṭhānattho veditabbo.

Sabbe te kusalamūlāti ‘‘sabbe te kusalā dhammā kusalamūlā nu kho, na nu kho’’ti evaṃ vimativasena pucchitattā imasmiṃ pade saṃsayattho veditabbo.
Sabbe te kusalamūlāti ‘‘sabbe te kusalā dhammā kusalamūlā nu kho, na nu kho’’ti evaṃ vimativasena pucchitattā imasmiṃ pade saṃsayattho veditabbo.

So ca kho veneyyānaṃ saṃsayaṭṭhāne saṃsayaṃ dīpetvā taṃvinodanatthaṃ bhagavatā vutto, tathāgatassa pana saṃsayaṭṭhānaṃ nāma natthi.
So ca kho veneyyānaṃ saṃsayaṭṭhāne saṃsayaṃ dīpetvā taṃvinodanatthaṃ bhagavatā vutto, tathāgatassa pana saṃsayaṭṭhānaṃ nāma natthi.

Ito paresupi pucchāpadesu eseva nayo.
Ito paresupi pucchāpadesu eseva nayo.

Yathā ca kusalapadaṃ nissāya ime catunayādayo honti, akusalapadaṃ nissāyapi tatheva, abyākatapadaṃ nissāyapi tatheva, kusalādīni tīṇipi padāni ekato katvā niddiṭṭhaṃ nāmapadaṃ nissāya tathevāti kusalattikamātikāya catūsu padesu sabbepi soḷasa nayā, aṭṭhacattālīsa yamakāni, channavuti pucchā, dvānavutisataṃ atthā ca uddesavasena vuttāti veditabbā.
Yathā ca kusalapadaṃ nissāya ime catunayādayo honti, akusalapadaṃ nissāyapi tatheva, abyākatapadaṃ nissāyapi tatheva, kusalādīni tīṇipi padāni ekato katvā niddiṭṭhaṃ nāmapadaṃ nissāya tathevāti kusalattikamātikāya catūsu padesu sabbepi soḷasa nayā, aṭṭhacattālīsa yamakāni, channavuti pucchā, dvānavutisataṃ atthā ca uddesavasena vuttāti veditabbā.

Ettāvatā mūlavāro hetuvāro nidānavāro sambhavavāro pabhavavāro samuṭṭhānavāro āhāravāro ārammaṇavāro paccayavāro samudayavāroti sabbepi dasa vārā honti.
Ettāvatā mūlavāro hetuvāro nidānavāro sambhavavāro pabhavavāro samuṭṭhānavāro āhāravāro ārammaṇavāro paccayavāro samudayavāroti sabbepi dasa vārā honti.

Tattha mūlavāre āgataparicchedeneva avasesesupi nayādayo veditabbā.
Tattha mūlavāre āgataparicchedeneva avasesesupi nayādayo veditabbā.

Pāḷi panettha atisaṃkhittā.
Pāḷi panettha atisaṃkhittā.

Iti sabbesupi dasasu vāresu saṭṭhisataṃ nayā, asītiadhikāni cattāri yamakasatāni, saṭṭhiadhikāni nava pucchāsatāni, vīsādhikāni ekūnavīsati atthasatāni ca uddiṭṭhānīti veditabbāni.
Iti sabbesupi dasasu vāresu saṭṭhisataṃ nayā, asītiadhikāni cattāri yamakasatāni, saṭṭhiadhikāni nava pucchāsatāni, vīsādhikāni ekūnavīsati atthasatāni ca uddiṭṭhānīti veditabbāni.

Evamettha nayayamakapucchā atthavārappabhedavasena pāḷivavatthānaṃ viditvā idāni tassā anuttānapadatthānusāreneva vibhaṅganayasahito saṅkhepatthavaṇṇanānayo evaṃ veditabbo -
Evamettha nayayamakapucchā atthavārappabhedavasena pāḷivavatthānaṃ viditvā idāni tassā anuttānapadatthānusāreneva vibhaṅganayasahito saṅkhepatthavaṇṇanānayo evaṃ veditabbo -

tattha ye kecīti anavasesavacanaṃ.
tattha ye kecīti anavasesavacanaṃ.

Kusalā dhammāti anavajjasukhavipākā nissattasabhāvā.
Kusalā dhammāti anavajjasukhavipākā nissattasabhāvā.

Sabbe te kusalamūlāti kiṃ te sabbeyeva kusalamūlā hontīti pucchā.
Sabbe te kusalamūlāti kiṃ te sabbeyeva kusalamūlā hontīti pucchā.

Imāni pana vissajjanamātikāya natthi.
Imāni pana vissajjanamātikāya natthi.

Yamakamātikāya hi sabbattha pucchāpadāneva uddhaṭāni, na vissajjanānīti.
Yamakamātikāya hi sabbattha pucchāpadāneva uddhaṭāni, na vissajjanānīti.

Vissajjanāni pana niddeseyeva vuttāni, tasmā sabbattha niddesanayeneva vissajjanamukhaṃ dassayissāma.
Vissajjanāni pana niddeseyeva vuttāni, tasmā sabbattha niddesanayeneva vissajjanamukhaṃ dassayissāma.

Imissāva ‘‘ye keci kusalā dhammā, sabbe te kusalamūlā’’ti pucchāya vibhaṅganayena idaṃ vissajjanamukhaṃ.
Imissāva ‘‘ye keci kusalā dhammā, sabbe te kusalamūlā’’ti pucchāya vibhaṅganayena idaṃ vissajjanamukhaṃ.

‘‘Tīṇeva kusalamūlāni, avasesā kusalā dhammā na kusalamūlā’’ti tassā cāyamattho -
‘‘Tīṇeva kusalamūlāni, avasesā kusalā dhammā na kusalamūlā’’ti tassā cāyamattho -

na te sabbe kusalā dhammā kusalamūlāni honti, alobhādīni pana tīṇeva kusalamūlānīti.
na te sabbe kusalā dhammā kusalamūlāni honti, alobhādīni pana tīṇeva kusalamūlānīti.

Ye vā pana kusalamūlā tayo alobhādayo kusalānaṃ mūlāti vuttā, sabbe te kusalā dhammāti kiṃ te sabbe tayopi dhammā kusalāti pucchā.
Ye vā pana kusalamūlā tayo alobhādayo kusalānaṃ mūlāti vuttā, sabbe te kusalā dhammāti kiṃ te sabbe tayopi dhammā kusalāti pucchā.

Tassā niddese ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
Tassā niddese ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

Tassa tesaṃ tiṇṇaṃ mūlānaṃ kusalabhāvampi sampaṭicchāmīti attho.
Tassa tesaṃ tiṇṇaṃ mūlānaṃ kusalabhāvampi sampaṭicchāmīti attho.

Ayaṃ tāva mūlanaye mūlayamakanayo.
Ayaṃ tāva mūlanaye mūlayamakanayo.

Ekamūlayamake pana sabbe te kusalamūlena ekamūlāti gaṇanaṭṭhena ekamūlakaṃ aggahetvā samānatthena gahetabbā, ayaṃ hettha attho -
Ekamūlayamake pana sabbe te kusalamūlena ekamūlāti gaṇanaṭṭhena ekamūlakaṃ aggahetvā samānatthena gahetabbā, ayaṃ hettha attho -

‘‘sabbe te kusalamūlena ekaṃ samānaṃ mūlaṃ etesanti ekamūlā’’ti.
‘‘sabbe te kusalamūlena ekaṃ samānaṃ mūlaṃ etesanti ekamūlā’’ti.

Yaṃ phassassa mūlaṃ, kiṃ tadeva vedanādīnanti ayaṃ pucchā.
Yaṃ phassassa mūlaṃ, kiṃ tadeva vedanādīnanti ayaṃ pucchā.

Atha nesaṃ tathābhāvaṃ sampaṭicchanavasena ‘‘āmantā’’ti vibhaṅge vissajjanaṃ.
Atha nesaṃ tathābhāvaṃ sampaṭicchanavasena ‘‘āmantā’’ti vibhaṅge vissajjanaṃ.

Ye vā pana kusalamūlena ekamūlā, sabbe te dhammā kusalāti pucchā.
Ye vā pana kusalamūlena ekamūlā, sabbe te dhammā kusalāti pucchā.

Tassā pana kusalacittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ kusalamūlena ekamūlameva, na kusalaṃ, phassādidhammajātaṃ pana kusalamūlena ekamūlañceva kusalañcāti idaṃ vissajjanaṃ.
Tassā pana kusalacittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ kusalamūlena ekamūlameva, na kusalaṃ, phassādidhammajātaṃ pana kusalamūlena ekamūlañceva kusalañcāti idaṃ vissajjanaṃ.

Yatheva hi phassādīnaṃ alobhādayo suppatiṭṭhitabhāvasādhanena hetupaccayattā mūlaṃ, tathā taṃsamuṭṭhānarūpassāpīti taṃrūpampi arūpadhammehi saddhiṃ samānamūlanti vuccati, na pana kusalaṃ anavajjasukhavipākattābhāvā.
Yatheva hi phassādīnaṃ alobhādayo suppatiṭṭhitabhāvasādhanena hetupaccayattā mūlaṃ, tathā taṃsamuṭṭhānarūpassāpīti taṃrūpampi arūpadhammehi saddhiṃ samānamūlanti vuccati, na pana kusalaṃ anavajjasukhavipākattābhāvā.

Ekamūlayamakanayo.
Ekamūlayamakanayo.

Aññamaññamūlayamake pana ‘‘ye keci kusalā’’ti apucchitvā ‘‘ye keci kusalamūlena ekamūlā’’ti pucchā katā.
Aññamaññamūlayamake pana ‘‘ye keci kusalā’’ti apucchitvā ‘‘ye keci kusalamūlena ekamūlā’’ti pucchā katā.

Kasmā?
Kasmā?

Imināpi byañjanena tassevatthassa sambhavadassanatthaṃ, kusalasamuṭṭhānarūpassāpi sampiṇḍanatthañca.
Imināpi byañjanena tassevatthassa sambhavadassanatthaṃ, kusalasamuṭṭhānarūpassāpi sampiṇḍanatthañca.

Aññamaññamūlāti sabbeva te kiṃ aññamaññassa hetupaccayaṭṭhena mūlāni hontīti pucchā.
Aññamaññamūlāti sabbeva te kiṃ aññamaññassa hetupaccayaṭṭhena mūlāni hontīti pucchā.

Tassā yāni dve tīṇi mūlāni ekato uppajjanti, tāneva ekamūlāni ceva aññamaññamūlāni ca, avasesā kusalamūlasahajātā rūpārūpadhammā kusalamūlena ekamūlāva, na ca aññamaññamūlāti vissajjanaṃ.
Tassā yāni dve tīṇi mūlāni ekato uppajjanti, tāneva ekamūlāni ceva aññamaññamūlāni ca, avasesā kusalamūlasahajātā rūpārūpadhammā kusalamūlena ekamūlāva, na ca aññamaññamūlāti vissajjanaṃ.

Tasseva paṭilomanaye sabbe te aññamaññamūlā alobhādayo kusalāti pucchā.
Tasseva paṭilomanaye sabbe te aññamaññamūlā alobhādayo kusalāti pucchā.

Āmantāti vissajjanaṃ.
Āmantāti vissajjanaṃ.

Mūlanayo.
Mūlanayo.

Yathā ca mūlanaye mūlayamakaekamūlayamakaaññamaññamūlayamakavasena chabbidhā pucchāvissajjananayā vuttā, evaṃ mūlamūlanayādīsupi veditabbā.
Yathā ca mūlanaye mūlayamakaekamūlayamakaaññamaññamūlayamakavasena chabbidhā pucchāvissajjananayā vuttā, evaṃ mūlamūlanayādīsupi veditabbā.

Ayaṃ panettha viseso -
Ayaṃ panettha viseso -

sabbe te kusalamūlamūlāti sabbe te kusalamūlasaṅkhātā mūlā, kusalamūlamūlātveva attho.
sabbe te kusalamūlamūlāti sabbe te kusalamūlasaṅkhātā mūlā, kusalamūlamūlātveva attho.

Ekamūlamūlāti samānaṭṭhena ekameva mūlamūlaṃ etesanti ekamūlamūlā, samānamūlamūlātveva attho.
Ekamūlamūlāti samānaṭṭhena ekameva mūlamūlaṃ etesanti ekamūlamūlā, samānamūlamūlātveva attho.

Aññamaññamūlamūlāti aññamaññassa mūlaṃ aññamaññamūlaṃ, taṃ hetupaccayaṭṭhena mūlaṃ etesanti aññamaññamūlamūlā, aññamaññamūlamūlātveva attho.
Aññamaññamūlamūlāti aññamaññassa mūlaṃ aññamaññamūlaṃ, taṃ hetupaccayaṭṭhena mūlaṃ etesanti aññamaññamūlamūlā, aññamaññamūlamūlātveva attho.

Sesaṃ tādisamevāti.
Sesaṃ tādisamevāti.

Mūlamūlanayo.
Mūlamūlanayo.

Mūlakanaye pana sabbe te kusalamūlakāti sabbe te kusalā hetupaccayaṭṭhena kusalabhūtaṃ mūlaṃ etesanti kusalamūlakāti pucchā.

Mūlakanaye pana sabbe te kusalamūlakāti sabbe te kusalā hetupaccayaṭṭhena kusalabhūtaṃ mūlaṃ etesanti kusalamūlakāti pucchā.

Āmantāti vissajjanaṃ.
Āmantāti vissajjanaṃ.

‘‘Ye vā pana kusalamūlakā, sabbe te dhammā kusalā’’ti pucchā.
‘‘Ye vā pana kusalamūlakā, sabbe te dhammā kusalā’’ti pucchā.

Yaṃ rūpaṃ, taṃ ṭhapetvā sesaṃ kusalanti vissajjanaṃ, sesaṃ tādisamevāti.
Yaṃ rūpaṃ, taṃ ṭhapetvā sesaṃ kusalanti vissajjanaṃ, sesaṃ tādisamevāti.

Mūlakanayo.
Mūlakanayo.

Mūlamūlakanaye pana kusalamūlamūlakāti kusalamūlasaṅkhātaṃ mūlaṃ etesanti kusalamūlamūlakā.
Mūlamūlakanaye pana kusalamūlamūlakāti kusalamūlasaṅkhātaṃ mūlaṃ etesanti kusalamūlamūlakā.

Sesaṃ tādisamevāti.
Sesaṃ tādisamevāti.

Ayaṃ tāva kusalapadesu pucchāvissajjananayo.
Ayaṃ tāva kusalapadesu pucchāvissajjananayo.

Akusalapadādīsupi eseva nayo.
Akusalapadādīsupi eseva nayo.

Ayaṃ pana viseso -
Ayaṃ pana viseso -

akusalapadamūlesu ekamūlayamake ‘‘ye keci akusalā dhammā, sabbe te akusalamūlena ekamūlā’’ti paṭhamapucchāya ‘‘ahetukaṃ akusalaṃ akusalamūlena ekamūla’’nti niddese vissajjanaṃ kataṃ.
akusalapadamūlesu ekamūlayamake ‘‘ye keci akusalā dhammā, sabbe te akusalamūlena ekamūlā’’ti paṭhamapucchāya ‘‘ahetukaṃ akusalaṃ akusalamūlena ekamūla’’nti niddese vissajjanaṃ kataṃ.

Tattha ahetukaṃ akusalanti dvīsu mohamūlacittesu mohaṃ sandhāya vuttaṃ, abyākatapadamūlesu ekamūlayamake ‘‘ye keci abyākatā dhammā, sabbe te abyākatamūlena ekamūlā’’ti pucchāya ‘‘ahetukaṃ abyākataṃ ṭhapetvā sesā abyākatamūlena ekamūlakā’’ti vissajjanaṃ.
Tattha ahetukaṃ akusalanti dvīsu mohamūlacittesu mohaṃ sandhāya vuttaṃ, abyākatapadamūlesu ekamūlayamake ‘‘ye keci abyākatā dhammā, sabbe te abyākatamūlena ekamūlā’’ti pucchāya ‘‘ahetukaṃ abyākataṃ ṭhapetvā sesā abyākatamūlena ekamūlakā’’ti vissajjanaṃ.

Tattha ahetukaṃ abyākatanti aṭṭhārasāhetukacittuppādā, rūpaṃ, nibbānañca.
Tattha ahetukaṃ abyākatanti aṭṭhārasāhetukacittuppādā, rūpaṃ, nibbānañca.

Ettha ca kiñcāpi sahetukaabyākatacittasamuṭṭhānarūpampi abyākatamūlena ekamūlameva, taṃ pana abbohārikaṃ katvā niddese ekato labbhamānakavasenapetaṃ vissajjanaṃ katanti veditabbaṃ.

Ettha ca kiñcāpi sahetukaabyākatacittasamuṭṭhānarūpampi abyākatamūlena ekamūlameva, taṃ pana abbohārikaṃ katvā niddese ekato labbhamānakavasenapetaṃ vissajjanaṃ katanti veditabbaṃ.

Nāmapadamūlesu ca ‘‘ye keci nāmā dhammā, sabbe te nāmamūlā’’ti pucchāya ‘‘naveva nāmamūlāni, avasesā nāmā dhammā, na nāmamūlā’’ti vissajjanaṃ.
Nāmapadamūlesu ca ‘‘ye keci nāmā dhammā, sabbe te nāmamūlā’’ti pucchāya ‘‘naveva nāmamūlāni, avasesā nāmā dhammā, na nāmamūlā’’ti vissajjanaṃ.

Ekamūlanaye panettha ‘‘ye keci nāmā dhammā, sabbe te nāmamūlena ekamūlā’’ti pucchā.
Ekamūlanaye panettha ‘‘ye keci nāmā dhammā, sabbe te nāmamūlena ekamūlā’’ti pucchā.

‘‘Ahetukaṃ nāmaṃ ṭhapetvā sesaṃ nāmamūlena ekamūla’’nti vissajjanaṃ.
‘‘Ahetukaṃ nāmaṃ ṭhapetvā sesaṃ nāmamūlena ekamūla’’nti vissajjanaṃ.

Tattha ahetukacittuppādavicikicchuddhaccasampayuttamohanibbānavasena ahetukaṃ nāmaṃ veditabbaṃ.
Tattha ahetukacittuppādavicikicchuddhaccasampayuttamohanibbānavasena ahetukaṃ nāmaṃ veditabbaṃ.

Sesaṃ sabbattha kusalapade vuttānusārena suviññeyyamevāti.
Sesaṃ sabbattha kusalapade vuttānusārena suviññeyyamevāti.

Ayaṃ mūlavāre nayo.
Ayaṃ mūlavāre nayo.

Ito paresu hetuvārādīsu navasu vāresu mūlavārasadisova sabbattha saṃvaṇṇanānayo.
Ito paresu hetuvārādīsu navasu vāresu mūlavārasadisova sabbattha saṃvaṇṇanānayo.

Hetuādipadamattameva hettha viseso, tāni ca mūla-saddapariyāyato alobhādihetukāneva.
Hetuādipadamattameva hettha viseso, tāni ca mūla-saddapariyāyato alobhādihetukāneva.

Alobhādayo hi sahajātadhammasaṅkhātassa attano phalassa patiṭṭhānaṭṭhena mūlaṃ.
Alobhādayo hi sahajātadhammasaṅkhātassa attano phalassa patiṭṭhānaṭṭhena mūlaṃ.

Tassa nipphādanatthaṃ hinoti pavattatīti hetu, ‘‘handa naṃ gaṇhathā’’ti dassentaṃ viya attano phalaṃ nidetīti nidānaṃ.
Tassa nipphādanatthaṃ hinoti pavattatīti hetu, ‘‘handa naṃ gaṇhathā’’ti dassentaṃ viya attano phalaṃ nidetīti nidānaṃ.

Etasmā phalaṃ sambhavatīti sambhavo.
Etasmā phalaṃ sambhavatīti sambhavo.

Pabhavatīti pabhavo.
Pabhavatīti pabhavo.

Samuṭṭhāti taṃ ettha, etenāti vā samuṭṭhānaṃ.
Samuṭṭhāti taṃ ettha, etenāti vā samuṭṭhānaṃ.

Taṃ āharatīti āhāro.
Taṃ āharatīti āhāro.

Apaṭikkhipitabbaṭṭhena tena ālambīyatīti ālambaṇaṃ.
Apaṭikkhipitabbaṭṭhena tena ālambīyatīti ālambaṇaṃ.

Etaṃ paṭicca taṃ etīti paccayo.
Etaṃ paṭicca taṃ etīti paccayo.

Etasmā taṃ samudetīti samudayo.
Etasmā taṃ samudetīti samudayo.

Sabbaṃ kāraṇapariyāyena vuttā ‘‘mūlaṃ hetu nidānañcā’’ti gāthā dasannampi vārānaṃ uddānagāthā nāma.
Sabbaṃ kāraṇapariyāyena vuttā ‘‘mūlaṃ hetu nidānañcā’’ti gāthā dasannampi vārānaṃ uddānagāthā nāma.

Ayaṃ mūlayamakamātikatthavaṇṇanānayo.
Ayaṃ mūlayamakamātikatthavaṇṇanānayo.

Khandhayamakamātikatthavaṇṇanā
Khandhayamakamātikatthavaṇṇanā

Khandhayamakapāḷiyā pana pāḷivavatthānaṃ tāva evaṃ veditabbaṃ -
Khandhayamakapāḷiyā pana pāḷivavatthānaṃ tāva evaṃ veditabbaṃ -

‘‘pañcakkhandhā’’ti padaṃ ādiṃ katvā yāva ‘‘na khandhā na saṅkhārā’’ti padaṃ, tāva pavattā ayaṃ khandhayamakamātikā nāma.
‘‘pañcakkhandhā’’ti padaṃ ādiṃ katvā yāva ‘‘na khandhā na saṅkhārā’’ti padaṃ, tāva pavattā ayaṃ khandhayamakamātikā nāma.

Sā paṇṇattivārassa ‘‘uddesavāro’’tipi ‘‘pucchāvāro’’tipi vuccati.
Sā paṇṇattivārassa ‘‘uddesavāro’’tipi ‘‘pucchāvāro’’tipi vuccati.

So ca padasodhanavāro padasodhanamūlacakkavāro suddhakhandhavāro suddhakhandhamūlacakkavāroti catūhi nayavārehi paṭimaṇḍito.
So ca padasodhanavāro padasodhanamūlacakkavāro suddhakhandhavāro suddhakhandhamūlacakkavāroti catūhi nayavārehi paṭimaṇḍito.

Tattha ‘‘rūpaṃ rūpakkhandho, rūpakkhandho rūpa’’ntiādinā nayena padameva sodhetvā gato padasodhanavāro nāma.
Tattha ‘‘rūpaṃ rūpakkhandho, rūpakkhandho rūpa’’ntiādinā nayena padameva sodhetvā gato padasodhanavāro nāma.

So anulomapaṭilomavasena duvidho hoti.
So anulomapaṭilomavasena duvidho hoti.

Tassa anulomavāre ‘‘rūpaṃ rūpakkhandho, rūpakkhandho rūpa’’ntiādīni pañca yamakāni.
Tassa anulomavāre ‘‘rūpaṃ rūpakkhandho, rūpakkhandho rūpa’’ntiādīni pañca yamakāni.

Paṭilomavārepi ‘‘na rūpaṃ na rūpakkhandho, na rūpakkhandho na rūpa’’ntiādinā pañca vārā.
Paṭilomavārepi ‘‘na rūpaṃ na rūpakkhandho, na rūpakkhandho na rūpa’’ntiādinā pañca vārā.

Tato paraṃ tesaññeva padasodhanavāre sodhitānaṃ khandhānaṃ ‘‘rūpaṃ rūpakkhandho, khandhā vedanākkhandho’’tiādinā nayena ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri cakkāni bandhitvā gato padasodhanamūlakānaṃ cakkānaṃ atthitāya padasodhanamūlacakkavāro nāma.
Tato paraṃ tesaññeva padasodhanavāre sodhitānaṃ khandhānaṃ ‘‘rūpaṃ rūpakkhandho, khandhā vedanākkhandho’’tiādinā nayena ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri cakkāni bandhitvā gato padasodhanamūlakānaṃ cakkānaṃ atthitāya padasodhanamūlacakkavāro nāma.

Sopi anulomapaṭilomavasena duvidho hoti.
Sopi anulomapaṭilomavasena duvidho hoti.

Tassa anulomavāre ‘‘rūpaṃ rūpakkhandho, khandhā vedanākkhandho’’tiādīni ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri katvā vīsati yamakāni.
Tassa anulomavāre ‘‘rūpaṃ rūpakkhandho, khandhā vedanākkhandho’’tiādīni ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri katvā vīsati yamakāni.

Paṭilomavārepi ‘‘na rūpaṃ na rūpakkhandho, na khandhā na vedanākkhandho’’tiādīni vīsatimeva.
Paṭilomavārepi ‘‘na rūpaṃ na rūpakkhandho, na khandhā na vedanākkhandho’’tiādīni vīsatimeva.

Tato paraṃ ‘‘rūpaṃ khandho, khandhā rūpa’’ntiādinā nayena suddhakhandhavaseneva gato suddhakhandhavāro nāma.
Tato paraṃ ‘‘rūpaṃ khandho, khandhā rūpa’’ntiādinā nayena suddhakhandhavaseneva gato suddhakhandhavāro nāma.

Sopi anulomapaṭilomavasena duvidho hoti.
Sopi anulomapaṭilomavasena duvidho hoti.

Tassa anulomavāre ‘‘rūpaṃ khandho, khandhā rūpa’’ntiādīni pañca yamakāni.
Tassa anulomavāre ‘‘rūpaṃ khandho, khandhā rūpa’’ntiādīni pañca yamakāni.

Paṭilomavārepi ‘‘na rūpaṃ na khandho, na khandhā na rūpa’’ntiādīni pañceva.
Paṭilomavārepi ‘‘na rūpaṃ na khandho, na khandhā na rūpa’’ntiādīni pañceva.

Tato paraṃ tesaññeva suddhakhandhānaṃ ‘‘rūpaṃ khandho, khandhā vedanā’’tiādinā nayena ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri cakkāni bandhitvā gato suddhakhandhamūlakānaṃ cakkānaṃ atthitāya suddhakhandhamūlacakkavāro nāma.
Tato paraṃ tesaññeva suddhakhandhānaṃ ‘‘rūpaṃ khandho, khandhā vedanā’’tiādinā nayena ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri cakkāni bandhitvā gato suddhakhandhamūlakānaṃ cakkānaṃ atthitāya suddhakhandhamūlacakkavāro nāma.

Sopi anulomapaṭilomavasena duvidho hoti.
Sopi anulomapaṭilomavasena duvidho hoti.

Tassa anulomavāre ‘‘rūpaṃ khandho, khandhā vedanā’’tiādīni ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri katvā vīsati yamakāni.
Tassa anulomavāre ‘‘rūpaṃ khandho, khandhā vedanā’’tiādīni ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri katvā vīsati yamakāni.

Paṭilomavārepi ‘‘na rūpaṃ na khandho, na khandhā na vedanā’’tiādīni vīsatimeva.
Paṭilomavārepi ‘‘na rūpaṃ na khandho, na khandhā na vedanā’’tiādīni vīsatimeva.

Evamettha catūsu nayavāresu ekaṃ yamakasataṃ, dve pucchāsatāni, ekekapucchāya sanniṭṭhānasaṃsayavasena dve dve atthe katvā cattāri ca atthasatāni uddiṭṭhānīti veditabbāni.
Evamettha catūsu nayavāresu ekaṃ yamakasataṃ, dve pucchāsatāni, ekekapucchāya sanniṭṭhānasaṃsayavasena dve dve atthe katvā cattāri ca atthasatāni uddiṭṭhānīti veditabbāni.

Evametissā pāḷivavatthānaṃ viditvā idāni anuttānapadatthānusārena vibhaṅganayasahitasaṅkhepatthavaṇṇanānayo evaṃ veditabbo.
Evametissā pāḷivavatthānaṃ viditvā idāni anuttānapadatthānusārena vibhaṅganayasahitasaṅkhepatthavaṇṇanānayo evaṃ veditabbo.

Pañcakkhandhāti ayaṃ yamakavasena pucchitabbānaṃ khandhānaṃ uddeso.
Pañcakkhandhāti ayaṃ yamakavasena pucchitabbānaṃ khandhānaṃ uddeso.

Rūpakkhandho...pe...
Rūpakkhandho...pe...

viññāṇakkhandhoti tesaññeva pabhedato nāmavavatthānaṃ.
viññāṇakkhandhoti tesaññeva pabhedato nāmavavatthānaṃ.

Tato paraṃ padasodhanavārādayo cattāro nayavārā.
Tato paraṃ padasodhanavārādayo cattāro nayavārā.

Tattha rūpaṃ rūpakkhandhoti yaṃ kiñci ‘‘rūpa’’nti vuccati, sabbaṃ taṃ ‘‘rūpakkhandho’’ti pucchatīti vacanasodhanatthaṃ pucchā.
Tattha rūpaṃ rūpakkhandhoti yaṃ kiñci ‘‘rūpa’’nti vuccati, sabbaṃ taṃ ‘‘rūpakkhandho’’ti pucchatīti vacanasodhanatthaṃ pucchā.

Tassā ca ‘‘piyarūpaṃ sātarūpaṃ rūpaṃ na rūpakkhandho, rūpakkhandho rūpañceva rūpakkhandho cā’’ti idaṃ niddesanayena vissajjanaṃ.
Tassā ca ‘‘piyarūpaṃ sātarūpaṃ rūpaṃ na rūpakkhandho, rūpakkhandho rūpañceva rūpakkhandho cā’’ti idaṃ niddesanayena vissajjanaṃ.

Tattha piyarūpaṃ sātarūpantiādīsu yaṃ ‘‘rūpa’’nti vuttaṃ, taṃ rūpameva na rūpakkhandho.
Tattha piyarūpaṃ sātarūpantiādīsu yaṃ ‘‘rūpa’’nti vuttaṃ, taṃ rūpameva na rūpakkhandho.

Yo pana ‘‘rūpakkhandho’’ti vutto, so ‘‘rūpa’’ntipi ‘‘rūpakkhandho’’tipi vattuṃ vaṭṭatīti attho.
Yo pana ‘‘rūpakkhandho’’ti vutto, so ‘‘rūpa’’ntipi ‘‘rūpakkhandho’’tipi vattuṃ vaṭṭatīti attho.

Rūpakkhandho rūpanti ettha pana ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ rūpakkhandhassa niyamena rūpanti vattabbattā.

Rūpakkhandho rūpanti ettha pana ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ rūpakkhandhassa niyamena rūpanti vattabbattā.

Vedanā vedanākkhandhoti pucchāya, vedanākkhandho vedanāti pucchāya ca ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
Vedanā vedanākkhandhoti pucchāya, vedanākkhandho vedanāti pucchāya ca ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

Saññāsaññākkhandhoti pucchāya ‘‘papañcasaññā’’tiādīsu āgatā diṭṭhisaññā saññā na saññākkhandho, saññākkhandho saññā ceva saññākkhandho cāti vissajjanaṃ.
Saññāsaññākkhandhoti pucchāya ‘‘papañcasaññā’’tiādīsu āgatā diṭṭhisaññā saññā na saññākkhandho, saññākkhandho saññā ceva saññākkhandho cāti vissajjanaṃ.

Saññākkhandho saññāti pucchāya ca ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
Saññākkhandho saññāti pucchāya ca ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

Saṅkhārā saṅkhārakkhandhoti pucchāya ‘‘aniccā vata saṅkhārā’’tiādīsu āgato saṅkhārakkhandho, tato avasesā saṅkhatadhammā saṅkhārā na saṅkhārakkhandhoti vissajjanaṃ.
Saṅkhārā saṅkhārakkhandhoti pucchāya ‘‘aniccā vata saṅkhārā’’tiādīsu āgato saṅkhārakkhandho, tato avasesā saṅkhatadhammā saṅkhārā na saṅkhārakkhandhoti vissajjanaṃ.

Saṅkhārakkhandho saṅkhārāti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
Saṅkhārakkhandho saṅkhārāti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

Viññāṇaṃ viññāṇakkhandhoti pucchāya, viññāṇakkhandho viññāṇanti pucchāya ca ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
Viññāṇaṃ viññāṇakkhandhoti pucchāya, viññāṇakkhandho viññāṇanti pucchāya ca ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

Paṭilomavāre na rūpaṃ na rūpakkhandhoti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
Paṭilomavāre na rūpaṃ na rūpakkhandhoti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

Tassa rūpa-saddavacanīyā dhammā rūpakkhandho na hontīti attho.
Tassa rūpa-saddavacanīyā dhammā rūpakkhandho na hontīti attho.

Na rūpakkhandho na rūpanti pucchāya rūpakkhandhavirahitā ‘‘piyarūpaṃ sātarūpa’’nti vuttā dhammā na rūpakkhandho, rūpaṃ, piyarūpasātarūparūpakkhandhavirahitā pana dhammā na rūpakkhandho ceva na rūpañcāti vissajjanaṃ.
Na rūpakkhandho na rūpanti pucchāya rūpakkhandhavirahitā ‘‘piyarūpaṃ sātarūpa’’nti vuttā dhammā na rūpakkhandho, rūpaṃ, piyarūpasātarūparūpakkhandhavirahitā pana dhammā na rūpakkhandho ceva na rūpañcāti vissajjanaṃ.

Na vedanā na vedanākkhandhoti pucchāya, na vedanākkhandho na vedanāti pucchāya, na saññā na saññākkhandhoti pucchāya ca ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
Na vedanā na vedanākkhandhoti pucchāya, na vedanākkhandho na vedanāti pucchāya, na saññā na saññākkhandhoti pucchāya ca ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

Na saṅkhārā na saṅkhārakkhandhoti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
Na saṅkhārā na saṅkhārakkhandhoti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

Na saññākkhandho na saññāti pucchāya pana diṭṭhisaññā na saññākkhandho, saññā, taṃ diṭṭhisaññaṃ, saññākkhandhañca ṭhapetvā avasesā na ceva saññā na ca saññākkhandhoti vissajjanaṃ.
Na saññākkhandho na saññāti pucchāya pana diṭṭhisaññā na saññākkhandho, saññā, taṃ diṭṭhisaññaṃ, saññākkhandhañca ṭhapetvā avasesā na ceva saññā na ca saññākkhandhoti vissajjanaṃ.

Na saṅkhārā na saṅkhārakkhandhoti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
Na saṅkhārā na saṅkhārakkhandhoti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

Na saṅkhārakkhandho na saṅkhārāti pucchāya saṅkhārakkhandhaṃ ṭhapetvā avasesasaṅkhatadhammā na saṅkhārakkhandho, saṅkhārā, asaṅkhatā pana dhātu na ceva saṅkhārā na ca saṅkhārakkhandhoti vissajjanaṃ.
Na saṅkhārakkhandho na saṅkhārāti pucchāya saṅkhārakkhandhaṃ ṭhapetvā avasesasaṅkhatadhammā na saṅkhārakkhandho, saṅkhārā, asaṅkhatā pana dhātu na ceva saṅkhārā na ca saṅkhārakkhandhoti vissajjanaṃ.

Na viññāṇaṃ na viññāṇakkhandhoti pucchāya, na viññāṇakkhandho na viññāṇanti pucchāya ca ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
Na viññāṇaṃ na viññāṇakkhandhoti pucchāya, na viññāṇakkhandho na viññāṇanti pucchāya ca ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

Iminā va nayena ito paresupi sabbattha vissajjananayo veditabbo, visesamattameva pana vakkhāma.
Iminā va nayena ito paresupi sabbattha vissajjananayo veditabbo, visesamattameva pana vakkhāma.

Padasodhanamūlacakkavāre pana ayaṃ viseso -
Padasodhanamūlacakkavāre pana ayaṃ viseso -

khandhā vedanākkhandhoti ye keci khandhā, sabbe te vedanākkhandhoti pucchā.
khandhā vedanākkhandhoti ye keci khandhā, sabbe te vedanākkhandhoti pucchā.

Tassā ‘‘vedanākkhandho khandho ceva vedanākkhandho ca, avasesā pana khandhā, na vedanākkhandho’’ti vissajjanaṃ.
Tassā ‘‘vedanākkhandho khandho ceva vedanākkhandho ca, avasesā pana khandhā, na vedanākkhandho’’ti vissajjanaṃ.

Sesesupi eseva nayo.
Sesesupi eseva nayo.

Paṭilome pana na khandhā na vedanākkhandhoti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
Paṭilome pana na khandhā na vedanākkhandhoti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

Ettha ca ye paññattinibbānasaṅkhātā dhammā khandhāpi na honti, te yasmā vedanākkhandhopi na hoti, tasmā ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ, sesaṃ suviññeyyameva.
Ettha ca ye paññattinibbānasaṅkhātā dhammā khandhāpi na honti, te yasmā vedanākkhandhopi na hoti, tasmā ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ, sesaṃ suviññeyyameva.

Padasodhanamūlacakkavāro.
Padasodhanamūlacakkavāro.

Suddhakhandhavāre pana ‘‘rūpaṃ khandho’’ti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ piyarūpādīnañca pañcasu khandhesu saṅgahitattā.

Suddhakhandhavāre pana ‘‘rūpaṃ khandho’’ti pucchāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ piyarūpādīnañca pañcasu khandhesu saṅgahitattā.

‘‘Khandhā rūpa’’ntiādīsu ye keci khandhā, sabbe te rūpakkhandhotiādinā attho gahetabbo.
‘‘Khandhā rūpa’’ntiādīsu ye keci khandhā, sabbe te rūpakkhandhotiādinā attho gahetabbo.

Teneva hissa niddese ‘‘khandhā rūpa’’ntiādinā padaṃ anuddharitvā ‘‘khandhā rūpakkhandho’’tiādinā atthavaseneva padaṃ uddharitvā ‘‘rūpakkhandho khandho ceva rūpakkhandho ca, avasesā khandhā, na rūpakkhandho’’ti vissajjanaṃ kataṃ.
Teneva hissa niddese ‘‘khandhā rūpa’’ntiādinā padaṃ anuddharitvā ‘‘khandhā rūpakkhandho’’tiādinā atthavaseneva padaṃ uddharitvā ‘‘rūpakkhandho khandho ceva rūpakkhandho ca, avasesā khandhā, na rūpakkhandho’’ti vissajjanaṃ kataṃ.

Teneva ca kāraṇena suddhakhandhavāroti vutto.
Teneva ca kāraṇena suddhakhandhavāroti vutto.

Vacanasodhane viya hi ettha na vacanaṃ pamāṇaṃ, yathā pana suddhakhandhā labbhanti, tathā tathā atthova pamāṇaṃ.
Vacanasodhane viya hi ettha na vacanaṃ pamāṇaṃ, yathā pana suddhakhandhā labbhanti, tathā tathā atthova pamāṇaṃ.

Parato āyatanayamakamātikādīsupi eseva nayo.
Parato āyatanayamakamātikādīsupi eseva nayo.

Paṭilome ‘‘na rūpaṃ na khandho’’ti yaṃ dhammajātaṃ rūpaṃ na hoti, taṃ khandhopi na hotīti pucchā, tassā ‘‘rūpakkhandhavirahitā khandhā, na rūpaṃ, tathā nibbānaṃ na pana rūpañceva na khandho cā’’ti vissajjanaṃ.
Paṭilome ‘‘na rūpaṃ na khandho’’ti yaṃ dhammajātaṃ rūpaṃ na hoti, taṃ khandhopi na hotīti pucchā, tassā ‘‘rūpakkhandhavirahitā khandhā, na rūpaṃ, tathā nibbānaṃ na pana rūpañceva na khandho cā’’ti vissajjanaṃ.

Sesaṃ suviññeyyameva.
Sesaṃ suviññeyyameva.

Suddhakhandhavāro.
Suddhakhandhavāro.

Suddhakhandhamūlacakkavārepi ‘‘khandhā vedanākkhandho’’tiādinā heṭṭhā vuttanayena attho veditabboti ayaṃ paṇṇattivāre nayo.
Suddhakhandhamūlacakkavārepi ‘‘khandhā vedanākkhandho’’tiādinā heṭṭhā vuttanayena attho veditabboti ayaṃ paṇṇattivāre nayo.

Yasmā pana niddese imissā pana mātikāya paṇṇattivārasaṅkhātaṃ niddesaṃ vatvā tato imaṃ mātikākkamaṃ muñcitvā aparena pariyāyena aññepi uddesavāravirahitā ‘‘pavattivāro pariññāvāro’’ti dve mahāvārā pucchāvissajjanavasena vuttā, tasmā tesaṃ dvinnampi vārānaṃ nayo dassetabbo.
Yasmā pana niddese imissā pana mātikāya paṇṇattivārasaṅkhātaṃ niddesaṃ vatvā tato imaṃ mātikākkamaṃ muñcitvā aparena pariyāyena aññepi uddesavāravirahitā ‘‘pavattivāro pariññāvāro’’ti dve mahāvārā pucchāvissajjanavasena vuttā, tasmā tesaṃ dvinnampi vārānaṃ nayo dassetabbo.

Tato pavattivāre tāva pāḷivavatthānapubbikā mukhamattappakāsanā -
Tato pavattivāre tāva pāḷivavatthānapubbikā mukhamattappakāsanā -

imasmiṃ hi uppādavāro nirodhavāro uppādanirodhavāroti tayo antaravārā honti.
imasmiṃ hi uppādavāro nirodhavāro uppādanirodhavāroti tayo antaravārā honti.

Tattha uppādavāre tāva tiṇṇaṃ addhānaṃ vasena cha kālabhedā honti paccuppanno, atīto, anāgato, paccuppannenātīto, paccuppannenānāgato, atītenānāgatoti.
Tattha uppādavāre tāva tiṇṇaṃ addhānaṃ vasena cha kālabhedā honti paccuppanno, atīto, anāgato, paccuppannenātīto, paccuppannenānāgato, atītenānāgatoti.

Evametesu chasu kālabhedesu yvāyaṃ paṭhamo paccuppanno, tattha puggalato okāsato puggalokāsatoti tayo vārā honti.
Evametesu chasu kālabhedesu yvāyaṃ paṭhamo paccuppanno, tattha puggalato okāsato puggalokāsatoti tayo vārā honti.

Tattha ‘‘yassa rūpakkhandho uppajjati, tassa vedanākkhandho uppajjatīti?
Tattha ‘‘yassa rūpakkhandho uppajjati, tassa vedanākkhandho uppajjatīti?

Asaññasattaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho uppajjati, no ca tesaṃ vedanākkhandho uppajjati.
Asaññasattaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho uppajjati, no ca tesaṃ vedanākkhandho uppajjati.

Pañcavokāraṃ upapajjantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho ca uppajjati, vedanākkhandho ca uppajjati.
Pañcavokāraṃ upapajjantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho ca uppajjati, vedanākkhandho ca uppajjati.

Yassa vā pana vedanākkhandho uppajjati, tassa rūpakkhandho uppajjatīti?
Yassa vā pana vedanākkhandho uppajjati, tassa rūpakkhandho uppajjatīti?

Arūpaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ vedanākkhandho uppajjati, no ca tesaṃ rūpakkhandho uppajjati.
Arūpaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ vedanākkhandho uppajjati, no ca tesaṃ rūpakkhandho uppajjati.

Pañcavokāraṃ upapajjantānaṃ tesaṃ vedanākkhandho ca uppajjati, rūpakkhandho ca uppajjati.
Pañcavokāraṃ upapajjantānaṃ tesaṃ vedanākkhandho ca uppajjati, rūpakkhandho ca uppajjati.

Yassa rūpakkhandho uppajjati…pe…
Yassa rūpakkhandho uppajjati…pe…

tassa viññāṇakkhandho uppajjati…pe…
tassa viññāṇakkhandho uppajjati…pe…

yassa vā pana viññāṇakkhandho uppajjati, tassa rūpakkhandho uppajjatīti…pe…
yassa vā pana viññāṇakkhandho uppajjati, tassa rūpakkhandho uppajjatīti…pe…

pañcavokāraṃ …pe…
pañcavokāraṃ …pe…

uppajjatī’’ti evaṃ rūpakkhandhamūlakāni cattāri, ‘‘yassa vedanākkhandho uppajjati, tassa saññākkhandho uppajjatī’’tiādinā ca vedanākkhandhamūlakāni tīṇi, saññākkhandhamūlakāni dve, saṅkhārakkhandhamūlakaṃ ekanti evametāni paccuppannakāle puggalavāre anulomanaye dasa yamakāni honti.
uppajjatī’’ti evaṃ rūpakkhandhamūlakāni cattāri, ‘‘yassa vedanākkhandho uppajjati, tassa saññākkhandho uppajjatī’’tiādinā ca vedanākkhandhamūlakāni tīṇi, saññākkhandhamūlakāni dve, saṅkhārakkhandhamūlakaṃ ekanti evametāni paccuppannakāle puggalavāre anulomanaye dasa yamakāni honti.

Tattha rūpakkhandhamūlakesu catūsu ādito ekameva pāḷiyaṃ vissajjitaṃ, sesāni tena sadisavissajjanānīti tantiyā lahubhāvatthaṃ saṃkhittāni.
Tattha rūpakkhandhamūlakesu catūsu ādito ekameva pāḷiyaṃ vissajjitaṃ, sesāni tena sadisavissajjanānīti tantiyā lahubhāvatthaṃ saṃkhittāni.

Vedanākkhandhamūlake pana sabbattha ‘‘āmantā’’ti ekasadisameva vissajjanaṃ.
Vedanākkhandhamūlake pana sabbattha ‘‘āmantā’’ti ekasadisameva vissajjanaṃ.

Vedanādīsu uppannesu niyamena saññādīnaṃ uppajjanato tattha sabbāni saṃkhittāni.
Vedanādīsu uppannesu niyamena saññādīnaṃ uppajjanato tattha sabbāni saṃkhittāni.

Yathā ca puggalavāre dasa yamakāni, evaṃ okāsavārepi ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjati, tattha vedanākkhandho uppajjatīti?
Yathā ca puggalavāre dasa yamakāni, evaṃ okāsavārepi ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjati, tattha vedanākkhandho uppajjatīti?

Asaññasatte tattha...pe...
Asaññasatte tattha...pe...

pañcavokāre tattha...pe...
pañcavokāre tattha...pe...

uppajjatī’’tiādinā, puggalokāsavārepi ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjati, tassa tattha vedanākkhandho uppajjatīti?
uppajjatī’’tiādinā, puggalokāsavārepi ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjati, tassa tattha vedanākkhandho uppajjatīti?

Asaññasattaṃ...pe...
Asaññasattaṃ...pe...

pañcavokāraṃ...pe...
pañcavokāraṃ...pe...

uppajjatī’’tiādinā.
uppajjatī’’tiādinā.

Paccuppannakāle tīsu vāresu anulomanaye tiṃsa yamakā honti.
Paccuppannakāle tīsu vāresu anulomanaye tiṃsa yamakā honti.

Yathā anulomanaye tiṃsa, evaṃ paṭilomanayepi ‘‘yassa rūpakkhandho nuppajjati, tassa vedanākkhandho nuppajjatīti?
Yathā anulomanaye tiṃsa, evaṃ paṭilomanayepi ‘‘yassa rūpakkhandho nuppajjati, tassa vedanākkhandho nuppajjatīti?

Arūpaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho nuppajjati, no ca tesaṃ vedanākkhandho nuppajjati.
Arūpaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho nuppajjati, no ca tesaṃ vedanākkhandho nuppajjati.

Sabbesaṃ cavantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho ca nuppajjati vedanākkhandho ca nuppajjati.
Sabbesaṃ cavantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho ca nuppajjati vedanākkhandho ca nuppajjati.

Yassa vā pana vedanākkhandho nuppajjati, tassa rūpakkhandho nuppajjatīti?
Yassa vā pana vedanākkhandho nuppajjati, tassa rūpakkhandho nuppajjatīti?

Asaññasattaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ vedanākkhandho nuppajjati, no ca tesaṃ rūpakkhandho nuppajjati.
Asaññasattaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ vedanākkhandho nuppajjati, no ca tesaṃ rūpakkhandho nuppajjati.

Sabbesaṃ cavantānaṃ tesaṃ vedanākkhandho ca nuppajjati rūpakkhandho ca nuppajjatī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjati, tattha vedanākkhandho nuppajjatīti?
Sabbesaṃ cavantānaṃ tesaṃ vedanākkhandho ca nuppajjati rūpakkhandho ca nuppajjatī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjati, tattha vedanākkhandho nuppajjatīti?

Uppajjati.
Uppajjati.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

nuppajjatīti?
nuppajjatīti?

Uppajjatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjati, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjatīti...pe...
Uppajjatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjati, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjatīti...pe...

sabbesaṃ cavantānaṃ tadubhayaṃ nuppajjatī’’tiādinā cāti tiṃsa yamakā.
sabbesaṃ cavantānaṃ tadubhayaṃ nuppajjatī’’tiādinā cāti tiṃsa yamakā.

Evaṃ paccuppannakāle saṭṭhi yamakāni, taddiguṇā pucchā, taddiguṇā ca atthā veditabbā.
Evaṃ paccuppannakāle saṭṭhi yamakāni, taddiguṇā pucchā, taddiguṇā ca atthā veditabbā.

Tattha yassa rūpakkhandho uppajjatīti yassa puggalassa paṭisandhikkhaṇe rūpakkhandho uppajjati.
Tattha yassa rūpakkhandho uppajjatīti yassa puggalassa paṭisandhikkhaṇe rūpakkhandho uppajjati.

Tassa vedanākkhandhoti vedanākkhandhopi tassa tasmiṃyeva khaṇe uppajjatīti attho iminā va nayena.

Tassa vedanākkhandhoti vedanākkhandhopi tassa tasmiṃyeva khaṇe uppajjatīti attho iminā va nayena.

Tattha asaññasattanti asaññattabhavaṃ paṭisandhivasena upapajjantānaṃ tesaṃ uppajjanakkhaṇe rūpakkhandho uppajjati, no ca tesaṃ acittakattā vedanākkhandho uppajjatīti attho.
Tattha asaññasattanti asaññattabhavaṃ paṭisandhivasena upapajjantānaṃ tesaṃ uppajjanakkhaṇe rūpakkhandho uppajjati, no ca tesaṃ acittakattā vedanākkhandho uppajjatīti attho.

Iminā va nayena ‘‘yassa vā pana vedanākkhandho’’tiādikesu pucchāvissajjanesu, tato paresupi sabbattha attho veditabbo.
Iminā va nayena ‘‘yassa vā pana vedanākkhandho’’tiādikesu pucchāvissajjanesu, tato paresupi sabbattha attho veditabbo.

Idaṃ panettha uppādanirodhesu niyamalakkhaṇaṃ -
Idaṃ panettha uppādanirodhesu niyamalakkhaṇaṃ -

sakalepi hi imasmiṃ khandhayamake tattha tattha uppannānaṃ sattānaṃ pavatte yāva maraṇā vā khandhānaṃ apariyantesu uppādanirodhesu vijjamānesupi lahuparivattānaṃ dhammānaṃ vinibbhogaṃ katvā uppādanirodhe dassetuṃ na sukaranti pavattiyaṃ uppādanirodhe anāmasitvā paṭisandhiuppādavaseneva uppādavāro, nirodhamaraṇakāle nirodhavaseneva ca nirodhavāro kathito.
sakalepi hi imasmiṃ khandhayamake tattha tattha uppannānaṃ sattānaṃ pavatte yāva maraṇā vā khandhānaṃ apariyantesu uppādanirodhesu vijjamānesupi lahuparivattānaṃ dhammānaṃ vinibbhogaṃ katvā uppādanirodhe dassetuṃ na sukaranti pavattiyaṃ uppādanirodhe anāmasitvā paṭisandhiuppādavaseneva uppādavāro, nirodhamaraṇakāle nirodhavaseneva ca nirodhavāro kathito.

Evamettha uppādanirodhesu niyamalakkhaṇaṃ viditvā paṭisandhiuppādameva ca cutinirodhameva ca gahetvā tesu tesu ṭhānesu āgatānaṃ pucchāvissajjanānaṃ atthavinicchayo veditabbo.
Evamettha uppādanirodhesu niyamalakkhaṇaṃ viditvā paṭisandhiuppādameva ca cutinirodhameva ca gahetvā tesu tesu ṭhānesu āgatānaṃ pucchāvissajjanānaṃ atthavinicchayo veditabbo.

Paṭilomanaye pana sabbesaṃ cavantānanti maraṇacittassa bhaṅgakkhaṇasamannāgatānaṃ.
Paṭilomanaye pana sabbesaṃ cavantānanti maraṇacittassa bhaṅgakkhaṇasamannāgatānaṃ.

Tesaṃ hi tattha rūpakkhandho nuppajjati, vedanākkhandho ca cuticittassa uppattikkhaṇe eva uppannattā.
Tesaṃ hi tattha rūpakkhandho nuppajjati, vedanākkhandho ca cuticittassa uppattikkhaṇe eva uppannattā.

‘‘Yattha rūpakkhandho nuppajjati, tattha vedanākkhandho nuppajjatī’’ti pucchāya arūpabhavaṃ sandhāya ‘‘uppajjatī’’ti idaṃ vissajjanaṃ kataṃ, anantarapucchāya asaññibhavaṃ sandhāya ‘‘uppajjatī’’ti idaṃ vissajjananti veditabbaṃ.
‘‘Yattha rūpakkhandho nuppajjati, tattha vedanākkhandho nuppajjatī’’ti pucchāya arūpabhavaṃ sandhāya ‘‘uppajjatī’’ti idaṃ vissajjanaṃ kataṃ, anantarapucchāya asaññibhavaṃ sandhāya ‘‘uppajjatī’’ti idaṃ vissajjananti veditabbaṃ.

Sesaṃ suviññeyyamevāti ayaṃ paccuppannakāle nayo.
Sesaṃ suviññeyyamevāti ayaṃ paccuppannakāle nayo.

Yathā ca paccuppannakāle saṭṭhi yamakādīni, evaṃ sesesupi pañcasu kālabhedesu paccekanti gahetabbaṃ.
Yathā ca paccuppannakāle saṭṭhi yamakādīni, evaṃ sesesupi pañcasu kālabhedesu paccekanti gahetabbaṃ.

Pucchāvissajjanesu panettha kiñcāpi ‘‘yassa rūpakkhandho uppajjittha, tassa vedanākkhandho uppajjitthāti?
Pucchāvissajjanesu panettha kiñcāpi ‘‘yassa rūpakkhandho uppajjittha, tassa vedanākkhandho uppajjitthāti?

Āmantā’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjittha, tattha vedanākkhandho uppajjitthāti?
Āmantā’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjittha, tattha vedanākkhandho uppajjitthāti?

Pañcavokāre uppajjittha, nāññatthā’’tiādinā ca, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjittha, tassa tattha vedanākkhandho uppajjitthāti?
Pañcavokāre uppajjittha, nāññatthā’’tiādinā ca, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjittha, tassa tattha vedanākkhandho uppajjitthāti?

Pañcavokārānaṃ tesaṃ tattha uppajjittha, nāññatthā’’tiādinā ca atītakāle anulomanaye, ‘‘yassa rūpakkhandho nuppajjittha, tassa vedanākkhandho nuppajjitthāti?
Pañcavokārānaṃ tesaṃ tattha uppajjittha, nāññatthā’’tiādinā ca atītakāle anulomanaye, ‘‘yassa rūpakkhandho nuppajjittha, tassa vedanākkhandho nuppajjitthāti?

Natthī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjittha, tattha vedanākkhandho nuppajjitthāti?
Natthī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjittha, tattha vedanākkhandho nuppajjitthāti?

Uppajjitthā’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjittha, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjitthāti?
Uppajjitthā’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjittha, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjitthāti?

Arūpānaṃ tesaṃ tattha rūpakkhandho nuppajjittha, no ca tesaṃ…pe…
Arūpānaṃ tesaṃ tattha rūpakkhandho nuppajjittha, no ca tesaṃ…pe…

suddhāvāsānaṃ tesaṃ tattha tadubhayaṃ nuppajjitthā’’tiādinā tīsu vāresu paṭilomanaye ca,
suddhāvāsānaṃ tesaṃ tattha tadubhayaṃ nuppajjitthā’’tiādinā tīsu vāresu paṭilomanaye ca,

‘‘Yassa rūpakkhandho uppajjissati, tassa vedanākkhandho uppajjissatīti?
‘‘Yassa rūpakkhandho uppajjissati, tassa vedanākkhandho uppajjissatīti?

Āmantā’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjissati, tattha vedanākkhandho uppajjissatīti…pe…

Āmantā’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjissati, tattha vedanākkhandho uppajjissatīti…pe…

pañcavokāre uppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjissati, tassa tattha vedanākkhandho uppajjissati…pe…
pañcavokāre uppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjissati, tassa tattha vedanākkhandho uppajjissati…pe…

pañcavokārānaṃ tesaṃ tattha uppajjissatī’’tiādinā ca anāgatakāle anulomanaye, ‘‘yassa rūpakkhandho nuppajjissati, tassa vedanākkhandho nuppajjissatīti?
pañcavokārānaṃ tesaṃ tattha uppajjissatī’’tiādinā ca anāgatakāle anulomanaye, ‘‘yassa rūpakkhandho nuppajjissati, tassa vedanākkhandho nuppajjissatīti?

Ye arūpaṃ upapajjitvā parinibbāyissanti, tesaṃ rūpakkhandho nuppajjissati, netaro, pacchimabhavikānaṃ tadubhayaṃ nuppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjissati, tattha vedanākkhandho nuppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjissati, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjissatīti?
Ye arūpaṃ upapajjitvā parinibbāyissanti, tesaṃ rūpakkhandho nuppajjissati, netaro, pacchimabhavikānaṃ tadubhayaṃ nuppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjissati, tattha vedanākkhandho nuppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjissati, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjissatīti?

Arūpānaṃ tesaṃ tattha rūpakkhandho nuppajjissati, netaro, pacchimabhavikānaṃ tadubhayaṃ nuppajjissatī’’tiādinā paṭilomanaye ca,
Arūpānaṃ tesaṃ tattha rūpakkhandho nuppajjissati, netaro, pacchimabhavikānaṃ tadubhayaṃ nuppajjissatī’’tiādinā paṭilomanaye ca,

‘‘Yassa rūpakkhandho uppajjati, tassa vedanākkhandho uppajjitthā’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjati, tattha vedanākkhandho uppajjitthāti…pe…
‘‘Yassa rūpakkhandho uppajjati, tassa vedanākkhandho uppajjitthā’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjati, tattha vedanākkhandho uppajjitthāti…pe…

pañcavokāre uppajjatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjati, tassa tattha vedanākkhandho uppajjitthāti?
pañcavokāre uppajjatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjati, tassa tattha vedanākkhandho uppajjitthāti?

Suddhāvāsaṃ asaññasattaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ tattha rūpakkhandho uppajjati, no ca tesaṃ tattha vedanākkhandho uppajjittha, pañcavokāre pana uppajjitthā’’tiādinā paccuppannena atītakāle anulomanaye, ‘‘yassa rūpakkhandho nuppajjati, tassa vedanākkhandho nuppajjitthā’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjati, tattha vedanākkhandho nuppajjitthāti?
Suddhāvāsaṃ asaññasattaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ tattha rūpakkhandho uppajjati, no ca tesaṃ tattha vedanākkhandho uppajjittha, pañcavokāre pana uppajjitthā’’tiādinā paccuppannena atītakāle anulomanaye, ‘‘yassa rūpakkhandho nuppajjati, tassa vedanākkhandho nuppajjitthā’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjati, tattha vedanākkhandho nuppajjitthāti?

Uppajjitthā’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjati, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjitthāti?
Uppajjitthā’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjati, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjitthāti?

Pañcavokārā cavantānaṃ arūpānañca tesaṃ tattha rūpakkhandho nuppajjati, no ca tesaṃ tattha vedanākkhandho nuppajjittha, suddhāvāse parinibbantānaṃ asaññasattā cavantānaṃ tesaṃ tattha rūpakkhandho ca nuppajjati vedanākkhandho ca nuppajjitthā’’tiādinā paṭilomanaye ca,
Pañcavokārā cavantānaṃ arūpānañca tesaṃ tattha rūpakkhandho nuppajjati, no ca tesaṃ tattha vedanākkhandho nuppajjittha, suddhāvāse parinibbantānaṃ asaññasattā cavantānaṃ tesaṃ tattha rūpakkhandho ca nuppajjati vedanākkhandho ca nuppajjitthā’’tiādinā paṭilomanaye ca,

‘‘Yassa rūpakkhandho uppajjati, tassa vedanākkhandho uppajjissatīti?
‘‘Yassa rūpakkhandho uppajjati, tassa vedanākkhandho uppajjissatīti?

Pacchimabhavikānaṃ pañcavokāraṃ upapajjantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho uppajjatī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjati, tattha vedanākkhandho uppajjissatīti?
Pacchimabhavikānaṃ pañcavokāraṃ upapajjantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho uppajjatī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjati, tattha vedanākkhandho uppajjissatīti?

Pañcavokāre...pe...
Pañcavokāre...pe...

uppajjissatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjati, tassa tattha vedanākkhandho uppajjissatīti?
uppajjissatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjati, tassa tattha vedanākkhandho uppajjissatīti?

Pacchimabhavikānaṃ pañcavokāre...pe...
Pacchimabhavikānaṃ pañcavokāre...pe...

uppajjissatī’’tiādinā ca paccuppannena anāgatakāle anulomanaye, ‘‘yassa rūpakkhandho nuppajjati, tassa vedanākkhandho nuppajjissatīti pañcavokāre parinibbantānaṃ arūpe pacchimabhavikānaṃ...pe...
uppajjissatī’’tiādinā ca paccuppannena anāgatakāle anulomanaye, ‘‘yassa rūpakkhandho nuppajjati, tassa vedanākkhandho nuppajjissatīti pañcavokāre parinibbantānaṃ arūpe pacchimabhavikānaṃ...pe...

nuppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjati, tattha vedanākkhandho nuppajjissatīti?
nuppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjati, tattha vedanākkhandho nuppajjissatīti?

Uppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjati, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjissatīti...pe...
Uppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjati, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjissatīti...pe...

pañcavokāre parinibbantānaṃ arūpe pacchimabhavikānaṃ asaññasattā cavantānaṃ tesaṃ tattha...pe...
pañcavokāre parinibbantānaṃ arūpe pacchimabhavikānaṃ asaññasattā cavantānaṃ tesaṃ tattha...pe...

nuppajjissatī’’tiādinā paṭilomanaye ca,

nuppajjissatī’’tiādinā paṭilomanaye ca,

‘‘Yassa rūpakkhandho uppajjittha, tassa vedanākkhandho uppajjissatīti?
‘‘Yassa rūpakkhandho uppajjittha, tassa vedanākkhandho uppajjissatīti?

Pacchimabhavikānaṃ uppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjittha, tattha vedanākkhandho uppajjissatīti…pe…
Pacchimabhavikānaṃ uppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho uppajjittha, tattha vedanākkhandho uppajjissatīti…pe…

pañcavokāre uppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjittha, tassa tattha vedanākkhandho uppajjissatīti?
pañcavokāre uppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho uppajjittha, tassa tattha vedanākkhandho uppajjissatīti?

Pañcavokāre pacchimabhavikānaṃ asaññasattānaṃ…pe…
Pañcavokāre pacchimabhavikānaṃ asaññasattānaṃ…pe…

uppajjissatī’’tiādinā atītena anāgatakāle anulomanaye, ‘‘yassa rūpakkhandho uppajjittha, tassa vedanākkhandho uppajjissatīti?
uppajjissatī’’tiādinā atītena anāgatakāle anulomanaye, ‘‘yassa rūpakkhandho uppajjittha, tassa vedanākkhandho uppajjissatīti?

Natthī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjittha, tattha vedanākkhandho nuppajjissatīti?
Natthī’’tiādinā, ‘‘yattha rūpakkhandho nuppajjittha, tattha vedanākkhandho nuppajjissatīti?

Uppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjittha, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjissatīti…pe…
Uppajjissatī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha rūpakkhandho nuppajjittha, tassa tattha vedanākkhandho nuppajjissatīti…pe…

suddhāvāsānaṃ arūpe pacchimabhavikānaṃ tesaṃ tattha rūpakkhandho ca nuppajjittha vedanākkhandho ca nuppajjissatī’’tiādinā paṭilomanaye ca suddhā atthavisesā upalabbhanti.
suddhāvāsānaṃ arūpe pacchimabhavikānaṃ tesaṃ tattha rūpakkhandho ca nuppajjittha vedanākkhandho ca nuppajjissatī’’tiādinā paṭilomanaye ca suddhā atthavisesā upalabbhanti.

Tathāpi ganthavitthārabhayena anavasesato na dassayissāma, dassitanayeneva sabbattha pucchāvissajjanaṃ sakkā paṇḍitena ñātunti ayaṃ uppādavāre nayo.
Tathāpi ganthavitthārabhayena anavasesato na dassayissāma, dassitanayeneva sabbattha pucchāvissajjanaṃ sakkā paṇḍitena ñātunti ayaṃ uppādavāre nayo.

Yathā ca uppādavāre chasu kālabhedesu paccekaṃ puggalādibhedato anulomapaṭilomanayubhayena cha cha vārā, ekekasmiṃ vāre dasa dasa katvā saṭṭhi saṭṭhi yamakāni, sabbānipi saṭṭhiadhikāni tīṇi yamakasatāni, tato dviguṇā pucchā, dviguṇā atthā ca honti, evaṃ nirodhavāre uppādanirodhavārepi veditabbā.
Yathā ca uppādavāre chasu kālabhedesu paccekaṃ puggalādibhedato anulomapaṭilomanayubhayena cha cha vārā, ekekasmiṃ vāre dasa dasa katvā saṭṭhi saṭṭhi yamakāni, sabbānipi saṭṭhiadhikāni tīṇi yamakasatāni, tato dviguṇā pucchā, dviguṇā atthā ca honti, evaṃ nirodhavāre uppādanirodhavārepi veditabbā.

Tattha ca ‘‘yassa rūpakkhandho nirujjhati, tassa vedanākkhandho nirujjhatīti…pe…
Tattha ca ‘‘yassa rūpakkhandho nirujjhati, tassa vedanākkhandho nirujjhatīti…pe…

pañcavokārā cavantānaṃ…pe…
pañcavokārā cavantānaṃ…pe…

nirujjhatī’’tiādinā, ‘‘yassa rūpakkhandho na nirujjhati, tassa vedanākkhandho na nirujjhatīti…pe…
nirujjhatī’’tiādinā, ‘‘yassa rūpakkhandho na nirujjhati, tassa vedanākkhandho na nirujjhatīti…pe…

sabbesaṃ upapajjantānaṃ…pe…
sabbesaṃ upapajjantānaṃ…pe…

na nirujjhatī’’tiādinā nirodhavāre, ‘‘yassa rūpakkhandho uppajjati, tassa vedanākkhandho nirujjhatīti?
na nirujjhatī’’tiādinā nirodhavāre, ‘‘yassa rūpakkhandho uppajjati, tassa vedanākkhandho nirujjhatīti?

No.
No.

Yassa rūpakkhandho nuppajjati, tassa vedanākkhandho na nirujjhatīti…pe…
Yassa rūpakkhandho nuppajjati, tassa vedanākkhandho na nirujjhatīti…pe…

arūpaṃ upapajjantānaṃ asaññasattā cavantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho ca nuppajjati, vedanākkhandho ca na nirujjhatī’’tiādinā uppādanirodhavāre ca heṭṭhā vuttānusārena sabbattha pucchāvissajjananayo ñātabboti ayaṃ pavattivāre nayo.
arūpaṃ upapajjantānaṃ asaññasattā cavantānaṃ tesaṃ rūpakkhandho ca nuppajjati, vedanākkhandho ca na nirujjhatī’’tiādinā uppādanirodhavāre ca heṭṭhā vuttānusārena sabbattha pucchāvissajjananayo ñātabboti ayaṃ pavattivāre nayo.

Pariññāvāre pana puggalavārādīsu tīsu puggalavāro ekova labbhati, na okāsapuggalokāsavārā sadisavissajjanattā.
Pariññāvāre pana puggalavārādīsu tīsu puggalavāro ekova labbhati, na okāsapuggalokāsavārā sadisavissajjanattā.

Yo hi koci puggalo rūpādiṃ parijānantova, yattha katthaci niruddhopi tādisova hoti, tasmā chasu kālabhedesu anulomato puggalavasena dve dve vārā, ekekasmiṃ vāre dasa dasa katvā vīsati vīsati yamakānīti vīsaṃ yamakasataṃ, taddiguṇā pucchā, taddiguṇā ca atthā veditabbā.
Yo hi koci puggalo rūpādiṃ parijānantova, yattha katthaci niruddhopi tādisova hoti, tasmā chasu kālabhedesu anulomato puggalavasena dve dve vārā, ekekasmiṃ vāre dasa dasa katvā vīsati vīsati yamakānīti vīsaṃ yamakasataṃ, taddiguṇā pucchā, taddiguṇā ca atthā veditabbā.

Tattha ca ‘‘yo rūpakkhandhaṃ parijānāti, so vedanākkhandhaṃ parijānātīti?
Tattha ca ‘‘yo rūpakkhandhaṃ parijānāti, so vedanākkhandhaṃ parijānātīti?

Āmantā’’tiādinā ca, ‘‘yo rūpakkhandhaṃ na parijānāti, so vedanākkhandhaṃ na parijānātīti?
Āmantā’’tiādinā ca, ‘‘yo rūpakkhandhaṃ na parijānāti, so vedanākkhandhaṃ na parijānātīti?

Āmantā’’ti ādinā ca anulomapaṭilomato ādito tīsu kālesu sabbapucchānaṃ ‘‘āmantā āmantā’’tveva vissajjanaṃ.
Āmantā’’ti ādinā ca anulomapaṭilomato ādito tīsu kālesu sabbapucchānaṃ ‘‘āmantā āmantā’’tveva vissajjanaṃ.

Itaresu pana tīsu missakakālesu ‘‘yo rūpakkhandhaṃ parijānāti, so vedanākkhandhaṃ parijānitthāti?
Itaresu pana tīsu missakakālesu ‘‘yo rūpakkhandhaṃ parijānāti, so vedanākkhandhaṃ parijānitthāti?

No.
No.

Yo vā pana...pe...
Yo vā pana...pe...

no’’ti evaṃ itarakāladvayepi anulomanaye ‘‘no no’’tveva vissajjanaṃ.
no’’ti evaṃ itarakāladvayepi anulomanaye ‘‘no no’’tveva vissajjanaṃ.

Paṭilomanaye pana ‘‘yo rūpakkhandhaṃ na parijānāti, so vedanākkhandhaṃ na parijānitthāti?
Paṭilomanaye pana ‘‘yo rūpakkhandhaṃ na parijānāti, so vedanākkhandhaṃ na parijānitthāti?

Arahā rūpakkhandhaṃ na parijānāti, no ca so vedanākkhandhaṃ na parijānittha.
Arahā rūpakkhandhaṃ na parijānāti, no ca so vedanākkhandhaṃ na parijānittha.

Aggamaggasamaṅgiñca arahantañca ṭhapetvā avasesā puggalā rūpakkhandhañca na parijānanti, vedanākkhandhañca na parijāniṃsū’’tiādinā, ‘‘yo rūpakkhandhaṃ na parijānāti, so vedanākkhandhaṃ na parijānissatīti?
Aggamaggasamaṅgiñca arahantañca ṭhapetvā avasesā puggalā rūpakkhandhañca na parijānanti, vedanākkhandhañca na parijāniṃsū’’tiādinā, ‘‘yo rūpakkhandhaṃ na parijānāti, so vedanākkhandhaṃ na parijānissatīti?

Ye maggaṃ paṭilabhissanti, te rūpakkhandhaṃ na parijānanti, no ca vedanākkhandhaṃ na parijānissanti.
Ye maggaṃ paṭilabhissanti, te rūpakkhandhaṃ na parijānanti, no ca vedanākkhandhaṃ na parijānissanti.

Arahā ye ca puthujjanā maggaṃ na paṭilabhissanti, te rūpakkhandhañca na parijānanti, vedanākkhandhañca na parijānissantī’’tiādinā ca, ‘‘yo rūpakkhandhaṃ na parijānittha, so vedanākkhandhaṃ na parijānissantīti?
Arahā ye ca puthujjanā maggaṃ na paṭilabhissanti, te rūpakkhandhañca na parijānanti, vedanākkhandhañca na parijānissantī’’tiādinā ca, ‘‘yo rūpakkhandhaṃ na parijānittha, so vedanākkhandhaṃ na parijānissantīti?

Ye maggaṃ paṭilabhissanti, te rūpakkhandhaṃ na parijāniṃsu, no ca vedanākkhandhaṃ na parijānissanti.
Ye maggaṃ paṭilabhissanti, te rūpakkhandhaṃ na parijāniṃsu, no ca vedanākkhandhaṃ na parijānissanti.

Aggamaggasamaṅgī ye ca puthujjanā maggaṃ na paṭilabhissanti, te rūpakkhandhañca na parijāniṃsu, vedanākkhandhañca na parijānissantī’’tiādinā ca pucchāvissajjananayo veditabbo.
Aggamaggasamaṅgī ye ca puthujjanā maggaṃ na paṭilabhissanti, te rūpakkhandhañca na parijāniṃsu, vedanākkhandhañca na parijānissantī’’tiādinā ca pucchāvissajjananayo veditabbo.

Ettha ca atītānāgatapaccuppannasaṅkhātā tayo addhā pavattivāre cutipaṭisandhivasena na labbhanti, pavatte cittakkhaṇavaseneva labbhanti.
Ettha ca atītānāgatapaccuppannasaṅkhātā tayo addhā pavattivāre cutipaṭisandhivasena na labbhanti, pavatte cittakkhaṇavaseneva labbhanti.

Lokuttaramaggakkhaṇasmiṃ hi nibbānārammaṇena cittena pañcasu khandhesu pariññākiccanipphattiyā yaṃ kañci ekaṃ khandhaṃ parijānanto itarampi ‘‘parijānātī’’ti anulomapañhesu pariññākiccassa matthakappattaṃ aggamaggasamaṅgiṃ sandhāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ vuttaṃ.
Lokuttaramaggakkhaṇasmiṃ hi nibbānārammaṇena cittena pañcasu khandhesu pariññākiccanipphattiyā yaṃ kañci ekaṃ khandhaṃ parijānanto itarampi ‘‘parijānātī’’ti anulomapañhesu pariññākiccassa matthakappattaṃ aggamaggasamaṅgiṃ sandhāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ vuttaṃ.

‘‘Na parijānātī’’ti paṭilomapañhesu puthujjanādayo sandhāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ vuttanti veditabbaṃ.
‘‘Na parijānātī’’ti paṭilomapañhesu puthujjanādayo sandhāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ vuttanti veditabbaṃ.

‘‘Parijānitthā’’ti imasmiṃ pana atītakālavāre maggānantare aggaphale ṭhitopi pariññākiccassa niṭṭhitattā parijānitthayeva nāma.
‘‘Parijānitthā’’ti imasmiṃ pana atītakālavāre maggānantare aggaphale ṭhitopi pariññākiccassa niṭṭhitattā parijānitthayeva nāma.

‘‘Parijānātī’’ti ca aggamaggasamaṅgī vuccati, ‘‘parijānissantī’’ti puthujjanādayo, tasmā yo na parijānāti, so parijānitthāti vā, parijānissatītiādinā vā vattuṃ asakkuṇeyyatāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ kataṃ.
‘‘Parijānātī’’ti ca aggamaggasamaṅgī vuccati, ‘‘parijānissantī’’ti puthujjanādayo, tasmā yo na parijānāti, so parijānitthāti vā, parijānissatītiādinā vā vattuṃ asakkuṇeyyatāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ kataṃ.

Paṭilomanaye pana ‘‘aggamaggasamaṅgiñca arahantañca ṭhapetvā’’ti idaṃ aggamaggasamaṅgino ‘‘na parijānātī’’ti vacanaṃ, arahato ca ‘‘na parijānitthā’’ti vattuṃ asakkuṇeyyatāya vuttaṃ, ‘‘ye ca puthujjanā maggaṃ na paṭilabhissantī’’ti iminā atīte viya anāgatepi anantakālaṃ amuccanakā sattā nāma atthīti dasseti, te ca arahatā niṭṭhitapariññākiccena, ‘‘na parijānissantī’’ti vattabbataṃ vā āpannena samakā jātā, sabbattha ca ekaṃ khandhaṃ parijānanto sabbaṃ parijānāti, aparijānantopi ca sabbaṃ na parijānātīti veditabbanti ayaṃ khandhayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.
Paṭilomanaye pana ‘‘aggamaggasamaṅgiñca arahantañca ṭhapetvā’’ti idaṃ aggamaggasamaṅgino ‘‘na parijānātī’’ti vacanaṃ, arahato ca ‘‘na parijānitthā’’ti vattuṃ asakkuṇeyyatāya vuttaṃ, ‘‘ye ca puthujjanā maggaṃ na paṭilabhissantī’’ti iminā atīte viya anāgatepi anantakālaṃ amuccanakā sattā nāma atthīti dasseti, te ca arahatā niṭṭhitapariññākiccena, ‘‘na parijānissantī’’ti vattabbataṃ vā āpannena

samakā jātā, sabbattha ca ekaṃ khandhaṃ parijānanto sabbaṃ parijānāti, aparijānantopi ca sabbaṃ na parijānātīti veditabbanti ayaṃ khandhayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.

Āyatanayamakamātikatthavaṇṇanā
Āyatanayamakamātikatthavaṇṇanā

Āyatanayamakamātikāya pana pāḷivavatthānādikaṃ sabbaṃ khandhayamakamātikāya vuttanayeneva veditabbaṃ aññatra visesā, tatrāyaṃ viseso -
Āyatanayamakamātikāya pana pāḷivavatthānādikaṃ sabbaṃ khandhayamakamātikāya vuttanayeneva veditabbaṃ aññatra visesā, tatrāyaṃ viseso -

‘‘dvādasāyatanānī’’ti padaṃ ādiṃ katvā yāva ‘‘nāyatanā na mano’’ti, tāva pavattā ayaṃ āyatanamātikā nāma.
‘‘dvādasāyatanānī’’ti padaṃ ādiṃ katvā yāva ‘‘nāyatanā na mano’’ti, tāva pavattā ayaṃ āyatanamātikā nāma.

Tattha dvādasāyatanāni uddisitvā yamakavasena pucchāsu khandhapadaṃ ṭhapetvā cakkhādīni pañca ajjhattikāyatanāni paṭhamaṃ vuttāni, pacchā rūpādipañcabāhirāyatanāni, pariyosāne manāyatanadhammāyatanānīti evaṃ pāḷivavatthāne pañhe.
Tattha dvādasāyatanāni uddisitvā yamakavasena pucchāsu khandhapadaṃ ṭhapetvā cakkhādīni pañca ajjhattikāyatanāni paṭhamaṃ vuttāni, pacchā rūpādipañcabāhirāyatanāni, pariyosāne manāyatanadhammāyatanānīti evaṃ pāḷivavatthāne pañhe.

Vissajjane pana ‘‘cakkhu cakkhāyatananti?
Vissajjane pana ‘‘cakkhu cakkhāyatananti?

Dibbacakkhu paññācakkhu cakkhumeva, na cakkhāyatanaṃ, cakkhāyatanaṃ cakkhu ceva cakkhāyatanañca.
Dibbacakkhu paññācakkhu cakkhumeva, na cakkhāyatanaṃ, cakkhāyatanaṃ cakkhu ceva cakkhāyatanañca.

Sotaṃ sotāyatananti?
Sotaṃ sotāyatananti?

Dibbasotaṃ taṇhāsotaṃ sotameva, na sotāyatanaṃ.
Dibbasotaṃ taṇhāsotaṃ sotameva, na sotāyatanaṃ.

Ghānaṃ ghānāyatananti?
Ghānaṃ ghānāyatananti?

Āmantā...pe...
Āmantā...pe...

kāyo kāyāyatananti?
kāyo kāyāyatananti?

Nāmakāyo cittakāyotiādi kāyo, na kāyāyatanaṃ.
Nāmakāyo cittakāyotiādi kāyo, na kāyāyatanaṃ.

Rūpaṃ rūpāyatananti?
Rūpaṃ rūpāyatananti?

Bhūtādi, piyarūpādi ca rūpaṃva, na rūpāyatanaṃ.
Bhūtādi, piyarūpādi ca rūpaṃva, na rūpāyatanaṃ.

Saddo saddāyatananti?
Saddo saddāyatananti?

Āmantā.
Āmantā.

Gandho gandhāyatananti?
Gandho gandhāyatananti?

Sīlagandhādayo gandhova, na gandhāyatanaṃ.
Sīlagandhādayo gandhova, na gandhāyatanaṃ.

Raso rasāyatananti?
Raso rasāyatananti?

Attharasādayo rasova, na rasāyatanaṃ.
Attharasādayo rasova, na rasāyatanaṃ.

Dhammo dhammāyatananti?
Dhammo dhammāyatananti?

Pariyattidhammādayo dhammova, na dhammāyatanaṃ.
Pariyattidhammādayo dhammova, na dhammāyatanaṃ.

Dhammāyatanaṃ dhammoti?
Dhammāyatanaṃ dhammoti?

Āmantā’’ti ayaṃ paṇṇattivāre viseso.
Āmantā’’ti ayaṃ paṇṇattivāre viseso.

Pavattivāre pana ‘‘yassa cakkhāyatanaṃ uppajjati, tassa sotāyatanaṃ uppajjatīti?
Pavattivāre pana ‘‘yassa cakkhāyatanaṃ uppajjati, tassa sotāyatanaṃ uppajjatīti?

Sacakkhukānaṃ asotakānaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ cakkhāyatanaṃ uppajjati, no ca tesaṃ sotāyatanaṃ uppajjati.
Sacakkhukānaṃ asotakānaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ cakkhāyatanaṃ uppajjati, no ca tesaṃ sotāyatanaṃ uppajjati.

Sacakkhukānaṃ sasotakānaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ cakkhāyatanañca uppajjati, sotāyatanañca uppajjati...pe...
Sacakkhukānaṃ sasotakānaṃ upapajjantānaṃ tesaṃ cakkhāyatanañca uppajjati, sotāyatanañca uppajjati...pe...

yassa rūpāyatanaṃ uppajjati, tassa manāyatanaṃ uppajjatīti?
yassa rūpāyatanaṃ uppajjati, tassa manāyatanaṃ uppajjatīti?

Acittakānaṃ rūpāyatanaṃ uppajjati, no ca tesaṃ manāyatanaṃ uppajjati.
Acittakānaṃ rūpāyatanaṃ uppajjati, no ca tesaṃ manāyatanaṃ uppajjati.

Pañcavokāre uppādakkhaṇe tadubhayaṃ uppajjati.

Pañcavokāre uppādakkhaṇe tadubhayaṃ uppajjati.

Yassa vā pana manāyatanaṃ uppajjati, tassa rūpāyatanaṃ uppajjatīti?
Yassa vā pana manāyatanaṃ uppajjati, tassa rūpāyatanaṃ uppajjatīti?

Arūpabhavavajjite saññābhave upapajjantānaṃ...pe...
Arūpabhavavajjite saññābhave upapajjantānaṃ...pe...

uppajjati.
uppajjati.

Yassa rūpāyatanaṃ uppajjati, tassa dhammāyatanaṃ uppajjatīti?
Yassa rūpāyatanaṃ uppajjati, tassa dhammāyatanaṃ uppajjatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Arūpabhavavajjite sabbattha uppajjati.
Arūpabhavavajjite sabbattha uppajjati.

Yassa manāyatanaṃ uppajjati, tassa dhammāyatanaṃ uppajjatīti?
Yassa manāyatanaṃ uppajjati, tassa dhammāyatanaṃ uppajjatīti?

Āmantā, yassa vā pana...pe...
Āmantā, yassa vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Asaññabhavavajjite sabbattha uppajjatī’’ti evaṃ saddāyatanavajjitā sesāyatanamātikāyamakayojanā yathānurūpaṃ veditabbā.
Asaññabhavavajjite sabbattha uppajjatī’’ti evaṃ saddāyatanavajjitā sesāyatanamātikāyamakayojanā yathānurūpaṃ veditabbā.

Saddāyatanaṃ hi paṭisandhikkhaṇe na labbhati, ayaṃ uppādavāre viseso, iminā nayena nirodhavārādīsu, pariññāvāre ca yojanāviseso veditabbo, sabbattha ca khandhato āyatanānaṃ bahutā ca yamakavārabahutā ca veditabbā.
Saddāyatanaṃ hi paṭisandhikkhaṇe na labbhati, ayaṃ uppādavāre viseso, iminā nayena nirodhavārādīsu, pariññāvāre ca yojanāviseso veditabbo, sabbattha ca khandhato āyatanānaṃ bahutā ca yamakavārabahutā ca veditabbā.

Sesaṃ tādisamevāti ayaṃ āyatanayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.
Sesaṃ tādisamevāti ayaṃ āyatanayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.

Dhātuyamakamātikatthavaṇṇanā
Dhātuyamakamātikatthavaṇṇanā

Dhātuyamakamātikāya pana pāḷivavatthānaṃ sabbaṃ āyatanayamakamātikāya vuttanayeneva veditabbanti ayaṃ dhātuyamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.

Dhātuyamakamātikāya pana pāḷivavatthānaṃ sabbaṃ āyatanayamakamātikāya vuttanayeneva veditabbanti ayaṃ dhātuyamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.

Saccayamakamātikatthavaṇṇanā

Saccayamakamātikatthavaṇṇanā

Saccayamakamātikāya pana khandhayamake vuttanayena vārabhedā, kālādibhedā ca veditabbā, pāḷivavatthāne panettha catunnaṃ saccānaṃ vasena padasodhanavāro padasodhanamūlacakkavāro suddhasaccavāro suddhasaccamūlacakkavāroti imesu catūsu vāresu yamakagaṇanā veditabbā.
Saccayamakamātikāya pana khandhayamake vuttanayena vārabhedā, kālādibhedā ca veditabbā, pāḷivavatthāne panettha catunnaṃ saccānaṃ vasena padasodhanavāro padasodhanamūlacakkavāro suddhasaccavāro suddhasaccamūlacakkavāroti imesu catūsu vāresu yamakagaṇanā veditabbā.

Pucchāvissajjanesu pana ‘‘dukkhaṃ dukkhasaccanti?
Pucchāvissajjanesu pana ‘‘dukkhaṃ dukkhasaccanti?

Āmantā.
Āmantā.

Dukkhasaccaṃ dukkhanti?
Dukkhasaccaṃ dukkhanti?

Kāyikacetasikaṃ dukkhaṃ ṭhapetvā avasesaṃ dukkhasaccaṃ, na dukkhaṃ.
Kāyikacetasikaṃ dukkhaṃ ṭhapetvā avasesaṃ dukkhasaccaṃ, na dukkhaṃ.

Kāyikacetasikaṃ dukkhaṃ pana dukkhañceva dukkhasaccañca.
Kāyikacetasikaṃ dukkhaṃ pana dukkhañceva dukkhasaccañca.

Samudayo samudayasaccanti?
Samudayo samudayasaccanti?

Taṇhaṃ ṭhapetvā avasesā saccavibhaṅge niddiṭṭhā kusalādidhammā samudayo, na samudayasaccaṃ.
Taṇhaṃ ṭhapetvā avasesā saccavibhaṅge niddiṭṭhā kusalādidhammā samudayo, na samudayasaccaṃ.

Taṇhā pana samudayo ceva samudayasaccañca.
Taṇhā pana samudayo ceva samudayasaccañca.

Samudayasaccaṃ samudayoti?
Samudayasaccaṃ samudayoti?

Āmantā.
Āmantā.

Nirodho nirodhasaccanti?
Nirodho nirodhasaccanti?

Tadaṅganirodhādayo, khaṇikanirodho ca nirodhova, na nirodhasaccaṃ.
Tadaṅganirodhādayo, khaṇikanirodho ca nirodhova, na nirodhasaccaṃ.

Nibbānaṃ pana nirodho ceva nirodhasaccañca.
Nibbānaṃ pana nirodho ceva nirodhasaccañca.

Nirodhasaccaṃ nirodhoti?
Nirodhasaccaṃ nirodhoti?

Āmantā.
Āmantā.

Maggo maggasaccanti?
Maggo maggasaccanti?

Micchāmaggaṅgādayo maggo, na maggasaccaṃ.
Micchāmaggaṅgādayo maggo, na maggasaccaṃ.

Ariyamaggo pana maggo ceva maggasaccañca.
Ariyamaggo pana maggo ceva maggasaccañca.

Maggasaccaṃ maggoti?
Maggasaccaṃ maggoti?

Āmantā’’tiādinā paṇṇattivāre nayo veditabbo.
Āmantā’’tiādinā paṇṇattivāre nayo veditabbo.

Pavattivāre pana ‘‘yassa dukkhasaccaṃ uppajjati, tassa samudayasaccaṃ uppajjatīti?
Pavattivāre pana ‘‘yassa dukkhasaccaṃ uppajjati, tassa samudayasaccaṃ uppajjatīti?

Sabbesaṃ upapajjantānaṃ pavatte taṇhāvippayuttacittassa uppādakkhaṇe tesaṃ dukkhasaccaṃ uppajjati, no ca tesaṃ samudayasaccaṃ uppajjati.
Sabbesaṃ upapajjantānaṃ pavatte taṇhāvippayuttacittassa uppādakkhaṇe tesaṃ dukkhasaccaṃ uppajjati, no ca tesaṃ samudayasaccaṃ uppajjati.

Taṇhāya uppādakkhaṇe tadubhayaṃ uppajjati.
Taṇhāya uppādakkhaṇe tadubhayaṃ uppajjati.

Yassa dukkhasaccaṃ uppajjati, tassa maggasaccaṃ uppajjatīti...pe...
Yassa dukkhasaccaṃ uppajjati, tassa maggasaccaṃ uppajjatīti...pe...

pañcavokāre maggassa uppādakkhaṇe tadubhayaṃ uppajjati.
pañcavokāre maggassa uppādakkhaṇe tadubhayaṃ uppajjati.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Arūpe maggassa uppādakkhaṇe tesaṃ maggasaccaṃ uppajjati, no ca tesaṃ dukkhasaccaṃ uppajjati.
Arūpe maggassa uppādakkhaṇe tesaṃ maggasaccaṃ uppajjati, no ca tesaṃ dukkhasaccaṃ uppajjati.

Pañcavokāre tadubhayaṃ uppajjati.
Pañcavokāre tadubhayaṃ uppajjati.

Yassa samudayasaccaṃ uppajjati, tassa maggasaccaṃ uppajjatīti?
Yassa samudayasaccaṃ uppajjati, tassa maggasaccaṃ uppajjatīti?

No, yassa vā pana...pe...
No, yassa vā pana...pe...

no’’tiādinā puggalavāre, ‘‘yattha dukkhasaccaṃ uppajjati, tattha samudayasaccaṃ uppajjatīti?
no’’tiādinā puggalavāre, ‘‘yattha dukkhasaccaṃ uppajjati, tattha samudayasaccaṃ uppajjatīti?

Asaññasatte tattha dukkhasaccaṃ uppajjati, no ca tattha tadaññaṃ, aññattha tadubhayampi.
Asaññasatte tattha dukkhasaccaṃ uppajjati, no ca tattha tadaññaṃ, aññattha tadubhayampi.

Yattha dukkhasaccaṃ uppajjati, tattha maggasaccaṃ uppajjatīti?
Yattha dukkhasaccaṃ uppajjati, tattha maggasaccaṃ uppajjatīti?

Apāye, asaññasatte ca dukkhameva, no ca tattha tadaññaṃ, aññattha tadubhayampī’’tiādinā okāsavāre, puggalokāsavārepīti evaṃ anulomanaye,
Apāye, asaññasatte ca dukkhameva, no ca tattha tadaññaṃ, aññattha tadubhayampī’’tiādinā okāsavāre, puggalokāsavārepīti evaṃ anulomanaye,

‘‘Yassa dukkhasaccaṃ nuppajjati, tassa samudayasaccaṃ nuppajjatīti?
‘‘Yassa dukkhasaccaṃ nuppajjati, tassa samudayasaccaṃ nuppajjatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nuppajjatīti?
nuppajjatīti?

Sabbesaṃ upapajjantānaṃ pavatte taṇhāvippayuttacittassa uppādakkhaṇe samudayasaccaṃ nuppajjati, no ca tesaṃ dukkhasaccaṃ nuppajjati.
Sabbesaṃ upapajjantānaṃ pavatte taṇhāvippayuttacittassa uppādakkhaṇe samudayasaccaṃ nuppajjati, no ca tesaṃ dukkhasaccaṃ nuppajjati.

Sabbesaṃ cavantānaṃ pavatte cittassa bhaṅgakkhaṇe arūpe maggassa ca phalassa ca uppādakkhaṇe tesaṃ samudayasaccañca nuppajjati, dukkhasaccañca nuppajjatī’’tiādinā, ‘‘yattha dukkhasaccaṃ nuppajjati, tattha samudayasaccaṃ nuppajjatīti?
Sabbesaṃ cavantānaṃ pavatte cittassa bhaṅgakkhaṇe arūpe maggassa ca phalassa ca uppādakkhaṇe tesaṃ samudayasaccañca nuppajjati, dukkhasaccañca nuppajjatī’’tiādinā, ‘‘yattha dukkhasaccaṃ nuppajjati, tattha samudayasaccaṃ nuppajjatīti?

Natthi.
Natthi.

Yattha vā pana samudayasaccaṃ nuppajjati, tattha dukkhasaccaṃ nuppajjatīti?
Yattha vā pana samudayasaccaṃ nuppajjati, tattha dukkhasaccaṃ nuppajjatīti?

Uppajjatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa yattha dukkhasaccaṃ nuppajjati, tassa tattha samudayasaccaṃ nuppajjatīti?
Uppajjatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa yattha dukkhasaccaṃ nuppajjati, tassa tattha samudayasaccaṃ nuppajjatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana yattha samudayasaccaṃ nuppajjati, tassa tattha dukkhasaccaṃ nuppajjatīti?
Yassa vā pana yattha samudayasaccaṃ nuppajjati, tassa tattha dukkhasaccaṃ nuppajjatīti?

Sabbesaṃ upapajjantānaṃ pavatte taṇhāvippayuttacittassa uppādakkhaṇe tesaṃ tattha samudayasaccaṃ eva nuppajjati, netaraṃ, sabbesaṃ pana cavantānaṃ pavatte cittassa bhaṅgakkhaṇe arūpe maggassa ca phalassa ca uppādakkhaṇe tesaṃ tattha tadubhayampi nuppajjatī’’tiādinā ca sabbattha paṭilomanaye ca,
Sabbesaṃ upapajjantānaṃ pavatte taṇhāvippayuttacittassa uppādakkhaṇe tesaṃ tattha samudayasaccaṃ eva nuppajjati, netaraṃ, sabbesaṃ pana cavantānaṃ pavatte cittassa bhaṅgakkhaṇe arūpe maggassa ca phalassa ca uppādakkhaṇe tesaṃ tattha tadubhayampi nuppajjatī’’tiādinā ca sabbattha paṭilomanaye ca,

‘‘Yassa dukkhasaccaṃ uppajjittha, tassa samudayasaccaṃ uppajjitthāti?
‘‘Yassa dukkhasaccaṃ uppajjittha, tassa samudayasaccaṃ uppajjitthāti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa dukkhasaccaṃ uppajjittha, tassa maggasaccaṃ uppajjitthāti?
Yassa dukkhasaccaṃ uppajjittha, tassa maggasaccaṃ uppajjitthāti?

Abhisametāvīnaṃ uppajjittha, na itaresa’’ntiādinā, ‘‘yassa yattha dukkhasaccaṃ uppajjittha, tassa tattha samudayasaccaṃ uppajjitthāti?
Abhisametāvīnaṃ uppajjittha, na itaresa’’ntiādinā, ‘‘yassa yattha dukkhasaccaṃ uppajjittha, tassa tattha samudayasaccaṃ uppajjitthāti?

Suddhāvāsānaṃ dutiye citte vattamāne asaññasattānaṃ tattha dukkhasaccaṃ uppajjittha, netaraṃ, itaresaṃ tadubhayaṃ uppajjitthā’’tiādinā, ‘‘yassa dukkhasaccaṃ uppajjissati, tassa samudayasaccaṃ uppajjissatīti?
Suddhāvāsānaṃ dutiye citte vattamāne asaññasattānaṃ tattha dukkhasaccaṃ uppajjittha, netaraṃ, itaresaṃ tadubhayaṃ uppajjitthā’’tiādinā, ‘‘yassa dukkhasaccaṃ uppajjissati, tassa samudayasaccaṃ uppajjissatīti?

Aggamaggasamaṅgīnaṃ arahantānaṃ yassa cittassa anantarā aggamaggaṃ paṭilabhissanti, tesaṃ dukkhasaccaṃ uppajjissati, netaraṃ, itaresaṃ tadubhayaṃ uppajjissatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa dukkhasaccaṃ uppajjati, tassa samudayasaccaṃ uppajjitthāti?
Aggamaggasamaṅgīnaṃ arahantānaṃ yassa cittassa anantarā aggamaggaṃ paṭilabhissanti, tesaṃ dukkhasaccaṃ uppajjissati, netaraṃ, itaresaṃ tadubhayaṃ uppajjissatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa dukkhasaccaṃ uppajjati, tassa samudayasaccaṃ uppajjitthāti?

Āmantā, yassa vā pana...pe...

Āmantā, yassa vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Sabbesaṃ cavantānaṃ pavatte cittassa bhaṅgakkhaṇe arūpe maggaphaluppattikkhaṇe tesaṃ samudayasaccaṃ uppajjittha, no ca tesaṃ dukkhasaccaṃ uppajjati.
Sabbesaṃ cavantānaṃ pavatte cittassa bhaṅgakkhaṇe arūpe maggaphaluppattikkhaṇe tesaṃ samudayasaccaṃ uppajjittha, no ca tesaṃ dukkhasaccaṃ uppajjati.

Sabbesaṃ upapajjantānaṃ pavatte cittassa uppādakkhaṇe samudayasaccañca uppajjittha, dukkhasaccañca uppajjatī’’tiādinā ca sesakālabhedesu ca anulomapaṭilomādīsu ca vuttānusārena uppādavāre sabbattha vissajjananayo yathānurūpaṃ ñātabbo.
Sabbesaṃ upapajjantānaṃ pavatte cittassa uppādakkhaṇe samudayasaccañca uppajjittha, dukkhasaccañca uppajjatī’’tiādinā ca sesakālabhedesu ca anulomapaṭilomādīsu ca vuttānusārena uppādavāre sabbattha vissajjananayo yathānurūpaṃ ñātabbo.

‘‘Yassa dukkhasaccaṃ nirujjhati, tassa samudayasaccaṃ nirujjhatīti...pe...
‘‘Yassa dukkhasaccaṃ nirujjhati, tassa samudayasaccaṃ nirujjhatīti...pe...

taṇhāya bhaṅgakkhaṇe tesaṃ tadubhayaṃ nirujjhatī’’tiādinā nirodhavāre, uppādanirodhavārepīti evaṃ pavattivāre sabbattha yathānurūpato yojanā veditabbā.
taṇhāya bhaṅgakkhaṇe tesaṃ tadubhayaṃ nirujjhatī’’tiādinā nirodhavāre, uppādanirodhavārepīti evaṃ pavattivāre sabbattha yathānurūpato yojanā veditabbā.

Tathā ‘‘yo dukkhasaccaṃ parijānāti, so samudayasaccaṃ pajahatīti?
Tathā ‘‘yo dukkhasaccaṃ parijānāti, so samudayasaccaṃ pajahatīti?

Āmantā’’tiādinā pariññāvārepīti evamettha pāḷinayo ñātabbo.
Āmantā’’tiādinā pariññāvārepīti evamettha pāḷinayo ñātabbo.

Atthavinicchaye panettha idaṃ lakkhaṇaṃ -
Atthavinicchaye panettha idaṃ lakkhaṇaṃ -

pavatti vāre tāvettha nirodhasaccaṃ na labbhateva, sesesu pana tīsu saccesu samudayamaggasaccāni ekantena pavattiyaṃ eva labbhanti.
pavatti vāre tāvettha nirodhasaccaṃ na labbhateva, sesesu pana tīsu saccesu samudayamaggasaccāni ekantena pavattiyaṃ eva labbhanti.

Dukkhasaccaṃ cutipaṭisandhīsupi pavattepīti evamettha yaṃ yaṃ sabbattha labbhati, tassa tassa vasena atthavinicchayo veditabbo.
Dukkhasaccaṃ cutipaṭisandhīsupi pavattepīti evamettha yaṃ yaṃ sabbattha labbhati, tassa tassa vasena atthavinicchayo veditabbo.

Tatridaṃ nayamukhaṃ -
Tatridaṃ nayamukhaṃ -

sabbesaṃ upapajjantānanti antamaso suddhāvāsānampi.
sabbesaṃ upapajjantānanti antamaso suddhāvāsānampi.

Tepi hi dukkhasacceneva uppajjanti.
Tepi hi dukkhasacceneva uppajjanti.

Taṇhāvippayuttacittassāti idaṃ dukkhasaccasamudayasaccesu ekakoṭṭhāsassa uppattidassanatthaṃ vuttaṃ, tasmā pañcavokāravaseneva gahetabbaṃ.
Taṇhāvippayuttacittassāti idaṃ dukkhasaccasamudayasaccesu ekakoṭṭhāsassa uppattidassanatthaṃ vuttaṃ, tasmā pañcavokāravaseneva gahetabbaṃ.

Catuvokāre pana taṇhāvippayuttaphalasamāpattiyā uppādakkhaṇe ekampi saccaṃ nuppajjati.
Catuvokāre pana taṇhāvippayuttaphalasamāpattiyā uppādakkhaṇe ekampi saccaṃ nuppajjati.

Tadubhayanti dukkhasamudayasaccadvayaṃ.
Tadubhayanti dukkhasamudayasaccadvayaṃ.

Tasmiṃ hi khaṇe taṇhaṃ ṭhapetvā sesaṃ dukkhasaccaṃ nāma hotīti taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ.
Tasmiṃ hi khaṇe taṇhaṃ ṭhapetvā sesaṃ dukkhasaccaṃ nāma hotīti taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ.

Maggassa uppādakkhaṇe pana rūpameva dukkhasaccaṃ nāma, sesā maggasahajātā dhammā saccavinimuttāva.
Maggassa uppādakkhaṇe pana rūpameva dukkhasaccaṃ nāma, sesā maggasahajātā dhammā saccavinimuttāva.

Teneva kāraṇena ‘‘arūpe maggassa uppādakkhaṇe tesaṃ maggasaccaṃ uppajjati, no ca tesaṃ dukkhasaccaṃ uppajjatī’’ti vuttaṃ.
Teneva kāraṇena ‘‘arūpe maggassa uppādakkhaṇe tesaṃ maggasaccaṃ uppajjati, no ca tesaṃ dukkhasaccaṃ uppajjatī’’ti vuttaṃ.

Sabbesaṃ upapajjantānaṃ pavatte taṇhāvippayuttacittassa uppādakkhaṇe.
Sabbesaṃ upapajjantānaṃ pavatte taṇhāvippayuttacittassa uppādakkhaṇe.

Tesaṃ tatthāti tesaṃ tasmiṃ upapattikkhaṇe taṇhāvippayuttacittuppattikkhaṇe cāti evamettha khaṇavasena okāso veditabbo.
Tesaṃ tatthāti tesaṃ tasmiṃ upapattikkhaṇe taṇhāvippayuttacittuppattikkhaṇe cāti evamettha khaṇavasena okāso veditabbo.

Aññesupi evarūpesu eseva nayo.
Aññesupi evarūpesu eseva nayo.

Anabhisametāvīnanti anabhisamitasaccānanti iminā nayamukhena sabbattha atthavinicchayo veditabbo.
Anabhisametāvīnanti anabhisamitasaccānanti iminā nayamukhena sabbattha atthavinicchayo veditabbo.

Pariññāvāre pana ñātatīraṇapahānavasena tissopi pariññāyo labbhanti.
Pariññāvāre pana ñātatīraṇapahānavasena tissopi pariññāyo labbhanti.

Yasmā pana lokuttaradhammesu pariññānāma natthi, tasmā idha dve eva saccāni gahitāni.
Yasmā pana lokuttaradhammesu pariññānāma natthi, tasmā idha dve eva saccāni gahitāni.

Tattha ‘‘dukkhasaccaṃ parijānātī’’ti ñātatīraṇapariññāvasena vuttaṃ, ‘‘samudayasaccaṃ pajahatī’’ti ñātapahānapariññāvasena, iti imāsaṃ pariññānaṃ vasena sabbattha attho veditabbo.
Tattha ‘‘dukkhasaccaṃ parijānātī’’ti ñātatīraṇapariññāvasena vuttaṃ, ‘‘samudayasaccaṃ pajahatī’’ti ñātapahānapariññāvasena, iti imāsaṃ pariññānaṃ vasena sabbattha attho veditabbo.

Ayaṃ saccayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.
Ayaṃ saccayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.

Saṅkhārayamakamātikatthavaṇṇanā
Saṅkhārayamakamātikatthavaṇṇanā

Saṅkhārayamakamātikāya pana heṭṭhā vuttanayeneva mahāvārantarādibhedā veditabbā.
Saṅkhārayamakamātikāya pana heṭṭhā vuttanayeneva mahāvārantarādibhedā veditabbā.

Ayaṃ panettha viseso -
Ayaṃ panettha viseso -

mātikāya tāva yathā heṭṭhā khandhādayo dhamme uddisitvā ‘‘rūpaṃ rūpakkhandho’’tiādinā padasodhanavāro āraddho, tathā anārabhitvā ‘‘assāsapassāsā kāyasaṅkhāro’’tiādinā paṭhamaṃ tayopi saṅkhārā vibhajitvā dassitā.
mātikāya tāva yathā heṭṭhā khandhādayo dhamme uddisitvā ‘‘rūpaṃ rūpakkhandho’’tiādinā padasodhanavāro āraddho, tathā anārabhitvā ‘‘assāsapassāsā kāyasaṅkhāro’’tiādinā paṭhamaṃ tayopi saṅkhārā vibhajitvā dassitā.

Tattha kāyassa saṅkhāro kāyasaṅkhāro, assāsapassāsā.
Tattha kāyassa saṅkhāro kāyasaṅkhāro, assāsapassāsā.

‘‘Kāyikā ete dhammā kāyapaṭibaddhā’’ti vacanato kāraṇabhūtassa karajakāyassa phalabhūto esa saṅkhāroti kāyasaṅkhāro.
‘‘Kāyikā ete dhammā kāyapaṭibaddhā’’ti vacanato kāraṇabhūtassa karajakāyassa phalabhūto esa saṅkhāroti kāyasaṅkhāro.

Aparo nayo -
Aparo nayo -

saṅkharīyatīti saṅkhāro.
saṅkharīyatīti saṅkhāro.

Kena saṅkharīyati?
Kena saṅkharīyati?

Kāyena.
Kāyena.

Ayaṃ hi vāto viya bhastāya karajakāyena saṅkharīyati, evampi kāyassa saṅkhāroti kāyasaṅkhāro, kāyena kato assāsapassāsavātoti attho.
Ayaṃ hi vāto viya bhastāya karajakāyena saṅkharīyati, evampi kāyassa saṅkhāroti kāyasaṅkhāro, kāyena kato assāsapassāsavātoti attho.

Cetasā vitakketvā vicāretvā pacchā vācaṃ bhindati, tasmā ‘‘vitakkavicārā vacīsaṅkhāro’’ti vacanato pana saṅkharotīti saṅkhāro, kiṃ saṅkharoti?
Cetasā vitakketvā vicāretvā pacchā vācaṃ bhindati, tasmā ‘‘vitakkavicārā vacīsaṅkhāro’’ti vacanato pana saṅkharotīti saṅkhāro, kiṃ saṅkharoti?

Vaciṃ.
Vaciṃ.

Vaciyā saṅkhāroti vacīsaṅkhāro, vacībhedasamuṭṭhāpakassa vitakkavicāradvayassetaṃ nāmaṃ.
Vaciyā saṅkhāroti vacīsaṅkhāro, vacībhedasamuṭṭhāpakassa vitakkavicāradvayassetaṃ nāmaṃ.

‘‘Saññā ca vedanā ca cetasikā ete dhammā cittapaṭibaddhā’’ti vacanatoyeva pana tatiyapade saṅkharīyatīti saṅkhāro, kena saṅkharīyati?
‘‘Saññā ca vedanā ca cetasikā ete dhammā cittapaṭibaddhā’’ti vacanatoyeva pana tatiyapade saṅkharīyatīti saṅkhāro, kena saṅkharīyati?

Cittena, iti cittassa saṅkhāroti cittasaṅkhāro, sabbesampi cittasamuṭṭhānānaṃ cetasikānaṃ dhammānaṃ etaṃ adhivacanaṃ.
Cittena, iti cittassa saṅkhāroti cittasaṅkhāro, sabbesampi cittasamuṭṭhānānaṃ cetasikānaṃ dhammānaṃ etaṃ adhivacanaṃ.

Vitakkavicārānaṃ pana vacīsaṅkhārabhāvena visuṃ gahitattā ‘‘ṭhapetvā vitakkavicāre’’ti vuttaṃ.
Vitakkavicārānaṃ pana vacīsaṅkhārabhāvena visuṃ gahitattā ‘‘ṭhapetvā vitakkavicāre’’ti vuttaṃ.

Idāni ‘‘kāyo kāyasaṅkhāro’’ti padasodhanavāro āraddho, tassa anulomanaye tīṇi, paṭilomanaye tīṇīti cha yamakāni.
Idāni ‘‘kāyo kāyasaṅkhāro’’ti padasodhanavāro āraddho, tassa anulomanaye tīṇi, paṭilomanaye tīṇīti cha yamakāni.

Padasodhanamūlacakkavāre ekekasaṅkhāramūlakāni dve dve katvā anulomanaye cha, paṭilomanaye chāti dvādasa yamakāni.
Padasodhanamūlacakkavāre ekekasaṅkhāramūlakāni dve dve katvā anulomanaye cha, paṭilomanaye chāti dvādasa yamakāni.

Suddhasaṅkhāravāre pana yathā suddhakhandhavārādīsu ‘‘rūpaṃ khandho, khandhā rūpa’’ntiādinā nayena yamakānivuttāni, evaṃ ‘‘kāyo saṅkhāro, saṅkhārā kāyo’’ti avatvā ‘‘kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro’’tiādinā nayena kāyasaṅkhāramūlakāni dve, vacīsaṅkhāramūlakaṃ ekanti anulome tīṇi, paṭilome tīṇīti cha yamakāni vuttāni.
Suddhasaṅkhāravāre pana yathā suddhakhandhavārādīsu ‘‘rūpaṃ khandho, khandhā rūpa’’ntiādinā nayena yamakānivuttāni, evaṃ ‘‘kāyo saṅkhāro, saṅkhārā kāyo’’ti avatvā ‘‘kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro’’tiādinā nayena kāyasaṅkhāramūlakāni dve, vacīsaṅkhāramūlakaṃ ekanti anulome tīṇi, paṭilome tīṇīti cha yamakāni vuttāni.

Kiṃ kāraṇā?
Kiṃ kāraṇā?

Suddhikaekekapadavasena atthabhedābhāvato, kāyasaṅkhāroti pana dvīhipi padehi ekova attho labbhatīti ayaṃ visesova, tasmā ekekapadavasena na vuttaṃ, ‘‘kāyo kāyasaṅkhāro’’tiādi pana vattabbaṃ siyā, sopi nayo padasodhanavāre vināpi atthena

vacanaṃ yujjatīti tattheva vutto, idha pana kāyasaṅkhārādīnaṃ vacīsaṅkhārādīhi aññattā ‘‘kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro’’tiādināpi yamakāni vuttāni.
Suddhikaekekapadavasena atthabhedābhāvato, kāyasaṅkhāroti pana dvīhipi padehi ekova attho labbhatīti ayaṃ visesova, tasmā ekekapadavasena na vuttaṃ, ‘‘kāyo kāyasaṅkhāro’’tiādi pana vattabbaṃ siyā, sopi nayo padasodhanavāre vināpi atthena vacanaṃ yujjatīti tattheva vutto, idha pana kāyasaṅkhārādīnaṃ vacīsaṅkhārādīhi aññattā ‘‘kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro’’tiādināpi yamakāni vuttāni.

Suddhasaṅkhāramūlacakkavāro panettha na gahitoti ayaṃ tāvettha pāḷivavatthāne viseso.
Suddhasaṅkhāramūlacakkavāro panettha na gahitoti ayaṃ tāvettha pāḷivavatthāne viseso.

Pañhavissajjanesu pana ‘‘kāyo kāyasaṅkhāroti?
Pañhavissajjanesu pana ‘‘kāyo kāyasaṅkhāroti?

No, kāyasaṅkhāro kāyoti?
No, kāyasaṅkhāro kāyoti?

No’’ti vā evaṃ sabbattha paṭisedho.
No’’ti vā evaṃ sabbattha paṭisedho.

Vissajjanānaṃ kāyādīnaṃ eva kāyasaṅkhārādināmattā.
Vissajjanānaṃ kāyādīnaṃ eva kāyasaṅkhārādināmattā.

Na hi kāyādayo viya kāyasaṅkhārādīnaṃ nāmaṃ hoti, paṭilome pana na kāyo na kāyasaṅkhāroti yo kāyo na hoti, so kāyasaṅkhāropi na hotīti pucchāya attho, tassā kāyasaṅkhāro na kāyo kāyasaṅkhāroti kāyasaṅkhāro kāyo na hoti, kāyasaṅkhāroyeva paneso hoti, kāyañca kāyasaṅkhārañca ṭhapetvā avasesaṃ saṅkhatāsaṅkhatādibhedaṃ sabbaṃ na ca kāyo, na ca kāyasaṅkhāroti vissajjanaṃ.
Na hi kāyādayo viya kāyasaṅkhārādīnaṃ nāmaṃ hoti, paṭilome pana na kāyo na kāyasaṅkhāroti yo kāyo na hoti, so kāyasaṅkhāropi na hotīti pucchāya attho, tassā kāyasaṅkhāro na kāyo kāyasaṅkhāroti kāyasaṅkhāro kāyo na hoti, kāyasaṅkhāroyeva paneso hoti, kāyañca kāyasaṅkhārañca ṭhapetvā avasesaṃ saṅkhatāsaṅkhatādibhedaṃ sabbaṃ na ca kāyo, na ca kāyasaṅkhāroti vissajjanaṃ.

Sesesupi eseva nayo, itaresu ca anulomapaṭilomesu ‘‘kāyo kāyasaṅkhāroti?
Sesesupi eseva nayo, itaresu ca anulomapaṭilomesu ‘‘kāyo kāyasaṅkhāroti?

No, saṅkhārā vacīsaṅkhāroti?
No, saṅkhārā vacīsaṅkhāroti?

Vacīsaṅkhāro saṅkhāro ceva vacīsaṅkhāro ca, avasesā saṅkhārā, na vacīsaṅkhāro, na saṅkhārā na vacīsaṅkhāroti?
Vacīsaṅkhāro saṅkhāro ceva vacīsaṅkhāro ca, avasesā saṅkhārā, na vacīsaṅkhāro, na saṅkhārā na vacīsaṅkhāroti?

Āmantā’’tiādinā sabbattha pucchāvissajjananayo veditabbo.
Āmantā’’tiādinā sabbattha pucchāvissajjananayo veditabbo.

Pavattivāre pana ‘‘yassa kāyasaṅkhāro uppajjati, tassa vacīsaṅkhāro uppajjatīti?
Pavattivāre pana ‘‘yassa kāyasaṅkhāro uppajjati, tassa vacīsaṅkhāro uppajjatīti?

Vinā vitakkavicārehi assāsapassāsānaṃ uppādakkhaṇe tesaṃ kāyasaṅkhāro uppajjati, netaro, savitakkasavicāracittasamaṅgīnaṃ pana kāmāvacarasattānaṃ tadubhayampi uppajjati.
Vinā vitakkavicārehi assāsapassāsānaṃ uppādakkhaṇe tesaṃ kāyasaṅkhāro uppajjati, netaro, savitakkasavicāracittasamaṅgīnaṃ pana kāmāvacarasattānaṃ tadubhayampi uppajjati.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Rūpārūpabhavikānaṃ vitakkavicāruppādakkhaṇe vacīsaṅkhārova uppajjati, netaro...pe...
Rūpārūpabhavikānaṃ vitakkavicāruppādakkhaṇe vacīsaṅkhārova uppajjati, netaro...pe...

yathāvuttakāmāvacarānaṃ pana tadubhayaṃ uppajjati.
yathāvuttakāmāvacarānaṃ pana tadubhayaṃ uppajjati.

Yassa kāyasaṅkhāro uppajjati, tassa cittasaṅkhāro uppajjatīti?
Yassa kāyasaṅkhāro uppajjati, tassa cittasaṅkhāro uppajjatīti?

Āmantā...pe...
Āmantā...pe...

yassa vā pana...pe...
yassa vā pana...pe...

uppajjatīti...pe...
uppajjatīti...pe...

assāsapassāsānaṃ uppādakkhaṇe tadubhayaṃ uppajjati.
assāsapassāsānaṃ uppādakkhaṇe tadubhayaṃ uppajjati.

Yassa vacīsaṅkhāro uppajjati, tassa cittasaṅkhāro uppajjatīti?
Yassa vacīsaṅkhāro uppajjati, tassa cittasaṅkhāro uppajjatīti?

Āmantā...pe...
Āmantā...pe...

yattha kāyasaṅkhāro uppajjati, tattha vacīsaṅkhāro uppajjatīti?
yattha kāyasaṅkhāro uppajjati, tattha vacīsaṅkhāro uppajjatīti?

Kāmāvacarasattānaṃ dutiyajjhāne tatiyajjhāne tattha kāyasaṅkhārova uppajjati, netaro, paṭhamajjhānādīsu pana tadubhayaṃ uppajjati.
Kāmāvacarasattānaṃ dutiyajjhāne tatiyajjhāne tattha kāyasaṅkhārova uppajjati, netaro, paṭhamajjhānādīsu pana tadubhayaṃ uppajjati.

Yattha vā pana ...pe...
Yattha vā pana ...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Kāmāvacare uppajjati, na rūpārūpabhavesu.
Kāmāvacare uppajjati, na rūpārūpabhavesu.

Yattha kāyasaṅkhāro uppajjati, tattha cittasaṅkhāro uppajjatīti?
Yattha kāyasaṅkhāro uppajjati, tattha cittasaṅkhāro uppajjatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Kāmāvacarasattānaṃ catutthajjhāne rūpārūpabhave ca tattha cittasaṅkhārova uppajjati, netaro, itarajjhānādīsu pana tadubhayaṃ uppajjatī’’tiādinā,
Kāmāvacarasattānaṃ catutthajjhāne rūpārūpabhave ca tattha cittasaṅkhārova uppajjati, netaro, itarajjhānādīsu pana tadubhayaṃ uppajjatī’’tiādinā,

‘‘Yassa kāyasaṅkhāro nuppajjati, tassa vacīsaṅkhāro nuppajjatīti?
‘‘Yassa kāyasaṅkhāro nuppajjati, tassa vacīsaṅkhāro nuppajjatīti?

Vinā assāsapassāsehi vitakkavicārānaṃ uppādakkhaṇe tesaṃ kāyasaṅkhārova nuppajjati, netaro, sabbesaṃ cittassa bhaṅgakkhaṇe vinā assāsapassāsehi avitakkaavicāracittassa uppādakkhaṇe nirodhasamāpannānaṃ asaññasattānañca tadubhayampi nuppajjati...pe...
Vinā assāsapassāsehi vitakkavicārānaṃ uppādakkhaṇe tesaṃ kāyasaṅkhārova nuppajjati, netaro, sabbesaṃ cittassa bhaṅgakkhaṇe vinā assāsapassāsehi avitakkaavicāracittassa uppādakkhaṇe nirodhasamāpannānaṃ asaññasattānañca tadubhayampi nuppajjati...pe...

yassa kāyasaṅkhāro nuppajjati, tassa cittasaṅkhāro nuppajjatīti...pe...
yassa kāyasaṅkhāro nuppajjati, tassa cittasaṅkhāro nuppajjatīti...pe...

sabbacittānaṃ bhaṅgakkhaṇe nirodhasamāpannānaṃ asaññasattānañca nuppajjatī’’tiādinā ca, ‘‘yattha kāyasaṅkhāro nuppajjati, tattha vacīsaṅkhāro nuppajjatīti...pe...
sabbacittānaṃ bhaṅgakkhaṇe nirodhasamāpannānaṃ asaññasattānañca nuppajjatī’’tiādinā ca, ‘‘yattha kāyasaṅkhāro nuppajjati, tattha vacīsaṅkhāro nuppajjatīti...pe...

catutthajjhānakkhaṇe rūpabhavādīsu nuppajjatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa kāyasaṅkhāro uppajjittha, tassa vacīsaṅkhāro uppajjitthāti?
catutthajjhānakkhaṇe rūpabhavādīsu nuppajjatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa kāyasaṅkhāro uppajjittha, tassa vacīsaṅkhāro uppajjitthāti?

Āmantā’’tiādinā, ‘‘yassa kāyasaṅkhāro nuppajjittha, tassa cittasaṅkhāro nuppajjitthāti?
Āmantā’’tiādinā, ‘‘yassa kāyasaṅkhāro nuppajjittha, tassa cittasaṅkhāro nuppajjitthāti?

Natthī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha kāyasaṅkhāro nuppajjittha, tassa tattha vacīsaṅkhāro nuppajjitthāti...pe...

Natthī’’tiādinā, ‘‘yassa yattha kāyasaṅkhāro nuppajjittha, tassa tattha vacīsaṅkhāro nuppajjitthāti...pe...

catutthajjhānaṃ samāpannānaṃ suddhāvāsānaṃ dutiye citte vattamāne asaññasattānaṃ tesaṃ tattha kāyasaṅkhāro ca nuppajjittha vacīsaṅkhāro cā’’tiādinā ca,
catutthajjhānaṃ samāpannānaṃ suddhāvāsānaṃ dutiye citte vattamāne asaññasattānaṃ tesaṃ tattha kāyasaṅkhāro ca nuppajjittha vacīsaṅkhāro cā’’tiādinā ca,

‘‘Yassa kāyasaṅkhāro uppajjissati, tassa vacīsaṅkhāro uppajjissatīti?
‘‘Yassa kāyasaṅkhāro uppajjissati, tassa vacīsaṅkhāro uppajjissatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

uppajjissatīti?
uppajjissatīti?

Yassa cittassa anantarā kāmāvacarānaṃ pacchimacittaṃ uppajjissati, rūpārūpabhave pacchimabhavikānaṃ vacīsaṅkhārova uppajjissati, na kāyasaṅkhāro, aññesaṃ pana tadubhayaṃ uppajjissatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa kāyasaṅkhāro nuppajjissati, tassa vacīsaṅkhāro nuppajjissatīti...pe...
Yassa cittassa anantarā kāmāvacarānaṃ pacchimacittaṃ uppajjissati, rūpārūpabhave pacchimabhavikānaṃ vacīsaṅkhārova uppajjissati, na kāyasaṅkhāro, aññesaṃ pana tadubhayaṃ uppajjissatī’’tiādinā ca, ‘‘yassa kāyasaṅkhāro nuppajjissati, tassa vacīsaṅkhāro nuppajjissatīti...pe...

pacchimacittasamaṅgīnaṃ yassa cittassa anantarā avitakkaavicāraṃ pacchimacittaṃ uppajjissati, tesaṃ tadubhayaṃ nuppajjissatī’’tiādinā sabbakālabhedesu yathānurūpato uppādavāre yojanānayo veditabbo.
pacchimacittasamaṅgīnaṃ yassa cittassa anantarā avitakkaavicāraṃ pacchimacittaṃ uppajjissati, tesaṃ tadubhayaṃ nuppajjissatī’’tiādinā sabbakālabhedesu yathānurūpato uppādavāre yojanānayo veditabbo.

‘‘Yassa kāyasaṅkhāro nirujjhati, tassa vacīsaṅkhāro nirujjhatīti...pe...
‘‘Yassa kāyasaṅkhāro nirujjhati, tassa vacīsaṅkhāro nirujjhatīti...pe...

paṭhamajjhānaṃ samāpannānaṃ kāmāvacarānaṃ assāsapassāsānaṃ bhaṅgakkhaṇe tadubhayaṃ nirujjhati.
paṭhamajjhānaṃ samāpannānaṃ kāmāvacarānaṃ assāsapassāsānaṃ bhaṅgakkhaṇe tadubhayaṃ nirujjhati.

Yassa kāyasaṅkhāro nirujjhati, tassa cittasaṅkhāro nirujjhatīti?
Yassa kāyasaṅkhāro nirujjhati, tassa cittasaṅkhāro nirujjhatīti?

Āmantā’’tiādinā nirodhavāre, ‘‘yassa kāyasaṅkhāro uppajjati, tassa vacīsaṅkhāro nirujjhatīti?
Āmantā’’tiādinā nirodhavāre, ‘‘yassa kāyasaṅkhāro uppajjati, tassa vacīsaṅkhāro nirujjhatīti?

No’’tiādinā uppādanirodhavāre ca,
No’’tiādinā uppādanirodhavāre ca,

‘‘Yo kāyasaṅkhāraṃ parijānāti, so vacīsaṅkhāraṃ parijānātīti?
‘‘Yo kāyasaṅkhāraṃ parijānāti, so vacīsaṅkhāraṃ parijānātīti?

Āmantā’’tiādinā pariññāvāre ca heṭṭhā vuttānusārena sabbattha pāḷinayo veditabbo.
Āmantā’’tiādinā pariññāvāre ca heṭṭhā vuttānusārena sabbattha pāḷinayo veditabbo.

Pavattivāre panettha paccuppannakāle puggalavārassa anulomanaye kāyasaṅkhāramūlakāni dve, vacīsaṅkhāramūlakaṃ ekanti tīṇeva yamakāni labbhanti.
Pavattivāre panettha paccuppannakāle puggalavārassa anulomanaye kāyasaṅkhāramūlakāni dve, vacīsaṅkhāramūlakaṃ ekanti tīṇeva yamakāni labbhanti.

Tassa paṭilomanayepi okāsavārādīsupi eseva nayo.
Tassa paṭilomanayepi okāsavārādīsupi eseva nayo.

Evamettha sabbavāresu tiṇṇaṃ tiṇṇaṃ yamakānaṃ vasena yamakagaṇanā veditabbā.
Evamettha sabbavāresu tiṇṇaṃ tiṇṇaṃ yamakānaṃ vasena yamakagaṇanā veditabbā.

Atthavinicchaye panettha idaṃ lakkhaṇaṃ -
Atthavinicchaye panettha idaṃ lakkhaṇaṃ -

imasmiṃ hi saṅkhārayamake ‘‘assāsapassāsānaṃ uppādakkhaṇe, vitakkavicārānaṃ uppādakkhaṇe’’tiādivacanato paccuppannādikālabhedo pavattivasenāpi gahetabbo, na cutipaṭisandhivaseneva.
imasmiṃ hi saṅkhārayamake ‘‘assāsapassāsānaṃ uppādakkhaṇe, vitakkavicārānaṃ uppādakkhaṇe’’tiādivacanato paccuppannādikālabhedo pavattivasenāpi gahetabbo, na cutipaṭisandhivaseneva.

‘‘Dutiyajjhāne tatiyajjhāne tattha kāyasaṅkhāro uppajjatī’’tiādivacanato ca jhānampi okāsavasena gahitanti veditabbaṃ.
‘‘Dutiyajjhāne tatiyajjhāne tattha kāyasaṅkhāro uppajjatī’’tiādivacanato ca jhānampi okāsavasena gahitanti veditabbaṃ.

Evamettha yaṃ yaṃ labbhati, tassa tassa vasena atthavinicchayo veditabbo.
Evamettha yaṃ yaṃ labbhati, tassa tassa vasena atthavinicchayo veditabbo.

Tatridaṃ nayamukhaṃ -
Tatridaṃ nayamukhaṃ -

‘‘vinā vitakkavicārehī’’ti dutiyatatiyajjhānavasena vuttaṃ, na catutthajjhānavasena tattha assāsapassāsānaṃ abhāvato.
‘‘vinā vitakkavicārehī’’ti dutiyatatiyajjhānavasena vuttaṃ, na catutthajjhānavasena tattha assāsapassāsānaṃ abhāvato.

‘‘Cittassa bhaṅgakkhaṇe’’ti idaṃ kāyasaṅkhārassa ekantacittasamuṭṭhānattā vuttaṃ, uppajjamānameva hi cittaṃ rūpaṃ, arūpaṃ vā samuṭṭhāpeti, na bhijjamānaṃ, ṭhitaṃ vā.
‘‘Cittassa bhaṅgakkhaṇe’’ti idaṃ kāyasaṅkhārassa ekantacittasamuṭṭhānattā vuttaṃ, uppajjamānameva hi cittaṃ rūpaṃ, arūpaṃ vā samuṭṭhāpeti, na bhijjamānaṃ, ṭhitaṃ vā.

‘‘Pacchimacittasamaṅgīna’’nti sabbapacchimena appaṭisandhikacittena samaṅgīnaṃ khīṇāsavānaṃ.
‘‘Pacchimacittasamaṅgīna’’nti sabbapacchimena appaṭisandhikacittena samaṅgīnaṃ khīṇāsavānaṃ.

‘‘Avitakkaavicāraṃ pacchimacitta’’nti ettha rūpāvacarānaṃ dutiyajjhānikādicuticittavasena, arūpāvacarānañca catutthajjhānikacuticittavasena attho gahetabbo.
‘‘Avitakkaavicāraṃ pacchimacitta’’nti ettha rūpāvacarānaṃ dutiyajjhānikādicuticittavasena, arūpāvacarānañca catutthajjhānikacuticittavasena attho gahetabbo.

‘‘Yassa kāyasaṅkhāro nirujjhati, tassa cittasaṅkhāro nirujjhatī’’ti ettha niyamato kāyasaṅkhārassa cittasaṅkhārena saddhiṃ ekakkhaṇe nirujjhanato ‘‘āmantā’’ti paṭivacanaṃ dinnaṃ na ekacittakkhaṇikattā.
‘‘Yassa kāyasaṅkhāro nirujjhati, tassa cittasaṅkhāro nirujjhatī’’ti ettha niyamato kāyasaṅkhārassa cittasaṅkhārena saddhiṃ ekakkhaṇe nirujjhanato ‘‘āmantā’’ti paṭivacanaṃ dinnaṃ na ekacittakkhaṇikattā.

Cittasaṅkhāro hi kāyasaṅkhārena vināpi uppajjati ca nirujjhati ca.
Cittasaṅkhāro hi kāyasaṅkhārena vināpi uppajjati ca nirujjhati ca.

Kāyasaṅkhāro pana cittasamuṭṭhānattā yena cittena saddhiṃ uppajjati, tato paṭṭhāya sattarasamena saddhiṃ nirujjhati, esā cittasamuṭṭhānarūpassa dhammatā.
Kāyasaṅkhāro pana cittasamuṭṭhānattā yena cittena saddhiṃ uppajjati, tato paṭṭhāya sattarasamena saddhiṃ nirujjhati, esā cittasamuṭṭhānarūpassa dhammatā.

Yaṃ pana vibhaṅgappakaraṇassa sīhaḷaṭṭhakathāya ‘‘cittasamuṭṭhānarūpaṃ sattarasamacittassa uppādakkhaṇe nirujjhatī’’ti vuttaṃ, taṃ imāya pāḷiyā virujjhati.
Yaṃ pana vibhaṅgappakaraṇassa sīhaḷaṭṭhakathāya ‘‘cittasamuṭṭhānarūpaṃ sattarasamacittassa uppādakkhaṇe nirujjhatī’’ti vuttaṃ, taṃ imāya pāḷiyā virujjhati.

‘‘Yassa kāyasaṅkhāro uppajjati, tassa vacīsaṅkhāro nirujjhatī’’ti ettha yasmā kāyasaṅkhāro cittassa uppādakkhaṇe uppajjati, na ca tasmiṃ khaṇe vitakkavicārā nirujjhanti, tasmā ‘‘no’’ti paṭisedho kato.
‘‘Yassa kāyasaṅkhāro uppajjati, tassa vacīsaṅkhāro nirujjhatī’’ti ettha yasmā kāyasaṅkhāro cittassa uppādakkhaṇe uppajjati, na ca tasmiṃ khaṇe vitakkavicārā nirujjhanti, tasmā ‘‘no’’ti paṭisedho kato.

Iminā nayamukhena sabbattha vinicchayo veditabbo.
Iminā nayamukhena sabbattha vinicchayo veditabbo.

Ayaṃ saṅkhārayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.
Ayaṃ saṅkhārayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.

Anusayayamakamātikatthavaṇṇanā
Anusayayamakamātikatthavaṇṇanā

Anusayayamakamātikāya pana pāḷivavatthānaṃ tāva evaṃ veditabbaṃ.
Anusayayamakamātikāya pana pāḷivavatthānaṃ tāva evaṃ veditabbaṃ.

Anusayayamakepi khandhayamakamātikādīsu viya desanaṃ akatvā aññena nayena pāḷidesanā katā.

Anusayayamakepi khandhayamakamātikādīsu viya desanaṃ akatvā aññena nayena pāḷidesanā katā.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Paṭhamaṃ tāva paricchedavāro paricchinnuddesavāroti dve vārā uddesavasena desitā, tato uppattiṭṭhānavāroti eko khuddakavāro.
Paṭhamaṃ tāva paricchedavāro paricchinnuddesavāroti dve vārā uddesavasena desitā, tato uppattiṭṭhānavāroti eko khuddakavāro.

Tato anusayavāro sānusayavāro pajahanavāro pariññāvāro pahīnavāro uppajjanavāro dhātuvāroti anusaye yojetvā yamakavasena papañcato niddiṭṭhā satta mahāvārāti aṭṭhakaniddesavasena desitā, evaṃ dasahi vārehi anusayayamakadesanā katā.
Tato anusayavāro sānusayavāro pajahanavāro pariññāvāro pahīnavāro uppajjanavāro dhātuvāroti anusaye yojetvā yamakavasena papañcato niddiṭṭhā satta mahāvārāti aṭṭhakaniddesavasena desitā, evaṃ dasahi vārehi anusayayamakadesanā katā.

Tesu ye ime hi paricchedavārotiādinā dve vārā uddesavasena vuttā, te idha anusayayamakamātikāti gahetabbā.
Tesu ye ime hi paricchedavārotiādinā dve vārā uddesavasena vuttā, te idha anusayayamakamātikāti gahetabbā.

Tattha hi satta anusayāti ayaṃ gaṇanāya paricchinditvā anusayānaṃ desitattā paricchedavāro nāma.
Tattha hi satta anusayāti ayaṃ gaṇanāya paricchinditvā anusayānaṃ desitattā paricchedavāro nāma.

Kāmarāgānusayo...pe...
Kāmarāgānusayo...pe...

avijjānusayoti ayaṃ paricchedavasena paricchinnānaṃ nāmamattaṃ uddisitvā ‘‘ime nāma te’’ti desitattā paricchinnuddesavāro nāma.
avijjānusayoti ayaṃ paricchedavasena paricchinnānaṃ nāmamattaṃ uddisitvā ‘‘ime nāma te’’ti desitattā paricchinnuddesavāro nāma.

Tattha anuttānatthato tāva anusayāti kenaṭṭhena anusayā?
Tattha anuttānatthato tāva anusayāti kenaṭṭhena anusayā?

Anusayanaṭṭhena.
Anusayanaṭṭhena.

Ko esa anusayanaṭṭho nāmāti?
Ko esa anusayanaṭṭho nāmāti?

Appahīnaṭṭho.
Appahīnaṭṭho.

Kāmarāgānusayādayo hi appahīnaṭṭhena tassa tassa santāne anusenti nāma, tasmā ‘‘anusayā’’ti vuccanti, anusentīti ca taṃ taṃ anurūpaṃ kāraṇaṃ labhitvā uppajjantīti attho.
Kāmarāgānusayādayo hi appahīnaṭṭhena tassa tassa santāne anusenti nāma, tasmā ‘‘anusayā’’ti vuccanti, anusentīti ca taṃ taṃ anurūpaṃ kāraṇaṃ labhitvā uppajjantīti attho.

Athāpi siyā -
Athāpi siyā -

anusayanaṭṭho nāma appahīnākāro, appahīnākāro ca na uppajjati, tasmā anusayā na uppajjantīti.
anusayanaṭṭho nāma appahīnākāro, appahīnākāro ca na uppajjati, tasmā anusayā na uppajjantīti.

Tatridaṃ paṭivacanaṃ -
Tatridaṃ paṭivacanaṃ -

appahīnākāro anusayo, anusayoti pana appahīnaṭṭhena thāmagatakileso vuccati, so cittasampayutto sārammaṇo sappaccayaṭṭhena sahetuko ekantākusalova hoti kathāvatthusmiṃ anusayānaṃ cittavippayuttabhāvassa paṭisedhitattā, so ca atītopi hoti, anāgatopi paccuppannopi, tasmā uppajjatīti vattuṃ yuttaṃ.
appahīnākāro anusayo, anusayoti pana appahīnaṭṭhena thāmagatakileso vuccati, so cittasampayutto sārammaṇo sappaccayaṭṭhena sahetuko ekantākusalova hoti kathāvatthusmiṃ anusayānaṃ cittavippayuttabhāvassa paṭisedhitattā, so ca atītopi hoti, anāgatopi paccuppannopi, tasmā uppajjatīti vattuṃ yuttaṃ.

Tathā hi dhammasaṅgahe mohassa padabhājane 317 ‘‘avijjānusayo avijjāpariyuṭṭhānaṃ...pe...
Tathā hi dhammasaṅgahe mohassa padabhājane 317 ‘‘avijjānusayo avijjāpariyuṭṭhānaṃ...pe...

ayaṃ tasmiṃ samaye moho hotī’’ti.
ayaṃ tasmiṃ samaye moho hotī’’ti.

Imasmiñca yamake uppajjanavāre ‘‘yassa kāmarāgānusayo uppajjati, tassa paṭighānusayo uppajjatī’’tiādi vuttaṃ, tasmā ‘‘anusentīti taṃ taṃ anurūpaṃ kāraṇaṃ labhitvā uppajjantī’’ti yaṃ vuttaṃ, taṃ suvuttanti veditabbaṃ.
Imasmiñca yamake uppajjanavāre ‘‘yassa kāmarāgānusayo uppajjati, tassa paṭighānusayo uppajjatī’’tiādi vuttaṃ, tasmā ‘‘anusentīti taṃ taṃ anurūpaṃ kāraṇaṃ labhitvā uppajjantī’’ti yaṃ vuttaṃ, taṃ suvuttanti veditabbaṃ.

Kāmarāgānusayoti kāmarāgo ca so appahīnaṭṭhena anusayo cāti kāmarāgānusayo.
Kāmarāgānusayoti kāmarāgo ca so appahīnaṭṭhena anusayo cāti kāmarāgānusayo.

Sesapadesupi eseva nayo.
Sesapadesupi eseva nayo.

Ayaṃ tāvettha anuttānattho.
Ayaṃ tāvettha anuttānattho.

Atthavinicchayo panetthāpi niddesanayamukhadassanavaseneva hoti, niddeso cettha heṭṭhā vutto.
Atthavinicchayo panetthāpi niddesanayamukhadassanavaseneva hoti, niddeso cettha heṭṭhā vutto.

Uppattiṭṭhānavārādayo aṭṭha vārā ca, tatrāyaṃ
pāḷivavatthānānupubbikāmukhamattappakāsanā.
Uppattiṭṭhānavārādayo aṭṭha vārā ca, tatrāyaṃ
pāḷivavatthānānupubbikāmukhamattappakāsanā.

Tesaṃ hi paṭhamo anusayānaṃ uppattiṭṭhānavāro nāma.
Tesaṃ hi paṭhamo anusayānaṃ uppattiṭṭhānavāro nāma.

Tattha vārabhedo yamakayojanavāre natthi, itaresu pana sattasu mahāvāresu atthi.
Tattha vārabhedo yamakayojanavāre natthi, itaresu pana sattasu mahāvāresu atthi.

Tesu hi paṭhamo anusayavāro anulomapaṭilomanayavasena duvidho hoti.
Tesu hi paṭhamo anusayavāro anulomapaṭilomanayavasena duvidho hoti.

Tattha anulomanaye ‘‘yassa yattha...pe...
Tattha anulomanaye ‘‘yassa yattha...pe...

anusetī’’ti puggalokāsatadubhayanāmavasena tayo antaravārā honti, tesu ekekasmiṃ ekamūlakadvimūlakatimūlakacatumūlakapañcamūlakachamūlakānaṃ vasena yamakabhedā honti.
anusetī’’ti puggalokāsatadubhayanāmavasena tayo antaravārā honti, tesu ekekasmiṃ ekamūlakadvimūlakatimūlakacatumūlakapañcamūlakachamūlakānaṃ vasena yamakabhedā honti.

Yathā ca anulomanaye, evaṃ paṭilomanayepi veditabbā.
Yathā ca anulomanaye, evaṃ paṭilomanayepi veditabbā.

Yathā cettha anusayavāre, evaṃ sānusayavārapajahanavārapariññāvārapahīnavārauppajjanavāresu pañcasupi.
Yathā cettha anusayavāre, evaṃ sānusayavārapajahanavārapariññāvārapahīnavārauppajjanavāresu pañcasupi.

Ayaṃ panettha purimesu tīsu vāresu viseso.
Ayaṃ panettha purimesu tīsu vāresu viseso.

Okāsavāre ‘‘yattha tatthā’’ti avatvā ‘‘yato tato’’ti nissakkavacanena desanā katā.
Okāsavāre ‘‘yattha tatthā’’ti avatvā ‘‘yato tato’’ti nissakkavacanena desanā katā.

Sesaṃ tādisameva.
Sesaṃ tādisameva.

Yo panāyaṃ sabbapacchimo dhātuvāro nāma, so pucchāvāro vissajjanavāroti dvidhā ṭhito.
Yo panāyaṃ sabbapacchimo dhātuvāro nāma, so pucchāvāro vissajjanavāroti dvidhā ṭhito.

Tattha pucchāvāro anulomapaṭilomavasena duvidho.
Tattha pucchāvāro anulomapaṭilomavasena duvidho.

Tassāvasāne pucchānukkamena vissajjanaṃ katanti.
Tassāvasāne pucchānukkamena vissajjanaṃ katanti.

Evaṃ tāvettha pāḷivavatthānaṃ veditabbaṃ.
Evaṃ tāvettha pāḷivavatthānaṃ veditabbaṃ.

Tatridaṃ aṭṭhannaṃ vārānaṃ ādito paṭṭhāya mukhamattadassanaṃ.
Tatridaṃ aṭṭhannaṃ vārānaṃ ādito paṭṭhāya mukhamattadassanaṃ.

‘‘Kattha kāmarāgānusayo anuseti?
‘‘Kattha kāmarāgānusayo anuseti?

Kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu ettha kāmarāgānusayo anuseti.
Kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu ettha kāmarāgānusayo anuseti.

Kattha paṭighānusayo anuseti?
Kattha paṭighānusayo anuseti?

Dukkhāya vedanāya...pe...
Dukkhāya vedanāya...pe...

mānānusayo kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu rūpadhātuyā arūpadhātuyā ca anuseti.
mānānusayo kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu rūpadhātuyā arūpadhātuyā ca anuseti.

Diṭṭhānusayo, vicikicchānusayo ca sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesu, bhavarāgānusayo rūpārūpadhātūsu, avijjānusayo sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesu anusetī’’ti ayaṃ tāva paṭhamavāre pāḷinayo.
Diṭṭhānusayo, vicikicchānusayo ca sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesu, bhavarāgānusayo rūpārūpadhātūsu, avijjānusayo sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesu anusetī’’ti ayaṃ tāva paṭhamavāre pāḷinayo.

Tattha kāmadhātuyā dvīsu vedanāsūti kāmāvacarabhūmiyaṃ sukhāya ceva upekkhāya cāti dvīsu vedanāsu, kāmarāgānusayo pana sahajātavasena, ārammaṇavasena cāti dvīhākārehi anuseti uppajjati, tattha akusalāhi sukhaupekkhāhi sahajātopi hutvā tā ārammaṇaṃ katvāpi uppajjati.
Tattha kāmadhātuyā dvīsu vedanāsūti kāmāvacarabhūmiyaṃ sukhāya ceva upekkhāya cāti dvīsu vedanāsu, kāmarāgānusayo pana sahajātavasena, ārammaṇavasena cāti dvīhākārehi anuseti uppajjati, tattha akusalāhi sukhaupekkhāhi sahajātopi hutvā tā ārammaṇaṃ katvāpi uppajjati.

Avasesā pana kāmāvacarakusalavipākakiriyavedanā ārammaṇameva katvā uppajjati, imāsu vedanāsu anusayamāno cesa tāhi vedanāhi sampayuttesu saññāsaṅkhāraviññāṇesupi anusetiyeva.
Avasesā pana kāmāvacarakusalavipākakiriyavedanā ārammaṇameva katvā uppajjati, imāsu vedanāsu anusayamāno cesa tāhi vedanāhi sampayuttesu saññāsaṅkhāraviññāṇesupi anusetiyeva.

Imāsaṃ pana vedanānaṃ assādaṭṭhena kāmarāgānusayuppattiyā sesasampayuttehi padhānattā, oḷārikattena veneyyānaṃ subodhattā ca dvīsu vedanāsuyeva anusetīti vuttaṃ, evaṃ uparipi.
Imāsaṃ pana vedanānaṃ assādaṭṭhena kāmarāgānusayuppattiyā sesasampayuttehi padhānattā, oḷārikattena veneyyānaṃ subodhattā ca dvīsu vedanāsuyeva anusetīti vuttaṃ, evaṃ uparipi.

Na kevalañcesa anusayamāno imāsu dvīsu vedanāsuyeva, vedanāsampayuttesu dhammesu ca anuseti, iṭṭhesu pana rūpādīsupi anuseti eva.
Na kevalañcesa anusayamāno imāsu dvīsu vedanāsuyeva, vedanāsampayuttesu dhammesu ca anuseti, iṭṭhesu pana rūpādīsupi anuseti eva.

Vuttampi cetaṃ vibhaṅgappakaraṇe ‘‘yaṃ loke piyarūpaṃ sātarūpaṃ, ettha sattānaṃ kāmarāgānusayo anusetī’’ti, etthānusayayamakepi vuttaṃ ‘‘dukkhāya vedanāya rūpadhātuyā ettha kāmarāgānusayo nānusetī’’tiādi.

Vuttampi cetaṃ vibhaṅgappakaraṇe ‘‘yaṃ loke piyarūpaṃ sātarūpaṃ, ettha sattānaṃ kāmarāgānusayo anusetī’’ti, etthānusayayamakepi vuttaṃ ‘‘dukkhāya vedanāya rūpadhātuyā ettha kāmarāgānusayo nānusetī’’tiādi.

Etena vuttāvasesarūpādīsu chasupi ārammaṇesu anusetīti vuttaṃ hoti.
Etena vuttāvasesarūpādīsu chasupi ārammaṇesu anusetīti vuttaṃ hoti.

Idha pana taṃ sabbaṃ avatvā kiñcideva padhānattādinā kāraṇena vuttanti gahetabbaṃ.
Idha pana taṃ sabbaṃ avatvā kiñcideva padhānattādinā kāraṇena vuttanti gahetabbaṃ.

Dukkhāyāti ettha paṭighacittasampayuttā dve domanassavedanā, kāyaviññāṇasampayuttā dukkhavedanā cāti tisso vedanā, taṃ sampayuttā ca dhammā, aniṭṭhā cha rūpādayo dhammā paṭighānusayasahajātavasena, ārammaṇavasena ca yathārahaṃ anusayanaṭṭhānaṃ.
Dukkhāyāti ettha paṭighacittasampayuttā dve domanassavedanā, kāyaviññāṇasampayuttā dukkhavedanā cāti tisso vedanā, taṃ sampayuttā ca dhammā, aniṭṭhā cha rūpādayo dhammā paṭighānusayasahajātavasena, ārammaṇavasena ca yathārahaṃ anusayanaṭṭhānaṃ.

Kiṃ pana itarā dve vedanā iṭṭhārammaṇaṃ vā paṭighassa ārammaṇaṃ na hontīti?
Kiṃ pana itarā dve vedanā iṭṭhārammaṇaṃ vā paṭighassa ārammaṇaṃ na hontīti?

No na honti.
No na honti.

Parihīnajjhānassa hi naṭṭhaṃ iṭṭhaṃ sasampayuttadhammaṃ jhānamārabbha domanassaṃ uppajjati, taṃ pana ārammaṇamattameva, nānusayanaṭṭhānaṃ iṭṭhattā.
Parihīnajjhānassa hi naṭṭhaṃ iṭṭhaṃ sasampayuttadhammaṃ jhānamārabbha domanassaṃ uppajjati, taṃ pana ārammaṇamattameva, nānusayanaṭṭhānaṃ iṭṭhattā.

Aniṭṭhameva hi iṭṭhato paṭihananānimittaṃ, yaṃ pana tatthuppannaṃ, tassa paṭighamattameva hoti, na paṭighānusayoti.
Aniṭṭhameva hi iṭṭhato paṭihananānimittaṃ, yaṃ pana tatthuppannaṃ, tassa paṭighamattameva hoti, na paṭighānusayoti.

Paṭighānusayo hi aniṭṭhārammaṇe paṭihananavasena uppanno thāmagato kileso, itaro domanassena saddhiṃ uppannopi attano paṭihananakiccassa akaraṇato paṭighānusayo na hoti, abbohārikattaṃ gacchati.
Paṭighānusayo hi aniṭṭhārammaṇe paṭihananavasena uppanno thāmagato kileso, itaro domanassena saddhiṃ uppannopi attano paṭihananakiccassa akaraṇato paṭighānusayo na hoti, abbohārikattaṃ gacchati.

Yathā hi pāṇātipātacetanāya saddhiṃ uppannopi byāpādo manokammaṃ nāma na hoti, abbohārikattaṃ gacchati, evanti gahetabbaṃ.
Yathā hi pāṇātipātacetanāya saddhiṃ uppannopi byāpādo manokammaṃ nāma na hoti, abbohārikattaṃ gacchati, evanti gahetabbaṃ.

Teneva nekkhammassitaṃ domanassaṃ sevitabbaṃ vuttaṃ.
Teneva nekkhammassitaṃ domanassaṃ sevitabbaṃ vuttaṃ.

Mānānusayassa pana dukkhadomanassavajjitā sabbe lokiyā dhammā anusayanaṭṭhānaṃ.
Mānānusayassa pana dukkhadomanassavajjitā sabbe lokiyā dhammā anusayanaṭṭhānaṃ.

‘‘Dukkhāya vedanāya apariyāpanne ettha...pe...
‘‘Dukkhāya vedanāya apariyāpanne ettha...pe...

mānānusayo ca nānusetī’’ti hi vuttaṃ.
mānānusayo ca nānusetī’’ti hi vuttaṃ.

Diṭṭhānusayavicikicchānusayānaṃ pana lokuttaravajjitā sabbepi dhammā anusayanaṭṭhānaṃ.
Diṭṭhānusayavicikicchānusayānaṃ pana lokuttaravajjitā sabbepi dhammā anusayanaṭṭhānaṃ.

Tena vuttaṃ ‘‘sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesū’’ti.
Tena vuttaṃ ‘‘sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesū’’ti.

Tattha saṃsāravaṭṭanissitaṭṭhena sakkāyapariyāpannesu sabbadhammesūti attho.
Tattha saṃsāravaṭṭanissitaṭṭhena sakkāyapariyāpannesu sabbadhammesūti attho.

Evaṃ avijjānusayopi veditabbo.
Evaṃ avijjānusayopi veditabbo.

Sabbattha ca sahajātārammaṇabhedo heṭṭhā vuttanayeneva veditabbo.
Sabbattha ca sahajātārammaṇabhedo heṭṭhā vuttanayeneva veditabbo.

Bhavarāgānusayo pana kiñcāpi diṭṭhivippayuttesu catūsu cittesu uppajjanato sahajātavasena kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anusetīti vattabbo bhaveyya, so pana yasmā rūpārūpāvacaramevārammaṇaṃ labhati, na kāmāvacarārammaṇameva, anusayānaṃ pana taṃ na anusayanaṭṭhānaṃ, tasmā ārammaṇavasena niyamaṃ akatvā ‘‘rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha bhavarāgānusayo anusetī’’ti vuttaṃ.
Bhavarāgānusayo pana kiñcāpi diṭṭhivippayuttesu catūsu cittesu uppajjanato sahajātavasena kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anusetīti vattabbo bhaveyya, so pana yasmā rūpārūpāvacaramevārammaṇaṃ labhati, na kāmāvacarārammaṇameva, anusayānaṃ pana taṃ na anusayanaṭṭhānaṃ, tasmā ārammaṇavasena niyamaṃ akatvā ‘‘rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha bhavarāgānusayo anusetī’’ti vuttaṃ.

Taṃ rāgavasena so ca sabbopi rāgo kāmarāgānusayo gahetabboti ayaṃ uppattiṭṭhānavāre nayo.
Taṃ rāgavasena so ca sabbopi rāgo kāmarāgānusayo gahetabboti ayaṃ uppattiṭṭhānavāre nayo.

Itaresu pana sattasu mahāvāresu tāva ‘‘yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa paṭighānusayo anusetīti?
Itaresu pana sattasu mahāvāresu tāva ‘‘yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa paṭighānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana paṭighānusayo anuseti, tassa kāmarāgānusayo anusetīti?
Yassa vā pana paṭighānusayo anuseti, tassa kāmarāgānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa mānānusayo anusetīti?
Yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa mānānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana mānānusayo anuseti, tassa kāmarāgānusayo anusetīti?
Yassa vā pana mānānusayo anuseti, tassa kāmarāgānusayo anusetīti?

Anāgāmissa mānānusayo anuseti, no ca tassa kāmarāgānusayo anuseti, tiṇṇaṃ puggalānaṃ mānānusayo ca anuseti, kāmarāgānusayo ca anuseti.
Anāgāmissa mānānusayo anuseti, no ca tassa kāmarāgānusayo anuseti, tiṇṇaṃ puggalānaṃ mānānusayo ca anuseti, kāmarāgānusayo ca anuseti.

Yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa diṭṭhānusayo anusetīti?
Yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa diṭṭhānusayo anusetīti?

Dvinnaṃ puggalānaṃ kāmarāgānusayo anuseti, no ca...pe...
Dvinnaṃ puggalānaṃ kāmarāgānusayo anuseti, no ca...pe...

diṭṭhānusayo ca anuseti, yassa vā pana...pe...
diṭṭhānusayo ca anuseti, yassa vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa vicikicchānusayo anusetī’’ti pucchāyapi diṭṭhānusayasadisameva vissajjanaṃ.
Yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa vicikicchānusayo anusetī’’ti pucchāyapi diṭṭhānusayasadisameva vissajjanaṃ.

Yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa bhavarāgānusayo anusetīti?
Yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa bhavarāgānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

anusetīti...pe...
anusetīti...pe...

tiṇṇaṃ puggalānaṃ bhavarāgānusayo ca anuseti, kāmarāgānusayo ca anuseti.
tiṇṇaṃ puggalānaṃ bhavarāgānusayo ca anuseti, kāmarāgānusayo ca anuseti.

Avijjānusayepi eseva nayo.
Avijjānusayepi eseva nayo.

Iminā nayena paṭighānusayādimūlikāsu pucchāsu vissajjananayo veditabbo.
Iminā nayena paṭighānusayādimūlikāsu pucchāsu vissajjananayo veditabbo.

Ayaṃ ekamūlake nayo.

Ayaṃ ekamūlake nayo.

Yassa kāmarāgānusayo ca paṭighānusayo ca anuseti, tassa mānānusayo anusetīti?
Yassa kāmarāgānusayo ca paṭighānusayo ca anuseti, tassa mānānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Dvinnaṃ dvimūlikā...pe...
Dvinnaṃ dvimūlikā...pe...

pañcamūlikānaṃ pana ekamūle vuttānusārena vissajjananayo ñātabbo.
pañcamūlikānaṃ pana ekamūle vuttānusārena vissajjananayo ñātabbo.

Tatrāyaṃ pacchimānusaye yojanā -
Tatrāyaṃ pacchimānusaye yojanā -

‘‘yassa kāmarāgānusayo ca paṭighānusayo ca mānānusayo ca diṭṭhānusayo ca vicikicchānusayo ca bhavarāgānusayo ca anuseti, tassa avijjānusayo anusetīti?
‘‘yassa kāmarāgānusayo ca paṭighānusayo ca mānānusayo ca diṭṭhānusayo ca vicikicchānusayo ca bhavarāgānusayo ca anuseti, tassa avijjānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana avijjānusayo anuseti, tassa kāmarāgānusayo ca...pe...
Yassa vā pana avijjānusayo anuseti, tassa kāmarāgānusayo ca...pe...

bhavarāgānusayo ca anusetīti?
bhavarāgānusayo ca anusetīti?

Anāgāmissa avijjānusayo ca mānānusayo ca bhavarāgānusayo ca anuseti, na itare, dvinnaṃ puggalānaṃ avijjānusayo ca kāmarāgapaṭighamānabhavarāgānusayā ca anusenti, na diṭṭhivicikicchānusayā, puthujjanassa pana sabbepi anusentī’’ti ayaṃ puggalavāre nayo.
Anāgāmissa avijjānusayo ca mānānusayo ca bhavarāgānusayo ca anuseti, na itare, dvinnaṃ puggalānaṃ avijjānusayo ca kāmarāgapaṭighamānabhavarāgānusayā ca anusenti, na diṭṭhivicikicchānusayā, puthujjanassa pana sabbepi anusentī’’ti ayaṃ puggalavāre nayo.

Okāsavāre pana ‘‘yattha kāmarāgānusayo anuseti, tattha paṭighānusayo anusetīti?
Okāsavāre pana ‘‘yattha kāmarāgānusayo anuseti, tattha paṭighānusayo anusetīti?

No.
No.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

anusetīti?
anusetīti?

No.
No.

Yattha kāmarāgānusayo anuseti, tattha mānānusayo anusetīti?

Yattha kāmarāgānusayo anuseti, tattha mānānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yattha vā pana mānānusayo anuseti, tattha kāmarāgānusayo anusetīti?
Yattha vā pana mānānusayo anuseti, tattha kāmarāgānusayo anusetīti?

Rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha mānānusayo anuseti, na kāmarāgānusayo, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu tadubhayaṃ anuseti.
Rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha mānānusayo anuseti, na kāmarāgānusayo, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu tadubhayaṃ anuseti.

Yattha kāmarāgānusayo...pe...
Yattha kāmarāgānusayo...pe...

anusetīti?
anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

anusetīti?
anusetīti?

Dukkhāya vedanāya rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha vicikicchānusayo anuseti, na kāmarāgānusayo, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu tadubhayaṃ anuseti.
Dukkhāya vedanāya rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha vicikicchānusayo anuseti, na kāmarāgānusayo, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu tadubhayaṃ anuseti.

Yattha kāmarāgānusayo...pe...
Yattha kāmarāgānusayo...pe...

anuseti, tattha bhavarāgānusayo anusetīti?
anuseti, tattha bhavarāgānusayo anusetīti?

No.
No.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

no.
no.

Yattha kāmarāgānusayo anuseti, tattha avijjānusayo anusetīti?
Yattha kāmarāgānusayo anuseti, tattha avijjānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

anusetīti?
anusetīti?

Dukkhāya vedanāya rūpārūpadhātuyā ettha avijjānusayo anuseti, na kāmarāgānusayo, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu tadubhayaṃ anuseti.
Dukkhāya vedanāya rūpārūpadhātuyā ettha avijjānusayo anuseti, na kāmarāgānusayo, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu tadubhayaṃ anuseti.

Yattha paṭighānusayo anuseti, tattha mānānusayo anusetīti?
Yattha paṭighānusayo anuseti, tattha mānānusayo anusetīti?

No.
No.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

no.
no.

Yattha paṭighānusayo anuseti, tattha diṭṭhānusayo vicikicchānusayo anusetīti?
Yattha paṭighānusayo anuseti, tattha diṭṭhānusayo vicikicchānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

anusetīti?
anusetīti?

Kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu rūpārūpadhātuyā ettha vicikicchānusayo anuseti, na paṭighānusayo, dukkhāya pana vedanāya tadubhayaṃ anuseti.
Kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu rūpārūpadhātuyā ettha vicikicchānusayo anuseti, na paṭighānusayo, dukkhāya pana vedanāya tadubhayaṃ anuseti.

Yattha paṭighānusayo anuseti, tattha bhavarāgānusayo anusetīti?
Yattha paṭighānusayo anuseti, tattha bhavarāgānusayo anusetīti?

No.
No.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

no.
no.

Yattha paṭighānusayo anuseti, tattha avijjānusayo anusetīti?
Yattha paṭighānusayo anuseti, tattha avijjānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yattha vā pana...pe...

Yattha vā pana...pe...

anusetīti...pe...
anusetīti...pe...

dukkhāya vedanāya tadubhayaṃ anuseti, aññattha avijjānusayo ca.
dukkhāya vedanāya tadubhayaṃ anuseti, aññattha avijjānusayo ca.

Yattha mānānusayo anuseti, tattha diṭṭhānusayo vicikicchānusayo anusetīti?
Yattha mānānusayo anuseti, tattha diṭṭhānusayo vicikicchānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

anusetīti?
anusetīti?

Dukkhāya vedanāya diṭṭhānusayova, netaro, tadaññesu sabbattha anuseti.
Dukkhāya vedanāya diṭṭhānusayova, netaro, tadaññesu sabbattha anuseti.

Yattha mānānusayo anuseti, tattha bhavarāgānusayo anusetīti?
Yattha mānānusayo anuseti, tattha bhavarāgānusayo anusetīti?

Kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu mānānusayo, netaro, rūpārūpadhātuyā pana tadubhayaṃ anuseti.
Kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu mānānusayo, netaro, rūpārūpadhātuyā pana tadubhayaṃ anuseti.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Yattha mānānusayo anuseti, tattha avijjānusayo...pe...
Yattha mānānusayo anuseti, tattha avijjānusayo...pe...

āmantā.
āmantā.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

anusetīti?
anusetīti?

Dukkhavedanaṃ ṭhapetvā tadaññāsu sabbattha tadubhayaṃ anuseti.
Dukkhavedanaṃ ṭhapetvā tadaññāsu sabbattha tadubhayaṃ anuseti.

Yattha diṭṭhānusayo, tattha vicikicchānusayo...pe...
Yattha diṭṭhānusayo, tattha vicikicchānusayo...pe...

āmantā.
āmantā.

Yattha diṭṭhānusayo, tattha bhavarāgānusayo anusetīti?
Yattha diṭṭhānusayo, tattha bhavarāgānusayo anusetīti?

Kāmadhātuyā tīsu vedanāsu diṭṭhānusayova, rūpārūpabhavesu tadubhayaṃ anuseti.
Kāmadhātuyā tīsu vedanāsu diṭṭhānusayova, rūpārūpabhavesu tadubhayaṃ anuseti.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Yattha diṭṭhānusayo anuseti, tattha avijjānusayo...pe...
Yattha diṭṭhānusayo anuseti, tattha avijjānusayo...pe...

āmantā.
āmantā.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Esa nayo vicikicchāmūlakesupi.
Esa nayo vicikicchāmūlakesupi.

Yattha bhavarāgānusayo, tattha avijjānusayo anusetīti?
Yattha bhavarāgānusayo, tattha avijjānusayo anusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

anuseti, tattha kāmadhātuyā tīsu vedanāsu avijjānusayova, rūpārūpabhavesu pana tadubhayaṃ anusetī’’ti ayamettha ekamūlanayo.
anuseti, tattha kāmadhātuyā tīsu vedanāsu avijjānusayova, rūpārūpabhavesu pana tadubhayaṃ anusetī’’ti ayamettha ekamūlanayo.

‘‘Yassa...pe...
‘‘Yassa...pe...

nānuseti.
nānuseti.

Yassa...pe...
Yassa...pe...

nānuseti mānānusayo, arahato pana tadubhayampi nānuseti.
nānuseti mānānusayo, arahato pana tadubhayampi nānuseti.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

āmantā.

āmantā.

Yassa kāmarāgānusayo nānuseti, tassa diṭṭhānusayo vicikicchānusayo nānusetīti?
Yassa kāmarāgānusayo nānuseti, tassa diṭṭhānusayo vicikicchānusayo nānusetīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nānusetīti?
nānusetīti?

Dvinnaṃ puggalānaṃ vicikicchānusayova nānuseti, netaro, anāgāmiarahantānaṃ tadubhayampi nānusetī’’tiādinā nayena puggalavāre,
Dvinnaṃ puggalānaṃ vicikicchānusayova nānuseti, netaro, anāgāmiarahantānaṃ tadubhayampi nānusetī’’tiādinā nayena puggalavāre,

‘‘Yattha kāmarāgānusayo nānuseti, tattha paṭighānusayo nānusetīti?
‘‘Yattha kāmarāgānusayo nānuseti, tattha paṭighānusayo nānusetīti?

Dukkhāya vedanāya kāmarāgānusayova nānuseti, netaro, rūpārūpadhātupariyāpannesu tadubhayaṃ nānuseti.
Dukkhāya vedanāya kāmarāgānusayova nānuseti, netaro, rūpārūpadhātupariyāpannesu tadubhayaṃ nānuseti.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

nānusetīti?
nānusetīti?

Kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu paṭighānusayova, rūpārūpapariyāpannesu pana tadubhayaṃ nānuseti.
Kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu paṭighānusayova, rūpārūpapariyāpannesu pana tadubhayaṃ nānuseti.

Yattha kāmarāgānusayo nānuseti, tattha mānānusayo nānusetīti?
Yattha kāmarāgānusayo nānuseti, tattha mānānusayo nānusetīti?

Rūpārūpadhātūsu kāmarāgānusayova, dukkhāya pana vedanāya, apariyāpannesu ca tadubhayaṃ nānuseti.
Rūpārūpadhātūsu kāmarāgānusayova, dukkhāya pana vedanāya, apariyāpannesu ca tadubhayaṃ nānuseti.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Yattha kāmarāgānusayo nānuseti, tattha diṭṭhānusayo, vicikicchānusayo nānusetīti?
Yattha kāmarāgānusayo nānuseti, tattha diṭṭhānusayo, vicikicchānusayo nānusetīti?

Dukkhāya vedanāya rūpārūpadhātūsu kāmarāgānusayova, apariyāpanne pana tadubhayaṃ nānusetī’’tiādinā nayena okāsavāre ca,
Dukkhāya vedanāya rūpārūpadhātūsu kāmarāgānusayova, apariyāpanne pana tadubhayaṃ nānusetī’’tiādinā nayena okāsavāre ca,

‘‘Yassa yattha kāmarāgānusayo nānuseti, tassa tattha paṭighānusayo nānusetīti?
‘‘Yassa yattha kāmarāgānusayo nānuseti, tassa tattha paṭighānusayo nānusetīti?

Tiṇṇaṃ puggalānaṃ dukkhāya vedanāya kāmarāgānusayova, rūpārūpapariyāpannesu tadubhayaṃ nānuseti, dvinnaṃ puggalānaṃ sabbattha tadubhayaṃ nānuseti.
Tiṇṇaṃ puggalānaṃ dukkhāya vedanāya kāmarāgānusayova, rūpārūpapariyāpannesu tadubhayaṃ nānuseti, dvinnaṃ puggalānaṃ sabbattha tadubhayaṃ nānuseti.

Yassa vā pana yattha...pe...
Yassa vā pana yattha...pe...

nānusetīti?
nānusetīti?

Tiṇṇaṃ puggalānaṃ kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu paṭighānusayova, rūpārūpapariyāpannesu tadubhayaṃ nānuseti, dvinnaṃ puggalānaṃ sabbattha tadubhayaṃ nānuseti.
Tiṇṇaṃ puggalānaṃ kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu paṭighānusayova, rūpārūpapariyāpannesu tadubhayaṃ nānuseti, dvinnaṃ puggalānaṃ sabbattha tadubhayaṃ nānuseti.

Yassa yattha kāmarāgānusayo nānuseti, tassa tattha mānānusayo nānusetīti?
Yassa yattha kāmarāgānusayo nānuseti, tassa tattha mānānusayo nānusetīti?

Tiṇṇaṃ puggalānaṃ rūpārūpadhātuyā kāmarāgānusayova, netaro, dukkhāya vedanāya, apariyāpanne ca tadubhayaṃ nānuseti, anāgāmissa kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu rūpārūpadhātuyā kāmarāgānusayova, arahato pana sabbattha tadubhayaṃ nānusetī’’tiādinā puggalokāsavāre ca vuttānusārena nayo ñātabboti ayaṃ pāḷinayo.
Tiṇṇaṃ puggalānaṃ rūpārūpadhātuyā kāmarāgānusayova, netaro, dukkhāya vedanāya, apariyāpanne ca tadubhayaṃ nānuseti, anāgāmissa kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu rūpārūpadhātuyā kāmarāgānusayova, arahato pana sabbattha tadubhayaṃ nānusetī’’tiādinā puggalokāsavāre ca vuttānusārena nayo ñātabboti ayaṃ pāḷinayo.

Tattha ‘‘yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa paṭighānusayo anusetī’’ti ettha yadetaṃ ‘‘āmantā’’ti paṭivacanaṃ dinnaṃ, taṃ duddinnaṃ viya khāyati.
Tattha ‘‘yassa kāmarāgānusayo anuseti, tassa paṭighānusayo anusetī’’ti ettha yadetaṃ ‘‘āmantā’’ti paṭivacanaṃ dinnaṃ, taṃ duddinnaṃ viya khāyati.

Kasmā?
Kasmā?

Kāmarāgapaṭighānaṃ ekakkhaṇe anuppattito.
Kāmarāgapaṭighānaṃ ekakkhaṇe anuppattito.

Yathā hi ‘‘yassa manāyatanaṃ uppajjati, tassa dhammāyatanaṃ uppajjatī’’tiādīsu manāyatanadhammāyatanādīni ekakkhaṇe uppajjanti, na tathā kāmarāgapaṭighā, visuññeva uppajjanato, tasmā ettha ‘‘no’’ti paṭisedho kattabbo siyā, taṃ pana akatvā ‘‘āmantā’’ti paṭivacanassa dinnattā heṭṭhā yamakesu viya ettha khaṇapaccuppannavasena vattamānavohāraṃ aggahetvā aññathā gahetabbo.
Yathā hi ‘‘yassa manāyatanaṃ uppajjati, tassa dhammāyatanaṃ uppajjatī’’tiādīsu manāyatanadhammāyatanādīni ekakkhaṇe uppajjanti, na tathā kāmarāgapaṭighā, visuññeva uppajjanato, tasmā ettha ‘‘no’’ti paṭisedho kattabbo siyā, taṃ pana akatvā ‘‘āmantā’’ti paṭivacanassa dinnattā heṭṭhā yamakesu viya ettha khaṇapaccuppannavasena vattamānavohāraṃ aggahetvā aññathā gahetabbo.

Kathaṃ gahetabbo?
Kathaṃ gahetabbo?

Appahīnavasena.
Appahīnavasena.

Appahīnataṃ hi sandhāya ayaṃ anusetīti vattamānavohāro vutto, na khaṇapaccuppannataṃ, tasmā imissā pucchāya yassa kāmarāgānusayo appahīno, na anuppattidhammataṃ āpādito, tassa paṭighānusayo appahīno, na anuppattidhammataṃ āpādito, tassa paṭighānusayo appahīnoti evamattho gahetabbo.
Appahīnataṃ hi sandhāya ayaṃ anusetīti vattamānavohāro vutto, na khaṇapaccuppannataṃ, tasmā imissā pucchāya yassa kāmarāgānusayo appahīno, na anuppattidhammataṃ āpādito, tassa paṭighānusayo appahīno, na anuppattidhammataṃ āpādito, tassa paṭighānusayo appahīnoti evamattho gahetabbo.

Yasmā ca tesu kāmarāgapaṭighesu yasseko appahīno, tassa itaropi appahīnova hoti, tasmā ‘‘āmantā’’ti vuttaṃ.
Yasmā ca tesu kāmarāgapaṭighesu yasseko appahīno, tassa itaropi appahīnova hoti, tasmā ‘‘āmantā’’ti vuttaṃ.

Ito paresupi evarūpesu uppajjativārādivissajjanesu eseva nayo.
Ito paresupi evarūpesu uppajjativārādivissajjanesu eseva nayo.

Tiṇṇaṃ puggalānanti puthujjanasotāpannasakadāgāmīnaṃ.
Tiṇṇaṃ puggalānanti puthujjanasotāpannasakadāgāmīnaṃ.

Dvinnanti sotāpannasakadāgāmīnaṃ.
Dvinnanti sotāpannasakadāgāmīnaṃ.

Evaṃ uppajjanaṃ dīpitaṃ.
Evaṃ uppajjanaṃ dīpitaṃ.

Okāsavārassa paṭhamadutiyapucchāsu yasmā kāmarāgapaṭighā ekacitte na uppajjanti, tasmā ‘‘no’’ti paṭisedho kato.
Okāsavārassa paṭhamadutiyapucchāsu yasmā kāmarāgapaṭighā ekacitte na uppajjanti, tasmā ‘‘no’’ti paṭisedho kato.

Dukamūlādīsu ca yasmā kāmarāgapaṭighādayo ekasmiṃ ṭhānasaṅkhāte citte, ārammaṇe vā na uppajjanti, tasmā ‘‘natthī’’ti tattha paṭikkhepo kato, ayaṃ pucchā apubbā evāti adhippāyo.

Dukamūlādīsu ca yasmā kāmarāgapaṭighādayo ekasmiṃ ṭhānasaṅkhāte citte, ārammaṇe vā na uppajjanti, tasmā ‘‘natthī’’ti tattha paṭikkhepo kato, ayaṃ pucchā apubbā evāti adhippāyo.

Puggalokāsavāre catunnanti puthujjanasotāpannasakadāgāmianāgāmīnaṃ.
Puggalokāsavāre catunnanti puthujjanasotāpannasakadāgāmianāgāmīnaṃ.

Paṭilome dvinnanti anāgāmiarahante sandhāya vuttanti ayaṃ anusayavāre nayo.
Paṭilome dvinnanti anāgāmiarahante sandhāya vuttanti ayaṃ anusayavāre nayo.

Sānusayavāre pana ‘‘yo kāmarāgānusayena sānusayo, so paṭighānusayena sānusayoti?
Sānusayavāre pana ‘‘yo kāmarāgānusayena sānusayo, so paṭighānusayena sānusayoti?

Āmantā...pe...
Āmantā...pe...

mānānusayena sānusayoti?
mānānusayena sānusayoti?

Āmantā.
Āmantā.

Yo vā pana mānānusayena sānusayo, so kāmarāgānusayena sānusayoti?
Yo vā pana mānānusayena sānusayo, so kāmarāgānusayena sānusayoti?

Anāgāmī mānānusayeneva, na kāmarāgānusayena, tayo pana puggalā tadubhayenāpi anusayenā’’ti iminā nayena sesesu dukamūlādīsu pucchāvissajjananayo ñātabbo, ayaṃ puggalavāre nayo.
Anāgāmī mānānusayeneva, na kāmarāgānusayena, tayo pana puggalā tadubhayenāpi anusayenā’’ti iminā nayena sesesu dukamūlādīsu pucchāvissajjananayo ñātabbo, ayaṃ puggalavāre nayo.

‘‘Yato kāmarāgānusayena sānusayo, tato paṭighānusayena sānusayoti?
‘‘Yato kāmarāgānusayena sānusayo, tato paṭighānusayena sānusayoti?

No...pe...
No...pe...

mānānusayena sānusayoti?
mānānusayena sānusayoti?

Āmantā.
Āmantā.

Yato vā pana mānānusayena sānusayo, tato kāmarāgānusayena sānusayoti?
Yato vā pana mānānusayena sānusayo, tato kāmarāgānusayena sānusayoti?

Rūpārūpadhātuyā mānānusayeneva, netarena, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu tadubhayenāpī’’tiādinā okāsavāre ca,
Rūpārūpadhātuyā mānānusayeneva, netarena, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu tadubhayenāpī’’tiādinā okāsavāre ca,

‘‘Yo yato kāmarāgānusayena sānusayo, so tato paṭighānusayena sānusayoti?

‘‘Yo yato kāmarāgānusayena sānusayo, so tato paṭighānusayena sānusayoti?

No’’tiādinā puggalokāsavāre cāti evaṃ anulomanaye ca, ‘‘yo kāmarāgānusayena niranusayo, so paṭighānusayena niranusayoti?
No’’tiādinā puggalokāsavāre cāti evaṃ anulomanaye ca, ‘‘yo kāmarāgānusayena niranusayo, so paṭighānusayena niranusayoti?

Āmantā’’tiādinā paṭilomanayepi sabbattha anusayavāre vuttānusārato pucchāvissajjananayo ñātabbo.
Āmantā’’tiādinā paṭilomanayepi sabbattha anusayavāre vuttānusārato pucchāvissajjananayo ñātabbo.

Tattha yato kāmarāgānusayena sānusayoti yato kāraṇato uppannena kāmarāgānusayena sānusayo, kiṃ so tato kāraṇato uppannapaṭighānusayenapi sānusayoti vuccati.
Tattha yato kāmarāgānusayena sānusayoti yato kāraṇato uppannena kāmarāgānusayena sānusayo, kiṃ so tato kāraṇato uppannapaṭighānusayenapi sānusayoti vuccati.

Yasmā panete dve ekasmā ṭhānā na uppajjanti, tasmā ‘‘no’’ti paṭisedho kato sesaṃ tādisamevāti ayaṃ sānusayavāre nayo.
Yasmā panete dve ekasmā ṭhānā na uppajjanti, tasmā ‘‘no’’ti paṭisedho kato sesaṃ tādisamevāti ayaṃ sānusayavāre nayo.

Pajahanavāre pana ‘‘yo kāmarāgānusayaṃ pajahati, so paṭighānusayaṃ pajahatīti?
Pajahanavāre pana ‘‘yo kāmarāgānusayaṃ pajahati, so paṭighānusayaṃ pajahatīti?

Āmantā...pe...
Āmantā...pe...

mānānusayaṃ pajahatīti?
mānānusayaṃ pajahatīti?

Tadekaṭṭhaṃ pajahati.
Tadekaṭṭhaṃ pajahati.

Yo vā pana mānānusayaṃ pajahati, so kāmarāgānusayaṃ pajahatīti?
Yo vā pana mānānusayaṃ pajahati, so kāmarāgānusayaṃ pajahatīti?

No...pe...
No...pe...

so diṭṭhānusayaṃ vicikicchānusayaṃ pajahatīti?
so diṭṭhānusayaṃ vicikicchānusayaṃ pajahatīti?

No.
No.

Yo vā pana vicikicchānusayaṃ pajahati, so kāmarāgānusayaṃ pajahatīti?
Yo vā pana vicikicchānusayaṃ pajahati, so kāmarāgānusayaṃ pajahatīti?

Tadekaṭṭhaṃ pajahati.
Tadekaṭṭhaṃ pajahati.

Yo...pe...

Yo...pe...

bhavarāgānusayaṃ avijjānusayaṃ pajahatīti?
bhavarāgānusayaṃ avijjānusayaṃ pajahatīti?

Tadekaṭṭhaṃ pajahati...pe...
Tadekaṭṭhaṃ pajahati...pe...

yo kāmarāgānusayañca paṭighānusayañca mānānusayañca...pe...
yo kāmarāgānusayañca paṭighānusayañca mānānusayañca...pe...

pajahatīti?
pajahatīti?

Natthī''tiādinā puggalavāre,
Natthī''tiādinā puggalavāre,

''Yato kāmarāgānusayaṃ pajahati, tato paṭighānusayaṃ pajahatīti?
''Yato kāmarāgānusayaṃ pajahati, tato paṭighānusayaṃ pajahatīti?

No...pe...
No...pe...

yato kāmarāgānusayaṃ pajahati, tato mānānusayaṃ pajahatīti?
yato kāmarāgānusayaṃ pajahati, tato mānānusayaṃ pajahatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yato vā pana mānānusayaṃ pajahati, tato kāmarāgānusayaṃ pajahatīti?
Yato vā pana mānānusayaṃ pajahati, tato kāmarāgānusayaṃ pajahatīti?

Rūpārūpadhātuyā tato mānānusayameva, kāmadhātuyā pana dvīsu vedanāsu tato mānānusayaṃ pajahatī''tiādinā okāsavāre ca,
Rūpārūpadhātuyā tato mānānusayameva, kāmadhātuyā pana dvīsu vedanāsu tato mānānusayaṃ pajahatī''tiādinā okāsavāre ca,

''Yo yato kāmarāgānusayaṃ pajahati, so tato paṭighānusayaṃ pajahatīti?
''Yo yato kāmarāgānusayaṃ pajahati, so tato paṭighānusayaṃ pajahatīti?

No...pe...
No...pe...

mānānusayaṃ pajahatīti?
mānānusayaṃ pajahatīti?

Tadekaṭṭhaṃ pajahati...pe...
Tadekaṭṭhaṃ pajahati...pe...

vicikicchānusayaṃ pajahatīti?
vicikicchānusayaṃ pajahatīti?

No.
No.

Yo vā pana yato vicikicchānusayaṃ pajahati, so tato kāmarāgānusayaṃ pajahatīti?
Yo vā pana yato vicikicchānusayaṃ pajahati, so tato kāmarāgānusayaṃ pajahatīti?

Aṭṭhamako dukkhāya vedanāya rūpārūpadhātuyā so tato vicikicchānusayaṃ pajahati, no ca so tato kāmarāgānusayaṃ pajahati, sveva puggalo kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu so tato vicikicchānusayaṃ pajahati, kāmarāgānusayaṃ tadekaṭṭhaṃ pajahatī’’tiādinā puggalokāsavāre cāti evaṃ anulomanaye ca, ‘‘yo kāmarāgānusayaṃ na pajahati, so paṭighānusayaṃ na pajahatīti?
Aṭṭhamako dukkhāya vedanāya rūpārūpadhātuyā so tato vicikicchānusayaṃ pajahati, no ca so tato kāmarāgānusayaṃ pajahati, sveva puggalo kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu so tato vicikicchānusayaṃ pajahati, kāmarāgānusayaṃ tadekaṭṭhaṃ pajahatī’’tiādinā puggalokāsavāre cāti evaṃ anulomanaye ca, ‘‘yo kāmarāgānusayaṃ na pajahati, so paṭighānusayaṃ na pajahatīti?

Āmantā...pe...
Āmantā...pe...

vicikicchānusayaṃ na pajahatīti?
vicikicchānusayaṃ na pajahatīti?

Aṭṭhamako kāmarāgānusayaṃ na pajahati, netaraṃ, anāgāmimaggasamaṅgiṃ, aṭṭhamakañca ṭhapetvā avasesā puggalā tadubhayaṃ na pajahantī’’tiādinā paṭilomanaye ca sabbattha pucchāvissajjananayo ñātabbo.
Aṭṭhamako kāmarāgānusayaṃ na pajahati, netaraṃ, anāgāmimaggasamaṅgiṃ, aṭṭhamakañca ṭhapetvā avasesā puggalā tadubhayaṃ na pajahantī’’tiādinā paṭilomanaye ca sabbattha pucchāvissajjananayo ñātabbo.

Tattha pajahatīti tena tena maggena pahānapariññāvasena pajahati.
Tattha pajahatīti tena tena maggena pahānapariññāvasena pajahati.

Tadekaṭṭhanti pahānekaṭṭhataṃ sandhāya vuttaṃ.
Tadekaṭṭhanti pahānekaṭṭhataṃ sandhāya vuttaṃ.

Paṭhamamaggādinā hi na kevalaṃ diṭṭhādikā eva dhammā pahīyanti, atha kho apāyagamaniyā tena kāmarāgapaṭighamānādayopi pahīyanti eva.
Paṭhamamaggādinā hi na kevalaṃ diṭṭhādikā eva dhammā pahīyanti, atha kho apāyagamaniyā tena kāmarāgapaṭighamānādayopi pahīyanti eva.

Paṭhamamaggavajjhā hi kāmarāgā, apāyagamaniyā ca mānāvijjādayopi, tatiyamaggavajjhāti pahānekaṭṭhā hutvā pahīyanti evāti ‘‘no’’ti arahattamaggaṭṭhaṃ sandhāya vuttaṃ.
Paṭhamamaggavajjhā hi kāmarāgā, apāyagamaniyā ca mānāvijjādayopi, tatiyamaggavajjhāti pahānekaṭṭhā hutvā pahīyanti evāti ‘‘no’’ti arahattamaggaṭṭhaṃ sandhāya vuttaṃ.

So hi kāmarāgānusayaṃyeva pahīnattā na pajahatīti.
So hi kāmarāgānusayaṃyeva pahīnattā na pajahatīti.

Yato kāmarāgānusayaṃ pajahatīti yato uppajjanakaṃ kāmarāgānusayaṃ pajahatīti attho, aṭṭhamakoti sotāpattimaggaṭṭho.
Yato kāmarāgānusayaṃ pajahatīti yato uppajjanakaṃ kāmarāgānusayaṃ pajahatīti attho, aṭṭhamakoti sotāpattimaggaṭṭho.

So hi dakkhiṇeyyakkamena arahattaphalaṭṭhato paṭṭhāya gaṇiyamāno aṭṭhamako nāma.

So hi dakkhiṇeyyakkamena arahattaphalaṭṭhato paṭṭhāya gaṇiyamāno aṭṭhamako nāma.

Paṭilomanaye anāgāmimaggasamaṅgiñca aṭṭhamakañca ṭhapetvā avasesāti puthujjanasesasekhāsekhā.
Paṭilomanaye anāgāmimaggasamaṅgiñca aṭṭhamakañca ṭhapetvā avasesāti puthujjanasesasekhāsekhā.

Tesu hi puthujjanā pahānapariññāya abhāvena na pajahanti, sesā tesaṃ pahīnattāti iminā nayena sabbattha vinicchayo veditabboti ayaṃ pajahanavāre nayo.
Tesu hi puthujjanā pahānapariññāya abhāvena na pajahanti, sesā tesaṃ pahīnattāti iminā nayena sabbattha vinicchayo veditabboti ayaṃ pajahanavāre nayo.

Pariññāvāro pana ‘‘yo kāmarāgānusayaṃ parijānāti, so paṭighānusayaṃ parijānātī’’tiādinā pajahanavārasadisova.
Pariññāvāro pana ‘‘yo kāmarāgānusayaṃ parijānāti, so paṭighānusayaṃ parijānātī’’tiādinā pajahanavārasadisova.

Ayampi hi pajahanavāro viya maggaṭṭhānaññeva vasena vissajjito.
Ayampi hi pajahanavāro viya maggaṭṭhānaññeva vasena vissajjito.

Tattha parijānātīti tīhi pariññāhi parijānātīti attho.
Tattha parijānātīti tīhi pariññāhi parijānātīti attho.

Ayaṃ pariññāvāre nayo.
Ayaṃ pariññāvāre nayo.

Pahīnavāre pana ‘‘yassa kāmarāgānusayo pahīno, tassa paṭighānusayo pahīnoti?
Pahīnavāre pana ‘‘yassa kāmarāgānusayo pahīno, tassa paṭighānusayo pahīnoti?

Āmantā...pe...
Āmantā...pe...

mānānusayo pahīnoti?
mānānusayo pahīnoti?

Anāgāmissa kāmarāgānusayova, arahato pana mānānusayopi pahīno’’tiādinā puggalavāre, ‘‘yattha kāmarāgānusayo pahīno, tattha paṭighānusayo pahīnoti?
Anāgāmissa kāmarāgānusayova, arahato pana mānānusayopi pahīno’’tiādinā puggalavāre, ‘‘yattha kāmarāgānusayo pahīno, tattha paṭighānusayo pahīnoti?

Na vattabbo pahīnoti vā appahīnoti vā.
Na vattabbo pahīnoti vā appahīnoti vā.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

na vattabbo...pe...
na vattabbo...pe...

tattha mānānusayo pahīnoti?
tattha mānānusayo pahīnoti?

Āmantā.
Āmantā.

Yattha vā pana...pe...
Yattha vā pana...pe...

pahīnoti?
pahīnoti?

Rūpārūpadhātuyā ettha mānānusayo pahīno, kāmarāgānusayo na vattabbo, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu ettha tadubhayaṃ pahīna’’ntiādinā okāsavāre, puggalokāsavāreti evaṃ anulomanaye, ‘‘yassa kāmarāgānusayo appahīno, tassa paṭighānusayo appahīnoti?
Rūpārūpadhātuyā ettha mānānusayo pahīno, kāmarāgānusayo na vattabbo, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu ettha tadubhayaṃ pahīna’’ntiādinā okāsavāre, puggalokāsavāreti evaṃ anulomanaye, ‘‘yassa kāmarāgānusayo appahīno, tassa paṭighānusayo appahīnoti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

āmantā...pe...
āmantā...pe...

yassa vā pana mānānusayo appahīno, tassa kāmarāgānusayo appahīnoti?
yassa vā pana mānānusayo appahīno, tassa kāmarāgānusayo appahīnoti?

Anāgāmissa mānānusayova, tiṇṇaṃ puggalānaṃ tadubhayaṃ appahīna’’ntiādinā paṭilomanaye ca vuttanayeneva pucchāvissajjananayo ñātabbo.
Anāgāmissa mānānusayova, tiṇṇaṃ puggalānaṃ tadubhayaṃ appahīna’’ntiādinā paṭilomanaye ca vuttanayeneva pucchāvissajjananayo ñātabbo.

Ettha ca phalaṭṭhavaseneva attho gahetabbo maggaṭṭhānaṃ pahīnakilesattābhāvā.
Ettha ca phalaṭṭhavaseneva attho gahetabbo maggaṭṭhānaṃ pahīnakilesattābhāvā.

Tesaṃ hi anusayā pahīyanti eva, na pana pahīnāti anāgāmiādayo phalaṭṭhāva gahetabbā, okāsavāre pana ‘‘na vattabbo’’ti idaṃ ubhinnaṃ uppattiṭṭhānassa asādhāraṇattā vuttaṃ.
Tesaṃ hi anusayā pahīyanti eva, na pana pahīnāti anāgāmiādayo phalaṭṭhāva gahetabbā, okāsavāre pana ‘‘na vattabbo’’ti idaṃ ubhinnaṃ uppattiṭṭhānassa asādhāraṇattā vuttaṃ.

Aññaṃ hi kāmarāgānusayassa uppattiṭṭhānaṃ, aññaṃ paṭighānusayassa.
Aññaṃ hi kāmarāgānusayassa uppattiṭṭhānaṃ, aññaṃ paṭighānusayassa.

Abhāvitamaggassa ca yattha anusayo uppajjati, magge bhāvite tattheva so pahīno nāma hoti, tasmā so tattha pahīnoti vā, appahīnoti vā na vattabbo, sabbatthāpi pana sayaṃ abhāvena tattha appahīnoti na vattabbo.
Abhāvitamaggassa ca yattha anusayo uppajjati, magge bhāvite tattheva so pahīno nāma hoti, tasmā so tattha pahīnoti vā, appahīnoti vā na vattabbo, sabbatthāpi pana sayaṃ abhāvena tattha appahīnoti na vattabbo.

Ubhinnaṃ pana sādhāraṇaṭṭhānaṃ sandhāya ‘‘āmantā’’ti vuttaṃ.
Ubhinnaṃ pana sādhāraṇaṭṭhānaṃ sandhāya ‘‘āmantā’’ti vuttaṃ.

Mānānusayo hi kāmadhātuyā vedanādvayasaṅkhāte sādhāraṇaṭṭhāne kāmarāgena saddhiṃ pahīno nāma hoti.
Mānānusayo hi kāmadhātuyā vedanādvayasaṅkhāte sādhāraṇaṭṭhāne kāmarāgena saddhiṃ pahīno nāma hoti.

Yassa kāmarāgānusayo appahīnoti puthujjanassa, sotāpattisakadāgāmiphalaṭṭhānañca vasena attho gahetabbo.
Yassa kāmarāgānusayo appahīnoti puthujjanassa, sotāpattisakadāgāmiphalaṭṭhānañca vasena attho gahetabbo.

‘‘Tiṇṇaṃ puggalāna’’nti hi vuttaṃ.
‘‘Tiṇṇaṃ puggalāna’’nti hi vuttaṃ.

Sesaṃ suviññeyyamevāti ayaṃ pahīnavāre nayo.
Sesaṃ suviññeyyamevāti ayaṃ pahīnavāre nayo.

Uppajjanavāre pana ‘‘yassa kāmarāgānusayo uppajjati, tassa paṭighānusayo uppajjatī’’tiādinā sabbattha anusayavārasadisovāti ayaṃ uppajjanavāre nayo.
Uppajjanavāre pana ‘‘yassa kāmarāgānusayo uppajjati, tassa paṭighānusayo uppajjatī’’tiādinā sabbattha anusayavārasadisovāti ayaṃ uppajjanavāre nayo.

Dhātuvāre pana ‘‘kāmadhātuyā cutassa kāmadhātuṃ upapajjantassa kati anusayā anusenti, kati anusayā nānusenti, kati anusayā bhaṅgā?
Dhātuvāre pana ‘‘kāmadhātuyā cutassa kāmadhātuṃ upapajjantassa kati anusayā anusenti, kati anusayā nānusenti, kati anusayā bhaṅgā?

Kāmadhātuyā cutassa rūpadhātuṃ upapajjantassa...pe...
Kāmadhātuyā cutassa rūpadhātuṃ upapajjantassa...pe...

kati bhaṅgā?
kati bhaṅgā?

Kāmadhātuyā cutassa arūpadhātuṃ upapajjantassa...pe...
Kāmadhātuyā cutassa arūpadhātuṃ upapajjantassa...pe...

rūpadhātuṃ upapajjantassa na arūpadhātuṃ upapajjantassa...pe...
rūpadhātuṃ upapajjantassa na arūpadhātuṃ upapajjantassa...pe...

kati bhaṅgaṃ?
kati bhaṅgaṃ?

Kāmadhātuyā cutassa na kāmadhātuṃ, na arūpadhātuṃ upapajjantassa...pe...
Kāmadhātuyā cutassa na kāmadhātuṃ, na arūpadhātuṃ upapajjantassa...pe...

na rūpadhātuṃ na arūpadhātuṃ upapajjantassa.
na rūpadhātuṃ na arūpadhātuṃ upapajjantassa.

Na kāmadhātuṃ na rūpadhātuṃ upapajjantassa kati bhaṅgā’’ti evaṃ kāmadhātumūlakā nava pucchā, tathā ‘‘rūpadhātuyā cutassā’’tiādinā rūpadhātumūlakā nava, arūpadhātuyā nava cāti sattavīsati anulomapucchā, tathā ‘‘na kāmadhātuyā cutassā’’tiādinā sattavīsati paṭilomapucchā ca, tathā ‘‘na kāmadhātuyā na arūpadhātuyā cutassa kāmadhātuṃ upapajjantassā’’tiādinā sattavīsati dukamūlakā pucchā cāti evaṃ pucchāvāre ekāsīti pucchā veditabbā.

Na kāmadhātuṃ na rūpadhātuṃ upapajjantassa kati bhaṅgā’’ti evaṃ kāmadhātumūlakā nava pucchā, tathā ‘‘rūpadhātuyā cutassā’’tiādinā rūpadhātumūlakā nava, arūpadhātuyā nava cāti sattavīsati anulomapucchā, tathā ‘‘na kāmadhātuyā cutassā’’tiādinā sattavīsati paṭilomapucchā ca, tathā ‘‘na kāmadhātuyā na arūpadhātuyā cutassa kāmadhātuṃ upapajjantassā’’tiādinā sattavīsati dukamūlakā pucchā cāti evaṃ pucchāvāre ekāsīti pucchā veditabbā.

Tattha anusentīti cittasantāne anugatā hutvā kati anusenti, bhaṅgāti anusenti ca nānusenti cāti evaṃ kati vibhajitabbāti attho.
Tattha anusentīti cittasantāne anugatā hutvā kati anusenti, bhaṅgāti anusenti ca nānusenti cāti evaṃ kati vibhajitabbāti attho.

Na kāmadhātuṃ upapajjantassāti kāmadhātuvirahitā dve rūpārūpadhātuyo upapajjantassa.
Na kāmadhātuṃ upapajjantassāti kāmadhātuvirahitā dve rūpārūpadhātuyo upapajjantassa.

Na kāmadhātuṃ na rūpadhātunti arūpadhātuṃ upapajjantassa.
Na kāmadhātuṃ na rūpadhātunti arūpadhātuṃ upapajjantassa.

Na kāmadhātuyāti rūpārūpadhātūhi cutassa, evaṃ sesesupi sabbattha paṭisandhivasena, dhātuvasena ca attho veditabboti ayaṃ uddesavāre nayo.
Na kāmadhātuyāti rūpārūpadhātūhi cutassa, evaṃ sesesupi sabbattha paṭisandhivasena, dhātuvasena ca attho veditabboti ayaṃ uddesavāre nayo.

Niddesavāre panassa ‘‘kāmadhātuyā cutassa kāmadhātuṃ upapajjantassa kassaci satta anusayā anusenti, kassaci pañca anusayā anusenti, anusayā bhaṅgā natthi, kāmadhātuyā cutassa rūpadhātuṃ upapajjantassa kassaci satta anusayā anusenti, kassaci pañca, kassaci tayo ...pe...
Niddesavāre panassa ‘‘kāmadhātuyā cutassa kāmadhātuṃ upapajjantassa kassaci satta anusayā anusenti, kassaci pañca anusayā anusenti, anusayā bhaṅgā natthi, kāmadhātuyā cutassa rūpadhātuṃ upapajjantassa kassaci satta anusayā anusenti, kassaci pañca, kassaci tayo ...pe...

bhaṅgā natthī’’ti iminā nayena sabbattha vissajjanaṃ veditabbaṃ, ayaṃ panettha viseso -
bhaṅgā natthī’’ti iminā nayena sabbattha vissajjanaṃ veditabbaṃ, ayaṃ panettha viseso -

rūpadhātuyā cutassa kāmadhātuṃ upapajjantassa satteva anusayā anusenti, tathā ‘‘arūpadhātuyā cutassa kāmadhātuṃ upapajjantassā’’tiādīsupi, arūpadhātuyā pana cutassa rūpadhātuyā upapatti natthi, heṭṭhā upapajjamāno kāmadhātuṃ eva upapajjati, satteva anusayā anusentīti evaṃ aññesupi evarūpesu vissajjananayo veditabboti ayaṃ viseso, sesaṃ vuttanayamevāti ayamettha pāḷinayo.
rūpadhātuyā cutassa kāmadhātuṃ upapajjantassa satteva anusayā anusenti, tathā ‘‘arūpadhātuyā cutassa kāmadhātuṃ upapajjantassā’’tiādīsupi, arūpadhātuyā pana cutassa rūpadhātuyā upapatti natthi, heṭṭhā upapajjamāno kāmadhātuṃ eva upapajjati, satteva anusayā anusentīti evaṃ aññesupi evarūpesu vissajjananayo veditabboti ayaṃ viseso, sesaṃ vuttanayamevāti ayamettha pāḷinayo.

Tattha kassaci sattāti puthujjanavasena vuttaṃ, pañcāti sotāpannasakadāgāmīnaṃ vasena.

Tattha kassaci sattāti puthujjanavasena vuttaṃ, pañcāti sotāpannasakadāgāmīnaṃ vasena.

Tesaṃ hi diṭṭhivicikicchānusayā pahīnāti, kāmadhātuyā pana anāgāmīnaṃ upapattiabhāvato paṭhamavāre ‘‘kassaci tayo’’ti na vuttaṃ, rūpārūpadhātūsu uppajjanavāresu eva vuttaṃ...pe...
Tesaṃ hi diṭṭhivicikicchānusayā pahīnāti, kāmadhātuyā pana anāgāmīnaṃ upapattiabhāvato paṭhamavāre ‘‘kassaci tayo’’ti na vuttaṃ, rūpārūpadhātūsu uppajjanavāresu eva vuttaṃ...pe...

anāgāmīnaṃ hi kāmarāgapaṭighānampi pahīnattā tayova anusayā anusenti, idha ca anusayānaṃ uppattivasena nayo, anusayānaṃ anusayanaṃ aggahetvā appahīnabhāvena paṭisandhikkhaṇe api anusayanaṃ gahetabbaṃ.
anāgāmīnaṃ hi kāmarāgapaṭighānampi pahīnattā tayova anusayā anusenti, idha ca anusayānaṃ uppattivasena nayo, anusayānaṃ anusayanaṃ aggahetvā appahīnabhāvena paṭisandhikkhaṇe api anusayanaṃ gahetabbaṃ.

Sattevāti ariyasāvakassa rūpārūpadhātuyā cutassa heṭṭhā kāmabhavādīsu upapatti nāma natthi, puthujjanasseva hoti, tasmā ‘‘sattevā’’ti niyametvā vuttaṃ, arūpadhātuyā cutassa rūpadhātuyā upapatti natthīti.
Sattevāti ariyasāvakassa rūpārūpadhātuyā cutassa heṭṭhā kāmabhavādīsu upapatti nāma natthi, puthujjanasseva hoti, tasmā ‘‘sattevā’’ti niyametvā vuttaṃ, arūpadhātuyā cutassa rūpadhātuyā upapatti natthīti.

Kasmā natthi?
Kasmā natthi?

Arūpīnaṃ rūpajjhānassa abhāvā.
Arūpīnaṃ rūpajjhānassa abhāvā.

Te hi sabbaso rūpasaññānaṃ samatikkamanarūpadhātuṃ upapannāti.
Te hi sabbaso rūpasaññānaṃ samatikkamanarūpadhātuṃ upapannāti.

Sesaṃ nayato suviññeyyamevāti ayaṃ dhātuvāre nayo.
Sesaṃ nayato suviññeyyamevāti ayaṃ dhātuvāre nayo.

Ayaṃ anusayayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.
Ayaṃ anusayayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.

Cittayamakamātikatthavaṇṇanā
Cittayamakamātikatthavaṇṇanā

Cittayamakamātikāyaṃ pana pāḷivavatthānaṃ tāva evaṃ veditabbaṃ.
Cittayamakamātikāyaṃ pana pāḷivavatthānaṃ tāva evaṃ veditabbaṃ.

Imissaṃ hi mātikāyaṃ puggalavāro dhammavāro puggaladhammavāroti āditova tayo suddhikamahāvārā honti, tattha ‘‘yassa cittaṃ uppajjati na nirujjhatī’’ti evaṃ puggalavasena cittassa uppajjananirujjhanādibhedaṃ dīpento gato puggalavāro nāma.
Imissaṃ hi mātikāyaṃ puggalavāro dhammavāro puggaladhammavāroti āditova tayo suddhikamahāvārā honti, tattha ‘‘yassa cittaṃ uppajjati na nirujjhatī’’ti evaṃ puggalavasena cittassa uppajjananirujjhanādibhedaṃ dīpento gato puggalavāro nāma.

‘‘Yaṃ cittaṃ uppajjati na nirujjhatī’’ti evaṃ dhammavaseneva cittassa uppajjananirujjhanādibhedaṃ dīpento gato dhammavāro nāma.
‘‘Yaṃ cittaṃ uppajjati na nirujjhatī’’ti evaṃ dhammavaseneva cittassa uppajjananirujjhanādibhedaṃ dīpento gato dhammavāro nāma.

‘‘Yassa yaṃ cittaṃ uppajjati na nirujjhatī’’ti evaṃ ubhayavaseneva cittassa uppajjananirujjhanādibhedaṃ dīpento gato puggaladhammavāro nāma.
‘‘Yassa yaṃ cittaṃ uppajjati na nirujjhatī’’ti evaṃ ubhayavaseneva cittassa uppajjananirujjhanādibhedaṃ dīpento gato puggaladhammavāro nāma.

Tato ‘‘yassa sarāgaṃ citta’’ntiādīnaṃ soḷasannaṃ padānaṃ vasena apare sarāgādipadavisesitā soḷasa puggalavārā, soḷasa dhammavārā, soḷasa puggaladhammavārāti aṭṭhacattālīsa missakavārā honti, te sarāgādipadamattaṃ dassetvā saṃkhittā.
Tato ‘‘yassa sarāgaṃ citta’’ntiādīnaṃ soḷasannaṃ padānaṃ vasena apare sarāgādipadavisesitā soḷasa puggalavārā, soḷasa dhammavārā, soḷasa puggaladhammavārāti aṭṭhacattālīsa missakavārā honti, te sarāgādipadamattaṃ dassetvā saṃkhittā.

Tato ‘‘yassa kusalaṃ citta’’ntiādinā nayena chasaṭṭhidvisatasaṅkhātānaṃ abhidhammamātikāpadānaṃ vasena apare kusalādipadavisesitā chasaṭṭhidvisatapuggalavārā, chasaṭṭhidvisatadhammavārā, chasaṭṭhidvisatapuggaladhammavārāti aṭṭhanavutisattasatā missakavārā honti, tepi kusalādipadamattaṃ dassetvā saṃkhittāyeva, yānipettha sanidassanādīni padāni cittena saddhiṃ na yujjanti, tāni moghapucchāvasena gahitānīti.
Tato ‘‘yassa kusalaṃ citta’’ntiādinā nayena chasaṭṭhidvisatasaṅkhātānaṃ abhidhammamātikāpadānaṃ vasena apare kusalādipadavisesitā chasaṭṭhidvisatapuggalavārā, chasaṭṭhidvisatadhammavārā, chasaṭṭhidvisatapuggaladhammavārāti aṭṭhanavutisattasatā missakavārā honti, tepi kusalādipadamattaṃ dassetvā saṃkhittāyeva, yānipettha sanidassanādīni padāni cittena saddhiṃ na yujjanti, tāni moghapucchāvasena gahitānīti.

Tesu pana tīsu vāresu sabbapaṭhame suddhikapuggalamahāvāre tāva uppādanirodhakālasambhedavāro uppāduppannavāro nirodhuppannavāro uppādavāro nirodhavāro uppādanirodhavāro uppajjamānananirodhavāro uppajjamānuppannavāro nirujjhamānuppannavāro uppannuppādavāro atītānāgatavāro uppannuppajjamānavāro niruddhanirujjhamānavāro atikkantakālavāro cāti cuddasa antaravārā, tesu uppādavāro nirodhavāro uppādanirodhavāroti imesu tīsu vāresu paccekaṃ vattamānātītassa, vattamānānāgatassa, atītānāgatassa cāti tiṇṇaṃ kālabhedānaṃ vasena anulomapaṭilomato cha cha katvā aṭṭhārasa yamakāni, uppannuppādavāre atītānāgatakālavasena anulomato dve, paṭilomato dveti cattāri yamakāni, sesesu ādito niddiṭṭhesu tīsu, antare niddiṭṭhesu tīsu, avasāne niddiṭṭhesu catūsūti dasasu vāresu anulomato ekaṃ, paṭilomato ekanti dve dve katvā vīsati yamakāni, evaṃ sabbesupi cuddasasu antaravāresu dvācattālīsa yamakāni, caturāsīti pucchā, aṭṭhasaṭṭhiatthasataṃ hoti.
Tesu pana tīsu vāresu sabbapaṭhame suddhikapuggalamahāvāre tāva uppādanirodhakālasambhedavāro uppāduppannavāro nirodhuppannavāro uppādavāro nirodhavāro uppādanirodhavāro uppajjamānananirodhavāro uppajjamānuppannavāro nirujjhamānuppannavāro uppannuppādavāro

atītānāgatavāro uppannuppajjamānavāro niruddhanirujjhamānavāro atikkantakālavāro cāti cuddasa antaravārā, tesu uppādavāro nirodhavāro uppādanirodhavāroti imesu tīsu vāresu paccekaṃ vattamānātītassa, vattamānānāgatassa, atītānāgatassa cāti tiṇṇaṃ kālabhedānaṃ vasena anulomapaṭilomato cha cha katvā aṭṭhārasa yamakāni, uppannuppādavāre atītānāgatakālavasena anulomato dve, paṭilomato dveti cattāri yamakāni, sesesu ādito niddiṭṭhesu tīsu, antare niddiṭṭhesu tīsu, avasāne niddiṭṭhesu catūsūti dasasu vāresu anulomato ekaṃ, paṭilomato ekanti dve dve katvā vīsati yamakāni, evaṃ sabbesupi cuddasasu antaravāresu dvācattālīsa yamakāni, caturāsīti pucchā, aṭṭhasaṭṭhiatthasataṃ hoti.

Yathā ca ekasmiṃ suddhikapuggalamahāvāre, tathā suddhikadhammamahāvāre, suddhikapuggaladhammamahāvārepīti tīsu mahāvāresu chabbīsatiyamakasataṃ, tato diguṇā pucchā, diguṇā atthā ca veditabbā, idaṃ pana vārattayaṃ sarāgādivasena soḷasaguṇaṃ, kusalādivasena chasaṭṭhidvisataguṇaṃ katvā imissā cittayamakamātikāya anekāni yamakasahassāni, taddiguṇā pucchā, taddiguṇā atthā ca honti, pāṭho pana saṃkhitto.
Yathā ca ekasmiṃ suddhikapuggalamahāvāre, tathā suddhikadhammamahāvāre, suddhikapuggaladhammamahāvārepīti tīsu mahāvāresu chabbīsatiyamakasataṃ, tato diguṇā pucchā, diguṇā atthā ca veditabbā, idaṃ pana vārattayaṃ sarāgādivasena soḷasaguṇaṃ, kusalādivasena chasaṭṭhidvisataguṇaṃ katvā imissā cittayamakamātikāya anekāni yamakasahassāni, taddiguṇā pucchā, taddiguṇā atthā ca honti, pāṭho pana saṃkhitto.

Evamettha pāḷivavatthānaṃ viditvā idāni anuttānapadatthānusārena vibhaṅganayasahito saṅkhepatthavaṇṇanānayo evaṃ veditabbo.
Evamettha pāḷivavatthānaṃ viditvā idāni anuttānapadatthānusārena vibhaṅganayasahito saṅkhepatthavaṇṇanānayo evaṃ veditabbo.

Yassa cittaṃ uppajjatīti yassa puggalassa cittaṃ uppādakkhaṇasamaṅgitāya uppajjati.
Yassa cittaṃ uppajjatīti yassa puggalassa cittaṃ uppādakkhaṇasamaṅgitāya uppajjati.

Na nirujjhatīti nirodhakkhaṇaṃ appattatāya na nirujjhati.
Na nirujjhatīti nirodhakkhaṇaṃ appattatāya na nirujjhati.

Tassa cittanti kiṃ tassa puggalassa tato paṭṭhāya cittaṃ nirujjhissatīti pucchā, tassā ca, ‘‘pacchimacittassa uppādakkhaṇe tesaṃ cittaṃ uppajjati na nirujjhati, nirujjhissati nuppajjissati, itaresaṃ cittassa uppādakkhaṇe tesaṃ cittaṃ uppajjati na nirujjhati, nirujjhissati ceva uppajjissati cā’’ti vissajjanaṃ.
Tassa cittanti kiṃ tassa puggalassa tato paṭṭhāya cittaṃ nirujjhissatīti pucchā, tassā ca, ‘‘pacchimacittassa uppādakkhaṇe tesaṃ cittaṃ uppajjati na nirujjhati, nirujjhissati nuppajjissati, itaresaṃ cittassa uppādakkhaṇe tesaṃ cittaṃ uppajjati na nirujjhati, nirujjhissati ceva uppajjissati cā’’ti vissajjanaṃ.

Tattha tesaṃ cittanti yesaṃ khīṇāsavānaṃ pacchimacittasaṅkhātassa cuticittassa uppādakkhaṇe vattati, tesaṃ tadeva cuticittaṃ uppādappattatāya uppajjati nāma, bhaṅgaṃ appattatāya na nirujjhati nāma, idāni pana bhaṅgaṃ patvā taṃ tesaṃ cittaṃ nirujjhissati, tato appaṭisandhikattā aññaṃ nuppajjissati.

Tattha tesaṃ cittanti yesaṃ khīṇāsavānaṃ pacchimacittasaṅkhātassa cuticittassa uppādakkhaṇe vattati, tesaṃ tadeva cuticittaṃ uppādappattatāya uppajjati nāma, bhaṅgaṃ appattatāya na nirujjhati nāma, idāni pana bhaṅgaṃ patvā taṃ tesaṃ cittaṃ nirujjhissati, tato appaṭisandhikattā aññaṃ nuppajjissati.

Itaresanti pacchimacittasamaṅgiṃ khīṇāsavaṃ ṭhapetvā avasesānaṃ sekhāsekhaputhujjanānaṃ nirujjhissati ceva aññaṃ pana tasmiṃ vā attabhāve uppajjissati cāti attho.
Itaresanti pacchimacittasamaṅgiṃ khīṇāsavaṃ ṭhapetvā avasesānaṃ sekhāsekhaputhujjanānaṃ nirujjhissati ceva aññaṃ pana tasmiṃ vā attabhāve uppajjissati cāti attho.

‘‘Yassa vā pana cittaṃ nirujjhissati nuppajjissati, tassa cittaṃ uppajjati na nirujjhatī’’ti imissā dutiyapucchāya pacchimacittasamaṅgino khīṇāsavassa cittaṃ sandhāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.
‘‘Yassa vā pana cittaṃ nirujjhissati nuppajjissati, tassa cittaṃ uppajjati na nirujjhatī’’ti imissā dutiyapucchāya pacchimacittasamaṅgino khīṇāsavassa cittaṃ sandhāya ‘‘āmantā’’ti vissajjanaṃ.

‘‘Yassa cittaṃ nuppajjati nirujjhati, tassa cittaṃ na nirujjhissati uppajjissatī’’ti pucchāya ‘‘no’’ti paṭisedhova vissajjanaṃ.
‘‘Yassa cittaṃ nuppajjati nirujjhati, tassa cittaṃ na nirujjhissati uppajjissatī’’ti pucchāya ‘‘no’’ti paṭisedhova vissajjanaṃ.

Na uppajjati nirujjhatīti hi bhaṅgakkhaṇe arahato pacchimacittampi sesānaṃ bhijjamānacittampi pucchati, tato paṭṭhāya pana arahato tāva cittaṃ na nirujjhissatīti sakkā vattuṃ, uppajjissatīti pana na sakkā, tasmā ‘‘no’’ti ettha paṭisedho kato, ‘‘yassa vā pana cittaṃ na nirujjhissati uppajjissati, tassa cittaṃ nuppajjati nirujjhatī’’ti pucchāya ‘‘natthī’’ti paṭikkhepova vissajjanaṃ.
Na uppajjati nirujjhatīti hi bhaṅgakkhaṇe arahato pacchimacittampi sesānaṃ bhijjamānacittampi pucchati, tato paṭṭhāya pana arahato tāva cittaṃ na nirujjhissatīti sakkā vattuṃ, uppajjissatīti pana na sakkā, tasmā ‘‘no’’ti ettha paṭisedho kato, ‘‘yassa vā pana cittaṃ na nirujjhissati uppajjissati, tassa cittaṃ nuppajjati nirujjhatī’’ti pucchāya ‘‘natthī’’ti paṭikkhepova vissajjanaṃ.

Yassa hi cittaṃ na nirujjhissati uppajjissati, so ca puggalo natthīti.
Yassa hi cittaṃ na nirujjhissati uppajjissati, so ca puggalo natthīti.

Yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ uppannanti?
Yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ uppannanti?

Āmantā, yassa vā pana...pe...
Āmantā, yassa vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Sabbesaṃ cittassa bhaṅgakkhaṇe taṃ cittaṃ uppannaṃ, no ca uppajjati, sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tesaṃ cittaṃ uppannañceva uppajjati ca, yassa cittaṃ nuppajjati, tassa cittaṃ nuppannanti?

Sabbesaṃ cittassa bhaṅgakkhaṇe taṃ cittaṃ uppannaṃ, no ca uppajjati, sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tesaṃ cittaṃ uppannañceva uppajjati ca, yassa cittaṃ nuppajjati, tassa cittaṃ nuppannanti?

Cittassa bhaṅgakkhaṇe cittaṃ nuppajjati, no ca nuppannaṃ, nirodhasamāpannānaṃ asaññasattānaṃ cittaṃ nuppajjati ceva nuppannañca.
Cittassa bhaṅgakkhaṇe cittaṃ nuppajjati, no ca nuppannaṃ, nirodhasamāpannānaṃ asaññasattānaṃ cittaṃ nuppajjati ceva nuppannañca.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nuppajjatīti?
nuppajjatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Ettha ca uppannanti uppādasamaṅginopetaṃ nāmaṃ, uppajjatīti ca uppādasamaṅginova.
Ettha ca uppannanti uppādasamaṅginopetaṃ nāmaṃ, uppajjatīti ca uppādasamaṅginova.

Yassa cittaṃ nirujjhati, tassa cittaṃ uppannanti?
Yassa cittaṃ nirujjhati, tassa cittaṃ uppannanti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nirujjhatīti?
nirujjhatīti?

Bhaṅgakkhaṇe tathā.
Bhaṅgakkhaṇe tathā.

Yassa cittaṃ na nirujjhati, tassa cittaṃ nuppannanti?
Yassa cittaṃ na nirujjhati, tassa cittaṃ nuppannanti?

Nirodhasamāpannādīnaṃ cittaṃ.
Nirodhasamāpannādīnaṃ cittaṃ.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ uppajjitthāti?
Yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ uppajjitthāti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tathā.
Sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tathā.

Ettha ca uppādappattattā uppajjittha, taṃ anatītattā uppajjati nāmāti atthoti aṭṭhakathāyaṃ khaṇapaccuppannavasena attho vutto.
Ettha ca uppādappattattā uppajjittha, taṃ anatītattā uppajjati nāmāti atthoti aṭṭhakathāyaṃ khaṇapaccuppannavasena attho vutto.

Uppajjitthāti pana imassa atītacittakkhaṇavasena atthe gayhamāne eva uparipāḷiyā na virujjhati, na aññathāti paññāyati, tasmā pubbāparaṃ oloketvā pāḷiavirodhena attho gahetabbo.
Uppajjitthāti pana imassa atītacittakkhaṇavasena atthe gayhamāne eva uparipāḷiyā na virujjhati, na aññathāti paññāyati, tasmā pubbāparaṃ oloketvā pāḷiavirodhena attho gahetabbo.

Yassa cittaṃ nuppajjati, tassa cittaṃ nuppajjitthāti?
Yassa cittaṃ nuppajjati, tassa cittaṃ nuppajjitthāti?

Uppajjittha.
Uppajjittha.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nuppajjatīti?
nuppajjatīti?

Natthi.
Natthi.

Yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ uppajjissatīti?
Yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ uppajjissatīti?

Pacchimacittasamaṅgikhīṇāsavavirahitānaṃ cittaṃ tathā.
Pacchimacittasamaṅgikhīṇāsavavirahitānaṃ cittaṃ tathā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Uppādakkhaṇe tathā.
Uppādakkhaṇe tathā.

Yassa cittaṃ...pe...
Yassa cittaṃ...pe...

nuppajjissatīti?
nuppajjissatīti?

Asekhānaṃ pacchimacittassa bhaṅgakkhaṇe tathā.
Asekhānaṃ pacchimacittassa bhaṅgakkhaṇe tathā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nuppajjatīti?
nuppajjatīti?

Pacchimacittassa bhaṅgakkhaṇe tathā.
Pacchimacittassa bhaṅgakkhaṇe tathā.

Yassa cittaṃ uppajjittha, tassa cittaṃ uppajjissatīti?
Yassa cittaṃ uppajjittha, tassa cittaṃ uppajjissatīti?

Pacchimacittasamaṅgiṃ ṭhapetvā sesānaṃ tathā.
Pacchimacittasamaṅgiṃ ṭhapetvā sesānaṃ tathā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Yassa cittaṃ nuppajjittha, tassa cittaṃ nuppajjissatīti?
Yassa cittaṃ nuppajjittha, tassa cittaṃ nuppajjissatīti?

Natthi.
Natthi.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nuppajjitthāti?
nuppajjitthāti?

Uppajjittha.
Uppajjittha.

Yassa cittaṃ nirujjhati, tassa cittaṃ nirujjhitthāti?
Yassa cittaṃ nirujjhati, tassa cittaṃ nirujjhitthāti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nirujjhatīti?
nirujjhatīti?

Bhaṅgakkhaṇe tathā.
Bhaṅgakkhaṇe tathā.

Yassa cittaṃ...pe...
Yassa cittaṃ...pe...

na nirujjhitthāti?
na nirujjhitthāti?

Nirujjhittha.
Nirujjhittha.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

natthi.
natthi.

Yassa cittaṃ nirujjhati, tassa cittaṃ nirujjhissatīti?
Yassa cittaṃ nirujjhati, tassa cittaṃ nirujjhissatīti?

Pacchimacittasamaṅgiṃ ṭhapetvā sesānaṃ cittassa bhaṅgakkhaṇe tathā.
Pacchimacittasamaṅgiṃ ṭhapetvā sesānaṃ cittassa bhaṅgakkhaṇe tathā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

sesānaṃ bhaṅgakkhaṇe tathā.
sesānaṃ bhaṅgakkhaṇe tathā.

Yassa cittaṃ...pe...
Yassa cittaṃ...pe...

nirujjhissati.
nirujjhissati.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nirujjhati.
nirujjhati.

Yassa cittaṃ nirujjhittha, tassa cittaṃ nirujjhissatīti?
Yassa cittaṃ nirujjhittha, tassa cittaṃ nirujjhissatīti?

Pacchimacittassa bhaṅgakkhaṇe ṭhapetvā sesānaṃ cittaṃ tathā.
Pacchimacittassa bhaṅgakkhaṇe ṭhapetvā sesānaṃ cittaṃ tathā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Yassa cittaṃ na nirujjhittha, tassa cittaṃ na nirujjhissatīti?
Yassa cittaṃ na nirujjhittha, tassa cittaṃ na nirujjhissatīti?

Natthi.
Natthi.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

na nirujjhitthāti?
na nirujjhitthāti?

Nirujjhittha.
Nirujjhittha.

Yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ nirujjhitthāti?
Yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ nirujjhitthāti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tathā.
Sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tathā.

Yassa cittaṃ nuppajjati, tassa cittaṃ na nirujjhitthāti?
Yassa cittaṃ nuppajjati, tassa cittaṃ na nirujjhitthāti?

Nirujjhittha.
Nirujjhittha.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

natthi, yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ nirujjhissatīti?
natthi, yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ nirujjhissatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tathā.
Sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tathā.

Yassa cittaṃ nuppajjati, tassa cittaṃ na nirujjhissatīti?
Yassa cittaṃ nuppajjati, tassa cittaṃ na nirujjhissatīti?

Pacchimacittassa bhaṅgakkhaṇe tathā.
Pacchimacittassa bhaṅgakkhaṇe tathā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Yassa cittaṃ uppajjittha, tassa cittaṃ nirujjhissatīti?
Yassa cittaṃ uppajjittha, tassa cittaṃ nirujjhissatīti?

Nirujjhamānaṃ pacchimacittaṃ ṭhapetvā tathā.
Nirujjhamānaṃ pacchimacittaṃ ṭhapetvā tathā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Yassa cittaṃ nuppajjittha, tassa cittaṃ na nirujjhissatīti?
Yassa cittaṃ nuppajjittha, tassa cittaṃ na nirujjhissatīti?

Natthi.
Natthi.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nuppajjitthāti?
nuppajjitthāti?

Uppajjittha.
Uppajjittha.

Yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ na nirujjhatīti?
Yassa cittaṃ uppajjati, tassa cittaṃ na nirujjhatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tathā.
Sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tathā.

Yassa cittaṃ nuppajjati, tassa cittaṃ nirujjhatīti?
Yassa cittaṃ nuppajjati, tassa cittaṃ nirujjhatīti?

Sabbesaṃ cittassa bhaṅgakkhaṇe tathā.
Sabbesaṃ cittassa bhaṅgakkhaṇe tathā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nuppajjatīti?
nuppajjatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa cittaṃ uppajjamānaṃ, tassa cittaṃ uppannanti?
Yassa cittaṃ uppajjamānaṃ, tassa cittaṃ uppannanti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

uppajjamānanti?
uppajjamānanti?

Sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tathā.
Sabbesaṃ cittassa uppādakkhaṇe tathā.

Yassa cittaṃ nuppajjamānaṃ, tassa cittaṃ nuppannanti?
Yassa cittaṃ nuppajjamānaṃ, tassa cittaṃ nuppannanti?

Nirodhasamāpannādīnaṃ cittaṃ tathā.
Nirodhasamāpannādīnaṃ cittaṃ tathā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Yassa cittaṃ nirujjhamānaṃ, tassa cittaṃ uppannanti?
Yassa cittaṃ nirujjhamānaṃ, tassa cittaṃ uppannanti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

bhaṅgakkhaṇe tathā.
bhaṅgakkhaṇe tathā.

Yassa cittaṃ na nirujjhamānaṃ, tassa cittaṃ nuppannanti?
Yassa cittaṃ na nirujjhamānaṃ, tassa cittaṃ nuppannanti?

Nirodhasamāpannādīnaṃ cittaṃ tathā.
Nirodhasamāpannādīnaṃ cittaṃ tathā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

āmantā.
āmantā.

Yassa cittaṃ uppannaṃ, tassa cittaṃ uppajjitthāti?
Yassa cittaṃ uppannaṃ, tassa cittaṃ uppajjitthāti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

uppannanti?
uppannanti?

Cittasamaṅgīnaṃ tathā.
Cittasamaṅgīnaṃ tathā.

Yassa cittaṃ nuppannaṃ, tassa cittaṃ nuppajjitthāti?
Yassa cittaṃ nuppannaṃ, tassa cittaṃ nuppajjitthāti?

Uppajjittha.
Uppajjittha.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nuppannanti?
nuppannanti?

Natthi...pe...
Natthi...pe...

yassa cittaṃ nuppannaṃ, tassa cittaṃ nuppajjissatīti?
yassa cittaṃ nuppannaṃ, tassa cittaṃ nuppajjissatīti?

Uppajjissati.
Uppajjissati.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

nuppannanti?
nuppannanti?

Uppannaṃ.
Uppannaṃ.

Yassa cittaṃ uppajjittha no ca tassa cittaṃ uppannaṃ, tassa cittaṃ uppajjissatīti?
Yassa cittaṃ uppajjittha no ca tassa cittaṃ uppannaṃ, tassa cittaṃ uppajjissatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yassa vā pana cittaṃ uppajjissati no ca tassa cittaṃ uppannaṃ, tassa cittaṃ uppajjitthāti?
Yassa vā pana cittaṃ uppajjissati no ca tassa cittaṃ uppannaṃ, tassa cittaṃ uppajjitthāti?

Āmantā.
Āmantā.

Ettha ‘‘no ca tassa cittaṃ nuppanna’’nti idaṃ asaññādiacittake sandhāya vuttaṃ.
Ettha ‘‘no ca tassa cittaṃ nuppanna’’nti idaṃ asaññādiacittake sandhāya vuttaṃ.

Tesaṃ niyamena cittuppattiyā abhāvato ‘‘āmantā’’ti ubhayattha vissajjanaṃ vuttaṃ.

Tesaṃ niyamena cittuppattiyā abhāvato ‘‘āmantā’’ti ubhayattha vissajjanaṃ vuttaṃ.

Ayañca vāro kālattaye gahetvā samatthitoti gahetabbo.
Ayañca vāro kālattaye gahetvā samatthitoti gahetabbo.

‘‘Yassa cittaṃ nuppajjittha no ca tassa cittaṃ nuppannaṃ, tassa cittaṃ nuppajjissatīti?
‘‘Yassa cittaṃ nuppajjittha no ca tassa cittaṃ nuppannaṃ, tassa cittaṃ nuppajjissatīti?

Natthi.
Natthi.

Yassa vā pana cittaṃ nuppajjissati no ca tassa cittaṃ nuppannaṃ, tassa cittaṃ nuppajjitthāti?
Yassa vā pana cittaṃ nuppajjissati no ca tassa cittaṃ nuppannaṃ, tassa cittaṃ nuppajjitthāti?

Uppajjittha.
Uppajjittha.

Uppannaṃ uppajjamānanti?
Uppannaṃ uppajjamānanti?

Uppādakkhaṇe cittaṃ tathā.
Uppādakkhaṇe cittaṃ tathā.

Uppajjamānaṃ uppannanti?
Uppajjamānaṃ uppannanti?

Āmantā.
Āmantā.

Nuppannaṃ nuppajjamānanti?
Nuppannaṃ nuppajjamānanti?

Āmantā.
Āmantā.

Nuppajjamānaṃ nuppannanti?
Nuppajjamānaṃ nuppannanti?

Atītānāgatacittaṃ tathā.
Atītānāgatacittaṃ tathā.

Niruddhaṃ nirujjhamānanti?
Niruddhaṃ nirujjhamānanti?

No, nirujjhamānaṃ niruddhanti?
No, nirujjhamānaṃ niruddhanti?

No, naniruddhaṃ nanirujjhamānanti?
No, naniruddhaṃ nanirujjhamānanti?

Uppādakkhaṇe anāgatañca cittaṃ tathā.
Uppādakkhaṇe anāgatañca cittaṃ tathā.

Nanirujjhamānaṃ naniruddhantipi tatheva.
Nanirujjhamānaṃ naniruddhantipi tatheva.

Yassa cittaṃ uppajjamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, nirujjhamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, tassa cittanti?
Yassa cittaṃ uppajjamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, nirujjhamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, tassa cittanti?

No ca bhaṅgakkhaṇaṃ vītikkantaṃ, atītaṃ cittaṃ tadubhayaṃ vītikkantaṃ, yassa vā pana cittaṃ nirujjhamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, uppajjamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, tassa cittanti?
No ca bhaṅgakkhaṇaṃ vītikkantaṃ, atītaṃ cittaṃ tadubhayaṃ vītikkantaṃ, yassa vā pana cittaṃ nirujjhamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, uppajjamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, tassa cittanti?

Atītaṃ citta’’nti iminā nayena puggalavāre sabbattha vissajjananayo veditabbo.
Atītaṃ citta’’nti iminā nayena puggalavāre sabbattha vissajjananayo veditabbo.

Tattha uppajjamānaṃ khaṇanti uppajjamānassa khaṇaṃ, uppādakkhaṇanti attho.
Tattha uppajjamānaṃ khaṇanti uppajjamānassa khaṇaṃ, uppādakkhaṇanti attho.

Khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālanti na ciraṃ vītikkantaṃ, tameva pana uppādakkhaṇaṃ vītikkantaṃ hutvā atikkantakālanti saṅkhaṃ gacchati, nirujjhamānaṃ khaṇanti nirujjhamānassa khaṇaṃ, bhaṅgakkhaṇanti attho.
Khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālanti na ciraṃ vītikkantaṃ, tameva pana uppādakkhaṇaṃ vītikkantaṃ hutvā atikkantakālanti saṅkhaṃ gacchati, nirujjhamānaṃ khaṇanti nirujjhamānassa khaṇaṃ, bhaṅgakkhaṇanti attho.

Khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālanti kiṃ tassa cittaṃ evaṃ nirodhakkhaṇampi vītikkantaṃ hutvā atikkantakālaṃ nāma hotīti pucchati.
Khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālanti kiṃ tassa cittaṃ evaṃ nirodhakkhaṇampi vītikkantaṃ hutvā atikkantakālaṃ nāma hotīti pucchati.

Yassa bhaṅgakkhaṇe cittaṃ uppādakkhaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ hutvā atikkantakālaṃ nāma hoti, nirodhakkhaṇaṃ vītikkantaṃ hutvā atikkantakālaṃ nāma hoti, atītaṃ pana cittaṃ ubhopi khaṇe khaṇaṃ vītikkantaṃ hutvā atikkantakālaṃ nāma hotīti atītacittavasena vissajjanaṃ kataṃ.
Yassa bhaṅgakkhaṇe cittaṃ uppādakkhaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ hutvā atikkantakālaṃ nāma hoti, nirodhakkhaṇaṃ vītikkantaṃ hutvā atikkantakālaṃ nāma hoti, atītaṃ pana cittaṃ ubhopi khaṇe khaṇaṃ vītikkantaṃ hutvā atikkantakālaṃ nāma hotīti atītacittavasena vissajjanaṃ kataṃ.

Imināva upāyena uparimesu atthadhammavārādīsu ca sabbavissajjanesu attho veditabbo.
Imināva upāyena uparimesu atthadhammavārādīsu ca sabbavissajjanesu attho veditabbo.

Ayaṃ atikkantakālavāre nayo.
Ayaṃ atikkantakālavāre nayo.

Yaṃ cittaṃ uppajjati nanirujjhati, taṃ cittaṃ nirujjhissati nuppajjissatīti?
Yaṃ cittaṃ uppajjati nanirujjhati, taṃ cittaṃ nirujjhissati nuppajjissatīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yaṃ vā pana…pe…
Yaṃ vā pana…pe…

āmantā.
āmantā.

Yaṃ cittaṃ nuppajjati nirujjhati, taṃ cittaṃ nanirujjhissati uppajjissatīti?
Yaṃ cittaṃ nuppajjati nirujjhati, taṃ cittaṃ nanirujjhissati uppajjissatīti?

No.
No.

Yaṃ vā pana cittaṃ nanirujjhissati uppajjissati, taṃ cittaṃ nuppajjati nirujjhatīti?
Yaṃ vā pana cittaṃ nanirujjhissati uppajjissati, taṃ cittaṃ nuppajjati nirujjhatīti?

Natthi.
Natthi.

Yaṃ cittaṃ uppajjati, taṃ cittaṃ uppannanti?
Yaṃ cittaṃ uppajjati, taṃ cittaṃ uppannanti?

Āmantā.
Āmantā.

Yaṃ vā pana…pe…
Yaṃ vā pana…pe…

uppajjatīti?
uppajjatīti?

Uppādakkhaṇe cittaṃ tathā, evaṃ paṭilomapucchāsupi tato sesāsupi.
Uppādakkhaṇe cittaṃ tathā, evaṃ paṭilomapucchāsupi tato sesāsupi.

‘‘Yaṃ cittaṃ nuppajjati, taṃ cittaṃ nuppannanti?
‘‘Yaṃ cittaṃ nuppajjati, taṃ cittaṃ nuppannanti?

Atītānāgataṃ cittaṃ tathā.
Atītānāgataṃ cittaṃ tathā.

Yaṃ vā pana…pe…
Yaṃ vā pana…pe…

āmantā…pe…
āmantā…pe…

bhaṅgakkhaṇe citta’’ntiādinā, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjati, taṃ cittaṃ uppajjitthāti?
bhaṅgakkhaṇe citta’’ntiādinā, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjati, taṃ cittaṃ uppajjitthāti?

No.
No.

Yaṃ cittaṃ nuppajjati, taṃ cittaṃ nuppajjitthāti?
Yaṃ cittaṃ nuppajjati, taṃ cittaṃ nuppajjitthāti?

Bhaṅgakkhaṇe cittaṃ anāgatañcā’’tiādinā, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjati, taṃ cittaṃ uppajjissatīti?
Bhaṅgakkhaṇe cittaṃ anāgatañcā’’tiādinā, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjati, taṃ cittaṃ uppajjissatīti?

No.
No.

Yaṃ vā pana…pe…
Yaṃ vā pana…pe…

no, yaṃ cittaṃ nuppajjati, taṃ cittaṃ nuppajjissatīti?
no, yaṃ cittaṃ nuppajjati, taṃ cittaṃ nuppajjissatīti?

Anāgataṃ cittaṃ nuppajjati, no ca taṃ cittaṃ nuppajjissati, bhaṅgakkhaṇe cittaṃ atītaṃ citta’’ntiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjittha, taṃ cittaṃ uppajjissatīti?
Anāgataṃ cittaṃ nuppajjati, no ca taṃ cittaṃ nuppajjissati, bhaṅgakkhaṇe cittaṃ atītaṃ citta’’ntiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjittha, taṃ cittaṃ uppajjissatīti?

No.
No.

Yaṃ vā pana…pe…
Yaṃ vā pana…pe…

no, yaṃ cittaṃ nuppajjittha, taṃ cittaṃ nuppajjissatīti?
no, yaṃ cittaṃ nuppajjittha, taṃ cittaṃ nuppajjissatīti?

Anāgataṃ citta’’ntiādinā ca,
Anāgataṃ citta’’ntiādinā ca,

‘‘Yaṃ cittaṃ nirujjhati, taṃ cittaṃ nirujjhitthāti?
‘‘Yaṃ cittaṃ nirujjhati, taṃ cittaṃ nirujjhitthāti?

No’’tiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjati, taṃ cittaṃ nirujjhitthāti?
No’’tiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjati, taṃ cittaṃ nirujjhitthāti?

No’’tiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjati, taṃ cittaṃ nirujjhissatīti?
No’’tiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjati, taṃ cittaṃ nirujjhissatīti?

Āmantā’’tiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjittha, taṃ cittaṃ nirujjhissatīti?
Āmantā’’tiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ uppajjittha, taṃ cittaṃ nirujjhissatīti?

No’’tiādinā ca,
No’’tiādinā ca,

‘‘Yaṃ cittaṃ uppajjamānaṃ, taṃ cittaṃ uppannanti?
‘‘Yaṃ cittaṃ uppajjamānaṃ, taṃ cittaṃ uppannanti?

Āmantā.
Āmantā.

Yaṃ vā pana…pe…
Yaṃ vā pana…pe…

uppajjamānanti…pe…

uppajjamānanti...pe...

uppādakkhaṇe citta’’ntiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ nirujjhamānaṃ, taṃ cittaṃ uppannanti?
uppādakkhaṇe citta’’ntiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ nirujjhamānaṃ, taṃ cittaṃ uppannanti?

Āmantā’’tiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ uppannaṃ, taṃ cittaṃ uppajjitthāti?
Āmantā’’tiādinā ca, ‘‘yaṃ cittaṃ uppannaṃ, taṃ cittaṃ uppajjitthāti?

No.
No.

Yaṃ vā pana...pe...
Yaṃ vā pana...pe...

no’’tiādinā ca,
no’’tiādinā ca,

‘‘Yaṃ cittaṃ uppajjittha no ca taṃ cittaṃ uppannaṃ, taṃ cittaṃ uppajjissatīti?
‘‘Yaṃ cittaṃ uppajjittha no ca taṃ cittaṃ uppannaṃ, taṃ cittaṃ uppajjissatīti?

No.
No.

Yaṃ vā pana...pe...
Yaṃ vā pana...pe...

no.
no.

Yaṃ cittaṃ nuppajjittha no ca taṃ cittaṃ nuppannaṃ, taṃ cittaṃ nuppajjissatīti?
Yaṃ cittaṃ nuppajjittha no ca taṃ cittaṃ nuppannaṃ, taṃ cittaṃ nuppajjissatīti?

Āmantā’’tiādinā ca, ‘‘uppannaṃ uppajjamānanti...pe...
Āmantā’’tiādinā ca, ‘‘uppannaṃ uppajjamānanti...pe...

uppādakkhaṇe uppannañceva uppajjamānañca.
uppādakkhaṇe uppannañceva uppajjamānañca.

Uppajjamānaṃ uppannanti?
Uppajjamānaṃ uppannanti?

Āmantā’’tiādinā ca, ‘‘niruddhaṃ nirujjhamānanti?
Āmantā’’tiādinā ca, ‘‘niruddhaṃ nirujjhamānanti?

No’’tiādinā ca,
No’’tiādinā ca,

‘‘Yaṃ cittaṃ uppajjamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, nirujjhamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, taṃ cittanti...pe...
‘‘Yaṃ cittaṃ uppajjamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, nirujjhamānaṃ khaṇaṃ khaṇaṃ vītikkantaṃ atikkantakālaṃ, taṃ cittanti...pe...

atītaṃ citta’’ntiādinā ca dhammavāre,
atītaṃ citta’’ntiādinā ca dhammavāre,

‘‘Yassa yaṃ cittaṃ uppajjati na nirujjhati, tassa taṃ cittaṃ nirujjhissati nuppajjissatīti?
‘‘Yassa yaṃ cittaṃ uppajjati na nirujjhati, tassa taṃ cittaṃ nirujjhissati nuppajjissatīti?

Āmantā’’tiādinā ca puggaladhammavāre ca, sarāgādipadehi, kusalādipadehi ca missesu sabbavāresu ca pucchāsu heṭṭhā vuttānusārena vissajjananayo veditabbo.
Āmantā’’tiādinā ca puggaladhammavāre ca, sarāgādipadehi, kusalādipadehi ca missesu sabbavāresu ca pucchāsu heṭṭhā vuttānusārena vissajjananayo veditabbo.

Ayaṃ cittayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.
Ayaṃ cittayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.

Dhammayamakamātikatthavaṇṇanā
Dhammayamakamātikatthavaṇṇanā

Dhammayamakamātikāya pana khandhayamake vuttanayeneva pāḷivavatthānaṃ veditabbaṃ.
Dhammayamakamātikāya pana khandhayamake vuttanayeneva pāḷivavatthānaṃ veditabbaṃ.

‘‘Yo kusalaṃ dhammaṃ bhāveti, so akusalaṃ dhammaṃ pajahatī’’ti āgatattā panettha pariññāvāro bhāvanāvāro nāma.
‘‘Yo kusalaṃ dhammaṃ bhāveti, so akusalaṃ dhammaṃ pajahatī’’ti āgatattā panettha pariññāvāro bhāvanāvāro nāma.

Tattha yasmā abyākato dhammo neva bhāvetabbo na pahātabbo, tasmā padameva na uddhaṭanti veditabbaṃ.
Tattha yasmā abyākato dhammo neva bhāvetabbo na pahātabbo, tasmā padameva na uddhaṭanti veditabbaṃ.

Pucchāvissajjane panettha ‘‘kusalākusalā dhammāti?
Pucchāvissajjane panettha ‘‘kusalākusalā dhammāti?

Āmantā’’tiādinā, ‘‘dhammā akusalā dhammāti?
Āmantā’’tiādinā, ‘‘dhammā akusalā dhammāti?

Akusalā dhammā dhammā ceva akusalā dhammā ca, avasesā dhammā na akusalā dhammā’’tiādinā ca paṇṇattivāre vissajjananayo ñātabbo.
Akusalā dhammā dhammā ceva akusalā dhammā ca, avasesā dhammā na akusalā dhammā’’tiādinā ca paṇṇattivāre vissajjananayo ñātabbo.

‘‘Yassa kusalā dhammā uppajjanti, tassa akusalā dhammā uppajjantīti?
‘‘Yassa kusalā dhammā uppajjanti, tassa akusalā dhammā uppajjantīti?

No.
No.

Yassa vā pana...pe...
Yassa vā pana...pe...

yassa kusalā dhammā uppajjanti, tassa abyākatā dhammā uppajjantīti?
yassa kusalā dhammā uppajjanti, tassa abyākatā dhammā uppajjantīti?

Pañcavokāre kusalānaṃ uppādakkhaṇe...pe...

Pañcavokāre kusalānaṃ uppādakkhaṇe...pe...

uppajjantī’’tiādinā ca, ‘‘yattha kusalā dhammā uppajjanti, tattha akusalā dhammā uppajjantīti?
uppajjantī’’tiādinā ca, ‘‘yattha kusalā dhammā uppajjanti, tattha akusalā dhammā uppajjantīti?

Āmantā...pe...
Āmantā...pe...

tattha abyākatā dhammā uppajjantīti?
tattha abyākatā dhammā uppajjantīti?

Āmantā.
Āmantā.

Yattha vā pana abyākatā dhammā uppajjanti, tattha kusalā dhammā uppajjantīti ...pe...
Yattha vā pana abyākatā dhammā uppajjanti, tattha kusalā dhammā uppajjantīti ...pe...

catuvokāre...pe...
catuvokāre...pe...

uppajjantī’’tiādinā ca, ‘‘yassa yattha kusalā dhammā...pe...
uppajjantī’’tiādinā ca, ‘‘yassa yattha kusalā dhammā...pe...

uppajjantīti?
uppajjantīti?

No’’tiādinā ca,
No’’tiādinā ca,

‘‘Yassa kusalā dhammā nuppajjanti, tassa akusalā dhammā nuppajjantīti...pe...
‘‘Yassa kusalā dhammā nuppajjanti, tassa akusalā dhammā nuppajjantīti...pe...

sabbesaṃ cittassa bhaṅgakkhaṇe abyākatacittassa uppādakkhaṇe nirodhasamāpannānaṃ asaññasattānaṃ tesaṃ kusalā ca dhammā nuppajjanti, akusalā ca dhammā nuppajjantī’’tiādinā ca, ‘‘yassa kusalā dhammā nuppajjanti, tassa abyākatā dhammā nuppajjantīti...pe...
sabbesaṃ cittassa bhaṅgakkhaṇe abyākatacittassa uppādakkhaṇe nirodhasamāpannānaṃ asaññasattānaṃ tesaṃ kusalā ca dhammā nuppajjanti, akusalā ca dhammā nuppajjantī’’tiādinā ca, ‘‘yassa kusalā dhammā nuppajjanti, tassa abyākatā dhammā nuppajjantīti...pe...

sabbesaṃ cavantānaṃ pavatte cittassa bhaṅgakkhaṇe āruppe akusalānaṃ uppādakkhaṇe ca nuppajjantī’’tiādinā ca, ‘‘yattha kusalā dhammā nuppajjanti, tattha akusalā dhammā nuppajjantīti?
sabbesaṃ cavantānaṃ pavatte cittassa bhaṅgakkhaṇe āruppe akusalānaṃ uppādakkhaṇe ca nuppajjantī’’tiādinā ca, ‘‘yattha kusalā dhammā nuppajjanti, tattha akusalā dhammā nuppajjantīti?

Āmantā...pe...
Āmantā...pe...

tattha abyākatā dhammā nuppajjantīti?
tattha abyākatā dhammā nuppajjantīti?

Uppajjanti.
Uppajjanti.

Yattha vā pana abyākatā dhammā nuppajjanti, tattha akusalā dhammā nuppajjantīti?
Yattha vā pana abyākatā dhammā nuppajjanti, tattha akusalā dhammā nuppajjantīti?

Natthī’’tiādinā ca uppādavāre,
Natthī’’tiādinā ca uppādavāre,

‘‘Yassa kusalā dhammā nirujjhanti, tassa akusalā dhammā nirujjhantīti?
‘‘Yassa kusalā dhammā nirujjhanti, tassa akusalā dhammā nirujjhantīti?

No’’tiādinā nirodhavāre ca,
No’’tiādinā nirodhavāre ca,

‘‘Yassa kusalā dhammā uppajjanti, tassa akusalā dhammā nirujjhantīti?
‘‘Yassa kusalā dhammā uppajjanti, tassa akusalā dhammā nirujjhantīti?

No’’tiādinā uppādanirodhavāre ca,
No’’tiādinā uppādanirodhavāre ca,

‘‘Yo kusalaṃ dhammaṃ bhāveti, so akusalaṃ dhammaṃ pajahitthāti?
‘‘Yo kusalaṃ dhammaṃ bhāveti, so akusalaṃ dhammaṃ pajahitthāti?

No...pe...
No...pe...

yo kusalaṃ dhammaṃ na bhāveti, so akusalaṃ dhammaṃ nappajahitthāti?
yo kusalaṃ dhammaṃ na bhāveti, so akusalaṃ dhammaṃ nappajahitthāti?

Aggamaggasamaṅgiñca arahantañca ṭhapetvā avasesā puggalā’’tiādinā bhāvanāvāre ca pucchāvissajjananayo heṭṭhā vuttānusārena ñātabbo.
Aggamaggasamaṅgiñca arahantañca ṭhapetvā avasesā puggalā’’tiādinā bhāvanāvāre ca pucchāvissajjananayo heṭṭhā vuttānusārena ñātabbo.

Atthavinicchaye panettha idaṃ lakkhaṇaṃ.
Atthavinicchaye panettha idaṃ lakkhaṇaṃ.

Imassa hi dhammayamakassa pavattimahāvāre uppajjanti nirujjhantīti imesu uppādanirodhesu kusalākusaladhammā tāva ekantena pavattiyaṃyeva labbhanti, na cutipaṭisandhīsu, abyākatadhammā pana pavatte ca cutipaṭisandhīsu cāti tīsupi kālesu labbhanti, evamettha yaṃ yattha yattha labbhati, tassa vasena tattha tattha vinicchayo veditabbo.
Imassa hi dhammayamakassa pavattimahāvāre uppajjanti nirujjhantīti imesu uppādanirodhesu kusalākusaladhammā tāva ekantena pavattiyaṃyeva labbhanti, na cutipaṭisandhīsu, abyākatadhammā pana pavatte ca cutipaṭisandhīsu cāti tīsupi kālesu labbhanti, evamettha yaṃ yattha yattha labbhati, tassa vasena tattha tattha vinicchayo veditabbo.

Tatridaṃ nayamukhaṃ -
Tatridaṃ nayamukhaṃ -

kusalākusalānaṃ tāva ekakkhaṇe anuppajjanato ‘‘no’’ti paṭisedho kato.
kusalākusalānaṃ tāva ekakkhaṇe anuppajjanato ‘‘no’’ti paṭisedho kato.

Abyākatā cāti idaṃ cittasamuṭṭhānarūpaṃ sandhāya vuttaṃ.
Abyākatā cāti idaṃ cittasamuṭṭhānarūpaṃ sandhāya vuttaṃ.

Yattha kusalā dhammā nuppajjantīti asaññabhavaṃ sandhāya vuttaṃ, abyākatānaṃ dhammānaṃ anuppattiṭṭhānassābhāvā ‘‘natthī’’ti paṭikkhepo kato, nirodhavāre kusalākusalānaṃ ekato anirujjhanato ‘‘no’’ti vuttanti iminā nayamukhena sabbattha vinicchayo veditabbo.
Yattha kusalā dhammā nuppajjantīti asaññabhavaṃ sandhāya vuttaṃ, abyākatānaṃ dhammānaṃ anuppattiṭṭhānassābhāvā ‘‘natthī’’ti paṭikkhepo kato, nirodhavāre kusalākusalānaṃ ekato anirujjhanato ‘‘no’’ti vuttanti iminā nayamukhena sabbattha vinicchayo veditabbo.

Ayaṃ dhammayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.
Ayaṃ dhammayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.

Indriyayamakamātikatthavaṇṇanā
Indriyayamakamātikatthavaṇṇanā

Indriyayamakamātikāyaṃ pana khandhayamakamātikādīsu vuttanayeneva pāḷivavatthānādiko sabbo atthasaṃvaṇṇanānayo veditabbo.
Indriyayamakamātikāyaṃ pana khandhayamakamātikādīsu vuttanayeneva pāḷivavatthānādiko sabbo atthasaṃvaṇṇanānayo veditabbo.

Manindriyaṃ panettha yathā cakkhundriyādimūlakehi, tatheva itthindriyādimūlakehi saddhiṃ sampayogaṃ gacchati, tasmā nikkhittapaṭipāṭiyā ayojetvā sabbehipi cakkhundriyamūlādīhi saddhiṃ pariyosāne yojitaṃ, cakkhundriyena ca saddhiṃ sukhindriyadukkhindriyadomanassindriyāni, lokuttarindriyāni ca paṭisandhiyaṃ natthīti na gahitāni.
Manindriyaṃ panettha yathā cakkhundriyādimūlakehi, tatheva itthindriyādimūlakehi saddhiṃ sampayogaṃ gacchati, tasmā nikkhittapaṭipāṭiyā ayojetvā sabbehipi cakkhundriyamūlādīhi saddhiṃ pariyosāne yojitaṃ, cakkhundriyena ca saddhiṃ sukhindriyadukkhindriyadomanassindriyāni, lokuttarindriyāni ca paṭisandhiyaṃ natthīti na gahitāni.

Yathā cettha, evaṃ sesindriyamūlakesupi yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.
Yathā cettha, evaṃ sesindriyamūlakesupi yathānurūpaṃ ñātabbaṃ.

Indriyānaṃ pana bahukatāya dhātuyamakatopi bahutarāni yamakāni honti ayaṃ viseso, sesaṃ heṭṭhā vuttānusārena ñātabbanti.
Indriyānaṃ pana bahukatāya dhātuyamakatopi bahutarāni yamakāni honti ayaṃ viseso, sesaṃ heṭṭhā vuttānusārena ñātabbanti.

Ayaṃ indriyayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.
Ayaṃ indriyayamakamātikatthasaṃvaṇṇanānayo.

Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya
Mohavicchedaniyā abhidhammamātikatthavaṇṇanāya

Yamakamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Yamakamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

7.

Paṭṭhānamātikatthavaṇṇanā
Paṭṭhānamātikatthavaṇṇanā

Idāni paṭṭhānamātikāya atthasaṃvaṇṇanānayo hoti.
Idāni paṭṭhānamātikāya atthasaṃvaṇṇanānayo hoti.

Kenaṭṭhena paṭṭhānanti?
Kenaṭṭhena paṭṭhānanti?

Nānappakārapaccayaṭṭhena.
Nānappakārapaccayaṭṭhena.

Pa-saddo hi nānappakāratthaṃ dīpeti, ṭhāna-saddo paccayatthaṃ.
Pa-saddo hi nānappakāratthaṃ dīpeti, ṭhāna-saddo paccayatthaṃ.

Atha vā vibhajanaṭṭhena paṭṭhānaṃ.
Atha vā vibhajanaṭṭhena paṭṭhānaṃ.

Yathā hi paññāpanā paṭṭhapanā vivaraṇā vibhajanā uttānīkammanti āgataṭṭhāne vibhajanaṭṭho paṭṭhānasaddasamānattho paṭṭhapanā-saddo dissati, evamidhāpi kusalādīnaṃ dhammānaṃ hetupaccayādīhi vibhajanato vibhajanaṭṭhena paṭṭhānaṃ nāma.
Yathā hi paññāpanā paṭṭhapanā vivaraṇā vibhajanā uttānīkammanti āgataṭṭhāne vibhajanaṭṭho paṭṭhānasaddasamānattho paṭṭhapanā-saddo dissati, evamidhāpi kusalādīnaṃ dhammānaṃ hetupaccayādīhi vibhajanato vibhajanaṭṭhena paṭṭhānaṃ nāma.

Atha vā paṭṭhitaṭṭhena paṭṭhānaṃ, gamanaṭṭhenāti attho.
Atha vā paṭṭhitaṭṭhena paṭṭhānaṃ, gamanaṭṭhenāti attho.

Sabbadhammesu hi asaṅgagamanassa sabbaññutaññāṇassa hetupaccayādibhedabhinnesu kusalādīsu vitthāritanayalābhato nissaṅgavasena pavattagamanattā gamanaṭṭhena paṭṭhānaṃ nāma, iti nānappakārapaccayaṭṭhena, vibhajanaṭṭhena, gamanaṭṭhena ca tikapaṭṭhānādīsu catuvīsatiyā paṭṭhānesu ekekampi paṭṭhānaṃ nāma, tesaṃ pana samūhato pakaraṇaṃ paṭṭhānaṃ nāma, tesaṃ paṭṭhānānaṃ mātikā.
Sabbadhammesu hi asaṅgagamanassa sabbaññutaññāṇassa hetupaccayādibhedabhinnesu kusalādīsu vitthāritanayalābhato nissaṅgavasena pavattagamanattā gamanaṭṭhena paṭṭhānaṃ nāma, iti nānappakārapaccayaṭṭhena, vibhajanaṭṭhena, gamanaṭṭhena ca tikapaṭṭhānādīsu catuvīsatiyā paṭṭhānesu ekekampi paṭṭhānaṃ nāma, tesaṃ pana samūhato pakaraṇaṃ paṭṭhānaṃ nāma, tesaṃ paṭṭhānānaṃ mātikā.

Sayampi vā paṭṭhānabhūtā mātikā, sabbampetaṃ paṭṭhānamātikā.
Sayampi vā paṭṭhānabhūtā mātikā, sabbampetaṃ paṭṭhānamātikā.

Yā sā ‘‘hetupaccayo, ārammaṇapaccayo…pe…
Yā sā ‘‘hetupaccayo, ārammaṇapaccayo…pe…

avigatapaccayo’’ti evaṃ tikapaṭṭhānādicatuvīsatippabhedasamantapaṭṭhānadesanāya mūlabhūtapaccayabhedassa vasena bhagavatā pakaraṇassa ādimhi ṭhapitā, ayaṃ idha paṭṭhānamātikā nāma.
avigatapaccayo’’ti evaṃ tikapaṭṭhānādicatuvīsatippabhedasamantapaṭṭhānadesanāya mūlabhūtapaccayabhedassa vasena bhagavatā pakaraṇassa ādimhi ṭhapitā, ayaṃ idha paṭṭhānamātikā nāma.

Tattha anuttānatthādisahito saṅkhepatthavinicchayo tāva evaṃ veditabbo -
Tattha anuttānatthādisahito saṅkhepatthavinicchayo tāva evaṃ veditabbo -

hetupaccayotiādīsu hi hetu ca so paccayo cāti hetupaccayo, hetu hutvā paccayo hetupaccayo, hetubhāvena paccayoti vuttaṃ hoti.
hetupaccayotiādīsu hi hetu ca so paccayo cāti hetupaccayo, hetu hutvā paccayo hetupaccayo, hetubhāvena paccayoti vuttaṃ hoti.

Tattha hetūti vacanāvayavakāraṇamūlānametaṃ adhivacanaṃ.
Tattha hetūti vacanāvayavakāraṇamūlānametaṃ adhivacanaṃ.

‘‘Paṭiññāhetū’’tiādīsu hi loke vacanāvayavo ‘‘hetū’’ti vuccati, sāsane pana ‘‘ye dhammā hetuppabhavā’’tiādīsu kāraṇaṃ, ‘‘tayo kusalā hetū, tayo akusalā hetū’’tiādīsu mūlaṃ, idaṃ idha adhippetaṃ, taṃ paṭicca etasmā etīti paccayo, apaccakkhāya naṃ vattatīti attho.
‘‘Paṭiññāhetū’’tiādīsu hi loke vacanāvayavo ‘‘hetū’’ti vuccati, sāsane pana ‘‘ye dhammā hetuppabhavā’’tiādīsu kāraṇaṃ, ‘‘tayo kusalā hetū, tayo akusalā hetū’’tiādīsu mūlaṃ, idaṃ idha adhippetaṃ, taṃ paṭicca etasmā etīti paccayo, apaccakkhāya naṃ vattatīti attho.

Yo hi dhammo yaṃ dhammaṃ paṭicca apaccakkhāya tiṭṭhati vā uppajjati vā, so tassa upakārakalakkhaṇena paccayo nāma.
Yo hi dhammo yaṃ dhammaṃ paṭicca apaccakkhāya tiṭṭhati vā uppajjati vā, so tassa upakārakalakkhaṇena paccayo nāma.

Iti mūlaṭṭhena hetu, upakārakaṭṭhena paccayoti saṅkhepato mūlaṭṭhena upakārako dhammo hetupaccayo, kusalādīnaṃ kusalādibhāvasādhakoti keci, evaṃ sante pana taṃsamuṭṭhānarūpesu hetupaccayatā na sampajjati, ahetukacittānañca vinā etehi abyākatabhāvo siddho, sahetukānampi ca yonisomanasikārādipaṭibaddho kusalādibhāvo, na sampayuttahetupaṭibaddho.
Iti mūlaṭṭhena hetu, upakārakaṭṭhena paccayoti saṅkhepato mūlaṭṭhena upakārako dhammo hetupaccayo, kusalādīnaṃ kusalādibhāvasādhakoti keci, evaṃ sante pana taṃsamuṭṭhānarūpesu hetupaccayatā na sampajjati, ahetukacittānañca vinā etehi abyākatabhāvo siddho, sahetukānampi ca yonisomanasikārādipaṭibaddho kusalādibhāvo, na sampayuttahetupaṭibaddho.

Yadi ca siyā, hetūsupi kusalādibhāvasādhakena aññena bhavitabbaṃ, kusalādibhāvasādhanavasena pana hetūnaṃ mūlaṭṭhaṃ aggahetvā suppatiṭṭhitabhāvasādhanavasena gayhamāne na kiñci virujjhati.
Yadi ca siyā, hetūsupi kusalādibhāvasādhakena aññena bhavitabbaṃ, kusalādibhāvasādhanavasena pana hetūnaṃ mūlaṭṭhaṃ aggahetvā suppatiṭṭhitabhāvasādhanavasena gayhamāne na kiñci virujjhati.

Laddhahetupaccayā hi dhammā viruḷhamūlā viya pādapā thirā honti suppatiṭṭhitā, itare pana tilabījakādisevālā viya na suppatiṭṭhitā, iti mūlaṭṭhena upakārakoti suppatiṭṭhitabhāvasādhanena upakārako dhammo hetupaccayoti veditabbo.
Laddhahetupaccayā hi dhammā viruḷhamūlā viya pādapā thirā honti suppatiṭṭhitā, itare pana tilabījakādisevālā viya na suppatiṭṭhitā, iti mūlaṭṭhena upakārakoti suppatiṭṭhitabhāvasādhanena upakārako dhammo hetupaccayoti veditabbo.

Niddese ‘‘hetū hetusampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ hetupaccayena paccayo’’ti vuttaṃ, tattha ‘‘cittasamuṭṭhānāna’’nti avatvā ‘‘taṃsamuṭṭhānāna’’nti idaṃ acittasamuṭṭhānānampi saṅgaṇhanatthaṃ.
Niddese ‘‘hetū hetusampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ hetupaccayena paccayo’’ti vuttaṃ, tattha ‘‘cittasamuṭṭhānāna’’nti avatvā ‘‘taṃsamuṭṭhānāna’’nti idaṃ acittasamuṭṭhānānampi saṅgaṇhanatthaṃ.

Paññāvārasmiṃ hi ‘‘paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā hetū sampayuttakānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpānaṃ hetupaccayena paccayo’’ti āgataṃ, kasmā panāyaṃ hetu paṭisandhiyameva kaṭattārūpānaṃ hetupaccayena paccayo hoti, na pavatteti?
Paññāvārasmiṃ hi ‘‘paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā hetū sampayuttakānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpānaṃ hetupaccayena paccayo’’ti āgataṃ, kasmā panāyaṃ hetu paṭisandhiyameva kaṭattārūpānaṃ hetupaccayena paccayo hoti, na pavatteti?

Paṭisandhiyaṃ kammajarūpānaṃ cittapaṭibaddhavuttitāya, bhavapaṭhamanipātato cittajāti.
Paṭisandhiyaṃ kammajarūpānaṃ cittapaṭibaddhavuttitāya, bhavapaṭhamanipātato cittajāti.

Itararūpasantatiuppatthambhābhāvena eva dubbalavatthuṃ cittameva nissāya uppajjati ceva tiṭṭhati ca.
Itararūpasantatiuppatthambhābhāvena eva dubbalavatthuṃ cittameva nissāya uppajjati ceva tiṭṭhati ca.

Taṃ cittampi hi paṭisandhikkhaṇe kammavegakkhittatāya ceva apurejātavatthukatāya ca appatiṭṭhitaṃ, papāte patitamattako puriso na kiñci sippaṃ kātuṃ viya cittajarūpaṃ janetuṃ na sakkoti, tameva kaṭattārūpaṃ nissāya patiṭṭhāti.
Taṃ cittampi hi paṭisandhikkhaṇe kammavegakkhittatāya ceva apurejātavatthukatāya ca appatiṭṭhitaṃ, papāte patitamattako puriso na kiñci sippaṃ kātuṃ viya cittajarūpaṃ janetuṃ na sakkoti, tameva kaṭattārūpaṃ nissāya patiṭṭhāti.

Paṭisandhicittāni hi rūpaṃ na janenti, kammajarūpameva pana tesaṃ cittasamuṭṭhānarūpaṭṭhāne tiṭṭhati, pavattiyaṃ pana paṭiladdhupatthambhatāya taṃ rūpaṃ vināpi kammapaṭibaddhāva pavatti, hetupaccayassa panettha kusalādibhedato, bhūmibhedato ca vibhāgo heṭṭhā vuttanayeneva veditabboti ayaṃ hetupaccaye nayo.
Paṭisandhicittāni hi rūpaṃ na janenti, kammajarūpameva pana tesaṃ cittasamuṭṭhānarūpaṭṭhāne tiṭṭhati, pavattiyaṃ pana paṭiladdhupatthambhatāya taṃ rūpaṃ vināpi kammapaṭibaddhāva pavatti, hetupaccayassa panettha kusalādibhedato, bhūmibhedato ca vibhāgo heṭṭhā vuttanayeneva veditabboti ayaṃ hetupaccaye nayo.

Tato paresu ārammaṇabhāvena upakārako dhammo ārammaṇapaccayo, so niddese ‘‘rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā...pe...
Tato paresu ārammaṇabhāvena upakārako dhammo ārammaṇapaccayo, so niddese ‘‘rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā...pe...

phoṭṭhabbāyatanaṃ kāyaviññāṇadhātuyā taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ...pe...
phoṭṭhabbāyatanaṃ kāyaviññāṇadhātuyā taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ...pe...

rūpāyatanaṃ saddagandharasaphoṭṭhabbāyatanaṃ manodhātuyā...pe...
rūpāyatanaṃ saddagandharasaphoṭṭhabbāyatanaṃ manodhātuyā...pe...

sabbe dhammā manoviññāṇadhātuyā...pe...
sabbe dhammā manoviññāṇadhātuyā...pe...

yaṃ yaṃ dhammaṃ ārabbha ye ye dhammā uppajjanti cittacetasikā dhammā, te te dhammā tesaṃ tesaṃ dhammānaṃ ārammaṇapaccayena paccayo’’ti evaṃ niddiṭṭhattā na koci dhammo na hoti.
yaṃ yaṃ dhammaṃ ārabbha ye ye dhammā uppajjanti cittacetasikā dhammā, te te dhammā tesaṃ tesaṃ dhammānaṃ ārammaṇapaccayena paccayo’’ti evaṃ niddiṭṭhattā na koci dhammo na hoti.

Yathā hi dubbalapuriso daṇḍaṃ vā rajjuṃ vā ālambitvā uṭṭhahati ceva tiṭṭhati ca, evaṃ cittacetasikā dhammā rūpādīsu chasu yaṃ kiñci ālambitvā uppajjanti ceva tiṭṭhanti ca, tasmā lokiyalokuttarādibhedā sabbepi dhammā yathāyogaṃ cittacetasikānaṃ ārammaṇapaccayoti veditabboti ayaṃ ārammaṇapaccaye nayo.
Yathā hi dubbalapuriso daṇḍaṃ vā rajjuṃ vā ālambitvā uṭṭhahati ceva tiṭṭhati ca, evaṃ cittacetasikā dhammā rūpādīsu chasu yaṃ kiñci ālambitvā uppajjanti ceva tiṭṭhanti ca, tasmā lokiyalokuttarādibhedā sabbepi dhammā yathāyogaṃ cittacetasikānaṃ ārammaṇapaccayoti veditabboti ayaṃ ārammaṇapaccaye nayo.

Jeṭṭhakaṭṭhena upakārako dhammo adhipatipaccayo, so niddese ‘‘chandādhipati chandasampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ...pe...
Jeṭṭhakaṭṭhena upakārako dhammo adhipatipaccayo, so niddese ‘‘chandādhipati chandasampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ...pe...

vīriyacittavīmaṃsādhipati...pe...
vīriyacittavīmaṃsādhipati...pe...

adhipatipaccayena paccayo, yaṃ yaṃ dhammaṃ garuṃ katvā ye ye dhammā uppajjanti cittacetasikā dhammā, te te dhammā tesaṃ tesaṃ dhammānaṃ adhipatipaccayena paccayo’’ti evaṃ dvidhā niddiṭṭho.
adhipatipaccayena paccayo, yaṃ yaṃ dhammaṃ garuṃ katvā ye ye dhammā uppajjanti cittacetasikā dhammā, te te dhammā tesaṃ tesaṃ dhammānaṃ adhipatipaccayena paccayo’’ti evaṃ dvidhā niddiṭṭho.

Tattha chandādayo sahajātādhipatibhāvena vuttā, garukātabbaṃ ārammaṇādhipatibhāvena.
Tattha chandādayo sahajātādhipatibhāvena vuttā, garukātabbaṃ ārammaṇādhipatibhāvena.

Tattha ca lokiyakusalabhūto ārammaṇādhipati lokiyakusalānañceva lobhasahagatacittānañca ārammaṇādhipati hoti, nāññassa, akusalabhūto pana lobhasahagatacittuppādoti vuccati itaresu garukātabbatāya abhāvato, so dvihetukāhetukādilokiyavipākarūpakkhandhabhūto ca lobhasahagatasseva, nāññassa, tathā kiriyabhūtopīti aṭṭhakathāyaṃ āgataṃ, taṃ ñāṇasampayuttakiriyānaṃ sabbaññutaññāṇābhiññādipubbavasappavattānaṃ kāmāvacarakusalehi garukātabbabhāvassāvirodhabhāvassa dassanato vīmaṃsitabbaṃ.
Tattha ca lokiyakusalabhūto ārammaṇādhipati lokiyakusalānañceva lobhasahagatacittānañca ārammaṇādhipati hoti, nāññassa, akusalabhūto pana lobhasahagatacittuppādoti vuccati itaresu garukātabbatāya abhāvato, so dvihetukāhetukādilokiyavipākarūpakkhandhabhūto ca lobhasahagatasseva, nāññassa, tathā kiriyabhūtopīti aṭṭhakathāyaṃ āgataṃ, taṃ ñāṇasampayuttakiriyānaṃ sabbaññutaññāṇābhiññādipubbavasappavattānaṃ kāmāvacarakusalehi garukātabbabhāvassāvirodhabhāvassa dassanato vīmaṃsitabbaṃ.

Lokuttarakusalāni pana kāmāvacarañāṇasampayuttajavanānameva ārammaṇādhipatipaccayā honti, nibbānaṃ pana tesaññeva lokuttarakusalavipākānañcāti veditabbanti ayaṃ adhipatipaccaye nayo.
Lokuttarakusalāni pana kāmāvacarañāṇasampayuttajavanānameva ārammaṇādhipatipaccayā honti, nibbānaṃ pana tesaññeva lokuttarakusalavipākānañcāti veditabbanti ayaṃ adhipatipaccaye nayo.

Anantarabhāvena upakārako dhammo anantarapaccayo, sova samanantarapaccayo, byañjanamattameva nānaṃ ‘‘upacayasantatī’’tiādīsu viya.
Anantarabhāvena upakārako dhammo anantarapaccayo, sova samanantarapaccayo, byañjanamattameva nānaṃ ‘‘upacayasantatī’’tiādīsu viya.

Yampi ‘‘atthānantaratāya anantarapaccayo, kālānantaratāya samanantarapaccayo’’ti ācariyānaṃ mataṃ, taṃ ‘‘nirodhā vuṭṭhahantassa nevasaññānāsaññāyatanakusalaṃ phalasamāpattiyā samanantarapaccayena paccayo’’tiādīhi virujjhati, taṃniddese ‘‘cakkhuviññāṇadhātu taṃsampayuttakā ca dhammā manodhātuyā...pe...
Yampi ‘‘atthānantaratāya anantarapaccayo, kālānantaratāya samanantarapaccayo’’ti ācariyānaṃ mataṃ, taṃ ‘‘nirodhā vuṭṭhahantassa nevasaññānāsaññāyatanakusalaṃ phalasamāpattiyā samanantarapaccayena paccayo’’tiādīhi virujjhati, taṃniddese ‘‘cakkhuviññāṇadhātu taṃsampayuttakā ca dhammā manodhātuyā...pe...

kāyaviññāṇadhātu...pe...
kāyaviññāṇadhātu...pe...

manodhātu...pe...
manodhātu...pe...

manoviññāṇadhātuyā...pe...
manoviññāṇadhātuyā...pe...

purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṃ pacchimānaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ...pe...
purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṃ pacchimānaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ...pe...

abyākatānaṃ dhammānaṃ...pe...
abyākatānaṃ dhammānaṃ...pe...

purimā purimā akusalā dhammā pacchimānaṃ pacchimānaṃ akusalānaṃ...pe...
purimā purimā akusalā dhammā pacchimānaṃ pacchimānaṃ akusalānaṃ...pe...

abyākatānaṃ...pe...
abyākatānaṃ...pe...

yesaṃ yesaṃ dhammānaṃ anantarā ye ye dhammā uppajjanti cittacetasikā dhammā, te te dhammā tesaṃ tesaṃ dhammānaṃ anantarapaccayena paccayo’’ti iminā anantarapaccayaniddesasamako eva samanantarapaccayo niddiṭṭho aññatra nāmanānāttāti ayaṃ anantarasamanantarapaccayadvaye nayo.
yesaṃ yesaṃ dhammānaṃ anantarā ye ye dhammā uppajjanti cittacetasikā dhammā, te te dhammā tesaṃ tesaṃ dhammānaṃ anantarapaccayena paccayo’’ti iminā anantarapaccayaniddesasamako eva samanantarapaccayo niddiṭṭho aññatra nāmanānāttāti ayaṃ anantarasamanantarapaccayadvaye nayo.

Uppajjamānova saha uppajjamānabhāvena upakārako dhammo sahajātapaccayo, so niddese ‘‘cattāro khandhā arūpino aññamaññaṃ sahajātapaccayena paccayo, cattāro mahābhūtā aññamaññaṃ...pe...
Uppajjamānova saha uppajjamānabhāvena upakārako dhammo sahajātapaccayo, so niddese ‘‘cattāro khandhā arūpino aññamaññaṃ sahajātapaccayena paccayo, cattāro mahābhūtā aññamaññaṃ...pe...

okkantikkhaṇe nāmarūpaṃ aññamaññaṃ...pe...
okkantikkhaṇe nāmarūpaṃ aññamaññaṃ...pe...

cittacetasikā dhammā cittasamuṭṭhānānaṃ rūpānaṃ...pe...
cittacetasikā dhammā cittasamuṭṭhānānaṃ rūpānaṃ...pe...

mahābhūtā upādārūpānaṃ...pe...
mahābhūtā upādārūpānaṃ...pe...

rūpino dhammā arūpīnaṃ dhammānaṃ kiñcikāle sahajātapaccayena paccayo, kiñcikāle nasahajātapaccayena paccayo’’ti evaṃ chabbidho niddiṭṭho.
rūpino dhammā arūpīnaṃ dhammānaṃ kiñcikāle sahajātapaccayena paccayo, kiñcikāle nasahajātapaccayena paccayo’’ti evaṃ chabbidho niddiṭṭho.

Tattha aññamaññanti iminā tesaṃ dhammānaṃ ekakkhaṇe paccayabhāvañceva paccayuppannabhāvañca dīpeti, paṭisandhikkhaṇe vatthurūpaṃ rūpaṃ nāma.
Tattha aññamaññanti iminā tesaṃ dhammānaṃ ekakkhaṇe paccayabhāvañceva paccayuppannabhāvañca dīpeti, paṭisandhikkhaṇe vatthurūpaṃ rūpaṃ nāma.

Cittacetasikāti pavattiyaṃ cattāro khandhā, paṭisandhiyampīti keci tattha kaṭattārūpānampi cittasamuṭṭhāne paviṭṭhattā.
Cittacetasikāti pavattiyaṃ cattāro khandhā, paṭisandhiyampīti keci tattha kaṭattārūpānampi cittasamuṭṭhāne paviṭṭhattā.

Tesaṃ hi paṭisandhicittacetasikā sahajātapaccayā hontiyeva, tāni pana vatthuvirahitāni rūpāni pavattiyaṃ cittasamuṭṭhānānaṃ viya cittacetasikānaṃ paccayatthaṃ na pharanti, tasmā ‘‘aññamaññā’’nti na vuttaṃ, tathā bhūtānaṃ upādārūpaṃ.

Tesaṃ hi paṭisandhicittacetasikā sahajātapaccayā hontiyeva, tāni pana vatthuvirahitāni rūpāni pavattiyaṃ cittasamuṭṭhānānaṃ viya cittacetasikānaṃ paccayatthaṃ na pharanti, tasmā ‘‘aññamaññaṃ’’nti na vuttaṃ, tathā bhūtānaṃ upādārūpaṃ.

Evaṃ hi agayhamāne paṭisandhiyaṃ kaṭattārūpānaṃ sahajātā nāma nissayatā na vuttāti sahajātapaccayaniddeso aparipuṇṇo eva siyā.
Evaṃ hi agayhamāne paṭisandhiyaṃ kaṭattārūpānaṃ sahajātā nāma nissayatā na vuttāti sahajātapaccayaniddeso aparipuṇṇo eva siyā.

Kiñcikāleti idampi okkantikkhaṇe hadayavatthumeva sandhāya vuttattā tatiyakoṭṭhāsameva bhajatīti atthato ayaṃ paccayo pañcavidhoti ayaṃ sahajātapaccaye nayo.
Kiñcikāleti idampi okkantikkhaṇe hadayavatthumeva sandhāya vuttattā tatiyakoṭṭhāsameva bhajatīti atthato ayaṃ paccayo pañcavidhoti ayaṃ sahajātapaccaye nayo.

Aññamaññaṃ uppādanupatthambhanabhāvena upakārako dhammo aññamaññapaccayo tidaṇḍakaṃ viya.
Aññamaññaṃ uppādanupatthambhanabhāvena upakārako dhammo aññamaññapaccayo tidaṇḍakaṃ viya.

So niddese ‘‘cattāro khandhā arūpino aññamaññapaccayena paccayo, cattāro mahābhūtā...pe...
So niddese ‘‘cattāro khandhā arūpino aññamaññapaccayena paccayo, cattāro mahābhūtā...pe...

okkantikkhaṇe nāmarūpaṃ aññamaññapaccayena paccayo’’ti evaṃ tidhā niddiṭṭhoti ayaṃ aññamaññapaccaye nayo.
okkantikkhaṇe nāmarūpaṃ aññamaññapaccayena paccayo’’ti evaṃ tidhā niddiṭṭhoti ayaṃ aññamaññapaccaye nayo.

Adhiṭṭhānākārena, nissayākārena ca upakārako dhammo nissayapaccayo tarucittakammādīnaṃ pathavīpaṭādayo viya, so niddese sahajātapaccaye viya chadhāva niddiṭṭho.
Adhiṭṭhānākārena, nissayākārena ca upakārako dhammo nissayapaccayo tarucittakammādīnaṃ pathavīpaṭādayo viya, so niddese sahajātapaccaye viya chadhāva niddiṭṭho.

Chaṭṭho panettha koṭṭhāso ‘‘cakkhāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā, sotaghānajivhākāyāyatanaṃ kāyaviññāṇadhātuyā...pe...
Chaṭṭho panettha koṭṭhāso ‘‘cakkhāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā, sotaghānajivhākāyāyatanaṃ kāyaviññāṇadhātuyā...pe...

yaṃ rūpaṃ nissāya manodhātu ca manoviññāṇadhātu ca vattanti, taṃ rūpaṃ manodhātuyā ca manoviññāṇadhātuyā ca taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ nissayapaccayena paccayo’’ti evaṃ purejātanissayadassanavasena vibhatto, sesaṃ tādisameva.
yaṃ rūpaṃ nissāya manodhātu ca manoviññāṇadhātu ca vattanti, taṃ rūpaṃ manodhātuyā ca manoviññāṇadhātuyā ca taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ nissayapaccayena paccayo’’ti evaṃ purejātanissayadassanavasena vibhatto, sesaṃ tādisameva.

Tattha rūpanti hadayavatthu.
Tattha rūpanti hadayavatthu.

Upanissayapaccayoti ettha panāyaṃ vacanattho -
Upanissayapaccayoti ettha panāyaṃ vacanattho -

tadadhīnavuttitāya attano phalena nissito, nappaṭikkhittoti nissayo, yathā pana bhuso āyāso upāyāso, evaṃ bhuso nissayo upanissayo, balavakāraṇassetaṃ adhivacanaṃ, tasmā balavakāraṇabhāvena upakārako dhammo upanissayapaccayoti veditabbo.
tadadhīnavuttitāya attano phalena nissito, nappaṭikkhittoti nissayo, yathā pana bhuso āyāso upāyāso, evaṃ bhuso nissayo upanissayo, balavakāraṇassetaṃ adhivacanaṃ, tasmā balavakāraṇabhāvena upakārako dhammo upanissayapaccayoti veditabbo.

So ārammaṇūpanissayo anantarūpanissayo pakatūpanissayoti tividho hoti.
So ārammaṇūpanissayo anantarūpanissayo pakatūpanissayoti tividho hoti.

Tattha ārammaṇūpanissayo tāva ārammaṇādhipatinā saddhiṃ nānattaṃ akatvā vibhatto.
Tattha ārammaṇūpanissayo tāva ārammaṇādhipatinā saddhiṃ nānattaṃ akatvā vibhatto.

Tattha yaṃ ārammaṇaṃ garuṃ katvā cittacetasikā uppajjanti, taṃ niyamato tesaṃ ārammaṇesu balavārammaṇaṃ hoti, iti garukātabbamattaṭṭhena ārammaṇādhipati, balavakāraṇaṭṭhena ārammaṇūpanissayoti evametesaṃ nānattaṃ veditabbaṃ.
Tattha yaṃ ārammaṇaṃ garuṃ katvā cittacetasikā uppajjanti, taṃ niyamato tesaṃ ārammaṇesu balavārammaṇaṃ hoti, iti garukātabbamattaṭṭhena ārammaṇādhipati, balavakāraṇaṭṭhena ārammaṇūpanissayoti evametesaṃ nānattaṃ veditabbaṃ.

Anantarūpanissayopi anantarapaccayena nānattaṃ akatvāva vibhatto, evaṃ santepi attano attano anantaraṃ anurūpassa cittuppādassa pavattanasamatthatāya anantaratā, purimacittassa pacchimacittuppādane balavatāya anantarūpanissayatā ca veditabbā.
Anantarūpanissayopi anantarapaccayena nānattaṃ akatvāva vibhatto, evaṃ santepi attano attano anantaraṃ anurūpassa cittuppādassa pavattanasamatthatāya anantaratā, purimacittassa pacchimacittuppādane balavatāya anantarūpanissayatā ca veditabbā.

Yathā hi hetupaccayādīsu kañci dhammaṃ vināpi cittaṃ uppajjati, na evaṃ anantaracittaṃ vinā cittassa uppatti nāma atthi, tasmā balavapaccayo hoti, iti balavakāraṇaṭṭhena anantarova anantarūpanissayoti evametesaṃ nānattaṃ veditabbaṃ.
Yathā hi hetupaccayādīsu kañci dhammaṃ vināpi cittaṃ uppajjati, na evaṃ anantaracittaṃ vinā cittassa uppatti nāma atthi, tasmā balavapaccayo hoti, iti balavakāraṇaṭṭhena anantarova anantarūpanissayoti evametesaṃ nānattaṃ veditabbaṃ.

Pakato upanissayo pakatūpanissayo, pakato nāma attano santāne uppādito vā saddhāsīlādiupasevito vā utubhojanādipakatiyāyeva vā upanissayo pakatūpanissayo, iti parūpanissayena amissoti attho.
Pakato upanissayo pakatūpanissayo, pakato nāma attano santāne uppādito vā

saddhāsīlādiupasevito vā utubhojanādipakatiyāyeva vā upanissayo pakatūpanissayo, iti parūpanissayena amissoti attho.

So ca pakatūpanissayo ‘‘saddhaṃ upanissāya dānaṃ deti, sīlaṃ samādiyati, uposathakammaṃ karoti, jhānaṃ uppādeti;
So ca pakatūpanissayo ‘‘saddhaṃ upanissāya dānaṃ deti, sīlaṃ samādiyati, uposathakammaṃ karoti, jhānaṃ uppādeti;

vipassanaṃ, maggaṃ, abhiññaṃ, samāpattiṃ uppādeti;
vipassanaṃ, maggaṃ, abhiññaṃ, samāpattiṃ uppādeti;

sīlaṃ, sutaṃ, cāgaṃ, paññaṃ upanissāya dānaṃ deti...pe...
sīlaṃ, sutaṃ, cāgaṃ, paññaṃ upanissāya dānaṃ deti...pe...

samāpattiṃ uppādetī’’tiādinā imesaṃ saddhādīnaṃ vasena bahudhā vibhatto, evaṃ upanissayapaccayo tividho.
samāpattiṃ uppādetī’’tiādinā imesaṃ saddhādīnaṃ vasena bahudhā vibhatto, evaṃ upanissayapaccayo tividho.

Niddese panāyaṃ ‘‘purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṃ pacchimānaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ ...pe...
Niddese panāyaṃ ‘‘purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṃ pacchimānaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ ...pe...

akusalānaṃ kesañci...pe...
akusalānaṃ kesañci...pe...

abyākatānaṃ dhammānaṃ...pe...
abyākatānaṃ dhammānaṃ...pe...

purimā purimā akusalā dhammā pacchimānaṃ pacchimānaṃ akusalānaṃ...pe...
purimā purimā akusalā dhammā pacchimānaṃ pacchimānaṃ akusalānaṃ...pe...

kusalānaṃ kesañci...pe...
kusalānaṃ kesañci...pe...

abyākatānaṃ dhammānaṃ...pe...
abyākatānaṃ dhammānaṃ...pe...

purimā purimā abyākatā dhammā...pe...
purimā purimā abyākatā dhammā...pe...

abyākatānaṃ, kusalānaṃ, akusalānaṃ upanissayapaccayena paccayo, puggalopi upanissayapaccayena paccayo, senāsanampī’’ti evaṃ niddiṭṭho.
abyākatānaṃ, kusalānaṃ, akusalānaṃ upanissayapaccayena paccayo, puggalopi upanissayapaccayena paccayo, senāsanampī’’ti evaṃ niddiṭṭho.

Tattha purimāti anantarūpanissaye samanantarātītāva labbhanti.
Tattha purimāti anantarūpanissaye samanantarātītāva labbhanti.

Ārammaṇūpanissayapakatūpanissayesu pana nānāvidhivasena purimatarāvāti tayopi rāsī kusalena kusalapade labbhanti.
Ārammaṇūpanissayapakatūpanissayesu pana nānāvidhivasena purimatarāvāti tayopi rāsī kusalena kusalapade labbhanti.

Kusalena panākusale samanantarātītā na labbhanti, tenāha ‘‘kesañcī’’ti.
Kusalena panākusale samanantarātītā na labbhanti, tenāha ‘‘kesañcī’’ti.

Idaṃ hi ‘‘kusalo dhammo akusalassa dhammassa ārammaṇūpanissayo pakatūpanissayo, ārammaṇūpanissayo pana dānaṃ datvā...pe...
Idaṃ hi ‘‘kusalo dhammo akusalassa dhammassa ārammaṇūpanissayo pakatūpanissayo, ārammaṇūpanissayo pana dānaṃ datvā...pe...

taṃ garuṃ katvā rāgo uppajjati...pe...
taṃ garuṃ katvā rāgo uppajjati...pe...

pakatūpanissayo saddhaṃ upanissāya mānaṃ jappetī’’tiādinā pañhāvāre āgataṃ imaṃ nayaṃ sandhāya vuttaṃ.
pakatūpanissayo saddhaṃ upanissāya mānaṃ jappetī’’tiādinā pañhāvāre āgataṃ imaṃ nayaṃ sandhāya vuttaṃ.

Akusalena kusalapade hi samanantarātītā na labbhanti, tenāha ‘‘kesañcī’’ti.
Akusalena kusalapade hi samanantarātītā na labbhanti, tenāha ‘‘kesañcī’’ti.

Idaṃ pana ‘‘akusalo dhammo kusalassa dhammassa pakatūpanissayo.
Idaṃ pana ‘‘akusalo dhammo kusalassa dhammassa pakatūpanissayo.

Rāgaṃ upanissāya dānaṃ deti...pe...
Rāgaṃ upanissāya dānaṃ deti...pe...

pāṇaṃ hantvā tassa paṭighātatthāya dānaṃ detī’’tiādinā nayena pañhāvāre āgataṃ pakatūpanissayameva sandhāya vuttaṃ.
pāṇaṃ hantvā tassa paṭighātatthāya dānaṃ detī’’tiādinā nayena pañhāvāre āgataṃ pakatūpanissayameva sandhāya vuttaṃ.

Yathā hi akusalaṃ kusalassa anantarūpanissayo na hoti, tathā ārammaṇūpanissayopi na hoti.
Yathā hi akusalaṃ kusalassa anantarūpanissayo na hoti, tathā ārammaṇūpanissayopi na hoti.

Na hi taṃ garuṃ katvā kusalaṃ pavattati.
Na hi taṃ garuṃ katvā kusalaṃ pavattati.

Akusalena abyākatapade pana ārammaṇūpanissayova na labbhati.
Akusalena abyākatapade pana ārammaṇūpanissayova na labbhati.

Na hi taṃ abyākatā garuṃ karonti, anantarā panassa honti.
Na hi taṃ abyākatā garuṃ karonti, anantarā panassa honti.

Tenevettha ‘‘kesañcī’’ti na vuttaṃ.
Tenevettha ‘‘kesañcī’’ti na vuttaṃ.

Sesapadesu tayopi upanissayā labbhanteva.
Sesapadesu tayopi upanissayā labbhanteva.

‘‘Puggalopi, senāsanampī’’ti idampi dvayaṃ pakatūpanissayavasenevettha vuttaṃ, utubhojanādayo cettha saṅgahetabbā.
‘‘Puggalopi, senāsanampī’’ti idampi dvayaṃ pakatūpanissayavasenevettha vuttaṃ, utubhojanādayo cettha saṅgahetabbā.

Imasmiñca paccaye ekaccāya paññattiyā saddhiṃ sabbepi catubhūmakā dhammā saṅgahitāti veditabbāti ayaṃ upanissayapaccaye nayo.
Imasmiñca paccaye ekaccāya paññattiyā saddhiṃ sabbepi catubhūmakā dhammā saṅgahitāti veditabbāti ayaṃ upanissayapaccaye nayo.

Paṭhamataraṃ uppajjitvā vattamānabhāvena upakārakā rūpadhammā purejātapaccayo, so pasādatabbisayahadayavatthuvasena ekādasavidho.
Paṭhamataraṃ uppajjitvā vattamānabhāvena upakārakā rūpadhammā purejātapaccayo, so pasādatabbisayahadayavatthuvasena ekādasavidho.

Niddese ca ‘‘cakkhāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ purejātapaccayena paccayo...pe...
Niddese ca ‘‘cakkhāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ purejātapaccayena paccayo...pe...

kāyāyatanaṃ kāyaviññāṇadhātuyā ...pe...
kāyāyatanaṃ kāyaviññāṇadhātuyā ...pe...

rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā...pe...
rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā...pe...

phoṭṭhabbāyatanaṃ kāyaviññāṇadhātuyā...pe...
phoṭṭhabbāyatanaṃ kāyaviññāṇadhātuyā...pe...

rūpāyatanaṃ saddagandharasaphoṭṭhabbāyatanaṃ manodhātuyā...pe...
rūpāyatanaṃ saddagandharasaphoṭṭhabbāyatanaṃ manodhātuyā...pe...

yaṃ rūpaṃ nissāya...pe...
yaṃ rūpaṃ nissāya...pe...

taṃ rūpaṃ manodhātuyā ca manoviññāṇadhātuyā ca kiñcikāle purejātapaccayena paccayo, kiñcikāle na purejātapaccayena paccayo’’ti evaṃ sabbathāpi pañcadvāre vatthārammaṇavasena, manodvāre vatthuvaseneva cāyaṃ niddiṭṭho.
taṃ rūpaṃ manodhātuyā ca manoviññāṇadhātuyā ca kiñcikāle purejātapaccayena paccayo, kiñcikāle na purejātapaccayena paccayo’’ti evaṃ sabbathāpi pañcadvāre vatthārammaṇavasena, manodvāre vatthuvaseneva cāyaṃ niddiṭṭho.

Paññāvāre pana ārammaṇapurejātaṃ ‘‘arahā cakkhuṃ aniccato dukkhato anattato vipassatī’’ti āgatattā manodvārepi aṭṭhārasannaṃ rūpānaṃ vasena ārammaṇapurejātampi labbhatevāti ayaṃ purejātapaccaye nayo.
Paññāvāre pana ārammaṇapurejātaṃ ‘‘arahā cakkhuṃ aniccato dukkhato anattato vipassatī’’ti āgatattā manodvārepi aṭṭhārasannaṃ rūpānaṃ vasena ārammaṇapurejātampi labbhatevāti ayaṃ purejātapaccaye nayo.

Purejātānaṃ rūpadhammānaṃ upatthambhakaṭṭhena upakārako arūpadhammo pacchājātapaccayo gijjhapotakasarīrānaṃ āhārāsā cetanā viya.
Purejātānaṃ rūpadhammānaṃ upatthambhakaṭṭhena upakārako arūpadhammo pacchājātapaccayo gijjhapotakasarīrānaṃ āhārāsā cetanā viya.

Niddesepi cassa ‘‘pacchājātā cittacetasikā dhammā purejātassa imassa kāyassa pacchājātapaccayena paccayo’’ti evaṃ vuttaṃ.
Niddesepi cassa ‘‘pacchājātā cittacetasikā dhammā purejātassa imassa kāyassa pacchājātapaccayena paccayo’’ti evaṃ vuttaṃ.

Tattha imassa kāyassāti catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikabhūtupādāyarūpakāyassa.
Tattha imassa kāyassāti catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikabhūtupādāyarūpakāyassa.

Dhammato cāyaṃ ṭhapetvā paṭisandhivipāke āruppavipāke avasesā sabbe catubhūmakā arūpadhammāti veditabbāti ayaṃ pacchājātapaccaye nayo.
Dhammato cāyaṃ ṭhapetvā paṭisandhivipāke āruppavipāke avasesā sabbe catubhūmakā arūpadhammāti veditabbāti ayaṃ pacchājātapaccaye nayo.

Āsevanaṭṭhena anantarānaṃ paguṇabalavabhāvena upakārako dhammo āsevanapaccayo ganthādipurimābhiyogo viya.
Āsevanaṭṭhena anantarānaṃ paguṇabalavabhāvena upakārako dhammo āsevanapaccayo ganthādipurimābhiyogo viya.

So kusalākusalakiriyajavanavasena tividho.
So kusalākusalakiriyajavanavasena tividho.

Niddese panassa ‘‘purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṃ pacchimānaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ...pe...
Niddese panassa ‘‘purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṃ pacchimānaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ...pe...

akusalānaṃ dhammānaṃ...pe...
akusalānaṃ dhammānaṃ...pe...

kiriyābyākatānaṃ dhammānaṃ āsevanapaccayena paccayo’’ti niddiṭṭho.
kiriyābyākatānaṃ dhammānaṃ āsevanapaccayena paccayo’’ti niddiṭṭho.

Tattha purimā purimāti sabbattha samanantarātītāva daṭṭhabbā, tatthāpi kusalādayo abyākatādīnaṃ bhinnajātikānaṃ samanantarānampi vāsanāsaṅkhātena āsevanena paguṇatarabalavabhāvavisiṭṭhaṃ attano kusalādibhāvasaṅkhātagatiṃ gāhāpetuṃ asamatthatāya āsevanapaccayā na honti, bhūmito, pana ārammaṇato ca bhinnāpi kāmāvacaratihetukakusalakiriyā attanā sadisavedanānameva mahaggatalokuttarakusalakiriyānampi, saṅkhārārammaṇañca anulomakusalaṃ nibbānārammaṇassa gotrabhukusalassa āsevanapaccayā hontiyeva.
Tattha purimā purimāti sabbattha samanantarātītāva daṭṭhabbā, tatthāpi kusalādayo abyākatādīnaṃ bhinnajātikānaṃ samanantarānampi vāsanāsaṅkhātena āsevanena paguṇatarabalavabhāvavisiṭṭhaṃ attano kusalādibhāvasaṅkhātagatiṃ gāhāpetuṃ asamatthatāya āsevanapaccayā na honti, bhūmito, pana ārammaṇato ca bhinnāpi kāmāvacaratihetukakusalakiriyā attanā sadisavedanānameva mahaggatalokuttarakusalakiriyānampi, saṅkhārārammaṇañca anulomakusalaṃ nibbānārammaṇassa gotrabhukusalassa āsevanapaccayā hontiyeva.

Lokuttaro pana āsevanapaccayo natthi, tathā vipāko kammapariṇāmitattāti ayaṃ āsevanapaccaye nayo.
Lokuttaro pana āsevanapaccayo natthi, tathā vipāko kammapariṇāmitattāti ayaṃ āsevanapaccaye nayo.

Cittappayogasaṅkhātena kiriyabhāvena upakārako dhammo kammapaccayo.
Cittappayogasaṅkhātena kiriyabhāvena upakārako dhammo kammapaccayo.

So nānakkhaṇikāya kusalākusalacetanāya ceva sahajātāya ca sabbāyapi cetanāya vasena duvidho hoti.

So nānakkhaṇikāya kusalākusalacetanāya ceva sahajātāya ca sabbāyapi cetanāya vasena duvidho hoti.

Niddesepi cassa ‘‘kusalākusalaṃ kammaṃ vipākānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpānaṃ…pe…
Niddesepi cassa ‘‘kusalākusalaṃ kammaṃ vipākānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpānaṃ…pe…

cetanā sampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ kammapaccayena paccayo’’ti dvidhāva vutto.
cetanā sampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ kammapaccayena paccayo’’ti dvidhāva vutto.

Tattha kammanti cetanākammameva.
Tattha kammanti cetanākammameva.

Kaṭattā ca rūpānanti kammassa kaṭattā upacitattā nipphāditattā uppannānaṃ kammajānaṃ rūpānaṃ kaṭattā eva, kammampi kālantareyeva avasesapaccayasamāyoge sati attano phalaṃ uppādeti, na tu vinaṭṭhattā ṭhitattā taṃ vā ṭhitaṃ pana kammaṃ na janeti.
Kaṭattā ca rūpānanti kammassa kaṭattā upacitattā nipphāditattā uppannānaṃ kammajānaṃ rūpānaṃ kaṭattā eva, kammampi kālantareyeva avasesapaccayasamāyoge sati attano phalaṃ uppādeti, na tu vinaṭṭhattā ṭhitattā taṃ vā ṭhitaṃ pana kammaṃ na janeti.

Evaṃ taṃsamuṭṭhānanti iminā paṭisandhiyaṃ kaṭattārūpaggahaṇaṃ daṭṭhabbanti ayaṃ kammapaccaye nayo.
Evaṃ taṃsamuṭṭhānanti iminā paṭisandhiyaṃ kaṭattārūpaggahaṇaṃ daṭṭhabbanti ayaṃ kammapaccaye nayo.

Nirussāhasantabhāvena nirussāhasantabhāvāya upakārako vipākadhammo vipākapaccayo.
Nirussāhasantabhāvena nirussāhasantabhāvāya upakārako vipākadhammo vipākapaccayo.

So pavatte cittasamuṭṭhānānaṃ, paṭisandhikkhaṇe kaṭattārūpānaṃ, sabbattha ca sampayuttadhammānaṃ paccayo hoti.
So pavatte cittasamuṭṭhānānaṃ, paṭisandhikkhaṇe kaṭattārūpānaṃ, sabbattha ca sampayuttadhammānaṃ paccayo hoti.

Yathāha sabbapañhāvāre -
Yathāha sabbapañhāvāre -

‘‘vipākābyākato eko khandho tiṇṇannaṃ khandhānaṃ cittasamuṭṭhānānañca rūpānaṃ paṭisandhikkhaṇe…pe…
‘‘vipākābyākato eko khandho tiṇṇannaṃ khandhānaṃ cittasamuṭṭhānānañca rūpānaṃ paṭisandhikkhaṇe…pe…

kaṭattā ca rūpānaṃ vipākapaccayena paccayo’’tiādi.
kaṭattā ca rūpānaṃ vipākapaccayena paccayo’’tiādi.

Niddese panassa ‘‘vipākā cattāro khandhā arūpino aññamaññaṃ vipākapaccayena paccayo’’ti ettakameva vuttaṃ.

Niddese panassa ‘‘vipākā cattāro khandhā arūpino aññamaññaṃ vipākapaccayena paccayo’’ti ettakameva vuttaṃ.

Taṃ pañhāvāre vuttavidhānaṃ sandhāya sāvasesaṃ vuttanti ayaṃ vipākapaccaye nayo.
Taṃ pañhāvāre vuttavidhānaṃ sandhāya sāvasesaṃ vuttanti ayaṃ vipākapaccaye nayo.

Rūpārūpānaṃ upatthambhakaṭṭhena upakārakā cattāro āhārā āhārapaccayo.
Rūpārūpānaṃ upatthambhakaṭṭhena upakārakā cattāro āhārā āhārapaccayo.

Niddese pana ‘‘kabaḷīkāro āhāro imassa kāyassa…pe…
Niddese pana ‘‘kabaḷīkāro āhāro imassa kāyassa…pe…

arūpino āhārā sampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ āhārapaccayena paccayo’’ti evaṃ niddiṭṭho.
arūpino āhārā sampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ āhārapaccayena paccayo’’ti evaṃ niddiṭṭho.

Tattha catusamuṭṭhānamupagatā ojā kabaḷīkāro āhāro nāma.
Tattha catusamuṭṭhānamupagatā ojā kabaḷīkāro āhāro nāma.

So yasmā āhārūpasevīnaññeva ajjhohaṭāhārautujāhārūpatthaddho eva ca kammajādiāhāro imassa kāyassa ṭhitiyā pavattati, na aññathā, tasmā kabaḷīkātabbautujavatthusannissitatādassanatthaṃ kabaḷīkāro āhāroti vutto.
So yasmā āhārūpasevīnaññeva ajjhohaṭāhārautujāhārūpatthaddho eva ca kammajādiāhāro imassa kāyassa ṭhitiyā pavattati, na aññathā, tasmā kabaḷīkātabbautujavatthusannissitatādassanatthaṃ kabaḷīkāro āhāroti vutto.

Kiñcāpi cāyaṃ ‘‘imassa kāyassā’’ti avisesena vutto, visesato pana āhārajarūpassa janako ceva anupālako ca hutvā sesatisantatisamuṭṭhānarūpassa anupālako eva hutvā āhārapaccayo hoti.
Kiñcāpi cāyaṃ ‘‘imassa kāyassā’’ti avisesena vutto, visesato pana āhārajarūpassa janako ceva anupālako ca hutvā sesatisantatisamuṭṭhānarūpassa anupālako eva hutvā āhārapaccayo hoti.

Taṃsamuṭṭhānānanti iminā paṭisandhiyaṃ kammasamuṭṭhānāni gahitāneva.
Taṃsamuṭṭhānānanti iminā paṭisandhiyaṃ kammasamuṭṭhānāni gahitāneva.

Pañhāvāre hi ‘‘paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā āhārā sampayuttakānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpānaṃ āhārapaccayena paccayo’’ti vuttanti ayaṃ āhārapaccaye nayo.
Pañhāvāre hi ‘‘paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā āhārā sampayuttakānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpānaṃ āhārapaccayena paccayo’’ti vuttanti ayaṃ āhārapaccaye nayo.

Adhipatiyaṭṭhena upakārakā itthindriyapurisindriyavajjā vīsati indriyā indriyapaccayo.
Adhipatiyaṭṭhena upakārakā itthindriyapurisindriyavajjā vīsati indriyā indriyapaccayo.

Itthindriyapurisindriyāni hi kiñcāpi itthipurisaliṅgākappādīnaṃ bījabhūtāni, neva pana tesaṃ, na aññesaṃ indriyādipaccayataṃ pharanti.
Itthindriyapurisindriyāni hi kiñcāpi itthipurisaliṅgākappādīnaṃ bījabhūtāni, neva pana tesaṃ, na aññesaṃ indriyādipaccayataṃ pharanti.

Suttantikapariyāyena pana tesaṃ pakatūpanissayabhāvaṃ pharantīti bāvīsateva indriyāni.
Suttantikapariyāyena pana tesaṃ pakatūpanissayabhāvaṃ pharantīti bāvīsateva indriyāni.

Tattha cakkhundriyādayo pañca arūpadhammānameva indriyapaccayo, rūpajīvitindriyaṃ kaṭattārūpānameva, sesā rūpārūpānaṃ.
Tattha cakkhundriyādayo pañca arūpadhammānameva indriyapaccayo, rūpajīvitindriyaṃ kaṭattārūpānameva, sesā rūpārūpānaṃ.

Niddese ‘‘cakkhundriyaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ...pe...
Niddese ‘‘cakkhundriyaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ...pe...

kāyaviññāṇadhātuyā...pe...
kāyaviññāṇadhātuyā...pe...

rūpajīvitindriyaṃ kaṭattārūpānaṃ, arūpino indriyā sampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ indriyapaccayena paccayo’’ti evaṃ niddiṭṭho.
rūpajīvitindriyaṃ kaṭattārūpānaṃ, arūpino indriyā sampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ indriyapaccayena paccayo’’ti evaṃ niddiṭṭho.

Taṃsamuṭṭhānānanti etthāpi kaṭattārūpampi saṅgahitaṃ.
Taṃsamuṭṭhānānanti etthāpi kaṭattārūpampi saṅgahitaṃ.

Paññāvāre hi ‘‘paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā indriyā sampayuttakānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpāna’’nti vuttanti ayaṃ indriyapaccaye nayo.
Paññāvāre hi ‘‘paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā indriyā sampayuttakānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpāna’’nti vuttanti ayaṃ indriyapaccaye nayo.

Upanijjhāyanaṭṭhena upakārakāni ṭhapetvā dvipañcaviññāṇesu vedanāttayaṃ, ekaggatañca sesāni kusalādibhedāni satta jhānaṅgāni jhānapaccayo.
Upanijjhāyanaṭṭhena upakārakāni ṭhapetvā dvipañcaviññāṇesu vedanāttayaṃ, ekaggatañca sesāni kusalādibhedāni satta jhānaṅgāni jhānapaccayo.

Dvipañcaviññāṇānaṃ hi abhinipātamattattā tesu vedanekaggatā upanijjhāyanākārassa abhāvena jhānaṅgesu na uddhaṭā, niddese panassa ‘‘jhānaṅgāni jhānasampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ jhānapaccayena paccayo’’ti niddiṭṭho.
Dvipañcaviññāṇānaṃ hi abhinipātamattattā tesu vedanekaggatā upanijjhāyanākārassa abhāvena jhānaṅgesu na uddhaṭā, niddese panassa ‘‘jhānaṅgāni jhānasampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ jhānapaccayena paccayo’’ti niddiṭṭho.

Idhāpi taṃsamuṭṭhānānanti iminā ca kaṭattārūpampi gahitaṃ.
Idhāpi taṃsamuṭṭhānānanti iminā ca kaṭattārūpampi gahitaṃ.

Paññāvārehi ‘‘paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatāni jhānaṅgāni sampayuttakānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpāna’’nti vuttanti ayaṃ jhānapaccaye nayo.
Paññāvārehi ‘‘paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatāni jhānaṅgāni sampayuttakānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpāna’’nti vuttanti ayaṃ jhānapaccaye nayo.

Yato tato vā niyyānaṭṭhena upakārakāni kusalādibhedāni dvādasa maggaṅgāni maggapaccayo.
Yato tato vā niyyānaṭṭhena upakārakāni kusalādibhedāni dvādasa maggaṅgāni maggapaccayo.

Niddese pana ‘‘maggaṅgāni maggasampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ maggapaccayena paccayo’’ti niddiṭṭho.
Niddese pana ‘‘maggaṅgāni maggasampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ maggapaccayena paccayo’’ti niddiṭṭho.

Etthāpi taṃsamuṭṭhānānanti iminā kaṭattārūpaggahaṇaṃ.
Etthāpi taṃsamuṭṭhānānanti iminā kaṭattārūpaggahaṇaṃ.

Pañhāvāre hi ‘‘paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatāni maggaṅgāni sampayuttakānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpāna’’nti vuttaṃ, ahetukacittesu cettha vijjamānāni maggaṅgāni maggapaccayā na honti.
Pañhāvāre hi ‘‘paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatāni maggaṅgāni sampayuttakānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpāna’’nti vuttaṃ, ahetukacittesu cettha vijjamānāni maggaṅgāni maggapaccayā na honti.

Ayaṃ maggapaccaye nayo.
Ayaṃ maggapaccaye nayo.

Ekavatthukaekārammaṇaekuppādaekanirodhasaṅkhātena sampayuttabhāvena upakārakā arūpino dhammā sampayuttapaccayo.
Ekavatthukaekārammaṇaekuppādaekanirodhasaṅkhātena sampayuttabhāvena upakārakā arūpino dhammā sampayuttapaccayo.

Niddese pana ‘‘cattāro khandhā arūpino dhammā aññamaññaṃ sampayuttapaccayena paccayo’’ti niddiṭṭhoti ayaṃ sampayuttapaccaye nayo.
Niddese pana ‘‘cattāro khandhā arūpino dhammā aññamaññaṃ sampayuttapaccayena paccayo’’ti niddiṭṭhoti ayaṃ sampayuttapaccaye nayo.

Ekavatthukādibhāvānupagamena upakārakā rūpino dhammā arūpīnaṃ, arūpino dhammā rūpīnaṃ vippayuttapaccayo, so sahajātapurejātapacchājātavasena tividho hoti.
Ekavatthukādibhāvānupagamena upakārakā rūpino dhammā arūpīnaṃ, arūpino dhammā rūpīnaṃ vippayuttapaccayo, so sahajātapurejātapacchājātavasena tividho hoti.

Vuttaṃ hetaṃ ‘‘sahajātā kusalā khandhā cittasamuṭṭhānānaṃ rūpānaṃ...pe...
Vuttaṃ hetaṃ ‘‘sahajātā kusalā khandhā cittasamuṭṭhānānaṃ rūpānaṃ...pe...

pacchājātā kusalā khandhā purejātassa imassa kāyassa vippayuttapaccayena paccayo’’tiādi.
pacchājātā kusalā khandhā purejātassa imassa kāyassa vippayuttapaccayena paccayo’’tiādi.

Purejātaṃ pana chavatthuvaseneva veditabbaṃ.
Purejātaṃ pana chavatthuvaseneva veditabbaṃ.

Niddese panassa ‘‘rūpino dhammā arūpīnaṃ...pe...
Niddese panassa ‘‘rūpino dhammā arūpīnaṃ...pe...

arūpino dhammā rūpīnaṃ dhammānaṃ vippayuttapaccayena paccayo’’ti evaṃ sāmaññato niddiṭṭho.
arūpino dhammā rūpīnaṃ dhammānaṃ vippayuttapaccayena paccayo’’ti evaṃ sāmaññato niddiṭṭho.

Tattha rūpinoti idaṃ chavatthūnaṃ vasena vuttaṃ, rūpādayo pana ārammaṇadhammā sampayogāsaṅkāyābhāvena vippayuttapaccayā na vuttā.
Tattha rūpinoti idaṃ chavatthūnaṃ vasena vuttaṃ, rūpādayo pana ārammaṇadhammā sampayogāsaṅkāyābhāvena vippayuttapaccayā na vuttā.

Cakkhādīnaṃ hi vatthūnaṃ abbhantarato arūpadhammā nikkhamantā viya uppajjanti, tattha sampayogāsaṅkā hoti.
Cakkhādīnaṃ hi vatthūnaṃ abbhantarato arūpadhammā nikkhamantā viya uppajjanti, tattha sampayogāsaṅkā hoti.

Paññāvārepi hi ‘‘vatthu kusalānaṃ khandhānaṃ...pe...
Paññāvārepi hi ‘‘vatthu kusalānaṃ khandhānaṃ...pe...

cakkhāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā’’tiādinā cha vatthūneva uddhaṭāni, arūpino dhammā rūpīnanti etthāpi nibbānaṃ arūpampi samānaṃ rūpassa vippayuttapaccayo na hoti sabbathā sampayogāsaṅkābhāvato, ‘‘catūhi sampayogo catūhi vippayogo’’ti hi vuttanti ayaṃ vippayuttapaccaye nayo.
cakkhāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā’’tiādinā cha vatthūneva uddhaṭāni, arūpino dhammā rūpīnanti etthāpi nibbānaṃ arūpampi samānaṃ rūpassa vippayuttapaccayo na hoti sabbathā sampayogāsaṅkābhāvato, ‘‘catūhi sampayogo catūhi vippayogo’’ti hi vuttanti ayaṃ vippayuttapaccaye nayo.

Paccuppannalakkhaṇena atthibhāvena tādisasseva dhammassa upatthambhakaṭṭhena upakārako dhammo atthipaccayo, so niddese ‘‘cattāro khandhā arūpino aññamaññaṃ...pe...
Paccuppannalakkhaṇena atthibhāvena tādisasseva dhammassa upatthambhakaṭṭhena upakārako dhammo atthipaccayo, so niddese ‘‘cattāro khandhā arūpino aññamaññaṃ...pe...

cattāro mahābhūtā aññamaññaṃ, okkantikkhaṇe nāmarūpaṃ aññamaññaṃ, cittacetasikā dhammā cittasamuṭṭhānānaṃ rūpānaṃ, mahābhūtā upādārūpānaṃ, cakkhāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā...pe...
cattāro mahābhūtā aññamaññaṃ, okkantikkhaṇe nāmarūpaṃ aññamaññaṃ, cittacetasikā dhammā cittasamuṭṭhānānaṃ rūpānaṃ, mahābhūtā upādārūpānaṃ, cakkhāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā...pe...

rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ...pe...
rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ...pe...

rūpāyatanaṃ...pe...
rūpāyatanaṃ...pe...

phoṭṭhabbāyatanaṃ manodhātuyā...pe...
phoṭṭhabbāyatanaṃ manodhātuyā...pe...

manodhātuyā ca manoviññāṇadhātuyā ca taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ atthipaccayena paccayo’’ti evaṃ sahajātapurejātavasena ca bahudhā niddiṭṭho, paññāvāre pana ‘‘sahajātaṃ purejātaṃ pacchājātaṃ āhāraṃ indriya’’nti imesaṃ

pañcannampi vasena āgatattā pacchājātakabaḷīkāraāhārarūpajīvitindriyānaṃ vasenāpi atthipaccayo gahetabbovāti ayaṃ atthipaccaye nayo.
manodhātuyā ca manoviññāṇadhātuyā ca taṃsampayuttakānañca dhammānaṃ atthipaccayena paccayo’’ti evaṃ sahajātapurejātavasena ca bahudhā niddiṭṭho, pañhāvāre pana ‘‘sahajātaṃ purejātaṃ pacchājātaṃ āhāraṃ indriya’’nti imesaṃ pañcannampi vasena āgatattā pacchājātakabaḷīkāraāhārarūpajīvitindriyānaṃ vasenāpi atthipaccayo gahetabbovāti ayaṃ atthipaccaye nayo.

Attano anantaraṃ uppajjamānānaṃ arūpadhammānaṃ pavattiokāsadānavasena upakārakā samanantaraniruddhā arūpadhammā natthipaccayo, niddese pana ‘‘samanantaraniruddhā cittacetasikā dhammā paṭuppannānaṃ cittacetasikānaṃ dhammānaṃ natthipaccayena paccayo’’ti evaṃ sāmaññatova niddiṭṭho.
Attano anantaraṃ uppajjamānānaṃ arūpadhammānaṃ pavattiokāsadānavasena upakārakā samanantaraniruddhā arūpadhammā natthipaccayo, niddese pana ‘‘samanantaraniruddhā cittacetasikā dhammā paṭuppannānaṃ cittacetasikānaṃ dhammānaṃ natthipaccayena paccayo’’ti evaṃ sāmaññatova niddiṭṭho.

Sabbathā anantarapaccayasadisatāya tattha niddiṭṭhanayenevettha viseso ñātabboti ayaṃ natthipaccaye nayo.
Sabbathā anantarapaccayasadisatāya tattha niddiṭṭhanayenevettha viseso ñātabboti ayaṃ natthipaccaye nayo.

Natthipaccayadhammāva vigatabhāvena upakārakattā vigatapaccayoti saha niddesena natthipaccayasadisovāti.
Natthipaccayadhammāva vigatabhāvena upakārakattā vigatapaccayoti saha niddesena natthipaccayasadisovāti.

Avigatapaccayopi sabbathā atthipaccayasadisova, desanāvilāsena, veneyyavasena vā ayaṃ duko vuttoti ayaṃ avigatapaccaye nayo.
Avigatapaccayopi sabbathā atthipaccayasadisova, desanāvilāsena, veneyyavasena vā ayaṃ duko vuttoti ayaṃ avigatapaccaye nayo.

Pakiṇṇakavinicchayo
Pakiṇṇakavinicchayo

Imesu pana catuvīsatiyā paccayesu ñāṇacārassa visadabhāvatthaṃ -
Imesu pana catuvīsatiyā paccayesu ñāṇacārassa visadabhāvatthaṃ -

> Dhammato kālato ceva, ekassānekapaccayā;
> Dhammato kālato ceva, ekassānekapaccayā;
>
> Anekesañca dhammānaṃ, ekapaccayabhāvato.
> Anekesañca dhammānaṃ, ekapaccayabhāvato.
>
> Sabhāgā visabhāgā ca, yugaḷā janakādito;
> Sabhāgā visabhāgā ca, yugaḷā janakādito;
>
> Sabbaṭṭhānādibhedā ca, rūpārūpavikappato;
> Sabbaṭṭhānādibhedā ca, rūpārūpavikappato;
>
> Bhavato saṅgahā ñeyyo, pakiṇṇakavinicchayo.
> Bhavato saṅgahā ñeyyo, pakiṇṇakavinicchayo.

Tattha dhammatoti imesu hi paccayesu hetupaccayo tāva nāmarūpadhammesu nāmadhammekadeso, tathā sahajātādhipatikammajhānamaggapaccayā, tathā āsevanavipākapaccayā, catukkhandhasaṅgahitāpi vipākadhammā anantarasamanantarapacchājātasampayuttanatthivigatapaccayā.
Tattha dhammatoti imesu hi paccayesu hetupaccayo tāva nāmarūpadhammesu nāmadhammekadeso, tathā sahajātādhipatikammajhānamaggapaccayā, tathā āsevanavipākapaccayā, catukkhandhasaṅgahitāpi vipākadhammā anantarasamanantarapacchājātasampayuttanatthivigatapaccayā.

Nibbānassa asaṅgahato nāmekadesotipi vattuṃ vaṭṭati.
Nibbānassa asaṅgahato nāmekadesotipi vattuṃ vaṭṭati.

Purejātapaccayo rūpadhammova, sesā yathālābhavasena nāmarūpadhammā.
Purejātapaccayo rūpadhammova, sesā yathālābhavasena nāmarūpadhammā.

Tattha ca ārammaṇādhipatiārammaṇūpanissayapakatūpanissayesu paññattipi saṅgahitāti ayaṃ dhammato vinicchayo.
Tattha ca ārammaṇādhipatiārammaṇūpanissayapakatūpanissayesu paññattipi saṅgahitāti ayaṃ dhammato vinicchayo.

Kālato pana hetusahajātaañña maññanissayapurejātapacchājātavipākaāhāraindriyajhānamaggasampayuttavippayuttaatthiavigatapaccayā pannarasa paccuppannāva hutvā attano phalassa paccayā honti, anantarasamanantaraāsevananatthivigatapaccayā pañca atītā eva hutvā, kammapaccayo paneko paccuppannopi atītopi hutvā, sesā ārammaṇaadhipatiupanissayapaccayā tayopi tekālikāpi, nibbānapaññattivasena kālavimuttāpi hutvā attano phalassa paccayā hontīti ayaṃ kālato vinicchayo.
Kālato pana hetusahajātaañña maññanissayapurejātapacchājātavipākaāhāraindriyajhānamaggasampayuttavippayuttaatthiavigatapaccayā pannarasa paccuppannāva hutvā attano phalassa paccayā honti, anantarasamanantaraāsevananatthivigatapaccayā pañca atītā eva hutvā, kammapaccayo paneko paccuppannopi atītopi hutvā, sesā ārammaṇaadhipatiupanissayapaccayā tayopi tekālikāpi, nibbānapaññattivasena kālavimuttāpi hutvā attano phalassa paccayā hontīti ayaṃ kālato vinicchayo.

Ekassānekapaccayāti ekadhammassa, ekapaccayassa ca anekapaccayabhāvato.
Ekassānekapaccayāti ekadhammassa, ekapaccayassa ca anekapaccayabhāvato.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Hetupaccaye tāva amoho eko dhammo, so purejātakammaāhārajhānavajjānaṃ vīsatiyā paccayānaṃ vasena anekapaccayo hoti, hetupaccayattaṃ avijahantova adhipatisahajātaañña maññanissayavipākindriyamaggasampayuttavippayuttaatthiavigatānaṃ aññesaṃ ekādasannaṃ vasena vā anekapaccayo hoti, tathā alobhādayo, tesu pana alobhādosā indriyamaggapaccayā na honti, te tayo avipākabhūtā lobhadosamohā vipākapaccayāpi na honti, te pana amohavajjitā pañca adhipatipaccayā na honti, tathā sesāpi avipākabhūtā.
Hetupaccaye tāva amoho eko dhammo, so purejātakammaāhārajhānavajjānaṃ vīsatiyā paccayānaṃ vasena anekapaccayo hoti, hetupaccayattaṃ avijahantova adhipatisahajātaañña maññanissayavipākindriyamaggasampayuttavippayuttaatthiavi

gatānaṃ aññesaṃ ekādasannaṃ vasena vā anekapaccayo hoti, tathā alobhādayo, tesu pana alobhādosā indriyamaggapaccayā na honti, te tayo avipākabhūtā lobhadosamohā vipākapaccayāpi na honti, te pana amohavajjitā pañca adhipatipaccayā na honti, tathā sesāpi avipākabhūtā.

Ārammaṇapaccaye rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā ārammaṇapurejātaatthiavigatānaṃ catunnaṃ vasena anekapaccayo hoti, tathā manodhātuyā, ahetukamanoviññāṇadhātuyā ca.
Ārammaṇapaccaye rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇadhātuyā ārammaṇapurejātaatthiavigatānaṃ catunnaṃ vasena anekapaccayo hoti, tathā manodhātuyā, ahetukamanoviññāṇadhātuyā ca.

Sahetukāya pana ārammaṇādhipatiārammaṇūpanissayānampi vasena, saddādīsupi eseva nayo.
Sahetukāya pana ārammaṇādhipatiārammaṇūpanissayānampi vasena, saddādīsupi eseva nayo.

Dhammāyatanaṃ pana nissayavippayuttānaṃ vasenāpi anekapaccayo hoti, tathā ārammaṇapaccayattaṃ avijahantova ārammaṇādhipatinissayaupanissayapurejātavippayuttaatthiavigatānaṃ vasena aparesampi sattannaṃ vasena anekapaccayo hotīti ayamettha ukkaṭṭhapariccheḍo.
Dhammāyatanaṃ pana nissayavippayuttānaṃ vasenāpi anekapaccayo hoti, tathā ārammaṇapaccayattaṃ avijahantova ārammaṇādhipatinissayaupanissayapurejātavippayuttaatthiavigatānaṃ vasena aparesampi sattannaṃ vasena anekapaccayo hotīti ayamettha ukkaṭṭhapariccheḍo.

Tattha arūpānaṃ pana rūpānaṃ vā atītānāgatānaṃ ārammaṇapaccayabhāve sati ārammaṇādhipatiupanissayamattameva uttari labbhati.
Tattha arūpānaṃ pana rūpānaṃ vā atītānāgatānaṃ ārammaṇapaccayabhāve sati ārammaṇādhipatiupanissayamattameva uttari labbhati.

Adhipatipaccaye ārammaṇādhipati vuttanayova.
Adhipatipaccaye ārammaṇādhipati vuttanayova.

Sahajātādhipatīsu cittaṃ hetupurejātakammajhānamaggavajjānaṃ ekūnavīsatiyā paccayānaṃ vasena anekapaccayo hoti, adhipatipaccayattaṃ avijahanto aparesaṃ sahajātaaññamaññanissayavipākāhārindriyasampayuttavippayuttaatthiavigatānaṃ dasannaṃ vaseneva, tathā vīriyaṃ āhārapaccayavajjānaṃ maggapaccayasahitānaṃ vasena, chando āhārindriyavajjānaṃ vasena anekapaccayo hoti, vīmaṃsā hetupaccaye vuttanayāva.
Sahajātādhipatīsu cittaṃ hetupurejātakammajhānamaggavajjānaṃ ekūnavīsatiyā paccayānaṃ vasena anekapaccayo hoti, adhipatipaccayattaṃ avijahanto aparesaṃ sahajātaaññamaññanissayavipākāhārindriyasampayuttavippayuttaatthiavigatānaṃ dasannaṃ vaseneva, tathā vīriyaṃ āhārapaccayavajjānaṃ maggapaccayasahitānaṃ vasena, chando āhārindriyavajjānaṃ vasena anekapaccayo hoti, vīmaṃsā hetupaccaye vuttanayāva.

Anantarapaccaye catūsu khandhesu vedanākkhandho tāva hetupurejātakammāhāramaggapaccayavajjānaṃ ekūnavīsatiyā vasena, saññākkhandho tesu indriyajhānavajjānaṃ sattarasannaṃ vasena, saṅkhārakkhandho hetupurejātakammindriyajhānamaggavajjānaṃ aṭṭhārasannaṃ

vasena, tathā cetanā kammasahitānaṃ, vitakko hetupurejātakammaāhārindriyavajjānaṃ jhānamaggasahitānaṃ, vicāro, pīti ca ānantariyānaṃ maggavajjānaṃ, ekaggatā hetupurejātakammāhāravajjānaṃ vīsatiyā paccayānaṃ vasena, saddhā, jīvitindriyañca anantarānaṃ hetupurejātakammāhārajhānamaggavajjānaṃ aṭṭhārasannaṃ, sati maggasahitānaṃ ekūnavīsatiyā, hiriottappakāyapassaddhādichayugā, yevāpanakesu adhimokkhamanasikāratatramajjhattatā, karuṇāmuditā ca hetupurejātakammāhārajhānamaggindriyavajjānaṃ sattarasannaṃ, viratiyo pana maggasahitānaṃ aṭṭhārasannaṃ, micchādiṭṭhi tato vipākavajjānaṃ sattarasannaṃ vasena, micchāvācākammantājīvā tehi ceva kammāhārapaccayehi cāti ekūnavīsatiyā paccayānaṃ vasena, ahirikaṃ anottappaṃ māno thinaṃ middhaṃ uddhaccanti ime hetupurejātakammavipākāhārindriyajhānamaggavajjānaṃ soḷasannaṃ, vicikicchā issāmacchariyakukkuccāni tato adhipativajjānaṃ pannarasannaṃ vasena anekapaccayā honti.

Anantarapaccaye catūsu khandhesu vedanākkhandho tāva hetupurejātakammāhāramaggapaccayavajjānaṃ ekūnavīsatiyā vasena, saññākkhandho tesu indriyajhānavajjānaṃ sattarasannaṃ vasena, saṅkhārakkhandho hetupurejātakammindriyajhānamaggavajjānaṃ aṭṭhārasannaṃ vasena, tathā cetanā kammasahitānaṃ, vitakko hetupurejātakammaāhārindriyavajjānaṃ jhānamaggasahitānaṃ, vicāro, pīti ca ānantariyānaṃ maggavajjānaṃ, ekaggatā hetupurejātakammāhāravajjānaṃ vīsatiyā paccayānaṃ vasena, saddhā, jīvitindriyañca anantarānaṃ hetupurejātakammāhārajhānamaggavajjānaṃ aṭṭhārasannaṃ, sati maggasahitānaṃ ekūnavīsatiyā, hiriottappakāyapassaddhādichayugā, yevāpanakesu adhimokkhamanasikāratatramajjhattatā, karuṇāmuditā ca hetupurejātakammāhārajhānamaggindriyavajjānaṃ sattarasannaṃ, viratiyo pana maggasahitānaṃ aṭṭhārasannaṃ, micchādiṭṭhi tato vipākavajjānaṃ sattarasannaṃ vasena, micchāvācākammantājīvā tehi ceva kammāhārapaccayehi cāti ekūnavīsatiyā paccayānaṃ vasena, ahirikaṃ anottappaṃ māno thinaṃ middhaṃ uddhaccanti ime hetupurejātakammavipākāhārindriyajhānamaggavajjānaṃ soḷasannaṃ, vicikicchā issāmacchariyakukkuccāni tato adhipativajjānaṃ pannarasannaṃ vasena anekapaccayā honti.

Anantarapaccayattaṃ avijahantānaṃ panetesaṃ samanantaraupanissayakammanatthivigatānaṃ aparesaṃ channaṃ vasena ca.
Anantarapaccayattaṃ avijahantānaṃ panetesaṃ samanantaraupanissayakammanatthivigatānaṃ aparesaṃ channaṃ vasena ca.

Viññāṇakkhandhassa adhipatipaccayeneva anekapaccayabhāvo veditabbo.
Viññāṇakkhandhassa adhipatipaccayeneva anekapaccayabhāvo veditabbo.

Sahajātapaccaye mahābhūtāni ārammaṇaārammaṇādhipatisahajātaaññamaññanissayaupanissayapurejātaatthiavigatānaṃ navannaṃ, hadayavatthu tesaññeva vippayuttasahitānaṃ vasena.
Sahajātapaccaye mahābhūtāni ārammaṇaārammaṇādhipatisahajātaaññamaññanissayaupanissayapurejātaatthiavigatānaṃ navannaṃ, hadayavatthu tesaññeva vippayuttasahitānaṃ vasena.

Nissayapaccaye cakkhāyatanādīni ārammaṇaārammaṇādhipatinissayaupanissayapurejātaindriyavippayuttaatthiavigatānaṃ navannaṃ vasena.
Nissayapaccaye cakkhāyatanādīni ārammaṇaārammaṇādhipatinissayaupanissayapurejātaindriyavippayuttaatthiavigatānaṃ navannaṃ vasena.

Purejātapaccaye rūpasaddagandharasāyatanādīni ārammaṇaārammaṇādhipatiupanissayapurejātaatthiavigatānaṃ channaṃ vasena.
Purejātapaccaye rūpasaddagandharasāyatanādīni ārammaṇaārammaṇādhipatiupanissayapurejātaatthiavigatānaṃ channaṃ vasena.

Āhārapaccaye ojā ārammaṇaārammaṇādhipatiupanissayāhāraatthiavigatānaṃ channaṃ paccayānaṃ vasena anekadhā paccayo hoti.
Āhārapaccaye ojā ārammaṇaārammaṇādhipatiupanissayāhāraatthiavigatānaṃ channaṃ paccayānaṃ vasena anekadhā paccayo hoti.

Taṃtaṃpaccayattaṃ avijahantānaṃ tesaṃ tesaṃ sabbattha ārammaṇādhipatianantarasamanantarūpanissayādipaccayatā vuttanayena veditabbā.
Taṃtaṃpaccayattaṃ avijahantānaṃ tesaṃ tesaṃ sabbattha ārammaṇādhipatianantarasamanantarūpanissayādipaccayatā vuttanayena veditabbā.

Sesaṃ suviññeyyamevāti ayaṃ ekassānekapaccayato vinicchayo.
Sesaṃ suviññeyyamevāti ayaṃ ekassānekapaccayato vinicchayo.

Anekesañca dhammānaṃ, ekapaccayabhāvatoti etesu hi ṭhapetvā kammapaccayaṃ sesesu tevīsatiyā paccayesu aneke anekesaṃ dhammānaṃ ekato ekekaṃ paccayā honti.
Anekesañca dhammānaṃ, ekapaccayabhāvatoti etesu hi ṭhapetvā kammapaccayaṃ sesesu tevīsatiyā paccayesu aneke anekesaṃ dhammānaṃ ekato ekekaṃ paccayā honti.

Kammapaccayo pana cetanā ekadhammovāti ayaṃ anekadhammānaṃ ekapaccayabhāvato vinicchayo.
Kammapaccayo pana cetanā ekadhammovāti ayaṃ anekadhammānaṃ ekapaccayabhāvato vinicchayo.

Sabhāgā visabhāgā cāti etesu hi anantarasamanantaraanantarūpanissayāsevananatthivigatapaccayā sabhāgā, tathā ārammaṇaārammaṇādhipatiārammaṇūpanissayā.
Sabhāgā visabhāgā cāti etesu hi anantarasamanantaraanantarūpanissayāsevananatthivigatapaccayā sabhāgā, tathā ārammaṇaārammaṇādhipatiārammaṇūpanissayā.

Purejātapaccayo panettha pacchājātena visabhāgo, tathā sampayutto vippayuttena, atthi natthinā, vigato avigatenāti ayaṃ sabhāgavisabhāgato vinicchayo.
Purejātapaccayo panettha pacchājātena visabhāgo, tathā sampayutto vippayuttena, atthi natthinā, vigato avigatenāti ayaṃ sabhāgavisabhāgato vinicchayo.

Yugaḷāti ettha atthasarikkhatāya saddasarikkhatāya kālapaṭipakkhatāya hetuphalatāya aññamaññapaṭipakkhatāyāti imehi kāraṇehi yugaḷaṃ veditabbaṃ.
Yugaḷāti ettha atthasarikkhatāya saddasarikkhatāya kālapaṭipakkhatāya hetuphalatāya aññamaññapaṭipakkhatāyāti imehi kāraṇehi yugaḷaṃ veditabbaṃ.

Anantarasamanantarā hi atthasarikkhatāya ekaṃ yugaḷaṃ nāma.
Anantarasamanantarā hi atthasarikkhatāya ekaṃ yugaḷaṃ nāma.

Nissayūpanissayā saddasarikkhatāya, purejātapacchājātā kālapaṭipakkhatāya, kammavipākā hetuphalatāya, sampayuttavippayuttā aññamaññapaṭipakkhatāya ekaṃ yugaḷaṃ, tathā atthinatthipaccayā, vigataavigatapaccayāti ayaṃ yugaḷato vinicchayo.
Nissayūpanissayā saddasarikkhatāya, purejātapacchājātā kālapaṭipakkhatāya, kammavipākā hetuphalatāya, sampayuttavippayuttā aññamaññapaṭipakkhatāya ekaṃ yugaḷaṃ, tathā atthinatthipaccayā, vigataavigatapaccayāti ayaṃ yugaḷato vinicchayo.

Janakāditoti janakopatthambhakato.
Janakāditoti janakopatthambhakato.

Etesu hi anantarasamanantarūpanissayapakatūpanissayāsevanapaccayā, nānakkhaṇiko kammapaccayo, natthivigatapaccayā cāti ime janakā eva, na upatthambhakā.
Etesu hi anantarasamanantarūpanissayapakatūpanissayāsevanapaccayā, nānakkhaṇiko kammapaccayo, natthivigatapaccayā cāti ime janakā eva, na upatthambhakā.

Pacchājātapaccayo upatthambhako eva, na janako.
Pacchājātapaccayo upatthambhako eva, na janako.

Sesā janakā ceva upatthambhakā cāti ayaṃ janakādito vinicchayo.
Sesā janakā ceva upatthambhakā cāti ayaṃ janakādito vinicchayo.

Sabbaṭṭhānādibhedāti sabbaṭṭhānikaasabbaṭṭhānikabhedato.
Sabbaṭṭhānādibhedāti sabbaṭṭhānikaasabbaṭṭhānikabhedato.

Etesu hi sahajātanissayaatthiavigatapaccayā sabbaṭṭhānikā.
Etesu hi sahajātanissayaatthiavigatapaccayā sabbaṭṭhānikā.

Sabbesu paccayuppannesu icchitabbā.
Sabbesu paccayuppannesu icchitabbā.

Etehi vinā uppajjamāno ekadhammopi natthi.
Etehi vinā uppajjamāno ekadhammopi natthi.

Sesā asabbaṭṭhānikā.
Sesā asabbaṭṭhānikā.

Tattha ca ārammaṇaārammaṇādhipatianantarasamanantarānantarūpanissayapakatūpanissaya purejātāsevanasampayutta atthinatthivigatapaccayā arūpadhammānaññeva kāraṇato asabbaṭṭhānikā.

Tattha ca
ārammaṇaārammaṇādhipatianantarasamanantarānantarūpanissayapakatūpanissaya purejātāsevanasampayutta atthinatthivigatapaccayā arūpadhammānaññeva kāraṇato asabbaṭṭhānikā.

Tathā pacchājātapaccayo rūpānaññeva kāraṇato, sesā ekaccānaṃ rūpārūpadhammānaṃ kāraṇato asabbaṭṭhānikā.
Tathā pacchājātapaccayo rūpānaññeva kāraṇato, sesā ekaccānaṃ rūpārūpadhammānaṃ kāraṇato asabbaṭṭhānikā.

Ayaṃ sabbaṭṭhānādibhedato vinicchayo.
Ayaṃ sabbaṭṭhānādibhedato vinicchayo.

Rūpārūpavikappatoti rūpaṃ rūpassa, rūpaṃ arūpassātiādi vikappato.
Rūpārūpavikappatoti rūpaṃ rūpassa, rūpaṃ arūpassātiādi vikappato.

Etesu hi ekopi paccayo rūpameva hutvā rūpasseva paccayo bhavanto nāma natthi, rūpameva pana arūpasseva atthi, so purejātapaccayo eko eva.
Etesu hi ekopi paccayo rūpameva hutvā rūpasseva paccayo bhavanto nāma natthi, rūpameva pana arūpasseva atthi, so purejātapaccayo eko eva.

Rūpameva hutvā rūpārūpasseva paccayo nāmātipi natthi, arūpameva hutvā arūpasseva paccayopi atthi, so anantarasamanantaraāsevanasampayuttanatthivigatavasena chabbidho.
Rūpameva hutvā rūpārūpasseva paccayo nāmātipi natthi, arūpameva hutvā arūpasseva paccayopi atthi, so anantarasamanantaraāsevanasampayuttanatthivigatavasena chabbidho.

Arūpameva pana rūpasseva paccayopi atthi, so pacchājātapaccayo eko eva.
Arūpameva pana rūpasseva paccayopi atthi, so pacchājātapaccayo eko eva.

Arūpameva hutvā rūpārūpānampi atthi, so hetukammavipākajhānamaggavasena pañcavidho.
Arūpameva hutvā rūpārūpānampi atthi, so hetukammavipākajhānamaggavasena pañcavidho.

Rūpārūpapaññatti hutvā arūpasseva paccayopi atthi, so ārammaṇaupanissayavasena duvidho.
Rūpārūpapaññatti hutvā arūpasseva paccayopi atthi, so ārammaṇaupanissayavasena duvidho.

Rūpārūpaṃ pana rūpārūpassāpi atthi, so adhipatisahajātaañña maññanissayāhārindriyavippayuttaatthiavigatavasena navavidhoti ayaṃ rūpārūpavikappato vinicchayo.
Rūpārūpaṃ pana rūpārūpassāpi atthi, so adhipatisahajātaañña maññanissayāhārindriyavippayuttaatthiavigatavasena navavidhoti ayaṃ rūpārūpavikappato vinicchayo.

Bhavatoti imesu hi paccayesu pañcavokārabhave tāva na koci paccayo na labbhati nāma, sabbepi labbhanti.
Bhavatoti imesu hi paccayesu pañcavokārabhave tāva na koci paccayo na labbhati nāma, sabbepi labbhanti.

Catuvokārabhave pana purejātapacchājātavippayuttapaccaye apanetvā sesā ekavīsatimeva.
Catuvokārabhave pana purejātapacchājātavippayuttapaccaye apanetvā sesā ekavīsatimeva.

Ekavokārabhave sahajātaaññamaññanissayakammindriyaatthiavigatavasena satteva.
Ekavokārabhave sahajātaaññamaññanissayakammindriyaatthiavigatavasena satteva.

Bāhire pana anindriyabaddharūpe tesu kammindriyavajjā pañceva labbhantīti ayaṃ bhavato vinicchayo.
Bāhire pana anindriyabaddharūpe tesu kammindriyavajjā pañceva labbhantīti ayaṃ bhavato vinicchayo.

Saṅgahāti sabbepi hi ime catuvīsati paccayā ārammaṇasahajātaupanissayapurejātapacchājātakammāhārindriyesu aṭṭhasu ca paccayesu saṅgahaṃ gacchanti.
Saṅgahāti sabbepi hi ime catuvīsati paccayā ārammaṇasahajātaupanissayapurejātapacchājātakammāhārindriyesu aṭṭhasu ca paccayesu saṅgahaṃ gacchanti.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Tesu hi hetuaññamaññavipākajhānamaggasampayuttapaccayā cha sahajātapaccaye saṅgahaṃ gacchanti.
Tesu hi hetuaññamaññavipākajhānamaggasampayuttapaccayā cha sahajātapaccaye saṅgahaṃ gacchanti.

Anantarasamanantarāsevananatthivigatapaccayā pañca anantarūpanissaye upanissayapaccaye.
Anantarasamanantarāsevananatthivigatapaccayā pañca anantarūpanissaye upanissayapaccaye.

Nissayapaccayo sahajātapurejātabhedato duvidho.
Nissayapaccayo sahajātapurejātabhedato duvidho.

Tattha sahajāto sahajātapaccaye, purejāto purejātapaccaye.
Tattha sahajāto sahajātapaccaye, purejāto purejātapaccaye.

Adhipatipaccayopi ārammaṇabhūto ārammaṇūpanissaye, sahajātabhūto sahajātapaccaye.
Adhipatipaccayopi ārammaṇabhūto ārammaṇūpanissaye, sahajātabhūto sahajātapaccaye.

Vippayuttapaccayopi sahajātapurejātapacchājātabhūtatāya tattha tattha saṅgahaṃ gacchati.
Vippayuttapaccayopi sahajātapurejātapacchājātabhūtatāya tattha tattha saṅgahaṃ gacchati.

Atthiavigatapaccayāpi sahajātapurejātapacchājātāhārindriyabhūtatāya tattha tattha paccayesu saṅgahaṃ gacchanti.
Atthiavigatapaccayāpi sahajātapurejātapacchājātāhārindriyabhūtatāya tattha tattha paccayesu saṅgahaṃ gacchanti.

Evaṃ imesu paccayesu sabbapaccayānaṃ saṅgaho veditabbo.
Evaṃ imesu paccayesu sabbapaccayānaṃ saṅgaho veditabbo.

Teneva tikapaṭṭhānapāḷiyaṃ paccanīyanaye imesaṃ aṭṭhannaṃ paccayānaṃ vaseneva katipayapañhā vissajjitā.
Teneva tikapaṭṭhānapāḷiyaṃ paccanīyanaye imesaṃ aṭṭhannaṃ paccayānaṃ vaseneva katipayapañhā vissajjitā.

Imesaṃ pana aṭṭhannampi aññamaññasaṅgahopi atthiyeva.
Imesaṃ pana aṭṭhannampi aññamaññasaṅgahopi atthiyeva.

Tesu hi ārammaṇapaccayo adhipatibhūto upanissaye, anadhipatibhūto na katthacīti ārammaṇapaccayo hutvā visuññeva tiṭṭhati.
Tesu hi ārammaṇapaccayo adhipatibhūto upanissaye, anadhipatibhūto na katthacīti ārammaṇapaccayo hutvā visuññeva tiṭṭhati.

Kammapaccayopi sahajāto sahajāte.
Kammapaccayopi sahajāto sahajāte.

Nānakkhaṇiko pana balavā vipākadhammānaṃ upanissayo hotīti upanissayapaccaye saṅgahaṃ gacchati.
Nānakkhaṇiko pana balavā vipākadhammānaṃ upanissayo hotīti upanissayapaccaye saṅgahaṃ gacchati.

Balavāpi pana kammajarūpānaṃ, dubbalo arūpānaṃ nānakkhaṇikakammapaccayo hutvā visuññeva tiṭṭhati.
Balavāpi pana kammajarūpānaṃ, dubbalo arūpānaṃ nānakkhaṇikakammapaccayo hutvā visuññeva tiṭṭhati.

Āhārapaccayopi arūpabhūto sahajāte, rūpabhūto na katthacīti visuññeva tiṭṭhati, indriyapaccayopi arūpabhūto sahajāte, pasādindriyā purejāte, rūpajīvitindriyaṃ na katthaci saṅgahaṃ gacchatīti indriyapaccayo hutvā visuññeva tiṭṭhatīti evamevaṃ aññamaññasaṅgahopi attheva.
Āhārapaccayopi arūpabhūto sahajāte, rūpabhūto na katthacīti visuññeva tiṭṭhati, indriyapaccayopi arūpabhūto sahajāte, pasādindriyā purejāte, rūpajīvitindriyaṃ na katthaci saṅgahaṃ gacchatīti indriyapaccayo hutvā visuññeva tiṭṭhatīti evamevaṃ aññamaññasaṅgahopi attheva.

Sabbepi panete catuvīsati paccayā ārammaṇaupanissayakammaatthipaccayesu catūsupi saṅgahaṃ gacchantīti ayaṃ saṅgahato vinicchayo.
Sabbepi panete catuvīsati paccayā ārammaṇaupanissayakammaatthipaccayesu catūsupi saṅgahaṃ gacchantīti ayaṃ saṅgahato vinicchayo.

Ayaṃ anuttānapadatthasahito saṅkhepatthavinicchayo.
Ayaṃ anuttānapadatthasahito saṅkhepatthavinicchayo.

Pakiṇṇakavinicchayo niṭṭhito.
Pakiṇṇakavinicchayo niṭṭhito.

Vibhaṅganaye panettha pāḷivavatthānaṃ tāva saṅkhepato evaṃ veditabbaṃ.
Vibhaṅganaye panettha pāḷivavatthānaṃ tāva saṅkhepato evaṃ veditabbaṃ.

Paṭṭhānapāḷiyaṃ hi ‘‘hetupaccayo...pe...
Paṭṭhānapāḷiyaṃ hi ‘‘hetupaccayo...pe...

avigatapaccayo’’ti paccayapadāni mātikāvasena nikkhipitvā tesaṃ paccayānaṃ -
avigatapaccayo’’ti paccayapadāni mātikāvasena nikkhipitvā tesaṃ paccayānaṃ -

‘‘hetū hetusampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ hetupaccayena paccayo’’tiādinā nayena paccayabhājanīyasaṅkhāto niddesavāro paṭhamaṃ vutto.
‘‘hetū hetusampayuttakānaṃ dhammānaṃ taṃsamuṭṭhānānañca rūpānaṃ hetupaccayena paccayo’’tiādinā nayena paccayabhājanīyasaṅkhāto niddesavāro paṭhamaṃ vutto.

Sopi ca anantarasaṅkhepatthavinicchayo tattha tattha dassito eva.
Sopi ca anantarasaṅkhepatthavinicchayo tattha tattha dassito eva.

Tadanantaraṃ tesaṃ catuvīsatiyā paccayānaṃ kusalattikādayo dvāvīsatitike, hetudukādayo sataṃ duke ca nissāya nānānayato vibhajanavasena catuvīsatisamantapaṭṭhānasamodhānaṃ anantanayasamantapaṭṭhānaṃ vibhattaṃ.
Tadanantaraṃ tesaṃ catuvīsatiyā paccayānaṃ kusalattikādayo dvāvīsatitike, hetudukādayo sataṃ duke ca nissāya nānānayato vibhajanavasena catuvīsatisamantapaṭṭhānasamodhānaṃ anantanayasamantapaṭṭhānaṃ vibhattaṃ.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Catubbidhaṃ hi paṭṭhānaṃ -
Catubbidhaṃ hi paṭṭhānaṃ -

anulomapaṭṭhānaṃ, paccanīkapaṭṭhānaṃ, anulomapaccanīkapaṭṭhānaṃ, paccanīkānulomapaṭṭhānanti.
anulomapaṭṭhānaṃ, paccanīkapaṭṭhānaṃ, anulomapaccanīkapaṭṭhānaṃ, paccanīkānulomapaṭṭhānanti.

Tattha ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā, ‘‘hetuṃ dhammaṃ paṭicca hetudhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā kusalādīnaṃ, hetuādīnañca dhammānaṃ anulomavasena pavattaṃ anulomapaṭṭhānaṃ nāma.
Tattha ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā, ‘‘hetuṃ dhammaṃ paṭicca hetudhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā kusalādīnaṃ, hetuādīnañca dhammānaṃ anulomavasena pavattaṃ anulomapaṭṭhānaṃ nāma.

‘‘Nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo dhammo uppajjati hetupaccayā...pe...
‘‘Nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo dhammo uppajjati hetupaccayā...pe...

nahetuṃ dhammaṃ paṭicca nahetudhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā kusalādīnaṃ, hetuādīnañca dhammānaṃ paccanīkavasena pavattaṃ paccanīkapaṭṭhānaṃ nāma.
nahetuṃ dhammaṃ paṭicca nahetudhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā kusalādīnaṃ, hetuādīnañca dhammānaṃ paccanīkavasena pavattaṃ paccanīkapaṭṭhānaṃ nāma.

‘‘Kusalaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo dhammo uppajjati hetupaccayā...pe...
‘‘Kusalaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo dhammo uppajjati hetupaccayā...pe...

hetuṃ dhammaṃ paṭicca nahetudhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā pavattaṃ anulomapaccanīkapaṭṭhānaṃ nāma.

hetuṃ dhammaṃ paṭicca nahetudhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā pavattaṃ anulomapaccanīkapaṭṭhānaṃ nāma.

‘‘Nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo...pe...
‘‘Nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo...pe...

nahetuṃ dhammaṃ paṭicca hetudhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā pavattaṃ paccanīkānulomapaṭṭhānaṃ nāma.
nahetuṃ dhammaṃ paṭicca hetudhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā pavattaṃ paccanīkānulomapaṭṭhānaṃ nāma.

Evametesu catūsu paṭṭhānesu yaṃ dhammaṃ anulomapaṭṭhānaṃ nāma, taṃ tāva chabbidhaṃ hoti -
Evametesu catūsu paṭṭhānesu yaṃ dhammaṃ anulomapaṭṭhānaṃ nāma, taṃ tāva chabbidhaṃ hoti -

tikapaṭṭhānaṃ dukapaṭṭhānaṃ dukatikapaṭṭhānaṃ tikadukapaṭṭhānaṃ tikatikapaṭṭhānaṃ dukadukapaṭṭhānanti.
tikapaṭṭhānaṃ dukapaṭṭhānaṃ dukatikapaṭṭhānaṃ tikadukapaṭṭhānaṃ tikatikapaṭṭhānaṃ dukadukapaṭṭhānanti.

Yathā cetaṃ, evaṃ paccanīkapaṭṭhānādīnipi tīṇi tīṇi paccekanti catuvīsatisamantapaṭṭhānasamodhānaṃ paṭṭhānappakaraṇaṃ veditabbaṃ.
Yathā cetaṃ, evaṃ paccanīkapaṭṭhānādīnipi tīṇi tīṇi paccekanti catuvīsatisamantapaṭṭhānasamodhānaṃ paṭṭhānappakaraṇaṃ veditabbaṃ.

Sammāsambuddhena hi anulomapaṭṭhāne dvāvīsatitike nissāya tikapaṭṭhānaṃ nāma niddiṭṭhaṃ.
Sammāsambuddhena hi anulomapaṭṭhāne dvāvīsatitike nissāya tikapaṭṭhānaṃ nāma niddiṭṭhaṃ.

Sataṃ duke nissāya dukapaṭṭhānaṃ nāma.
Sataṃ duke nissāya dukapaṭṭhānaṃ nāma.

Tato tike dukesu pakkhipitvā dukatikapaṭṭhānaṃ nāma.
Tato tike dukesu pakkhipitvā dukatikapaṭṭhānaṃ nāma.

Tato duke tikesu pakkhipitvā tikadukapaṭṭhānaṃ nāma.
Tato duke tikesu pakkhipitvā tikadukapaṭṭhānaṃ nāma.

Tike pana tikesuyeva pakkhipitvā tikatikapaṭṭhānaṃ nāma.
Tike pana tikesuyeva pakkhipitvā tikatikapaṭṭhānaṃ nāma.

Duke ca dukesu eva pakkhipitvā dukadukapaṭṭhānaṃ nāma niddiṭṭhaṃ.
Duke ca dukesu eva pakkhipitvā dukadukapaṭṭhānaṃ nāma niddiṭṭhaṃ.

Paṭhamaṃ tāvettha anulomapaṭṭhāne tikapaṭṭhānanayo niddiṭṭho.
Paṭhamaṃ tāvettha anulomapaṭṭhāne tikapaṭṭhānanayo niddiṭṭho.

Evaṃ paccanīkapaṭṭhāne, anulomapaccanīkapaṭṭhāne, paccanīkānulomapaṭṭhāneti catuvīsatisamantapaṭṭhānaṃ desitaṃ.
Evaṃ paccanīkapaṭṭhāne, anulomapaccanīkapaṭṭhāne, paccanīkānulomapaṭṭhāneti catuvīsatisamantapaṭṭhānaṃ desitaṃ.

Ettha ca duvidhaṃ anulomaṃ, paccanīkañca dhammānulomaṃ dhammapaccanīkaṃ, paccayānulomaṃ paccayapaccanīkanti.
Ettha ca duvidhaṃ anulomaṃ, paccanīkañca dhammānulomaṃ dhammapaccanīkaṃ, paccayānulomaṃ paccayapaccanīkanti.

Tattha ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo’’tiādinā kusalādīnaṃ tikadhammānaṃ, hetuādīnaṃ dukadhammānañca anulomadesanāvasena dhammānulomaṃ veditabbaṃ.
Tattha ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo’’tiādinā kusalādīnaṃ tikadhammānaṃ, hetuādīnaṃ dukadhammānañca anulomadesanāvasena dhammānulomaṃ veditabbaṃ.

‘‘Nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo dhammo’’tiādinā tikadukadhammānaṃ paccanīkavasena dhammapaccanīkaṃ veditabbaṃ.
‘‘Nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo dhammo’’tiādinā tikadukadhammānaṃ paccanīkavasena dhammapaccanīkaṃ veditabbaṃ.

‘‘Hetupaccayā ārammaṇapaccayā’’ti evaṃ catuvīsatiyā paccayānaṃ anulomadesanāvasena paccayānulomaṃ veditabbaṃ.
‘‘Hetupaccayā ārammaṇapaccayā’’ti evaṃ catuvīsatiyā paccayānaṃ anulomadesanāvasena paccayānulomaṃ veditabbaṃ.

‘‘Nahetupaccayā nārammaṇapaccayā’’ti evaṃ paccayānaṃ paccanīkavasena paccayapaccanīkañca veditabbaṃ.
‘‘Nahetupaccayā nārammaṇapaccayā’’ti evaṃ paccayānaṃ paccanīkavasena paccayapaccanīkañca veditabbaṃ.

Tatra yadidaṃ dhammānulomaṃ dhammapaccanīkañca, tassa vasena catuvīsatisamantapaṭṭhānaṃ veditabbaṃ.
Tatra yadidaṃ dhammānulomaṃ dhammapaccanīkañca, tassa vasena catuvīsatisamantapaṭṭhānaṃ veditabbaṃ.

Paccayānulomaṃ paccayapaccanīkañca anulomatikapaṭṭhānādīsu catuvīsatiyā paṭṭhānesu ekekatikadukesu evaṃ labbhati.
Paccayānulomaṃ paccayapaccanīkañca anulomatikapaṭṭhānādīsu catuvīsatiyā paṭṭhānesu ekekatikadukesu evaṃ labbhati.

Tañca upari pāḷinayadassane eva pākaṭaṃ bhavissati.
Tañca upari pāḷinayadassane eva pākaṭaṃ bhavissati.

Tatrimāni catuvīsati paṭṭhānāni imesaṃ tikadukānaṃ vasena niddiṭṭhattā tikapaṭṭhānaṃ…pe…
Tatrimāni catuvīsati paṭṭhānāni imesaṃ tikadukānaṃ vasena niddiṭṭhattā tikapaṭṭhānaṃ…pe…

dukadukapaṭṭhānanti vuccati.
dukadukapaṭṭhānanti vuccati.

Tesu tikadukesu ekekaṃ tikadukaṃ imesaṃ hetupaccayādīnaṃ catuvīsatiyā paccayānaṃ anulomādinayacatukkavasena sattahi sattahi mahāvārehi vitthārato vibhattaṃ.

Tesu tikadukesu ekekaṃ tikadukaṃ imesaṃ hetupaccayādīnaṃ catuvīsatiyā paccayānaṃ anulomādinayacatukkavasena sattahi sattahi mahāvārehi vitthārato vibhattaṃ.

Katamehi sattahi?
Katamehi sattahi?

Paṭiccavāro sahajātavāro paccayavāro nissayavāro saṃsaṭṭhavāro sampayuttavāro pañhāvāroti imehi.
Paṭiccavāro sahajātavāro paccayavāro nissayavāro saṃsaṭṭhavāro sampayuttavāro pañhāvāroti imehi.

Tattha ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo’’tiādinā paṭiccābhidhānena vutto paṭiccavāro nāma.
Tattha ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo’’tiādinā paṭiccābhidhānena vutto paṭiccavāro nāma.

‘‘Kusalaṃ dhammaṃ sahajāto, kusalaṃ dhammaṃ paccayā, kusalaṃ dhammaṃ nissāya, kusalaṃ dhammaṃ saṃsaṭṭho, kusalaṃ dhammaṃ sampayutto’’ti evaṃ sahajātādiabhidhānehi vuttā pañca vārā sahajātādivārāni.
‘‘Kusalaṃ dhammaṃ sahajāto, kusalaṃ dhammaṃ paccayā, kusalaṃ dhammaṃ nissāya, kusalaṃ dhammaṃ saṃsaṭṭho, kusalaṃ dhammaṃ sampayutto’’ti evaṃ sahajātādiabhidhānehi vuttā pañca vārā sahajātādivārāni.

Parato ca saṃsaṭṭhasampayuttavāresu dvīsu arūpadhammavaseneva paccayapaccayuppannā ca, sesesu catūsu vāresu, sattameva pañhāvāre ca rūpārūpavasena, paccayavāre, nissayavāre ca sahajātapacchājātapurejātavasena, sesesu sahajātavasena paccayapaccayuppannā ca kathitāti ayaṃ viseso.
Parato ca saṃsaṭṭhasampayuttavāresu dvīsu arūpadhammavaseneva paccayapaccayuppannā ca, sesesu catūsu vāresu, sattameva pañhāvāre ca rūpārūpavasena, paccayavāre, nissayavāre ca sahajātapacchājātapurejātavasena, sesesu sahajātavasena paccayapaccayuppannā ca kathitāti ayaṃ viseso.

Sattamavāre pana yasmā ‘‘kusalo dhammo kusalassa dhammassa hetupaccayena paccayo’’tiādinā nayena te te pañhe uddharitvā puna ‘‘kusalā hetū sampayuttakānaṃ khandhāna’’ntiādinā nayena sabbepi te pañhā nijjaṭā, niggumbā ca katvā vibhattā, tasmā so vāro pañhānaṃ sādhukaṃ vibhattattā pañhāvārotveva saṅkhaṃ gato.
Sattamavāre pana yasmā ‘‘kusalo dhammo kusalassa dhammassa hetupaccayena paccayo’’tiādinā nayena te te pañhe uddharitvā puna ‘‘kusalā hetū sampayuttakānaṃ khandhāna’’ntiādinā nayena sabbepi te pañhā nijjaṭā, niggumbā ca katvā vibhattā, tasmā so vāro pañhānaṃ sādhukaṃ vibhattattā pañhāvārotveva saṅkhaṃ gato.

Iti imehi sattahi mahāvārehi catuvīsatiyā samantapaṭṭhānesu sabbepi tikadukā catuvīsatiyā paccayānaṃ anulomādivasena vitthārato vibhattā.
Iti imehi sattahi mahāvārehi catuvīsatiyā samantapaṭṭhānesu sabbepi tikadukā catuvīsatiyā paccayānaṃ anulomādivasena vitthārato vibhattā.

Kathaṃ?
Kathaṃ?

Anulomapaṭṭhāne hi yadidaṃ dvāvīsatitike nissāya tikapaṭṭhānaṃ nāma sabbapaṭhamaṃ niddiṭṭhaṃ.
Anulomapaṭṭhāne hi yadidaṃ dvāvīsatitike nissāya tikapaṭṭhānaṃ nāma sabbapaṭhamaṃ niddiṭṭhaṃ.

Tattha kusalattikaṃ tāva imehi paṭiccavārādīhi mahāvārehi paccayānulomādinayacatukkato vibhattaṃ.
Tattha kusalattikaṃ tāva imehi paṭiccavārādīhi mahāvārehi paccayānulomādinayacatukkato vibhattaṃ.

Tattha yo tāvesa sabbapaṭhamo paṭiccavāro nāma, so uddesaniddesato duvidho hoti.
Tattha yo tāvesa sabbapaṭhamo paṭiccavāro nāma, so uddesaniddesato duvidho hoti.

Tattha uddesavāro kusalādayo paṭicca hetupaccayādivasena kusalādīnaṃ yuttānaṃ, akusalādīnaṃ ayuttakānañca dhammānaṃ uppattipucchanavaseneva pavattattā ‘‘pucchāvāro’’tipi, pucchānaññeva paññāpanato ‘‘paṇṇattivāro’’tipi vuccati.
Tattha uddesavāro kusalādayo paṭicca hetupaccayādivasena kusalādīnaṃ yuttānaṃ, akusalādīnaṃ ayuttakānañca dhammānaṃ uppattipucchanavaseneva pavattattā ‘‘pucchāvāro’’tipi, pucchānaññeva paññāpanato ‘‘paṇṇattivāro’’tipi vuccati.

Na hi tattha vissajjanaṃ atthi.
Na hi tattha vissajjanaṃ atthi.

Niddesavāro pana pucchāvāre paripucchitesu pañhesu ‘‘siyā akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo dhammo uppajjeyyā’’tiādikaṃ ayuttaṃ pañhaṃ anuddharitvā labbhamānānaññeva pañhānaṃ vasena pavatto.
Niddesavāro pana pucchāvāre paripucchitesu pañhesu ‘‘siyā akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo dhammo uppajjeyyā’’tiādikaṃ ayuttaṃ pañhaṃ anuddharitvā labbhamānānaññeva pañhānaṃ vasena pavatto.

Itaresu pana sahajātādīsu, sesesu ca tikesu, sesapaṭṭhānesu ca sabbattha pucchāvāro natthi, labbhamānavasena sabbavissajjanameva dassitanti idamettha saṅkhepato pāḷivavatthānaṃ.
Itaresu pana sahajātādīsu, sesesu ca tikesu, sesapaṭṭhānesu ca sabbattha pucchāvāro natthi, labbhamānavasena sabbavissajjanameva dassitanti idamettha saṅkhepato pāḷivavatthānaṃ.

Idāni panettha ādito paṭṭhāya evaṃ vibhaṅganayo veditabbo.
Idāni panettha ādito paṭṭhāya evaṃ vibhaṅganayo veditabbo.

Anulomapaṭṭhānasmiñhi tikapaṭṭhāne kusalattikassa sattasu mahāvāresu paṭhamassa paṭiccavārassa pucchāvāre tāva -
Anulomapaṭṭhānasmiñhi tikapaṭṭhāne kusalattikassa sattasu mahāvāresu paṭhamassa paṭiccavārassa pucchāvāre tāva -

‘‘siyā kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya hetupaccayā…pe…
‘‘siyā kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya hetupaccayā…pe…

akusalo dhammo…pe…
akusalo dhammo…pe…

abyākato…pe…
abyākato…pe…

kusalo ca abyākato ca...pe...
kusalo ca abyākato ca...pe...

akusalo ca abyākato ca...pe...
akusalo ca abyākato ca...pe...

kusalo ca akusalo ca...pe...
kusalo ca akusalo ca...pe...

kusalo ca akusalo ca abyākato ca dhammā uppajjeyyuṃ hetupaccayā''ti kusalapadamūlā satta pucchā uddhaṭā.
kusalo ca akusalo ca abyākato ca dhammā uppajjeyyuṃ hetupaccayā''ti kusalapadamūlā satta pucchā uddhaṭā.

Evaṃ akusalapadamūlā, abyākatapadamūlā ca.
Evaṃ akusalapadamūlā, abyākatapadamūlā ca.

''Siyā kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca akusalo...pe...
''Siyā kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca akusalo...pe...

siyā akusalañca abyākatañca...pe...
siyā akusalañca abyākatañca...pe...

siyā kusalañca akusalañca...pe...
siyā kusalañca akusalañca...pe...

siyā kusalañca akusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭiccā''ti dvimūlakā, timūlakā ca satta satta pucchāti ekūnapaññāsa pucchā hetupaccayamūlakā uddhaṭā.
siyā kusalañca akusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭiccā''ti dvimūlakā, timūlakā ca satta satta pucchāti ekūnapaññāsa pucchā hetupaccayamūlakā uddhaṭā.

Iminā nayena ''siyā kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya ārammaṇapaccayā...pe...
Iminā nayena ''siyā kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya ārammaṇapaccayā...pe...

avigatapaccayā''ti evaṃ sesapaccayamūlakāpi pucchāveditabbā.
avigatapaccayā''ti evaṃ sesapaccayamūlakāpi pucchāveditabbā.

Ekamūlakanayo.
Ekamūlakanayo.

Yathā ca ekamūlake, evaṃ ''siyā kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya hetupaccayā ārammaṇapaccayā...pe...
Yathā ca ekamūlake, evaṃ ''siyā kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya hetupaccayā ārammaṇapaccayā...pe...

hetupaccayā avigatapaccayā''tiādinā dvimūlakepi.
hetupaccayā avigatapaccayā''tiādinā dvimūlakepi.

''Hetupaccayā ārammaṇapaccayā adhipatipaccayā...pe...
''Hetupaccayā ārammaṇapaccayā adhipatipaccayā...pe...

hetupaccayā ārammaṇapaccayā anantarapaccayā...pe...
hetupaccayā ārammaṇapaccayā anantarapaccayā...pe...

hetupaccayā ārammaṇapaccayā avigatapaccayā’’tiādinā timūlakādīsu sabbamūlakapariyosānesu vāresu nayā veditabbā.
hetupaccayā ārammaṇapaccayā avigatapaccayā’’tiādinā timūlakādīsu sabbamūlakapariyosānesu vāresu nayā veditabbā.

Hetupaccayamūlakanayo.
Hetupaccayamūlakanayo.

Yathā ca hetumūlake, evaṃ ‘‘siyā kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya ārammaṇapaccayā’’tiādinā sesapaccayamūlakesupi nayo ñātabbo.
Yathā ca hetumūlake, evaṃ ‘‘siyā kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya ārammaṇapaccayā’’tiādinā sesapaccayamūlakesupi nayo ñātabbo.

Paccayānulomavāro.
Paccayānulomavāro.

Eteneva upāyena ‘‘siyā kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya nahetupaccayā’’tiādinā sabbappakārayutto paccayapaccanīkavāropi.
Eteneva upāyena ‘‘siyā kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya nahetupaccayā’’tiādinā sabbappakārayutto paccayapaccanīkavāropi.

‘‘Siyā kusalaṃ dhammaṃ...pe...
‘‘Siyā kusalaṃ dhammaṃ...pe...

uppajjati hetupaccayā nārammaṇapaccayā’’tiādinā anulomapaccanīkapaccayavāropi.
uppajjati hetupaccayā nārammaṇapaccayā’’tiādinā anulomapaccanīkapaccayavāropi.

‘‘Siyā kusalaṃ dhammaṃ...pe...
‘‘Siyā kusalaṃ dhammaṃ...pe...

uppajjeyya nahetupaccayā ārammaṇapaccayā’’tiādinā paccanīyānulomavāropi sabbattha netabboti ayaṃ tāvettha pucchāvāre nayo.
uppajjeyya nahetupaccayā ārammaṇapaccayā’’tiādinā paccanīyānulomavāropi sabbattha netabboti ayaṃ tāvettha pucchāvāre nayo.

Niddesavāro pana uddesavāre dassitāsu pucchāsu kusalākusalādīnaṃ sahuppattiyā abhāvato yā etā ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjatī’’tiādikā pucchā sabbaso vissajjanaṃ labhanti, tā pahāya yā vissajjanaṃ labhanti, tāsameva vissajjanavasena pavatto.
Niddesavāro pana uddesavāre dassitāsu pucchāsu kusalākusalādīnaṃ sahuppattiyā abhāvato yā etā ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjatī’’tiādikā pucchā sabbaso vissajjanaṃ labhanti, tā pahāya yā vissajjanaṃ labhanti, tāsameva vissajjanavasena pavatto.

Tatrāyaṃ nayo -
Tatrāyaṃ nayo -

‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā.
‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā.

Kusalaṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā.
Kusalaṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā.

Tayo khandhe paṭicca eko khandho.

Tayo khandhe paṭicca eko khandho.

Dve khandhe paṭicca dve khandhā.
Dve khandhe paṭicca dve khandhā.

Kusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati hetupaccayā.
Kusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati hetupaccayā.

Kusale khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.
Kusale khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.

Kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo ca abyākato ca dhammā uppajjanti hetupaccayā.
Kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo ca abyākato ca dhammā uppajjanti hetupaccayā.

Kusalaṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ.
Kusalaṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ.

Tayo khandhe paṭicca eko khandho cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ.
Tayo khandhe paṭicca eko khandho cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ.

Dve khandhe paṭicca dve khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpa’’nti evaṃ kusalapadamūlāsu sattasu pucchāsu tissova labbhamānā vissajjitā.
Dve khandhe paṭicca dve khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpa’’nti evaṃ kusalapadamūlāsu sattasu pucchāsu tissova labbhamānā vissajjitā.

Tathā akusalapadamūlāsupi tissova.
Tathā akusalapadamūlāsupi tissova.

Abyākatapadamūlāsu pana ‘‘abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati hetupaccayā.
Abyākatapadamūlāsu pana ‘‘abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati hetupaccayā.

Vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ…pe…
Vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ…pe…

dve khandhe paṭicca dve khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ.
dve khandhe paṭicca dve khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ.

Paṭisandhikkhaṇe vipākābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā kaṭattā ca rūpaṃ…pe…
Paṭisandhikkhaṇe vipākābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā kaṭattā ca rūpaṃ…pe…

dve khandhā kaṭattā ca rūpaṃ.
dve khandhā kaṭattā ca rūpaṃ.

Khandhe paṭicca vatthu, vatthuṃ paṭicca khandhā.
Khandhe paṭicca vatthu, vatthuṃ paṭicca khandhā.

Ekaṃ mahābhūtaṃ paṭicca tayo mahābhūtā…pe…
Ekaṃ mahābhūtaṃ paṭicca tayo mahābhūtā…pe…

dve mahābhūte paṭicca dve mahābhūtā.

dve mahābhūte paṭicca dve mahābhūtā.

Mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ kaṭattārūpaṃ upādārūpa’’nti ekāva.
Mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ kaṭattārūpaṃ upādārūpa’’nti ekāva.

Dvimūlikādīsu ca ‘‘kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati hetupaccayā.
Dvimūlikādīsu ca ‘‘kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati hetupaccayā.

Kusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti ekā.
Kusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti ekā.

Tathā ‘‘akusalañca abyākatañca paṭiccā’’ti, evaṃ hetupaccayamūlikāsu ekūnapaññāsāya pucchāsu naveva labbhamānā vissajjitā.
Tathā ‘‘akusalañca abyākatañca paṭiccā’’ti, evaṃ hetupaccayamūlikāsu ekūnapaññāsāya pucchāsu naveva labbhamānā vissajjitā.

Sesā cattālīsa moghapucchāti na vissajjitā.
Sesā cattālīsa moghapucchāti na vissajjitā.

Evaṃ upari ārammaṇapaccayādīsu vissajjitāvasesā moghapucchāti gahetabbā.
Evaṃ upari ārammaṇapaccayādīsu vissajjitāvasesā moghapucchāti gahetabbā.

Vijānanasukhatthaṃ pana bhagavatā pucchāvāre labbhamānā, alabbhamānā ca sabbāpi tā dassitāti veditabbāti.
Vijānanasukhatthaṃ pana bhagavatā pucchāvāre labbhamānā, alabbhamānā ca sabbāpi tā dassitāti veditabbāti.

Tattha kusalaṃ dhammaṃ paṭiccāti sahajātesu vedanākkhandhādibhedaṃ ekaṃ kusalaṃ dhammaṃ paṭicca paṭigantvā, sahuppattisaṅkhātena sadisabhāvena patvāti attho.
Tattha kusalaṃ dhammaṃ paṭiccāti sahajātesu vedanākkhandhādibhedaṃ ekaṃ kusalaṃ dhammaṃ paṭicca paṭigantvā, sahuppattisaṅkhātena sadisabhāvena patvāti attho.

Sadisattho hi ettha paṭisaddo ‘‘paṭipuggalo’’tiādīsu viya.
Sadisattho hi ettha paṭisaddo ‘‘paṭipuggalo’’tiādīsu viya.

Kusalo dhammoti saññākkhandhādibhedo sahuppanno kusalo dhammo.
Kusalo dhammoti saññākkhandhādibhedo sahuppanno kusalo dhammo.

Uppajjatīti pākaṭabhāvato uddhaṃ uppādādiṃ pāpuṇāti, attānaṃ vā paṭilabhati.
Uppajjatīti pākaṭabhāvato uddhaṃ uppādādiṃ pāpuṇāti, attānaṃ vā paṭilabhati.

Hetupaccayāti na kevalaṃ kusaladhammamattameva paṭicca uppajjati, atha kho kusalahetunā hetupaccayataṃ sādhentena ca uppajjatīti evamattho gahetabbo.
Hetupaccayāti na kevalaṃ kusaladhammamattameva paṭicca uppajjati, atha kho kusalahetunā hetupaccayataṃ sādhentena ca uppajjatīti evamattho gahetabbo.

Evamidaṃ ‘‘uppajjeyyā’’ti pucchāya ‘‘uppajjatī’’ti avisesena vissajjanaṃ vatvā idāni yaṃ dhammaṃ paṭicca ye dhammā uppajjanti, te paccayapaccayuppanne khandhavasena visesetvā dassetuṃ ‘‘kusalaṃ ekaṃ khandha’’ntiādi vuttaṃ.

Evamidaṃ ‘‘uppajjeyyā’’ti pucchāya ‘‘uppajjatī’’ti avisesena vissajjanaṃ vatvā idāni yaṃ dhammaṃ paṭicca ye dhammā uppajjanti, te paccayapaccayuppanne khandhavasena visesetvā dassetuṃ ‘‘kusalaṃ ekaṃ khandha’’ntiādi vuttaṃ.

Yasmā panettha eko khandho ekasseva, dvinnaṃyeva vā, dve vā pana ekasseva paccayā nāma na honti, tasmā te pakārena anāmasitvā ‘‘ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā’’tiādinā paccayabhāvena gahitāvasesaṃ sabbaṃ paccayuppannaṃ katvā dassitanti veditabbaṃ.
Yasmā panettha eko khandho ekasseva, dvinnaṃyeva vā, dve vā pana ekasseva paccayā nāma na honti, tasmā te pakārena anāmasitvā ‘‘ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā’’tiādinā paccayabhāvena gahitāvasesaṃ sabbaṃ paccayuppannaṃ katvā dassitanti veditabbaṃ.

Evaṃ uparipi sabbattha.
Evaṃ uparipi sabbattha.

Cittasamuṭṭhānaṃ rūpanti idaṃ paṭiccatthassa sahajātatthattā yaṃ kusalena sahajātañceva hetupaccayañca labhati, taṃ dassetuṃ vuttaṃ ‘‘vipākābyākataṃ kiriyābyākata’’nti.
Cittasamuṭṭhānaṃ rūpanti idaṃ paṭiccatthassa sahajātatthattā yaṃ kusalena sahajātañceva hetupaccayañca labhati, taṃ dassetuṃ vuttaṃ ‘‘vipākābyākataṃ kiriyābyākata’’nti.

Ettha hetupaccayādhikāre ahetukā na gahetabbā.
Ettha hetupaccayādhikāre ahetukā na gahetabbā.

Khandhe paṭicca vatthūtiādi kaṭattārūpaggahaṇena vatthusmiṃ gahitepi vatthuṃ paṭicca arūpakkhandhānaṃ uppattidassanatthaṃ vuttaṃ.
Khandhe paṭicca vatthūtiādi kaṭattārūpaggahaṇena vatthusmiṃ gahitepi vatthuṃ paṭicca arūpakkhandhānaṃ uppattidassanatthaṃ vuttaṃ.

Ekaṃ mahābhūtantiādi pana rūpābyākataṃ paṭicca rūpābyākatassa uppattidassanatthaṃ.
Ekaṃ mahābhūtantiādi pana rūpābyākataṃ paṭicca rūpābyākatassa uppattidassanatthaṃ.

Hetupaccaye upatthambhakānameva cettha cittajānaṃ, paṭisandhiyaṃ kammajānañca aññamaññaṃ paccayapaccayuppannatā gahetabbā, na ahetukacittajautujādīnaṃ tesaṃ hetupaccayā uppattiyā abhāvato.
Hetupaccaye upatthambhakānameva cettha cittajānaṃ, paṭisandhiyaṃ kammajānañca aññamaññaṃ paccayapaccayuppannatā gahetabbā, na ahetukacittajautujādīnaṃ tesaṃ hetupaccayā uppattiyā abhāvato.

Mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānantiādi mahābhūte paṭicca upādādīnaṃ uppattidassanatthaṃ vuttaṃ.
Mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānantiādi mahābhūte paṭicca upādādīnaṃ uppattidassanatthaṃ vuttaṃ.

Iminā upāyena ārammaṇapaccayādīsupi vissajjanānaṃ attho veditabbo.
Iminā upāyena ārammaṇapaccayādīsupi vissajjanānaṃ attho veditabbo.

Ārammaṇapaccaye ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjati ārammaṇapaccayā.

Ārammaṇapaccaye ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjati ārammaṇapaccayā.

Ekaṃ khandhaṃ...pe...
Ekaṃ khandhaṃ...pe...

dve khandhe paṭicca dve khandhā.
dve khandhe paṭicca dve khandhā.

Akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo dhammo...pe...
Akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo dhammo...pe...

abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati ārammaṇapaccayā.
abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati ārammaṇapaccayā.

Vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...
Vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...

dve khandhā.
dve khandhā.

Paṭisandhikkhaṇe vipākābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...
Paṭisandhikkhaṇe vipākābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...

dve khandhā.
dve khandhā.

Vatthuṃ paṭicca khandhā’’ti evaṃ tisso vissajjitā.
Vatthuṃ paṭicca khandhā’’ti evaṃ tisso vissajjitā.

Sesā rūpamissakattā, rūpassa ca ārammaṇapaccayena anuppattito na gahitā.
Sesā rūpamissakattā, rūpassa ca ārammaṇapaccayena anuppattito na gahitā.

Teneva ‘‘vatthuṃ paṭicca khandhā’’ti vatvā ‘‘khandhe paṭicca vatthū’’ti na vuttaṃ.
Teneva ‘‘vatthuṃ paṭicca khandhā’’ti vatvā ‘‘khandhe paṭicca vatthū’’ti na vuttaṃ.

Ettha ca ārammaṇapaccayāti sahajātaṃ kusalaṃ dhammaṃ paṭicca uppajjamāno kusalo dhammo tato aññena asahajātena chabbidhena ārammaṇabhūtena paccayenāti evaṃ attho gahetabbo.
Ettha ca ārammaṇapaccayāti sahajātaṃ kusalaṃ dhammaṃ paṭicca uppajjamāno kusalo dhammo tato aññena asahajātena chabbidhena ārammaṇabhūtena paccayenāti evaṃ attho gahetabbo.

Na hi attanā sahajātaṃ ārammaṇaṃ katvā cittacetasikā uppajjanti.
Na hi attanā sahajātaṃ ārammaṇaṃ katvā cittacetasikā uppajjanti.

Adhipatipaccaye hetupaccayasadisaṃ vissajjanaṃ.
Adhipatipaccaye hetupaccayasadisaṃ vissajjanaṃ.

Anantarasamanantaresu pana rūpābhāvato ārammaṇapaccayasadisaṃ.
Anantarasamanantaresu pana rūpābhāvato ārammaṇapaccayasadisaṃ.

Sahajātapaccayepi hetupaccayasadisaṃ.
Sahajātapaccayepi hetupaccayasadisaṃ.

Abyākataṃ paṭicca abyākatuppattiyā pana ‘‘bāhiraṃ ekaṃ mahābhūtaṃ paṭicca…pe…
Abyākataṃ paṭicca abyākatuppattiyā pana ‘‘bāhiraṃ ekaṃ mahābhūtaṃ paṭicca…pe…

dve mahābhūtā.
dve mahābhūtā.

Mahābhūte paṭicca upādārūpaṃ…pe…
Mahābhūte paṭicca upādārūpaṃ…pe…

āhārasamuṭṭhānaṃ ekaṃ mahābhūtaṃ…pe…
āhārasamuṭṭhānaṃ ekaṃ mahābhūtaṃ…pe…

dve mahābhūtā…pe…
dve mahābhūtā…pe…

utusamuṭṭhānaṃ ekaṃ…pe…
utusamuṭṭhānaṃ ekaṃ…pe…

dve mahābhūtā…pe…
dve mahābhūtā…pe…

asaññasattānaṃ ekaṃ mahābhūtaṃ paṭicca…pe…
asaññasattānaṃ ekaṃ mahābhūtaṃ paṭicca…pe…

dve mahābhūtā…pe…
dve mahābhūtā…pe…

kaṭattārūpaṃ upādārūpa’’nti idaṃ adhikaṃ.
kaṭattārūpaṃ upādārūpa’’nti idaṃ adhikaṃ.

Evaṃ aññamaññapaccayepi.
Evaṃ aññamaññapaccayepi.

Kevalaṃ tattha kaṭattārūpaṃ upādārūpañca na gahitaṃ tesaṃ aññamaññapaccayattābhāvā.
Kevalaṃ tattha kaṭattārūpaṃ upādārūpañca na gahitaṃ tesaṃ aññamaññapaccayattābhāvā.

Nissayapaccayepi sahajātapaccayasadisaṃ vissajjanaṃ.
Nissayapaccayepi sahajātapaccayasadisaṃ vissajjanaṃ.

Paṭiccatthassa pana sahajātatthattā cakkhādīsu purejātanissayā idha na gahitāti.
Paṭiccatthassa pana sahajātatthattā cakkhādīsu purejātanissayā idha na gahitāti.

Upanissayapaccayepi rūpassa upanissayapaccayuppannattābhāvā ārammaṇapaccayasadisameva vissajjanaṃ.
Upanissayapaccayepi rūpassa upanissayapaccayuppannattābhāvā ārammaṇapaccayasadisameva vissajjanaṃ.

Purejātapaccaye pana ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjati purejātapaccayā.
Purejātapaccaye pana ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjati purejātapaccayā.

Kusalaṃ ekaṃ...pe...
Kusalaṃ ekaṃ...pe...

dve khandhā.
dve khandhā.

Vatthuṃ purejātapaccayā.
Vatthuṃ purejātapaccayā.

Akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo...pe...
Akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo...pe...

abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

purejātapaccayā.
purejātapaccayā.

Vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...
Vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...

dve khandhā.
dve khandhā.

Vatthuṃ purejātapaccayā''ti evaṃ tisso pucchā vissajjitā.
Vatthuṃ purejātapaccayā''ti evaṃ tisso pucchā vissajjitā.

Tattha vatthuṃ purejātapaccayāti idaṃ ārammaṇapurejātanivattanatthaṃ vuttaṃ.
Tattha vatthuṃ purejātapaccayāti idaṃ ārammaṇapurejātanivattanatthaṃ vuttaṃ.

Taṃ hi cakkhuviññāṇādīnaṃyeva purejātapaccayataṃ sādhayati, na manoviññāṇadhātuyāti idha na gahitaṃ.
Taṃ hi cakkhuviññāṇādīnaṃyeva purejātapaccayataṃ sādhayati, na manoviññāṇadhātuyāti idha na gahitaṃ.

Pacchājātapaccayo idha arūpadhammesu na labbhati.
Pacchājātapaccayo idha arūpadhammesu na labbhati.

Rūpadhammesu ca upatthambhakova, na janako, tasmā ''abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjatī''tiādi na vattabbovāti ayaṃ na gahito.
Rūpadhammesu ca upatthambhakova, na janako, tasmā ''abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjatī''tiādi na vattabbovāti ayaṃ na gahito.

Āsevanapaccayepi ārammaṇapaccaye viya tissova pucchā vissajjitā.
Āsevanapaccayepi ārammaṇapaccaye viya tissova pucchā vissajjitā.

Kammapaccaye ''kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjati kammapaccayā.
Kammapaccaye ''kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo dhammo uppajjati kammapaccayā.

Kusalaṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...
Kusalaṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...

abyākato dhammo uppajjati...pe...
abyākato dhammo uppajjati...pe...

cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ...pe...
cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ...pe...

kusalo ca abyākato ca dhammā...pe...
kusalo ca abyākato ca dhammā...pe...

cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti kusalapade tisso, tathā akusalapade.
cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti kusalapade tisso, tathā akusalapade.

Abyākatapade pana ‘‘abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
Abyākatapade pana ‘‘abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca...pe...
vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca...pe...

mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ kaṭattārūpaṃ upādārūpaṃ, asaññasattānaṃ...pe...
mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ kaṭattārūpaṃ upādārūpaṃ, asaññasattānaṃ...pe...

kaṭattārūpaṃ upādārūpa’’nti evaṃ tisso.
kaṭattārūpaṃ upādārūpa’’nti evaṃ tisso.

‘‘Kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
‘‘Kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

kusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’ntiādinā sahajātasadisaṃ vissajjanaṃ.
kusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’ntiādinā sahajātasadisaṃ vissajjanaṃ.

Natthivigatapaccayesu ārammaṇasadisaṃ.
Natthivigatapaccayesu ārammaṇasadisaṃ.

Evaṃ sabbapaccayesu labbhamānapañhe vissajjanaṃ dassetvā tato hetuadhipatijhānamaggapaccayā ekasadisā.
Evaṃ sabbapaccayesu labbhamānapañhe vissajjanaṃ dassetvā tato hetuadhipatijhānamaggapaccayā ekasadisā.

Ārammaṇānantarasamanantarūpanissayāsevananatthivigatapaccayā ekasadisā.
Ārammaṇānantarasamanantarūpanissayāsevananatthivigatapaccayā ekasadisā.

Sahajātaaññamaññanissayaatthiavigatā ekasadisā.
Sahajātaaññamaññanissayaatthiavigatā ekasadisā.

Āsevanapaccaye vipāko na labbhati.
Āsevanapaccaye vipāko na labbhati.

Aññamaññapaccaye cittajarūpaṃ, upādārūpañca na labbhatītiādinā paccayānaṃ aññamaññasadisattaṃ vatvā puna tesaṃ ‘‘hetuyā nava.
Aññamaññapaccaye cittajarūpaṃ, upādārūpañca na labbhatītiādinā paccayānaṃ aññamaññasadisattaṃ vatvā puna tesaṃ ‘‘hetuyā nava.

Ārammaṇe tīṇi.
Ārammaṇe tīṇi.

Adhipatiyā nava.
Adhipatiyā nava.

Anantarasamanantaresu tīṇi.
Anantarasamanantaresu tīṇi.

Sahajāte nava.
Sahajāte nava.

Aññamaññe tīṇi.
Aññamaññe tīṇi.

Nissaye nava.
Nissaye nava.

Upanissaye tīṇi.
Upanissaye tīṇi.

Purejāte tīṇi.
Purejāte tīṇi.

Āsevane tīṇi.
Āsevane tīṇi.

Kamme nava.
Kamme nava.

Vipāke ekaṃ.
Vipāke ekaṃ.

Āhāre nava.
Āhāre nava.

Indriye nava.
Indriye nava.

Jhāne nava.
Jhāne nava.

Magge nava.
Magge nava.

Sampayutte tīṇi.
Sampayutte tīṇi.

Vippayutte nava.
Vippayutte nava.

Atthiyā nava.
Atthiyā nava.

Natthiyā tīṇi.
Natthiyā tīṇi.

Vigate tīṇi.
Vigate tīṇi.

Avigate navā’’ti evaṃ hetupaccayādīnaṃ ekekasmiṃ pucchāvissajjanavāragaṇanā

vuttāti ayaṃ ekamūlakanayo.
Avigate navā’’ti evaṃ hetupaccayādīnaṃ ekekasmiṃ pucchāvissajjanavāragaṇanā vuttāti ayaṃ ekamūlakanayo.

Yathā ca ekamūlake, evaṃ ‘‘hetupaccayā ārammaṇapaccayā’’tiādinā dvimūlakādīsupi sabbamūlakapariyosānesu yathānurūpaṃ nayo netabbo.
Yathā ca ekamūlake, evaṃ ‘‘hetupaccayā ārammaṇapaccayā’’tiādinā dvimūlakādīsupi sabbamūlakapariyosānesu yathānurūpaṃ nayo netabbo.

Pāḷiyampi vitthāranayaṃ adassetvā ‘‘hetupaccayā ārammaṇe tīṇī’’tiādinā vissajjanavāragaṇanabhedo dassitoti ayaṃ paccayānulome nayo.
Pāḷiyampi vitthāranayaṃ adassetvā ‘‘hetupaccayā ārammaṇe tīṇī’’tiādinā vissajjanavāragaṇanabhedo dassitoti ayaṃ paccayānulome nayo.

Paccayapaccanīye pana ‘‘akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo dhammo uppajjati nahetupaccayā.
Paccayapaccanīye pana ‘‘akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo dhammo uppajjati nahetupaccayā.

Vicikicchāsahagate uddhaccasahagate khandhe paṭicca vicikicchāsahagato uddhaccasahagato moho.
Vicikicchāsahagate uddhaccasahagate khandhe paṭicca vicikicchāsahagato uddhaccasahagato moho.

Abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati nahetupaccayā.
Abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati nahetupaccayā.

Ahetukaṃ vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...
Ahetukaṃ vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...

dve khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ.
dve khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ.

Ahetukapaṭisandhikkhaṇe vipākābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...
Ahetukapaṭisandhikkhaṇe vipākābyākataṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...

dve khandhā kaṭattā ca rūpaṃ...pe...
dve khandhā kaṭattā ca rūpaṃ...pe...

vatthuṃ paṭicca khandhā.
vatthuṃ paṭicca khandhā.

Ekaṃ mahābhūtaṃ paṭicca...pe...
Ekaṃ mahābhūtaṃ paṭicca...pe...

mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ, kaṭattārūpaṃ upādārūpaṃ...pe...
mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ, kaṭattārūpaṃ upādārūpaṃ...pe...

ekaṃ mahābhūtaṃ paṭicca...pe...
ekaṃ mahābhūtaṃ paṭicca...pe...

upādārūpa’’nti imā dve vissajjitā.
upādārūpa’’nti imā dve vissajjitā.

Nārammaṇapaccaye ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

Nārammaṇapaccaye ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

kusale...pe...
kusale...pe...

akusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
akusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

akusale...pe...
akusale...pe...

abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ, akusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ, akusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti imā pañca vissajjitā.
mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti imā pañca vissajjitā.

Nādhipatipaccaye ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo...pe...
Nādhipatipaccaye ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo...pe...

kusalaṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...
kusalaṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...

dve khandhā.
dve khandhā.

Kusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
Kusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

kusale khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.
kusale khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.

Kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo ca abyākato ca dhammā uppajjanti...pe...
Kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo ca abyākato ca dhammā uppajjanti...pe...

akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo...pe...
akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo...pe...

dve khandhe paṭicca dve khandhā, akusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
dve khandhe paṭicca dve khandhā, akusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

akusale khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.
akusale khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.

Akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo ca abyākato ca dhammā...pe...
Akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo ca abyākato ca dhammā...pe...

abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato ...pe...
abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato ...pe...

mahābhūte paṭicca...pe...
mahābhūte paṭicca...pe...

kaṭattārūpaṃ upādārūpaṃ.
kaṭattārūpaṃ upādārūpaṃ.

Kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
Kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

kusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.
kusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.

Akusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
Akusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

akusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti nava pucchā vissajjitā.
akusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti nava pucchā vissajjitā.

Nānantaranasamanantarapaccayā nārammaṇapaccayasadisā.
Nānantaranasamanantarapaccayā nārammaṇapaccayasadisā.

Nāññamaññapaccaye ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
Nāññamaññapaccaye ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

kusale...pe...
kusale...pe...

cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.
cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.

Akusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
Akusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

akusale...pe...
akusale...pe...

cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.
cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.

Abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
Abyākataṃ dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

vipākābyākate kiriyābyākate khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.
vipākābyākate kiriyābyākate khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.

Paṭisandhikkhaṇe vipākābyākate...pe...
Paṭisandhikkhaṇe vipākābyākate...pe...

kaṭattā rūpaṃ.
kaṭattā rūpaṃ.

Mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ kaṭattārūpaṃ upādārūpaṃ.
Mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ kaṭattārūpaṃ upādārūpaṃ.

Bāhire mahābhūte paṭicca upādārūpaṃ.

Bāhire mahābhūte paṭicca upādārūpaṃ.

Āhārasamuṭṭhāne mahābhūte paṭicca upādārūpaṃ.
Āhārasamuṭṭhāne mahābhūte paṭicca upādārūpaṃ.

Utusamuṭṭhāne...pe...
Utusamuṭṭhāne...pe...

upādārūpaṃ.
upādārūpaṃ.

Asaññasattānaṃ mahābhūte paṭicca kaṭattārūpaṃ upādārūpaṃ.
Asaññasattānaṃ mahābhūte paṭicca kaṭattārūpaṃ upādārūpaṃ.

Kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
Kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

kusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.
kusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.

Akusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...
Akusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato...pe...

akusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti pañca vissajjitā.
akusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti pañca vissajjitā.

Tattha vipākābyākate khandhe paṭicca kaṭattārūpanti hadayavatthuvajjaṃ veditabbaṃ.
Tattha vipākābyākate khandhe paṭicca kaṭattārūpanti hadayavatthuvajjaṃ veditabbaṃ.

Naupanissayapaccayo nārammaṇapaccayasadiso.
Naupanissayapaccayo nārammaṇapaccayasadiso.

Napurejātapaccaye ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo...pe...
Napurejātapaccaye ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo...pe...

arūpe kusalaṃ...pe...
arūpe kusalaṃ...pe...

dve khandhā.
dve khandhā.

Kusalaṃ paṭicca abyākato...pe...
Kusalaṃ paṭicca abyākato...pe...

cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti kusalapade dve, tathā akusalapadepi.
cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’nti kusalapade dve, tathā akusalapadepi.

‘‘Abyākataṃ paṭicca abyākato...pe...
‘‘Abyākataṃ paṭicca abyākato...pe...

arūpe vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ...pe...
arūpe vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ...pe...

bāhiraṃ...pe...
bāhiraṃ...pe...

upādārūpaṃ.
upādārūpaṃ.

Kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato.
Kusalañca abyākatañca dhammaṃ paṭicca abyākato.

Kusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.
Kusale khandhe ca mahābhūte ca paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.

Akusalañca abyākatañca...pe...
Akusalañca abyākatañca...pe...

akusale khandhe ca...pe...
akusale khandhe ca...pe...

rūpa’’nti imā tissoti satta vissajjitā.
rūpa’’nti imā tissoti satta vissajjitā.

Napacchājātanāsevanapaccayā nādhipatipaccayasadisā.
Napacchājātanāsevanapaccayā nādhipatipaccayasadisā.

Tattha kusalākusalakiriyānaṃ paṭhamajavanavasena nāsevanapaccayappavatti veditabbā.
Tattha kusalākusalakiriyānaṃ paṭhamajavanavasena nāsevanapaccayappavatti veditabbā.

Nakammapaccaye ‘‘kusalaṃ paṭicca kusalo, kusalā cetanā.
Nakammapaccaye ‘‘kusalaṃ paṭicca kusalo, kusalā cetanā.

Akusalaṃ paṭicca akusalo, akusalā cetanā.
Akusalaṃ paṭicca akusalo, akusalā cetanā.

Abyākataṃ paṭicca abyākato, vipākakiriyā cetanā.
Abyākataṃ paṭicca abyākato, vipākakiriyā cetanā.

Bāhiraṃ, āhārasamuṭṭhānaṃ, utusamuṭṭhāna’’nti tisso vissajjitā.
Bāhiraṃ, āhārasamuṭṭhānaṃ, utusamuṭṭhāna’’nti tisso vissajjitā.

Navipākapaccaye ‘‘kusalaṃ paṭicca kusalo, abyākato.
Navipākapaccaye ‘‘kusalaṃ paṭicca kusalo, abyākato.

Kusalo ca abyākato cā’’ti kusalapade tisso, tathā akusalapadepi.
Kusalo ca abyākato cā’’ti kusalapade tisso, tathā akusalapadepi.

‘‘Abyākataṃ paṭicca abyākato...pe...
‘‘Abyākataṃ paṭicca abyākato...pe...

bāhiraṃ āhārasamuṭṭhānaṃ utusamuṭṭhānaṃ asaññā...pe...
bāhiraṃ āhārasamuṭṭhānaṃ utusamuṭṭhānaṃ asaññā...pe...

upādārūpaṃ...pe...
upādārūpaṃ...pe...

akusalañca abyākatañca abyākato’’ti imā tissoti nava vissajjitā.

akusalañca abyākatañca abyākato’’ti imā tissoti nava vissajjitā.

Nāhārapaccaye ‘‘abyākataṃ paṭicca abyākato.
Nāhārapaccaye ‘‘abyākataṃ paṭicca abyākato.

Bāhiraṃ utusamuṭṭhānaṃ, asaññā...pe...
Bāhiraṃ utusamuṭṭhānaṃ, asaññā...pe...

upādārūpa’’nti ekāva.
upādārūpa’’nti ekāva.

Naindriyapaccaye ‘‘abyākataṃ paṭicca abyākato.
Naindriyapaccaye ‘‘abyākataṃ paṭicca abyākato.

Bāhiraṃ āhārasamuṭṭhānaṃ...pe...
Bāhiraṃ āhārasamuṭṭhānaṃ...pe...

utusamuṭṭhānaṃ...pe...
utusamuṭṭhānaṃ...pe...

asaññasattānaṃ mahābhūte paṭicca rūpajīvitindriya’’nti ekāva.
asaññasattānaṃ mahābhūte paṭicca rūpajīvitindriya’’nti ekāva.

Najhānapaccaye ‘‘abyākataṃ paṭicca abyākato.
Najhānapaccaye ‘‘abyākataṃ paṭicca abyākato.

Pañcaviññāṇasahagataṃ...pe...
Pañcaviññāṇasahagataṃ...pe...

bāhiraṃ āhārautuasaññaupādārūpa’’nti ekāva.
bāhiraṃ āhārautuasaññaupādārūpa’’nti ekāva.

Namaggapaccaye ‘‘abyākataṃ paṭicca abyākato.
Namaggapaccaye ‘‘abyākataṃ paṭicca abyākato.

Ahetukaṃ vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ...pe...
Ahetukaṃ vipākābyākataṃ kiriyābyākataṃ...pe...

cittasamuṭṭhānaṃ...pe...
cittasamuṭṭhānaṃ...pe...

ahetukapaṭisandhikkhaṇe vipākā...pe...
ahetukapaṭisandhikkhaṇe vipākā...pe...

kaṭattā ca rūpaṃ...pe...
kaṭattā ca rūpaṃ...pe...

bāhiraṃ āhārautuasaññaupādārūpa’’nti ekāva.
bāhiraṃ āhārautuasaññaupādārūpa’’nti ekāva.

Nasampayuttapaccayo nārammaṇapaccayasadiso.
Nasampayuttapaccayo nārammaṇapaccayasadiso.

Navippayuttapaccaye ‘‘kusalaṃ paṭicca kusalo.
Navippayuttapaccaye ‘‘kusalaṃ paṭicca kusalo.

Arūpe kusalova.

Arūpe kusalova.

Akusalaṃ...pe...
Akusalaṃ...pe...

arūpe akusalo.
arūpe akusalo.

Abyākataṃ paṭicca abyākato, arūpe vipākakiriyābyākataṃ.
Abyākataṃ paṭicca abyākato, arūpe vipākakiriyābyākataṃ.

Bāhiraṃ asaññā...pe...
Bāhiraṃ asaññā...pe...

upādārūpa’’nti imā tissova pucchā vissajjitā.
upādārūpa’’nti imā tissova pucchā vissajjitā.

Nonatthinovigatapaccayā nārammaṇapaccayasadisā.
Nonatthinovigatapaccayā nārammaṇapaccayasadisā.

Nasahajātananissayanoatthinoavigatapaccayā panettha cattāropi na labbhantīti.
Nasahajātananissayanoatthinoavigatapaccayā panettha cattāropi na labbhantīti.

Evaṃ paccanīke labbhamānapañhavissajjanaṃ dassetvā tato ‘‘nahetuyā dve.
Evaṃ paccanīke labbhamānapañhavissajjanaṃ dassetvā tato ‘‘nahetuyā dve.

Nārammaṇe pañca.
Nārammaṇe pañca.

Nādhipatiyā nava.
Nādhipatiyā nava.

Nānantare nasamanantare nāññamaññe naupanissaye pañca.
Nānantare nasamanantare nāññamaññe naupanissaye pañca.

Napurejāte satta.
Napurejāte satta.

Napacchājāte nāsevane nava.
Napacchājāte nāsevane nava.

Nakamme tīṇi.
Nakamme tīṇi.

Navipāke nava.
Navipāke nava.

Nāhāre naindriye najhāne namagge ekaṃ.
Nāhāre naindriye najhāne namagge ekaṃ.

Nasampayutte pañca.
Nasampayutte pañca.

Navippayutte tīṇi.
Navippayutte tīṇi.

Nonatthinovigatesu pañcā’’ti vissajjanavāragaṇanā vuttāti ayaṃ ekamūlakanayo.

Nonatthinovigatesu pañcā’’ti vissajjanavāragaṇanā vuttāti ayaṃ ekamūlakanayo.

Imināva nayena dvimūlakādīsupi yathānurūpaṃ nayo netabbo, pāḷiyaṃ pana ‘‘nahetupaccayā nārammaṇe eka’’ntiādinā vissajjanavāragaṇanāva dassitāti ayaṃ paccayapaccanīyanayo.
Imināva nayena dvimūlakādīsupi yathānurūpaṃ nayo netabbo, pāḷiyaṃ pana ‘‘nahetupaccayā nārammaṇe eka’’ntiādinā vissajjanavāragaṇanāva dassitāti ayaṃ paccayapaccanīyanayo.

Iminā vuttānusāreneva ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati hetupaccayā nārammaṇapaccayā’’tiādinā anulomapaccanīyanaye, ‘‘akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo dhammo uppajjati nahetupaccayā ārammaṇapaccayā’’tiādinā paccanīyānulomanaye pañhavissajjananayo veditabbo.
Iminā vuttānusāreneva ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati hetupaccayā nārammaṇapaccayā’’tiādinā anulomapaccanīyanaye, ‘‘akusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo dhammo uppajjati nahetupaccayā ārammaṇapaccayā’’tiādinā paccanīyānulomanaye pañhavissajjananayo veditabbo.

Pāḷiyaṃ panettha vissajjanavāragaṇanāva dassitāti ayaṃ anulomapaccanīyakusalattike paṭiccavāranayo.
Pāḷiyaṃ panettha vissajjanavāragaṇanāva dassitāti ayaṃ anulomapaccanīyakusalattike paṭiccavāranayo.

Sahajātavārādīsupi chavāresu paṭiccavāre vuttānusārena sabbattha nayo netabbo.
Sahajātavārādīsupi chavāresu paṭiccavāre vuttānusārena sabbattha nayo netabbo.

Ye pana tattha tattha pāḷivisesā, atthavisesā ca upalabbhanti, te paṭṭhānapāḷiaṭṭhakathāsu eva sabbākārato gahetabbā.
Ye pana tattha tattha pāḷivisesā, atthavisesā ca upalabbhanti, te paṭṭhānapāḷiaṭṭhakathāsu eva sabbākārato gahetabbā.

Idha pana te sabbe saṅkhepanayato dassiyamānāpi ganthabhāriyaṃ karontīti na dassitā.
Idha pana te sabbe saṅkhepanayato dassiyamānāpi ganthabhāriyaṃ karontīti na dassitā.

Tesu pana vāresu ‘‘kusalaṃ dhammaṃ sahajāto kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā.
Tesu pana vāresu ‘‘kusalaṃ dhammaṃ sahajāto kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā.

Kusalaṃ dhammaṃ paccayā...
Kusalaṃ dhammaṃ paccayā...

kusalaṃ dhammaṃ nissāya...
kusalaṃ dhammaṃ nissāya...

kusalaṃ dhammaṃ saṃsaṭṭho...
kusalaṃ dhammaṃ saṃsaṭṭho...

kusalaṃ dhammaṃ sampayutto kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā’’ti evaṃ ādito pañcasu vāresu pāḷigati ñātabbā.

kusalaṃ dhammaṃ sampayutto kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā’’ti evaṃ ādito pañcasu vāresu pāḷigati ñātabbā.

Tesu ca paṭiccasahajātā ekatthā, paccayanissayā ekatthā, saṃsaṭṭhasampayuttā ekatthā.
Tesu ca paṭiccasahajātā ekatthā, paccayanissayā ekatthā, saṃsaṭṭhasampayuttā ekatthā.

Tattha ‘‘kusalaṃ dhammaṃ sahajāto’’tiādīsu kusalaṃ dhammaṃ paṭicca tena sahajāto hutvātiādinā yathānurūpaṃ attho veditabbo.
Tattha ‘‘kusalaṃ dhammaṃ sahajāto’’tiādīsu kusalaṃ dhammaṃ paṭicca tena sahajāto hutvātiādinā yathānurūpaṃ attho veditabbo.

Pacchime pana pañhāvāre ‘‘kusalo dhammo kusalassa dhammassa hetupaccayena paccayo.
Pacchime pana pañhāvāre ‘‘kusalo dhammo kusalassa dhammassa hetupaccayena paccayo.

Kusalā hetū sampayuttakānaṃ khandhānaṃ hetupaccayena paccayo.
Kusalā hetū sampayuttakānaṃ khandhānaṃ hetupaccayena paccayo.

Kusalo abyākatassa...pe...
Kusalo abyākatassa...pe...

kusalassa ca abyākatassa ca...pe...
kusalassa ca abyākatassa ca...pe...

kusalā hetū sampayuttakānaṃ khandhānaṃ cittasamuṭṭhānānañcā’’tiādinā hetupaccaye,
kusalā hetū sampayuttakānaṃ khandhānaṃ cittasamuṭṭhānānañcā’’tiādinā hetupaccaye,

‘‘Kusalo dhammo kusalassa dhammassa ārammaṇapaccayena paccayo.
‘‘Kusalo dhammo kusalassa dhammassa ārammaṇapaccayena paccayo.

Dānaṃ datvā sīlaṃ samādiyitvā uposathakammaṃ katvā taṃ paccavekkhati.
Dānaṃ datvā sīlaṃ samādiyitvā uposathakammaṃ katvā taṃ paccavekkhati.

Pubbe suciṇṇāni...pe...
Pubbe suciṇṇāni...pe...

jhānā vuṭṭhahitvā jhānaṃ...
jhānā vuṭṭhahitvā jhānaṃ...

sekhā gotrabhuṃ vodānaṃ maggaṃ paccavekkhanti.
sekhā gotrabhuṃ vodānaṃ maggaṃ paccavekkhanti.

Sekhā vā puthujjanā vā kusalaṃ aniccato dukkhato anattato vipassanti.
Sekhā vā puthujjanā vā kusalaṃ aniccato dukkhato anattato vipassanti.

Cetopariyañāṇena kusalacittasamaṅgissa cittaṃ jānanti.
Cetopariyañāṇena kusalacittasamaṅgissa cittaṃ jānanti.

Ākāsānañcāyatanakusalaṃ viññāṇañcāyatanakusalassa ārammaṇapaccayena paccayo.

Ākāsānañcāyatanakusalaṃ viññāṇañcāyatanakusalassa ārammaṇapaccayena paccayo.

Ākiñcaññāyatanakusalaṃ nevasaññānāsaññāyatanakusalassa...
Ākiñcaññāyatanakusalaṃ nevasaññānāsaññāyatanakusalassa...

kusalā khandhā iddhividhañāṇassa cetopariyapubbenivāsayathākammūpagaanāgataṃsañāṇassa ārammaṇapaccayena paccayo.
kusalā khandhā iddhividhañāṇassa cetopariyapubbenivāsayathākammūpagaanāgataṃsañāṇassa ārammaṇapaccayena paccayo.

Kusalo akusalassa...pe...
Kusalo akusalassa...pe...

dānaṃ datvā...pe...
dānaṃ datvā...pe...

katvā taṃ assādeti abhinandati.
katvā taṃ assādeti abhinandati.

Taṃ ārabbha rāgo uppajjati.
Taṃ ārabbha rāgo uppajjati.

Diṭṭhi vicikicchā uddhaccaṃ domanassaṃ uppajjati.
Diṭṭhi vicikicchā uddhaccaṃ domanassaṃ uppajjati.

Pubbe suciṇṇāni assādeti ...pe...
Pubbe suciṇṇāni assādeti ...pe...

domanassaṃ uppajjati.
domanassaṃ uppajjati.

Jhānā vuṭṭhahitvā jhānaṃ assādeti...pe...
Jhānā vuṭṭhahitvā jhānaṃ assādeti...pe...

uddhaccaṃ uppajjati.
uddhaccaṃ uppajjati.

Jhāne parihīne vippaṭisārissa domanassaṃ uppajjati.
Jhāne parihīne vippaṭisārissa domanassaṃ uppajjati.

Kusalo abyākatassa...pe...
Kusalo abyākatassa...pe...

paccayo.
paccayo.

Arahā maggaṃ paccavekkhati.
Arahā maggaṃ paccavekkhati.

Pubbe suciṇṇāni...
Pubbe suciṇṇāni...

kusala...pe...

kusala...pe...

vipassati...pe...
vipassati...pe...

vipāko tadārammaṇatā uppajjati.
vipāko tadārammaṇatā uppajjati.

Ākāsānañcāyatanakusalaṃ viññāṇañcāyatanavipākassa...pe...
Ākāsānañcāyatanakusalaṃ viññāṇañcāyatanavipākassa...pe...

kiriyassa.
kiriyassa.

Ākiñcaññāyatana...pe...
Ākiñcaññāyatana...pe...

vipākassa ca kiriyassa ca.
vipākassa ca kiriyassa ca.

Kusalā khandhā cetopariya...pe...
Kusalā khandhā cetopariya...pe...

anāgataṃsañāṇassa āvajjanāya.
anāgataṃsañāṇassa āvajjanāya.

Akusalo akusalassa...pe...
Akusalo akusalassa...pe...

paccayo.
paccayo.

Rāgaṃ assādeti...pe...
Rāgaṃ assādeti...pe...

uddhaccaṃ uppajjati.
uddhaccaṃ uppajjati.

Akusalo kusalassa...pe...
Akusalo kusalassa...pe...

paccayo.
paccayo.

Sekhā pahīne kilese...pe...
Sekhā pahīne kilese...pe...

anāgataṃsañāṇassa.
anāgataṃsañāṇassa.

Akusalo abyākatassa...
Akusalo abyākatassa...

arahā pahīne kilese...pe...
arahā pahīne kilese...pe...

āvajjanāya.

āvajjanāya.

Abyākato abyākatassa...
Abyākato abyākatassa...

arahā phalaṃ paccavekkhati.
arahā phalaṃ paccavekkhati.

Nibbānaṃ, cakkhuṃ...pe...
Nibbānaṃ, cakkhuṃ...pe...

phoṭṭhabbaṃ vipassati.
phoṭṭhabbaṃ vipassati.

Dibbena cakkhunā rūpaṃ passati...pe...
Dibbena cakkhunā rūpaṃ passati...pe...

ākiñcaññāyatanakiriyaṃ...pe...
ākiñcaññāyatanakiriyaṃ...pe...

kiriyassa.
kiriyassa.

Rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇassa...pe...
Rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇassa...pe...

āvajjanāya.
āvajjanāya.

Abyākato kusalassa...
Abyākato kusalassa...

sekhā phalaṃ...pe...
sekhā phalaṃ...pe...

anāgataṃsañāṇassa.
anāgataṃsañāṇassa.

Abyākato akusalassa...
Abyākato akusalassa...

cakkhuṃ assādetī’’tiādinā ārammaṇapaccaye ca,
cakkhuṃ assādetī’’tiādinā ārammaṇapaccaye ca,

‘‘Kusalo kusalassa adhipatipaccayena paccayo.
‘‘Kusalo kusalassa adhipatipaccayena paccayo.

Ārammaṇādhipati, sahajātādhipati.
Ārammaṇādhipati, sahajātādhipati.

Ārammaṇādhipati -
Ārammaṇādhipati -

dānaṃ datvā’’tiādinā adhipatipaccaye ca,
dānaṃ datvā’’tiādinā adhipatipaccaye ca,

‘‘Kusalo kusalassa anantarapaccayena paccayo’’tiādinā vitthārato anantarasamanantarasahajātaaññamaññanissayapaccayesu ca,
‘‘Kusalo kusalassa anantarapaccayena paccayo’’tiādinā vitthārato anantarasamanantarasahajātaaññamaññanissayapaccayesu ca,

‘‘Kusalo kusalassa upanissayapaccayena paccayo.
‘‘Kusalo kusalassa upanissayapaccayena paccayo.

Ārammaṇūpanissayo anantarūpanissayo pakatūpanissayo.
Ārammaṇūpanissayo anantarūpanissayo pakatūpanissayo.

Ārammaṇūpanissayo -
Ārammaṇūpanissayo -

dānaṃ datvā’’tiādinā ārammaṇapaccaye vuttanayena, ‘‘anantarūpanissayo -
dānaṃ datvā’’tiādinā ārammaṇapaccaye vuttanayena, ‘‘anantarūpanissayo -

purimā purimā kusalā khandhā pacchimānaṃ pacchimāna’’ntiādinā anantarapaccaye vuttanayeneva, ‘‘pakatūpanissayo -
purimā purimā kusalā khandhā pacchimānaṃ pacchimāna’’ntiādinā anantarapaccaye vuttanayeneva, ‘‘pakatūpanissayo -

saddhaṃ upanissāya...pe...
saddhaṃ upanissāya...pe...

uposathakammaṃ karoti.
uposathakammaṃ karoti.

Jhānaṃ, vipassanaṃ, maggaṃ, abhiññaṃ, samāpattiṃ uppādeti.
Jhānaṃ, vipassanaṃ, maggaṃ, abhiññaṃ, samāpattiṃ uppādeti.

Sīlaṃ, sutaṃ, cāgaṃ, paññaṃ upanissāya...pe...
Sīlaṃ, sutaṃ, cāgaṃ, paññaṃ upanissāya...pe...

paṭhamassa jhānassa parikammaṃ paṭhamassa jhānassa upanissayapaccayena paccayo...pe...
paṭhamassa jhānassa parikammaṃ paṭhamassa jhānassa upanissayapaccayena paccayo...pe...

ākiñcaññāyatanaṃ nevasaññānāsaññāyatanassa...pe...
ākiñcaññāyatanaṃ nevasaññānāsaññāyatanassa...pe...

yathākammūpagañāṇaṃ anāgataṃsañāṇassa...pe...
yathākammūpagañāṇaṃ anāgataṃsañāṇassa...pe...

paṭhamassa maggassa parikammaṃ paṭhamassa...pe...
paṭhamassa maggassa parikammaṃ paṭhamassa...pe...

tatiyo maggo catutthassa.
tatiyo maggo catutthassa.

Maggo sekhānaṃ atthapaṭisambhidāya...pe...
Maggo sekhānaṃ atthapaṭisambhidāya...pe...

ṭhānāṭhānakosallassa upanissaya.
ṭhānāṭhānakosallassa upanissaya.

Kusalo akusalassa...pe...
Kusalo akusalassa...pe...

ārammaṇūpanissayo.
ārammaṇūpanissayo.

Pakatūpa...pe...
Pakatūpa...pe...

pakatūpanissayo -
pakatūpanissayo -

saddhaṃ upanissāya mānaṃ jappeti.
saddhaṃ upanissāya mānaṃ jappeti.

Diṭṭhiṃ gaṇhāti...pe...
Diṭṭhiṃ gaṇhāti...pe...

saddhā sīlaṃ sutaṃ cāgo paññā rāgassa, dosassa, mohassa, mānassa, diṭṭhiyā.
saddhā sīlaṃ sutaṃ cāgo paññā rāgassa, dosassa, mohassa, mānassa, diṭṭhiyā.

Patthanāya...pe...
Patthanāya...pe...

kusalo abyākatassa...pe...
kusalo abyākatassa...pe...

ārammaṇūpanissayo.
ārammaṇūpanissayo.

Anantarūpanissayo.
Anantarūpanissayo.

Pakatūpa...pe...
Pakatūpa...pe...

pakatūpanissayo -
pakatūpanissayo -

saddhaṃ upanissāya attānaṃ ātāpeti...pe...
saddhaṃ upanissāya attānaṃ ātāpeti...pe...

kāyikassa sukhassa, dukkhassa, phalasamāpattiyā.
kāyikassa sukhassa, dukkhassa, phalasamāpattiyā.

Kusalaṃ kammaṃ vipākassa...pe...
Kusalaṃ kammaṃ vipākassa...pe...

maggo arahato atthapaṭisambhidāya paccayo.
maggo arahato atthapaṭisambhidāya paccayo.

Akusalo akusalassa...pe...
Akusalo akusalassa...pe...

pakatūpanissayo -
pakatūpanissayo -

rāgaṃ upanissāya pāṇaṃ hanati...pe...
rāgaṃ upanissāya pāṇaṃ hanati...pe...

samphaṃ palapati...pe...
samphaṃ palapati...pe...

saṅghaṃ bhindati.
saṅghaṃ bhindati.

Dosaṃ, mohaṃ, mānaṃ, diṭṭhiṃ, patthanaṃ upanissāya...pe...
Dosaṃ, mohaṃ, mānaṃ, diṭṭhiṃ, patthanaṃ upanissāya...pe...

saṅghaṃ bhindati...pe...
saṅghaṃ bhindati...pe...

pāṇātipāto pāṇātipātassa...pe...
pāṇātipāto pāṇātipātassa...pe...

saṅghabhedakammassa...pe...
saṅghabhedakammassa...pe...

paccayo.
paccayo.

Akusalo kusalassa...pe...
Akusalo kusalassa...pe...

pakatūpanissayo -
pakatūpanissayo -

rāgaṃ upanissāya dānaṃ deti...pe...
rāgaṃ upanissāya dānaṃ deti...pe...

maggaṃ uppādeti...pe...
maggaṃ uppādeti...pe...

samāpattiṃ uppādeti.
samāpattiṃ uppādeti.

Rāgo...pe...
Rāgo...pe...

patthanā.
patthanā.

Saddhāya, sīlassa...pe...
Saddhāya, sīlassa...pe...

paññāya upanissaya.
paññāya upanissaya.

Pāṇaṃ hantvā tassa paṭighātatthāya dānaṃ detī’’tiādinā ca upanissayapaccaye ca,
Pāṇaṃ hantvā tassa paṭighātatthāya dānaṃ detī’’tiādinā ca upanissayapaccaye ca,

‘‘Abyākato abyākatassa purejātapaccayena paccayo...pe...
‘‘Abyākato abyākatassa purejātapaccayena paccayo...pe...

ārammaṇapurejātaṃ -
ārammaṇapurejātaṃ -

arahā cakkhuṃ...pe...
arahā cakkhuṃ...pe...

phoṭṭhabbe, vatthuṃ vipassati...pe...
phoṭṭhabbe, vatthuṃ vipassati...pe...

dibbena cakkhunā rūpaṃ passati...pe...
dibbena cakkhunā rūpaṃ passati...pe...

rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇassa...pe...
rūpāyatanaṃ cakkhuviññāṇassa...pe...

vatthupurejātaṃ -
vatthupurejātaṃ -

cakkhāyatanaṃ cakkhuviññāṇassa...pe...
cakkhāyatanaṃ cakkhuviññāṇassa...pe...

vatthu vipākābyākatāna’’ntiādinā purejātapaccaye ca,
vatthu vipākābyākatāna’’ntiādinā purejātapaccaye ca,

‘‘Kusalo abyākatassa...pe...
‘‘Kusalo abyākatassa...pe...

pacchājātā kusalā khandhā purejātassa imassa kāyassā’’tiādinā pacchājātapaccaye ca,
pacchājātā kusalā khandhā purejātassa imassa kāyassā’’tiādinā pacchājātapaccaye ca,

‘‘Kusalo kusalassa...pe...
‘‘Kusalo kusalassa...pe...

purimā purimā kusalā khandhā’’tiādinā āsevanapaccaye ca,
purimā purimā kusalā khandhā’’tiādinā āsevanapaccaye ca,

‘‘Sahajātā nānākkhaṇikā, sahajātā kusalā cetanā...pe...
‘‘Sahajātā nānākkhaṇikā, sahajātā kusalā cetanā...pe...

sampayuttakānaṃ khandhānaṃ cittasamuṭṭhānānañca rūpānaṃ.
sampayuttakānaṃ khandhānaṃ cittasamuṭṭhānānañca rūpānaṃ.

Nānākkhaṇikā vipākānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpāna’’ntiādinā kammapaccaye ca,
Nānākkhaṇikā vipākānaṃ khandhānaṃ kaṭattā ca rūpāna’’ntiādinā kammapaccaye ca,

‘‘Abyākato abyākatassa...pe...
‘‘Abyākato abyākatassa...pe...

eko khandho tiṇṇanna’’ntiādinā vipākapaccaye ca,
eko khandho tiṇṇanna’’ntiādinā vipākapaccaye ca,

‘‘Kusalo kusalassā’’tiādinā āhārapaccayādīsu ca, ‘‘kusalo abyākatassa, sahajātaṃ, pacchājātaṃ, sahajātā cittasamuṭṭhānānaṃ rūpānaṃ.
‘‘Kusalo kusalassā’’tiādinā āhārapaccayādīsu ca, ‘‘kusalo abyākatassa, sahajātaṃ, pacchājātaṃ, sahajātā cittasamuṭṭhānānaṃ rūpānaṃ.

Pacchājātā imassa kāyassa...pe...
Pacchājātā imassa kāyassa...pe...

abyākato kusalassa...pe...
abyākato kusalassa...pe...

purejātaṃ vatthu kusalānaṃ khandhānaṃ vippayuttapaccayena paccayo’’tiādinā vippayuttapaccayādīsu ca pāḷigati veditabbā.
purejātaṃ vatthu kusalānaṃ khandhānaṃ vippayuttapaccayena paccayo’’tiādinā vippayuttapaccayādīsu ca pāḷigati veditabbā.

Tattha kusaladhammo nāmesa yasmā uppajjanto ṭhapetvā pacchājātapaccayaṃ, vipākapaccayañca sesehi dvāvīsatiyā paccayehi uppajjati.
Tattha kusaladhammo nāmesa yasmā uppajjanto ṭhapetvā pacchājātapaccayaṃ, vipākapaccayañca sesehi dvāvīsatiyā paccayehi uppajjati.

Kusalassa ca paccayo honto ṭhapetvā purejātapacchājātavipākavippayuttapaccaye sesehi vīsatiyā paccayehi paccayo hoti.
Kusalassa ca paccayo honto ṭhapetvā purejātapacchājātavipākavippayuttapaccaye sesehi vīsatiyā paccayehi paccayo hoti.

Evaṃ kusalo kusalādīnaṃ, akusalo ca akusalādīnaṃ yathānurūpaṃ paccayā honti, tasmā kusalādīnaṃ taṃtaṃpaccayuppannavibhāgaṃ dassetuṃ pañhāvāro vutto.
Evaṃ kusalo kusalādīnaṃ, akusalo ca akusalādīnaṃ yathānurūpaṃ paccayā honti, tasmā kusalādīnaṃ taṃtaṃpaccayuppannavibhāgaṃ dassetuṃ pañhāvāro vutto.

Tattha sekhā gotrabhunti sotāpannaṃ sandhāya vuttaṃ, vodānanti sakadāgāmianāgāmino.
Tattha sekhā gotrabhunti sotāpannaṃ sandhāya vuttaṃ, vodānanti sakadāgāmianāgāmino.

Tesaṃ hi gotrabhucittaṃ vodānaṃ nāma.
Tesaṃ hi gotrabhucittaṃ vodānaṃ nāma.

Maggā vuṭṭhahitvāti maggavīthito vuṭṭhāya.
Maggā vuṭṭhahitvāti maggavīthito vuṭṭhāya.

Na hi maggānantarā paccavekkhaṇā nāma atthīti ayaṃ anulomapaṭṭhāne kusalattikanayo.
Na hi maggānantarā paccavekkhaṇā nāma atthīti ayaṃ anulomapaṭṭhāne kusalattikanayo.

Vedanāttikādīsu ‘‘sukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca sukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjati hetupaccayā.
Vedanāttikādīsu ‘‘sukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca sukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjati hetupaccayā.

Sukhāya vedanāya sampayuttaṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca dve khandhā.
Sukhāya vedanāya sampayuttaṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca dve khandhā.

Dve khandhe paṭicca eko khandho’’tiādinā kusalattike vuttānusārena paṭiccavārādīsu pañhāvārapariyosānesu sattasu vāresu ekekasmiṃ paccayānulomādīhi ca ekamūlādīhi nayehi ca sabbattikesu labbhamānapadavasena gaṇanānayo yojetvā ñātabbo.
Dve khandhe paṭicca eko khandho’’tiādinā kusalattike vuttānusārena paṭiccavārādīsu pañhāvārapariyosānesu sattasu vāresu ekekasmiṃ paccayānulomādīhi ca ekamūlādīhi nayehi ca sabbattikesu labbhamānapadavasena gaṇanānayo yojetvā ñātabbo.

Tattha vedanāttike vedanākkhandhassa alabbhanato ‘‘ekaṃ khandhaṃ nissāya dve khandhā’’tiādi vuttaṃ.
Tattha vedanāttike vedanākkhandhassa alabbhanato ‘‘ekaṃ khandhaṃ nissāya dve khandhā’’tiādi vuttaṃ.

Sabbattha viseso pāḷiaṭṭhakathānusāreneva ñātabboti ayaṃ anulomapaṭilome tikapaṭṭhānanayo.
Sabbattha viseso pāḷiaṭṭhakathānusāreneva ñātabboti ayaṃ anulomapaṭilome tikapaṭṭhānanayo.

Dukapaṭṭhāne pana ‘‘hetuṃ dhammaṃ paṭicca hetu dhammo uppajjati hetupaccayā.
Dukapaṭṭhāne pana ‘‘hetuṃ dhammaṃ paṭicca hetu dhammo uppajjati hetupaccayā.

Alobhaṃ paṭicca adoso.
Alobhaṃ paṭicca adoso.

Amoho.
Amoho.

Adosaṃ amohaṃ paṭicca alobho.
Adosaṃ amohaṃ paṭicca alobho.

Adoso.
Adoso.

Lobhaṃ paṭicca moho.
Lobhaṃ paṭicca moho.

Mohaṃ paṭicca lobho.
Mohaṃ paṭicca lobho.

Dosaṃ paṭicca moho.
Dosaṃ paṭicca moho.

Mohaṃ paṭicca doso.
Mohaṃ paṭicca doso.

Paṭisandhikkhaṇe hetuṃ dhammaṃ paṭicca nahetu dhammo uppajjati...pe...
Paṭisandhikkhaṇe hetuṃ dhammaṃ paṭicca nahetu dhammo uppajjati...pe...

hetū ca nahetū ca.
hetū ca nahetū ca.

Nahetuṃ paṭicca nahetu dhammo na...pe...
Nahetuṃ paṭicca nahetu dhammo na...pe...

hetū ca nahetū cā’’tiādinā hetuduke,
hetū ca nahetū cā’’tiādinā hetuduke,

‘‘Sahetukaṃ dhammaṃ paṭicca sahetuko dhammo uppajjati hetupaccayā.
‘‘Sahetukaṃ dhammaṃ paṭicca sahetuko dhammo uppajjati hetupaccayā.

Sahetukaṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...
Sahetukaṃ ekaṃ khandhaṃ...pe...

sahetukaṃ dhammaṃ paṭicca.
sahetukaṃ dhammaṃ paṭicca.

Ahetuko...pe...
Ahetuko...pe...

cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.
cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ.

Paṭisandhikkhaṇe...pe...
Paṭisandhikkhaṇe...pe...

sahetuko ca, ahetuko ca...pe...
sahetuko ca, ahetuko ca...pe...

ahetukaṃ khandhaṃ paṭicca ahetuko.
ahetukaṃ khandhaṃ paṭicca ahetuko.

Vicikicchāsahagataṃ uddhaccasahagataṃ mohaṃ paṭicca sampayuttakā khandhā...pe...
Vicikicchāsahagataṃ uddhaccasahagataṃ mohaṃ paṭicca sampayuttakā khandhā...pe...

cittasamuṭṭhānaṃ.
cittasamuṭṭhānaṃ.

Āhārasamuṭṭhāna’’ntiādinā sahetukadukādīsu ca kenaciviññeyyadukavajjitesu sabbadukesu paccekaṃ paṭiccavārādīsu sattasu mahāvāresu ekekasmiṃ paccayānulomādīsu catūsu nayesu ekamūlakādīhi sabbavārehi kusalattike vuttānusārena yathānurūpaṃ vibhaṅganayo yojetvā ñātabbo.
Āhārasamuṭṭhāna’’ntiādinā sahetukadukādīsu ca kenaciviññeyyadukavajjitesu sabbadukesu paccekaṃ paṭiccavārādīsu sattasu mahāvāresu ekekasmiṃ paccayānulomādīsu catūsu nayesu ekamūlakādīhi sabbavārehi kusalattike vuttānusārena yathānurūpaṃ vibhaṅganayo yojetvā ñātabbo.

Sabbasmimpi hi paṭṭhāne kenaciviññeyyadukaṃ na labbhatīti ayaṃ dukapaṭṭhānanayo.
Sabbasmimpi hi paṭṭhāne kenaciviññeyyadukaṃ na labbhatīti ayaṃ dukapaṭṭhānanayo.

Dukatikapaṭṭhāne pana ‘‘hetuṃ kusalaṃ dhammaṃ paṭicca hetu kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā hetudukena saddhiṃ kusalattike kusalaṃ padaṃ yojetvā paṭiccavārādīsu sattasu vāresu paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasena labbhamānakapaccayā ekamūlakādinayehi dassitā.

Dukatikapaṭṭhāne pana ‘‘hetuṃ kusalaṃ dhammaṃ paṭicca hetu kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā hetudukena saddhiṃ kusalattike kusalaṃ padaṃ yojetvā paṭiccavārādīsu sattasu vāresu paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasena labbhamānakapaccayā ekamūlakādinayehi dassitā.

Yathā ca kusalaṃ padaṃ, evaṃ akusalaṃ padaṃ, abyākatañca hetudukena yojetvā vuttanayena dassetvā hetukusaladukatikanti ṭhapitaṃ.
Yathā ca kusalaṃ padaṃ, evaṃ akusalaṃ padaṃ, abyākatañca hetudukena yojetvā vuttanayena dassetvā hetukusaladukatikanti ṭhapitaṃ.

Pāḷi pana atisaṃkhittā.
Pāḷi pana atisaṃkhittā.

Yathā kusalattikaṃ, evaṃ ‘‘hetuṃ sukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca hetu sukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā labbhamānakapadavasena vedanāttikādayopi hetudukena yojetvā hetuvedanadukatikādīni ekavīsatidukatikāni dassitānīti.
Yathā kusalattikaṃ, evaṃ ‘‘hetuṃ sukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca hetu sukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā labbhamānakapadavasena vedanāttikādayopi hetudukena yojetvā hetuvedanadukatikādīni ekavīsatidukatikāni dassitānīti.

Yathā ca hetudukena saddhiṃ labbhamānakapadavasena dvāvīsatitikā yojitā, evaṃ sahetukadukādīhi sabbehi saddhiṃ paccekaṃ dvāvīsatitikā yojetabbā.
Yathā ca hetudukena saddhiṃ labbhamānakapadavasena dvāvīsatitikā yojitā, evaṃ sahetukadukādīhi sabbehi saddhiṃ paccekaṃ dvāvīsatitikā yojetabbā.

Pāḷi panettha ito paresupi sabbattha atisaṃkhittā.
Pāḷi panettha ito paresupi sabbattha atisaṃkhittā.

Evaṃ dvāvīsatitike gahetvā dukasate pakkhipitvā dukatikapaṭṭhānaṃ desitanti ayaṃ dukatikapaṭṭhānanayo.
Evaṃ dvāvīsatitike gahetvā dukasate pakkhipitvā dukatikapaṭṭhānaṃ desitanti ayaṃ dukatikapaṭṭhānanayo.

Tikadukapaṭṭhānepi ‘‘kusalaṃ hetuṃ dhammaṃ paṭicca kusalo hetu dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā kusalattikena saddhiṃ hetupadaṃ yojetvā paṭiccavārādīsu sattasu mahāvāresu paccayānulomādinayacatukkavasena labbhamānakapaccayā ekamūlādīhi sabbavārehi dassitā.
Tikadukapaṭṭhānepi ‘‘kusalaṃ hetuṃ dhammaṃ paṭicca kusalo hetu dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā kusalattikena saddhiṃ hetupadaṃ yojetvā paṭiccavārādīsu sattasu mahāvāresu paccayānulomādinayacatukkavasena labbhamānakapaccayā ekamūlādīhi sabbavārehi dassitā.

Yathā hetupadaṃ, evaṃ nahetupadampi kusalattikena saddhiṃ yojetvā kusalahetu tikadukanti ṭhapitaṃ.
Yathā hetupadaṃ, evaṃ nahetupadampi kusalattikena saddhiṃ yojetvā kusalahetu tikadukanti ṭhapitaṃ.

Yathā ca kusalattikena saddhiṃ hetudukaṃ, evaṃ ‘‘sukhāya vedanāya sampayuttaṃ hetuṃ kusalaṃ dhammaṃ paṭiccā’’tiādinā vedanāttikādīhipi taṃ yojetvā vedanāttikadukādīni ekavīsatitikadukādīni dassitāni.

Yathā ca kusalattikena saddhiṃ hetudukaṃ, evaṃ ‘‘sukhāya vedanāya sampayuttaṃ hetuṃ kusalaṃ dhammaṃ paṭiccā’’tiādinā vedanāttikādīhipi taṃ yojetvā vedanāttikadukādīni ekavīsatitikadukādīni dassitāni.

Yathā ca hetudukaṃ, evaṃ sahetukādayopi sabbe paccekaṃ dvāvīsatiyā tikehi labbhamānapadavaseneva yojitā.
Yathā ca hetudukaṃ, evaṃ sahetukādayopi sabbe paccekaṃ dvāvīsatiyā tikehi labbhamānapadavaseneva yojitā.

Evaṃ dukasataṃ dvāvīsatiyā tikesu pakkhipitvā tikadukapaṭṭhānaṃ desitanti ayaṃ tikadukapaṭṭhānanayo.
Evaṃ dukasataṃ dvāvīsatiyā tikesu pakkhipitvā tikadukapaṭṭhānaṃ desitanti ayaṃ tikadukapaṭṭhānanayo.

Tikatikapaṭṭhānepi ‘‘kusalaṃ sukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo sukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā kusalattikaṃ vedanāttikādīhi sabbattikehi, vedanāttikādayo ca kusalattikādīhi vuttanayena yojetvā paccayā dassitā.
Tikatikapaṭṭhānepi ‘‘kusalaṃ sukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca kusalo sukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā kusalattikaṃ vedanāttikādīhi sabbattikehi, vedanāttikādayo ca kusalattikādīhi vuttanayena yojetvā paccayā dassitā.

Evaṃ tikesu eva tike pakkhipitvā tikatikapaṭṭhānaṃ desitanti ayaṃ tikatikapaṭṭhānanayo.
Evaṃ tikesu eva tike pakkhipitvā tikatikapaṭṭhānaṃ desitanti ayaṃ tikatikapaṭṭhānanayo.

Dukadukapaṭṭhānepi ‘‘hetuṃ sahetukaṃ dhammaṃ paṭicca hetu sahetuko dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā hetudukaṃ sahetukādīhi, sahetukañca hetudukādīhi yojetvā heṭṭhā vuttanayehi paccayā dassitā.
Dukadukapaṭṭhānepi ‘‘hetuṃ sahetukaṃ dhammaṃ paṭicca hetu sahetuko dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā hetudukaṃ sahetukādīhi, sahetukañca hetudukādīhi yojetvā heṭṭhā vuttanayehi paccayā dassitā.

Evaṃ dukesu eva duke pakkhipitvā dukadukapaṭṭhānaṃ desitanti ayaṃ dukadukapaṭṭhānanayo.
Evaṃ dukesu eva duke pakkhipitvā dukadukapaṭṭhānaṃ desitanti ayaṃ dukadukapaṭṭhānanayo.

Evaṃ tāva anulomapaṭṭhāne -
Evaṃ tāva anulomapaṭṭhāne -

> ‘‘Tikañca paṭṭhānavaraṃ dukuttamaṃ,
> ‘‘Tikañca paṭṭhānavaraṃ dukuttamaṃ,
>
> Dukatikañceva tikadukañca;
> Dukatikañceva tikadukañca;
>
> Tikatikañceva dukadukañca,
> Tikatikañceva dukadukañca,
>
> Cha anulomamhi nayā sugambhīrā’’ti. -

Cha anulomamhi nayā sugambhīrā’’ti. -

Vuttā cha nayā veditabbā.
Vuttā cha nayā veditabbā.

Paccayavasena panetesu chasu ekekasmiṃ paṭṭhāne paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasena etena pariyāyena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitamidaṃ dhammānulomapaṭṭhānanti veditabbaṃ.
Paccayavasena panetesu chasu ekekasmiṃ paṭṭhāne paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasena etena pariyāyena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitamidaṃ dhammānulomapaṭṭhānanti veditabbaṃ.

Ayaṃ anulomapaṭṭhānanayo.
Ayaṃ anulomapaṭṭhānanayo.

Paccanīyapaṭṭhāne pana ‘‘nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo dhammo uppajjati hetupaccayā.
Paccanīyapaṭṭhāne pana ‘‘nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo dhammo uppajjati hetupaccayā.

Akusalaṃ abyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca...pe...
Akusalaṃ abyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca...pe...

dve khandhā, cittasamuṭṭhānañca rūpa’’ntiādinā tikapaṭṭhāne, ‘‘nahetuṃ dhammaṃ paṭicca nahetu dhammo uppajjati hetupaccayā.
dve khandhā, cittasamuṭṭhānañca rūpa’’ntiādinā tikapaṭṭhāne, ‘‘nahetuṃ dhammaṃ paṭicca nahetu dhammo uppajjati hetupaccayā.

Nahetuṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca...pe...
Nahetuṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca...pe...

cittasamuṭṭhānañca rūpa’’ntiādinā dukapaṭṭhāne ca, ‘‘nahetuṃ nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca nahetu nakusalo dhammo uppajjati hetupaccayā.
cittasamuṭṭhānañca rūpa’’ntiādinā dukapaṭṭhāne ca, ‘‘nahetuṃ nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca nahetu nakusalo dhammo uppajjati hetupaccayā.

Nahetuṃ nakusalaṃ abyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā’’tiādinā dukatikapaṭṭhāne ca, ‘‘nakusalaṃ nahetuṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo nahetu dhammo uppajjatī’’tiādinā tikadukapaṭṭhāne ca, ‘‘nakusalaṃ nasukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo nasukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjatī’’tiādinā tikatikapaṭṭhāne ca, ‘‘nahetuṃ nasahetukaṃ dhammaṃ paṭicca nahetu nasahetuko dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā dukadukapaṭṭhāne cāti chasu paccanīyapaṭṭhānesu anulomatikapaṭṭhānādīsu chasu paṭṭhānesu vuttena sabbena pakārena pāḷinayo veditabbo.
Nahetuṃ nakusalaṃ abyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca tayo khandhā’’tiādinā dukatikapaṭṭhāne ca, ‘‘nakusalaṃ nahetuṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo nahetu dhammo uppajjatī’’tiādinā tikadukapaṭṭhāne ca, ‘‘nakusalaṃ nasukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo nasukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjatī’’tiādinā tikatikapaṭṭhāne ca, ‘‘nahetuṃ nasahetukaṃ dhammaṃ paṭicca nahetu nasahetuko dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā dukadukapaṭṭhāne cāti chasu paccanīyapaṭṭhānesu anulomatikapaṭṭhānādīsu chasu paṭṭhānesu vuttena sabbena pakārena pāḷinayo veditabbo.

Idañca kusalādīnaṃ, hetuādīnañca dhammānaṃ paccayuppannabhāvapaṭikkhepavasena pavattattā dhammapaccanīyapaṭṭhānaṃ nāma jātaṃ.
Idañca kusalādīnaṃ, hetuādīnañca dhammānaṃ paccayuppannabhāvapaṭikkhepavasena pavattattā dhammapaccanīyapaṭṭhānaṃ nāma jātaṃ.

Tattha hi nakusalaṃ dhammaṃ paṭiccāti kusalassa paccayapaṭikkhepo.
Tattha hi nakusalaṃ dhammaṃ paṭiccāti kusalassa paccayapaṭikkhepo.

Nakusalo dhammo uppajjatīti kusalassa paccayuppannabhāvapaṭikkhepo.
Nakusalo dhammo uppajjatīti kusalassa paccayuppannabhāvapaṭikkhepo.

Tathā ‘‘akusalaṃ abyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca...pe...
Tathā ‘‘akusalaṃ abyākataṃ ekaṃ khandhaṃ paṭicca...pe...

akusalā, abyākatā khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ uppajjatī’’ti evamādinā nayenettha attho veditabbo.
akusalā, abyākatā khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpaṃ uppajjatī’’ti evamādinā nayenettha attho veditabbo.

Evamettha paccanīyapaṭṭhāne -
Evamettha paccanīyapaṭṭhāne -

> ‘‘Tikañca paṭṭhānavaraṃ dukuttamaṃ,
> ‘‘Tikañca paṭṭhānavaraṃ dukuttamaṃ,
>
> Dukatikañceva tikadukañca;
> Dukatikañceva tikadukañca;
>
> Tikatikañceva dukadukañca,
> Tikatikañceva dukadukañca,
>
> Cha paccanīyamhi nayā sugambhīrā’’ti. -
> Cha paccanīyamhi nayā sugambhīrā’’ti. -

Vuttā cha nayā veditabbā.
Vuttā cha nayā veditabbā.

Paccayavasena panetthāpi ekekasmiṃ paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitamidaṃ dhammapaccanīyapaṭṭhānanti veditabbanti ayaṃ paccanīyapaṭṭhānanayo.
Paccayavasena panetthāpi ekekasmiṃ paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitamidaṃ dhammapaccanīyapaṭṭhānanti veditabbanti ayaṃ paccanīyapaṭṭhānanayo.

Anulomapaccanīyapaṭṭhāne pana ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo dhammo uppajjati hetupaccayā.
Anulomapaccanīyapaṭṭhāne pana ‘‘kusalaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo dhammo uppajjati hetupaccayā.

Kusale khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’ntiādinā tikapaṭṭhāne, ‘‘hetuṃ dhammaṃ paṭicca nahetu dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā dukapaṭṭhāne ca, ‘‘hetuṃ kusalaṃ dhammaṃ paṭicca nahetu nakusalo dhammo uppajjatī’’tiādinā

dukatikapaṭṭhāne ca, ‘‘kusalaṃ hetuṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo nahetu dhammo uppajjatī’’tiādinā tikadukapaṭṭhāne ca, ‘‘kusalaṃ sukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo nasukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjatī’’tiādinā tikatikapaṭṭhāne ca, ‘‘hetuṃ sahetukaṃ dhammaṃ paṭicca nahetu nasahetuko dhammo uppajjatī’’tiādinā dukadukapaṭṭhāne ca heṭṭhā vuttanayena sabbena pakārena pāḷinayo veditabbo.
Kusale khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’ntiādinā tikapaṭṭhāne, ‘‘hetuṃ dhammaṃ paṭicca nahetu dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā dukapaṭṭhāne ca, ‘‘hetuṃ kusalaṃ dhammaṃ paṭicca nahetu nakusalo dhammo uppajjatī’’tiādinā dukatikapaṭṭhāne ca, ‘‘kusalaṃ hetuṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo nahetu dhammo uppajjatī’’tiādinā tikadukapaṭṭhāne ca, ‘‘kusalaṃ sukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca nakusalo nasukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjatī’’tiādinā tikatikapaṭṭhāne ca, ‘‘hetuṃ sahetukaṃ dhammaṃ paṭicca nahetu nasahetuko dhammo uppajjatī’’tiādinā dukadukapaṭṭhāne ca heṭṭhā vuttanayena sabbena pakārena pāḷinayo veditabbo.

Idaṃ kusalādīnaṃ dhammānaṃ paccayattaṃ appaṭikkhipitvā paccayuppannānaṃ kusalādibhāvapaṭikkhepavasena pavattattā dhammānulomapaccanīyapaṭṭhānaṃ nāma jātaṃ.
Idaṃ kusalādīnaṃ dhammānaṃ paccayattaṃ appaṭikkhipitvā paccayuppannānaṃ kusalādibhāvapaṭikkhepavasena pavattattā dhammānulomapaccanīyapaṭṭhānaṃ nāma jātaṃ.

Tattha hi kusalaṃ dhammaṃ paṭiccāti kusalassa paccayabhāvavidhānaṃ.
Tattha hi kusalaṃ dhammaṃ paṭiccāti kusalassa paccayabhāvavidhānaṃ.

Nakusalo dhammo uppajjatīti kusalassa paccayuppannabhāvanivāraṇaṃ, tasmā ‘‘kusale khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’ntiādinā vissajjanaṃ vuttanti veditabbanti evamettha anulomapaccanīyapaṭṭhāne -
Nakusalo dhammo uppajjatīti kusalassa paccayuppannabhāvanivāraṇaṃ, tasmā ‘‘kusale khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṃ rūpa’’ntiādinā vissajjanaṃ vuttanti veditabbanti evamettha anulomapaccanīyapaṭṭhāne -

> ‘‘Tikañca paṭṭhānavaraṃ dukuttamaṃ,
> ‘‘Tikañca paṭṭhānavaraṃ dukuttamaṃ,
>
> Dukatikañceva tikadukañca;
> Dukatikañceva tikadukañca;
>
> Tikatikañceva dukadukañca,
> Tikatikañceva dukadukañca,
>
> Cha anulomapaccanīyamhi nayā sugambhīrā’’ti. -
> Cha anulomapaccanīyamhi nayā sugambhīrā’’ti. -

Vuttā cha nayā veditabbā.
Vuttā cha nayā veditabbā.

Paccayavasena panetthāpi ekekasmiṃ paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitamidaṃ dhammānulomapaccanīyapaṭṭhānanti veditabbanti ayaṃ anulomapaccanīyapaṭṭhānanayo.

Paccayavasena panetthāpi ekekasmiṃ paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitamidaṃ dhammānulomapaccanīyapaṭṭhānanti veditabbanti ayaṃ anulomapaccanīyapaṭṭhānanayo.

Paccanīyānulomapaṭṭhāne ‘‘nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo dhammo...pe...
Paccanīyānulomapaṭṭhāne ‘‘nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo dhammo...pe...

nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā tikapaṭṭhāne, ‘‘nahetuṃ dhammaṃ paṭicca hetu dhammo uppajjatī’’tiādinā dukapaṭṭhāne ca, ‘‘nahetuṃ nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca hetu akusalo dhammo...pe...
nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca abyākato dhammo uppajjati hetupaccayā’’tiādinā tikapaṭṭhāne, ‘‘nahetuṃ dhammaṃ paṭicca hetu dhammo uppajjatī’’tiādinā dukapaṭṭhāne ca, ‘‘nahetuṃ nakusalaṃ dhammaṃ paṭicca hetu akusalo dhammo...pe...

hetu abyākato dhammo uppajjatīti’’ādinā dukatikapaṭṭhāne ca, ‘‘nakusalaṃ nahetuṃ dhammaṃ paṭicca akusalo hetu dhammo...pe...
hetu abyākato dhammo uppajjatīti’’ādinā dukatikapaṭṭhāne ca, ‘‘nakusalaṃ nahetuṃ dhammaṃ paṭicca akusalo hetu dhammo...pe...

abyākato hetu dhammo uppajjatī’’tiādinā tikadukapaṭṭhāne ca, ‘‘nakusalaṃ nasukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo sukhāya vedanāya sampayutto dhammo...pe...
abyākato hetu dhammo uppajjatī’’tiādinā tikadukapaṭṭhāne ca, ‘‘nakusalaṃ nasukhāya vedanāya sampayuttaṃ dhammaṃ paṭicca akusalo sukhāya vedanāya sampayutto dhammo...pe...

abyākato sukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjatī’’tiādinā tikatikapaṭṭhāne ca, ‘‘nahetuṃ nasahetukaṃ dhammaṃ paṭicca hetu sahetuko dhammo uppajjatī’’tiādinā dukadukapaṭṭhāne ca, heṭṭhā vuttena pakārena pāḷinayo veditabbo.
abyākato sukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjatī’’tiādinā tikatikapaṭṭhāne ca, ‘‘nahetuṃ nasahetukaṃ dhammaṃ paṭicca hetu sahetuko dhammo uppajjatī’’tiādinā dukadukapaṭṭhāne ca, heṭṭhā vuttena pakārena pāḷinayo veditabbo.

Idañca kusalādidhammānaṃ paccayattaṃ paṭikkhipitvā tesaṃ paccayuppannabhāvaappaṭikkhepavasena pavattattā dhammapaccanīyānulomapaṭṭhānaṃ nāma jātaṃ.
Idañca kusalādidhammānaṃ paccayattaṃ paṭikkhipitvā tesaṃ paccayuppannabhāvaappaṭikkhepavasena pavattattā dhammapaccanīyānulomapaṭṭhānaṃ nāma jātaṃ.

Tattha nakusalaṃ dhammanti kusalassa paccayabhāvanivāraṇaṃ.
Tattha nakusalaṃ dhammanti kusalassa paccayabhāvanivāraṇaṃ.

Akusalo dhammo uppajjatīti akusalassa uppattividhānaṃ.
Akusalo dhammo uppajjatīti akusalassa uppattividhānaṃ.

Kusalaṃ pana paṭicca kusalassa uppattiabhāvato ‘‘kusalo dhammo uppajjatī’’ti avatvā ‘‘akusalo dhammo uppajjatī’’ti labbhamānapadavasena vuttaṃ.

Kusalaṃ pana paṭicca kusalassa uppattiabhāvato ‘‘kusalo dhammo uppajjatī’’ti avatvā ‘‘akusalo dhammo uppajjatī’’ti labbhamānapadavasena vuttaṃ.

Kusalaṃ, hi akusalaṃ, abyākataṃ vā sahajātapaccayaṃ katvā uppajjamāno kusalo nāma natthi, tasmā akusalassa ca abyākatassa ca vasena desanā katā.
Kusalaṃ, hi akusalaṃ, abyākataṃ vā sahajātapaccayaṃ katvā uppajjamāno kusalo nāma natthi, tasmā akusalassa ca abyākatassa ca vasena desanā katā.

Evamaññattha.
Evamaññattha.

Evamettha dhammapaccanīyānulomapaṭṭhāne -
Evamettha dhammapaccanīyānulomapaṭṭhāne -

> ‘‘Tikañca paṭṭhānavaraṃ dukuttamaṃ,
> ‘‘Tikañca paṭṭhānavaraṃ dukuttamaṃ,
>
> Dukatikañceva tikadukañca;
> Dukatikañceva tikadukañca;
>
> Tikatikañceva dukadukañca,
> Tikatikañceva dukadukañca,
>
> Cha paccanīyānulomamhi nayā sugambhīrā’’ti. -
> Cha paccanīyānulomamhi nayā sugambhīrā’’ti. -

Vuttā cha nayā veditabbā.
Vuttā cha nayā veditabbā.

Paccayavasena panetthāpi tikapaṭṭhānādīsu ekekasmiṃ paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasena ekena pariyāyena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitamidaṃ dhammapaccanīyānulomapaṭṭhānanti veditabbanti ayaṃ paccanīyānulomapaṭṭhānanayo.
Paccayavasena panetthāpi tikapaṭṭhānādīsu ekekasmiṃ paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasena ekena pariyāyena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitamidaṃ dhammapaccanīyānulomapaṭṭhānanti veditabbanti ayaṃ paccanīyānulomapaṭṭhānanayo.

Evamidaṃ bhagavatā anulomapaṭṭhānādīsu catūsu ekekasmiṃ paṭṭhāne tikadukādīnaññeva channaṃ channaṃ nayānaṃ vasena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitaṃ samantapaṭṭhānamahāpakaraṇaṃ desitaṃ.
Evamidaṃ bhagavatā anulomapaṭṭhānādīsu catūsu ekekasmiṃ paṭṭhāne tikadukādīnaññeva channaṃ channaṃ nayānaṃ vasena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitaṃ samantapaṭṭhānamahāpakaraṇaṃ desitaṃ.

Paccayavasena panetesu catuvīsatiyā paṭṭhānesu ekekasmiṃ paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasenetaṃ channavutinayapaṭimaṇḍitaṃ hoti, dhammavaseneva cetaṃ pakaraṇaṃ catuvīsatisamantapaṭṭhānaṃ vuttanti ayamettha vibhaṅganayo.
Paccayavasena panetesu catuvīsatiyā paṭṭhānesu ekekasmiṃ paccayānulomādīnaṃ catunnaṃ catunnaṃ nayānaṃ vasenetaṃ channavutinayapaṭimaṇḍitaṃ hoti, dhammavaseneva cetaṃ pakaraṇaṃ catuvīsatisamantapaṭṭhānaṃ vuttanti ayamettha vibhaṅganayo.

Paṭṭhānamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Paṭṭhānamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Nigamanakathā
Nigamanakathā

Ettāvatā ca -
Ettāvatā ca -

1. Mātikāyābhidhammassa, āraddhā atthavaṇṇanā;
Mātikāyābhidhammassa, āraddhā atthavaṇṇanā;

Mohavicchedanī nāma, yā sā niṭṭhamupāgatā.
Mohavicchedanī nāma, yā sā niṭṭhamupāgatā.

2. Niṭṭhaṃ yathāyaṃ sampattā, lajjīhi abhipatthitā;
Niṭṭhaṃ yathāyaṃ sampattā, lajjīhi abhipatthitā;

Sabbe niṭṭhaṃ tathā santā, samentu sumanorathā.
Sabbe niṭṭhaṃ tathā santā, samentu sumanorathā.

3. Yo gambhīro sasādīnaṃ, samuddova bhayāvaho;
Yo gambhīro sasādīnaṃ, samuddova bhayāvaho;

Kālesmiṃ dhīmatañcāpi, api ganthāvalokane.
Kālesmiṃ dhīmatañcāpi, api ganthāvalokane.

4. Paṭhamantaradhānassa, abhidhammassa tassa yaṃ;
Paṭhamantaradhānassa, abhidhammassa tassa yaṃ;

Silālekhā nidhīnaṃva, dhammatthānaṃ pakāsikā.
Silālekhā nidhīnaṃva, dhammatthānaṃ pakāsikā.

5. Nāvā viya samuddassa, sukhotaraṇapaddhati;
Nāvā viya samuddassa, sukhotaraṇapaddhati;

Pāḷiaṭṭhakathā cesā, parisuddhā anākulā.
Pāḷiaṭṭhakathā cesā, parisuddhā anākulā.

6. Nayatopi avikkiṇṇā, asaṃkiṇṇā nikāyato;
Nayatopi avikkiṇṇā, asaṃkiṇṇā nikāyato;

Yato sakkacca sotabbā, saddhammaṭṭhitiyā satā.
Yato sakkacca sotabbā, saddhammaṭṭhitiyā satā.

7. Saddhammaṭṭhitikāmena, anattukkaṃsanādito;
Saddhammaṭṭhitikāmena, anattukkaṃsanādito;

Mayāpi vaṇṇayantena, racitā suddhacetasā;
Mayāpi vaṇṇayantena, racitā suddhacetasā;

Tettiṃsabhāṇavārāya, parimāṇena tantiyā.

Tettiṃsabhāṇavārāya, parimāṇena tantiyā.

8. Mātikāvaṇṇanā yā sā, yāva niṭṭhaṃ yathābalaṃ;
Mātikāvaṇṇanā yā sā, yāva niṭṭhaṃ yathābalaṃ;

Sabbatthasaṅgahā esā, anākulapadakkamā.
Sabbatthasaṅgahā esā, anākulapadakkamā.

9. Yaṃ pattaṃ kusalaṃ tena, patvā sambodhimuttamaṃ;
Yaṃ pattaṃ kusalaṃ tena, patvā sambodhimuttamaṃ;

Niṭṭhaṃ pāpeyyamakhile, pāṇino hitacetasā.
Niṭṭhaṃ pāpeyyamakhile, pāṇino hitacetasā.

10. Nānājanādhiramaṇīyatarassa,
Nānājanādhiramaṇīyatarassa,

Coḷaraṭṭhassa bhāramadhivāhakulandharassa;
Coḷaraṭṭhassa bhāramadhivāhakulandharassa;

Kāveripūtasalilena hitālayassa,
Kāveripūtasalilena hitālayassa,

Rājādhirājavaravaṃsasupīṇitassa.
Rājādhirājavaravaṃsasupīṇitassa.

11. Majjhamhi coḷakakalaṅkanibhena maggaṃ,
Majjhamhi coḷakakalaṅkanibhena maggaṃ,

Pūraṃ visālavibhavehi mahākulehi;
Pūraṃ visālavibhavehi mahākulehi;

Pākāracakkaparikhāhi ca gopurehi,
Pākāracakkaparikhāhi ca gopurehi,

Yuttaṃ janākulasusajjitarājamaggaṃ.
Yuttaṃ janākulasusajjitarājamaggaṃ.

12. Sabbūpabhogaparibhogadhanehi nānā -
Sabbūpabhogaparibhogadhanehi nānā -

Vaṇṇehi puṇṇavividhāpaṇikehi sobhaṃ;
Vaṇṇehi puṇṇavividhāpaṇikehi sobhaṃ;

Coḷādhināgapuranandananāthabhūtaṃ,
Coḷādhināgapuranandananāthabhūtaṃ,

Ye tattha sogatavihāravarābhirāmā.
Ye tattha sogatavihāravarābhirāmā.

13. Tesaṃ mukhe janamanoharasatthubimba -
Tesaṃ mukhe janamanoharasatthubimba -

Sambhāvite mahati sajjanamānanīye;
Sambhāvite mahati sajjanamānanīye;

Vijjālayehi udayācalasannibhehi,
Vijjālayehi udayācalasannibhehi,

Kelāsakūṭasikharopamacetiyehi.
Kelāsakūṭasikharopamacetiyehi.

14. Pāsādahammiyavarehi ca maṇḍapehi,
Pāsādahammiyavarehi ca maṇḍapehi,

Jambambatālapanasāditarāvalīhi;
Jambambatālapanasāditarāvalīhi;

Nandopanandabhujagassa varassa bhoga -
Nandopanandabhujagassa varassa bhoga -

Cakkāvalīsamasudhākatagopurehi.
Cakkāvalīsamasudhākatagopurehi.

15. Yutte visālasikatāsitamāḷakehi,
Yutte visālasikatāsitamāḷakehi,

Yutte susīlayatisaṅghanisevitamhi;
Yutte susīlayatisaṅghanisevitamhi;

Kalyāṇakammaniratehi haṭūpahāre,
Kalyāṇakammaniratehi haṭūpahāre,

Nāgajjunavhayavihāravare vasanto.
Nāgajjunavhayavihāravare vasanto.

16. Nāmena yo dhutadharaggasamānanāmo,
Nāmena yo dhutadharaggasamānanāmo,

Candova pākaṭanabhoditavītapaññño;
Candova pākaṭanabhoditavītapaññño;

Satthantaresu nipuṇo piṭakattaye ca,
Satthantaresu nipuṇo piṭakattaye ca,

Vādībhayūthavipine migarājalīlo.
Vādībhayūthavipine migarājalīlo.

17. Yo sāgarova na vilaṅghati sīlavela -
Yo sāgarova na vilaṅghati sīlavela -

Mappicchatādiguṇasāravibhūsitatto;
Mappicchatādiguṇasāravibhūsitatto;

Joteti sāsanamalaṃ nikhilaṃ jahanto,
Joteti sāsanamalaṃ nikhilaṃ jahanto,

Sakkacca dhammavinayaṃ paridīpayanto.
Sakkacca dhammavinayaṃ paridīpayanto.

18. Tenābhidhammapiṭakaṇṇavavippakiṇṇa -

Tenābhidhammapiṭakaṇṇavavippakiṇṇa -

Sārattharatnanikareva samuddharitvā;
Sārattharatnanikareva samuddharitvā;

Sammāpajānagaḷalaṅkaraṇāya moha -
Sammāpajānagaḷalaṅkaraṇāya moha -

Vicchedanī viracitā ratanāvalī yā.
Vicchedanī viracitā ratanāvalī yā.

19. Sāyaṃ pabhāsatu sukittivirājamānā,
Sāyaṃ pabhāsatu sukittivirājamānā,

Dhammesu mohatimiraṃ vinihacca sammā;
Dhammesu mohatimiraṃ vinihacca sammā;

Ābhātu tāva jinasāsanajoti yāva,
Ābhātu tāva jinasāsanajoti yāva,

Vattissatissa janatāhitamāvahantī.
Vattissatissa janatāhitamāvahantī.

Iti coḷaraṭṭhe mahākassapattherena viracitā
Iti coḷaraṭṭhe mahākassapattherena viracitā

Mohavicchedanī nāma
Mohavicchedanī nāma

Abhidhammamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.
Abhidhammamātikatthavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 9 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Υποσχόλια. 3. Υποσχόλια στον Κανόνα της ανώτερης διδασκαλίας. 09. Ο πίνακας περιεχομένων της ανώτερης διδασκαλίας. 7. Ο πίνακας περιεχομένων των συνθηκοκρατημένων σχέσεων έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα

Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα

Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org